BIBLIA
SACRA.

TOMUS SECUNDUS.

autẽ ſit manus tua ſuper os tuum, ne ca-
piaris in verbo indiſciplinato, & con-
fundaris. * Honor & gloria in ſermone 15
ſenſati, lingua verò imprudentis ſub-
uerſio eſt ipſius.* Non appelleris ſuſur- 16
ro, & lingua tua ne capiaris, & confun-
daris. * Super furem enim eſt confuſio 17
& pœnitentia, & denotatio peſſima ſu-
per bilinguem: ſuſurratori autem
odium, & inimicitia, & contumelia.* Iu- 18
ſtifica puſillum, & magnum ſimiliter.

CAP. VI.

*Proximi dilectionem repellunt, impro-
periũ, inuidia, ac ferocitas: quàm iuuãt
dulcedo in verbis & pacifica conuerſa-
tio: multiplices ſunt amici, ſed verus
amicus non poteſt ſatis æſtimari: quan-
tum diligenda & conſeruanda ſit ſa-
pientia: quærenda eſt prudentium ſo-
cietas, & ſeruanda Dei præcepta.*

NOli fieri pro amico inimicus pro- 1
ximo: improperiũ enim & contu- A
meliã malus hereditabit, & omnis pec-
||Rom. cator inuidus & bilinguis.* ||Non te ex- 2
12. c. tollas in cogitatione animæ tuæ velut
16. taurus: ne fortè elidatur virtus tua per
Phil. 2 ſtultitiã,* & folia tua comedat, & fruct⁹ 3
a. 3. tuos perdat, & relinquaris velut lignũ
aridũ in eremo.* Anima enim nequã di- 4
ſperdet qui ſe habet, & in gaudiũ inimi-
cis dat illũ, & deducet in ſortem impio-
rũ.* Verbũ dulce multiplicat amicos, & 5
mitigat inimicos: & lingua eucharis in
bono homine abundat.* Multi pacifici 6
ſint tibi, & conſiliarius ſit tibi vnus de
mille.* Si poſſides amicũ, in tentatione 7
poſſide eum, & ne facilè credas ei. * Eſt 8
enim amicus ſecũdùm tẽpus ſuũ, & non B
permanebit in die tribulationis.* Et eſt 9
amicus qui cõuertitur ad inimicitiã: &
eſt amicus qui odium & rixã & cõuitia
denudabit.* Eſt autẽ amicus ſocius mẽ- 10
ſæ, & nõ permanebit in die neceſſitatis.
* Amicus ſi permãſerit, fix⁹, erit tibi quaſi 11
coæqualis, & in domeſticis tuis fiducia-
liter aget: * ſi humiliauerit ſe cõtra te, 12
& à facie tua abſcõderit ſe, vnanimem
habebis amicitiã bonã.* Ab inimicis tuis 13
ſeparare, & ab amicis tuis attẽde.* Ami- 14
cus fidelis, protectio fortis: qui autẽ in-
uenit illum, inuenit theſaurum.* Amico 15
fideli nulla eſt cõparatio, & nõ eſt digna
põderatio auri & argẽti cõtra bonita-
tẽ fidei illius. * Amicus fidelis medica- 16
mentum vitæ & immortalitatis; & qui
metuũt Dñm, inueniẽt illũ.* Qui timet 17
Deũ, æquè habebit amicitiã bonã: quo-
niã ſecũdùm illũ erit amicus illius.* Fili 18
à iuuẽtute tua excipe doctrinã, & vſque
ad canos inuenies ſapientiã. * Quaſi is 19
qui arat, & ſeminat, accede ad eã, & ſu-
ſtine bonos fruct⁹ illius.* In opere enim 20
ipſius exiguũ laborabis, & citò edes de C
generationibus illius.* Quam aſpera eſt 21
nimiũ ſapientia indoctis hominibus, &
22 nõ permanebit in illa excors.* Quaſi la-
pidis virtus probatio erit in illis, & nõ
23 demorabuntur proiicere illã.* Sapiẽtia
enim doctrinæ ſecũdùm nomẽ eſt eius.
& nõ eſt multis manifeſta: quibus autẽ
cognita eſt, permanet vſq; ad conſpectũ
24 Dei.* Audi fili, & accipe conſiliũ intel-
25 lectus, & ne abiicias conſiliũ meũ.* In-
iice pedẽ tuum in compedes illius, & in
26 torques illius collũ tuum:* ſubiice hu-
merũ tuum, & porta illam, & ne acedie-
27 ris vinculis eius. * In omni animo tuo
accede ad illam, & in omni virtute tua
28 conſerua vias eius. * Inueſtiga illam, &
manifeſtabitur tibi, & continens factus
29 ne derelinquas eã:* in nouiſſimis enim
inuenies requiẽ in ea, & cõuertetur tibi
30 in oblectationẽ.* Et erunt tibi cõpedes
D eius in protectionẽ fortitudinis, & ba-
ſes virtutis, & torques illius in ſtolam
31 gloriæ: * decor enim vitæ eſt in illa, &
32 vincula illius alligatura ſalutaris.* Sto-
lã gloriæ indues eã, & coronã gratula-
33 tionis ſuperpones tibi.* Fili, ſi attende-
ris mihi, diſces: & ſi accommodaueris
34 animũ tuũ, ſapiẽs eris.* Si inclinaueris
aurẽ tuã, excipies doctrinã, & ſi dilexe-
35 ris audire, ſapiẽs eris.* || In multitudine || Inf.
presbyterorũ prudentium ſta, & ſapien- 8. b. 9.
tiæ illorum ex corde cõiungere; vt om-
nem narrationem Dei poſſis audire, &
36 prouerbia laudis non effugiant à te.* Et
ſi videris ſenſatum, euigila ad eum, &
gradus oſtiorũ illius exterat pes tuus.
37 * || Cogitatum tuum habe in præceptis || Pſa.
Dei, & in mandatis illius maximè aſſi- 1. a. 2.
duus eſto: & ipſe dabit tibi cor: & con-
cupiſcentia ſapientiæ dabitur tibi.

CAP. VII.

*Abſtinendũ à malis: vetantur ambi-
tio, præſumptio, puſillanimitas, menda-
cium, verboſitas coram presbyteris, &
præſumptio in oblationibus: laus agri-
culturæ, bonæ mulieris & ſerui frugi:
parentes filios erudiant, & filias elo-
cent: filij honorent parentes: Deus ac
ſacerdotes ipſius honorandi: ad opera
miſericordiæ hortatur, & ad memoriam
nouiſſimorum.*

1 NOli facere mala, & nõ te apprehen-
2 dent. * Diſcede ab iniquo, & defi-
3 cient mala abs te. * Fili, non ſemines
A mala in ſulcis iniuſtitiæ, & non metes || Iob.
4 ea in ſeptuplum. * Noli quærere à dño 9. a. 2.
ducatum, neque à rege cathedram ho- c. 20.
5 noris. * ||Non te iuſtifices ante Deum, Pſal.
quoniã agnitor cordis ipſe eſt: & penes 142. a.
6 regem noli velle videri ſapiens. * Noli 2.
quærere fieri iudex, niſi valeas virtute Eccl.
irrũpere iniquitates: ne fortè extimeſ- 7. b. 17
cas faciem potentis, & ponas ſcanda- Luc.
7 lum in æquitate tua. * Non pecces in 18. c.
multitudinem ciuitatis, nec te immittas 11.
8 in populũ,* ||neq; alliges duplicia pec- || Inf.
B cata, nec enim in vno eris immunis. 12. b. 3

* Noli esse pusillanimis in animo tuo : 9
* exorare,& facere eleemosynā ne des- 10
picias.*Ne dicas:In multitudine mune- 11
rū meorū respiciet Deus,& offerēte me B
Deo Altissimo , munera mea suscipiet.
* Non irrideas hominē in amaritudine 12
|| 1. animæ:|| est enim qui humiliat & exal-
Reg.2 tat,circūspector Deus.* Noli arare mē- 13
b.7. daciū aduersus fratrem tuum : neq; in
amicū similiter facias. * Noli velle mē- 14
tiri omne mendaciū:assiduitas enim il-
lius nō est bona.* Noli verbosus esse in 15
multitudine presbyterorū, & nō iteres
verbū in oratione tua. * Non oderis la- 16
boriosa opera,& rusticationē creatā ab
Altissimo. Nō te reputes in multitudi- 17
ne indisciplinatorū.*Memēto iræ,quo- 18
niā non tardabit.*Humilia valde spiri- 19
tum tuū : quoniā vindicta carnis impij,
ignis & vermis. * Noli præuaricari in 20
amicū pecuniam differentē, neq; fratrē
charissimū auro spreueris.* Noli disce- 21
dere à muliere sensata & bona , quam C
sortitus es in timore Dñi : gratia enim
||*Leu.* verecundiæ illius super aurum.* || Non 22
19.c.31 lædas seruum in veritate operantem,
neque mercenarium dantem animam
suam. * Seruus sensatus sit tibi dilectus 23
quasi anima tua, nō defraudes illum li-
bertate,neque inopem derelinquas illū.
* Pecora tibi sunt? attēde illis:& si sunt 24
vtilia , perseuerent apud te. * Filij tibi 25
sunt? erudi illos,& curua illos à pueri-
tia illorū. Filiæ tibi sunt? serua corpus
illarū, & non ostendas hilarem faciem
tuam ad illas.* Trade filiam, & grande 26
opus feceris, & homini sensato da illā.
* Mulier si est tibi secundùm animam 27
tuam , non proiicias illam : & odibili
||*Tob.* non credas te.In toto corde tuo *|| ho- 28
4.a.3. nora patrem tuum , & gemitus matris
tuæ ne obliuiscaris:* memento quoniā 29
nisi per illos natus non fuisses : & retri-
bue illis,quomodo & illi tibi.* In tota 30
anima tua time Dñm, & sacerdotes il- D
lius sanctifica.*In omni virtute tua di- 31
lige eum qui te fecit: & ministros eius
||*Deu.* ne derelinquas.*|| Honora Deum ex to- 32
12. c. ta anima tua,& honorifica sacerdotes,
18. & propurga te cum brachiis. * Da illis 33
||*Leu.* partem, || sicut mandatum est tibi , pri-
2.a.3. mitiarum & purgationis : & de negli-
Num. gentia tua purga te cum paucis.*Datum 34
18. c. brachiorū tuorum , & sacrificium san-
15. ctificationis offeres Dño, & initia san-
ctorum : * & pauperi porrige manum 35
tuā, vt perficiatur propitiatio & bene-
dictio tua. * Gratia dati in conspectu 36
omnis viuentis, & mortuo non prohi-
||*Rom.* beas gratiam.*||Non desis plorātibus in 37
12. c. consolatione & cum lugētibus ambula.
15. * || Non te pigeat visitare infirmum : ex 38
||*Mat.* his enim in dilectione firmaberis. * In 39
25. c. omnibus operibus tuis memorare no-
36. uissima tua, & in æternū non peccabis.

CAP VIII.

Non contendendū cū potente,locuplete, linguato, indocto : non despiciendus pœnitēs,nec senex: de mortuo inimico ne gaudeas : audiendi seniores , arguendi peccatores & contumeliosi : fænerari, spondere,cōtra iudicē,cum audace,cum iracundo : cum fatuis : cum extraneo.

1 A NOn litiges cum homine potente,ne
fortè incidas in manus illius.*||Nō ||*Mat.*
2 contendas cum viro locuplete,ne fortè *25. c.*
3 contra te cōstituat litem tibi,*||multos *25.*
enim perdidit aurū & argentū,& vsque ||*Infr.*
4 ad cor regū extendit & conuertit.*Non *31.a.6*
litiges cū homine linguato,& nō strues
5 in ignē illius ligna.*Nō cōmunices ho-
mini indocto, ne malè de progenie tua
6 loquatur. * Ne despicias hominē auer- || *2.*
tētē se à peccato,||neq; improperes ei: *Cor.2.*
memēto quoniā omnes in correptione *b.6.*
7 sumus.* || Ne spernas hominē in sua se- *Gal.6*
8 nectute:etenim ex nobis senescūt.*Noli *a.1.*
B de mortuo inimico tuo gaudere:sciens ||*Leu.*
quoniā omnes morimur,& in gaudium *19.f.32*
9 nolumus venire.* ||Ne despicias narra- || *Sup.*
tionē presbyterorū sapientiū,& in pro- *6.d.35*
10 uerbiis eorū conuersare,* ab ipsis enim
disces sapientiā,& doctrinā intellectus,
11 & seruire magnatis sine querela. * Non
te prætereat narratio seniorū:ipsi enim
12 didicerunt à patribus suis : * quoniā ab
ipsis disces intellectū,& in tempore ne-
13 cessitatis dare responsū.* Non incendas
carbones peccatorū arguens eos , & ne
incēdaris flāma ignis peccatorū illorū.
14 * Ne cōtra faciem stes contumeliosi, ne
15 sedeat quasi insidiator ori tuo.* || Noli || *Inf.*
C fænerari homini fortiori te,quòd si fœ- *29. a.*
16 neraueris,quasi perditū habe.*Nō spō- *4.*
deas super virtutē tuā : quòd si spopon-
17 deris, quasi restituens cogita.* Non iu-
dices cōtra iudicem:quoniam secundū
18 quod iustum est iudicat.*|| Cum audace ||*Gen.*
nō eas in via, ne fortè grauet mala sua *4. b.8.*
in te:ipse enim secundum voluntatē suā
vadit,& simul cum stultitia illius peries.
19 *|| Cùm iracundo non facies rixam, & || *Pro.*
D cum audace non eas in desertum : quo- *22. d.*
niam quasi nihil est ante illū sanguis,& *24.*
20 vbi non est adiutorium,elidet te.*Cum
fatuis consilium non habeas:non enim
poterunt diligere nisi quæ eis placent.
21 *Coram extraneo ne facias consilium :
22 nescis enim quid pariet.*Non omni ho-
mini cor tuū manifestes,ne fortè inferat
tibi gratiam falsam, & conuitietur tibi.

CAP. IX.

Quàm sit prudenter cum mulieribus agendum , & quàm sit societas & affectus earum viris periculosa : amicus antiquus seruandus : peccatoris gloria non zelanda : absis ab homine potestatem occidendi habente : cum sapientibus tractandum, & Deus præ oculis habendus.

Non

NOn zeles mulierem sinus tui, ne 1
ostendat super te malitiam doctri- A
næ nequam. *Non des mulieri potesta- 2
tem animæ tuæ, ne ingrediatur in vir-
tutem tuam,& confundaris. * Ne respi- 3
cias mulierem multiuolam:ne fortè in-
cidas in laqueos illius. *Cum saltatrice 4
ne assiduus sis:nec audias illam ne fortè
||Gen. pereas in efficacia illius. * || Virginem 5
6. a.2 ne conspicias, ne fortè scandalizeris in
||Prou. decore illius. *||Ne des fornicariis ani- 6
5.a.2. mam tuam in vllo,ne perdas te,& here-
ditatem tuam. *Noli circumspicere in 7
vicis ciuitatis, nec oberraueris in pla-
||Gen. teis illius.*||Auerte faciem tuam à mu- 8
34.a.2 liere compta, & ne circumspicias spe-
2 Reg. ciem alienã. *Propter speciem mulieris 9
11.a.4 multi perierunt: & ex hoc concupiscẽ- B
& 13. tia quasi ignis exardescit. *Omnis mu- 10
a.1. lier,quæ est fornicaria, quasi stercus in
Mat. via cõculcabitur.*Speciẽ mulieris alie- 11
5.d.28 næ multi admirati, reprobi facti sunt:
colloquiũ enim illius quasi ignis exar-
descit. * Cum aliena muliere ne sedeas 12
omnino, nec accũbas cũ ea super cubi-
tũ:*& non altercceris cũ illa in vino, ne 13
fortè declinet cor tuũ in illã,& sangui-
ne tuo labaris in perditionem. *Ne de- 14
relinquas amicum antiquũ:nouus enim C
non erit similis illi.*Vinũ nouũ amicus 15
nouus: veterascet,& cum suauitate bi-
||Iudi. bes illud.* || Non zeles gloriam & opes 16
9.a.4. peccatoris:non enim scis quæ futura sit
2.Reg illius subuersio. *Non placeat tibi iniu- 17
15.b. ria iniustorũ, sciens quoniam vsque ad
30. inferos non placebit impius.*Longè ab- 18
esto ab homine potestatem habente
occidendi,& non suspicaberis timorem
mortis: * & si accesseris ad illum, noli 19
aliquid cõmittere, ne forte auferat vitã
tuam.*Cõmunionem mortis scito:quo- 20
niã in medio laqueorum ingredieris,& D
super dolentium arma ambulabis. * Se- 21
cundùm virtutem tuam caue te à pro-
ximo tuo, & cum sapiẽtibus & pruden-
tibus tracta. * Viri iusti sint tibi conui- 22
uæ, & in timore Dei sit tibi gloriatio,
* & in sensu sit tibi cogitatus Dei, & 23
omnis enarratio tua in præceptis Altis-
simi. * In manu artificum opera lauda- 24
buntur, & princeps populi in sapien-
tia sermonis sui, in sensu verò senio-
rum verbum. *Terribilis est in ciuitate 25
sua homo linguosus, & temerarius in
verbo suo odibilis erit.

CAP. X.

Sapiens iudex, vtilis; insipiens, perniciosus: rectorem subditi imitantur: omnia in manu Dei: iniuria obliuiscendum: detestatio superbiæ, iniustitiæ, contumeliæ, auaritiæ: homo breuis vitæ, post mortem vermis: discessus à Deo causa est superbia: gentes ob superbiam à Deo perditæ: laus timoris Dei: non despiciendus pauper iustus, nec diues peccator honorandus: anima in mansuetudine seruanda.

1 IVdex sapiens iudicabit populũ suum,
A & principatus sensati stabilis erit.
2 *|| Secundùm iudicem populi,sic & mi- ||Prou.
nistri eius:& qualis rector est ciuitatis, 29. b.
3 tales & inhabitantes in ea. * || Rex nisi 12.
sapiens perdet populũ suum:& ciuitates 3.Reg.
inhabitabuntur per sensum potentium. 12.c.13
4 *In manu Dei potestas terræ: & vtilem
rectorẽ suscitabit in tempus super illã.
5 * In manu Dei prosperitas hominis, &
super faciem scribæ imponet honorem
6 suum. * Omnis iniuriæ proximi ne me-
mineris, || & nihil agas in operibus in- ||Leui.
7 iuriæ. * Odibilis corã Deo est & homi- 19.c.
nibus superbia: & execrabilis omnis 17.
8 iniquitas gẽtium.* || Regnum à gente in ||Dan.
gentẽ transfertur propter iniustitias,& 4.c.14
iniurias,& cõtumelias, & diuersos do-
9 los. * Auaro autem nihil est scelestius.
10 Quid superbit terra & cinis? * Nihil est
B iniquius quàm amare pecuniam: hic
enim & animã suam venalẽ habet: quo-
niam in vita sua proiecit intima sua.
11 * Omnis potentatus breuis vita. Lan-
12 guor prolixior grauat medicum.* Bre-
uẽ languorem præcidit medicus: sic &
13 rex hodie est, & cras morietur. * Cùm
enim morietur homo, hæreditabit ser-
14 pentes, & bestias, & vermes. * Initium
superbiæ hominis, apostatare à Deo,
15 * quoniã ab eo, qui fecit illum, recessit
cor eius:quoniam initiũ omnis peccati
est superbia: qui tenuerit illã adimple-
bitur maledictis, & subuertet eum in
16 finem. * Propterea exhonorauit Dñs
C conuẽtus malorũ, & destruxit eos vsq;
17 in finẽ. * Sedes ducum superborum de-
struxit Deus, & sedere fecit mites pro
18 eis. *Radices gentiũ superbarũ arefecit
Deus, & plantauit humiles ex ipsis gen-
19 tibus.* Terras gentium euertit Dñs, &
perdidit eas vsque ad fundamentum:
20 * arefecit ex ipsis, & disperdidit eos, &
cessare fecit memoriam eorum à terra.
21 * Memoriam superborũ perdidit Deus,
& reliquit memoriam humilium sensu.
22 * Non est creata hominibus superbia,
23 neque iracũdia nationi mulierum.* Se-
men hominum honorabitur hoc, quod
timet Deũ: semen autem hoc exhono-
rabitur, quod præterit mandata Domi-
24 ni. * In medio fratrum rector illorum
in honore: & qui timẽt Dñm, erunt in
25 oculis illius.* Gloria diuitum, honora-
26 torum,& pauperũ, timor Dei est: * noli
despicere hominem iustum pauperem,
27 & noli magnificare virum peccatorem
diuitem.*Magnus,& iudex,& potens est
D in honore:& non est maior illo, qui ti- ||Prou.
28 met Deum.* || Seruo sensato liberi ser- 17.a.2.
uient: || & vir prudens & disciplinatus ||2 Reg.
non murmurabitur correptus,& inscius 12.c.
29 non honorabitur.* Noli extollere te in 13.

faciendo opere tuo,& noli cunctari in
tẽpore angustiæ. * ||Melior est qui ope- 30
||Prou ratur,& abundat in omnibus,quàm qui
12.b.9 gloriatur,& eget pane. *Fili in mansue- 31
tudine serua animã tuam, & da illi ho-
norem secundùm meritum suum. *Pec- 32
cãtem in animã suam quis iustificabit
& quis honorificabit exhonorantẽ ani-
mam suam. *Pauper gloriatur per disci- 33
plinã & timorẽ suũ:& est homo qui ho-
norificatur propter substantiam suam.
*Qui autẽ gloriatur in paupertate,quã- 34
to magis in substantia? & qui gloriatur
in substantia paupertatem vereatur.

CAP. XI.

Sapientia humiliati : ex specie nemo iudicandus : de vestitu & honore non gloriandum : de re interrogandum ante iudicium : non cumulanda temporalia , nec in illis fidendum aut gloriandum: bona & mala à Deo : & bonorum & malorum memor sis : in domum non quiuis inducendus, & ab insidiis dolosi cauendum.

Gene. SApientia humilitati exaltabit caput 1
41.c. illius,& in medio magnatorũ conse- A
40. dere illũ faciet. * Non laudes virum in 2
Dan. specie sua,neq; spernas hominẽ in visu
6.a.3. suo : * breuis in volatilibus est apis , & 3
Ioã.7. initiũ dulcoris habet fructus illius. *||In 4
c. 18. vestitu ne glorieris vmquam,nec in die
||Acto honoris tui extollaris:quoniã mirabilia
12. d. opera Altissimi solius,& gloriosa,& ab-
21.22. scõsa,& inuisa opera illius. *Multi ty- 5
rãni sederũt in throno, & insuspicabilis
portauit diadema. *||Multi potentes op- 6
||1 Reg pressi sunt validè, & gloriosi traditi sũt
15. f. in manꝰ alterorũ. *Priusquã interroges, 7
28. ne vituperes quẽquã,& cũ interrogaue-
Esth. ris,corripe iustè. || Priusquã audias, ne 8
6.b.7. respondeas verbũ:& in medio sermonũ
||Prou. ne adiicias loqui. *De ea re,quæ te non 9
18.c. molestat,ne certeris : & in iudicio pec- B
13. cantium ne consistas. *Fili ne in multis 10
1Tim. sint actus tui:& || si diues fueris, nõ eris
6.b.9. immunis à delicto: si enim secutus fue-
ris nõ apprehẽdes:& nõ effugies,si præ-
||Eccl. cucurreris. * ||Est homo laborãs, & fe- 11
4.b.8. stinãs,& dolẽs impius, & tãtò magis nõ
abundabit. * Est homo marcidus egens 12
recuperatione,plus deficiens virtute, &
Iob.42 abũdans paupertate : *& oculus Dei re- 13
c. 10. spexit illum in bono,& erexit eũ ab hu-
militate ipsius,& exaltauit caput eius:&
mirati sunt in illo multi,& honorauerũt
||Iob.2 Deũ. *||Bona & mala,vita & mors,pau- 14
c.10. pertas & honestas à Deo sunt. *Sapien- 15
tia & disciplina , & scientia legis apud
Deũ. Dilectio,& viæ bonorũ apud ipsũ.
*Error & tenebræ peccatoribus con- 16
creata sunt: qui autem exultant in ma-
lis, consenescunt in malo. * Datio Dei 17
permanet iustis , & profectus illius suc-
cessus habebit in æternum. *Est qui lo- 18
cupletatur parcè agẽdo,& hæc est pars
19 mercedis illius,in eo quòd dicit: * ||In- ||Luc.
C ueni requiem mihi,& nunc manducabo 12. c.
20 de bonis meis solus : * & nescit quòd 19.
tẽpus præteriet, & mors appropinquet,
& relinquat omnia aliis , & morietur.
21 *Sta in testamento tuo,& in illo collo-
quere,& in opere mandatorum tuorum
22 veterasce. *Ne mãseris in operibus pec-
catorum. Confide autem in Deo,& ma-
23 ne in loco tuo. *Facilè est enim in ocu-
24 lis Dei subitò honestare pauperem. *Be-
nedictio Dei in mercedẽ iusti festinat,
& in hora veloci processus illius fru-
25 ctificat. * Ne dicas:Quid est mihi opus,
26 & quæ erunt mihi ex hoc bona? *Ne di-
cas : sufficiens mihi sum,& quid ex hoc
27 pessimabor? ||*In die bonorum ne imme- ||Infr.
mor sis malorũ:& in die malorũ ne im- 18. c.
28 memor sis bonorum: *quoniã facile est 25.
corã Deo in die obitus retribuere vni-
29 cuique secũdùm vias suas. *Malitia horę
D obliuionẽ facit luxuriæ magnæ & in fi-
ne hominis denudatio operum illius.
30 * Ante mortem ne laudes hominẽ quẽ-
quam, quoniam in filiis suis agnoscitur
31 vir. *Non omnem hominem inducas in
domum tuam: multæ enim sunt insidiæ
32 dolosi. *Sicut enim eructant præcordia
fœtentium, & sicut perdix inducitur in
caueã, & vt caprea in laqueũ:sic & cor
superborũ, & sicut prospector vidẽs ca-
33 sum proximi sui. * Bona enim in mala
conuertẽs insidiatur,& in electis impo-
34 net maculam. * A scintilla vna augetur
ignis,& ab vno doloso augetur sanguis,
homo vero peccator sanguini insidia-
35 tur. *Attende tibi à pestifero , fabricat
enim mala ne fortè inducat super te
36 subsannationẽ in perpetuum. * Admitte
ad te alienigenã, & subuertet te in tur-
bine, & abalienabit te à tuis propriis.

CAPVT XII.

Benefaciendum iusto: impij verò & peccatores non suscipiendi : difficile est amicos ab inimicis dignoscere, nec inimicis vnquam fidendum , quantumuis amicitiam simulent.

1 SI benefeceris,scito cui feceris,& erit
A gratia in bonis tuis multa. *Benefac
iusto,& inuenies retributionẽ magnam:
2 & si non ab ipso,certè à Dño. * Non
est enim ei bene qui assiduus est in ma-
lis,& eleemosynas non danti : quoniam
3 & Altissimus odio habet peccatores , &
misertus est pœnitentibus. * || Da mise- || Gal.
4 ricordi,& ne suscipias peccatorem : & 6.c.10
impiis & peccatoribus reddet vindictã,
5 custodiens eos in diem vindictæ. * Da
6 bono,& non receperis peccatorẽ. * Be-
nefac humili, & nõ dederis impio:pro-
hibe panes illi dari , ne in ipsis poten-
7 tior te sit:nam duplicia mala inuenies
8 in omnibus bonis, quæcumque feceris
illi : quoniam & Altissimus odio habet
peccatores, & impiis reddet vindictam.

* Non agnoſcetur in bonis amicus, & 8
non abſcondetur in malis inimicus.* In 9
bonis viri inimici illius in triſtitia: &
in malitia illius amicus agnitus eſt.* Nõ 10
credas inimico tuo in ęternũ: ſicut enim
æramentũ æruginat nequitia illius: * & 11
ſi humiliatus vadat curuꝰ, adiice animũ
tuum, & cuſtodi te ab illo.* Non ſtatuas 12
illũ penes te, nec ſedeat ad dexterã tuã,
ne forte conuerſus in locũ tuũ, inquirat
cathedrã tuã: & in nouiſſimo agnoſcas C
verba mea, & in ſermonibꝰ meis ſtimu-
leris. * Quis miſerebitur incantatori à 13
ſerpente percuſſo, & omnibus, qui ap-
propiãt beſtiis? & ſic qui comitatur cũ
viro iniquo, & obuolutus eſt in pecca-
tis eius. * Vna hora tecum permanebit: 14
ſi autem declinaueris, non ſupportabit.
||Ier 41 b. 6. * ||In labiis ſuis indulcat inimicus, & in 15
corde ſuo inſidiatur vt ſubuertat te in
foueam. * In oculis ſuis lacrymatur ini- 16
micus: & ſi inuenerit tempus, non ſatia-
bitur ſanguine: * & ſi incurrerint tibi 17
mala, inuenies eũ illic priorẽ. * In ocu- 18
lis ſuis lacrymatur inimicus, & quaſi
adiuuans ſuffodiet plantas tuas.* Caput 19
ſuũ mouebit, & plaudet manu, & multa
ſuſurrans commutabit vultum ſuum.

CAP. XIII.

Pericloſa ſunt conſortia cum ſuperbo, diuite, & potentiore: dilige Deum ac proximum: non conuenit diuiti cum paupere, & hoc deſpecto ille honoratur.

||Sup 7 a. 2. QVi tetigerit picem, inquinabitur ab 1
ea: ||& qui cõmunicauerit ſuperbo A
induet ſuperbiam.* Pondus ſuper ſe tol- 2
let, qui honeſtiori ſe communicat. Et
ditiori te ne ſocius fueris.* Quid com- 3
municabit cacabus ad ollam? quando
enim ſe colliſerint, cõfringetur. * Diues 4
iniuſtè egit, & fremet: pauper autẽ læ-
ſus tacebit. * Si largitus fueris aſſumet 5
te: & ſi non habueris, derelinquet te.* Si 6
habes, conuiuet tecum, & euacuabit te,
& ipſe non dolebit ſuper te. * Si neceſ- 7
ſarius illi fueris, ſupplantabit te, & ſub-
ridens ſpem dabit, * narrans tibi bona, 8
& dicet: Quid opus eſt tibi?* Et confun-
det te in cibis ſuis, donec te exinaniat B
bis, & ter: & in nouiſſimo deridebit te:
& poſtea vidẽs derelinquet te, & caput
ſuum mouebit ad te. * Humiliare Deo, 9
& expecta manus eius. * Attende ne ſe- 10
ductus in ſtultitiã humilieris.* Noli eſſe 11
humilis in ſapientia tua, ne humiliatus
in ſtultitiã ſeducaris: * Aduocatus à po- 12
tentiore diſcede: ex hoc enim magis te
aduocabit. * Ne improbus ſis, ne impin- 13
garis: & ne lõgè ſis ab eo, ne eas in obli-
uionem. * Ne retineas ex æquo loqui 14
cũ illo: nec credas multis verbis illius,
ex multa enim loquela tentabit te, &
ſubridens interrogabit te de abſcondi-
tis tuis. * Immitis animus illius conſer- 15
uabit verba tua: & non parcet de mali-
16 tia, & de vinculis.* Caue tibi, & attende
17 diligenter auditui tuo: quoniam cum
ſubuerſione tua ambulas. * Audiens ve-
rò illa quaſi in ſomnis vide, & vigila-
18 bis.* Omni vita tua dilige Deum, & in-
C uoca illũ in ſalute tua. * Omne animal
19 diligit ſimile ſibi: ſic & omnis homo
20 proximũ ſibi. * Omnis caro ad ſimilem
ſibi coniungetur, & omnis homo ſimili
21 ſui ſociabitur * Si cõmunicabit lupus ||2 Cor
22 agno aliquãdo, ſic peccator iuſto.* ||Quæ 6. c. 12
communicatio ſancto homini ad canẽ?
23 aut quæ pars diuiti ad pauperem? * Ve-
natio leonis: onager in eremo: ſic & pa-
24 ſcua diuitum ſunt pauperes. * Et ſicut
abominatio eſt ſuperbo humilitas: ſic
25 & execratio diuitis pauper.* Diues cõ-
motus confirmatur ab amicis ſuis: hu-
milis autem cùm ceciderit, expelletur
26 & à notis. * Diuiti decepto multi recu-
D peratores: locutus eſt ſuperba, & iuſti-
27 ficauerunt illũ: * humilis deceptus eſt:
inſuper & arguitur: locutus eſt ſenſatè
28 & non eſt datus ei locus.* Diues locu-
tus eſt, & omnes tacuerunt, & verbum
29 illius vſque ad nubes perducent.* Pau-
per locutus eſt, & dicũt: Quis eſt hic? &
30 ſi offenderit, ſubuertent illum. * Bona
eſt ſubſtantia, cui non eſt peccatum in
conſcientia: & nequiſſima paupertas
31 in ore impij. * Cor hominis immutat
faciem illius, ſiue in bona, ſiue in mala.
32 * veſtigium cordis boni: & faciem bo-
nam difficile inuenies, & cum labore.

CAP. XIV.

Beatus qui nõ eſt verbo lapſus: auaro & liuido pernicioſæ diuitiæ, & de vtriuſque miſeriis: de ſubſtãtia benefaciendum ante mortem quæ non tardat: de hominis fragilitate: beatus ſapientia & iuſtitia ſtudioſus.

1 BEatus vir, qui non eſt lapſus verbo Infr.
A ex ore ſuo, & non eſt ſtimulatus in 19. a.
2 triſtitia delicti. Felix *, qui non habuit 17.
animi ſui triſtitiam, & non excidit à
3 ſpe ſua. * Viro cupido & tenaci ſine ra-
tione eſt ſubſtantia, & homini liuido
4 ad quid aurum? * Qui aceruat ex ani-
mo ſuo iniuſtè, aliis cõgregat, & in bo-
5 nis illius alius luxuriabitur. * Qui ſibi
nequam eſt, cui alij bonus erit? & non
6 iucundabitur in bonis ſuis. * Qui ſibi
inuidet, nihil eſt illo nequius, & hæc
7 redditio eſt malitiæ illius: * & ſi bene
fecerit, ignoranter, & non volens facit:
& in nouiſſimo manifeſtat malitiam
8 ſuam.* Nequã eſt oculus liuidi: & auer-
B tens faciem ſuam, & deſpiciẽs animam
9 ſuã. * Inſatiabilis oculus cupidi in par-
te iniquitatis: nõ ſatiabitur donec con-
10 ſumat arefaciens animam ſuam. * Ocu-
lus malus ad mala: & nõ ſatiabitur pa-
ne, ſed indigens & in triſtitia erit ſuper
11 menſam ſuam. * Fili ſi habes, benefac
tecum, & Deo dignas oblationes offert

* Memor esto quoniā mors non tardat, 12
& testamentū inferorū quia demōstra-
tū est tibi:testamentū enim huius mūdi
|| Tob. morte morietur.* ||Ante mortē benefac 13
4.b.7. amico tuo, & secundùm vires tuas ex-
Sup.4 porrigens da pauperi.* Non defrauderis 14
a. 1. à die bono,& particula boni doni non
Luc. te prætereat. * Nónne aliis relinques 15
16. b. dolores & labores tuos in diuisione C
9. sortis?* Da, & accipe,& iustifica animā 16
tuā.* Ante obitū tuū operare iustitiam: 17
quoniam non est apud inferos inuenire
|| Isa. cibū.* || Omnis caro sicut fœnū veteras- 18
40. b. cet,& sicut foliū fructificans in arbore
6. Iac. viridi.* Alia generantur,& alia deiiciū- 19
1.b.10. tur:sic generatio carnis & sāguinis,alia
1.Pet. finitur, & alia nascitur. * omne opus 20
1.d.24 corruptibile in fine deficiet:& qui illud
operatur,ibit cum illo. * Et omne opus 21
electum iustificabitur : & qui operatur
|| Psal. illud,honorabitur in illo.* ||Beatus vir, 22
1.a.22 qui in sapiētia morabitur,& qui in iu-
stitia sua meditabitur, & in sensu cogi-
tabit circumspectionem Dei.* Qui exco- 23
gitat vias illius in corde suo,& in abs- D
conditis suis intelligens,vadēs post illā
quasi inuestigator,& in viis illius con-
sistens;* qui respicit per fenestras illius, 24
& in ianuis illius audiens:* qui requies- 25
cit iuxta domum illius,& in parietibus
illius figens palū,statuet casulā suam ad
manus illius,& requiescent in casula il-
lius bona per æuum,* statuet filios suos 26
sub tegmine illius,& sub ramis ei9 mo-
rabitur.* Protegetur sub tegmine illius 27
à feruore, & in gloria eius requiescet.

CAPVT XV.

Beatus qui in timore Dei aptat se ad sapientiam, quam stulti & mendaces non assequentur: peccata Deo non sunt adscribenda, sed homini qui ab illo conditus est libero arbitrio, propositis præceptis quæ seruare poterat: Dei oculis omnia nuda sunt.

QVi timet Deum, faciet bona:& qui 1
continens est iustitiæ, apprehendet A
illam,* & obuiabit illi quasi mater ho- 2
norificata,& quasi mulier à virginitate
suscipiet illum.* Cibabit illū pane vitæ 3
& intellectus, || & aqua sapientiæ salu-
|| Ioa. taris potabit illū :& firmabitur in illo,
4.b.10 & non flectetur:* continebit illū,& non 4
confundetur:& exaltabit illū apud pro-
ximos suos,* & in medio Ecclesiæ ape- 5
riet os eius, & adimplebit illum spiritu
sapiētiæ & intellectus : & stola gloriæ
vestiet illū.* Iucunditatē & exultationē 6
thesaurizabit super illū,& nomine æter- B
no hereditabit illū.* Homines stulti nō 7
apprehendent illam,& homines sensati
obuiabūt illi,homines stulti nō videbūt
eā:longè enim abest à superbia & dolo:
*viri mendaces nō erūt illius memores: 8
& viri veraces inuenientur in illa, &
successum habebunt vsq; ad inspectio-
9 nem Dei.* Non est speciosa laus in ore
10 peccatoris:* quoniā à Deo profecta est
C sapiētia,sapiētiæ enim Dei astabit laus,
& in ore fideli abundabit,& dominator
11 dabit eam illi.* Non dixeris:Per Deum
12 abest : quæ enim odit ne feceris.* Non
dicas ; ille me implanauit : non enim
13 necessarij sunt ei homines impij.* Omne
execramentum erroris odit Dn̄s,& non
14 erit amabile timentibus eum.* Deus ab
initio constituit hominē,& reliquit illū
15 in manu consilij sui.* Adiecit mandata
16 & præcepta sua:* || si volueris mandata || Mat.
seruare,conseruabūt te,& in perpetuum 19. b.
17 fidem placitam facere. * Apposuit tibi 17.
D aquam & ignē:ad quod volueris,porri-
18 ge manum tuam.* ||Ante hominem vita || Ier.
& mors,bonū & malū, quod placuerit 21.c.8
19 ei,dabitur illi.* quoniā multa sapientia
Dei,& fortis in potentia videns omnes
20 sine intermissione.* || Oculi Dn̄i ad ti- || Psa.
mentes eum, & ipse || agnoscit omnem 33. c.
21 operam hominis. * Nemini mandauit 16.
impiè agere , & nemini dedit spatium || Heb.
22 peccandi:* non enim concupiscit multi- 4.d.13
tudinē filiorum infideliū & inutilium.

CAP. XVI.

Non exultandum in filiis impiis de ira Dei in malos & misericordia in bonos: magna sunt operum misericordiæ merita: Dei cognitioni ac iudicio nemo se potest subtrahere, cuius opera sunt ab homine inscrutabilia.

1 NE iucūderis in filiis impiis,si mul-
A tiplicentur : nec oblecteris super
2 ipsos,non est timor Dei in illis. * Non
credas vitæ illorum,& ne respexeris in
3 labores eorum. * Melior est enim vnus
4 timēs Deum,quam mille filij impij.* Et
vtile est mori sine filiis,quàm relinque-
5 re filios impios.* Ab vno sensato inha-
bitabitur patria , tribus impiorum de-
6 seretur.* Multa talia vidit oculus meus,
& fortiora horum audiuit auris mea.
7 * || In synagoga peccantium exardebit || Inf.
ignis,& in gente incredibili exardescet 21. b.
8 ira. * || Non exorauerunt pro peccatis 10.
suis antiqui gigantes,qui destructi sunt || Gen.
9 confidentes suæ virtuti:* & non peper- 6.a.4.
cit peregrinationi Loth,& execratus est
10 eos præ superbia verbi illorum. * Non
B misertus est illis gentē totā perdens &
11 extollentem se in peccatis suis:* || Et si- || Nu.
cut sexcēta millia peditū,qui cōgregati 14. d.
sunt in duritia cordis sui:& si vnus fuis- 23. &
set ceruicatus,mirū, si fuisset immunis, 26. f.
12 * misericordia enim & ira est cum illo. 51.
Potens exoratio, & effundēs iram:* se-
13 cundùm misericordiā suam, sic corre-
ptio illius hominē secundùm opera sua
14 iudicat:* Non effugiet in rapina pecca-
tor,& nō retardabit sufferentia miseri-
15 cordiā facientis. * Omnis misericordia
faciet locū || vnicuiq; secundùm meri- || Rom.
tum operū suorum, & secundùm intel- a.26.a

lectum

ſectum peregrinationis ipſius.* Non di- 16
cas: A Deo abſcondar, & ex ſummo quis C
mei memorabitur? * In populo magno 17
non agnoſcar: quæ eſt enim anima mea
in tam immenſa creatura?* Ecce cælum, 18
& cæli cælorũ, abyſſus, & vniuerſa terra,
& quæ in eis ſunt, in conſpectu illius
commouebũtur,* montes ſimul, & col- 19
les, & fundamenta terræ: cùm conſpe-
xerit illa Deus, tremore concutientur.
* Et in omnibus his inſenſatum eſt cor: 20
& omne cor intelligitur ab illo: * & 21
vias illius quis intelligit, & procellam.
quã nec oculus videbit hominis?* Nam 22
plurima illius opera ſunt in abſconſis:
ſed opera iuſtitiæ eius quis enuntiabit?
aut quis ſuſtinebit? Longè enim eſt teſta-
mentum à quibuſdam, & interrogatio
omniũ in conſummatione eſt.* Qui mi- 23
noratur corde, cogitat inania: & vir im- D
prudens: & errans, cogitat ſtulta.* Audi 24
me fili, & diſce diſciplinam ſenſus, & in
verbis meis attende in corde tuo,* & di- 25
cam in æquitate diſciplinam, & ſcruta-
bor enarrare ſapientiam: & in verbis
meis attende in corde tuo, & dico in
æquitate ſpiritus virtutes, quas poſuit
Deus in opera ſua ab initio, & in veri-
tate enuntio ſcientiã eius: * In iudicio 26
Dei opera eius ab initio, & ab inſtitu-
tione ipſorum diſtinxit partes illorũ, &
initia eorum in gentibus ſuis.* Ornauit 27
in æternũ opera illorum, nec eſurierũt,
nec laborauerunt, & non deſtiterunt
ab operibus ſuis. * Vnuſquiſque proxi- 28
mum ſibi non anguſtiabit vſq; in æter-
num.* Non ſis incredibilis verbo illius.
* Poſt hæc Deus in terram reſpexit, & 29
impleuit illam bonis ſuis.* Anima om- 30
nis vitalis denuntiauit ante faciẽ ipſius
& in ipſam iterum reuerſio illorum.

CAP. XVII.

Creatio primorum parentũ, donaq; ipſis collata ac præcepta propoſita, diſtinctio generis humani in varias nationes, quibus rectores præpoſuit, illóſque & ipſorum opera vniuerſa perpetuò intuetur: virtus eleemoſynæ: exhortatur peccatores ad pœnitentiam dum ſani ſunt, propoſita Dei miſericordia.

Gen.1 DEus creauit de terra hominem, & 1
d. 27. ſecundùm imaginem ſuam fecit il- A
5.a.1. lum.* Et iterum conuertit illum in ip- 2
ſam, & ſecundùm ſe veſtiuit illum vir-
tute.* Numerum dierum, & tempus de- 3
dit illi, & dedit illi poteſtatem eorum
quæ ſunt ſuper terram. * Poſuit timo- 4
rem illius ſuper omnem carnem, & do-
||Gen. minatus eſt beſtiarum & volatilium.* || 5
2.c.18. Creauit ex ipſo adiutorium ſimile ſibi:
conſilium, & linguam, & oculos, & au-
res, & cor dedit illis excogitandi: &
diſciplina intellectus repleuit illos.
* Creauit illis ſcientiam ſpiritus, ſenſu 6
impleuit cor illorum: & mala & bona
7 oſtẽdit illis. * Poſuit oculũ ſuum ſuper
corda illorum, oſtendere illis magnalia
8 operũ ſuorum,* vt nomen ſanctificatio-
B nis collaudẽt: & gloriari in mirabilibus
illius, vt magnalia enarrent operũ eius.
9 * Addidit illis diſciplinam, & legem vitę
10 hereditauit illos. * Teſtamentum æter-
num conſtituit cum illis, & iuſtitiam &
11 iudicia ſua oſtendit illis.* Et magnalia
honoris eius vidit oculus illorum, &
honorẽ vocis audierunt aures illorũ, &
dixit illis: Attendite ab omni iniquo:
12 * Et mandauit illis vnicuiq; de proximo
13 ſuo.* Viæ illorum corã ipſo ſunt ſemper,
14 nõ ſunt abſconſæ ab oculis ipſius.* || In ||Rom.
vnamquamq; gentẽ præpoſuit rectorẽ, 13.a.1
15 * pars Dei Iſraël facta eſt manifeſta.* Et
16 omnia opera illorũ velut ſol in conſpe-
C ctu Dei: & oculi eius ſine intermiſſione
17 inſpicientes in viis eorum. * Non ſunt
abſconſa teſtamenta per iniquitatem
illorum, & omnes iniquitates eorum in
18 conſpectu Dei.* || Eleemoſyna viri quaſi
ſignaculũ cum ipſo, & gratiam hominis
29 quaſi pupillã conſeruauit:* || & poſtea re- ||Infr.
ſurget, & retribuet illis retributionem, 29. b.
vnicuiq; in caput ipſorum, & conuertet 16.
20 in interiores partes terræ.* Pœnitenti- ||Mar.
bus autem dedit viam iuſtitiæ, & con- 25. c.
firmauit deficientes ſuſtinere, & deſtina- 35.
21 uit illis ſortem veritatis. * Conuertere
22 ad Dñm, & relinque peccata tua:* preca-
re ante faciem Dñi, & minue offendicu-
23 la.* Reuertere ad Dñm, & auertere ab
iniuſtitia tua, & nimis odito execratio-
24 nẽ:* & cognoſce iuſtitias & iudicia Dei,
& ſta in ſorte propoſitionis, & oratio-
25 nis altiſſimi Dei.* In partes vade ſæculi
D ſancti, || cum viuis & dantibus confeſ- ||Pſ.6.
26 ſionem Deo.* Non demoreris in erro- b. 6.
re impiorum, ante mortem confitere. A Iſa.38
mortuo quaſi nihil, perit confeſſio. d. 19.
27 * Confiteris viuens, viuus & ſanus confi-
teberis, & laudabis Deum, & gloriaberis
28 in miſerationibus illius.* Quàm magna
miſericordia Dñi, & propitiatio illius
29 conuertentibus ad ſe. * Nec enim om-
nia poſſunt eſſe in hominibus, quoniam
non eſt immortalis filius hominis, &
30 in vanitate malitiæ placuerunt. * Quid
lucidius ſole? & hic deficiet. Aut quid
nequius quàm quod excogitauit ca-
31 ro & ſanguis? & hoc arguetur. * Vir-
tutem altitudinis cæli ipſe conſpicit:
& omnes homines terra & cinis.

CAP. XVIII.

Dei magnalia homini inſcrutabilia: hominis miſeria, & Dei erga illum miſeratio: proximo miſerendum: quomodo infirmus ſe habere debeat: quomodo ſit orandum: conſiderandum Dei iudicium, & à propriis concupiſcentiis diſcedendum.

1 QVi viuit in æternum, creauit om- Gen.
A nia ſimul. Deus ſolus iuſtificabi- 1.a.1.

tur, & manet inuictus rex in æternum.
* Quis sufficit enarrare opera illius? 2
*Quis enim inuestigabit magnalia eius? 3
* Virtutem autē magnitudinis eius quis 4
enuntiabit? aut quis adiiciet enarrare
misericordiam eius?*Non est minuere, 5
neq; adiicere, nec est inuenire magna-
lia Dei. * Cùm consummauerit homo, 6
tunc incipiet:& cùm quieuerit, aporia-
bitur.*Quid est homo,& quæ est gratia 7
illius?& quid est bonū,aut quid nequam
|| Psa. illius?*|| Numerus dierum hominum vt 8
89. c. multum centum anni:quasi gutta aquæ
10. maris deputati sunt: & sicut calculus
arenæ,sic exigui anni in die æui:* Pro- 9
pter hoc patiens est Deus in illis, & ef- B
fundit super eos misericordiam suam.
* Vidit præsumptionem cordis eorum 10
quoniam mala est,& cognouit subuer-
sionem illorum quoniam nequam est.
* Ideò adimpleuit propitiationē suam 11
in illis; & ostendit eis viam æquitatis.
* Miseratio hominis circa proximum 12
suū:misericordia autē Dei super omnē
carnē.* Qui misericordiam habet, do- 13
cet,& erudit quasi pastor gregem suum.
* Miseretur excipientis doctrinam mi- 14
serationis, & qui festinat in iudiciis
eius.* Fili in bonis nō des querelam,& 15
in omni dato non des tristitiam verbi
mali.* Nonne ardorē refrigerabit ros? 16
sic & verbū melius quàm datum.*Nón- 17
ne ecce verbū super datum bonum? sed
vtraque cum homine iustificato.* Stul- 18
tus acriter improperabit:& datus indi- D
sciplinati tabescere facit oculos.* Ante 19
iudicium para iustitiā tibi,& antequam
loquaris,disce.*Ante languorem adhibe 20
|| 1. medicinam,|| & ante iudicium interro-
Cor.12 ga teipsum, & in conspectu Dei inue-
f.28. nies propitiationem.* Ante languorem 21
humilia te, & in tempore infirmitatis
|| Luc. ostende conuersationē tuā.* || Non im- 22
18.a.1 pediaris orare semper, & ne verearis
1.The. vsque ad mortem iustificari: quoniam
5.c.17 merces Dei manet in æternum. * Ante 23
orationem præpara animum tuum, &
noli esse quasi homo qui tentat Deum.
|| Sup. * || Memento iræ in die consummatio- 24
7. b. nis,& tempus retributionis in conuer-
18. satione faciei.* || Memento paupertatis 25
|| Sup. in tempore abundantiæ, & necessitatem
11.c.27 paupertatis in die diuitiarum.* A mane 26
vsq; ad vesperā immutabitur tempus,& D
hæc omnia citata in oculis Dei.*Homo 27
sapiēs in omnibus metuet, & in diebus
delictorum attendet ab inertia.*Omnis 28
astutus agnoscit sapientiā,& inuenienti
eam dabit confessionem.*Sensati in ver- 29
bis & ipsi sapienter egerunt: & intelle-
||Rom. xerunt veritatem & iustitiam,& implu-
6.b.12 erūt prouerbia & iudicia. * || Post con- 30
& 13. cupiscentias tuas non eas, & à volun-
d.13. tate tua auertere. * Si præstes animæ 31
14. tuæ concupiscentias eius, faciet te in
32 gaudiū inimicis tuis.* Ne oblecteris in
turbis,nec in modicis: assidua enim est
33 commissio illorū.*Ne fueris mediocris
in cōtētione ex fœnore,& est tibi nihil
in sacculo:eris enim inuidus vitæ tuæ.

CAP. XIX.

De vino,luxuria,loquacitate,citò credente,gaudente super iniquitate,odiēte correptionē,exultante in malitia,discretione in verbis seruanda, correptione,ficta humilitate,& laude tacentis.

1 OPerarius ebriosus non locupleta-
A bitur: & qui spernit modica,pau-
2 latim decidet.*|| Vinū & mulieres apo- ||Gen.
statare faciunt sapientes, & arguēt sen- 19. g.
3 satos.* & qui se iungit fornicariis, erit 33. 3.
nequā:putredo & vermes hereditabunt Reg.11
illum, & extolletur in exemplū maius, a.1.
4 & tolletur de numero anima ei9.*||Qui || Ios.
credit citò, leuis corde est & minora- 9.c.15
bitur:& qui delinquit in animā suā,in- 22. c.
5 super habebitur.* Qui gaudet iniquita- 11.
te,denotabitur:& qui odit correptionē
minuetur vita: & qui odit loquacita-
6 tem,extinguit malitiam.*Qui peccat in
B animam suam, pœnitebit:& qui iucun-
7 datur in malitia,denotabitur. *Ne ite-
res verbum nequam & durum, & non
8 minoraberis. * Amico & inimico noli
narrare sensum tuum;& si est tibi deli-
9 ctum noli denudare,*audiet enim te,&
custodiet te, & quasi defendens pecca-
tum, odiet te, & sic aderit tibi semper.
10 * Audisti verbum aduersus proximum
tuum? commoriatur in te, fidens quo-
11 niam non te dirumpet. * A facie verbi
parturit fatuus, tanquam gemitus par-
12 tus infantis.*Sagitta infixa femori car-
13 nis,sic verbum in corde stulti.*||Corri- || Leu.
pe amicum ne fortè non intellexerit, 19. c.
& dicat:Non feci: aut si fecerit,ne ite- 17.
14 rum addat facere.*Corripe proximum, Mat.
ne fortè nō dixerit:& si dixerit,ne for- 18. d.
15 te iteret. * Corripe amicum:sæpe enim 15.
16 fit commissio.*Et non omni verbo cre- Luc.
das, est qui labitur lingua, sed non ex 1 .c.3
C animo. * || Quis est enim qui non deli- || Iac.
17 querit in lingua sua? * Corripe proxi- 3.a.8.
18 mum antequam cōmineris.* Et da locū
timori Altissimi: quia omnis sapientia
timor Dei,& in illa timere Deum,& in
19 omni sapientia dispositio legis.*Et non
est sapientia nequitiæ disciplina:& non
est cogitatus peccatorum prudentia.
20 * Est nequitia & in ipsa execratio:& est
21 insipiens qui minuitur sapientia. * Me-
lior est homo, qui minuitur sapientia,
& deficiens sensu in timore, quàm qui
abūdat sensu, & trāsgreditur legē Altis-
22 simi.* Est solertia certa, & ipsa iniqua.
23 *Et est qui emittit verbū certū enarrans
D veritatē.Est qui nequiter humiliat se,&
24 interiora eius plena sunt dolo: * & est
qui se nimiū submittit à multa humili-
tate: & est qui inclinat faciem suam,&
fingit

fungit se nõ videre quod ignoratũ est:* 25
& si ab imbecillitate viriũ vetetur pec-
care, si inuenerit tempus malefaciendi,
malefaciet.* Ex visu cognoscitur vir, & 26
ab occursu faciei cognoscitur sensatus.
*Amictus corporis, & risus dentiũ, & in- 27
gressus hominis enuntiant de illo. * Est 28
correptio mendax in ira contumeliosi:
& est iudicium, quod non probatur esse
bonum: & est tacens, & ipse est prudens.

CAPVT XX.

De correptione, & correpti pœnitentia: de tacente, & loquace: de dono sapientis, & fatui: de falsa promissione & mendacio: de sapiente qui placet magnatis: de donis non accipiendis, & sapientia abscondita.

QVàm bonũ est arguere, quã irasci, 1
& confitentem in oratione non A
prohibere! * Concupiscentia spadonis 2
deuirginauit iuuenculam:* sic qui facit 3
per vim iudiciũ iniquum.* Quàm bonũ 4
est correptum manifestare pœnitentiã!
sic enim effugies volũtarium peccatũ. * 5
Est tacens, qui inuenitur sapiens: & est
odibilis, qui procax est ad loquendũ. * 6
Est tacens non habens sensum loquelæ:
& est tacens sciens tẽpus aptũ.* Homo 7
sapiens tacebit vsq; ad tẽpus: lasciuus
autẽ & imprudens non seruabunt tem-
pus. * Qui multis vtitur verbis, lædet 8
animã suam: & qui potestatẽ sibi sumit B
iniustè, odietur.* Est processio in malis 9
viro indisciplinato, & est inuentio in
detrimentum.* Est datum quod non est 10
vtile: & est datũ, cui⁹ retributio duplex.
*Est propter gloriam minoratio: & est 11
qui ab humilitate leuabit caput. * Est 12
qui multa redimat modico pretio, &
restituens ea in septuplum. * Sapiens in 13
verbis seipsũ amabilẽ facit: gratiæ autẽ
fatuorum effundentur.* Datus insipiẽtis 14
non erit vtilis tibi: oculi enim illius se-
ptẽplices sunt.* exigua dabit, & multa 15
improperabit: & apertio oris illius in-
flãmatio est.* Hodie fœneratur quis, & 16
cras expetit: odibilis est homo huius-
modi. * Fatuo non erit amicus, & non 17
erit gratia bonis illius.* qui enim edũt 18
panẽ illius, falsæ linguæ sunt. Quoties, C
& quanti irridebunt eũ? * Neque enim 19
quod habendũ erat, directo sensu di-
stribuit: similiter & quod non erat ha-
bendũ.* Lapsus falsæ linguæ, quasi qui 20
in pauimento cadens: sic casus malorũ
festinanter veniet.* Homo acharis quasi 21
fabula vana, in ore disciplinatorũ assi-
dua erit.* Ex ore fatui reprobabitur pa- 22
rabola: non enim dicit illã in tempore
suo.* Est qui vetatur peccare præ inopia 23
& in requie sua stimulabitur. * Est qui 24
perdet animã suã præ confusione, & ab
imprudẽti persona perdet eã: personæ
autẽ acceptione perdet se.* Est qui præ 25
cõfusione promittit amico, & lucratus
26 est eum inimicum gratis.* Opprobrium
nequam in homine mendaciũ, & in ore
27 indisciplinatorum assiduè erit.* Potior
D fur quàm assiduitas viri mendacis, per-
28 ditionem autem ambo hereditabunt. *
Mores hominum mendacium sine ho-
nore: & cõfusio illorum cum ipsis sine
29 intermissione. * Sapiens in verbis pro-
ducet seipsum, & homo prudẽs place-
30 bit magnatis. * Qui operatur terram
suam, inaltabit aceruum frugum: & qui
operatur iustitiam, ipse exaltabitur, qui
verò placet magnatis, effugiet iniqui-
31 tatem.* || Xenia & dona excæcant ocu- ||Exo.
los iudicum, & quasi mutus in ore 23.b.8
32 auertit correptiones eorum.* || Sapien- Deu.
tia absconsa & thesaurus inuisus, quæ 16.d.
33 vtilitas in vtrisque? * Melior est qui 19.
celat insipientiam suam, quàm homo || Inf.
qui abscondit sapientiam suam. 41. c.

CAP. XXI. 17.

Docet fugiendum peccatum primùm in genere, deinde in specie, productis variis peccatis.

1 FIli peccasti? non adiicias iterum: sed
A & de pristinis deprecare vt tibi di-
2 mittantur. * Quasi à facie colubri fuge
peccata: & si accesseris ad illa, suscipiẽt
3 te.* Dẽtes leonis, dẽtes eius, interficien-
4 tes animas hominum. * Quasi romphæa
bis acuta omnis iniquitas, plagæ illius
5 non est sanitas.* Obiurgatio & iniuriæ
annullabunt substantiã: & domus quæ
nimis locuples est, annullabitur super-
bia: sic substantia superbi eradicabitur.
6 * Deprecatio pauperis ex ore vsque ad
aures eius perueniet, & iudiciũ festina-
7 to adueniet illi.* Qui odit correptionẽ,
vestigiũ est peccatoris: & qui timet Deũ,
8 cõuertetur ad cor suũ. * Notus à longè
potẽs lingua audaci: & sẽsatus scit labi
9 se ab ipso. * Qui ędificat domum suam
B impẽdiis alienis, quasi qui colligit la-
10 pides suos in hyeme.* ||Stuppa collecta ||Supr.
synagoga peccãtiũ, & consũmatio illo- 16.a.7
11 rum flamma ignis.* Via peccantiũ com-
planata lapidibus, & in fine illorũ infe-
12 ri, & tenebrę, & pœnę.* Qui custodit
13 iustitiã, continebit sensũ eius.* Consum-
matio timoris Dei, sapientia & sensus.
14 *Nõ erudietur, qui nõ est sapiẽs in bo-
15 no.* Est autẽ sapientia, quę abundat in
malo: & non est sensus vbi est amaritu-
16 do. * Scientia sapiẽtis tanquã inũdatio
abundabit, & consilium illius sicut fons
17 vitę permanet.* Cor fatui quasi vas cõ-
fractũ, & omnẽ sapientiam nõ tenebit.
18 *Verbũ sapiẽs quodcũq; audierit scius,
C laudabit, & ad se adiiciet: audiuit luxu-
riosus, & displicebit illi, & proiiciet il-
19 lud post dorsum suum. * Narratio fatui
quasi sarcina in via: nã in labiis sensati
20 inuenietur gratia. * Os prudentis quę-
ritur in Ecclesia, & verba illius cogita-
21 bunt in cordibus suis. * Tanquã domus
exter

exterminata, sic fatuo sapiētia:& scien-
tia insensati inenarrabilia verba.*Con- 22
pedes in pedib⁹, stulto doctrina,& qua-
si vincula manuum super manum dex-
trā.*Fatuus in risu exaltat vocem suam, 23
vir autem sapiens vix tacitè ridebit. * 24
Ornamentū aureum prudenti doctrina, C
& quasi brachiale in brachio dextro. * 25
Pes fatui facilis in domum proximi, &
homo peritus confundetur à persona
potentis. * Stultus à fenestra respiciet 26
in domū: vir autē eruditus foris stabit.
* Stultitia hominis auscultare per ostiū 27
& prudens grauabitur contumelia.*La- 28
bia imprudentiū stulta narrabunt: ver-
ba autem prudentium, statera ponde-
rabuntur. * In ore fatuorum cor illorū: 29
& in corde sapientium os illorū.*Dum 30
maledicit impius diabolum, maledicit
ipse animam suam.* Susurro coinqui- 31
nabit animam suam, & in omnibus
odietur:& qui cum eo māserit, odiosus
erit: tacitus & sensatus honorabitur.

CAPVT XXII.

De lapidatione pigri, filio indisciplinato, filiaque fatua, musica in luctu, docente fatuum, mortuo plorando: cum stulto non loquendum: de corde stulti ac timidi: de seruanda fide cum amico, & oris custodia.

IN lapide luteo lapidatus est piger, & 1
omnes loquentur super aspernationē A
illius. * De stercore boum lapidatus est 2
piger:& omnis, qui tetigerit eum, excu-
tiet manus.*Confusio patris est de filio 3
indisciplinato: filia autem in demino-
ratione fiet.* Filia prudēs hereditas vi- 4
ro suo: nā quæ confundit, in contume-
liam fit genitoris:*Patrē & virum con- 5
fūdit audax, & ab impiis nō minorabi-
tur: ab vtrisq; autē inhonorabitur:* Mu- 6
sica in luctu importuna narratio: fla-
gella & doctrina in omni tēpore sapien-
tia.*Qui docet fatuū, quasi qui conglu- 7
tinat testā. * Qui narrat verbū non au- 8
dienti, quasi qui excitat dormientē de
graui somno.* Cum dormiēte loquitur 9
qui enarrat stulto sapientiam: & in fine
|| Infr. narrationis dicit: Quis est hic?||*Supra 10
38.b. mortuū plora, defecit enim lux eius: &
16. supra fatuum plora, deficit enim sensus.
*Modicū plora supra mortuū, quoniam 11
||Gen. requieuit. * Nequissimi enim nequissi- 12
30.b. ma vita super mortem fatui. * || Luctus 13
10. mortui septē dies, fatui autem & impij, B
omnes dies vitæ illorū.* Cum stulto ne 14
multum loquaris, & cum insensato ne
abieris.*Serua te ab illo, vt nō molestiā 15
habeas, & non coinquinaberis peccato
illius. * Deflecte ab illo, & inuenies re- 16
quiem, & nō acediaberis in stultitia il-
lius.* Super plumbū quid grauabitur?& 17
||Prou quod illi aliud nomen quam fatuus, *|| 18
27.4.3 Arenā,& salē,& massam ferri facil⁹ est
ferre, quàm hominem imprudentem, &
19 fatuum, & impium. * Loramentum li-
gneum colligatum in fundamento ædi-
ficij nō dissoluetur: sic & cor confirma-
20 tum in cogitatione consilij.* Cogitatus
sensati in omni tempore, metu non de-
21 prauabitur.*Sicut pali in excelsis,& cæ-
C menta sine impensa posita contra faciē
22 venti non permanebūt:*sic & cor timi-
dū in cogitatione stulti contra impetū
23 timoris non resistet.* Sicut cor trepidū
in cogitatione fatui, omni tempore non
metuet, sic & qui in præceptis Dei
24 permanet sēper. * Pungens oculum: de-
ducit lacrymas:& qui pūgit cor, profert
25 sensum. * Mittens lapidem in volatilia,
deiiciet illa, sic & qui conuitiatur ami-
26 co, dissoluit amicitiam.*Ad amicum etsi
27 produxeris gladium, non desperes, est
enim regressus. Ad amicū * si aperueris
os triste, non timeas: est enim concor-
datio: excepto conuitio,& improperio,
& superbia, & mysterij reuelatione, &
plaga dolosa: in his omnibus effugiet
28 amicus. * Fidem posside cum amico in
D paupertate illius, vt & in bonis illius
29 læteris. * In tēpore tribulationis illius
permane illi fidelis, vt & in hereditate
30 illius coheres sis.*Ante ignē camini va-
por, & fumus ignis inaltatur: sic & ante
sanguinem maledicta & contumeliæ, &
31 minæ.*Amicū salutare non cōfūdar, à
facie illius non me abscōdam: & si ma-
32 la mihi euenerint per illum, sustinebo.*
33 Omnis qui audiet, cauebit se ab eo.* || ||Psal
Quis dabit ori meo custodiam & super 140.a
labia mea signaculū certum, vt non ca- 3.
dam ab ipsis,& lingua mea perdat me?

CAP. XXIII.

Oratio aduersus superbiā, gulam & luxuriā: consuetudo iurandi vitanda: & indisciplinatus sermo adferens improperium: duo genera in peccato abundantia, & tertium adducens iram: confutatio hominis ad peccandum se hortantis: de peccatis in adulterio concurrentibus, & laude timoris Domini.

1 DOmine pater, & dominator vitæ
A meæ, ne derelinquas me in consilio
2 eorū: nec finas me cadere in illis.* Quis
superponet in cogitatu meo flagella, &
in corde meo doctrinam sapientiæ, vt
ignorationibus eorū non parcāt mihi,
3 & non appareant delicta eorum, * & ne
adincrescant ignorantiæ meæ, & multi-
plicentur delicta mea, & peccata mea
abundent,& incidā in conspectu aduer-
sariorum meorū, & gaudeat super me
4 inimicus meus?* Dñe pater, & Deus vi-
tæ meæ, ne derelinquas me in cogitatu
5 illorum.* Extollentiā oculorū meorum
ne dederis mihi, & omne desiderium
6 auerte à me.* Aufer à me ventris cōcu-
piscentias, & concubitus concupiscen-
tiæ ne apprehēdant me, & animæ irre-
7 uerēti & infrunitæ ne tradas me.* Do-
ctrinam

ctrinā oris audite filij:& qui custodierit
illam,non periet labiis,nec scandaliza-
bitur,in operibus nequissimis.*In vani- 8
tate sua apprehenditur peccator, & su-
perbus & maledicus scandalizabitur in
||Exo. illis.*|| Iurationi nō assuescat os tuum, 9
20. b. multi enim casus in illa. * Nominatio 10
7. verò Dei non sit assidua in ore tuo, & B
Mat. nominibus Sanctorum nō admisceäris:
5.c.33. quoniam non eris immunis ab eis.* Si- 11
cut enim seruus interrogatus assiduè à
liuore non minuitur:sic omnis iurans,
& nominans,in toto à peccato nō pur-
gabitur. * Vir multum iurans implebi- 12
tur iniquitate, & non discedet à domo
illius plaga.*Et si frustrauerit,delictum 13
illius super ipsum erit:& si dissimulaue-
rit,delinquit dupliciter, * & si in vacuū 14
iurauerit,non iustificabitur : replebitur
enim retributione domus illius.* Est & 15
alia loquela contraria morti , non in-
ueniatur in hereditate Iacob.*Etenim à 16
misericordibus omnia hæc auferentur,
& in delictis non volutabuntur.*;Indis- 17
ciplinatæ loquelæ nō assuescat os tuū:
est enim in illa verbū peccati.*Memēto 18
patris & matris tuæ,in medio enim ma-
gnatorū consistis:*ne fortè obliuiscatur 19
te Deus in conspectu illorū, & assidui-
tate tua infatuatus , improperiū patia-
ris,& maluisses non nasci,& diē natiui-
F || 2. tatis tuæ maledicas. * || Homo assuetus 20
Reg. in verbis improperij,in omnibus diebus C
16.b.7 suis non erudietur.* Duo genera abun- 21
dāt in peccatis,& tertiū adducit irā, &
perditionem.*Anima calida quasi ignis 22
ardens, non extinguetur donec aliquid
glutiat:*& homo nequam in ore carnis 23
suæ,non desinet donec incendat ignem.
*Homini fornicario omnis panis dulcis, 24
non fatigabitur transgrediens vsque ad
finē. * Omnis homo qui transgreditur 25
lectū suum,contemnens in animā suam,
||*Isa. & dicens:||Quis me videt?*tenebræ cir- 26
29. c. cumdant me,& parietes cooperiuntme,
15. & nemo circūspicit me:quē vereor?de-
lictorū meorū non memorabitur Altis-
simus.*Et non intelligit quoniā omnia 27
videt oculus illius,quoniā expellit à se
timorē Dei huiusmodi hominis timor,
& oculi hominū timentes illum:* & nō 28
cognouit quoniā oculi Dñi multo plus
lucidiores sunt super solē,circūspicien-
tes omnes vias hominū, & profundum
abyssi,& hominū corda intuētes in abs-
conditas partes. * Dño enim Deo ante 29
quam crearentur,omnia sunt agnita:sic D
& post perfectū respicit omnia.* Hic in 30
plateis ciuitatis vindicabitur , & quasi
||Leu. pullus equinus fugabitur:& vbi nō spe-
20. b. rauit, apprehendetur. * Et erit dedecus 31
10. omnibus, eo quòd non intellexerit ti-
Deut. morem Dñi.*|| Sic & mulier omnis re- 32
22. c. linquens virū suum, & statuens heredi-
22. tatem ex alieno matrimonio : * primò 33
enim in lege Altissimi incredibilis fuit:
secundò in virum suum deliquit:tertiò
in adulterio fornicata est,& ex alio vi-
34 ro filios statuit sibi.* Hæc in Ecclesiam
adducetur, & in filios eius respicietur.
35 * Non tradent filij eius radices,& rami
36 eius non dabunt fructum,* derelinquet
in maledictum memoriā eius, & dede-
37 cus illius non delebitur.* Et agnoscent
qui derelicti sunt, quoniā nihil melius
est quàm timor Dei ; & nihil dulcius,
quàm respicere in mandatis Domini.
38 * Gloria magna est sequi Dñm : longi-
tudo enim dierum assumetur ab eo.

CAP. XXIV.

Sapientia multiplices suas laudes & originem describit, & mirè ad sui amplexum inuitat, omnia sua doctrinæ splendore illustrans.

1 SApientia laudabit animā suam, & in
A Deo honorabitur,& in medio popu-
2 li sui gloriabitur,& in Ecclesiis Altissimi
aperiet os suū, & in conspectu virtutis
3 illius gloriabitur, * & in medio populi
sui exaltabitur, & in plenitudine sancta
4 admirabitur,*& in multitudine electo-
rum habebit laudē, & inter benedictos
5 benedicetur, dicēs:* Ego ex ore Altissi-
mi prodiui , primogenita ante omnem
6 creaturā:* Ego feci in cælis vt oriretur
lumen indeficiens , & sicut nebula texi
7 omnē terrā.*Ego in altissimis habitaui,
8 & thronus meus in columna nubis.*Gy-
rum cæli circuiui sola , & profundum
abyssi penetraui, in fluctibus maris am-
9 bulaui,& in omni terra steti:*& in omni
10 populo,*& in omni gēte primatum ha-
11 bui:*& omnium excellentiū & humiliū
corda virtute calcaui:& in his omnibus
requiem quæsiui , & in hæreditate Dñi
12 morabor.* Tunc præcepit, & dixit mihi
Creator omnium:& qui creauit me,re-
13 quieuit in tabernaculo meo,&dixi mi-
hi.In Iacob inhabita, & in Israël here-
ditare, & in electis meis mitte radices.
14 *||Ab initio,& ante sæcula creata sum,& || Pro-
B vsq; ad futurum sæculum non desinā,& uerb.
in habitatione sancta coram ipso mini- 8. c.
15 straui:* Et sic in Sion firmata sum,& in 22.
ciuitate sanctificata similiter requieui,
16 & in Ierusalem potestas mea.* Et radi-
caui in populo honorificato,& in par-
te Dei mei hereditas illius, & in pleni-
17 tudine sanctorum detentio mea.*Quasi
cedrus exaltata sum in Libano,& quasi
18 cypressus in monte Sion : *quasi palma
exaltata sum in Cades, & quasi planta-
19 tio rosæ in Iericho : * Quasi oliua spe-
ciosa in campis,& quasi platanus exal-
20 tata sum iuxta aquam in plateis.*Sicut
cinnamomū & balsamum aromatizans
odorem dedi:quasi myrrha electa dedi
21 suauitatem odoris : * & quasi storax &
galbanus, & vngula , & gutta , & quasi
Libanus nō incisus vaporaui habitatio-
nem

nem meam,& quaſi balſamum non mi-
ſtũ odor meus.* Ego quaſi terebinthus 22
extendi ramos meos, & rami me ho-
noris & gratiæ.*Ego quaſi vitis fructi- 23
ficaui ſuauitatẽ odoris:& flores mei fru- C
ctus honoris & honeſtatis.* Ego mater 24
pulchræ dilectionis,& timoris,& agni-
tionis,& ſanctæ ſpei.*In me gratia om- 25
nis viæ & veritatis, in me omnis ſpes
vitæ & virtutis.*Tranſite ad me omnes 26
qui cõcupiſcitis me,& à generationibꝰ
meis implemini.*Spiritus enim meꝰ ſu- 27
per mel dulcis, & hereditas mea ſuper
mel & fauum:*Memoria mea in genera- 28
|| Ioa. tiones ſæculorũ.*|| Qui edũt me,adhuc 29
6. d. eſurient:& qui bibunt me adhuc ſitiẽt.
35. * Qui audit me,non confundetur;& qui 30
operantur in me,non peccabunt.* Qui 31
elucidant me, vitam æternam habebũt.
*Hæc omnia liber vitæ,& teſtamentum 32
Altiſſimi, & agnitio veritatis. * Legem 33
mandauit Moyſes in præceptis iuſtitia-
rũ,& hereditatẽ domui Iacob, & Iſraël
promiſſiones.* Poſuit Dauid puero ſuo 34
excitare regem ex ipſo fortiſſimum, &
in throno honoris ſedentẽ in ſempiter-
||Gen. num.*|| Qui implet quaſi Phiſon ſapiẽ- 35
2.b.11 tiã, & ſicut Tigris in diebus nouorum. 36
*Qui adimplet quaſi Euphrates ſenſum:
|| Ioſ.3 ||qui multiplicat quaſi Iordanis in tem-
d.15. pore meſſis.* Qui mittit diſciplinam ſi- 37
cut lucẽ,& aſſiſtens quaſi Gehon in die
vindemiæ. * Qui perficit primus ſcire 38
ipſam,& infirmior non inueſtigabit eã. D
* Amari enim abundauit cogitatio eius 39
& conſiliũ illius ab abyſſo magna.*Ego 40
ſapientia effudi flumina.*Ego quaſi tra- 41
mes aquæ immenſæ de fluuio,ego quaſi
fluuij Dyorix, & ſicut aquæductus exiui
de paradiſo,*dixi:Rigabo hortũ meum 42
plantationum, & inebriabo prati mei
fructum.*Et ecce factus eſt mihi trames 43
abundãs, & fluuius meus appropinqua-
uit ad mare:*quoniam doctrinam quaſi 44
antelucanũ illumino omnibus, & enar-
rabo illam vſque ad longinquum.* Pe- 45
netrabo omnes inferiores partes terræ,
& inſpiciam omnes dormientes,& illu-
minabo omnes ſperantes in Domino.
* Adhuc doctrinã quaſi prophetiam ef- 46
fundam,& relinquam illã quærentibus
ſapientiam, & non deſinã in progenies
illorum vſque in æuum ſanctum.*|| Vi- 47
|| Inf. dete quoniam non ſoli mihi laboraui,
3.c.18 ſed omnibus exquirentibus veritatem.

CAP. XXV.

Tria quæ Domino placent,& tria quæ odit: nouem inſuſpicabilia: laus timoris Dei: mulieris nequam mira deteſtatio: à muliere initium peccati & mortis: mulieris dominium non ferendum.

IN tribus placitum eſt ſpiritui meo, 1
quæ ſunt probata coram Deo, & ho- A
minibus.* Concordia fratrum,& amor 2
proximorum, & vir mulier bene ſibi
3 cõſentiẽtes.*Tres ſpecies odiuit anima
mea,& aggrauor valde animæ illorum:
4 *Pauperem ſuperbum:diuitem menda-
5 cem,ſenem fatuum & inſenſatũ.* Quæ
in iuuentute tua non congregaſti,quo-
6 modo in ſenectute tua inuenies?*Quam
ſpecioſum canitiei iudiciũ,& presbyte-
7 ris cognoſcere conſilium!*Quàm ſpe-
cioſa veteranis ſapientia, & glorioſis
8 intellectus, & conſilium?* Corona ſe-
num multa peritia,& gloria illorum ti-
9 mor Dei.*Nouem inſuſpicabilia cordis
B magnificaui,& decimũ dicam in lingua
10 hominibus:* Homo,qui iucundatur in
filiis, viuens & videns ſubuerſionẽ ini-
11 micorum ſuorum.*|| Beatus qui habitat ||Inf.
cum muliere ſenſata,|| & qui lingua ſua 26.a.1
non eſt lapſus,& qui non ſeruiuit indi- || Sup.
12 gnis ſe.*Beatus, qui inuenit amicũ ve- 14.a.1
rum, & qui enarrat iuſtitiam auri au- 19.c.
13 dienti.* Quàm magnus, qui inuenit ſa- 16.
pientiã, & ſcientiam! ſed non eſt ſuper Iac.3.
14 timentem Dñm,* timor Dei ſuper om- a.2.
15 nia ſe ſuperpoſuit:* beatus homo, cui
donatũ eſt habere timorem Dei:qui te-
16 net illum,cui aſſimilabitur?*Timor Dei
initiũ dilectionis eius: fidei autem ini-
17 tium agglutinandum eſt ei.*Omnis pla-
C ga,triſtitia cordis eſt:& omnis malitia,
18 nequitia mulieris.*Et omnẽ plagam, &
19 non plagam videbit cordis:* & omnem
20 nequitiã,& non nequitiam mulieris:*&
omnem obductum, & non obductum
21 odientiũ:*& omnem vindictam, & non
22 vindictã inimicorũ.* Non eſt caput ne-
23 quius ſuper caput colubri:* & non eſt
ira ſuper irã mulieris.|| Cõmorari leo- || Pro.
ni & draconi placebit, quàm habitare 21.c.
24 cum muliere nequam.*Nequitia mulie- 19.
ris immutat faciem eius: & obcæcat
vultum ſuum tanquam vrſus: & quaſi
ſaccum oſtẽdit. In medio proximorum
25 eius,*ingemuit vir eius,& audiẽs ſuſpi-
26 rauit modicum.* Breuis omnis malitia
ſuper malitiã mulieris,ſors peccatorum
27 cadat ſuper illã.* Sicut aſcenſus areno-
D ſus in pedibus veterani, ſic mulier lin-
28 guata homini quieto.*|| Ne reſpicias in || Inf.
mulieris ſpeciem, & non concupiſcas 42.a.
29 mulierẽ in ſpecie.*Mulieris ira,& irre- 6.
30 uerentia,& confuſio magna.* Mulier ſi
primatũ habeat, contraria eſt viro ſuo.
31 *Cor humile, & facies triſtis, & plaga
32 cordis,mulier nequam.*Manus debiles,
& genua diſſoluta,mulier quæ non bea-
33 tificat virum ſuum:*|| A muliere ini- ||Gen.
tium factum eſt peccati,& per illã om- 3.a.6.
34 nes morimur.* Non des aquæ tuæ exi-
tum,nec modicum: nec mulieri nequã
35 veniam prodeundi.* Si non ambulaue-
rit ad manum tuam,cõfundet te in cõſ-
36 pectu inimicorum:* A carnibus tuis
abſcinde illam, ne ſemper te abutatur.

CAP. XXVI.

Proponit viciſſim laudes bonæ mulieris, &

& vituperia mala ac zelotypa: filia custodienda: tria timenda: duo contristantia, & duo periculosa.

Mulieris bonæ beatus vir: numerus 1
enim annorum illius duplex. *Mu- 2
lier fortis oblectat virū suum, & annos A
vitæ illius in pace implebit. *Pars bona 3
mulier bona, in parte timentium Deum
dabitur viro pro factis bonis: *diuitis 4
autem & pauperis cor bonum, in omni
tempore vultus illorum hilaris. *A tri- 5
bus timuit cor meū, & in quarto facies
mea metuit. *Delaturā ciuitatis, & col- 6
lectionē populi, *calumniā mendacem, 7
super mortē omnia grauia: *dolor cor- 8
dis & luctus mulier Zelotypa. *In mu- 9
liere Zelotypa flagellū linguæ, omnibus
communicans: *Sicut boum iugū, quod 10
mouetur, ita & mulier nequā: qui tenet B
illā, quasi qui apprehendit scorpionē. *
Mulier ebriosa, ira magna: & contume- 11
lia & turpitudo illius nō tegetur. *For-
nicatio mulieris in extollētia oculorū, 12
|| Infr. 41. c. 42. & in palpebris illius agnoscetur. *|| In
filia non auertente se, firma custodiam: 13
ne inuenta occasione vtatur se. *Ab om-
ni irreuerentia oculorū eius caue, & ne 14
mireris si te neglexerit. *sicut viator si- 15
tiens, ad fontem os aperiet, & ab omni
aqua proxima bibet, & contra omnem
palum sedebit, & contra omnem sagittā
aperiet pharetram donec deficiat. *Gra- 16
tia mulieris sedulæ delectabit virum C
suum, & ossa illius impinguabit. *Disci- 17
plina illius datum Dei est. *Mulier sen- 18
sata & tacita, non est immutatio erudi- 19
tæ animæ. *Gratia super gratiā, mulier 20
sancta & pudorata. *Omnis autem pon-
deratio non est digna continentis ani- 21
mæ: *Sicut sol oriens mundo in altissi-
mis Dei, sic mulieris bonę species in or-
namentū domus eius: *lucerna splēdens 22
super candelabrū sanctum, & species fa-
ciei super ætatē stabilē. *Columnæ au- 23
reæ super bases argenteas, & pedes firmi D
super plantas stabilis mulieris. *Funda- 24
menta æterna supra petram solidam, &
mandata Dei in corde mulieris sanctæ.
*In duobus contristatū est cor meū, & 25
in tertio iracundia mihi aduenit: *Vir 26
bellator deficiens per inopiā: & vir sen-
satus contēptus: *& qui transgreditur à 27
iustitia ad peccatū, Deus parauit eū ad
romphæam. *Duæ species difficiles & 28
periculosæ mihi apparuerunt, difficilè
exuitur negotians à negligentia: & non
iustificabitur caupo à peccatis labiorū.

CAPVT XXVII.

Ob inopiā & amorem diuitiarū multi delinquunt: timor Domini constanter seruandus: tentatio probat eum qui tentatur: sequenda iustitia: inconstantia stulti, & modestia in verbis seruanda: secreta amici non reuelanda: de annuente oculo & insidioso.

1 Propter inopiam multi deliquerunt:
A & qui quærit locupletari, auertit
2 oculum suum. *Sicut in medio compa-
ginis lapidum palus figitur, sic & inter
medium venditionis & emptionis an-
3 gustiabitur peccatum. *Conteretur cum
4 delinquente delictum. *Si non in timo-
re Dñi tenueris te instanter, citò sub-
5 uertetur domus tua. *Sicut in percus-
sura cribi remanebit puluis, sic aporia
6 hominis in cogitatu illius. *Vasa figuli
probat fornax, & homines iustos ten-
7 tatio tribulationis. *Sicut rusticatio
de ligno ostendit fructum illius, sic ver-
8 bum ex cogitatu cordis hominis. *An-
te sermonem non laudes virum: hæc
9 enim tentatio est hominum. *Si sequa-
ris iustitiam, apprehendes illam; & in-
dues quasi poderem honoris, & inhabi-
tabis cum ea, & proteget te in sempi-
ternum, & in die agnitionis inuenies
10 firmamentum. *Volatilia ad sibi simi-
B lia conueniunt: & veritas ad eos, qui
11 operantur illam, reuertetur. *Leo ve-
nationi insidiatur semper; sic peccata
12 operantibus iniquitates. *Homo san-
ctus in sapientia manet sicut sol: nam
13 stultus sicut luna mutatur. *In medio
insensatorum serua verbum tempori:
in medio autem cogitantium assiduus
14 esto. *Narratio peccantium odiosa, &
15 risus illorum in deliciis peccati. *Lo-
quela multum iurans, horripilationem
capiti statuet: & irreuerentia ipsius ob-
16 turatio aurium. *Effusio sanguinis in
rixa superborum: & maledictio illorum
17 auditus grauis. *Qui denudat arcana
C amici, fidē perdit, & non inueniet ami-
18 cum ad animum suum. *Dilige proxi-
19 mum, & coniungere fide cū illo. *Quòd
20 si denudaueris absconsa illius, non per-
sequeris post eum. *Sicut enim homo,
21 qui perdit amicum suum, sic & qui per-
dit amicitiam proximi sui. *Et sicut
cui dimittit auem de manu sua, sic de-
reliquisti proximum tuum, & non eum
22 capies. *Non illum sequaris, quoniam
longè abest: effugit enim quasi caprea
de laqueo: quoniā vulnerata est anima
23 eius. *Vltrà eum non poteris colliga-
24 re. Et maledicti est concordatio: *de-
nudare autem amici mysteria, despe-
25 ratio est animæ infelicis. *Annuens
26 oculo fabricat iniqua, & nemo eum
D abiiciet: *in conspectu oculorum tuo-
rum condulcabit os suum, & super ser-
mones tuos admirabitur: nouissimè
27 autē peruertet os suū, & in verbis tuis
28 dabit scandalum. *Multa odiui, & non
coæquaui ei, & Dñs odiet illum. *Qui
in altū mittit lapidem, super caput eius
29 cadet: & plaga dolosa, dolosi diuidet
vulnera. *Et qui foueā fodit, incidet in
eam: & qui statuit lapidem proximo, of-
fendet in eo; & qui laqueum alii ponit,
peribit

bonus fidem facit pro proximo suo : & 19
qui perdiderit confusionem, derelin-
quet sibi.* Gratiam fideiussoris ne obli- 20
uiscaris : dedit enim pro te animã suã. C
Repromissorem fugit peccator & im-
mundus. * Bona repromissoris sibi as- 21
cribit peccator : & ingratus sensu dere-
linquet liberantem se.* Vir repromittit 22
de proximo suo : & cùm perdiderit re-
uerentiam, derelinquetur ab eo.* Re- 23
promissio nequissima multos perdidit
dirigentes,& commouit illos quasi flu-
ctus maris.* Viros potentes gyrans mi- 24
grare fecit, & vagati sunt in gentibus
alienis. * Peccator transgrediens man- 25
datum Dñi, incidet in promissionem
nequam : & qui conatur multa agere,
incidet in iudicium. * Recupera proxi- 26
mum secundùm virtutem tuam, & at-
||Infr. tende tibi ne incidas. * || Initium vitæ 27
39. c. hominis,aqua & panis,& vestimentum,
31. & domus protegẽs turpitudinem.* Me- 28
lior est victus pauperis sub tegmine as- D
serum, quàm epulæ splendidæ in pere-
gre sine domicilio.*Minimum pro ma- 29
gno placeat tibi, & improperium pere-
grinationis non audies. *Vita nequam 30
hospitandi de domo in domum : & vbi
hospitabitur,non fiducialiter aget, nec
aperiet os.* Hospitabitur, & pascet, & 31
potabit ingratos, & ad hæc amara au-
diet. * Transi hospes:& orna mensam : 32
& quæ in manu habes, ciba cæteros.
* Exi à facie honoris amicorum meo- 33
rum : necessitudine domus meæ hospi-
tio mihi factus est frater. * Grauia hæc 34
homini habenti sensum:Correptio do-
mus, & improperium fœneratoris.

CAP. XXX.

Filij in disciplina educandi,& quam sit perniciosum illis indulgere: corporis sanitas præstat diuitiis : & quàm sit noxia & fugienda homini tristitia, cordis vero iucunditas quam sit vtilis.

Pro- QVi diligit filium suum, assiduat illi 1
uerb. flagella,vt lætetur in nouissimo suo, A
13. d. & non palpet proximorum ostia.* Qui 2
24. & docet filium suum, laudabitur in illo,
23. b. & in medio domesticorum in illo glo-
13. riabitur. * ||Qui docet filium suum, in 3
||Deu. zelum mittit inimicum, & in medio
6. 67. amicorũ gloriabitur in illo. * Mortuus 4
est pater eius, & quasi non est mortuus:
similem enim reliquit sibi post se. * In 5
vita sua vidit, & lætatus est in illo: in
obitu suo non est contristatus,nec con-
fusus est coram inimicis.*Reliquit enim 6
defensorem domus contra inimicos, &
amicis reddentem gratiam. * Pro ani- 7
mabus filiorum colligabit vulnera sua,
& super omnem vocem turbabuntur B
viscera eius :* Equus indomitus euadit 8
durus,& filius remissus euadet præceps :
* Lacta filium, & pauentem te faciet : 9
lude cum eo, & contristabit te.* Non 10
corrideas illi, ne doleas, & in nouissi-
11 mo obstupescent dentes tui. * Non des
illi potestatem in iuuentute, & ne des-
12 picias cogitatus illius.* || Curua ceruí- ||Sup.
cem eius in iuuentute, & tunde latera 7.c.25
eius dum infans est,ne fortè induret, &
nõ credat tibi,& erit tibi dolor animæ.
13 *Doce filium tuũ,& operare in illo, ne
14 in turpitudinẽ illius offendas. * Melior
est pauper sanus,& fortis viribus,quàm
diues imbecillis & flagellatus malitia.
15 *Salus animæ in sanctitate iustitiæ,me-
C lior est omni auro & argento:& corpus
16 validũ,quam census immensus.*Non est
census super censum salutis corporis,&
non est oblectamentũ super cordis gau-
17 diũ.*Melior est mors quã vita amara:&
requies æterna quã langor perseuerãs.
18 * Bona abscondita in ore clauso, quasi
appositiones epularũ circũpositæ sepul-
19 chro. * ||Quid proderit libatio idolo? ||Da.
nec enim manducabit,nec odorabit:*sic 14.b.6
20 qui effugatur à Dño,portans mercedes
21 iniquitatis : * videns oculis,& ingemis-
cens,sicut spado complectẽs virginẽ, &
22 suspirans.* || Tristitiam non des animæ ||Pro-
D tuæ,& non affligas temetipsũ in cõsilio uerb.
23 tuo.*Iucunditas cordis hęc est vita ho- 12. d.
minis,& thesaurus sine defectione san- 25.15.
24 ctitatis:& exultatio viri est longæuitas. b. 13.
* Miserere animæ tuæ placens Deo, & d. 17.
contine:congrega cor tuũ in sanctitate d.22.
25 eius, & tristitiam longè repelle à te.
26 * || Multos enim occidit tristitia,& non || 2.
est vtilitas in illa.*Zelus & iracũdia mi- Cor.7.
27 nuũt dies,& ante tẽpus senectã adducet c.10.
cogitatus.*Splẽdidum cor,& bonum in
epulis est : epulæ enim illius diligenter
fiunt.

CAP. XXXI.

Vigilia honestatis: cogitatus præscientia : labor diuitis & pauperis : diligens aurum : multi casus in auro : laus diuitis, sine macula : modestia in mensa seruanda : laus sobrietatis, & vituperatio gulæ : laus vsus modici vini, & vituperatio immodici.

1 VIgilia honestatis tabefaciet carnes,
A & cogitatus illius auferet somnũ.
2 *Cogitatus præscientiæ auertit sensum,
& infirmitas grauis sobriam facit ani-
3 mam. * Laborauit diues in congrega-
tione substantiæ,& in requie sua reple-
4 bitur bonis suis. * Laborauit pauper in
diminutione victus,& in fine inops fit.
5 * Qui aurum diligit, non iustificabitur:
& qui insequitur consumptionem, re-
6 plebitur ex ea.*||Multi dati sunt in aurí ||Sup.
casus, & facta est in specie ipsius perdi- 8.a.3.
7 tio illorum.*Lignum offensionis est au-
rum sacrificantiũ:væ illis qui sectantur
illud, & omnis imprudens deperiet in
8 illo.*Beatus diues,qui inuentus est sine
macula:& qui post aurũ non abiit, nec
9 sperauit in pecunia & thesauris. * Quis
est hic, & laudabimus eum? fecit enim
mirabil

PROPHETIA ISAIÆ.

CAPVT PRIMVM.

Tempus quo prophetauit Isaias super Iudam & Ierusalem, quæ ob suam ingratitudinem aliáque scelera, omni pœnarum genere à Deo percussa, non est ad eum reuersa: quamobrem dicit miserrimam imminere ipsi desolationem: victimæ & solemnitates ipsius reiiciuntur & quid facere debeat, vt in gratiam à Deo recipiatur, rursum ob defectionem à pristina virtute in varia peccata, grauem vindictam, & futuram tandem ipsius liberationem & in feliciorem statum restitutionem vaticinatur.

ISIO Isaiæ filij Amos, 1
quam vidit super Iudam A
& Ierusalem in diebus
Oziæ, Ioathan, Achaz,
& Ezechiæ, regum Iuda.
* Audite cæli, & auri- 2
bus percipe terra, quoniam Dominus
locutus est. Filios enutriui, & exaltaui:
ipsi autem spreuerunt me. * Co- 3
gnouit bos possessorem suum, & asinus
præsepe Domini sui: Israël autem
me non cognouit, & populus meus
non intellexit. * Væ genti peccatrici, 4
populo graui iniquitate, semini ne- B
quam, filiis sceleratis: dereliquerunt
Dominum, blasphemauerunt sanctum
Israël, ab alienati sunt retrorsum. * Su- 5
per quo percutiam vos vltrà, addentes
præuaricationem? omne caput languidum,
& omne cor mœrens. * A planta 6
pedis vsque ad verticem non est in eo
sanitas: vulnus, & liuor, & plaga tumens,
non est circumligata, nec curata
medicamine, neque fota oleo.
* || Terra vestra deserta, ciuitates ve- 7
stræ succensæ igni: regionem vestram
|| Inf. coram vobis alieni deuorant, & deso-
5. b. 6. labitur sicut in vastitate hostili. * Et 8
derelinquetur filia Sion vt vmbracu- C
|| Rom. lum in vinea, & sicut tugurium in cu-
9. g. cumerario & sicut ciuitas, quæ vasta-
29. tur. * || Nisi Dominus exercituum re- 9
|| Gen. liquisset nobis semen, || quasi Sodomia
19. c. fuissemus, & quasi Gomorrha similes
24. essemus. * Audite verbum Domini prin- 10
|| Ier. cipes Sodomorum, percipite auribus
6. e. legem Dei nostri populus Gomorrhæ.
20. * || Quò mihi multitudinem victima- 11
Amos rum vestrarum, dicit Dominus? plenus
5. f. 22 sum, holocausta arietum, & adipem
pinguium, & sanguinem vitulorum, &
12 agnorum, & hircorum nolui. * Cùm
veniretis ante conspectum meum, quis
quæsiuit hæc de manibus vestris, vt
13 ambularetis in atriis meis? * ne offera-
C tis vltrà sacrificium frustrà: incensum
abominatio est mihi. Neomeniam, &
sabbatum & festiuitates alias non feram,
iniqui sunt cætus vestri: * calen-
14 das vestras, & solemnitates vestras odi-
uit anima mea: facta sunt mihi mole-
sta, laboraui sustinens. * Et cùm exten-
15 deritis manus vestras, auertam oculos
meos à vobis: & cum multiplicaueri-
tis orationem, non exaudiam: || ma- || Inf.
nus enim vestræ sanguine plenæ sunt. 59. a. 3.
16 * || Lauamini, mundi estote, auferte ma- || 3.
D lum cogitationum vestrarum ab oculis 1. Pet.
17 meis quiescite agere peruersè, * discite 3. b. 11.
benè facere: quærite iudiciū, subuenite
oppresso, iudicate pupillo, defendite
18 viduam. * Et venite, & arguite me, di-
cit Dominus: si fuerint peccata vestra,
vt coccinum, quasi nix dealbabuntur:
& si fuerint rubra quasi vermiculus ve-
19 lut lana alba erunt. * Si volueritis, &
audieritis me, bona terræ comedetis.
20 * Quòd si nolueritis, & me ad iracun-
diam prouocaueritis, gladius deuora-
bit vos, quia os Domini locutum est.
21 * Quomodo facta est meretrix ciuitas
fidelis, plena iudicij? iustitia habitauit
22 in ea, nunc autem homicidæ. * Argen-
23 tum tuum versum est in scoriam: vi-
num tuum mistum est aqua. * Princi-
pes tui infideles, socij furum: omnes
diligunt munera, sequuntur retributio-
nes. || Pupillo non iudicant: & causa || Iez.
24 viduæ non ingreditur ad illos. * Pro- 5. g. 28.
pter hoc ait Dominus Deus exercituum
fortis Israël: Heu, consolabor super
hostibus meis, & vindicabor de inimi-
25 cis meis. * Et conuertam manum meam
ad te, & excoquam ad purum scoriam
tuam, & auferam omne stannum tuum.
26 * Et restituam iudices tuos vt fuerunt
priùs, & consiliarios tuos sicut anti-
F quitus: posthæc vocaberis ciuitas iu-
27 sti, vrbs fidelis. * Sion in iudicio redi-
28 metur, & reducent eam in iustitia: * &
conteret scelestos, & peccatores simul:
& qui dereliquerunt Dominum, con-
29 sumentur. * Confundentur enim ab ido-
lis, quibus sacrificauerunt: & erubes-
30 cetis super hortis, quos elegeratis, * cùm
fueritis velut quercus defluentibus fo-

exercituum ? * Et dixit Dominus pro 16
eo quod eleuatæ sunt filiæ Sion,& am-
bulauerunt extento collo, & nutibus
oculorum ibant, & plaudebant, ambu-
labant pedibus suis, & composito gra-
du incedebant. * Decaluabit Dñs verti- 17
cem filiarum Sion, & Dñs crinem ea- D
rum nudabit. * In die illa auferet Dñs 18
ornamentum calceamentorum,& lunu-
las,* torques,& monilia, & armillas,& 19
mitras.*& discriminalia,& periscelidas, 20
& murenulas, & olfactoriola, & inau-
res, *& annulos, & gemmas in fronte 21
pendentes, * & mutatoria, & palliola, 22
& linteamina,& acus,*& specula,& sin- 23
dones,& vittas,& theristra.*Et erit pro 24
suaui odore fœtor,& pro zona funicu-
lus, & pro crispanti crine caluitium, &
pro fascia pectorali cilicium.*Pulcher- 25
rimi quoque viri tui gladio cadent, &
fortes tui in prælio. * Et mœrebunt at- 26
que lugebunt portæ eius, & desolata in
terra sedebit.

CAP. IV.

Septem mulieres vnum maritum appetent : germen Domini exaltabitur : & reliquiæ Israël ablutis earum sordibus saluæ erunt, magnáque securitate & felicitate afficientur.

ET apprehendent septem mulieres 1
virum vnum in die illa, dicentes : A
Panem nostrum comedemus, & vesti-
mentis nostris operiemur : tantummo-
dò inuocetur nomen tuum super nos,
aufer opprobrium nostrum.* In die il- 2
la, erit germen Dñi in magnificentia &
gloria,& fructus terræ sublimis,& exul-
tatio his, qui saluati fuerint de Israël.
*Et erit : Omnis qui relictus fuerit in 3
Sion, & residuus in Ierusalem, sanctus
vocabitur,omnis qui scriptus est in vi-
ta in Ierusalem. * Si abluerit Dominus 4
sordes filiarum Sion, & sanguinem Ie-
rusalem lauerit de medio eius, in spiri-
tu iudicij, & spiritu ardoris. * Et crea- 5
bit Dominus super omnem locum
Montis Sion, & vbi inuocatus est, nu-
bem per diem, & fumum & splendo-
rem ignis flammantis in nocte : super
omnem enim gloriam protectio. * Et 6
tabernaculum erit in vmbraculum
diei ab æstu, & in securitatem, & abs-
consionem à turbine, & à pluuia.

CAP. V.

Sub figura vineæ sterilis in direptionem traditæ propheras iudicium & desertionem Iudæorum, ipsorúmque peccata describuntur : auaritia in coadunandis possessionibus : ebrietas & contemptus scientiæ Dei : inferni dilatatio : humiliatio superborum, & exaltatio Dei : felicitas quoque iustorum, & væ diuersis peccatorum generibus denuntiatur : & signum in nationibus eleuandum contra Iudæos.

1 CAntabo dilecto meo canticum pa- Ier. 2.
A truelis mei vineæ suæ. Vinea facta e. 21.
2 est dilecto meo in cornu filio olei.* Et Matt.
sepiuit eam,& lapides elegit ex illa, & 21. d.
plantauit eam electam, & ædificauit 33.
turrim in medio eius, & torcular ex-
truxit in ea : & expectauit vt faceret
3 vuas, & fecit labruscas.*Nunc ergo ha-
bitatores Ierusalem, & viri Iuda, iudi-
4 cate inter me & vineam meam. * Quid
B est quod debui vltrà facere vineæ meæ,
& non feci ei ? an quòd expectaui vt
5 faceret vuas, & fecit labruscas ? * Et
nunc ostendam vobis quid ego faciam
vineæ meæ : auferam sepem eius,& erit
in direptionem:diruam maceriam eius,
6 & erit in conculcationem. * Et ponam
eam desertam : non putabitur, & non
fodietur ,& ascendent vepres & spinæ,
& nubibus mandabo ne pluant super eã
7 imbrem.*Vinea enim Dñi exercituum,
domus Israël est : & vir Iuda, germen
eius delectabile : & expectaui vt faceret
iudicium,& ecce iniquitas;& iustitiam,
8 & ecce clamor. * Væ qui coniungitis
domum ad domum, & agrum agro co-
pulatis vsque ad terminum loci : num-
quid habitabitis vos soli in medio ter-
9 ræ.*In auribus meis sunt hæc,dicit Dñs
exercituum : Nisi domus multæ desertæ
fuerint grandes, & pulchræ absque ha-
10 bitatore. * Decem enim iugera vinea-
rum facient laguunculam vnam, & tri-
ginta modij sementis facient modios
11 tres.*Væ qui cõsurgitis manè ad ebrie-
tatem sectandam,& potandum vsque ad
12 vesperam, vt vino æstuetis.* Cithara,&
lyra, & tympanum,& tibia,& vinum in
conuiuiis vestris : & opus Dñi non res-
picitis, nec opera manuum eius consi-
13 deratis. * Propterea captiuus ductus est
populus meus, quia non habuit scien-
tiam, & nobiles eius interierunt fame,
14 & multitudo eius siti exaruit.*Propter-
D ea dilatauit infernus animam suam, &
aperuit os suum absque vllo termino:
& descendent fortes eius, & populus
eius,& sublimes gloriosiq; eius ad eum.
15 * Et incuruabitur homo, & humiliabi-
C tur vir, & oculi sublimium deprimen-
16 tur.* Et exaltabitur Dñs exercituum in
iudicio, & Deus sanctus sanctificabitur
17 in iustitia.* Et pascentur agni iuxta or-
dinem suum, & deserta in vbertatem
18 versa aduenæ comedent.*Væ qui trahi-
tis iniquitatem in funiculis vanitatis,
& quasi vinculum plaustri peccatum.
19 * Qui dicitis : Festinet, & citò veniat
opus eius, vt videamus : & appropiet,&
veniat consilium Sancti Israël, & scie- || Pro-
20 mus illud.*Væ qui dicitis malum bonũ, uerb. 3
& bonum malum : ponentes tenebras a. 7.
lucem,& lucem tenebras:ponẽtes ama- Rom.
21 rum in dulce,& dulce in amarum.*||Væ 12. d.
qui sapientes estis in oculis vestris, & 16.

coram vobifmetipfis prudentes. * Væ 22
qui potentes eftis ad bibendum vinum,
& viri fortes ad mifcendam ebrietatem.
* Qui iuftificatis impium pro munéri- 23
bus, & iuftitiam iufti aufertis ab eo.
* Propter hoc, ficut deuorat ftipulam 24
lingua ignis, & calor flammæ exurit, fic F
radix eorum quafi fauilla erit, & ger-
men eorum vt puluis afcendet. Abiece-
runt enim legem Dñi exercituum, &
eloquium Sancti Ifraël blafphemaue-
runt. * Ideò iratus eft furor Dñi in popu- 25
lum fuum, & extendit manum fuam fu-
per eum, & percuffit eum: & conturbati
funt montes, & facta funt morticinia
eorum, quafi ftercus in medio platea-
rum. * In his omnibus non eft auerfus 26
furor eius, fed adhuc manus eius exten-
ta. * Et eleuabit fignum in nationibus 27
procul, & fibilabit ad eum de finibus G
terræ: & ecce feftinus velociter veniet.
* Non eft deficiens, neque laborans in 28
eo: non dormitabit, neque dormiet, ne-
que foluetur cingulum renum eius, nec
rumpetur corrigia calceamenti eius.
* Sagittæ eius acutæ, & omnes arcus 29
eius extenti. Vngulæ equorum eius vt
filex, & rotæ eius quafi impetus tempe-
ftatis. * Rugitus eius vt leonis, rugiet vt 30
catuli leonum: & frendet, & tenebit præ-
dam: & amplexabitur, & non erit qui
eruat. * Et fonabit fuper eum in die illa
ficut fonitus maris: afpiciemus in ter-
ram, & ecce tenebræ tribulationis, &
lux obtenebrata eft in caligine eius.

CAP. VI.

Ifaias vifa Dñi maieftate condemnat fe quod tacuerit, fed mundatis labiis fuis offert fe ad prædicandum: prædicitur excæcandus populus vfque ad defolationem ciuitatum Iudæ, & eius quæ derelicta erat futura confolatio.

IN anno, quo mortuus eft rex Ozias, 1
vidi Dñm fedentem fuper folium ex- A
celfum & eleuatum: & ea quæ fub ipfo
erant, replebant templum. * Seraphim 2
ftabant fuper illud: fex alæ vni, & fex
alæ alteri: duabus velabant faciem eius,
& duabus velabant pedes eius, & dua-
bus volabant. * Et clamabant alter ad 3
||Apo. alterum, & dicebant: || Sanctus, fanctus, B
4.c.8. fanctus, Dñs Deus exercituum, plena
eft omnis terra gloria eius. * Et com- 4
mota funt fuperliminaria cardinum à
voce clamantis, & domus repleta eft fu-
mo. * Et dixi: Væ mihi, quia tacui, quia 5
vir pollutus labiis ego fum, & in medio
populi polluta labia habentis ego ha-
bito, & regem Dñm exercituum vidi
oculis meis. * Et volauit ad me vnus de 6
Seraphim, & in manu eius calculus,
quem forcipe tulerat de altari. * Et teti- 7
git os meum, & dixit: Ecce tetigit hoc
labia tua, & auferetur iniquitas tua, &
peccatum tuum mundabitur. * Et audiui 8
vocem Dñi dicentis: Quem mittam? &
quis ibit nobis? Et dixi: Ecce ego, mit-
9 te me. * Et dixit: Vade, & dices populo ||Mat.
huic: || Audite audientes, & nolite in- 13. b.
telligere: & videte vifionem, & nolite 14.
10 cognofcere. * Excæca cor populi huius, Marc.
D & aures eius aggraua, & oculos eius 4.b.12
claude ne fortè videat oculis fuis, & au- Luc.8
ribus fuis audiat, & corde fuo intelli- b. 10.
11 gat, & conuertatur, & fanem eum. * Et Ioan.
dixit: Vfquequò Domine? Et dixit: 12. f.
Donec defolentur ciuitates abfque ha- 40.
bitatore, & domus fine homine, & ter- Act.
12 ra relinquetur deferta. * Et longè faciet 28. f.
Dominus homines, & multiplicabitur 26.
quæ derelicta fuerat in medio terræ. Ro.11.
13 * Et adhuc in ea decimatio, & conuer- b.8.
tetur, & erit in oftenfionem ficut tere-
binthus, & ficut quercus, quæ expan-
dit ramos fuos: femen fanctum erit, id
quod fteterit in ea.

CAP. VII.

Obfeffa à Syriis & ab Ifrael Ierufalem, Ifaias prophetat illos non præualituros, datque impio Achas fignum liberationis virginem parituram filium cuius nomen Emmanuel: prædicitque defertionem Ifraël, & grauiffimam Iudæ afflictionem ac folitudinem.

1 ET factum eft in diebus Achaz filij 4. Re.
A Ioatham, filij Oziæ regis Iuda, afcen- 16.a.5
dit Rafin rex Syriæ, & Phacee filius Ro-
meliæ rex Ifraël, in Ierufalem, ad præ-
liandum contra eam: & non potuerunt
2 debellare eam. * Et nuntiauerunt do-
mui Dauid dicentes: Requieuit Syria
fuper Ephraim, & commotum eft cor
eius, & cor populi eius, ficut mouentur
3 ligna filuarum à facie venti. * Et dixit
Dñs ad Ifaiam: Egredere in occurfum
Achaz tu, & qui derelictus eft Iafub fi-
lius tuus, ad extremum aquæductus pif-
4 cinæ fuperioris in via Agri fullonis. * Et
dices ad eum: Vide vt fileas: noli time-
re, & cor tuum ne formidet à duabus
caudis titionum fumigantium iftorum
in ira furoris Rafin regis Syriæ, & filij
5 Romeliæ: * eo quòd confilium inierit
B contra te Syria in malum Ephraim, &
6 filius Romeliæ, dicentes: * Afcendamus
ad Iudam, & fufcitemus eum, & auella-
mus eum ad nos, & ponamus regem in
7 medio eius filium Tabeel. * Hæc dicit
Dñs Deus: Non ftabit, & non erit iftud:
8 * fed caput Syriæ Damafcus, & caput
Damafci Rafin: & adhuc fexaginta &
quinque anni, & definet Ephraim effe
9 populus. & caput Ephraim Samaria, &
caput Samariæ filius Romeliæ. Si non
10 credideritis, nõ permanebitis. Et adiecit
11 Dñs loqui ad Achaz, dicens: * Pete tibi
fignum à Dño Deo tuo in profundum
12 inferni, fiue in excelfum fupra. * Et dixit
Achaz: Non petam, & non tentabo Do-
13 minum. * Et dixit: Audite ergo domus
Dauid:

Dauid : Numquid parum vobis est, mo-
lestos esse hominibus, quia molesti estis
& Deo meo? * Propter hoc dabit Dñs 14
Mat. ipse vobis signum. || Ecce virgo conci- C
1.d.23 piet, & pariet filium, & vocabitur no-
Luc. 1 men eius Emmanuel. * Butyrum & mel 15
c.31. comedet, vt sciat reprobare malum, &
& eligere bonum. * Quia antequam sciat 16
puer reprobare malum, & eligere bo-
num, derelinquetur terra, quam tu de-
testaris à facie duorum regnum suo-
rum. * Adducet Dñs super te, & super 17
populum tuum, & super domum patris
tui, dies qui non venerunt à diebus se-
parationis Ephraim à Iuda cum rege
Assyriorum, * & erit in die illa: Sibilabit 18
Dñs muscæ, quæ est in extremo flumi-
num Ægypti, & api, quæ est in terra
Assur, * & venient, & requiescent omnes 19
in torrentibus vallium, & in cauernis
petrarum, & in omnibus fruetis, & in
vniuersis foraminibus. * In die illa ra- 20
det Dominus in nouacula conducta, in D
his, qui trans flumen sunt, in rege Assy-
riorum caput & pilos pedum, & barbam
vniuersam. * Et erit in die illa : Nutriet 21
homo vaccã boum, & duas oues: * & præ 22
vbertate lactis comedet butyrum : bu-
tyrum enim & mel manducabit omnis
qui relictus fuerit in medio terræ. * Et 23
erit in die illa : Omnis locus vbi fue-
rint mille vites, mille argenteis, in spi-
nas & in vepres erunt. * Cum sagittis & 24
arcu ingredientur illuc : vepres enim
& spinæ erunt in vniuersa terra. * Et 25
omnes montes, qui in sarculo sarrien-
tur, non veniet illuc terror spinarum &
veprium, & erit in pascua bouis, & in
conculcationem pecoris.

CAP. VIII.

Iubetur Isaias in libro scribere nomen pueri nascituri, prædicit regna Israel & Syriæ destruenda, Iudaque afflictionem & futuram à Deo liberationem, licet multi ex Iuda casuri sint: iubet ligari testimonium & legem signari, subiiciens quæ immineant mala recedentibus à lege.

ET dixit Dominus ad me : Sume tibi 1
librum grandem, & scribe in eo stylo A
hominis: Velociter spolia detrahe, citò
prædare. * Et adhibui mihi testes fide- 2
les, Vriam sacerdotem, & Zachariam
filium Barachiæ: * & accessi ad prophe- 3
tissam, & concepit, & peperit filium. Et
dixit Dñs ad me: Voca nomen eius, Ac-
celera spolia detrahere: Festina præda-
ri. * Quia antequam sciat puer vocare 4
patrem suum & matrem suam, aufere-
tur fortitudo Damasci, & spolia Sama-
riæ coram rege Assyriorum. * Et adiecit 5
Dñs loqui ad me adhuc, dicens : * Pro 6
eo quòd abiecit populus iste aquas Si- B
loë, quæ vadunt cum silentio, & assum-
psit magis Rasin, & filium Romeliæ :
7 * propter hoc ecce Dominus adducet
super eos aquas fluminis fortes & mul-
tas, regem Assyriorum, & omnem glo-
riam eius : & ascendet super omnes ri-
uos eius, & fluet super vniuersas ripas
8 eius, * & ibit per Iudam, inundans, &
transiens vsque ad collum veniet. Et
erit extensio alarum eius, implens lati-
9 tudinem terræ tuæ, ô Emmanuel. * Con-
gregamini populi, & vincimini, & audi-
te vniuersæ procul terræ : confortami-
ni, & vincimini, accingite vos & vinci-
10 mini : * inite consilium, & dissipabitur:
loquimini verbum, & non fiet: quia no-
11 biscum Deus. * Hæc enim ait Dominus
C ad me: Sicut in manu forti erudiuit me,
ne irem in via populi huius, dicens :
12 * Non dicatis, coniuratio : omnia enim
quæ loquitur populus iste, coniuratio
* est: & timorem eius ne timeatis, neque
13 paueatis. * Dominum exercituum ip-
sum sanctificate : ipse pauor vester, &
14 ipse terror vester. * Et erit vobis in san-
ctificationem. || In lapidem autem of- || Luc.
fensionis, & in petram scandali duabus 2.e.34
domibus Israël ; in laqueum & in rui- Rom.
15 nam habitantibus Ierusalem. * Et offen- 9.g.33
dent ex eis plurimi, & cadent, & con- 1.Pet.
terentur, & irretientur, & capientur. 2.b.7.
16 * Liga testimonium, signa legem in di-
17 scipulis meis. * Et expectabo Dominum,
D qui abscondit faciem suam à domo Ia-
18 cob, & præstolabor eum. * Ecce ego &
pueri mei, quos dedit mihi Dominus
in signum, & in portentum Israël à Do-
mino exercituum, qui habitat in monte
19 Sion. * Et cùm dixerint ad vos : Quæri-
te à pythonibus, & diuinis, qui strident
in incantationibus suis: Nunquid non
populus à Deo suo requiret, pro viuis
20 à mortuis? * Ad legem magis, & ad te-
stimonium. Quòd si non dixerint iux-
ta verbum hoc, non erit eis matutina
21 lux. * Et transibit per eam, corruet,
& esuriet : & cùm esurierit, irascetur,
& maledicet regi suo, & Deo suo, &
22 suspiciet sursum. * Et ad terram intue-
bitur, & ecce tribulatio & tenebræ, dis-
solutio & angustia, & caligo persequẽs,
& non poterit auolare de angustia sua.

CAP. IX.

Vaticinium de Christi natiuitate, ipsiusque imperio multiplicando: de liberatione Iudæ à regibus Israel & Syriæ: quorum regnorum, & præsertim regni Israel ad Deũ redire nolentis, grauissimas cædes intestináq; dissidia prædicit.

1 PRimo tempore alleuiata est Terra
A Zabulon, & Terra Nephthali : & no-
uissimo aggrauata est via maris trans
2 Iordanem Galilææ Gentium. * Populus
qui ambulabat in tenebris, vidit lucem
magnã : habitantibus in regione vmbræ
3 mortis, lux orta est eis. * Multiplicasti
gentem, * non magnificasti lætitiam. Læ-

tabuntur coram te, sicut qui lætātur in
messe, sicut exultāt victores capta præ-
da, quando diuidunt spolia.* Iugum 4
enim oneris eius,& virgā humeri eius,
||Iud. & sceptrū exactoris eius superasti, || si-
7.f.22 cut in die Madiā. * Quia omnis violen- 5
ta prædatio cum tumultu, & vestimen-
tum mistum sanguine,erit in cōbustio-
nem, & cibus ignis. * PARVVLVS 6
enim NATVS est nobis, & filius datus B
est nobis, & factus est principatus super
humerū eius:& vocabitur nomen eius,
Admirabilis, consiliarius, Deus fortis,
pater futuri sæculi, princeps pacis.
*Multiplicabitur eius imperium, & pa- 7
cis non erit finis: super soliū Dauid,&
super regnum eius sedebit,: vt cōfirmet
illud, & corroboret in iudicio & iusti-
tia,amodò & vsque in sempiternū, ze-
lus Dñi exercituū faciet hoc. * Verbum 8
misit Dñs in Iacob, & cecidit in Israël.
* Et sciet omnis populus Ephraim ,& 9
habitantes Samaria, in superbia & ma-
gnitudine cordis dicentes: * Lateres ce- 10
ciderūt, sed quadris lapidibus ædifica-
bimus: sycomoros succiderunt, sed ce-
dros immutabimus. * Et eleuabit Dñs 11
hostes Rasin super eū, & inimos eius
in tumultū vertet: * Syriam ab Oriēte, 12
& Philisthiim ab Occidente:& deuora- C
bunt Israël toto ore. In omnibus his
non est auersus furor eius, sed adhuc
manus eius extenta: * & populus non 13
est reuersus ad percutientem se,& Dñm
exercituum non inquiesierunt.* Et dis- 14
perdet Dñs ab Israël caput & caudam,
incuruantē & refrænantē die vna.*Lon- 15
gæuus & honorabilis,ipse est caput: &
propheta docēs mendaciū, ipse est cau-
da. * Et erunt, qui beatificant populum 16
istum,seducentes; & qui beatificantur,
præcipitati: * propter hoc super adole- 17
scentulis eius non lætabitur Dñs:& pu-
pillorū eius,& viduarū nō miserebitur: D
quia omnis hipocrita est & nequam, &
vniuersū os locutū est stultitiā. In om-
nibus his nō est auersus furor eius, sed
adhuc manus eius extenta. * Succensa 18
est enim quasi ignis impietas,veprem &
spinam vorabit: & succēdetur in densi-
tate saltus,& conuoluetur superbia fu-
mi.*In ira Dñi exercituum conturbata 19
est terra, & erit populus quasi esca
ignis:vir fratri suo non parcet.* Et de- 20
clinabit ad dexteram,& esuriet: & co-
medet ad sinistram, & non saturabitur:
vnusquisq; carnem brachij sui vorabit;
Manasses Ephraim, & Ephraim Manas-
sem, simul ipsi contra Iudam. * In om- 21
nibus his non est auersus furor eius,sed
adhuc manus eius extenta.

CAP. X.

¶ Væ cōdentibus leges iniquas in oppressionem pauperum & viduarum: regem Assur virgam furoris Domini prædicit ob suam superbiam & cordis arrogantiam humiliandū: cōsolatur Israel ne timeat ab Assur, reliquias ipsius ad Deum conuertendas prædicens.

1 VÆ qui condunt leges iniquas; &
A scribentes, iniustitiam scripserunt
2 * vt opprimerent in iudicio pauperes
& vim facerent causæ humilium popu-
li mei:vt essent viduæ præda eorum, &
3 pupillos diriperent. * Quid facietis in
die visitationis, & calamitatis de lōgè
venientis? ad cuius confugietis auxiliū?
& vbi derelinquetis gloriam vestram,
4 *ne incuruemini sub vinculo, & cū in-
terfectis cadatis? super omnibus his nō
est auersus furor eius,sed adhuc manus
5 eius extenta. * Væ Assur, virga furoris
6 mei & baculus ipse est, in manu eorum
B indignatio mea. * Ad gentem fallacem
mittam eum, & contra populū furoris
mei mandabo illi, vt auferat spolia, &
diripiat prædā,& ponat illū in concul-
7 cationē quasi lutū platearū. * Ipse au-
tē non sic arbitrabitur, & cor eius non
ita existimabit: sed ad conterendū erit
cor eius,& ad internecionē gentiū non
8 paucarum.* Dicet enim: * Nūquid non
9 principes mei simul reges sunt? num-
quid nō vt Charcamis, sic Calano,& vt
Arphad, sic Emath? nūquid non vt Da-
10 mascus,sic Samaria? * Quomodo inue-
nit manus mea regna idoli, sic & simu-
lachra eorū de Ierusalē, & de Samaria.
11 * Numquid non sicut feci Samariæ &
C idolis eius, sic faciam Ierusalē & simu-
12 lachris eius? * Et erit: cùm impleuerit
Dñs cuncta opera sua in monte Sion,
& in Ierusalē,visitabo super fructū ma-
gnifici cordis regis||Assur, & super glo- ||4.Reg
13 riam altitudinis oculorum eius.* Dixit 19.g.35
enim in fortitudine manus meæ feci, & Inf.37
in sapientia mea intellexi: & abstuli g.36.
terminos populorum, & principes eo-
rum deprædatus sum, & detraxi quasi
14 potens in sublimi residentes: * Et inue-
nit quasi nidum manus mea fortitudi-
D nē populorum: & sicut colligūtur oua,
quæ derelicta sunt, sic vniuersam terrā
ego congregaui: & non fuit qui moue-
ret pennam, & aperiret os,& ganniret.
15 * Numquid gloriabitur securis contra
eum, qui secat in ea? aut exaltabitur
serra contra eum, à quo trahitur? quo-
modo si eleuetur virga contra eleuan-
tem se,& exaltetur baculus, qui vtique
16 lignum est.* Propter hoc mittet domi-
nator Dñs exercituū in pinguibus eius
tenuitatem: & subtus gloriam eius suc-
17 cēsa ardebit quasi combustio ignis.* Et
erit lumen Israël in igne, & Sāctus eius
in flamma: & succendetur, & deuorabi-
18 tur spina eius,& vepres in die vna. * Et
E gloria saltus eius, & carmeli eius, ab
anima vsque ad carnem consumetur, &
19 erit terrore profugus. * Et reliquiæ li-
gni

gni saltus eius præ paucitate numera-
buntur, & puer scribet eos. * Et erit in 20
die illa non adiiciet residuum Israël, &
hi qui fugerint de domo Iacob, inniti
super eo, qui percutit eos: sed innitetur
super Dñm sanctum Israel in veritate.
*Reliquiæ conuertentur, reliquiæ, in- 21
|| Inf. quam, Iacob ad Deum fortem.* ||Si enim 22
11. c. fuerit populus tuus Israel quasi arena
11. maris, reliquiæ conuertentur ex eo:
Rom. consummatio abbreuiata inundabit iu-
9. f. 27 stitiam.*Consummationem enim & ab-
breuiationẽ Dñs Deus exercituū faciet 23
in medio omnis terræ. * Propter hoc, F
hæc dicit Dñs Deus exercituum: Noli 24
timere populus meus habitator Sion,
ab Assur: in virga percutiet te, & ba-
culum suum leuabit super te in via Æ-
gypti.*Adhuc enim paululū modicúmq; 25
& consummabitur indignatio & furor
meus super scelus eorū.*Et suscitabit su- 26
|| Inf. per eum Dñs exercituū flagellum||iuxta
37. g. plagā Madian in petra Oreb, & virgam
36. suam super mare, & leuabit eam in via
Iud. 7 Ægypti. * Et erit in die illa: Auferetur 27
g. 25. onus eius de humero tuo, & iugū eius G
de collo tuo, & computrescet iugum à
facie olei.* Veniet in Aiath, transibit in 28
Magron, apud Machmas commendabit
vasa sua.*Transierunt cursim, Gaba sedes 29
nostra: obstupuit Rama, Gabaa Saulis
fugit.* Hinni voce tua filia Gallim, at- 30
tēde Laisa, paupercula Anathoth. * Mi- 31
grauit Medemena: habitatores Gabim,
cōfortamini.*Adhuc dies est, vt in No- 32
be stetur: agitabit manū suā super mon-
tem filiæ Sion, collem Ierusalem.* Ecce 33
dominator Dñs exercituum cōfringet
lagunculam in terrore: & excelsi statu-
ra succindentur, & sublimes humiliabū-
tur. * Et subuertentur condensa saltus 34
ferro: & Libanus cum excelsis cadet.

CAP. XI.

Vaticiniū de Christi natiuitate, iudicio, exaltatione, conuersione populorū & gentium ad Christum, & gloria sepulchri ipsius: item de cōuersione reliquiarum Israel ad Deum, ac fide Gentium.

Acto. ET egredietur virga de radice Iesse, 1
13. d. & flos de radice eius ascendet. * Et 2
23. requiescet super eum spiritus Dñi; spi- A
ritus sapientiæ, & intellectus, spiritus
consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ,
& pietatis,* & repleuit eum spiritus ti- 3
moris Dñi. Non secundùm visionem
oculorū iudicabit, neque secundùm au-
ditum aurium arguet:* sed iudicabit in 4
iustitia pauperes, & arguet in æquitate
|| 2. pro mansuetis terræ: & percutiet ter-
Thes. rā virga oris sui, ||& spiritu labiorū suo-
2. b. 8. rum interficiet impium.*Et erit iustitia 5
cingulū lumborū eius: & fides cincto-
|| Inf. riū renum eius.* || Habitabit lupus cum 6
65. d. agno: & pardus cū hœdo accubabit: vi- B
25. tulus & leo & ouis simul morabuntur,
7 & puer paruulus minabit eos. * Vitulus
& vrsus pascētur: simul requiescēt catu-
li eorum: & leo quasi bos comedet
8 paleas: *Et delectabitur infans ab vbere
super foramine aspidis: & in cauerna
reguli, qui ablactatus fuerit, manum suā
9 mittet.*Non nocebunt, & non occident
in vniuerso monte sancto meo: quia re-
pleta est terra scientia Dñi, sicut aquæ
10 maris operientes. * || In die illa radix || Ro.
C Iesse, qui stat in signum populorum, ip- 15. c.
sum gentes deprecabuntur, & erit sepul- 12.
11 chrum eius gloriosum. * Et erit in die
illa: adiiciet Dñs secundò manum suam
ad possidendū residuum populi sui, quod
relinquetur ab Assyriis, & ab Ægypto, &
à Phetros, & ab Æthiopia, & ab Ælam,
& à Sennaar, & ab Emath, & ab insulis
12 maris. * Et leuabit signum in nationes,
& congregabit profugos Israël, & dis-
persos Iuda colliget à quatuor plagis
13 terræ. * Et auferetur zelus Ephraim, &
D hostes Iuda peribunt: Ephraim non æ-
mulabitur Iudam, & Iudas non pugna-
14 bit contra Ephraim. * Et volabunt in
humeros Philisthiim per mare, simul
prædabuntur filios Orientis. Idumæa &
Moab præceptum manus eorum, & filij
15 Ammon obedientes erunt. * Et desola-
bit Dominus linguam maris Ægypti, &
leuabit manum suam super flumen, in
fortitudine spiritus sui: & percutiet
eum in septem riuis, ita vt transeant
16 per eum calceati. * Et erit via residuo
populo meo, qui relinquetur ab Assy-
riis sicut fuit Israëli in die illa, qua as-
cendit de terra Ægypti.

CAP. XII.

Canticum laudis & gratiarum actionis pro liberatione & beneficiis Christi saluatoris.

1 ET dices in die illa: Confitebor tibi
A Dñe quoniam iratus est mihi: con-
uersus est furor tuus, & consolatus es
2 me.* Ecce Deus saluator meus, fiducia-
liter agam, & non timebo: || quia forti- || Exo.
tudo mea, & laus mea Dñs, & factus est 15 a 2
3 mihi in salutem. * Haurietis aquas in Psal.
4 gaudio de fontibus saluatoris: * & di- 117. 6.
B cetis in die illa: Confitemini Domino, 14.
& inuocate nomen eius: notas facite in
populis adinuentiones eius: memento-
te quoniam excelsum est nomen eius.
5 * Cantate Dño quoniam magnificè fe-
cit: annuntiare hoc in vniuersa terra.
7 * Exulta, & lauda habitatio Sion: quia
magnus in medio tui sanctus Israël.

CAP. XIII.

Ingens ac truculenta Babyloniorum vastatio à Medis.

1 ONus Babylonis, quod vidit Isaias
2 filius Amos.* Super montem cali-
A ginosum leuate signum, exaltate vocē,
leuate manum, & ingrediantur portas
3 duces.*Ego mandaui sanctificatis meis,

& vocaui fortes meos in ira mea,exul-
tantes in gloria mea.* Vox multitudinis 4
in montibus,quasi populorum frequen-
tium:vox sonitus regum, gentium con-
gregatarum: Dñs exercituum præcepit
militiæ belli, * venientibus de terra 5
procul, à summitate cœli: Dñs,& vasa
furoris eius, vt disperdat omnem ter-
ram.* Vlulate:quia propè est dies Dñi, 6
quasi vastitas à Dño veniet. * Propter 7
hoc, omnes manus dissoluentur,& om-
ne cor hominis contabescet,* & conte- 8
retur. Torsiones & dolores tenebunt; B
quasi parturiens, dolebunt: vnusquisq;
ad proximũ suum stupebit, facies com-
bustæ vultus eorum.* Ecce dies Dñi ve- 9
niet, crudelis, & indignationis plenus,
& iræ,furorisque,ad ponendam terram
in solitudinem,& peccatores eius con-
||Eze. terendos de ea.* || Quoniam stellæ cæli, 10
32. b. & splendor earum, non expandent lu-
7 Ioel. men suum: obtenebratus est sol in or-
2.b.10 tu suo,& luna,non splendebit in lumine
3.c.15. suo. * Et visitabo super orbis mala, & 11
Mat. contra impios iniquitatem eorum, &
24.c. quiescere faciam superbiam infidelium,
29. & arrogantiam fortium humiliabo.
Marc. *Pretiosior erit vir auro,& homo mun- 12
13.c. do obrizo.* Super hoc cœlum turbabo: 13
24. & mouebitur terra de loco suo,propter C
Luc. indignationem Dñi exercituum,& pro-
21. c. pter diem iræ furoris eius.* Et erit qua- 14
25. si damula fugiens,& quasi ouis: & non
erit qui congreget:vnusquisque ad po-
pulum suum conuertetur, & singuli ad
terram suam fugient.* Omnis,qui inuẽ- 15
tus fuerit,occidetur, & omnis, qui su-
||Psal. peruenerit, cadet in gladio.* || Infantes 16
136. eorum allidentur in oculis eorum: di-
b. 9. ripientur domus eorum, & vxores eo-
rum violabuntur. * Ecce ego suscitabo 17
super eos Medos,qui argentũ non quæ-
rant, nec aurum velint: * sed sagittis 18
paruulos interficient,& lactantibus vte- D
ris non miserebuntur,& super filios nõ
parcet oculus eorum.* Et erit Babylon 19
illa gloriosa in regnis, inclyta superbia
||Gen. Chaldæorum,|| sicut subuertit Dñs So-
19. e. domam & Gomorrham. * Non habita- 20
24. bitur vsque in finem,,& non fundabitur
vsque ad generationem & generatio-
nem: nec ponet ibi tentoria Arabs,nec
pastores requiescent ibi. * Sed requies- 21
cent ibi bestiæ, & replebuntur domus
eorum draconibus, & habitabunt ibi
struthiones,& pilosi saltabunt ibi: * & 22
respondebunt ibi vlulæ in ædibus eius,
& sirenes in delubris voluptatis.

CAPVT XIV.

Vaticinium de Iudæorum consolatione & à Babylonica captiuitate liberatione, Babyloniorúmq; contritione quorum ingens superbia, amplitudo dominij & credulitas explicantur, vnà cum punitione Philisthinorum, ac ceterorum qui ob calamitatem Iudæorum lætati sunt.

1 Propè est vt veniat tempus eius, &
A dies eius non elongabuntur. Misere-
bitur enim Dñs Iacob, & eliget adhuc
de Israël, & requiescere eos faciet su-
per humum suã: adiungetur aduena ad
2 eos, & adhærebit domui Iacob.* Et te-
nebunt eos populi, & adducent eos in
locum suum: & possidebit eos domus
Israël super terram Dñi in seruos & an-
cillas,& erunt capientes eos qui se ce-
3 perant, & subiicient exactores suos.* Et
erit in die illa: cùm requiem dederit
tibi Deus à labore tuo, & à concussio-
ne tua,& à seruitute dura,qua antè ser-
4 uisti: * sumes parabolam istam contra
regẽ Babylonis, & dices: Quomodo ces-
5 sauit exactor,quieuit tributum? * Con-
triuit Dñs baculum impiorum, virgam
6 dominantium, * cædentem populos in
B indignatione, plaga insanabili, subii-
cientem in furore gentes,persequentem
7 crudeliter.* Conquieuit & siluit omnis
8 terra, gauisa est & exultauit: * abietes
quoq; lætatæ sunt super te,& cedri Li-
bani:ex quo dormisti,non ascendet qui
9 succidat nos, * infernus subter contur-
batus est in occursum aduentus tui,sus-
citauit tibi gigantes. Omnes principes
terræ surrexerunt de soliis suis, omnes
10 principes nationum.* Vniuersi respon-
debunt,& dicent tibi: Et tu vulneratus
es sicut & nos,nostri similis effectus es.
11 * Detracta est ad inferos superbia tua,
cõcidit cadauer tuũ:subter te sternetur
C tinea,& operimentũ tuũ erunt vermes.
12 * Quomodo cecidisti de cœlo Lucifer,
qui manè oriebaris? corruisti in terrã,
13 qui vulnerabas gentes? * qui dicebas in
corde tuo: In cœlum conscendã,super
astra Dei exaltabo soliũ meum, sedebo
in monte testamenti,in lateribus Aqui-
14 lonis.* Ascendã super altitudinẽ nubium
15 similis ero Altissimo.* Verumtamen ad
infernũ detrahêris in profundum laci.
16 * qui te viderint, ad te inclinabuntur,
D tèque prospicient: Nunquid iste est vir,
qui conturbauit terrã,qui concussit re-
17 gna,* qui posuit orbẽ desertum,& vrbes
eius destruxit, vinctis eius non aperuit
18 carcerem?* Omnes reges gentiũ vniuersi
dormierunt in gloria,vir in domo sua.
19 *Tu autẽ proiectus es de sepulchro tuo,
quasi stirps inutilis, pollutus, & obuo-
lutus cũ his qui interfecti sunt gladio,
& descenderũt ad fundamẽta laci,quasi
20 cadauer putridũ.* Non habebis consor-
E tium,neq; cum eis in sepultura:tu enim
terrã tuã disperdisti, tu populum tuum
occidisti: non vocabitur in æternũ se-
21 mẽ pessimorum.* Præparate filios eius
occisioni in iniquitate patrum suorum,
non consurgent,nec hereditabũt terrã,
neque implebunt faciẽ orbis ciuitatum.
22 * Et consurgã super eos,dicit Dñs exer-
cituum

cituũ:* perdã Babylonis nomen,& reli-
quias, & germen, & progeniem, dicit
Dñs.*Et ponã eã in possessionem ericij, 23
& in paludes aquarum,& scopabo eã in F
scopa terens dicit Dñs exercituũ.*Iura- 24
uit Dñs exercituũ dicẽs:Si nõ,vt puta-
ui,ita erit : & quomodo mẽte tractaui,
sic eueniet:*Vt conterã Assyriũ in terra 25
mea,& in mõtibus meis conculcẽ eũ:&
auferetur ab eis iugũ eius,& onus illi⁹
ab humero eorum tolletur.*Hoc consi- 26
liũ, quod cogitaui super omnem terrã,
& hæc est manus extenta super vniuer-
sas gentes. * Dñs enim exercituum de- 27
creuit:& quis poterit infirmare? & ma-
nus eius extenta:& quis auertet eam?*In 28
anno,quo mortuus est rex Achaz,factũ
est onus istud : * ne læteris Philisthæa 29
omnis tu,quoniam comminuta est vir- G
ga percussoris tui:de radice enim colu-
bri egredietur regulus,& semen eius ab-
sorbens volucrem.*Et pascentur primo- 30
geniti pauperũ,& pauperes fiducialiter
requiescent:& interire faciam in fame
radicem tuam,& reliquias tuas interfi-
ciam.*Vlula porta,clama ciuitas : pro- 31
strata est Philisthæa omnis : ab Aquilo-
ne enim fumus veniet,& nõ est qui effu-
giet agmẽ eius.*Et quid respondebitur 32
nũtiis gẽtis? Quia Dñs fundauit Sion,&
in ipso sperabunt pauperes populi eius.

CAP. XV.

Moabitarum ruina prædicitur, & compassio prophetæ erga Moab.

ONus Moab.Quia nocte vastata est Ar 1
Moab, conticuit : quia nocte vasta- A
tus est murus Moab,conticuit.* Ascen- 2
dit domus,& Dibon ad excelsa in plan-
ctũ super Nabo, & super Medaba,Moab
||Ier. vlulauit:|| in cũctis capitibus eius calui-
48.f. tiũ, & omnis barba radetur:* In triuiis 3
37. eius accincti sunt sacco:super tecta ei⁹, B
Ezec. & in plateis eius omnis vlulatus descẽ-
7.c.18 dit in fletũ.*Clamabit Hesebõ,& Eleale, 4
vsque Iasa audita est vox eorum: super
hoc expediti Moab vlulabunt, anima
eius vlulabit sibi.* Cor meum ad Moab 5
clamabit, vectes eius vsq; ad Segor vi-
tulã conternantem:per ascensum enim
Luith flens ascendet,& in via Oronaim
clamorẽ contritionis leuabunt.* Aquæ 6
enim Nemrim desertæ erunt,quia aruit
herba, defecit germen, viror omnis in-
teriit. * Secundùm magnitudinem ope- 7
ris,& visitatio eorum:ad torrentem sa-
licum ducent eos.* Quoniam circuiuit 8
clamor terminum Moab:vsque ad Gal-
lim vlulatus eius, & vsque ad Puteum
Elim clamor eius. * Quia aquæ Dibon 9
repletæ sunt sanguine:ponã enim super
Dibon additamenta: his qui fugerint
de Moab leonem, & reliquiis terræ.

CAP. XVI.

Orat emitti agnum nempe Christum, de petra deserti : Moab ob arrogantiam & perfidiam humiliabitur, paucis ex eo relictis.

1 EMitte agnum Dñe dominatorẽ terræ,
A de petra deserti ad montẽ filiæ Sion.
2 *Et erit : Sicut auis fugiens, & pulli de
nido auolantes, sic erunt filiæ Moab in
3 transcẽsu Arnon.*Ini consiliũ,coge cõ-
cilium:pone quasi noctem vmbrã tuam
in meridie : absconde fugientes, & va-
4 gos ne prodas. * Habitabunt apud te
profugi mei : Moab esto latibulum eo-
rum à facie vastatoris : finitus est enim
puluis, consummatus est miser: defecit
5 qui conculcabat terram.*Et præparabi-
B tur in misericordia solium, & sedebit
super illud in veritate in tabernaculo
Dauid, iudicans & quærens iudicium,
& velociter reddens quod iustum est.
6 *|| Audiuimus superbiã Moab, superbus ||Ier.
est valdè : superbia eius & arrogantia 48.d.
eius,& indignatio eius, plusquàm for- 29.
7 titudo eius.* Idcircò vlulabit Moab ad
Moab, vniuersus vlulabit : his, qui læ-
tantur super muros cocti lateris,loqui-
8 mini plagas suas.* Quoniam suburbana
C Hesebon deserta sunt, & vineam Saba-
ma Dñi Gentiũ exciderunt:flagella eius
vsq; ad Iazer peruenerũt:errauerunt in
deserto, propagines eius relictæ sunt,
9 transierunt mare. * Super hoc plorabo
in fletu Iazer vineam Sabama: inebria-
bo te lacryma mea Hesebon, & Eleale:
quoniam super vindemiam tuam,& su-
per messem tuã vox calcantium irruit.
10 * Et auferetur lætitia & exultatio de
Carmelo,& in vineis nõ exultabit neq;
iubilabit,vinum in torculari non calca-
bit qui calcare consueuerat:vocem cal-
11 cantiũ abstuli.* Super hoc venter meus
D ad Moab quasi cithara sonabit,& visce-
12 ra mea ad murũ cocti lateris.* Et erit:
cùm apparuerit quod laborauit Moab
super excelsis suis, ingredietur ad san-
13 cta sua vt obsecret, & non valebit.*Hoc
verbum,quod locutus est Dñs ad Moab
14 ex tunc : *,& nunc locutus est Dñs, di-
cens : in tribus annis, quasi anni mer-
cenarij, auferetur gloria Moab super
omni populo multo,& relinquetur par-
uus & modicus, nequaquam multus.

CAP. XVII.

Vastatis Damascenis auxiliaribus populi Israel, similiter & Israel vastabitur, quia oblitus est Dei saluatoris sui, ad quem calamitate pressus reuertetur : & væ persecutoribus populi Domini denuntiatur.

1 ONus Damasci. Ecce Damascus desi-
net esse ciuitas, & erit sicut acer-
A uus lapidum in ruina. * Derelictæ ciui-
2 tates Aroër gregibus erunt, & requies-
cent ibi, & non erit qui exterreat. * Et
3 cessabit adiutorium ab Ephraim, & re-
gnum à Damasco : & reliquiæ Syriæ si-
cut gloria filiorum Israël erunt : dicit
Dñs

Dñs exercituum. *Et erit in die illa: at- 4
tenuabitur gloria Iacob, & pinguedo
carnis eius marcescet. *Et erit sicut cō- 5
gregans in messe quod restiterit, & bra- B
chiū eius spicas leges: & erit sicut quæ-
rens spicas in valle Raphaim. *Et relin- 6
quetur in eo sicut racemus, & sicut ex-
cussio oleæ duarū, vel trium oliuarum
in summitate rami, siue quatuor aut
quinque in cacuminibus eius fructus
eius: dicit Dñs Deus Israël. * In die illa 7
inclinabitur homo ad Factorem suum,
& oculi eius ad sanctum Israël respi-
cient: * & non inclinabitur ad altaria, 8
quæ fecerunt manus eius: & quæ opera-
ti sunt digiti eius non respiciet, lucos
& delubra. * In die illa, erūt ciuitates 9
fortitudinis eius derelictæ sicut aratra, C
& segetes quæ derelictæ sunt à facie fi-
liorū Israël, & eris deserta. *Quia obli- 10
ta es Dei saluatoris tui, & fortis adiu-
toris tui non es recordata: propterea
plantabis plantationē fidelē, & germen
alienum seminabis. * In die plantatio- 11
nis tuæ labrusca, & manè semen tuum
florebit: ablata est messis in die heredi-
tatis, & dolebit grauiter. * Væ multitu- 12
dini populorum multorum, vt multitu-
do maris sonātis: & tumultus turbarum
sicut sonitus aquarum multarum. * So- 13
nabunt populi sicut sonitus aquarum
inundantium, & increpabit eum, & fu-
giet procul: & rapietur sicut puluis
montium à facie venti, & sicut turbo
coram tempestate. *In tēpore vespere, 14
& ecce turbatio: in matutino, & non
subsistet: hæc est pars eorum, qui vasta-
uerunt nos, & sors diripientium nos.

CAP. XVIII.

Aduersus Ægyptios qui Iudæos pellexerant ad confitendum in ipsis: additur consolatio populi Iudaici de reditu ad Ierusalem.

VÆ terræ cymbalo alarum, quæ est 1
trans flumina Æthiopiæ, *qui mittit 2
in mare legatos, & in vasis papyri super A
aquas: Ite angeli veloces ad gentem
conuulsam, & dilaceratam; ad populum
terribilem, post quem non est alius; ad
gentem expectantem & conculcatam,
cuius diripuerunt flumina terram eius:
* Omnes habitatores orbis, qui mora- 3
mini in terra, cùm eleuatum fuerit B
signum in montibus, videbitis, & clan-
gorem tubæ audietis: * quia hæc dicit 4
Dñs ad me: Quiescam: & considerabo
in loco meo, sicut meridiana lux clara
est, & sicut nubes roris in die messis. C
* Ante messem enim totus effloruit, & 5
immatura perfectio germinabit, & præ-
cidentur ramusculi eius falcibus & quæ
derelicta fuerint, abscindentur, & excu-
tientur. * Et relinquentur simul auibus 6
montium, & bestiæ terræ: & æstate
perpetua erunt super eum volucres,
& omnes bestiæ terræ super illum hi-
7 manebūt. *In tēpore illo, deferetur mu-
D nus Dño exercituum à populo diuulso
& dilacerato; à populo terribili, post
quē non fuit alius; à gente expectante,
& conculcata, cuius diripuerunt flu-
mina terram eius; ad locum nominis
Dñi exercituum, montē Sion.

CAP. XIX.

Describit plenius Ægyptiorum punitionem, & quòd ad Deum conuersi, misso ipsis saluatore, consolabuntur.

1 ONus Ægypti. Ecce Dñs ascendet
A super nubem leuem, & ingredietur
Ægyptum, & commouebuntur simula-
chra Ægypti à facie eius, & cor Ægy-
2 pti tabescet in medio eius. * Et con-
currere faciam Ægyptios aduersus Æ-
gyptios: & pugnabit vir contra fratrem
suum, & vir contra amicum suum, ci-
uitas aduersus ciuitatem, regnum ad-
3 uersus regnum. * Et dirumpetur spiri-
tus Ægypti in visceribus eius, & consi-
lium eius præcipitabo: & interrogabunt
simulachra sua, & diuinos suos, & py-
4 thones, & ariolos. * Et tradam Ægy-
ptum in manu dominorum crudelium,
& rex fortis dominabitur eorum, ait
5 Dominus Deus exercituum. *Et arescet
aqua de mari, & fluuius desolabitur, at-
6 que siccabitur. * Et deficient flumina:
B attenuabuntur, & siccabuntur riui ag-
gerum. Calamus & iuncus marcescet:
7 * nudabitur alueus riui à fonte suo, &
omnis sementis irrigua siccabitur, are-
8 scet, & non erit. * Et mœrebunt pisca-
tores, & lugebunt omnes mittentes in
flumen hamum, & expandentes rete su-
9 per faciem aquarum emarcescent. *Cō-
fundentur qui operabantur linum, pe-
10 ctentes & texentes subtilia. * Et erunt
irrigua eius flaccentia: omnes qui fa-
ciebant lacunas ad capiendos pisces.
11 *Stulti principes Taneos, sapiētes con-
siliarij Pharaonis, dederunt consilium
insipiens. Quomodo dicetis Pharaoni
Filius sapientium ego, filius regum an-
12 tiquorū? * Vbi nunc sunt sapientes tui?
annuntient tibi, & indicent quid cogi-
tauerit Dñs exercituū super Ægyptum.
13 * Stulti facti sunt principes Taneos,
emarcuerunt principes Mempheos, de-
ceperunt Ægyptum, angulum populo-
rum eius. * Dñs miscuit in medio eius
14 C spiritum vertiginis: & errare fecerunt
Ægyptum in omni opere suo, sicut erat
15 ebrius & vomens. *Et non erit Ægypto
opus, quod faciat caput & caudam, in-
16 curuantem & refrænantem. *In die illa
erit Ægyptus quasi mulieres, & stupe-
bunt, & timebunt, à facie commotionis
manus Dñi exercituum, quam ipse mo-
17 uebit super eam. * Et erit terra Iuda
Ægypto in pauorem: omnis qui illius
fuerit recordatus, pauebit à facie consi-

lij Dñi exercituum,quòd ipse cogitauit
super eam. * In die illa erunt quinque 18
ciuitates in terra Ægypti,loquentes lin-
gua Chanaan,& iurãtes per Dñm exer-
cituum:Ciuitas solis vocabitur vna.*In 19
die illa erit altare Dñi in medio terræ
Ægypti , & titulus Dñi iuxta terminum
eius * erit in signum, & in testimonium 20
Dño exercituum in terra Ægypti. Cla-
mabunt enim ad Dñm à facie tribulãtis D
& mittet eis saluatorem & propugna-
torem,qui liberet eos. *Et cognoscetur 21
Dñs ab Ægypto, & cognoscent Ægyptij
Dñm in die illa , & colent eum in ho-
stiis & in muneribus : & vota vouebunt
Dño,& soluent.*Et percutiet Dñs Ægy- 22
ptum plaga,& sanabit eam & reuerten-
tur ad Dñm , & placabitur eis, & sana-
bit eos. * In die illa erit via de Ægypto 23
in Assyrios,& intrabit Assyrius Ægyptũ,
& Ægyptius in Assyrios , & seruient Æ-
gyptij Assur. *In die illa erit Israel ter- 24
tius Ægyptio & Assyrio : benedictio in
medio terræ , * cui benedixit Dñs exer- 25
cituũ, dicens:benedictus populus meus
Ægypti,& opus manuum mearum Assy-
rio : hereditas autem mea Israël.

CAPVT XX.

Ex hoc quod Isaïas iubetur nudus & discalceatus incedere, prædicitur Ægyptiorum & Æthiopum captiuitas ab Assyriis, Iudæis de illorum afflictione stupentibus.

IN anno , quo ingressus est Tharthan 1
in Azotum,cùm misisset eum Sargon A
rex Assyriorũ, & pugnasset contra Azo-
tum,& cepisset eam : * in tempore illo 2
locutus est Dñs in manu Isaiæ filij
Amos,dicens : Vade,& solue saccum de
lumbis tuis,& calceamenta tua tolle de
pedibus tuis. Et fecit sic,vadens nudus,
& discalceatus.*Et dixit Dñs:Sicut am- 3
bulauit seruus meus Isaïas nudus,& di-
scalceatus,trium annorũ signum & por- B
tentum erit super Ægyptum , & super
Æthiopiam : *sic minabit rex Assyriorũ 4
captiuitatem Ægypti,& transmigratio-
nẽ Æthiopiæ , iuuenũ & senũ,nudam &
discalceatã,discoopertis natibus ad ig-
nominiã Ægypti. * Et timebunt,& con- 5
fundẽtur ab Æthiopia spe sua,& ab Æ-
gypto gloria sua.*Et dicet habitator in- 6
sulæ huius in die illa:Ecce hæc erat spes
nostra, ad quos confugimus in auxiliũ:
vt liberarẽt nos à facie regis Assyriorũ:
& quomodo effugere poterimus nos.

CAPVT XXI.

*Ruina Babylonis per Medos & Persas: * onus Idumea & Arabia.*

ONus deserti maris. Sicut turbines 1
ab Africo veniũt, de deserto venit A
de terra horribili. * Visio dura nuntiata 2
est mihi : qui incredulus est, infideliter
agit:& qui depopulator est,vastat.Ascẽ-
de Ælam, obside Mede : omnem gemitũ
3 eius cessare feci. *Propterea repleti sũt
lumbi mei dolore, angustia possedit me
sicut angustia parturiẽtis:corrui cũ au-
4 dirẽ,cõturbatus sum cũ viderẽ. * Emar-
B cuit cor meũ,tenebræ stupefecerunt me:
Babylon dilecta mea posita est mihi in
5 miraculum. *Pone mensam contẽplare
in specula comedẽtes & bibẽtes:surgite
6 principes,arripite clypeum. *Hæc enim
dixit mihi Dñs. Vade,& pone specula-
torẽ:& quodcumque viderit,annuntiet.
7 * Et vidit currũ duorum equitum,ascẽ-
sorẽ asini,& ascẽsorem cameli: & con-
8 tẽplatus est diligenter multo intuitu.*Et
clamauit leo : Super speculam Dñi ego
sum,stãs iugiter per diem:& ||super cu- *Hab.2 a.1.*
stodiã meam ego sum,stans totis nocti-
9 bus. *Ecce iste venit ascensor vir bigæ
C equitũ,& respondit,& dixit : || Cecidit, *Ie.51. a.8.*
cecidit Babylõ,&omnia sculptilia deo- *Apo.*
10 rũ eius contrita sunt in terram.*Tritu- *14.b.8*
ra mea & filij areæ meæ, quæ audiui à
Dño exercituum Deo Israël,annuntiaui
11 vobis. * Onus Duma ad me clamat ex
Seir. Custos quid de nocte? custos quid
12 de nocte ? * Dixit custos:Venit manè &
nox : si quæritis,quærite:conuertimini,
13 venite.*Onus in Arabia.In saltu ad ves-
14 perã dormietis , in semitis Dedanim. *
Occurrentes sitienti ferte aquam , qui
habitatis terrã Austri, cum panibus oc-
15 currite fugienti. *A facie enim gladio-
rũ fugerunt,à facie gladij imminentis,
à facie arcus extenti,à facie grauis præ-
16 lij: *quoniam hæc dixit Dñs ad me:Ad-
huc in vno anno,quasi in anno merce-
narij,& auferetur omnis gloria Cedar.
17 *Et reliquiæ numeri sagittariorum for-
tium de filiis Cedar imminuentur: Do-
minus enim Deus Israël locutus est.

CAP. XXII.

Sermo Domini contra Ierusalem, cuius defleat propheta vastitatem: & quòd neglecto Deo frustrà se muniat ad resistendũ Assyriis: carpuntur quòd cum plangere deberent, gulæ indulgeant, & resecto Sobna templi præposito substituitur Eliacim, cui magna datur potestas.

1 ONus vallis visionis. Quidnam quo-
A que tibi est , quia ascendisti & tu
2 omnis in tecta ? * clamoris plena, vrbs
frequens,ciuitas exultans:interfecti tui
non interfecti gladio , nec mortui in
3 bello.*Cuncti principes tui fugerunt si-
mul,duréque ligati sunt: omnes qui in-
uẽti sunt,vincti sunt pariter, procul fu-
4 gerunt.*Propterea dixi.Recedite à me,
B amarè flebo:nolite incumbere vt cõso-
lemini me super vastitate filiæ populi
5 mei. * Dies enim interfectionis,& con-
culcationis,& fletuum , Dño Deo exer-
cituum in valle visionis, scrutãs murũ,
6 & magnificus super montem. *Et Ælam
sumpsit pharetram , currum hominis
7 equitis, & parietẽ nudauit clypeus. *Et
erunt

erunt electæ valles tuæ plenæ quadri-
garum, & equites ponent sedes suas in
porta. * Et reuelabitur operimentũ Iu- 8
dæ,& videbis in die illa armamentariũ
domus saltus.*Et scissuras ciuitatis Da- 9
uid videbitis, quia multiplicatæ sunt:& C
congregastis aquas piscinæ inferioris,
*& domos Ierusalem numerastis,& de- 10
struxistis domos ad muniendũ murum.
* Et lacum fecistis inter duos muros ad 11
aquam piscinæ veteris : & non suspexi-
stis ad eum , qui fecerat eam, & opera-
torẽ eius de longè non vidistis.*Et vo- 12
cabit Dñs Deus exercituum in die illa
ad fletum,& ad planctum,ad caluitium,
& ad cingulum sacci. *& ecce gaudium 13
& lætitia, occidere vitulos, & iugulare D
arietes,comedere carnes , & bibere vi-
Sa. 2. num; ||Comedamus,& bibamus:cras n.
b. 6. moriemur. *Et reuelatus est in auribus 14
Infrà meis vox Dñi exercituum. Si dimitte-
56. a. tur iniquitas, hæc vobis donec moria-
12. mini, dicit Dñs Deus exercituum.*Hæc 15
1.Cor. dicit Dñs Deus exercituum : Vade, in-
15. d. gredere ad eum qui habitat in taber-
32. naculo,ad Sobnam præpositum templi,
& dices ad eum: *Quid tu hic,aut quasi 16
quis hic? quia excidisti tibi hic sepul- E
chrum , excidisti in excelso memoriale
diligenter, in petra tabernaculum tibi.
*Ecce Dominus asportari te faciet,sicut 17
asportatur gallus gallinaceus , & quasi
amictum sic subleuabit te.*Coronãs co- 18
ronabit te tribulatione, quasi pilã mit-
tet te in terram latam & spatiosam: ibi
morieris,& ibi erit currus gloriæ tuæ,
ignominia domus Dñi tui. * Et expellã 19
te de statione tua, & de ministerio tuo
deponam te.*Et erit in die illa:Vocabo 20
seruum meum Eliacim filium Helciæ, F
*& induam illum tunica tua, & cingu- 21
lo tuo confortabo eum , & potestatem
tuam dabo in manu eius : & erit quasi
pater habitantibus Ierusalem , & do-
Apoc. mui Iuda. * || Et dabo clauem domus 22
3. b. 7. Dauid super humerũ eius:& ||aperiet,&
Iob.12 non erit qui claudat:& claudet , & non
c.14. erit qui aperiat. *Et figam illum paxil- 23
lũ in loco fideli,& erit in soliũ gloriæ
domui patris eius.*Et suspendent super 24
eum omnẽ gloriam domus patris eius, G
valorum diuersa genera, omne vas par-
uulum , à vasis craterarum vsque ad
omne vas musicorum. * In die illa:dicit 25
Dñs exercituum : Auferetur paxillus,
qui fixus fuerat in loco fideli , & fran-
getur, & cadet , & peribit quod pepen-
derat in eo,quia Dominus locutus est.

CAPVT XXIII.

Tyri vastitas ad annos septuaginta prædicitur propter eius superbiam , & posteà restituetur.

ONus Tyri, Vlulate naues maris,quia 1
vastata est domus,vnde venire con- A
sueuerant : de terra Cethim reuelatum
2 est eis. *Tacete qui habitatis in insula:
negotiatores Sidonis transfretãtes ma-
3 re,repleuerunt te.*In aquis multis semẽ
Nili, messis fluminis fruges eius : & fa-
4 cta est negotiatio gẽtium.*Erubesce Si-
don:ait enim mare fortitudo maris,di-
cens:Nõ parturiui, & non peperi, & nõ
enutriui iuuenes , nec ad incrementum
5 perduxi virgines.*Cum auditũ fuerit in
Ægypto, dolebũt cum audierint de Ty-
6 ro:*Transite maria, vlulate qui habita-
7 tis in insula: *Numquid non vestra hæc
B est , quæ gloriabatur à diebus pristinis
in antiquitate sua? ducẽt eam pedes sui
8 longè ad peregrinandũ.*Quis cogitauit
hoc super Tyrum quondã coronatam,
cuius negotiatores principes,institores
9 eius inclyti terræ ? * Dñs exercituum
cogitauit hoc, vt detraheret superbiam
omnis gloriæ, & ad ignominiam dedu-
10 ceret vniuersos inclytos terræ. *Transi
terram tuam quasi flumen filia maris ,
11 non est cingulum vltrà tibi. * Manum
C suam extendit super mare:conturbauit
regna: Dñs mandauit aduersus Chanaã :
12 vt contereret fortes eius, *& dixit:non
adiicies vltrà vt glorieris , calumniam
sustinens virgo filia Sidonis: in Cethim
consurgens transfreta, ibi quoque non
13 erit requies tibi. *Ecce terra Chaldæo-
rum talis populus non fuit , Assur fun-
dauit eam : in captiuitatem traduxerũt
robustos eius , suffoderunt domos eius,
14 posuerunt eam in ruinam. *Vlulate na-
ues maris , quia deuastata est fortitudo
15 vestra. * Et erit in die illa:In obliuione
eris ô Tyre septuaginta annis,sicut dies
regis vnius:post septuaginta autem an-
nos erit Tyro quasi canticum meretri-
16 cis.* Sume citharam , circui ciuitatem
meretrix obliuioni tradita : bene cane,
frequenta cãticum , vt memoria tui sit.
17 * Et erit post septuaginta annos: Visita-
bit Dñs Tyrum,& reducet eam ad mer-
cedes suas: & rursum fornicabitur cum
vniuersis regnis terræ super faciem ter-
18 ræ.*Et erunt negotiationes eius,& mer-
cedes eius sanctificatæ Dño : non con-
dentur , neque reponentur:quia his,qui
habitauerint coram Dño, erit negotia-
tio eius , vt manducent in saturitatem,
& vestiantur vsque ad vetustatem.

CAP. XXIV.

Mala quæ Dominus propter peccata vniuerso orbi facturus est, adiecta interim reliquiarum consolatione & quã terribilis erit dies diuini iudicij.

1 ECce Dominus dissipabit terram , &
A nudabit eam,& affliget faciem eius,
2 & disperget habitatores eius. * Et erit *Osee*
sicut populus, sic sacerdos : & sicut ser- *4. b. 9.*
uus, sic Dominus eius : sicut ancilla, sic
domina eius:sicut emens,sic ille qui vẽ-
dit:sicut fœnerator , sic is qui mutuum
accipit: sicut qui repetit, sic qui debet.
*Dissipatio

* Dissipatione dissipabitur terra, & di- 3
reptione prædabitur. Dñs.n.locutus est
verbum hoc. * Luxit, & defluxit terra, & 4
infirmata est: defluxit orbis, infirmata
est altitudo populi terræ. * Et terra infe- 5
cta est ab habitatoribus suis: quia trã s-
gressi sunt leges, mutauerunt ius, & dis-
sipauerunt fœdus sempiternũ. * Propter 6
hoc maledictio vorabit terrã, & pecca- B
būt habitatores eius: ideoque insanient
cultores eius, & relinquentur homines
pauci. * Luxit vindemia, infirmata est vi- 7
tis, ingemuerunt omnes qui lætabantur
corde. * Cessauit gaudium tympanorum, 8
quieuit sonitus lætantium, cõticuit dul-
cedo citharæ. * Cum cantico non bibent 9
vinũ: amara erit potio bibentibus illã. * 10
Attrita est ciuitas vanitatis, clausa est
omnis domus nullo introeũte. * Clamor 11
erit super vino in plateis: deserta est
omnis lætitia: translatum est gaudium
terræ: * Relicta est in vrbe solitudo, & 12
calamitas opprimeret portas. * Quia hęc 13
erũt in medio terræ, in medio populo-
rũ: quomodo si paucæ oliuę, quę remã-
serunt, excutiantur ex olea: & racemi,
cùm fuerit finita vindemia. * Hi leua- 14
bunt vocem suam, atq; laudabunt: cùm C
glorificatus fuerit Dñs, hinniẽt de ma-
ri. * Propter hoc in doctrinis glorifica-
te Dñm: in insulis maris nomẽ Dñi Dei 15
Israel. * A finibus terræ laudes audiui- 16
mus, gloriam iusti. Et dixi: Secretum
meũ mihi, secretũ meum mihi, væ mihi:
pręuaricantes præuaricati sunt, & præ-
uaricatione transgressorum præuarica-
ti sunt. * Formido & fouea, & laqueus 17
super te, qui habitatores terræ. * Et 18
Ier. erit: || Qui fugerit à voce formidinis, ca-
8. g. det in foueam: & qui se explicauerit de
4. fouea, tenebitur laqueo: quia cataractæ
de excelsis apertæ sunt, & concutientur
fundamenta terræ. * Confractione con- 19
fringetur terra, contritione conteretur D
terra, commotione cõmouebitur terra.
* Agitatione agitabitur terra sicut ebri* 20
& auferetur quasi tabernaculum vnius
noctis: & grauabit eam iniquitas sua &
corruet, & non adiiciet vt resurgat. * Et 21
erit: In die illa visitabit Dñs super mi-
litiam cæli in excelso; & super reges
terræ, qui sunt super terram. * Et con- 22
gregabuntur in congregationem vnius
fascis in lacum, & claudẽtur ibi in car-
cere: & post multos dies visitabuntur.
* Et erubescet luna, & confundetur sol, 23
cùm regnauerit Dñs exercituum in
monte Sion, & in Ierusalẽ, & in cõspe-
ctu senum suorum fuerit glorificatus.

CAPVT XXV.

Propheta Deo gratias agit de operibus suis mirabilibus & beneficiis populo ipsius in monte Sion præstandis.

DOmine Deus meus es tu, exaltabo 1
te, & confitebor nomini tuo; quo- A
niam fecisti mirabilia, cogitationes an-
2 tiquas fideles, amen. * Quia posuisti ci-
uitatem in tumulum, vrbem fortem in
ruinam, domum alienorum: vt non sit
ciuitas, & in sempiternum non ædifice-
3 tur. * Super hoc laudabit te populus
fortis, ciuitas gentium robustarũ time-
4 bit te. * Quia factus es fortitudo paupe-
ri, fortitudo egeno in tribulatione sua:
spes à turbine, vmbraculum ab æstu, spi-
ritus enim robustorum quasi turbo im-
5 pellens parietem. * Sicut æstus in siti, tu-
B multum alienorum humiliabis: & quasi
calore sub nube torrente, propaginem
6 fortiũ marcescere facies. * Et faciet Dñs
exercituum omnibus populis in monte
hoc conuiuiũ pinguium, conuiuiũ vin-
demiæ, pinguium medullatorum, vinde-
7 miæ defæcatæ. * Et præcipitabit in mõte
C isto faciẽ vinculi colligati super omnes
populos, & telã quam orditus est super
8 omnes nationes. * Præcipitabit mortẽ
in sempiternum: || & auferet Dñs Deus || Apoc.
lacrymam ab omni facie, & opprobriũ 7. d. 17.
populi sui auferet de vniuersa terra: 8. 21.
9 quia Dñs locutus est. * Et dicet in die b. 4.
illa: Ecce Deus noster iste, expectauim*
eum, & saluabit nos: iste Dñs, sustinui-
mus eum, exultabimus, & lætabimur in
10 salutari eius. * Quia requiescet manus
D Dñi in mõte isto: & triturabitur Moab
sub eo, sicuti teruntur paleæ in plau-
11 stro. * Et extendet manus suas sub eo,
sicut extendit natans ad natandum: &
humiliabit gloriam eius cum allisione
12 manuum eius. * Et munimenta subli-
mium murorum tuorum concident, &
humiliabuntur, & detrahentur in ter-
ram vsque ad puluerem.

CAP. XXVI.

Canticum gratiarum actionũ ob exaltationem iustorum & humiliationem impiorum, & de resurrectione mortuorum.

1 IN die illa cantabitur canticum istud
A in terra Iuda:
Vrbs fortitudinis nostræ Siõ saluator,
ponetur in ea murus & antemurale.
2 * Aperite portas, & ingrediatur gens
iusta, custodiens veritatem.
3 * Vetus error abiit: seruabis pacem:
pacem, quia in te sperauimus.
4 * Sperastis in Dño in sæculis æternis
in Domino Deo forti in perpetuum.
5 * Quia incuruabit habitãtes in ex-
celso, ciuitatem sublimem humiliabit.
Humiliabit eam vsque ad terram, de-
trahet eam vsque ad puluerem.
6 * Conculcabit eam pes, pedes paupe-
ris, gressus egenorum.
7 * Semita iusti recta est, rectus callis
B iusti ad ambulandum.
8 * Et in semita iudiciorum tuorum
Domine sustinuimus te: nomen tuum,
& memoriale tuum in desiderio animę.
* Animæ

* Anima mea desiderauit te in nocte 9
sed & spiritu meo in præcordiis meis
de manè vigilabo ad te.
Cùm feceris iudicia tua in terra, iu-
stitiam discent habitatores orbis.
* Misereamur impio & non discet in- 10
stitiam. in terra sanctorum iniqua ges-
sit: & non videbit gloriam Domini.
* Dñe exaltetur manus tua, & non vi- 11
deant: videant, & cõfundantur zelantes
populi: & ignis hostes tuos deuoret.
* Domine dabis pacem nobis: omnia 12
enim opera nostra operatus es nobis. C
* Domine Deus noster, possederunt 13
nos Domini absque te, tantùm in te
recordemur nominis tui.
* Morientes non viuant, gigantes non 14
resurgant: propterea visitasti & contri-
uisti eos, & perdidisti omnem memo-
riam eorum.
* Indulsisti genti Domine, indulsisti 15
genti: numquid glorificatus es? elonga-
sti omnes terminos terræ.
* Dñe in angustia requisierũt te, in 16
tribulatione murmuris doctrina tua eis.
* Sicut quæ concipit, cùm appropin- 17
quauerit ad partum, dolens clamat in
doloribus suis: sic facti sumus à facie
tua Domine.
* Concepimus, & quasi parturiuimus, 18
& peperimus spiritum: salutes non fe- D
cimus in terra, ideò non ceciderunt
habitatores terræ.
* Viuent mortui tui, interfecti mei 19
resurgẽt: expergiscimini, & laudate qui
habitatis in puluere: quia ros lucis ros
tuus, & terrã gigantũ detrahes in ruinã.
* Vade populus meus, intra in cubi- 20
cula tua, claude ostia tua super te, abs-
condere modicum ad momentum, do-
nec pertranseat indignatio.
Mich. * || Ecce enim Dominus egredietur de 21
1.a.3. loco suo, vt visitet iniquitatem habita-
toris terræ contra eum: & reuelabit
terra sanguinem suum, & non operiet
vltrà interfectos suos.

CAP. XXVII.

Punitio Leuiathan: paterna Domini correctio in filios Israel: ciuitas munita desolabitur: filij Israel reuersi ab Assyriis & Ægypto adorabunt Domi-minum in Ierusalem.

1 IN die illa visitabit Dñs in gladio suo
A duro, & grandi, & forti, super Leuia-
than serpentem vectem, & super Leuia-
than serpentem tortuosum, & occidet
2 cetum, qui in mari est.* In die illa vinea
3 meri cantabit ei. * Ego Dñs, qui seruo
eam, repetè propinabo ei: ne fortè visi-
tetur contra eam, nocte & die seruo eã.
4 * Indignatio non est mihi: quis dabit
me spinam & veprem in prælio: gradiar
5 super eam, succendam eam pariter? * An
potiùs tenebit fortitudinẽ meam, faciet
6 pacem mihi, pacem faciet mihi? * Qui
ingrediuntur impetu ad Iacob, florebit
& germinabit Israël, & implebunt fa-
7 ciem orbis semine.* Nũquid iuxta plagã
percutientis se percussit eum? aut sicut
occidit interfectos eius, sic occisus est?
8 * In mensura contra mensuram, cùm ab-
iecta fuerit, iudicabis eã: meditatus est
9 in spiritu suo duro per diem æstus.* Id-
C circò super hoc dimittetur iniquitas
domui Iacob: & iste omnis fructus vt
auferatur peccatum eius, cùm posuerit
omnes lapides altaris sicut lapides ci-
neris allisos, non stabũt luci & delubra.
10 * Ciuitas enim munita desolata erit, spe-
ciosa relinquetur, & dimittetur quasi
desertum: ibi pascetur vitulus, & ibi ac-
cubabit, & consumet summitates eius.
11 * In siccitate messes illius conterentur,
mulieres venientes, & docentes eã: non
D est enim populus sapiens, propterea non
miserebitur eius, qui fecit eum; & qui
12 formauit eum, non parcet ei.* Et erit: In
die illa percutiet Dñs ab alueo flumi-
nis vsque ad torrentem Ægypti, & vos
congregabimini vnus & vnus filij Is-
13 raël. * Et erit: In die illa clangetur in
tuba magna, & venient qui perditi fue-
rant de Terra Assyriorum, & qui eiecti
erant in Terra Ægypti, & adorabunt
Dñm in monte sancto in Ierusalem.

CAPVT XXVIII.

Superbis & ebriis Israëlitis comminatur Dominus eò quòd sacerdotes vacent ebrietati: & principes irrideant verba & comminationes prophetarum, ponentes mendacium spem suam: de lapide angulari fundamentis Sion ponendo: de pœna illusorum, & consolatione paucorum bonorum.

1 VÆ coronæ superbiæ, ebriis Ephraim
A & flori decidenti, gloriæ exultatio-
nis eius, qui erant in vertice vallis pin-
2 guissimæ, errantes à vino. * Ecce validus
& fortis Dñs, sicut impetus grandinis:
turbo confringens, sicut impetus aqua-
rum multarum inundantium, & emissa-
3 rum super terram spatiosam. * Pedibus
conculcabitur corona superbiæ ebrio-
4 rum Ephraim. * Et erit flos decidens
B gloriæ exultationis eius, qui est super
verticem vallis pinguium, quasi tem-
poraneum ante maturitatem autumni:
quod cùm aspexerit videns, statim vt
5 manu tenuerit, deuorabit illud. * In die
illa erit Dñs exercituum corona gloriæ
& sertum exultationis residuo populi
6 sui: * & spiritus iudicij sedenti super iu-
dicium, & fortitudo reuertentibus de
7 bello ad portam. * Verùm hi quoq; præ
vino nescierunt, & præ ebrietate erra-
uerunt: sacerdos & propheta nescierunt
præ ebrietate, absorpti sunt à vino, er-
rauerunt in ebrietate, nescierunt viden-
8 tem, ignorauerunt iudicium. * Omnes
enim mensæ repletæ sunt vomitu sor-
diũmque

diúmque, ita vt non esset vltrà locus. *9
Quem docebit scientiam?& quē intelli-
gere faciet auditum?ablactatos à lacte, C
auulsos ab vberibus. * Quia manda re- 10
manda, manda remanda, expecta reex-
pecta, expecta, reexpecta,modicum ibi,
1.Cor. modicum ibi. *||In loquela enim labij, 11
14. d. & lingua altera loquetur ad populum
21. istum. *Cui dixit: Hæc est requies mea, 12
reficite lassum, & hoc est meū refrige-
riū:& noluerūt audire. *Et erit eis ver- 13
bū Dñi: Manda remanda,māda reman-
da,expecta reexpecta,expecta reexpecta
modicum ibi,modicum ibi: vt vadant,
& cadant retrorsum, & conterantur, &
illaqueantur,& capiātur. *Propter hoc 14
audite verbum Dñi viri illusores, qui D
dominamini super populum meum,qui
est in Ierusalem.*Dixistis enim:Percus- 15
simus fœdus cum morte, & cū inferno
fecimus pactū.Flagellum inundans cùm
trāsierit,non veniet super nos:quia po-
suimus mendaciū spem nostrā, & men-
dacio protecti sumus. *Idcircò hæc di- 16
Psal. cit Dñs Deus.||Ecce ego mittam in fun-
117.c. damentis Sion lapidē, lapidē probatū,
21. angularem, pretiosum, in fundamento
Matt fundatum, qui crediderit,non festinet.
21.d. * Et ponam in pondere iudicium, & iu- 17
42. stitiam in mensura:& subuertet grando
Act.4. spem mendacij: & protectionem aquæ
b.11. inundabunt. *Et delebitur fœdus vestrū 18
Rom. cum morte, & pactum vestrum cum in- E
9.g.33 ferno non stabit: flagellum inundans
1.Pet. cùm transierit,eritis ei in conculcatio-
2.b.6. nem. *Quandocumq; pertransierit tol- 19
let vos:quoniam manè diluculo pertrā-
sibit in die & in nocte,& tantummodò
sola vexatio intellectū dabit auditui. * 20
Coangustatū est enim stratū,ita vt alter
decidat:& pallium breue vtrumq; ope-
||2.Re. rire non potest.*||Sicut enim in monte 21
5.d. diuisionum stabit Dñs: || sicut in valle
20. quæ est in Gabaon, irascetur: vt faciat F
|| 1. opus suū,alienū opus eius: vt operetur
Par. opus suum, peregrinū est opus eius ab
14.c. eo.*Et nūc nolite illudere,ne fortè cō- 22
11. stringantur vincula vestra, consumma-
Isa.10 tionē enim & abbreuiationem audiui à
b.10. Dño Deo exercituum super vniuersam
terrā. * Auribus percipite,& audite vo- 23
cē meam,attendite,& audite eloquium
meum. *Numquid tota die arabit arans 24
vt serat, proscindet & sarriet humum
suam? * Nónne cùm adæquauerit faciē 25
eius, seret gith, & cyminum sparget, &
ponet triticum per ordinem,& hordeū, G
& millium,& viciam in finibus suis?*Et 26
erudiet illum in iudicio,Deus suus do-
cebit illum. * Non enim in serris tritu- 27
rabitur gith,nec rota plaustri super cy-
minum circuibit: sed in virga excutie-
tur gith, & cyminum in baculo. *Panis 28
autem cōminuetur: verùm non in per-
petuum triturans triturabit illum, ne-
que vexabit eum rota plaustri, nec vn-
29 gulis suis comminuet eum. * Et hoc à
Dño Deo exercituū exiuit, vt mirabile
faceret cōsiliū & magnificaret iustitiā.

CAP. XXIX.

Obsidio & afflictio Ierusalem, contritio gentium illam obsidentium: de libro signato, ac cæcitate Iudæorum: væ profundis corde denuntiatur: reliquias Iacob prædicit illuminandas, & ad Deum conuertendas.

1 VÆ Ariel, Ariel ciuitas, quam expu-
A gnauit Dauid: additus est annus ad
2 annum: solemnitates euolutæ sunt.*Et
circumuallabo Ariel, & erit tristis &
3 mœrēs,& erit mihi quasi Ariel. *Et cir-
cumdabo quasi sphærā in circuitu tuo,
& iaciā contra te aggerē,& munimenta
4 ponā in obsidionem tuam.*Humiliabe-
ris, de terra loqueris, & de humo au-
dietur eloquium tuum:& erit quasi py-
thonis de terra vox tua,& de humo
5 eloquium tuum mussitabit.*Et erit sicut
B puluis tenuis multitudo ventilantium
te: & sicut fauilla pertransiēs,multitu-
do eorum qui contra te præualuerunt:
6 *eritq; repentè confestim. A Dño exer-
cituum visitabitur in tonitruo, & com-
motione terræ,& voce magna turbinis
7 & tēpestatis, & flāmæ ignis deuorātis.*
Et erit sicut somniū visionis nocturnæ
multitudo omnium Gentiū, quæ dimi-
cauerunt cōtra Ariel,& omnes qui mi-
litauerūt,& obsederunt & præualuerūt
8 aduersus eā. *Et sicut sōniat esuriens,&
C comedit, cùm autē fuerit expergefactus,
vacua est anima eius: & sicut somniat
sitiens,& bibit,& postquā fuerit exper-
gefactus,lassus adhuc sitit,& anima eius
vacua est: sic erit multitudo omnium
Gentiū, quæ dimicauerūt cōtra mōtem
9 Sion. *Obstupescite, & admiramini,flu-
ctuate,& vacillate:inebriamini,& nō à
10 vino: mouemini,& non ab ebrietate.*
D Quoniam miscuit vobis Dñs spiritū so-
poris,claudet oculos vestros,prophetas
& principes vestros, qui vidēt visiones,
11 operiet. * Et erit vobis visio omnium
sicut verba libri signati, quē cùm dede-
rint scienti litteras,dicent: Lege istū:&
respondebit: Non possum, signatus est
12 enim. * Et dabitur liber nescienti litte-
ras,dicetúrque ei:Lege: & respondebit:
13 Nescio litteras.*Et dixit Dñs:||Eo quod ||Mat.
appropinquat populus iste ore suo, & 15.b.8
labiis suis glorificat me,cor autem eius Marc.
longè est à me, & timuerunt me māda- 7.a.6.
14 to hominū & doctrinis:*Ideò ecce ego
E addam vt admirationem faciam populo
huic miraculo grandi & stupēdo:||peri- 1.Cor.
bit enim sapientia à sapientibus eius,& 1.c.19
intellectus prudētium eius abscōdetur.
15 * || Væ qui profundi estis corde, vt à ||Abd.
Dño abscondatis consilium: quorum c.8.
sunt in tenebris opera,& dicunt:||Quis
videt

||Eccl. videt nos,& quis nouit nos? *Peruersa 16
23. c. est hæc vestra cogitatio: quasi si lutum
26. contra figulum cogitet,& dicat opus fa-
ctori suo: Non fecisti me: & figmentum
dicat fictori suo: Non intelligis. *Nónne 17
adhuc in modico & in breui conuer- B
tetur Libanus in charmel, & charmel
in saltum reputabitur? * Et audient in 18
die illa surdi verba libri, & de tenebris
& caligine oculi cæcorum videbunt: * 19
Et addent mites in Dño lætitiã,& pau-
peres homines in sancto Israël exulta-
bunt: *quoniam defecit qui præualebat, 20
consummatus est illusor, & succisi sunt
omnes qui vigilabant super iniquitatẽ:
*qui peccare faciebant homines in ver- 21
bo,& arguentẽ in porta supplantabant, G
& declinauerunt frustra à iusto. * Pro- 22
pter hoc, hæc dicit Dñs ad domum Ia-
cob, qui redemit Abraham: Non modò
confundetur Iacob, nec modò vultus
eius erubescet: * sed cùm viderit filios 23
suos, opera manuũ mearũ, in medio sui
sanctificãtes nomẽ meum, & sanctifica-
bunt sanctũ Iacob,& Deum Israël præ-
dicabunt: *& sciẽt errantes spiritu intel- 24
lectum, & mussitatores discent legem.

CAP. XXX.

Cõminatio aduersus Iudaeos, qui Domino inconsulto prementibus Assyriis ad Ægyptios confugiebant: ipsis quoque prophetarum admonitiones audire nolentibus, sed vana præsidia quærentibus, grauem denuntiat afflictionem: & quàm sit Deus futurus benignus ad ipsum reuertentibus: & de magna reuertentium felicitate, ac iudicio impiorũ.

VÆ filij desertores, dicit Dñs, vt fa- 1
ceretis consilium,& non ex me: & A
ordiremini telam, & non per spiritum
meum, vt adderetis peccatũ super pec-
catum: *qui ambulatis vt descendatis in 2
Ægyptum, & os meum non interroga-
stis, sperantes auxilium in fortitudine
Pharaonis,& habentes fiduciã in vmbra
Ægypti. * Et erit vobis fortitudo Pha- 3
raonis in confusionem,& fiducia vmbrę
Ægypti in ignominiam. *Erant enim in 4
Tani principes tui,& nuntij tui vsq; ad
Hanes peruenerũt. *Omnes confusi sunt 5
super populo, qui eis prodesse non po-
tuit: non fuerunt in auxilium,& in ali-
quam vtilitatem, sed in confusionem &
in opprobrium. *Onus iumẽtorum Au- 6
stri. In terra tribulationis & angustiæ B
leæna,& leo ex eis, vipera,& regulus vo-
lans, portantes super humeros iumen-
torum diuitias suas,& super gibbum ca-
melorum thesauros suos, ad populum
qui eis prodesse non poterit. *Ægyptus 7
enim frustra & vanè auxiliabitur. Ideò
clamaui super hoc: Superbia tãtùm est
quiesce. *Nunc ergo ingressus scribe ei 8
super buxum,& in libro diligẽter exara
illud, & erit in die nouissimo in testi-
9 monium vsque in æternum. * Populus
enim ad iracundiã prouocans est,& filij
mendaces, filij nolẽtes audire legẽ Dei.
10 * Qui dicunt vidẽtibus: Nolite videre;&
aspicientibus: Nolite aspicere nobis ea,
quæ recta sunt: loquimini nobis placẽ-
11 tia, videte nobis errores. *Auferte à me
C viam, declinate à me semitã, cesset à fa-
12 cie nostra sanctus Israel. *Propterea hęc
dicit sanctus Israël: Pro eo quòd repro-
bastis verbũ hoc, & sperastis in calũnia
13 & in tumultu,& innixi estis super eo: *
propterea erit vobis iniquitas hęc sicut
interruptio cadens,& requisita in muro
excelso, quoniã subitò, dum non spera-
14 tur, veniet contritio eius. *Et cõminue-
tur sicut cõteritur lagena figuli contri-
tione perualida: & non inuenietur de
fragmentis eius testa, in qua portetur
igniculus de incẽdio, aut hauriatur pa-
15 rũ aquæ de fouea. *Quia hæc dicit Dñs
Deus sanctus Israel: Si reuertamini &
quiescatis, salui eritis: in silentio & in
16 spe erit fortitudo vestra. Et noluistis: *
D & dixistis: Nequaquã, sed ad equos fu-
giemus: ideò fugietis. Et super veloces
ascẽdemus: ideò velociores erunt, qui
17 persequentur vos. *Mille homines à fa-
cie terroris vnius: & à facie terroris
quinque fugietis, donec relinquamini
quasi malus nauis in vertice montis, &
18 quasi signũ super collẽ. * Propterea ex-
pectat Dñs vt misereatur vestri: & ideò
exaltabitur parcens vobis: quia Deus
iudicij Dñs: beati omnes qui expectant
19 eum. * Populus enim Sion habitabit in
Ierusalem: plorans nequaquã plorabis,
miserans miserebitur tui: ad vocẽ cla-
moris tui statim vt audierit, respondebit
20 tibi. * Et dabit vobis Dñs panem arctũ,
E & aquam breuem: & non faciet auolare
à te vltrà doctorẽ tuum: & erunt oculi
21 tui videntes præceptorem tuum. *Et au-
res tuæ audient verbum post tergũ mo-
nẽtis: Hæc est via, ambulate in ea: &
non declinetis neque ad dexteram, neq;
22 ad sinistram. * Et contaminabis laminas
sculptilium argenti tui, & vestimentum
conflatilis auri tui, & disperges ea sicut
immunditiam menstruatæ. Egredere,
23 dices ei: *Et dabitur pluuia semini tuo,
vbicumq; seminaueris in terra: & panis
frugum terræ erit vberrimus: & pinguis
pascetur in possessione tua in die illo
24 agnus spatiosè: *& tauri tui,& pulli asi-
norum, qui operantur terrã, commistũ
migma comedent sicut in area ventila-
25 tum est. *Et erunt super omnem mõtem
F excelsum, & super omnem collem ele-
uatum riui currentium aquarum in die
interfectionis multorũ, cùm ceciderint
26 turres. *Et erit lux lunæ sicut lux solis,
& lux solis erit septempliciter sicut lux
septem dierum, in die qua alligauerit
Dominus vulnus populi sui, & percus-
suram

furã plagæ eius sanauerit.*Ecce nomen 27
Dñi venit de longinquo, ardens furor
eius, & grauis ad portandum:labia eius
repleta sunt indignatione, & lingua
eius quasi ignis deuorans.*Spiritus eius 28
velut torrens inundans vsque ad medium
colli, ad perdendas gentes in nihilum:
& frænum erroris,quod erat in
maxillis populorum.* Canticũ erit vo- 29
bis sicut nox sanctificatæ solemnitatis, G
& lætitia cordis, sicut qui pergit cum
tibia, vt intret in montem Dñi ad fortem
Israël. *Et auditam faciet Dñs glo- 30
riam vocis suæ,& terrorem brachij sui
ostendet in comminatione furoris, &
flamma ignis deuorantis: allidet in turbine,
& in lapide grandinis. * A voce 31
enim Dñi pauebit Assur virga percussus.
* Et erit transitus virgæ fundatus, 32
quam requiescere faciet Dñs super eũ
in tympanis & citharis:& in bellis præcipuis
expugnabit eos. *Præparata est 33
enim ab heri Topheth, à rege præparata,
profunda, & dilatata. Nutrimenta
eius,ignis & ligna multa:flatus Domini
sicut torrens sulphuris succendens ea.

CAPVT XXXI.

Iudæos qui fiducia in Deum relicta, ad Ægyptios & humana confugiunt præsidia,prædicit consumendos vna cum suis auxiliariis: reuertentes verò ad Dominum, virtute diuina liberandos.

VÆ qui descendunt in Ægyptum ad 1
auxilium, in equis sperantes, & ha- A
bentes fiduciam super quadrigis, quia
multæ sunt: & super equitibus, quia
prævalidi nimis:& non sunt cõfisi super
sanctũ Israel,& Dñm non requisierũt. * 2
Ipse autẽ sapiens adduxit malũ, & ver- B
ba sua non abstulit:& consurget contra
domum pessimorum:& contra auxilium
operantium iniquitatem.*Ægyptus,ho- 3
mo,& non Deus:& equi eorum,caro,&
non spiritus: & Dñs inclinabit manum
suam,& corruet auxiliator,& cadet cui
præstatur auxilium, simúlq; omnes cõ-
sumentur. *Quia hæc dicit Dñs ad me: 4
Quomodo si rugiat leo, & catulus leo- C
nis super prædam suam: & cùm occurrerit
ei multitudo pastorum,à voce eorum
non formidabit, & à multitudine
eorum non pauebit: sic descendet Dñs
exercituum, vt prælietur super montem
Sion, & super collem eius. * Sicut aues 5
volantes, sic proteget Dñs exercituum
Ierusalem, protegens & liberans transiens,&
saluans.*Conuertimini sicut in 6
profundum recesseratis filij Israel. * In 7
die enim illa abiiciet vir idola argenti D
sui,& idola auri sui,quæ fecerunt vobis
manus vestræ in peccatum. * Et cadet 8
Assur in gladio non viri & gladius non
hominis vorabit eum, & fugiet non à
facie gladij: & iuuenes eius vectigales
erunt: * & fortitudo eius à terrore 9
transibit, & pauebunt fugientes principes
eius: dixit Dñs; cuius ignis est in
Sion,& caminus eius in Ierusalem.

CAP. XXXII.

De rege ac principibus in iustitia regnaturis, & de populi subditi felicitate, stulto autem principi, & opulentis mulieribus futura prædicitur calamitas: pacis quoque pulchritudo ac requies opulenta promittitur populo Dei.

1 ECce iniustitia regnabit rex, & prin-
2 cipes in iudicio præerunt. * Et erit
A vir sicut qui absconditur à vento, &
celat se à tẽpestate, sicut riui aquarum
in siti, & vmbra petræ prominentis in
3 terra deserta.*Non caligabunt oculi videntium,
& aures audientiũ diligenter
4 auscultabunt. * Et cor stultorum intelliget
scientiam, & lingua balborum ve-
5 lociter loquetur & plane. * Non vocabitur
vltrà is,qui insipiens est,princeps:
neque fraudulentus appellabitur ma-
6 ior: *stultus enim fatua loquetur,& cor
eius faciet iniquitatem, vt perficiat si-
B mulationem, & loquatur ad Dñm fraudulenter,&
vacuam faciat animam vsu-
7 rientis,& potum sitienti auferat.*Fraudulenti
vasa pessima sunt: ipse enim cogitationes
concinnauit ad perdendos
mites in sermone mẽdacij,cùm loque-
8 retur pauper iudicium. * Princeps verò
ea, quæ digna sunt principe, cogitabit,
9 & ipse super duces stabit. * Mulieres
opulentæ surgite, & audite vocem meã:
filiæ confidentes percipite auribus elo-
10 quium meum. * Post dies enim & annũ
C vos conturbabimini confidentes: consummata
est enim vindemia, collectio
11 vltrà non veniet. * Obstupescite opulẽtæ,
conturbamini cõfidentes:exuite vos,
& confundimini, accingite lumbos ve-
12 stros.* Super vbera plangite, super regione
desiderabili, super vinea fertili:
13 * Super humum populi mei spinæ & vepres
ascẽdent:quãto magis super omnes
14 domos gaudij ciuitatis exultantis?*Domus
enim dimissa est, multitudo vrbis
relicta est, tenebræ & palpatio factæ
sunt super speluncas vsque in æternum.
Gaudium onagrorum pascua gregum,
15 *donec effundatur super nos spiritus de
D excelso: & erit desertum in charmel, &
16 charmel in saltum reputabitur. * Et habitabit
in solitudine iudicium,&iustitia
17 in charmel sedebit. * Et erit opus iustitiæ
pax,& cultus iustitiæ silẽtium,& se-
18 curitas vsque in sempiternũ.*Et sedebit
populus meus in pulchritudine pacis,&
in tabernaculis fiduciæ,&in requie opu-
19 lenta. * Grando autem in descensione
saltus, & humilitate humiliabitur ciui-
20 tas. * Beati, qui seminatis super omnes
aquas, immittentes pedẽ bouis & asini.

CAPVT XXXIII.

Permixtim de deiectione Sinnacherib loquitur,

loquitur, & Iudæorum liberatione, ac diuina potentia exaltatione: inuehitur contra hypocritas: & quales esse debeāt qui cum Domino habitaturi sunt in excelsis: Ierusalem verò habitatio erit opulenta, in qua magnificabitur Dominus, rex & legislator noster.

VÆ qui prædaris, nónne & ipse præ- 1
daberis? & qui spernis, nónne & ip- A
se sperneris? cùm consummaueris de-
prędationē, deprædaberis: cùm fatigatus
desieris cōtēnere, contēnēris. *Dñe mi- 2
serere nostri: te enim expectauimus: esto
brachium nostrum in manè, & salus no-
stra in tēpore tribulationis. *A voce an- 3
geli fugerunt populi, & ab exaltatione 4
tua dispersæ sunt gentes: *Et congrega-
buntur spolia vestra, sicut colligitur
bruchus, velut cùm fossæ plenæ fuerint
de eo. * Magnificatus est Dñs, quoniam 5
habitauit in excelso: impleuit Sion iu-
dicio & iustitia. *Et erit fides in tēpori- 6
bus tuis: diuitię salutis sapientia & sciē-
tia: timor Dñi ipse est thesaurus eius.
* Ecce videntes clamabunt foris, angeli 7
pacis amarè flebūt. *Dissipatæ sunt viæ, 8
cessauit trāsiens per semitā, irritū factū B
est pactum, proiecit ciuitates, non re-
putauit homines. *Luxit, & elāguit ter- 9
ra: confusus est Libanus, & obsorduit, &
factus est Saron sicut desertum: & con-
cussa est Basan, & Carmelus. *Nūc con- 10
surgam, dicit Dñs: nunc exaltabor, nunc
subleuabor. * Concipietis ardorē, parie- 11
tis stipulā: spiritus vester vt ignis vora-
bit vos. *Et erunt populi quasi de incē- 12
dio cinis, spinæ congregatæ igni cōbu-
rentur. *Audite qui longè estis, quæ fe- 13
cerim, & cognoscite vicini fortitudinē
meā. *Conterriti sunt in Sion peccato- 14
res: possedit tremor hypocritas, quis
poterit habitare de vobis cum igne de-
uorāte? quis habitabit ex vobis cū ardo-
||Psal. ribus sempiternis? *||Qui ambulabat in 15
14.a.2 iustitiis, & loquitur veritatē, qui proii- C
cit auaritiā ex calūnia, & excutit manus
suas ab omni munere, qui obturat au-
res suas ne audiat sanguinem, & claudit
oculos suos ne videat malum. * Iste in 16
excelsis habitabit, munimenta saxorum
sublimitas eius: panis ei datus est, aquæ 17
eius fideles sunt. *Regem in decore suo
videbūt oculi eius, cernēt terrā de lon- 18
||1.Cor. gè. *Cor tuum meditabitur timorē: ||vbi
1.a.20. est litteratus? vbi legis verba pōderās?
vbi doctor paruulorū? * Populum im- 19
pudentē nō videbis, populū alti sermo-
nis: ita vt non possis intelligere diserti-
tudinē linguæ eius, in quo nulla est sa-
piētia. *Respice Siō ciuitatē solēnitatis 20
nostræ: oculi tui videbūt Ierusalē, habi- D
tationem opulentā, tabernaculū, quod
nequaquā trāsferri poterit: nec auferē-
tur claui eius in sempiternū, & omnes
funiculi eius non rūpentur: * quia solū
modò ibi magnificus est Dñs noster: lo-
cus fluuiorū riui latissimi & patentes: nō
transibit per eum nauis remigū, neque
22 trieris magna trāsgredietur eum. * Dñs
enim iudex noster, Dñs legifer noster,
23 Dñs rex noster: ipse saluabit nos. *La-
xati sunt funiculi tui, & nō præualebūt:
sic erit malus tuus vt dilatare signū non
queas. Tunc diuidētur spolia prædarum
24 multarū: claudi diripient rapinā. *Nec
dicet vicinus: Elangui populus qui ha-
bitat in ea, auferetur ab eo iniquitas.

CAP. XXXIV.

Acerba Dei vltio super omnes gentes: Idumææ quoque contritio & perpetua vastitas prædicitur.

1 ACcedite Gentes, & audite, & populi
A attendite: audiat terra, & plenitudo
2 eius: orbis, & omne germen eius. *Quia
indignatio Dñi super oēs Gētes, & furor
super vniuersam militiā eorum interfe-
3 cit eos, & dedit eos in occisionem. *In-
terfecti eorum proiicientur, & de cada-
ueribus eorum ascēdet fœtor: tabescēt
4 montes à sanguine eorum. *Et tabescet
omnis militia cælorum, & complicabū-
tur sicut liber cæli: & omnis militia eo-
rum defluet, sicut defluit folium de vi-
5 nea & de ficu. *Quoniā inebriatus est in
cælo gladius meus: ecce super Idumæā
descēdet, & super populum interfectio-
6 nis meæ ad iudicium. * Gladius Dñi re-
B pletus est sanguine, incrassatus est adipe
de sanguine agnorum, & hircorum, de
sanguine medullatorū arietum: victima
enim Dñi in Bosra, & interfectio magna
7 in terra Edom. *Et descēdent vnicornes
cum eis, & tauri cū potentibus: inebria-
bitur terra eorū sanguine, & humus eo-
8 rum adipe pinguium: *quia dies vltionis
Dñi: annus retributionum iudicij Sion
9 *Et cōuertentur torrētes eius in picem,
& humus eius in sulphur: & erit terra
10 eius in picē ardentē. *Nocte & die non
C extinguetur, in sempiternum ascendet
fumus eius: à generatione in generatio-
nē desolabitur, in sæcula sæculorū non
11 erit transiens per eam. * Et possidebunt
illā onocrotalus & ericius: ibi, & cor-
uus habitabunt in ea: & extendetur su-
per eam mensura, vt redigatur ad nihi-
lum, & perpendiculum in desolationē.
12 *Nobiles eius non erūt ibi: regē potiùs
13 inuocabunt, & omnes principes eius
erunt in nihilū: *Et orietur in domibus
eius spinæ, & vrticæ, & paliurus in mu-
nitionibus eius: & erit cubile draconū,
14 & pascua struthionum. * Et occurrent
D dæmonia onocentauris, & pilosus cla-
mabit alter ad alterū: ibi cubauit lamia
15 & inuenit sibi requiem. * Ibi habuit fo-
ueā ericius: & enutriuit catulos, & cir-
cumfodit, & fouit in vmbra eius: illuc
congregati sunt milui, alter ad alterum.
*Requirite diligenter in libro Domini,

&

& legite : vnum ex eis non defuit, alter
alterũ non quæsiuit : quia quod ex ore
meo procedit, ille mandauit, & spiritus
eius ipse congregauit ea. * Et ipse misit 17
eis sortem , & manus eius diuisit eam
illis in mensuram : vsque in æternum
possidebunt eam , in generationem &
generationem habitabunt in ea.

CAP. XXXV.

De futura consolatione, lætitia, securitate, & felicitate perpetua eorum qui in Christum sunt credituri.

LÆtabitur deserta & inuia, & exulta- 1
bit solitudo, & florebit quasi lilium. A
* Germinans , germinabit, & exultabit 2
lætabũda & laudans: gloria Libani data
est ei: decor Carmeli, & Saron, ipsi vide-
bunt gloriam Dñi, & decorẽ Dei nostri. B
* Confortate manus dissolutas, & genua 3
debilia roborate. * Dicite pusillanimis: 4
Confortamini , & nolite timere : ecce
Deus vester vltionem adducet retribu-
tionis: Deus ipse veniet, & saluabit vos.
* Tunc aperiẽtur oculi cæcorũ & aures 5
surdorum patebunt. * Tunc saliet sicut 6
ceruus claudus , & aperta erit lingua C
mutorum : quia scissæ sunt in deserto
aquæ, & torrẽtes in solitudine. * Et quæ 7
erat arida, erit in stagnum, & sitiens in
fontes aquarũ. In cubilibus , in quibus
priùs dracones habitabant , orietur vi-
ror calami & iũci. * Et erit ibi semita & 8
via, & via sancta vocabitur: nõ transibit
per eã pollutus, & hæc erit vobis dire-
cta via, ita vt stulti non errẽt per eam. * 9
Non erit ibi leo, & mala bestia non as- D
cendet per eam , nec inuenietur ibi : &
ambulabunt qui liberati fuerint. * Et re- 10
dempti à Dño conuertentur, & venient
in Sion cum laude, & lætitia sempiter-
na super caput eorum: gaudium & læti-
tiam obtinebunt, & fugiet dolor & ge-
mitus.

CAP. XXXVI.

Sennacherib captis ciuitatibus Iudæ munitis , mittit Rabsacen ad capiendã Ierusalem, qui variis in Ezechiam iactatis conuitiis & blasphemiis in Deũ Ierosolymitas ad deditionẽ exhortatur.

4 Reg. ET factũ est in quartodecimo anno 1
18. c. regis Ezechiæ, ascẽdit Sennacherib A
13. rex Assyriorum super omnes ciuitates
2 Par. Iuda munitas, & cepit eas. * Et misit rex 2
32. a. 1 Assyriorum Rabsacen de Lachis in Ieru-
Eccli. salem, ad regem Ezechiã in manu gra-
48. c. ui, & stetit in aquæductu piscinæ supe-
20. rioris in via agri fullonis. * Et egressus 3
est ad eũ Eliacim filius Helciæ, qui erat
super domum, & Sobna scriba, & Ioahe
filius Asaph à commentariis. * Et dixit 4
ad eos Rabsaces : Dicite Ezechiæ: Hæc
dicit rex magnus, rex Assyriorum: Quæ
est ista fiducia , qua confidis? * aut quo 5
cõsilio vel fortitudine rebellare disponis?
super quẽ habes fiduciã, quia reces-
sisti à me? * Ecce confidis super baculum 6

B arundineum confractum istum , super
Ægyptum : cui si innixus fuerit homo,
intrabit in manum eius , & perforabit
eã: sic Pharao rex Ægypti omnibus, qui
7 confidũt in eo. * Quòd si respõderis mi-
hi: in Dño Deo nostro cõfidimus: nónne
ipse est, cuius abstulit Ezechias excelsa
& altaria, & dixit Iudæ , & Ierusalem:
8 Coram altari isto adorabitis? * Et nunc
trade te Dño meo regi Assyriorum , &
dabo tibi duo millia equorũ, nec pote-
9 ris ex te præbere ascẽsores eorum. * Et
quomodo sustinebis faciẽ iudicis vnius
loci ex seruis dñi mei minoribus? Quòd
si cõfidis in Ægypto, in quadrigis, & in
10 equitibus : * & nunc numquid sine Dño
ascendi ad terram istam, vt disperderem
eam ? Dñs dixit ad me : Ascende super
11 terram istam, & disperde eam. * Et dixit
C Eliacim , & Sobna, & Ioahe ad Rapsa-
cen : Loquere ad seruos tuos Syra lin-
gua: intelligimus enim : ne loquaris ad
nos Iudaïcè in auribus populi , qui est
12 super murum. * Et dixit ad eos Rabsa-
ces : Numquid ad dominum tuum, & ad
te misit me dñs meus , vt loquerer om-
nia verba ista : & non potiùs ad viros,
qui sedent in muro : vt comedant ster-
cora sua, & bibant vrinam pedum suorũ
13 vobiscũ? * Et stetit Rabsaces, & clamauit
voce magna Iudaïcè , & dixit : Audite
verba regis magni , regis Assyriorum.
14 * Hæc dicit rex : Non seducat vos Eze-
15 chias, quia non poterit eruere vos. * Et
nõ vobis tribuat fiduciã Ezechias super
Dñm, dicens: Eruens liberabit nos Dñs,
non dabitur ciuitas ista in manu regis
16 Assyriorum. * Nolite audire Ezechiam:
D hæc enim dicit rex Assyriorum. Facite
mecum benedictionẽ, & egredimini ad
me, & comedite vnusquisq; vineã suam,
& vnusquisque ficũ suam, & bibite vnus-
17 quisque aquam cisternæ suę, * donec ve-
niam, & tollam vos ad terram, quæ est
vt terra vestra, terram frumenti & vini,
18 terram panum, & vinearum. * Nec cõtur-
bet vos Ezechias, dicens : Dñs liberabit
nos. * Numquid liberauerunt dij gen-
tium vnusquisque terrã suam de manu
19 regis Assyriorũ? * Vbi est Deus Emath, &
Arphad ? vbi est deus Sepharuaim? num-
quid liberauerũt Samariã de manu mea?
20 * Quis est ex omnibus diis terrarũ ista-
rum, qui eruerit terram suam de manu
mea , vt eruat Dñs Ierusalem de manu
21 mea? * Et siluerunt, & non responderunt
ei verbũ. Mandauerat enim rex, dicens:
22 Ne respõdeatis ei. * Et ingressus est Elia-
cim filius Helciæ, qui erat super domũ,
& Sobna scriba, & Ioahe filius Asaph à
commentariis , ad Ezechiã scissis vesti-
bus, & nuntiauerunt ei verba Rabsacis.

CAP. XXXVII.

Consternatus Ezechias propter blasphemias tum Rabsacis, tum Sennacherib,

mittit ad Isaiam, vt Dominum deprecetur qui ipsum confortans diuinum promittit auxilium, & caso per Angelum exercitu Sennacherib, etiam ipse à filiis suis interimitur.

ET factum est, cùm audisset rex Eze- 1
4.Reg chias, scidit vestimenta sua, & obuo- A
19.a.1 lutus est sacco, & intrauit in domum
Dñi. * Et misit Eliacim, qui erat super 2
domũ, & Sobnã scribam, & seniores de
sacerdotibus, opertos saccis, ad Isaïam
filium Amos prophetam, * & dixerunt 3
ad eum: Hæc dicit Ezechias: Dies tribulationis, & correptionis, & blasphemiæ,
dies hæc: quia venerũt filij vsq; ad partum, & virtus non est pariendi. * Si quo- 4
modo audiat Dñs Deus tuus verba Rabsacis, quẽ misit rex Assyriorum dñs suus
ad blasphemandum Deum viuentem, &
exprobrandũ sermonibus, quos audiuit
Dñs Deus tuus: leua ergo orationẽ pro B
reliquiis, quæ repertæ sunt. * Et venerũt 5
serui regis Ezechiæ ad Isaiã * & dixit ad 6
eos Isaias: Hæc dicetis dño vestro: Hæc
dicit Dñs: Ne timeas à facie verborum,
quæ audisti, quibus blasphemauerunt
pueri regis Assyriorum me. * Ecce ego 7
dabo ei spiritum, & audiet nuntium, &
reuertetur ad terram suam & corruere
eum faciam gladio in terra sua. * Reuer- 8
sus est autem Rabsaces, & inuenit regem Assyriorum præliantem aduersus
Lobnam. Audierat enim quia profectus
esset de Lachis, * & audiuit de Tharaca 9
rege Æthiopiæ, dicentes: Egressus est
vt pugnet cõtra te. Quod cùm audisset,
misit nuntios ad Ezechiam, dicẽs: * Hæc, 10
dicetis Ezechiæ regi Iudæ, loquentes:
Nõ te decipiat Deus tuus, in quo tu cõfidis, dicens: Non dabitur Ierusalem in
manu regis Assyriorum. * Ecce tu audisti 11
omnia, quæ fecerunt reges Assyriorum C
omnibus terris, quas subuerterunt, & tu
poteris liberari? * Nũquid eruerunt eos 12
dij Gentium, quos subuerterunt patres
mei, Gozam, & Haram, & Reseph, & filios Eden, qui erant in Thalassar? * Vbi 13
est rex Emath, & rex Arphad, & rex vrbis Sepharuaim, Ana, & Aua? * Et tulit 14
Ezechias libros de manu nuntiorum, &
legit eos, & ascendit in domum Dñi, &
expandit eos Ezechias coram Dño. * Et 15
orauit Ezechias ad Dñm, dicens: * Dñe 16
exercituum Deus Israel qui sedes super
cherubim: tu es Deus solus omnium regnorum terræ, tu fecisti cælum & terrã.
* Inclina Domine aurem tuam, & audi 17
aperi Domine oculos tuos, & vide, & D
audi omnia verba Sẽnacherib, quæ misit ad blasphemandum Deum viuẽtem.
* Verè enim Dñe desertas fecerũt reges 18
Assyriorum terras, & regiones earum.
* Et dederunt deos earũ igni non enim 19
erant dij, sed opera manuum hominum
lignum & lapis: & comminuerunt eos.
20 * Et nunc Dñe Deus noster salua nos de
manu eius, & cognoscant omnia regna
21 terræ, quia tu es Dñs solus. * Et misit
Isaïas filius Amos ad Ezechiam, dicens:
Hæc dicit Dominus Deus Israel: Pro
quibus rogasti me de Sennacherib rege
22 Assyriorum: hoc est verbum, quod locutus est Dominus super eum: Despexit
te, & subsannauit te virgo filia Sion post
23 te caput mouit filia Ierusalem. * Cui exprobrasti, & quem blasphemasti, & super
quem exaltasti vocem, & leuasti altitudinem oculorum tuorum? ad sanctum
24 Israel. * In manu seruorum tuorum ex-
E probrasti Domino: & dixisti: In multitudine quadrigarum mearum ego ascendi altitudinem montium, iuga Libani: & succidam excelsa cedrorũ eius, &
electas abietes illius, & introibo altitudinem summitatis eius, saltum Carmeli
25 eius. * Ego fodi, & bibi aquam, & exsiccaui vestigio pedis mei omnes riuos
26 aggerum. * Numquid non audisti, quæ
olim fecerim ei? ex diebus antiquis ego
plasmaui illud: & nunc adduxi: & factum
est in eradicationẽ colliũ compugnan-
27 tium, & ciuitatum munitarum. * Habitatores earum breuiata manu contremuerunt, & confusi sunt; facti sunt sicut
fœnum agri, & gramen pascuæ, & herba
tectorum, quæ exaruit antequam matu-
28 resceret. * Habitationem tuam, & egres-
F sum tuum, & introitũ tuum cognoui, &
29 insaniam tuam contra me. * Cùm fureres aduersum me, superbia tua ascendit
in aures meas: ponam ergo circulũ in
naribus tuis, & frenum in labiis tuis, &
reducam te in viam, per quam venisti.
30 * Tibi autem hoc erit signum: Comede
hoc anno quæ sponte nascuntur, & in
anno secundo pomis vescere: in anno
autem tertio seminate, & metite, & plãtate vineas, & comedite fructũ earum.
31 * Et mittet id, quod saluatum fueris de
domo Iuda, & quod reliquum est, radicem deorsum, & faciet fructum sursum:
32 * quia de Ierusalem exibunt reliquiæ, &
saluatio de monte Sion: zelus Domini
33 exercituũ faciet istud. * Propterea hæc
G dicit Dominus de rege Assyriorum: Non
intrabit ciuitatẽ hanc, & non iaciet ibi
sagittã, & non occupabit eam clypeus,
& non mittet in circuitu eius aggerem.
34 * In via qua venit, per eam reuertetur, 4.Reg.
& ciuitatem hãc non ingredietur, dicit 19.g.
35 Dñs: * & protegam ciuitatem istam, vt 35.
saluem eam propter me, & propter Da- Tob.1.
36 uid seruum meum. * Egressus est autem d.21.
Angelus Domini, & percussit in castris Eccli.
Assyriorum centum octoginta quinque 48.d.
millia. Et surrexerũt manè, & ecce om- 24.
37 nes, cadauera mortuorum. * Et egressus 1.Mac.
est, & abiit, & reuersus est Sennacherib 2.f.41
rex Assyriorum, & habitauit in Niniue. 7.Mac
38 * Et factum est, cùm adoraret in templo 8.c.19
Nesroch

Nesroch deum suum, Adramelech, & Sarasar filij eius percusserunt eum gladio fugeruntque in Terram Ararat, & regnauit Asarhaddon filius eius pro eo.

CAP. XXXVIII.

Ezechias à morte sibi per Isaiam comminata liberatus, signo in horologio Achaz accepto, & promissa de manu Assyriorum liberatione, additisque ei ad vitam quindecim annis, canticum hoc gratiarum actionis Deo cecinit.

4.Reg. IN diebus illis ægrotauit Ezechias vs- 1
20.a.1 que ad mortē: & introiuit ad eū Isaias A
2.Par. filius Amos propheta, & dixit ei: Hæc
32.f. dicit Dñs: dispone domui tuæ, quia mo-
24. rieris tu, & non viues. *Et cōuertit Eze- 2
chias faciem suam ad parietē, & orauit
ad Dñm: *dixit: Obsecro Dñe, memento 3
quæso quomodo ambulauerim coram
te in veritate, & in corde perfecto, &
quod bonum est in oculis tuis fecerim.
Et fleuit Ezechias fletu magno. *Et fa- 4
ctum est verbū Dñi ad Isaiam, dicens: 5
* Vade, & dic Ezechiæ: Hæc dicit Dñs,
Deus Dauid patris tui: Audiui oratio-
nem tuam, & vidi lacrymas tuas: ecce
ego adiiciā super dies tuos quindecim
annos: * & de manu regis Assyriorum 6
eruā te, & ciuitatē istā, & protegā eam.
*Hoc autē tibi erit signū à Dño, quia fa- 7
ciet Dñs verbū hoc, quod locutus est. B
|| * Ecce ego reuerti faciam vmbram li- 8
nearum, per quas descenderat in horo-
logio Achaz in sole, retrorsum decem
lineis. Et reuersus est sol decem lineis
per gradus, quos descenderat. *Scriptu- 9
ra Ezechiæ regis Iuda cum ægrotasset,
& conualuisset de infirmitate sua.
*Ego dixi: In dimidio dierum meo- 10
||Eccl. rum vadam ad portas inferi.
48.d. Quæsiui residuum annorum meorum:
26. * dixi: Non videbo Dominum Deum in 11
terra viuentium.
Non aspiciam hominem vltrà, & ha-
bitatorem quietis.
* Generatio mea ablata est: & conuo- 12
luta est à me, quasi tabernaculum pa- C
storum.
Præcisa est velut à texente vita mea,
dum adhuc ordirer, succidit me: de ma-
nè vsque ad vesperam finies me.
* Sperabam vsque ad manè, quasi leo 13
sic contriuit omnia ossa mea.
De manè vsque ad vesperam finies
me: *sicut pullus hirundinis, sic clama- 14
bo, meditabor vt columba.
Attenuati sunt oculi mei, suspicien-
tes in excelsum.
Dñe vim patior, responde pro me.
* Quid dicam, aut quid respondebit 15
mihi cum ipse fecerit?
Recogitabo tibi omnes annos meos
In amaritudine animæ meæ.
* Domine si sic viuitur, & in talibus 16
Vita spiritus mei, corripies me, & viui- D
17 ficabis me. * Ecce in pace amaritudo
mea amarissima.
Tu autem eruisti animam meam vt
non periret, proiecisti post tergum
tuum omnia peccata mea.
18 *Quia non infernus confitebitur tibi,
neq; mors laudabit te: non expectabunt
qui descendunt in lacū, veritatē tuam.
19 * Viuens viuens ipse confitebitur ti-
bi, sicut & ego hodie: pater filiis notam
faciet veritatem tuam.
20 * Domine saluum me fac, & psalmos
nostros cantabimus cunctis diebus vi-
tæ nostræ in domo domini.
21 * Et iussit Isaias, vt tollerent massam
de ficis, & cataplasmarent super vulnus,
& sanaretur.
22 * Et dixit Ezechias: Quod erit signum
quia ascendam in domum Domini?

CAP. XXXIX.

Ezechias cùm missis à rege Babylonis nuntiis suos ostendisset thesauros, ab Isaia de futura eorum in Babylonem ablatione præmonetur.

1 IN tempore illo misit Merodach Ba- 4.Reg.
A ladan, filius Baladā rex Babylonis, li- 20.c.
bros & munera ad Ezechiam: audierat 12.
enim quod ægrotasset & conualuisset.
2 * Lætatus est autem super eis Ezechias,
& ostendit eis cellam aromatum, & ar-
genti, & auri, & odoramentorum, & vn-
guenti optimi, & omnes apothecas su-
pellectilis suæ, & vniuersa quæ inuenta
B sunt in thesauris eius. Non fuit verbum
quod non ostenderet eis Ezechias in
3 domo sua, & in omni potestate sua. *In-
troiuit autem Isaias propheta ad Eze-
chiā regē, & dixit ei: Quid dixerūt viri
isti, & vnde venerūt ad te? Et dixit Eze-
chias: De terra lōginqua venerūt ad me
4 de Babylone. *Et dixit: Quid viderūt in
C domo tua? Et dixit Ezechias: Omnia quæ
in domo mea sunt, viderunt: non fuit
res, quam non ostēderim eis in thesau-
5 ris meis. *Et dixit Isaias ad Ezechiam:
6 Audi verbū Dñi exercituum. * Ecce dies
venient, & auferentur omnia, quæ in
domo tua sunt, & quæ thesaurizauerūt
patres tui vsque ad diem hanc, in Baby-
D lonē: non relinquetur quidquam, dicit
7 Dñs. *Et de filiis tuis, qui exibunt de te,
quos genueris, tollent, & erunt eunuchi
8 in palatio regis Babylonis. * Et dixit
Ezechias ad Isaiam: Bonum verbum
Dñi quod locutus est. Et dixit: Fiat tan-
tùm pax, & veritas in diebus meis.

CAP. XL.

Consolatio & salus Ierusalē per Christum futura: Ioannis Baptistæ prædicatio: fragilitas hominis, & perpetuitas verbi diuini: Christi in carnem aduentus ipsiusque gloria, potestas & retributio palam annuntianda, contra idololatras Deum sculptilibus assimilantes, incomparabilem Dei potentiam

*ac sapientiā commendat: quodq; sperā-
tes in Domino mutent fortitudinem.*

Consolamini, consolamini popule 1
meus dicit Deus vester.* Loquimi- 2
ni ad cor Ierusalem, & aduocate eam: A
quoniam completa est malitia eius, di-
missa est iniquitas illius: suscepit de
manu Dñi duplicia pro omnibus pec-
||*Mat* catis suis.* || Vox clamantis in deserto: 3
3.a.3. Parate viam Dñi, rectas facite in solitu-
Mar.1 dine semitas Dei nostri. * Omnis vallis 4
a.3. exaltabitur, & omnis mons & collis hu- B
Luc.3 miliabitur, & erunt praua in directa, &
b.4. aspera in vias planas.* Et reuelabitur 5
Ioan.1 gloria Dñi, & videbit omnis caro pari-
c.23. ter quòd os Dñi locutum est.* Vox di- 6
centis: Clama. Et dixi: Quid clamabo?
||*Eccl.* || Omnis caro fœnum, & omnis gloria
14c.18 eius quasi flos agri.* Exsiccatum est fœ- 7
Iac.1. nũ, & cecidit flos, quia spiritus Dñi suf-
b.10. flauit in eo. Verè fœnum est populus:
1. Pet. *exsiccatũ est fœnũ, & cecidit flos: ver- 8
1.d.24 bum autem Dñi nostri manet in æter-
num.* Super montem excelsum ascende 9
tu, qui euãgelizas Sion: exalta in forti-
tudine vocem tuam, qui euãgelizas Ie-
rusalem: exalta, noli timere. Dic ciuita-
tibus Iuda: Ecce Deus vester: * ecce Dñs 10
Deus in fortitudine veniet, & brachium C
eius dominabitur: ecce merces eius cũ
||*Eze.* eo, & opus illius coram illo. * || Sicut 11
34.f. pastor gregem suum pascet: in brachio
23. & suo congregabit agnos, & in sinu suo
37.g. leuabit, fœtus ipse portabit.* Quis men- 12
24. sus est pugillo aquas, & cœlos palmo
Ioan. ponderauit? quis appendit tribus di-
10.c.11 gitis molem terræ, & librauit in pon-
|| *Sap.* dere montes, & colles in statera.* || Quis 13
9.c.13 adiuuit spiritum Dñi? aut quis consi-
||*Rom* liarius eius fuit, & ostendit illi? * Cum 14
11.d.34 quo iniit consilium, & instruxit eum, & D
1.Cor. docuit eum semitam iustitiæ, & erudi-
2.d.16 uit eum scientiam, & viam prudentiæ
ostendit illi? * Ecce gentes quasi stilla 15
situlæ: & quasi momentum stateræ re-
putatæ sunt: ecce insulæ quasi puluis
exiguus. * Et Libanus non sufficiet ad 16
succedendum, & animalia eius non
sufficiẽt ad holocaustum. * Omnes gen- 17
tes quasi non sint, sic sunt coram eo, &
quasi nihilũ & inane reputatæ sunt ei.
||*Act.* * || Cui ergo similem fecistis Deum aut 18
17.f. quam imaginem ponetis ei? * Nunquid 19
29. sculptile conflauit faber? aut aurifex E
auro figurauit illud, & laminis argen-
teis argentarius? * Fortè lignum & im- 20
putribile elegit: artifex sapiens quærit
quomodo statuat simulachrum, quod
non moueatur.* Nũquid non scitis? nũ- 21
quid non audistis? nunquid non annun-
tiatum est vobis ab initio? nunquid non
intellexistis fundamenta terræ? * Qui 22
sedet super gyrum terræ, & habitatores
eius sunt quasi locustæ: qui extendit ve-
lut nihilum cœlos, & expandit eos si-
cut tabernaculum ad inhabitandum.
23 * Qui dat secretorum scrutatores quasi
nõ sint, Iudices terræ velut inane fecit:
24 * & quidẽ neq; plãtatus, neque satus, ne-
F que radicatus in terra truncus eorũ: re-
pentè flauit in eos & aruerunt & turbo
25 quasi stipulam auferet eos. * Et cui assi-
milastis me, & adæquastis, dicit sanctus?
26 * Leuate in excelsũ oculos vestros & vi-
dete quis creauit hęc: qui educit in nu-
mero militiã eorũ & omnes ex nomine
vocat: præ multitudine fortitudinis &
roboris, virtutisq; eius, neque vnũ reli-
27 quũ fuit * Quare dicis Iacob, & loque-
G ris Israël: Abscõdita est via mea à Dño,
& à Deo meo iudiciũ meum transiuit?
28 * Nũquid nescis aut non audisti? Deus
sempiternus Dñs, qui creauit terminos
terræ: non deficiet, neq; laborabit, nec
29 est inuestigatio sapientiæ eius.* Qui dat
lasso virtutẽ: & his qui non sunt, forti-
30 tudinẽ & robur multiplicat.* Deficient
pueri, & laborabunt & iuuenes in in-
31 firmitate cadent.* Qui autem sperant in
Dño, mutabunt fortitudinem, assument
pennas sicut aquilæ, current & non la-
borabunt, ambulabunt & non deficient.

CAP. XLI.

Disceptat Dominus cũ idololatris de potentia, & varijs magnisque beneficiis populo Iudaico exhibitis: quibus suam comprobat potentiam & benignitatem erga homines, ostendens simul & idolorum impotentiam, & idololatrarum vanitatem.

1 Taceant ad me insulæ, & Gentes
A mutent fortitudinem: accedant, &
tunc loquantur, simul ad iudicium pro-
2 pinquemus. * Quis suscitauit ab Orien-
te iustum, vocauit eum vt sequeretur
se? dabit in conspectu eius Gentes & re-
ges obtinebit; dabit quasi puluerẽ gla-
dio eius, sicut stipulã vento raptam ar-
3 cui eius. * Persequetur eos, transibit in
pace, semita in pedibus eius non appa-
4 rebit. * Quis hæc operatus est, & fecit,
vocans generationes ab exordio? Ego
Dñs, || primus & nouissimus ego sum. || *Inf.*
5 * Viderunt insulæ & timuerunt extrema *42.a.6*
B terræ obstupuerũt, appropinquauerunt, *48.b.*
6 & accesserunt. * Vnusquisque proximo *12.*
suo auxiliabitur, & fratri suo dicet: cõ- *Apo.1*
7 fortare.* Cõfortauit faber ærarius per- *b.8.d.*
cutiens malleo eum, qui cudebat tunc *17.22*
temporis dicens: Glutino bonum est: & *c.13.*
confortauit eum clauis, vt non moue-
8 retur. * Et tu Israël serue meus, Iacob
quem elegi, semen Abraham amici mei:
9 * in quo apprehẽdi te ab extremis ter-
ræ, & à longinquis eius vocaui te, & di-
xi tibi: Seruus meus es tu, elegi te, & nõ
10 abieci te. * Ne timeas, quia ego tecum
sum: ne declines, quia ego Deus tuus:
confortaui te, & auxiliatus sum tibi, &
11 suscepit te dextera iusti mei.* Ecce con-
fundent

fundentur & erubescent omnes,qui pu-
gnant aduersum te:erunt quasi non sint
& peribunt viri, qui contradicunt tibi.
* Quæres eos,& non inuenies,viros re- 12 A
belles tuos:erũt quasi non sint:& veluti
consumptio, homines bellantes aduer-
sum te. * Quia ego Dñs Deus tuus ap- 13
prehendens manũ tuam,dicénsque tibi:
Ne timeas,ego adiuui te. * Noli timere 14
verbis Iacob,qui mortui estis ex Israël: D
ego auxiliatus sum tibi , dicit Dñs : &
redemptor tuus sanctus Israel. * Ego 15
posui te quasi plaustrũ triturans nouũ,
habens rostra serrãtia : triturabis mon-
tes, & comminues : & colles quasi pul-
uerem pones. *Ventilabis eos,& ventus 16
tollet,& turbo disperget eos:& tu exul-
tabis in Dño , in sancto Israel lætabe-
ris. *Egeni,& pauperes quærunt aquas, 17
& non sunt:lingua eorum siti aruit.Ego
Dñs exaudiam eos,Deus Israël non de-
relinquam eos. * Aperiã in supinis col- 18
libus flumina , & in medio camporum
fontes : ponã desertum in stagna aqua- E
rum, & terrã inuiam in riuos aquarum.
* Dabo in solitudinem cedrum , & spi- 19
nam,& myrthũ,& lignum oliuæ:ponam
in deserto abietem , vlmum , & buxum
simul. * Vt videant,& sciant,& recogi- 20
tent, & intelligant pariter, quia manus
Dñi fecit hoc, & sanctus Israel creauit
illud. * Propè facite iudicium vestrum, 21
dicit Dñs : afferte,si quid fortè habetis,
dixit rex Iacob. *Accedant,& nuntient 22
nobis quæcumque ventura sunt: priora F
quæ fuerunt nuntiate , & ponemus cor
nostrum,& sciemus nouissima eorum,&
quæ vẽtura sunt iudicate nobis.*Annũ- 23
tiate quæ vẽtura sunt in futurũ,& scie-
mus quia dij estis vos:bene quoque aut
malè,si potestis, facite : & loquamur,& 24
videamus simul. * Ecce,vos estis ex ni-
hilo,& opus vestrũ ex eo , quod nõ est:
abominatio est qui elegit vos.*Suscita- 25
ui ab Aquilone, & veniet ab Ortu solis:
vocauit nomen meũ ,& adducet magi-
stratus quasi lutũ, & velut plastes con-
culcans humum. * Quis annuntiauit ab 26
exordio vt sciamus , & à principio vt C
dicamus : Iustus es?non est neque an-
nuntians,neque prædicẽs,neque audiẽs
sermones vestros. * Primus ad Sion di- 27
cet : Ecce adsum,& Ierusalem Euangeli-
stam dabo. * Et vidi, &non erat, neque
ex istis quisquam qui iniret consilium,
& interrogatus responderet verbũ. *Ec- 28
ce omnes iniusti, & vana opera eorum:
ventus & inane simulachra eorum.

CAP. XLII.

Pater sibi complacet in filio Christo, cuius virtutes & opera quæ facturus est, propheta explicat, exhortans vniuersas gentes ad laudem & gratiarum actionem : addit quoque, malos, idololatras & ingratos grauiter à Domino puniendos : plurimùm conquerens de ingratitudine seruorum Dei.

1 ECce seruus meus , suscipiam eum : *Matt*
electus meus,complacuit sibi in illo 12. *b.*
anima mea : dedi spiritum meum su- 18.
per eum , iudicium Gentibus proferet.
2 *Non clamabit,neque accipiet personã,
3 nec audietur vox eius foris. *Calamum
quassatum non conteret,& linum fumi-
gans non extinguet : in veritate educet
4 iudicium. * Non erit tristis, neque tur-
bulentus, donec ponat in terra iudiciũ:
& legem eius insulæ expectabunt. *Hæc
dicit Dñs Deus,creans cœlos, & exten-
dens eos:firmans terram,& quæ germi-
5 nant ex ea:dans flatum populo , qui est
super eam,& spiritum calcantibus eam.
6 * Ego Dñs vocaui te in iustitia , & ap-
B prehendi manum tuam , & seruaui te.
|| Et dedi te in fœdus populi, in lucem ||*Infra*
7 Gentium : * Vt aperires oculos cæco- 49. *b.*
rum . & educeres de conclusione vin- 6.
8 ctum, de domo carceris sedentes in te-
nebris.*||Ego Dñs. hoc est nomen meũ: ||*Infra*
gloriam meam alteri non dabo, & lau- 48. *b.*
9 dem meam sculptilibus. * Quæ prima 11.
fuerunt, ecce venerunt : noua quoque
ego annuntio : antequam oriantur,au-
10 dita vobis faciam. * Cantate Dño can-
ticum nouum , laus eius ab extremis
terræ:qui descenditis in mare,& pleni-
tudo eius,insulæ,& habitatores earum.
11 *Subleuetur desertum,& ciuitates eius:
in domibus habitabit Cedar : laudate
habitatores Petræ,de vertice montium
12 clamabũt. * Ponent Dño gloriam , &
13 laudem eius in insulis nuntiabunt.*Dñs
sicut fortis egredietur, sicut vir prælia-
tor suscitabit zelum, vociferabitur , &
clamabit:super inimicos suos conforta-
14 bitur. * Tacui semper, silui,patiens fui,
C sicut parturiens loquar : dissipabo , &
15 absorbebo simul. *Desertos faciã mon-
tes , & colles,& omne gramen eorum
exsiccabo: & ponam flumina in insulas,
16 & stagna arefaciam. * Et ducam cæcos
in viam , quam nesciunt ; & in semitis,
quas ignorauerunt,ambulare eos faciã,
ponã tenebras corã eis in lucem:& pra-
ua in recta:hæc verba feci eis,&non de-
17 reliqui eos. * Conuersi sunt retrorsum:
confundantur confusione qui cõfidunt
in sculptili,qui dicunt cõflatili:Vos dij
18 nostri. *Surdi audite,& cæci intuemini
19 ad videndum. * Quis cæcus, nisi seruus
meus ? & surdus, nisi ad quem nuntios
meos misi?quis cæcus,nisi qui venunda-
tus est ? & quis cæcus , nisi seruus Dñi.
20 * Qui vides multa,nónne custodies? qui
21 apertas habes aures,nónne audies? * Et
Dñs voluit vt sanctificaret eum; & ma-
22 gnificaret legẽ,& extolleret. * Ipse au-
tẽ populus direptus,& vastatus:laqueus
iuuenũ omnes, & in domibus carcerum
absconditi sunt:facti sunt in rapinã,nec

est qui eruat:in direptionē, nec est qui
dicat:Redde.* Quis est in vobis qui au- 23
diat hoc, attendat & auscultet futura!
* Quis dedit in direptionem Iacob, & 24
Israël vastantibus? nónne Dñs ipse, cui
peccauimus? Et noluerunt in viis eius
ambulare, & non audierūt legem eius.
* Et effudit super eum indignationem 25
furoris sui,& forte bellum, & combus-
sit eum in circuitu,& non cognouit: &
succendit eum, & non intellexit.

CAP. XLIII.

Populum credentem securum facit, eius ex vniuerso orbe multiplicationem futuram promittens, cum enarratione præteritorum ac futurorum Dei erga populum suum beneficiorum, quibus se solum verum Deum esse comprobat: addita graui expostulatione aduersus Iudæorum ingratitudinem.

ET nunc hæc dicit Dominus creans 1
te Iacob,& formans te Israël: Noli A
timere,quia redemi te,& vocaui te no-
mine tuo: meus es tu. * Cùm transieris 2
per aquas, tecum ero, & flumina non
operient te: cùm ambulaueris in igne,
non combureris,& flamma non ardebit
in te: * Quia ego Dominus Deus tuus 3
sanctus Israël saluator tuus, dedi pro-
pitiationem tuam Ægyptum, Æthio-
piam,& Sabba pro te.* Ex quo honora- 4
bilis factus es in oculis meis,& glorio-
sus:ego dilexi te, & dabo homines pro
te,& populos pro anima tua. * Noli ti- 5
mere, quia ego tecum sum: ab Oriente
adducam semen tuum, & ab Occidente
congregabo te.*Dicam Aquiloni: Da; 6
& Austro: Noli prohibere: affer filios
meos de longinquo, & filias meas ab
extremis terræ. * Et omnem, qui inuo- 7
cat nomen meum, in gloriam meam
creaui eum,formaui eum, & feci eum.
*Educ foras populum cæcum & oculos 8
habentem;surdū & aures ei sunt. * Om- 9
nes gētes cōgregatæ sunt simul, & col- B
lectæ sunt tribus: quis in vobis annun-
tiet istud,& quæ prima sunt audire nos
faciet? dent testes eorum, iustificentur,
& audiant,& dicant: Verè. * Vos testes 10
mei, dicit Dominus, & seruus meus,
quē elegi: vt sciatis, & credatis mihi,&
intelligatis quia ego ipse sum. Ante me
non est formatus Deus, & post me non
erit.*||Ego sum,ego sum Dñs, & non est
|| Ose. 13.b.4 absque me saluator.*Ego annuntiaui,& 11
saluaui:auditum feci,& non fuit in vo- 12
bis alienus:vos testes mei, dicit Dñs,&
ego Deus.*Et ab initio ego ipse, & non 13
est qui de manu mea eruat: operabor,
& quis auertet illud? * Hæc dicit Dñs 14
redemptor vester, sanctus Israël: Pro-
pter vos misi in Babylonem, & detraxi
vectes vniuersos, & Chaldæos in naui-
bus suis gloriantes. * Ego Dñs sanctus 15
vester, creans Israël rex vester. * Hæc 16
C dicit Dñs,qui dedit in mari viam, & in
17 aquis torrentibus semitam: * Qui edu-
xit quadrigam & equum, agmen & ro-
bustum:simul obdormierunt,nec resur-
gent:contriti sunt quasi linū:& extincti
18 sunt. * Ne memineritis priorum, & an-
19 tiqua ne intueamini.*|| Ecce ego facio || 2 Cor. 5.d.17. Apoc. 21.b.5
noua,& nunc orientur, vtique cogno-
scetis ea:ponam in deserto viam, & in
20 inuio flumina. * Glorificabit me bestia
agri,dracones & struthiones: quia dedi
in deserto aquas flumina in inuio, vt
darem potū populo meo, electo meo,
21 * Populum istū formaui mihi, laudem
22 meam narrabit. * Non me inuocasti Ia-
23 cob, nec laborasti in me Israel. * Non
obtulisti mihi arietem holocausti tui,&
D victimis tuis nō glorificasti me: non te
seruire feci in oblatione, nec laborem
24 tibi præbui in thure. * Non emisti mihi
argento calamum, & adipe victimarum
tuarum non inebriasti me. Verumtamen
seruire me fecisti in peccatis tuis, præ-
buisti mihi laborē in iniquitatibus tuis.
25 *Ego sum, ego sum ipse, qui deleo ini-
quitates tuas propter me, & peccatorū
26 tuorum non recordabor. * Reduc me
in memoriā,& iudicemur simul: narra
27 si quid habes vt iustificeris.*Pater tuus
primus peccauit,& interpretes tui præ-
28 uaricati sunt in me. * Et contaminaui
principes sanctos, dedi ad internecio-
nem Iacob, & Israël in blasphemiam.

CAP. XLIV.

Deus consolatur populum suū, effusurus super eum spiritum suum, & aquas super sitientem: ipse primus & nouissimus ac solus Deus, omnium creator ac moderator: idolorum quoque, artificum eorum ac idololatrarum magna vanitas, imo stupor apertè conuincitur: proinde ab idolis ad Deum, in cuius manu sunt omnia, populus reuocatur.

1 ET nunc audi Iacob serue meus, & Ier. 30. b. 10. & 46. g. 27.
2 A Israël quē elegi.* Hæc dicit Dñs fa-
ciens & formans te, ab vtero auxiliator
3 tuus: noli timere serue meus Iacob &
rectissime, quem elegi.* Effundam enim
aquas super sitientem, & fluenta super
aridam: effundam spiritum meū super
semen tuum, & benedictionem meam
4 super stirpem tuam. * Et germinabunt
inter herbas, quasi salices iuxta præter-
5 fluētes aquas.*Iste dicet; Dñi ego sum:
& ille vocabit in nomine Iacob; & hic
scribet manu sua Dño: & in nomine
6 Israël assimilabitur.*||Hæc dicit Dñs rex || Sup. 41.b.4 Inf. 48.b.12. Apo. 1 b 8.d. 17.22 e.13.
Israël, & redemptor eius Dñs exerci-
tuum.Ego primus, & ego nouissimus,&
7 absque me non est Deus. * Quis similis
mei? vocet, & annuntiet: & ordinem
exponat mihi, ex quo constitui popu-
lum antiquum: ventura & quæ futura
8 sunt annūtient eis.* Nolite timere, ne-
que conturbemini:ex tunc audire te fe-
ci,

ci,& annũtiaui:vos estis testes mei:nũ-
quid est Deus absq; me,& formator quẽ
9 ego non nouerim?* Plastæ idoli omnes
B nihil sunt, & amantissima eorũ nõ pro-
derunt eis:ipsi sunt testes eorũ,quia nõ
vident,neq; intelligũt, vt confundãtur.
10 * Quis formauit Deũ, & sculptile con-
11 flauit ad nihil vtile?*Ecce omnes parti-
cipes eius cõfundẽtur;fabri enim sũt ex
hominibus:conueniẽt omnes,stabunt &
12 pauebunt,& confundẽtur simul.* || Fa-
ber ferrarius lima operat⁹ est:in prunis
& in malleis formauit illud,& operatus
est in brachio fortitudinis suæ ; esuriet
& deficiet, non bibet aquã, & lassescet.
13 *Artifex lignarius extendit normã,for-
mauit illud in rũcina:fecit illud in an-
gularibus,& in circino tornauit illud:&
fecit imaginẽ viri quasi speciosũ homi-
14 nẽ habitantem in domo. * Succidit ce-
dros, tulit ilicẽ, & quercũ,quæ steterat
inter ligna saltus:plantauit pinũ, quam
15 pluuia nutriuit.*Et facta est hominibus
C in focũ:sumpsit ex eis,& calefactus est:
& succendit,& coxit panes : de reliquo
16 autẽ operatus est Deũ,& adorauit:fecit
sculptile,& curuat⁹ est ante illud.*Me-
diũ eius cõbussit igni, & de medio eius
carnes comedit : coxit pulmentũ, & sa-
turatus est,& calefact⁹ est;& dixit Vah,
17 calefactus sum, vidi focũ.* Reliquũ au-
tẽ eius Deũ fecit & sculptile sibi curua-
tur ante illud, & adorat illud, & obse-
crat, dicẽs:Libera me, quia Deus meus
18 es tu.*Nescierũt,neq;intellexerũt:obli-
ti enim sunt ne videãt oculi eorũ,& ne
19 intelligãt corde suo.*Non recogitãt in
mẽte sua,neq; cognoscunt,neq; sentiũt,
vt dicant:Medietatem eius cõbussi igni;
& coxi super carbones eius panes,coxi
carnes & comedi,& de reliquo ei⁹ ido-
lum faciã ? ante truncũ ligni procidam?
20 *Pars eius cinis est : cor insipiens ado-
D rauit illud, & non liberabit animã suã,
neq; dicet?Fortè mendaciũ est in dexte-
21 ra mea.*Memẽto horũ Iacob, & Israël,
quoniã seruus meus es tu : formaui te,
seruus meus es tu Israël,ne obliuiscaris
22 mei.*Deleui vt nubẽ iniquitates tuas,&
quasi nebulam peccata tua : reuertere
23 ad me,quoniã redemi te.*Laudate cœ-
li, quoniã misericordiã fecit Dñs:iubi-
late extrema terræ,resonate mõtes lau-
dationem, saltus & omne lignum eius :
quoniam redemit Dñs Iacob , & Israël
24 gloriabitur.* Hæc dicit Dñs redemptor
tuus , & formator tuus ex vtero : Ego
sum Dñs,faciens omnia,extendens cœ-
los solus,stabiliens terrã, & nullus me-
25 cum.*Irrita faciens signa diuinorum,&
ariolos in furorem vertens.Conuertens
sapientes retrorsum : & scientiã eorum
26 stultam faciens. * Suscitans verbũ serui
sui, & consiliũ nuntiorum suorũ com-
plens.Qui dico Ierusalem:Habitaberis;

|| Sap. 13. c. 11.

& ciuitatibus Iuda : Ædificabimini , &
27 deserta eius suscitabo. * Qui dico pro-
fundo : Desolare , & flumina tua are-
28 faciam. * Qui dico Cyro : Pastor meus
es, & omnem voluntatem meam com-
plebis. Qui dico Ierusalem : Ædifica-
beris, & templo : Fundaberis.

CAP. XLV.

Propheria de Cyro & victoriis ipsi à Deo concedẽdis, cum increpatione quòd Deum in his non agnoscat, cùm ipse solus sit Deus,omnium Dominus,cui nemo potest contradicere: prædicitur Christi natiuitas:& loquitur propheta permixtim de Iudæorum per Cyrum liberatione : ac salute per Christum futura: quòdque solus Dominus sit Deus, iustus & saluans , promissaque complens.

1 HÆc dicit Dominus Christo meo
A Cyro, cuius apprehendi dexteram,
vt subiiciam ante faciem eius Gentes,
& dorsa regum vertam,& aperiam co-
ram eo ianuas , & portæ non clauden-
2 tur.*Ego ante te ibo,& gloriosos terræ
humiliabo : portas æreas conteram , &
3 vectes ferreos cõfringam.* Et dabo tibi
thesauros absconditos, & arcana secre-
torum:vt scias quia ego Dñs,qui voco
4 nomen tuum , Deus Israël. * Propter
seruum meum Iacob , & Israël electum
meum,& vocaui te nomine tuo:assimi-
5 laui te,& non cognouisti me.*Ego Dñs,
& non est amplius : extra me non est
Deus : accinxi te,& non cognouisti me:
6 * Vt sciant hi , ab ortu solis , & qui ab
occidente,quoniam absque me non est:
7 Ego Dñs, & non est alter,* formans lu-
cem, & creans tenebras,faciens pacem,
& creans malum,ego Dominus faciens
8 omnia hæc.*Rorate cœli desuper,& nu-
B bes pluant iustũ:aperiatur terra, & ger-
minet saluatorem : & iustitia oriatur
9 simul : ego Dñs creaui eum. * Væ qui
contradicit fictori suo , testa de samiis
terræ : || numquid dicet lutũ figulo suo:
Quid facis,& opus tuum absq; manibus
est? * Væ qui dicit patri:Quid generas?
10 & mulieri : Quid parturis ? * Hæc dicit
11 Dñs sanctus Israel,plastes eius:Ventura
interrogate me,super filios meos,& su-
per opus manuũ mearum mãdate mihi.
12 *Ego feci terrã, & hominem super eam
creaui ego:manus meæ tetenderũt cæ-
los , & omni militiæ eorum mandaui.
13 *Ego suscitaui eum ad iustitiã & omnes
C vias eius dirigam:ipse ædificabit ciuita-
tẽ meam,& captiuitatem meã dimittet,
non in pretio,neq; in muneribus, dicit
14 Dñs Deus exercituum.* Hæc dicit Dñs:
Labor Ægypti , & negotiatio Æthio-
piæ, & Sabaim viri sublimes ad te tran-
sibunt.& tui erunt : Post te ambulabũt,
vincti manicis pergens,& te adorabũt,
15 neque deprecabuntur:Tantum in te est
Deus,& non est absque te Deus. * Verè
tu

|| Ier. 18. a. 6 Rom. 9. e. 20.

tu es Deus abſcōditus, Deus Iſraël ſal-
uator.*Confuſi ſunt,& erubuerunt om- 16
nes:ſimul abierunt in confuſionē fabri-
catores errorum.* Iſraël ſaluatus eſt in 17
Dño ſalute æterna:non confundemini,
& non erubeſcetis vſque in ſæculū ſæ-
culi. * Quia hæc dicit Dñs creans cœ- 18
los,ipſe Deus formans terram,& faciēs
eam ipſe plaſtes eius:nō in vanum crea-
uit eam : vt habitaretur,formauit eam:
ego Dñs,& non eſt alius. * Non in abſ- 19
condito locutus ſum in loco terræ te-
nebroſo:non dixi ſemini Iacob:Fruſtra
quærite me : ego Dñs loquēs iuſtitiam, 20
annuntians recta.*Congregamini,& ve-
nite , & accedite ſimul qui ſaluati eſtis
ex Gētibus:neſcierūt qui leuant lignum
ſculpturæ ſuæ, & rogāt Deū non ſaluā-
tem.*Annūtiate,& venite,& conſiliami- 21
ni ſimul:quis auditū fecit hoc ab initio D
ex tunc prædixit illud nūquid non ego
Dñs , & non eſt vltrà Deus abſque me?
Deus iuſtus, & ſaluās nō eſt præter me.
*Cōuertimini ad me,& ſalui eritis om- 22
nes fines terræ:quia ego Deus,& non eſt
alius.*In memetipſo iuraui, egredietur 23
de ore meo iuſtitiæ verbū, & nō reuer-
|| *Ro.* tetur:*||quia mihi curuabitur omne ge- 24
14. c. nu , & iurabit omnis lingua. *Ergo in 25
11. Dño,dicet meæ sūt iuſtitiæ & imperiū:
Phil. ad eum venient, & confundētur omnes
2.b.10 qui repugnant ei. * In Dño iuſtificabi- 26
tur, & laudabitur omne ſemen Iſraël.

CAP. XLVI.

Oſtenditur idolorum vanitas , & deſtructio ipſorum prædicitur: Iudæi cum reliquiis Iſraël ad Deum reuocantur, oſtenſa Dei magna benignitate ad ipſos, addita graui increpatione ob ipſorum ingratitudinem & idololatriam; hortatúrque vt ad ipſum qui ſolus omnia nouit & poteſt , reuertantur, ſalutem ipſis per Filium promittens.

CONfractus eſt Bel,contritus eſt Na- 1
bo,facta ſunt ſimulachra eorum be- A
ſtiis & iumentis,onera veſtra graui pō-
dere vſque ad laſſitudinem.*Contabue- 2
runt, & contrita ſunt ſimul:non potue-
rūt ſaluare portantem,& anima eorū in
captiuitatē ibit.* Audite me domus Ia- 3
cob , & omne reſiduum domus Iſraël, B
qui portamini à meo vtero , qui geſta-
mini à mea vulua.* Vſque ad ſenectam 4
ego ipſe, & vſq; ad canos ego portabo:
ego feci,& ego feram: ego portabo, &
ſaluabo. * Cui aſſimilaſtis me , & adæ- 5
quaſtis,& comparaſtis me, & feciſtis ſi-
milem?*Qui confertis aurū de ſacculo, 6
& argentum ſtatera ponderatis:condu-
cētes aurificem,vt faciat Deum:& pro-
|| *Bar.* cidunt,& adorant.* || Portant illum in 7
6.b.25 humeris geſtantes, & ponentes in loco
ſuo:& ſtabit,ac de loco ſuo non moue-
bitur : ſed & cùm clamauerint ad eum,
non audiet : de tribulatione non ſalua-
8 bit eos. * Mementote iſtud, & confun-
damini : redite præuaricatores ad cor.
9 * Recordamini prioris ſæculi,quoniam
ego ſum Deus , & non eſt vltrà Deus,
10 nec eſt ſimilis mei.*Annūtians ab exor-
D dio nouiſſimum , & ab initio quæ nec-
dum facta ſunt: dicens:Conſiliū meum
11 ſtabit,& omnis voluntas mea fiet.* Vo-
cans ab Oriente auem, & de terra lon-
ginqua virum voluntatis meæ:& locu-
tus ſum,& adducam illud?creaui,& fa-
12 ciam illud.*Audite me duro corde, qui
13 longè eſtis à iuſtitia.*Propè feci iuſti-
tiam meam, non elongabitur , & ſalus
mea non morabitur. Dabo in Sion ſa-
lutem, & in Iſraël gloriam meam.

CAP. XLVII.

Babylonis humiliatio ac contritio prædicitur,propter ipſius ſuperbiā,arrogantiam , & crudelitatem in Iudæos ſuos captiuos : & quia in maleficiis, auguribus,atque incantatoribus ſpem poſuit.

1 DEſcende, ſede in puluere virgo filia
A Babylon , ſede in terra : non eſt ſo-
lium filiæ Chaldæorum,quia vltrà non
2 vocaberis mollis & tenera.* Tolle mo-
lam,& mole farinā : denuda turpitudi-
nem tuam,diſcooperi humerum,reuela
3 crura , tranſi flumina. * || Reuelabitur ||*Nahū.*
ignominia tua, & videbitur opprobriū 3.b.5.
tuum : vltionem capiam,& non reſiſtet
4 mihi homo. * Redemptor noſter , Dñs
exercituū nomen illius , ſanctus Iſraël.
5 * Sede tacens, & intra in tenebras filia
Chaldæorum:quia non vocaberis vltrà
6 domina regnorum. * Iratus ſum ſuper
B populum meum,contaminaui heredita-
tē meam,& dedi eos in manu tua :non
poſuiſti eis miſericordias : ſuper ſenem
7 aggrauaſti iugum tuum valdè.* Et dixi-
ſti:In ſempiternū ero domina : non po-
ſuiſti hæc ſuper cor tuū,neq; recordata
8 es nouiſſimi tui.* Et nunc audi hæc de-
licata,& habitans confidenter, quæ di-
cis in corde tuo : || Ego ſum , & non eſt ||*Apoc.*
C præter me ampliùs : non ſedebo vidua, 18.b.7
9 & ignorabo ſterilitatem.*||Venient tibi || *Inf.*
duo hæc ſubitò in die vna, ſterilitas & 51.f.
viduitas : vniuerſa venerunt ſuper te, 19.
propter multitudinem maleficiorū tuo-
rum , & propter duritiam incantatorū
10 tuorū vehementē.*Et fiduciam habuiſti
in malitia tua,& dixiſti:Non eſt qui vi-
deat me , ſapientia tua & ſcientia tua
hæc decepit te. Et dixiſti in corde tuo :
Ego ſum , & præter me non eſt altera.
11 *Veniet ſuper te malū,& neſcies ortum
D eius:& irruet ſuper te calamitas, quam
non poteris expiare : veniet ſuper te
12 repentè miſeria,quam neſcies.*Sta cum
incantatoribus tuis,& cum multitudine
maleficiorū tuorum,in quibus laboraſti
ab adoleſcentia tua,ſi fortè quid profi-
13 tibi aut ſi poſſis fieri fortior. * Defeci-
ſti in multitudine conſiliorum tuorum:
ſtent,

stent, & saluent te augures cœli, qui
contemplabantur sidera,& supputabant
menses,vt ex eis annuntiarent ventura
tibi.*Ecce facti sunt quasi stipula, ignis 14
combussit eos, non liberabunt animam
suā de manu flammæ: non sunt prunæ,
quibus calefiant; nec focus, vt sedeant
ad eum. * Sic facta sunt tibi in quibus- 15
cumque laborauer.is: negotiatores tui
ab adolescentia tua, vnusquisque in via
sua errauerunt: non est qui saluet te.

CAP. XLVIII.

Increpat Dominus hypocrisim, ingratitudinem ac duritiam Iudæorum: se & non idola, annuntiasse futura & illa compleuisse ostendens: propter nomen suum tamen parcet ipsis: & ita benignè eos ad se reuocat, probans se solum verum Deum, omnium conscium, suique populi redemptorem ac gubernatorem: conquerens quoque de mandatorum suorum præuaricatione, quibus obseruatis felices fuissent.

AVdite hæc domus Iacob,qui voca- 1
mini nomine Isr ël,& de aquis Iu- A
da existis, qui iuratis in nomine Dñi,&
Dei Israël recordamini non in veritate,
neq; in iustitia.*De ciuitate enim sancta 2
vocati sunt,& super Deū Israël consta-
biliti sunt: Dñs exercituū nomen eius.
*Priora ex tūc annūtiaui,& ex ore meo 3
exierūt, & audita feci ea: repētè opera-
tus sum,& venerūt.*Sciui enim quia du- 4
rus es tu, & neruus ferreus ceruix tua,
& frons tua ærea.*Prædixi tibi ex tūc: 5
antequā venirent indicaui tibi,ne fortè
diceres:Idola mea fecerunt hæc,& scul-
ptilia mea, & conflatilia mandauerunt
ista.*Quæ audisti, vide omnia: vos au- 6
tē num annūciastis?Audita feci tibi no- B
ua ex tunc,& conseruata sunt quæ nes-
cis: * nunc creata sunt,& nō ex tunc:& 7
ante diē,& nō audisti ea,ne fortè dicas:
Ecce ego cognoui ea.*Neq; audisti,ne- 8
que cognouisti, neq; ex tunc aperta est
auris tua: scio enim quia præuaricans
præuaricaberis,& transgressorē ex vte-
ro vocaui te. * Propter nomen meum 9
longè faciam furorem meum: & laude
mea infrænabo te,ne intereas.*Ecce ex- 10
coxi te,sed nō quasi argentū,elegi te in
camino paupertatis. * Propter me,pro- 11
pter me faciam,vt nō blasphemer: || & || Sup. 42. b. 8.
gloriā meam alteri non dabo.*Audi me 12
Iacob,& Israël quem ego voco: || ego
ipse, ego primus & ego nouissim⁹:*Ma- 13 || Sup. 41. a. 4. 44. a. 6. Apo. 1 b. 8. d. 17. 22. c. 13.
nus quoq; mea fundauit terrā & dexte- C
ra mea mensa est cœlos; ego vocabo
eos,& stabūt simul.*Congregamini om- 14
nes vos,& audite:quis de eis annūtiauit
hæc?Dñs dilexit eū,faciet voluntatē suā
in Babylone, & brachiū suum in Chal-
dæis.*Ego ego locutus sū,& vocaui eū, 15
adduxi eum,& directa est via eius. *Ac- 16
cedite ad me,& audite hoc:non à prin-
cipio in abscōdito locutus sum:ex tem-
pore antequam fieret, ibi eram:& nunc
17 Dñs Deus misit me,& spirit⁹ eius.*Hæc
dicit Dñs redēptor tuus sanctus Israël:
Ego Dñs Deus tuus docens te vtilia,gu-
18 bernans te in via,qua ambulas.*Vtinam
D attendisses mandata mea: facta fuisset
sicut flumen pax tua,& iustitia tua sicut
19 gurgites maris: * & fuisset quasi arena
semen tuum,& stirps vteri tui vt lapilli
eius: non interisset,& non fuisset attri-
20 tum nomen eius à facie mea.*|| Egredi- || Ier. 51. a. 6
mini de Babylone,fugite à Chaldæis,in
voce exultationis annuntiate:auditum
facite hoc,& afferte illud vsq; ad extre-
ma terræ,Dicite: Redemit Dñs seruum
21 suum Iacob.* Non sitierunt in deserto,
cùm educeret eos:|| aquā de petra pro- || Exo. 17. b. 6
duxit eis, & scidit petram, & fluxerunt Num. 20. b. 11.
22 aquæ.*|| Non est pax impiis,dicit Dñs. || Inf. 57. d. 21.

CAP. XLIX.

Constituitur Christus dux Gentium ac Iudæorum saluandorum, datúrq; in fœdus populi ex omni orbis parte vocandi: & ostensa magna felicitate credentium in Christum hortatur eos ad gratiarum actionem: benignè etiam consolatur Sion, quæ se à Deo desertam conquerebatur: promittens eam toto orbe fore gloriosam, omnibus ad ipsam confluentibus, eiúsque contritis inimicis.

1 AVdite insulæ,& attendite populi de
A longè:Dñs ab vtero vocauit me,de
vētre matris meæ recordat⁹ est nominis
2 mei.*||Et posuit os meū quasi gladiū acu- || Inf. 51. f. 16.
tū: in vmbra manus suæ protexit me,&
posuit me sicut sagittā electam:in pha-
3 retra sua abscondit me.* Et dixit mihi:
Seru⁹ me⁹ es tu Israël,quia in te gloria-
4 bor.* Et ego dixi:In vacuū laboraui,sine
causa,& vanè fortitudinē meā consum-
psi:ergo iudiciū meū cum Dño, & opus
5 meū cum Deo meo.*Et nunc dicit Dñs,
formans me ex vtero seruū sibi,vt redu-
cam Iacob ad eum, & Israël non con-
B gregabitur: & glorificatus sum in ocu-
lis Dñi,& Deus meus factus est fortitu-
6 do mea.*Et dixit: Parùm est vt sis mihi
seruus ad suscitandas tribus Iacob, &
fæces Israël conuertendas.|| Ecce dedi || Sup. 42. b. 6. Act. 13. g. 47.
te in lucem Gentium,vt sis salus mea vs-
7 que ad extremū terræ. * Hæc dicit Dñs
redemptor Israël, sanctus eius,ad con-
temptibilem animam, ad abominatam
gentem, & seruum dominorum: Reges
videbunt, & consurgent principes, &
adorabunt propter Dñm, quia fidelis
8 est,& sanctū Israël:qui elegit te. * Hæc
dicit Dñs:|| In tēpore placito exaudiui || 2. Cor. 6. a. 2.
te,& in die salutis auxiliatus sum tui:&
seruaui te,& dedi te in fœd⁹ populi, vt
suscitares terram, & possideres heredi-
9 tates dissipatas:*vt diceres his,qui vin-
cti sunt: Exite,& his, qui in tenebris:
Reuelamini.Super vias pascentur, & in
omnibus

|| Apoc. omnibus planis pascua eorum. * || Non 10
7.d.16 esurient,neque sitient,& non percutiet
eos æstus & sol: quia miserator eorum
reget eos, & ad fontes aquarum pota-
bit eos.* Et ponam omnes montes meos 11
in viam, & semitæ meæ exaltabuntur.
* Ecce isti de longè venient,& ecce illi 12
ab Aquilone & mari,& isti de terra Au- D
strali.* Laudate cæli, & exulta terra,iu- 13
bilate montes laudem:quia consolatus
est Dñs populũ suũ, & pauperũ suorum
miserebitur.* Et dixit Sion:Dereliquit 14
me Dñs,& Dñs oblitus est mei. * Num- 15
quid obliuisci potest mulier infantem
suũ,vt non misereatur filio vteri sui;&
si illa oblita fuerit,ego tamẽ non obli-
uiscar tui. * Ecce in manibus meis des- 16
cripsi te:muri tui corã oculis meis sem-
per.* Venerũt structores tui:destruentes 17
|| Inf. te & dissipantes,à te exibunt.* || Leua in 18
60. a. circuitu oculos tuos,& vide,omnes isti E
4. cõgregati sunt venerunt tibi:viuo ego,
dicit Dñs, quia omnibus his velut or-
namẽto vestieris, & circũdabis tibi eos
quasi sponsa. * Quia deserta tua,& soli- 19
tudines tuæ, & terra ruinæ tuæ, nunc
angusta erunt præ habitatoribus, & lõ-
ge fugabũtur qui absorbebãt te.* Adhuc 20
dicẽt in auribus tuis filij sterilitatis tuę,
Angustus est mihi locus,fac spatiũ mihi
vt habitẽ.* Et dices in corde tuo: Quis 21
genuit mihi istos?ego sterilis,& nõ pa-
riẽs,trãsmigrata,& captiua:& istos quis F
enutriuit? ego destituta & sola: & isti
vbi erãt?* Hæc dicit Dñs Deus:Ecce le- 22
uabo ad gẽtes manũ meã,& ad populos
exaltabo signũ meum. Et afferent filios
tuos in vlnis, & filias tuas super hume-
ros portabunt.* Et erunt reges nutritij 23
tui,& reginæ nutrices tuæ:vultu in ter-
ram demisso adorabunt te,& puluerem G
pedũ tuorum lingent. Et scies quia ego
Dñs, super quo non confundentur qui
expectant eum.* Nũquid tolletur à forti 24
præda aut quod captũ fuerit à robusto,
saluũ esse poterit?* Quia hæc dicit Dñs: 25
Equidem, & captiuitas à forti tolletur:&
quod ablatum fuerit à robusto saluabi-
tur.Eos verò, qui iudicauerunt te, ego
iudicabo,& filios tuos ego saluabo.* Et 26
cibabo hostes tuos carnibus suis:& qua-
si musto,sanguine suo inebriabuntur:&
sciet omnis caro,quia ego Dñs saluans
te, & redemptor tuus fortis Iacob.

CAP. L.

Non ex Dei impotentia, sed propter suas iniquitates manet synagoga repudiata, Christum nolens recipere,qui nihil prætermisit quod agendum fuerat,vt ab ea reciperetur, imò illius amore seipsum in ignominiosas tradens afflictiones: ideóque synagogam doloribus interituram denuntiat.

HÆc dicit Dñs: Quis est hic liber I
repudij matris vestræ; quo dimisi A
eam? aut quis est creditor meus, cui
vendidi vos? ecce in iniquitatibus ve-
stris venditi estis,& in sceleribus vestris
2 dimisi matrem vestram. * Quia veni, &
non erat vir:vocaui,& non erat qui au-
diret.|| Numquid abbreuiata & paruula || Inf.
facta est manus mea, vt non possim re- 59.a.1
B dimere? aut non est in me virtus ad li-
berandũ:Ecce in increpatione mea de-
sertũ faciã mare,ponã flumina in siccũ:
computrescent pisces sine aqua,& mo-
3 rientur in siti.* Induam cælos tenebris,
& saccũ ponam operimentum eorum.
4 * Dñs dedit mihi linguam eruditam, vt
sciam sustentare eum,qui lassus est ver-
bo:erigit manè,manè erigit mihi aurẽ,
5 vt audiam quasi magistrum.* Dñs Deus
aperuit mihi aurẽ,ego autẽm non con-
6 tradico: retrorsum non abij:* || Corpus || Mat.
C meum dedi percutientibus, & genas 26. g.
meas vellentibus:faciem meã nõ auer- 67.
ti ab increpantibus, & conspuentibus
7 in me.* Dñs Deus auxiliator meus, ideò
non sum confusus: ideò posui faciem
meam vt petram durissimam, & scio
8 quoniam nõ confundar.* || Iuxta est qui || Ro.8
iustificat me,quis contradicet mihi?ste- f.33.
mus simul,quis est aduersarius meus?ac-
9 cedat ad me. * Ecce Dñs Deus auxilia-
tor meus: quis est qui condemnet me?
Ecce omnes quasi vestimentum conte-
10 rentur,tinea comedet eos.* Quis ex vo-
D bis timens Dñm, audiens vocem serui
sui? qui ambulauit in tenebris, & non
est lumen ei,speret in nomine Domini,
11 & innitatur super Deum suum. * Ecce
vos omnes accendentes ignem,accincti
flammis, ambulate in lumine ignis ve-
stri, & in flammis quas succendistis: de
manu mea factum est hoc vobis, in
doloribus dormietis.

CAPVT LI.

Exhortatur Sion exemplo Abrahæ, cui Deus promissa compleuit, vt & ipsa certò fidat se promissam à Deo consolationem accepturam: de consolatione,salute & magna felicitate Sion, hoc est, Ecclesiæ, per Christum futura; & de lege Euangelica latè disserit, ac de humiliatione hostium Ecclesiæ.

1 AVdite me qui sequimini quod iustũ
A est, & quæritis Dñm: attendite ad
petram vnde excisi estis,& ad cauernam
2 laci,de qua præcisi estis.* Attendite ad
Abraham patrem vestrum,& ad Saram,
quæ peperit vos: quia vnum vocaui
3 eum,& benedixit ei,& multiplicaui eũ.
B * Consolabitur ergo Dñs Sion, & con-
solabitur omnes ruinas eius: & ponet
desertum eius quasi delicias, & solitu-
dinem eius quasi hortum Dñi.Gaudium
& lætitia inuenietur in ea, gratiarum
4 actio & vox laudis. * Attendite ad me
popule meus, & tribus mea me audites
quia lex à me exiet, & iudicium meum
in

in lucem populorũ requiescet. * Propè 5
est iustus meus, egressus est saluator
meus, & brachia mea populos iudica-
bunt: me insulæ expectabunt, & bra-
chium meũ sustinebunt.* Leuate in cæ- 6
lum oculos vestros, & videte sub terra
deorsum: quia cæli sicut fumus lique-
scent, & terra sicut vestimentum attere-
tur, & habitatores eius sicut hæc inte-
|| Ps. ribunt: || Salus autem mea in sempiter-
36. d. num erit, & iustitia mea non deficiet. C
39. * Audite me qui scitis iustum, populus 7
|| Psa. meus|| lex mea in corde eorũ:nolite ti-
31. d. mere opprobriũ hominum & blasphe-
36. mias eorũ ne metuatis.*Sicut enim ve- 8
stimentum, sic comedet eos vermis: &
sicut lanã,sic deuorabit eos tinea:Salus
autem mea in sempiternũ erit, & iusti-
tia mea in generationes generationum.
* Consurge, consurge, induere forti- 9
tudinem brachium Dñi: consurge sicut
in diebus antiquis, in generationibus
sæculorum. Numquid non tu percussi-
sti superbum, vulnerasti draconem?
||Exo. ||* Numquid nõ tu siccasti mare,aquã 10
14. e. abyssi vehementis: qui posuisti profun- D
21. dum maris viam, vt transirent liberati:
* Et nunc qui redẽpti sunt à Dño, re- 11
uertentur,& venient in Sion laudantes
& lætitia sempiterna super capita eorũ,
gaudiũ & lætitiã tenebunt,fugiet dolor
& gemitus. * Ego, ego ipse consolabor 12
vos:quis tu vt timeres ab homine mor-
tali,& à filio hominis,qui quasi fœnum
ita arescet? * Et oblitus es Dñi factoris 13
tui,qui tetendit cælos,& fundauit ter- E
rã:& formidasti iugiter tota die à facie
furoris eius,qui te tribulabat, & para-
uerat ad perdendum:vbi nunc est furor
tribulãtis?*Citò veniet gradiens ad ape- 14
riendum,& nõ interficiet vsq; ad inter-
necionem,nec deficiet panis eius.* Ego 15
autẽ sum Dñs Deus tuus, qui conturbo
mare,& intumescunt fluctus eius: Dñs
|| Sup. exercituũ nomen meum,*||Posui verba 16
49. a 2 mea in ore tuo,& in vmbra manus meæ F
protexi te, vt plantes cælos, & fundes
terrã:& dicas ad Sion:Populus meus es
tu.* Eleuare, eleuare, consurge Ierusa- 17
lẽ,quę bibisti de manu Dñi calicem iræ
eius:vsque ad fundũ calicis soporis bi-
bisti, potasti vsq; ad fæces.*Non est qui 18
sustentet eam ex omnibus filiis, quos
genuit:& non est qui apprehendat ma-
num eius ex omnibus filiis, quos enu-
|| Sup. triuit.* || Duo sunt quæ occurrerunt ti- 19
47. c. bi:quis contristabitur super te? vastitas,
9. & contritio.& fames, & gladius; quis
consolabitur te?*Filij tui proiecti sunt, 20
dormierunt in capite omnium viarum,
sicut oryx illaqueatus: pleni indigna-
tione Dñi, increpatione Dei tui. * Id- 21
circo audi hoc paupercula, & ebria nõ
à vino.*Hæc dicit dominator tuus Dñs 22
& Deus tuus, qui pugnabit pro populo
suo:Ecce tuli de manu tua calicem so-
poris,fundũ calicis indignationis meæ,
23 non adiicies vt bibas illũ vltrà.*Et po-
nam illũ in manu eorũ,qui te humilia-
uerunt,& dixerũt animæ tuæ: Incurua-
re,vt transeamus: & posuisti vt terram
corpus tuũ,& quasi viam transeuntibus.

CAP. LII.

*Excitat Sion, hoc est, Christi Eccle-
siam ad consolationem ob gratuitam
sui redemptionem: meminit descensus
Israel in Ægyptum, & liberationis ab
Assur: prædicatores autem euangelicæ
pacis commendat,excitans omnes ad lau-
dem propter Christum paratum omnibus
saluatorem: & de ipsius exaltatione ac
humiliatione, & fide Gentium in ipsum.*

1 CONsurge, consurge, induere forti-
A tudine tua Sion,induere vestimen-
tis gloriæ tuæ Ierusalem,ciuitas sancti:
quia non adiiciet vltrà vt pertranseat
2 per te incircumcisus & immundus.*Ex-
cutere de puluere,consurge, sede Ieru-
salem: solue vincula colli tui captiua
3 filia Sion. * Quia hæc dicit Dñs gratis
venundati estis,& sine argento redime- || Gen.
4 mini. * Quia hæc dicit Dñs Deus: || In 46. a.
B Ægyptum descendit populus meus in 6.
principio,vt colonus esset ibi: & Assur
absque vlla causa calumniatus est eum.
5 *Et nũquid mihi est hic,dicit Dñs,quo-
niam ablatus est populus meus gratis?
Dominatores eius iniquè agunt, dicit
Dñs:||& iugiter tota die nomen meum ||Eze.
6 blasphematur.*Propter hoc sciet popu- 36. d.
lus meus nomen meum in die illa:quia 20.
ego ipse qui loquebar, ecce adsum. Rom.
7 *||Quàm pulchri super montes pedes an- 2. d.
nuntiantis, & prædicantis pacem; 24.
annuntiantis bonum, prædicantis salu- ||Nah.
tem,dicentis Sion:Regnabit Deus tuus! 1.d.15.
8 * Vox speculatorum tuorum:leuauerunt Rom.
C vocem, simul laudabunt: quia oculo 10. c.
ad oculum videbunt cùm conuerterit 15.
9 Dñs Sion.*Gaudete,& laudate simul de-
serta Ierusalem:quia consolatus est Dñs
10 populum suum,redemit Ierusalem.*Pa-
rauit Dñs brachium sanctum suum in
oculis omnium Gentium:|| & videbunt || Ps.
omnes fines terræ salutare Dei nostri. 97. a.
11 *Recedite,recedite,exite inde, || pollu- 3. 2.
tũ nolite tangere: exite de medio eius, || Cor.
12 mundamini qui fertis vasa Dñi. * Quo- 6.d.17
D niã non in tumultu exibitis,nec in fuga
properabitis: præcedet enim vos Dñs,
13 & congregabit vos Deus Israël. * Ecce
intelliget seruus meus, exaltabitur, &
14 eleuabitur, & sublimis erit valdè. * Si-
cut obstupuerunt super te multi, sic in-
glorius erit inter viros aspectus eius,&
15 forma eius inter filios hominum. * Iste
asperget gentes multas, super ipsum
continebunt reges os suum:||quia qui- || Rom.
bus non est narratum de eo,viderunt;& 15. c.
qui non audierunt,contemplati sunt. 21.

CAP.

CAP. LIII.

Non omnes Euangelij prædicationem suscipient: prophetia Christi natiuitate & ignominiosa passione ac morte ipsius propter peccata nostra: contemptui habitus est, qui salutem nobis peperit: de mansuetudine & voluntaria ipsius oblatione: de gloria & exaltatione eius, credentiúmque multitudine.

Ioan. QVis credidit auditui nostro? & bra- 1
12. f. chium Dñi cui reuelatum est?*Et as- 2
38. cendet sicut virgultũ coram eo, & sicut A
Rom. radix de terra sitienti:nõ est species ei,
16. c. neque decor:& vidimus eũ, & non erat
16. aspectus, & desiderauimus eũ.*||Despe- 3
||Mar. ctum & nouissimũ virorũ, virum dolo-
9.b.11. rum, & scientem infirmitatem:& quasi
absconditus vultus eius & despectus,
||Mat. vnde nec reputauimus eum.*||Verè lã- 4
8.b.17 guores nostros ipse tulit,& dolores no- B
stros ipse putauit: & nos putauimus eũ
quasi leprosum, & percussum à Deo &
|| 1. humiliatum.* || Ipse autẽ vulneratus est 5
Cor.15 propter iniquitates nostras, attritus est
a.3. propter scelera nostra:disciplina pacis
nostræ super eum, & liuore eius sanati
sumus.* Omnes nos quasi oues errraui- 6
mus,vnusquisq; in viam suã declinauit:
& posuit Dñs in eo iniquitatem omniũ
nostrũ.*Oblatus est quia ipse voluit, & 7
nõ aperuit os suũ:sicut ouis ad occisio- C
nẽ ducetur, & quasi agnus coram ton-
||Mat. dente se obmutescet,||& non aperiet os
26. f. suum.*De angustia,& de iudicio subla- 8
63. tus est:generationem eius quis enarra-
Act.8 bit?quia abscissus est de terra viuentiũ:
f.32. propter scelus populi mei percussi eum.
*Et dabit impios pro sepultura,& diui- 9
|| 1. tẽ pro morte sua:|| eo quòd iniquitatẽ
Pet. 2 non fecerit, neque dolus fuerit in ore
d. 22. eius. * Et Dñs voluit conterere eum in 10
infirmitate:si posuerit pro peccato ani-
mam suam,videbit semen longæuum, &
voluntas Dñi in manu eius dirigetur.
|| 1.* || Pro eo quòd laborauit anima eius, 11
Ioan. videbit & saturabitur:in scientia sua iu- D
3.a.5. stificabit ipse iustus seruus meus mul-
tos,& iniquitates eorum ipse portabit.
*Ideò dispertiam ei plurimos, & fortiũ 12
diuidet spolia, pro eo quòd tradidit in
mortẽ animam suam,||& cum sceleratis
||Mar. reputatus est:& ipse peccata multorum
15. c. tulit,||& pro transgressoribus rogauit.
8.Luc.
22. d.

CAP. LIV.

37. *Ecclesiam inuitat ad lætitiam; quòd ex Gentibus futura sit numerosior*
||Luc. *quàm erat Synagoga, & per orbem pro-*
23. e. *paganda, perpetua Dei protectione sit*
34. *in securitate victura, veteris oblita calamitatis: quódque ex pretiosis ædificabitur lapidibus, in iustitia fundata: omnésque in ea docti erunt à Deo mul-*
||Luc. *titudine pacis fruituri.*

23. d. LAuda || sterilis quæ nõ paris decanta 1
29. laudem, & hinni quæ non pariebas; A
quoniã multi filij desertæ, magis quàm Gal.4
2 eius quæ habet virum,dicit Dñs.*Dila- d.27.
ta locum tentorij tui,& pelles taberna-
culorum tuorum extende,ne parcas:
lõgos fac funiculos tuos,& clauos tuos
3 consolida.*Ad dexteram enim & ad læ-
B uam penetrabis: & semen tuum Gentes
hereditabit, & ciuitates desertas inha-
4 bitabit.*Noli timere,quia non confun-
deris,neque erubesces:non enim te pu-
debit, quia confusionis adolescentiæ
tuæ obliuisceris, & opprobrij viduita-
5 tis tuæ nõ recordaberis amplius.*Quia
C dominabitur tui qui fecit te,||Dñs exer- ||Luc.
cituũ nomen eius:& redẽptor tuus san- 1.c.32
ctus Israël, Deus omnis terræ vocabi-
6 tur.* Quia vt mulierẽ derelictã & mœ-
rentẽ spiritu vocauit te Dñs,& vxorem
ab adolescentia abiectã,dixit Deus tu*.
7 *Ad punctum in modico dereliqui te,&
in miserationibus magnis congregabo
8 te.*In momento indignationis abscon-
D di faciem meam parumper à te, & in
misericordia sempiterna misertus sum
9 tui:dixit redẽptor tuus Dñs.*|| Sicut in ||Gen.
diebus Noë istud mihi est,cui iuraui ne 9.b.11.
inducerem aquas Noë vltra supra ter-
rã:sic iuraui vt non irascar tibi, & non
10 increpem te.* Montes enim commoue-
E buntur:& colles contremiscent: mise-
ricordia autem mea nõ recedet à te, &
fœdus pacis meæ non mouebitur: dixit
11 miserator tuus Dñs.*Paupercula, tem-
pestate conuulsa, absque vlla consola-
tione. Ecce ego sternam per ordinem
lapides tuos,& fundabo te in sapphiris.
12 * ponam iaspidem propugnacula tua:
F & portas tuas in lapides sculptos, &
omnes terminos tuos in lapides desi-
13 derabiles: * || Vniuersos filios tuos do- || Ioan.
ctos à Dño;& multitudinem pacis filiis 6. c.
14 tuis.* Et in iustitia fundaberis: recede 45.
procul à calumnia, quia non timebis:
& à pauore, quia non appropinquabit
15 tibi. * Ecce accola veniet,qui non erat
mecum,aduena quondam tuus adiunge-
16 tur tibi. * Ecce ego creaui fabrum suf-
flantẽ in igne prunas, & proferentẽ vas
in opus suũ, & ego creaui interfectorẽ
17 ad disperdendũ.*Omne vas,quod fictum
est contra te,non dirigetur: & omnem
linguã resistentem tibi in iudicio,iudi-
cabis.Hæc est hereditas seruorum Dñi,
& iustitia eorum apud me, dicit Dñs.

CAP. LV.

Omnes ad fidem vocans, promittit donorum spiritualium abundantiam: reuocantur à peccatis impij,cum Dominus misericors sit & verax in promissis de profectu prædicationis Euangelij & felicitate credentium. Eccli.

1 OMnes sitientes venite ad aquas: & 51.d 33
A qui non habetis argentum,propera- Apoc.
te, emite, & comedite: venite, emite 22. d.
absque argento,& absq; vlla commuta- 17.
tione

tione vinum & lac. * Quare appenditis 2
argentum non in panibus ; & laborem
vestrum non in saturitate ? audite au-
diētes me,& comedite bonū,& delecta-
bitur in crassitudine anima vestra.* In- 3
clinate aurem vestram,& venite ad me: B
audite, & viuet anima vestra, & feriam
|| Act. vobiscum pactum sempiternum,|| mise-
13. e. ricordias Dauid fideles. * Ecce testem 4
34. populis dedi eum, ducem ac præcepto-
rem Gētibus.*Ecce gentē quam nescie- 5
bas,vocabis:& Gentes, quæ te non co-
gnouerunt ad te current, propter Dūm
Deum tuum,& sanctum Israël,quia glo-
rificauit te. * Quærite Dūm, dum inue- 6
niri potest : inuocate eum, dum propè
est.*Derelinquat impius viam suam, & 7
vir iniquus cogitationes suas,& reuer-
tatur ad Dūm,& miserebitur eius,& ad
Deum nostrum : quoniam multus est ad C
ignoscendum.* Non enim cogitationes 8
meæ,cogitationes vestræ:neque viæ ve-
stræ, viæ meæ , dicit Dūs. * Quia sicut 9
exaltantur cæli à terra,sic exaltatæ sunt
viæ meæ à viis vestris , & cogitationes
meæ à cogitationibus vestris.* Et quo- 10
modo descendit imber,& nix de cælo,
& illuc vltrà non reuertitur , sed ine-
briat terrā,& infundit eā, & germinare D
eam facit,& dat semen serenti, & panē 11
comedenti. * Sic erit verbum meum,
quod egredietur de ore meo:non reuer-
tetur ad me vacuū, sed faciet quæcum-
que volui , & prosperabitur in his, ad
quæ misi illud.*Quia in lætitia egredie- 12
mini, & in pace deducemini:montes &
colles cantabūt coram vobis laudem,&
omnia ligna regionis plaudent manu.
*Pro saliūca ascēdet abies,& pro vrtica 13
crescet myrthus:& erit Dūs nominatus
in signum æternum,quod nō auferetur.

CAP. LVI.

Omnes cuiusuis gentis aut conditionis hortatur Dominus ad seruanda sua præcepta: consolatio Eunuchorum iustorum : domus Dei , domus est orationis: grauis increpatio & comminatio aduersus pastores Ierusalem , quos cæcos & canes mutos ac impudentes appellat.

Sap.1. HÆc dicit Dūs:Custodite iudicium, 1
a. 1. & facite iustitiam : quia iuxta est A
salus mea vt veniat , & iustitia mea vt
reueletur.*Beatus vir, qui facit hoc,& 2
filius hominis , qui apprehendet istud
custodiens sabbatum ne polluat illud,
custodiens manus suas ne faciat omne
malum.*Et non dicat filius aduenæ,qui 3
adhæret Dūo, dicens:Separatione diui- B
det me Dūs à populo suo : Et non dicat
Eunuchus:Ecce ego lignum aridū.*Quia 4
hæc dicit Dūs Eunuchis:Qui custodie-
rint sabbata mea, & elegerint quæ ego
volui, & tenuerint fœdus meum:*Dabo 5
eis in domo mea,& in muris meis locū,
& nomen melius à filiis & filiabus no-
men sempiternum dabo eis, quod non
6 peribit.* Et filios aduenæ,qui adhærent
Dūo,vt colant eum, & diligant nomen
eius, vt sint ei in seruos.omnem custo-
C dientem sabbatum ne polluat illud , &
7 tenentem fœdus meum : *Adducam eos
in montem sanctū meum, & lætificabo
eos in domo orationis meę:holocausta
eorum, & victimæ eorum placebūt mi-
hi super altari meo:|| quia domus mea. || Ier.
domus orationis vocabitur cunctis po- 7.b.11
8 pulis.*Ait Dūs Deus,qui congregat dis- Mat.
persos Israël : Adhuc congregabo ad 21. b.
9 eum congregatos eius.* Omnes bestiæ 13.
agri venite ad deuorandū,vniuersæ be- Marc.
10 stiæ saltus.*Speculatores eius cæci om- 11.c.17
D nes,nescierunt vniuersi:canes muti non Luc.
valentes latrare,videntes vana,dormiē- 19. g.
11 tes,& amantes somnia.*Et canes impu- 46.
dentissimi nescierūt saturitatē : ipsi pa-
stores ignorauerūt intelligentiam:om-
nes in viam suam declinauerunt, vnus-
quisq; ad auaritiam suam,à summo vs-
12 que ad nouissimum. * Venite, sumamus
vinum, & impleamur ebrietate , & erit
sicut hodie,sic & cras,& multo amplius.

CAPVT LVII.

Iustorum interitus , & futura ipsorum requies non intelligitur ab impiis, cum quibus Deus hic expostulat super idololatria , aliisque ipsorum sceleribus, denuntians eos humiliandos : conuersis autem pax & consolatio promittitur : cùm impii cor sit tanquam mare feruens cui non est pax.

1 IVstus perit,& nō est qui recogitet in
A corde suo:& viri misericordiæ colli-
guntur,quia non est qui intelligat:à fa-
2 cie enim malitiæ collectus est iustus. *
Veniat pax,requiescat in cubili suo qui
3 ambulauit in directione sua.* Vos autē
accedite huc : filij auguratricis : semen
4 adulteri,& fornicariæ.*Super quē lusi-
stis?super quem dilatastis os,& eiecistis
linguā ? numquid non vos filij scelesti,
5 semen mendax ? * qui consolamini in
diis subter omne lignū frondosum,im-
molantes paruulos in torrentibus, sub-
6 ter eminentes petras?* in partibus tor-
rentis pars tua, hæc est sors tua:& ipsis
effudisti libamen, obtulisti sacrificium,
numquid super his non indignabor :
7 *Super montē excelsum & sublimē po-
B suisti cubile tuum, & illuc ascendisti vt
8 immolares hostias. * Et post ostium,&
retrò postem posuisti memoriale tuum:
quia iuxta me discooperuisti, & susce-
pisti adulterum:dilatasti cubile tuum,&
pepigisti cum eis fœdus:dilexisti stratū
9 eorum manu operta.* Et ornasti te regi
vnguento,& multiplicasti pigmēta tua.
Misisti legatos procul , & humiliata es
vsque ad inferos. * In multitudine viæ
10 tuæ laborasti :non dixisti:Quiescā : vitā
manus tuæ inuenisti,propterea non ro-
gasti.

gasti.* Pro quo sollicita timuisti, quia 11
mentita es,& mei non es recordata,ne- C
que cogitasti in corde tuo?quia ego ta-
cens,& quasi non videns, & mei oblita
es.* Ego annuntiabo iustitiam tuam, & 12
opera tua non proderunt tibi. * Cùm 13
clamaueris, liberent te congregati tui,
& omnes eos auferet ventus, tollet au-
ra. Qui autem fiduciam habet mei, he-
reditabit terram, & possidebit montem
|| Inf. sanctum meum.*Et dicam: || Viam faci- 14
62. d. te, præbete iter, declinate de semita,
10. auferte offendicula de via populi mei.
* Quia hæc dicit Excelsus, & sublimis 15
habitans æternitatem: & sanctũ nomen
eius in excelso & in sancto habitans,&
cum contrito & humili spiritu:vt viui-
ficet spiritũ humilium, & viuificet cor D
contritorũ.*Non enim in sempiternum 16
litigabo,neque vsque ad finem irascar:
quia spiritus à facie mea egredietur, &
flatus ego faciam. * Propter iniquita- 17
tem auaritiæ eius iratus sum,& percussi
eũ:abscondi à te faciem meam,& indi-
gnatus sum:& abiit vagus in via cordis
sui.*Vias eius vidi,& sanaui eum,& re- 18
duxi eum,& reddidi consolationes ipsi,
& lugentibus eius.* Creaui fructum la- 19
biorum pacem, pacem ei,qui longè est,
& qui propè, dixit Dñs,& sanaui eum.
* Impij autem quasi mare feruẽs, quod 20
quiescere non potest, & redundant flu-
ctus eius in conculcationem & lutum.
|| Sup. * || Non est pax impiis,dicit Dñs Deus. 21
48. d.

CAP LVIII.

22.

Reprehendit Iudæorum hypocrisim, ostendens eorum ieiunium non esse Deo acceptabile: & quæ debeant illud comitari: quibus adhibitis multa præstantur hominibus beneficia: quomodo debeat sabbatum celebrari, abnegata propria voluntate, & quod sit præmium ita celebrantium.

CLama, ne cesses, quasi tuba exalta 1
vocem tuam, & annuntia populo A
meo scelera eorũ, & domui Iacob pec-
cata eorum.*Me etenim de die in diem 2
quærũt,& scire vias meas volunt: quasi
gens,quæ iustitiam fecerit, & iudicium
Dei sui non dereliquerit:rogant me iu-
dicia iustitiæ: appropinquare Deo vo-
lunt.*Quare ieiunauimus, & nõ aspexi- 3
sti:humiliauimus animas nostras,& nes-
cisti? Ecce in die ieiunij vestri inueni-
tur voluntas vestra, & omnes debitores
vestros repetitis.* Ecce ad lites & con- 4
tentiones ieiunatis,& percutitis pugno B
impiè.Nolite ieiunare sicut vsq; ad hãc
diem,vt audiatur in excelso clamor ve-
||Zac. ster.* || Numquid tale est ieiuniũ,quod 5
7.b.5. elegi, per diem affligere hominẽ animã
suã?numquid contorquere quasi circu-
lum caput suum, & saccum & cinerem
sternere? nũquid istud vocabis ieiuniũ,
& diẽ acceptabilem Dño? * Nonne hoc 6
est magis ieiunium,quod elegi?dissolue
colligationes impietatis,solue fascicu-
los deprimentes? dimitte eos,qui con-
fracti sunt,liberos,& omne onus dirum-
7 pe.*|| Frange esurienti panem tuum, & ||Eze.
C egenos vagósq; induc in domum tuam 18.b.7
cùm videris nudum,operi eum,& carnẽ d.16.
tuam ne despexeris. * Tunc erumpet Mar.
8 quasi manè lumen tuum, & sanitas tua 25. c.
citiùs orietur, & anteibit faciem tuam 35.
9 iustitia tua, & gloria Dñi colliget te.
*Tunc inuocabis, & Dñs exaudiet: cla-
mabis,& dices:Ecce adsum, si abstuleris
de medio tui catenam,& desieris exten-
10 dere digitũ,& loqui quod non prodest.
*Cùm effuderis esurienti animam tuam,
& animam afflictam repleueris, orietur
in tenebris lux tua,& tenebræ tuæ erũt
11 sicut meridies. * Et requiem tibi dabit
D Dñs semper, & implebit splendoribus
animam tuam, & ossa tua liberabit, &
eris quasi hortus irriguus, & sicut fons
12 aquarum, cuius non deficient aquæ.
* ||Et ædificabuntur in te deserta sæcu- || Inf.
lorum: fundamenta generationis & ge- 61. b.
nerationis suscitabis:& vocaberis ædi- 4.
13 ficator sepiũ, auertens semitas in quie-
tem.*Si auerteris à sabbato pedem tuũ,
facere voluntatem tuam in die sancto
meo,& vocaueris sabbatum delicatum,
& sanctum Dñi gloriosum, & glorifica-
ueris eum dum non facis vias tuas, &
non inuenitur voluntas tua,vt loquaris
14 sermonem: * Tunc delectaberis super
Dño: & sustollam te super altitudines
terræ,& cibabo te hereditate Iacob pa-
tris tui, os enim Domini locutum est.

CAP. LIX.

Potens ac benignus est Deus ad saluandum Iudæos: sed iniquitates eorum, quas propheta persequitur, impediunt ne exaudiantur ac saluentur: propter quas & confitentur se iustè à Deo desertos, & excæcatos, affligi variis malis: de furore Domini in malos, & benignitate erga pænitentes.

1 ECce nõ est abbreuiata manus Dñi vt Num.
A saluare nequeat,neque aggrauata est 11. c.
2 auris eius vt nõ exaudiat:* Sed iniqui- 23.
tates vestræ diuiserũt inter vos & Deum Sup.
vestrum,& peccata vestra absconderunt 50. a. 2
3 faciẽ eius à vobis ne exaudiret.* || Ma- || Sup.
nus enim vestræ pollutæ sunt sanguine, 1. d. 15
& digiti vestri iniquitate: labia vestra
locuta sunt mendaciũ, & lingua vestra
4 iniquitatẽ fatur.*Nõ est qui inuocet iu-
stitiã,neq; est qui iudicet verè:sed cõfi-
dunt in nihilo, & loquũtur vanitates.|| || Iob.
conceperũt laborẽ,& peperũt iniquita- 15. d.
5 tẽ.*Oua aspidũ ruperũt, & telas araneæ 35.
texuerunt:qui comederit de ouis eorũ,
morietur:& quod confotum est, erum-
6 pet in regulum. *Telæ eorũ non erunt
B in vestimentum,neq; operientur operi-
bus suis:opera eorum opera inutilia, &
opus

opus iniquitatis in manibus eorum,
|| Pro. * || Pedes eorum ad malum currunt, & 7
1.b.16 festinant vt effundãt sanguinẽ innocen-
Ro. 3. tem: cogitationes eorum cogitationes
b.15. inutiles: vastitas & contritio in viis eo-
rum.* Viam pacis nescierunt, & non est 8
iudiciũ in gressibus eorum, semitæ eo-
rum incuruatæ sunt eis: omnis qui cal-
cat in eis, ignorat pacem.* Propter hoc 9
elongatum est iudicium à nobis, & non
apprehendet nos iustitia: expectauimus
lucem, & ecce tenebræ; splendorem, &
in tenebris ambulauimus.* Palpauimus 10
sicut cæci parietẽ, & quasi absque ocu-
lis attrectauimus: impegimus meridie
quasi in tenebris, in caliginosis quasi
mortui.* Rugiemus quasi vrsi omnes, & 11
quasi columbæ meditãtes gememus: ex- C
pectauimus iudicium, & non est; salu-
tem, & elongata est à nobis.* Multipli- 12
catæ sunt enim iniquitates nostræ co-
ram te, & peccata nostra responderunt
nobis, quia scelera nostra nobiscum &
iniquitates nostras cognouimus, * pec- 13
care & mẽtiri contra Dominũ: & auersi
sumus ne iremus post tergũ Dei nostri,
vt loqueremur calumniã & trãgressio-
nem: concepimus, & locuti sumus de
corde verba mendacij.* Et cõuersum est 14
retrorsum iudiciũ, & iustitia lõgè stetit:
quia corruit in platea veritas, & æqui-
tas non potuit ingredi.* Et facta est ve- 15
ritas in obliuionẽ: & qui recessit à ma-
lo, prædæ patuit: & vidit Dñs, & malum
apparuit in oculis eius, quia non est iu-
dicium, * & vidit quia non est vir: & apo- 16 D
riatus est, quia non est qui occurrat: &
saluauit sibi brachium suum, & iustitia
|| Eph. eius ipsa confirmauit eum.* || Indutus 17
6.c.17 est iustitia vt lorica, & galea salutis in
5.The. capite eius indutus est vestimẽtis vltio-
5.b.8. nis, & opertꝰ est quasi pallio zeli.* Sicut 18
ad vindictam quasi ad retributionẽ in-
dignationis hostibus suis: & vicissitudi-
nem inimicis suis: insulis vicem reddet.
* Et timebunt qui ab Occidente, nomen 19
Dñi: & qui ab ortu solis, gloriam eius:
cùm venerit quasi fluuius violentus,
|| Rom. quem spiritus Domini cogitet: * || & 20
11.d. venerit Sion redemptor, & eis qui re-
26. deunt ab iniquitate in Iacob, dicit Do- 21
minus.* Hoc fœdus meum cum eis dicit
Dominus: Spiritus meus, qui es in te, &
verba mea, quæ posui in ore tuo, non
recedẽt de ore tuo, & de ore seminis tui,
& de ore seminis seminis tui, dicit Do-
minus, amodo & vsque in sempiternum.

CAP. LX.

Ecclesia ad exultationem excitatur, quòd in ea Dñi gloria reluceat ad quam accessuræ sunt plurimæ nationes, & quæ ad eam non venerint peribunt: in qua pax, iustitia & laus Dei inuenientur, ablata iniquitate: eritque Dominus ei in lucem sempiternam & gloriam.

1 SVrge, illuminare Ierusalem: quia ve-
A nit lumen tuum, & gloria Dñi super
2 te orta est.* Quia ecce tenebræ operiẽt
terram, & caligo populos: super te autẽ
orietur Dominus, & gloria eius in te
3 videbitur.* Et ambulabunt Gentes in lu-
mine tuo, & reges in splẽdore ortus tui.
4 * || Leua in circuitu oculos tuos, & vide: || Sup.
omnes isti congregati sunt, venerunt ti- 49. e.
bi: filij tui de longè venient, & filiæ tuę 18.
5 de latere surgent.* Tunc videbis, & af-
flues, & mirabitur & dilatabitur cor
tuum, quando cõuersa fuerit ad te mul-
titudo maris, fortitudo gentium vene-
6 rit tibi.* Inundatio camelorum operiet
te, dromedarij Madian & Epha: omnes
de Saba venient, aurum & thus deferen-
tes, & laudem Domino annuntiantes.
7 * Omne pecus Cedar congregabitur ti-
B bi, arietes Nabaioth ministrabunt tibi:
offerentur super placabili altari meo, &
domum maiestatis meæ glorificabo.
8 * Qui sunt isti, qui vt nubes volant, &
9 quasi columbæ ad fenestras suas? * Me
enim insulæ expectant, & naues maris
in principio, vt adducam filios tuos de
longè; argentũ eorum, & aurum eorum
cum eis, nomini Dñi Dei tui, & sancto
10 Israël, quia glorificauit te.* Et ædifica-
bunt filij peregrinorum muros tuos, &
reges eorum ministrabunt tibi: in indi-
gnatione enim mea percussi te: & in re-
conciliatione mea misertus sum tui.
11 * || Et aperientur portæ tuæ iugiter: die || Apo.
ac nocte non claudẽtur, vt afferatur ad 21. g.
te fortitudo Gentium, & reges earum 25.
12 adducantur.* Gens enim, & regnũ, quod
non seruierit tibi, peribit: & Gentes
13 solitudine vastabuntur. * Gloria Libani
C ad te veniet, abies & buxus, & pinus si-
mul, ad ornandum locum sanctificatio-
nis meæ; & locum pedum meorũ glori-
14 ficabo. * Et venient ad te curui filij eo-
rum qui humiliauerunt te, & adorabũt
vestigia pedum tuorum omnes qui de-
trahebant tibi, & vocabunt te Ciuitatẽ
15 Domini, Sion sancti Israël. * Pro eo
quòd fuisti derelicta, & odio habita, &
non erat qui te transiret, ponam te in
superbiam sæculorũ, gaudiũ in genera-
16 tionem & generationem: * & suges lac
Gentium, & mamilla regũ lactaberis: &
scies quia ego Dñs saluans te, & redem-
17 ptor tuus fortis Iacob.* Pro ære afferã
D aurum, & pro ferro afferam argentum,
& pro lignis æs, & pro lapidibus ferrũ:
& ponam visitationem tuam pacem, &
18 præpositos tuos iustitiam.* Non audie-
tur vltrà iniquitas in terra tua, vastitas
& contritio in terminis tuis, & occupa-
bit salus muros tuos, & portas tuas lau-
19 datio. * || Non erit tibi ampliùs sol ad || Apo.
lucendum per diem, nec splendor lunæ 21.
illuminabit te; sed erit tibi Dñs in lucẽ 23. &
sempiternam, & Deus tuus in gloriam 22. a. 5
tuam.

tuam. * Non occidet vltrà sol tuus, & 20
luna tua non minuetur, quia erit tibi
Dominus in lucem sempiternam, &
complebuntur dies luctus tui.*Populus 21
autem tuus omnes iusti, in perpetuum
hereditabunt terrã, germen plantatio-
nis meæ, opus manus meæ ad glorifi-
candum.* Minimus erit in mille,& par- 22
uulus in gentem fortissimam: ego Dñs
in tempore eius subitò faciam istud.

CAP. LXI.

Christi Saluatoris officium, & humani generis reparationem pulchre explicat; prædicatione quoque ministrorum Christi Gentes ad fidem conuertendas: additur de consolatione credentium & gloria ministrorum: Ecclesia lætabunda suam felicitatem mirè sibi gratulatur.

Luc. 4.c.18 SPiritus Dñi super me,eo quòd vnxe- 1
rit Dñs me:ad annuntiandũ mansue- A
tis misit me,vt mederer cõtritis corde,
& prædicarem captiuis indulgentiam,
& clausis apertionem: * vt prædicarem 2
annum placabilem Domino,& diem vl-
||Mat- tionis Deo nostro:|| vt consolarer om-
58.a.5 nes lugentes: * vt ponerem lugentibus 3
Sion;& darẽ eis coronã pro cinere,oleũ
gaudij pro luctu,palliũ laudis pro spiri- B
tu mœroris,& vocabuntur in ea fortes
iustitiæ, plantatio Dñi ad glorificandũ.
||Sup. * ||Et ædificabunt deserta à sæculo, & 4
5.d.12 ruinas antiquas erigent,& instaurabunt
ciuitates desertas, dissipatas in genera-
tionẽ & generationẽ.* Et stabũt alieni, 5
& pascent pecora vestra:& filij peregri-
norũ, agricolæ & vinitores vestri erũt.
*Vos autẽ Sacerdotes Dñi vocabimini: 6
Ministri Dei nostri,dicetur vobis:Forti-
tudinẽ Gentium comedetis,& in gloria
earum superbietis:*Pro confusione ve- 7
stra duplici & rubore, laudabunt partẽ C
suam:propter hoc in terra sua duplicia
possidebunt,lætitia sempiterna erit eis.
*Quia ego Dñs diligens iudiciũ,& odio 8
habens rapinam in holocausto:& dabo
opus eorum in veritate, & fœdus per-
petuum feriã eis.*Et scient in Gentibus 9
semen eorum,& germen eorum in me-
dio populorum: omnes qui viderint
eos, cognoscent illos, quia isti sunt se-
men, cui benedixit Dñs.*Gaudens gau- 10
debo in Dño,& exultabit anima mea in D
Deo meo: quia induit me vestimentis
salutis:& indumẽto iustitiæ circumde-
dit me quasi sponsum decoratum coro-
na, & quasi sponsam ornatã monilibus
suis. *Sicut enim terra profert germen 11
suum, & sicut hortus semen suum ger-
minat;sic Dñs Deus germinabit iustitiã
& laudem coram vniuersis Gentibus.

CAP. LXII.

Propheta non cessat propter impios Christum annuntiare, prophetans de Christi aduentu & conuersione Gentium de felicitate, gloria & exaltatione Ecclesiæ ex Dei gratuito beneplacito erga ipsam: de prædicatoribus Ecclesiæ: & Euangelio per orbem diuulgando.

1 PRopter Sion non tacebo,& propter
A Ierusalem non quiescã,donec egre-
diatur vt splẽdor iustus eius,& saluator
2 eius vt lampas accendatur.* Et videbũt
Gentes iustũ tuũ, & cuncti reges incly-
tum tuũ:& vocabitur tibi nomen nouũ,
3 quod os Dñi nominabit.* Et eris coro-
na gloriæ in manu Dñi, & diadema re-
4 gni in manu Dei tui. * Non vocaberis
vltrà derelicta:& terra tua non vocabi-
B tur ampliùs Desolata: sed vocaberis
Voluntas mea in ea,& terra tua inhabi-
tata,quia complacuit Dño in te:& terra
5 tua inhabitabitur. * Habitabit enim iu-
uenis cum virgine, & habitabũt in te fi-
lij tui. Et gaudebit sponsus super spon-
sam, & gaudebit super te Deus tuus.
6 *Super muros tuos Ierusalem constitui
C custodes,tota die & tota nocte in per-
petuũ non tacebunt.Qui reminiscimini
7 Dñi, ne taceatis, *& ne detis silentium
ei,donec stabiliat,& donec ponat Ieru-
8 salẽ laudẽ in terra.*Iurauit Dñs in dex-
tera sua,& in brachio fortitudinis suæ:
Si dedero triticum tuum vltrà cibũ ini-
micis tuis:& si biberint filij alieni vinũ
9 tuũ,in quo laborasti.*Quia qui congre-
gant illud,comedent,& laudabũt Dñm:
& qui comportant illud,bibent in atriis
10 sanctis meis.*Transite,transite per por-
D tas, || præparate viam populo, planum ||Sup.
facite iter,eligite lapides, & eleuate si- 57.a.
11 gnum ad populos.*||Ecce Dñs auditum 14.
fecit in extremis terræ,dicite filiæ Siõ: ||Zach.
Ecce saluator tuus venit: ecce merces 9.b.9.
eius cum eo & opus eius coram illo. Mat.
12 *Et vocabunt eos, Populus sanctus, re- 11.a.5.
dempti à Domino. Tu autem vocabe-
ris: Quæsita ciuitas,& non derelicta.

CAP. LXIII.

Dicit se Dominus sanguine aspersum dum solus vicisset hostes: Deus multa præstitit Israelitis beneficia,sed propter iniquitates suas sunt ab eo derelicti, propheta autem miserationum Domini memor, inuocat ipsius misericordiam super populum suum, quem à Deo desertum conqueritur.

1 QVis est iste,qui venit de Edõ,tinctis
A vestibus de Bosra?iste formosus in
stola sua, gradiẽs in multitudine forti-
tudinis suæ. Ego,qui loquor iustitiã, &
propugnator sũ ad saluandũ. * || Quare ||Apoc. 19
2 ergo rubrũ est indumentũ tuũ, & vesti- c.13.
mẽta tua sicut calcantium in torculari?
3 *Torcular calcaui solus,& de Gentibus
non est vir mecũ: calcaui eos in furore
meo, & cõculcaui eos in ira mea & as-
persus est sanguis eorũ super vestimẽta
mea:& omnia indumẽta mea inquinaui. ||Sup.
4 *||Dies enim vltionis in corde meo annus 34.b.8

redem

redẽptionis meæ venit.* Circũſpexi, & 5
non erat auxiliator:quæſiui,& non fuit
qui adiuuaret:& ſaluauit mihi brachiũ
meum,& indignatio mea ipſa auxiliata
eſt mihi.*Et cõculcaui populos in furo- 6
re meo, & inebriaui eos in indignatio- B
ne mea , & detraxi in terram virtutem
eorum. * Miſerationũ Dñi recordabor, 7
laudẽ Dñi ſuper omnibus quæ reddidit
nobis Dñs, & ſuper multitudinẽ bono-
rum domui Iſraël, quæ largitus eſt eis
ſecundùm indulgentiã ſuã,& ſecundùm
multitudinem miſericordiarum ſuarũ.
* Et dixit : Verumtamen populus meus 8
eſt, filij non negantes : & factus eſt eis
ſaluator.* In omni tribulatione eorum 9
non eſt tribulatus,& angelus faciei eius
ſaluauit eos:in dilectione ſua,& in in- C
dulgentia ſua ipſe redemit eos, & por-
tauit eos,& eleuauit eos cunctis diebus
ſæculi. * Ipſi autẽ ad iracundiã prouo- 10
cauerunt , & afflixerunt ſpiritum ſancti
eius:& cõuerſus eſt eis in inimicum, &
ipſe debellauit eos. *Et recordatus eſt 11
|| Exo. dierum ſæculi Moyſi,& populi ſui:||Vbi
14. g. eſt qui eduxit eos de mari cum paſto-
29. ribus gregis ſui ? vbi eſt qui poſuit in
medio eius ſpiritũ ſancti ſui? *Qui edu- 12
xit ad dexteram Moyſen brachio maie-
ſtatis ſuæ, qui ſcidit aquas ante eos , vt
faceret ſibi nomẽ ſempiternum : * Qui 13
eduxit eos per abyſſos, quaſi equum in
deſerto non impingentem. * Quaſi ani- 14
mal in cãpo deſcendẽs,ſpiritus Dñi du-
ctor eius fuit : ſic adduxiſti populũ tuũ,
|| Deu. vt faceres tibi nomen gloriæ.*||Attende 15
26. c. de cælo , & vide de habitaculo ſancto D
15. tuo,& gloriæ tuæ : vbi eſt zelus tuus,&
Baru. fortitudo tua,multitudo viſcerũ tuorũ,
2. c. 16 & miſerationum tuarũ? ſuper me con-
tinuerunt ſe.* Tu enim pater noſter, & 16
Abrahã neſciuit nos,& Iſraël ignorauit
nos : tu Dñe pater noſter:redẽptor no-
ſter,à ſæculo nomẽ tuum.*Quare errare 17
nos feciſti Dñe de viis tuis : induraſti
cor noſtrũ ne timeremus te?conuertere
propter ſeruos tuos, tribus hereditatis
tuæ.*Quaſi nihilum poſſederunt populũ 18
ſanctũ tuũ:hoſtes noſtri cõculcauerunt
ſanctificationẽ tuã.*Facti ſum9 quaſi in 19
principio,cùm non dominareris noſtri,
neq; inuocaretur nomẽ tuũ ſuper nos.

CAPVT LXIV.

Petit propheta vt Deus nomẽ ſuum & potentiã inimicis notã faciat:facta quoque mentione felicitatis quæ Deum expectantibus præparata eſt, confitetur ac luget populi ſui iniquitates , immunditias, & exilium, orans pro liberatione.

VTinã dirumperes cælos,& deſcẽde- 1
res : à facie tua montes defluerent. A
*Sicut exuſtio ignis tabeſcerẽt,aquæ ar- 2
derent igni,vt notũ fieret nomen tuum
inimicis tuis:à facie tua gẽtes turbarẽ-
tur.* Cum feceris mirabilia, non ſuſti-
3 nebimus:deſcendiſti,& à facie tua mon-
tes defluxerunt. * A ſæculo non audie-
4 runt, neque auribus perceperunt:||ocu- || 1.
B lus non vidit,Deus abſque te,quæ præ- Cor. 2.
paraſti expectantibus te.*Occurriſti læ- b. 9.
5 tanti, & facienti iuſtitiam : in viis tuis
recordabitur tui : ecce tu iratus es , &
peccauimus : in ipſis fuimus ſemper, &
6 ſaluabimur.*Et facti ſumus vt immũdus
omnes nos,& quaſi pannus menſtruatæ
vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ : & cecidimus
quaſi folium vniuerſi,& iniquitates no-
7 ſtræ quaſi ventus abſtulerunt nos.*Non
C eſt qui inuocet nomen tuum : qui con-
ſurgat & teneat te : abſcondiſti faciem
tuam à nobis , & alliſiſti nos in manu
8 iniquitatis noſtræ.*Et nunc Dñe, pater
noſter es tu , nos verò lutum : & fictor
noſter tu,& opera manuũ tuarum om-
9 nes nos.*|| Ne iraſcaris Dñe ſatis, & ne ||Pſal.
vltrà memineris iniquitatis noſtræ:ec- 78. c.
ce reſpice,populus tuus omnes nos.*Ci- 8.
10 uitas ſancti tui facta eſt deſerta , Sion
D deſerta facta eſt,Ieruſalem deſolata eſt.
11 *Dom9 ſanctificationis noſtræ,& gloriæ
noſtræ, vbi laudauerũt te patres noſtri,
facta eſt in exuſtionem ignis, & omnia
deſiderabilia noſtra verſa ſunt in rui-
12 nas.* Numquid ſuper his continebis te
Dñe,tacebis, & affliges nos vehemẽter?

CAP. LXV.

Gentium conuerſio,& Iudæorum propter iniquitates ſuas & idololatriam abiectio,ſeruatis tamen paucis reliquiis ex ipſis: comminatio his qui Dei legem abiecerunt , & proſpera ac noua omnia ſeruis Dei nuntiantur: de quorum felicitate & Dei erga ipſos benignitate multis agit propheta.

1 QVæſierunt me qui antè non interro- Rom.
A gabant , inuenerunt qui non quæ- 10. d.
ſierunt me,dixi : Ecce ego, ecce ego ad 20.
Gentẽ,quæ non inuocabat nomen meũ,
2 * Expandi manus meas tota die ad po-
pulum incredulum, qui graditur in via
3 nõ bona poſt cogitationes ſuas.*Popu-
lus qui ad iracundiã prouocat me ante
faciem meam ſemper:qui immolant in
4 hortis,& ſacrificant ſuper lateres,* qui
habitant in ſepulchris : & in delubris
idolorũ dormiunt:qui comedunt carnẽ
ſuillam , & ius profanũ in vaſis eorum,
5 *Qui dicunt : Recede à me, non appro-
pinques mihi , quia immundus es : iſti
fumus erũt in furore meo, ignis ardens
6 tota die.* Ecce ſcriptũ eſt corã me:non
tacebo,ſed reddã & retribuã in ſinũ eo-
7 rum,* iniquitates veſtras,& iniquitates
patrũ veſtrorũ ſimul dicit Dñs , qui ſa-
crificauerũt ſuper montes,& ſuper col-
les exprobrauerunt mihi , & remetiar
8 opus eorũ primũ in ſinu eorum. * Hæc
B dicit Dñs:Quomodo ſi inueniatur gra-
nũ in botro,& dicatur:Ne diſſipes illud,
quoniam benedictio eſt : ſic faciã pro-

pter seruos meos, vt non disperdam to-
tum.* Et educam de Iacob semen, & de 9
Iuda possidentẽ montes meos : & here-
ditabunt eã electi mei, & serui mei ha-
bitabunt ibi.*Et erunt cãpestria in cau- 10
las gregũ, & vallis Achor in cubile ar-
mentorũ, populo meo, qui requisierunt
me. * Et vos qui dereliquistis Dñm qui 11
obliti estis montem sanctum meum qui
ponitis Fortunæ mensam, & libatis su-
per eam.* Numerabo vos in gladio, & 12
|| *Prou.* omnes in cæde corruetis : *|| Pro eo 13
1.c.24 quòd vocaui, & nõ respondistis, locutus
Infrà sum, & non audistis : & faciebatis malũ
66. b. in oculis meis, & quæ nolui, elegestis.
4. Ie- * Propter hoc hæc dicit Dñs Deus: Ecce 14
re. 7. serui mei comedẽt, & vos esurietis: Ec- C
c.13. ce serui mei bibẽt, & vos sitietis:* Ecce 15
serui mei lætabuntur, & vos confunde-
mini : Ecce serui mei laudabunt præ
exultatione cordis, & vos clamabitis
præ dolore cordis, & præ contritione
spiritus vlulabitis.* Et dimittetis nomẽ 16
vestrum iuramentum electis meis : &
interficiet te Dñs Deus, & seruos suos
vocabit nomine alio.*In quo qui bene- 17
dictus est super terram, benedicetur in
Deo amen, & qui iurat in terra, iurabit
in Deo amen : quia obliuioni traditæ
sunt angustię priores, & quia abscondi-
|| *Inf.* tæ sunt ab oculis meis.*||Ecce enim ego 18
66. g. creo cælos nouos, & terrã nouã: & non
22. erunt in memoria priora, & non ascen-
Apoc. dẽt super cor. * Sed gaudebitis & exul- 19
21.a.1. tabitis vsq; in sempiternum in his, quæ D
ego creo: quia ecce ego creo Ierusalem 20
exultationem, & populũ eius gaudium.
* Et exultabo in Ierusalẽ, & gaudebo in
populo meo: & nõ audietur in eo vltrà
vox fletus & vox clamoris.*Nõ erit ibi 21
ampliùs infans dierum, & senex qui nõ
impleat dies suos : quoniã puer centum
annorum morietur, & peccator centum
annorũ maledictus erit.*Et ædificabunt 22
domos, & habitabunt: & plantabunt vi-
neas, & comedent fructus earum.* Non 23
ædificabunt, & alius habitabit: non plã-
tabũt, & alius comedet; secundùm enim
dies ligni, erũt dies populi mei, & opera
manuum eorum inueterabunt : * electi 24
mei non laborabunt frustra, neque ge-
nerabunt in conturbatione: quia semen
benedictorum Domini est, & nepotes
Psal. eorum cum eis. *|| Eritque antequam 25
|| *1.b.5.* clament, ego exaudiam : adhuc illis lo-
3|| *Sup.* quentibus, ego audiam.*|| Lupus & ag- 26
11.b.6 nus pascẽtur simul, leo & bos comedent
paleas : & serpenti puluis panis eius :
non nocebunt, neque occident in om-
ni monte sancto meo, dicit Dominus.

CAP. LXVI.

*Dominus cæli & terræ non templũ res-
picit, quod Iudæi pro loco quietis illi
ædificare volebãt, sed spiritum humilia-
tum : reiiciuntur veteris legis sacrifi-
cia : Iudæorum aduersus Christum ip-
siusq; discipulos peruicacia punienda
ostenditur: de Christi natiuitate & Ec-
clesiæ fœcunditate, cui vt omnes colla-
tentur exhortatur; ostendens beneficia
quæ à Domino recipiet, & quale futu-
rum sit malorum iudicium, & quomodo
per discipulorum Christi prædicationem
Gentes conuertentur : de finali quoque
retributione malorum & bonorum.*

1 HÆc dicit Dñs : || Cælum sedes mea, || *Act.*
A terra autem scabellum pedum meo- *7.f.49*
rum: quæ est ista Domus, quam ædifica- *17.e.*
bitis mihi? & quis est iste locus quietis *24.*
2 meæ?* Omnia hæc manus mea fecit, &
facta sunt vniuersa ista, dicit Dominus,
ad quem autem respiciã nisi ad pauper-
culum, & contritum spiritu, & tremen-
3 tem sermones meos?*Qui immolat bo-
uem, quasi qui interficiat virum : qui
mactat pecus, quasi qui excerebret ca-
B nẽ: qui offert oblationẽ, quasi qui san-
guinem suillum offerat: qui recordatur
thuris, quasi qui benedicat idolo. Hæc
omnia elegerunt in viis suis, & in abo-
minationibus suis anima eorũ delectata
4 est.*Vnde & ego eligam illusiones eorũ,
& quæ timebant, adducam eis : || quia || *Pro.*
vocaui, & non erat qui responderet: lo- *1. c.*
cutus sum, & non audierunt, feceruntq; *24.*
malum in oculis meis, & quæ nolui *Sup.*
5 elegerunt.*Audite verbum Dñi qui tre- *65. b.*
mitis ad verbum eius : dixerunt fratres *12.*
vestri odientes vos, & abiicientes pro- *Ier. 7.*
pter nomen meum: glorificetur Dñs, & *c.13.*
videbimus in lætitia vestra : ipsi autem
6 confundentur.*Vox populi de ciuitate,
C vox de templo, vox Dñi reddentis re-
7 tributionem inimicis suis.* Antequam
parturiret, peperit: antequã veniret par-
8 tus eius, peperit masculũ.*Quis audiuit
vnquam tale? & quis vidit huic simile?
nunquid parturiet terra in die vna?
aut parietur gens simul, quia parturiuit
9 & peperit Sion filios suos? * Numquid
ego, qui alios parere facio, ipse non pa-
riã, dicit Dñs? si ego, qui generationem
cæteris tribuo, sterilis ero, ait Dñs Deus
10 tuus? * Lætamini cum Ierusalem, &
exultate in ea omnes qui diligitis eam:
gaudete cum ea gaudio vniuersi, qui lu-
11 getis super eam, * vt sugatis, & reple-
D mini ab vbere consolationis eius : vt
mulgeatis, & deliciis affluatis ab omni-
moda gloria eius.*Quia hæc dicit Dñs:
12 Ecce ego declinabo super eã quasi flu-
uiũ pacis, & quasi torrentem inundantẽ
gloriam Gentium, qua sugetis: ad vbera
portabimini, & super genua blandien-
13 tur vobis.*Quomodo si cui mater blan-
diatur: ita ego consolabor vos, & in Ie-
14 rusalem consolabimini. * Videbitis, &
gaudebit cor vestrũ, & ossa vestra quasi
herba germinabũt, & cognoscetur ma-
nus Dñi seruis eius, & indignabitur ini-
micis

micis suis. * Quia ecce Dñs in igne ve- 15
niet,& quasi turbo quadrigæ eius : red- E
dere in indignatione furorem suum, &
increpationem suam in flamma ignis,
*quia in igne Dñs diiudicabit,& in gla- 16
dio suo ad omnem carnem & multipli-
cabuntur interfecti à Dño,* qui sancti- 17
ficabantur, & mundos se putabant in
hortis post ianuam intrinsecus,qui co-
medebant carnem suillam, & abomina-
tionem,& murem : simul consumentur,
dicit Dñs.* Ego autē opera eorū,& co- 18
gitationes eorum, venio vt congregem F
cum omnibus gentibus & linguis:& ve-
nient & videbunt gloriā meam.*Et po- 19
nam in eis signum,& mittam ex eis qui
saluati fuerint, ad Gentes in mare, in
Africam,& Lydiam tendentes sagittam;
in Italiam & Græciā, ad insulas longè:
ad eos qui non audierunt de me,& non
viderunt gloriam meam. Et annuntia-
būt gloriam meam Gentibus,*& addu- 20
cent omnes fratres vestros de cunctis
Gentibus donum Domino, in equis, &
in quadrigis & in lecticis,& in mulis,&
in carrucis, ad montem sanctum meum
Ierusalem,dicit Dñs, quomodo si infe-
rant filij Israël munus in vase mundo G
in domum Dñi. * Et assumam ex eis in 21
sacerdotes, & Leuitas, dicit Dominus.
|| Apo. * || Quia sicut cæli noui, & terra noua, 22
21.a.1 quæ ego facio stare coram me, dicit
Dñs:sic stabit semen vestrum, & nomen
vestrum. * Et erit mensis ex mense, & 23
sabbatū ex sabbato : veniet omnis caro
vt adoret coram facie mea,& dicit Dñs.
* Et egredientur, & videbunt cadauera 24
virorum, qui præuaricati sunt in me :
|| Mar || vermis eorum non morietur,& ignis
9. g. eorum non extinguetur:& erunt vsque
45. ad satietatem visionis omni carni.

PROPHETIA IEREMIÆ.

CAPVT PRIMVM.

Ieremias in ventre matris sanctificatus, & tēpore Iosiæ regis Iuda missus à Domino ad prophetandum, causatur pueritiam, sed doctus à Deo accipit robur inuincibile, iubetúrque vaticinari destructionem Ierusalem sub nomine virgæ, & ollæ succensæ.

VErba Ieremiæ filij Helciæ, de 1
sacerdotibus, qui fuerunt in A
Anathoth, in terra Beniamin. 2
*Quod factum est verbum Do-
mini ad eum in diebus Iosiæ filij Amon
regis Iuda,in tertiodecimo anno regni
eius, * & factum est in diebus Ioakim 3
filij Iosiæ regis Iuda,vsque ad consum-
mationem vndecimi anni Sedeciæ filij
Iosiæ regis Iuda, vsque ad transmigra-
tionem Ierusalem, in mense quinto.
4 *Et factum est verbum Domini ad me,
5 dicens : * Priusquàm te formarem in
B vtero, noui te: & antequam exires de
vulua, sanctificaui te, & prophetam in
6 Gentibus dedi te. * Et dixi, A, a, a, Dñs
Deus:ecce nescio loqui, quia puer ego
7 sum.* Et dixit Dñs ad me : Noli dicere.
Puer sum,quoniam ad omnia,quæ mit-
tam te,ibis:& vniuersa,quæcumq; man-
9 dauero tibi,loqueris.*Ne timeas à facie
eorū,quia tecum ego sum, vt eruam te,
10 dicit Dñs.* Et misit Dñs manū suam,&
C tetigit os meū:& dixit Dñs ad me:Ecce
dedi verba mea in ore tuo : * ecce con-
stitui te hodie super Gētes, & super re-
11 gna, || vt euellas, & destruas, & disper- || Inf.
das,& dissipes,& ædifices,& plantes.* Et 18.a.7
12 factum est verbū Domini ad me dicens:
Quid tu vides Ieremia?Et dixi : Virgam
vigilantem ego video.* Et dixit Dñs ad
13 me:Bene vidisti,quia vigilabo ego super
verbo meo vt faciā illud.*Et factum est
verbū Dñi secundò ad me,dicens:Quid
14 tu vides?Et dixi : Ollam succensam ego
video,& faciem eius à facie Aquilonis.
15 *Et dixit Dominus ad me:||ab Aquilone || Inf.
pādetur malū super omnes habitatores 4.b.6.
terræ,* quia ecce ego cōuocabo omnes
D cognationes regnorum Aquilonis, ait
Dominus:& veniēt & ponēt vnusquisq;
16 solium suū in introitu portarum Ieru-
salem, & super omnes muros eius in
circuitu,& super vniuersas vrbes Iuda.
* Et loquar iudicia mea cum eis, super
17 omnē malitiam eorum, qui dereliquе-
runt me, & libauerunt diis alienis, &
adorauerunt opus manuū suarum.* Tu
ergo accinge lumbos tuos, & surge, &
18 loquere ad eos omnia quæ ego præci-
pio tibi.Ne formides à facie eorū : nec
enim timere te faciā vultū eorū.*|| Ego || Inf.
quippe dedi te hodie in ciuitatem mu- 6.g.27
nitam, & in columnam ferream, & in
19 murum æreum, super omnem terram,
regibus Iuda,principibus eius,& sacer-
dotibus,& populo terræ.* Et bellabunt
aduersum te,& non præualebunt : quia
ego tecum sum,ait Dñs,vt liberem te.

CAPVT II.

Grauiter expostulat Dominus cum filiis Isaël & Iuda, potissimùm cum pastoribus ac prophetis, quod non respicientes accepta à Deo varia beneficia, eo qui fons est aquæ viuæ relicto adorauerunt idola, à quibus nihil boni expectare poterant : imò cùm toti essent in idololatria, rapinis & crudelitate, sese iustificare nitebantur, & propterea deuastandos prædicit.

1 ET factum est verbum Dñi ad me, di-
2 cens:* Vade, & clama in auribus Ie-
A rusalem, dicens:Hæc dicit Dñs, Recor-
datus sum tui, miserans adolescentiam
tuā, & charitatem desponsationis tuæ,

 quando

quando secuta es me in deserto,in terra
quæ non seminatur.* Sanctus Israël Do 3
mino,primitiæ frugum eius:omnes,qui
deuorāt eum, delinquunt:mala venient
super eos, dicit Dñs. * Audite verbum 4
Dñi domus Iacob , & omnes cognatio-
|| Michea nes domus Israël,*hæc dicit Dñs:||Quid 5
inuenerunt patres vestri in me iniqui-
6. a.3. tatis , quia elongauerunt à me , & am-
bulauerunt post vanitatem,& vani facti
sunt ? * Et non dixerunt : Vbi est Dñs, 6
qui ascendere nos fecit de Terra Ægy- B
pti : qui traduxit nos per desertum,per
terram inhabitabilem & inuiam , per
terram sitis,& imaginē mortis,per ter-
rā,in qua non ambulauit vir,neque ha-
bitauit homo?*Et induxi vos in terram 7
Carmeli, vt comederetis fructum eius,
& optima illius:& ingressi contamina-
stis terram meam,& hereditatem meam
posuistis in abominationē.* Sacerdotes 8
non dixerunt.Vbi est Dñs ? & tenentes
legē nescierunt me, & pastores præua-
ricati sunt in me:& prophetæ prophe-
tauerunt in Baal , & idola secuti sunt.
* Propterea adhuc iudicio contendam 9
vobiscum, ait Dñs, & cum filiis vestris
disceptabo.*Trāsite ad insulas Cethim, 10
& videte : & in Cedar mittite, & consi- C
derate vehementer:& videte si factū est
huiusmodi.*Si mutauit gens deos suos, 11
& certè ipsi non sunt dij:populus verò
meus mutauit gloriā suam in idolum.
* Obstupescite cæli super hoc, & portæ 12
eius desolamini vehementer,dicit Dñs.
* Duo enim mala fecit populus meus : 13
Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ,
& foderunt sibi cisternas,cisternas dis-
sipatas,quæ continere non valēt aquas.
*Numquid seruus est Israël, aut verna- 14
culus?quare ergo factus est in prædam?
* Super eum rugierunt leones, & dede- 15
runt vocem suam, posuerunt terrā eius
in solitudinē:ciuitates eius exustæ sunt,
& non est qui habitet in eis.*Filij quo- 16
que Mempheos & Taphnes constupra- D
uerunt te vsque ad verticem. * Nūquid 17
non istud factū est tibi, quia dereliqui-
sti Dñm Deum tuum eo tempore , quo
ducebat te per viam?*Et nunc quid tibi 18
vis in via Ægypti , vt bibas aquam tur-
bidam?& quid tibi cum via Assyriorum,
vt bibas aquam fluminis ? * Arguet te 19
malitia tua,& auersio tua increpabit te.
Scito, & vide, quia malum & amarum
est reliquisse te Dñm Deum tuū,& non
esse timorē mei apud te,dicit Dñs Deus
exercituum. * A sæculo confregisti iu- 20
|| Inf. gum meum,rupisti vincula mea,& dixi-
3.b.6. sti : Non seruiam.|| In omni enim col-
|| Isa. le sublimi,& sub omni ligno frondoso,
5. a.1. tu prosternebaris meretrix.* || Ego au- 21
Mat. tem plantaui te vineam electam, omne E
21. d. semen verum:quomodo ergo conuersa
33. es mihi in prauū vinea aliena?*Si laue-
22 ris te nitro,& multiplicaueris tibi her-
bam borith, maculata es in iniquitate
tua coram me, dicit Dominus Deus.
23 *Quomodo dicis:Non sum polluta,post
Baalim non ambulaui:vide vias tuas in
conualle,scito quid feceris:cursor leuis
24 explicans vias suas. * Onager assuetus
in solitudine , in desiderio animæ suæ
attraxit ventum amoris sui : nullus a-
uertet eam : omnes qui quærunt eam,
non deficient : in menstruis eius inue-
25 nient eam.*Prohibe pedem tuum à nu-
ditate,& guttur tuum à siti.*Et dixisti :
Desperaui, nequaquam faciā: adamaui
quippe alienos , & post eos ambulabo.
26 * Quomodo confunditur fur quando
F deprehenditur , sic confusi sunt domus
Israël,ipsi & reges eorum, principes,&
27 sacerdotes,& prophetæ eorum,* dicen-
tes ligno : Pater meus es tu ; & lapidi;
Tu me genuisti.|| Verterunt ad me ter- || Inf.
gum,& non faciem,& in tempore affli- 32. f.
ctionis suæ dicent:Surge, & libera nos. 33.
28 *Vbi sunt dij tui,quos fecisti tibi ? sur-
gant & liberent te in tempore afflictio-
nis tuæ : ||secundùm numerū quippe ci- || Inf.
29 uitatum tuarū erant dij tui Iuda.*Quid 11.c.13
vultis mecum iudicio contendere? om-
30 nes dereliquistis me,dicit Dñs.*Frustra
percussi filios vestros, disciplinam non
receperunt : deuorauit gladius vester
prophetas vestros , quasi leo vastatór.
31 *generatio vestra.Videte verbum Dñi :
Numquid solitudo factus sum Israëli,
aut terra serotina ; quare ergo dixit
populus meus : Recessimus, non venie-
32 mus vltrà ad te ; * Numquid obliuisce-
G tur virgo ornamenti sui,aut sponsa fas-
ciæ pectoralis suæ; populus verò meus
33 oblitus est mei diebus innumeris.*Quid
niteris bonam ostendere viam tuam ad
quærendam dilectionem , quæ insuper
34 & malitias tuas docuisti vias tuas, * &
in alis tuis inuentus est sanguis anima-
rum pauperum & innocentum ; non in
fossis inueni eos , sed in omnibus quæ
35 suprà memoraui.* Et dixisti:Absq; pec-
cato & innocens ego sum:& propterea
auertatur furor tuus à me:Ecce ego iu-
dicio contendam tecum,eo quòd dixe-
36 ris : Non peccaui.* Quàm vilis facta es
nimis, iterans vias tuas ! & ab Ægypto
confunderis , sicut confusa es ab Assur.
37 * Nam & ab ista egredieris , & manus
tuæ erunt super caput tuum : quoniam
obtriuit Dominus confidentiam tuam,
& nihil habebis prosperum in ea.

CAP. III.

Deus incomparabili clementia populum suum ad se reuocat ab idololatria, in qua Iuda etiam Israelem excessit : promittens se assumpturum eos in filios, & veros pastores eis daturum, vt Ierosolymis in pace colant Dominum : de futura gloria & exaltatione Ierusalem,

ac Gentium ad eam congregatione, & de populi pœnitentia.

VUlgò dicitur: Si dimiserit vir vxo- 1
rem suã, & recedens ab eo, duxerit A
virum alterum: numquid reuertetur ad
eam vltrà? nũquid non polluta & con-
taminata erit mulier illa? tu autem for-
nicata es cum amatoribus multis: tamẽ
reuertere ad me, dicit Dñs, & ego susci-
piã te. * Leua oculos tuos in directum, 2
& vide vbi non prostrata sis: in viis se-
debas, expectans eos quasi latro in so-
litudine: & polluisti terram in fornica-
tionibus tuis, & in malitiis tuis. * Quam 3
ob rem prohibitæ sunt stillæ pluuiarũ,
& serotinus imber non fuit: frons mu-
lieris meretricis facta est tibi, noluisti
erubescere. * Ergo saltem amodò voca 4
me: Pater meus, dux virginitatis meæ
tu es: * Numquid irasceris in perpetuũ, 5
aut perseuerabis in finem? Ecce locuta B
es, & fecisti mala, & potuisti. * Et dixit 6
|| Sup. 2. d. 20. Dñs ad me in diebus Iosiæ regis: || Num-
quid vidisti quæ fecerit auersatrix If-
raël? abiit sibimet super omnem mon-
tem excelsum, & sub omni ligno fron-
doso, & fornicata est ibi. * Et dixi cùm 7
fecisset hæc omnia, Ad me reuertere: &
non est reuersa. Et vidit præuaricatrix
soror eius Iuda; * quia pro eo, quòd 8
mœchata esset auersatrix Israël, dimi-
sissem eam, & dedissem ei libellum re-
pudij: & non timuit præuaricatrix Iuda C
soror eius, sed abiit, & fornicata est
etiam ipsa. * Et facilitate fornicationis 9
suæ contaminauit terram: & mœchata
est cum lapide & ligno. * Et in omnibus 10
his nõ est reuersa ad me præuaricatrix
soror eius Iuda in toto corde suo, sed
in mendacio, ait Dñs. * Et dixit Dñs ad 11
me: Iustificauit animam suam auersa-
trix Israël, comparatione præuaricatri-
cis Iudæ. * Vade, & clama sermones 12
istos contra Aquilonem, & dices: Re-
uertere auersatrix Israël, ait Dñs, & D
non auertam faciem meam à vobis:
quia sanctus ego sum, dicit Dñs, & non
irascar in perpetuũ. * Verumtamen scito 13
iniquitatem tuam, quia in Dñm Deum
tuum præuaricata es: & dispersisti vias
tuas alienis sub omni ligno frondoso,
& vocem meam non audisti, ait Dñs.
* Cõuertimini filij reuertẽtes, dicit Dñs: 14
quia ego vir vester: & assumã vos vnum
de ciuitate, & duos de cognatione, &
introducam vos in Sion: * Et dabo vobis 15
pastores iuxta cor meum, & pascẽt vos
scientia & doctrina. * Cùmque multi- 16
plicati fueritis, & creueretis in terra in E
diebus illis, ait Dñs: non dicent vltrà:
Arca testamenti Dñi: neq; ascendet su-
per cor, neq; recordabuntur illius: nec
visitabitur, nec fiet vltrà. * In tempore 17
illo vocabunt Ierusalem Solium Dñi:
& congregabuntur ad eam omnes Gen-
tes in nomine Dñi in Ierusalem, & non
ambulabunt post prauitatem cordis sui
pessimi. * In diebus illis ibit domus Iuda
18 ad domum Israël, & venient simul de
terra Aquilonis, ad terram quam dedi
patribus vestris. * Ego autem dixi: Quo-
19 modo ponam te in filios, & tribuam
tibi terram desiderabilem, hereditatem
F præclarã exercituum Gentium? Et dixi:
Patrem vocabis me, & post me ingredi
non cessabis. * Sed quomodo si contem-
20 nat mulier amatorem suum, sic cõtem-
psit me domus Israël, dicit Dñs. * Vox in
21 viis audita est, ploratus & vlulatus fi-
liorum Israël: quoniam iniquum fece-
runt viam suam, obliti sunt Dñi Dei sui.
* Conuertimini filij reuertentes, & sa-
22 nabo auersiones vestras. Ecce nos veni-
mus ad te: tu enim es Dominus Deus
noster. * Verè mendaces erant colles, &
23 multitudo montium verè in Dño Deo
G nostro salus Israël. * Confusio comedit
24 laborem patrum nostrorum ab adoles-
centia nostra, greges eorum, & armen-
ta eorum, filios eorum, & filias eorum.
* Dormiemus in confusione nostra, &
25 operiet nos ignominia nostra: quo-
niam Domino Deo nostro peccauimus
nos, & patres nostri, ab adolescentia
nostra vsque ad diem hanc: & non au-
diuimus vocem Domini Dei nostri.

CAP. IV.

Promittit Dominus veniam si se verè conuertant & corde circumcidant, comminando grauia mala si in malis persistant; quapropter luget propheta videns terram deuastandam, & in solitudinem redigendam: ita tamen vt non fiat consummatio.

1 A SI reuertẽris Israël, ait Dñs, ad me
conuertere: si abstuleris offendicula
tua à facie mea, non commoueberis. * Et
2 iurabis: Viuit Dñs in veritate, & in iu-
dicio, & in iustitia: & benedicent eum
3 Gentes, ipsũmque laudabũt. * Hæc enim
dicit Dñs viro Iuda & Ierusalem: || No- || Osee 10. d. 12.
uate vobis nouale, & nolite serere su-
4 per spinas: * circumcidimini Dño, & au-
ferte præputia cordium vestrorum viri
Iuda, & habitatores Ierusalem: ne fortè
egrediatur vt ignis indignatio mea, &
succendatur, & non sit qui extinguat
5 propter malitiam cogitationum vestra-
rum. * Annuntiate in Iuda, & in Ierusa-
B lem auditum facite: loquimini, & cani-
te tuba in terra: clamate fortiter, & di-
cite: Congregamini, & ingrediamur ci-
6 uitates munitas, * leuate signum in Sion,
|| Confortamini, nolite stare, quia ma- || Sup. 1. c. 14
lum ego adduco ab Aquilone, & con-
7 tritionem magnam. * Ascendit leo de
cubili suo, & prædo Gentium se leua-
uit: egressus est de loco suo, vt ponat
terram tuam in solitudinem: ciuitates
tuæ vastabuntur, remanentes absque

CAP. LIII.

Non omnes Euangelij prædicationem suscipient: prophetia Christi natiuitate & ignominiosa passione ac morte ipsius propter peccata nostra: contemptui habitus est, qui salutem nobis peperit: de mansuetudine & voluntaria ipsius oblatione: de gloria & exaltatione eius, credentiúmque multitudine.

Ioan. QVis credidit auditui nostro? & bra- 1
12. f. chium Dñi cui reuelatum est?*Et as- 2
38. cendet sicut virgultũ coram eo, & sicut A
Rom. radix de terra sitienti:nõ est species ei,
16. c. neque decor:& vidimus eũ, & non erat
16. aspectus, & desiderauimus eũ.*||Despe- 3
||Mar. ctum & nouissimũ virorũ, virum dolo-
9.b.11. rum, & scientem infirmitatem:& quasi
absconditus vultus eius & despectus,
||Mat. vnde nec reputauimus eum.*||Verè lã- 4
8.b.17 guores nostros ipse tulit,& dolores no- B
stros ipse putauit: & nos putauimus eũ
quasi leprosum, & percussum à Deo &
|| 1. humiliatum.*|| Ipse autẽ vulneratus est 5
Cor.15 propter iniquitates nostras, attritus est
a.3. propter scelera nostra:disciplina pacis
nostræ super eum, & liuore eius sanati
sumus.* Omnes nos quasi oues errraui- 6
mus,vnusquisq;in viam suã declinauit:
& posuit Dñs in eo iniquitatem omniũ
nostrũ.*Oblatus est quia ipse voluit, & 7
nõ aperuit os suũ:sicut ouis ad occisio- C
nẽ ducetur, & quasi agnus coram ton-
||Mat. dente se obtumescet,||& non aperiet os
26. f. suum.*De angustia,& de iudicio subla- 8
63.|| tus est:generationem eius quis enarra-
Act.8 bit?quia abscissus est de terra viuentiũ:
f.32. propter scelus populi mei percussi eum.
*Et dabit impios pro sepultura,& diui- 9
|| 1. tẽ pro morte sua:|| eo quòd iniquitatẽ
Pet. 2 non fecerit, neque dolus fuerit in ore
d. 22. eius.* Et Dñs voluit conterere eum in 10
infirmitate:si posuerit pro peccato animam
suam,videbit semen longæuum, &
voluntas Dñi in manu eius dirigetur.
|| 1.* || Pro eo quòd laborauit anima eius, 11
Ioan. videbit & saturabitur:in scientia sua iu- D
3.a.5. stificabit ipse iustus seruus meus multos,
& iniquitates eorum ipse portabit.
*Ideò dispertiam ei plurimos, & fortiũ 12
diuidet spolia, pro eo quòd tradidit in
mortẽ animam suam,||& cum sceleratis
||Mar. reputatus est:& ipse peccata multorum
15. c. tulit,||& pro transgressoribus rogauit.
8.Luc.

CAP. LIV.

22. d. *Ecclesiam inuitat ad lætitiam; quòd*
37. *ex Gentibus futura sit numerosior*
||Luc. *quàm erat Synagoga, & per orbem pro-*
23. e. *paganda, perpetua Dei protectione sit*
34. *in securitate victura,veteris oblita calamitatis: quódque ex pretiosis ædificabitur lapidibus, in iustitia fundata: omnésque in ea docti erunt à Deo multitudine pacis fruituri.*

||Luc. LAuda || sterilis quæ nõ paris decanta 1
23. d. laudem, & hinni quæ non pariebas; A
29.
quoniã multi filij desertæ, magis quàm Gal.4
2 eius quæ habet virum,dicit Dñs.*Dila- d. 27.
ta locum tentorij tui,& pelles tabernaculorum
tuorum extende,ne parcas:
lõgos fac funiculos tuos,& clauos tuos
3 consolida.*Ad dexteram enim & ad læ-
B uam penetrabis: & semen tuum Gentes
hereditabit, & ciuitates desertas inha-
4 bitabit.*Noli timere,quia non confunderis,
neque erubesces:non enim te pudebit,
quia confusionis adolescentiæ
tuæ obliuisceris, & opprobrij viduita-
5 tis tuæ nõ recordaberis amplius.*Quia
C dominabitur tui qui fecit te,||Dñs exer- ||Luc.
cituũ nomen eius:& redẽptor tuus san- 1.c.32
ctus Israël, Deus omnis terræ vocabi-
6 tur.* Quia vt mulierẽ derelictã & mœ-
rentẽ spiritu vocauit te Dñs,& vxorem
ab adolescentia abiectã,dixit Deus tu*.
7 *Ad punctum in modico dereliqui te,&
in miserationibus magnis congregabo
8 te.*In momento indignationis abscon-
D di faciem meam parumper à te, & in
misericordia sempiterna misertus sum
9 tui:dixit redẽptor tuus Dñs.*|| Sicut in ||Gen.
diebus Noë istud mihi est,cui iuraui ne 9.b.11.
inducerem aquas Noë vltra supra ter-
rã:sic iuraui vt non irascar tibi, & non
10 increpem te.* Montes enim commoue-
E buntur:& colles contremiscent: misericordia
autem mea nõ recedet à te, &
fœdus pacis meæ non mouebitur: dixit
11 miserator tuus Dñs.*Paupercula, tempestate
conuulsa, absque vlla consolatione.
Ecce ego sternam per ordinem
lapides tuos,& fundabo te in sapphiris.
12 * ponam iaspidem propugnacula tua:
F & portas tuas in lapides sculptos, &
omnes terminos tuos in lapides desi-
13 derabiles: * || Vniuersos filios tuos do- || Ioan.
ctos à Dño;& multitudinem pacis filiis 6. c.
14 tuis.* Et in iustitia fundaberis: recede 45.
procul à calumnia, quia non timebis:
& à pauore, quia non appropinquabit
15 tibi.* Ecce accola veniet,qui non erat
mecum,aduena quondam tuus adiungetur
tibi.
16 tur tibi.* Ecce ego creaui fabrum sufflantẽ
in igne prunas, & proferentẽ vas
in opus suũ, & ego creaui interfectorẽ
17 ad disperdendũ.*Omne vas,quod fictum
est contra te,non dirigetur: & omnem
linguã resistentem tibi in iudicio,iudicabis.
Hæc est hereditas seruorum Dñi,
& iustitia eorum apud me, dicit Dñs.

CAP. LV.

Omnes ad fidem vocans, promittit donorum spiritualium abundantiam: reuocantur à peccatis impij,cùm Dominus misericors sit & verax in promissis de profectu prædicationis Euangelij & felicitate credentium. Eccli.

1 OMnes sitientes venite ad aquas: & 51.d 33
A qui non habetis argentum,propera- Apoc.
te, emite, & comedite: venite, emite 22. d.
absque argento,& absq; vlla commuta- 17.
tione

tione vinum & lac. * Quare appenditis 2
argentum non in panibus; & laborem
vestrum non in saturitate? audite au-
diẽtes me, & comedite bonũ, & delecta-
bitur in crassitudine anima vestra.* In- 3
clinate aurem vestram, & venite ad me: B
audite, & viuet anima vestra, & feriam
|| Act. vobiscum pactum sempiternum,|| mise-
13. e. ricordias Dauid fideles. * Ecce testem 4
34. populis dedi eum, ducem ac præcepto-
rem Gẽtibus.* Ecce gentẽ quam nescie- 5
bas, vocabis: & Gentes, quæ te non co-
gnouerunt ad te current, propter Dñm
Deum tuum, & sanctum Israël, quia glo-
rificauit te. * Quærite Dñm, dum inue- 6
niri potest: inuocate eum, dum propè
est.* Derelinquat impius viam suam, & 7
vir iniquus cogitationes suas, & reuer-
tatur ad Dñm, & miserebitur eius, & ad
Deum nostrum: quoniam multus est ad C
ignoscendum.* Non enim cogitationes 8
meæ, cogitationes vestræ: neque viæ ve-
stræ, viæ meæ, dicit Dñs. * Quia sicut 9
exaltantur cæli à terra, sic exaltatæ sunt
viæ meæ à viis vestris, & cogitationes
meæ à cogitationibus vestris.* Et quo- 10
modo descendit imber, & nix de cælo,
& illuc vltrà non reuertitur, sed ine-
briat terrã, & infundit eã, & germinare D
eam facit, & dat semen serenti, & panẽ 11
comedenti. * Sic erit verbum meum,
quod egredietur de ore meo: non reuer-
tetur ad me vacuũ, sed faciet quæcum-
que volui, & prosperabitur in his, ad
quæ misi illud.* Quia in lætitia egredie- 12
mini, & in pace deducemini: montes &
colles cantabũt coram vobis laudem, &
omnia ligna regionis plaudent manu.
* Pro saliũca ascẽdet abies, & pro vrtica 13
crescet myrthus: & erit Dñs nominatus
in signum æternum, quod nõ auferetur.

CAP. LVI.

*Omnes cuiusuis gentis aut conditio-
nis hortatur Dominus ad seruanda sua
præcepta: consolatio Eunuchorum iusto-
rum: domus Dei, domus est orationis:
grauis increpatio & comminatio aduer-
sus pastores Ierusalem, quos cæcos &
canes mutos ac impudentes appellat.*

Sap. 1. HÆc dicit Dñs: Custodite iudicium, 1
a. 1. & facite iustitiam: quia iuxta est A
salus mea vt veniat, & iustitia mea vt
reueletur.* Beatus vir, qui facit hoc, & 2
filius hominis, qui apprehendet istud
custodiens sabbatum ne polluat illud,
custodiens manus suas ne faciat omne
malum.* Et non dicat filius aduenæ, qui 3
adhæret Dño, dicens: Separatione diui- B
det me Dñs à populo suo: Et non dicat
Eunuchus: Ecce ego lignum aridũ.* Quia 4
hæc dicit Dñs Eunuchis: Qui custodie-
rint sabbata mea, & elegerint quæ ego
volui, & tenuerint fœdus meum:* Dabo 5
eis in domo mea, & in muris meis locũ,
& nomen melius à filiis & filiabus no-
men sempiternum dabo eis, quod non
6 peribit.* Et filios aduenæ, qui adhærent
Dño, vt colant eum, & diligant nomen
eius, vt sint ei in seruos. omnem custo-
C dientem sabbatum ne polluat illud, &
7 tenentem fœdus meum: * Adducam eos
in montem sanctũ meum, & lætificabo
eos in domo orationis meę: holocausta
eorum, & victimæ eorum placebũt mi-
hi super altari meo: || quia domus mea. || Ier.
domus orationis vocabitur cunctis po- 7. b. 11
8 pulis.* Ait Dñs Deus, qui congregat dis- Mat.
persos Israël: Adhuc congregabo ad 21. b.
9 eum congregatos eius.* Omnes bestiæ 13.
agri venite ad deuorandũ, vniuersæ be- Marc.
10 stiæ saltus.* Speculatores eius cæci om- 11. c. 17
D nes, nescierunt vniuersi: canes muti non Luc.
valentes latrare, videntes vana, dormiẽ- 19. g.
11 tes, & amantes somnia.* Et canes impu- 46.
dentissimi nescierũt saturitatẽ: ipsi pa-
stores ignorauerũt intelligentiam: om-
nes in viam suam declinauerunt, vnus-
quisq; ad auaritiam suam, à summo vs-
12 que ad nouissimum. * Venite, sumamus
vinum, & impleamur ebrietate, & erit
sicut hodie, sic & cras, & multo amplius.

CAPVT LVII.

*Iustorum interitus, & futura ipso-
rum requies non intelligitur ab impiis,
cum quibus Deus hic expostulat super
idololatria, aliisque ipsorum sceleri-
bus, denuntians eos humiliandos: con-
uersis autem pax & consolatio promit-
titur: cùm impii cor sit tanquam ma-
re feruens cui non est pax.*

1 IVstus perit, & nõ est qui recogitet in
A corde suo: & viri misericordiæ colli-
guntur, quia non est qui intelligat: à fa-
2 cie enim malitiæ collectus est iustus. *
Veniat pax, requiescat in cubili suo qui
3 ambulauit in directione sua.* Vos autẽ
accedite huc: filij auguratricis: semen
4 adulteri, & fornicariæ.* Super quẽ lusi-
stis? super quem dilatastis os, & eiecistis
linguã? numquid non vos filij scelesti,
5 semen mendax? * qui consolamini in
diis subter omne lignũ frondosum, im-
molantes paruulos in torrentibus, sub-
6 ter eminentes petras?* in partibus tor-
rentis pars tua, hæc est sors tua: & ipsis
effudisti libamen, obtulisti sacrificium,
numquid super his non indignabor?
7 * Super montẽ excelsum & sublimẽ po-
B suisti cubile tuum, & illuc ascendisti vt
immolares hostias. * Et post ostium, &
8 retrò postem posuisti memoriale tuum:
quia iuxta me discooperuisti, & susce-
pisti adulterum: dilatasti cubile tuum, &
pepigisti cum eis fœdus: dilexisti stratũ
9 eorum manu operta.* Et ornasti te regi
vnguento, & multiplicasti pigmẽta tua.
Misisti legatos procul, & humiliata es
10 vsque ad inferos. * In multitudine viæ
tuæ laborasti: non dixisti: Quiescã: vitã
manus tuæ inuenisti, propterea non ro-
gasti.

gasti.* Pro quo sollicita timuisti, quia 11
mentita es,& mei non es recordata,ne- C
que cogitasti in corde tuo?quia ego ta-
cens,& quasi non videns, & mei oblita
es.* Ego annuntiabo iustitiam tuam, & 12
opera tua non proderunt tibi. * Cùm 13
clamaueris, liberent te congregati tui,
& omnes eos auferet ventus, tollet au-
ra. Qui autem fiduciam habet mei, he-
reditabit terram, & possidebit montem
|| Inf. 62. d. 10. sanctum meum.*Et dicam: || Viam faci- 14
te, præbete iter, declinate de semita,
auferte offendicula de via populi mei.
* Quia hæc dicit Excelsus, & sublimis 15
habitans æternitatem: & sanctũ nomen
eius in excelso & in sancto habitans,&
cum contrito & humili spiritu:vt viui-
ficet spiritũ humilium, & viuificet cor D
contritorũ.*Non enim in sempiternum 16
litigabo,neque vsque ad finem irascar:
quia spiritus à facie mea egredietur, &
flatus ego faciam. * Propter iniquita- 17
tem auaritiæ eius iratus sum,& percussi
eũ:abscondi à te faciem meam,& indi-
gnatus sum:& abiit vagus in via cordis
sui.*Vias eius vidi,& sanaui eum,& re- 18
duxi eum,& reddidi consolationes ipsi,
& lugentibus eius.* Creaui fructum la- 19
biorum pacem,pacem ei,qui longè est,
& qui propè, dixit Dñs,& sanaui eum.
* Impij autem quasi mare feruẽs, quod 20
quiescere non potest, & redundant flu-
ctus eius in conculcationem & lutum.
|| Sup. 48. d. 22. * || Non est pax impiis,dicit Dñs Deus. 21

CAP. LVIII.

Reprehendit Iudæorum hypocrisim, ostendens eorum ieiunium non esse Deo acceptabile: & quæ debeant illud comitari: quibus adhibitis multa præstantur hominibus beneficia: quomodo debeat sabbatum celebrari, abnegata propria voluntate, & quod sit præmium ita celebrantium.

CLama, ne cesses, quasi tuba exalta 1
vocem tuam, & annuntia populo A
meo scelera eorũ, & domui Iacob pec-
cata eorum.*Me etenim de die in diem 2
quærũt,& scire vias meas volunt: quasi
gens,quæ iustitiam fecerit, & iudicium
Dei sui non dereliquerit:rogant me iu-
dicia iustitiæ: appropinquare Deo vo-
lunt.*Quare ieiunauimus, & nõ aspexi- 3
sti:humiliauimus animas nostras,& nes-
cisti? Ecce in die ieiunij vestri inueni-
tur voluntas vestra, & omnes debitores
vestros repetitis.* Ecce ad lites & con- 4
tentiones ieiunatis,& percutitis pugno B
impiè.Nolite ieiunare sicut vsq; ad hãc
diem,vt audiatur in excelso clamor ve-
||Zac. 7. b. 5. ster.* || Numquid tale est ieiuniũ,quod 5
elegi, per diem affligere hominẽ animã
suã?numquid contorquere quasi circu-
lum caput suum, & saccum & cinerem
sternere? nũquid istud vocabis ieiuniũ,
& diẽ acceptabilem Dño? * Nonne hoc 6
est magis ieiunium,quod elegi?dissolue
colligationes impietatis,solue fascicu-
los deprimentes? dimitte eos,qui con-
fracti sunt,liberos,& omne onus dirum-
7 pe.*|| Frange esurienti panem tuum, & || Eze.
C egenos vagósq; induc in domum tuam 18. b. 7
cùm videris nudum,operi eum,& carnẽ d. 16.
tuam ne despexeris. * Tunc erumpet Mar.
8 quasi manè lumen tuum, & sanitas tua 25. c.
citiùs orietur, & anteibit faciem tuam 35.
9 iustitia tua, & gloria Dñi colliget te.
*Tunc inuocabis, & Dñs exaudiet: cla-
mabis,& dices:Ecce adsum, si abstuleris
de medio tui catenam,& desieris exten-
10 dere digitũ,& loqui quod non prodest.
*Cùm effuderis esurienti animam tuam,
& animam afflictam repleueris, orietur
in tenebris lux tua,& tenebræ tuæ erũt
11 sicut meridies. * Et requiem tibi dabit
D Dñs semper, & implebit splendoribus
animam tuam, & ossa tua liberabit, &
eris quasi hortus irriguus, & sicut fons
12 aquarum, cuius non deficient aquæ.
* || Et ædificabuntur in te deserta sæcu- || Inf.
lorum: fundamenta generationis & ge- 61. b.
nerationis suscitabis:& vocaberis ædi- 4.
13 ficator sepiũ, auertens semitas in quie-
tem.*Si auerteris à sabbato pedem tuũ,
facere voluntatem tuam in die sancto
meo,& vocaueris sabbatum delicatum,
& sanctum Dñi gloriosum, & glorifica-
ueris eum dum non facis vias tuas, &
non inuenitur voluntas tua,vt loquaris
14 sermonem: * Tunc delectaberis super
Dño: & sustollam te super altitudines
terræ,& cibabo te hereditate Iacob pa-
tris tui, os enim Domini locutum est.

CAP. LIX.

Potens ac benignus est Deus ad saluandum Iudæos. sed iniquitates eorum, quas propheta persequitur, impediunt ne exaudiantur ac saluentur: propter quas & confitentur se iustè à Deo desertos, & excæcatos, affligi variis malis: de furore Domini in malos, & benignitate erga pœnitentes.

1 ECce nõ est abbreuiata manus Dñi vt Num.
A saluare nequeat,neque aggrauata est 11. c.
2 auris eius vt nõ exaudiat:* Sed iniqui- 23.
tates vestræ diuiserũt inter vos & Deum Sup.
vestrum,& peccata vestra absconderunt 50. a. 2
3 faciẽ eius à vobis ne exaudiret.* || Ma- || Sup.
nus enim vestræ pollutæ sunt sanguine, 1. d. 15
& digiti vestri iniquitate: labia vestra
locuta sunt mendaciũ, & lingua vestra
4 iniquitatẽ fatur.*Nõ est qui inuocet iu-
stitiã,neq; est qui iudicet verè:sed cõfi-
dunt in nihilo, & loquũtur vanitates.|| || Iob.
conceperũt laborẽ,& pepererũt iniquita- 15. d.
5 tẽ.*Oua aspidũ ruperũt, & telas araneæ 35.
texuerunt:qui comederit de ouis eorũ,
morietur:& quod confotum est, erum-
6 pet in regulum. * Telæ eorũ non erunt
B in vestimentum,neq; operientur operi-
bus suis:opera eorum opera inutilia, &
opus

opus iniquitatis in manibus eorum,
|| Pro. * || Pedes eorum ad malum currunt, & 7
1.b.16 festinant vt effundāt sanguinē innocen-
Ro. 3. tem: cogitationes eorum cogitationes
b.15. inutiles:vastitas & contritio in viis eo-
rum.*Viam pacis nescierunt,& non est 8
iudiciū in gressibus eorum, semitæ eo-
rum incuruatæ sunt eis:omnis qui cal-
cat in eis,ignorat pacem.*Propter hoc 9
elongatum est iudicium à nobis,& non
apprehendet nos iustitia : expectauimus
lucem,& ecce tenebræ ; splendorem,&
in tenebris ambulauimus.* Palpauimus 10
sicut cæci parietē, & quasi absque ocu-
lis attrectauimus : impegimus meridie
quasi in tenebris, in caliginosis quasi
mortui.*Rugiemus quasi vrsi omnes, & 11
quasi columbæ meditātes gememus:ex- C
pectauimus iudicium, & non est ; salu-
tem,& elongata est à nobis.* Multipli- 12
catæ sunt enim iniquitates nostræ co-
ram te,& peccata nostra responderunt
nobis, quia scelera nostra nobiscum &
iniquitates nostras cognouimus, * pec- 13
care & mētiri contra Dominū:& auersi
sumus ne iremus post tergū Dei nostri,
vt loqueremur calumniā & trāgressio-
nem: concepimus, & locuti sumus de
corde verba mendacij.*Et cōuersum est 14
retrorsum iudiciū,& iustitia lōgè stetit:
quia corruit in platea veritas,& æqui-
tas non potuit ingredi.*Et facta est ve- 15
ritas in obliuionē:& qui recessit à ma-
lo,prædæ patuit:& vidit Dñs,& malum
apparuit in oculis eius,quia non est iu-
dicium,*& vidit quia non est vir:& apo- 16
riatus est, quia non est qui occurrat:& D
saluauit sibi brachium suum, & iustitia
||Eph. eius ipsa conformauit eum.* || Indutus 17
6.c.17 est iustitia vt lorica, & galea salutis in
5.The. capite eius indutus est vestimētis vltio-
5.b.8. nis,& opertꝰ est quasi pallio zeli.*Sicut 18
ad vindictam quasi ad retributionē in-
dignationis hostibus suis:& vicissitudi-
nem inimicis suis:insulis vicem reddet.
* Et timebunt qui ab Occidente,nomen 19
Dñi:& qui ab ortu solis, gloriam eius:
cùm venerit quasi fluuius violentus,
||Rom. quem spiritus Domini cogitet : * || & 20
11. d. venerit Sion redemptor, & eis qui re-
26. deunt ab iniquitate in Iacob,dicit Do- 21
minus.*Hoc fœdus meum cum eis dicit
Dominus:Spiritus meus,qui es in te,&
verba mea, quæ posui in ore tuo, non
recedēt de ore tuo,& de ore seminis tui,
& de ore seminis seminis tui,dicit Do-
minus,amodo & vsque in sempiternum.

CAP. LX.

Ecclesia ad exultationem excitatur, quòd in ea Dñi gloria reluceat ad quam accessuræ sunt plurimæ nationes,& quæ ad eam non venerint peribunt : in qua pax, iustitia & laus Dei inuenientur, ablata iniquitate: eritque Dominus ei in lucem sempiternam & gloriam.

1 SVrge, illuminare Ierusalem:quia ve-
A nit lumen tuum, & gloria Dñi super
2 te orta est.* Quia ecce tenebræ operiēt
terram,& caligo populos:super te autē
orietur Dominus, & gloria eius in te
3 videbitur.*Et ambulabunt Gentes in lu-
mine tuo,& reges in splēdore ortus tui.
4 *||Leua in circuitu oculos tuos,& vide: || Sup.
omnes isti congregati sunt,venerunt ti- 49. e.
bi:filij tui de longè venient,& filiæ tuæ 18.
5 de latere surgent.* Tunc videbis, & af-
flues, & mirabitur & dilatabitur cor
tuum,quando cōuersa fuerit ad te mul-
titudo maris, fortitudo gentium vene-
6 rit tibi.*Inundatio camelorum operiet
te,dromedarij Madian & Epha : omnes
de Saba venient,aurum & thus deferen-
tes, & laudem Domino annuntiantes.
7 * Omne pecus Cedar congregabitur ti-
B bi,arietes Nabaioth ministrabunt tibi:
offerentur super placabili altari meo,&
domum maiestatis meæ glorificabo.
8 * Qui sunt isti, qui vt nubes volant, &
9 quasi columbæ ad fenestras suas? * Me
enim insulæ expectant, & naues maris
in principio, vt adducam filios tuos de
longè;argentū eorum, & aurum eorum
cum eis, nomini Dñi Dei tui,& sancto
10 Israël,quia glorificauit te.* Et ædifica-
bunt filij peregrinorum muros tuos, &
reges eorum ministrabunt tibi:in indi-
gnatione enim mea percussi te:& in re-
conciliatione mea misertus sum tui.
11 * ||Et aperientur portæ tuæ iugiter:die ||Apo.
ac nocte non claudētur,vt afferatur ad 21. g.
te fortitudo Gentium, & reges earum 25.
12 adducantur.*Gens enim,& regnū,quod
non seruierit tibi, peribit : & Gentes
13 solitudine vastabuntur. * Gloria Libani
C ad te veniet, abies & buxus,& pinus si-
mul,ad ornandum locum sanctificatio-
nis meæ;& locum pedum meorū glori-
14 ficabo. * Et venient ad te curui filij eo-
rum qui humiliauerunt te, & adorabūt
vestigia pedum tuorum omnes qui de-
trahebant tibi, & vocabunt te Ciuitatē
15 Domini, Sion sancti Israël. * Pro eo
quòd fuisti derelicta,& odio habita, &
non erat qui te transiret, ponam te in
superbiam sæculorū, gaudiū in genera-
16 tionem & generationem : * & suges lac
Gentium, & mamilla regū lactaberis:&
scies quia ego Dñs saluans te,& redem-
17 ptor tuus fortis Iacob.* Pro ære afferā
D aurum, & pro ferro afferam argentum,
& pro lignis æs,& pro lapidibus ferrū:
& ponam visitationem tuam pacem, &
18 præpositos tuos iustitiam.* Non audie-
tur vltrà iniquitas in terra tua,vastitas
& contritio in terminis tuis,& occupa-
bit salus muros tuos,& portas tuas lau-
19 datio. *|| Non erit tibi ampliùs sol ad ||Apo.
lucendum per diem, nec splendor lunæ 21. g.
illuminabit te;sed erit tibi Dñs in lucē 23. &
sempiternam, & Deus tuus in gloriam 22. a. 5
tuam.

tuam. * Non occidet vltrà sol tuus, & 20
luna tua non minuetur, quia erit tibi
Dominus in lucem sempiternam, &
complebuntur dies luctus tui.* Populus 21
autem tuus omnes iusti, in perpetuum
hereditabunt terrā, germen plantatio-
nis meæ, opus manus meæ ad glorifi-
candum.* Minimus erit in mille,& par- 22
uulus in gentem fortissimam : ego Dñs
in tempore eius subitò faciam istud:

CAP. LXI.

Christi Saluatoris officium, & humani generis reparationem pulchre explicat; prædicatione quoque ministrorum Christi Gentes ad fidem conuertendas: additur de consolatione credentium & gloria ministrorum: Ecclesia lætabunda suam felicitatem mirè sibi gratulatur.

Luc. SPiritus Dñi super me,eo quòd vnxe- 1
4.c.18 rit Dñs me:ad annuntiandū mansue- A
tis misit me,vt mederer cōtritis corde,
& prædicarem captiuis indulgentiam,
& clausis apertionem : * vt prædicarem 2
annum placabilem Domino,& diem vl-
||*Mat.* tionis Deo nostro:|| vt consolarer om-
58.a.5 nes lugentes : * vt ponerem lugentibus 3
Sion;& darē eis coronā pro cinere,oleū
gaudij pro luctu;palliū laudis pro spiri- B
tu mœroris,& vocabuntur in ea fortes
iustitiæ, plantatio Dñi ad glorificandū.
|| *Sup.* * || Et ædificabunt deserta à sæculo, & 4
5.d.12 ruinas antiquas erigent,& instaurabunt
ciuitates desertas, dissipatas in genera-
tionē & generationē.* Et stabūt alieni, 5
& pascent pecora vestra:& filij peregri-
norū, agricolæ & vinitores vestri erūt.
*Vos autē Sacerdotes Dñi vocabimini: 6
Ministri Dei nostri,dicetur vobis:Forti-
tudinē Gentium comedetis,& in gloria
earum superbietis:* Pro confusione ve- 7
stra duplici & rubore, laudabunt partē C
suam:propter hoc in terra sua duplicia
possidebunt,lætitia sempiterna erit eis.
*Quia ego Dñs diligens iudiciū,& odio 8
habens rapinam in holocausto:& dabo
opus eorum in veritate, & fœdus per-
petuum feriā eis.*Et scient in Gentibus 9
semen eorum,& germen eorum in me-
dio populorum : omnes qui viderint
eos, cognoscent illos, quia isti sunt se-
men, cui benedixit Dñs.*Gaudens gau- 10
debo in Dño,& exultabit anima mea in D
Deo meo : quia induit me vestimentis
salutis:& indumēto iustitiæ circumde-
dit me quasi sponsum decoratum coro-
na, & quasi sponsam ornatā monilibus
suis. * Sicut enim terra profert germen 11
suum, & sicut hortus semen suum ger-
minat;sic Dñs Deus germinabit iustitiā
& laudem coram vniuersis Gentibus.

CAP. LXII.

Propheta non cessat propter impios Christum annuntiare, prophetans de Christi aduentu & cōuersione Gentium de felicitate, gloria & exaltatione Ecclesiæ ex Dei gratuito beneplacito erga ipsam: de prædicatoribus Ecclesiæ: & Euangelio per orbem diuulgando.

1 PRopter Sion non tacebo,& propter
A Ierusalem non quiescā,donec egre-
diatur vt splēdor iustus eius,& saluator
2 eius vt lampas accendatur.* Et videbūt
Gentes iustū tuū, & cuncti reges incly-
tum tuū:& vocabitur tibi nomen nouū,
3 quod os Dñi nominabit.* Et eris coro-
na gloriæ in manu Dñi, & diadema re-
4 gni in manu Dei tui. * Non vocaberis
vltrà derelicta:& terra tua non vocabi-
B tur amplius Desolata : sed vocaberis
Voluntas mea in ea,& terra tua inhabi-
tata,quia complacuit Dño in te:& terra
5 tua inhabitabitur. * Habitabit enim iu-
uenis cum virgine, & habitabūt in te fi-
lij tui. Et gaudebit sponsus super spon-
sam, & gaudebit super te Deus tuus.
6 *Super muros tuos Ierusalem constitui
C custodes,tota die & tota nocte in per-
petuū non tacebunt.Qui reminiscimini
7 Dñi, ne taceatis, *& ne detis silentium
ei,donec stabiliat,& donec ponat Ieru-
8 salē laudē in terra.*Iurauit Dñs in dex-
tera sua,& in brachio fortitudinis suæ:
Si dedero triticum tuum vltrà cibū ini-
micis tuis;& si biberint filij alieni vinū
9 tuū,in quo laborasti.*Quia qui congre-
gant illud,comedent,& laudabūt Dñm:
& qui comportant illud,bibent in atriis
10 sanctis meis.*Transite,transite per por-
D tas, || præparate viam populo, planum ||*Sup.*
facite iter,eligite lapides, & eleuate si- *57. a.*
11 gnum ad populos.*||Ecce Dñs auditum *14.*
fecit in extremis terræ,dicite filiæ Siō:|| ||*Zach.*
Ecce saluator tuus venit : ecce merces *9.b.9.*
eius cum eo & opus eius coram illo. *Mat.*
12 *Et vocabunt eos, Populus sanctus, re- *11.a.5.*
dempti à Domino. Tu autem vocabe-
ris : Quæsita ciuitas,& non derelicta.

CAP. LXIII.

Dicit se Dominus sanguine aspersum dum solus vicisset hostes: Deus multa præstitit Israelitis beneficia, sed propter iniquitates suas sunt ab eo derelicti, propheta autem miserationum Domini memor, inuocat ipsius misericordiam super populum suum, quem à Deo desertum conqueritur.

1 QVis est iste,qui venit de Edō,tinctis
A vestibus de Bosra?iste formosus in
stola sua, gradiēs in multitudine forti-
tudinis suæ. Ego,qui loquor iustitiā, &
propugnator sū ad saluandū. * || Quare ||*A-*
2 ergo rubrū est indumentū tuū, & vesti- *poc. 19*
mēta tua sicut calcantium in torculari? *c.13.*
3 *Torcular calcaui solus,& de Gentibus
non est vir mecū : calcaui eos in furore
meo, & cōculcaui eos in ira mea & as-
persus est sanguis eorū super vestimēta
mea:& omnia indumēta mea inquinaui. || *Sup.*
4 *||Dies enim vltionis in corde meo ann° *34.b.8*
redem

redēptionis meæ venit.* Circūspexi, & 5
non erat auxiliator:quæsiui,& non fuit
qui adiuuaret:& saluauit mihi brachiū
meum,& indignatio mea ipsa auxiliata
est mihi.*Et cōculcaui populos in furo- 6
re meo, & inebriaui eos in indignatio- B
ne mea , & detraxi in terram virtutem
eorum. * Miserationū Dñi recordabor, 7
laudē Dñi super omnibus quæ reddidit
nobis Dñs, & super multitudinē bono-
rum domui Israël, quæ largitus est eis
secundùm indulgentiā suā,& secundùm
multitudinem misericordiarum suarū.
* Et dixit : Verumtamen populus meus 8
est ,filij non negantes : & factus est eis
saluator.* In omni tribulatione eorum 9
non est tribulatus,& angelus faciei eius C
saluauit eos:in dilectione sua,& in in-
dulgentia sua ipse redemit eos, & por-
tauit eos,& eleuauit eos cunctis diebus
sæculi. * Ipsi autē ad iracundiā prouo- 10
cauerunt , & afflixerunt spiritum sancti
eius:& cōuersus est eis in inimicum, &
ipse debellauit eos. * Et recordatus est 11
|| Exo. dierum sæculi Moysi,& populi sui:||Vbi
14. g. est qui eduxit eos de mari cum pasto-
29. ribus gregis sui? vbi est qui posuit in
medio eius spiritū sancti sui? *Qui edu- 12
xit ad dexteram Moysen brachio maie-
statis suæ, qui scidit aquas ante eos , vt
faceret sibi nomē sempiternum : * Qui 13
eduxit eos per abyssos, quasi equum in
deserto non impingentem. * Quasi ani- 14
mal in cāpo descendēs,spiritus Dñi du-
ctor eius fuit : sic adduxisti populū tuū,
||Deu. vt faceres tibi nomen gloriæ.*||Attende 15
26. c. de cælo , & vide de habitaculo sancto D
15. tuo,& gloriæ tuæ : vbi est zelus tuus,&
Baru. fortitudo tua,multitudo viscerū tuorū,
2.c.16 & miserationum tuarū? super me con-
tinuerunt se.* Tu enim pater noster, & 16
Abrahā nesciuit nos,& Israël ignorauit
nos : tu Dñe pater noster:redēptor no-
ster,à sæculo nomē tuum.*Quare errare 17
nos fecisti Dñe de viis tuis : indurasti
cor nostrū ne timeremus te?conuertere
propter seruos tuos, tribus hereditatis
tuæ.*Quasi nihilum possederunt populū 18
sanctū tuū:hostes nostri cōculcauerunt
sanctificationē tuā.*Facti sum9 quasi in 19
principio,cùm non dominareris nostri,
neq; inuocaretur nomē tuū super nos.

CAPVT LXIV.

Petit propheta vt Deus nomē suum & potentiā inimicis notā faciat:facta quoque mentione felicitatis quæ Deum expectantibus præparata est, confitetur ac luget populi sui iniquitates, immunditias, & exilium, orans pro liberatione.

VTinā dirumperes cælos,& descēde- 1
res : à facie tua montes defluerent. A
*Sicut exustio ignis tabescerēt,aquæ ar- 2
derent igni,vt notū fieret nomen tuum
inimicis tuis:à facie tua gētes turbarē-
tur.* Cum feceris mirabilia, non susti-
3 nebimus:descendisti,& à facie tua mon-
tes defluxerunt. * A sæculo non audie-
4 runt, neque auribus perceperunt:||ocu- || 1.
B lus non vidit,Deus absque te,quæ præ- Cor.2.
parasti expectantibus te.*Occurristi læ- b. 9.
5 tanti, & facienti iustitiam : in viis tuis
recordabitur tui : ecce tu iratus es , &
peccauimus : in ipsis fuimus semper, &
6 saluabimur.*Et facti sumus vt immūdus
omnes nos,& quasi pannus menstruatæ
vniuersæ iustitiæ nostræ : & cecidimus
quasi folium vniuersi,& iniquitates no-
7 stræ quasi ventus abstulerunt nos.*Non
C est qui inuocet nomen tuum : qui con-
surgat & teneat te ; abscondisti faciem
tuam à nobis , & allisisti nos in manu
8 iniquitatis nostræ.*Et nunc Dñe, pater
noster es tu , nos verò lutum : & fictor
noster tu,& opera manuū tuarum om-
9 nes nos:*|| Ne irascaris Dñe satis, & ne ||Psal.
vltrà memineris iniquitatis nostræ:ec- 78. c.
ce respice,populus tuus omnes nos.*Ci- 8.
10 uitas sancti tui facta est deserta , Sion
D deserta facta est,Ierusalem desolata est.
11 *Dom9 sanctificationis nostræ,& gloriæ
nostræ, vbi laudauerūt te patres nostri,
facta est in exustionem ignis, & omnia
desiderabilia nostra versa sunt in rui-
12 nas.* Numquid super his continebis te
Dñe,tacebis, & affliges nos vehemēter?

CAP. LXV.

Gentium conuersio,& Iudæorum propter iniquitates suas & idololatriam abiectio,seruatis tamen paucis reliquiis ex ipsis: comminatio his qui Dei legem abiecerunt , & prospera ac noua omnia seruis Dei nunciantur : de quorum felicitate & Dei erga ipsos benignitate multis agit propheta.

1 QVæsierunt me qui antè non interro- Rom.
A gabant , inuenerunt qui non quæ- 10. d.
sierunt me,dixi : Ecce ego, ecce ego ad 20.
Gentē,quæ non inuocabat nomen meū,
2 * Expandi manus meas tota die ad po-
pulum incredulum, qui graditur in via
3 nō bona post cogitationes suas.*Popu-
lus qui ad iracundiā prouocat me ante
faciem meam semper:qui immolant in
4 hortis,& sacrificant super lateres,* qui
habitant in sepulchris : & in delubris
idolorū dormiunt:qui comedunt carnē
suillam , & ius profanū in vasis eorum,
5 *Qui dicunt : Recede à me, non appro-
pinques mihi , quia immundus es : isti
fumus erūt in furore meo, ignis ardens
6 tota die.* Ecce scriptū est corā me:non
tacebo,sed reddā & retribuā in sinū eo-
7 rum,* iniquitates vestras,& iniquitates
patrū vestrorū simul dicit Dñs , qui sa-
crificauerūt super montes,& super col-
les exprobrauerunt mihi , & remetiar
8 opus eorū primū in sinu eorum. * Hæc
B dicit Dñs:Quomodo si inueniatur gra-
nū in botro,& dicatur:Ne dissipes illud,
quoniam benedictio est : sic faciā pro-

pter seruos meos, vt non disperdam to-
tum.* Et educam de Iacob semen, & de 9
Iuda possidentē montes meos : & here-
ditabunt eā electi mei, & serui mei ha-
bitabunt ibi.*Et erunt cāpestria in cau- 10
las gregū, & vallis Achor in cubile ar-
mentorū, populo meo, qui requisierunt
me. * Et vos qui dereliquistis Dñm qui 11
obliti estis montem sanctum meum qui
ponitis Fortunæ mensam, & libatis su-
per eam.* Numerabo vos in gladio , & 12
|| Prou. omnes in cæde corruetis : *|| Pro eo 13
1.c.24 quòd vocaui, & nō respondistis, locutus
Infrà sum, & non audistis : & faciebatis malū
66. b. in oculis meis, & quæ nolui, elegestis.
4. Ie- * Propter hoc hæc dicit Dñs Deus: Ecce 14
re. 7. serui mei comedēt, & vos esurietis: Ec- C
c.13. ce serui mei bibēt, & vos sitietis:* Ecce 15
serui mei lætabuntur, & vos confunde-
mini : Ecce serui mei laudabunt præ
exultatione cordis , & vos clamabitis
præ dolore cordis , & præ contritione
spiritus vlulabitis.* Et dimittetis nomē 16
vestrum iuramentum electis meis : &
interficiet te Dñs Deus , & seruos suos
vocabit nomine alio.*In quo qui bene- 17
dictus est super terram, benedicetur in
Deo amen, & qui iurat in terra, iurabit
in Deo amen : quia obliuioni traditæ
sunt angustię priores, & quia abscondi-
|| Inf. tæ sunt ab oculis meis.*||Ecce enim ego 18
66. g. creo cælos nouos, & terrā nouā: & non
22. erunt in memoria priora, & non ascen-
Apoc. dēt super cor. * Sed gaudebitis & exul- 19
21.a.1. tabitis vsq; in sempiternum in his, quæ D
ego creo: quia ecce ego creo Ierusalem 20
exultationem, & populū eius gaudium.
* Et exultabo in Ierusalē, & gaudebo in
populo meo: & nō audietur in eo vltrà
vox fletus & vox clamoris.*Nō erit ibi 21
ampliùs infans dierum, & senex qui nō
impleat dies suos : quoniā puer centum
annorum morietur, & peccator centum
annorū maledictus erit.*Et ædificabunt 22
domos, & habitabunt: & plantabunt vi-
neas, & comedent fructus earum.* Non 23
ædificabunt, & alius habitabit: non plā-
tabūt, & alius comedet; secundùm enim
dies ligni, erūt dies populi mei, & opera
manuum eorum inueterabunt : * electi 24
mei non laborabunt frustra , neque ge-
nerabunt in conturbatione: quia semen
benedictorum Domini est , & nepotes
Psal. eorum cum eis. *|| Eritque antequam 25
||1.b.5. clament, ego exaudiam : adhuc illis lo-
3|| Sup. quentibus, ego audiam.*||Lupus & ag- 26
11.b.6 nus pascētur simul, leo & bos comedent
paleas : & serpenti puluis panis eius :
non nocebunt, neque occident in om-
ni monte sancto meo, dicit Dominus.

CAP. LXVI.

Dominus cæli & terræ non templū respicit , quod Iudæi pro loco quietis illi ædificare volebāt, sed spiritum humiliatum : reiiciuntur veteris legis sacrificia : Iudæorum aduersus Christum ipsiusq; discipulos peruicacia punienda ostenditur: de Christi natiuitate & Ecclesiæ fœcunditate , cui vt omnes collatentur exhortatur ; ostendens beneficia quæ à Domino recipiet, & quale futurum sit malorum iudicium, & quomodo per discipulorum Christi prædicationem Gentes conuertentur : de finali quoque retributione malorum & bonorum.

1 HÆc dicit Dñs : || Cælum sedes mea, ||Act.
A terra autem scabellum pedum meo- 7.f.49
rum: quæ est ista Domus, quam ædifica- 17.e.
bitis mihi? & quis est iste locus quietis 24.
2 meæ?* Omnia hæc manus mea fecit, &
facta sunt vniuersa ista, dicit Dominus,
ad quem autem respiciā nisi ad pauper-
culum, & contritum spiritu, & tremen-
3 tem sermones meos?*Qui immolat bo-
uem , quasi qui interficiat virum : qui
mactat pecus , quasi qui excerebret ca-
B nē: qui offert oblationē, quasi qui san-
guinem suillum offerat: qui recordatur
thuris, quasi qui benedicat idolo. Hæc
omnia elegerunt in viis suis, & in abo-
minationibus suis anima eorū delectata
4 est.*Vnde & ego eligam illusiones eorū, || Pro.
& quæ timebant, adducam eis : || quia 1. c.
vocaui, & non erat qui responderet: lo- 24.
cutus sum, & non audierunt, fecerúntq; Sup.
malum in oculis meis , & quæ nolui 65. b.
5 elegerunt.*Audite verbum Dñi qui tre- 12.
mitis ad verbum eius : dixerunt fratres Ier.7.
vestri odientes vos, & abiicientes pro- c.13.
pter nomen meum: glorificetur Dñs, &
videbimus in lætitia vestra.: ipsi autem
6 confundentur.*Vox populi de ciuitate,
C vox de templo , vox Dñi reddentis re-
7 tributionem inimicis suis.* Antequam
parturiret, peperit: antequā veniret par-
8 tus eius, peperit masculū.*Quis audiuit
vmquam tale? & quis vidit huic simile?
nunquid parturiet terra in die vna?
aut parietur gens simul, quia parturiuit
9 & peperit Sion filios suos? * Numquid
ego, qui alios parere facio, ipse non pa-
riā, dicit Dñs ? si ego, qui generationem
cæteris tribuo, sterilis ero, ait Dñs Deus
10 tuus ? * Lætamini cum Ierusalem , &
exultate in ea omnes qui diligitis eam:
gaudete cum ea gaudio vniuersi, qui lu-
11 getis super eam, * vt sugatis, & replea-
D mini ab vbere consolationis eius : vt
mulgeatis, & deliciis affluatis ab omni-
moda gloria eius.*Quia hæc dicit Dñs :
12 Ecce ego declinabo super eā quasi flu-
uiū pacis, & quasi torrentem inundantē
gloriam Gentium, qua sugetis: ad vbera
portabimini , & super genua blandien-
13 tur vobis.*Quomodo si cui mater blan-
diatur: ita ego consolabor vos, & in Ie-
14 rusalem consolabimini. * Videbitis , &
gaudebit cor vestrū, & ossa vestra quasi
herba germinabūt, & cognoscetur ma-
nus Dñi seruis eius, & indignabitur ini-
micis

micis suis. * Quia ecce Dñs in igne ve- 15
niet,& quasi turbo quadrigæ eius : red- E
dere in indignatione furorem suum, &
increpationem suam in flamma ignis,
*quia in igne Dñs diiudicabit,& in gla- 16
dio suo ad omnem carnem & multipli-
cabuntur interfecti à Dño,* qui sancti- 17
ficabantur , & mundos se putabant in
hortis post ianuam intrinsecus,qui co-
medebant carnem suillam, & abomina-
tionem,& murem : simul consumentur,
dicit Dñs.* Ego autẽ opera eorũ,& co- 18
gitationes eorum, venio vt congregem F
cum omnibus gentibus & linguis:& ve-
nient & videbunt gloriã meam.*Et po- 19
nam in eis signum,& mittam ex eis qui
saluati fuerint , ad Gentes in mare , in
Africam,& Lydiam tendentes sagittam,
in Italiam & Græciã, ad insulas longè:
ad eos qui non audierunt de me,& non
viderunt gloriam meam. Et annuntia-
bũt gloriam meam Gentibus ,*& addu- 20
cent omnes fratres vestros de cunctis
Gentibus donum Domino, in equis, &
in quadrigis & in lecticis,& in mulis,&
in carũcis, ad montem sanctum meum
Ierusalem,dicit Dñs, quomodo si infe-
rant filij Israël munus in vase mundo G
in domum Dñi. * Et assumam ex eis in 21
sacerdotes , & Leuitas, dicit Dominus.
||Apo. * || Quia sicut cæli noui, & terra noua, 22
21.a.1 quæ ego facio stare coram me , dicit
Dñs:sic stabit semen vestrum, & nomen
vestrum. * Et erit mensis ex mense , & 23
sabbatũ ex sabbato : veniet omnis caro
vt adoret coram facie mea,& dicit Dñs.
*Et egredientur , & videbunt cadauera 24
virorum , qui præuaricati sunt in me :
||Mar || vermis eorum non morietur,& ignis
9.g. eorum non extinguetur:& erunt vsque
45. ad satietatem visionis omni carni.

PROPHETIA IEREMIÆ.

CAPVT PRIMVM.

Ieremias in ventre matris sanctificatus, & tẽpore Iosiæ regis Iuda missus à Domino ad prophetandum , causatur pueritiam , sed doctus à Deo accipit robur inuincibile , iubetúrque vaticinari destructionem Ierusalem sub nomine virgæ, & ollæ succensæ.

Erba Ieremiæ filij Helciæ , de 1
sacerdotibus , qui fuerunt in A
Anathoth, in terra Beniamin. 2
*Quod factum est verbum Do-
mini ad eum in diebus Iosiæ filij Amon
regis Iuda,in tertiodecimo anno regni
eius , * & factum est in diebus Ioakim 3
filij Iosiæ regis Iuda,vsque ad consum-
mationem vndecimi anni Sedeciæ filij
Iosiæ regis Iuda , vsque ad transmigra-
tionem Ierusalem , in mense quinto.
4 *Et factum est verbum Domini ad me,
5 dicens : * Priusquàm te formarem in
B vtero , noui te: & antequam exires de
vulua, sanctificaui te, & prophetam in
6 Gentibus dedi te. * Et dixi, A, a, a, Dñs
Deus:ecce nescio loqui, quia puer ego
7 sum.* Et dixit Dñs ad me : Noli dicere.
Puer sum,quoniam ad omnia,quæ mit-
tam te,ibis:& vniuersa,quæcumq; man-
9 dauero tibi,loqueris.*Ne timeas à facie
eorũ,quia tecum ego sum, vt eruam te,
10 dicit Dñs.* Et misit Dñs manũ suam,&
C tetigit os meũ:& dixit Dñs ad me:Ecce
dedi verba mea in ore tuo : * ecce con-
stitui te hodie super Gẽtes, & super re-
11 gna, || vt euellas , & destruas, & disper- || Inf.
das,& dissipes,& ædifices,& plantes.* Et 18.a.7
12 factum est verbũ Domini ad me dicens:
Quid tu vides Ieremia?Et dixi : Virgam
vigilantem ego video.* Et dixit Dñs ad
13 me:Bene vidisti,quia vigilabo ego super
verbo meo vt faciã illud.*Et factum est
verbũ Dñi secundò ad me,dicens:Quid
14 tu vides?Et dixi : Ollam succensam ego
video,& faciem eius à facie Aquilonis.
15 *Et dixit Dominus ad me:||ab Aquilone || Inf.
pãdetur malũ super omnes habitatores 4.b.6.
terræ,* quia ecce ego cõuocabo omnes
D cognationes regnorum Aquilonis , ait
Dominus:& veniẽt & ponẽt vnusquisq;
16 solium suũ in introitu portarum Ieru-
salem , & super omnes muros eius in
circuitu,& super vniuersas vrbes Iuda.
* Et loquar iudicia mea cum eis, super
17 omnẽ malitiam eorum, qui derelique-
runt me , & libauerunt diis alienis , &
adorauerunt opus manuũ suarum. * Tu
ergo accinge lumbos tuos , & surge, &
18 loquere ad eos omnia quæ ego præci-
pio tibi.Ne formides à facie eorũ : nec
enim timere te faciã vultũ eorũ.*|| Ego || Inf.
quippe dedi te hodie in ciuitatem mu- 6.g.27
nitam , & in columnam ferream , & in
19 murum æreum , super omnem terram,
regibus Iuda,principibus eius,& sacer-
dotibus,& populo terræ.* Et bellabunt
aduersum te,& non præualebunt : quia
ego tecum sum,ait Dñs,vt liberem te.

CAPVT II.

Grauiter expostulat Dominus cum filiis Isaël & Iuda , potissimum cum pastoribus ac prophetis , quod non respicientes accepta à Deo varia beneficia, eo qui fons est aquæ viuæ relicto adorauerunt idola , à quibus nihil boni expectare poterant : imò cùm toti essent in idololatria, rapinis & crudelitate, sese iustificare nitebantur, & propterea deuastandos prædicit.

1 ET factum est verbum Dñi ad me, di-
2 cens:* Vade, & clama in auribus Ie-
A rusalem , dicens:Hæc dicit Dñs Recor-
datus sum tui, miserans adolescentiam
tuã, & charitatem desponsationis tuæ,
quando

quando secuta es me in deserto,in terra
quæ non seminatur.*Sanctus Israël Do- 3
mino,primitiæ frugum eius:omnes,qui
deuorāt eum, delinquunt:mala venient
super eos, dicit Dñs. * Audite verbum 4
Dñi domus Iacob , & omnes cognatio-
|| Michææ 6. a.3. nes domus Israël,*hæc dicit Dñs:||Quid 5
inuenerunt patres vestri in me iniqui-
tatis , quia elongauerunt à me , & am-
bulauerunt post vanitatem,& vani facti
sunt ? * Et non dixerunt : Vbi est Dñs, 6
qui ascendere nos fecit de Terra Ægy- B
pti : qui traduxit nos per desertum,per
terram inhabitabilem & inuiam , per
terram sitis,& imaginē mortis,per ter-
rā,in qua non ambulauit vir,neque ha-
bitauit homo?*Et induxi vos in terram 7
Carmeli, vt comederetis fructum eius,
& optima illius:& ingressi contamina-
stis terram meam,& hereditatem meam
posuistis in abominationē.* Sacerdotes 8
non dixerunt.Vbi est Dñs ? & tenentes
legē nescierunt me, & pastores præua-
ricati sunt in me:& prophetæ prophe-
tauerunt in Baal , & idola secuti sunt.
* Propterea adhuc iudicio contendam 9
vobiscum, ait Dñs, & cum filiis vestris
disceptabo.*Trāsite ad insulas Cethim, 10
& videte : & in Cedar mittite, & consi- C
derate vehementer:& videte si factū est
huiusmodi.*Si mutauit gens deos suos, 11
& certè ipsi non sunt dij:populus verò
meus mutauit gloriā suam in idolum.
* Obstupescite cæli super hoc, & portæ 12
eius desolamini vehementer,dicit Dñs.
* Duo enim mala fecit populus meus : 13
Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ,
& foderunt sibi cisternas,cisternas dis-
sipatas,quæ continere non valēt aquas.
*Numquid seruus est Israël, aut verna- 14
culus?quare ergo factus est in prædam?
* Super eum rugierunt leones, & dede- 15
runt vocem suam, posuerunt terrā eius
in solitudinē:ciuitates eius exustæ sunt,
& non est qui habitet in eis.*Filij quo- 16
que Mempheos & Taphnes constupra- D
uerunt te vsque ad verticem. * Nūquid 17
non istud factū est tibi, quia dereliqui-
sti Dñm Deum tuum eo tempore , quo
ducebat te per viam?*Et nunc quid tibi 18
vis in via Ægypti , vt bibas aquam tur-
bidam?& quid tibi cum via Assyriorum,
vt bibas aquam fluminis ? * Arguet te 19
malitia tua,& auersio tua increpabit te.
Scito, & vide, quia malum & amarum
est reliquisse te Dñm Deum tuū,& non
esse timorē mei apud te,dicit Dñs Deus
exercituum. * A sæculo confregisti iu- 20
|| *Inf.* gum meum,rupisti vincula mea,& dixi-
3.b.6. sti : Non seruiam.|| In omni enim col-
|| *Isa.* le sublimi,& sub omni ligno frondoso,
5. 2.1. tu prosternebaris meretrix.* || Ego au- 21
Mat. tem plantaui te vineam electam, omne E
21. d. semen verum:quomodo ergo conuersa
33. es mihi in prauū vineā alienæ?*Si laue-
22 ris te nitro,& multiplicaueris tibi her-
bam borith, maculata es in iniquitate
tua coram me, dicit Dominus Deus.
23 *Quomodo dicis:Non sum polluta,post
Baalim non ambulaui:vide vias tuas in
conualle,scito quid feceris:cursor leuis
24 explicans vias suas. * Onager assuetus
in solitudine , in desiderio animæ suæ
attraxit ventum amoris sui : nullus a-
uertet eam : omnes qui quærunt eam,
non deficient : in menstruis eius inue-
25 nient eam.*Prohibe pedem tuum à nu-
ditate,& guttur tuum à siti.*Et dixisti :
Desperaui, nequaquam faciā: adamaui
quippe alienos , & post eos ambulabo.
26 * Quomodo confunditur fur quando
F deprehenditur , sic confusi sunt domus
Israël,ipsi & reges eorum, principes,&
27 sacerdotes,& prophetæ eorum,* dicen-
tes ligno : Pater meus es tu ; & lapidi;
Tu me genuisti.|| Verterunt ad me ter- || *Inf.*
gum,& non faciem,& in tempore affli- 32. f.
ctionis suæ dicent:Surge, & libera nos. 33.
28 *Vbi sunt dij tui,quos fecisti tibi ? sur-
gant & liberent te in tempore afflictio-
nis tuæ : ||secundùm numerū quippe ci- || *Inf.*
29 uitatum tuarū erant dij tui Iuda.*Quid 11.6.13
vultis mecum iudicio contendere? om-
30 nes dereliquistis me,dicit Dñs.*Frustra
percussi filios vestros, disciplinam non
receperunt : deuorauit gladius vester
prophetas vestros , quasi leo vastatór.
31 *generatio vestra.Videte verbum Dñi :
Numquid solitudo factus sum Israëli,
aut terra serotina ; quare ergo dixit
populus meus : Recessimus, non venie-
32 mus vltrà ad te ;* Numquid obliuisce-
G tur virgo ornamenti sui,aut sponsa fas-
ciæ pectoralis suæ; populus verò meus
33 oblitus est mei diebus innumeris.*Quid
niteris bonam ostendere viam tuam ad
quærendam dilectionem , quæ insuper
34 & malitias tuas docuisti vias tuas, * &
in alis tuis inuentus est sanguis anima-
rum pauperum & innocentum ; non in
fossis inueni eos , sed in omnibus quæ
35 suprà memoraui.* Et dixisti:Absq; pec-
cato & innocens ego sum:& propterea
auertatur furor tuus à me:Ecce ego iu-
dicio contendam tecum,eo quòd dixe-
36 ris : Non peccaui.* Quàm vilis facta es
nimis, iterans vias tuas ! & ab Ægypto
confunderis , sicut confusa es ab Assur.
37 * Nam & ab ista egredieris , & manus
tuæ erunt super caput tuum : quoniam
obtriuit Dominus confidentiam tuam,
& nihil habebis prosperum in ea.

C A P. III.

Deus incomparabili clementia populum suum ad se reuocat ab idololatria, in qua Iuda etiam Israelem excessit : promittens se assumpturum eos in filios, & veros pastores eis daturum , vt Ierosolymis in pace colant Dominum : de futura gloria & exaltatione Ierusalem,

ac

ac Gentium ad eam congregatione, & de populi pœnitentia.

VVlgò dicitur: Si dimiserit vir vxo- 1
rem suã, & recedens ab eo, duxerit A
virum alterum: numquid reuertetur ad
eam vltrà? nũquid non polluta & con-
taminata erit mulier illa? tu autem for-
nicata es cum amatoribus multis: tamẽ
reuertere ad me, dicit Dñs, & ego susci-
piã te.* Leua oculos tuos in directum, 2
& vide vbi non prostrata sis: in viis se-
debas, expectans eos quasi latro in so-
litudine: & polluisti terram in fornica-
tionibus tuis, & in malitiis tuis.* Quam 3
ob rem prohibitæ sunt stillæ pluuiarũ,
& serotinus imber non fuit: frons mu-
lieris meretricis facta est tibi, noluisti
erubescere. * Ergo saltem amodò voca 4
me: Pater meus, dux virginitatis meæ
tu es:* Numquid irasceris in perpetuũ, 5
aut perseuerabis in finem? Ecce locuta B
es, & fecisti mala, & potuisti. * Et dixit 6
|| Sup. 2. d. 20. Dñs ad me in diebus Iosiæ regis: ||Num-
quid vidisti quæ fecerit auersatrix Is-
raël? abiit sibimet super omnem mon-
tem excelsum, & sub omni ligno fron-
doso, & fornicata est ibi. * Et dixi cùm 7
fecisset hæc omnia. Ad me reuertere: &
non est reuersa. Et vidit præuaricatrix
soror eius Iuda;* quia pro eo, quòd 8
mœchata esset auersatrix Israël, dimi-
sissem eam, & dedissem ei libellum re-
pudij: & non timuit præuaricatrix Iuda C
soror eius, sed abiit, & fornicata est
etiam ipsa. * Et facilitate fornicationis 9
suæ contaminauit terram: & mœchata
est cum lapide & ligno.* Et in omnibus 10
his nõ est reuersa ad me præuaricatrix
soror eius Iuda in toto corde suo, sed
in mendacio, ait Dñs. * Et dixit Dñs ad 11
me: Iustificauit animam suam auersa-
trix Israël, comparatione præuaricatri-
cis Iudæ. * Vade, & clama sermones 12
istos contra Aquilonem, & dices: Re- D
uertere auersatrix Israël, ait Dñs, &
non auertam faciem meam à vobis:
quia sanctus ego sum, dicit Dñs, & non
irascar in perpetuũ.* Verumtamen scito 13
iniquitatem tuam, quia in Dñm Deum
tuum præuaricata es: & dispersisti vias
tuas alienis sub omni ligno frondoso,
& vocem meam non audisti, ait Dñs.
*Cõuertimini filij reuertẽtes, dicit Dñs: 14
quia ego vir vester: & assumã vos vnum
de ciuitate, & duos de cognatione, &
introducam vos in Sion:* Et dabo vobis 15
pastores iuxta cor meum, & pascẽt vos
scientia & doctrina. * Cùmque multi- 16
plicati fueritis, & creueretis in terra in E
diebus illis, ait Dñs: non dicent vltrà:
Arca testamenti Dñi: neq; ascendet su-
per cor, neq; recordabuntur illius: nec
visitabitur, nec fiet vltrà. *In tempore 17
illo vocabunt Ierusalem Solium Dñi:
& congregabuntur ad eam omnes Gen-
tes in nomine Dñi in Ierusalem, & non
ambulabunt post prauitatem cordis sui
pessimi.* In diebus illis ibit domus Iuda
18 ad domum Israël, & venient simul de
terra Aquilonis, ad terram quam dedi
patribus vestris.* Ego autem dixi: Quo-
19 modo ponam te in filios, & tribuam
tibi terram desiderabilem, hereditatem
F præclarã exercituum Gentium? Et dixi:
Patrem vocabis me, & post me ingredi
non cessabis.* Sed quomodo si contem-
20 nat mulier amatorem suum, sic cõtem-
psit me domus Israël, dicit Dñs.* Vox in
21 viis audita est, ploratus & vlulatus fi-
liorum Israël: quoniam iniquam fece-
runt viam suam, obliti sunt Dñi Dei sui.
* Conuertimini filij reuertentes, & sa-
22 nabo auersiones vestras. Ecce nos veni-
mus ad te: tu enim es Dominus Deus
noster.* Verè mendaces erant colles, &
23 multitudo montium verè in Dño Deo
G nostro salus Israël.* Confusio comedit
24 laborem patrum nostrorum ab adoles-
centia nostra, greges eorum, & armen-
ta eorum, filios eorum, & filias eorum.
* Dormiemus in confusione nostra, &
25 operiet nos ignominia nostra: quo-
niam Domino Deo nostro peccauimus
nos, & patres nostri, ab adolescentia
nostra vsque ad diem hanc: & non au-
diuimus vocem Domini Dei nostri.

CAP. IV.

Promittit Dominus veniam si se verè conuertant & corde circumcidant, comminando grauia mala si in malis persistant; quapropter luget propheta videns terram deuastandam, & in solitudinem redigendam: ita tamen vt non fiat consummatio.

1 A SI reuerteris Israël, ait Dñs, ad me
conuertere: si abstuleris offendicula
tua à facie mea, non commoueberis.* Et
2 iurabis: Viuit Dñs in veritate, & in iu-
dicio, & in iustitia: & benedicent eum
3 Gentes, ipsũmque laudabũt.* Hæc enim
dicit Dñs viro Iuda & Ierusalem: ||No- || Osee 10. d. 12.
uate vobis nouale, & nolite serere su-
4 per spinas:* circumcidimini Dño, & au-
ferte præputia cordium vestrorum viri
Iuda, & habitatores Ierusalem: ne fortè
egrediatur vt ignis indignatio mea, &
succendatur, & non sit qui extinguat
propter malitiam cogitationum vestra-
5 rum.* Annuntiate in Iuda, & in Ierusa-
B lem auditum facite: loquimini, & cani-
te tuba in terra: clamate fortiter, & di-
cite: Congregamini, & ingrediamur ci-
6 uitates munitas,* leuate signum in Sion,
|| Confortamini, nolite stare, quia ma- || Sup. 1. c. 14
lum ego adduco ab Aquilone, & con-
7 tritionem magnam. * Ascendit leo de
cubili suo, & prædo Gentium se leua-
uit: egressus est de loco suo, vt ponat
terram tuam in solitudinem: ciuitates
tuæ vastabuntur, remanentes absque

habitatore. * Super hoc accingite vos 8
ciliciis,plangite & vlulate:quia non est C
auersa ira furoris Domini à nobis.* Et 9
erit in die illa,dicit Dominus : Peribit
cor regis,& cor principum:& obstupes-
cent sacerdotes,& prophetæ consterna-
buntur.*Et dixi : Heu,heu,heu,Domine 10
Deus , ergóne decepisti populum istum
& Ierusalem,dicens : Pax erit vobis : &
ecce peruenit gladius vsq; ad animam?
* In tempore illo dicetur populo huic 11
& Ierusalem : Ventus vrens in viis,quæ
sunt in deserto viæ filiæ populi mei,nō
ad ventilandum & ad purgandum.* Spi- 12
ritus plenus ex his veniet mihi & nunc
ego loquar iudicia mea cum eis.*Ecce 13
quasi nubes ascendet,& quasi tempestas D
currus eius : velociores aquilis equi il-
lius : væ nobis quoniam vastati sumus.
* Laua à malitia cor tuum Ierusalem, 14
vt salua fias:vsquequò morabūtur in te
cogitationes noxiæ:*Vox enim annun- 15
tiantis à Dan , & notum facientis ido-
lum de monte Ephraim.* Dicite genti- 16
bus : Ecce auditum est in Ierusalem cu-
stodes venire de terra longinqua , &
dare super ciuitates Iuda vocem suam.
* Quasi custodes agrorum facti sunt su- 17
per eam in gyro:quia me ad iracundiā
|| Sap. 1. a. 3. b. 5. prouocauit , dicit Dñs. * || Viæ tuæ & 18
cogitationes tuæ fecerunt hæc tibi:ista
malitia tua , quia amara , quia tetigit
cor tuum : * Ventrem meum , ventrem 19
meum doleo, sensus cordis mei turbati E
sunt in me : non tacebo , quoniam vo-
cem buccinæ audiuit anima mea , cla-
morem prælij.*Contritio super contri- 20
tionem vocata est, & vastata est omnis
terra : repentè vastata sunt tabernacula
mea,subitò pelles meæ.* Vsquequò vi- 21
debo fugientem,audiā vocem buccinæ?
* Quia stultus populus meus me non 22
cognouit:filij insipientes sunt,& vecor-
des:sapientes sunt vt faciam mala,bene
autem facere nescierunt. *Aspexi terrā, 23
& ecce vacua erat,& nihili; & cælos,&
non erat lux in eis.*Vidi montes,& ec- 24
ce mouebantur : & omnes colles con-
turbati sunt.* Intuitus sum, & non erat 25
homo & omne volatile cæli recessit.
*Aspexi , & ecce Carmelus desertus : & 26
omnes vrbes eius destructæ sunt à facie F
Domini,& à facie irę furoris eius.*Hæc 27
enim dicit Dñs:Deserta erit omnis ter-
ra,sed tamen consummationem non fa-
ciam.*Lugebit terra, & mœrebunt cæli 28
desuper:eo quòd locutus sum,cogitaui,
& non pœnituit me,nec auersus sum ab
eo. * A voce equitis,& mittentis sagit- 29
tam , fugit omnis ciuitas : ingressi sunt G
ardua , & ascenderunt rupes : vniuersæ
vrbes derelictæ sunt , & non habitat in
eis homo. * Tu autem vastata quid fa- 30
cies? cùm vestieris te coccino,cùm or-
nata fueris monili aureo , & pinxeris
stibio oculos tuos,frustra componeris;
contempserunt te amatores tui, animā
31 tuam quærent.*Vocem enim quasi par-
turientis audiui, angustias vt puerperæ:
Vox filiæ Sion intermorientis , expan-
dentisq; manus suas : væ mihi,quia de-
fecit anima mea propter interfectos.

CAP. V.

Dominus in Ierusalem quærit virum iustum , vt illi misereatur : sed tam plebs quàm optimates in prauitatibus suis & idololatria indurati sunt & effusi , ideo comminatur eis vastationem ab extraneo populo,eò quòd cæci & surdi facti sint , non tamen vsque ad consummationem.

1 A Circuite vias Ierusalem,& aspicite,&
cōsiderate,& quærite in plateis eius,
an inueniatis virum facientē iudicium,
& quærentem fidē : & propitius ero ei.
2 * Quòd si etiam,Viuit Dñs,dixerint : &
3 hoc falsò iurabunt.* Dñe oculi tui res-
piciunt fidem : percussisti eos , & non
doluerunt : attriuisti eos, & renuerunt
accipere disciplinam : indurauerunt fa-
cies suas supra petram,& noluerunt re-
4 uerti.*Ego antē dixi ; Forsitan pauperes
sunt & stulti, ignorantes viā Dñi, iudi-
5 cium Dei sui.*Ibo igitur ad optimates,
B & loquar eis:ipsi enim cognouerunt viā
Domini,iudicium Dei sui:& ecce magis
hi simul confregerunt iugum, ruperunt
6 vincula. * Idcircò percussit eos leo de
silua,lupus ad vesperā vastauit eos,par-
dus vigilās super ciuitates eorū:omnis,
qui egressus fuerit ex eis capietur:quia
multiplicatæ sunt præuaricationes eo-
rum, cōfortatæ sunt auersiones eorum.
7 * Super quo propitius tibi esse potero?
filij tui dereliquerunt me,& iurant in
his qui nō sunt dij:saturaui eos, & mœ-
chati sunt,& in domo meretricis luxu-
8 riabantur. * Equi amatores & emissarij
facti sunt. || Vnusquisque ad vxorē pro- || Eze. 22. b. 11.
9 ximi sui hinniebat.*Numquid super his
D non visitabo, dicit Dñs, & in gente tali
10 non vlciscetur anima mea ? * Ascendite
muros eius,& dissipate, consummatio-
nem autē nolite facere : auferte propa-
11 gines eius, quia non sunt Dñi.*Præua-
ricatione enim præuaricata est in me
domus Israël, & domus Iuda , ait Dñs.
12 *Negauerunt Dñm, & dixerunt:Non est
ipse,neque veniet super nos malū : gla-
13 dium & famē non videbimus.*Prophe-
tæ fuerunt in ventum locuti,& respon-
sum non fuit in eis : hæc ergo euenient
14 illis.* Hæc dicit Dñs Deus exercituum:
Quia locuti estis verbum istud:ecce ego
do verba mea in ore tuo in ignem , &
populum istum in ligna,& vorabit eos.
15 * Ecce ego adducam super vos gentem
D de longinquo domus Israël , ait Dñs;
gentem robustam,gentem antiquā,gen-
tem,cuius ignorabis linguam,nec intel-
liges

liges quid loquatur. * Pharetra eius 16
quasi sepulchrum patens, vniuersi for-
tes. * Et comedet segetes tuas,& panem 17
tuũ: deuorabit filios tuos,& filias tuas:
comedet gregem tuum, & armenta tua:
comedet vineam tuam, & ficum tuam:
& conteret vrbes munitas tuas, in qui-
bus tu habes fiduciam,gladio. * Verum- 18
||Infr. tamen in diebus illis, ait Dñs, non fa-
16.b. ciam vos in consummatione. * || Quòd 19
10. si dixeritis:Quare fecit nobis Dñs Deus E
noster hæc omnia? dices ad eos: Sicut
dereliquistis me, & seruistis Deo alie-
no in terra vestra,sic seruietis alienis in
terra non vestra.*Annũtiate hoc domui 20
Iacob,& auditũ facite in Iuda,dicentes:
*Audi popule stulte, qui non habes 21
cor:qui habentes oculos,non videtis;&
aures,& non auditis. *Me ergo non ti- 22
mebitis,ait Dñs:& à facie mea non do-
lebitis? Qui posui arenã terminũ mari,
præceptũ sempiternum, quod non præ-
teribit: & commouebuntur,& non po-
terunt: & intumescent fluctus eius: &
non transibunt illud: * populo autem 23
huic factum est cor incredulum,& exa- F
sperans, recesserunt & abierunt. * Et 24
non dixerunt in corde suo: Metuamus
Dñm Deum nostrũ, qui dat nobis plu-
uiam temporaneã & serotinam in tem-
pore suo; plenitudinem annuæ messis
custodientem nobis:*Iniquitates vestræ 25
declinauerunt hæc; & peccata vestra
prohibuerũt bonũ à vobis. *Quia inuẽ- 26
ti sunt in populo meo impij insidiantes
quasi aucupes,laqueos ponẽtes & pedi-
cas ad capiendos viros.*Sicut decipula 27
plena auibus, sic domus eorum plenæ
dolo: ideò magnificati sunt & ditati.
||Is.1. * Incrassati sunt & impinguati: & præ- 28
f.23. terierũt sermones meos pessimè.||Cau- G
Zach. sam viduæ non iudicauerunt, causam
7.c.10 pupilli non direxerunt, & iudiciũ pau-
perũ non iudicauerunt. * Numquid su- 29
per his nõ visitabo, dicit Dñs? aut super
gentẽ huiusmodi non vlciscetur anima
mea? *Stupor & mirabilia facta sunt in 30
terra: *prophetæ prophetabant menda- 31
cium, & sacerdotes applaudebant ma-
nibus suis: & populus meus dilexit ta-
lia: quid igitur fiet in nouissimo eius?

CAP. VI.

Prædicitur calamitas ac vastitas Ierosolymorum ab Assyriis, eò quòd contempserint legem Domini, nec audire voluerint increpationes: sed omnes, & potissimum primates, propheta ac sacerdotes auaritiæ & dolo studuerint: ideoque & ipsos & eorũ sacrificia Deus abiicit: iubet ergo propheta eos lugere quoniam purgari conflatorio non potuerũt.

COnfortamini filij Benjamin in me- 1
dio Ierusalem, & in Thecua clãgi- A
te buccina,& super Bethacarem leuate
vexillum: quia malum visum est ab
2 Aquilone,& cõtritio magna. *Speciosæ
3 & delicatæ assimilaui filiam Sion. * Ad
eam venient pastores, & greges eorum:
fixerunt in ea tentoria in circuitu: pas-
cet vnusquisque eos,qui sub manu sua
4 sunt. * Sanctificate super eam bellum:
consurgite, & ascendamus in meridie:
væ nobis, quia declinauit dies,quia lõ-
5 giores factæ sunt vmbræ vesperi. * Sur-
gite, & ascendamus in nocte, & dissipe-
6 mus domos eius. * Quia hæc dicit Dñs
B exercituũ:Cædite lignum eius,& fundi-
te circa Ierusalẽ aggerẽ,hæc est ciuitas
visitationis, omnis calumnia in medio
7 eius. * Sicut frigidã fecit cisterna aquã
suam,sic frigidam fecit malitiam suam:
iniquitas & vastitas audietur in ea,co-
8 rã me semper infirmitas & plaga. *Eru-
dire Ierusalem, ne fortè recedat anima
mea à te, ne fortè ponam te desertam,
9 terram inhabitabilem. * Hæc dicit Do-
minus exercituum: Vsque ad racemum
colligẽt quasi in vinea reliquias Israel:
conuerte manum tuam quasi vindemia-
10 tor ad cartallum. *Cui loquar? & quem
cõtestabor vt audiat? ecce incircumci-
sæ aures eorum, & audire non possunt:
ecce verbum Domini factum est eis in
C opprobrium, & non suscipient illud.
11 * Idcircò furore Domini plenus sum,
laboraui sustinẽs: effunde super paruu-
lum foris, & super consilium iuuenum
simul: vir enim cum muliere capietur,
12 senex cum pleno dierum.*Et transibunt
domus eorum ad alteros,agri & vxores
pariter: quia extendam manum meam
super habitantes terrã, dicit Dominus,
13 * || A minore quippe vsque ad maiorem ||Isa.
omnes auaritiæ student: & à propheta 56.d.
vsque ad sacerdotem cuncti faciũt do- 11.
14 lum. * Et curabant contritionem filiæ Inf.8.
D populi mei cũ ignominia,dicentes Pax, d.10.
15 pax:& non erat pax.*Confusi sunt,quia
abominationem fecerunt: quin potiùs
cõfusione non sunt cõfusi,& erubescere
nescierunt: quam ob rem cadent inter
ruẽtes:in tempore visitationis suæ cor-
16 ruent, dicit Dominus. * Hæc dicit Do-
minus: State super vias,& videte, & in-
terrogate de semitis antiquis, quæ sit
via bona,& ambulate in ea: || & inue-
nietis refrigerium animabus vestris. Et ||Mat.
17 dixerũt. Non ambulabimus. *Et consti- 11.d.
tui super vos speculatores.Audite vocẽ 29.
18 tubæ. Et dixerunt:Non audiemus.*Ideò
E audite gentes,& cognosce congregatio,
19 quanta ego faciam eis.*Audi terra:Ecce
ego adducã mala super populũ istum,
fructum cogitationum eius quia verba
mea non audierunt, & legẽ meam pro-
20 iecerunt. * ||Vt quid mihi thus de Saba ||Isa.1.
affertis, & calamum suaueolentem de c.11.
terra longinqua? holocautomata vestra
non sunt accepta, victimæ vestræ non
21 placuerunt mihi. * Propterea hæc dicit
Domi

Dñs:Ecce ego dabo in populum istum F
ruinas, & ruent in eis patres & filij si-
mul vicinus & proximus peribũt. * Hæc 22
dicit Dñs: Ecce populus venit de terra
Aquilonis, & gens magna consurget à
finibus terræ.*Sagittam & scutum arri- 23
piet: crudelis est: & non miserebitur,
vox eius quasi mare sonabit & super
equos ascenderet,præparat quasi vir ad
prælium, aduersum te filia Sion. * Au- 24
diuimus famã eius,dissolutæ sunt manꝰ
nostræ: tribulatio apprehendit nos, &
dolores vt parturientẽ. * Nolite exire 25
ad agros, & in via ne ambuletis:quoniã
gladius inimici, pauor in circuitu. *Fi- 26 G
lia populi mei accingere cilicio,& cõ-
spergere cinere: luctum vnigeniti fac
tibi,planctũ amarum, quia repentè ve-
niet vastator super nos. * Probatorem 27
dedi te in populo meo robustum: &
scies, & probabis viam eorum.*Omnes 28
iusti principes declinantes, ambulantes
fraudulenter, æs & ferrũ: vniuersi cor-
rupti sũnt. * Defecit sufflatorium, in 29
igne consumptum est plumbum, frustra
conflauit conflator: malitiæ enim eorũ
non sunt cõsumptæ. * Argentũ reprobũ 30
vocate eos, quia Dñs proiecit illos.

CAP. VII.

Quòd frustrà confidant in templo, pessima perpetrantes, & prophetas audire nolentes, sicut & patres eorum: quapropter denunciat templum abiiciendum, & terram Iudæ redigendam in solitudinem: nec profuturam orationem Ieremiæ pro illis, nec oblata ab eis sacrificia, propter excelsa Topheth in valle filij Ennom, & multiplices ipsorum malitias.

Verbum,quod factum est ad Ieremiã 1
à Dño,dicens:*Sta in porta domus 2
Dñi,& prædica ibi verbũ istud, & dic; A
Audite verbum Dñi omnis Iuda,qui in-
gredimini per portas has, vt adoretis
Dñm. *Hæc dicit Dñs exercituum Deus 3
||*Infr.* Israel:||bonas facite vias vestras, & stu-
26. d. dia vestra: & habitabo vobiscũ in loco
13. isto. * Nolite confidere in verbis men- 4
dacij,dicentes:Templum Dñi,templum
Dñi,templum Dñi est. * Quoniã si bene 5
direxeritis vias vestras, & studia vestra:
si feceritis iudicium inter virum & pro-
ximum eius, * aduenæ,& pupillo & vi- 6
duæ non feceritis calumniam nec san- B
guinem innocentem effuderitis in loco
hoc; & post deos alienos non ambula-
ueritis in malum vobismetipsis: *habi- 7
tabo vobiscum in loco isto; in terra,
quam dedi patribus vestris à sæculo, &
vsque in sæculum. * Ecce vos confiditis 8
vobis in sermonibus mendacij,qui non
proderunt vobis, *furari, occidere, 9
adulterari, iurare mendaciter, libare
Baalim, & ire post deos alienos, quos
ignoratis. * Et venistis, & stetistis corã 10
me in domo hac, in qua inuocatum est
nomen meũ,& dixistis: Liberati sumus,
eo quòd fecerimus omnes abomina- ||*Mat.*
11 tiones istas. * ||Numquid ergo spelunca *21. b.*
latronum facta est domus ista, in qua *13.*
inuocatum est nomẽ meũ in oculis ve- *Mar.*
stris? ego, ego sum:ego vidi,dicit Dñs. *11. c.*
12 * Ite ad locum meum in Silo,vbi habi- *17.*
tauit nomen meũ à principio:& videte *Luc.*
quæ fecerim ei propter malitiã populi *19. g.*
13 mei Israel,*& nunc,quia fecistis omnia *46.*
C opera hæc, dicit Dñs:& locutus sum ad
vos manè consurgens, & loquens,& nõ ||*Pro.*
audistis: || & vocaui vos,& non respon- *1. c. 24*
14 distis:*||Faciam domui huic, in qua in- *Isa. 65*
uocatum est nomen meũ, & in qua vos *b. 12.*
habetis fiduciam; & loco, quem dedi *1. Reg.*
vobis & patribus vestris, sicut feci Silo. *4. a. 2.*
15 * Et proiiciã vos à facie mea,sicut pro- *b. 10.*
ieci omnes fratres vestros, vniuersum || *Inf.*
16 semen Ephraim. * || Tu ergo noli orare *11. e.*
pro populo hoc, nec assumas pro eis *14. b.*
laudẽ & orationem,& non obsistas mi- *11.*
17 hi:quia non exaudiam te. *Nónne vides
D quid isti faciunt in ciuitatibus Iuda, &
18 in plateis Ierusalem? * Filij colligunt
ligna, & patres succẽdunt ignẽ, & mu-
lieres conspergunt adipem, vt faciant
placẽtas reginæ cæli,& libent diis alie-
nis, & me ad iracundiam prouocent.
19 *Numquid me ad iracundiã prouocant,
dicit Dñs? nónne semetipsos in confu-
20 sionem vultus sui? *Ideò hæc dicit Dñs
Deus: Ecce furor meus, & indignatio
mea cõflatur super locum istum, super
viros,& super iumenta,& super lignum
regionis, & super fruges terræ, & suc-
21 cendetur,& nõ extinguetur. *Hæc dicit
E Dñs exercituum Deus Israel: Holocau-
tomata vestra addite victimis vestris,
22 & comedite carnes: *Quia non sum lo-
cutus cum patribus vestris,& non præ-
cepi eis,in die, qua eduxi eos de Terra
Ægypti, de verbo holocautomatum, &
23 victimarũ. *Sed hoc verbũ præcepi eis,
dicens: Audite vocẽ meam,& ero vobis
Deus,& vos eritis mihi populus:& am-
bulate in omni via,quã mandaui vobis,
24 vt bene sit vobis. * Et non audierũt,nec
inclinauerũt aurẽ suam:sed abierunt in
voluntatibus* & in prauitate cordis sui
mali: factique sunt retrorsum & non in
25 ante, *à die qua egressi sunt patres eo-
F rum de terra Ægypti, vsque ad diem
hãc. Et misi ad vos omnes seruos meos
prophetas per diem cõsurgens diluculo
26 & mittens. * Et non audierunt me, nec
inclinauerunt aurem suam: sed indura-
uerunt ceruicem suam:||& peius operati ||*Infr.*
27 sunt, quàm patres eorum. *Et loqueris *16. c.*
ad eos omnia verba hæc, & non au- *12.*
dient te: & vocabis eos,& non respon-
28 debunt tibi. * Et dices ad eos: Hæc est
gens, quæ non audiuit vocem Dñi Dei
sui,nec recepit disciplinam: periit fides
&

& ablata est de ore eorum. *Tonde ca- 29
pillum tuum,& proiice, & sume in di-
rectum planctum:quia proiecit Dñs, &
reliquit generationē furoris sui, * quia 30
fecerunt filij Iuda malū in oculis meis;
dixit Dominus. Posuerunt offendicula
sua in domo,in qua inuocatum est no-
men meum vt pollueret eam: & ædi- 31
ficauerunt excelsa Topheth, quæ est G
in valle filij Ennom:vt incenderet filios
suos, & filias suas igni: quæ non præ-
cepi, nec cogitaui in corde meo.* Ideò 32
ecce dies venient, dicit Dñs,& non di-
cetur ampliùs, Topheth & Vallis filij
Ennom: sed Vallis interfectionis, & se-
pelient in Topheth,eo quòd non sit lo-
cus. * Et erit morticinum populi huius 33
in cibos volucribus cæli, & bestiis ter-
ræ,& non erit qui abigat. * || Et quies- 34 || Eze. 26. c. 13.
cere faciam de vrbibus Iuda,& de pla-
teis Ierusalem, vocem gaudij, & vo-
cem lætitiæ, vocem sponsi, & vocem
sponsæ:in desolationē enim erit terra.

CAP. VIII.

Quia tam reges, optimates, sacerdotes ac propheta, quam reliquus populus ad idololatriam conuersi sunt: & non considerato Domini iudicio, omnes relicta veritate studuerunt auaritia ac idololatria,& Dominum prouocantes noluerunt resipiscere: ideò ab hostibus crudelissimu affligentur.

IN illo tempore,ait Dñs: Eiicient ossa 1
regum Iuda, & ossa principium eius, A
& ossa sacerdotum, & ossa propheta-
rum, & ossa eorū qui habitauerunt Ie-
rusalem, de sepulchris suis: *& expan- 2
dent ea ad solem, & lunam, & omnem
militiam cæli,quæ dilexerunt,& quibus
seruierunt, & post quæ ambulauerunt,
& quæ quæsierunt, & adorauerunt:non
colligentur, & non sepelientur:in ster-
quilinium super faciem terræ erunt.
*Et eligent magis mortem quàm vitam 3
omnes qui residui fuerint de cognatio-
ne hac pessima in vniuersis locis, quæ
derelicta sunt, ad quæ eieci eos, dicit
Dñs exercituum. *Et dices ad eos: Hæc 4
dicit Dñs:Nūquid qui cadit,non resur- B
get? & qui auersus est, non reuertetur?
* Quare ergo auersus est populus iste in 5
Ierusalem auersione cōtentiosa? Appre-
henderūt mendaciū,&noluerūt reuerti.
* Attendi,& auscultaui:nemo quod bo- 6
nū est loquitur, nullus est qui agat pœ-
nitentiā super peccato suo,dicēs: Quid C
feci? omnes conuersi sunt ad cursū suū,
quasi equus impetu vadens ad prælium.
*Miluus in cælo cognouit tēpus suum, 7
turtur, & hirundo,& ciconia custodie-
runt tēpus aduentus sui: populus autem
meus non cognouit iudiciū Dñi. *Quo- 8
modo dicitis: Sapientes nos sumus, &
lex Dñi nobiscum est? verè mendacium
operatus est stylus mendax scribarum.
9 * Confusi sunt sapientes, perterriti &
capti sunt: verbum enim Dñi proiece-
10 runt,& sapientia nulla est in eis.*||Pro- || Isa. 56. d. 11. Sup. 6 c. 13.
D pterea dabo mulieres eorum exteris,
agros eorum heredibus:quia à minimo
vsque ad maximum omnes auaritiam
sequuntur: à propheta vsque ad sacer-
11 dotem cuncti faciunt mendaciū.*Et sa-
nabant contritionē filiæ populi mei ad
ignominiam,dicētes: Pax,pax:cùm non
12 esset pax. * Confusi sunt,quia abomina-
tionē fecerunt: quinimò confusione nō
sunt confusi, & erubescere nescierunt:
idcircò cadent inter corruentes, in tē-
pore visitationis suæ corruent, dicit
13 Dñs. *Congregans congregabo eos, ait
E Dñs: non est vua in vitibus,& non sunt
ficus in ficulnea,folium defluxit:& dedi
14 eis quæ prætergressa sunt. *Quare sede-
mus? conuenite,& ingrediamur ciuita-
tem munitam,& sileamus ibi: quia Dñs
Deus noster silere nos fecit, & potū de-
dit nobis aquam fellis:peccauim⁹ enim
15 Dño. * || Expectauimus pacem, & non || Infr. 14. d. 19.
erat bonum; tēpus medelæ,& ecce for-
16 mido. * A Dan auditus est fremitus e-
F quorum eius, à voce hinnituū pugna-
torū eius cōmota est omnis terra:& ve-
nerunt, & deuorauerunt terram,& ple-
nitudinem eius; vrbem, & habitatores
17 eius. *Quia ecce ego mittam vobis ser-
pentes regulos,quibus non est incanta-
18 tio: & mordebunt vos,ait Dñs: * dolor
meus super dolorem, in me cor meum
19 mœrens. * Ecce vox clamoris filiæ po-
G puli mei de terra longinqua: Numquid
Dñs non est in Siō, aut rex eius non est
in ea? Quare ergo me ad iracūdiā cōci-
tauerunt in sculptilibus suis,& in vani-
20 tatibus alienis? * Transiit messis, finita
21 est æstas,& nos saluati non sumus. * Su-
per contritione filiæ populi mei cōtri-
tus sum & contristatus stupor obtinuit
22 me. * Numquid resina nō est in Galaad?
aut medicus nō est ibi?Quare igitur nō
est obducta cicatrix filiæ populi mei.

CAPVT IX.

Luget propheta interficiendos de Iudaa: in nullo dicit esse fidendum, cum omnes dolosè incedant: & quia Iudaa vastanda est, vult omnes assumere luctum: in solo Deo eiúsque cognitione gloriandum, qui puniet tam Gentiles quàm filios Israel incircumcisos corde.

1 QVis dabit capiti meo aquā,& ocu-
A lis meis fontem lachrymarum? &
plorabo die ac nocte, interfectos filiæ
2 populi mei.*Quis dabit me in solitudi-
ne diuersorium viatorum, & derelin-
quam populum meū,& recedam ab eis?
quia omnes adulteri sunt, cœtus præ-
uaricatorum. *Et extenderunt linguam
3 suam quasi arcū mēdacij & non verita-
tis:cōfortati sunt in terra,quia de malo
ad malum egressi sunt, & me non co-
gnoue

gnouerũt, dicit Dñs. *Vnusquisque se à 4
proximo suo custodiat, & in omni fra-
tre suo non habeat fiduciã: quia omnis B
frater supplãtans supplantabit,& omnis
amicus fraudulẽter incedet. *Et vir fra- 5
trem suum deridebit, & veritatem non
loquentur:docuerunt enim linguã suam
loqui mendaciũ:vt iniquè agerẽt labo-
rauerũt. *Habitatio tua in medio doli: 6
In dolo renuerunt scire me,dicit Dñs.*
Propterea hæc dicit Dñs exercituum : 7
Ecce ego conflabo,& probabo eos;quid
enim aliud faciam à facie filiæ populi
mei. *Sagitta vulnerans lingua eorum, 8
||Psal. dolum locuta est:in ore suo pacem cum C
27. a. amico suo loquitur,& occultè ponit ei
3. insidias. * Numquid super his non visi- 9
tabo, dicit Dñs?aut in gente huiusmodi
non vlciscetur anima mea? *Super mõ- 10
tes assumam fletum ac lamentum,& su-
per speciosa deserti plãctum: quoniã in-
censa sunt,eo quod non sit vir pertran-
siens : & non audierũt vocẽ possidentis:
à volucre cæli vsque ad pecora trans-
migrauerunt & recesserunt. * Et dabo 11
Ierusalem in aceruos arenæ , & cubilia
draconũ : & ciuitates Iuda dabo in de-
solationem,eo quod non sit habitator.* 12
Quis est vir sapiens,qui intelligat hoc, D
& ad quem verbũ oris Dñi fiat vt annũ-
ciet istud,quare perierit terra,& exusta
sit quasi desertum , eo quod non sit qui
pertranseat? *Et dixit Dñs:Quia dereli- 13
querunt legem meam,quam dedi eis,&
non audierunt vocem meam, & nõ am-
bulauerunt in ea: *& abierunt post pra- 14
uitatem cordis sui,& post Baalim:quod
didicerũt à patribus suis. * Idcircò hæc 15
dicit Dñs exercituum Deus Israël: ||Ec-
||Infr. ce ego cibabo populũ istum absinthio, E
23. d. & potum dabo eis aquam fellis.*Et di- 16
15. spergam eos in Gentibus,quas non no-
uerunt ipsi & patres eorum , & mittam
post eos gladium,donec consumantur.* 17
Hæc dicit Dñs exercituum Deus Israel:
Cõtemplamini, & vocate lamẽtatrices,
& veniãt:& ad eas, quæ sapientes sunt,
mittite,& properent : *festinent,& assu- 18
mant super nos lamentum : deducant
oculi nostri lacrymas, & palpebræ no-
stræ defluant aquis. * Quia vox lamen- 19
tationis audita est de Sion : Quomodo
vastati sumus & confusi vehementer ?
quia dereliquimus terrã, quoniã deie- F
cta sunt tabernacula nostra.*Audite er- 20
go mulieres verbũ Dñi:& assumant au-
res vestræ sermonẽ oris eius, & docete
filias vestras lamentũ,& vnaquæq; pro-
ximam suam planctum: * quia ascendit 21
mors per fenestras nostras , ingressa est
domos nostras,disperdere paruulos de-
foris, iuuenes de plateis.*Loquere:Hæc 22
dicit Dñs : Et cadet morticinũ hominis
quasi stercus super faciem regionis , &
quasi fœnũ post tergum metentis, & nõ
est qui colligat. *Hæc dicit Dñs : ||Non 1.Cor.
23 glorietur sapiens in sapientia sua,& nõ 1.d.31.
G glorietur fortis in fortitudine sua , & 2.Cor.
24 non glorietur diues in diuitiis suis:*sed 10. d.
in hoc glorietur, qui gloriatur,scire & 17.
nosse me,quia ego sum Dñs , qui facio
misericordiam,& iudicium, & iustitiam
in terra:hæc enim placent mihi,ait Do-
25 minus. *Ecce dies veniunt,dicit Dñs: &
visitabo super omnem qui circumci-
26 sum habet præputium , * super Ægyp-
tum , & super Iuda , & super Edom , &
super filios Ammon, & super Moab , &
super omnes qui attonsi sunt in comã,
habitantes in deserto: quia omnes gen-
tes habent præputium , omnis autem
domus Israel incircumcisi sunt corde.

CAP. X.

Non est timenda cælestis constellatio, nec vanissima ac imbecillia idola : sed Dominus qui solus est Deus , creator ac gubernator omnium, qui vastabit peccatores terræ: plangit suum malum Ierusalem , & cùm hominis non sit suas vias dirigere,orat Deum ne eos qui ipsum cognoscunt , ad internecionem deleat , sed in hostes potius Iudæorum suum effundat furorem.

1 AVdite verbũ, quod locutus est Dñs
2 super vos domus Israel. *Hæc dicit
A Dñs:Iuxta vias Gentiũ nolite discere,&
à signis cæli nolite metuere, quæ timẽt
3 Gentes : * quia leges populorum vanæ
sunt,quia || lignũ de saltu præcidit opus || Sap.
4 manus artificis in ascia. * Argento & 13.c.11
auro decorauit illud : clauis & malleis & 14.
5 cõpegit,vt non dissoluatur.*In similitu- a.17.
dinẽ palmæ fabricata sunt,& nõ loquẽ-
tur: portata tollẽtur,quia incedere non
valent:nolite ergo timere ea , quia nec
6 malè possunt facere , nec bene. || Non ||Mich
est similis tui Dñe : magnus es tu,& ma- 7.d.18
7 gnũ nomen tuum in fortitudine.*||Quis ||Apoc
non timebit te ô rex Gentium?tuum est 15.b.4
enim decus:inter cunctos sapiẽtes Gen-
tiũ, & in vniuersis regnis eorum nullus
8 est similis tui.*Pariter insipientes & fa-
tui probabũtur:doctrina vanitatis eorũ
9 lignum est. * Argentum inuolutum de
B Tharsis affertur , & aurum de Ophaz :
opus artificis,&manꝰ ærarij:hiacinthus
& purpura indumentũ eorum, opus ar-
10 tificum vniuersa hæc.*Dñs autem Deus
verus est : ipse Deus viuens, & rex sem-
piternus,ab indignatione eius commo-
uebitur terra : & non sustinebunt Gen- ||Psal.
11 tes cõminationẽ eius. *Sic ergo dicetis 134.b.
eis : Dij, qui cælos & terram non fece- 7.
runt, pereãt de terra, & de his quæ sub Inf.51
12 cælo sunt. *||Qui facit terram in forti- b. 16.
tudine sua,præparat orbem in sapientia ||Gen.
sua , & prudentia sua extendit cælos. 1. a.1.
13 * Ad vocem suam dat multitudinem Inf.51
aquarum in cælo, & eleuat nebulas ab d.15.
extremitatibus terræ : || fulgura in plu-
uiam

uiā facit,& educit ventum de thesauris
suis. * Stultus factus est omnis homo à 14
scientia, confusus est artifex omnis in C
sculptili:quoniam falsum est quod con-
flauit, & non est spiritus in eis: * Vana 15
sunt, & opus risu dignum: in tempore
visitationis suæ peribunt. * Non est his 16
similis pars Iacob: qui enim formauit
omnia,ipse est: & Israel virga heredita-
tis eius: Dñs exercituum nomen illi. * 17
Congrega de terra confusionem tuam,
quæ habitas in obsidione:*quia hæc di- 18
cit Dñs: Ecce ego longè proiiciam ha-
bitatores terræ in hac vice: & tribula-
bo eos ita vt inueniantur. * Væ mihi 19
super contritione mea, pessima plaga
mea. Ego autē dixi: Planè hæc infirmi-
tas mea est,& portabo illā.*Tabernacu- 20
lum meum vastatum est,omnes funicu- D
li mei dirupti sunt, filij mei exierunt à
me,& non subsistunt:non est qui exten-
dat vltrà tentorium meum: & erigat
pelles meas. * Quia stultè egerunt pa- 21
stores,& Dñm non quæsierūt:propterea
non intellexerunt, & omnis grex eorū
dispersus est. * Vox auditionis ecce ve- 22
nit,& cōmotio magna de terra Aquilo-
nis: vt ponat ciuitates Iuda solitudinē,
& habitaculū draconū. *Scio Dñe quia 23
non est hominis via eius:nec viri est vt
||Psal. ambulet,& dirigat gressus suos. *||Cor- 24
6.a.2. ripe me Dñe,veruntamen in iudicio;&
non in furore tuo, ne fortè ad nihilum
||Psal. redigas me. * || Effunde indignationem 25
78.b.8 tuam super Gentes, quæ non cognoue-
runt te;& super prouincias, quæ nomē
tuum non inuocauerunt:quia comede-
rūt Iacob,& deuorauerunt eum, & cō-
sumpserunt illum, & decus eius dissipa-
uerunt.

CAP. XI.

Quia maledicitur qui non audit nec seruat pactum Domini patribus datum, ideò præcipitur propheta, vt illud seruandum Iudæis prædicet, sed frustrà, cùm magis sequantur patrum suorum scelera, variamque idololatriam; idcircò inferet Dominus ineuitabilia in illos mala, nec proderunt eis idola, vel iustorum oratio, neque quod prius à Deo dilecti fuerint: refert praua Iudæorum studia de ipso ex terra delendo: sed perdentur qui nolunt audire prophetiam in nomine Domini.

VErbum, quod factum est à Dño ad 1
Ieremiā,dicens: *Audite verba pacti 2
huius, & loquimini ad viros Iuda, & A
habitatores Ierusalem,*& dices ad eos: 3
Hæc dicit Dñs Deus Israël: Maledictus
vir,qui non audierit verba pacti huius,
* quod præcepi patribus vestris, in die 4
qua eduxi eos de terra Ægypti,de for-
nace ferrea,dicens: Audite vocē meam,
& facite omnia quæ præcipio vobis,&
eritis mihi in populū, & ego ero vobis
in Deum: *vt suscitem iuramentū,quod 5
iuraui patribus vestris, daturum me eis
terram fluentem lacte & melle, sicut est
dies hæc.Et respōdi,& dixi:Amen Dñe.
6 * Et dixit Dñs ad me:Vociferare omnia
verba hæc in ciuitatibus Iuda, & foris
Ierusalē,dicēs:Audite verba pacti huius
7 & facite illa:*quia contestās cōtestatus
sum patres vestros in die,qua eduxi eos
de terra Ægypti,vsque ad diē hanc ma-
nè consurgens contestatus sum,& dixi:
8 Audite vocē meā: *& non audierūt,nec
inclinauerunt aurem suam:sed abierunt
vnusquisq; in prauitate cordis sui ma-
li: & induxi super eos omnia verba pa-
cti huius, quod præcepi vt facerent, &
9 non fecerunt. * Et dixit Dñs ad me:In-
uenta est coniuratio in viris Iuda,& in
10 habitatoribus Ierusalem. * Reuersi sunt
ad iniquitates patrū suorū priores, qui
noluerunt audire verba mea: & hi ergo
abierunt post deos alienos, vt serui-
rent eis:irritum fecerunt domus Israel,
& domus Iuda pactum meum, quod
11 pepigi cum patribus eorum. * Quam ob
rem hæc dicit Dñs: Ecce ego inducam
super eos mala, de quibus exire nō po-
terunt,& clamabunt ad me, & nō exau-
12 diam eos. * Et ibunt ciuitates Iuda, &
habitatores Ierusalem, & clamabunt ad
deos,quibus libant,& non saluabūt eos
13 in tempore afflictionis eorum.*||Secun- || Sup.
C dùm numerum enim ciuitatum tuarum 2.f.28.
erant dij tui Iuda:& secundùm numerū
viarum Ierusalē, posuisti aras confusio- || Sup.
14 nis, aras ad libandum Baalim.*||Tu er- 7.c.16
go noli orare pro populo hoc & ne as- Inf.14
sumas pro eis laudem & orationem: b.11.
quia non exaudiā in tempore clamoris
eorum ad me, in tempore afflictionis
15 eorum.*Quid est,quòd dilectus meus in
domo mea fecit scelera multa: nūquid
carnes sanctę auferēt à te malitias tuas,
16 in quibus gloriata es? *Oliuam vberem
pulchrā,fructiferam,speciosam,vocauit
Dñs nomen tuum: ad vocem loquelæ,
grandis exarsit ignis in ea, & combusta
17 sunt frutecta eius.*Et Dñs exercituū qui
plantauit te locutus est super te ma-
lum: pro malis domus Israël & domus
Iuda, quæ fecerunt sibi ad irritandum
18 me,libantes Baalim. * Tu autem Domi-
D ne demonstrasti mihi,& cognoui: tunc
19 ostendisti mihi studia eorum. * Et ego
quasi agnus mansuetus,qui portatur ad
victimam: & non cognoui quia cogita-
uerunt super me consilia,dicentes:Mit-
tamus lignum in panem eius, & erada-
mus eum de terra viuentium, & nomen
20 eius non memoretur amplius. * || Tu || Inf.
autem Dñe Sabaoth, qui iudicas iustè, 17. b.
& probas renes & corda videam vltio- 10. &
nem tuā ex eis:tibi enim reuelaui cau- 20. c.
21 sam meam. * Propterea hæc dicit Dñs 12.
ad viros Anathoth, qui quærunt ani-
mam tuam, & dicunt: Non prophetabis

in nomine Dñi, & non morieris in ma-
nibus nostris. *Propterea hæc dicit Dñs 22
exercituum: Ecce ego visitabo super eos
iuuenes morientur in gladio, filij eo-
rum & filiæ eorum morientur in fame.
*Et reliquiæ non erunt ex eis: inducam 23
enim malum super viros Anathoth, an-
num visitationis eorum.

CAPVT XII.

Miratur propheta malorum prosperitatem, qui tamen parantur ad diem occisionis, suntque terræ causa luctus: hæreditas aduersata est Domino suo, & pastores demoliti sunt vineam Domini, ideò traditur in dissipationem, cuius tamen rursum miserebitur Dominus vastatis ipsius inimicis.

IVstus quidem tu es Dñe, si disputem 1
tecum: verumtamen iusta loquar ad A
te. ||Quare via impiorum prosperatur:
|| Iob bene est omnibus, qui præuaricantur
21.a.7 & iniquè agunt.* Plantasti eos, & radi- 2
Hab.1 cem miserunt: proficiunt, & faciũt fru-
d.13. ctum: propè es tu ori eorum, & longè à
renibus eorum. *Et tu Dñe nosti me, vi- 3
disti me, & probasti cor meum tecum:
congrega eos quasi gregem ad victimã,
& sanctifica eos in die occisionis. *Vs- 4
quequò lugebit terra, & herba omnis
regionis siccabitur, propter malitiã ha-
bitantium in ea? consumptũ est animal,
& volucre, quoniam dixerũt: Non vide-
bit nouissima nostra. *Si cum peditibus 5
currens laborasti: quomodo contendere
poteris cum equis? cùm autem in terra
pacis securus fueris, quid facies in su-
perbia Iordanis? *Nam & fratres tui, & 6
domus patris tui, etiam ipsi pugnaue- B
runt aduersum te, & clamauerunt post
te plena voce: ne credas eis cum locuti
fuerint tibi bona. *Reliqui domũ meã, 7
dimisi hereditatem meam: dedi dile-
ctã animam meam in manu inimicorũ
eius. *Facta est mihi hereditas mea qua- 8
si leo in silua: dedit contra me vocem,
ideò odiui eam. *Nũquid auis discolor 9
hereditas mea mihi? nũquid auis tincta
per totum? venite, congregamini omnes
bestiæ terræ, properate ad deuorandũ.* 10
Pastores mihi demoliti sunt vineam C
meam, conculcauerunt partem meã: de-
derunt portionem meam desiderabilem
in desertum solitudinis. *Posuerunt eã 11
in dissipationẽ, luxítque super me: de-
solatione desolata est omnis terra: quia
nullus est qui recogitet corde. *Super 12
omnes vias deserti venerũt vastatores,
quia gladius Dñi deuorabit ab extremo
terræ vsque ad extremum eius: non est
pax vniuersæ carni. *Seminauerunt tri- 13
ticum, & spinas messuerunt: hereditatẽ D
acceperunt, & non eis proderit: con-
fundemini à fructibus vestris, propter
iram furoris Dñi. *Hæc dicit Dñs ad- 14
uersum omnes vicinos meos pessimos,
qui tãgunt hereditatem, quam distribui
populo meo Israël: Ecce ego euellam
eos de terra sua, & domũ Iuda euellam
15 de medio eorũ. *Et cùm euulsero eos,
conuertar, & miserebor eorum: & redu-
cã eos, virum ad hereditatem suam, &
16 virum in terrã suam. *Et erit: si eruditi
didicerint vias populi mei, vt iurent in
nomine meo: Viuit Dñs, sicut docuerũt
populũ meũ iurare in Baal: ædificabun-
17 tur in medio populi mei. *Quòd si non
audierint, euellam gentem illam euul-
sione & perditione, ait Dominus.

CAPVT XIII.

Sicut lumbare Ieremiæ absconditum in Euphrate computruit; sic Iudæa primùm Domino adhærens propter superbiam & idololatriam ab ipso abijcitur, omnésque dispergentur: reuocantur tamen à propheta, vt sua pœnitentia deuitent mala, alioqui Iudas auferetur propter suas iniquitates, qui ad pœnitentiam nequit adduci ob inueteratam in malis consuetudinem: interponitur etiam à propheta commiseratio.

1 HÆc dicit Dñs ad me: Vade, & pos-
A side tibi lumbare lineum, & pones
illud super lumbos tuos, & in aquã non
2 inferes illud. *Et possedi lumbare iuxta
verbum Dñi, & posui circa lumbos
3 meos. *Et factus est sermo Dñi ad me,
4 secundò, dicens: *Tolle lumbare, quod
possedisti, quod est circa lumbos tuos,
& surgens vade ad Euphratem, & abs-
5 conde ibi illud in foramine petræ. *Et
abij, & abscondi illud in Euphrate, sicut
6 præceperat mihi Dñs. *Et factum est
post dies plurimos, dixit Dñs ad me:
Surge, vade ad Euphraten: & tolle inde
lumbare, quod præcepi tibi vt absconde-
7 res illud ibi. *Et abij ad Euphraten, &
fodi, & tuli lũbare de loco, vbi abscon-
deram illud: & ecce computruerat lũ-
8 bare, ita vt nulli vsui aptum esset. *Et
factum est verbum Dñi ad me, dicens:
9 *Hæc dicit Dñs: Sic putrescere faciam
B superbiam Iuda, & superbiam Ierusa-
10 lem multam: *Populum istum pessi-
mum, qui nolunt audire verba mea, &
ambulant in prauitate cordis sui: abie-
rũntque post deos alienos vt seruirent
eis, & adorarent eos: & erunt sicut lum-
bare istud, quod nulli vsui aptum est.
11 *Sicut enim adhæret lumbare ad lum-
bos viri, sic agglutinaui mihi omnem
domum Israel, & omnem domum Iuda,
dicit Dñs: vt essent mihi in populum,
& in nomen, & in laudem, & in gloriã,
12 & non audierunt. *Dices ergo ad eos
sermonem istum: Hæc dicit Dñs Deus
Israel: Omnis laguncula implebitur vi-
no. Et dicent ad te: Numquid ignoramus
quia omnis laguncula implebitur vi-
13 no? *Et dices ad eos: Hæc dicit Dñs: Ec-
ce ego implebo omnes habitatores ter-
ræ

ræ huius, & reges qui sedent de stirpe
Dauid super thronum eius, & sacerdo-
tes,& prophetas, & omnes habitatores,
Ierusalem ebrietate: *& dispergam eos 14
virum à fratre suo, & patres & filios C
pariter,ait Dñs:non parcã, & non con-
cedam: neque miserebor vt non disper-
dam eos. * Audite,& auribus percipite. 15
Nolite eleuari, quia Dñs locutus est. * 16
Date Dño Deo vestro gloriam antequã
contenebrescat, & antequam offendant
pedes vestri ad montes caliginosos: ex-
pectabitis lucem, & ponet eã in vmbrã
mortis,& in caliginẽ.*Quòd si hoc non 17
audieritis, in abscõdito plorabit anima
||Thre. 1.a.2. mea à facie superbiæ: ||plorãs plorabit,
& deducet oculus meus lacrymã, quia
captus est grex Dñi.*Dic regi, & domi- 18
natrici: Humiliamini, sedete:quoniam
descendit de capite vestro corona glo-
riæ vestræ. * Ciuitates Austri clausæ 19
sunt,& non est qui aperiat, translata est
omnis Iuda transmigratione perfecta. *20
Leuate oculos vestros,& videte qui ve-
nitis ab Aquilone: vbi est grex,qui da-
tus est tibi, pecus inclytum tuum? * 21
Quid dices cùm visitauerit te? tu enim D
docuisti eos aduersum te, & erudisti in
caput tuũ: nũquid non dolores appre-
hendẽt te,quasi mulierẽ parturientẽ? * 22
Quòd si dixeris in corde tuo:Quare ve-
Inf.30 c.14. nerũt mihi hæc?||Propter multitudinem
iniquitatis tuæ reuelata sunt verecun-
diora tua,pollutæ sunt plantæ tuæ. * Si 23
mutare potest æthiops pellem suam,aut
pardus varietates suas:& vos poteritis
benefacere,cùm didiceritis malum. *Et 24
disseminabo eos quasi stipulã, quæ vẽto
raptatur in deserto.*Hæc sors tua pársque 25
que mensuræ tuæ à me,dicit Dñs, quia
oblita es mei,& cõfisa es in mendacio.
* Vnde & ego nudaui femora tua cõtra 26
faciẽ tuam,& apparuit ignominia tua,* 27
adulteria tua, & hinnitus tuus, scelus
fornicationis tuæ: super colles in agro
vidi abominationes tuas. Væ tibi Ieru-
salem, non mundaberis post me vsque-
quo adhuc?

CAP. XIV.

Siccitas magna in terra Iuda propter peccata populi, & orans propheta pro eius liberatione & misericordia, prohibetur à Domino pro ipsis orare: nec suscipit Deus eorum ieiunia & victimas: propheta etiam illis securitatem promittentes vnà cum ipsis peribunt: luget Ieremias mortuos gladio & fame, populíque peccata confitens orat pro misericordia.

QVod factum est verbum Dñi ad Ie- 1
remiam de sermonibus siccitatis. A
* Luxit Iudæa, & portæ eius corrue- 2
runt,& obscuratæ sunt in terra, & cla-
mor Ierusalem ascendit. * Maiores mi- 3
serunt minores suos ad aquã: venerunt
ad hauriendum, non inuenerunt aquã,
reportauerunt vasa sua vacua: confusi
sunt & afflicti,& operuerunt capita sua.
4 * Propter terræ vastitatem, quia non
venit pluuia in terram, confusi sunt a-
5 gricolæ,operuerunt capita sua.*Nam &
cerua in agro peperit, & reliquit: quia
6 non erat herba. *Et onagri steterunt in
rupibus, traxerunt ventum quasi dra-
cones,defecerũt oculi eorum, quia non
7 erat herba. * Si iniquitates nostræ re-
sponderint nobis: Dñe fac propter no-
men tuum, quoniam multæ sunt auer-
8 siones nostræ, tibi peccauimus. * Expe-
B ctatio Israël, saluator eius in tempore
tribulationis: quare quasi colonus fu-
turus es in terra, & quasi viator decli-
9 nans ad manendum? *Quare futurus es
velut vir vagus, vt fortis qui non potest
saluare? tu autem in nobis es Dñe,&no-
men tuum inuocatum est super nos, ne
10 derelinquas nos. *Hæc dicit Dñs popu-
lo huic,qui dilexit mouere pedes suos,
& non quieuit, & Dño non placuit:
Nunc recordabitur iniquitatum eorũ,
11 & visitabit peccata eorum. * Et dixit
Dñs ad me: || Noli orare pro populo Sup.7 c.16.
12 isto in bonum. *Cùm ieiunauerint,non 11. c. 14.
exaudiam preces eorum:& si obtulerint
holocautomata,& victimas, non susci-
piam ea: quoniam gladio, & fame, &
13 peste cõsumam eos.*Et dixi, A a a, Dñe
Deus: Prophetæ dicunt eis:||Non vide- ||Infr. 23. d. 17.
bitis gladium, & fames non erit in vo-
bis, sed pacem veram dabit vobis in lo-
14 co isto. *Et dixit Dñs ad me:Falsò Pro-
C phetæ vaticinantur in nomine meo:
non misi eos,& non præcepi eis, neque
locutus sum ad eos, visionem mendacẽ
& diuinationem, & fraudulentiam, &
seductionem cordis sui prophetãt vo-
15 bis. *Idcircò hæc dicit Dñs de prophe-
tis, qui prophetant in nomine meo,
quos ego non misi,dicentes: Gladius &
fames non erit in terra hac:in gladio &
16 fame consumentur prophetæ illi. * Et
populi, quibus prophetant, erunt pro-
iecti in viis Ierusalem præ fame & gla-
dio, & non erit qui sepeliat eos,ipsi &
vxores eorum, filij & filiæ eorum:& ef-
17 fundam super eos malum suum. *Et di-
ces ad eos verbum istud: || Deducant ||Thre. 1.f.16. & 2.f. 18.
oculi mei lacrymam per noctem & diẽ
& non taceant, quoniam contritione
magna contrita est virgo filia populi
18 mei, plaga pessima vehementer. * Si
D egressus fuero ad agros, ecce occisi
gladio:& si introiero in ciuitatem,ecce
attenuati fame. Propheta quoque &
sacerdos abierunt in terram, quã igno-
19 rabant. * Numquid proiiciens abiecisti
Iudam? aut Sion abominata est anima
tua? quare ergo percussisti nos, ita vt Sup.8. c.15.
nulla sit sanitas? expectauimus pacem,
& nõ est bonum, & tempus curationis,
20 & ecce turbatio. * Cognouimus Dñe
impie

impietates nostras, iniquitates patrum
nostrorum, quia peccauimus tibi. * Ne 21
des nos in opprobrium propter nomē
tuum, neque facias nobis contumeliam
solij gloriæ tuæ: recordare, ne irritum
facias fœdus tuum nobiscum. * Num- 22
quid sunt in sculptilibus Gentium, qui
pluant? aut cæli possunt dare imbres?
nónne tu es Dñs Deus noster, quem ex-
pectauimus? tu enim fecisti omnia hæc.

CAP. XV.

Nec Moysi, nec Samuelis precibus fle-
ctendum se dicit Dominus, quin populū
Ierusalem tradat pesti, gladio, fami, &
captiuitati, quia castigatus non est
emendatus: conqueritur propheta quod
fuerit occasio discordiæ, rursūmq; quod
annūtians verbum Dei passus sit oppro-
brium, cui Dominus promittit auxilium
cum vastatione Iudæorū: promittit præ-
terea & robur & liberationem, ac mise-
ricordiā his qui ad ipsum se conuertent.

ET dixit Dñs ad me: Si steterit Moy- 1
ses & Samuel corā me, nō est anima A
mea ad populū istum: eiice illos à facie
mea, & egrediantur. * Quòd si dixerint 2
ad te: Quò egrediemur? dices ad eos:
Hæc dicit Dñs: ||Qui ad mortē, ad mor-
tem: & qui ad gladium, ad gladiū: & qui
ad famem, ad famem: & qui ad captiui-
tatem, ad captiuitatem. *Et visitabo su- 3
per eos quatuor species, dicit Dñs: Gla-
dium ad occisionem, & canes ad lace-
randū, & volatilia cæli & bestias terræ
ad deuorandum & dissipandum: *& da- 4
bo eos in feruorē vniuersis regnis ter-
||4 Reg. ræ: || propter Manassen filium Ezechiæ
2.a.2. regis Iuda, super omnibus quæ fecit in
b.11. Ierusalem. * Quis enim miserebitur tui 5
Ierusalē? aut quis contristabitur pro te?
aut quis ibit ad rogandū pro pace tua?
* Tu reliquisti me, dicit Dñs, retrorsum 6
abiisti: & extēdam manum meam super
te, & interficiam te: laboraui rogans. * 7
Et dispergam eos ventilabro in portis B
terræ: interfeci & disperdidi populum
meum, & tamen à viis suis non sunt re-
uersi. * Multiplicatæ sunt mihi viduæ 8
eius super arenā maris: induxi eis super
matrem adolescētis vastatorē meridie:
misi super ciuitates repentè terrorem.
||1 Reg. *||Infirmata est quæ peperit septem, de- 9
2.a.5. fecit anima eius: * occidit ei sol, cùm
Amos adhuc esset dies: confusa est, & erubuit:
8.c.9. & residuos eius in gladiū dabo in con-
spectu inimicorum eorum, ait Dñs. *Væ 10
mihi mater mea, quare genuisti me, vi-
rum rixæ, virum discordiæ in vniuersa
terra? non fœnerani, nec fœnerauit mi- C
hi quisquam; omnes maledicunt mihi.
* Dicit Dñs: Si non reliquiæ tuæ in bo- 11
num, si non occurri tibi in tempore af-
flictionis, & in tempore tribulationis
aduersus inimicum. * Numquid fœde- 12
rabitur ferrum ferro ab Aquilone, &
13 æs? * Diuitias tuas & thesauros tuos in
direptionem dabo gratis, in omnibus
peccatis tuis, & in omnibus terminis
14 tuis. *Et adducā inimicos tuos de terra,
quam nescis: quia ignis succensus est in
15 furore meo, super vos ardebit. *Tu scis
Dñe, recordare mei, & visita me, & tue-
re me ab his qui persequuntur me, noli
in patiētia tua suscipere me: scito quo-
16 niam sustinui propter te opprobrium. *
D Inuenti sunt sermones tui, & comedi
eos, & factum est mihi verbum tuum in
gaudium & lætitiam cordis mei: quo-
niam inuocatum est nomen tuum super
17 me, Dñe Deus exercituum. * ||Non sedi ||Psal.
in concilio ludentium, & gloriatus sum 1.a.1.
à facie manus tuæ: solus sedebam, quo- & 25.
18 niam cōminatione replesti me. *||Qua- b.4.
re factus est dolor meus perpetuus, & ||Infr.
plaga mea desperabilis renuit curari? 30.c.
facta est mihi quasi mendacium aquarū 15.
19 infideliū. * Propter hoc hæc dicit Dñs:
Si conuerteris, conuertam te, & ante
faciem meā stabis: & si separaueris pre-
tiosum à vili, quasi os meum eris: con-
uertentur ipsi ad te, & tu non conuer-
20 tēris ad eos. * Et dabo te populo huic
in murū æreum, fortem: & bellabūt ad-
uersū te, & non præualebunt: quia ego
tecum sum vt saluem te, & eruā te, dicit
21 Dñs. * Et liberabo te de manu pessimo-
rum, & redimam te de manu fortium.

CAP. XVI.

Prohibet Dominus ne propheta vxorē
ducat, denuncians Iudæos vario mortis
genere interituros, ita vt mortui non
sepeliantur nec plangantur à viuis pro-
pter idololatriam patrum ac filiorum,
& derelictam legem Domini: sed postea
per piscatores ac venatores reducet eos
Dominus in terram suam, in qua ipsi
vnà cum Gentibus confitebuntur Do-
mino peccata sua.

1 ET factū est verbū Dñi ad me dicēs:
2 *Non accipies vxorem, & non erunt
3 tibi filij & filiæ in loco isto. *Quia hæc
A dicit Dñs super filios & filias, qui gene-
rātur in loco isto, & super matres eorū,
quæ genuerunt eos: & super patres eo-
rum, de quorū stirpe sunt nati in terra
4 hac: *Mortibus ægrotationum morien-
tur: non plangentur, & non sepelientur,
in sterquilinium super faciē terræ erūt:
& gladio & fame consumentur: & erit
cadauer eorū in escā volatilibus cæli,
5 & bestiis terræ. * Hæc enim dicit Dñs:
Ne ingrediaris domum conuiuij, neque
vadas ad plangendū, neque consoleris
eos: quia abstuli pacem meam à populo
isto, dicit Dñs: misericordiam & misera-
6 tiones. *Et morientur grandes & parui
in terra ista: non sepelientur, neq; plan-
gentur, & non se incident, neque calui-
tium fiet pro eis. *Et non frangent inter
eos lugenti panem ad consolandum su-
per

per mortuo:& non dabunt eis potũ ca-
licis ad consolandũ super patre suo &
matre. *Et domũ cõuiuij non ingredia- 8
ris,vt sedeas cum eis, & comedas & bi-
bas: * quia hæc dicit Dñs exercituum 9
Deus Israël:Ecce ego auferam de loco
isto in oculis vestris,& in diebus vestris
vocem gaudij,& vocem lætitiæ,vocem
sponsi,& vocẽ sponsæ. *Et cùm annun- 10
tiaueris populo huic omnia verba hæc,
|| Sup. 5.e.19 & dixerint tibi: ||Quare locutus est Dñs
super nos omne malũ grande istud? quæ
iniquitas nostra? & quod peccatum no-
strum, quod peccauimus Dño Deo no-
stro? *Dices ad eos: Quia dereliquerunt 11
me patres vestri, ait Dñs: & abierunt
post deos alienos, & seruierunt eis, & C
adorauerunt eos, & me dereliquerunt,
& legem meã non custodierunt. *Sed & 12
|| Sup. 7.f.26 vos || peius operati estis,quàm patres ve-
stri: ecce enim ambulat vnusquisq; post
prauitatem cordis sui mali, vt me non
audiat. *Et eiiciam vos de terra hac,in 13
terrã,quam ignoratis vos, & patres ve-
stri, & seruietis ibi diis alienis die ac
nocte,qui nõ dabũt vobis requiẽ. *Pro- 14
pterea ecce dies veniũt,dicit Dñs,& nõ
dicetur vltrà: Viuit Dñs qui eduxit fi-
lios Israel de Terra Ægypti, * sed,Viuit 15
Dñs, qui eduxit filios Israël de terra A-
quilonis, & de vniuersis terris,ad quas
eieci eos:&reducam eos in terrã suam,
quã dedi patribus eorũ. *Ecce ego mittã 16
piscatores multos dicit Dñs,& piscabũ- D
tur eos: & post hæc mittam eis multos
venatores, & venabuntur eos de omni
monte, & de omni colle,& de cauernis
petrarũ. *Quia oculi mei super omnes 17
vias eorum: non sunt abscõditæ à facie
mea,&non fuit occultata iniquitas eo-
rũ ab oculis meis. *Et reddam primùm 18
duplices iniquitates,& peccata eorum:
quia cõtaminauerunt terram meam in
morticinis idolorũ suorũ, & abomina-
tionibus suis impleuerunt hereditatem
meam. *Domine fortitudo mea,&robur 19
meũ,& refugiũ meum in die tribulatio-
nis:ad te Gẽtes veniẽt ab extremis ter-
ræ,& dicent: Verè mendacium possede-
runt patres nostri,vanitatem,quæ eis nõ
profuit. * Numquid faciet sibi homo 20
deos,& ipsi non sunt dij? * Idcircò ecce 21
ego ostendam eis per vicẽ hanc, osten-
dam eis manum meam,& virtutem meã
& scient quia nomen mihi Dñs.

CAP. XVII.

Iudæi in peccato obstinati, & ob id vastandi dicuntur: maledictus qui confidit in homine, & benedictus qui in Deo confidit: solus Deus scrutatur corda,& cuique reddit iuxta viam suam: petit propheta à Deo,in quo spẽ habuit, liberari, & inimicos confundi præcipit Deus de obseruando sabbato, vt omnia sint ipsi Ierusalem prospera, qua alioqui igne consumetur.

1 Peccatũ Iuda scriptũ est stylo ferreo
A in vngue adamantino, exaratum su-
per latitudinem cordis eorũ, & in cor-
2 nibus ararum eorum. * Cùm recordati
fuerint filij eorum ararum suarũ & lu-
corum suorũ, lignorúmque frondentiũ
3 in montibus excelsis, *sacrificantes in
agro: fortitudinẽ tuã, & omnes thesau-
ros tuos in direptionem dabo, excelsa
tua propter peccata in vniuersis finibus
4 tuis. *Et relinqueris sola ab hereditate
tua,quam dedi tibi: & seruire te faciam
inimicis tuis in terra,quã ignoras:quo-
niã ignem succẽdisti in furore meo,vs-
5 que in æternũ ardebit. *Hæc dicit Dñs:
||Maledictus homo,qui confidit in ho- || Isa. 30.a.2
mine,& ponit carnem brachiũ suum,&
6 à Domino recedit cor eius. *||Erit enim || Isa. 31.a.1.
quasi myricæ in deserto, & non videbit
cùm venerit bonũ: sed habitabit in sic-
citate in deserto, in terra salsuginis, &
7 inhabitabili. *Benedictus vir,qui confi-
8 dit in Dño, & erit Dñs fiducia eius: *||
B Et erit quasi lignum quod trãsplantatur ||Psal. 1.a.3.
super aquas, quod ad humorem mittit
radices suas:& nõ timebit cùm venerit
æstus.Et erit foliũ eius viride, & in tẽ-
pore siccitatis nõ erit solicitũ, nec ali-
9 quando desinet facere fructũ. *Prauũ est
cor omniũ,& inscrutabile:quis cogno-
10 scet illud? * Ego Dñs scrutans cor, &
probans renes: qui do vnicuique iuxta
viã suam, & iuxta fructũ adinuentionũ
11 suarum. * ||Perdix fouit quæ non pepe- ||Apoc.
rit;fecit diuitias,& nõ in iudicio:in di- 2.g.23.
midio dierũ suorum derelinquet eas,& Ps. 7.
12 in nouissimo suo erit insipiens. *Solium c.10.
gloriæ altitudinis à principio, locus 1.Reg.
23 sanctificationis nostræ. * Expectatio Is- 16.b.7
rael Dñe: omnes, qui te derelinquunt,
confundentur:recedentes à te, in terra
scribentur quoniã dereliquerũt venam
14 aquarum viuentiũ Dñm, *Sana me Dñe,
C & sanabor:saluum me fac,& saluus ero:
15 quoniã laus mea tu es. *Ecce ipsi dicunt
16 ad me:Vbi est verbum Dñi? veniat. *Et
ego non sum turbatus, te pastorem se-
quens:& diem hominis non desideraui,
tu scis:Quod egressũ est de labiis meis,
17 rectum in conspectu tuo fuit. * Non sis
tu mihi formidini, spes mea tu in die
18 afflictionis. * Confundãtur qui me per-
sequuntur, & non confundar ego: pa-
ueant illi,& non paueam ego:induc su-
per eos diem afflictionis, & duplici cõ-
19 tritione contere eos. *Hæc dicit Dñs ad
me:Vade, & sta in porta filiorum popu-
li,per quam ingrediuntur reges Iuda,&
egrediuntur,& in cunctis portis Ierusa-
20 lem: *& dices ad eos:Audite verbũ Dñi
reges Iuda, & omnis Iuda, cunctique
habitatores Ierusalem,qui ingredimini
21 per portas istas. *Hæc dicit Dñs:Custo-
dite animas vestras, & nolite portare
pondera

D

pondera in die Sabbati, nec inferatis
per portas Ierusalem.* Et nolite eiicere 22
onera de domibus vestris in die sabba- D
ti,& omne opus nō facietis, sanctificate
diē sabbati, sicut præcepi patribus ve-
stris:* Et non audierunt, nec inclinaue- 23
runt aurē suam: sed indurauerūt ceruí-
cem suam, ne audirēt me, & ne accipe-
rent disciplinam.*Et erit: Si audieritis
me, dicit Dñs, vt non inferatis onera 24
per portas ciuitatis huius in die sabba-
ti:& si sanctificaueritis diem sabbati, ne
faciatis in eo omne opus.* Ingredientur 25
per portas ciuitatis huius reges & prin-
cipes, sedentes super solium Dauid, &
ascendentes in curribus & equis, ipsi &
principes eorum, viri Iuda, & habitato-
res Ierusalē: & habitabitur ciuitas hæc
in sempiternum.* Et venient de ciuita- 26
tibus Iuda, & de circuitu Ierusalem, &
de Terra Benjamin, & de campestribus,
& de montuosis, & ab Austro, portan-
tes holocaustum, & victimam, & sacri-
ficium, & thus, & inferent oblationem
in domum Dñi.* Si autem non audie-
ritis me, vt sanctificetis diem sabbati, & 27
ne portetis onus, & ne inferatis per
portas Ierusalē in die sabbati: succen-
dam ignem in portis eius, & deuorabit
domos Ierusalem, & non extinguetur.

CAP. XVIII.

Exemplo figuli ostēdit Dominus in manu sua esse domum Israel, vt iuxta ipsorum merita eis faciat, etiam si prius aliud se facturum dixerit: propter obstinatam Iudæorum malitiam denuntiatur eis interitus: conspiratio Iudæorum contra Ieremiam, ipsis quoque ad Deum lamentatio, & pœnarum quæ inimicos sequentur denuntiatio.

VErbum, quod factum est ad Iere-
miam à Dño, dicens:* Surge, & de- 1
scende in domum figuli, & ibi audies 2
verba mea.* Et descendi in domū figu- A
li, & ecce ipse faciebat opus super ro- 3
tam.*Et dissipatum est vas, quod ipse fa-
ciebat è luto manibus suis: conuersusq; 4
fecit illud vas alterū, sicut placuerat in
oculis eius vt faceret.* Et factū est ver-
|| Isa. bum Dñi ad me, dicens,*|| Numquid si- 5
45. b. cut figulus iste, nō potero vobis facere, 6
9. domus Israël, ait Dñs? ecce sicut lutum
Rom. in manu figuli, sic vos in manu mea, do-
9. c. 20 mus Israël.* Repentè loquar aduersum
|| Sup. gentem, & aduersum regnum, ||vt eradi-
1. c. 10 cem, & destruam, & disperdā illud.* Si 7
pœnitentiā egerit gens illa à malo suo, 8
quod locutus sum aduersus eam: agā &
ego pœnitentiā super malo, quod cogi-
taui vt facerem ei.* Et subitò loquar de 9
gente & de regno, vt ædificē & plantem
illud.* Si fecerit malū in oculis meis, vt 10
non audiat vocem meam: pœnitentiam B
agam super bono, quod locutus sum vt
facerem ei.*Nunc ergo dic viro Iuda, &

11 habitatoribus Ierusalē, dicēs: Hæc dicit
Dñs: Ecce ego fingo contra vos ma- ||4 Reg
lum, & cogito cōtra vos cogitationem 17. c.
|| reuertatur vnusquisq; à via sua mala, 13.
& dirigite vias vestras & studia vestra. Infr.
12 * Qui dixerunt: Desperauimus: post 25. a.
cogitationes enim nostras ibimus, & 35.
vnusquisque prauitatē cordis sui mali c. 15.
13 faciemus.* Ideò hæc dicit Dominus: Ionæ
Interrogate Gentes: Quis audiuit talia 3. c. 9.
horribilia, quæ fecit nimis virgo Israël?
14 * Numquid deficiet de petra agri nix
C Libani? aut euelli possunt aquæ erum-
15 pentes frigidæ, & defluentes?* Quia
oblitus est mei populus meus; frustra
libantes, & impingentes in viis suis, in
semitis sæculi, vt ambularent per eas in
16 itinere non trito:* ||vt fieret terra eorū ||Infr.
in desolationem, & in sibilum sem- 19.
piternum: omnis qui præterierit per eā b. 8. &
obstupescet, & mouebit caput suum. 49. c.
17 * Sicut ventus vrens dispergam eos co- 13. &
ram inimico: dorsum, & nō faciē osten- 50. b.
18 dam eis in die perditionis eorum.* Et 13.
dixerunt: Venite, & cogitemus contra
Ieremiam cogitationes: non enim peri-
bit lex à sacerdote, neq; consilium à sa-
piente, nec sermo à propheta: venite, &
percutiamus eum lingua, & non atten-
19 damus ad vniuersos sermones eius.*
Attēde Dñe ad me, & audi vocē aduer-
20 sariorum meorum.* Numquid redditur
D pro bono malum, quia foderunt foueā
animæ meæ? Recordare quòd steterim
in conspectu tuo, vt loquerer pro eis
bonum, & auerterē indignationē tuam
21 ab eis.* Propterea da filios eorū in fa-
mem, & deduc eos in manus gladij; fiāt
vxores eorū absque liberis, & viduæ: &
viri earū interficiantur morte: iuuenes
eorum confodiantur gladio in prælio.
22 * Audiatur clamor de domibus eorum:
adduces enim super eos latronē repen-
tè: quia foderunt foueam vt caperent
me, & laqueos absconderunt pedibus
23 meis.* Tu autem Dñe scis omne consi-
lium eorum aduersum me in mortem:
ne propitieris iniquitati eorum, & pec-
catum eorum à facie tua non deleatur:
fiant corruentes in conspectu tuo, in
tempore furoris tui abutere eis.

CAP. XIX.

Ieremias per lagunculam terream quam fregit, ostendit populum Ierusalem perdendum gladio & fame in obsidione, in qua patres filios comedant propter multiplicem ipsorum idololatriam & contemptum verbi Dei.

1 HÆc dicit Dominus: Vade, & accipe
A lagunculam figuli testeam à senio-
ribus populi, & à senioribus sacerdo-
2 tum:* Et egredere ad vallem filij En-
nom, quæ est iuxta introitum portæ fi-
ctilis: & prædicabis ibi verba, quæ ego
3 loquar ad te.* Et dices: Audite verbum

Dñi reges Iuda, & habitatores Ierusa-
lem: hæc dicit Dñs exercituum Deus Is-
raël: Ecce ego inducam afflictionem su-
per locum istum, ita vt omnis, qui au-
dierit illam, tinniant aures eius: * Eo 4
quòd dereliquerint me, & alienum fe-
cerint locum istum: & libauerunt in eo
diis alienis, quos nescierunt ipsi, & pa-
tres eorū, & reges Iuda: & repleuerunt
locum istum sanguine innocenium. * Et 5
B ædificauerunt excelsa Baalim, ad cōbu-
rendos filios suos igni in holocaustum
Baalim: quæ non præcepi, nec locutus
sum, nec ascenderunt in cor meū. * Pro- 6
pterea ecce dies veniunt, dicit Dñs: &
non vocabitur ampliùs locus iste, To-
pheth, & Vallis filij Ennom, sed Vallis
occisionis. * Et dissipabo consilium Iu- 7
da & Ierusalē in loco isto: & subuertam
eos gladio in cōspectu inimicorū suo-
rum, & in manu quærentiū animas eo-
rum: & dabo cadauera eorū, escam vo-
latilibus cæli, & bestiis terræ. * ||Et po- 8
nam ciuitatē hanc in stuporem, & in si-
bilum: omnis, qui præterierit per eam
obstupescet, & sibilabit super vniuersa
plaga eius. * Et cibabo eos carnibus fi- 9
liorū suorum, & carnibus filiarum sua- C
rum: & vnusquisque carnem amici sui
comedet in obsidione, & in angustia, in
qua concludent eos inimici eorū, & qui
quærunt animas eorum. * Et conteres 10
laguncula in oculis virorum, qui ibūt
tecum. * Et dices ad eos: Hæc dicit Dñs 11
exercituū: Sic conteram populū istum,
& ciuitatem istam, sicut conteritur vas
figuli, quod non potest vltrà instaurari:
& in Topheth sepelientur, eo quòd non
sit alius locus ad sepeliendum. * Sic fa- 12
ciam loco huic, ait Dñs, & habitatori-
bus eius: & ponam ciuitatem istam sicut
Topheth. * Et erunt domus Ierusalem, 13
& domus regum Iuda, sicut locus To-
pheth, immūdæ; omnes domus, in qua-
rum domatibus sacrificauerunt omni D
militiæ cæli, & libauerūt libamina diis
alienis. * Venit autem Ieremias de To- 14
pheth, quò miserat eū Dñs ad prophe-
tandum, & stetit in atrio domus Dñi, &
dixit ad omnem populum: * Hæc dicit 15
Dñs exercituum Deus Israel: Ecce ego
inducam super ciuitatem hanc, & super
omnes vrbes eius, vniuersa mala, quæ
locutus sum aduersum eam: quoniam
indurauerunt ceruicem suam, vt non
audirent sermones meos.

|| Sup. 18. c. 16. Infra 49. c. 13. & 50. b. 13.

CAPVT XX.

Percussus Ieremias mittitur à Phassur in neruum, & ab eodem eductus vaticinatur illi tamquam pseudopropheta & omnibus amicis eius totique Iudææ captiuitatem Babylonicam: conqueritur se videri & pati opprobrium, ac persecutionem ob verbum Domini, maledicitque diei natiuitatis suæ.

1 A ET audiuit Phassur filius Emmer sa-
cerdos, qui cōstitutus erat princeps
in domo Dñi, Ieremiam prophetan-
2 tem sermones istos. * Et percussit Phas-
sur Ieremiam prophetam, & misit eum
in neruū, quod erat in porta Benjamin
3 superiori, in domo Dñi. * Cúmque illu-
xisset in crastinum, eduxit Phassur Ie-
remiā de neruo: & dixit ad eū Ieremias:
Non Phassur vocauit Dñs nomen tuum
4 sed pauorem vndique. * Quia hæc dicit
Dñs: Ecce ego dabo te in pauorem, te &
omnes amicos tuos: & corruent gladio
inimicorum suorum, & oculi tui vide-
bunt: & omnem Iudam dabo in manum
regis Babylonis; & traducet eos in Ba-
5 bylonem, & percutiet eos gladio. * Et
B dabo vniuersam substantiam ciuitatis
huius, & omnem laborem eius, omnē-
que pretium, & cunctos thesauros re-
gum Iuda dabo in manu inimicorū eo-
rum: & diripient eos, & tollent, & ducēt
6 in Babylonē. * Tu autem Phassur & om-
nes habitatores domus tuæ, ibitis in ca-
ptiuitatem: & in Babylonem venies, &
ibi morieris, ibíque sepelieris tu, & om-
nes amici tui, quibus prophetasti men-
7 dacium. * Seduxisti me Domine, & sedu-
ctus sum: fortior me fuisti, & inualuisti,
factus sum in derisum tota die, omnes
8 subsannāt me. * Quia iam olim loquor,
vociferans iniquitatem, & vastitatem
clamito: & factus est mihi sermo Domi-
ni in opprobrium, & in derisum tota
9 die. * Et dixi: Non recordabor eius: neq;
loquar vltrà in nomine illius: & factus
est in corde meo quasi ignis exæstuans,
claususque in ossibus meis: & defeci,
10 ferre non sustinens. * Audiui enim con-
C tumelias multorū, & terrorē in circui-
tu: Persequimini, & persequamur eum,
ab omnibus viris, qui erāt pacifici mei,
& custodientes latus meum: si quo mo-
do decipiatur, & præualeamus aduer-
sus eum, & consequamur vltionem ex
11 eo. * Dñs autem mecum est quasi bella-
tor fortis: idcircò qui persequuntur
me, cadent, & infirmi erunt: confunden-
tur vehementer, || quia non intellexe-
runt opprobrium sempiternum, quod
12 numquam delebitur. * Et tu Dñe exerci-
tuum ||probator iusti, qui vides renes &
cor: videā quæso vltionē tuā ex eis: tibi
13 enim reuelaui causam meam. * Cantate
Dño, laudate Dominum: quia liberauit
animam pauperis de manu malorum.
14 * ||Maledicta dies, in qua natus sū: dies,
D in qua peperit me mater mea: nō sit be-
15 nedicta. * Maledictus vir, qui annūtiauit
patri meo, dicēs: Natus est tibi puer ma-
sculus: & quasi gaudio lætificauit eum.
16 * Sit homo ille vt sunt ciuitates, quas
subuertit Dñs, & non pœnituit eum: au-
diat clamorē manè, & vlulatum in tem-
17 pore meridiano: * qui non me interfe-

|| Infr. 23. g. 40. || Sup. 11. d. 20. & 17. b. 10. || Iob. 3. a. 2.

cit à vulua,vt fieret mihi mater mea se- 18
pulchrum,& vulua eius cōceptus æter-
nus. *Quare de vulua egressus sum, vt
viderem laborem & dolorem, & consu-
merentur in confusione dies mei?

CAPVT XXI.

Respondet Ieremias nuntiis Sedeciæ regis super obsidione regis Nabuchodonosor, Iudam vastandum peste, gladio, fame & captiuitate, solósque eos victuros qui transfugerint ad Chaldæos: hortatur etiam vt faciant iudicium, ne indignatio Domini penitus ipsos consumat.

VErbum, quod factum est ad Iere- 1
miam à Deo,quando misit ad eum A
rex Sedecias Phassur filium Melchiæ,
& Sophoniam filium Maasiæ sacerdo-
tem,dicens: *Interroga pro nobis Do- 2
minum, quia Nabuchodonosor rex Ba-
bylonis præliatur aduersum nos: si for-
tè faciat Dñs nobiscū secundum omnia
mirabilia sua,& recedat à nobis.*Et di- 3
xit Ieremias ad eos:Sic dicetis Sedeciæ:
*Hæc dicit Dñs Deus Israel: Ecce ego 4
conuertam vasa belli, quæ in manibus
vestris sunt,& quibus vos pugnatis ad-
uersum regem Babylonis, & Chaldæos,
qui obsident vos in circuitu murorū:&
cōgregabo ea in medio ciuitatis huius.
*Et debellabo ego vos in manu extēta, 5
& in brachio forti,& in furore,& in in- B
dignatione,&in ira grandi.*Et percutiā 6
habitatores ciuitatis huius, homines &
bestiæ pestilentia magna morientur.*Et 7
post hæc ait Dñs,dabo Sedeciam regem
Iuda,& seruos eius,& populum eius, &
qui derelicti sunt in ciuitate hac à pe-
ste, & gladio, & fame: in manu Nabu-
chodonosor regis Babylonis;& in manu
inimicorum eorum,& in manu quæren-
tiū animam eorum, & percutiet eos in
ore gladij,& nō flectetur,neque parcet,
nec miserebitur: *Et ad populum hunc 8
dices:Hæc dicit Dñs: Ecce ego do corā C
||Infr. 38.a.2 vobis viā vitæ,& viā mortis.* ||Qui ha- 9
bitauerit in vrbe hac, morietur gladio,
& fame,& peste: qui autē egressus fue-
rit,& trāsfugerit ad Chaldæos,qui obsi-
dent vos,viuet,&erit ei anima sua,qua-
si spolium. *Posui enim faciem meā su- 10
per ciuitatem hanc in malum,& non in
bonum,ait Dñs: in manu regis Babylo-
nis dabitur,& exuret eā igni.*Et domui 11
regis Iuda: Audite verbum Dñi,*domus 12
||Infr. 22.a.3 Dauid, hæc dicit Dñs:|| Iudicate manè D
iudicium, & eruite vi oppressum de
manu calumniantis:ne fortè egrediatur
vt ignis indignatio mea, & succēdatur,
& non sit qui extinguat propter mali-
tiam studiorū vestrorum, *Ecce ego ad 13
te habitatricem vallis solidæ atque
campestris ait, Dñs:qui dicitis: Quis
percutiet nos? & quis ingredietur do-
mos nostras? *Et visitabo super vos iux- 14
ta fructum studiorum vestrorum, dicit
Dñs:& succendam ignem in saltu eius:
& deuorabit omnia in circuitu eius.

CAP. XXII.

Hortatur regem Iuda & populum eius vt faciant iudicium & iustitiam, quò omnia prospere ipsis succedant: alioqui erunt omnes in direptionem: quodque Sellum siue Ioakim filius Iosiæ regis Iuda non sit in Ierusalem reuersurus: increpat eos qui ex iniustitia ædificant, promittentes sibi felicitatem patrum iustorum: vaticinatur aduersus impium Ioachim filium Iosiæ, quod sepultura sit cariturus,& huius filius impiissimus Iechonias cum matre ducendus in Babylonem, ibique moriturus.

1 HÆc dicit Dñs: Descende in domum
A regis Iuda, & loqueris ibi verbum
2 hoc, * & dices: Audi verbum Domini
rex Iuda, qui sedes super solium Da-
uid; tu & serui tui,& populus tuus, qui
3 ingredimini per portas istas.*Hæc dicit
Dñs: Facite iudicium, & iustitiā,& li- ||Sup.
berate vi oppressum de manu calum- 21. d.
niatoris:& aduenam,& pupillum, & vi- 12.
duā nolite contristare, neque opprima-
tis iniquè: & sanguinem innocētem ne
4 effundatis in loco isto.*Si enim facien-
tes feceritis verbum istud: ingredientur
per portas domus huius, reges sedentes
de genere Dauid super thronum eius,
& ascendentes currus & equos, ipsi &
5 serui, & populus eorum. *Quòd si non
audieritis verba hæc: in memetipso iu-
raui,dicit Dñs,quia in solitudinem erit
6 domus hæc. *Quia hæc dicit Dñs super
domum regis Iuda: Galaad tu mihi ca-
put Libani: si non posuero te solitudi-
7 nem,vrbes inhabitabiles.*Et sanctifica-
C bo super te,interficientē virum,& arma
eius,& succident electas cedros tuas, &
8 præcipitabunt in ignē.*Et pertransibunt
gētes multæ per ciuitatē hanc: & dicet
vnusquisque proximo suo: ||Quare fecit ||Deu.
9 Dñs sic ciuitati huic grandi?*Et respon- 29. d.
debunt: Eo quòd dereliquerint pactum 24.
Dñi Dei sui, & adorauerint deos alie- 3.Reg
10 nos,& seruierint eis:*Nolite flere mor- 9.b.8.
tuum, neque lugeatis super eum fletu:
plangite eum, qui egreditur, quia non
reuertetur vltrà,nec videbit terram na-
11 tiuitatis suæ. *Quia hæc dicit Dñs ad
Sellum filium Iosiæ regem Iuda,qui re-
gnauit pro Iosia patre suo, qui egressus
est de loco isto, Nō reuertetur huc am-
12 pliùs:sed in loco, ad quē transtuli eum,
ibi morietur, & terrā istam non videbit
13 ampliùs.*Væ qui ædificat domum suam
D in iniustitia,& cœnacula sua non in iu-
dicio:amicū suum opprimet frustra, &
14 mercedē eius non reddet ei.*Qui dicit:
Ædificabo mihi domum latā, & cœna-
cula spatiosa:qui aperit sibi fenestras,&
facit laquearia cedrina,pingitque sino-
pide.

pide. * Numquid regnabis,quoniã con- 15
fers te cedro? pater tuus numquid non
comedit & bibit,& fecit iudicium & iu-
ſtitiam tunc cùm bene erat ei? * Iudica- 16
uit cauſam pauperis & egeni in bonum
ſuum: numquid non ideò quia cogno-
uit me, dicit Dñs? * Tui verò oculi & 17
cor ad auaritiam, & ad ſanguinem in-
nocentem fundendum, & ad calũniam,
& ad curſum mali operis. * Propterea 18
hæc dicit Dñs ad Ioachim filium Ioſiæ E
regem Iuda:Non plangent eum: Væ fra-
ter & væ ſoror:non concrepabunt ei:Vę
Dñe,& væ inclyte. * Sepultura aſini ſe- 19
pelietur, putrefactus & proiectus extra
portas Ieruſalem. * Aſcende Libanum,& 20
clama: & in Baſan da vocem tuam, &
clama ad tranſeuntes,quia contriti sũt
omnes amatores tui. * Locutus ſum ad 21
te in abundantia tua,& dixiſti: Non au-
diã:hæc eſt vita tua ab adoleſcentia tua,
quia non audiſti vocem meam. * Omnes 22
paſtores tuos paſcet ventus, & amato- F
res tui in captiuitatem ibunt: & tunc
cõfunderis, & erubeſces ab omni mali-
tia tua. * Quæ ſedes in Libano, & nidi- 23
ficas in cedris, quomodo congenuiſti,
cũ veniſſent tibi dolores, quaſi dolores
parturiẽtis? * Viuo ego dicit Dñs: quia 24
ſi fuerit Iechonias filius Ioachim regis
Iuda,annulus in manu dextera mea, in-
de euellam eum. * Et dabo te in manu 25
quærentiũ animã tuam,&in manu quo-
rum tu formidas faciẽ, & in manu Na-
buchodonoſor regis Babylonis, & in
manu Chaldæorũ. * Et mittam te,& ma- 26
trem tuam quæ genuit te, in terrã alie- G
nam, in qua nati non eſtis, ibique mo-
riemini: * & in terram ad quam ipſi le- 27
uant animam ſuam, vt reuertãtur illuc:
non reuertentur. * Numquid vas fictile 28
atque contritum vir iſte Iechonias? nũ-
quid vas abſque omni voluptate? quare
abiecti ſunt ipſe & ſemen eius,& proie-
cti in terram, quam ignorauerunt? * 29
Terra, terra, terra,audi ſermonem Dñi.
* Hæc dicit Dñs:Scribe virum iſtum ſte- 30
rilem,virum qui in diebus ſuis nõn pro-
ſperabitur:nec enim erit de ſemine eius
vir, qui ſedeat ſuper ſolium Dauid, &
poteſtatem habeat vltrà in Iuda.

CAPVT XXIII.

Comminatur Dominus paſtoribus qui gregem diſpergunt ac lacerant, promittens ſe reducturum reliquias gregis ad locum ſuum, ac ſuſcitaturum paſtores & germen Dauid iuſtum, ſub quo magna fruentur felicitate; vaticinatur quoque pſeudoprophetis æternum opprobrium, qui populum decipiunt, volentes vt obliuiſcatur nominis Domini, & prophetant abſque Dei voluntate, ſermonem Domini Onus appellantes. Ezec. a.3. 34. 2.

VÆ paſtoribus,qui diſperdunt & di- 1
lacerant gregem paſcuæ meæ,dicit A
2 Dñs. * Ideò hæc dicit Dñs Deus Iſrael
ad paſtores, qui paſcunt populum meũ:
Vos diſperſiſtis gregem meum, & eieci-
ſtis eos, & non viſitaſtis eos: ecce ego
viſitabo ſuper vos malitiam ſtudiorum
3 veſtrorum, ait Dñs. * Et ego congregabo
reliquias gregis mei de omnibus terris,
ad quas eiecero eos illuc: & conuertam
eos ad rura ſua, & creſcent,& multipli-
4 cabuntur. * || Et ſuſcitabo ſuper eos pa- || Sup.
ſtores, & paſcent eos non formidabunt 3. d. 15
vltrà,& non pauebũt:& nullus quæretur
5 ex numero, dicit Dñs. * || Ecce dies ve- || Inf.
niunt,dicit Dñs:& ſuſcitabo Dauid ger- 33. c.
mẽ iuſtũ & regnabit rex,& ſapiens erit: 14.
& faciet iudicium & iuſtitiam in terra. Iſa. 4.
6 * In diebus illis ſaluabitur Iuda, & Iſ- a. 2.
raël habitabit confidenter: & hoc eſt 40. c.
nomen quod vocabunt eum,Dñs iuſtus 11. 45.
7 B noſter. * Propter hoc ecce dies veniunt, b. 8.
dicit Dñs,& non dicẽt vltrà:Viuit Dñs, Ezec.
8 qui eduxit filios Iſraël de Terra Ægy- 34. c.
pti: * Sed:||Viuit Dñs,qui eduxit & ad- 12.
duxit ſemen domus Iſraël de Terra Dan.
Aquilonis,& de cunctis terris, ad quas 9. f. 24
eieceram eos illuc: & habitabũt in ter- Ioã. 1.
9 ra ſua. * Ad prophetas: Contritum eſt g. 45.
cor meum in medio mei,cõtremuerunt Deut.
omnia oſſa mea: factus ſum quaſi vir 33. d.
ebrius, & quaſi homo madidus à vino, 28.
à facie Dñi, & à facie verborum ſan- || Sup.
10 ctorum eius: * Quia adulteris repleta eſt 16. e.
terra, quia à facie maledictionis lu- 13.
xit terra,areſacta ſunt arua deſerti: fa-
ctus eſt curſus eorum malus,& fortitu-
11 C do eorum diſſimilis. * Propheta nam-
que & ſacerdos polluti ſunt:& in domo
mea inueni malum eorum: ait Domi-
12 nus. * Idcircò via eorum erit quaſi lu-
bricum in tenebris: impellentur enim,
& corruent in ea: afferam enim ſuper
eos mala, annum viſitationis eorum,
13 ait Dominus. * Et in prophetis Samariæ
vidi fatuitatem: prophetabant in Baal,
& decipiebant populum meum Iſrael.
14 * Et in prophetis Ieruſalem vidi ſimili-
tudinem adulterantium, & iter menda-
cij: & confortauerunt manus peſſimo-
rum,vt non conuerteretur vnuſquiſque
à malitia ſua: facti ſunt mihi omnes vt
Sodoma & habitatores eius quaſi Go-
15 morrha. * Propterea hęc dicit Dominus
exercituum ad prophetas: || Ecce ego || Sup.
D cibabo eos abſinthio,& potabo eos fel- 9. c. 15
le; à prophetis enim Ieruſalem egreſſa
16 eſt pollutio ſuper omnem terram. * Hæc
dicit Dñs exercituum: || Nolite audire || Infr.
verba prophetarum, qui prophetãt vo- 27. b.
bis, & decipiunt vos: viſionem cordis 9. &
17 ſui loquuntur,non de ore Dñi. * Dicunt 29. b.
his, qui blaſphemant me: Locutus eſt 8.
Dominus: || Pax erit vobis,& omni,qui || Sup.
ambulat in prauitate cordis ſui, dixe- 5. c. 12.
18 runt:Non veniet ſuper vos malũ. * Quis & 14.
enim affuit in conſilio Dñi,& vidit, & b. 13.

audiuit sermonẽ eius? quis considerauit
|| Inf. 30. c. 14. verbũ illius & audiuit?*||Ecce turbo Do- 19
minicæ indignationis egredietur,& tẽ-
pestas erumpens super caput impiorum
veniet.*Non reuertetur furor Dñi, vsq; 20
dum faciat, & vsque dum cõpleat cogi- E
tationẽ cordis sui: in nouissimis diebus
|| Inf 27. c. 15. 29. b. 9. intelligetis cõsiliũ eius.*||Non mittebã 21
prophetas,& ipsi currebant:non loque-
bar ad eos,& ipsi prophetabant. *Si ste- 22
tissent in consilio meo,& nota fecissent
verba mea populo meo, auertissem vti-
que eos à via sua mala,& à cogitationi-
bus suis pessimis.*Putásne Deus è vicino 23
ego sum,dicit Dñs? & non Deus de lon-
gè? *Si occultabitur vir in abscõditis:& 24
ego nõ videbo eum, dicit Dñs?nunquid
non cœlum & terram ego impleo,dicit
Dñs?* Audiui quæ dixerunt prophetæ, 25
prophetãtes in nomine meo mendaciũ,
atque dicẽtes:Somniaui, somniaui.*Vs- 26
quequò istud est in corde prophetarum F
vaticinantiũ mendaciũ, & prophetantiũ
seductiones cordis sui?Qui volũt facere 27
vt obliuiscatur populus meus nominis
mei propter somnia eorum,quæ narrat
vnusquisq; ad proximũ suũ, sicut obliti
sunt patres eorum nominis mei propter
Baal.*Propheta,qui habet somniũ,nar- 28
ret somnium : & qui habet sermonem
meũ,loquatur sermonẽ meũ verè : quid
paleis ad triticum,dicit Dñs? *Nunquid 29
non verba mea sunt quasi ignis , dicit
Dñs, & quasi malleus conterens petrã ?
* Propterea ecce ego ad prophetas, ait 30
Dñs:qui furantur verba mea vnusquisq;
à proximo suo.*Ecce ego ad prophetas, 31
ait Dñs , qui assumunt linguas suas , &
aiunt:Dicit Dñs.*Ecce ego ad prophetas 32
somniãtes mendacium,ait Dñs,qui nar-
rauerunt ea,& seduxerũt populũ meum
in mendacio suo , & in miraculis suis:
cùm ego non misissem eos,nec mandas-
sem eis , qui nihil profuerunt populo
huic,dicit Dñs. * Si igitur interrogaue- 33
rit te populus iste,vel propheta, aut sa- G
cerdos,dicẽs:Quod est onus Dñi? dices
ad eos:Vos estis onus:proiiciam quippe
vos,dicit Dñs. * Et propheta, & sacer- 34
dos,& populus qui dicit:Onus Dñi : Vi-
sitabo super virũ illum , & super domũ
eius. *Hæc dicetis vnusquisque ad pro- 35
ximum & ad fratrẽ suum: Quid respon-
dit Dñs ? & quid locutus est Dñs ? * & 36
onus Dñi vltrà non memorabitur:quia
onus erit vnicuique sermo suus:& per-
uertistis verba Dei viuentis,Dñi exerci-
tuum Dei nostri.*Hæc dices ad prophe- 37
tã : Quid respondit tibi Dñs?& quid lo-
cutus est Dñs? Si autem onus Dñi dixe- 38
ritis: propter hoc hæc dicit Dñs: Quia
dixistis sermonem istum : Onus Dñi : &
misi ad vos, dicens:Nolite dicere;Onus
Dñi :* Propterea ecce ego tollam vos 39
portans,& derelinquã vos, & ciuitatem
quam dedi vobis, & patribus vestris , à
40 facie mea.*||Et dabo vos in opprobrium || Sup. 20. c. 11.
sempiternum,&in ignominiã æternam,
quæ nunquam obliuione delebitur.

CAP. XXIV.

Calathus bonarum ficuum designat captiuos in Babylonia Iudæos , quos dicit Dominus se reducturum in terram suã,qui toto corde ad ipsũ reuertentur: calathus autem malarũ ficuũ significat eos qui manserant Ierosolymis,ac postea fugerant in Ægyptum,quos dicit se daturum in opprobriũ & maledictionem.

1 A OStendit mihi Dñs : & ecce duo ca-
lathi pleni ficis,positi ante templum
Dñi , postquam transtulit Nabuchodo-
nosor rex Babylonis Iechoniam filium
Ioachim regem Iuda,& principes eius,
& fabrum,& inclusorem,de Ierusalẽ, &
2 adduxit eos in Babylonem. * Calathus
vnus ficus bonas habebat nimis , vt so-
lent ficus esse primi temporis : & cala-
thus vnus ficus habebat malas nimis,
quæ comedi non poterant,eo quòd es-
3 sent malæ. * Et dixit Dñs ad me : Quid
B tu vides Ieremia:Et dixi:Ficus,ficus bo-
nas,bonas valde; & malas,malas valde,
quæ comedi non possunt , eo quod sint
4 malæ. * Et factum est verbũ Dñi ad me,
5 dicẽs: *Hæc dicit Dñs Deus Israel:Sicut
ficus hæ bonæ ; sic cognoscam transmi-
grationem Iuda,quã emisi de loco isto
6 in terram Chaldæorum, in bonum. * Et
C ponam oculos meos super eos ad pla-
candum,& reducam eos in terram hanc
& ædificabo eos,& nõ destruã: & plan-
7 tabo eos,& non euellam : * Et dabo eis
cor vt sciant me , quia ego sum Dñs :
||& erunt mihi in populum: & ego ero
eis in Deum : quia reuertentur ad me
8 in toto corde suo:*||Et sicut ficus pessi- || Sup. 7. c. 23 Infr. 29. d. 17.
D mæ, quæ comedi non possunt eo quòd
sint malæ hæc dicit Dñs,sic dabo Sede-
ciam regem Iuda , & principes eius, &
reliquos de Ierusalem , qui remãserunt
in vrbe hac , & qui habitant in Terra
9 Ægypti. * Et dabo eos in vexationem,
afflictionémque omnibus regnis terræ:
in opprobrium, & in parabolam , & in
prouerbium,& in maledictionẽ in vni-
10 uersis locis , ad quæ eieci eos. *Et mit-
tam in eis gladium , & famem,& pestẽ;
donec consummantur de terra , quam
dedi eis, & patribus eorum.

CAPVT XXV.

Quia noluerunt audire Ieremiam nec reliquos prophetas adhortãtes ad pœnitentiam, prædicit excidium Ierosolymorum, & captiuitatem septuaginta annorum , ac deinde perditionem regum qui ipsos tenebant captiuos: quapropter iubetur Ieremias ciuitatibus Iuda ac ceteris regibus terrarum propinare calicem furoris Domini . vlulatum quoque pronunciat pastoribus ac optimatibus.

Verbum

VErbum, quod factum est ad Iere- 1
miam de omni populo Iuda, in an- A
no quarto Ioachim filij Iosiæ regis Iu-
da, (ipse est annus primus Nabucho-
donosor regis Babylonis.) *Quod locu- 2
tus est Ieremias propheta ad omnem
populum Iuda, & ad vniuersos habita-
tores Ierusalem dicens: *A tertio deci- 3
mo anno Iosiæ filij Ammon regis Iuda
vsque ad diem hanc; iste tertius & vi-
gesimus annus; factum est verbum Dñi
ad me, & locutus sum ad vos de nocte
consurgens, & loquens: & non audistis.
||4 Reg. 17. c. 13. Suprà 18. b. 11. Inf. 35 c. 15.
* Et misit Dominus ad vos omnes ser- 4
uos suos prophetas; consurgens dilu-
culo, mittensque: & non audistis, neque
inclinastis aures vestras vt audiretis,
* cùm diceret: ||Reuertimini vnusquis- 5
que à via sua mala, & à pessimis cogi-
tationibus vestris: & habitabitis in ter-
ra, quam dedit Dñs vobis, & patribus
vestris, à sæculo, & vsque in sæculum.
* Et nolite ire post deos alienos, vt ser- 6
uiatis eis, adoretisque eos: neque me ad B
iracundiã prouocetis in operibus ma-
nuum vestrarum, & non affligam vos.
* Et non audistis me, dicit Dñs, vt me 7
ad iracundiam prouocaretis in operi-
bus manuum vestrarum, in malum ve-
strum. * Propterea hæc dicit Dñs exer- 8
cituum: Pro eo quòd non audistis ver-
ba mea: * ecce ego mittam, & assumam 9
vniuersas cognationes Aquilonis, ait
Dñs, & Nabuchodonosor regem Baby-
lonis seruum meum: & adducã eos su-
per terram istam, & super habitatores
eius, & super omnes nationes, quæ in
circuitu illius sunt: & interficiam eos,
& ponam eos in stuporẽ & in sibilum,
& in solitudines sempiternas. *Perdám- 10
que ex eis vocem gaudij, & vocem læ- C
titiæ: vocem sponsi, & vocem sponsæ,
||2 Par 36. d. 21. 2 Esd. 1. a. 1. Infra 26. b. 6. Dan. 9. a. 2.
vocem molæ, & lumen lucernæ. *|| Et 11
erit vniuersa terra hæc in solitudinem,
& in stuporem: & seruient omnes gen-
tes istæ regi Babylonis septuaginta an-
nis. * Cùmque impleti fuerint septua- 12
ginta anni, visitabo super regem Baby-
lonis, & super gentem illam, dicit Dñs,
iniquitatẽ eorum: & super terrã Chal-
dæorum: & ponam illam in solitudines
sempiternas. *Et adducam super terram 13
illam, omnia verba mea, quæ locutus
sum contra eam, omne quod scriptum
est in libro isto, quæcumque prophe-
tauit Ieremias aduersum omnes gen-
tes: * Quia seruierunt eis, cùm essent 14
gẽtes multæ, & reges magni: & reddam
eis secũdùm opera eorum, & secundùm
facta manuum suarum. Quia sic dicit 15
Dñs exercituum Deus Israel: Sume ca- D
licem vini furoris huius de manu mea:
& propinabis de illo cunctis gentibus,
ad quas ego mittã te. * Et bibent, & tur- 16
babuntur, & insaniẽt à facie gladij, quẽ
17 ego mittam inter eos.* Et accepi calicẽ
de manu Dñi, & propinaui cunctis gen-
18 tibus, ad quas misit me Dñs: Ierusalem,
& ciuitatibus Iuda, & regibus eius, &
principibus eius: vt darem eos in soli-
tudinem, & in stuporem, & in sibilum,
& in maledictionem, sicut est dies ista:
19 * Pharaoni regi Ægypti, & seruis eius,
& principibus eius, & omni populo eius
20 * & vniuersis generaliter: cunctis regi-
bus terræ Ausitidis, & cunctis regibus
terræ Philisthiim & Ascaloni, & Gazæ,
21 & Accaron, & reliquiis Azoti, *& Idu-
22 mææ, & Moab, & filiis Ammon: * Et
cunctis regibus Tyri, & vniuersis regi-
bus Sidonis: & regibus terræ insularũ,
23 qui sunt trans mare: *Et Dedan & The-
ma, & Buz, & vniuersis qui attonsi sunt
24 in comam: *Et cunctis regibus Abrahæ,
& cunctis regibus Occidentis, qui ha-
25 bitant in deserto: * Et cunctis regibus
E Zambri, & cunctis regibus Elam, & cun-
26 ctis regibus Medorum: * cunctis quoq;
regibus Aquilonis de prope & de longè
vnicuique contra fratrem suum: & om-
nibus regnis terræ, quæ super faciem
eius sunt: & rex Sesach bibet post eos:
27 *& dices ad eos. Hæc dicit Dñs exerci-
tuum Deus Israel: Bibite, & inebriamini,
& vomite: & cadite, neque surgatis à
facie gladij, quem ego mittã inter vos.
28 * Cúmque noluerint accipere calicẽ de
F manu tua vt bibant, dices ad eos: Hæc
dicit Dñs exercituum: bibentes bibetis:
29 * || quia ecce in ciuitate, in qua inuoca- ||1 Pet. 4. c. 17
tum est nomen meum, ego incipiam af-
fligere, & vos quasi innocentes & im-
munes eritis? non eritis immunes: gla-
dium enim ego voco super omnes ha-
bitatores terræ, dicit Dñs exercituum.
30 * Et tu prophetabis ad eos omnia ver- ||Ioel. 3 c. 16. Amos 1. a. 2.
ba hæc, & dices ad illos: ||Dñs de excel-
so rugiet, & de habitaculo sancto suo
dabit vocem suam: rugiens rugiet su-
per decorem suum: celeuma quasi cal-
cantium concinetur aduersus omnes
31 habitatores terræ. * Peruenit sonitus
vsque ad extrema terræ: quia iudicium
Dño cum Gentibus: iudicatur ipse cum
omni carne, impios tradidi gladio, di-
32 cit Dñs. * Hæc dicit Dñs exercituum:
Ecce afflictio egredietur de gente in
gentem: & turbo magnus egredietur à
33 summitatibus terræ. *Erunt interfecti
G Dñi in die illa, à summo terræ vsque ad
summum eius: non plangentur, & non
colligentur, neque sepelientur: in ster-
quilinium super faciem terræ iacebunt.
34 * Vlulate pastores, & clamate: & asper-
gite vos cinere optimates gregis: quia
completi sunt dies vestri, vt interficia-
mini; & dissipationes vestræ, & cadetis
35 quasi vasa pretiosa. * Et peribit fuga à
pastoribus, & saluatio ab optimatibus
36 gregis. *Vox clamoris pastorum, & vlu-

latus optimatum gregis : quia vastauit
Dominus pascua eorum.* Et conticue- 37
runt arua pacis à facie iræ furoris Do-
mini. * Dereliquit quasi leo vmbracu- 38
lum suum , quia facta est terra eorum
in desolationem à facie iræ columbæ,
& à facie iræ furoris Domini.

CAP. XXVI.

*Prophetans Ieremias excidium Iero-
solymorum nisi resipiscant , comprehen-
ditur à sacerdotibus & prophetis, sed li-
beratur per principes seniores ne occida-
tur, prolatu exemplis Michææ & Vriæ
prophetarum.*

IN principio regni Ioachim filij Iosiæ 1
regis Iuda, factum est verbum illud à A
Dño,dicẽs:*Hæc dicit Dñs:Sta in atrio 2
domus Dñi; & loquêris ad omnes ciui-
tates Iuda, de quibus veniũt vt adorent
in domo Dñi,vniuersos sermones,quos
ego mandaui tibi vt loquaris ad eos :
noli subtrahere verbũ,* si fortè audiant 3
& cõuertantur vnusquisq; à via sua ma-
la;& pœniteat me mali,quod cogito fa-
cere eis propter malitiam studiorũ eo-
rum.* Et dices ad eos:Hæc dicit Dñs: Si 4
non audieritis me,vt ambuletis in lege B
mea,quam dedi vobis,*vt audiatis ser- 5
mones seruorum meorũ Prophetarum,
quos ego misi ad vos de nocte consur-
gens,& dirigẽs,& non audistis.*|| Dabo 6
¶| 1. domũ istam sicut Silo,& vrbẽ hanc da-
Reg. bo in maledictionẽ cũctis gentibus ter-
4.a.2. ræ.*Et audierunt sacerdotes,& prophe- 7
b.10. tæ,& omnis populus, Ieremiã loquen-
tẽ verba hæc in domo Dñi. * Cúmque 8
cõplesset Ieremias, loquens omnia quæ
præceperat ei Dñs vt loqueretur ad
vniuersum populũ, apprehenderũt eum
sacerdotes,& prophetæ,& omnis popu-
lus dicens : Morte moriatur. * Quare 9
prophetauit in nomine Dñi,dicẽs:Sicut C
Silo erit domus hæc,& vrbs ista desola-
bitur,eo quòd nõ sit habitator. Et con-
gregatus est omnis populus aduersus Ie-
remiam in domo Dñi. * Et audierunt 10
principes Iuda verba hæc : & ascende-
runt de domo regis in domum Dñi, &
sederunt in introitu portæ domus Dñi
nouæ.*Et locuti sunt sacerdotes & pro- 11
phetæ ad principes,& ad omnem popu-
lũ,dicẽtes Iudiciũ mortis est viro huic:
quia prophetauit aduersus ciuitatem
istã,sicut audistis auribus vestris.*Et ait 12
Ieremias ad omnes principes,& ad vni- D
uersum populum:dicens:||Dñs misit me,
|Sup. vt prophetarẽ ad domum istã,& ad ciui-
25. c. tatem hanc , omnia verba quæ audisti.
13. *|| Nunc ergo bonas facite vias vestras, 13
||Sup. & studia vestra,& audite vocẽ Dñi Dei
a.3. vestri : & pœnitebit Dñm mali , quod
locutus est aduersum vos. * Ego autem 14
ecce manibus vestris sum : facite mihi
quod bonũ & rectum est in oculis ve-
stris:*Veruntamen scitote & cognosci- 15
te, quòd si occideritis me, sanguinẽ in-
E nocentem tradetis contra vosmetipsos,
& contra ciuitatem istam, & habitato-
res eius, in veritate enim misit me Dñs
ad vos , vt loquerer in auribus vestris
16 omnia verba hæc.* Et dixerunt princi-
pes, & omnis populus,ad sacerdotes &
ad prophetas.Non est viro huic iudiciũ
mortis : quia in nomine Dñi Dei nostri
17 locutus est ad nos. * Surrexerunt ergo
viri de senioribus terræ, & dixerunt ad
18 omnem cœtum populi,loquentes:* Mi-
chæas de Morasthi fuit propheta in die-
bus Ezechiæ regis Iuda,& ait ad omnẽ
F populum Iuda , dicens : Hæc dicit Dñs
exercituum : || Sion quasi ager arabi- || Mi-
tur : & Ierusalem in aceruum lapidum chææ
erit:& mõs domus in excelsa siluarum : 3.d.12.
19* Numquid morte condemnauit eum
Ezechias rex Iuda, & omnis Iuda?nun-
quid non timuerunt Dñm, & deprecati
sunt faciem Dñi : & pœnituit Dñm ma-
li, quod locutus fuerat aduersum eos ?
Itaq; nos faciemus malum grande con-
20 tra animas nostras. * Fuit quoque vir
prophetans in nomine Dñi,Vrias filius
Semei de Cariathiarim : & prophetauit
aduersus ciuitatem istam , & aduersus
terram hanc , iuxta omnia verba Iere-
21 miæ.*Et audiuit rex Ioachim,& omnes
G potentes,& principes eius verba hæc:&
quæsiuit rex interficere eum.Et audiuit
Vrias , & timuit , fugitque & ingressus
22 est Ægyptum.*Et misit rex Ioachim vi-
ros in Ægyptum , Elnatham filium A-
chobor , & viros cum eo in Ægyptum.
23 * Et eduxerunt Vriam de Ægypto:& ad-
duxerunt eum ad regem Ioachim , &
percussit eum gladio : & proiecit cada-
uer eius in sepulchris vulgi ignobilis.
24 * Igitur manus Ahicam filij Sapham
fuit cum Ieremia, vt non traderetur in
manus populi,& interficerent eum.

CAP. XXVII.

*Vinculis ad varios reges missis , dicit
illos,si seruire velint regi Babylonis,eiús-
que posteris, permansuros in terra sua :
alioqui perituros gladio, fame & peste:
inuehens in pseudoprophetas qui aliud
vaticinantur fallentes populum : præ-
dicit etiam sacra vasa quæ reliqua
sunt transferenda in Babylonem , &
tandem referenda Ierosolymam.*

1 IN principio regni Ioachim filij Iosiæ
A regis Iuda , factum est verbũ istud ad
2 Ieremiam à Domino,dicens:*Hæc dicit
Dñs ad me:Fac tibi vincula,& catenas:
3 & pones eas in collo tuo. * Et mittes
eas ad regem Edom,& ad regem Moab,
& ad regem filiorum Ammon & ad re-
gem Tyri,& ad regem Sidonis ; in ma-
nu nuntiorum,qui venerunt Ierusalem
4 ad Sedeciam regem Iuda.* Et præcipies
eis vt ad dominos suos loquantur:Hæc
dicit Dominus exercituum Deus Israël:
Hæc

Hæc dicetis ad dominos vestros : * Ego 5
feci terram,& homines,& iumenta,quæ
sunt super faciem terræ, in fortitudine
mea magna,& in brachio meo extento:
& dedi eam ei, qui placuit in oculis
meis.*Et nūc itaq; ego dedi omnes ter- 6
ras istas in manu Nabuchodonosor re-
gis Babylonis serui mei : insuper & be-
stias agri dedi ei vt seruiant illi.*Et ser- 7
uient ei omnes gentes, & filio eius, &
filio filij eius: donec veniat tēpus terræ
eius & ipsius: & seruiēt ei gētes multæ,
& reges magni. * Gens autē & regnum, 8
quod non seruierit Nabuchodonosor
regi Babylonis,& quicumq;non curua-
uerit collū suum sub iugo regis Baby-
lonis : in gladio, & in fame,& in peste
visitabo super gentē illā,ait Dñs donec
Su.23. consumā eos in manu eius. *||Vos ergo 9
d.16. nolite audire prophetas vestros, & di- B
Infr. uinos,& somniatores,& augures,& ma-
29. b. leficos, qui dicunt vobis:Non seruietis
8. regi Babylonis. *Quia mendacium pro- 10
phetant vobis : vt longè vos faciant de
Terra vestra,& eiiciant vos,& pereatis.
* Porrò gens, quæ subiecerit ceruicem 11
suā sub iugo regis Babylonis, & seruie-
rit ei:dimittā eā in terra sua,dicit Dñs;
& colet eā,& habitabit in ea.*Et ad Se- 12
deciam regem Iuda locutus sum secun-
dum omnia verba hæc,dicens,Subiicite
colla vestra sub iugo regis Babylonis,
& seruite ei,& populo eius, & viuetis:
* Quare moriemini tu, & populus tuus 13
gladio,& fame,& peste,sicut locutus est
Dñs ad gentem, quæ seruire noluerit
regi Babylonis? * Nolite audire verba 14
prophetarū dicentium vobis : Non ser-
uietis regi Babylonis: quia mendacium
Su.14 ipsi loquuntur vobis. * || Quia non misi 15
c.14. eos,ait Dñs,& ipsi prophetant in nomi-
& 23. ne meo mendaciter : vt eiiciant vos, &
a.21. pereatis tam vos, quàm prophetæ, qui
Infrà vaticinantur vobis.*Et ad sacerdotes,& 16
29. b. ad populum istum locutus sum,dicens:
9. Hæc dicit Dñs:Nolite audire verba pro-
phetarum vestrorum,qui prophetāt vo-
bis, dicentes : Ecce vasa Dñi reuerten-
tur de Babylone nunc citò,mendacium
enim prophetant vobis. * Nolite ergo 17
audire eos, sed seruite regi Babylonis,
vt viuatis : quare datur hæc ciuitas in
solitudinē? * Et si prophetæ sunt, & est 18
verbum Dñi in eis: occurrant Domino D
exercituum, vt non veniant vasa, quæ
derelicta fuerūt in domo Dñi, & in do-
mo regis Iuda, & in Ierusalem, in Ba-
bylonem. * Quia hæc dicit Dñs exerci- 19
4Reg. tuum || ad columnas, & ad mare, & ad
25. c. bases,& ad reliqua vasorū, quæ reman-
13. serunt in ciuitate hac :* quæ non tulit 20
Nabuchodonosor rex Babylonis, cùm
transferret Iechoniam filium Ioachim,
regem Iuda de Ierusalē in Babylonem,
& omnes optimates Iuda & Ierusalem.
21 * Quia hæc dicit Dominus exercituum
Deus Israël ad vasa, quæ derelicta sunt
in domo Dñi, & in domo regis Iuda &
22 Ierusalem : *in Babylonem transferen-
tur, & ibi erunt vsque ad diem visita-
tionis suæ, dicit Dñs, & afferri faciam
ea, & restitui in loco isto.

CAP. XXVIII.

Hananias pseudopropheta, ablatis de collo Ieremiæ catenis vaticinatur sacra vasa cum rege & captiuo populo post biennium reducenda, sed iubetur Ieremias contrarium vaticinari,& mortem illi denuntiare, quæ iuxta verbum Ieremiæ eodem anno secuta est.

1 ET factum est in anno illo, in prin-
A cipio regni Sedeciæ regis Iuda, in
anno quarto,in mense quinto, dixit ad
me Hananias filius Azur propheta de
Gabaon, in domo Dñi, coram sacerdo-
2 tibus & omni populo dicens. * Hæc di-
cit Dñs exercituum Deus Israël : Con-
3 triui iugum regis Babylonis. * Adhuc
duo anni dierum, & ego referri faciam
ad locum istum omnia vasa domus Dñi,
quæ tulit Nabuchodonosor rex Baby-
lonis de loco isto, & trāstulit ea in Ba-
4 bylonem. *Et Iechoniā filium Ioachim
regem Iuda, & omnem transmigratio-
nem Iuda, qui ingressi sunt in Babylo-
nem, ego conuertam ad locum istum,
ait Dñs: conteram enim iugū regis Ba-
5 bylonis. *Et dixit Ieremias propheta ad
Hananiam prophetam, in oculis sacer-
B dotum, & in oculis omnis populi, qui
6 stabat in domo Dñi : * & ait Ieremias
propheta:Amen:sic faciat Dñs: Suscitet
Dominus verba tua,quæ prophetasti:vt
referantur vasa in Domo Domini, &
omnis transmigratio de Babylone ad
7 locum istum. * Veruntamen audi ver-
bum hoc, quod ego loquor in auribus
8 tuis,& in auribus vniuersi populi.*Pro-
phetæ, qui fuerunt ante me & ante te
ab initio, & prophetauerunt super ter-
ras multas, & super regna magna, de
prælio, & de afflictione, & de fame.
9 * Propheta, qui vaticinatus est pacem:
C cùm venerit verbum eius, scietur pro-
10 pheta quem misit Dñs in veritate. * Et
tulit Hananias propheta catenā de col-
lo Ieremiæ prophetæ,& confregit eam.
11 * Et ait Hananias in conspectu omnis
populi, dicens: Hæc dicit Dñs:Sic con-
fringam iugum Nabuchodonosor regis
Babylonis post duos annos dierum de
12 collo omnium gentium.*Et abiit Iere-
mias propheta in viam suam. Et factum
est verbum Dñi ad Ieremiam,postquam
confregit Hananias propheta, catenam
de collo Ieremiæ prophetæ, dicens
13 *Vade,& dices Hananiæ.Hæc dicit Do-
minus: Catenas ligneas cōtriuisti:& fa-
14 cies pro eis catenas ferreas.*Quia hæc
D dicit Dñs exercituum Deus Israel : Iu-
gum

gum ferreum posui super collum cun-
ctarum Gentium istarum, vt seruiant
Nabuchodonosor regi Babylonis; &
seruient ei:insuper & bestias terræ dedi
ei. * Et dixit Ieremias propheta ad Ha- 15
naniam prophetam: Audi Hanania:non
misit te Dñs, & tu confidere fecisti po-
pulum istum in mendacio.*Idcircò hæc 16
dicit Dñs:Ecce ego mittã te à facie ter-
ræ:hoc anno morieris:aduersum enim
Dñm locutus es.* Et mortuus est Hana- 17
nias propheta in anno illo, mense sep-
timo.

CAP. XXIX.

Captiuos Iudæos vaticinatur 70. annis in Babylone permansuros,hortatúrq; vt illic multiplicari studeant,& deinde reducentur: eos verò qui Ierosolymis remanserunt, gladio, fame & peste dicit consumendos: deinde mala vaticinatur aduersus Achab, Sedeciam & Semeiam pseudoprophetas, seducentes populum transmigrationis.

Et hæc sunt verba libri, quem misit 1
Ieremias propheta de Ierusalem ad A
reliquias seniorum transmigrationis,&
ad sacerdotes, & ad prophetas, & ad
omnem populum,quem traduxerat Na-
buchodonosor de Ierusalem in Baby-
lonem: * postquam egressus est Iecho- 2
nias rex,& domina,& eunuchi,& prin-
cipes Iuda & Ierusalem: & faber & in-
clusor de Ierusalem:* in manu Elasa fi- 3
lij Saphã,& Gamariæ filij Helciæ,quos
misit Sedecias rex Iuda ad Nabuchodo-
nosor regem Babylonis in Babylonem,
dicens:* Hæc dicit Dñs exercituũ Deus 4
Israël omni transmigrationi, quã tran-
stuli de Ierusalem in Babylonem.*Ædi- 5
ficate domos, & habitate: & plantate
hortos, & comedite fructum eorum.
* Accipite vxores, & generate filios & 6
filias: & date filiis vestris vxores, & fi- B
lias vestras date viris, & pariant filios
& filias: & multiplicamini ibi,& nolite
esse pauci numero.*Et quærite pacẽ ci- 7
uitatis,ad quam transmigrare vos feci:
& orate pro ea ad Dñm: quia in pace
illius erit pax vobis. * Hæc enim dicit 8
|| Sup. Dñs exercituum Deus Israël: || Non
14.b.13 vos seducant prophetæ vestri, qui sunt
& 23. in medio vestrũ,& diuini vestri:& ne
d.16. attendatis ad somnia vestra, quæ vos
somniatis: * quia falsò ipsi prophetant 9
vobis in nomine meo: & non misi eos,
|| Sup. dicit Dñs.*|| Quia hæc dicit Dominus: 10
25. c. Cùm cœperint impleri in Babylone se- C
12. 2. ptuaginta anni, visitabo vos: & susci-
Par. tabo super vos verbum meum bonum,
36. d. vt reducam vos ad locum istum. * Ego 11
21. enim scio cogitationes,quas ego cogi-
1. Esd. to super vos, ait Dñs, cogitationes pa-
1. a. 2. cis, & non afflictionis, vt dem vobis 12
Dan. finẽ & patientiam.* Et inuocabitis me,
9. a. 2. & ibitis: & orabitis me,& ego exaudiã
vos.* Quæretis me,& inuenietis; cùm 13
quæsieritis me in toto corde vestro.
14 * Et inueniar à vobis, ait Dñs: & redu-
cam captiuitatem vestram, & congre-
D gabo vos de vniuersis gentibus, & de
cunctis locis, ad quæ expuli vos, dicit
Dñs: & reuerti vos faciam de loco,ad
15 quem transmigrare vos feci. * Quia di-
xistis: Suscitauit nobis Dominus Pro-
16 phetas in Babylone. * Quia hæc dicit
Dñs ad regem, qui sedet super solium
Dauid, ad omnem populum habitato-
rem vrbis huius, ad fratres vestros, qui
non sunt egressi vobiscum in transmi-
17 grationem.*Hæc dicit Dominus exerci- || Sup.
tuum:*||Ecce mittam in eos gladium,& 24. d.
famẽ, & pestem:& ponã eos quasi ficus 10.
malas,quæ comedi nõ possunt,eo quòd
18 pessimæ sint. * Et persequar eos in gla-
dio,& in fame,& in pestilentia:& dabo
eos in vexationẽ vniuersis regnis terræ;
in maledictionem, & in stuporem,& in
E sibilũ,& in opprobriũ cunctis Gentibus,
19 ad quas ego eieci eos: * eo quòd non
audierint verba mea, dicit Dñs: quæ
misi ad eos per seruos meos prophetas
de nocte consurgens,& mittens:& non
20 audistis, dicit Dñs. * Vos ergo audite
verbũ Dñi: omnis transmigratio,quam
21 emisi de Ierusalem in Babylonem.*Hæc
dicit Dominus exercituum Deus Israël
ad Achab filium Coliæ, & ad Sedeciam
filium Maasiæ,qui prophetant vobis in
nomine meo mendaciter:Ecce ego tra-
dam eos in manus Nabuchodonosor
regis Babylonis: & percutiet eos in
22 oculis vestris.*Et assumetur ex eis male-
dictio omni transmigrationi Iuda,quæ
est in Babylone, dicentium: Ponat te
Dñs sicut Sedeciã, & sicut Achab, quos
23 frixit rex Babylonis in igne: * pro eo
F quòd fecerint stultitiam in Israël, &
mœchati sunt in vxores amicorũ suo-
rum, & locuti sunt verbum in nomine
meo mendaciter, quod non mandaui
eis: ego sum iudex & testis, dicit Dñs.
24 * Et ad Semeiam Nehelamiten dices:
25 * Hæc dicit Dominus exercituum,Deus
Israël: Pro eo quòd misisti in nomine
tuo libros ad omnem populum, qui est
in Ierusalem, & ad Sophoniam filium
Maasiæ sacerdotem, & ad vniuersos sa-
26 cerdotes, dicens: * Dñs dedit te sacer-
dotem pro Ioiade sacerdote, vt sis dux
in domo Dñi super omnem virum arre-
ptitium & prophetantem,vt mittas eum
27 in neruum & in carcerem. * Et nunc
quare non increpasti Ieremiam Ana-
28 thothiten,qui prophetat vobis? * Quia
G super hoc misit in Babylonem ad nos,
dicens:Longum est:ædificate domos, &
habitate:& plantate hortos, & comedi-
29 te fructus eorum. * Legit ergo Sopho-
nias sacerdos librũ istum in auribus Ie-
30 remiæ Prophetæ.*Et factum est verbum
31 Domini ad Ieremiam, dicens: Mitte ad
omnem

omnem transmigrationem, dicens: Hæc
dicit Dñs ad Semeiam Neelamiten. Pro
eo quod prophetauit vobis Semeias, &
ego non misi eum: & fecit vos confide-
re in mendacio. *Idcircò hæc dicit Dñs: 32
Ecce ego visitabo super Semeiam Ne-
helamiten, & super semen eius: non erit
ei vir sedens in medio populi huius, &
non videbit bonum, quod ego faciam
populo meo, ait Dñs: quia præuarica-
tionem locutus est aduersus Dñm.

CAP. XXX.

Vaticinatur Iudæis & filiis Israël reditum à graui captiuitate, in qua propter peccata sua detinebantur, & quòd post reditum seruituri sint Domino, ac Dauid regi, quem ille suscitabit eis in prosperitate & securitate magna deuastatu ipsorum inimicis.

Hoc verbum, quod factum est ad Ie- 1
remiam à Dño, dicens.* Hæc dicit A
Dñs Deus Israël, dicens: Scribe tibi om- 2
nia verba, quæ locutus sum ad te, in li-
bro.* Ecce enim dies veniũt, dicit Dñs; 3
& conuertam cõuersionem populi mei
Israël & Iuda, ait Dñs: & conuertã eos
ad terram, quam dedi patribus eorum:
& possidebunt eam.* Et hæc verba, quæ 4
locutus est Dñs ad Israël & ad Iudam:
* Quoniam hæc dicit Dñs: Vocem ter- 5
roris audiuimus: formido, & nõ est pax.
* Interrogate, & videte si generat mas- 6
culus: quare ergo vidi omnis viri ma-
num super lumbum suum, quasi partu-
rientis, & conuersæ sunt vniuersæ facies
|| Ioel. 2.a.2. c.11. Amos 5.c.18. Soph.1 d.15. in auruginẽ? *|| Væ, quia magna dies illa, 7
nec est similis eius: tempúsque tribula- B
tionis est Iacob, & ex ipso saluabitur.
* Et erit in die illa, ait Dñs exercituum: 8
conterã iugum eius de collo tuo, & vin-
cula eius disrumpã, & non dominabun-
tur ei amplius alieni: *sed seruient Dño 9
Deo suo, & Dauid regi suo, quem susci-
|| Isa. 43.a.1. & 44. a.2. Luc.1 g.70. tabo eis. * || Tu ergo ne timeas serue 10
meus Iacob, ait Dñs, neq; paueas Israël:
quia ecce ego saluabo te de terra lon-
ginqua, & semen tuum de terra captiui-
tatis eorũ: & reuertetur Iacob, & quies-
cet, & cunctis affluet bonis, & non erit
quem formidet: * quoniam tecum ego 11
sum, ait Dñs, vt saluẽ te: faciã enim cõ-
summationẽ in cunctis Gẽtibus, in qui-
bus dispersi te: te autem non faciam in
consummationẽ: sed castigabo te in iu-
dicio, vt nõ videaris tibi innoxius: *Quia 12
hæc dicit Dñs: Insanabilis fractura tua:
pessima plaga tua.* Non est qui iudicet 13
iudiciũ tuum ad alligandum: curationũ C
vtilitas non est tibi. * Omnes amatores 14
tui obliti sunt tui, téque non quærent:
|| Sup. 23.d.19. || plaga enim inimici percussi te castiga-
tione crudeli: propter multitudinẽ ini-
quitatis tuæ dura facta sũt peccata tua.
* Quid clamas super cõtritione tua? in- 15
sanabilis est dolor tuus: propter multi-
tudinẽ iniquitatis tuæ, & propter dura
16 peccata tua feci hæc tibi. * Propterea
omnes, qui comedunt te, deuorabuntur:
& vniuersi hostes tui in captiuitatẽ du-
centur: & qui te vastãt, vastabũtur, cun-
ctósq; prædatores tuos dabo in prædã.
17 *Obducã enim cicatricẽ tibi, & à vulne-
ribus tuis sanabo te, dicit Dñs. Quia
eiectã vocauerunt te Sion: Hæc est, quæ
18 non habebat requirentem. * Hæc dicit
D Dñs: Ecce ego conuertã conuersionem
tabernaculorũ Iacob: & tectis eius mi-
serebor, & ædificabitur ciuitas in excel-
so suo, & templum iuxta ordinem suum
19 fundabitur. * Et egredietur de eis laus,
voxq; ludentium: & multiplicabo eos,
& non minuentur: & glorificabo eos, &
20 non attenuabuntur. * Et erunt filij eius
sicut à principio, & cœtus eius coram
me permanebit: & visitabo aduersum
21 omnes qui tribulant eum. * Et erit dux
eius ex eo: & princeps de medio eius
producetur: & applicabo eũ, & accedet
ad me, quis enim iste est, qui applicet
cor suũ vt appropinquet mihi, ait Dñs?
22 *Et eritis mihi in populum, & ego ero
23 vobis in Deum. *Ecce turbo Dñi, furor
egrediens, procella ruens, in capite im-
24 piorum conquiescet. *Non auertet iram
indignationis Dominus, donec faciat,
& compleat cognitionem cordis sui:
in nouissimo dierum intelligetis.

CAP. XXXI.

Dicit Dominus se reducturum populum Israel de captiuitate, vt in affluentia bonorum seruiat Domino: iubetur ergo Rachel non flere amplius filios suos: agnoscit Israël se merito castigatum, ideóque pœnitentiam agit: de nouitate quam fœmina circumdabit virum: vigilabit Dominus ad reducendam Israël: de vua acerba: de nouo pacto quod feret Dominus cum domo Israel, nec abiiciet vmquam vniuersum illius semen.

IN tempore illo, dicit Dominus: Ero
1 Deus vniuersis cognationibus Israël,
A & ipsi erunt mihi in populum. *Hæc di-
2 cit Dominus. Inuenit gratiam in deser-
to populus, qui remanserat à gladio:
vadet ad requiem suam Israël. * Longè
3 Dominus apparuit mihi. Et in charita-
te perpetua dilexi te: ideò attraxi te,
miserans. * Rursúmque ædificabo te, &
4 ædificaberis virgo Israël: adhuc orna-
beris tympanis tuis, & egredieris in
5 choros ludentium. *Adhuc plantabis vi-
neas in montibus Samariæ: plantabunt
plantantes, & donec tempus veniat, non
vindemiabunt: * quia erit dies, in qua
6 clamabunt custodes in monte Ephraim:
|| Surgite, & ascendamus in Sion ad || Isa. 2.a.1.
Dominum Deum nostrum. * Quia hæc Mich. 4.a.2.
dicit Dominus: Exultate in lætitia Ia-
7 cob, & hinnite contra caput Gentium,
personate, & canite, & dicite. Salua Dñe
populum

populum tuum, reliquias Israël:* Ecce 8
ego adducam eos de terra Aquilonis,&
congregabo eos ab extremis terræ : in- B
ter quos erũt cęcus & claudus,pręgnãs,
& pariens simul , cœtus magnus reuer-
tentium huc.*In fletu venient,& in mi- 9
sericordia reducam eos:& adducam eos
per torrentes aquarum in via recta , &
non impingent in ea : quia factus sum
Israëli pater, & Ephraim primogenitus
meus est.*Audite verbum Domini gen- 10
tes,& annuntiate in insulis,quæ procul
sunt, & dicite:Qui dispersit Israël,con-
gregabit eum : & custodiet eum sicut
pastor gregem suum. * Redemit enim 11
Dominus Iacob,& liberauit eũ de manu 12
potentioris.*Et venient,& laudabunt in
monte Sion : & confluent ad bona Do-
mini,super frumento,& vino,& oleo,&
fœtu pecorum & armentorum: eritq;
anima eorum quasi hortus irriguus, &
vltrà non esurient.*Tunc lætabitur vir- 13
go in choro,iuuenes & senes simul : & C
conuertam luctum eorum in gaudium,
& consolabor eos,& lętificabo à dolo-
re suo.* Et inebriabo animam sacerdo- 14
tum pinguedine : & populus meus bo-
nis meis adimplebitur , ait Dominus.
||Mat. * Hęc dicit Dominus : || Vox in excelso 15
2.d.18 audita est lamentationis, luctus, & fle-
tus Rachel plorantis filios suos, & no-
lentis cõsolari super eis,quia non sunt.
* Hęc dicit Dominus:Quiescat vox tua 16
à ploratu,& oculi tui à lacrymis: quia
est merces operi tuo , ait Dominus : &
reuertentur de terra inimici. * Et est 17
spes nouissimis tuis,ait Dñs : & reuer-
tentur filij ad terminos suos.* Audiens 18
audiui Ephraim transmigrantem:Casti-
gasti me, & eruditus sum, quasi iuuen-
culus indomitus : conuerte me,& con-
uertar: quia tu Dñs Deus meus.*Post- 19
quam enim conuertisti me , egi pœni- D
tentiam: & postquam ostendisti mihi,
percussi femur meum. Confusus sum &
erubui , quoniam sustinui opprobrium
adolescentiæ meæ.* Si filius honorabi- 20
lis mihi Ephraim,si puer delicatus:quia
ex quo locutus sum de eo , adhuc re-
cordabor eius.Idcircò conturbata sunt
viscera mea super eum : miserans mise-
rebor eius , ait Dominus. * Statue tibi 21
speculam, pone tibi amaritudines:diri-
ge cor tuum in viam rectam in qua am-
bulasti : reuertere virgo Israël,reuerte-
re ad ciuitates tuas istas. * Vsquequò 22
deliciis dissolueris filia vaga?quia crea-
uit Dñs nouum super terram. FEMINA
CIRCVMDABIT VIRVM. * Hæc di 23
cit Dominus exercituum Deus Israël : E
Adhuc dicent verbum istud in terra Iu-
da,& in vrbibus eius , cùm conuertero
captiuitatẽ eorum:Benedicat tibi Dñs,
pulchritudo iustitiæ, mons sanctus:*& 24
habitabunt in eo Iudas & omnes ciui-
tates eius simul , agricolæ & minantes
25 greges.*Quia inebriaui animam lassam,
& omnem animã esurientem saturaui.
26 *Ideò quasi de somno suscitatus sum:&
27 vidi,& somnus meus dulcis mihi.* Ecce
dies veniunt,dicit Dominus:& semina-
bo domum Israël & domum Iuda semi-
ne hominum , & semine iumentorum.
28 * Et sicut vigilaui super eos vt euelle-
rem,& demolirer, & dissiparem, & dis-
perderem,& affligerem : sic vigilabo su-
per eos vt ædificem,& plantem,ait Do-
29 minus.*In diebus illis non dicent vltrà:
|| Patres comederunt vuam acerbam, & ||Eze.
30 dentes filiorũ obstupuerunt : *Sed vnus- 18.a.2.
F quisq; in iniquitate sua morietur : om-
nis homo, qui comederit vuã acerbam,
31 obstupescent dentes eius. * || Ecce dies ||Heb.
veniẽt, dicit Dominus:& feriam domui 8.c.8.
32 Israël & domui Iuda fœdus nouũ:*non
secundùm pactũ : quod pepegi cum pa-
tribus eorũ,in die,qua apprehendi ma-
num eorum, vt educerem eos de Terra
Ægypti ; pactum, quod irritũ fecerunt,
33 & ego dominatus sum eorũ, dicit Dñs:
*Sed hoc erit pactum,quod feriam cum
domo Israël : post dies illos,dicit Dñs:
||Dabo legem meam in visceribus eorũ,|| Heb.
& in corde eorum scribam eam:& ero 10. c.
eis in Deum,& ipsi erũt mihi in popu- 16.
34 lũ.*Et non docebit vltrà vir proximum
suũ,& vir fratrẽ suum,dicens:Cognosce
Dominum:omnes enim cognoscent me,
à minimo eorum vsq; ad maximum,ait
Dñs:||quia propitiabor iniquitati eorũ, || Act.
& peccati eorum non memorabor am- 10. g.
35 pliùs.* Hæc dicit Dñs, qui dat solem in 43.
G lumine diei,ordinem lunæ & stellarum
in lumine noctis : qui turbat mare , &
sonant fluctus eius,Dñs exercituum no-
36 men illi. * Si defecerint leges istæ co-
ram me,dicit Dominus : tunc & semen
Israël deficiet , vt non sit gens corã me
37 cunctis diebus.* Hæc dicit Dominus:Si
mensurari potuerint cæli sursum,& in-
uestigari fundamenta terræ deorsum: &
ego abiiciam vniuersum semen Israël,
propter omnia quæ fecerunt,dicit Do-
38 minus.* Ecce dies veniunt, dicit Dñs:&
ædificabitur ciuitas Domino , à turre
39 Hananeel vsque ad portam anguli. * Et
exibit vltrà norma mensuræ in conspe-
ctu eius super collem Gareb:& circuibit
Goatha, & omnem vallem cadauerum,
40 * & cineris , & vniuersam regionem
mortis, vsque ad torrentem Cedron, &
vsq; ad angulum portæ, equorũ Orien-
talis Sanctum Domini non euelletur,&
non destruetur vltrà in perpetuum.

CAP. XXXII.

Obsidente Nabuchodonosor Ierusalem, Ieremias in atrio carceris positus, agrum in Anathoth iussu Domini emit à suo patruele, iubetq; seruari librum emptionis refert coram Domino beneficiis Israelitis

raëlitis præstita: Dominus dicit se traditurum ciuitatem cum populo regi Babylonis propter illorum idololatriam sed postea reuocaturum ipsos in Ierusalem, ac percussurum cum eis nouum fœdus vt sibi ex toto corde seruiant.

VErbum, quod factum est ad Iere- 1
miam à Domino, in anno decimo A
Sedeciæ regis Iuda: ipse est annus de-
cimus octauus Nabuchodonosor.* Tunc 2
exercitus regis Babylonis obsidebat Ie-
rusalē: & Ieremias Propheta erat clau-
sus in atrio carceris, qui erat in domo
regis Iuda.* Clauserat enim eum Sede- 3
cias rex Iuda, dicens: Quare vaticinaris,
dicens: Hæc dicit Dominus: Ecce ego
dabo ciuitatem istam in manus regis
Babylonis, & capiet eam? * Et Sedecias 4
rex Iuda non effugiet de manu Chal-
dæorum: sed tradetur in manus regis
Babylonis: & loquetur os eius cum ore
illius: & oculi eius oculos illius vide-
bunt.* Et in Babylonē ducet Sedeciam: 5
& ibi erit donec visitem eum, ait Dñs,
si autem dimicaueritis aduersum Chal-
dæos, nihil prosperū habebitis.* Et dixit 6
Ieremias: Factum est verbum Dñi ad
me, dicens:* Ecce Hanameel filius Sellū 7
patruelis tuus veniet ad te, dicens: Eme B
tibi agrum meum, qui est in Anathoth:
tibi enim competit ex propinquitate vt
emas. * Et venit ad me Hanameel filius 8
patrui mei secūdùm verbum Dñi ad ve-
stibulum carceris, & ait ad me: Posside
agrum meum, qui est in Anathoth in
terra Benjamin: quia tibi cōpetit here-
ditas, & tu propinquus es vt possideas.
Intellexi autem quòd verbum Dñi esset.
* Et emi agrū ab Hanameel filio patrui 9
mei, qui est in Anathoth: & appendi ei
argentum septē stateres, & decē argen-
teos.* Et scripsi in libro, & signaui, & 10
adhibui testes: & appendi argentum in
statera.* Et accepi librum possessionis si- 11
gnatum, & stipulationes, & rata, & signa
forinsecus. * Et dedi librum possessionis 12
Baruch filio Neri filij Maasiæ, in oculis
Hanameel patruelis mei, in oculis te-
stium, qui scripti erant in libro emptio-
nis, & in oculis omnium Iudæorum, qui
sedebant in atrio carceris.* Et præcepi 13
Baruch coram eis, dicens: * Hæc dicit 14
Dñs exercituum Deus Israël: Sume li- C
bros istos, librū emptionis hunc signa-
tū, & librum hunc qui apertus est, & po-
ne illos in vase fictili, vt permanere pos-
sint diebus multis.* Hæc enim dicit Do- 15
minus exercituum Deus Israël: Adhuc
possidebūtur domus, & agri, & vineæ in
terra ista.* Et oraui ad Dñm, postquam 16
tradidi librum possessionis Baruch filio
Neri, dicens:* Heu, heu, heu Dñe Deus: 17
ecce tu fecisti cælū & terram in fortitu-
dine tua magna, & in brachio tuo ex-
tento non erit tibi difficile omne ver-
18 bum: * || Qui facis misericordiam in ||Exo. 34.a.5
millibus, & reddis iniquitatem patrum
in sinum filiorum eorūm post eos. For-
tissime, magne, & potens, Dñs exerci-
19 tuum nomen tibi.* Magnus consilio, &
incomprehēsibilis cogitatu: cuius oculi
aperti sunt super omnes vias filiorum
Adam, vt reddas vnicuique secundùm
vias suas, & secundùm fructum adin-
20 uentionum eius. * Qui posuisti signa &
portenta in Terra Ægypti vsq; ad diem
hanc, & in Israël, & in hominibus, & fe-
21 cisti tibi nomen sicut est dies hæc.* Et
D eduxisti populum tuum Israël de terra
Ægypti, in signis, & in portentis, & in
22 manu robusta, & in brachio extento, &
in terrore magno.* Et dedisti eis terram
hanc, quam iurasti patribus eorum vt
23 dares eis terram fluentem lacte & mel-
le.* Et ingressi sunt, & possederunt eam:
& non obedierunt voci tuæ, & in lege
tua non ambulauerunt: omnia quæ
mandasti eis vt facerent, non fecerunt:
24 & euenerunt eis omnia mala hæc.* Ec-
ce munitiones extructæ sunt aduersum
ciuitatem, vt capiatur: & vrbs data est
in manus Chaldæorum, qui præliantur
aduersus eam, à facie gladij, & famis
& pestillentię: & quæcumq; locutus es,
25 acciderunt, vt tu ipse cernis.* Et tu di-
cis mihi Domine Deus: Eme agrum ar-
gento, & adhibe testes: cùm vrbs data
26 sit in manus Chaldęorum? * Et factum
est verbum Dñi ad Ieremiam, dicens:
27 *Ecce ego Dominus Deus vniuersę car-
E nis: numquid mihi difficile erit omne
28 verbū?* Propterea hęc dicit Dñs: Ecce
ego tradā ciuitatē istā in manus Chal-
dęorū, & in manus regis Babylonis, &
29 capient eā.* Et veniēt Chaldęi pręlian-
tes aduersum vrbē hanc, & succendent
eam igni, & comburent eam, & domos,
in quarū domatibus sacrificabant Baal,
& libabant diis alienis libamina ad ir-
30 ritandum me. * Erant enim filij Israël,
& filij Iuda, iugiter facientes malum in
oculis meis ab adolescentia sua: filij Is-
raël qui vsque nunc exacerbant me in
opere manuum suarum, dicit Dominus.
31 *Quia in furore & in indignatione mea
facta est mihi ciuitas hęc, à die qua ędi-
ficauerunt eam, vsque ad diem istam,
32 qua auferetur de conspectu meo.* Pro-
pter malitiam filiorum Israël, & filio-
F rum Iuda, quam fecerunt ad iracundiā
me prouocantes, ipsi & reges eorum,
principes eorum, & sacerdotes eorum,
& prophetę eorum, viri Iuda & habi-
33 tatores Ierusalem.* Et verterunt ad me
terga & non facies: cùm docerem eos
diluculo, & erudirem, & nollent audire
34 vt acciperent disciplinam.* || Et posue- || 4. Reg. 21.a.4
runt idola sua in domo, in qua inuoca-
tum est nomen meum, vt pollucrent
35 eam. * Et ędificauerunt excelsa Baal,
quę

quæ sunt in valle filij Ennom,vt initia-
rent filios suos & filias suas Moloch :
quod non mandaui eis,nec ascendit in
cor meum vt faceret abominationem
hanc, & in peccatum deducerent Iudã.
*Et nũc propter ista,hæc dicit Dominus 36
Deus Israël ad ciuitatem hanc , de qua
vos dicitis quód tradetur in manus re-
gis Babylonis in gladio,& in fame,& in
peste.* Ecce ego cõgregabo eos de vni- 37
uersis terris,ad quas eieci eos in furore
meo, & in ira mea , & in indignatione
grandi:& reducã eos ad locum istum,&
habitare eos faciã confidenter.*Et erũt 38
mihi in populũ:& ego ero eis in Deum.
*Et dabo eis cor vnum, & viam vnam, 39
vt timeant me vniuersis diebus:& bene G
sit eis,& filiis eorũ post eos.* Et feriam 40
eis pactum sempiternũ, & non desinam
eis benefacere:& timorem meum dabo
in corde eorum vt non recedant à me.
* Et lætabor super eis,cùm bene eis fe- 41
cero:& plantabo eos in terra ista in ve-
ritate,in toto corde meo & in tota ani-
ma mea.*Quia hæc dicit Dominus:Sicut 42
adduxi super populũ istũ omne malum
hoc grande:sic adducã super eos omne
bonũ,quod ego loquor ad eos.*Et pos- 43
sidebuntur agri in terra ista:de qua vos
dicitis quòd deserta sit,eo quòd nõ re-
manserit homo, & iumentũ, & data sit
in manus Chaldæorum.* Agri ementur 44
pecunia,& scribentur in libro,& impri-
metur signum, & testis adhibebitur : in
terra Benjamin,& in circuitu Ierusalẽ,
in ciuitatibus Iuda,& in ciuitatibus mõ-
tanis,& in ciuitatibus cãpestribus,& in
ciuitatibus quæ ad Austrũ sunt:quia cõ-
uertã captiuitatẽ eorum ait Dominus.

CAP XXXIII.

Promittit Dñs se dimissurum peccata populi sui,& à captiuitate reducturum, multis beneficiis subsequentibus:germinauit Dauid germen iustitiæ faciẽs iustitiam & iudicium in terra,& firmißimum est pactum Dominicum Dauid, & semine Iacob vehemẽter multiplicando.

ET factum est verbum Domini ad Ie- 1
remiam secundò,cùm adhuc clausus A
esset in atrio carceris,dicens:*Hæc dicit 2
Dominus qui facturus est,& formaturus
illud,& paraturus,Dominus nomẽ eius. 3
* Clama ad me, & exaudiam te : & an-
nuntiabo tibi grandia , & firma , quæ
nescis.* Quia hæc dicit Dominus Deus 4
Israël ad domos vrbis huius , & ad do-
mos regis Iuda,quæ destructæ sunt,& ad
munitiones,& ad gladium,*venientium 5
vt dimicent cum Chaldæis,& impleant
eas cadaueribus hominum , quos per-
cussi in furore meo & in indignatione
mea,abscondens faciẽ meam à ciuitate
hac propter omnem malitiam eorum.
*Ecce ego obducam eis cicatricem & 6
sanitatem , & curabo eos : & reuelabo
illis deprecationem pacis & veritatis.
7 * Et conuertam conuersionem Iuda, &
conuersionem Ierusalem : & ædificabo
8 eos sicut à principio.*Et emundabo il-
los ab omni iniquitate sua,in qua pec-
cauerunt mihi:& propitius ero cunctis
iniquitatibus eorũ in quibus delique-
9 runt mihi,& spreuerunt me.*Et erit mi-
B hi in nomen,& in gaudium,& in laudẽ,
& in exaltationem cũctis gentibus ter-
ræ,quæ audierint omnia bona,quæ ego
facturus sum eis : & pauebunt,& turba-
buntur in vniuersis bonis , & in omni
10 pace, quam ego faciam eis.* Hæc dicit
Dominus : Adhuc audietur in loco isto
(quem vos dicitis esse desertũ, eo quod
non sit homo nec iumentum in ciuita-
tibus Iuda,& foris Ierusalem,quæ deso-
latæ sunt absque homine,& absque ha-
11 bitatore,& absque pecore) * vox gaudij
& vox lætitiæ,vox sponsi & vox sponsę,
vox dicentium : Confitemini Domino
exercituum, quoniam bonus Dominus,
quoniam in æternũ misericordia eius :
& portantium vota in domum Domini:
reducam enim conuersionẽ terræ sicut
12 à principio, dicit Dominus.*Hæc dicit
Dominus exercituum.Adhuc erit in lo-
co isto deserto absque homine,& absq;
iumento,& in cunctis ciuitatibus eius,
habitaculum pastorum accubantiũ gre-
13 gum. * In ciuitatibus montuosis , & in
C ciuitatibus campestribus,& in ciuitati-
bus quæ ad Austrum sunt ; & in terra
Benjamin , & in circuitu Ierusalem , &
in ciuitatibus Iuda , adhuc transibunt
greges ad manum numerantis, ait Do-
14 minus.*Ecce dies veniunt,dicit Domi-
nus . & suscitabo verbum bonum,quòd
locutus sum ad domũ Israël, & ad do-
15 mum Iuda.*In diebus illis,& in tempo-
re illo,germinare faciam Dauid germen
iustitiæ : & faciet iudicium & iustitiam
16 in terra : * In diebus illis saluabitur Iu-
da,& Ierusalem habitabit confidenter :
& hoc est nomen,quod vocabunt eum,
17 Dominus iustus noster.*Quia hæc dicit
Dominus. Non interibit de Dauid vir,
qui sedeat super thronum domus Israël
18 * Et de sacerdotibus & de Leuitis non
interibit vir à facie mea,qui offerat ho-
locautomata,& incendat sacrificium,&
19 cædat victimas omnibus diebus.* Et fa-
ctum est verbum Domini ad Ieremiam,
20 dicens:*Hæc dicit Dominus:Si irritum
potest fieri pactum meum cum die , &
pactum meũ cum nocte, vt non sit dies
21 & nox in tempore suo:*Et pactum meũ
D irritum esse poterit cum Dauid seruo
meo , vt non sit ex eo filius qui regnet
in throno eius,& Leuitæ & Sacerdotes
22 ministri mei. * Sicut enumerari non
possunt stellæ cæli,& metiri arena ma-
ris : sic multiplicabo semen Dauid ser-
23 ui mei, & Leuitas ministros meos. * Et

factum est verbum Domini ad Ieremiã,
24 dicens:*Numquid non vidisti quid populus hic locutus sit,dicẽs:Duæ cognationes,quas elegerat Dñs, abiectæ sunt
& populum meum despexerũt,eo quòd
25 non sit vltrà gens coram eis?*Hæc dicit
Dominus:Si pactum meum inter diem
& noctẽ,& leges cælo & terræ non posui:*equidem & semen Iacob & Dauid
26 serui mei proiiciam, vt non assumam
de semine eius principes seminis Abraham, Isaac, & Iacob: reducam enim
conuersionem eorum,& miserebor eis.

CAP. XXXIV.

Prædicit Dominus se traditurum regem Sedeciam in manus regis Babylonis, vnà cum Ierusalem, quam igni succendent, eò quòd pactum, quod coram Domino pepigerant de dimittendis liberis quos ex Hebræis sibi in seruitutem subiecerant, non seruauerint.

1 VErbum quod factum est ad Ieremiã,
A à Dño, quando Nabuchodonosor
rex,Babylonis,& omnis exercitus eius,
vniuersáque regna terræ,quæ erant sub
potestate manus eius, & omnes populi
bellabant contra Ierusalem, & contra
2 omnes vrbes eius, dicens:* Hæc dicit
Dominus Deus Israël:Vade, & loquere
ad Sedeciã regem Iuda;& dices ad eum:
Hęc dicit Dominus:Ecce ego tradã ciuitatem hãc in manus regis Babylonis, &
3 succendet eam igni.*Et tu non effugies
de manu eius: sed comprehensione capieris,& in manu eius traderis:& oculi tui oculos regis Babylonis videbũt,
& os eius cum ore tuo loquetur,& Babylonem introibis.*Attamẽ audi verbũ
4 Dñi Sedecia rex Iuda: Hæc dicit Dñs
5 ad te: Non morieris in gladio,* sed in
pace morieris,& secundùm cõbustiones
patrũ tuorũ regum priorum qui fuerũt
ante te,sic comburẽt te:& væ Domine,
plangent te:quia verbũ ego locutus sũ,
dicit Dñs.*Et locutus est Ieremias pro-
6 pheta ad Sedeciã regem Iuda vniuersa
B verba hæc in Ierusalem. *Et exercitus
7 regis Babylonis pugnabat contrà Ierusalẽ,& cõtra omnes ciuitates Iuda,quę
reliquæ erant, contra Lachis,& contra
Azecha: hæ enim supererant de ciuitatibus Iuda, vrbes munitæ. * Verbum,
8 quod factũ est ad Ieremiã à Dño, postquã percussit rex Sedecias fœdus cum
omni populo in Ierusalẽ, prædicãs:*Vt
9 dimitteret vnusquisq; seruum suum, &
vnusquisque ancillam suam, Hebræum
& Hebræam:liberos:& nequaquam dominarentur eis,id est, in Iudæo & fratre suo.*Audierunt ergo omnes princi-
10 pes & vniuersus populus, qui inierant
pactum vt dimitteret vnusquisque seruum suum, & vnusquisq; ancillã suam,
liberos,& vltrà non dominarentur eis:
11 audierunt igitur,& dimiserunt.* Et cõ-
C uersi sunt deinceps: & retraxerunt seruos & ancillas suas, quos dimiserant
liberos, & subiugauerunt in famulos &
12 famulas.* Et factum est verbum Dñi ad
13 Ieremiam à Dño,dicẽs:* Hæc dicit Dñs
Deus Israël. Ego percussi fœdus cũ patribus vestris, in die, qua eduxi eos de
terra Ægypti,de domo seruitutis,dicẽs:
14 * || Cùm completi fuerint septem anni, ||Exo. 21.a.2
dimittat vnusquisq; fratrem suum Hæbræum,qui venditus est ei,& seruiet tibi sex annis:& dimittes eum à te liberum:& non audierunt patres vestri me, Deut. 15.c. 12.
15 nec inclinauerunt aurem suam.*Et conuersi estis vos hodie, & fecistis quod
rectum est in oculis meis,vt prædicaretis libertatem vnusquisque ad amicum
suũ:& inistis pactũ in conspectu meo,in
domo, in qua inuocatum est nomen
16 meum super eam. * Et reuersi estis, &
commaculastis nomen meum:& reduxistis vnusquisq; seruum suum,& vnusquisq; ancillam suam,quos dimiseratis
vt essent liberi & suæ potestatis: & subiugastis eos vt sint vobis serui & ancil-
17 læ.*Propterea hæc dicit Dñs: Vos non
D audistis me, vt prædicaretis libertatem
vnusquisque fratri suo, & vnusquisque
amico suo: ecce ego prædico vobis libertatem,ait Dñs,ad gladiũ, ad pestem,
& ad famem: & dabo vos in commo-
18 tionem cunctis regnis terræ. * Et dabo
viros, qui præuaricantur fœdus meum,
& non obseruauerunt verba fœderis,
quibus assensi sunt in conspectu meo,
vitulũ quẽ conciderũt in duas partes&
19 ||transierũt inter diuisiones eius:*Prin- ||Gen. 15. b. 10.
cipes Iuda & principes Ierusalẽ, eunuchi & sacerdotes, & omnis populus
terræ, qui transierunt inter diuisiones
20 vituli.*Et dabo eos in manus inimicorũ
suorum, & in manus quærentiũ animã
eorum: & erit morticinium eorum in
21 escam volatilibus cæli,& bestiis terræ,
*Et Sedeciam regem Iuda, & principes
eius,dabo in manus inimicorum suorũ,
& in manus quærentium animas eorũ,
22 & in manus exercituum regis Babylonis, qui recesserunt à vobis. * Ecce ego
præcipio,dicit Dominus, & reducã eos
in ciuitatem hanc, & præliabuntur aduersus eam,& capient eam:& incendent
igni: & ciuitates Iuda dabo in solitudinem, eo quòd non sit habitator.

CAP. XXXV.

Exemplo obedientiæ Rechabitarum præcepta patris sui licet dura seruantium, expostulat Dominus de pertinaci Iudæorum inobedientia aduersus ipsius præcepta: quapropter his prænuntiat Dominus mala; illis autem bona.

1 VErbum, quod factum est ad Ieremiã
A à Domino, in diebus Ioachim filij
2 Iosiæ regis Iuda,dicens:*Vade ad domũ
Rechabitarum: & loquere eis,& introduces

duces eos in domum Dñi,in vnam exe-
dram thesaurorũ,& dabis eis bibere vi-
num. * Et assumpsi Iezoniam filium Ie- 3
remiæ filij Habsaniæ, & fratres eius, &
omnes filios eius,& vniuersam domum
Rechabitarũ:* Et introduxi eos in do- 4
mum Dñi ad gazophylacium filiorum
Hanã,filij Iegedeliæ hominis Dei,quod
erat iuxta gazophylacium principũ,su-
per thesaurum Maasiæ filij Sellum, qui
erat custos vestibuli.*Et posui corã filiis 5
domus Rechabitarum scyphos plenos
vino,& calices:& dixi ad eos:Bibite vi-
num.* Qui responderunt:Non bibemus 6
vinũ:quia Ionadab filius Rechab, pater B
noster,præcepit nobis,dicens : Non bi-
betis vinũ vos,& filij vestri,vsq;in sem-
piternum:* & domum non ædificabitis 7
& sementem non seretis, & vineas non
plantabitis, nec habebitis:sed in taber-
naculis habitabitis cunctis diebus ve-
stris , vt viuatis diebus multis super fa-
ciem terræ , in qua vos peregrinamini.
* Obediuimus ergo voci Ionadab filij 8
Rechab, patris nostri,in omnibus, quæ
præcepit nobis, ita vt nõ biberemus vi-
nũ cunctis diebus nostris nos,& mulie-
res nostræ , filij , & filiæ nostræ :* non 9
ædificaremus domos ad habitandum &
vineã,& agrũ,& semẽtẽ non habuimus:
* sed habitauimus in tabernaculis , & 10
obediẽtes fuimꝰ,iuxta omnia quæ præ-
cepit nobis Ionadab pater noster.*Cùm 11
autẽ ascendisset Nabuchodonosor rex
Babylonis ad terram nostram, diximus:
Venite, & ingrediamur Ierusalẽ à facie
exercitus Chaldæorum, & à facie exer-
citus Syriæ : & mansimus in Ierusalem.
*Et factũ est verbũ Dñi ad Ieremiam,di- 12
cens : * Hæc dicit Dñs exercituum Deus 13
Israël:Vade,& dic viris Iuda, & habita- C
toribus Ierusalẽ:Nũquid non recipietis
disciplinã,vt obediatis verbis meis dicit
Dñs?* Præualuerunt sermones Ionadab 14
filij Rechab,quos præcepit filiis suis vt
non biberẽt vinũ & non biberunt vsque
ad diẽ hanc,quia obedierunt præcepto
patris sui:ego autẽ locutus sum ad vos,
de mane consurgens & loquens, & non
obedistis mihi.* Misique ad vos omnes 15
seruos meos prophetas, consurgens di-
|| Sup. luculo,mittẽsq; & dicens:|| Conuerti-
8.b.11. mini vnusquisque à via sua pessima, &
& 25. bona facite studia vestra : & nolite se-
a.5. qui deos alienos,neque colatis eos : &
habitabitis in terra,quam dedi vobis &
patribus vestris:& non inclinastis aurẽ
vestram,neq; audistis me.*Firmauerunt 16
igitur filij Ionadab filij Rechab præce-
ptũ patris sui,quod præceperat eis : po-
pulus autẽ iste non obediuit mihi.* Id- 17
circò hæc dicit Dñs exercituum, Deus
Israël : Ecce ego adducã super Iuda, &
super omnes habitatores Ierusalẽ, vni-
uersam afflictionem,quam locutus sum
aduersum illos:eo quòd locutus sum ad
illos,& non audierunt : vocaui illos,&
18 non responderunt mihi.*Domui autem
Rechabitarum dixit Ieremias : Hæc di-
cit Dominus exercituum Deus Israël :
Pro eo quòd obedistis præcepto Iona-
dab patris vestri , & custodistis omnia
mandata eius, & fecistis vniuersa, quæ
19 præcepit vobis : * Propterea hæc dicit
Dñs exercituum Deus Israël : Non defi-
ciet vir de stirpe Ionadab filij Rechab,
stans in conspectu meo cunctis diebus.

CAPVT XXXVI.

Iussu Domini mittit Ieremias inclusus carcere per Baruch librum comminationum, quem legat coram omni populo vt resipiscant: porrò rex Ioachim ipsum igni consumit, iubens Ieremiã & Baruch cõprehendi, qui absconditi erant: Ieremias autem iussu Domini iubet Baruch alium scribere, & Ioachim ac semen eius vnà cùm Ierusalem prædicit perdendos.

1 ET factũ est in anno quarto Ioachim
A filij Iosiæ regis Iuda : factum est ver-
bum hoc ad Ieremiam à Domino , di-
2 cens:*Tolle volumen libri,& scribes in
eo omnia verba, quæ locutus sum tibi
aduersum Israël & Iudam, & aduersum
omnes gentes;à die,qua locutus sum ad
te,ex diebus Iosiæ vsque ad diem hanc:
3 *Si fortè audiente domo Iuda vniuersa
mala,quæ ego cogito facere eis,reuer-
tatur vnusquisque à via sua pessima : &
propitius ero iniquitati,& peccato eo-
4 rum. * Vocauit ergo Ieremias Baruch
filium Neriæ : & scripsit Baruch ex ore
Ieremiæ , omnes sermones Domini,
quos locutus est ad eum , in volumine
5 libri : & præcepit Ieremias Baruch, di-
cens : Ego clausus sum , nec valeo in-
6 gredi domum Domini. * Ingredere er-
go tu, & lege de volumine,in quo scri-
psisti ex ore meo , verba Domini au-
diente populo in domo Domini in die
ieiunij : insuper & audiente vniuerso
B Iuda,qui veniunt de ciuitatibus suis,le-
7 ges eis.*Si fortè cadat oratio eorum in
conspectu Domini, & reuertatur vnus-
quisque à via sua pessima:quoniam ma-
gnus furor & indignatio est, quam lo-
cutus est Dominus aduersus populum
8 hunc.*Et fecit Baruch filius Neriæ, iux-
ta omnia, quæ præceperat ei Ieremias
propheta,legens ex volumine sermones
9 Domini in domo Domini. * Factum est
autẽ in anno quinto Ioachim filij Iosiæ
regis Iuda,in mense nono : prædicaue-
runt ieiuniũ in cõspectu Domini omni
populo in Ierusalẽ,& vniuersæ multitu-
dini,quæ confluxerat de ciuitatibus Iu-
10 da in Ierusalẽ.*Legítq; Baruch ex volu-
C mine sermones Ieremiæ in domo Dñi
in gazophylacio Gamariæ filij Saphan
scribæ in vestibulo superiori,in introi-
tu portæ nouæ domus Domini audiẽte
omni

omni populo.* Cúmq; audisset Michæas 11
filius Gamariæ filij Saphan omnes ser-
mones Dñi ex libro: * descendit in do- 12
mũ regis ad gazophylaciũ scribæ:& ec-
ce ibi omnes principes sedebãt: Elisama
scriba, & Dalaias filius Semeiæ, & El-
nathan filius Achobor, & Gamarias fi-
lius Saphã, & Sedecias filius Hananiæ,
& vniuersi principes. * Et nuntiauit eis 13
Michæas omnia verba, quæ audiuit le-
gẽte Baruch ex volumine in aurib⁹ po-
puli.* Miserunt itaque omnes principes 14
ad Baruch, Iudi filiũ Nathaniæ filij Se-
lemiæ, filij Chuli, dicẽtes: Volumen, ex
quo legisti audiente populo, sume in
manu tua,& veni. Tulit ergo Baruch fi-
lius Neriæ volumen in manu sua,& ve-
nit ad eos.* Et dixerũt ad eum: Sede,& 15
lege hæc in auribus nostris. Et legit Ba- D
ruch in auribus eorum.* Igitur cùm au- 16
dissent omnia verba obstupuerũt vnus-
quisque ad proximũ suũ, & dixerũt ad
Baruch: Nuntiare debemus regi omnes
sermones istos.* Et interrogauerunt eũ, 17
dicẽtes: Indica nobis quomodo scripsi-
sti omnes sermones istos ex ore eius.
* Dixit autẽ eis Baruch: Ex ore suo lo- 18
quebatur quasi legẽs ad me omnes ser-
mones istos:& ego scribebã in volumi-
ne atramento.* Et dixerũt principes ad 19
Baruch: Vade,& abscondere tu & Iere-
mias,& nemo sciat vbi sitis.* Et ingres- 20
si sunt ad regẽ in atriũ: porrò volumen
cõmendauerunt in gazophylacio Elisa-
mæ scribæ:& nuntiauerũt audiẽte rege
omnes sermones.* Misitque rex Iudi vt 21
sumeret volumẽ: qui tollẽs illud de ga- E
zophylacio Elisamæ scribæ, legit audiẽ-
te rege,& vniuersis principibus, qui sta-
bãt circa regẽ.* Rex autẽ sedebat in do- 22
mo hiemali in mẽse nono:& posita erat
arula coram eo plena prunis.* Cúmque 23
legisset Iudi tres pagellas vel quatuor,
scidit illud scapello scribæ, & proiecit
in ignem, qui erat super arulam, donec
consumeretur omne volumen igni, qui
erat in arula.* Et non timuerunt, neque 24
sciderunt vestimenta sua rex, & omnes
serui eius, qui audierunt vniuersos ser-
mones istos.* Verumtamen Elnathan, & 25
Dalaias,& Gamarias contradixerũt re-
gi, ne cõbureret librũ:& nõ audiuit eos.
* Et præcepit rex Ieremiel filio Amelech, 26
& Saraiæ filio Ezriel, & Selemiæ filio F
Abdeel, vt comprehenderent Baruch
scribã,& Ieremiam prophetã: abscõdit
autẽ eos Dñs.* Et factũ est verbũ Dñi ad 27
Ieremiã prophetã, postquã combusserat
rex volumẽ, & sermones quos scripse-
rat Baruch ex ore Ieremiæ, dicẽs:* Rur- 28
sum tolle volumẽ aliud:& scribe in eo
omnes sermones priores, qui erant in
primo volumine, quod cõbussit Ioachim
rex Iuda. * Et ad Ioachim regem Iuda, 29
dices: Hæc dicit Dñs: Tu combussisti vo-
lumen illud, dicens: Quare scripsisti in
eo annuntians: Festinus veniet rex Ba-
bylonis,& vastabit terrã hanc,& cessare
faciet ex illa hominem, & iumentum?
30 * Propterea hæc dicit Dñs contra Ioa-
G chim regẽ Iuda: Non erit ex eo qui se-
deat super soliũ Dauid:& cadauer eius
proiicietur ad æstũ per diem,& ad gelu
31 per noctem.* Et visitabo contra eum, &
contra semẽ eius, & contra seruos eius
iniquitates suas:& adducam super eos,
& super habitatores Ierusalem,& super
viros Iuda omne malum, quod locutus
32 sum ad eos,& non audierunt.* Ieremias
autem tulit volumen aliud, & dedit il-
lud Baruch filio Neriæ scribæ: qui scri-
psit in eo ex ore Ieremiæ omnes sermo-
nes libri, quem combusserat Ioachim
rex Iuda igni:& insuper additi sunt ser-
mones multo plures, quã antea fuerant.

CAP. XXXVII.

Sedecias Iechoniæ succedens petit pro se orare Ieremiam; qui relicta à Chaldæis Ierusalem propter aduentum exercitus Pharaonis, prophetat Chaldæos redituros, & Ierusalem exusturos: ipse quoque Ieremias vrbem egrediens, cæsus in carcerem detruditur: vnde à Sedecia eductus, seruatur in vestibulo carceris, assignata ipsi in dies torta panis.

1 ET regnauit rex Sedecias filius Iosiæ
A pro Iechonia filio Ioachim: quem
constituit regem Nabuchodonosor rex
2 Babylonis in terra Iuda.* Et non obedi-
uit ipse, & serui eius, & populus terræ,
verbis Dñi, quæ locutus est in manu Ie-
3 remiæ prophetæ.* Et misit rex Sedecias
Iuchal filiũ Selemiæ, & Sophoniã filiũ
Maasiæ sacerdotẽ ad Ieremiã prophe-
tã, dicens: Ora pro nobis Dñm Deũ no-
4 strũ.* Ieremias autẽ liberè ambulabat in
medio populi: non enim miserant eum
in custodiam carceris.* Igitur exercitus
Pharaonis egressus est de Ægypto: &
audiẽtes Chaldæi, qui obsidebant Ieru-
salẽ, huiuscemodi nuntiũ, recesserunt ab
5 Ierusalẽ.* Et factũ est verbũ Dñi ad Ie-
6 remiã prophetã, dicens.* Hæc dicit Dñs
B Deus Israël: Sic dicetis regi Iuda, qui
misit vos ad me interrogandum: Ecce
exercitus Pharaonis, qui egressus est
vobis in auxilium, reuertetur in terram
7 suã in Ægyptum,* & redient Chaldæi,&
bellabũt contra ciuitatẽ hanc:& capiẽt
8 eam:& succendent eam igni.* Hæc dicit
Dñs: Nolite decipere animas vestras,
dicentes: Euntes abibunt,& recedent à
9 nobis Chaldæi; quia non abibunt.* Sed
& si percusseritis omnem exercitum
Chaldæorum, qui præliantur aduersum
vos, & derelicti fuerint ex eis aliqui
vulnerati: singuli de tentorio suo con-
surgent, & incendent ciuitatem hanc
10 igni. * Ergo cùm recessisset exercitus
Chaldæorũ ab Ierusalem propter exer-
citum

citum Pharaonis, egressus est Ieremias 11
de Ierusalem vt iret in Terram Benja-
min,& diuideret ibi possessionẽ in cõs-
pectu ciuium. * Cúmque peruenisset ad 12
portam Benjamin,erat ibi custos portæ
per vices, nomine Ieremias,filius Sele-
miæ filij Hananiæ,& apprehendit Iere-
miam prophetam, dicens:Ad Chaldæos
profugis. * Et respondit Ieremias : Fal- 13
sum est,non fugio ad Chaldæos. Et non
audiuit eum:sed comprehẽdit Ieremias
Ieremiam,& adduxit eum ad principes.
* Quam ob rem irati principes contra 14
Ieremiam,cæsum eum miserunt in car-
cerem,qui erat in domo Ionathan scri-
bæ,ipse enim præpositus erat super car-
cerem. * Itaque ingressus est Ieremias 15
in domum Laci & in ergastulum: & se-
dit ibi Ieremias diebus multis. *Mittẽs 16
autem Sedecias rex tulit eũ:& interro- D
gauit eum in domo sua abscondité , &
dixit:Putásne est sermo à Dño? Et dixit
Ieremias : Est,& ait:In manus regis Ba-
bylonis tradẽris.* Et dixit Ieremias ad 17
regẽ Sedeciã : Quid peccaui tibi,& ser-
uis tuis, & populo tuo, quia misisti me
in domũ carceris ? * Vbi sunt prophetæ 18
vestri,qui prophetabant vobis, & dice-
bant : Non veniet rex Babylonis super
vos,& super terrã hãc?*Nunc ergo audi 19
obsecro dñe mi rex:Valeat deprecatio
mea in conspectu tuo : & ne me remit-
tas in domum Ionathan scribæ,ne mo-
riar ibi.*Præcepit ergo rex Sedecias vt 20
traderetur Ieremias in vestibulo carce-
ris : & daretur ei torta panis quotidie,
excepto pulmento, donec consumeren-
tur omnes panes de ciuitate : & man-
sit Ieremias in vestibulo carceris.

CAP. XXXVIII.

Ieremias principibus à rege traditus mittitur in lacum lutosum ; vnde iussu regis per Abdemelech eductus in vestibulum carceris suadet regi vt egrdiatur ad Chaldæos, alioqui nec ipse eos effugiet, & ciuitas ab eis igne succendetur : iubet quoque rex Ieremiæ vt hoc colloquium seruet secretum.

AVdiuit autem Saphatias filius Ma- 1
than , & Gedelias filius Phassur, & A
Iuchal filius Selemiæ , & Phassur filius
Melchiæ, sermones , quos Ieremias lo-
quebatur ad omnẽ populũ, dicẽs:* Hæc 2
|| Sup. 21.c.9 dicit Dñs:|| Quicumque manserit in ci-
uitate hac,morietur gladio, & fame, &
peste, qui autẽ profugerit ad Chaldæos
viuet,& erit anima eius sospes & viuẽs.
* Hæc dicit Dñs:Tradendo tradetur ci- 3
uitas hæc in manu exercitus regis Ba-
bylonis,& capiet eã.* Et dixerunt prin- 4
cipes regi:Rogam⁹ vt occidatur homo
iste : de industria enim dissoluit manus B
virorũ bellantiũ, qui remãserũt in ciui-
tate hac, & manus vniuersi populi, lo-
quens ad eos iuxta verba hæc:siquidem
homo iste nõ quærit pacẽ populo huic,
5 sed malum.* Et dixit rex Sedecias:Ecce
ipse in manibus vestris est:nec enim fas
6 est regẽ vobis quidquã negare.*Tulerũt
ergo Ieremiã,& proiecerunt eum in la-
cum Melchiæ filiæ Amelech,qui erat in
vestibulo carceris:& submiserunt Iere-
miã funib⁹ in lacũ,in quo nõ erat aqua,
sed lutũ:descẽdit itaq; Ieremias in cœ-
7 nũ.*Audiuit autẽ Abdemelech Æthiops
vir eunuchus , qui erat in domo regis
quòd misissent Ieremiam in lacum:por-
8 rò rex sedebat in porta Benjamin. * Et
egressus est Abdemelech de domo regis
9 & locutus est ad regẽ,dicens: * Dñe mi
C rex,malefecerunt viri isti omnia, quæ-
cunq; perpetrarũt contra Ieremiã pro-
phetã,mittentes eũ in lacũ vt moriatur
ibi fame,nõ sunt enim panes vltrà in
10 ciuitate.*Præcepit itaque rex Abdeme-
lech Æthiopi, dicens:Tolle tecum hinc
triginta viros,& leua Ieremiã prophetã
11 de lacu antequam moriatur.*Assumptis
ergo Abdemelech secum viris ingressus
est domũ regis,quæ erat sub cellario, &
tulit inde veteres pãnos,& antiqua quę
cõputruerant,& submisit ea ad Ieremiã
12 in lacũ per funiculos.* Dixitque Abde-
melech Æthiops ad Ieremiã : Pone ve-
teres pãnos,& hæc scissa & putrida sub
cubito manuũ tuarũ & super funes, fe-
13 cit ergo Ieremias sic. * Et extraxerunt
D Ieremiam funibus,& eduxerunt eum de
lacu:mansit autem Ieremias in vestibu-
14 lo carceris.*Et misit rex Sedecias,& tu-
lit ad se Ieremiã prophetam ad ostium
tertium, quod erat in domo Dñi:& di-
xit rex ad Ieremiam:Interrogo ego te
sermonem, ne abscondas à me aliquid.
15 *Dixit autem Ieremias ad Sedeciam:Si
annuntiauero tibi,numquid non inter-
ficies me?& si consilium dedero tibi,nõ
16 me audies. * Iurauit ergo rex Sedecias
E Ieremiæ clàm , dicens : Viuit Dñs,qui
fecit nobis animam hãc,si occidero te,
& si tradidero te in manus virorũ isto-
17 rum,qui quærunt animam tuam.*Et di-
xit Ieremias ad Sedeciam : Hæc dicit
Dñs exercituum Deus Israël:Si profe-
18 ctus exieris ad principes regis Babylo-
nis,viuet anima tua,& ciuitas hæc non
succẽdetur igni:& saluus eris tu, & do-
mus tua.*Si autẽ non exieris ad princi-
19 pes regis Babylonis , tradetur ciuitas
hæc in manus Chaldæorum,& succen-
dent eam igni : & tu non effugies de
manu eorum.* Et dixit rex Sedecias ad
Ieremiã:Solicitus sum propter Iudæos,
20 qui transfugerũt ad Chaldæos : ne for-
tè tradar in manus eorum : & illudant
mihi.* Respondit autem Ieremias:Non
te tradent, audi quæso vocem Domini,
21 quã ego loquor ad te, & bene tibi erit,
& viuet anima tua. * Quòd si nolueris
egredi:iste est sermo,quem ostẽdit mihi
Dñs.

Dñs:*Ecce omnes mulieres,quæ reman- 22
serunt in domo regis Iuda, educentur F
ad principes regis Babylonis: & ipsæ
dicent,Seduxerunt te, & præualuerunt
aduersũ te viri pacifici tui demerserunt
in cœno,& in lubrico pedes tuos,& re-
cesserunt à te.*Et omnes vxores tuæ, & 23
filij tui educentur ad Chaldæos:& non
effugies manus eorum, sed in manu re-
gis Babylonis capieris:& ciuitatem hãc
comburet igni.*Dixit ergo Sedecias ad 24
Ieremiam:Nullus sciat verba hæc,& nõ
morieris.*Si autem audierint principes, 25
quia locutus sum tecum,& venerint ad G
te, & dixerint tibi: Indica nobis quid
locutus sis cum rege,nec celes nos,& nõ
te interficiemus:& quid locutus est te-
cum rex:* Dices ad eos: Prostraui ego 26
preces meas coram rege, ne me reduci
iuberet in domum Ionathan,& ibi mo-
rerer.* Venerunt ergo omnes principes 27
ad Ieremiam, & interrogauerunt eum;
& locutus est eis iuxta omnia verba
quæ præceperat ei rex,& cessauerunt ab
eo,nihil enim fuerat auditum. * Mansit 28
verò Ieremias in vestibulo carceris v-
que ad diem, quo capta est Ierusalem:
& factum est vt caperetur Ierusalem.

CAP. XXXIX.

Ierusalem à rege Babylonis capta,rex Sedecias fugiens capitur vna cum principibus; cuius filij in conspectu, ipsius trucidantur cum nobilibus, ipseq; exoculatur, ac vinctus in Babylonem ducitur: subuerso autem muro Ierusalem, & palatio, aliisque domibus igne succensis, pars vulgi transfertur in Babylonem, & pars Ierosolymis relinquitur; Ieremias verò de carceris vestibulo liber educitur.

|| 4. ANno nono Sedeciæ regis Iuda,mẽse 1
Reg. decimo,venit Nabuchodonosor rex A
25. a. Babylonis, & omnis exercitus eius Ie-
I. Inf. rusalẽ,& obsidebãt eam.*Vndecimo au- 2
52. a. tẽ anno Sedeciæ, mense quarto,quinta
4. mẽsis,aperta est ciuitas.*Et ingressi sunt 3
omnes principes regis Babylonis,& se-
derunt in porta media: Neregel, Sere-
ger,Semegarnabu,Sarsachim, Rabsares,
Neregel, Sereser,Rebmag,& omnes re-
liqui principes regis Babylonis.* Cùm- 4
que vidisset eos Sedecias rex Iuda, &
omnes viri bellatores,fugerũt,& egressi
sunt nocte de ciuitate per viã horti re-
gis,& per portam, quæ erat inter duos
muros, & egressi sunt ad viam deserti.
*Persecutꝰ est autẽ eos exercitus Chal- 5
dæorum:& comprehenderũt Sedeciam B
in campo solitudinis Iericontinæ,& ca-
ptum adduxerunt ad Nabuchodonosor
regẽ Babylonis in Reblatha, quæ est in
Terra Emath: & locutus est ad eum iu-
dicia. * Et occidit rex Babylonis filios 6
Sedeciæ in Reblatha,in oculis eius: &
omnes nobiles Iuda occidit rex Baby-
7 lonis. * Oculos quoque Sedeciæ eruit:
& vinxit eum compedibus,vt duceretur
8 in Babylonem.*Domum quoq; regis,&
domũ vulgi succenderunt Chaldæi igni
9 & murũ Ierusalem subuerterũt.* Et re-
liquias populi,qui remanserãt in ciuita-
te,& perfuga,qui transfugerant ad eum,
& superfluos vulgi,qui remanserãt,tran-
stulit Nabuzardã magister militũ in Ba-
10 bylonẽ.*Et de plebe pauperũ, qui nihil
C penitus habebant, dimisit Nabuzardan
magister militũ in Terra Iuda: & dedit
11 eis vineas & cisternas in die illa.*Præ-
ceperat autẽ Nabuchodonosor rex Ba-
bylonis de Ieremia Nabuzardan magi-
12 stro militũ,dicens:*Tolle illum,& pone
super eum oculos tuos,nihilque ei mali
13 facias:sed vt volueris,sic facias ei.*Misit
ergo Nabuzardan princeps militiæ, &
Nabusezban,& Rabsares, & Neregel, &
Sereser,& Rebmag,& omnes optimates
14 regis Babylonis, * miserunt,& tulerunt
Ieremiam de vestibulo carceris, & tra-
diderunt eum Godoliæ filio Ahicam fi-
lij Saphan,vt intraret in domum,& ha-
15 bitaret in populo.*Ad Ieremiam autem
D factus fuerat sermo Domini,cùm clau-
sus esset in vestibulo carceris, dicens:
16 *Vade,& dic Abdemelech Æthiopi, di-
cens: Hæc dicit Dñs exercituum Deus
Israël:Ecce ego inducã sermones meos
super ciuitatem hanc in malum, & non
in bonum:& erunt in conspectu tuo in
17 die illa. * Et liberabo te in die illa, ait
Dominus:& non traderis in manus vi-
18 rorum,quos tu formidas: * Sed eruens
liberabo te, & gladio non cades: sed
erit tibi anima tua in salutem, quia in
me habuisti fiduciam, ait Dominus.

CAP. XL.

Ieremia permittitur liberè habitare vbicumq; voluerit;qui vnà cum dispersis Iudæis venit ad Godoliam præfectum reliquiis Iudæorum: qui Godolias audire noluit Iohanam monentem ipsum de Ismahel intentante ei mortem.

1 SErmo, qui factus est ad Ieremiam à
A Dño, postquam dimissus est à Nabu-
zardan magistro militiæ de Rama,quã-
do tulit eum vinctum catenis in medio
omnium, qui migrabant de Ierusalem
& Iuda, & ducebantur in Babylonem.
2 * Tollens ergo princeps militiæ Iere-
miam, dixit ad eum:Dñs Deus tuus lo-
cutus est malum hoc super locum istũ,
3 * & adduxit: & fecit Dñs sicut locutus
est, quia peccastis Dño, & non audistis
vocem eius: & factus est vobis sermo
4 hic.* Nunc ergo ecce solui te hodie de
catenis, quæ sunt in manibus tuis: si
placet tibi vt venias mecum in Babylo-
nem,veni;& ponam oculos meos super
te: si autem displicet tibi venire me-
B cum in Babylonem,reside: ecce omnis
terra in conspectu tuo est: quod elege-

ris, & quo placuerit tibi vt vadas, illuc
perge:*Et mecũ noli venire :sed habita 5
apud Godoliam filium Ahicham filij Sa-
phan, quẽ præposuit rex Babylonis ci-
uitatibus Iuda. Habita ergo cum eo in
medio populi : vel quocumque placue-
rit tibi vt vadas, vade:Dedit quoque ei
magister militiæ cibaria,& munuscula,
& dimisit eum. * Venit autem Ieremias 6
ad Godoliam filiũ Ahicam in Masphath,
& habitauit cũ eo in medio populi qui
relictus fuerat in terra.*Cúmque audis- 7
sent omnes principes exercitus,qui dis-
persi fuerant per regiones , ipsi & socij
eorum, quòd præfecisset rex Babylonis
Godoliam filium Ahicã terræ, & quod
commendasset ei viros , & mulieres, &
paruulos , & de pauperibus terræ ; qui
non fuerant translati in Babylonẽ.*Ve- 8
nerũt ad Godoliam in Masphath:& Is- C
mahel filius Nathaniæ,& Iohanã,& Io-
nathan filij Caree, & Sareas filius Tha-
nehumeth,& filij Ophi,qui erãt de Ne-
tophathi,& Iezonias filius Maachathi,
|| 4. ipsi & viri eorum.* || Et iurauit eis Go- 9
Reg. dolias filius Ahicam filij Saphã, & comi-
25. f. tibus eorum,dicẽs:Nolite timere serui-
24. re Chaldæis,habitare in terra, & serui-
re regi Babylonis , & bene erit vobis.
*Ecce ego habito in Masphath , vt res- 10
pondeam præcepto Chaldæorum , qui
mittuntur ad nos : vos autem colligite
vindemiã,& messem, & oleum,& con-
dite in vasis vestris, & manete in vrbi-
bus vestris,quas tenetis.* Sed & omnes 11
Iudæi, qui erant in Moab , & in filiis
Ammon , & in Idumæa , & in vniuersis
regionibus , audito quòd dedisset rex
Babylonis reliquias in Iudæa , & quòd
præposuisset super eos Godoliam filium
Ahicam filij Saphan : * reuersi sunt, in- 12
quã,omnes Iudæi de vniuersis locis, ad D
quæ profugerant,& venerunt in terram
Iuda ad Godoliã in Masphath.& colle-
gerũt vinum, & messem multam nimis.
*Iohanan autem filius Caree, & omnes 13
principes exercitus, qui dispersæ fuerãt
in regionibus,venerũt ad Godoliam in
Masphath.*Et dixerunt ei : Scito quòd 14
Baalis rex filiorum Ammon misit Isma-
hel filium Nathaniæ percutere animam
tuam. Et non credidit eis, Godolias fi-
lius Ahicam.*Iohanan autem filius Ca- 15
ree dixit ad Godoliam seorsum in Mas-
phath,loquens:Ibo, & percutiam Isma-
hel filium Nathaniæ nullo sciente , ne
interficiat animam tuam, & dissipentur
omnes Iudæi , qui congregati sunt ad
te,& peribunt reliquiæ Iuda.*Et ait Go- 16
dolias filius Ahicam ad Iohanan filium
Caree : Noli facere verbum hoc : fal-
sum enim tu loqueris de Ismahel.

CAP. XLI.

Ismahel dolo occidit Godoliam præfectum, cum Iudæis & Chaldæis qui cum eo erant in Masphath; aliósque octoginta interimens, pepercit decem qui se thesauros habere dicebant : ac tandem veritus Iohanan ac principes bellatorum fugit cum octo viris , liberato populo quem ceperat captiuum : omnes autem qui reliqui sunt , statuunt fugere in Ægyptum à facie Chaldæorum.

1 ET factum est in mense septimó, venit
A Ismahel filius Nathaniæ filij Elisama
de semine regali, & optimates regis, &
decẽ viri cum eo , ad Godoliam filium
Ahicam in Masphath:& comederũt ibi
2 panes simul in Masphath.* Surrexit au-
tem Ismahel filius Nathaniæ, & decem
viri,qui cum eo erant , & percusserunt
Godoliam filium Ahicam filij Saphan
gladio,& interfecerunt eũ,quẽ præfece-
3 rat rex Babylonis,terræ :*Omnes quo-
que Iudæos, qui erant cum Godolia in
Masphath,& Chaldæos,qui reperti sunt
ibi , & viros bellatores percussit Isma-
4 hel. Secundo autẽ die postquam occi-
derat Godoliam , nullo adhuc sciente,
5 *venerunt viri de Sichem,& de Silo, &
de Samaria octoginta viri,rasi barba,&
scissis vestibus, & squallẽtes: & munera
& thus habebant in manu, vt offerrent
6 in domo Dñi. * Egressus ergo Ismahel
B filius Nathaniæ in occursum eorum de
Masphath, incedẽs & plorans ibat:cùm
autem occurrisset eis, dixit ad eos:Ve-
7 nite ad Godoliam filium Ahicam.*Qui
cùm venissent ad medium ciuitatis, in-
terfecit eos Ismahel filius Nathaniæ
8 circa medium laci,ipse, & viri,qui erãt
cum eo.* Decem autẽ viri reperti sunt
inter eos, qui dixerũt ad Ismahel:Noli
occidere nos , quia habemus thesauros
in agro, frumenti, & hordei, & olei, &
mellis. Et cessauit:& non interfecit eos
9 cum fratribus suis.*Lacus autẽ,in quem
proiecerat Ismahel omnia cadauera vi-
rorũ,quos percussit propter Godoliam,
ipse est,quẽ fecit rex Asa propter Baasa
regẽ Israël:ipsum repleuit Ismahel filius
10 Nathaniæ occisis.*Et captiuas duxit Is-
C mahel omnes reliquias populi:qui erãt
in Masphath : filias regis, & vniuersum
populum, qui remanserat in Masphath:
quos cõmendauerat Nabuzardan prin-
ceps militiæ Godoliæ filio Ahicã.Et ce-
pit eos Ismahel filius Nathaniæ,& abiit
11 vt transiret ad filios Ammon. * Audiuit
autem Iohanan, filius Caree, & omnes
principes bellatorum,qui erãt cum eo,
omne malũ quod fecerat Ismahel filius
12 Nathaniæ.*Et assumptis vniuersis viris,
profecti sunt vt bellarent aduersum Is-
mahel filium Nathaniæ , & inuenerunt
eum ad aquas multas , quæ sunt in Ga-
13 baon.*Cúmque vidisset omnis populus,
qui erat cum Ismahel , Iohanan filium
Caree , & vniuersos principes bellato-
14 rũ,qui erant cum eo,lætati sunt.*Et re-
uersus,

uersus est omnis populus,quem ceperat D
Ismaël,in Masphath: reuersúsque abiit
ad Iohanan filium Caree.* Ismahel au- 15
tem filius Nathaniæ fugit cum octo vi-
ris à facie Iohanan, & abiit ad filios
Ammon.*Tulit ergo Iohanan filius Ca- 16
ree,& omnes principes bellatorum qui
erant cum eo,vniuersas reliquias vulgi,
quas reduxerat ab Ismahel filio Natha-
niæ de Masphath, postquam percussit
Godoliam filium Ahicam: fortes viros
ad prælium,& mulieres,& pueros,& eu-
nuchos, quos reduxerat de Gabaon.*Et 17
abierunt, & sederunt peregrinantes in
Chamaan, quæ est iuxta Bethleem, vt
pergerent, & introirent Ægyptum * à 18
facie Chaldæorum:timebant enim eos,
quia percusserat Ismahel filius Natha-
niæ Godoliam filium Ahicam,quē præ-
posuerat rex Babylonis in terra Iuda.

CAP. XLII.

Missus Ieremias ad orandum ac consulendum Dominum pro reliquiis Iudæorum, respondet ipsos fore saluos, si in Iudæa maneant: si autem in Ægyptum fugiant, dicit eos omnes gladio, fame, & peste morituros.

ET accesserunt omnes principes bel- 1
latorum, & Iohanan filius Caree, & A
Iezonias filius Osaiæ, & reliquum vul-
gus à paruo vsque ad magnum.* Dixe- 2
rúntque ad Ieremiam prophetā: Cadat
oratio nostra in conspectu tuo: & ora
pro nobis ad Dñm Deum tuū pro vni-
uersis reliquiis istis; quia derelicti su-
mus pauci de pluribus, sicut oculi tui
non intuentur:*Et annunciet nobis Dñs 3
Deus tuus viam,per quam pergamus,&
verbū,quod faciamus.* Dixit autem ad 4
eos Ieremias propheta:Audiui:ecce ego
oro ad Dñm Deum vestrum secundum
verba vestra:omne verbum, quodcunq;
respōderit mihi,indicabo vobis:nec ce-
labo vos quidquam.*Et illi dixerunt ad 5
Ieremiam: Sit Dñs inter nos testis ve-
ritatis & fidei,si non iuxta omne verbū,
in quo miserit te Dñs Deus tuus ad
nos,sic faciemus.* Siue bonum est,siue 6
malū,voci Dñi Dei nostri, ad quē mit-
timus te, obediemus: vt bene sit nobis
cùm audierimus vocem Dñi Dei nostri.
*Cùm autē completi essent decem dies, 7
factū est verbum Dñi ad Ieremiā.* Vo- B
cauítque Iohanan filium Caree,& om- 8
nes principes bellatorum,qui erāt cum
eo,& vniuersum populū à minimo vsq;
ad magnum.* Et dixit ad eos:Hæc dicit 9
Dñs Deus Israël, ad quē misistis me,vt
prosternerē preces vestras in conspectu
eius:* Si quiescentes manseritis in terra 10
hac:ædificabo vos, & non destruā;plan-
tabo,& non euellam:iam enim placatus
sū super malo quod feci vobis.* Nolite 11
timere à facie regis Babylonis,quē vos
pauidi formidatis:nolite metuere eum
dicit Dñs: quia vobiscum sum ego, vt
saluos vos faciam, & eruam de manu
12 eius. * Et dabo vobis misericordias, &
miserebor vestri,& habitare vos faciam
13 in terra vestra.* Si autem dixeritis vos.
C Non habitabimus in terra ista, nec au-
14 diemus vocem Dñi Dei nostri, * dicen-
tes: Nequaquam,sed ad Terram Ægypti
pergemus: vbi non videbimus bellum,
& clangorem tubæ non audiemus,& fa-
mem non sustinebimus:& ibi habitabi-
15 mus.*Propter hoc nunc audite verbum
Dñi reliquiæ Iuda: Hęc dicit Dñs exer-
cituū,Deus Israël: Si posueritis faciem
vestrā vt ingrediamini Ægyptum, & in-
16 traueritis vt ibi habitetis:*gladius, quē
vos formidatis, ibi comprehendet vos
in Terra Ægypti:& fames, pro qua estis
soliciti, adhærebit vobis in Ægypto, &
17 ibi moriemini.*,Omnésque viri,qui po-
suerunt faciem suam vt ingrediantur
Ægyptū, vt habitent ibi,morientur gla-
dio, & fame, & peste: nullus de eis re-
manebit,nec effugiet à facie mali, quod
18 ego afferam super eos.* Quia hæc dicit
Dñs exercituum Deus Israël:Sicut con-
D flatus est furor meus:& indignatio mea
super habitatores Ierusalem sic confla-
bitur indignatio mea super vos, cùm
ingressi fueritis Ægyptum, & eritis in
iusiurandum, & in stuporem, & in ma-
ledictum,& in opprobrium: & nequa-
19 quam vltrà videbitis locum istum.*Ver-
bum Domini super vos reliquiæ Iuda:
Nolite intrare Ægyptum:scientes scie-
20 tis quia obtestatus sum hodie,* quia
decepistis animas vestras:vos enim mi-
sistis me ad Dominum Deum nostrum,
dicentes: Ora pro nobis ad Dominum
Deum nostrum, & iuxta omnia quæ-
cunque dixerit tibi Dñs Deus noster,
21 sic annuntia nobis,& faciemus. * Et an-
nuntiaui vobis hodie, & non audistis
vocem Dñi Dei vestri super vniuersis,
22 pro quibus misit me ad vos.* Nunc er-
go scientes scietis,quia gladio,& fame,
& peste moriemini in loco, ad quem
voluistis intrare vt habitaretis ibi.

CAPVT XLIII.

Reliquiæ Iudæorum non audientes Domini præceptum quod referebat Ieremias, proficiscuntur vnà cùm Ieremia & Baruch in Ægyptum, vbi constitutus Ieremias vaticinatur regem Babylonis vastaturum Terram Ægypti cum idolis suis, eique dominaturum.

1 FActum est autem,cùm complesset Ie-
A remias loquens ad populum vniuer-
sos sermones Domini Dei eorum, pro
quibus miserat eum Dñs Deus eorum
2 ad illos,omnia verba hæc: * dixit Aza-
rias filius Osaiæ, & Iohanan filius Ca-
ree,& omnes viri superbi, dicentes ad
Ieremiam:Mendacium tu loqueris:non
misit te Dñs Deus noster,dicens:Ne in-

grediamini Ægyptum,vt habitetis illic.
* Sed Baruc filius Neriæ incitat te ad- 3
uersū nos vt tradat nos in manus Chal- B
dæorū,vt interficiat nos, & traduci fa-
ciat in Babylonē:*Et non audiuit Ioha- 4
nā filius Caree,& omnes principes bel-
latorum,& vniuersus populus voce Dñi,
manerent in Terra Iuda.*Sed tollēs Io-
hanan filius Caree,& vniuersi principes 5
bellatorū vniuersos reliquiarū Iuda,qui
reuersi fuerant de cunctis gentibus ad
quas fuerant antè dispersi,vt habitarent
in terra Iuda;*viros & mulieres,& par- 6
uulos,& filias regis,& omnem animam,
quam reliquerat Nabuzardan princeps
militiæ cum Godolia filio Ahicam filij
Saphan,& Ieremiā prophetā,& Baruch
filium Neriæ. * Et ingressi sunt Terram 7
Ægypti,quia non obedierunt voci Dñi:
venerunt vsque ad Taphnis. * Et factus C
est sermo Dñi ad Ieremiam in Taphnis, 8
dicens:* Sume lapides grandes in manu 9
tua,& abscondes eos in crypta, quæ est
sub muro latericio in porta domus
Pharaonis in Taphnis,cernētibus viris
Iudæis.*Et dices ad eos:*Hæc dicit Dñs 10
exercituū Deus Israël:Ecce ego mittā,
& assumā Nabuchodonosor regē Baby-
lonis seruum meum : & ponam thronū
eius super lapides istos, quos abscondi,
& statuet solium suum super eos. * Ve- 11
niēnsque percutiet Terrā Ægypti,quos
in mortem, in mortem ; & quos in ca-
ptiuitatem, in captiuitatem;& quos in
gladium, in gladium.*Et succendet ig- 12
nem in delubris deorum Ægypti,& cō- D
buret ea , & captiuos ducet illos : &
amicietur terra Ægypti , sicut amicitur
pastor pallio suo : & egredietur inde
in pace.*Et conteret statuas domus So- 13
lis,quæ sunt in Terra Ægypti : & delu-
bra deorum Ægypti comburet igni.

CAP. XLIV.

Iudæi in Ægypto reprehensi à Ieremia super idololatria , obstinatè respondent vnà cum multitudine mulierū se permāsuros in idololatria inueterata: quos Ieremias prædicit vniuersos gladio & fame consumendos,regemq; Ægypti tradendum in manus inimicorum suorum, ac terrā Ægypti prorsus vastandam.

VErbum , quod factum est per Iere- 1
miam ad omnes Iudæos , qui habi- A
tabant in Terra Ægypti , habitantes in
Magdalo,& in Taphnis,& in Memphis,
& in Terra Phatures,dicens:*Hæc dicit 2
Dñs exercituum Deus Israël : Vos vi-
distis omne malū istud;quod adduxi su-
per Ierusalem , & super omnes vrbes
Iuda:& ecce desertæ sunt hodie, & non
est in eis habitator.*Propter malitiam, 3 B
quam fecerunt vt me ad iracundiam
prouocarent,& irent vt sacrificarent,&
colerent deos alienos,quos nesciebant
& illi,& vos,& patres vestri.*Et misi ad 4
vos omnes seruos meos prophetas , de
nocte consurgens,mittēnsque & dicens:
Nolite facere verbum abominationis
5 huiuscemodi, quam odiui.* Et non au-
dierunt,nec inclinauerunt aurem suam,
vt conuerterentur à malis suis , & non
6 sacrificarent diis alienis.* Et cōflata est
B indignatio mea, & furor meus, & suc-
censa est in ciuitatibus Iuda, & in pla-
teis Ierusalem,& versæ sunt in solitudi-
nē & vastitatem secundùm diem hanc.
7 *Et nunc hæc dicit Dñs exercituū Deus
Israël:Quare vos facitis malum grande
hoc contra animas vestras , vt intereat
ex vobis vir & mulier , paruulus & la-
ctens de medio Iudæ, nec relinquatur,
8 vobis quidquam residuū:*Prouocantes
me in operibus manuum vestrarum, sa-
crificādo diis alienis in Terra Ægypti,
in quam ingressi estis vt habitetis ibi,&
dispereatis,& sitis in maledictionem &
in opprobrium cunctis gentibus terræ?
9 *Numquid obliti estis mala patrum ve-
strorum , & mala regum Iuda , & mala
vxorū eius,& mala vestra,& mala vxo-
rum vestrarum, quæ fecerunt in Terra
10 Iuda,& in regionibus Ierusalem?* Non
sunt mundati vsq; ad diem hanc:& non
timuerunt, & non ambulauerunt in le-
ge Dñi, & in præceptis meis , quæ dedi
coram vobis & coram patribus vestris.
11 * Ideo hæc dicit Dñs exercituum Deus
C Israël: || Ecce ego ponam faciem meam || *Amos 9.*
in vobis in malū:& disperdam omnem *b.* 4.
12 Iudam.*Et assumam reliquias Iudæ,qui
posuerunt facies suas vt ingrederentur
Terram Ægypti , & habitarent ibi : &
consumentur omnes in Terra Ægypti :
cadent in gladio & fame:& consumen-
tur à minimo vsque ad maximum , in
gladio & in fame morientur:& erunt in
iusiurandum,& in miraculum,& in ma-
13 ledictionem,& in opprobrium.*Et visi-
tabo super habitatores Terræ Ægypti,
sicut visitaui super Ierusalē, in gladio,
14 & fame,& peste. * Et non erit qui effu-
D giat, & sit residuus de reliquiis Iudæo-
rum , qui vadunt vt peregrinentur in
Terra Ægypti:& reuertantur in terram
Iuda,ad quam ipsi eleuant animas suas,
vt reuertantur,& habitent ibi : non re-
15 uertentur nisi qui fugerint.*Responde-
runt autem Ieremiæ omnes viri, scien-
tes quòd sacrificarent vxores eorum
diis alienis, & vniuersæ mulieres, qua-
rum stabat multitudo grandis,& omnis
populus habitantium in Terra Ægypti
16 in Phatures dicentes : * Sermonem quē
locutus es ad nos in nomine Dñi , non
17 audiemus ex te:*sed facientes faciemus
omne verbum, quod egredietur de ore
nostro, vt sacrificemus reginæ cæli , &
libemus ei libamina,sicut fecimus nos,
& patres nostri, reges nostri;& princi-
pes nostri in vrbibus Iuda, & in plateis
Ierusa

Ierusalem:& saturati sumus panibus, &
bene nobis erat,malúmq; non vidimus.
*Ex eo autem tempore,quo cessauimus 18
sacrificare reginæ cæli,& libare ei liba-
mina, indigemus omnibus,& gladio &
fame consumpti sumus. * Quòd si nos 19
sacrificamus reginæ cæli , & libamus ei E
libamina:numquid sine viris nostris fe-
cimus ei placentas,ad colendum eam,&
libandũ ei libamina? * Et dixit Ieremias 20
ad omnem populum,aduersum viros,&
aduersũ mulieres, & aduersum vniuer-
sam plebẽ,qui responderant ei verbum,
dicens:*Numquid non sacrificiũ, quod 21
sacrificastis in ciuitatibus Iuda , & in
plateis Ierusalẽ, vos & patres vestri, re-
ges vestri,& principes vestri,& populus
terræ,horum recordatus est Dñs, & as-
cẽdit super cor eius?*Et nõ poterat Dñs 22
vltrà portare propter malitiã studiorũ
vestrorum , & propter abominationes,
quas fecistis: & facta est terra vestra in
desolationẽ,& in stuporẽ,& in maledi-
ctum, eo quód non sit habitator, sicut
est dies hæc.*Propterea quòd sacrifica- 23
ueritis idolis,& peccaueritis Dño,& nõ
audieritis vocẽ Dñi,& in lege,& in præ-
ceptis,& in testimoniis eius non ambu-
laueritis:idcirco euenerunt vobis mala F
hæc,sicut est dies hæc.*Dixit autem Ie- 24
remias ad omnem populum, & ad vni-
uersas mulieres:Audite verbum Domi-
ni omnis Iuda, qui estis in Terra Ægy-
pti : *Hæc inquit Dñs exercituum Deus 25
Israël,dicens : Vos,& vxores vestræ lo-
cuti estis ore vestro,& manibus vestris
implestis,dicẽtes:Faciamus vota nostra,
quæ vouimus , vt sacrificemus reginæ
cæli, & libemus ei libamina , implestis
vota vestra , & opere perpetrastis ea.
* Ideo audite verbum Dñi omnis Iuda, 26
qui habitatis in terra Ægypti:Ecce ego
iuraui in nomine meo magno, ait Dñs:
quia nequaquã vltrà vocabitur nomen
meũ ex ore omnis viri Iudæi, dicentis:
Viuit Dñs Deus in omni Terra Ægypti.
* Ecce ego vigilabo super eos in malũ, 27
& non in bonũ:& consumentur omnes G
viri Iuda,qui sunt in terra Ægypti,gla-
dio & fame , donec penitus consuman-
tur.* Et qui fugerint gladiũ, reuertẽtur 28
de Terra Ægypti in Terram Iuda viri
pauci:& scient omnes reliquiæ Iuda in-
gredientur Terram Ægypti,vt habitent
ibi,cuius sermo cõpleatur, meus, an il-
lorũ.*Et hoc vobis signũ,ait Dñs, quòd 29
visitem ego super vos in loco isto : vt
sciatis quia verè cõplebuntur sermones
mei cõtra vos in malũ.*Hæc dicit Dñs: 30
Ecce ego tradam Pharaonem Ephree
regẽ Ægypti in manu inimicorum eius,
& in manu quærentium animam illius:
sicut tradidi Sedeciam regem Iuda in
manu Nabuchodonosor regis Babylo-
nis inimici sui,& quærentis animã eius.

CAP. XLV.

Deus per Ieremiam arguit Baruch,
quòd quereretur se dolorem habere , &
non requiem ; cui tamen in ceterorum
1 *vastatione pollicetur securitatem.*

A VErbum , quòd locutus est Ieremias
propheta ad Baruch filium Neriæ,
cùm scripsisset verba hæc in libro ex
2 ore Ieremiæ,anno quarto Ioachim filij
3 Iosiæ regis Iuda,dicens:*Hæc dicit Dñs
Deus Israël ad te Baruch:* Dixisti : Væ
misero mihi , quoniam addidit Domi-
nus dolorem dolori meo : laboraui in
gemitu meo , & requiem non inueni.
4 *Hæc dicit Dñs:Sic dices ad eum : Ecce
B quos ædificaui , ego destruo : & quos
plantaui, ego euello, & vniuersam ter-
5 ram hanc. * Et tu quæris tibi grandia ?
noli quærere : quia ecce ego adducam
malum super omnem carnem, ait Dñs,
& dabo tibi animã tuam in salutem in
omnibus locis,ad quæcunq;perrexeris.

CAP. XLVI.

Dominus per Ieremiam Pharaoni &
Ægypto prænunciat desolationem ,
quam inducet Nabuchodonosor ; Iudæis
autem & filiis Israel consolationem
tandem ac liberationem : vniuersis ve-
rò Gentibus ad quas Deus illos eiece-
rat, vastationem.

1 QVod factum est verbum Dñi ad Ie-
A remiam prophetam contra Gen-
2 tes.* Ad Ægyptum aduersum exercitum
Pharaonis Nechao regis Ægypti , qui
erat iuxta fluuium Euphratem in Char-
camis,quem percussit Nabuchodonosor
rex Babylonis,in quarto anno Ioachim
3 filij Iosiæ regis Iuda. * Præparate scu-
tum,& clypeum,& procedite ad bellum.
4 *Iungite equos, & ascẽdite equites:sta-
te in galeis,polite lanceas, induite vos
5 loricis.*Quid igitur?vidi ipsos pauidos,
& terga vertentes,fortes eorum cæsos:
fugerũt conciti,nec respexerunt:terror
6 vndiq; ait Dñs.* Non fugiat velox, nec
B saluari se putet fortis : Ad Aquilonem
iuxta flumẽ Euphratẽ victi sunt,& rue-
7 runt.* Quis est iste,qui quasi flumen as-
cendit;& veluti fluuiorum,intumescunt
8 gurgites eius ? * Ægyptus , fluminis in-
star ascendit , & velut flumina moue-
buntur fluctus eius,& dicet ; Ascendens
operiam terram ; perdam ciuitatem, &
habitatores eius. * Ascendite equos , &
9 exultate in curribus, & procedant for-
tes,Æthiopia, & Lybies tenentes scutũ,
& Lydij arripientes, & iacẽtes sagittas.
10 *Dies autẽ ille Dñi Dei exercituũ, dies
vltionis , vt sumat vindictã de inimicis
suis : deuorabit gladius, & saturabitur,
C & inebriabitur sanguine eorum:victima
enim Dñi Dei exercituũ in terra Aqui-
11 lonis iuxta flumen Euphraten. * Ascen-
de in Galaad , & tolle resinam , virgo
filia Ægypti : frustra multiplicas medi-

grediamini Ægyptum,vt habitetis illic.
*Sed Baruc filius Neriæ incitat te ad- 3
uersũ nos vt tradat nos in manus Chal- B
dæorũ,vt interficiat nos, & traduci fa-
ciat in Babylonẽ:*Et non audiuit Ioha- 4
nã filius Caree,& omnes principes bel-
latorum,& vniuersus populus voce Dñi,
manerent in Terra Iuda.*Sed tollẽs Io-
hanan filius Caree,& vniuersi principes 5
bellatorũ vniuersos reliquiarũ Iuda,qui
reuersi fuerant de cunctis gentibus ad
quas fuerant antè dispersi,vt habitarent
in terra Iuda;*viros & mulieres,& par- 6
uulos,& filias regis,& omnem animam,
quam reliquerat Nabuzardan princeps
militiæ cum Godolia filio Ahicam filij
Saphan,& Ieremiã prophetã,& Baruch
filium Neriæ. * Et ingressi sunt Terram 7
Ægypti,quia non obedierunt voci Dñi:
venerunt vsque ad Taphnis. * Et factus C
est sermo Dñi ad Ieremiam in Taphnis, 8
dicens:* Sume lapides grandes in manu 9
tua,& abscondes eos in crypta, quæ est
sub muro latericio in porta domus
Pharaonis in Taphnis,cernẽtibus viris
Iudæis.*Et dices ad eos:*Hæc dicit Dñs 10
exercituũ Deus Israël:Ecce ego mittã,
& assumã Nabuchodonosor regẽ Baby-
lonis seruum meum : & ponam thronũ
eius super lapides istos, quos abscondi,
& statuet solium suum super eos. * Ve- 11
niẽnsque percutiet Terrã Ægypti,quos
in mortem, in mortem ; & quos in ca-
ptiuitatem, in captiuitatem;& quos in
gladium, in gladium.*Et succendet ig- 12
nem in delubris deorum Ægypti,& cõ- D
buret ea , & captiuos ducet illos : &
amicietur terra Ægypti , sicut amicitur
pastor pallio suo : & egredietur inde
in pace.*Et conteret statuas domus So- 13
lis,quæ sunt in Terra Ægypti : & delu-
bra deorum Ægypti comburet igni.

CAP. XLIV.

Iudæi in Ægypto reprehensi à Ieremia super idololatria, obstinatè respondent vnà cum multitudine mulierũ se permãsuros in idololatria inueterata: quos Ieremias prædicit vniuersos gladio & fame consumendos, regemq; Ægypti tradendum in manus inimicorum suorum, ac terrã Ægypti prorsus vastandam.

VErbum , quod factum est per Iere- 1
miam ad omnes Iudæos , qui habi- A
tabant in Terra Ægypti , habitantes in
Magdalo,& in Taphnis,& in Memphis,
& in Terra Phatures,dicens:*Hæc dicit 2
Dñs exercituum Deus Israël : Vos vi-
distis omne malũ istud;quod adduxi su-
per Ierusalem , & super omnes vrbes
Iuda:& ecce desertæ sunt hodie, & non
est in eis habitator.*Propter malitiam, 3 B
quam fecerunt vt me ad iracundiam
prouocarent,& irent vt sacrificarent,&
colerent deos alienos,quos nesciebant
& illi,& vos,& patres vestri.*Et misi ad 4
vos omnes seruos meos prophetas , de
nocte consurgens,mittẽnsque & dicens:
Nolite facere verbum abominationis
5 huiuscemodi, quam odiui.* Et non au-
dierunt,nec inclinauerunt aurem suam,
vt conuerterentur à malis suis , & non
6 sacrificarent diis alienis.* Et cõflata est
B indignatio mea, & furor meus, & suc-
censa est in ciuitatibus Iuda, & in pla-
teis Ierusalem,& versæ sunt in solitudi-
nẽ & vastitatem secundùm diem hanc.
7 *Et nunc hæc dicit Dñs exercituũ Deus
Israel:Quare vos facitis malum grande
hoc contra animas vestras , vt intereat
ex vobis vir & mulier , paruulus & la-
ctens de medio Iudæ, nec relinquatur,
8 vobis quidquam residuũ:*Prouocantes
me in operibus manuum vestrarum, sa-
crificãdo diis alienis in Terra Ægypti,
in quam ingressi estis vt habitetis ibi,&
dispereatis,& sitis in maledictionem &
in opprobrium cunctis gentibus terræ?
9 *Numquid obliti estis mala patrum ve-
strorum , & mala regum Iuda , & mala
vxorũ eius,& mala vestra,& mala vxo-
rum vestrarum, quæ fecerunt in Terra
10 Iuda,& in regionibus Ierusalem?* Non
sunt mundati vsq; ad diem hanc:& non
timuerunt, & non ambulauerunt in le-
ge Dñi, & in præceptis meis , quæ dedi
coram vobis & coram patribus vestris.
11 * Ideo hæc dicit Dñs exercituum Deus
C Israël: || Ecce ego ponam faciem meam || A-
in vobis in malũ:& disperdam omnem mos 9.
12 Iudam.*Et assumam reliquias Iudæ,qui b. 4.
posuerunt facies suas vt ingrederentur
Terram Ægypti , & habitarent ibi : &
consumentur omnes in Terra Ægypti :
cadent in gladio & fame:& consumen-
tur à minimo vsque ad maximum , in
gladio & in fame morientur:& erunt in
iusiurandum,& in miraculum,& in ma-
13 ledictionem,& in opprobrium.*Et visi-
tabo super habitatores Terræ Ægypti,
sicut visitaui super Ierusalẽ, in gladio,
14 & fame,& peste. * Et non erit qui effu-
D giat, & sit residuus de reliquiis Iudæo-
rum , qui vadunt vt peregrinentur in
Terra Ægypti:& reuertantur in terram
Iuda,ad quam ipsi eleuant animas suas,
vt reuertantur,& habitent ibi : non re-
15 uertentur nisi qui fugerint.*Responde-
runt autem Ieremiæ omnes viri, scien-
tes quòd sacrificarent vxores eorum
diis alienis, & vniuersæ mulieres, qua-
rum stabat multitudo grandis,& omnis
populus habitantium in Terra Ægypti
16 in Phatures dicentes : * Sermonem quẽ
locutus es ad nos in nomine Dñi , non
17 audiemus ex te:*sed facientes faciemus
omne verbum, quod egredietur de ore
nostro, vt sacrificemus reginæ cæli , &
libemus ei libamina,sicut fecimus nos,
& patres nostri, reges nostri;& princi-
pes nostri in vrbibus Iuda, & in plateis
Ierusa

Ierusalem:& saturati sumus panibus, &
bene nobis erat, malúmq; non vidimus.
*Ex eo autem tempore, quo cessauimus 18
sacrificare reginæ cæli,& libare ei liba-
mina, indigemus omnibus,& gladio &
fame consumpti sumus. * Quòd si nos 19
sacrificamus reginæ cæli, & libamus ei E
libamina: numquid sine viris nostris fe-
cimus ei placentas, ad colendum eam,&
libandũ ei libamina? * Et dixit Ieremias 20
ad omnem populum, aduersum viros,&
aduersũ mulieres, & aduersum vniuer-
sam plebẽ, qui responderant ei verbum,
dicens:*Numquid non sacrificiũ, quod 21
sacrificastis in ciuitatibus Iuda, & in
plateis Ierusalẽ, vos & patres vestri, re-
ges vestri,& principes vestri,& populus
terræ, horum recordatus est Dñs, & as-
cẽdit super cor eius?*Et nõ poterat Dñs 22
vltrà portare propter malitiã studiorũ
vestrorum, & propter abominationes,
quas fecistis: & facta est terra vestra in
desolationẽ,& in stuporẽ,& in maledi-
ctum, eo quòd non sit habitator, sicut
est dies hæc.*Propterea quòd sacrifica- 23
ueritis idolis,& peccaueritis Dño,& nõ
audieritis vocẽ Dñi,& in lege,& in præ-
ceptis,& in testimoniis eius non ambu-
laueritis: idcirco euenerunt vobis mala F
hæc, sicut est dies hæc.*Dixit autem Ie- 24
remias ad omnem populum, & ad vni-
uersas mulieres: Audite verbum Domi-
ni omnis Iuda, qui estis in Terra Ægy-
pti: *Hæc inquit Dñs exercituum Deus 25
Israël, dicens: Vos,& vxores vestræ lo-
cuti estis ore vestro,& manibus vestris
implestis, dicẽtes: Faciamus vota nostra,
quæ vouimus, vt sacrificemus reginæ
cæli, & libemus ei libamina, implestis
vota vestra, & opere perpetrastis ea.
* Ideo audite verbum Dñi omnis Iuda, 26
qui habitatis in terra Ægypti: Ecce ego
iuraui in nomine meo magno, ait Dñs:
quia nequaquã vltrà vocabitur nomen
meũ ex ore omnis viri Iudæi, dicentis:
Viuit Dñs Deus in omni Terra Ægypti.
* Ecce ego vigilabo super eos in malũ, 27
& non in bonũ:& consumentur omnes G
viri Iuda, qui sunt in terra Ægypti, gla-
dio & fame, donec penitus consuman-
tur.* Et qui fugerint gladiũ, reuertẽtur 28
de Terra Ægypti in Terram Iuda viri
pauci:& scient omnes reliquiæ Iuda in-
gredientur Terram Ægypti, vt habitent
ibi, cuius sermo cõpleatur, meus, an il-
lorũ.*Et hoc vobis signũ, ait Dñs, quòd 29
visitem ego super vos in loco isto: vt
sciatis quia verè cõplebuntur sermones
mei cõtra vos in malũ.*Hæc dicit Dñs: 30
Ecce ego tradam Pharaonem Ephree
regẽ Ægypti in manu inimicorum eius,
& in manu quærentium animam illius:
sicut tradidi Sedeciam regem Iuda in
manu Nabuchodonosor regis Babylo-
nis inimici sui,& quærentis animã eius.

CAP. XLV.

*Deus per Ieremiam arguit Baruch,
quòd quereretur se dolorem habere, &
non requiem; cui tamen in cæterorum
1 vastatione pollicetur securitatem.*

A VErbum, quòd locutus est Ieremias
propheta ad Baruch filium Neriæ,
cùm scripsisset verba hæc in libro ex
2 ore Ieremiæ, anno quarto Ioachim filij
3 Iosiæ regis Iuda; dicens:*Hæc dicit Dñs
Deus Israël ad te Baruch:* Dixisti: Væ
misero mihi, quoniam addidit Domi-
nus dolorem dolori meo: laboraui in
gemitu meo, & requiem non inueni.
4 *Hæc dicit Dñs: Sic dices ad eum: Ecce
B quos ædificaui, ego destruo: & quos
plantaui, ego euello, & vniuersam ter-
5 ram hanc. * Et tu quæris tibi grandia?
noli quærere: quia ecce ego adducam
malum super omnem carnem, ait Dñs,
& dabo tibi animã tuam in salutem in
omnibus locis, ad quæcunq; perrexeris.

CAP. XLVI.

*Dominus per Ieremiam Pharaoni &
Ægypto prænuntiat desolationem,
quam inducet Nabuchodonosor; Iudæis
autem & filiis Israel consolationem
tandem ac liberationem: vniuersis ve-
rò Gentibus ad quas Deus illos eiece-
rat, vastationem.*

1 QVod factum est verbum Dñi ad Ie-
A remiam prophetam contra Gen-
2 tes.* Ad Ægyptum aduersum exercitum
Pharaonis Nechao regis Ægypti, qui
erat iuxta fluuium Euphratem in Char-
camis, quem percussit Nabuchodonosor
rex Babylonis, in quarto anno Ioachim
3 filij Iosiæ regis Iuda. * Præparate scu-
tum,& clypeum,& procedite ad bellum.
4 *Iungite equos, & ascẽdite equites: sta-
te in galeis, polite lanceas, induite vos
5 loricis.*Quid igitur? vidi ipsos pauidos,
& terga vertentes, fortes eorum cæsos:
fugerũt conciti, nec respexerunt: terror
6 vndiq; ait Dñs.* Non fugiat velox, nec
B saluari se putet fortis: Ad Aquilonem
iuxta flumẽ Euphratẽ victi sunt,& rue-
7 runt.* Quis est iste, qui quasi flumen as-
cendit;& veluti fluuiorum, intumescunt
8 gurgites eius? * Ægyptus, fluminis in-
star ascendit, & velut flumina moue-
buntur fluctus eius,& dicet; Ascendens
operiam terram; perdam ciuitatem, &
habitatores eius. * Ascendite equos, &
9 exultate in curribus, & procedant for-
tes, Æthiopia, & Lybies tenentes scutũ,
& Lydij arripientes, & iacẽtes sagittas.
10 *Dies autẽ ille Dñi Dei exercituũ, dies
vltionis, vt sumat vindictã de inimicis
suis: deuorabit gladius, & saturabitur,
C & inebriabitur sanguine eorum: victima
enim Dñi Dei exercituũ in terra Aqui-
11 lonis iuxta flumen Euphraten. * Ascen-
de in Galaad, & tolle resinam, virgo
filia Ægypti: frustra multiplicas medi-
camina,

dicamina, sanitas non erit tibi. *Audie- 12
runt gentes ignominiam tuam, & vlu-
latus tuus repleuit terram: quia fortis
impegit in fortem, & ambo pariter
conciderunt. *Verbum quod locutus 13
est Dominus ad Ieremiam prophetam
super eo quòd venturus esset Nabucho-
donosor rex Babylonis, & percussurus
Terram Ægypti. *Annuntiate Ægypto, 14
& auditum facite in Magdalo, & reso- D
net in Memphis, & in Taphnis, dicite:
Sta, & præpara te: quia deuorabit gla-
dius ea, quæ per circuitum tuum sunt.
*Quare computruit fortis tuus? non ste- 15
tit: quoniam Dominus subuertit eum.
*Multiplicauit ruentes cecidítque vir 16
ad proximum suum: & dicens: Surge, &
reuertamur ad populum nostrum, & ad
terram natiuitatis nostræ: à facie gla-
dij columbæ. *Vocate nomen Pharao- 17
nis regis Ægypti, tumultum adduxit
tempus. *Viuo ego (inquit rex, Dominus 18
exercituum nomen eius) quoniam sicut E
Tabor in montibus, & sicut Carmelus
in mari, veniet. *Vasa transmigrationis 19
fac tibi habitatrix filia Ægypti: quia
Memphis in solitudinem erit, & desere-
tur, & inhabitabilis erit. *Vitula elegans 20
atque formosa Ægyptus: stimulator ab
Aquilone veniet ei. *Mercenarij quoq; 21
eius, qui versabantur in medio eius,
quasi vituli saginati versi sunt: & fuge-
runt simul, nec stare potuerunt: quia
dies interfectionis eorum venit super
eos tempus visitationis eorum. *Vox 22
eius, quasi æris sonabit: quoniam cum
exercitu properabūt, & cum securibus
venient ei, quasi cædentes ligna. *Suc- 23
ciderunt saltum eius, ait Dominus, qui
supputari non potest; multiplicati sunt
super locustas, & non est ei numerus.
*Confusa est filia Ægypti, & tradita in 24
manus populi Aquilonis. *Dixit Domi- 25
nus exercituum Deus Israël: Ecce ego F
visitabo super tumultum Alexandriæ, &
super Pharaonem, & super Ægyptum,
& super deos eius, & super reges eius,
& super Pharaonem, & super eos, qui
confidunt in eo. *Et dabo eos in ma- 26
nus quærentium animam eorum, & in
manus Nabuchodonosor regis Babylo-
nis, & in manus seruorum eius: & post
hæc habitabitur sicut diebus pristinis,
ait Dñs. *|| Et tu ne timeas serue meus 27
|| Isa. 43. a. 1. & 44. a. 7. Iacob & ne paueas Israël: quia ecce G
ego saluum te faciam de longinquo, &
semen tuum de terra captiuitatis tuæ:
& reuertetur Iacob, & requiescet, &
prosperabitur: & non erit qui exter-
reat eum. *Et tu noli timere serue meus 28
Iacob, ait Dominus: quia tecum ego
sum, quia ego consumam cunctas gen-
tes ad quas eieci te: te verò non consu-
mam, sed castigabo te in iudicio, nec
quasi innocenti parcam tibi.

CAP. XLVII.

Vastatio prædicitur Palæsthinorum, Tyri, Sidonis, Gazæ, & Ascalonis.

1 Qvod factum est verbū Dñi ad Iere-
A miam prophetam contra Palæsthi-
nos, antequā percuteret Pharao Gazā:
2 *Hæc dicit Dñs: Ecce aquæ ascendunt
ab Aquilone, & erunt quasi torrens
inundans, & operient terram, & pleni-
tudinem eius, vrbē & habitatores eius:
clamabunt homines, & vlulabunt om-
3 nes habitatores terræ, *à strepitu pōpæ
B armorum, & bellatorum eius, à com-
motione quadrigarum eius, & multitu-
dine rotarum illius. Non respexerunt
4 patres filios manibus dissolutis, *pro
C aduentu diei, in quo vastabuntur om-
nes Philisthiim, & dissipabitur Tyrus, &
Sidon cum omnibus reliquis auxiliis
suis: depopulatus est enim Dñs Palæ-
sthinos, reliquias insulæ Cappadociæ.
5 *Venit caluitium super Gazā: conticuit
Ascalon, & reliquiæ vallis earum: vs-
6 quequò concideris? *O mucro Dñi vs-
D quequò non quiesces? Ingredere in va-
7 ginā tuā refrigerare, & sile. *Quomodo
quiescet, cùm Dñs præceperit ei aduer-
sus Ascalonem, & aduersus maritimas
eius regiones, ibíque condixerit illi?

CAP. XLVIII.

Prædicit Dominus vastationem Moab & omnium vrbium eius, sed in nouissimis diebus captiuitatem ipsorum relaxandam: maledictus dicitur faciens opus Domini fraudulenter, & gladium suum à sanguine prohibens.

1 AD Moab hæc dicit Dñs exercituum
A Deus Israël: væ super Nabo, quo-
niam vastata est, & confusa: capta est
Cariathaim: confusa est fortis, & tre-
2 muit. *Non est vltrà exultatio in Moab
contra Hesebon: cogitauerunt malum:
Venite, & disperdamus eam de gente,
ergo silens conticesces, sequetúrque te
3 gladius. *Vox clamoris de Oronaim:
4 vastitas, & contritio magna. *Contrita
est Moab: annuntiate clamorem paruu-
5 lis eius. *Per ascensum enim Luith plo-
rans ascendet in fletu: quoniam in des-
censu Oronaim hostes vlulatum con-
6 tritionis audierunt: *Fugite, saluate
animas vestras & eritis quasi myricæ in
7 deserto. *|| Pro eo enim quòd habuisti || Sup. 17. a. 6.
fiduciam in munitionibus tuis, & in
thesauris tuis, tu quoq; capieris: & ibit
Chamos in transmigrationem, sacer-
8 dotes eius, & principes eius simul. *Et
B veniet prædo ad omnem vrbem, & vrbs
nulla saluabitur: & peribunt valles, &
dissipabuntur campestria: quoniā dixit
9 Dñs. *Date florem Moab, quia florens
egredietur: & ciuitates eius desertæ
10 erunt, & inhabitabiles. *Maledictus, qui
facit opus Dñi fraudulenter: & male-
dictus, qui prohibet gladium suum à
sangui

sanguine.*Fertilis fuit Moab ab adoles- 11
centia sua, & requieuit in fæcibus suis:
nec transfusus est de vase in vas, & in
transmigrationem non abiit: idcirco
permansit gustus eius in eo,& odor eius
non est immutatus. * Propterea ecce 12
dies veniūt,dicit Dn̄s: & mittā ei ordi-
natores, & stratores laguncularum, &
sternent eum,& vasa eius exhaurient,&
lagunculas eorū collident. *Et confun- 13
||3 Reg. detur Moab à Chamos, || sicut confusa
12. g. est domus Israel à Bethel, in qua habe-
29. bat fiduciā. *Quomodo dicitis: *Fortes 14
sumus, & viri robusti ad prœliandum?
* Vastata est Moab, & ciuitates illius 15
succiderunt: & electi iuuenes eius de- C
scenderunt in occisionem: ait rex, Dn̄s
exercituū nomen eius. *Propè est inte- 16
ritus Moab vt veniat:& malum eius ve-
lociter accurret nimis. * Consolamini 17
eum omnes,qui estis in circuitu eius;&
vniuersi, qui scitis nomen eius, dicite:
Quomodo confracta est virga fortis,
baculus gloriosus? * Descende de glo- 18
ria,& sede in siti,habitatio filiæ Dibon:
quoniam vastator Moab ascēdit ad te,
dissipauit munitiones tuas. * In via sta, 19
& prospice habitatio Aroër: interroga
fugientē:& ei,qui euasit,dic:Quid acci-
dit? *Confusus est Moab, quoniā victus 20
est: vlulate,& clamate,annūtiate in Ar-
non, quoniā vastata est Moab. *Et iudi- 21
cium venit ad terram campestrē; super
Helō,& super Iasa, & super Mephaath,
* & super Dibō, & super Nabo,& super 22
domum Deblathaim, & super Caria- 23
thaim, & super Bethgamul, & super
Bethmaon, & super Carioth, & super 24
Bosra: & super omnes ciuitates terræ D
Moab, quæ longè, & quæ propè sunt.
* Abscissum est cornu Moab, & brachiū 25
eius contritum est,ait Dn̄s. * Inebriate 26
eum,quoniā contra Dn̄m erectus est: &
allidet manum Moab in vomitu suo, &
erit in derisum etiam ipse. * Fuit enim 27
in derisum tibi Israel, quasi inter fures
reperisses eum: propter verba ergo tua,
quæ aduersum illū locutus es, captiuus
ducèris. * Relinquite ciuitates,& habi- 28
tate in petra habitatores Moab:& esto-
te quasi colūba nidificans in sūmo ore
|| Isa. foraminis.*||Audiuimus superbiā Moab, 29
16.b.6 superbus est valde;sublimitatem eius,&
arrogantiam,& superbiā,& altitudinem
cordis eius. * Ego scio, ait Dn̄s, iactan- 30
tiam eius:& quod non sit iuxta eam vir- E
tus eius,nec iuxta quod poterat conata
sit facere. * Ideo super Moab eiulabo, 31
& ad Moab vniuersam clamabo, ad vi-
ros muri fictilis lamentantes. *De plan- 32
ctu Iazer plorabo tibi vinea Sabama:
propagines tuæ transierunt mare, vsque
|| Isa. ad mare Iazer peruenerunt: super mes-
16. c. sem tuā, & vindemiā tuā prædo irruit.
10. *||Ablata est lætitia & exultatio de Car- 33
melo, & de Terra Moab, & vinum de
torcularibus sustuli nequaquam calca-
34 tor vuæ solitum celeuma cantabit. *De
clamore Hesebon vsque Eleale, & Iasa,
dederunt vocem suam; à Segor vsque
ad Oronaim vitula conternante: aquæ
35 quoque Nemrim pessimæ erunt. *Et au-
F feram de Moab,ait Dn̄s, offerentem in
36 excelsis,& sacrificantem diis eius.*Pro-
pterea cor meum ad Moab quasi tibiæ
resonabit: & cor meū ad viros muri fi-
ctilis dabit sonitum tibiarum:quia plus
37 fecit quam potuit, idcirco perierunt.
*||Omne enim caput caluitium:&omnis || Isa.
barba rasa erit: in cunctis manibus col- 15. a.
ligatio:& super omne dorsum cilicium. 2.
38 * Super omnia tecta Moab, & in plateis Ezec.
eius omnis planctus: quoniam contriui 7. e. 18
39 Moab sicut vas inutile, ait Dn̄s. * Quo-
modo victa est & vlulauerunt? quomo-
do deiecit ceruicem Moab, & confusus
est? eritque Moab in derisum,& in exē-
40 plum omnibus in circuitu suo. * Hæc
dicit Dn̄s:Ecce quasi aquila volabit, &
41 extendet alas suas ad Moab. * Capta est
G Carioth, & munitiones comprehensæ
sunt:& erit cor fortiū Moab in die illa,
42 sicut cor mulieris parturientis.*Et ces-
sabit Moab esse populus:quoniam con-
43 tra Dn̄m gloriatus est.*Pauor,& fouea,
44 & laqueus super te ô habitator Moab,
dicit Dn̄s. * || Qui fugerit à facie pauo- || Isa.
ris,cadet in foueam: & qui conscende- 24. c.
rit de fouea,capietur laqueo: adducam 18.
45 enim super Moab annū visitationis, eo-
rum,ait Dn̄s. *In vmbra Hesebon stete-
runt de laqueo fugientes: quia ignis
egressus est de Hesebon,& flāma de me-
dio Seon,& deuorabit partem Moab, &
46 verticem filiorum tumultus. * Væ tibi
Moab, periisti popule Chamos: quia
47 comprehensi sunt filij tui, & filiæ tuæ
in captiuitatem. * Et conuertam capti-
uitatem Moab in nouissimis diebus,
ait Dn̄s. Hucusque iudicia Moab.

CAP. XLIX.

Desolatio Ammon, Idumææ, Damasci, Cedar, regnorûmque Asor & Ælam prænunciatur: captiuitas autem filiorū Ammon ac Ælam tandem soluenda.

1 AD filios Ammon. Hæc dicit Dn̄s:
A Numquid non filij sunt Israel? aut
heres non est ei? Cur igitur hereditate
possedit Melchon, Gad: & populus eius
2 in vrbibus eius habitauit? * Ideo ecce
dies veniūt, dicit Dn̄s:& auditum faciā
super Rabbath filiorū Ammon fremitū
prælij, & erit in tumulum dissipata, fi-
liæque eius igni succendentur, & possi-
debit Israel possessores suos, ait Dn̄s.
3 * Vlula Hesebon, quoniam vastata est
Hai, clamate filiæ Rabbath, accingite
vos ciliciis: plangite & circuite per se-
pes: quoniam Melchom in transmigra-
tionē ducetur, sacerdotes eius & prin-
cipes

cipes eius simul. * Quid gloriaris in 4
vallibus? defluxit vallis tua, filia deli-
cata, quæ confidebas in thesauris tuis,
& dicebas: Quis veniet ad me? * Ecce 5
ego inducam super te terrorem, ait Dñs B
Deus exercituum, ab omnibus qui sunt
in circuitu tuo: & dispergemini singuli
à conspectu vestro, nec erit qui cōgre-
get fugientes. * Et post hæc reuerti fa- 6
ciam captiuos filiorum Ammon, ait
Dñs: * Ad Idumæã. Hæc dicit Dñs exer- 7
cituum: Nũquid non vltrà est sapientia
in Theman? Periit consiliũ à filiis, inu-
tilis facta est sapientia eorum. * Fugite, 8
& terga vertite, descendite in voragi-
nem habitatores Dedan: quoniam per-
ditionem Esau adduxi super eum, tem-
pus visitationis eius. * Si vindemiato- 9
res venissent super te, non reliquissent
racemum: si fures in nocte, rapuissent
quod sufficeret sibi. * Ego verò discoo- 10
perui Esau, reuelaui abscondita eius, &
celari non poterit: vastatum est semen
eius, & fratres eius, & vicini eius, & non
erit. * Relinque pupillos tuos: ego fa- 11
ciã eos viuere: & viduæ tuæ in me spe- C
rabunt. * Quia hæc dicit Dñs: Ecce qui- 12
bus non erat iudicium vt biberent ca-
licem, bibentes bibent: & tu quasi inno-
cens relinquêris? non eris innocens,
sed bibens bibes. * Quia per memetip- 13
sum iuraui, dicit Dñs, quòd in solitudi-
nem, & in opprobrium & in desertum,
& in maledictionem erit Bosra: & om-
nes ciuitates eius erunt in solitudines
Abd. a. 1. sempiternas. * ||Auditum audiui à Dño, 14
& legatus ad Gentes missus est: Congre-
gamini, & venite contra eam, & consur-
gamus in prælium: * Ecce enim paruulũ 15
dedi te in Gentibus, contemptibilẽ in-
ter homines. * Arrogantia tua decepit 16
te, & superbia cordis tui: qui habitas in
cauernis petræ, & apprehendere niteris D
Abd. b. 4. altitudinem collis. ||cũ exaltaueris quasi
aquila nidum tuũ, inde detraham te, di-
cit Dñs. * Et erit Idumæa deserta: om- 17
nis qui transibit per eam, stupebit, & si-
||Gen. 19. c. 24. bilabit super omnes plagas eius. * || Si- 18
cut subuersa est Sodoma, & Gomor-
rha, & vicinæ eius, ait Dñs: non habi-
tabit ibi vir, & non incolet eam filius
hominis. * ||Ecce quasi leo ascendet de 19
Inf. 50 g. 44. superbia Iordanis ad pulchritudinem
robustam: quia subitò currere faciam
eum ad illam: & quis erit electus, quem
præponam ei? quis enim similis mei? &
|| Iob. 41. a. 1 quis sustinebit me? || quis est iste pa-
stor, qui resistat vultui meo? * Propterea 20
audite consilium Dñi, quod iniit de
Edom; & cogitationes eius, quas cogi-
tauit de habitatoribus Theman: Si non
deiecerint eos paruuli gregis, nisi dissi-
pauerint cum eis habitaculum eorum.
* A voce ruinæ eorum commota est ter- 21
ra: clamor in mari rubro auditus est
22 vocis eius. * Ecce quasi aquila ascen-
E det, & auolabit, & expãdet alas suas su-
per Bosram: & erit cor fortiũ Idumææ
in die illa, quasi cor mulieris parturiẽ-
23 tis. * Ad Damascum: Confusa est Emath,
& Arphad: quia auditum pessimum au-
dierunt, turbati sunt in mari: præ soli-
24 citudine quiescere non potuit. * Disso-
luta est Damascus, versa est in fugam,
tremor apprehendit eam: angustia, &
dolores tenuerunt eam quasi parturiẽ-
25 tem. * Quomodo dereliquerunt ciuita-
26 tem laudabilem, vrbem lætitiæ. * Ideo
cadent iuuenes eius in plateis eius, &
omnes viri prælij cōticescẽt in die illa,
27 ait Dñs exercituum. * Et succendã ignẽ
in muro Damasci, & deuorabit mœnia
28 Benadad. * Ad Cedar, & ad regna Asor,
F quæ percussit Nabuchodonosor rex Ba-
bylonis: Hęc dicit Dñs: Surgite, & ascen-
dite ad Cedar, & vastate filios Orientis.
29 * Tabernacula eorum, & greges eorum
capient: pelles eorum, & omnia vasa eo-
rum, & camelos eorum tollent sibi: &
vocabunt super eos formidinem in cir-
30 cuitu. * Fugite, abite vehementer, in
voraginibus sedete, qui habitatis Asor,
ait Dñs: iniit enim cōtra vos Nabucho-
donosor rex Babylonis consilium, &
cogitauit aduersum vos cogitationes.
31 * Consurgite, & ascendite ad gentem
quietam, & habitantem confidenter, ait
Dñs: non ostia, nec vectes eis: soli habi-
32 tant. * Et erunt cameli eorum in dire-
ptionem, & multitudo iumentorum in
prędam: & dispergam eos in omnẽ ven-
tum, qui sunt attonsi in comam: & ex
omni confinio eorũ adducam interitũ
33 super eos, ait Dñs. * Et erit Asor in ha-
bitaculum draconum, deserta vsque in
æternum: non manebit ibi vir, nec inco-
34 let eam filius hominis. * Quod factũ est
G verbum Dñi ad Ieremiam prophetam
aduersus Ælam, in principio regni Se-
35 deciæ regis Iuda, dicens: * Hæc dicit
Dñs exercituum: Ecce ego confringam
arcum Ælam, & summam fortitudinem
36 eorum. * Et inducam super Ælam qua-
tuor ventos à quatuor plagis cæli: &
ventilabo eos in omnes ventos istos; &
non erit gens, ad quam non perueniant
37 profugi Ælam. * Et pauere faciam Ælam
corã inimicis suis, & in conspectu quæ-
rentium animam eorũ & adducam su-
per eos malum, iram furoris mei, dicit
Dominus; & mittam post eos gladium
38 donec consumam eos. * Et ponam so-
lium meum in Ælam, & perdam inde
39 reges & principes: ait Dominus. * In no-
uissimis autem diebus reuerti faciam
captiuos Ælam, dicit Dominus.

CAP. L.

Babylon quæ in captiuitate affligit filios Israel, his in terrã suã fæliciter reductis penitus vastabitur à regibus Aquilonis.

Verbum

VErbum, quod locutus est Dominus 1
de Babylone, & de terra Chaldæo- A
rum in manu Ieremiæ prophetæ. * An- 2
nuntiate in Gentibus, & auditũ facite:
leuate signum, prædicate, & nolite ce-
lare: dicite: Capta est Babylon, confusus
est Bel, victus est Merodach, confusa
sunt sculptilia eius, superata sunt idola
eorum: *Quoniam ascendit contra eam 3
gens ab Aquilone, quæ ponet terram
eius in solitudinem: & non erit qui ha-
bitet in ea ab homine vsque ad pecus: &
moti sunt, & abierunt. * In diebus illis, 4
& in tempore illo, ait Dñs: venient filij
Israel, ipsi & filij Iuda simul: ambulan-
tes & flentes properabunt, & Dominum
Deum suum quærent. *In Sion interro- 5
gabunt viam, huc facies eorũ. Venient,
& apponentur ad Dñm fœdere sempi-
terno, quod nulla obliuione delebitur. * 6
Grex perditus factus est populus meus:
pastores eorum seduxerunt eos, fece-
runtque vagari in montibus: de monte
in collem transierunt, obliti sunt cubi-
lis sui. * Omnes, qui inuenerunt, come- 7
derunt eos: & hostes eorum dixerunt: B
Nõ peccauimus: pro eo quòd peccaue-
runt Dño decori iustitiæ, & expectatio-
ni patrum eorum Dño. * Recedite de 8
medio Babylonis, & de terra Chaldæo-
rũ egredimini: & estote quasi hœdi an-
te gregem. *Quoniam ecce ego suscito, 9
& adducam in Babylonem congrega-
tionem Gentium magnarum de terra
Aquilonis: & præparabuntur aduersus
eam, & inde capietur: sagitta eius, quasi
viri fortis interfectoris, non reuertetur
vacua. * Et erit Chaldæa in prædam: 10
omnes vastantes eam replebuntur: ait
Dñs. * Quoniam exultatis, & magna lo- 11
quimini, diripientes hereditatem meã:
quoniam effusi estis sicut vituli super
herbam, & mugistis sicut tauri. * Con- 12
fusa est mater vestra nimis, & adæqua-
ta pulueri, quæ genuit vos: ecce nouis-
sima erit in Gentibus, deserta, inuia, &
arens. * Ab ira Dñi non habitabitur, sed 13
redigetur tota in solitudinem: omnis,
qui transibit per Babylonem, stupebit, &
sibilabit super vniuersis plagis eius. * 14
Præparamini cõtra Babylonem per cir-
cuitum omnes qui tenditis arcũ: debel- C
late eam, non parcatis iaculis, quia Dño
peccauit. * Clamate aduersus eam, vbi- 15
que dedit manũ, ceciderunt fundamen-
ta eius, destructi sunt muri eius, quoniã
vltio Dñi est: vltionem accipite de ea:
sicut fecit, facite ei. * Disperdite sato- 16
rem de Babylone, & tenentem falcem
in tempore messis: à facie gladij colũ-
bæ vnusquisque ad populum suum con-
uertetur, & singuli ad terram suam fu-
gient. * Grex dispersus Israël, leones 17
eiecerunt eum: primus comedit eum rex
Assur: iste nouissimus exossauit eum Na-
18 buchodonosor rex Babylonis. *Propter-
ea hæc dicit Dñs exercituum Deus Is-
D rael; Ecce ego visitabo regem Babylo-
nis & terram eius, sicut visitaui regem
19 Assur: * & reducam Israel ad habitacu-
lum suum: & pascetur Carmelum & Ba-
san, & in monte Ephraim & Galaad sa-
20 turabitur anima eius. * In diebus illis,
& in tempore illo ait Dñs, quæretur
iniquitas Israel, & non erit; & pecca-
tum Iuda, & non inuenietur: quoniam
21 propitius ero eis, quos reliquero. *Super
terrã dominantiũ ascende, & super ha-
bitatores eius visita, dissipa, & interfice
quæ post eos sunt, ait Dñs & fac iuxta
22 omnia quæ præcepi tibi. * Vox belli in
23 terra, & contritio magna. * Quomodo
cõfractus est, & contritus malleus vni-
uersæ terræ: quomodo versa est in de-
24 sertũ Babylon in Gentibus? Illaqueaui
te, & capta es Babylon, & nesciebas: in-
uenta es & apprehensa: quoniam Do-
25 minum prouocasti. * Aperuit Dñs the-
saurum suum, & protulit vasa iræ suæ:
quoniam opus est Dño Deo exercituũ
26 in terra Chaldæorum. * Venite ad eam
E ab extremis finibus, aperite, vt exeant
27 qui conculcent eam: tollite de via lapi-
des, & redigite in aceruos, & interficite
28 eam: nec sit quidquam reliquum. *Dis-
sipate vniuersos fortes eius, descendant
in occisionem: væ eis, quia venit dies
29 eorum, tempus visitationis eorum. *Vox
fugientium, & eorum qui euaserunt de
terra Babylonis, vt annuntient in Sion
vltionem Domini Dei nostri, vltionem
30 templi eius. *Annuntiate in Babylonem
plurimis omnibus, qui tendunt arcum:
consistite aduersus eam per gyrum, &
nullus euadat: reddite ei secundũm opus
suum: iuxta omnia quæ fecit, facite illi:
quia contra Dominum erecta est, aduer-
31 sum sanctum Israel. * Idcirco cadent
iuuenes eius in plateis eius: & omnes
viri bellatores eius conticescent in die
32 illa, ait Dominus. * Ecce ego ad te su-
perbe, dicit Dñs Deus exercituum: quia
venit dies tuus, tempus visitationis tuæ.
33 * Et cadet superbus, & corruet, & non
erit qui suscitet eum: & succendam
ignem in vrbibus eius, & deuorabit om-
34 nia in circuitu eius. * Hæc dicit Domi-
F nus exercituum: Calumniã sustinẽs filij
Israel, & filij Iuda simul: omnes qui ce-
perunt eos, tenent, nolũt dimittere eos.
35 * Redemptor eorum fortis, Dñs exer-
cituũ nomẽ eius, iudicio defendet cau-
sam eorum, vt exterreat terrã, & com-
36 moueat habitatores Babylonis. * Gla-
dius ad Chaldæos, ait Dñs, & ad habi-
tatores Babylonis, & ad principes, & ad
37 sapiẽtes eius. *Gladius ad diuinos eius,
qui stulti erunt: gladius ad fortes illius,
qui timebunt. * Gladius ad equos eius,
& ad currus eius, & ad omne vulgus,
quod

quod est in medio eius: & erunt quasi
mulieres: gladius ad thesauros eius, qui
diripientur. * Siccitas super aquas eius 38
erit, & arescẽt : quia terra sculptilũ est,
& in portẽtis gloriãtur.* Propterea ha- 39
bitabunt dracones cum faunis ficariis :
& habitabunt in ea struthiones, & non
inhabitabitur vltrà vsque in sempiter-
num, nec extruetur vsq; ad generatio-
||Gen. nem & generationem.*||Sicut subuertit 40
19. c. Dñs Sodomam & Gomorrhã, & vicinas
24. eius, ait Dñs : non habitabit ibi vir, &
non incolet eam filius hominis. * Ecce 41
populus venit ab Aquilone, & gens ma- G
gna, & reges multi consurgent à finibus
terræ. * Arcum & scutum apprehendẽt: 42
crudeles sunt & immisericordes : vox
eorũ quasi mare sonabit: & super equos
ascendent, sicut vir paratus ad prælium
contra te filia Babylon. * Audiuit rex 43
Babylonis famam eorum, & dissolutæ
sunt manus eius : angustia apprehendit
eum, dolor quasi parturientem. * Ecce 44
quasi leo ascendet de superbia Iorda-
nis ad pulchritudinem robustam : quia
subitò currere faciam eum ad illam : &
quis erit electus, quem præponam ei?
quis est enim similis mei & quis susti-
|| Iob. nebit me ? || & quis est iste pastor, qui
41.a.1 resistat vultui meo? * Propterea audite 45
consilium Domini, quod mente con-
cepit aduersum Babylonem ; & cogita-
tiones eius, quas cogitauit super terram
Chaldæorum : Nisi detraxerint eos par-
uuli gregum, nisi dissipatum fuerit cum
ipsis habitaculum eorum. * A voce cap- 46
tiuitatis Babylonis commota est terra,
& clamor inter Gentes auditus est.

CAP. LI.

Mala à regibus Medorum Babyloni imminentia prædicuntur.

HÆc dicit Dñs : Ecce ego suscitabo 1
super Babylonem & super habita- A
tores eius, qui cor suum leuauerunt
contra me, quasi ventum pestilentem.
*Et mittam in Babylonem ventilatores, 2
& ventilabunt eam, & demolientur ter-
ram eius: quoniam venerunt super eam
vndiq; in die afflictionis eius. *Non tẽ- 3
dat qui tendit arcũ suum: & non ascen-
dat loricatus, nolite parcere iuuenibus
eius, interficite omnem militiam eius.
*Et cadent interfecti in terra Chaldæo- 4
rum, & vulnerati in regionibus eius.
* Quoniam non fuit viduatus Israel & 5
Iuda à Deo suo Dño exercituum: terra
autem eorum repleta est delicto à san-
cto Israel.*Fugite de medio Babylonis, 6
& saluet vnusquisque animã suam: no-
lite tacere super iniquitatem eius: quo-
niam tempus vltionis est à Dño, vicissi-
tudinem ipse retribuet ei. * Calix au- 7
|| Isa. reus Babylon in manu Dñi, inebrians
21.c.9 omnẽ terrã: de vino eius biberunt Gen-
tes, & ideo cõmotæ sunt. * || Subitò ce- 8
cidit Babylon, & contrita est: vlulate su-
per eam, tollite resinã ad dolorem eius, *Apo 14.b
9 si forte sanetur. * Curauimus Babylo-
nem, & non est sanata : derelinquamus
eam, & eamus vnusquisque in terram
suam : quoniã peruenit vsque ad cælos
iudicium eius, & eleuatum est vsque ad
10 nubes. * Protulit Dñs iustitias nostras :
B venite, & narremus in Sion opus Dñi
11 Dei nostri. * Acuite sagittas, implete
pharetras: suscitauit Dñs spiritum regũ
Medorum : & contra Babylonem mens
eius est vt perdat eam, quoniam vltio
12 Dñi est, vltio templi sui. * Super muros
Babylonis leuate signum, augete custo-
diam : leuate custodes, præparate insi-
dias : quia cogitauit Dñs, & fecit quæ-
cumque locutus est contra habitatores
13 Babylonis. * Quæ habitas super aquas
multas, locuples in thesauris: venit finis
14 tuus pedalis præcisionis tuæ. || Iurauit Amo 6.b.8.
Dñs exercituũ per animam suam: Quo-
niam replebo te hominibus quasi bru-
cho, & super te celeuma cantabitur.
15 * || Qui fecit terram in fortitudine sua, || Gen. 1.a.1.
præparauit orbem in sapientia sua, &
16 prudentia sua extendit cælos. * Dante
eo vocem, multiplicãtur aquæ in cælo:
qui leuat nubes ab extremo terræ, ful-
gura in pluuiam fecit: & produxit ven-
17 tum de thesauris suis. * Stultus factus
est omnis homo à scientia: confusus est
omnis conflator in sculptili, quia men-
dax est cõflatio eorum, nec est spiritus
18 in eis. * Vana sunt opera, & risu digna,
in tempore visitationis suæ peribunt.
19 *Non sicut hæc, pars Iacob: quia qui fe-
C cit omnia, ipse est, & Israel sceptrũ he-
reditatis eius : Dñs exercituum nomen
20 eius. *Collidis tu mihi vasa belli, & ego
collidã in te Gentes, & disperdam in te
21 regna, & collidam in te equum, & equi-
tem eius: & collidam in te currum &
22 adscẽsorem eius: *collidam in te virum
& mulierem: & collidam in te senem &
puerum : & collidam in te iuuenem &
23 virginem : * & collidã in te pastorem &
gregem eius, & collidã in te agricolam
& iugales eius: & collidã in te duces &
24 magistratus. * Et reddam Babyloni, &
cunctis habitatoribus Chaldææ omne
25 malum suum, quod fecerunt in Sion, in
oculis vestris, ait Dñs. *Ecce ego ad te
mons pestifer : ait Dñs, qui corrumpis
vniuersam terram & extendam manum
meam super te, & euoluam te de petris,
& dabo te in montem combustionis.
26 * Et non tollent de te lapidem in angu-
lum, & lapidem in fundamenta, sed per-
27 ditus in æternum eris, ait Dñs. * Leuate
signũ in terra: clangite buccina in Gen-
tibus, sanctificate super eam Gentes :
annuntiate contra illã regibus Ararat,
Menni, & Ascenez : numerate contra
eam Taphsar, adducite equũ quasi bru-
chum

chum aculeatum. * Sanctificate contra 28
eam Gentes, reges Mediæ, duces eius, &
vniuersos magistratus eius, cunctámq;
terram potestatis eius. * Et commoue- 29
bitur terra, & conturbabitur: quia eui- D
gilabit contra Babylonẽ cogitatio Dñi,
vt ponat Terram Babylonis desertam
& inhabitabilem. * Cessauerunt fortes 30
Babylonis à prælio, habitauerũt in præ-
sidiis: deuoratum est robur eorum, &
facti sunt quasi mulieres: incensa sunt
tabernacula eius, contriti sunt vectes
eius. * Currens obuiam currenti veniet: 31
& nuntius obuius nũtianti: vt annũtiet
regi Babylonis, quia capta est ciuitas
eius à summo vsque ad summum: * & 32
vada præoccupata sunt, & paludes in-
censæ sunt igni, & viri bellatores con-
turbati sunt. * Quia hæc dicit Dominus 33
exercituum Deus Israel: Filia Babylo-
nis quasi area, tempus trituræ eius: ad-
huc modicum, & veniet tempus messio-
nis eius: * Comedit me, deuorauit me 34
Nabuchodonosor rex Babylonis: red-
didit me quasi vas inane, absorbuit me
quasi draco, repleuit ventrem suum te-
neritudine mea, & eiecit me. * Iniquitas 35
aduersum me, & caro mea super Baby-
lonem, dicit habitatio Sion: & sanguis
meus super habitatores Chaldææ, dicit
Ierusalem. * Propterea hæc dicit Dñs 36
Ecce ego iudicabo causam tuam, & vl-
ciscar vltionem tuam, & desertum fa-
ciam mare eius, & siccabo venam eius.
* Et erit Babylon in tumulos, habitatio 37
draconum, stupor, & sibilus, eo quòd
non sit habitator. * Simul vt leones ru- 38
gient, excutiẽt comas veluti catuli leo-
num. * In calore eorũ ponam potus eo- 39
rum, & inebriabo eos, vt sopiantur &
dormiant somnũ sempiternum, & non
consurgant, dicit Dñs. * Deducam eos 40
quasi agnos ad victimam, & quasi arie- E
tes cum hœdis. * Quomodo capta est Se- 41
sach, & comprehẽsa est inclyta vniuer-
sæ terræ? * quomodo facta est in stupo- 42
rem Babylõ inter gentes? * Ascendit su-
per Babylonem mare, multitudine flu-
ctuum eius operta est. * Factæ sunt ciui- 43
tates eius in stuporem, terra inhabita-
bilis & deserta, terra in qua nullus ha-
bitet, nec transeat per eam filius homi-
nis. * Et visitabo super Bel in Babylone, 44
& eiiciã quod absorbuerat de ore eius
& non confluent ad eum vltrà Gentes,
siquidem & murus Babylonis corruet.
* Egredimini de medio eius populus 45
meus: vt saluet vnusquisque animam
suam ab ira furoris Dñi. * Et ne fortè 46
mollescat cor vestrum, & timeatis audi-
tum, qui audietur in terra: & veniet in
anno auditio, & post hunc annum au-
ditio; iniquitas in terra, & dominator
super dominatorem. * Propterea ecce 47
dies veniũt, & visitabo super sculptilia
Babylonis: & omnis terra eius confun-
detur, & vniuersi interfecti eius cadent
48 in medio eius. * Et laudabunt super Ba-
bylonem cæli & terra, & omnia quæ in
eis sunt: quia ab Aquilone venient ei
49 prædones, ait Dñs. * Et quomodo fecit
Babylon vt caderent occisi in Israël: sic
de Babylone cadent occisi in vniuersa
50 terra. * Qui fugistis gladium, venite, no-
F lite stare: recordamini procul Dñi, &
Ierusalem ascendat super cor vestrum.
51 * Confusi sumus, quoniam audiuimus
opprobrium: operuit ignominia facies
nostras: quia venerunt alieni super san-
52 ctificationem domus Dñi. * Propterea
ecce dies veniunt, ait Dñs: & visitabo
super sculptibilia eius, & in omni terra
53 eius mugiet vulneratus. * Si ascenderit
Babylon in cælum, & firmauerit in ex-
celso robur suum: à me venient vasta-
54 tores eius, ait Dñs. * Vox clamoris de
Babylone, & contritio magna de Terra
55 Chaldæorum: * quoniam vastauit Dñs
Babylonem, & perdidit ex ea vocem
magnam: & sonabunt fluctus eorum
quasi aquæ multæ: dedit sonitum vox
56 eorum. * Quia venit super eam, id est,
super Babylonem, prædo, & apprehensi
sunt fortes eius, & emarcuit arcus eo-
rum, quia fortis vltor Dñs reddens re-
57 tribuet. * Et inebriabo, principes eius,
& sapientes eius, & duces eius, & magi-
stratus eius, & fortes eius: & dormient
somnũ sempiternũ, & non expergiscẽ-
tur, ait rex, Dñs exercituũ nomen eius.
58 * Hæc dicit Dñs exercituum; Murus Ba-
G bylonis ille latissimus suffossione suffo-
dietur, & portæ eius excelsæ igni com-
burentur, & labores populorum ad ni-
hilum, & gentium in ignem erunt, &
59 disperibunt. * Verbum, quod præcepit
Ieremias propheta, Saraiæ filio Neriæ
filij Maasiæ, cùm pergeret cum Sedecia
rege in Babylonem, in anno quarto re-
gni eius, Saraias autem erat princeps
60 prophetiæ. * Et scripsit Ieremias omne
malum, quod venturum erat super Ba-
bylonẽ in libro vno: omnia verba hæc
quæ scripta sunt contra Babylonem.
61 * Et dixit Ieremias ad Saraiam: cùm
veneris in Babylonem, & videris, & le-
62 geris omnia verba hæc, * dices: Dñs tu
locutus es contra locũ istum vt disper-
deres eum: ne sit qui in eo habitet ab
homine vsque ad pecus, & vt sit perpe-
63 tua solitudo. * Cùmque compleueris
legere librum istum, ligabis ad eum la-
pidem, & proiicies illum in medium Eu-
64 phratem: & dices: Sic submergetur Ba-
bylon, & non cõsurget à facie afflictio-
nis, quam ego adduco super eam, & dis-
soluetur. Hucusque verba Ieremiæ.

CAP. LII.

Præcedentium repetitio nempe quod Ierusalem à Nabuchodonosor obsessa post bien

biennium capitur, & Sedecias rex Iuda fugiens reducitur: filiisque eius coram ipso trucidatis vna cum principibus Iuda, exoculatus ac vinctus ducitur in Babylonem: & incenso templo & palatio caterisque domibus, transferuntur omnes in Babylonem prater paucos vinitores & agricolas: similiter & vasa templi, inter qua describuntur dua area columna: & numerus Iudaorum in Babylonem diuersis temporibus translatorum, vbi rex Ioachim post 37. annos de carcere eductus exaltatur.

4. Reg 24. d. 18. 2. Par. 36. b. 11.

FIlius viginti & vnius anni erat Sede- 1
cias cùm regnare cœpisset: & vnde- A
cim annis regnauit in Ierusalem, & nomē matris eius Amital, filia Ieremiæ de
Lobna. * Et fecit malum in oculis Do- 2
mini, iuxta ōnia quæ fecerat Ioachim.
* Quoniā furor Dñi erat in Ierusalem: 3
& in Iuda, vsquequò proiiciet eos à facie sua: & recessit Sedecias à rege Babylonis. *|| Factum est autem in anno nono 4
regni eius in mēse decimo, decima mēsis: Venit Nabuchodonosor rex Babylonis, ipse & omnis exercit⁹ eius aduersus Ierusalē, & obsederunt eam, & ædificauerūt contra eam munitiones in circuitu. * Et fuit ciuitas obsessa vsque ad 5
vndecimū annum regis Sedeciæ. *Mense 6
autē quarto, nona mēsis, obtinuit fames B
ciuitatem: & non erant alimenta populo terræ. * Et dirupta est ciuitas, & omnes 7
viri bellatores eius fugerunt, exierūntque de ciuitate nocte per viam portæ, quæ est inter duos muros, & ducit ad hortū regis (Chaldæis obsidentibus vrbē in gyro) & abierunt per viam, quæ ducit in eremum. * Persecutus est autē Chal- 8
dæorū exercitus regem: & apprehenderūt Sedeciam in deserto, quod est iuxta Iericho: & omnis comitatus eius diffugit ab eo. *Cúmque cōprehendissent re- 9
gē, adduxerunt eū ad regē Babylonis in Reblatha, quæ est in terra Emath: & locutus est ad eū iudicia. *Et iugulauit rex 10
Babylonis filios Sedeciæ in oculis eius: sed & omnes principes Iuda occidit in
Reblatha. * Et oculos Sedeciæ eruit, & 11
vinxit eū cōpedibus, & adduxit eum rex C
Babylonis in Babylonē, & posuit eū in domo carceris vsq; ad diē mortis eius.
* In mēse autem quinto, decima mēsis, 12
ipse est annus non⁹ decimus Nabuchodonosor regis Babylonis: venit Nabuzardā princeps militiæ, qui stabat corā
rege Babylonis in Ierusalē. *Et incendit 13
domum Dñi, & domum regis, & omnes domos Ierusalem, & omnē domū magnā
igni cōbussit. *Et totum murum Ierusa- 14
lem per circuitum destruxit, cunctus exercitus Chaldæorum, qui erat cū magistro militiæ. * De pauperibus autem 15
populi, & de reliquo vulgo, quod remanserat in ciuitate, & de perfugis, qui transfugerant ad regē Babylonis, & cæteros de multitudine, transtulit Nabu-
16 zardan princeps militiæ. * De pauperibus verò terræ reliquit Nabuzardan princeps militię vinitores, & agricolas.
17 *Columnas quoque æreas, quæ erant in domo Dñi, & bases, & mare æneū, quod erat in domo Dñi, confregerunt Chaldæi, & tulerunt omne æs eorū in Baby-
18 lonē. *Et lebetes, & creagras, & psalte-
D ria, & phialas, & mortariola, & omnia vasa ærea, quæ in ministerio fuerant,
19 tulerunt: & hydrias, & thymiamateria, & vrceos, & pelues, & candelabra, & mortaria, & cyathos; quotquot aurea, aurea; & quotquot argentea, argentea
20 tulit magister militiæ: & columnas duas & mare vnum, & vitulos duodecim æreos, qui erant sub basibus, quas fecerat rex Salomon in domo Dñi non erat pondus æris omnium horum vasorum.
21 * De columnis autem, decem & octo, cubiti altitudinis erāt in columna vna, funiculus duodecim cubitorum circuibat eam: porrò grossitudo eius quatuor
22 digitorum, & intrinsecus caua erat. *Et
E capitella super vtrāq; æream: altitudo capitelli vnius quinq; cubitorū, & retiacula, & malogranata super coronā in circuitu omnia ærea. Similiter colūnæ se-
23 cundæ, & malogranata. *Et fuerunt malogranata nonaginta sex dependentia: & omnia malogranata centum, retiaculis
24 circumdabantur. *Et tulit magister militiæ Saraiam sacerdotem primum, & Sophoniam sacerdotem secundum, & tres custodes vestibuli. * Et de ciuitate
25 tulit eunuchum vnum, qui erat præpositus super viros bellatores: & septem viros de his, qui videbant faciem regis, qui inuenti sunt in ciuitate: & scribam principem militum, qui probabat tyrones: & sexaginta viros de populo terræ,
F qui inuenti sunt in medio ciuitatis.
26 * Tulit autem eos Nabuzardan magi-
27 ster militiæ, & duxit eos ad regem Babylonis in Reblatha. * Et percussit eos rex Babylonis, & interfecit eos in Reblatha in terra Emath: & translatus est
28 Iuda de terra sua. * Iste est populus, quem transtulit Nabuchodonosor: In anno septimo Iudæos tria millia & vi-
29 ginti tres: *In anno octauodecimo Nabuchodonosor, de Ierusalem animas
30 octingentas triginta duas: *In anno vigesimo tertio Nabuchodonosor trāstulit Nabuzardā magister militiæ animas Iudæorū septingentas quadraginta quinque: omnes ergo animæ quatuor millia
31 sexcentæ. * Et factum est in trigesimo-
G septimo anno trāsmigrationis Ioachim regis Iuda, duodecimo mense, vigesimaquinta mensis, eleuauit Euilmerodach rex Babylonis ipso anno regni sui, caput Ioachim regis Iuda, & eduxit eum

4. Reg 25. a. 1 || Sup. 39. a. 1.

de domo carceris. * Et locutus est cum 32
eo bona & posuit thronum eius super
thronos regum, qui erant post se in Ba-
bylone. * Et mutauit vestimenta carce- 33
ris eius, & comedebat panem coram eo
semper cunctis diebus vitæ suæ: * & ci- 34
baria eius, cibaria perpetua dabantur
ei à rege Babylonis, statuta per singulos
dies, vsque ad diem mortis suæ: cunctis
diebus vitæ eius.

THRENI,
ID EST
LAMENTATIONES IEREMIÆ
Prophetæ.

Et factum est, postquam in captiuitatem redactus est Israel, & Ierusalem deserta est, sedit Ieremias propheta flens, & planxit lamentatione hac in Ierusalem, & amaro animo suspirans, & eiulans dixit:

CAPVT PRIMVM.
ALEPH.

Qvomodo sedet sola ciuitas 1
plena populo: facta est quasi A
vidua domina Gentium: prin-
ceps prouinciarũ facta est sub
tributo. BETH.
|| Ier. 13. c. 17. * || Plorans plorauit in nocte, & la- 2
crymæ eius in maxillis eius: non est qui
consoletur eam ex omnibus charis
eius: omnes amici eius spreuerunt eam,
& facti sunt ei inimici.
GHIMEL.
* Migrauit Iudas propter afflictio- 3
nem, & multitudinem seruitutis: habi-
tauit inter gẽtes, nec inuenit requiem:
omnes persecutores eius apprehende-
runt eam inter angustias.
DALETH.
* Viæ Sion lugent, eo quòd non sint 4
qui veniant ad solemnitatem: omnes B
portæ eius destructæ: sacerdotes eius
gementes: virgines eius squalidæ, &
ipsa oppressa amaritudine.
HE.
* Facti sunt hostes eius in capite, ini- 5
mici eius locupletati sunt: quia Domi-
nus locutus est super eam propter mul-
titudinem iniquitatum eius: paruuli
eius ducti sunt in captiuitatem ante fa-
ciem tribulantis.
VAV.
Et egressus est à filia Sion omnis de- 6
cor eius: facti sunt principes eius ve-
lut arietes non inuenientes pascua: &
abierunt absque fortitudine ante fa-
ciem subsequentis.
ZAIN.
* Recordata est Ierusalem dierum af- 7
flictionis suæ, & præuaricationis om-
nium desiderabilium suorum, quæ ha-
buerat à diebus antiquis, cùm caderet
populus eius in manu hostili, & non
esset auxiliator: viderunt eam hostes,
& deriserunt sabbata eius.
HETH.
8 * Peccatum peccauit Ierusalem, pro-
pterea instabilis facta est: omnes, qui
glorificabant eam, spreuerunt illam,
quia viderunt ignominiam eius: ipsa
autem gemens conuersa est retrorsum.
TETH.
9 * Sordes eius in pedibus eius, nec re-
D cordata est finis sui: deposita est vehe-
menter, non habens consolatorem: vide
Domine afflictionem meam, quoniam
erectus est inimicus.
IOD.
10 * Manum suam misit hostis ad omnia
desiderabilia eius: quia vidit Gentes in-
gressas sanctuariũ suum, de quibus præ-
ceperas ne intrarent in ecclesiã tuam.
CAPH.
11 * Omnis populus eius gemens, & quæ-
rens panem: dederunt pretiosa quæque
pro cibo ad refocillandam animam.
Vide Domine & considera, quoniam fa-
cta sum vilis.
LAMED.
12 * O vos omnes, qui transitis per viam,
attendite, & videte si est dolor sicut do-
lor meus; quoniam vindemiauit me, vt
locutus est Dñs in die iræ furoris sui.
MEM.
13 * De excelso misit ignem in ossibus
E meis, & erudiuit me; expandit rete pe-
dibus meis, conuertit me retrorsum; po-
suit me desolatam, tota die mœrore
confectam.
NVN.
14 * Vigilauit iugum iniquitatum mea-
rum; in manu eius conuolutæ sunt, &
impositæ collo meo; infirmata est vir-
tus mea; dedit me Dñs in manu, de qua
non potero surgere.
SAMECH.
15 * Abstulit omnes magnificos meos
Dñs de medio mei; vocauit aduersum
me tempus, vt contereret electos meos:
torcular calcauit Dñs virgini filiæ Iuda.
AIN.
16 * || Idcirco ego, plorans, & oculus || Ier.
F meus deducens aquas: quia longè fa- 14. c.
ctus est à me consolator, conuertens 17.
animam meam: facti sunt filij mei per-
diti, quoniam inualuit inimicus.
PHE.
17 * Expandit Sion manus suas, non est
qui consoletur eam: mandauit Dñs ad-
uersum Iacob in circuitu eius hostes
eius; facta est Ierusalem quasi polluta
menstruis inter eos.
SADE.
18 * Iustus est Dominus, quia os eius ad
iracundiam prouocaui; audite obsecro
vniuersi

vniuersi populi,& videte dolorem meũ:
virgines meæ, & iuuenes mei abierunt
in captiuitatem.

C O P H.

* Vocaui amicos meos,& ipsi decepe- 19
runt me:sacerdotes mei,& senes mei in G
vrbe consumpti sunt : quia quæsierunt
cibũ sibi,vt refocillarent animam suam.

R E S.

* Vide Dñe quoniam tribulor, con- 20
turbatus est venter meus : subuersum
est cor meum in memetipsa, quoniam
amaritudine plena sum, foris interficit
gladius, & domi mors similis est.

S I N.

* Audierunt quia ingemisco ego, & 21
non est qui consoletur me : omnes ini-
mici mei audierunt malum meum, læ-
tati sunt, quoniam tu fecisti : adduxisti
diem consolationis,& fient similes mei.

T H A V.

* Ingrediatur omne malum eorum 22
coram te : & vindemia eos,sicut vinde-
miasti me propter omnes iniquitates
meas : multi enim gemitus mei, & cor
meum mœrens.

CAPVT II.

A L E P H.

QVomodo obtexit caligine in furo- 1
re suo Dñs filiam Sion : proiecit A
de cælo in terram inclytam Israel, &
non est recordatus scabelli pedum suo-
rum in die furoris sui?

B E T H.

* Præcipitauit Dominus, nec peper- 2
cit, omnia speciosa Iacob : destruxit in
furore suo munitiones virginis Iuda, &
deiecit in terram : polluit regnum, &
principes eius.

G H I M E L.

* Confregit in ira furoris sui omne 3
cornu Israel: auertit retrorsum dexterã
suam à facie inimici:& succendit in Ia-
cob quasi ignem flammæ deuorantis in
gyro. D A L E T H.

* Tetendit arcum suum quasi inimi- 4
cus, firmauit dexteram suam quasi ho- B
stis:& occidit omne quod pulchrũ erat
visu in tabernaculo filiæ Sion, effudit
quasi ignem indignationem suam.

H E.

* Factus est Dominus velut inimicus: 5
præcipitauit Israel, præcipitauit omnia
mœnia eius:dissipauit munitiones eius,
& repleuit in filia Iuda humiliatum &
humiliatam.

V A V.

* Et dissipauit quasi hortum tento- 6
rium suum,demolitus est tabernaculum
suum : obliuioni tradidit Dominus in
Sion festiuitatem,& sabbatum;& in op-
probrium, & in indignationem furoris
sui regem, & sacerdotem.

Z A I N.

* Repulit Dominus altare suum ma- 7
C ledixit sanctificationi suæ; tradidit in
manu inimici muros turrium eius; vo-
cem dederunt in domo Domini, sicut
in die solemni.

H E T H.

8 * Cogitauit Dominus, dissipare mu-
rum filiæ Sion : tetendit funiculum
suum, & non auertit manum suam à
perditione : luxitque antemurale, &
murus pariter dissipatus est.

T E T H.

9 * Defixæ sunt in terra portæ eius :
perdidit,& contriuit vectes eius:regem
eius & principes eius in Gentibus: non
est lex, & prophetæ eius non inuene-
runt visionem à Domino.

I O D.

10 * Sederunt in terra, conticuerunt se-
nes filiæ Sion:consperserunt cinere ca-
pita sua,accincti sunt ciliciis,abiecerũt
in terram capita sua virgines Ierusalẽ.

C A P H.

11 * Defecerunt præ lacrymis oculi mei,
D conturbata sunt viscera mea : effusum
est in terra iecur meum super contri-
tione filiæ populi mei, cùm deficeret
paruulus & lactens in plateis oppidi.

L A M E D.

12 * Matribus suis dixerũt : Vbi est triti-
cum & vinum? cùm deficerẽt quasi vul-
nerati in plateis ciuitatis: cùm exhala-
rent animas suas in sinu matrum suarũ.

M E M.

13 * Cui comparabo te? vel cui assimi-
labo te, filia Ierusalem? cui exæquabo
te, & consolabor te, virgo filia Sion?
magna est enim velut mare contritio
tua : quis medebitur tui?

N V N.

14 * Prophetæ tui viderunt tibi falsa,&
E stulta, nec aperiebant iniquitatem
tuam, vt te ad pœnitentiam prouoca-
rent: viderunt autem tibi assumptiones
falsas, & eiectiones.

S A M E C H.

15 * Plauserunt super te manibus omnes
transeuntes per viam : sibilauerunt, &
mouerunt caput suum super filiam Ie-
rusalẽ:Hæc cine est vrbs, dicentes,per-
fecti decoris,gaudium vniuersæ terræ?

P H E.

16 * Aperuerunt super te os suum om-
F nes inimici tui:sibilauerunt,& fremue-
runt dentibus, & dixerunt: Deuorabi-
mus : en ista est dies, quam expectaba-
mus : inuenimus, vidimus.

A I N.

17 * || Fecit Dñs quæ cogitauit,comple-
uit sermonem suum, quem præceperat
à diebus antiquis : destruxit,& non pe-
percit,& lætificauit super te inimicum,
& exaltauit cornu hostium tuorum.

S A D E.

18 * Clamauit cor eorum ad Dominum
super muros filiæ Sion : || Deduc quasi
torren

||Luc. 26. b. 14. Deut. 28. b. 15. Ier. 14 c. 17. Sup. 1. f. 16.

torrentem lacrymas per diem & no-
ctem: non des requiem tibi, neque ta-
ceat pupilla oculi tui.

COPH.

* Consurge, lauda in nocte, in princi- 19
pio vigiliarum: effunde sicut aquam
cor tuum ante conspectum Domini:
leua ad eum manus tuas pro anima
paruulorum tuorum, qui defecerunt in
fame, in capite omnium compitorum.

RES.

* Vide Dñe, & considera quem vin- 20
demiaueris ita: ergóne comedent mu- G
lieres fructum suum, paruulos ad men-
suram palmæ? sic occiditur in sanctua-
rio Domini sacerdos, & propheta?

SIN.

* Iacuerunt in terra foris puer & se- 21
nex: virgines meæ, & iuuenes mei ceci-
derunt in gladio: interfecisti in die fu-
roris tui: percussisti, nec misertus es.

THAV.

* Vocasti quasi ad diem solemnem, 22
qui terrerẽt me de circuitu, & non fuit
in die furoris Dñi qui effugeret, & re-
linqueretur: quos educaui, & enutriui,
inimicus meus consumpsit eos.

CAP. III.

ALEPH.

EGo vir videns paupertatem meam 1
in virga indignationis eius. A

ALEPH.

* Me minauit, & adduxit in tenebras, 2
& non in lucem.

ALEPH.

* Tantùm in me vertit, & conuertit 3
manum suam tota die.

BETH.

* Vetustam fecit pellem meam, & 4
carnem meam, contriuit ossa mea:

BETH.

* Ædificauit in gyro meo, & circum- 5
dedit me felle, & labore.

BETH.

* In tenebrosis collocauit me, quasi 6
mortuos sempiternos.

GHIMEL.

* Circumædificauit aduersum me, vt 7
non egrediar; aggrauauit compedem
meum.

GHIMEL.

* Sed & cùm clamauero, & rogaue- 8
ro, exclusit orationem meam.

GHIMEL.

* Conclusit vias meas lapidibus qua- 9
dris, semitas meas subuertit. B

DALETH.

* Vrsus insidians factus est mihi: leo 10
in absconditis.

DALETH.

* Semitas meas subuertit, & confre- 11
git me: posuit me desolatam.

DALETH.

* Tetendit arcum suum, & posuit me 12
quasi signum ad sagittam.

HE.

13 * Misit in renibus meis filias phare-
træ suæ.

HE.

14 * Factus sum in derisum omni po-
pulo meo, canticum eorum tota
die.

HE.

15 * Repleuit me amaritudinibus, ine-
briauit me absynthio.

VAV.

16 * Et fregit ad numerum dentes meos,
cibauit me cinere.

VAV.

17 * Et repulsa est à pace anima mea,
oblitus sum bonorum.

VAV.

18 * Et dixi: Periit finis meus, & spes
C mea à Domino.

ZAIN.

19 * Recordare paupertatis, & transf-
gressionis meæ, absynthij, & fellis.

ZAIN.

20 * Memoria memor ero, & tabescet in
me anima mea.

ZAIN.

21 * Hæc recolens in corde meo, ideo
sperabo.

HETH.

22 * Misericordiæ Domini quia non su-
mus consumpti: quia non defecerunt
miserationes eius.

HETH.

23 * Noui diluculo, multa est fides tua.

HETH.

24 * Pars mea Dominus, dixit anima
mea: propterea expectabo eum.

TETH.

25 * Bonus est Dominus sperantibus in
eum, animæ quærenti illum.

TETH.

26 * Bonum est præstolari cum silentio
salutare Dei.

TETH.

27 * Bonum est viro, cùm portauerit iu-
D gum ab adolescentia sua.

IOD.

28 * Sedebit solitarius, & tacebit: quia
leuauit super se.

IOD.

29 * Ponet in puluere os suum, si fortè
sit spes.

IOD.

30 * Dabit percutienti se maxillam, sa-
turabitur opprobriis.

CAPH.

31 * Quia non repellet in sempiternum
Dominus.

CAPH.

32 * Quia si abiecit, & miserebitur se-
cundum multitudinem misericordia-
rum suarum.

CAPH.

33 * Non enim humiliauit ex corde suo:
& abiecit filios hominum.

LAMED.

* Vt contereret sub pedibus suis om- 34
nes vinctos terræ.

LAMED.

* Vt declinaret iudicium viri in con- 35
spectu vultus Altissimi.

LAMED.

* Vt peruerteret hominem in iudicio 36
suo, Dominus ignorauit.

MEM.

|| Amos 3. b. 6. * || Quis est iste, qui dixit vt fieret, 37
Domino non iubente?

MEM.

* Ex ore Altissimi non egredientur 38
nec mala, nec bona?

MEM.

* Quid murmurauit homo viuens, vir 39
pro peccatis suis?

NVN.

* Scrutemur vias nostras, & quæra- 40
mus, & reuertamur ad Dominum.

NVN.

* Leuemus corda nostra cum mani- 41
bus ad Dominum in cælos.

NVN.

* Nos iniquè egimus, & ad iracun- 42
diam prouocauimus: idcirco tu inexo-
rabilis es.

SAMECH.

* Operuisti in furore, & percussisti 43
nos: occidisti, nec pepercisti.

SAMECH.

* Opposuisti nubem tibi, ne transeat 44
oratio.

SAMECH.

* Eradicationem, & abiectionem po- 45
suisti me in medio populorum. F

PHE.

* Aperuerunt super nos os suum om- 46
nes inimici.

PHE.

* Formido & laqueus facta est nobis 47
vaticinatio, & contritio.

PHE.

* Diuisiones aquarum deduxit ocu- 48
lus meus, in contritione filiæ populi
mei.

AIN.

* Oculus meus afflictus est, nec ta- 49
cuit, eo quòd non esset requies.

AIN.

* Donec respiceret & videret Domi- 50
nus de cælis.

AIN.

* Oculus meus deprædatus est animã 51
meam in cunctis filiabus vrbis meæ.

SADE.

* Venatione ceperunt me quasi auem 52
inimici mei gratis.

SADE.

* Lapsa est in lacum vita mea, & po- 53
suerunt lapidem super me.

SADE.

* Inundauerunt aquæ super caput 54
meum, dixi: Perij.

COPH.

55 * Inuocaui nomen tuum Domine de
lacu nouissimo.

COPH.

56 * Vocem meam audisti: ne auertas
G aurem tuam à singultu meo, & clamo-
ribus.

COPH.

57 * Appropinquasti in die, quando in-
uocaui te: dixisti: Ne timeas.

RES.

58 * Iudicasti Domine causam animæ
meæ, redemptor vitæ meæ.

RES.

59 * Vidisti Domine iniquitatẽ illorum
aduersum me: iudica iudicium meum.

RES.

60 * Vidisti omnem furorem, vniuersas
cogitationes eorum aduersum me.

SIN.

61 * Audisti opprobrium eorum Domi-
ne, omnes cogitationes eorum aduer-
sum me.

SIN.

62 * Labia insurgentium mihi, & medi-
tationes eorum aduersum me tota die.

SIN.

63 * Sessionem eorum, & resurrectionem
eorum vide; ego sum psalmus eorum.

THAV.

64 * Reddes eis vicem Domine iuxta
opera manuum suarum.

THAV.

65 * Dabis eis scutum cordis laborem
tuum.

THAV.

66 * Persequeris in furore, & conteres
eos sub cælis Domine.

CAPVT. IV.

ALEPH.

1 A QVomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum?

BETH.

2 * Filij Sion incliti, & amicti auro
primo: quomodo reputati sunt in vasa
testea, opus manuum figuli?

GHIMEL.

3 * Sed & lamiæ nudauerunt mammã,
lactauerunt catulos suos: filia populi
mei crudelis, quasi struthio in deserto.

DALETH.

4 * Adhæsit lingua lactentis ad pala-
tum eius in siti: paruuli petierunt pa-
nem, & non erat qui frangeret eis.

HE.

5 * Qui vescebantur voluptuosè, inte-
rierunt in viis: qui nutriebantur in
croceis, amplexati sunt stercora.

VAV.

6 * Et maior effecta est iniquitas filiæ ||Gen. 19. 24.
populi mei peccato Sodomorum, || quæ
subuersa est in momento, & non cepe-
runt in ea manus.

ZAIN.

* Candidiores Nazaræi eius niue, ni- 7
tidiores lacte, rubicundiores ebore an- B
tiquo, sapphiro pulchriores.

HETH.

* Denigrata est super carbones facies 8
eorum, & non sunt cogniti in plateis:
adhæsit cutis eorum ossibus: aruit, &
facta est quasi lignum.

TETH.

* Melius fuit occisis gladio, quàm in- 9
terfectis fame: quoniam isti extabue-
runt consumpti à sterilitate terræ.

IOD.

* Manus mulierum misericordium 10
coxerunt filios suos: facti sunt cibus
earum, in contritione filiæ populi mei.

CAPH.

* Compleuit Dominus furorem suum, 11
effudit iram indignationis suæ: & suc-
cendit ignem in Sion, & deuorauit fun-
damenta eius.

LAMED.

* Non crediderunt reges terræ, & 12
vniuersi habitatores orbis, quoniam
ingrederetur hostis & inimicus per
portas Ierusalem.

MEM.

* Propter peccata prophetarum eius, 13
& iniquitates sacerdotum eius, qui ef- C
fuderunt in medio eius sanguinem iu-
storum.

NVN.

* Errauerunt cæci in plateis, polluti 14
sunt in sanguine: cúmque non possent,
tenuerunt lacinias suas.

SAMECH.

* Recedite polluti, clamauerunt eis: 15
recedite: abite, nolite tangere: iurgati
quippe sunt, & commoti dixerunt in-
ter Gentes: Non addet vltrà, vt habitet
in eis.

PHE.

* Facies Dñi diuisit eos, non addet vt 16
respiciat eos: facies sacerdotum non
erubuerunt, neque senum miserti sunt.

AIN.

* Cùm adhuc subsisteremus, defece- 17
runt oculi nostri ad auxilium nostrum
vanum, cùm respiceremus attenti ad
gentem, quæ saluare non poterat.

SADE.

* Lubricauerunt vestigia nostra in 18
itinere platearum nostrarum, appro- D
pinquauit finis noster: completi sunt
dies nostri, quia venit finis noster.

COPH.

* Velociores fuerunt persecutores 19
nostri aquilis cæli: super montes per-
secuti sunt nos, in deserto insidiati sunt
nobis.

RES.

* Spiritus oris nostri Christus Domi- 20
nus captus est in peccatis nostris: cui
diximus: In vmbra tua viuemus in Gen-
tibus.

SIN.

21 * Gaude, & lætare filia Edom: quæ
habitas in terra Hus: ad te quoque
perueniet calix, inebriaberis, atque nu-
daberis.

THAV.

22 * Completa est iniquitas tua filia
Sion, non addet vltrà vt transmigret
te: visitauit iniquitatem tuam filia
Edom, discooperuit peccata tua.

ORATIO IEREMIÆ PROPHETÆ.

CAPVT V.

1 Recordare Dñe quid acciderit
A nobis: intuere, & respice op-
2 probriũ nostrum: * Hereditas
nostra versa est ad alienos:
3 domus nostræ ad extraneos. * Pupilli fa-
cti sumus absque patre, matres nostræ
4 quasi viduæ. * Aquam nostram pecunia
bibimus: ligna nostra pretio compara-
5 uimus. * Ceruicibus nostris minabamur,
6 lassis non dabatur requies. * Ægypto
B dedimus manum, & Assyriis vt satura-
7 remur pane. * Patres nostri peccaue-
runt, & non sunt: & nos iniquitates eo-
8 rum portauimus. * Serui dominati sunt
nostri: non fuit qui redimeret de manu
9 eorum. * In animabus nostris affereba-
mus panem nobis, à facie gladij in de-
10 serto. * Pellis nostra quasi clibanus
11 exusta est à facie tempestatum famis. *
Mulieres in Sion humiliauerunt, & vir-
12 gines in ciuitatibus Iuda. * Principes
manu suspensi sunt: facies senum non
13 erubuerunt. * Adolescentibus impudicè
C abusi sunt: & pueri in ligno corruerunt.
14 * Senes defecerunt de portis, iuuenes
15 de choro psallentium. * Defecit gau-
dium cordis nostri: versus est in luctum
16 chorus noster. * Cecidit corona capitis
17 nostri: væ nobis, quia peccauimus. *
Propterea mœstum factum est cor no-
strum, ideò contenebrati sunt oculi no-
18 stri. * Propter montem Sion quia dispe-
D riit, vulpes ambulauerunt in eo. * Tu au-
tem Domine in æternum permanebis,
solium tuum in generationem & gene-
19 rationem. * Quare in perpetuum obli-
uisceris nostri? derelinques nos in lon-
20 gitudine dierum? * Conuerte nos Do-
mine ad te, & conuertemur: innoua
21 dies nostros, sicut à principio. * Sed
proiiciens repulisti nos, iratus es contrà
nos vehementer.

PROPHETIA BARVCH.

CAPVT PRIMVM.

Iudæi à Babylone mittunt ad eos qui erant in Ierusalem librum Baruch, vnà cùm collectis pecuniis, vt oblatis holocaustis orent pro ipsis, & pro Nabuchodonosor, filióque eius Balthasar, ac confitentur peccata sua.

ET hęc verba libri, quę scripsit 1
Baruch filius Nerię, filij Maa- A
siæ, filij Sedeciæ, filij Sedei, fi-
lij Helciæ, in Babylonia, * in 2
anno quinto, in septimo die mensis in
tẽpore quo ceperunt Chaldæi Ierusalẽ,
& succenderũt eã igni. *Et legit Baruch 3
verba libri huius ad aures Iechonię filij
Ioakim regis Iuda, & ad aures vniuersi
populi veniẽtis ad librũ, & ad aures po- 4
tentiũ filiorũ regum, & ad aures presby-
terorũ, & ad aures populi, à minimo vs-
que ad maximũ eorũ omnium habitan-
tiũ in Babylonia, ad flumen Sodi. *Qui 5
audientes plorabant, & ieiunabant, &
orabant in conspectu Dñi. * Et college- 6
runt pecuniam secundùm quod potuit
vniuscuiusque manus. * Et miserunt in 7
Ierusalem ad Ioachim filiũ Helciæ filij B
Salõ Sacerdotẽ, & ad Sacerdotes, & ad
omnẽ populũ, qui inuenti sunt cũ eo in
Ierusalẽ: *cùm acciperet vasa tẽpli Dñi, 8
quæ ablata fuerãt de tẽplo, reuocare in
Terrã Iuda decima die mẽsis Siuã, vasa
argentea, quæ fecit Sedecias filius Iosiæ
rex Iuda, *posteaquã cepisset Nabucho- 9
donosor rex Babylonis Iechoniã & prin-
cipes, & cũctos potẽtes, & populũ terræ
ab Ierusalẽ, & duxit eos vinctos in Baby-
lonẽ. *Et dixerunt: Ecce misimus ad vos 10
pecunias, de quib⁹ emite holocautoma-
ta, & thus, & facite mãna, & offerte pro
peccato ad arã Dñi Dei nostri: *& orate 11
pro vita Nabuchodonosor regis Baby-
lonis, & pro vita Balthasar filij eius, vt
sint dies eorũ sicut dies cęli super terrã
*& vt det Dñs virtutẽ nobis, & illuminet 12
oculos nostros, vt viuamus sub vmbra C
Nabuchodonosor regis Babylonis, &
sub vmbra Balthasar filij eius, & seruia-
mus eis multis dieb⁹ & inueniam⁹ gratiã
in conspectu eorum. *Et pro nobis ipsis 13
orate ad Dñm Deũ nostrũ: quia pecca-
uimus Dño Deo nostro: & nõ est auersus
furor eius à nobis vsque in hũc diẽ. *Et 14
legite librũ istum, quem misimus ad vos
recitari in tẽplo Dñi, in die solẽni, & in
|| Inf. 2.b.6. die opportuno. * ||& dicetis: Dño Deo 15
nostro iustitia, nobis autem cõfusio fa-
ciei nostræ: sicut est dies hæc omni: Iu-
da, & habitãtibus in Ierusalem, *Regibus 16
||Dan 6.a.5. nostris, & principib⁹ nostris & sacerdo-
tibus nostris, & prophetis nostris, & pa-
tribus nostris: *||Peccauimus ante Dñm 17
Deum nostrũ, & nõ credidimus, diffidẽ-
18 tes in eum: *& non fuimus subiectibiles
D illi, & nõ audiuimus vocẽ Dñi Dei no-
stri, vt ambularemus in mandatis eius,
19 quæ dedit nobis. *A die, qua eduxit pa-
tres nostros de Terra Ægypti, vsque ad
diem hãc, eramus incredibiles ad Dñm
Deum nostrũ: & dissipati recessimus, ne
20 audiremus vocẽ ipsius. *||Et adhæserunt ||Deu. 28. b. 15.
nobis multa mala & maledictiones, quę
cõstituit Dñs Moysi seruo suo: qui edu-
xit patres nostros de Terra Ægypti, da-
re nobis terrã fluentem lac & mel, sicut
21 hodierna die. * Et non audiuimus vocẽ
Dñi Dei nostri secundùm omnia verba
22 prophetarũ, quos misit ad nos: *& abi-
uimus vnusquisque in sensũ cordis no-
stri maligni, operari diis alienis, faciẽ-
tes mala ante oculos Dñi Dei nostri.

CAP. II.

Iudæi in captiuitate confitentur propter peccata sua contigisse sibi mala quæ Deus per prophetas suos fuerat cõminatus: fusis ergo precibus petunt misericordiam, quam per Moysen fuerat pollicitus se resipiscentibus daturũ.

1 PRopter quod statuit Dñs De⁹ noster
A verbũ suũ, quod locutus est ad nos,
& ad iudices nostros, qui iudicauerunt
Israel, & ad reges nostros, & ad princi-
2 pes nostros, & ad omnẽ Israel, & Iuda: *
vt adduceret Dñs super nos mala ma-
gna, quæ non sunt facta sub cælo, quẽ-
3 admodũ facta sunt in Ierusalẽ||secundũ
quæ scripta sunt in lege Moysi, * vt mã- ||Deu. 18. f. 53.
ducaret homo carnes filij sui, & carnes
4 filiæ suæ. *Et dedit eos sub manu regum
omnium, qui sunt in circuitu nostro, in
improperiũ, & in desolationẽ in omni-
bus populis in quib⁹ nos dispersit Dñs.
5 * Et facti sumus subtus, & non supra:
quia peccauimus Dño Deo nostro non
6 ob audiẽdo voci ipsius. *||Dño Deo no-
B stro iustitia: nobis autẽ, & patribus no- || Sup. 1.c.15.
7 stris confusio faciei, sicut est dies hæc. *
Quia locutus est Dñs super nos omnia
8 mala hæc, quæ venerũt super nos: * &
non sumus deprecati faciẽ Dñi Dei no-
stri, vt reuerteremur vnusquisque no-
9 strũ à viis nostris pessimis. *Et vigilauit
Dñs in malis, & adduxit ea super nos:
quia iustus est Dñs in omnibus operi-
10 bus suis, quæ mandauit nobis: * & non
audiuimus vocem ipsius vt iremus in
præceptis Dñi, quæ dedit ante faciem
11 nostram. * || Et nunc Dñe Deus Israel, Dan. 9.d.15.
C qui eduxisti populũ tuũ de Terra Ægy-
pti in manu valida, & in signis, & in
prodigiis, & in virtute tua magna, & in
brachio excelso, & fecisti tibi nomẽ si-
12 cut est dies iste. *Peccauim⁹, impiè egi-
mus, iniquè gessimus Dñe Deus noster,
13 in omnibus iustitiis tuis. *Auertatur ira
tua à nobis: quia derelicti sumus pauci
14 inter gentes, vbi dispersisti nos. *Exau-
di

di Dñe preces nostras,& orationes no-
stras,& educ nos propter te:& da nobis
inuenire gratiam ante faciem eorũ,qui
nos abduxerunt: vt sciat omnis terra 15
quia tu es Dñs Deus noster, & quia no-
men tuũ inuocatũ est super Israel,& su-
per genus ipsius. * || Respice Dñe de do- 16
mo sancta tua in nos, & inclina aurem
||Deu. tuam, & exaudi nos. * || Aperi oculos 17
26.c. tuos,& vide||quia non mortui,qui sunt D
15. in inferno, quorum spiritus acceptus
Isai. est à visceribus suis,dabunt honorem&
63.d. iustificationem Dño: * sed anima, quæ 18
15. tristis est super magnitudine mali,& in-
|| Isa. cedit curua, & infirma, & oculi defi-
37.d. cientes, & anima esuriens dat tibi glo-
17.64. riam & iustitiam Dño. * Quia non se- 19
c.9. cundùm iustitias patrũ nostrorum nos
||Psal. fundimus preces,& petimus misericor-
113.d. diam ante conspectum tuum Domine
17. Deus noster: * sed quia misisti, iram 20
tuam,& furorem tuum super nos, sicut
locut9 est in manu puerorũ tuorũ pro-
phetarũ,dicens: *Sic dicit Dñs:Inclinate 21
humerum vestrũ, & ceruicẽ vestram, & E
opera facite regi Babylonis:& sedebitis
in terra, quam dedi patribus vestris. * 22
Quod si non audieritis vocem Dñi Dei
vestri operari regi Babyloniæ:defectio-
nẽ vestram faciã de ciuitatibus Iuda, &
à foris Ierusalem, * & auferam à vobis 23
vocem iucunditatis,& vocem gaudij, &
vocẽ sponsi, & vocẽ sponsæ,& erit om-
nis terra sine vestigio, ab inhabitãtibus
eam. *Et non audierunt vocem tuam,vt 24
operarentur regi Babylonis: & statuisti
verba tua, quæ locutus es in manibus
puerorũ tuorum prophetarũ, vt trans-
ferrentur ossa regum nostrorum,& ossa
patrum nostrorum de loco suo: *& ecce 25
proiecta sunt in calore Solis,& in gelu
noctis:& mortui sunt in doloribus pessi-
mis in fame: & in gladio,& in emissio-
ne. *Et posuisti templũ,in quo inuocatũ 26
est nomen tuum in ipso,sicut hæc dies; F
propter iniquitatẽ domus Israel & do-
mus Iuda: * Et fecisti in nobis Dñe De9 27
noster secundùm omnem bonitatẽ tuã,
& secundùm omnem miserationẽ tuam
illam magnam: *Sicut locutus es in ma- 28
nu pueri tui Moysi in die, qua præcepi-
sti ei scribere legem tuam coram filiis
||Leu. Israël, *dicens: || Si non audieritis vo- 29
26.b. cem meam,multitudo hæc magna con-
14. uertetur in minimam inter Gentes,quò
Deut. ego eos dispergam: *quia scio quòd me 30
28. b. non audiet populus, populus est enim
15. dura ceruice:& conuertetur ad cor suũ
in terra captiuitatis suæ: *& scient quia 31
ego sum Dominus Deus eorum, & da- G
bo eis cor,& intelligent; aures,& au-
dient. Et laudabunt me in terra capti-
uitatis suæ, & memores erunt nominis
mei. *Et auertent se à dorso suo duro, 32
& à malignitatibus suis: quia remini-
scentur viam patrum suorum, qui pec-
33 cauerunt in me. * Et reuocabo illos in
terram, quam iuraui patribus eorum,
Abraham, Isaac, & Iacob, & domina-
buntur eis: & multiplicabo eos,& non
34 minorabuntur. * Et statuam illis testa-
mentũ alterum sempiternum, vt sim il-
lis in Deũ,& ipsi erunt mihi in populũ:
& non mouebo amplius populũ meum,
filios Israel, à terra, quam dedi illis.

CAP. III.

Perseuerant confiteri peccata sua & patrum suorum obsecrantes Deum pro misericordia: Israel in captiuitatem ductus est, eò quod dereliquerit viam sapientiæ quæ non inuenitur à potentibus,diuitibus,aut gigantibus:sed populo Israel tradita fuerat à Deo,cui omnes suæ creaturæ obediunt: additùrque de Christi aduentu in carnem.

1 ET nunc Dñe omnipotẽs,Deus Israel
A anima in angustiis & spiritus anxius
2 clamat ad te: * audi Dñe, & miserere,
quia Deus es misericors, & miserere
3 nostri: quia peccauimus ante te. *Quia
tu sedes in sempiternum,& nos peribi-
4 mus in æuum? * Dñe omnipotens Deus
Israel, audi nunc orationẽ mortuorum
Israel, & filiorum ipsorum, qui pecca-
uerunt ante te,& non audierunt vocem
5 Dñi Dei sui, & agglutinata sunt nobis
mala: *Noli meminisse iniquitatũ patrũ
6 nostrorum, sed memento manus tuæ,&
nominis tui in tempore isto: quia tu es
Dñs Deus noster,& laudabimus te Dñe:
7 *quia propter hoc dedisti timorẽ tuum
in cordibus nostris, & vt inuocemus
nomen tuum,& laudemus te in captiui-
tate nostra, quia cõuertimur ab iniqui-
tate patrum nostrorum, qui peccauerũt
8 ante te. *Et ecce nos in captiuitate no-
stra sumus hodie, qua nos dispersisti in
B improperiũ, & in maledictũ, & in pec-
catũ secundùm omnes iniquitates patrũ
nostrorũ, qui recesserũt à te Dñe Deus
9 noster. * Audi Israel mandata vitæ: au-
10 ribus percipe,vt scias prudentiã. * Quid
est Israël quòd in terra inimicorum es?
11 * inueterasti in terra aliena,coinquina-
tus es cum mortuis; deputatus es cum
12 descendentibus in infernũ. *Dereliqui-
13 sti fontem sapientiæ: *nam si in via Dei
ambulasses, habitasses vtique in pace
14 sempiterna. *Disce vbi sit prudentia,vbi
sit virtus,vbi sit intellectus: vt scias si-
mul vbi sit longiturnitas vitæ & victus,
15 vbi sit lumẽ oculorum & pax. *Quis in-
16 uenit locũ eius? & quis intrauit in the-
sauros eius? * Vbi sunt principes Gen-
tium, & qui dominantur super bestias,
17 quæ sunt super terram? * qui in auibus
18 cæli ludunt, * qui argentum thesauri-
zant,& aurum, in quo confidunt homi-
nes, & non est finis acquisitionis eorũ?
qui argentum fabricant,& soliciti sunt

nec est inuentio operum illorum, * ex- 19
terminati sunt, & ad inferos descende-
runt, & alij locò eorum surrexerunt.
* Iuuenes viderunt lumen, & habitaue- 20
runt super terrã: viam autem disciplinæ C
ignorauerunt, * neque intellexerunt se- 21
mitas eius, neque filij eorum suscepe-
runt eam, à facie ipsorum longè facta
est; * non est audita in Terra Chanaan 22
neque visa est in Theman. * Filij quoq; 23
Agar, qui exquirunt prudentiam, quæ de
terra est, negotiatores Merrhæ & The-
mã, & fabulatores, & exquisitores pru-
dentiæ, & intelligentiæ: viam autem sa-
pientiæ nescierũt, neque commemorati
sunt semitas eius. * O Israël, quàm ma- 24
gna est domus Dei, & ingens locus pos-
sessionis eius. * Magnus est, & non habet 25
finem: excelsus & immensus. * Ibi fuerũt 26
gigantes nominati illi, qui ab initio
fuerunt, statura magna, sciẽtes bellum.
* Non hos elegit Dñs, neque viam disci- 27
plinæ inuenerunt: propterea perierunt.
* Et quoniam non habuerunt sapien- 28
tiam, interierunt propter suam insipiẽ-
tiam. * Quis ascendit in cœlum, & acce- 29
pit eam, & eduxit eã de nubibus? * Quis 30
transfretauit mare, & inuenit illam? & D
attulit illam super aurum electum?
* Non est qui possit scire vias eius, neq; 31
qui exquirat semitas eius: * sed qui scit 32
vniuersa, nouit eã, & adinuenit eã pru-
dẽtia sua: qui præparauit terrã in æter-
no tempore, & repleuit eam pecudibus,
& quadrupedibus: * qui emittit lumẽ, & 33
vadit: & vocauit illud, & obedit illi in
tremore. * Stellæ autem dederunt lu- 34
mẽ in custodiis suis, & lætatæ sunt: * vo- 35
catæ sunt, & dixerunt. Adsumus. & luxe-
runt ei cum iucunditate, qui fecit illas.
* Hic est Deus noster, & non æstimabi- 36
tur alius aduersus eum. * Hic adinuenit 37
omnem viam disciplinæ, & tradidit il-
lam Iacob puero suo, & Israel dilecto
suo. * Post hæc in terris visus est, & 8
cum hominibus conuersatus est.

CAP. IV.

Ierusalem suam luget desolationem, hortatúrque filios suos vt forti sint animo: nam sicut propter ipsorum peccata Deus eos tradidit aduersariis, ita eis liberatis puniet hostes ipsorum.

HIc liber mandatorũ Dei, & lex, quæ 1
est in æternũ: omnes qui tenẽt eam A
peruenient ad vitam: qui autem dereli-
querunt eam in mortẽ. * Conuertere Ia- 2
cob, & apprehende eam, ambula per viã
ad splendorem eius contra lumẽ eius. * 3
Ne tradas alteri gloriam tuam, & digni-
tatẽ tuã genti alienæ: * Beati sumus Is- 4
raël: quia quæ Deo placent, manifesta
sunt nobis. * Animæquior esto populus 5
Dei, memorabilis Israel: * venũdati estis 6
Gẽtibus non in perditionẽ: sed propter
quòd in ira ad iracundiam prouocastis

7 Deum, traditi estis aduersariis. * Exa-
B cerbastis enim eum qui fecit vos Deum
æternum, immolantes dæmonis, &
8 non Deo. * Obliti enim estis Deum, qui
nutriuit vos, & contristatis nutricem
9 vestram Ierusalem. * Vidit enim iracun-
diam à Deo venientem vobis, & dixit:
Audite confines Sion adduxit enim mi-
10 hi Deus luctum magnum. * Vidi enim
captiuitatem populi mei, filiorum meo-
rum, & filiarum, quam superduxit illis
11 æternus. * Nutriui enim illos cũ iucun-
ditate: dimisi autem illos cum fletu &
12 luctu. * Nemo gaudeat super me viduã,
& desolatã: à multis derelicta sum pro-
pter peccata filiorum meorũ, quia de-
2 clinauerunt à lege Dei. Iustitias autem
C ipsius nescierunt, nec ambulauerũt per
vias mandatorũ Dei, neque per semitas
veritatis eius cum iustitia ingressi sunt.
14 * Veniant confines Sion, & memorẽtur
captiuitatem filiorũ, & filiarũ mearum,
15 quam superduxit illis æternus. * Adduxit
enim super illos gentem de longinquo,
gentem improbam, & alterius linguæ
16 qui non sunt reueriti senem, neq; pue-
rorum miserti sunt, & abduxerunt di-
lectos viduæ, & à filiis vnicã desolaue-
17 runt. * Ego autem quid possum adiuuare
18 vos: * Qui enim adduxit super vos ma-
la, ipse vos eripiet de manibus inimi-
19 corum vestrorum. * Ambulate filij am-
bulate: ego enim derelicta sum sola.
20 * Exui me stola pacis, indui autem me
D sacco obsecrationis, & clamabo ad Al-
21 tissimum in diebus meis. * Animæquio-
res estote filij, clamate ad Dominum. &
eripiet vos de manu principum inimi-
22 corum. * Ego enim speraui in æternum
salutem vestram: & venit mihi gaudium
à sancto super misericordia, quæ veniet
23 vobis ab æterno salutari nostro. * Emisi
enim vos cum luctu & ploratu: reducet
autem vos mihi Dñs cum gaudio & iu-
24 cunditate in sempiternum. * Sicut enim
E viderunt vicinæ Sion captiuitatem ve-
stram à Deo sic videbunt & in celerita-
te salutem vestram à Deo, quæ super-
ueniet vobis cũ honore magno, & splẽ-
25 dore æterno. * Filij patienter sustinete
iram, quæ superuenit vobis, persecutus
est enim te inimicus tuus, sed citò vi-
debis perditionem ipsius: & super cer-
26 uices ipsius ascendes. * Delicati mei am-
bulauerũt vias asperas: ducti sunt enim
27 vt grex direptus ab inimicis. * Animæ-
quiores estote filij, & proclamate ad
Dñm: erit enim memoria vestra ab eo
28 qui duxit vos. * Sicut enim fuit sensus
vester vt erraretis à Deo: decies tãtum
iterùm conuertentes requiretis eum.
29 * Qui enim induxit vobis mala, ipse
F rursum adducet vobis sempiternam iu-
30 cũditatẽ cũ salute vestra. * Animæquior
esto Ierusalem, exhortatur enim te, qui
te

te nominauit.*Nocentes peribũt,qui te 31
vexauerunt: & qui gratulati sunt in tua
ruina,punientur: *ciuitates,quibus ser- 32
uierunt filij tui,punientur:& quæ acce-
pit filios tuos. * Sicut enim gauisa est 33
in tua ruina,& lætata est in casu tuo,sic
contristabitur in sua desolatione. * Et 34
amputabitur exultatio multitudinis ei⁹
& gaudimoniũ eius erit in luctũ.*Ignis 35
enim superueniet ei ab æterno in lõgi- G
turnis diebus,&habitabitur à dæmoniis
in multitudine tẽporis. *Circũspice Ie- 36
rusalẽ ad Orientẽ,& vide iucunditatem
à Deo tibi venientẽ. *Ecce enim veniũt 37
filij tui,quos dimisisti dispersos, veniũt
collecti ab Oriẽte vsq; ad Occidentẽ,in
verbo sancti gaudẽtes in honorem Dei.

CAPVT V.

Iubetur Ierusalem luctum exuere, eò quòd filij eius cum ignominia ducti in captiuitatem, cum gloria sint ad eum reducendi.

EXue te Ierusalem stola luctus,& ve- 1
xationis tuæ:& indue te decore, & A
honore eius,quæ à Deo tibi est, sempi-
ternæ gloriæ.*Circumdabit te Deus di- 2
ploide iustitiæ, & imponet mitram ca-
piti honoris æterni. * Deus enim osten- 3
det splendorem suum in te, omni qui
sub cœlo est. * Honorabitur enim tibi 4
nomen tuum à Deo in sempiternũ: Pax B
iustitiæ,& honor pietatis. * Exurge Ie- 5
|| Sup. rusalem,& sta in excelso, || & circũspi-
4.g.36 ce ad Orientem, & vide collectos filios
tuos ab Oriẽte sole vsque ad Occidentẽ,
in verbo sancti gaudẽtes Dei memoria.
* Exierunt enim abs te pedibus ducti ab 6
inimicis:adducet autem illos Dñs ad te C
portatos in honore sicut filios regni.
*Constituit enim Deus humiliare omnẽ 7
montem excelsum,& rupes perennes,&
cõualles replere in æqualitatẽ terræ,vt
ambulet Israël diligẽter in honorẽ Dei.
*Obumbrauerunt autẽ & syluæ,& omne 8
lignũ suauitatis,Israel ex mandato Dei. D
*Adducet enim Deus Israel cum iucun- 9
ditate in lumine maiestatis suę,cum mi-
sericordia,& iustitia,quæ est ex ipso.

CAP. VI.

Iudaeos apud Babylonios captiuos vaticinatur Ieremias post septem generationes liberandos: hortatúrque vt sibi caueant ab illorum idololatria, ostendens à plurimis effectibus imbecillia esse idola, penitúsque sensu carentia, ac vanissima.

EXemplar epistolæ,quam misit Iere- A
mias ad abducẽdos captiuos in Ba-
bylonam à rege Babyloniorum,vt an-
nuntiaret illis secundùm quod præce-
|| Ier. ptũ est illi à Deo.*||PROPTER peccata, 1
25.b.9 quæ peccastis ante Deum, abducemini
in Babyloniã captiui à Nabuchodono-
sor rege Babyloniorum. * Ingressi itaq; 2
inBabylonẽ,eritis ibi annis plurimis,&
temporibus longis vsque ad generati-
ones septem:post hoc autem educam vos
3 inde cum pace. * || Nunc autem videbi- || Isa.
tis in babylonia deos aureos, & argen- 44. b.
teos, & lapideos, & ligneos in humeris 10.
4 portari, ostẽtantes metũ Gentibus.*Vi-
dete ergo ne & vos similes efficiamini
factis alienis, & metuatis, & metus vos
5 capiat in ipsis.*Visa itaque turba de re-
tro,& ab antè, adorantes,dicite in cor-
dibus vestris: te oportet adorari Dñe.
6 * Angelus enim meus vobiscum est: ipse
7 autem exquiram animas vestras. * Nam
lingua ipsorum polita à fabro, ipsa etiã
inaurata & inargẽtata falsa sunt,& non
8 possunt loqui. * Et sicut virgini amanti
ornamenta: ita accepto auro fabricati
9 sunt.*Coronas certè aureas habent su-
per capita sua dij illorum:vnde subtra-
hunt sacerdotes ab eis aurũ,& argentũ,
10 & erogãt illud in semetipsos. *Dant au-
tem & ex ipso prostitutis,& meretrices
ornant: & iterũ cùm receperint illud à
11 meretricibus, ornant deos suos. * Hi
autem non liberantur ab ærugine & ti-
12 nea. * Opertis autem illis veste purpu-
B rea, extergunt faciem ipsorum propter
puluerem domus,qui est plurimus inter
13 eos.*Sceptrũ autem habet vt homo,si-
cut iudex regionis, qui in se peccantem
14 non interficit. * Habet etiam in manu
gladium,& securim, se autem de bello,
& à latronibus non liberat. Vnde vo-
15 bis notum sit quia non sunt dij. * Non
ergo timueritis eos.Sicut enim vas ho-
minis confractum inutile efficitur,tales
16 sunt & dij illorum. *Constitutis illis in
domo, oculi eorum pleni sunt puluere
17 à pedibus introeuntium. * Et sicut ali-
cui qui regem offendit, circumseptæ
sunt ianuæ; aut sicut ad sepulchrũ ad-
ductum mortuũ, ita tutãtur sacerdotes
ostia clausuris & seris, ne à latronibus
18 expolientur.*Lucernas accendunt illis,
& quidem multas,ex quibus nullam vi-
dere possunt:sunt autem sicut trabes in
19 domo. *Corda verò eorum dicunt elin-
gere serpentes, qui de terra sunt, dum
comedunt eos, & vestimẽtum ipsorum,
20 & non sentiunt. * Nigræ sunt facies eo-
21 rum à fumo, qui in domo fit. * Supra
corpus eorum & supra caput eorũ vo-
lant noctuæ, & hirundines,& aues etiã
22 similiter & cattæ. * Vnde sciatis quia
non sunt dij. Ne ergo timueritis eos.
23 *Aurum etiam quod habent,ad speciem
C est. Nisi aliquis exterserit æruginẽ,non
fulgebunt: neque enim dum cõflarẽtur,
24 sentiebant. * || Ex omni pretio empta || Isa.
sunt, in quibus spiritus non inest ipsis. 46. c.
25 * Sine pedibus in humeris portantur, 7.
ostentantes ignobilitatem suam homi-
nibus. Confundantur etiam qui colunt
26 ea. * Propterea si ceciderint in terram,
à semetipsis non consurgunt: neque si

quis eum statuerit rectũ, per semetipsũ
stabit, sed sicut mortuis munera eorum
illis apponentur. *Hostias illorum ven- 27
dunt sacerdotes ipsorum,& abutuntur:
similiter & mulieres eorum decerpen-
tes,neq; infirmo,neq; mẽdicanti aliquid
impertiũt: * de sacrificiis eorũ fœtæ & 28
menstruatæ contingũt.Scientes itaq; ex
his quia non sunt dij, ne timeatis eos.
*Vnde enim vocãtur dij? Quia mulieres 29
apponunt diis argenteis & aureis,& li-
gneis: * & in domibus eorũ sacerdotes 30
sedẽt,habentes tunicas scissas,& capita:
& barbã rasam,quorũ capita nuda sunt.
* Rugiunt autem clamãtes contra deos 31
suos,sicut in cœna mortui.*Vestimenta 32
eorum auferunt sacerdotes, & vestiunt
vxores suas,&filios suos.*Neque si quid 33
mali patiuntur ab aliquo,neque si quid D
boni,poterũt retribuere:neq; regẽ con-
stituere possunt,neq; auferre. *Similiter 34
neq;dare diuitias possunt,neque malum
retribuere. Si quis illis votũ vouerit,&
non reddiderit,neq; hoc requirũt.*Ho- 35
minẽ à morte non liberãt,neq; infirmũ
à potentiori eripiunt.*Hominẽ cæcũ ad 36
visum non restituunt, de necessitate ho-
minẽ non liberabũt.*Viduę non misere- 37
buntur,neq; orphanis benefacient. *La- 38
pidibus de mõte similes sunt dij illorũ,
lignei,& lapidei, & aurei, & argentei.
Qui autẽ colũt ea confundentur.*Quo- 39
modo ergo æstimandũ est,aut dicendũ,
illos esse deos? Adhuc enim ipsis Chal- 40
dæis non honorantibus ea:qui cùm au-
dierint mutum non posse loqui,offerũt
illud ad Bel, postulantes ab eo loqui:
*quasi possint sentire qui non habent 41
motum:& ipsi cùm intellexerint, relin-
quent ea: sensum enim non habent ipsi
dij illorum. * Mulieres autem circum- 42
datæ funibus in viis sedent, succenden-
tes ossa oliuarum. * Cùm autem aliqua 43
ex ipsis attracta ab aliquo transeunte
dormierit cum eo,proximæ suæ expro- E
brat quòd ea non sit digna habita, sicut
ipsa, neque funis eius diruptus sit.*Om- 44
nia autẽ quæ illis fiunt,falsa sunt. Quo-
modo æstimandum,aut dicendũ est, il-
los esse deos?*à fabris autem, & ab au- 45
rificibus facta sunt. Nihil aliud erunt,
nisi id quod volũt esse sacerdotes.*Ar- 46
tifices etiã ipsi, qui ea faciunt, non sunt
multi temporis. Nunquid ergo possunt
ea quæ fabricata sunt ab ipsis, esse dij?
*Reliquerunt autẽ falsa,& opprobrium 47
posteà futuris. * Nam cùm superuene- 48
rit illis prælium, & mala; cogitant sa-
cerdotes apud se, vbi se abscondant cũ
illis. * Quomodo ergo sentiri debeant 49
quoniam dij sunt, qui nec de bello se
liberant,neq;de malis se eripiunt?*Nam 50
cùm sint lignea, inaurata, & inargenta-
ta,scietur postea quia falsa sunt,ab vni-
uersis Gentibus, & regibus; quæ mani-
festa sunt, quia non sunt dij, sed opera
manuũ hominum, & nullum Dei opus
51 cum illis. * Vnde ergo notum est, quia
non sunt dij, sed opera manuum homi-
52 num,& nullũ Dei opus in ipsis est? *Re-
gem regioni non suscitant: neq; pluuiã
53 hominibus dabunt. * Iudicium quoque
F non discernent, neque regiones libe-
rabunt ab iniuria:quia nihil possunt, si-
cut corniculæ inter mediũ cæli & terrę.
54 *Etenim cùm inciderit ignis in domum
deorum ligneorum,argenteorum,& au-
reorũ,sacerdotes quidẽ ipsorũ fugient,
& liberabuntur: ipsi verò sicut trabes
55 in medio comburentur. * Regi autem,
& bello non resistent. Quomodo ergo
æstimandũ est, aut recipiẽdum quia dij
56 sunt? *Non à furibus,neque à latroni-
bus se liberabunt dij lignei,& lapidei,&
inaurati, & inargentati: quibus hi qui
57 fortiores sunt, *aurũ, & argentũ, & ve-
stimẽtum,quo operti sunt auferent illis
58 & abibunt, nec sibi auxilium ferẽt.*Ita-
que melius est esse regẽ ostentantẽ vir-
tutẽ suam;aut vas in domo vtile,in quo
gloriabitur qui possidet illud? vel ostiũ
in domo quod custodit quæ in ipsa sũt
59 quam falsi dij. * Sol quidẽ,& luna,ac si-
dera cũ sint splendida,& emissa ad vtili-
60 tates, obaudiunt. * Similiter & fulgur
cum apparuerit,perspicuum est:idipsum
autẽ & spiritus in omni regione spirat.
61 * Et nubes, quibus cũ imperatũ fuerit à
Deo perambulare vniuersum orbem,
62 perficiunt quod imperatũ est eis. *Ignis
G etiam missus desuper vt cõsumat mon-
tes,& siluas,facit quod præceptũ est ei.
Hæc autẽ neque speciebus,neque virtu-
63 tibus vni eorum similia sunt. *Vnde ne-
que existimandũ est, neq; dicendũ,illos
esse deos, quando non possunt neque
iudicium iudicare,neq; quidquã facere
64 hominibus. * Scientes itaque quia non
65 sunt dij,ne ergo timueritis eos.*Neque
enim regibus maledicent, neque bene-
66 dicẽt. *Signa etiã in cœlo Gẽtibus non
ostendunt, neque vt sol lucebunt,neque
67 illuminabunt vt luna. * Bestiæ meliores
sunt illis, quæ possunt fugere sub tectũ,
68 ac prodesse sibi.*Nullo itaq; modo no-
bis est manifestũ quia sunt dij: propter
69 quod ne timeatis eos.*Nam sicut in cu-
cumerario formido nihil custodit, ita
sunt dij illorum lignei,& argẽtei,& in-
70 aurati. *Eodem modo & in horto spina
alba,supra quã omnis auis sedet. Simi-
liter & mortuo proiecto in tenebris si-
miles sunt dij illorũ lignei,& inaurati,
71 & inargentati. * A purpura quoque &
murice,quæ supra illos tineant, scietis
itaq; quia non sunt dij.Ipsi etiã postre-
mò comeduntur, & erunt opprobrium
72 in regione. * Melior est homo iustus
qui non habet simulachra: nam erit
longè ab opprobriis.

PRO

PROPHETIA EZECHIELIS.

CAPVT PRIMVM.

Tempus & locus quibus Ezechieli ostensæ sunt visiones Dei: nempe in medio ignis similitudo quatuor animalium quæ describuntur, similiter & rotarum firmamenti, throni, & hominis in throno sedentis igne circumdati.

T factum est in trigesimo an- 1
no,in quarto,in quinta men- A
sis,cum essem in medio capti-
|| Inf. uorum || iuxta fluuium Cho-
3.f.23. bar,aperti sunt cœli,& vidi visiones Dei.
10. d. * In quinta mensis , ipse est annus quin- 2
20.43. tus transmigrationis regis Ioachin,*fa- 3
a.3. ctum est verbum Domini ad Ezechielē
filium Buzi sacerdotem in terra Chal-
dæorum,secus flumen Chobar : & facta
est super eum ibi manus Dñi.* Et vidi, 4
& ecce ventus turbinis veniebat ab A- B
quilone:& nubes magna,& ignis inuo-
luens,& splendor in circuitu eius:& de
medio eius quasi species electri , id est,
de medio ignis : * & in medio eius simi- 5
litudo quatuor animaliū:& hic aspectus
eorum similitudo hominis in eis.*Qua- 6
tuor facies vni, & quatuor pennæ vni.
*Pedes eorū pedes recti,& planta pedis 7
eorū quasi planta pedis vituli ;& scin-
tillæ quasi aspectus æris candentis.* Et 8
manus hominis sub pēnis eorū in qua-
tuor partib⁹:& facies & pēnas per qua-
tuor partes habebant.*Iunctæque erant 9
pennæ eorū ad alterū:non reuertebātur C
cùm incederent : sed vnumquodq; ante
faciē suā gradiebatur.* Similitudo autē 10
vultus eorum:facies hominis, & facies
leonis è dextris ipsorū quatuor ; facies
autem bouis, à sinistris ipsorū quatuor:
& facies aquilæ desuper ipsorum qua-
tuor.*Facies eorū,& pennæ eorū exten- 11
tæ desuper:duæ pennæ singulorū iunge-
bantur, & duæ tegebant corpora eorū.
*& vnumquodq; eorum corā facie sua 12
ambulabat : vbi erat impetus spiritus,
illuc gradiebantur , nec reuertebantur
cum ambularent.*Et similitudo anima- 13
liū,aspectus eorum quasi carbonū ignis D
ardentiū,& quasi aspectus lampadarum.
Hæc erat visio discurrēs in medio ani-
maliū,splendor ignis, & de igne fulgur
egrediens.*Et animalia ibāt,& reuerte- 14
bantur in similitudinem fulguris corus-
cantis. * Cùmque aspicerem animalia, 15
apparuit rota vna super terram iuxta
animalia,habens quatuor facies,*& as- 16
pectus rotarum, & opus earū,quasi vi-
sio maris:& vna similitudo ipsarū qua-
tuor : & aspectus earum & opera quasi
sit rota in medio rotæ. * Per quatuor 17
partes earum euntes ibāt,& non reuer-
18 tebantur cum ambularēt.*Statura quo-
E que erat rotis,& altitudo , & horribilis
aspectus & || totū corpus oculis plenum || Inf.
19 in circuitu ipsarum quatuor.* Cùmque 10. c.
ambularent animalia , ambulabant pa- 12.
riter & rotæ iuxta ea:& cùm eleuaren-
tur animalia de terra , eleuabantur si-
20 mul & rotæ.*Quocumque ibat spiritus,
illuc eunte spiritu , & rotæ pariter ele-
uabantur,sequentēs eum.Spiritus enim
21 vitæ erat in rotis.* Cùm euntibus ibāt,
& cum stantibus stabāt:& cum eleuatis
à terra pariter eleuabantur & rotæ, se-
quentes ea : quia spiritus vitæ erat in
22 rotis. * Et similitudo super capita ani-
F malium firmamenti, quasi aspectus cry-
stalli horribilis, & extenti super capita
23 eorum desuper. * Sub firmamento autē
pēnæ eorum rectæ alterius ad alterum:
vnumquodque duabus alis velabat cor-
pus suum, & alterū similiter velabatur.
24 * Et audiebam sonum alarum, quasi so-
num aquarum multarum , quasi sonum
sublimis Dei:cum ambularent quasi so-
nus erat multitudinis vt sonus castrorū,
cùmque starent , dimittebantur pennæ
25 eorū.*Nam cùm fieret vox super firma-
G mentum,quod erat super caput eorum,
26 stabāt,& submittebāt alas suas,*& super
firmamentū, quod erat imminēs capiti
eorum , quasi aspectus lapidis sapphiri
similitudo throni:& super similitudinē
throni, similitudo quasi aspectus homi-
27 nis desuper.* Et vidi quasi speciem ele-
ctri , velut aspectum ignis , intrinsecus
eius per circuitum : à lumbis eius , &
desuper , à lumbis eius vsque deorsum,
vidi quasi speciem ignis splendentis in
28 circuitu. * Velut Aspectum arcus cùm
fuerit in nube in die pluuiæ , hic erat
aspectus splendoris per gyrum.

CAP. II.

Roboratur propheta exterritus, vt intrepide arguat rebelles filios Israel, si quo modo tandem ab inueteratis peccatis resipiscant, & iubetur comedere librum scriptum intus & foris, in quo erant lamentationes, & carmen, & væ.

1 HÆc visio similitudinis gloriæ Dñi,
A & vidi,& cecidi in faciem meā, &
audiui vocem loquentis.Et dixit ad me:
Fili hominis sta super pedes tuos,& lo-
2 quar tecū.* Et ingressus est in me spiri-
tus postquam locutus est mihi,& statuit
me supra pedes meos:& audiui loquen-
3 tem ad me,* & dicentem:Fili hominis,
B mitto ego te ad filios Israël, ad Gentes
apostatrices, quæ recesserunt à me ipsi
& patres eorum præuaricati sunt pactū
4 meum vsque ad diem hanc.*Et filij du-
ra facie , & indomabili corde sunt, ad
quos ego mitto te:& dices ad eos:Hæc
5 dicit Dñs Deus : * Si fortè vel ipsi au-
diant,& si fortè quiescāt, quoniam do-
mus

mus exaſperans eſt: & ſcient quia pro-
pheta fuerit in medio eorum.*Tu ergo 6
fili hominis ne timeas eos,neq; ſermo-
nes eorum metuas:quoniā increduli &
ſubuerſores ſunt tecū,& cū ſcorpionib⁹ C
habitas:verba eorū ne timeas, & vultus
eorū ne formides, quia domus exaſpe-
rans eſt. *Loqueris ergo verba mea ad 7
eos,ſi fortè audiāt, & quieſcāt: quoniā
irritatores ſunt. *Tu autē fili hominis 8
audi quæcūq; loquor ad te:& noli eſſe
exaſperās,ſicut domus exaſperatrix eſt:
aperi os tuū & comede quæcumq; ego
do tibi.*Et vidi,& ecce manus miſſa ad 9
me, in qua erat inuolutus liber: & ex-
||Apo. pandit illum coram me,|| qui erat ſcri-
5. a.1. ptus intus, & foris: & ſcriptæ erant in
eo lamentationes, & carmen,& væ.

CAPVT III.

Comeſto libro datur propheta facies, adamantina, vt intrepidè arguat duriſſimos filios Iſraël in tranſmigratione conſtitutos: miſſus autem conſtituitur ſpeculator, qui ſi viſum imminens malū non annuntiauerit, eius qui perit, reus efficitur; ſi autem annuntiauerit, animam ſuam liberat, etiam ſi alius pereat, deinde campum ingreſſus: viſaque ibi gloria Domini, iubetur in domo ſua includi, tanquam vinctus ac mutus.

ET dixit ad me: Fili hominis quod- 1
cumque inueneris,comede: comede A
volumen iſtud, & vadens loquere ad fi-
lios Iſraël.*Et aperui os meum,& ciba- 2
bauit me volumine illo:*& dixit ad me: 3
fili hominis venter tuus comedet:& viſ-
cera tua complebuntur volumine iſto,
||Apo. quod ego do tibi.|| Et comedi illud: &
10. d. factū eſt in ore meo ſicut mel dulce.*Et 4
9.10. dixit ad me: Fili hominis vade ad do-
mum Iſraël, & loqueris verba mea ad
eos. *Non enim ad populum profundi 5
ſermonis & ignotæ linguæ tu mitteris
ad domū Iſraël,* neq; ad populos mul- 6
tos profundi ſermonis, & ignotæ lin-
guæ, quorum non poſſis audire ſermo-
nes: & ſi ad illos mitteris ipſi audirent
te.* Domus autem Iſraël nolunt audire 7
te:quia nolunt audire me:omnis quippe B
domus Iſraël attrita fronte eſt, & duro
corde. *Ecce dedi faciē tuā valentiorē 8
faciebus eorum, & frontem tuā durio-
rem frontibus eorū.*Vt adamantē,& vt 9
ſilicē dedi faciē tuā:ne timeas eos,neq;
metuas à facie eorū: quia domus exaſ-
perans eſt.* Et dixit ad me: Fili homi- 10
nis, omnes ſermones meos, quos ego
loquor ad te,aſſume in corde tuo,& au-
ribus tuis audi. *Et vade, ingredere ad 11
tranſmigrationē,ad filios populi tui, & C
loqueris ad eos,& dices eis: Hæc dicit
Dñs Deus: ſi fortè audiat,& quieſcant.
*Et aſſumpſit me ſpiritus, & audiui 12
poſt me vocem cōmotionis magnæ;Be-
nedicta gloria Dñi de loco ſuo; & vo- 13
cem alarum animalium percutientium
alteram ad alteram & vocem rotarum
ſequentium animalia, & vocem com-
14 motionis magnæ.* Spiritus quoque le-
D uauit me,& aſſumpſit me: & abij ama-
rus in indignatione ſpiritus mei: ma-
15 nus enim Domini erat mecum,confor-
tans me.*Et veni ad tranſmigrationem,
ad aceruum nouarum frugum, ad eos
qui habitabant iuxta flumen Chobar,&
ſedi vbi illi ſedebāt:& manſi ibi ſeptem
16 diebus mœrens in medio eorum.*Cùm
autem pertranſiſſent ſeptem dies,factum
17 eſt verbum Dñi ad me, dicens: *|| Fili || Inf.
hominis ſpeculatorem dedi te domui 33.b.7
Iſraël: & audies de ore meo verbum,
18 & annuntiabis eis ex me. * Si dicente
E me ad impium: Morte morieris: non
annuntiaueris ei, neque locutus fueris
vt auertatur à via ſua impia, & viuat:
ipſe impius in iniquitate ſua morietur,
ſanguinem autem eius de manu tua re-
19 quiram.*Si autem tu annuntiaueris im-
pio,& ille non fuerit conuerſus ab im-
pietate ſua,& à via ſua impia: ipſe qui-
dem in iniquitate ſua morietur, tu au-
20 tem animam tuam liberaſti. * Sed & ſi
conuerſus iuſtus à iuſtitia ſua fuerit, &
fecerit iniquitatem: ponam offendicu-
lum coram eo,ipſe morietur, quia non
annuntiaſti ei: in peccato ſuo morie-
tur, & non erunt in memoria iuſtitiæ
eius, quas fecit: ſanguinem verò eius
21 de manu tua requiram. * Si autem tu
F annuntiaueris iuſto, vt non peccet iu-
ſtus, & ille non peccauerit:viuēs viuet,
quia annuntiaſti ei, & tu animam tuam
22 liberaſti. * Et facta eſt ſuper me manus
Dñi, & dixit ad me:Surgēs egredere in
23 campum, & ibi loquar tecum.* Et ſur-
gens,egreſſus ſum in campū:& ecce ibi
gloria Dñi ſtabat quaſi gloria,quā vidi
||iuxta fluuium Chobar:& cecidi in fa- || Supr.
24 ciem meam.* Et ingreſſus eſt in me ſpi- 1.a.3.
ritus, & ſtatuit me ſuper pedes meos:&
G locutus eſt mihi:& dixit ad me:Ingre-
dere,& includere in medio domus tuæ.
25 * Et tu fili hominis, ecce data ſunt ſu-
per te vincula, & ligabunt te in eis: &
26 non egredieris de medio eorum. * Et
linguam tuam adhærere faciam palato
tuo,& eris murus, nec quaſi vir obiur-
gans: quia domus exaſperans eſt.
27 *Cùm autem locutus fuero tibi, aperiā
os tuum, & dices ad eos:Hæc dicit Dñs
Deus: Qui audit,audiat:& qui quieſcit,
quieſcat: quia domus exaſperans eſt.

CAP. IV.

Iubetur propheta figurare obſidionem Ieruſalem ac dormire ſuper latus ſiniſtrum 390. diebus, ſuper dexterum verò 40. ac vilem cibum & fæde confectum ſibi præparare: quibus deſignet calamitatem filiorum Iſraël, obſidionem & afflictionem habitantium Ieroſolymis.

Et

ET tu fili hominis sume tibi laterem, 1
& pones eum coram te: & describes A
in eo ciuitatem Ierusalem.* Et ordina- 2
bis aduersus eam obsidionem, & ædifi-
cabis munitiones, & cõportabis aggerẽ,
& dabis contra eam castra, & pones
arietes in gyro. * Et tu sume tibi sarta- 3
ginem ferream, & pones eam in murum
ferreum inter te, & inter ciuitatem: &
obfirmabis faciem tuã ad eam, & erit in
obsidionẽ, & circumdabis eam: signum
est domui Israël. * Et tu dormies super 4
latus tuum sinistrum, & pones iniquita-
tes domus Israël super eo numero die-
rum, quibus dormies super illud, & as-
sumes iniquitatẽ eorum. *Ego autẽ dedi 5
tibi annos iniquitatis eorum, numero B
dierum trecentos & nonaginta dies: &
portabis iniquitatem domus Israël.* Et 6
cùm cõpleueris hæc, dormies super la-
|| Nu. tus tuum dexterum secundò, & || assumes
14. f. iniquitatem domus Iuda quadraginta
34. diebus, diem pro anno, diem, inquam,
pro anno dedi tibi.* Et ad obsidionem 7
Ierusalem conuertes faciẽ tuam, & bra-
chium tuum erit extentum: & prophe-
tabis aduersus eam.* Ecce circumdedi 8
te vinculis: & non te conuertes à latere
tuo in latus aliud, donec compleas dies
obsidionis tuæ.* Et tu sume tibi frumẽ- 9
tum, & hordeum, & fabam, & lentem, &
milium, & viciam: & mittes ea in vas
vnum, & facies tibi panes numero die-
rum, quibus dormies super latus tuum:
trecentis & nonaginta diebus comedes
illud. * Cibus autem tuus quo vesceris, 10
erit in pondere viginti statera in die: à C
tempore vsque ad tempus comedes il-
lud. * Et aquam in mensura bibes, sex- 11
tam partem hin à tempore vsque ad
tempus bibes illud. *Et quasi subcineri- 12
cium hordeaceũ comedes illud: & ster-
core, quod egredietur de homine, ope-
ries illud in oculis eorũ.* Et dixit Dñs: 13
|| Osee Sic comedent filij Israël || panem suum
9. a. 4. pollutum inter Gentes, ad aquas eijciã
eos.* Et dixi: A, a, a, Dñe Deus, ecce ani- 14
ma mea non est polluta; & morticiniũ,
& laceratum à bestiis nõ comedi ab in-
fantia mea vsque nunc, & non est in-
gressa in os meum omnis caro immun- D
da.* Et dixit ad me: Ecce dedi tibi fimũ 15
boum pro stercoribus humanis: & facies
panem tuum in eo. * Et dixit ad me: Fi- 16
|| Inf. li hominis: || Ecce ego conteram ba-
5. d. 16 culum panis in Ierusalem: & comedent
14. d. panem in pondere, & in solicitudine: &
13. aquam in mensura, & in angustia bi-
bent, * vt deficientibus pane & aqua, 17
corruat vnusquisque ad fratrem suum:
& contabescant in iniquitatibus suis.

CAP. V.

Per detonsos capitis & barbæ prophetæ pilos iussu Domini, varieque consumptos, designantur Iudæi, propter sua peccata fame & gladio consumendi, sic vt patres filios, & filij patres comedant; reliqui verò in captiuitatem ducendi, vbi sint opprobrium ac stupor Gentibus quarum superarunt scelera.

1 ET tu fili hominis sume tibi gladium
A acutum, radentem pilos: & assumes
eum, & duces per caput tuũ, & per bar-
bam tuam: & assumes tibi staterã pon-
2 deris, & diuides eos. * Tertiam partem
igni combures in medio ciuitatis, iuxta
completionẽ dierum obsidionis: & as-
sumes tertiam partem, & concides gla-
dio in circuitu eius: tertiam verò aliam
disperges in ventum, & gladium nuda-
3 bo post eos.* Et sumes inde paruum nu-
merum: & ligabis eos in summitate pal-
4 lij tui.* Et ex eis rursum tolles, & proii-
cies eos in medio ignis, & cõbures eos
igni: & ex eo egredietur ignis in omnẽ
5 domum Israël. * Hæc dicit Dñs Deus:
Ista est Ierusalem, in medio Gentium
6 posui eam, & in circuitu eius terras.* Et
contempsit iudicia mea, vt plus esset im-
pia quàm Gentes, & præcepta mea vl-
B trà quàm terræ, quæ in circuitu eius
sunt: iudicia enim mea proiecerunt, &
in præceptis meis non ambulauerunt.
7 * Idcirco hæc dicit Dñs Deus: quia su-
perastis Gentes, quæ in circuitu vestro
sunt, & in præceptis meis non ambula-
stis, & iudicia mea non fecistis, & iuxta
8 iudicia Gentium, quæ in circuitu vestro
sunt, non estis operati: Ideo hæc dicit
Dñs Deus: Ecce ego ad te, & ipse ego
faciam in medio tui iudicia in oculis
9 Gentium: * & faciam in te quod non
feci, & quibus similia vltrà non faciam
propter omnes abominationes tuas.
10 *Ideo patres comedent filios in medio
tui, & filij comedent patres suos, & fa-
ciam in te iudicia & ventilabo vniuer-
sas reliquias tuas in omnem ventum.
11 * Idcirco viuo ego, dicit Dñs Deus: Nisi
C pro eo quòd sanctum meum violasti in
omnibus ostensionibus tuis, & in cun-
ctis abominationibus tuis: ego quoque
confringam, & nõ parcet oculus meus,
12 & non miserebor.*Tertia pars tui peste
morietur, & fame consumetur in medio
tui: & tertia pars tui in gladio cadet in
circuitu tuo: tertiam verò partem
tuam in omnem ventum dispergam, &
13 gladium euaginabo post eos.* Et com-
plebo furorem meum, & requiescere
faciam indignationem meam in eis, &
consolabor: & scient quia ego Dñs lo-
cutus sum in zelo meo, cùm impleuero
14 indignationem meam in eis. * Et dabo
te in desertum & in opprobrium Gen-
D tibus, quæ in circuitu tuo sunt, in con-
15 spectu omnis prætereuntis.*Et eris op-
probrium, & blasphemia, exemplum, &
stupor in Gentibus quæ in circuitu tuo
sunt, cùm fecero in te iudicia in furore,
&

& in indignatione, & in increpationi-
bus iræ.*Ego Dñs locutus sum;Quando 16
misero sagittas famis pessimas in eos;
quæ erunt mortiferæ, & quas mittam
vt disperdam vos: & famem congrega-
||Sup. bo super vos,& || conteram in vobis ba-
4.d.16 culum panis.* Et immittam in vos fa- 17
Inf. mem,& bestias pessimas vsque ad inter-
14.d. necionem:& pestilentia,& sanguis tran-
13. sibunt per te,& gladium inducam super
te.Ego Dominus locutus sum.

CAP. VI.

Propter multiplicem idololatriam filiorum Israël, prædicuntur eorum vrbes & excelsa dissipanda, & qui pestem, gladium & famem euaserint, dispergendi inter gentes, vbi malis pressi, conuertentur ad Dominum.

ET factus est sermo Dñi ad me, dicēs: 1
* Fili hominis pone faciem tuam ad 2
montes Israël,& prophetabis ad eos, & A
dices: || Montes Israël audite verbum 3
|| Inf. Dñi Dei:Hæc dicit Dñs Deus mōtibus,
36.a.1 & collibus,rupib⁹, & vallibus:Ecce ego
inducā super vos gladium,& disperdam
excelsa vestra, * & demoliar aras ve- 4
stras,& cōfringentur simulachra vestra:
& deiiciā interfectos vestros ante idola
vestra.*Et dabo cadauera filiorū Israël 5
ante faciē simulachrorum vestrorum:&
dispergā ossa vestra circū aras vestras, 6
*in omnibus habitationibus vestris.Vr- B
bes desertæ erunt, & excelsa demolien-
tur,& dissipabuntur: & interibunt aræ
vestræ,& cōfringentur:& cessabūt idola
vestra,& conterentur delubra vestra, &
delebūtur opera vestra.*Et cadet inter- 7
fect⁹ in medio vestri:& scietis quia ego
sum Dñs.*Et relinquā in vobis eos, qui 8
fugerint gladiū in Gētibus,cum disper-
sero vos in terris.*Et recordabūtur mei 9
liberati vestri in Gentibus, ad quas ca- C
ptiui ducti sunt:quia contriui cor eorū
fornicās,& recedēs à me:& oculos eorū
fornicantes,post idola sua: & displice-
būt sibimet super malis quæ fecerūt in
vniuersis abominationib⁹ suis.*Et sciēt, 10
quia ego Dñs non frustra locutus sum,
vt facerē eis malū hoc.* Hæc dicit Dñs 11
Deus: Percute manum tuā,& allide pe-
dē tuū,& dic:Heu, ad omnes abomina-
tiones malorū domus Israël; quia gla-
dio,fame,& peste ruituri sunt.*Qui lō- 12
gè est,peste morietur:qui autem propè,
gladio corruet:& qui relictus fuerit, &
obsessus, fame morietur: & complebo
indignationem meam in eis.*Et scietis 13
quia ego Dñs, cùm fuerint interfecti D
vestri in medio idolorū vestrorū,in cir-
cuitu ararū vestrarū, in omni colle ex-
celso & in cūctis summitatib⁹ montiū,
& subtus omne lignum nemorosum, &
subtus vniuersam quercum frondosam,
locum vbi accenderunt thura redolen-
tia vniuersis idolis suis. * Et extendam 14
manum meam super eos:& faciam ter-
ram desolatam & destitutam à deserto
Deblatha, in omnibus habitationibus
eorum: & scient quia ego Dominus.

CAP. VII.

Denuntiat propheta totius terræ Iuda extremam & ineuitabilem vastationem proximè imminere propter ipsorum scelera.

1 ET factus est sermo Dñi ad me dicēs;
2 * Et tu fili hominis, hæc dicit Dñs
A Deus terrę Israël:Finis venit,venit finis
3 super quatuor plagas terræ.*Nunc finis
super te, & immittam furorem meum
in te & iudicabo te iuxta vias tuas, &
ponam contra te omnes abominatio-
4 nes tuas. * Et non parcet oculus meus
super te,& non miserebor:sed vias tuas
ponam super te, & abominationes tuæ
in medio tui erunt: scietis quia ego
5 Dñs.*Hæc dicit Dñs Deus:Afflictio vna
6 afflictio ecce venit,*finis venit,venit fi-
B nis,euigilauit aduersum te: ecce venit.
7 * Venit contritio super te, qui habitas
in terra: venit tempus, propè est dies
8 occisionis,& non gloriæ montiū.* Nūc
de propinquo effundam iram meam
super te, & complebo furorem meum
in te: & iudicabo te iuxta vias tuas, &
9 imponam tibi omnia scelera tua. * Et
C nō parcet oculus meus, nec miserebor,
sed vias tuas imponam tibi, & abomi-
nationes tuæ in medio tui erūt:& scie-
10 tis quia ego sum Dñs percutiens.*Ecce
dies, ecce venit: egressa est contritio,
11 floruit virga, germinauit superbia:*ini-
quitas surrexit in virga impietatis;non
ex eis,& non ex populo,neq; ex sonitu
12 eorum:& nō erit requies in eis.* Venit
tempus,appropinquauit dies: qui emit,
non lætetur; & qui vendit,non lugeat:
quia ira super omnem populum eius.
13 * Quia qui vendit,ad id quod vendidit,
D non reuertetur, & adhuc in viuentibus
vita eorum,visio enim ad omnē multi-
tudinem eius non regredietur:& vir in
iniquitate vitæ suæ non confortabitur.
14 * Canite tuba, præparentur omnes, &
non est qui vadat ad prælium:ira enim
mea super vniuersum populum eius.
15 * Gladius foris: & pestis, & fames in-
trinsecus: qui in agro est, gladio mo-
rietur: & qui in ciuitate,pestilentia,&
16 fame deuorabuntur. * Et saluabuntur
qui fugerint ex eis: & erunt in monti-
bus quasi columbæ conuallium omnes
trepidi, vnusquisque in iniquitate sua
17 * Omnes manus dissoluentur, & omnia
18 genua fluent aquis. * || Et accingent se || Isa.
E ciliciis, & operiet eos formido, & in 25 a.2
omni facie confusio,& in vniuersis ca- Ier.
19 pitibus eorum caluitium. * Argentum 48. f.
eorum foras proiicietur, & aurum eo- 37.
rum in sterquilinium erit.|| Argentum || Prou
eorum,& aurum eorum non valebit li- 11.a.4
berare

Soph.1 berare eos in die furoris Dñi. Animam
d.18. suam non saturabunt,& ventres eorum
Eccl. non implebuntur: quia scandalum ini-
5.c.10 quitatis eorũ factum est.* Et ornamen- 20
tum monilium suorũ in superbiam po- F
suerunt, & imagines abominationum
suarũ & simulachrorum fecerũt ex eo:
propter hoc dedi eis illud in immun-
ditiam:* & dabo illud in manus alieno- 21
rum ad diripiendum,& impiis terræ in
prædam, & contaminabunt illud. * Et 22
auertam faciẽ meam ab eis, & violabũt
arcanum meum; & introibunt in illud
emissarij & contaminabunt illud. * Fac 23
conclusionem: quoniam terra plena est
iudicio sanguinum, & ciuitas plena ini-
quitate.* Et adducam pessimos de Gen- 24
tibus, & possidebunt domos eorum: & G
quiescere faciam superbiam potentiũ,
& possidebunt sanctuaria eorum. * An- 25
gustia superueniente, requirent pacẽ,&
non erit.* Conturbatio super conturba- 26
tionẽ veniet, & auditus super auditum.
& quærent visionẽ de propheta, & lex
peribit à sacerdote, & consilium à se-
nioribus. * Rex lugebit, & princeps in- 27
duetur mœrore, & manus populi terræ
conturbabuntur. Secundùm viam eorũ
faciam eis, & secundùm iudicia eorum
iudicabo eos: & scient quia ego Dñs.

CAP. VIII.

Ezechiel post visam Dei similitudinem, spiritu raptus in Ierusalem, videt pessimas Iudæorum idololatrias sub variis figuris: quare dicit Dominus se eis non parciturum, nec orationes exauditurum.

ET factum est in anno sexto, in sexto 1
mense, in quinta mensis: ego sede- A
bam in domo mea, & senes Iuda sede-
bant coram me,& cecidit ibi super me
manus Domini Dei.* Et vidi, & ecce si- 2
militudo quasi aspectus ignis: ab aspe-
ctu lumborum eius,& deorsum ignis:&
à lumbis eius,& sursum, quasi aspectus
||Dan. splendoris, vt visio electri.* ||Et emissa 3
14. f. similitudo manus apprehendit me in B
35. concinno capitis mei: & eleuauit me
spiritus inter terram & cælum:& addu-
xit me in Ierusalem in visione Dei, iux-
ta ostium interius, quod respiciebat ad
Aquilonem, vbi erat statutum idolum
zeli ad prouocandam æmulationem.
*Et ecce ibi gloria Dei Israël, secundùm 4
visionem quam videram in campo.* Et 5
dixit ad me: Fili hominis, leua oculos C
tuos ad viam Aquilonis. Et leuaui ocu-
los meos ad viam Aquilonis: & ecce
ab Aquilone portæ altaris idolum zeli
in ipso introitu.* Et dixit ad me Fili ho- 6
minis, putásne, vides tu, quid isti fa-
ciunt, abominationes magnas, quas do-
mus Israël facit hic, vt procul recedam
à sanctuario meo? & adhuc conuersus
videbis abominationes maiores. * Et 7
introduxit me ad ostium atrij: & vidi,
8 & ecce foramen vnum in pariete. * Et
D dixit ad me: Fili hominis fode parie-
tem. Et cùm fodissem parietem, appa-
9 ruit ostium vnum.* Et dixit ad me: In-
gredere, & vide abominationes pessi-
10 mas, quas isti faciunt hic.* Et ingressus
vidi,& ecce omnis similitudo reptilium
& animalium, abominatio, & vniuersa
idola domus Israël depicta erant in pa-
11 riete in circuitu per totum.* Et septua-
ginta viri de senioribus domus Israel,
& Iezonias filius Saphan stabat in me-
E dio eorum, stantium ante picturas: &
vnusquisq; habebat thuribulũ in manu
sua:& vapor nebulæ de thure consurge-
12 bat.* Et dixit ad me: Certè vides fili ho-
minis quæ seniores domus Israël faciũt
in tenebris, vnusquisque in abscondito
cubiculi sui: dicũt enim; Non videt Dñs
13 nos, dereliquit Dñs terram.* Et dixit ad
me: Adhuc conuersus videbis abomi-
14 nationes maiores, quas isti faciunt.* Et
F introduxit me per ostium portæ domus
Dñi, quod respiciebat ad Aquilonem:
15 & ecce ibi mulieres sedebant plangen-
tes Adonidem. * Et dixit ad me: Certè
vidisti fili hominis: adhuc conuersus
16 videbis abominationes maiores his.* Et
introduxit me in atrium domus Dñi
interius:& ecce in ostio templi Dñi in-
ter vestibulum & altare, quasi viginti-
quinque viri, dorsa habentes contra
17 templum Dñi, & facies ad Orientem:&
G adorabant ad ortum Solis. * Et dixit ad
me: Certè vidisti fili hominis: numquid
leue est hoc domui Iuda, vt facerent
abominationes istas, quas fecerunt hic?
quia replẽtes terrã iniquitate conuersi
18 sunt ad irritandum me: & ecce applicãt
ramũ ad nares suas. * Ergo & ego faciã
in furore: non parcet oculus meus, nec
miserebor: & cùm clamauerint ad aures
meas voce magna, non exaudiam eos.

CAP. IX.

Apparentes sex viri iubentur omnes in Ierusalem trucidare, qui à viro lineis vestito non sunt signo thau notati: quo facto Dominus exclamanti prophetæ respondet id futurum exigentibus ipsorum criminibus.

1 A ET clamauit in auribus meis voce
magna dicens: Appropinquauerunt
visitationes vrbis, & vnusquisque vas
2 interfectionis habet in manu sua. * Et
ecce sex viri veniebant de via portæ su-
perioris, quæ respicit ad Aquilonem
& vniuscuiusque vas interitus in manu
eius: vir quoque vnus in medio eorum
vestitus erat lineis, & atramentarium
scriptoris ad renes eius: & ingressi sunt,
3 & steterunt iuxta altare æreum.* Et glo-
ria Dñi Israël assumpta est de cherub,
quæ erat super eum ad limen domus:
& vocauit virum, qui indutus erat li-

neis,& atramentariũ ſcriptoris habebat
in lumbis ſuis.* Et dixit Dñs ad eum : 4
Tranſi per mediam ciuitatem in medio
|| Exo. Ieruſalẽ : || & ſigna Thau ſuper frontes
12.b.7 virorũ gementium, & dolentium ſuper
Apoc. cunctis abominationibus, quæ fiunt in
7.a.3. medio eius.* Et illis dixit,audiente me: 5
Tranſite per ciuitatem ſequentes eum,
& percutite : non parcat oculus veſter,
neque miſeramini.* Senem, adoleſcen- 6
tulum,& virginẽ,paruulum,& mulieres
interficite vſque ad internecionem :
omnem autem , ſuper quem videritis C
Thau,ne occidatis,& à ſanctuario meo
incipite. Cœperunt ergo à viris ſenio-
ribus,qui erant ante faciem domus.* Et 7
dixit ad eos : Contaminate domum, &
implete atria interfectis,egredimini.Et
egreſſi ſunt , & percutiebant eos , qui
erant in ciuitate. * Et cæde completa, 8
remanſi ego, ruíque ſuper faciẽ meam,
& clamãs aio:Heu : heu,heu,Dñe Deus:
ergóne diſperdes omnes reliquias Iſ-
raël, effundens furorẽ tuum ſuper Ieru-
ſalem ? * Et dixit ad me : Iniquitas do- 9
mus Iſraël , & Iuda , magna eſt nimis D
valde,& repleta eſt terra ſanguinibus,&
ciuitas repleta eſt auerſione : dixerunt
enim:Dereliquit Dñs terram,& Dñs nõ
videt.* Igitur & meus non parcet ocu- 10
lus, neque miſerebor : viam eorum ſu-
per caput eorum reddam. * Et ecce vir, 11
qui erat indutus lineis , qui habebat
atramentarium in dorſo ſuo, reſpondit
verbũ dicens:Feci ſicut præcepiſti mihi.

CAP. X.

Iubetur vir lineis veſtitus accipere prunas ignis de medio rotarum , quæ ſunt ſubtus cherubim , & ſuper ciuitatem effundere , deſcribitur viſio Dei, cherubim, & quatuor rotarum.

ET vidi, & ecce in firmamento, quod 1
erat ſuper caput cherubim, quaſi la- A
pis ſapphirus , quaſi ſpecies ſimilitudi- 2
nis ſolij , apparuit ſuper ea. * Et dixit
ad virum qui indutus erat lineis,& ait:
Ingredere in medio rotarum, quæ ſunt
ſubtus cherubim & imple manum tuam
prunis ignis , quæ ſunt inter cherubim
& effunde ſuper ciuitatẽ. Ingreſſúſque
eſt in conſpectu meo:*cherubim autem 3
ſtabant à dextris domus cùm ingrede-
retur vir, & nubes impleuit atriũ inte-
rius.* Et eleuata eſt gloria Dñi deſuper 4
cherub ad limen domus : & repleta eſt
domus nube, & atriũ repletũ eſt ſplen-
dore gloriæ Dñi.* Et ſonitus alarũ che- 5
rubim audiebatur vſq; ad atriũ exterius
quaſi vox Dei omnipotentis loquentis.
*Cúmque præcepiſſet viro, qui indutus 6
erat lineis,dicens:Sume ignẽ de medio B
rotarũ, quæ sũt inter cherubim:ingreſ-
ſus ille ſtetit iuxta rotã.*Et extẽdit Che- 7
rub manũ de medio cherubim ad ignẽ,
qui erat inter cherubim : & ſumpſit, &
dedit in manus eius , qui indutus erat
8 lineis:qui accipiens egreſſus eſt.*Et ap-
paruit in cherubim ſimilitudo manus
9 hominis ſubtus pennas eorũ,*& vidi,&
ecce quatuor rotæ iuxta cherubin:rota
vna iuxta cherub vnũ,& rota alia iuxta
cherub vnum:ſpecies autem rotarũ erat
10 quaſi viſio lapidis cryſolithi , * & aſpe-
ctus earum ſimilitudo vna quatuor :
11 quaſi ſit rota in medio rotæ.* Cúmque
ambularent , in quatuor partes gradie-
bãtur:& nõ reuertebantur ambulantes,
ſed ad locum , ad quem ire declinabat
quæ prima erat,ſequebantur & cæteræ,
12 nec conuertebantur. * Et omne corpus
C earum, & colla, & manus,& pennæ, &
circuli , plena erant oculis,in circuitu
13 quatuor rotarum.* Et rotas iſtas voca-
14 uit volubiles , audiente me. * Quatuor
autem facies habebat vnum:facies vna,
facies cherub: & facies ſecunda, facies
hominis:& in tertio facies leonis:& in
15 quarto facies aquilæ. * Et eleuata ſunt
cherubin : ipſum eſt animal,quod vide-
16 ram iuxta fluuium Chobar. *Cúmque
ambularent cherubim, ibant pariter &
rotæ iuxta ea : & cùm eleuarent cheru-
bim alas ſuas vt exaltarentur de terra,
non reſidebant rotæ , ſed & ipſæ iuxtà
17 erant. * Stantibus illis, ſtabant : & cum
eleuatis eleuabantur,ſpiritus enim vitæ
18 erat in eis.*Et egreſſa eſt gloria Dñi à li-
D mine templi ; & ſtetit ſuper cherubim.
19 *Et eleuantia cherubim alas ſuas,exal-
tata sũt à terra coram me,& illis egre-
dientibus, rotæ quoque ſubſecutæ ſunt
& ſtetit in introitu portæ domus Dñi
orientalis & gloria Dei Iſraël erat ſu-
20 per ea.*Ipſum eſt animal,quod vidi ſub-
ter Deum Iſraël || iuxta fluuium Cho- || Sup.
bar & intellexi quia Cherubim eſſent. 1. a. 1.
21 * Quatuor vultus vni , & quatuor alæ 3.
vni : & ſimilitudo manus hominis ſub
22 alis eorum.*Et ſimilitudo vultuũ eorũ,
ipſi vultus quos videram iuxta fluuium
Chobar, & intuitus eorum, & impetus
ſingulorum ante faciem ſuam ingredi.

CAP. XI.

Aduerſus Iezoniam & Pheltiam qui dicebant, peſſimum tractãtes conſilium, Nónne dudum ædificatæ ſunt domus? hæc eſt lebes, nos autem carnes ; vaticinatur illos & quotquot nolunt reſipiſcere puniendos: & prophetante Ezechiele mortuus eſt Pheltias : reliquias autem Iſrael dicit ſe raducturum in terram ipſorum,& daturum eis cor carneum, vt colant ac timeant Dominum.

1 ET eleuauit me ſpiritus , & introdu-
A xit me ad portam domus Dñi oriẽ-
talem, quæ reſpicit ad ſolis ortum : &
ecce in introitu portæ vigintiquinque
viri : & vidi in medio eorum Iezoniam
filium Azur , & Pheltiam filium Bana-
2 iæ,principes populi.*Dixitq; ad me:Fili
hominis

hominis, hi sunt viri, qui cogitant ini-
quitatem, & tractant consilium pessi-
mum in vrbe ista,* dicentes:Nónne du- 3
dum ædificatę sunt domus?hæc est lebes,
nos autem carnes. * Idcirco vaticinare 4
de eis,vaticinare fili hominis.*Et irruit 5
in me spiritus Domini, & dixit ad me :
Loquere : Hæc dicit Dñs : Sic locuti
estis domus Israël, & cogitationes cor-
dis vestri ego noui. * Plurimos occidi- 6
stis in vrbe hac, & implestis vias eius
interfectis. * Propterea hæc dicit Dñs 7
Deus:Interfecti vestri,quos posuistis in B
medio eius,hi sunt carnes,& hæc est le-
bes:& educã vos de medio eius.*Gladiũ 8
meruistis,& gladium inducã super vos,
ait Dñs Deus.*Et eiiciam vos de medio 9
eius,dabóq; vos in manu hostiũ,& faciã
in vobis iudicia. * Gladio cadetis : in 10
finibus Israël iudicabo vos, & scietis
quia ego Dominus.*Hæc non erit vobis 11
in lebetem, & vos non eritis in medio
eius in carnes:in finibus Israël iudicabo
vos.* Et scietis quia ego Dñs: quia in 12
præceptis meis non ambulastis,& iudi-
cia mea non fecistis, sed iuxta iudicia
Gentiũ,quæ in circuitu vestro sũt, estis
operati.* Et factum est,cùm propheta- 13
rẽ, Pheltias filius Banaiæ mortuus est :
& cecidi in faciem meam clamans voce
magna,& dixi:Heu,heu, heu Dñe Deus:
consummationẽ tu facis reliquiarũ Is-
raël?*Et factũ est verbum Dñi ad me di-
cens : * Fili hominis,fratres tui,fratres 14
tui,viri propinqui tui, & omnis domus 15
Israël, vniuersi, quibus dixerunt habi- C
tatores Ierusalem: Longè recedite à
Dño, nobis data est terra in possessio-
nem.* Propterea hæc dicit Dñs Deus, 16
quia longè feci eos in Gentibus,& quia
dispersi eos in terris:ero eis in sanctifi-
cationem modicam in terris, ad quas
venerunt.*Propterea loquere:Hæc dicit 17
Dñs Deus : Congregabo vos de popu-
pulis, & adunabo de terris, in quibus
dispersi estis, dabóque vobis humũ Is-
raël. * Et ingredientur illuc,& auferent 18
omnes offensiones, cunctásque abomi-
|| Ier. nationes eius de illa.*|| Et dabo eis cor 19
31. f. vnum, & spiritum nouum tribuam in D
33. visceribus eorum, & auferam cor lapi-
Infr. deum de carne eorum, & dabo eis cor
36. c. carneum:* Vt in præceptis meis ambu- 20
27. lent,& iudicia mea custodiant,faciántq;
ea:& sint mihi in populũ,& ego sim eis
in Deum.* Quorũ cor post offendicula : 21
& abominationes suas ambulat,horum
viam in capite suo ponam, dicit Dñs
De*.* Et eleuauerũt cherubim alas suas, 22
& rotæ cũ eis : & gloria Dei Israël erat
super ea.* Et ascẽdit gloria Dñi de me- 23
dio ciuitatis, stetitque super montem,
qui est ad orientem vrbis. * Et spiritus 24
leuauit me adduxitque in Chaldæã ad
transmigrationem,in visione, in spiritu
Dei : & sublata est à me visio,quã vide-
25 ram.*Et locutus sum ad transmigratio-
nem omnia verba Dñi, quæ ostenderat
mihi.

CAP. XII.

Ezechiel suis factis portendit futuram Ierusalem & regis ipsius captiuitatem, reliquis gladio, peste & fame in Ierusalem consumptis : ostendit etiam visionem prophetarum non cassam futuram, nec in longum differendam.

1 ET factus est sermo Dñi ad me, di-
2 cens.*Fili hominis in medio domus
A exasperantis tu habitas:qui oculos ha-
bent ad videndum, & non vident:& au-
res ad audiendum, & non audiunt:quia
3 domus exasperans est.*Tu ergo fili ho-
minis,fac tibi vasa transmigrationis, &
transmigrabis per diem corã eis: trans-
migrabis autem de loco tuo ad locum
alterum, in conspectu eorum, si fortè
aspiciant, quia domus exasperans est :
4 B *Et efferes foras vasa tua quasi vasa trãs-
migrantis per diem in conspectu eorũ:
tu autem egredieris vespere coram eis,
5 sicut egreditur migrãs.*Ante oculos eo-
6 rum perfode tibi parietem:& egredieris
per eum. * In conspectu eorum in hu-
meris portaberis, in caligine effereris :
faciem tuam velabis,& non videbis ter-
ram : quia portentum dedi te domui
7 Israël.*Feci ergo sicut præceperat mihi
Dñs:vasa mea protuli quasi vasa trans-
C migrantis per diem : & vespere perfodi
mihi parietẽ manu: & in caligine egres-
8 sus sum,in humeris portans in conspe-
ctu eorum.*Et factus est sermo Dñi ma-
nè ad me,dicens:*Fili hominis, nũquid
9 non dixerunt ad te domus Israël, do-
10 mus exasperans : Quid tu facis?*Dic ad
eos : Hæc dicit Dñs Deus:Super ducem
onus istud,qui est in Ierusalem,& super
11 omnem domum Israël,quę est in medio
eorum.*Dic : Ego portentum vestrum :
quomodo feci,sic fiet illis, in transmi-
12 grationem, & in captiuitatem ibunt.
*Et dux,qui est in medio eorum,in hu-
meris portabitur, in caligine egredie-
D tur:parietem perfodient vt educãt eum:
13 facies eius operietur vt nõ videat ocu-
lo terram.*|| Et extendã rete meum su- || Inf.
per eum, & capietur in sagena mea : & 17. f.
adducam eum in Babylonem in terram 20.
14 Chaldæorum:& ipsam non videbit, ibi-
que morietur.*Et omnes qui circa eum
sunt præsidium eius,& agmina eius dis-
15 pergam in omnem ventum:& gladium
euaginabo post eos.*Et scient quia ego
16 Dñs,quando dispersero illos in Genti-
bus,& disseminauero eos in terris.* Et
relinquam ex eis viros paucos, à gla-
dio,& fame, & pestilentia : vt enarrent
B omnia scelera eorum in Gentibus, ad
17 quas ingredientur : & scient quia ego
18 Dñs. * Et factus est sermo Dñi ad me,
dicens. * Fili hominis panem tuum in
contur

conturbatione comede:sed & aquā tuā
in festinatione & mœrore bibe.* Et di- 19
ces ad populum terræ : Hæc dicit Dñs
Deus ad eos,qui habitant in Ierusalem
in terra Israël:Panem suum in solicitu-
dine comedent,& aquam suam in deso-
latione bibent:vt desoletur terra à mul-
titudine sua , propter iniquitatem om-
nium,qui habitant in ea.* Et ciuitates, 20
quæ nunc habitantur , desolatæ erunt, F
terráq; deserta:& scietis quia ego Dñs.
* Et factus est sermo Dñi ad me,dicens: 21
*Fili hominis, quod est prouerbiū istud 22
vobis in terra Israël,dicentium:In lon-
gum differentur dies, & peribit omnis
visio? * Ideò dic ad eos, Hæc dicit Dñs 23
Deus : Quiescere faciam prouerbium
istud:neq; vulgò dicetur vltrà in Israël:
& loquere ad eos quòd appropinqua-
uerint dies , & sermo omnis visionis.
*Non enim erit vltrà omnis visio cassa, 24
neque diuinatio ambigua in medio fi-
liorum Israël,*Quia ego Dñs loquar,& 25
quodcunq; locutus fuero verbum fiet, G
& non prolongabitur amplius : sed in
diebus vestris domus exasperās loquar
verbum,& faciam illud,dicit Dñs Deus.
*Et factus est sermo Dñi ad me, dicens: 26
*Fili hominis,ecce domus Israël dicen- 27
tium:Visio,quam hic videt,in dies mul-
tos:& in tempora longa iste prophetat.
* Propterea dic ad eos. Hæc dicit Dñs 28
Deus : Non prolongabitur vltrà omnis
sermo meus:verbum,quod locutus fue-
ro,complebitur,dicit Dominus Deus.

CAP. XIII.

Minatur Dominus pseudoprophetis ex suo cerebro diuinantibus : populúmque seducentibus , falsam promittendo pacem , & parietem luto absque paleis liniendo, similiter & filiabus Israel de corde suo prophetantibus , & puluillos sub omni cubito consuentibus.

ET factus est sermo Domini ad me,di- 1
cens : * Fili hominis , vaticinare ad 2
prophetas Israël, qui prophetant:& di- A
ces prophetantibus de corde suo:Audi-
te verbū Domini:*Hæc dicit Dñs Deus 3
|| *Ier.* || Væ prophetis insipientibus , qui se-
23.*a*.1 quuntur spiritum suum,& nihil vident.
Infrà * Quasi vulpes in desertis,prophetæ tui 4
14.*c*.9 Israel erant.*Non ascendistis ex aduer- 5
& 34. so,neque opposuistis murum pro domo
a. 2. Israël , vt staretis in prælio in die Dñi.
*Vident vana , & diuinant mendacium, 6
dicentes : Ait Dñs : cùm Dñs non mi-
serit eos:& perseuerauerunt confirma-
re sermonem.*Numquid non visionem 7
cassam vidistis , & diuinationem men-
dacem locuti estis? & dicitis , Ait Dñs;
cùm ego non sim locutus. * Propterea 8
hoc dicit Dominus Deus : Quia locuti
estis vana,& vidistis mendacium : ideo
ecce ego ad vos, dicit Dominus Deus.
* Et erit manus mea super prophetas, 9
B qui vident vana , & diuinant menda-
cium:in consilio populi mei non erunt
& in scriptura domus Israël non scri-
bentur, nec in terram Israël ingredien-
tur:& scietis quia ego Dominus Deus.
10 * Eò quòd deceperint populum meum,
dicētes,Pax, & non est pax:& ipse ædi-
ficabat parietem , illi autem liniebant
11 eum luto absque paleis.* Dic ad eos,
qui liniunt absque temperatura , quòd
casurus sit : erit enim imber inundans,
& dabo lapides prægrandes desuper ir-
ruentes; & ventum procellæ dissipan-
12 tem. * Siquidem ecce cecidit paries :
numquid non dicetur vobis : Vbi est li-
13 tura,quam linistis? * Propterea hæc di-
cit Dñs Deus:Et erumpere faciam spiri-
tum tempestatum in indignatione mea,
& imber inundans in furore meo erit:
& lapides grandes in ira in consum-
14 ptionem.* Et destruam parietem, quem
C linistis absque temperamento : & adæ-
quabo eum terræ , & reuelabitur fun-
damentum eius:& cadet,& consumetur
in medio eius : & scietis quia ego sum
15 Dñs.*Et cōplebo indignationem meam
in pariete,& in his qui liniūt eum abs-
que temperamento , dicámque vobis :
Non est paries, & non sunt qui liniunt
16 eum.* Prophetæ Israël, qui prophetant
ad Ierusalem, & vident ei visionem pa-
17 cis:& non est pax,ait Dñs Deus. * Et tu
fili hominis,pone faciē tuam contra fi-
lias populi tui,quæ prophetant de cor-
18 de suo;& vaticinare super eas, * & dic :
Hæc dicit Dñs Deus:Væ quæ consuunt
puluillos sub omni cubito manus,& fa-
ciunt ceruicalia sub capite vniuersæ
ætatis ad capiendas animas:& cùm ca-
perent animas populi mei, viuificabant
19 animas eorum.*Et violabant me ad po-
pulum meum propter pugillum hordei,
& fragmen panis , vt interficerent ani-
mas,quæ non moriuntur,& viuificarēt
animas,quæ non viuunt,mentientes po-
20 pulo meo credenti mendaciis.*Propter
D hoc hæc dicit Dominus Deus:Ecce ego
ad puluillos vestros, quibus vos capitis
animas volantes: & dirumpam eos de
brachiis vestris:& dimittā animas,quas
21 vos capitis , animas ad volandum. * Et
dirumpam ceruicalia vestra, & libera-
bo populum meum de manu vestra, ne-
que erunt vltrà in manibus vestris ad
prædandum : & scietis quia ego Dñs.
22 *Pro eo quòd mœrere fecistis cor iusti
mendaciter , quem ego non contrista-
ui : & confortastis manus impij,vt non
reuerteretur à via sua mala & viueret:
23 * propterea vana non videbitis , & di-
uinationes non diuinabitis amplius,
& eruam populum meum de manu ve-
stra : & scietis quia ego Dominus.

CAP. XIV.

Comminatur Dominus idololatris qui
veniunt

*veniunt ad prophetas, vt per eos consu-
lant Dominum, dicens se illos perdi-
turum, & prophetas decepturum, vt
respondeant iuxta illorum iniquitates:
Noë autem, Danielem & Iob sua iusti-
tia liberaturos se tantum & non impios
de fame, malis bestiis, gladio & peste,
quæ in populum peccatorem immitteret
Dominus: additur etiam consolatio re-
liquiarum Israël.*

ET venerunt ad me viri seniorum Is- 1
raël, & sederunt coram me. *Et factus A
est sermo Domini ad me, dicens: * Fili 2
hominis, viri isti posuerunt immundi- 3
tias suas in cordibus suis, & scandalum
iniquitatis suæ statuerunt contra fa-
ciem suam: numquid interrogatus res-
pondebo eis? * Propter hoc loquere 4
eis, & dices ad eos: Hæc dicit Dñs Deus
Homo homo de domo Israël, qui po-
suerit immunditias suas in corde suo, B
& scandalum iniquitatis suæ statuerit
contra faciem suam, & venerit ad pro-
phetam interrogans per eum me: ego
Dñs respondebo ei in multitudine im-
munditiarum suarum;* vt capiatur do- 5
mus Israël in corde suo, quo recesserũt
à me in cunctis idolis suis.* Propterea 6
dic ad domum Israël: Hæc dicit Dñs
Deus: Conuertimini, & recedite ab ido-
lis vestris, & ab vniuersis contamina-
tionibus vestris auertite facies vestras.
* Quia homo homo de domo Israël, & 7
de proselytis quicumque aduena fuerit
in Israël si alienatus fuerit à me, & po-
suerit idola sua in corde suo, & scanda-
lum iniquitatis suæ statuerit contra fa-
ciem suam, & venerit ad prophetam vt
interroget per eum me: ego Dñs respon-
debo ei per me. *. Et ponam faciem 8
meam super hominem illum, & faciam C
eum in exemplum & in prouerbium &
disperdam eum de medio populi mei: &
|| Sup. 13. a. 3. scietis quia ego Dñs. * || Et propheta 9
cùm errauerit, & locutus fuerit verbũ:
ego Dñs decepi prophetam illum: &
extendam manum meam super illum,
& delebo eum de medio populi mei Is-
raël. * Et portabunt iniquitatem suam: 10
iuxta iniquitatem interrogantis, sic ini-
quitas prophetæ erit: * vt non erret vl- 11
trà domus Israël à me, neque polluatur
in vniuersis præuaricationibus suis: sed
sint mihi in populum, & ego sim eis in
Deum, ait Dominus exercituum. * Et 12
factus est sermo Dñi ad me, dicens: * Fili 13
hominis, terra cùm peccauerit mihi, D
vt præuaricetur præuaricans, exten-
|| Sup. 4. d. 16 & 5. d. 16. dam manum meam super eam, & || con-
teram virgam panis eius: & immittam
in eam famem, & interficiam de ea ho-
minem, & iumentum. * Et si fuerint tres 14
viri isti in medio eius, Noë, Daniel, &
Iob: ipsi iustitia sua liberabunt animas
suas, ait Dñs exercituum. * Quòd si & 15
bestias pessimas induxero super terram
E vt vastem eam, & fuerit inuia, eo quòd
non sit pertransiens propter bestias:
16 * Tres viri isti si fuerint in ea, viuo ego,
dicit Dñs Deus, quia nec filios, nec fi-
lias liberabunt: sed ipsi soli liberabun-
17 tur, terra autem desolabitur. * Vel si
gladium induxero super terram illam,
& dixero gladio: Transi per terram: &
interfecero de ea hominem, & iumen-
18 tum; * & tres viri isti fuerint in medio
eius, viuo ego, dicit Dñs Deus, non li-
berabunt filios, neque filias: sed ipsi so-
19 li liberabuntur. * Si autem & pestilen-
F tiam immisero super terram illam, &
effudero indignationem meam super
eam in sanguine, vt auferam ex ea ho-
20 minem, & iumentum: * Et Noë, & Da-
niel, & Iob fuerint in medio eius: viuo
ego, dicit Dñs Deus, quia filium & fi-
liam non liberabunt: sed ipsi iustitia sua
21 liberabunt animas suas. * Quoniam hæc
dicit Dñs Deus: Quòd & si quatuor iu-
dicia mea pessima, gladium, & famem,
ac bestias malas, & pestilentiam immi-
sero in Ierusalem, vt interficiam de ea
22 hominem, & pecus: * tamen relinquetur
G in ea saluatio educentium filios, & fi-
lias: ecce ipsi ingredientur ad vos, & vi-
debitis viam eorum, & adinuentiones
eorum, & consolabimini super malo,
quod induxi in Ierusalem, in omnibus
23 quæ importaui super eam. * Et consola-
buntur vos, cùm videritis viam eorum,
& adinuentiones eorum: & cognosce-
tis quòd non frustra fecerim omnia,
quæ feci in ea, ait Dominus Deus.

CAPVT XV.

*Sicut lignum de vite præcisum soli ser-
uit igni, ita Iudæos ob inueterata pecca-
ta cum Ierusalem prædicit exurendos.*

1 ET factus est sermo Domini ad me,
A dicens: * Fili hominis, quid fiet de
ligno vitis, ex omnibus lignis nemorũ,
2 quæ sunt inter ligna siluarum? * Num-
3 quid tolletur de ea lignũ, vt fiat opus,
aut fabricabitur de ea paxillus, vt de-
pendeat in eo quodcumque vas? * Ecce
4 igni datum est in escam: vtramque par-
tem eius consumpsit ignis, & medietas
eius redacta est in fauillam: numquid
5 vtile erit ad opus? * Etiam cùm esset in-
B tegrum non erat aptũ ad opus: quanto
magis cùm illud ignis deuorauerit, &
6 combusserit, nihil ex eo fiet operis?
* Proptera hæc dicit Dñs Deus: Quo-
modo lignum vitis inter ligna sylua-
rum, quod dedi igni ad deuorandum, sic
7 tradam habitatores Ierusalem. * Et po-
nam faciem meam in eos: de igne egre-
dientur, & ignis consumet eos: & scie-
tis quia ego Dñs, cùm posuero faciem
8 meam in eos, * & dedero terram inuiam
& desolatam: eo quòd præuaricato-
res extiterint, dicit Dominus Deus.

CAPVT XVI.

Ierusalem prius abiectißima, mirum in modum à Deo exaltata, ostendit ingratitudinem varia idololatria, in qua & Samariam & Sodomam superauit idcirco tradet eam Dñs in vastationem & in ignominiam omnibus gentibus; seruabit tamen pactum reliquiis suis.

ET factus est sermo Dñi ad me, dicēs: 1
* Fili hominis, notas fac Ierusalem A
abominationes suas: & dices: Hæc di- 2
cit Dñs Deus Ierusalem: Radix tua, & 3
generatio tua de terra Chanaan: pater
tuus Amorrhæus, & mater tua Cethæa.
*Et quando nata es, in die ortus tui nō 4
est præcisus vmbilicus tuus, & aqua nō
es lota in salutem, nec sale salita, nec
inuoluta pannis, * Non pepercit super 5
te oculus vt faceret tibi vnum de his,
misertus tui: sed proiecta es super faciem terræ in abiectione animæ tuæ, in
die qua nata es, * Transiens autem per 6
te, vidi te cōculcari in sanguine tuo, &
dixi tibi cū esses in sanguine tuo: Viue:
dixi, inquam, tibi: In sanguine tuo viue.
*Multiplicatam quasi germen agri dedi 7
te, & multiplicata es, & grandis effecta,
ingressa es, & peruenisti ad mundum
muliebrem: vbera tua intumuerunt, &
pilus tuus germinauit: & eras nuda, &
confusione plena. * Et transiui per te, 8
& vidi te: & ecce tempus tuum, tempus
amantium: & expandi amictum meum
super te, & operui ignominiam tuam. Et
iuraui tibi, & ingressus sum pactum tecum (ait Dñs Deus) & facta es mihi. *Et 9
laui te aqua, & emundaui sanguinem
tuum ex te: & vnxi te oleo. * Et vestiui 10
discoloribus, & calceaui te ianthino: & cinxi te bysso, & indui te subtilibus. * Et ornaui te ornamento, & de- 11
di armillas in manibus tuis, & torquem B
circa collum tuum. * Et dedi in aurem 12
super os tuum, & circulos auribus tuis,
& coronam decoris in capite tuo. * Et 13
ornata es auro, & argento, & vestita es
bysso, & polymito, & multicoloribus:
similam, & mel, & oleum comedisti, &
decora facta es vehementer nimis: &
profecisti in regnum. * Et egressum est 14
nomē tuum in Gentes propter speciem
tuam: quia perfecta eras in decore meo,
quem posueram super te, dicit Dñs
Deus. *Et habens fiduciam in pulchritu- 15
dine tua, & fornicata es in nomine tuo:
& exposuisti fornicationem tuam omni
transeunti, vt eius fieres. * Et sumens de 16
vestimentis tuis, fecisti tibi excelsa hinc
inde consuta: & fornicata es super eis,
sicut non est factum, neq; futurū est. *Et 17
tulisti vasa decoris tui de auro meo atque argento meo, quæ dedi tibi: & fecisti tibi imagines masculinas, & fornicata es in eis. *Et sumpsisti vestimenta tua 18
multicoloria & operuisti illas: & oleum
meum, & thymiama meū, posuisti corā
19 eis. *Et panem meum, quem dedi tibi, similā, oleum, & mel, quibus enutriui te,
posuisti in conspectu eorum in odorem
20 suauitatis, & factū est, ait Dñs Deus. * Et
C tulisti filios tuos, & filias tuas, quas generasti mihi: & immolasti eis ad deuorandum. Numquid parua est fornicatio
21 tua? *Immolasti filios meos, & dedisti, il-
22 los consecrans, eis. *Et post omnes abominationes tuas, & fornicationes, nō es
recordata dierū adolescentiæ tuę, quando eras nuda, & confusione plena, con-
23 culcata in sanguine tuo. *Et accidit post
omnē malitiā tuam (væ, væ tibi, ait Dñs
24 Deus) * & ædificasti tibi lupanar, & feci-
25 sti tibi prostibulū in cunctis plateis. * Ad
omne caput viæ ædificasti signum prostitutionis tuæ: & abominabilem fecisti
decorem tuum: & diuisisti pedes tuos
omni transeunti, & multiplicasti forni-
26 cationes tuas. *Et fornicata es cum filiis
Ægypti vicinis tuis magnarū carnium:
& multiplicasti fornicationem tuā ad
27 irritandū me. * Ecce ego extendam manum meam super te, & auferam iustificationem tuam: & dabo te in animas
obedientium te filiarum Palæstinarum,
28 quæ erubescūt in via tua scelerata. * Et
fornicata es in filiis Assyriorū, eo quòd
necdum fueris expleta: & postquā for-
29 nicata es, nec sic es satiata. * Et multiplicasti fornicationem tuam in terra
Chanaan cum Chaldæis: & nec sic sa-
30 tiata es. * In quo mundabo cor tuum,
ait Dñs Deus: cùm facias omnia hæc
opera mulieris meretricis, & procacis?
31 * Quia fabricasti lupanar tuum in capite
D omnis viæ, & excelsum tuum fecisti in
omni platea: nec facta es quasi mere-
32 trix fastidio augens pretium, * sed quasi
mulier adultera, quæ super virum suum
33 inducit alienos. *Omnibus meretricibus
dantur mercedes: tu autem dedisti mercedes cunctis amatoribus tuis, & dona
donabas eis, vt intrarent ad te vndique
34 ad fornicandum tecum. *Factúmque est
in te contra consuetudinem mulierum
in fornicationibus tuis, & post te non
erit fornicatio: in eo enim quòd dedisti mercedes, & mercedes nō accepisti,
35 factū est in te contrarium. * Propterea
36 meretrix audi verbum Dñi. * Hæc dicit
Dñs Deus: Quia effusum est æs tuum, &
reuelata est ignominia tua in fornicationibus tuis super amatores tuos, &
super idola abominationum tuarum in
sanguine filiorum tuorum, quos dedisti
37 eis: *Ecce ego congregabo omnes amatores tuos, quibus commista es; & omnes, quos dilexisti, cum vniuersis quos
oderas: & congregabo eos super te vndique, & nudabo ignominiam tuā corā || Inf.
eis, & videbunt omnem turpitudinem 23. b.
38 tuam: * || Et iudicabo te iudiciis adulte- 10.
rarum,

rarum, & effundentium ſanguinem : & E
dabo te in ſanguinẽ furoris & zeli. * Et 39
dabo te in manus eorum , & deſtruent
lupanar tuum:& demolientur proſtibu-
lum tuum, & denudabunt te veſtimẽtis
tuis,& auferent vaſa decoris tui : dere-
linquent te nudam,plenámque ignomi-
nia,* & adducent ſuper te multitudinẽ, 40
& lapidabunt te lapidibus , & trucida-
|| 4. bunt te gladiis ſuis. * || Et comburent 41
Reg. domos tuas igni,& facient in te iudicia
25.b.9 in oculis mulierum plurimarum:& de-
ſines fornicari , & mercedes vltrà non
dabis.*Et requieſcet indignatio mea in 42
te:& auferetur zelus meus à te,& quieſ-
cam,nec iraſcar ampliùs. * Eo quod nõ 43
fueris recordata dierũ adoleſcẽtię tuæ,
& prouocaſti me in omnibus his : qua-
propter & ego vias tuas in capite tuo
dedi , ait Dñs Deus , & non feci iuxta
ſcelera tua in omnibus abominationib*
tuis.*Ecce omnis, qui dicit vulgò pro- 44
uerbium, in te aſſumet illud,dicens:Si-
cut mater,ita & filia eius.* Filia matris 45
tuæ es tu, quæ proiecit virum ſuum, &
filios ſuos : & ſoror ſororum tuarum es
tu,quæ proiecerunt viros ſuos,& filios
ſuos : mater veſtra Cethæa,& pater ve-
ſter Amorrhæus. * Et ſoror tua maior, 46
Samaria,ipſa & filiæ eius,quæ habitant
ad ſiniſtram tuam:ſoror autem tua mi-
nor te,quæ habitat à dextris tuis, Sõ-
doma,& filiæ eius.* Sed nec in viis ea- 47
rũ ambulaſti,neq; ſecundũ ſcelera earũ F
feciſti pauxillũ minus:penè ſceleratio-
ra feciſti illis in omnibus viis tuis.*Vi- 48
uo ego, dicit Dñs Deus,quia non fecit
Sodoma ſoror tua ipſa, & filiæ eius, ſi-
||Gen. cut feciſti tu, & filiæ tuæ. * ||Ecce hæc 49
9.c.24 fuit iniquitas Sodomiæ ſororis tuæ,ſu-
perbia,ſaturitas panis & abundantia,&
otium ipſius , & filiarum eius : & ma-
num egeno & pauperi non porrigebant.
*Et eleuatæ ſunt, & fecerunt abomina- 50
tiones corã me : & abſtuli eas ſicut vi-
diſti. * Samaria dimidium peccatorum 51
tuorum non peccauit : ſed viciſti eas
ſceleribus tuis , & iuſtificaſti ſorores
tuas in omnibus abominationibus tuis,
quas operata es.*Ergo & tu porta con- 52
fuſionem tuam,quæ viciſti ſorores tuas
peccatis tuis, ſceleratius agens, ab eis:
iuſtificatæ ſunt enim à te : ergo & tu
confundere,& porta ignominiam tuam
quæ iuſtificaſti ſorores tuas. * Et con-
uertam reſtituens eas conuerſione So- 53
domorum cum filiabus ſuis, & conuer-
ſione Samariæ, & filiarum eius:& con-
uertam reuerſionem tuam in medio ea-
rum ; * vt portes ignominiam tuam, & 54
cõfundaris in omnibus, quæ feciſti cõ-
ſolans eas. * Et ſoror tua Sodoma , & 55
filiæ eius reuertentur ad antiquitatem G
ſuam:& Samaria,& filiæ eius reuerten-
tur ad antiquitatem ſuam;& tu, & filiæ
tuæ reuertimini ad antiquitatem ve-
56 ſtram.* Non fuit autem Sodoma Soror
tua audita in ore tuo , in die ſuperbiæ
57 tuæ, * antequã reuelaretur malitia tua,
ſicut hoc tempore in opprobrium filia-
rum Syriæ , & cunctarum in circuitu
tuo filiarum Palæſtinarum , quæ am-
58 biũt te per gyrũ,* ſcelus tuum,& igno-
miniam tuam tu portaſti,ait Dñs Deus.
59 *Quia hæc dicit Dñs Deus:Et faciã tibi,
ſicut deſpexiſti iuramentum,vt irritum
60 faceres pactum:* & recordabor ego pa-
cti mei tecum in diebus adoleſcentiæ
tuæ:& ſuſcitabo tibi pactum ſempiter-
61 num.* Et recordaberis viarum tuarum,
& confundéris : cùm receperis ſorores
tuas te maiores cum minoribus tuis : &
dabo eas tibi in filias,ſed non ex pacto
62 tuo. * Et ſuſcitabo ego pactum meum
63 tecum : & ſcies quia ego Dñs , * vt re-
corderis, & confundaris, & non ſit tibi
vltrà aperire os præ confuſione tua,
cùm placatus tibi fuero in omnibus
quæ feciſti , ait Dominus Deus.

CAP. XVII.

Per parabolam de duabus aquilis , & plantata ac creſcente vinea quæ non proſperabitur, declaratur quod rex Babylonis trãſlato in Babylonem rege Ioachim, conſtituet pro eo regem Sedeciam: qui relicto fœdere cum Nabuchodonoſor inito , ad regem Ægypti transfugit: quapropter à Domino tradetur in manus Nabuchodonoſor , & ductus in Babylonem morietur ibi : Dominus autem ſublimi humiliato exaltabit humilem.

1 ET factum eſt verbum Domini ad me,
2 dicens :* Fili hominis propone æni-
A gma,& narra parabolam ad domum Iſ-
3 raël, * & dicens : Hæc dicit Dñs Deus :
Aquila grandis magnarum alarum,lon-
go membrorum ductu,plena plumis, &
varietate,venit ad Libanum,& tulit me-
4 dullam cedri. * Summitatem frondium
eius auulſit : & transportauit eam in
terram Chanaan,in vrbe negotiatorum
5 poſuit illam.* Et tulit de ſemine terræ,
& poſuit illud in terra pro ſemine , vt
firmaret radicem ſuper aquas multas:in
6 ſuperficie poſuit illud.*Cúmque germi-
B naſſet , creuit in vineam latiorem hu-
mili ſtatura , reſpicientibus ramis eius
ad eam : & radices eius ſub illa erant,
facta eſt ergo vinea , & fructificauit in
7 palmites, & emiſit propagines.*Et facta
eſt aquila altera grandis , magnis alis,
multíſque plumis : & ecce vinea iſta
quaſi mittens radices ſuas ad eam,pal-
mites ſuos extendit ad illam , vt irriga-
8 ret eam de areolis germinis ſui.*In ter-
ra bona ſuper aquas multas plantata
eſt,vt faciat frondes, & portet fructum,
9 vt ſit in vineam grandem.* Dic:Hæc di-
cit Dñs Deus : Ergóne proſperabitur ?
nónne radices eius euellet , & fructus
eius.

eius distringet, & siccabit omnes palmi-
tes germinis eius, & arescet : & non in
brachio grādi neq; in populo multo, vt
euelleret eā radicitus? *Ecce plātata est: 10
ergóne prosperabitur? nónne cùm teti-
gerit eā vētus vrēs, siccabitur, & in areis
germinis sui arescet?* Et factū est verbū
Dñi ad me dicens : *Dic ad domū exas- 11
perantem: Nescitis quid ista significent? 12
Dic : Ecce venit rex Babylonis in Ieru- D
salē : & assumet regē, & principes eius,
& adducet eos ad semetipsum in Baby-
lonē. *Et tollet de semine regni, ferietq; 13
cum eo fœdus : & ab eo accipiet iusiu-
randum; sed & fortes terræ tollet, *vt sit 14
regnum humile, & non eleuetur, sed cu-
stodiat pactū eius, & seruet illud. * Qui 15
recedēs ab eo misit nuntios ad Ægyptū,
vt daret sibi equos, & populū multum.
Nūquid prosperabitur, vel consequetur
salutē qui fecit hæc? & qui dissoluit pa-
ctum, numquid effugiet? *Viuo ego, dicit 16
Dñs Deus: quoniā in loco regis, qui cō- E
stituit eum regē, cuius fecit irritum iu-
ramentū, & soluit pactū, quod habebat
cū eo, in medio Babylonis morietur. *Et 17
non in exercitu grandi, neq; in populo
multo faciet cōtra eum Pharao prælīū:
in iactu aggeris, & in extructione vallo-
rū, vt interficiat animas multas.* Spre- 18
uerat enim iuramentum vt solueret fœ-
dus, & ecce dedit manū suā: & cùm om-
nia hæc fecerit, nō effugiet.* Propterea 19
hæc dicit Dñs Deus : Viuo ego, quoniā F
iuramentū quod spreuit, & fœdꝰ quod
præuaricatus est, ponam in caput eius.
|| *Sup.* * || Et expandam super eum rete meū, & 20
12. d. cōprehendetur in sagena mea: & addu-
13. cā eum in Babylonē, & iudicabo eū ibi
Inf. in præuaricatione, qua despexit me.* Et 21
32. a. 3 omnes profugi eius cū vniuerso agmi-
ne suo, gladio cadent: residui autem in
omnem ventum dispergentur. & scietis
quia ego Dñs locutus sum. * Hæc dicit 22
Dñs Deus : & summam ego de medulla
cedri sublimis, & ponam: de vertice ra-
morum eius tenerum distringā, & plan-
tabo super montē excelsum, & eminen-
tem.* In monte sublimi Israël plantabo 23
illud, & erūpet in germen, & faciet fru- G
ctū, & erit in cedrum magnā: & habita-
bunt sub ea omnes volucres, & vniuer-
sum volatile sub vmbra frondium eius
nidificabit. *Et scient omnia ligna re- 24
gionis, quia ego Dñs humiliaui lignum
sublime, & exaltaui lignū humile: & sic-
caui lignū viride, & frondere feci lignū
aridum. Ego Dñs locutus sum, & feci.

CAP. XVIII.

Reiecta Iudæorum parabola dicit quod filius non portabit iniquitatem patris, nec contra : sed quisque suam ipsius portabit, quòd si impius pœnitentiam agat, saluabitur : iustus verò si suam deserat iustitiam, damnabitur : hortatur ergo Dominus ad pœnitentiam & cordis inuocationem

1 ET factus est sermo Domini ad me, di-
2 cens: *Quid est quod inter vos para-
A bolam vertitis in prouerbium istud in
terra Israël, dicētes: || Patres comederūt || *Iere.*
vuam acerbā, & dentes filiorū obstupe- *3. c. 29*
3 scunt? *Viuo ego, dicit Dñs Deus, si erit
vltrà vobis parabola hæc in prouerbiū
4 in Israël. *Ecce omnes animæ, meæ sunt;
vt anima patris, ita & anima filij mea
est : anima, quæ peccauerit, ipsa morie-
5 tur.* Et vir si fuerit iustus, & fecerit iu-
6 dicium & iustitiam; * in montibus non
B comederit, & oculos suos non leuaue-
rit ad idola domus Israël : & vxorem
proximi sui non violauerit, & ad mulie-
7 rem menstruatam non accesserit: & ho-
minem non contristauerit: pignus debi-
tori reddiderit, per vim nihil rapuerit:
|| panē suum esuriēti dederit, & nudum || *Isa.*
8 operuerit vestimento : *ad vsuram non *58. c. 7*
commodauerit, & amplius non accepe- *Matt.*
rit: ab iniquitate auerterit manum suā, *25. c.*
& iudicium verū fecerit inter virum & *35.*
9 virum:* in præceptis meis ambulauerit
& iudicia mea custodierit vt faciat ve-
ritatē : hic iustus est, vita viuet, ait Dñs
10 Deus.* Quòd si genuerit filium latronē
C effundentem sanguinem, & fecerit vnū
11 de istis: *& hæc quidē omnia non faciē-
tem, sed in montibus comedentem, &
12 vxorē proximi sui polluentē: *egenum
& pauperē contristantem, rapientē rapi-
nas, pignus non reddentem, & ad idola
leuantē oculos suos, abominationē fa-
13 cientē: *ad vsurā dantē, & amplius acci-
pientem: numquid viuet? non viuet, cùm
vniuersa hæc detestanda fecerit, morte
morietur, sanguis eius in ipso erit.
14 *Quòd si genuerit filiū, qui videns om-
nia peccata patris sui quæ fecit, timue-
15 rit, & non fecerit simile eis: *super mō-
tes non comederit, & oculos suos non
leuauerit ad idola domus Israël, & vxo-
16 rem proximi sui non violauerit: *& vi-
D rum non contristauerit, pignus non re-
tinuerit, & rapinam non rapuerit, pa-
nem suum esurienti dederit, & nudum
17 operuerit vestimento: *à pauperis iniu-
ria auerterit manum suam, vsurā & su-
perabundantiam non acceperit, iudicia
mea fecerit, in præceptis meis ambu-
lauerit: hic non morietur in iniquitate
18 patris sui, sed vita viuet. * Pater eius
quia calumniatus est, & vim fecit fratri
& malum operatus est in medio populi
sui, ecce mortuus est in iniquitate sua.
19 * Et dicitis: Quare non portauit filius
iniquitatē patris? Videlicet, quia filius
iudicium & iustitiā operatus est, omnia
præcepta mea custodiuit, & fecit illa,
20 viuet vita. * || Anima, quæ peccauerit, || *Deu.*
E ipsa morietur : filius non portabit ini- *24. c.*
quitatem patris, & pater non portabit *6.*
iniqui-

4.Reg iniquitatem filij: iustitia iusti super eum
14.b.6 erit, & impietas impij erit super eũ.* Si 21
2.Par autẽ impius egerit pœnitentiã ab om-
25.a.4 nibus peccatis suis, quæ operatus est, &
custodierit omnia præcepta mea, & fe-
cerit iudicium & iustitiã: vita viuet, &
non morietur.* Omniũ iniquitatũ eius, 22
quas operatus est, non recordabor; in
||Inf.9 iustitia sua, quam operatus est, viuet.*||
32.33. Nũquid volũtatis meæ est mors impij, 23
c.11.2 dicit Dñs Deus, & non vt conuertatur à
Pet.3. viis suis, & viuat?* Si autem auerterit se 24
c.9. iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatẽ
secundum omnes abominationes, quas
operari solet impius, nũquid viuet? om- F
nes iustitiæ eius, quas fecerat, nõ recor-
dabũtur: in præuaricatione, qua præua-
ricatus est, & in peccato suo quod pec-
|| Inf. cauit, in ipsis morietur.* Et dixistis: ||Nõ 25
33. d. est ęqua via Dñi. Audite ergo domus Is-
20. raël: Nũquid via mea nõ est æqua, & nõ
magis, viæ vestræ prauæ sunt? * Cùm 26
enim auerterit se iustus à iustitia sua: &
fecerit iniquitatẽ, morietur in eis: in in-
iustitia, quã operatus est, morietur. * Et 27
cùm auertetit se impius ab impietate
sua, quã operatꝰ est, & fecerit iudiciũ &
iustitiã: ipse animã suã viuificabit.* Cõ- 28
siderãs enim, & auertens se ab omnibus
iniquitatibus suis, quas operatꝰ est, vita 29
viuet, & non morietur. * Et dicunt filij G
Israël: Non est æqua via Dñi. Numquid
viæ meæ nõ sunt æquæ, domus Israël, &
non magis viæ vestræ prauæ? * Idcircò 30
vnumquemq; iuxta vias suas iudicabo
||Mat. domus Israël, ait Dñs Deus. ||Conuerti-
3.a.2. mini & agite pœnitentiã ab omnibus
Luc.3 iniquitatibus vestris; & nõ erit vobis in
a.3. ruinã iniquitas.* Proiicite à vobis om- 31
nes præuaricationes vestras in quibus
pręuaricati estis, & facite vobis cor no-
uum: & spiritũ nouum: & quare morie-
|| Sup. mini domus Israël?* ||Quia nolo mortẽ 32
c.23. moriẽtis, dicit Dñs Deus, reuertimini, &
Inf.33 viuite.

CAP. XIX.

c.11. *Parabola leænæ & leunculorum desi-*
2.Pet. *gnat captiuitatem regum Ioachaz &*
3.c.9. *Ioacim: item præteritam ciuitatis Ie-*
rusalem felicitatem describit, præsen-
temq; calamitatem sub parabola vineæ.

ET tu assume planctum super princi- 1
pes Israël, * & dices: Quare mater 2
tua leæna inter leones cubauit, in me- A
dio leunculorũ enutriuit catulos suos?
* Et eduxit vnum de leunculis suis, & 3
leo factus est: & didicit capere prædam,
hominémque comedere.* Et audierunt 4
de eo Gentes, & non absque vulneribus
suis ceperunt eum & adduxerunt eum
in catenis in terram Ægypti.* Quæ cum
vidisset quoniam infirmata est, & periit 5 B
expectatio eius: tulit vnum de leunculis
suis, leonem constituit eum.* Qui ince- 6
debat inter leones, & factus est leo: &
didicit prædam capere, & homines de-
7 uorare: * Didicit viduas facere, & ciui-
tates eorum in desertum adducere, &
desolata est terra, & plenitudo eius à
8 voce rugitus illius.* Et conuenerunt ad-
uersus eum Gentes vndique de prouin-
ciis, & expanderunt super eum rete
suum, in vulneribus earum caput est.
C * Et miserunt eum in caueam, in catenis
9 adduxerunt eum ad regem Babylonis:
miserúntque eum in carcerem, ne audi-
retur vox eius vltrà super montes Is-
10 raël.* Mater tua quasi vinea in sanguine
tuo super aquã plantata est: fructꝰ eius,
& frondes eius creuerũt ex aquis mul-
11 tis. * Et factæ sunt ei virgæ solidæ in
D sceptra dominãtium, & exaltata est sta-
tura eius inter frondes: & vidit altitudi-
nẽ suam in multitudine palmitum suo-
12 rum.* Et euulsa est in ira, in terrámque
proiecta, || & ventus vrens siccauit fru- || Osee
ctum eius: marcuerunt, & arefactæ sunt 13. d.
virgæ roboris eius, ignis comedit eam. 15.
13 * Et nunc transplantata est in desertum,
in terra inuia & sitienti.* Et egressus est
14 ignis de virga ramorum eius, qui fru-
ctum eius comedit: & non fuit in ea
virga fortis, Sceptrum dominantium.
Planctus est, & erit in planctum.

CAP. XX.

Dominus negat se filiis Israël respon-
surum, quia & in Ægypto & in deser-
to & in terra promissionis præuaricati
sunt ipsius mandata, & idola coluerunt,
quibus sæpe comminatus est mala, sed
pepercit ne nomen eius blasphemaretur
inter Gentes: nunc autẽ post hæc omnia
dicit se eos reuocaturũ ad terram suam:
in qua sibi seruiant: iubet etiam pro-
phetare contra saltum meridianum.

1 ET factum est in anno septimo, in
A quinto, in decima mensis: venerunt
viri de senioribus Israël, vt interroga-
rent Dominum, & sederunt coram me.
2 * Et factus est sermo Dñi ad me, dicens:
3 * Fili hominis loquere senioribus Israël
& dices ad eos: Hæc dicit Dñs Deus:
Numquid ad interrogandum me vos
venistis; viuo ego quia non respondebo
4 vobis, ait Dñs Deus.* Si iudicas eos, si
iudicas fili hominis, abominationes pa-
5 trum eorum ostende eis. * Et dices ad
eos: Hæc dicit Dñs Deus: In die, qua
elegi Israël, & leuaui manũ meam pro
stirpe domus Iacob, & apparui eis in
terra Ægypti, & leuaui manũ meã pro
6 eis, dicens: Ego Dñs Deus vester:* in die
illa leuaui manũ meam pro eis, vt edu-
cerem eos de terra Ægypti, in terram,
quam prouideram eis, fluentem lacte,
& melle: quæ est egregia inter omnes
7 terras. * Et dixi ad eos: vnusquisque of-
fensiones oculorũ suorum abiiciat, & in
idolis Ægypti nolite pollui: ego Dñs
8 Deus vester: * Et irritauerunt me, no-
B lueruntq; me audire: vnusquisque abo-
minatio

minationes oculorum suorum nõ pro-
iecit. nec idola Ægypti reliquerunt;&
dixi vt effunderem indignationẽ meam
super eos,& implerẽ iram meam in eis,
in medio Terræ Ægypti. * Et feci pro- 9
pter nomen meum, vt non violaretur
coram Gentibus,in quarũ medio erant,
& inter quas apparui eis vt educerem
eos de terra Ægypti.*Eieci ergo eos de 10
terra Ægypti,& eduxi eos in desertum.
|| *Leu.* * || Et dedi eis præcepta mea,& iudicia 11
18.*a*.5 mea ostendi eis, quæ faciens homo,vi-
Rom. uet in eis. * || Insuper & sabbata mea 12
10.*a*.5 dedi eis, vt essent signum inter me, &
|| *Exo* eos,& scirent quia ego Dñs sanctificans
20.*b*.8 eos. * Et irritauerunt me domus Israël 13
31. *c*. in deserto, in præceptis meis non am-
13. bulauerunt, & iudicia mea proiecerũt,
Deut. quæ faciẽs homo viuet in eis;& sabba-
5.*b*.12. ta mea violauerũt vehementer:dixi er-
go vt effunderem furorẽ meũ super eos
in deserto, & consumerem eos.* Et feci 14
propter nomẽ meũ, ne violaretur corã
Gentibus, de quibus eieci eos in con-
spectu earum.*Ego igitur leuaui manum 15
meã super eos in deserto, ne inducerẽ C
eos in terram, quam dedi eis, fluentem
lacte, & melle, præcipuam terrarũ om-
nium.*Quia iudicia mea proiecerũt, & 16
in præceptis meis non ambulauerunt,&
sabbata mea violauerunt: post idola
enim cor eorũ gradiebatur. * Et peper- 17
cit oculus meus super eos vt nõ inter-
ficerẽ eos,nec cõsumpsi eos in deserto:
*Dixi autem ad filios eorũ in solitudi- 18
ne. In præceptis patrũ vestrorũ nolite
incedere, nec iudicia eorũ custodiatis,
nec in idolis eorum polluamini. * Ego 19
Dñs Deus vester:in præceptis meis am-
bulate, iudicia mea custodite,& facite
ea.* Et sabbata mea sanctificate, vt sint 20
signum inter me & vos, & sciatis quia
ego sum Dñs Deus vester.*Et exacerba- 21
uerunt me filij: in præceptis meis non
ambulauerunt, & iudicia mea non cu-
stodierũt vt facerent ea:quæ cùm fece- D
rit homo, viuet in eis & sabbata mea
violauerunt:& comminatus sum vt ef-
funderem furorem meum super eos, &
implerem iram meam in eis in deserto.
*Auerti autẽ manum meam,& feci pro- 22
pter nomen meum, vt non violaretur
coram Gentibus, de quibus eieci eos
in oculis earum. * Iterum leuaui manũ 23
meam in eos in solitudine,vt disper-
gerem illos in nationes, & ventilarem in
terras:* eo quod iudicia mea non fecis- 24
sent, & præcepta mea reprobassent, &
sabbata mea violassent,& post idola pa-
trum suorum fuissent oculi eorum.* Er- 25
go & ego dedi eis præcepta non bona,
& iudicia, in quibus non viuent. * Et 26
pollui eos in muneribus suis, cùm of-
ferrent omne quod aperit vuluam,pro-
pter delicta sua;& scient quia ego Dñs.

27 * Quamobrem loquere ad domum Is-
raël,fili hominis: & dices ad eos: Hæc
dicit Dñs Deus: Adhuc & in hoc blas-
phemauerũt me patres vestri,cùm spre-
28 uissent me contemnentes: * & indu-
xissem eos in Terrã,super quam leuaui
manum meam vt darem eis: viderunt
omnem collem excelsum, & omne li-
gnũ nemorosum, & immolauerunt ibi
victimas suas:& dederunt ibi irritatio-
nem oblationis suæ, & posuerunt ibi
E odorem suauitatis suæ,& libauerunt li-
29 bationes suas. * Et dixi ad eos:Quid est
excelsum,ad quod vos ingredimini? &
vocatum est nomen eius. Excelsum vs-
30 que ad hanc diem. * Propterea dic ad
domũ Israël:hæc dicit Dñs Deus:Certè
in via patrum vestrorũ vos polluimini,
& post offendicula eorum vos fornica-
31 mini: * & in oblatione donorum ve-
strorũ,cùm traducitis filios vestros per
ignem,vos polluimini in omnibus ido-
lis vestris vsque hodie: & ego respon-
debo vobis domus Israël? Viuo ego di-
cit Dñs Deus,quia non respondebo vo-
32 bis.*Neque cogitatio mentis vestræ fiet
dicentium: Erimus sicut Gentes, & si-
cut cogitationes terræ vt colamus li-
33 gna & lapides. * Viuo ego, dicit Dñs
Deus, quoniã in manu forti, & in bra-
chio extento,& in furore effuso regna-
34 bo super vos.* Et educam vos de popu-
lis: & congregabo vos de terris, in
quibus dispersi estis, in manu valida, &
in brachio extento, & in furore effuso
35 regnabo super vos.*Et adducam vos in
desertum populorum, & iudicabor vo-
36 biscum ibi facie ad faciam. * Sicut iu-
F dicio contendi aduersum patres vestros
in deserto terræ Ægypti, sic iudicabo
37 vos, dicit Dñs Deus.* Et subiiciam vos
sceptro meo, & inducam vos in vincu-
38 lis fœderis. * Et eligam de vobis trans-
gressores,& impios, & de terra incola-
tus eorum educam eos,& in terram Is-
raël non ingredientur: & scietis quia
39 ego Dominus. * Et vos domus Israël:
Hæc dicit Dñs Deus:Singuli post idola
vestra ambulate, & seruite eis. Quòd si
& in hoc non audieritis me, & nomen
meũ sanctum pollueritis vltrà in mune-
40 ribus vestris, & in idolis vestris: * in
monte sancto meo, in monte excelso
Israël, ait Dñs Deus, ibi seruiet mihi
omnis domus Israël omnes, inquam,in
terra, in qua placebũt mihi,& ibi quæ-
ram primitias vestras, & initium deci-
marum vestrarum in omnibus sanctifi-
41 cationibus vestris.*In odorẽ suauitatis
suscipiam vos,cùm eduxero vos de po-
pulis, & congregauero vos de terris,in
quas dispersi estis, & sanctificabor in
42 vobis in oculis nationũ.*Et scietis quia
G ego Dñs, cùm induxero vos ad terram
Israël in terram,pro qua leuaui manum
meam

mea,vt darem eam patribus vestris.* Et 43
recordamini ibi viarum vestrarum , &
omnium scelerum vestrorum , quibus
polluti estis in eis : & displicebitis vo-
bis in conspectu vestro in omnibus ma-
litiis vestris , quas fecistis. * Et scietis 44
quia ego Dñs, cùm benefecero vobis
propter nomen meum, & nõ secundùm
vias vestras malas , neque secundùm
scelera vestra pessima domus Israël, ait
Dñs Deus. * Et factus est sermo Dñi ad 45
me,dicens: * Fili hominis,pone faciem 46
tuam cõtra viam Austri, & stili ad Afri-
cum, & propheta ad saltum agri meri-
diani. * Et dices saltui meridiano : Au- 47
di verbum Domini:hæc dicit Dominus
Deus:Ecce ego succendam in te ignem
& comburam in te omne lignum viri-
de,& omne lignum aridum:non extin-
guetur flamma succensionis:& combu-
retur in ea omnis facies ab Austro vsq;
ad Aquilonem.*Et videbit vniuersa ca- 48
ro , quia ego Dominus succendi eam,
nec extinguetur.* Et dixi : A, a, a, Do- 49
mine Deus : ipsi dicunt de me:Nunquid
non per parabolas loquitur iste ?

CAP. XXI.

Vaticinatur horrendũ ac multiplicem gladium venturum super Ierusalem,& super filios Ammon , à rege Babylonis : qui tandem etiam in terra sua iudicandus est , penitùsque dissipandus.

ET factus est sermo Dñi ad me , di- 1
cens:*Fili hominis, pone faciẽ tuam 2
ad Ierusalem, & stilla ad sanctuaria, & A
propheta contra humum Israël : * Et 3
dices terræ Israël:Hæc dicit Dñs Deus:
Ecce ego ad te,& eiiciam gladiũ meum
de vagina sua, & occidam in te iustum
& impium.* Pro eo autem quòd occi- 4
di in te iustum & impium,idcircò egre-
dietur gladius meus de vagina sua ad
omnem carnem ab Austro vsq; ad Aqui-
lonem : * Vt sciat omnis caro quia ego 5
Dñs eduxi gladium meum de vagina
sua irreuocabilem. * Et tu fili hominis 6
ingemisce in contritione lumborum,&
in amaritudinibus ingemisce coram
eis.* Cúmque dixerint ad te : Quare tu 7
gemis?dices : Pro auditu : quia venit,& B
tabescet omne cor,& dissoluentur vni-
uersæ manus,& infirmabitur omnis spi-
ritus, & per cuncta genua fluent aquæ :
ecce venit,& fiet,ait Dominus Deus.*Et 8
factus est sermo Domini ad me,dicens:
* Fili hominis propheta, & dices : Hæc 9
dicit Dñs Deus : Loquere : Gladius,gla-
dius exacutus est,& limatus.* Vt cædat 10
victimas, exacutus est : vt splendeat,li-
matus est : qui moues sceptrum filij
mei, succidisti omne lignum. * Et dedi 11
eum ad læuigandum, vt teneatur manu,
iste exacutus est,vt gladius,& iste lima-
tus est , vt sit in manu interficientis.
*Clama, & vlula fili hominis , quia hic 12
C factus est in populo meo,hic in cunctis
ducibus Israël qui fugerant:gladio tra-
diti sunt cum populo meo,idcirco plau-
13 de super femur , * quia probatus est : &
hoc cùm sceptrum subuerterit , & non
14 erit, dicit Dñs Deus. * Tu ergo fili ho-
minis propheta,& percute manu ad ma-
num,& duplicetur gladius, ac triplice-
tur gladius interfectorum : hic est gla-
dius occisionis magnæ,qui obstupesce-
15 re eos facit,*& corde tabescere,& mul-
D tiplicat ruinas.* In omnibus portis eo-
rum dedi conturbationem gladij acuti,
& limati ad fulgendum , amicti ad cæ-
16 dem.* Exacuere, vade ad dexteram,siue
ad sinistram, quocumque faciei tuæ est
17 appetitus.* Quin & ego plaudam manu
ad manum , & implebo indignationem
18 meam, ego Dominus locutus sum. * Et
factus est sermo Domini ad me,dicens:
19 * Et tu fili hominis pone tibi duas vias
vt veniat gladius regis Babylonis : de
terra vna egredientur ambæ : & manu
capiet coniecturam , in capite viæ ci-
20 uitatis coniiciet. * Viam pones vt ve-
E niat gladius ad Rabbath filiorum Am-
mon,& ad Iudã in Ierusalem munitissi-
21 mam.* Stetit enim rex Babylonis in bi-
uio,in capite duarũ viarum, diuinatio-
nem quærens,commiscens sagittas : in-
22 terrogauit idola, exta consuluit. * Ad
dexteram eius facta est diuinatio super
Ierusalem, vt ponat arietes , vt aperiat
os in cæde, vt eleuet vocem in vlulatu,
vt ponat arietes contra portas,vt com-
portet aggerem,vt ædificet munitiones.
23 *Erítq; quasi consulẽs frustra oraculum
in oculis eorum,& sabbatorũ otiũ imi-
tãs:ipse autem recordabitur iniquitatis
24 ad capiendum. * Idcircò hæc dicit Dñs
F Deus : Pro eo quòd recordati estis ini-
quitatis vestræ, & reuelastis præuarica-
tiones vestras , & apparuerunt peccata
vestra in omnibus cogitationibus ve-
stris : pro eo, inquam , quòd recordati
25 estis, manu capiemini.* Tu autẽ profa-
ne,impie dux Israël, cuius venit dies in
26 tẽpore iniquitatis præfinita:*Hæc dicit
Dñs Deus : Aufer cidarim , tolle coro-
nam:nónne hæc est, quæ humilem sub-
27 leuauit,& sublimem humiliauit ? * Ini-
quitatem,iniquitatem,iniquitatem po-
nã eam:& hoc non factũ est, donec ve-
28 niret cuius est iudicium,& tradã ei.* Et
G tu fili hominis propheta,& dic.Hæc di-
cit Dñs Deus ad filios Ammon , & ad
opprobriũ eorum,& dices:Mucro, mu-
cro,euagina te ad occidendum, lima te
29 vt interficias,& fulgeas, * cùm tibi vi-
derentur vana , & diuinarentur menda-
cia : vt dareris super colla vulneratorũ
impiorum , quorum venit dies in tem-
30 pore iniquitatis præfinita. * Reuertere
ad vaginam tuam,in loco in quo crea-
tus es,in terra natiuitatis tuæ iudicabo

te, * & effundam super te indignatio- 31
nem meam; in igne furoris mei sufflabo
in te, dabóque te in manus hominum
insipientium, & fabricantium interi-
tum.* Igni eris cibus, sanguis tuus erit
in medio terræ, obliuioni traderis:
quia ego Dominus locutus sum.

CAP. XXII.

Varia narrat scelera Ierosolymis perpetrata propter quæ dicit se super eos effusurum indignationem suam, narrátque scelera sacerdotum, principum pseudoprophetarum, ac populi terræ, vt nullus inuentus sit qui pro auertendo furore Domini se opponeret.

ET factum est verbum Dñi ad me,di- 1
cens: *Et tu fili hominis nónne iu- 2
dicas, nónne iudicas ciuitatem sangui- A
num?* & ostendes ei omnes abomina- 3
tiones suas, & dices: Hæc dicit Dñs
Deus: Ciuitas effundens sanguinem in
medio sui,vt veniat tempus eius:& quæ
fecit idola contra semetipsum, vt pol-
lueretur:* In sanguine tuo, qui à te ef- 4
fusus est,deliquisti:& in idolis tuis,quę
fecisti polluta es: & appropinquare
fecisti dies tuos, & adduxisti tempus
annorum tuorum: propterea dedi te
opprobrium Gentibus,& irrisionē vni-
uersis terris.* Quæ iuxta sunt, & quæ 5
procul à te,triumphabunt de te: sordi-
da,nobilis,grandis interitu.*Ecce prin- 6
cipes Israël singuli in brachio suo fue-
runt in te, ad effundendum sanguinem.
* Patrem & matrem contumeliis affe- 7
cerunt in te, aduenam calumniati sunt B
in medio tui,pupillū & viduam contri-
stauerūt apud te: * Sāctuaria mea spre- 8
uisti,& sabbata mea polluisti.* Viri de- 9
tractores fuerunt in te ad effundendum
sanguinem, & super montes comederūt
in te, scelus operati sunt in medio tui.
*Verecundiora patris discooperuerunt 10
in te, immunditiam menstruatæ humi-
liauerunt in te:*||Et vnusquisq; in vxo- 11
rem proximi sui operatus est abomina-
tionem, & socer nurum suam polluit
nefariè, frater sororē suam filiā patris
sui oppressit in te.*Munera acceperunt, 12
apud te ad effundendū sanguinem:vsu-
ram, & superabundantiam accepisti, & C
auarè proximos tuos calumniabaris:
meíq; oblita es ait Dñs Deus.*Ecce cō- 13
plosi manus meas super auaritiam tuā,
quam fecisti; & super sanguinē qui ef-
fusus est in medio tui.*Nunquid sustine- 14
bit cor tuum, aut præualebunt manus
tuæ, in diebus, quos ego faciam tibi?
ego Dñs locutus sum,& faciam.*Et dis- 15
pergam te in nationes,& vētilabo te in
terras,& deficere faciam immunditiam
tuam à te.*Et possidebo te in conspectu 16
Gentium:& scies quia ego Dñs.* Et fa- 17
ctum est verbum Dñi ad me,dicens:*Fi- 18
li hominis,versa est mihi domus Israël D
in scoriam:omnes isti æs,& stannum,&
ferrum,& plumbum in medio fornacis:
19 scoria argenti facti sunt. * Propterea
hæc dicit Dñs Deus:Eo quòd versi estis
omnes in scoriam, propterea ecce ego
congregabo vos in medio Ierusalem,
20 *congregatione argenti,& æris,& stan-
ni, & ferri, & plumbi in medio forna-
cis: vt succendam in ea ignem ad con-
flandum,sic congregabo in furore meo,
& in ira mea & requiescam: & confla-
21 bo vos.*Et congregabo vos, & succen-
E dam vos in igne furoris mei,& confla-
22 bimini in medio eius.*Vt conflatur ar-
gentum in medio fornacis, sic eritis in
medio eius:& scietis quia ego Dñs cùm
effuderim indignationem meam super
23 vos. * Et factum est verbum Dñi ad me,
24 dicens:*Fili hominis, dic ei.Tu es terra
immunda,& non compluta in die furo-
25 ris.*Coniuratio prophetarum in medio
eius, sicut leo rugiens,rapiénsque præ-
dam,animas deuorauerunt,opes & pre-
tium acceperunt, viduas eius multipli-
26 cauerunt in medio illius. * Sacerdotes
F eius contempserunt legem meam, &
polluerunt sanctuaria mea: inter san-
ctum & profanum non habuerūt distan-
tiam:& inter pollutum & mundum non
intellexerunt: & à sabbatis meis auer-
terunt oculos suos, & coinquinabar in
27 medio eorum.*|| Principes eius in me-
dio illius, quasi lupi rapientes prædam
ad effundendum sanguinem & ad per-
dendas animas,& auarè ad sectanda lu-
28 cra.*Prophetę autem eius liniebant eos
G absque temperamento, videntes vana,
& diuinantes eis mendacium dicentes:
Hæc dicit Dñs Deus, cùm Dñs non sit
29 locutus.*Populi terræ calumniabantur
calumniam,& rapiebant violenter:ege-
num & pauperem affligebant, & adue-
nam opprimebant calumnia absque iu-
30 dicio.* Et quæsiui de eis virum, qui in-
terponeret sepem, & staret oppositus
contra me pro terra,ne dissiparem eam:
31 & non inueni. * Et effudi super eos in-
dignationem meam, in igne iræ meæ
consumpsi eos: viam eorum in caput
eorum reddidi,ait Dominus Deus.

|| Ier. 5.b.7.

|| Michææ 3.d.11. Soph. 3.a.3.

CAPVT XXIII.

Sub figura multiplicium stuprorum duarum meretricum Ollæ & Oolibæ ac punitionis earum, ostendit Dominus variam idololatriam Samariæ & Ierusalem, propter quam tradendi sunt in opprobrium Gentibus, quarum sunt idololatriam imitati.

1 ET factus est sermo Dñi ad me, di-
2 cens: * Fili hominis, duæ mulieres
3 filiæ matris vnius fuerunt, & forni-
A catæ sunt in Ægypto, in adolescentia
sua fornicatæ sunt:ibi subacta sunt vbe-
ra earum,& fractæ sunt mammę puber-
4 tatis earū.* Nomina autē earum, Oolla
maior

maior, & Ooliba soror eius minor: &
habui eas, & pepererunt filios & filias.
Porrò earũ nomina, Samaria Oolla, &
Ierusalem Ooliba.* Fornicata est igitur 5
super me Oolla, & insaniuit in amato-
res suos, in Assyrios propinquantes,* ve- 6
stitos hyacintho, principes, & magistra-
tus, iuuenes cupidinis, vniuersos equi-
tes, ascensores equorum.* Et dedit for- 7
nicationes suas super eos electos filios
Assyriorum vniuersos: & in omnibus
in quos insaniuit, in immũditiis eorum
polluta est. * Insuper & fornicationes 8
suas, quas habuerat in Ægypto, non re- B
liquit: nam & illi dormierunt cum ea
in adolescentia eius, & illi confregerũt
vbera pubertatis eius, & effuderunt for-
nicationem suam super eam.*Propterea 9
tradidi eam in manus amatorum suo-
rum, in manus filiorum Assur, super
|| Sup. 16. d. 37. quorum insaniuit libidine.* || Ipsi dis- 10
cooperuerunt ignominiam eius, filios
& filias eius tulerunt, & ipsam occi-
derunt gladio: & factæ sunt famosæ
mulieres, & iudicia perpetrauerunt in
ea.* Quod cùm vidisset soror eius Oo- 11
liba, plusquam illa insaniuit libidine:
& fornicationem suam super fornica-
tionem sororis suæ * ad filios Assyrio- 12
rum præbuit impudenter, ducibus &
magistratibus ad se venientibus, indutis
veste varia, equitibus qui vectabantur
equis, & adolescentibus forma cunctis
egregia. * Et vidi quòd polluta esset via 13
vna ambarum. * Et auxit fornicationes 14
suas: cúmque vidisset viros depictos in C
pariete, imagines Chaldæorũ expressas
coloribus, * & accinctos balteis renes, 15
& tiaras tinctas in capitibus eorũ, for-
mam ducum omnium, similitudinem fi-
liorum Babylonis, terræq; Chaldæorũ,
in qua orti sunt, * insaniuit super eos 16
concupiscentia oculorum suorum, &
misit nuntios ad eos in Chaldæã.*Cúm- 17
que venissent ad eam filij Babylonis ad
cubile mammarum, polluerũt eam stu-
pris suis, & polluta est ab eis, & satura-
ta est anima eius ab illis. * Denudauit 18
quoque fornicationes suas, & discoope-
ruit ignominiam suam: & recessit ani-
ma mea ab ea, sicut recesserat anima
mea à sorore eius.*Multiplicauit enim 19
fornicationes suas, recordans dies ado-
lescentiæ suæ, quibus fornicata est in
terra Ægypti.* Et insaniuit libidine su- 20
per concubitum eorum, quorum carnes
sunt vt carnes asinorum; & sicut fluxus D
equorum, fluxus eorum. * Et visitasti 21
scelus adolescentię tuæ, quando subacta
sunt in Ægypto vbera tua, & confractæ
sunt mãmæ pubertatis tuæ.* Propterea 22
Ooliba, hæc dicit Dñs Deus: Ecce ego
suscitabo omnes amatores tuos contra
te, de quibus satiata est anima tua: &
congregabo eos aduersũ te in circuitu;
23 * Filios Babylonis, & vniuersos Chal-
dæos, nobiles, tyrannósq; & principes,
omnes filios Assyriorum, iuuenes forma
egregia, duces, & magistratus vniuersos,
principes principum, & nominatos as-
24 censores equorum: *& venient super te
instructi curru & rota, multitudo po-
pulorum: lorica, & clypeo, & galea ar-
mabuntur contra te vndiq; & dabo co-
rã eis iudicium, & iudicabunt te iudi-
25 ciis suis. *Et ponam zelum meum in te,
quem exercent tecum in furore: nasum
tuum, & aures tuas præcident: & quæ
remanserint, gladio concident: ipsi fi-
lios tuos, & filias tuas capient: & nouis-
26 simum tuum deuorabitur igni. * Et de-
nudabunt te vestimentis tuis, & tollent
27 vasa gloriæ tuæ.*Et requiescere faciam
scelus tuũ de te, & fornicationem tuam
E de terra Ægypti: nec leuabis oculos
tuos ad eos, & Ægypti non recordabe-
28 ris amplius.*Quia hæc dicit Dñs Deus:
Ecce ego tradam te in manus eorum,
quos odisti, in manus, de quibus satia-
29 ta est anima tua. * Et agent tecum in
odio, & tollent omnes labores tuos, &
dimittent te nudã, & ignominia plenã,
& reuelabitur ignominia fornicationũ
tuarũ, scelus tuũ, & fornicationes tuæ.
30 * Fecerunt hæc tibi, quia fornicata es
post Gentes, inter quas polluta es in
31 idolis earum.*In via sororis tuæ ambu-
lasti, & dabo calicem eius in manu tua.
32 *Hæc dicit Dñs Deus: Calicem sororis
tuæ bibes profundum & latum: eris in
derisum, & in subsannationem, quæ est
33 capacissima.*Ebrietate, & dolore reple-
beris: calice mœroris, & tristitiæ, cali-
34 ce sororis tuæ Samariæ. * Et bibes il-
lum, & epotabis vsque ad feces, & fra-
gmenta eius deuorabis, & vbera tua la-
cerabis: quia ego locutus sum, ait Dñs
35 Deus.* Propterea hæc dicit Dñs Deus:
Quia oblita es mei, & proiecisti me post
corpus tuum, tu quoque porta scelus
36 tuum, & fornicationes tuas.*Et ait Dñs
F ad me, dicens: Fili hominis numquid
iudicas Oollam, & Oolibam, & annun-
37 tias eis scelera earum?* Quia adultera-
tæ sunt, & sanguis in manibus earum, &
cum idolis suis fornicatæ sunt: insuper
& filios suos, quos genuerunt mihi, ob-
38 tulerunt eis ad deuorandum. * Sed &
hoc fecerunt mihi: polluerunt sanctua-
rium meum in die illa, & sabbata mea
39 prophanauerunt.*Cúmque immolarent
filios suos idolis suis, & ingrederentur
sanctuarium meum in die illa vt pol-
luerent illud: etiam hæc fecerũt in me-
40 dio domus meæ.*Miserunt ad viros ve-
nientes de longe, ad quos nuntium mi-
serant: itaque ecce venerunt: quibus te
lauasti, & circumlinisti stibio oculos
41 tuos, & ornata es mundo muliebri.*Se-
disti in lecto pulcherrimo, & mensa or-

nata

nata est ante te:thymiama meum,& vn-
guentum meum posuisti super eam. *Et 42
vox multitudinis exultantis erat in ea,
& in viris, qui de multitudine hominũ
adducebantur, & veniebant de deserto,
posuerunt armillas in manibus eorũ, &
coronas speciosas in capitibus eorum.
* Et dixi ei,quæ attrita est in adulte- 43
riis:Nunc fornicabitur in fornicatione G
sua etiam hæc. *Et ingressi sunt ad eam 44
quasi ad mulierem meretricem : sic in-
grediebantur ad Oollam , & Oolibam,
mulieres nefarias. *Viri ergo iusti,sunt: 45
hi iudicabunt eas iudicio adulterarum,
& iudicio effundẽtium sanguinem:quia
adulteræ sunt , & sanguis in manibus
earũ. *Hæc enim dicit Dñs Deus:Adduc 46
ad eas multitudinem,& trade eas in tu-
multum,& in rapinã:*Et lapidentur la- 47
pidibus populorũ, & confodiantur gla-
diis eorum:filios,& filias earum interfi-
cient, & domos earum igne succẽdent.
*Et auferam scelus de terra , & dicent 48
omnes mulieres ne faciant secundùm
scelus earũ. * Et dabunt scelus vestrum 49
super vos,& peccata idolorũ vestrorum
portabitis:&scietis quia ego Dñs Deus.

CAP. XXIV.

Sub figura ollæ , electioribus carnium partibus ac oßibus plenæ:ignique admotæ,& sub figura mortis vxoris Ezechielis,pro qua iussus est nullum facere luctum , significat Dominus domum Israël in exitium tradendam , filiósque eius trucidandos , nullo sequente luctu præ animi stupore.

ET factum est verbum Dñi ad me in 1
anno nono,in mense decimo,decima A
die mensis,dicens: *Fili hominis scribe 2
tibi nomen diei huius , in qua confir-
matus est rex Babylonis aduersum Ie-
rusalẽ hodie. *Et dices per prouerbium 3
ad domum irritatricem parabolam : &
loquêris ad eos: Hæc dicit Dñs Deus:
Pone ollam ; pone,inquam, & mitte in
eam aquã. *Congere frusta eius in eam, 4
omnem partẽ bonam, femur & armum,
electa & ossibus plena. * Pinguissimum 5
pecus assume,cõpone quoquè strues os- B
siũ sub ea:efferbuit coctio eius,&disco-
cta sunt ossa illius in medio eius.*Pro- 6
pterea hæc dicit Dñs Deus: Væ ciuitati
sanguinum ollæ, cuius rubigo in ea est,
& rubigo eius nõ exiuit de ea:per par-
tes & per partes suas eiice eam,non ce-
cidit super eam sors.*Sãguis enim eius 7
in medio eius est, super limpidissimam
petram effudit illum : non effudit illum
super terram vt possit operiri puluere.
* Vt superinducerem indignationem 8
meam, & vindicta vlciscerer : dedi san- C
guinem eius super petram limpidissi-
mam ne operiretur. *Propterea hæc di- 9
||Nah. cit Dñs Deus : ||Væ ciuitati sanguinum,
3.a.1. cuius ego grandẽ faciam pyram. *Con- 10
gere ossa,quæ igne succendã: consumẽ- Hab.
tur carnes, & coquetur vniuersa cõpo- 2.c.12
11 sitio , & ossa tabescent. * Pone quoque
eam super prunas vacuam,vt incalescat
& liquefiat æs eius:& confletur in me-
dio eius inquinamentum eius & consu-
12 matur rubigo eius: *multo labore suda-
tum est,& non exiuit de ea nimia rubi-
13 go eius,neque per ignem. *Immunditia
D tua execrabilis : quia mundare te vo-
lui,& non es mundata à sordibus tuis :
sed nec mundaberis priùs, donec quies-
cere faciam indignationẽ meam in te.
14 * Ego Dñs locutus sum:Veniet & faciã:
non transeam,nec parcam,nec placabor
iuxta vias tuas , & iuxta adinuentiones
15 tuas iudicabo te , dicit Dñs. *Et factum
16 est verbum Dñi ad me,dicens: *Fili ho-
minis , ecce ego tollo à te desiderabile
oculorũ tuorũ in plaga:& non planges,
neque plorabis,neq; fluent lacrymę tuę.
17 * Ingemisce tacens, mortuorum luctum
non facies :corona tua circumligata sit
E tibi , & calceamenta tua erunt in pedi-
bus tuis,nec amictu ora velabis,nec ci-
18 bos lugentium comedes. * Locutus sum
ergo ad populum manè , & mortua est
vxor mea vesperè : fecique manè sicut
19 præceperat mihi. * Et dixit ad me po-
pulus : Quare non indicas nobis , quid
20 ista significent,quæ tu facis ? *Et dixi ad
eos:Sermo Dñi factus est ad me,dicens:
21 Loquere domui Israël. * Hæc dicit Dñs
Deus. Ecce ego polluã sanctuariũ meũ,
superbiam imperij vestri, & desiderabi-
F le oculorum vestrorum , & super quo
pauet anima vestra : filij vestri , & filiæ
vestræ, quas reliquistis , gladio cadent.
22 * Et facietis sicut feci : Ora amictu non
velabitis , & cibos lugentium non co-
23 medetis. * Coronas habebitis in capiti-
bus vestris , & calceamenta in pedibus;
non plangetis,neque flebitis, sed tabes-
cetis in iniquitatibus vestris , & vnus-
24 quisque gemet ad fratrẽ suum.*Eritque
G Ezechiel vobis in portentum : iuxta
omnia , quæ fecit, facietis cùm venerit
25 istud;& scietis quia ego Dñs Deus. * Et
tu fili hominis,ecce in die, qua tollã ab
eis fortitudinem eorum, & gaudium di-
gnitatis & desiderium oculorũ eorum,
super quo requiescunt animæ eorum,
26 filios & filias eorũ. *In die illa cùm ve-
nerit fugiens ad te , vt annuntiet tibi.
27 * In die,inquam, illa aperietur os tuum
cum eo,qui fugit;& loquêris,& non si-
lebis vltrà:erisque eis in portentum, &
scietis, quia ego Dominus.

CAP. XXV.

Regionibus Ammon, Moab, Idumææ & Palestinæ minatur Dominus exitiũ, eo quòd filios Israël afflixerint , & de ipsorum afflictione exultauerint.

1 ET factus est sermo Domini ad me,
A dicens. *Fili hominis pone faciẽ tuã
con

contra filios Ammon, & prophetabis
de eis.* Et dices filiis Ammon: Audite 3
verbum Domini Dei: Hæc dicit Domi-
nus Deus: Pro eo quod dixisti: Euge,
euge super sanctuarium meū, quia pol-
lutum est; & super terrā Israël, quoniā
desolata est; & super domū Iuda, quo-
niā ducti sunt in captiuitatem:* Idcir- 4
co ego tradam te filiis orientalibus in
hereditatem, & collocabunt caulas tuas
in te, & ponent in te tentoria sua: Ipsi
comedent fruges tuas: & ipsi bibent lac
tuum.* Dabóque Rabbath in habitaculū 5
camelorū & filios Ammon in cubile pe- B
corum, & scietis quia ego Dñs.* Quia 6
hæc dicis Dñs Deus: Pro eo quòd plau-
sisti manu, & percussisti pede, & gauisa
es ex toto affectu super terram Israël:
* Idcirco ecce ego extendā manū meam 7
super te, & tradā te in direptionē Gen-
tium, & interficiā te de populis, & per-
dam de terris, & conteram: & scies quia
ego Dñs.* Hæc dicit Dñs Deus: Pro eo 8
quòd dixerunt Moab & Seir: Ecce sicut
omnes Gentes, domus Iuda: * Idcirco 9
ecce ego aperiam humerum Moab, de
ciuitatibus, de ciuitatibus, inquā, eius, & C
de finibus eius, inclytas terræ Bethie-
simoth, & Beelmeon, & Cariatahim, * fi- 10
liis Orientis cum filiis Ammon, & dabo
eam in hæreditatem: vt non sit vltra
memoria filiorū Ammon in Gentibus:
* Et in Moab faciam iudicia: & scient 11
quia ego Dñs.* Hæc dicit Dñs Deus: Pro 12
eo quòd fecit Idumæa vltionem vt se
vindicaret de filiis Iuda, peccauitque
delinquens, & vindictam expetiuit de
eis: * Idcirco hæc dicit Dñs Deus: Ex- 13
tendam manum meam super Idumæā,
& auferā de ea hominem & iumentum,
& faciam eam desertā ab Austro: & qui
sunt in Dedan, gladio cadent.* Et dabo 14
vltionem meam super Idumæam per
manum populi mei Israël: & facient in
Edom, iuxta iram meā, & furorē meum:
& scient vindictam meam, dicit Domi-
nus Deus.* Hæc dicit Dñs Deus: Pro eo 15
quòd fecerunt Palæstini vindictam, & D
vlti se sunt toto animo, interficientes,
& implentes inimicitias veteres: * Pro- 16
pterea hæc dicit Dñs Deus: Ecce ego
extendam manum meam super Palæsti-
nos, & interficiam interfectores: & per-
dam reliquias maritimæ regionis: * fa- 17
ciámq; in eis vltiones magnas arguens
in furore, & scient quia ego Dñs, cum
dedero vindictam meam super eos.

CAP. XXVI.

Tyri inclytæ vrbis prædicit Dominus euersionem, eo quod super vastatione Ierusalem exultauerit.

ET factum est in vndecimo anno pri- 1
ma mensis, factus est sermo Dñi ad A
me, dicens: * Fili hominis, pro eo 2
quòd dixit Tyrus de Ierusalem: Euge
confractæ sunt portæ populorum, con-
uersa est ad me: implebor, deserta est.
3 * Propterea hæc dicit Dñs Deus: Ecce
ego super te Tyre, & ascendere faciam
ad te gentes multas, sicut ascendit ma-
4 re fluctuans.* Et dissipabūt muros Tyri,
& destruent turres eius: & radam pul-
uerem eius de ea, & dabo eam in lim-
5 pidissimam petram.* Siccatio sagenarū
erit in medio maris, quia ego locutus
sum; ait Dñs Deus: & erit in direptio-
6 nem Gentibus.* Filiæ quoque eius, quę
sunt in agro, gladio interficientur: &
7 scient quia ego Dominus. * Quia hæc
dicit Dominus Deus: ecce ego adducam
ad Tyrum Nabuchodonosor regem Ba-
bylonis ab Aquilone, regem regū, cum
equis, & curribus, & equitibus, & cœtu,
8 populóque magno. * Filias tuas, quæ
B sunt in agro, gladio interficiet: & circū-
dabit te munitionibus, & comportabit
aggerem in gyro: & eleuabit contra te
9 clypeum.* Et vineas, & arietes tempera-
bit in muros tuos, & turres tuas de-
10 struet in armatura sua. * Inundatione
equorum eius operiet te puluis eorū: à
sonitu equitum, & rotarum, & curruum
mouebuntur muri tui, cùm ingressus
fuerit portas tuas quasi per introitum
11 vrbis dissipatæ.* Vngulis equorum suo-
rum conculcabit omnes plateas tuas:
populum tuum gladio cædet, & statuæ
12 tuæ nobiles in terram corruēt. * Vasta-
bunt opes tuas, diripient negotiationes
tuas & destruent muros tuos, & domos
tuas pręclaras subuertēt: & lapides tuos
& ligna tua, & puluerem tuum in medio
13 aquarum ponent.* || Et quiescere faciam || Ier.
C multitudinem canticorum tuorum, & 7. g.
sonitus cithararū tuarum non audietur 34.
14 amplius. * Et dabo te in limpidissimam
petrā, siccatio sagenarū eris, nec ædifi-
caberis vltrà: quia ego locutus sum, ait
15 Dominus Deus. * Hæc dicit Dñs Deus
Tyro: Nunquid non à sonitu ruinæ tuæ,
& gemitu interfectorum tuorum, cum
occisi fuerint in medio tui, commoue-
16 buntur insulæ?* Et descendēt de sedibus
suis omnes principes maris: & auferent
exuuias suas, & vestimenta sua varia
abiicient, & induentur stupore: in terra
sedebunt, & attoniti super repentino
17 casu tuo admirabuntur: * Et assumentes
super te lamentū, dicent tibi: Quomodo
periisti, quæ habitas in mari, vrbs incly-
ta, quæ fuisti fortis in mari cum habi-
tatoribus tuis, quos formidabant vni-
18 uersi.* Nunc stupebunt naues in die pa-
D uoris tui: & turbabūtur insulæ in mari,
19 eo quòd nullus egrediatur ex te.* Quia
hæc dicit Dñs Deus: Cùm dedero te vr-
bem desolatam, sicut ciuitates quæ non
habitantur: & adduxero super te abys-
20 sum, & operuerint te aquæ multæ: * Et
detraxero te cum his qui descendūt in
lacum

lacum ad populum sempiternum, & col-
locauero te in terra nouissima sicut
solitudines veteres, cum his qui dedu-
cuntur in lacum, vt non habiteris: por-
rò cùm dedero gloriam in terra viuen-
tium, * in nihilum redigam te, & non 21
eris, & requisita non inuenieris vltra
in sempiternum, dicit Dominus Deus.

CAPVT XXVII.

Tyri vrbis maritimæ ac opulentißimæ ruina defletur enarratis mercibus quæ à quaque regione ad eam deferri solēt.

ET factum est verbum Dñi ad me, di- 1
cens: *Tu ergo fili hominis assume 2
super Tyrum lamentum: * Et dices Ty- 3
ro: quæ habitat in introitu maris, ne- A
gotiationi populorum ad insulas mul-
tas: Hæc dicit Dñs Deus. O Tyre, tu
dixisti: Perfecti decoris ego sum, * & 4
in corde maris sita. Finitimi tui, qui te
ædificauerunt, impleuerunt decorem
tuum: * abietibus de Sanir extruxerunt 5
te cum omnibus tabulatis maris, cedrū
de Libano tulerunt vt facerent tibi ma-
lum. * Quercus de Basan dolauerunt in 6
remos tuos: & transtra tua fecerunt tibi
ex ebore Indico, & prætoriola de Insu-
lis Italiæ. *Byssus varia de Ægypto tex- 7
ta est tibi in velum vt poneretur in ma- B
lo: hyacinthus & purpura de insulis
Elisa facta sunt operimentū tuum. *Ha- 8
bitatores Sidonis & Aradij fuerunt re-
miges tui: sapientes tui, Tyre, facti sunt
gubernatores tui. *Senes Giblij, & pru- 9
dētes eius, habuerunt notas ad ministe-
rium variæ supellectilis tuæ: omnes na-
ues maris, & nautæ earū fuerunt in po-
pulo negotiationis tuæ. *Persę, & Lidij, 10
& Libyes erant in exercitu tuo viri bel-
latores tui: clypeum, & galeam suspen-
derunt in te pro ornatu tuo. *Filij Ara- 11
dij cum exercitu tuo erāt super muros
tuos in circuitu: sed & Pygmæi, qui erāt
in turribus tuis, pharetras suas suspen-
derunt in muris tuis per gyrū: ipsi con-
pleuerunt pulchritudinem tuam. * Car- 12
thaginēses negotiatores tui, à multitu- C
dine cunctarū diuitiarum, argento, fer-
ro, stanno, plūbóque, repleuerunt nun-
dinas tuas. *Græcia, Thubal, & Mosoch, 13
ipsi institores tui mancipia, & vasa ærea
aduexerunt populo tuo. * De domo 14
Thogorma, equos, & equites, & mulos
adduxerunt ad forum tuum. * Filij De- 15
dan negotiatores tui: insulæ multæ, ne-
gotiatio manus tuæ: dentes eburneos &
hebeninos commutauerunt in pretio
tuo. * Syrus negotiator tuus propter 16
multitudinem operum tuorum, gem-
mam, & purpuram & scutulata, & bys-
sum, & sericum, & chodchod propo-
suerunt in mercatu tuo. * Iuda & terra 17
Israël ipsi institores tui in frumento D
primo, balsamū, & mel, & oleum, & resi-
nam proposuerunt in nundinis tuis
18 * Damascenus negotiator tuus in mul-
titudine operū tuorum, in multitudine
diuersarum opum in vino pingui in la-
19 nis coloris optimi. * Dan, & Græcia, &
Mosel, in nundinis tuis proposuerunt
ferrum fabrefactū: stacte & calamus in
20 negotiatione tua. *Dedan institores tui
21 in tapetibus ad sedendū. *Arabia & vni-
uersi principes Cedar, ipsi negotiatores
manus tuæ: cum agnis, & arietibus, &
22 hœdis venerūt ad te negotiatores tui.*
E Vēditores Saba, & Reema, ipsi negotia-
tores tui: Cum vniuersis primis aroma-
tibus, & lapide pretioso, & auro, quod
23 proposuerunt in mercatu tuo. * Haran,
& Chene, & Edē, negotiatores tui: Saba,
24 Assur, & Chelmad, venditores tui. *Ipsi
negotiatores tui multifariam inuolu-
cris hyacinthi, & polymitorum, gazarū-
que pretiosarū, quæ obuolutæ & astri-
ctæ erant funibus: cedros quoque ha-
25 bebant in negotiationibus tuis. Naues
maris, principes tui in negotiatione
tua: & repleta es, & glorificata nimis in
26 corde maris. * In aquis multis adduxe-
runt te remiges tui: ventus auster con-
27 triuit te in corde maris. *Diuitię tuæ, &
F thesauri tui & multiplex instrumentū
tuum nautæ tui, & gubernatores tui, qui
tenebant supellectilem tuam & populo
tuo præerant: viri quoque bellatores
tui, qui erant in te, cum vniuersa multi-
tudine tua, quæ est in medio tui: cadēt
28 in corde maris in die ruinæ tuæ. *A so-
nitu clamoris gubernatorum tuorum
29 conturbabuntur classes. *Et descendent
de nauibus suis omnes qui tenebant re-
mum: nautæ & vniuersi gubernatores
30 maris in terra stabunt: *& eiulabunt su-
per te voce magna, & clamabunt ama-
rè: & superiacient puluerem capitibus
31 suis, & cinere conspergentur. * Et radēt
super te caluitium, & accingentur cili-
ciis: & plorabūt te in amaritudine ani-
32 mæ ploratu amarissimo. * Et assument
G super te carmen lugubre: & plāgent te:
Quæ est vt Tyrus, quæ obmutuit in me-
33 dio maris? *Quæ in exitu negotiationū
tuarum de mari implesti populos mul-
tos in multitudine diuitiarum tuarum,
& populorum tuorum ditasti reges ter-
34 ræ. * Nunc cōtrita es à mari, in profun-
dis aquarum opes tuæ, & omnis multi-
tudo tua, quæ erat in medio tui, cecide-
35 runt. * Vniuersi habitatores insularum
obstupuerunt super te: & reges earum
omnes tempestate perculsi mutauerunt
36 vultus. * Negotiatores populorum sibi-
lauerunt super te: ad nihilum deducta
es, & non eris vsque in perpetuum.

CAPVT XXVIII.

Ruina regis Tyri, maxima gloria prius exaltati, ob nimiam ipsius superbiam aliásque iniquitates: similiter & vastatio Sidonis, ac reductio filiorum Israël

Israël in terram suam, vastatis ipso-
rum inimicis.

1 ET factus est sermo Dñi ad me,dicēs:
2 *Fili hominis,dic principi Tyri:Hęc
A dicit Dñs Deus: Eo quòd eleuatum est
cor tuum,& dixisti: Deus ego sum,& in
cathedra Dei sedi in corde maris: cùm
sis homo, & non Deus, & dedisti cor
3 tuū quasi cor Dei. * Ecce sapientior es
tu Daniele:omne secretū non est abscō-
4 ditū à te.*In sapientia & prudentia tua
fecisti tibi fortitudinē: & acquisisti au-
5 rū & argentū in thesauris tuis.*In mul-
B titudine sapiētiæ tuæ, & in negotiatio-
ne tua multiplicasti tibi fortitudinē: &
6 eleuatum est cor tuum in robore tuo.*
Propterea hæc dicit Dñs De⁹:Eo quod
7 eleuatū est cor tuum quasi cor Dei:*id-
circo ecce ego adducā super te alienos
robustissimos gētiū: & nudabūt gladios
suos super pulchritudinē sapientiæ tuæ
8 & polluent decorē tuum. *Interficient,
& detrahent te: & morieris in interitu
9 occisorum in corde maris. * Numquid
dicens loqueris: Deus ego sum, coram
interficientibus te:cùm sis homo,&non
10 Deus, in manu occidentium te?*Morte
C incircūcisorum morieris in manu alie-
norum: quia ego locutus sum, ait Dñs
11 Deus. * Et factus est sermo Dñi ad me,
dicens: Fili hominis leua planctū super
12 regem Tyri: *& dices ei:Hæc dicit Dñs
Deus: Tu signaculum similitudinis,ple-
13 nus sapientia, & perfectus decore, * in
deliciis paradisi Dei fuisti: omnis lapis
D pretiosus operimentum tuum: sardius,
topazius,& iaspis, chrysolitus,& onyx,
& berillus,sapphirus,& carbunculus, &
smaragdus: aurum opus decoris tui: &
foramina tua in die, qua conditus es,
14 præparata sunt. * Tu cherub extentus,&
protegens, & posui te in monte sancto
Dei, in medio lapidum ignitorum am-
15 bulasti. *Perfectus in viis tuis à die cō-
ditionis tuæ, donec inuenta est iniqui-
16 tas in te.*In multitudine negotiationis
tuæ repleta sunt interiora tua iniqui-
tate & peccasti:& eieci te de mōte Dei,
& perdidi te, & cherub protegens, de
17 medio lapidū ignitorū.*Et eleuatum est
cor tuū in decore tuo, perdidisti sapiē-
E tiā tuam in decore tuo, in terrā proie-
ci te:ante faciem regū dedi te vt cerne-
18 rent te. * In multitudine iniquitatum
tuarum,& iniquitate negotiationis tuę
polluisti sanctificationem tuam:produ-
cam ergo ignem de medio tui, qui co-
medat te, & dabo te in cinerem super
terram in conspectu omnium videntiū
19 te.*Omnes,qui viderint te in Gentibus,
obstupescent super te: nihili factus es,
20 & non eris in perpetuum. * Et factus
21 est sermo Dñi ad me, dicens: *Fili ho-
minis pone faciem tuam contra Sido-
22 nem: & prophetabis de ea, * & dices:
Hæc dicit Dñs Deus:Ecce ego ad te Si-
F don, & glorificabor in medio tui: &
scient quia ego Dñs, cùm fecero in ea
23 iudicia,& sanctificatus fuero in ea. *Et
immittam ei pestilentiam,& sanguinem
in plateis eius:& corruent interfecti in
medio eius gladio per circuitum: &
24 scient quia ego Dominus. *Et non erit
vltrà domui Israël offendiculum ama-
ritudinis,& spina dolorem inferens vn-
dique per circuitum eorum,qui aduer-
santur eis: & scient quia ego Dominus
25 Deus. * Hæc dicit Dñs Deus: Quando
G congregauero domum Israël de popu-
lis,in quibus dispersi sunt,sanctificabor
in eis coram Gentibus:& habitabunt in
terra sua, quam dedi seruo meo Iacob.
26 * Et habitabunt in ea securi: & ædifi-
cabunt domos, & plantabunt vineas,&
habitabunt confidenter,cum fecero iu-
dicia in omnibus, qui aduersantur eis
per circuitum: & scient quia ego Do-
minus Deus eorum.

CAP. XXIX.

Aduersus regem Ægypti ac regnum eius, in solitudinem redigendum, post 40. tamen annos reuocandum, licet non ad pristinam gloriam. Terra Ægypti datur Nabuchodonosor, eo quod cum suo exercitu laborauerit deuastando Tyrum.

1 IN anno decimo,decimo mense,vnde-
A cima die mensis, factum est verbum
2 Dñi ad me,dicens: *Fili hominis pone
faciem tuam contra Pharaonem regem
Ægypti, & prophetabis de eo, & de
3 Ægypto vniuersa: *Loquere, & dices:
Hæc dicit Dñs Deus: Ecce ego ad te
Pharao rex Ægypti draco magne, qui
cubas in medio fluminum tuorum, &
dicis: Meus est fluuius, & ego feci me-
4 metipsum.*Et ponam frenum in maxil-
lis tuis:& agglutinabo pisces fluminum
tuorum squamis tuis:& extraham te de
medio fluminum tuorum, & vniuersi
5 pisces tui squamis tuis adhærebunt. *Et
B proiiciā te in desertum,& omnes pisces
fluminis tui: super faciem terræ cades,
non colligeris, neque cōgregaberis:be-
stiis terræ,& volatilibus cæli dedi te ad
6 deuorandum.*Et scient omnes habita-
tores Ægypti quia ego Dñs: || pro eo || *Isa.*
quod fuisti baculus arundineus domui *36. b.*
7 Israël. *Quando apprehenderunt te ma- *6.*
nu & confractus es, & lacerasti omnem
humerum eorum:& innitentibus eis su-
per te,comminutus es,& dissoluisti om-
8 nes renes eorum. * Propterea hæc dicit
Dñs Deus: Ecce ego adducam super te
gladium: & interficiam de te hominem
9 & iumentum. * Et erit terra Ægypti in
desertum, & in solitudinem: & scient
quia ego Dominus: pro eo quòd dixe-
ris: Fluuius meus est, & ego feci eum.
10 * Idcirco ecce ego ad te, & ad flumina
tua:

tua : dabóque terram Ægypti in solitu-
dines , gladio dissipatam,à turre Sye-
nes,vsque ad terminos Æthiopiæ.*Non 11
pertrãsibit eam pes hominis, neque pes C
iumenti gradietur in ea : & non habita-
bitur quadraginta annis. *Dabóq; Ter- 12
ram Ægypti desertam in medio terra-
rum desertarũ, & ciuitates eius in me-
dio vrbium subuersarum , & erunt de-
solatæ quadraginta annis & dispergam
Ægyptios in nationes, & ventilabo eos
in terras. * Quia hæc dicit Dominus 13
Deus:Post finem quadraginta annorum
congregabo Ægyptum de populis, in
quibus dispersi fuerant. * Et reducam 14
captiuitatem Ægypti, & collocabo eos
in terra Phathures, in terra natiuitatis
suæ : & erunt ibi in regnum humile :
* Inter cætera regna erit humillima,& 15
non eleuabitur vltra super nationes, &
imminuam eos ne imperent Gentibus.
* Neque erunt vltrà domui Israel in 16
confidentia, docentes iniquitatem , vt
fugiant,& sequantur eos: & scient quia D
ego Dñs Deus.*Et factum est in vigesi- 17
mo & septimo anno, in primo , in vna
mensis : factum est verbum Dñi ad me,
dicens : * Fili hominis, Nabuchodono- 18
sor rex Babylonis seruire fecit exerci-
tum suum seruitute magna aduersus
Tyrum:omne caput decaluatum,& om-
nis humerus depilatus est:& merces nõ
est reddita ei,neque exercitui eius , de
Tyro, pro seruitute , qua seruiuit mihi
aduersus eam. * Propterea hæc dicit 19
Dñs Deus: Ecce ego dabo Nabuchodo-
nosor regem Babylonis in terra Ægypti
& accipiet multitudinem eius,&depræ-
dabitur manubias eius, & diripiet spo-
lia eius : & erit merces exercitui illius
* & operi , quo seruiuit aduersus eam: 20
dedi ei terram Ægypti,pro eo quòd la-
borauerit mihi,ait Dñs Deus. * In die 21
illo pullulabit cornu domui Israël , &
tibi dabo apertum os in medio eorum:
& scient quia ego Dominus.

CAP. XXX.

Omnes vrbes Ægypti per regem Babylonis vastabuntur.

ET factum est verbum Dñi ad me, di- 1
cens:*Fili hominis propheta, & dic: 2
Hæc dicit Dñs Deus : Vlulate , væ , væ A
diei : * quia iuxta est dies, & appropin- 3
quat dies Dñi:dies nubis, tempus Gen-
tium erit. * Et veniet gladius in Ægy-
ptum : & erit pauor in Æthiopia , cùm 4
ceciderint vulnerati in Ægypto , &
ablata fuerit multitudo illius , & de-
structa fundamenta eius. *Æthiopia ,& 5
Libya , & Lydi, & omne reliquum vul-
gus,& Chub, & filij terræ fœderis, cum
eis gladio cadent. *Hæc dicit Dominus 6
Deus : Et corruent fulcientes Ægyptum B
& destruetur superbia imperij eius : à
turre Syenes gladio cadent in ea , ait
7 Dñs Deus exercituum : * & dissipabun-
tur in medio terrarum desolatarum, &
vrbes eius in medio ciuitatum deserta-
8 rum erunt. * Et scient quia ego Domi-
nus : cùm dedero ignem in Ægypto, &
attriti fuerint omnes auxiliatores eius:
9 * In die illa egredientur nuntij à facie
mea in trieribus , ad conterendam Æ-
thiopiæ confidentiam: & erit pauor in
eis in die Ægypti , quia absque dubio
10 veniet. *Hæc dicit Dominus Deus:Ces-
C sare faciam multitudinem Ægypti in
manu Nabuchodonosor regis Babylo-
11 nis. * Ipse & populus eius cum eo, for-
tissimi Gentium adducentur ad disper-
dendam terram:& euaginabunt gladios
suos super Ægyptum: & implebunt ter-
12 ram interfectis. * Et faciam alueos flu-
minũ aridos, & tradam terrã in manus
pessimorum : & dissipabo terram & ple-
nitudinem eius manu alienorum , ego
13 Dominus locutus sum. * || Hæc dicit ||Zach.
D Dñs Deus : Et disperdam simulachra,& 3. a.2.
cessare faciã idola de Memphis : & dux
de Terra Aegypti non erit ampliùs : &
14 dabo terrorem in terra Aegypti. * Et
disperdam terram Phatures , & dabo
ignem in Taphnis , & faciam iudicia in
15 Alexandria. * Et effundam indignatio-
nem meã super Pelusium robur Ægypti,
& interficiam multitudinẽ Alexandriæ,
16 *& dabo ignem in Aegypto : quasi par-
turiens dolebit Pelusium,& Alexandria
erit dissipata , & in Memphis angustiæ
17 quotidianæ. * Iuuenes Heliopoleos &
E Bubasti gladio cadent, & ipsæ captiuæ
18 ducẽtur. *Et in Taphnis nigrescet dies,
cùm contriuero ibi sceptra Aegypti, &
defecerit in ea superbia potentiæ eius:
ipsam nubes operiet , filiæ autem eius
19 in captiuitatem ducentur. * Et iudicia
faciam in Aegypto : & scient quia ego
20 Dñs. *Et factum est in vndecimo anno,
in primo mense,in septima mensis , fa-
ctum est verbum Domini ad me dicens:
21 * Fili hominis , brachium Pharaonis
F regis Aegypti confregi : & ecce non est
obuolutum vt restitueretur ei sanitas,
vt ligaretur pannis , & fasciaretur lin-
teolis, vt recepto robore posset tenere
22 gladium. * Propterea hæc dicit Domi-
nus Deus:Ecce ego ad Pharaonem regẽ
Aegypti , & comminuam brachium
eius forte,sed confractum : & deiiciam
23 gladium de manu eius : * & dispergam
Aegyptum in Gẽtibus , & ventilabo eos
24 in terris. * Et confortabo brachia regis
G Babylonis , dabóque gladium meum in
manu eius:& confringam brachia Pha-
raonis , & gement gemitibus interfecti
25 coram facie eius. *Et confortabo bra-
chia regis Babylonis , & brachia Pha-
raonis concident : & scient quia ego
Dñs , cùm dedero gladiũ meum in ma-
nu regis Babylonis , & extenderit eum
super

super Terram Ægypti. * Et dispergam
Ægyptum in nationes, & ventilabo eos
in terras,& scient quia ego Dominus.

CAP. XXXI.

Sublimitatem regis Pharaonis cum Assur comparat, & vtriusque similem prædicit interitum.

1 ET factum est in anno vndecimo,ter-
A tio mense, vna mensis, factum est
2 verbum Dñi ad me,dicens: *Fili homi-
nis dic Pharaoni regi Ægypti, & po-
pulo eius: Cui similis factus es in ma-
3 gnitudine tua? *Ecce Assur quasi cedrus
in Libano, pulcher ramis, & frondibus
nemorosus, excelsúsque altitudine, &
inter condensas frondes eleuatum est
4 cacumen eius. *Aquæ nutrierunt illum,
abyssus exaltauit illum: flumina eius
manabant in circuitu radicum eius, &
riuos suos emisit ad vniuersa ligna re-
5 gionis. * Propterea eleuata est altitudo
B eius super omnia ligna regionis:&mul-
tiplicata sunt arbusta eius, & eleuati
6 sunt rami eius præ aquis multis.*Cúm-
que extendisset vmbram suam, in ramis
eius fecerunt nidos omnia volatilia cę-
li,& sub frondibus eius genuerunt om-
nes bestiæ saltuum, & sub vmbraculo
illius habitabat cœtus Gentium pluri-
7 marum. *Erátque pulcherrimus in ma-
gnitudine sua,& in dilatatione arbusto-
rum suorũ: erat enim radix illius iuxta
8 aquas multas.* Cedri non fuerũt altio-
C res illo in paradiso Dei, abietes non
adæquauerunt summitatem eius,& pla-
tani non fuerunt æquæ frõdibus illius:
omne lignũ paradisi Dei non est assimi-
9 latũ illi,& pulchritudini eius. *Quoniã
speciosum feci eũ,&multis,cõdensisque
frondibus: & æmulata sunt eum omnia
ligna voluptatis, quæ erant in paradiso
10 Dei. * Propterea hæc dicit Dñs Deus:
D Pro eo quòd sublimatus est in altitudi-
ne,& dedit summitatem suam virentem
atque condẽsam, & eleuatũ est cor eius
11 in altitudine sua: *Tradidi,eũ in manu
fortissimi Gentiũ faciens faciet ei iuxta
12 impietatẽ eius eieci eum. * Et succidẽt
eum alieni, & crudelissimi nationum,&
proiicient eũ super montes,& in cũctis
conuallibus corruẽt rami eius, & con-
fringentur arbusta eius in vniuersis ru-
pibus terræ: & recedent de vmbraculo
eius omnes populi terræ, & relinquent
13 eum.*In ruina eius habitauerunt omnia
E volatilia cæli & in ramis eius fuerunt
14 vniuersæ bestiæ regionis. *Quã ob rem
nõ eleuabuntur in altitudine sua omnia
ligna aquarũ:nec ponẽt sublimitatẽ suã
inter nemorosa atq; frõdosa, nec stabũt
in sublimitate sua omnia,quæ irrigãtur
aquis: quia omnes traditi sunt in mor-
tem ad terram vltimã,in medio filiorũ
hominum ad eos qui descendunt in la-
15 cum.*Hæc dicit Dñs Deus:In die quan-
F do descendit ad inferos,induxi luctum,
operui eum abysso: & prohibui flumina
eius,& coërcui aquas multas:contrista-
tus est super eum Libanus, & omnia li-
16 gna agri concussa sunt. *A sonitu ruinæ
eius commoui Gentes cùm deducerem
eum ad infernum cum his qui descen-
debant in lacũ:& consolata sunt in ter-
ra infima omnia ligna voluptatis egre-
gia,atque præclara in Libano, vniuersa
17 quæ irrigabantur aquis. * Nam & ipsi
G cum eo descẽdent in infernũ ad inter-
fectos gladio:& brachium vniuscuiusq;
sedebit sub vmbraculo eius in medio
18 nationum. * Cui assimilatus es ò inclite
atque sublimis inter ligna voluptatis?
Ecce deductus es cum lignis voluptatis
ad terram vltimã:in medio incircumci-
sorum dormies, cum eis qui interfecti
sunt gladio: ipse est Pharao, & omnis
multitudo eius, dicit Dominus Deus.

CAP. XXXII.

Pharao quamtumuis sublimis, conterendus est à rege Babylonis: cuius vastatione plurimi reges obstupescent, pluresque nationes cum eo in abyssum detrahentur.

1 ET factum est, duodecimo anno, in
A mense duodecimo,in vna mensis,fa-
2 ctum est verbum Dñi ad me, dicens: *
Fili hominis assume lamentum super
Pharaonem regem Ægypti, & dices ad
eũ:Leoni Gẽtiũ assimilatus es,& draco-
ni,qui est in mari: & ventilabas cornu
in fluminibus tuis, & cõturbabas aquas
pedibus tuis, & conculcabas flumina
3 earũ. *Propterea hæc dicit Dñs Deus:||
Expandã super te rete meũ in multitu- *Sup. 12*
dine populorũ multorũ, & extraham te *d. 13.*
4 in sagena mea.*Et proiiciã te in terrã, *& 17.*
super faciẽ agri abiiciam te:& habitare *f. 20.*
faciam super te omnia volatilia cæli,&
5 saturabo de te bestias vniuersæ terræ. *
Et dabo carnes tuas super montes, &
6 implebo colles tuos sanie tua. *Et irri-
B gabo terram fœtore sanguinis tui super
7 montes,& valles implebuntur ex te. * || *Isa. 13*
Et operiã,cùm extinctus fueris, cælũ,& *b. 10.*
nigrescere faciam stellas eius,solẽ nube *Ioel. 2*
8 tegã,& luna non dabit lumẽ suum.*Om- *b. 10.*
nia luminaria cœli mœrere faciã super *& 3.*
te & dabo tenebras super terram tuam, *c. 15.*
dicit Dñs Deus, cùm ceciderint vulne- *Matt.*
9 rati tui in medio terræ,ait Dñs Deus. * *24. c.*
Et irritabo cor populorum multorum, *29.*
cùm induxero contritionẽ tuã in Gen-
10 tibus super terras, quas nescis. * Et stu-
pescere faciã super te populos multos:
& reges eorũ horrore nimio formida-
bunt super te cùm volare cœperit gla-
dius meus super facies eorum:& obstu-
pescent repentè singuli pro anima sua
11 in die ruinæ tuæ. * Quia hæc dicit Dñs
C Deus: Gladius regis Babylonis veniet
12 tibi. *In gladiis fortium deiiciam mul-
titudinem

titudinem tuam: inexpugnabiles omnes C
Gentes hæ: & vastabunt superbiam
Ægypti, & dissipabitur multitudo eius.
*Et perdam omnia iumenta eius, quæ 13
erant super aquas plurimas: & non conturbabit
eas pes hominis vltrà, neque
vngula iumentorum turbabit eas. *Tunc 14
purissimas reddam aquas eorum, & flumina
eorum quasi oleum adducam, ait
Dñs Deus. * Cùm dedero terram Ægy- 15
pti desolatam: deseretur autem terra
à plenitudine sua, quando percussero
omnes habitatores eius: & scient quia
ego Dñs.* Planctus est, & plangẽt eum: 16
filiæ Gentium plangẽt eum: super Ægy- D
ptũ, & super multitudinẽ eius plangent
eũ, ait Dñs Deus. *Et factum est in duo- 17
decimo anno, in quintadecima mensis,
factũ est verbum Dñi ad me, dicẽs: *Fili 18
hominis cane lugubre super multitudinem
Ægypti: & detrahe eam ipsam, & filias
Gentiũ robustarũ ad terrã vltimam
cùm his, qui descẽdunt in lacum. *Quo 19
pulchrior es? descende, & dormi cum
incircumcisis.* In medio interfectorum 20
gladio cadẽt: gladius datus est, attraxerunt
eã, & oẽs populos eius. *Loquẽtur 21
ei potentissimi robustorũ de medio inferni,
qui cũ auxiliatoribus eius descẽderũt,
& dormierunt incircũcisi, interfecti
gladio. *Ibi Assur, & omnis multitu- 22
do eius: in circuitu illius sepulchra eius E
omnes interfecti, & qui ceciderunt gladio.
*Quorũ data sunt sepulchra in no- 23
uissimis laci: & facta est multitudo eius
per gyrũ sepulchri eius: vniuersi interfecti,
cadentésque gladio qui dederant
quondam formidinẽ in terra viuentiũ.
*Ibi Ælam, & omnis multitudo eius per 24
gyrũ sepulchri sui: omnes hi interfecti,
ruẽtesque gladio: qui descẽderũt incircumcisi
ad terram vltimã: qui posuerũt
terrorẽ suũ in terra viuentiũ, & portauerunt
ignominiã suam cũ his, qui descẽdunt
in lacum. *In medio interfecto- 25
rum posuerunt cubile eius in vniuersis
populis eius: in circuitu eius sepulchrũ
illius omnes hi incircumcisi, interfecti- F
que gladio. dederũt enim terrorẽ suum
in terra viuentiũ, & portauerunt ignominiã
suam cum his, qui descendunt in
lacũ: in medio interfectorũ positi sunt.
* Ibi Mosoch, & Tubal, & omnis multi- 26
tudo eius: in circuitu eius sepulchra illius:
omnes hi incircumcisi, interfectiq;
& cadentes gladio: quia dederunt formidinem
suam in terra viuentium. * Et 27
non dormiẽt cum fortibus, cadentibúsque
& incircumcisis, qui descenderunt
ad infernum cum armis suis, & posuerũt
gladios suos sub capitibus suis, & fuerunt
iniquitates eorũ in ossibus eorum:
quia terror fortium facti sunt in terra
viuentium. *Et tu ergo in medio incir- 28
cumcisorum contereris, & dormies cum

29 interfectis gladio. *Ibi Idumæa, & reges
eius, & omnes duces eius, qui dati sunt
G cum exercitu suo cũ interfectis gladio:
& qui cum incircumcisis dormierũt, &
30 cum his, qui descendunt in lacum. *Ibi
principes Aquilonis omnes, & vniuersi
venatores: qui deducti sunt cum interfectis,
pauẽtes, & in sua fortitudine cõfusi:
qui dormierunt incircumcisi cum
interfectis gladio, & portauerũt confusionem
suam cum his, qui descendunt
31 in lacũ. *Vidit eos Pharao, & consolatus
est super vniuersa multitudine sua,
quæ interfecta est gladio; Pharao, &
omnis exercitus eius, ait Dñs Deus:
32 *quia dedi terrorem meum in terra viuentium,
& dormiuit in medio incircũcisorũ
cum interfectis gladio; Pharao,
& omnis multitudo eius: ait Dñs Deus.

CAP. XXXIII.

Si speculator visum imminens malum non annuntiauerit, reus erit pereuntium: quòd si annuntiauerit, solus is qui sibi non cauit, reus erit. Iustus quoquè si suam deserat iustitiam, damnabitur, & impius si conuertatur, saluabitur. Nec confidant de terra sibi data in possessionem, quoniam propter suas iniquitates perdentur, & terra in solitudinem redigetur.

1 ET factũ est verbũ Dñi ad me, dicens:
2 * Fili hominis loquere ad filios po-
A puli tui, & dices ad eos: Terra cùm induxero
super eam gladiũ, & tulerit populus
terræ virum vnum de nouissimis
suis, & constituerit eũ super se specula-
3 torem: *& ille viderit gladiũ venientem
super terrã, & cecinerit buccina, & an-
4 nuntiauerit populo: *Audiẽs autẽ, quisquis
ille est, sonitum buccinæ: & non se
obseruauerit, veneritque gladius, & tulerit
eũ; sanguis ipsius super caput eius
5 erit. *Sonum buccinæ audiuit, & non se
obseruauit, sanguis eius in ipso erit: si
autẽ se custodierit, animã suam saluabit.
6 *Quòd si speculator viderit gladium ve-
B nientem, & non insonuerit buccina: &
populus se non custodierit, veneritque
gladius, & tulerit de eis animã: ille quidẽ
in iniquitate sua captus est, sanguinẽ
autẽ eius de manu speculatoris requi-
7 rã. *Et tu fili hominis, speculatorem de- || Supr. 3.d.7.
8 di te domui Israël: audiens ergo ex ore
meo sermonem, annũtiabis eis ex me.*
Si me dicente ad impium: Impie, morte
morieris: nõ fueris locutus vt se custodiat
impius à via sua: ipse impius in
iniquitate sua morietur, sanguinẽ autẽ
9 eius de manu tua requiram. * Si autem
annuntiante te ad impiũ, vt à viis suis
cõuertatur, nõ fuerit cõuersus à via suã
ipse in iniquitate sua morietur: porrò
10 tu animã tuã liberasti. *Tu ergo fili ho-
C minis dic ad domum Israël: Sic locuti
estis, dicẽtes: Iniquitates nostræ, & peccata

super nos sunt, & in ipsis non tabesci-
mus:quomodo ergo viuere poterimus?
|| Sup. *||Dic ad eos:Viuo ego:dicit Dñs Deus: 11
18. e. nolo mortem impij,sed vt conuertatur
23. g. impius à via sua,& viuat. Conuertimi-
32. ni, conuertimini à viis vestris pessimis:
& quare moriemini domus Israël?* Tu 12
itaque fili hominis dic ad filios populi
tui : Iustitia iusti non liberabit eum in
quacumque die peccauerit:& impietas
impij non nocebit ei, in quacumq; die
conuersus fuerit ab impietate sua : &
iustus,non poterit viuere in iustitia sua
in quacũq; die peccauerit.*Etiãsi dixero 13
iusto quòd vita viuat,& cõfisus in iusti-
tia sua fecerit iniquitatẽ:omnes iustitię
eius obliuioni tradẽtur,& in iniquitate
sua, quã operatus est, in ipsa morietur.
*Si autẽ dixero impio:Morte morieris: 14
& egerit pœnitentiã à peccato suo , fe- D
ceritq; iudiciũ & iustitiã,*& pignus re- 15
stituerit ille impius,rapinámque reddi-
derit,in mãdatis vitæ ambulauerit, nec
fecerit quidquã iniustum:vita viuet, &
nõ morietur.* Omnia peccata eius,quæ 16
peccauit, non imputabuntur ei:iudiciũ
& iustitiã fecit,vita viuet. * Et dixerunt 17
filij populi tui:Non est æqui pôderis via
Dñi : & ipsorum via iniusta est. * Cùm 18
enim recesserit iustus à iustitia sua, fe-
ceritque iniquitates , morietur in eis.
* Et cùm recesserit impius ab impietate 19
sua,feceritque iudicium & iustitiam,vi-
|| Sup. uet in eis.*|| Et dicitis:Non est recta via 20
18. f. Dñi.Vnumquemque iuxta vias suas iu-
25. dicabo de vobis domus Israël.* Et factũ 21
est in duodecimo anno,in decimo men- E
se, in quinta mensis transmigrationis
nostræ, venit ad me qui fugerat de Ie-
rusalem:dicẽs:Vastata est ciuitas.* Ma- 22
nus autẽ Dñi facta fuerat ad me vespe-
re,antequam veniret qui fugerat : ape-
ruitque os meum donec veniret ad me
manè, & aperto ore meo non silui am-
pliùs.*Et factum est verbum Dñi ad me, 23
dicens. * Fili hominis, qui habitant in 24
ruinosis his super humum Israël , lo-
quentes aiunt:Vnus erat Abrahã, & he-
reditate possedit terrã : nos autẽ multi
sumus, nobis data est terra in possessio-
nem.* Idcirco dices ad eos : Hæc dicit 25
Dñs Deus:Qui in sanguine comeditis,& F
oculos vestros leuatis ad immunditias
vestras,& sanguinem funditis:numquid
terram hereditate possidebitis?*Stetistis 26
in gladiis vestris , fecistis abominatio-
nes , & vnusquisque vxorem proximi
sui polluit : & terram hereditate possi-
debitis? * Hæc dices ad eos : Sic dicit 27
Dñs Deus : Viuo ego, quia qui in rui-
nosis habitant, gladio cadent:& qui in
agro est,bestiis tradetur ad deuorandũ:
qui autem in præsidiis & speluncis sũt,
peste morientur.*Et dabo terram in so- 28
litudinem,& in desertum,& deficiet su-
perba fortitudo eius , & desolabuntur
mõtes Israël,eo quòd nullus sit qui per
29 eos transeat.* Et scient quia ego Dñs.
cùm dedero terram eorum desolatam,
& desertam, propter vniuersas abomi-
30 nationes suas, quas operati sunt.*Et tu
G fili hominis:filij populi tui qui loquun-
tur de te iuxta muros , & in ostiis do-
morum, & dicunt vnus ad alterum, vir
ad proximum suum loquentes : Venite,
& audiamus quis sit sermo egrediens à
31 Dño. *Et veniunt ad te, quasi si ingre-
diatur populus, & sedent coram te po-
pulus meus : & audiunt sermones tuos,
& non faciunt eos : quia in canticum
oris sui vertunt illos,& auaritiam suam
32 sequitur cor eorum.*Et es eis quasi car-
men musicum,quod suaui dulcíque so-
no canitur:& audiunt verba tua,& non
33 faciunt ea. * Et cùm venerit quod præ-
dictum est(ecce enim venit) tunc scient
quòd prophetes fuerit inter eos.

CAP. XXXIV.

Ex manibus pastorũ,qui neglecto grege tantùm quæ sua sunt,quærunt,dicit Dominus se oues suas liberaturum: quódque eas in iudicio pascet,suscitaturum super eas seruum suum Dauid, sub quo in omni terra vbertate securem pascantur: ostenditque gregẽ suum esse populum Israel , & se Deum ipsorum.

1 ET factum est verbum Dñi ad me,di-
2 cens;*Fili hominis propheta de pa-
A storib9 Israel: propheta,& dices pasto-
ribus;Hæc dicit Dñs Deus? || Væ pasto- || Ier.
ribus Israel, qui pascebant semetipsos: 23. a. 1.
nónne greges à pastoribus pascuntur? Suprà
3 *Lac comedebatis , & lanis operieba- 13. a. 3.
mini,& quod crassum erat occidebatis:
gregem autem meum , non pascebatis.
4 * Quod infirmum fuit , non consolida-
stis,& quod ægrotũ, non sanastis, quod
confractum est, non alligastis , & quod
abiectum est , non reduxistis , & quod
perierat, non quæsistis : sed cum auste-
ritate imperabatis eis,& cum potentia.
5 * Et dispersæ sunt oues meæ , eo quòd
non esset pastor : & factæ sunt in deuo-
rationẽ omnium bestiarum agri, & dis-
6 persæ sunt. * Errauerunt greges mei in
B cunctis montibus , & in vniuerso colle
excelso:& super omnem faciẽ terræ di-
spersi sunt greges mei , & non erat qui
7 requireret, non erat, inquam , qui re-
8 quireret. * Propterea pastores audite
verbũ Dñi;*Viuo ego, dicit Dñs Deus :
quia pro eo quòd facti sunt greges mei
in rapinam, & oues meæ in deuoratio-
nem omnium bestiarum agri ,eo quòd
non esset pastor : (neque enim quæsie-
runt pastores mei gregem meũ)sed pas-
cebant pastores semetipsos , & greges
9 meos non pascebant.* propterea pasto-
10 res audite verbum Dñi:* Hæc dicit Dñs
C Deus : Ecce ego ipse super pastores re-

quiram gregem meum de manu eorum
& cessare faciam eos vt vltrà non pa-
scant gregem, nec pascant ampliùs pa-
stores semetipsos: & liberabo gregem
meum de ore eorum, & non erit vltrà
eis in escam.* Quia hæc dicit Dñs Deus: 11
Ecce ego ipse requiram oues meas, &
visitabo eas. * Sicut visitat pastor gre- 12
gem suum, in die quando fuerit in me-
dio ouium suarum dissipatarum: sic vi-
sitabo oues meas, & liberabo eas de
omnibus locis, in quibus dispersæ fue-
rant in die nubis & caliginis.* Et educã 13
eas de populis, & cõgregabo eas de ter- D
ris, & inducã eas in terram suam: & pa-
scam eas in montibus Israel, in riuis, &
in cũctis sedib' terræ. * In pascuis uber- 14
rimis pascam eas, & in montibus excel-
sis Israel erunt pascua earũ, ibi requie-
scent in herbis virentibus, & in pascuis
pinguibus pascẽtur super mõtes Israel.
* Ego pascam oues meas, & ego eas ac- 15
cubare faciam, dicit Dñs Deus. * Quod 16
perierat, requiram, & quod abiectum
erat, reducam, & quod cõfractũ fuerat,
alligabo, & quod infirmum fuerat, con-
solidabo, & quod pingue & forte, cu-
stodiam: & pascã illas in iudicio. * Vos 17
autem greges mei, hæc dicit Dñs Deus:
Ecce ego iudico inter pecus & pecus,
arietum, & hircorum. * Nónne satis vo- 18
bis erat pascua bona depasci? insuper E
& reliquias pascuarum vestrarum con-
culcastis pedibus vestris: & cùm purissi-
mam aquam biberetis, reliquã pedibus
vestris turbabatis. * Et oues meæ his, 19
quæ conculcata pedibus vestris fuerãt,
pascebantur: & quæ pedes vestri turba-
uerant hæc bibebãt.* Propterea hæc di- 20
cit Dñs Deus ad vos: Ecce ego ipse iu-
dico inter pecus pingue, & macilentum
* pro eo quod lateribus & humeris im- 21
pingebatis, & cornibus vestris ventila-
batis omnia infirma pecora, donec dis-
pergerentur foras: * saluabo gregem 22
meum, & non erit vltrà in rapinã, & iu-
|| Isa. dicabo inter pecus & pecus. * || ET SVS- 23
40. c. CITABO SVPER EAS PASTOREM F
11. VNVM, qui pascat eas, seruum meum
Ose.3. Dauid: ipse pascet eas, & ipse erit eis in
c.5. pastorem. * Ego autem Dñs ero eis in 24
Ioã.1. Deum: & seruus meus Dauid princeps
&.45. in medio eorum: ego Dñs locutus sum.
10. c. * Et faciam cum eis pactum pacis, & 25
11.14. cessare faciam bestias pessimas de terra
& qui habitant in deserto, securi dor-
mient in saltibus.* Et ponam eos in cir- 26
cuitu collis mei benedictionem: & de-
ducam imbrem in tempore suo; pluuiæ
benedictionis erunt. * Et dabit lignum 27
agri fructum suum, & terra dabit ger- G
men suum, & erunt in terra sua absque
timore & scient quia ego Dñs, cùm cõ-
triuero catenas iugi eorum, & eruero
eos de manu imperantium sibi.* Et non 28
erunt vltrà in rapinam in Gentibus,
neque bestiæ terræ deuorabunt eos:
sed habitabunt confidenter absque vl-
29 lo terrore. * Et suscitabo eis germen
nominatum: & non erunt vltrà immi-
nuti fame in terra, neque portabunt vl-
30 trà opprobrium gentiũ. * Et scient quia
ego Dñs Deus eorũ cum eis, & ipsi po-
pulus meus domus Israel ait Dominus || Ioã.
31 Deus. * || Vos autem greges mei, greges 10.c.
pascuæ meæ, homines estis: & ego Dñs 11.
Deus vester, dicit Dominus Deus.

CAP. XXXV.

Montis Seir siue Idumæorum futura vastatio, eò quod populũ Dei afflixerint

1 ET factus est sermo Dñi ad me, di-
2 cens: * Fili hominis pone faciem
A tuam aduersum montem Seir, & pro-
3 phetabis de eo, & dices illi: * Hæc dicit
Dñs Deus: Ecce ego ad te mons Seir, &
extendam manum meam super te, &
dabo te desolatum atque desertum.
4 * Vrbes tuas demoliar, & tu desertus
5 eris: & scies quia ego Dñs. * Eo quod
B fueris inimicus sempiternus, & conclu-
seris filios Israel in manus gladij in tẽ-
pore afflictionis eorum, in tẽpore ini-
6 quitatis extremæ. * Propterea viuo ego,
dicit Dominus Deus: quoniam sanguini
tradam te: & sanguis te persequetur: &
cùm sanguinem oderis, sanguis, perse-
7 quetur te. * Et dabo montem Seir de-
solatum atque desertum: & auferam de
8 eo euntem, & redeuntem. * Et implebo
montes eius occisorum suorum: in col-
libus tuis, & in vallibus tuis, atque in
torrentibus interfecti gladio cadent.
9 * In solitudines sempiternas tradam te,
C & ciuitates tuæ non habitabuntur: &
10 scietis quia ego Dñs Deus. * Eo quod
dixeris: Duæ gentes, & duæ terræ meæ
erunt, & hereditate possidebo eas: cùm
11 Dñs esset ibi: * Propterea viuo ego, di-
cit Dñs Deus, quia faciam iuxta iram
tuam, & secundum zelum tuum, quem
fecisti odio habens eos: & notus efficiar
12 per eos cùm te iudicauero: * Et scies
D quia ego Dñs audiui vniuersa oppro-
bria tua, quæ locutus es de montibus
Israel, dicens: Deserti, nobis ad deuo-
13 randum dati sunt. * Et insurrexistis su-
per me ore vestro, & derogastis aduer-
14 sum me verba vestra: ego audiui. * Hæc
dicit Dñs Deus: Lætante vniuersa terra,
15 in solitudinem te redigam. * Sicuti ga-
uisus es super hereditatem domus Is-
rael, eo quod fuerit dissipata, sic faciam
tibi: dissipatus eris mons Seir, & Idumæa
omnis: & scient quia ego Dñs.

CAP. XXXVI.

Quia populus Dei erat in opprobrium Gentibus, eò quòd propter sua peccata dispersi essent in captiuitatem, dicit Dominus, non propter illum, sed propter se reducturum eum in terram suam:

suam: quodque super ipsum effundet
aquam mundam, faciens eum in suu
præcepti, ambulare magnáque frui fe-
licitate.
TV autem fili hominis propheta su- 1
per montes Israel,& dices: ||Mõtes A
||Sup. Israel audite verbum Dñi: * Hæc dicit 2
6.a.3. Dñs Deus: Eo quòd dixerit inimicus de
vobis: Euge,altitudines sempiternæ in
hæreditatem datæ sunt nobis: * pro- 3
pterea vaticinare, & dic:Hæc dicit Dñs
Deus:Pro eo quòd desolati estis, & cõ-
culcati per circuitum, & facti in here-
ditatem reliquis Gentibus,& ascendistis
super labiũ linguæ,& opprobriũ popu-
li:*propterea montes Israel audite ver- 4
bum Dñi Dei: Hæc dicit Dñs Deus mõ-
tibus,& collibus, torrentibus, vallibús-
que,&desertis,parietinis,& vrbibus de-
relictis, quæ depopulatæ sunt, & sub-
sannatæ à reliquis Gẽtibus per circui-
tũ.*Propterea hæc dicit DñsDeus:Quo- 5
niam in igne zeli mei locutus sum de B
reliquis Gẽtibus,& de Idumæa vniuer-
sa, quæ dederunt terram meam sibi in
hereditatem cum gaudio, & toto cor-
de,& ex animo:& eiecerunt eam vt va-
starent:*idcirco vaticinare super humũ 6
Israel, & dices montibus & collibus,
iugis & vallibus: Hæc dicit Dñs Deus:
Ecce ego in zelo meo,& in furore meo
locutus sum eo quod confusionem gẽ-
tium sustinueritis. * Idcirco hæc dicit 7
Dñs Deus: Ego leuaui manum meam,vt
Gentes, quæ in circuitu vestro sunt,ip-
sæ confusionem suam portent:*Vos au- 8
tem mõtes Israel ramos vestros germi-
netis & fructum vestrum afferatis po-
pulo meo Israel: propè enim est vt ve-
niat. *Quia ecce ego ad vos,& conuer- 9
tar ad vos,& arabimini,& accipietis se-
mentem. * Et multiplicabo in vobis 10
homines,omnémque domum Israel: & C
habitabuntur ciuitates, & ruinosa in-
staurabuntur. * Et replebo vos homini- 11
bus,& iumentis: & multiplicabuntur &
crescent: & habitare vos faciam sicut à
principio, bonisque donabo maioribus
quàm habuistis ab initio:& scietis quia
ego Dñs. * Et adducam super vos ho- 12
mines, populum meum Israel, & here-
ditate possidebũt te: & eris eis in here-
ditatem, & non addes vltrà vt absque
eis sis. * Hæc dicit Dñs Deus: Pro eo 13
quòd dicunt de vobis: Deuoratrix ho-
minum es, & suffocans gentem tuam.
*Propterea homines non comedes am- 14
plius? & gentem tuam non necabis vl-
trà, ait Dñs Deus:*Nec auditam faciam 15
in te amplius confusionem Gentium, & D
opprobrium populorum nequaquam
portabis, & gentem tuam non amittes
amplius, ait Dñs Deus. * Et factum est 16
verbum Dñi ad me,dicens. *Fili homi- 17
nis, domus Israel habitauerunt in hu-
mo sua, & polluerunt eam in viis suis,
& in studiis suis: iuxta immunditiam
menstruatæ facta est via eorum coram
18 me. * Et effudi indignationem meam
super eos pro sanguine, quem fuderunt
super terram, & in idolis suis pollue-
19 runt eam. * Et dispersi eos in Gentes,&
ventilati sunt in terras: iuxta vias eo-
rum, & adinuentiones eorum iudicaui
20 eos. * Et ingressi sunt ad Gentes, ad
quas introierunt,& ||polluerunt nomen || Isa.
sanctum meum, cùm diceretur de eis: 52.b.
Populus Dñi iste est, & de terra eius 5.
21 egressi sunt. * Et peperci nomini sancto Rom.
E meo, quod polluerat domus Israel in 2.d.
22 Gentibus,ad quas ingressi sunt.*Idcirco 24.
dices domui Israël: Hæc dicit Dñs
Deus:Non propter vos ego faciam,do-
mus Israël, sed propter nomen sanctum
meum, quod polluistis in Gentibus, ad
23 quas intrastis. * Et sanctificabo nomen
meum magnum, quod pollutum est in-
ter Gentes, quod polluistis in medio
earum: vt sciant Gentes quia ergo Dñs:
ait Dñs exercituum, cùm sanctificatus
24 fuero in vobis coram eis*Tollam quip-
pe vos de Gentibus, & congregabo vos
de vniuersis terris, & adducam vos in
25 terram vestram. * Et effundam super
vos aquam mundam, & mundabimini
ab omnibus inquinamentis vestris, &
ab vniuersis idolis vestris mundabo
26 vos.*||Et dabo vobis cor nouum,& spi- || Sup.
ritum nouum ponam in medio vestri: 11.d.
& auferam cor lapideũ de carne vestra, 19.
27 & dabo vobis cor carneũ. * Et spiritum
F meum ponam in medio vestri: & faciã
vt in præceptis meis ambuletis,& iudi-
28 cia mea custodiatis,& operemini. * Et
habitabitis in terra,quam dedi patribus
vestris:& eritis mihi in populum,& ego
29 ero vobis in Deum. * Et saluabo vos ex
vniuersis inquinamẽtis vestris,& voca-
bo frumentum,& multiplicabo illud,&
30 non imponam vobis famẽ.*Et multipli-
cabo fructũ ligni,& genimina agri, vt
non portetis vltrà opprobriũ famis in
31 Gentibus. * Et recordabimini viarũ ve-
strarũ pessimarum: studiorũmq; nõ bo-
norũ: & displicebunt vobis iniquitates
32 vestræ,& scelera vestra. * Non propter
vos ego faciam, ait Dñs Deus, notum
sit vobis: confundimini, & erubescite
33 super viis vestris, domus Israel. * Hæc
dicit Dñs Deus: In die,qua mundauero
G vos ex omnibus iniquitatibus vestris,
& inhabitari fecero vrbes, & instaura-
34 uero ruinosa, & terra deserta fuerit ex-
culta, quæ quondam erat desolata in
35 oculis omnis viatoris, * dicent: Terra
illa inculta:facta est vt hortus volupta-
tis:& ciuitates desertæ,& destitutæ,atq;
36 suffossæ, munitæ sederunt. * Et scient
Gẽtes quæcumque derelictæ fuerint in
circuitu vestro, quia ego Dñs ædificaui

dissipata, plantauique inculta, ego Dñs
locutus sim,& fecerim.* Hæc dicit Dñs 37
Deus: Adhuc in hoc inuenient me do-
mus Israel,vt faciam eis : Multiplicabo
eos sicut gregem hominum, *vt gregem 38
sanctum , vt gregem Ierusalem in so-
lemnitatibus eius : Sic erunt ciuitates
desertæ , plenæ gregibus hominum : &
scient quia ego Dominus.

CAP. XXXVII.

In figura aridorũ ossiũ reuiuiscentiũ, designat filios Israel qui de omni prosperitate desperant, reducendos in terram suam : & per duo ligna coniuncta significat vnum fore regnũ Iuda & Israel, qui sub vno rege ac pastore Dauid obseruaturi sint mandata Domini, qui cum ipsis pactum feriet sempiternum.

FActa est super me manus Dñi,& edu- 1
xit me in spiritu Dñi : & dimisit me A
in medio cãpi, qui erat plenus ossibus:
* Et circumduxit me per ea in gyro:erãt 2
autem multa valde super faciem cãpi,
siccáque vehementer. * Et dixit ad me:
Fili hominis putásne viuent ossa ista?
Et dixi:Dñe Deus,tu nosti. * Et dixit ad 4
me:Vaticinare de ossibus istis ; & dices
eis:Ossa arida audite verbum Dñi.*Hæc 5
dicit Dñs Deus.ossibus his:Ecce ego in- 6
tromittam in vos spiritum,& viuetis. * B
Et dabo super vos neruos,& succresce-
re faciam super vos carnes, & superex-
tendam in vobis cutem : & dabo vobis
spiritum , & viuetis, & scietis quia ego
Dñs. * Et prophetaui sicut præceperat 7
mihi : factus est autem sonitus,prophe-
tãte me,& ecce cõmotio:& accesserunt
ossa ad ossa, vnumquodque ad iuncturã
suam.*Et vidi,& ecce super ea nerui,& 8
carnes ascẽderunt : & extenta est in eis
cutis desuper, & spiritum non habebãt.
*Et dixit ad me:Vaticinare ad spiritum: 9
vaticinare fili hominis, & dices ad spi-
ritũ:Hæc dicit Dñs Deus:A quatuor vẽ-
tis veni spiritus,&insuffla super interfe-
ctos istos,& reuiuiscant.*Et prophetaui 10
sicut præceperat mihi : & ingressus est
in ea spiritus,& vixerunt : steterũntque
super pedes suos exercitus grandis ni-
mis valde.*Et dixit ad me Fili hominis, 11
ossa hæc vniuersa, domus Israel est ipsi
dicunt ; Aruerunt ossa nostra , & periit
spes nostra,& abscissi sumus.*Propterea 12
vaticinare , & dices ad eos : Hæc dicit
Dñs Deus : Ecce ego aperiam tumulos
vestros,& educam vos de sepulchris ve- D
stris, populus meus:& inducam vos in
terram Israel.*Et scietis quia ego Dñs, 13
cùm aperuero sepulchra vestra, & edu-
xero vos de tumulis vestris , popule
meus : * Et dedero spiritum meum in 14
vobis,& vixeritis,& requiescere vos fa-
ciam super humum vestram : & scietis
quia ego Dñs locutus sum,& feci , ait
Dñs Deus. *Et factus est sermo Dñi ad 15
me dicens.*Et tu fili hominis sume tibi
lignum vnum:& scribe super illud : Iu-
dæ,& filiorum Israel sociorum eius: &
E tolle lignum alterum,& scribe super il-
17 lud:Ioseph ligno Ephraim,& cũctæ do-
mui Israel,sociorúmq; eius. *Et adiun-
ge illa,vnum ad alterum tibi in lignum
18 vnum:& erũt in vnionem in manu tua.
* Cùm autem dixerint ad te filij populi
19 tui loquẽtes:Nónne indicas nobis quid
in his tibi velis? * loquêris ad eos:Hæc
dicit Dñs Deus:Ecce ego assumã lignum
Ioseph , quod est in manu Ephraim , &
tribus Israel,quæ sunt ei adiũctæ:& da-
bo eas pariter cũ ligno Iuda, & faciam
20 eas in lignum vnum,&erunt vnũ in ma-
21 nu eius. * Erunt autem ligna,super quæ
scripseris in manu tua,in oculis eorũ.*
F Et dices ad eos:Hæc dicit DñsDeus:Ec-
ce ego assumam filios Israel de medio
nationũ, ad quas abierunt:& congrega-
22 bo eos vndique,& adducam eos ad hu-
mũ suam. * ||Et faciam eos in gentẽ vnã ||Ioan.
in terra in montibus Israel, & rex vnus 10. d.
erit omnibus imperans: & non erũt vl- 16.
23 trà duæ gentes, nec diuidentur ampliùs
in duo regna.*Neque polluẽtur vltrà in
idolis suis , & abominationibus suis:&
cunctis iniquitatibus suis:& saluos eos
faciã de vniuersis sedibus,in quibꝰ pec-
24 cauerunt, & emũdabo eos:& erũt mihi
G populus, & ego ero eis Deus. *|| Et ser- || Isa.
uus meus Dauid rex super eos,& pastor 40. c.
vnus erit omnium eorũ:in iudiciis meis 11.
25 ambulabunt,& mãdata mea custodient, Ier.23
& facient ea. *Et habitabunt super ter- a. 5.
ram, quã dedi seruo meo Iacob, in qua || Sup.
habitauerunt patres vestri : & habita- 3.f.23.
bunt super eam ipsi, & filij eorum,& fi- Ioã.1.
lij filiorum eorum vsque in sempiter- g.45.
26 num : & Dauid seruus meus princeps Dan.
eorum in perpetuum.*||Et percutiam il- 9.f.24
lis fœdus pacis , pactum sempiternum ||Ioan.
erit eis,& fundabo eos,& multiplicabo 12. c.
27 & dabo sanctificationem meam in me- 34.
dio eorũ in perpetuum. * Et erit taber- Ps.109
28 naculum meum in eis, & ero eis Deus, b.4.&
& ipsi erunt mihi populus. * Et scient 106.a
Gentes quia ego Dominus sanctificator 2.
Israel, cùm fuerit sanctificatio mea in
medio eorum in perpetuum.

CAP. XXXVIII.

Habitantibus post reductam captiuitatem securè filiis Israel in oppidis suis adducet Dominus in nouissimis diebus contra eos Gog cum ingenti exercitu, sed & hunc cum suo exercitu multis
1 *cladibus posteà consumet.*

2 ET factus est sermo Dñi ad me dicẽs: Inf.39
A *||Fili hominis,pone faciem tuã cõ- a. 1.
tra Gog,terram Magog,principẽ capitis Apoc.
3 Mosoch & Thubal: & vaticinare de eo, 20. c.
& dices ad eum : Hæc dicit Dñs Deus: 7.
Ecce ego ad te Gog principem capitis
4 Mosoch & Thubal, * & circumagam te,
&

& ponam frenũ in maxillis tuis:& edu-
cam te,& omnem exercitũ tuum,equos
& equites vestitos loricis vniuersos
multitudinẽ magnam, hastã & clypeum
arripientium & gladium *Persæ,Æthio- 5
pes,& Libyes cum eis omnes scutati & B
galeati. *Gomer,& vniuersa agmina ei⁹ 6
domus Thogorma, latera Aquilonis, &
totũ robur eius, populiq; multi tecum.
* Præpara,& instrue te,& omnẽ multi- 7
tudinem tuã, quæ coaceruata est ad te:
& esto eis in præceptũ. *Post dies mul- 8
tos visitaberis: in nouissimo annorum
venies ad terram,quæ reuersa est à gla-
dio,& congregata est de populis multis
ad montes Israel, qui fuerunt deserti
iugiter: hæc de populis educta est, &
habitabunt in ea cõfidenter vniuersi. * 9
Ascendens autẽ quasi tẽpestas venies,& C
quasi nubes, vt operias terrã tu, & om-
nia agmina tua,& populi multi tecum.
* Hæc dicit Dñs Deus:in die illa ascen- 10
dent sermones super cor tuũ,& cogita-
bis cogitationẽ pessimam: *& dices:As- 11
cendam ad terrã absque muro: veniã ad
quiescentes,habitantésq; securè: hi oẽs
habitant sine muro,vectes & portæ non
sunt eis: * vt deripias spolia,& inuadas 12
prædam, vt inferas manum tuam super D
eos,qui deserti fuerant, & postea resti-
tuti, & super populum, qui est congre-
gatus ex Gẽtib⁹, qui possidere cœpit, &
esse habitator vmbilici terræ. * Saba,& 13
Dedan, & negotiatores Tharsis, & oẽs
leones eius dicẽt tibi: Numquid ad su-
mẽda spolia tu venis? ecce ad diripiẽdã
prædam congregasti multitudinẽ tuã,vt
tollas argentũ & aurũ, & auferas supel-
lectilem, atque substantiam,& diripias
manubias infinitas. * Propterea vatici- 14
nare fili hominis & dices ad Gog. Hæc
dicit Dñs Deus. Nũquid non in die illo,
cùm habitauerit populus meus Israël
confidenter, scies? * Et venies de loco 15
tuo à lateribus Aquilonis tu, & populi
multi tecum, ascensores equorum vni-
uersi, cœtus magnus,& exercitus vehe-
mens. *Et ascendẽs super populũ meum 16
Israël quasi nubes,vt operias terram. In
nouissimis diebus eris,& adducam te su-
per terrã meam:vt sciant Gẽtes me,cùm
sanctificatus fuero in te in oculis eorũ
ô Gog. *Hæc dicit Dñs Deus:Tu ergo il- 17
le es, de quo locutus sum in diebus an- F
tiquis,in manu seruorum meorum pro-
phetarum Israel, qui prophetauerũt in
diebus illorum temporum, vt adducerẽ
te super eos. *Et erit in die illa, in die 18
aduentus Gog super terram Israel, ait
Dñs Deus, ascendet indignatio mea in
furore meo. *Et in zelo meo,in igne iræ 19
meæ locutus sum. Quia in die illa erit
||Matt. 21.c. 29. || cõmotio magna super terram Israel: *& 20
cõmouebuntur à facie mea pisces ma-
ris, & volucres cæli, & bestiæ agri, &
omne reptile quod mouetur super hu- Luc. 21. c. 25.
mũ,cũctique homines qui sunt super fa-
ciẽ terræ: & subuertentur mõtes,& ca-
dent sepes, & omnis murus corruet in
21 terrã. * Et conuocabo aduersus eum in
G cunctis montibus meis gladium,ait Dñs
Deus,gladius vniuscuiusque in fratrem
22 suum dirigetur. *Et iudicabo eum peste,
& sanguine, & imbre vehementi, & la-
pidibus immensis:Ignẽ & sulphur pluam
super eum, & super exercitum eius, &
super populos multos,qui sunt cum eo.
23 * Et magnificabor, & sanctificabor: &
notus ero in oculis multarum gentium
& scient quia ego Dominus.

CAP. XXXIX.

Adducet Dominus Gog contra Israel, sed ipsum cum toto eius exercitu ibi perdet; in cuius sepultura septem mensibus occupabuntur ad mundandam terram: Dominus filios Israel propter peccata ipsorum tradidit in captiuitatem, sed reducet eos in terram suam ad nominis sui glorificationem.

1 TV autẽ fili hominis vaticinare ad-
A uersum Gog, & dices: Hæc dicit
Dominus Deus: Ecce ego super te Gog
principem capitis Mosoch & Thubal:
2 * & circumagam te,& educam te,& as-
cendere te faciam de lateribus Aquilo-
nis:& adducam te super montes Israel.
3 *Et percutiã arcum tuum in manu sini-
stra tua,& sagittas tuas de manu dexte-
4 ra tua deiiciam. * Super montes Israel
cades tu,& omnia agmina tua,& popu-
li tui qui sunt tecum: feris,auibus,om-
nique volatili,& bestiis terræ,dedi te ad
5 deuorandum. *Super faciem agri cades
quia ego locutus sum, ait Dñs Deus.
6 * Et immittam ignem in Magog, & in
his qui habitant in insulis confidenter:
7 & scient quia ego Dominus. * Et no-
men sanctum meum notum faciam in
medio populi mei Israel,& non polluã
nomẽ sanctum meum ampliùs:& scient
Gentes quia ego Dñs sanctus Israël.
8 *Ecce venit, & factum est, ait Dominus
Deus: hæc est dies,de qua locutus sum.
9 * Et egredientur habitatores de ciuita-
tibus Israel, & succendent, & combu-
rent arma, clypeum,& hastas, arcum,&
sagittas, & baculos manuum,& contos:
10 & succendent ea igni septem annis. *Et
non portabunt ligna de regionibus, ne-
C que succident de saltibus:quoniam ar-
ma succendent igni, & deprædabuntur
eos, quibus prædæ fuerant, & diripient
11 vastatores suos, ait Dñs Deus. * Et erit
in die illa: dabo Gog locum nomina-
tum sepulchrum in Israel: vallem via-
torum ad Orientem maris, quæ obstu-
pescere faciet prætereuntes: & sepe-
lient ibi Gog, & omnem multitudinem
eius, & vocabitur vallis multitudinis
12 Gog. * Et sepelient eos domus Israel vt

mundent terram ſeptem menſibus. *Se- 13
peliet autem eum omnis populus terræ
& erit eis nominata dies, in qua glori-
ficatus ſum,ait Dominus Deus. *Et vi- 14
ros iugiter conſtituent luſtrantes ter- D
ram,qui ſepeliant, & requirant eos qui
remanſerant ſuper faciem terræ, vt
emundent eam : poſt menſes autem ſe-
ptem quærere incipient.*Et circuibunt 15
peragrantes terram : cúmque viderint
os hominis, ſtatuent iuxta illud titu-
lum, donec ſepeliant illud pollinctores
in valle multitudinis Gog. *Nomen au- 16
tem ciuitatis Amona,&mundabunt ter-
ram. * Tu ergo fili hominis, hæc dicit 17
Dominus Deus : Dic omni volucri, &
vniuerſis auibus,cunctiſque beſtiis agri: E
Conuenite,properate, concurrite vndi-
que ad victimam meam, quam ego im-
molo vobis, victimam grandem ſuper
montes Iſrael : vt comedatis carnem,
& bibatis ſanguinem. * Carnes fortium 18
comedetis, & ſanguinem principum
terræ bibetis : arietum, & agnorum, &
hircorum, taurorúmque & altilium,&
pinguium omnium. *Et comedetis adi- 19
pem in ſaturitatem, & bibetis ſangui-
nem in ebrietatem, de victima, quam
ego immolabo vobis : *& ſaturabimini 20
ſuper menſam meam de equo,& equite
forti, & de vniuerſis viris bellatoribus,
ait Dñs Deus.*Et ponam gloriam meam 21
in Gentibus: & videbunt omnes gentes
iudicium meum, quod fecerim : & ma-
num meam, quam poſuerim ſuper eos.
* Et ſcient domus Iſraël, quia ego Dñs 22
Deus eorum, à die illa, & deinceps. F
* Et ſcient Gentes quoniam in iniqui- 23
tate ſua capta ſit domus Iſrael,eo quòd
dereliquerint me,& abſcõderim faciem
meam ab eis : & tradiderim eos in ma-
nus hoſtium, & ceciderint in gladio
vniuerſi. * Iuxta immunditiam eorum 24
& ſcelus feci eis, & abſcondi faciem
meam ab illis. * Propterea hæc dicit 25
Dñs Deus: Nunc reducam captiuitatem
Iacob, & miſerebor omnis domus Iſ-
raël, & aſſumam zelum pro nomine
ſancto meo. * Et portabunt confuſio- 26
nem ſuam,& omnem præuaricationem, G
qua præuaricati ſunt in me, cùm habi-
tauerint in terra ſua confidenter nemi-
nem formidantes: * & reduxero eos de 27
populis, & congregauero de terris ini-
micorum ſuorum,& ſanctificatus fuero
in eis, in oculis gentium plurimarum. 28
* ||Et ſcient quia ego Dominus Deus
|| Sup. eorum,eo quòd tranſtulerim eos in na-
26. c. tiones,& congregauerim eos ſuper ter-
23. ram ſuam, & non dereliquerim quem-
quam ex eis ibi. * Et non abſcondam 29
vltrà faciem meam ab eis, eo quòd ef-
fuderim ſpiritum meum ſuper omnem
domum Iſraël, ait Dominus Deus.

CAP. XL.

Propheta oſtẽditur futura reædificatio ciuitatis, cùm menſura in longitudine, latitudine & altitudine ſingularum domus portarum, thalamorum,frontiũ, feneſtrarum,veſtibulorum, cubiculorum & graduum : item menſuratio quatuor menſarum ad immolanda ſacrificia : rurſum gazophylacia cantorum & ſacerdotum, ac veſtibula templi.

1 IN vigeſimo quinto anno tranſmigra-
A tionis noſtræ, in exordio anni,deci-
ma menſis,quartodecimo anno poſtquã
percuſſa eſt ciuitas:in ipſa hac die facta
eſt ſuper me manus Dñi,& adduxit me
2 illuc. * In viſionibus Dei adduxit me
in terrã Iſraël,&dimiſit me ſuper mon-
tẽ excelſum nimis ſuper quẽ erat quaſi
ædificium ciuitatis vrgentis ad Auſtrũ.
3 * Et introduxit me illuc : & ecce vir,
cuius erat ſpecies quaſi ſpecies æris, &
funiculus lineus in manu eius, & cala-
mus menſuræ in manu eius : ſtabat au-
4 tem in porta. *Et locutus eſt ad me idẽ
vir:Fili hominis vide oculis tuis,& au-
ribus tuis audi, & pone cor tuũ in om-
nia,quæ ego oſtendã tibi:quia vt oſten-
dantur tibi adductus es huc : annuntia
5 omnia, quæ tu vides, domui Iſraël. *Et
ecce murus forinſecus in circuitu do-
mus vndique, & in manu viri calamus
menſuræ ſex cubitorũ,& palmo: & mẽ-
ſus eſt latitudinem ædificij calamo vno
6 altitudinẽ quoq; calamo vno. *Et venit
ad portam,quę reſpiciebat viã Orienta-
lem,& aſcendit per gradus eius : men-
ſus eſt limen portæ, calamo vno latitu-
B dinem,id eſt, limen vnũ calamo vno in
7 latitudine:*& thalamum vno calamo in
longum,&vno calamo in latum & inter
8 thalamos, quinque cubitos : * & limen
portæ iuxta veſtibulum portæ intrinſe-
9 cus,calamo vno.*Et mẽſus eſt veſtibulũ
portæ octo cubitorum, & frontem eius
duobus cubitis, veſtibulum antẽ portæ
10 erat intrinſecus. *Porrò thalami portæ
ad viã Orientalẽ, tres hinc & tres inde:
mẽſura vna triũ, & mẽſura vna frõtium
11 ex vtraq; parte.* Et menſus eſt latitudi-
nẽ liminis portæ,decẽ cubitorũ:& lon-
12 gitudinẽ portæ tredecim cubitorũ : *Et
marginẽ ante thalamos cubiti vnius: &
cubitus vnus finis vtrimque: thalami
autem, ſex cubitorum erant hinc & in-
13 de. *Et mẽſus eſt portã à tecto thalami,
vſque ad tectum eius, latitudinẽ viginti
quinque cubitorũ:oſtium cõtra oſtium.
14 *Et fecit frontes per ſexaginta cubitos:
& ad frontem atriũ portæ vndique per
15 circuitum. * Et ante faciem portæ, quæ
pertingebat vſque ad faciem veſtibuli
portæ interioris, quinquaginta cubi-
16 tos. * Et feneſtras obliquas in thala-
C mis, & in frontibus eorum, quæ erant
intra portam vndique per circuitum
ſimi

similiter autem erant & in vestibulis fe-
nestræ per gyrum intrinsecus, & ante
frontes pictura palmarum. * Et eduxit 17
me ad atriū exterius, & ecce gazophy-
lacia, & pauimentum stratum lapide in
atrio per circuitum: triginta gazophy-
lacia in circuitu pauimenti. * Et paui- 18
mentum in fronte portarum, secundùm
longitudinem portarū erat inferius. * Et 19
mensus est latitudinē à facie portæ in-
ferioris vsq; ad frontem atrij interioris
extrinsecus, centum cubitos ad Orien-
tem, & ad Aquilonē. * Portam quoque, 20
quæ respiciebat viā Aquilonis atrij ex-
terioris, mensus est tam in longitudine
quàm in latitudine. * Et thalamos eius 21
tres hinc, & tres inde: & frontē eius, &
vestibulū eius secundū mensuram por-
tæ prioris, quinquaginta cubitorū lon-
gitudinem, eius, & latitudinem viginti
quinque cubitorum. * Fenestræ autem 22
eius, & vestibulum, & sculpturæ secun-
dùm mensuram portæ, quæ respiciebat
ad Orientē: & septē graduum erat ascē- D
sus eius, & vestibulū ante eam. * Et por- 23
ta atrij interioris contra portā Aquilo-
nis, & Orientalem: & mensus est à porta
vsq; ad portam centū cubitos. * Et edu- 24
xit me ad viam Australē, & ecce porta,
quæ respiciebat ad Austrum: & mensus
est frontem eius, & vestibulū eius, iuxta
mensuras superiores. * Et fenestras eius 25
& vestibula in circuitu, sicut fenestras
ceteras: quinquaginta cubitorum longi-
tudine, & latitudine viginti quinque cu-
bitorum. * Et in gradibus septē ascende- 26
batur ad eam: & vestibulum ante fores
eius: & cælatæ palmæ erant, vna hinc, &
altera inde in fronte eius. * Et porta 27
atrij interioris in via Australi: & mēsus
est à porta vsq; ad portā in via Austra-
li, centum cubitos. * Et introduxit me in 28
atrium interius ad portam australem: &
mensus est portam iuxta mensuras su-
periores. * Thalamū eius, & frontē eius, 29
& vestibulum eius eisdem mensuris: &
fenestras eius, & vestibulum eius in cir-
cuitu, quinquaginta cubitos longitudi-
nis, & latitudinis viginti quinque cubi-
tos. * Et vestibulum per gyrum longitu- 30
dine viginti quinque cubitorum, & la- E
titudine quinque cubitorum. * Et vesti- 31
bulum eius ad atrium exterius, & pal-
mas eius in fronte: & octo gradus erāt,
quibus ascendebatur per eā. * Et intro- 32
duxit me in atrium interius per viam
Orientalē: & mensus est portam secun-
dùm mensuras superiores. * Thalamum 33
eius, & frontem eius, & vestibulū eius,
sicut suprà: & fenestras eius, & vestibula
eius in circuitu, longitudine quinqua-
ginta cubitorum, & latitudine viginti-
quinque cubitorū. * Et vestibulū eius, id 34
est, atrij exterioris: & palmæ cælatæ
in fronte eius hinc & inde: & in octo
35 gradibus ascensus eius. * Et introduxit
me ad portā, quæ respiciebat ad Aqui-
lonē: & mensus est secundùm mensuras
36 superiores. * Thalamum eius, & frontem
eius, & vestibulū eius, & fenestras eius
per circuitū, longitudine quinquaginta
cubitorū, & latitudine vigintiquinque
37 cubitorum. * Et vestibulū eius respicie-
bat ad atrium exterius: & cælatura pal-
marum in fronte eius hinc & inde: & in
38 octo gradibus ascēsus eius. * Et per sin-
F gula gazophylacia ostium in frontibus
39 portarū: ibi lauabant holocaustum. * Et
in vestibulo portæ, duæ mensæ hinc, &
duæ mēsæ inde: vt immoletur super eas
holocaustū, & pro peccato, & pro deli-
40 cto. * Et ad latus exterius, quod ascēdit
ad ostium portæ, quæ pergit ad Aquilo-
nem, duæ mensæ: & ad latus alterū ante
41 vestibulum portæ, duæ mensæ. * Qua-
tuor mensæ hinc, & quatuor mensæ in-
de: per latera portæ octo mensæ erant,
42 super quas immolabant. * Quatuor au-
tem mensæ ad holocaustū de lapidibus
quadris extructæ: longitudine cubiti
vnius & dimidij: & latitudine cubiti
vnius & dimidij: & altitudine cubiti
vnius: super quas ponāt vasa, in quibus
43 immolatur holocaustum, & victima. * Et
labia earū palmi vnius, reflexa intrinse-
cus per circuitum: super mēsas autem,
44 carnes oblationis. * Et extra portam in-
teriorē, gazophylacia cātorum in atrio
interiori, quod erat in latere portæ re-
G spicientis ad Aquilonem & facies eorū
contra viam Australem, vna ex latere
portæ Orientalis, quæ respiciebat ad
45 viā Aquilonis. * Et dixit ad me: Hoc est
gazophylaciū, quod respicit viā Meri-
dianam, sacerdotum erit, qui excubant
46 in custodiis templi. * Porrò gazophyla-
cium, quod respicit ad viam Aquilonis,
sacerdotum erit, qui excubant ad mini-
sterium altaris, isti sunt filij Sadoc, qui
accedunt de filiis Leui ad Dñm vt mi-
47 nistrent ei. * Et mensus est atrium lon-
gitudine centū cubitorum, & latitudine
centū cubitorum per quadrum: & altare
48 ante faciem templi. * Et introduxit me
in vestibulū templi: & mensus est vesti-
bulum quinque cubitis hinc, & quinque
cubitis inde: & latitudinem portæ triū
cubitorum hinc, & trium cubitorū in-
49 de. * Longitudinem autem vestibuli vi-
ginti cubitorum, & latitudinem vnde-
cim cubitorum, & octo gradibus ascen-
debatur ad eam. * Et columnæ erant in
frontibus; vna hinc, & altera inde.

CAPVT XLI.

Dispositio reædificandi templi iuxta partes singulas.

1 ET introduxit me in templum, & mē-
A sus est frontes, sex cubitos latitudi-
nis hinc, & sex cubitos inde, latitu-
2 dinem tabernaculi. * Et latitudo portæ,

decem cubitorum erat: & latera portæ,
quinque cubitis hinc,& quinq; cubitis
inde & mẽsus est longitudinẽ eius qua-
draginta cubitorũ, & latitudinẽ viginti
cubitorum. *Et introgressus intrinsecus 3
mensus est in fronte portæ duos cubi-
tos:& portam, sex cubitorum:& latitu-
dinem portæ,septem cubitorũ. *Et men- 4
sus est lõgitudinem eius viginti cubito-
rum,& latitudinem eius viginti cubito-
rum,ante faciem templi:& dixit ad me:
Hoc est sanctum sanctorum. *Et mensus 5
est parietem domus sex cubitorũ: & la-
titudinem lateris quatuor cubitorum
vndique per circuitum domus. *Latera 6
antẽ,latus ad latus, bis triginta tria : &
erant eminentiæ,quæ ingrederentur per
parietem domus, in lateribus per cir-
cuitum, vt continerent,& non attinge-
rent parietem templi. *Et platea erat 7
in rotundum,ascendens sursum per co-
chleam, & in cœnaculum templi defe- B
rebat per gyrũ:idcirco latius erat tem-
plum in superioribus : & sic de inferio-
ribus ascendebatur ad superiora in me-
dium.*Et vidi in domo altitudinem per 8
circuitum,fundata latera ad mensuram
calami sex cubitorum spatio : *& lati- 9
tudinem per parietem lateris forinse-
cus quinque cubitorum:&erat interior
domus in lateribus domus. * Et inter 10
gazophylacia latitudinem viginti cubi-
torum in circuitu domus vndique, * & 11
ostiũ lateris ad orationem : ostium vnũ
ad viam Aquilonis, & ostium vnum ad
viam Australem,& latitudinem loci ad
orationẽ, quinque cubitorũ in circui-
tu.* Et ædificium,quod erat separatum, 12
versumque ad viam respicientẽ ad ma-
re, latitudinis septuaginta cubitorum;
paries autem ædificij,quinque cubitorũ
latitudinis per circuitum:& longitudo
eius nonaginta cubitorum. * Et mensus 13
est domus longitudinem, centum cubi- C
torum : & quod separatum erat ædifi-
ciũ,& parietes eius, longitudinis centũ
cubitorum. *Latitudo autem ante faciẽ 14
domus,& eius quod erat separatũ con-
tra Orientẽ,centũ cubitorũ.*Et mensus 15
est longitudinem ędificij contra faciem
eius, quod erat separatum ad dorsum:
ethecas ex vtraque parte centum cubi-
torum:& templum interius,& vestibula
atrij.*Limina, & fenestras obliquas, & 16
ethecas in circuitu per tres partes,cõ-
tra vniuscuiusque limẽ,stratũque lignũ
per gyrum in circuitu:terra autem vsq;
ad fenestras, & fenestræ clausæ super
ostia.*Et vsque ad domum interiorẽ,& 17
forinsecus per omnẽ parietẽ in circuitu
intrinsecus,&forinsecus,ad mensuram.
*Et fabrefacta Cherubim & palmæ : & 18
palma inter cherub, & cherub, duásque
facies habebat cherub. * Faciẽ hominis 19
iuxta palmã ex hac parte, & faciẽ leo-
nis iuxta palmã ex alia parte expressam
20 per omnem domũ in circuitu.*De terra
D vsque ad superiora portæ,cherubim, &
palmæ celatæ erant in pariete templi.
21 * Limen quadrangulum, & facies san-
22 ctuarij,aspectus contra aspectum.*Alta-
ris lignei trium cubitorum altitudo: &
longitudo eius duorum cubitorũ:& an-
guli eius, & longitudo eius, & parietes
eius lignei.Et locutus est ad me.Hæc est
23 mensa coram Dño. *Et duo ostia erant
24 in templo,& in sanctuario. *Et in duo-
bus ostiis ex vtraque parte bina erant
ostiola,quæ in se inuicem plicabantur:
bina enim ostia erant ex vtraque parte
25 ostiorum.*Et cælata erant in ipsis ostiis
templi cherubim,& sculpturæ palmarũ,
sicut in parietibus quoque expressæ
erant : quam ob rem & grossiora erant
ligna in vestibuli fronte forinsecus.
26 * Super quæ fenestræ obliquæ,& simili-
tudo palmarum hinc atque inde in hu-
merulis vestibuli, secundùm latera do-
mus, latitudinemque parietum.

CAP. XLII.

De gazophylaciis, ceterisque quæ ad sacrorum vsum pertinent,reædificãdis.

1 ET eduxit me in atrium exterius per
A viam ducẽtem ad Aquilonem,& in-
troduxit me in gazophylacium, quod
erat cõtra separatũ ædificium,& contra
2 ædem vergentem ad Aquilonem. * In
facie longitudinis,centum cubitos ostij
Aquilonis : & latitudinis quinquaginta
3 cubitos, *cõtra viginti cubitos atrij in-
terioris,& contra pauimentum stratum
lapide atrij exterioris,vbi erat porticus
4 iuncta porticui triplici. * Et ante gazo-
phylacia deambulatio decem cubitorũ
latitudinis, ad interiora respiciens viæ
cubiti vnius. Et ostia eorum ad Aquilo-
nem : *Vbi erant gazophylacia in supe-
rioribus humiliora : quia supportabant
porticus,quæ ex illis eminebãt de infe-
6 rioribus,& de mediis ædificij.*Tristega
B enim erant, & non habebãt colũnas, si-
cut erant columnæ atriorum:propterea
eminebãt de inferioribus,&de mediis à
terra cubitis quinquaginta. *Et peribo-
7 lus exterior secundũ gazophylacia,quæ
erant in via atrij exterioris ante gazo-
phylacia : longitudo eius quinquaginta
8 cubitorum. *Quia longitudo erat gazo-
phylaciorum atrij exterioris, quinqua-
ginta cubitorũ: & longitudo ante faciẽ
9 templi,centum cubitorum.*Et erat sub-
ter gazophylacia hæc introitus ab
Oriente ingredientium in ea de atrio
10 exteriori. * In latitudine periboli atrij,
quod erat contra viam Orientalem, in
faciem ædificij separati, & erant ante
ædificium gazophylacia. * Et via ante
11 faciem eorum, iuxta similitudinem ga-
zophylaciorum,quæ erant in via Aqui-
lonis:secundùm, longitudinem eorum,
sic

sic & latitudo eorum:&omnis introitus C
eorum,& similitudines, & ostia eorum.
* Secundùm ostia gazophylaciorũ, quæ 12
erant in via respiciente ad Notũ:ostium
in capite viæ:quæ via erat ante vestibu-
lum separatum per viam Orientalẽ in-
gredientibus.*Et dixit ad me:Gazophy- 13
lacia Aquilonis,& gazophylacia Austri,
quæ sunt ante ædificiũ separatum : hæc
sunt gazophylacia sancta:in quibus ve-
scuntur sacerdotes, qui appropinquant
ad Dñm in sancta sanctorum:ibi ponent
sancta sanctorũ , & oblationẽ pro pec-
cato,& pro delicto: locus enim sanctus
est.*Cùm autẽ ingressi fuerint sacerdo- 14
tes,non egredientur de sanctis in atriũ
exterius:& ibi reponent vestimenta sua,
in quibus ministrant, quia sancta sunt,
vestientúrque vestimẽtis aliis,&sic pro-
cedẽt ad populum.*Cúmque complesset 15
mensuras domus interioris , eduxit me D
per viã portæ, quæ respiciebat ad viam
Orientalem:& mẽsus est eam vndiq;per
circuitum.*Mensus est autẽ cõtra vẽtum 16
Orientalem calamo mẽsuræ, quingẽtos
calamos in calamo mẽsuræ per circui-
tum:*Et mensus est contra ventũ Aqui- 17
lonis quingentos calamos in calamo
mẽsuræ per gyrum.*Et ad ventũ Austra- 18
lẽ mensus est quingẽtos calamos in ca-
lamo mẽsuræ per circuitum. *Et ad vẽ- 19
tum Occidentalem mensus est quingẽ-
tos calamos in calamo mensuræ. * Per 20
quatuor ventos mensus est murum eius
vndique per circuitum , longitudinem
quingentorum cubitorum,in latitudinẽ
quingentorum cubitorum, diuidentem
inter sanctuarium & vulgi locum.

CAP. XLIII.

Gloria Domini apparente audit propheta quòd filij Israel non amplius polluent nomen Domini , & quæ sint mensura altaris, ac sacrificia ad ipsum septem diebus expiandum.

ET duxit me ad portã , quæ respicie- 1
bat ad viã Oriẽtalem. *Et ecce glo- 2
ria Dei Israël ingrediebatur per viam A
Orientalem : & vox erat ei quasi vox
aquarũ multarum,& terra splendebat à
Sup.9 maiestate eius. *||Et vidi visionẽ secun- 3
a.1. dùm speciẽ,quam viderã, quando venit
vt disperderet ciuitatem : & species se-
Sup.1. cundùm aspectũ , ||quem videram iuxta
a.1. fluuium Chobar: & cecidi super faciem
meã. * Et maiestas Dñi ingressa est tem- 4
plum per viam portæ , quæ respiciebat
ad Orientem. *Et eleuauit me spiritus, 5
& introduxit me in atrium interius ; &
ecce repleta erat gloria Dñi domus.*Et 6
audiui loquentem ad me de domo , &
vir qui stabat iuxta me , * dixit ad me : 7
Fili hominis, locus solij mei , & locus B
vestigiorũ pedum meorũ, vbi habito in
medio filiorũ Israël in æternum:& non
polluent vltrà domus Israël nomẽ san-
ctum meum,ipsi & reges eorũ in forni-
cationibus suis,& in ruinis regũ suorũ,
8 & in excelsis.*Qui fabricati sunt limen
suum iuxta limen meum,& postes suos
iuxta postes meos : & murus erat inter
me & eos: & polluerunt nomẽ sanctum
meum in abominationibus , quas fece-
runt : propter quod cõsumpsi eos in ira
9 mea.*Nunc ergo repellãt procul forni-
C cationem suam , & ruinas regum suorũ
à me:& inhabitabo in medio eorũ sem-
10 per. *Tu autem fili hominis ostẽde do-
mui Israel templum,& confundantur ab
iniquitatibus suis:& metiãtur fabricam:
11 * & erubescant ex omnibus , quæ fece-
runt: Figurã domus,& fabricæ eius exi-
tus, & introitus, & omnẽ descriptionẽ
eius,& vniuersa præcepta eius,cũctúm-
que ordinem eius , & omnes leges eius
ostende eis, & scribes in oculis eorũ: vt
custodiant omnes descriptiones eius, &
12 præcepta illius , & faciant ea. * Ista est
lex domus in summitate montis: Omnis
finis eius in circuitu, sanctũ sanctorum
13 est,hæc est ergo lex domus. *Istæ autem
D mensuræ altaris in cubito verissimo,qui
habebat cubitum & palmum : in sinu
eius erat cubitus,& cubitus in latitudi-
ne,& definitio eius vsq;ad labium eius,
& in circuitu,palmus vnus,hæc quoque
14 erat fossa altaris.*Et de sinu terræ vsque
ad crepidinem nouissimam duo cubiti,
& latitudo cubiti vnius: & à crepidine
minore vsque ad crepidinem maiorem
quatuor cubiti,& latitudo cubiti vnius.
15 * Ipse autem Ariel quatuor cubito-
rum : & ab Ariel vsque ad sursum, cor-
16 nua quatuor. * Et Ariel duodecim cu-
E bitorum in longitudine per duodecim
cubitos latitudinis : quadrangulatum
17 æquis lateribus. * Et crepido quatuor-
decim cubitorum lõgitudinis, per qua-
tuordecim cubitos latitudinis in qua-
tuor angulis eius: & corona in circuitu
eius dimidij cubiti , & sinus eius vnius
cubiti per circuitum : gradus autẽ eius
18 versi ad Orientem. *Et dixit ad me:Fili
hominis, hæc dicit Dñs Deus : Hi sunt
ritus altaris , in quacumque die fuerit
fabricatum, vt offeratur super illud ho-
19 locaustum , & effundatur sanguis. * Et
dabis Sacerdotibus , & Leuitis qui sunt
F de Semine Sadoc, qui accedunt ad me,
ait Dñs Deus , vt offerant mihi vitulum
20 de armento pro peccato. * Et assumens
de sanguine eius , pones super quatuor
cornua eius , & super quatuor angulos
crepidinis, & super coronã in circuitu,
21 & mundabis illud, & expiabis. * Et tol-
les vitulum,qui oblatus fuerit pro pec-
cato:& combures eum in separato loco
22 domus extra sanctuarium.*Et in die se-
cunda offeres hircum caprarum imma-
culatum pro peccato : & expiabunt al-
23 tare,sicut expiauerunt in vitulo.*Cúm-
que

que compleueris expians illud offeres G
vitulum de armento immaculatum, &
arietem de grege immaculatum. *Et of- 24
feres eos in conspectu Dñi: & mittent
sacerdotes super eos sal, & offerent eos
holocaustum Dño. * Septem diebus fa- 25
cies hircum pro peccato quotidie: &
vitulum de armento, & arietem de pe-
coribus immaculatos offerent. *Septem 26
diebus expiabunt altare, & mundabunt
illud: & implebunt manum eius. * Ex- 27
pletis autem diebus, in die octaua & vl-
trà, faciēt sacerdotes super altare holo-
causta vestra, & quæ pro pace offerunt:
& placatus ero vobis, ait Dñs Deus.

CAP. XLIV.

Porta sanctuarij clausa, qua solus Deus ingreditur: incircumcisi carne & corde non ingredientur sanctuarium, nec Leuitæ qui idola secuti sunt, sed hi ministri domus erunt: filij autem Sadoc sacerdotes ingredientur, & horum leges ponuntur.

ET conuertit me ad viam portæ san- 1
ctuarij exterioris quæ respiciebat ad A
Orientē: & erat clausa. *Et dixit Dñs ad 2
me. Porta hæc clausa erit, nō aperietur,
& vir non transibit per eam: quoniam
Dñs Deus Israël ingressus est per eam,
eritq; clausa *principi. Princeps ipse se- 3
debit in ea, vt comedat panē corā Dño:
per viam portæ vestibuli ingredietur, &
per viam eius egredietur. * Et adduxit 4
me per viā portæ Aquilonis in conspe- B
ctu domus: & vidi, & ecce impleuit glo-
ria Dñi domum Dñi: & cecidi in faciem
meam. *Et dixit ad me Dñs: Fili homi- 5
nis pone cor tuum, & vide oculis tuis,
& auribus tuis audi omnia, quæ ego lo-
quor ad te de vniuersis ceremoniis do-
mus Dñi, & de cunctis legibus eius, &
pones cor tuum in viis tēpli per omnes
exitus sanctuarij. * Et dices ad exaspe- 6
rantem me domū Israël: Hæc dicit Dñs
Deus: Sufficiat vobis omnia scelera ve-
stra domus Israël, * eo quod inducitis 7
filios alienos incircūcisos corde, & in-
circumcisos carne, vt sint in sanctuario
meo, & polluāt domum meā: & offertis
panes meos: adipem, & sanguinē & dis-
soluitis pactū meū in omnib⁹ sceleribus
vestris. * Et non seruastis præcepta san- 8
ctuarij mei: & posuistis custodes obser- C
uationū mearum in sanctuario meo vo-
bismetipsis. * Hæc dicit Dñs Deus. Om- 9
nis alienigena incircumcisus corde, &
incircūcisus carne, nō ingredietur san-
ctuariū meum, omnis filius alienus qui
est in medio filiorum Israël. *Sed & Le- 10
uitæ, qui lōgè recesserūt à me in erro-
re filiorū Israël, & errauerūt à me post
idola sua, & portauerūt iniquitatē suā,
* erunt in sanctuario meo æditui, & ia- 11
nitores portarū domus, & ministri do-
mus: ipsi mactabūt holocausta, & victi-
mas populi: & ipsi stabunt in cōspectu
12 eorū, vt ministrēt eis. *Pro eo quod mi-
D nistrauerunt illis in cōspectu idolorum
suorū, & facti sunt domui Israël in of-
fendiculum iniquitatis: idcirco leuaui
manum meā super eos, ait Dñs Deus, &
13 portabunt iniquitatē suam: *& non ap-
propinquabunt ad me, vt sacerdotio
fungantur mihi: neq; accedent ad omne
sanctuarium meum iuxta sancta sancto-
rum: sed portabunt confusionem suam,
14 & scelera sua quæ fecerunt. * Et dabo
eos ianitores domus in omni ministe-
rio eius, & in vniuersis, quæ fient in ea.
15 * Sacerdotes autē & Leuitæ filij Sadoc,
qui custodierunt ceremonias sanctua-
rij mei, cùm errarent filij Israël à me,
ipsi accedent ad me vt ministrent mihi:
& stabunt in conspectu meo vt offerant
E mihi adipem, & sanguinem, ait Domi-
16 nus Deus. * Ipsi ingredientur sanctua-
rium meum, & ipsi accedent ad mensam
meam vt ministrent mihi, & custodiant
17 ceremonias meas. *Cùmque ingredien-
tur portus atrij interioris, vestibus li-
neis induentur: nec ascendet super eos
quidquam laneum, quando ministrant
in portis atrij interioris & intrinsecus.
18 *Vittæ lineæ erunt in capitibus eorum,
& feminalia linea erunt in lumbis eo-
19 rum, & non accingentur in sudore. *Cū-
que egredientur atrium exterius ad po-
pulum, exuent se vestimentis suis, in
F quibus ministrauerant, & reponent ea
in gazophylacio sanctuarij, & vestient
se vestimentis aliis: & non sanctificabūt
20 populum in vestibus suis. *Caput autem
suum non radent, neq; comā nutrient:
21 sed tondentes attondent capita sua. * Et
vinum nō bibet omnis sacerdos quādo
22 ingressurus est atrium interius. *||Et vi- | Leu. 21. c.
duam & repudiatam non accipient vxo-
res, sed virgines de semine domus Is- 14.
raël; sed & viduam, quæ fuerit vidua à
23 sacerdote accipient. * Et populū meum
docebunt quid sit inter sanctum & pol-
lutum, & inter mundum & immundum
24 ostendent eis. * Et cùm fuerit contro-
uersia stabunt in iudiciis meis, & iudi-
cabunt: leges meas, & præcepta mea in
omnibus solemnitatibus meis custo-
dient, & Sabbata mea sanctificabunt.
25 * Et ad mortuum hominem non ingre-
G dientur, ne polluantur, nisi ad patrem
& matrem, & filium & filiam, & fratrem
& sororem, quæ alterum virum non ha-
26 buerit: in quibus contaminabuntur. * Et
postquā fuerit emundatus, septem dies
27 numerabuntur ei. * Et in die introitus
sui in sanctuarium ad atrium interius,
vt ministret mihi in sanctuario, offeret
28 pro peccato suo, ait Dñs Deus. * || Non ||Deu. 18. a. 1.
erit autem eis hæreditas, ego hæreditas Num.
eorum & possessionē non dabitis eis in 18. c.
29 Israël, ego enim possessio eorum. * Vi- 20.
ctimam

ctimā & pro peccato & pro delicto ipsi
comedent:& omne votum in Israël ip-
|| Exo. sorum erit. * || Et primitiua omniū pri- 30
22. d. mogenitorum, & omnia libamenta ex
29. omnibus quæ offeruntur, sacerdotum
erunt: & primitiua ciborum vestrorum
dabitis sacerdoti, vt reponat benedi-
|| Leu. ctionem domui tuæ. * || Omne mortici- 31
22. a. 8 num,& captum à bestia de auibus & de
pecoribus non comedent Sacerdotes.

CAP. XLV.

In terra diuisione, separatis Domino primitiis: aßignanda est certa portio Sacerdotibus, Leuitis, ciuitati, ac principi: seruandáque æquitas in ponderibus, mensuris, primitiis & sacrificiis: quæ sacrificia offerentur primo ac septimo die primi mensis, & in solemnitatibus Paschæ ac Tabernaculorum.

CVmque cœperitis terrā diuidere sor- 1
titò, separate primitias Dño, sancti- A
ficatū de terra, lōgitudine vigintiquin-
que millia,& latitudine decē millia san-
ctificatū erit in omni termino eius per
circuitū.* Et erit ex omni parte sancti- 2
ficatum quingētos per quingētos, qua-
drifariā per circuitum:& quinquaginta
cubitis in suburbana eius per gyrū.* Et 3
à mensura ista mensurabis longitudinē
vigintiquinq; milliū,& latitudinē decē B
milliū,& in ipso erit templū,sanctūmq;
sanctorū.* Sanctificatū de terra erit sa- 4
cerdotibus ministris sanctuarij,qui ac-
cedūt ad ministeriū Dñi: & erit eis lo-
cus in domos,& in sanctuariū sāctitatis.
*Vigintiquinq; autē millia lōgitudinis, 5
& decē millia latitudinis erunt Leuitis,
qui ministrant domui: ipsi possidebunt
viginti gazophylacia. * Et possessionem 6
ciuitatis dabitis quinq; millia latitudi-
nis,& lōgitudinis vigintiquinq; millia,
secundùm separationē sanctuarij,omni
domui Israël.*Principi quoque hinc & 7
inde in separationē sāctuarij,& in pos- C
sessionē ciuitatis,contra faciem posses-
sionis sāctuarij,& cōtra faciem separa-
tionis vrbis: à latere Maris vsq; ad Ma-
re,& à latere Oriētis vsq; ad Orientem:
Lōgitudinis autē iuxta vnāquamq; par-
tē à termino Occidētali vsq; ad termi-
num Orientalē.*De terra erit ei posses- 8
sio in Israël:& nō depopulabūtur vltrà D
principes populū meū:sed terrā dabunt
domui Israël secundū tribus eorū.*Hæc 9
dicit Dñs De⁹:Sufficiat vobis principes
Israël:iniquitatē & rapinas intermitti-
te, & iudiciū & iustitiā facite, separate
confinia vestra à populo meo, ait Dñs
Deus.*Statera iusta,& ephi iustū,& ba- 10
tus iustus erit vobis. * Ephi & batus æ- 11
qualia,& vnius mensuræ erūt:vt capiat
decimā partē cori batus,& decimā par-
|| Exo. tē cori ephi:iuxta mensuram cori erit
30. b. æqua libratio eorum.*|| Siclus autē vi- 12
13. ginti obolos habet. Porrò viginti sicli,
& vigintiquinq; sicli,& quindecim sicli Leu.
13 mnā faciūt.*Et hæc sunt primitiæ,quas 27. c.
E tolletis:sextam partē ephi de coro fru- 25.
menti,& sextā partē ephi de coro hor- Num.
14 dei. * Mensura quoque olei,batus olei, 3. g. 47
decima pars cori est:& decē bati corū
faciunt:quia decem bati implēt corum.
15 *Et arietē vnum de grege ducentorum,
de his quæ nutriunt Israel in sacrificiū,
& in holocaustum,& in pacifica,ad ex-
16 piandum pro eis:ait Dñs Deus.* Omnis
populus terræ tenebitur primitiis his
17 principi in Israël. * Et super principem
erunt holocausta,& sacrificium & liba-
F mina in solemnitatibus,& in Calendis,
& in Sabbatis, & in vniuersis solemni-
tatibus domus Israël: ipse faciet pro
peccato sacrificium,& holocaustum, &
pacifica ad expiādum pro domo Israël.
18 * Hæc dicit Dñs Deus:In primo mense,
vna mensis, sumes vitulum de armento
immaculatum,& expiabis sanctuarium.
19 * Et tollet sacerdos de sanguine quod
erit pro peccato: & ponet in postibus
domus, & in quatuor angulis crepidi-
nis altaris,& in postibus portæ atrij in-
20 terioris.* Et sic facies in septima mēsis,
pro vnoquoque qui ignorauit, & erro-
re deceptus est: & expiabis pro domo.
21 * In primo mēse quartadecima die mē-
G sis,erit vobis Paschæ solemnitas: septē
22 diebus azyma comedentur. * Et faciet
princeps in die illa pro se, & pro vni-
uerso populo terræ, vitulū pro pecca-
23 to,* in septem dierum solēnitate faciet
holocaustum Dño septem vitulos,& se-
ptē arietes immaculatos quotidie septē
diebus: & pro peccato hircū caprarum
24 quotidie.* Et sacrificium ephi per vitu-
lum,& ephi per arietem faciet: & olei
25 hin per singula ephi. * Septimo mense,
quintadecima die mēsis,in solemnitate,
faciet sicut suprà dicta sunt per septem
dies; tam pro peccato, quàm pro ho-
locausto, & in sacrificio,& in oleo.

CAP. XLVI.

Porta solis Sabbatis ac Calendis aperienda, & quæ holocausta his diebus offeret princeps, quáve porta ipse aut populus templum ingredietur, vel egredietur: de spontaneo & quotidiano principis holocausto: de ipsius dono filiis aut seruis dato: loca in quibus sacerdotes coquant sacrificia & ministri victimas populi.

1 HÆc dicit Dñs Deus porta atrij in-
A terioris,quę respicit ad Orientem,
erit clausa sex diebus, in quibus opus
fit:die autem Sabbati aperietur, sed &
2 in die Calendarum aperietur.*Et intra-
bit princeps per viam vestibuli portæ
de foris,& stabit in limine portæ:& fa-
cient sacerdotes holocaustum eius, &
pacifica eius: & adorabit super limen
portæ, & egredietur: porta autem non
clau-

claudetur vſque ad veſperam.* Et ado- 3
rabit populus terræ ad oſtium portæ il-
lius in Sabbatis, & in Calendis, coram
Dño.* Holocauſtum autem hoc offeret 4
princeps Dño; in die Sabbati ſex agnos B
immaculatos, & arietem immaculatũ.
* Et ſacrificium ephi per arietem: in 5
agnis autem ſacrificium quod dederit
manus eius:& olei hin per ſingula ephi.
* In die autem Calendarum vitulum de 6
armento immaculatum: & ſex agni, &
arietes immaculati erunt. * Et ephi per 7
vitulum, ephi quoque per arietem fa-
ciet ſacrificium: de agnis autem, ſicut
inuenerit manus eius: & olei hin per
ſingula ephi. * Cúmque ingreſſurus eſt 8
princeps, per viam veſtibuli portæ in- C
grediatur, & per eandem viam exeat.
*Et cùm intrabit populus terræ in con- 9
ſpectu Dñi in ſolemnitatibus: qui in-
greditur per portam Aquilonis, vt ado-
ret, egrediatur per viam portæ Meri-
dianæ: porrò qui ingreditur per viam
portæ Meridianæ, egrediatur per viam
portæ Aquilonis: non reuertetur per
viam portæ, per quam ingreſſus eſt, ſed
è regione illius egredietur. * Princeps 10
autem in medio eorũ cum ingredienti-
bus ingredietur, & cum egredientibus
egredietur.*Et in nundinis,& in ſolem- 11
nitatibus erit ſacrificium ephi per vitu- D
lum, & ephi per arietem: agnis autem
erit ſacrificium ſicut inuenerit manus
eius:& olei hin per ſingula ephi.* Cùm 12
autem fecerit princeps ſpontaneum ho-
locauſtum,aut pacifica voluntaria Dño;
aperietur ei porta, quæ reſpicit ad
Orientem, & faciet holocauſtum ſuum,
& pacifica ſua, ſicut fieri ſolet in die
ſabbati,& egredietur,claudetúrq; porta
poſtquam exierit. * Et agnum eiuſdem 13
anni immaculatũ faciet holocauſtum
quotidie Dño: ſemper manè faciet il-
lud.*Et faciet ſacrificium ſuper eo cata 14
mane mane ſextam partem ephi, & de E
oleo tertiã partem hin,vt miſceatur ſi-
milæ:ſacrificium Dño legitimum, iuge,
atque perpetuum.*Faciet agnum,& ſa- 15
crificium, & oleũ cata mane mane:ho-
locauſtum ſempiternũ. * Hæc dicit Dñs 16
Deus:Si dederit princeps donum alicui
de filiis ſuis: hereditatis eius, filiorum
ſuorum erit, poſſidebunt eam heredita-
riè.*Si autem dederit legatum de here- 17
ditate ſua vni ſeruorum ſuorum,erit il- F
lius vſque ad annum remiſſionis, & re-
uertetur ad principẽ: hereditas autem
eius, filiis eius erit. * Et non accipiet 18
princeps de hereditate populi per vio-
lentiam, & de poſſeſſione eorũ: ſed de
poſſeſſione ſua hereditatem dabit filiis
ſuis: vt non diſpergatur populus meus
vnuſquiſq; à poſſeſſione ſua. * Et intro- 19
duxit me per ingreſſum,qui erat ex la-
tere portæ, in gazophylacia ſanctuarij
ad ſacerdotes,quæ reſpiciebãt ad Aqui-
lonem:& erat ibi locus vergens ad Oc-
20 cidentem;*Et dixit ad me:Iſte eſt locus
G vbi coquent ſacerdotes pro peccato, &
pro delicto:vbi coquent ſacrificium,vt
non efferant in atriũ exterius,& ſancti-
21 ficetur populus. * Et eduxit me in atriũ
exterius, & circũduxit me per quatuor
angulos atrij: & ecce atriolum erat in
angulo atrij, atriola ſingula per angu-
22 los atrij: * In quatuor angulis atrij
atriola diſpoſita, quadraginta cubito-
rum per longum,& triginta per latum:
menſuræ vnius quatuor erant. * Et pa-
23 ries per circuitum ambiens quatuor
atriola:& culinę fabricatæ erant ſubter
porticus per gyrum. * Et dixit ad me:
24 Hæc eſt domus culinarũ,in qua coquẽt
miniſtri domus Dñi victimas populi.

CAP. XLVII.

Aquæ ſubter limen domus egredientes, & in latus templi dextrum deſcendentes, efficiuntur torrens qui tandem non poteſt tranſuadari, & ſanat omnia ad quæ pertigerit, habens piſces & arbores fructiferas: termini Terræ ſanctæ, quæ duodecim tribubus Iſraël & aduenis diuidenda eſt.

1 ET conuertit me ad portam domus,&
A ecce aquæ egrediebantur ſubter li-
men domus ad Orientem: facies enim
domus reſpiciebat ad Orientem: aquæ
autem deſcendebant in latus tẽpli dex-
2 trum ad meridiẽ altaris.* Et eduxit me
per viam portæ Aquilonis,& conuertit
me ad viam foras portam exteriorem,
viam quæ reſpiciebat ad Orientem: &
ecce aquæ redundãtes à latere dextro:
3 * Cùm egrederetur vir ad Orientẽ, qui
habebat funiculum in manu ſua,& mẽ-
ſus eſt mille cubitos:& traduxit me per
4 aquam vſque ad talos. * Rurſumque
menſus eſt mille, & traduxit me per
5 aquam vſque ad genua: *& menſus eſt
mille, & traduxit me per aquam vſque
ad renes. Et menſus eſt mille, torren-
tem,quem non potui pertranſire: quo-
niam intumuerant aquæ profundi tor-
6 rentis, qui non poteſt tranſuadari.* Et
B dixit ad me: Certè vidiſti fili hominis.
Et eduxit me,& cõuertit ad ripam tor-
7 rentis.* Cúmque me conuertiſſem,ecce
in ripa torrentis ligna multa nimis ex
8 vtraque parte.*Et ait ad me: Aquæ iſtę
quæ egrediuntur ad tumulos ſabuli
Orientalis: deſcendunt ad plana deſer-
ti,intrabunt mare, & exibunt & ſana-
9 buntur aquæ.* Et omnis anima viuens,
quæ ſerpit, quocumque venerit torrẽs,
viuet:& erũt piſces multi ſatis poſtquã
venerint illuc aquæ iſtæ,& ſanabuntur,
& viuent omnia,ad quæ venerit torrẽs.
10 * Et ſtabunt ſuper illas piſcatores, ab
Engaddi vſque ad Engallim ſiccatio ſa-
genarum erit: plurimæ ſpecies erunt
piſcium

piscium eius, sicut pisces maris magni,
multitudinis nimiæ: * in littoribus autẽ 11
eius, & in paludibus non sanabuntur,
quia in salinas dabuntur. * Et super tor- 12
rentem orietur in ripis eius ex vtraque C
parte omne lignum pomiferũ: non de-
fluet foliũ ex eo, & non deficiet fructus
eius: per singulos menses afferet primi-
tiua, quia aquæ eius de sanctuario egre-
dientur: & erunt fructus eius in cibũ, &
folia eius ad medicinã. * Hæc dicit Dñs 13
Deus: Hic est terminus, in quo possíde-
bitis terram in duodecim tribubus Is-
raël: quia Ioseph duplicem funiculum
habet. * Possidebitis autem eam singuli 14
æquè vt frater suus; super quam leuaui
manũ meam vt darem patribus vestris:
& cadet terra hæc vobis in possessionẽ.
* Hic est autẽ terminus terræ: ad plagam 15
Septentrionalem, à mari magno via
Hethalon venientibus Sedada. * Emath, 16
Berotha, Sabarim, quæ est inter termi-
nũ Damasci & confiniũ Emath, domus
Tichon, quæ est iuxta terminum Auran.
* Et erit terminus à Mari vsq; ad atrium 17
Enon terminus Damasci, & ab Aquilo-
ne ad Aquilonẽ: terminus Emath plaga
Septentrionalis. * Porrò plaga Orientalis 18
de medio Auram, & de medio Damasci,
& de medio Galaad, & de medio terræ
Israël, Iordanis determinans ad mare D
Orientale, metiemini etiã plagã Orien-
talẽ. * Plaga autẽ Australis meridiana à 19
Thamar vsq; ad aquas contradictionis
Cades: & torrens vsq; ad mare magnum:
& hæc est plaga ad Meridiem australis.
* Et plaga Maris, mare magnum à con- 20
finio per directũ, donec venias Emath:
hæc est plaga Maris. * Et diuidetis ter- 21
ram istam vobis per tribus Israël: * & 22
mittetis eam in hæreditatem vobis, &
aduenis, qui accesserint ad vos qui ge-
nuerint filios in medio vestrũm: & erũt
vobis sicut indigenæ inter filios Israël:
vobiscum diuident possessionem in me-
dio tribuum Israël. * In tribu autem 23
quacumque fuerit aduena, ibi dabitis
possessionem illi, ait Dominus Deus.

CAP. XLVIII.

Diuisio Terræ sanctæ in duodecim tribus: vbi sunt primitiæ & sanctuarium: locus Sacerdotum ac Leuitarum: mensura ciuitatis in quadro cum suburbanis: possessio principis: & duodecim portæ ciuitatis iuxta duodecim tribus.

ET hæc nomina tribuum à finibus 1
Aquilonis iuxta viam Hethalõ per- A
gentibus Emath, atrium Enan terminus
Damasci ad Aquilonem iuxta viam
Emath. Et erit ei plaga Orientalis Ma-
re, Dan vna. * Et super terminum Dan, à 2
plaga Orientali vsque ad plagam Ma-
ris, Aser vna: * & super terminum Aser, 3
à plaga Orientali vsque ad plagam Ma-
ris, Nephtali vna. * Et super terminum 4
Nephtali, à plaga Orientali vsque ad
5 plagam Maris, Manasse vna. * Et super
terminum Manasse, à plaga Orientali
vsque ad plagam Maris, Ephraim vna.
6 * Et super terminum Ephraim, à plaga
Orientali vsque ad plagam Maris, Ru-
7 ben vna. * Et super terminum Ruben,
à plaga Orientali vsque ad plagam Ma-
8 ris, Iuda vna. * Et super terminum Iuda,
à plaga Orientali vsque ad plagam ma-
ris, erunt primitiæ, quas separabitis, vi-
gintiquinque millibus latitudinis, &
longitudinis, sicuti singulæ partes à pla-
ga Orientali vsque ad plagam Maris:
9 & erit sanctuarium in medio eius. * Pri-
mitiæ, quas separabitis Dño: longitu-
do vigintiquinque millibus, & latitudo
10 decem millibus. * Hæ autem erunt pri-
B mitiæ sanctuarij sacerdotum: ad Aqui-
lonem longitudinis vigintiquinq; mil-
lia: & ad mare latitudinis decem mil-
lia, sed & ad Orientem latitudinis de-
cem millia, & ad Meridiem longitudi-
nis vigintiquinque millia: & erit san-
11 ctuariũ Dñi in medio eius. * Sacerdoti-
bus sanctuarium erit de filiis Sadoc, qui
custodierunt ceremonias meas, & non
errauerunt cùm errarent filij Israël, si-
12 cut errauerunt & Leuitæ. * Et erunt eis
primitiæ de primitiis terræ sanctum
sanctorum, iuxta terminum Leuitarum.
13 * Sed & Leuitis similiter iuxta fines sa-
cerdotum vigintiquinq; millia longitu-
dinis, & latitudinis decẽ millia. Omnis
longitudo viginti & quinque millium,
14 & latitudo decẽ milliũ, * & non venun-
dabunt ex eo, neque mutabunt, neque
transferentur primitiæ terræ, quia san-
15 ctificatæ sunt Dño. * Quinq; millia autẽ
quæ supersunt in latitudine per vigin-
tiquinque millia, profana erunt vrbis
in habitaculum, & in suburbana: & erit
16 ciuitas in medio eius. * Et hæ mensuræ
eius ad plagam Septentrionalem quin-
genta & quatuor millia: & ad plagam
Meridianã, quingẽta & quatuor millia:
& ad plagam Orientalem, quingenta &
quatuor millia: & ad plagam Occiden-
talem, quingenta & quatuor millia.
17 * Erunt autem suburbana ciuitatis ad
C Aquilonem ducẽta quinquaginta, & ad
Meridiem ducenta quinquaginta, & ad
Orientem ducenta quinquaginta, & ad
18 Mare ducenta quinquaginta. * Quod au-
tem reliquum fuerit in longitudine se-
cundum primitias sanctuarij, decem
millia in Orientem, & decem millia in
Occidentem, erunt sicut primitiæ san-
ctuarij: & erũt fruges eius in panes his,
19 qui seruiunt ciuitati: * Seruientes au-
tem ciuitati, operabuntur ex omnibus
20 tribubus Israël. * Omnes primitiæ vi-
gintiquinque millium per vigintiquin-
que millia in quadrum, separabũtur in
primitias sanctuarij, & in possessionem
ciuita

ciuitatis. * Quod autem reliquum fue- 21
rit principis erit ex omni parte primi-
tiarũ sanctuarij & possessionis ciuitatis
è regione vigintiquinque milliũ primi-
tiarum vsq; ad terminum Orientalem :
sed & ad Mare , è regione vigintiquin-
que millium vsque ad terminũ maris,
similiter in partibus principis erit : &
erunt primitiæ sanctuarij, & sanctuariũ
tẽpli in medio eius. * De possessione au- 22
tem Leuitarũ, & de possessione ciuitatis
in medio partium principis : erit inter
terminũ Iuda, & inter terminum Benja-
min, & ad principẽ pertinebit. * Et reli- 23
quis tribubus : A plaga Orientali vsque
ad plagam Occidentalẽ, Benjamin vna.
* Et contra terminũ Benjamin , à plaga 24
Orientali vsque ad plagam occidenta- D
lẽ, Simeon vna. * Et super terminum Si- 25
meonis, à plaga Oriẽtali vsque ad pla-
gam Occidentalem , Issachar vna. * Et 26
super terminum Issachar, à plaga Orien-
tali vsq; ad plagam Occidentalem, Za-
bulon vna. * Et super terminum Zabulon 27
à plaga Orientali vsque ad plagã Maris,
Gad vna. * Et super terminum Gad , ad 28
plagã Austri in Meridie : & erit finis de
Thamar vsque ad aquas cõtradictionis
Cades, hæreditas contra mare magnum.
* Hæc est terra, quam mittetis in sortem 29
tribubus Israël, & hæ partitiones earũ,
ait Dñs Deus. * Et hi egressus ciuitatis : 30
A plaga Septentrionali quingentos &
quatuor millia mensurabis : * Et portæ 31
ciuitatis ex nominibus tribuum Israël,
portæ tres à Septentrione , porta Ru-
ben vna , porta Iuda vna , porta Leui
vna. * Et ad plagam Orientalem , quin- 32
gentos & quatuor millia: & portæ tres,
porta Ioseph vna, porta Benjamin vna,
porta Dan vna. * Et ad plagam Meridia- 33
nam, quingentos & quatuor millia me-
tieris : & portæ tres , porta Simeonis
vna, porta Issachar vna, porta Zabulon
vna. * Et ad plagam Occidentalem , 34
quingentos & quatuor millia, & portæ
eorum tres, porta Gad vna , porta Aser
vna, porta Nephthali vna. * Per circui- 35
tum , decem & octo millia : & nomen
ciuitatis ex illa die, Dominus ibidem.

PROPHETIA DANIELIS.

CAPVT PRIMVM.

Daniel, Ananias , Misael & Azarias in captiuitate eliguntur , vt docti linguam Chaldæorum astarent regi : mutatisque ipsorum nominibus , obtinent à præposito eunuchorum vt solis vescantur leguminibus , aquam bibentes: quo facto, facies ipsorum corpulentiores erant quàm illorum qui cibo regio vescebantur : quibus Deus sapientiam dedit , & Danieli præterea intelligentiam somniorum.

1 NNo tertio regni Ioachim
A regis Iuda, venit Nabuchodo-
nosor rex Babylonis in Ieru-
2 salem, & obsedit eam: * & tra-
didit Dñs in manu eius Ioachim regem
Iuda, & partẽ vasorum domus Dei: & as-
portauit ea in terram Sennaar in domũ
Dei sui, & vasa intulit in domũ Thesauri
3 Dei sui. * Et ait rex Asphenez præposito
Eunuchorum , vt introduceret de filiis
Israël, & de semine regio & tyrannorũ,
4 * pueros, in quibus nulla esset macula,
decoros forma, & eruditos omni sapiẽ-
tia, cautos sciẽtia, & doctos disciplina,
& qui possent stare in palatio regis , vt
doceret eos litteras , & linguam Chal-
5 dæorum. * Et constituit eis rex annonam
per singulos dies de cibis suis , de vino
vnde bibebat ipse, vt enutriti tribus an-
nis , postea starent in conspectu regis.
6 * Fuerunt ergo inter eos de filiis Iuda,
B Daniel, Ananias, Misaël, & Azarias. * Et
7 imposuit eis præpositus eunuchorum
nomina: Danieli, Baltassar; Ananiæ, Si-
drach; Misaëli, Misach; & Azariæ, Abde-
8 nago. * Proposuit autem Daniel in cor-
de suo, ne pollueretur de mensa regis,
neque de vino potus eius , & rogauit
eunuchorũ præpositum ne contamina-
9 retur. * Dedit autẽ Deus Danieli gratiã
& misericordiam in cõspectu principis
10 eunuchorũ. * Et ait princeps eunucho-
rum ad Danielẽ : Timeo ego Dñm meũ
regem, qui constituit vobis cibũ & po-
tum: qui si viderit vultus vestros maci-
lentiores præ ceteris adolescentibus
coæuis vestris, condẽnabitis caput meũ
11 regi. * Et dixit Daniel ad Malasar, quem
constituerat princeps eunuchorũ super
C Danielem, Ananiam, Misaëlem , & Aza-
12 riam : * Tenta nos obsecro seruos tuos
diebus decem, & dentur nobis legumi-
na ad vescendum, & aqua ad bibendũ :
13 * & contemplare vultus nostros, & vul-
tus puerorũ qui vescuntur cibo regio :
& sicut videris , facies cum seruis tuis.
14 * Qui, audito sermone huiusmodi, ten-
15 tauit eos diebus decem. * Post dies au-
tem decem apparuerunt vultus eorum
meliores & corpulentiores præ omni-
bus pueris, qui vescebantur cibo regio.
16 * Porrò Malasar tollebat cibaria, & vi-
num potus eorum: dabátq; eis legumi-
17 na. * Pueris autem his dedit Deus sciẽ-
D tiam, & disciplinã in omni libro, & sa-
pientiam: Danieli autem intelligentiam
18 omnium visionũ, & somniorum. * Com-
pletis itaque diebus, post quos dixerat
rex vt introducerentur , introduxit eos
præpositus eunuchorum in conspectu
Nabucho

Nabuchodonosor. * Cúmque eis locu- 19
tus fuisset rex, non sunt inuenti tales de
vniuersis, vt Daniel, Ananias, Misaël, &
Azarias: & steterunt in conspectu Re-
gis. * Et omne verbum sapientiæ & in- 20
tellectus, quod sciscitatus est ab eis Rex,
inuenit in eis decuplum super cunctos
ariolos, & magos, qui erant in vniuer-
Inf. so regno eius. * ||Fuit autem Daniel vs- 21
6. g. que ad annum primum Cyri regis.
28.

CAP. II.

Cùm sapientes Chaldæi somnium Nabuchodonosor coniectare non potentes, iuberentur omnes interimi, oranti Danieli reuelatum est mysterium, qui regi aperit somnium ipsius de magna quadam statua, eiúsque declarationem de quatuor regnis: quo facto Nabuchodonosor Danielem adorauit, & hostias ac incensum illi præcepit offerri, confitens Dñm Deum, & exaltans Danielem.

IN anno secũdo regni Nabuchodono- 1
sor, vidit Nabuchodonosor somniũ, A
& conterritus est spiritus eius, & som-
nium eius fugit ab eo. * Præcepit autem 2
rex, vt conuocarentur arioli, & magi, &
malefici, & Chaldæi, vt indicarent regi
somnia sua: qui cùm venissent, steterũt
coram rege. * Et dixit ad eos rex; Vidi 3
somniũ; & mente confusus ignoro quid
viderim. * Responderúntq; Chaldæi re- 4
gi Syriacè: Rex in sempiternũ viue: dic
somniũ seruis tuis, & interpretationem
eius indicabimus. * Et respondẽs rex ait 5
Chaldæis: Sermo recessit à me: nisi in-
dicaueritis mihi somniũ, & coniecturã
eius, peribitis vos, & domus vestræ pu-
blicabuntur. * Si autẽ somniũ, & conie- 6
cturã eius narraueritis, præmia, & dona
& honorẽ multũ accipietis à me: som-
niũ igitur, & interpretationẽ eius indi-
cate mihi. * Responderunt secundò, atq; 7
dixerunt: Rex somniũ dicat seruis suis, B
& interpretationem illius indicabimus.
* Respõdebit rex, & ait: Certè noui quòd 8
tẽpus redimitis, sciẽtes quod recesserit
à me sermo. * Si ergo somniũ non indi-
caueritis mihi, vna est de vobis senten-
tia, quòd interpretationẽ quoque falla-
cẽ & deceptione plenam cõposueritis, 9
vt loquamini mihi donec tẽpus pertrã-
seat. Somniũ itaq; dicite mihi, vt sciam
quòd interpretationẽ quoq; eius verã
loquamini. * Respondẽtes ergo Chaldæi 10
corã rege, dixerunt: Non est homo su-
per terrã, qui sermonẽ tuum, rex, possit
implere: sed neq; regũ quisquã magnus
& potẽs verbũ huiuscemodi sciscitatur
ab omni ariolo, & mago, & Chaldæo.
* Sermo enim, quem tu quæris, rex, gra- 11
uis est: nec reperietur quisquam, qui
indicet illum in conspectu regis exce-
ptis diis, quorum non est cum homini-
bus conuersatio. * Quo audito, rex in fu- 12
rore & in ira magna præcepit, vt peri-
13 rent omnes sapientes Babylonis. * Et
egressa sententia, sapientes interficie-
bantur: quærebantúrque Daniel & so-
14 cij eius, vt perirent. * Tunc Daniel requi-
C siuit de lege, atque sententia ab Arioch
principe militiæ regis, qui egressus fue-
rat ad interficiendos sapientes Babylo-
15 lonis. * Et interrogauit eum, qui à rege
potestatem acceperat, quam ob causam
tam crudelis sententia à facie regis es-
set egressa. Cùm ergo rem indicasset
16 Arioch Danieli. * Daniel ingressus roga-
uit regem, vt tempus daret sibi ad solu-
17 tionẽ indicandam regi. * Et ingressus est
domum suam, Ananiæque & Misaëli &
Azariæ sociis suis indicauit negotium:
18 * vt quærerent misericordiam à facie
Dei cæli super sacramento isto, & non
perirent Daniel & socij eius cum cete-
19 ris sapientibus Babylonis. * Tunc Danie-
li mysterium per visionem nocte reue-
latum est: & benedixit Daniel Deum
20 cæli, * & locutus ait: Sit nomen Dñi be-
nedictum à sæculo & vsque in sæculum:
quia sapientia & fortitudo eius sunt.
21 * Et ipse mutat tempora, & ætates: trans-
fert regna, atque constituit: dat sapien-
tiam sapientibus, & scientiam intelli-
22 gentibus disciplinam: * ipse reuelat pro-
D funda, & abscõdita, & nouit in tenebris
23 constituta: & lux cum eo est. * Tibi Deus
patrum nostrorũ confiteor, téq; laudo:
quia sapientiam & fortitudinem dedisti
mihi: & nunc ostendisti mihi quæ roga-
uimus te, quia sermonẽ regis aperuisti
24 nobis. * Post hæc Daniel ingressus ad
Arioch, quem constituerat rex vt perde-
ret sapiẽtes Babylonis, sic ei locutus est:
Sapiẽtes Babylonis ne perdas: introduc
me in conspectu regis, & solutionẽ regi
25 narrabo. * Tunc Arioch festinus intro-
duxit Danielẽ ad regem, & dixit ei: In-
ueni hominem de filiis transmigratio-
nis Iuda, qui solutionẽ regi annuntiet.
26 * Respondit rex, & dixit Danieli, cuius
nomen erat Baltassar: Putásne verè po-
tes mihi indicare somniũ, quod vidi, &
27 interpretationem eius? * Et respondens
Daniel coram rege, ait: Mysteriũ, quod
rex interrogat, sapiẽtes, magi, arioli, &
28 aruspices nequeunt indicare regi. * Sed
E est Deus in cælo reuelans mysteria, qui
indicauit tibi rex Nabuchodonosor,
quæ ventura sunt in nouissimis tempo-
ribus. Somniũ tuum, & visiones capitis
29 tui in cubili tuo huiuscemodi sunt: * Tu
rex cogitare cœpisti in strato tuo, quid
esset futurum post hæc: & qui reuelat
mysteria, ostẽdit tibi quæ ventura sunt.
30 * Mihi quoque non in sapientia, quæ
est in me plus quàm in cunctis viuenti-
bus, sacramentum hoc reuelatum est:
sed vt interpretatio regi manifesta fie-
ret, & cogitationes mentis tuæ scires.
31 * Tu rex videbas, & ecce quasi statua
vna

vna grandis:statua illa magna,& statu-
ra sublimis stabat contra te, & intuitus
eius erat terribilis.*Huius statuæ caput 32
ex auro optimo erat, pectus autem &
brachia de argento,porrò venter & fe-
mora ex ære,* tibiæ autem ferræ, pedũ 33
quædã pars erat ferrea, quædam autem
fictilis.* Videbas ita donec abscissus est 34
lapis de mõte sine manibus:& percussit
statuã in pedibus eius ferreis & fictili-
bus,& cõminuit eos.*Tunc cõtrita sunt 35
pariter ferrũ, testa, æs,argentũ,& aurũ,
& redacta quasi in fauillã æstiuæ areæ
quæ rapta sunt vento : nullúsque locus
inuentus est eis , lapis autẽ qui percus-
serat statuã, factus est mons magnus, &
impleuit vniuersã terram:*hoc est som- 36
niũ:Interpretationem quoq; eius dice- F
mus corã te, rex.* Tu rex regum es : & 37
Deus cæli,regnũ, & fortitudinẽ, & im-
periũ, & gloriã dedit tibi:* & omnia in 38
quibus habitãt filij hominum, & bestiæ
agri:volucres quoque cæli dedit in ma-
nu tua,& sub ditione tua vniuersa cõ-
stituit:tu es ergo caput aureũ. * Et post 39
te consurget regnum aliud minus te ar-
genteum:& regnũ tertium aliud æreum,
quod imperabit vniuersæ terræ.* Et re- 40
gnũ quartũ erit velut ferrum:quomodo
ferrum comminuit,& domat omnia,sic
comminuet , & conteret omnia hæc.
* Porrò quia vidisti pedũ & digitorum 41
partem testæ figuli, & partem ferream:
regnum diuisum erit, quod tamen de
plantario ferri orietur,secundùm quod
vidisti ferrum mistum testæ ex luto.*Et 42
digitos pedum ex parte ferreos , & ex
parte fictiles : ex parte regnũ erit soli-
dum,& ex parte contritũ.*Quòd autem 43
vidisti ferrum mistum testæ ex luto,cõ-
miscebantur quidẽ humano semine, sed
non adhærebunt sibi,sicuti ferrũ misce-
ri non potest testæ. * In diebus autem 44
regnorũ illorum, suscitabit Deus cæli G
regnum, quod in æternũ non dissipabi-
tur , & regnum eius alteri populo non
tradetur:cõminuet autem, & consumet
vniuersa regna hæc : & ipsum stabit in
æternũ.*Secũdùm quod vidisti,quòd de 45
monte abscissus est lapis sine manibus,
& comminuit testã,& ferrũ,& æs, & ar-
gentum,& aurũ, Deus magnus ostendit
regi quæ ventura sunt postea, & verùm
somnium , & fidelis interpretatio eius.
* Tunc rex Nabuchodonosor cecidit in 46
faciẽ suã,& Danielẽ adorauit,& hostias,
& incensũ præcepit vt sacrificarent ei.
* Loquens ergo rex , ait Danieli : Verè 47
Deus vester Deus deorũ est , & Dñs re-
gũ,& reuelans mysteria : quoniã tu po-
tuisti aperire hoc sacramentum.*Tunc 48
rex Danielẽ in sublime extulit, & mu-
nera multa & magna dedit ei:& consti-
tuit eum principẽ super omnes prouin-
cias Babylonis,& præfectum magistra-
tuũ super cunctos sapientes Babylonis.
49 * Daniel autem postulauit à rege ; &
constituit super opera prouinciæ Baby-
lonis , Sidrach , Misach, & Abdenago :
ipse autem Daniel erat in foribus regis.

CAP. III.

Ananias , Misaël , & Azarias nolentes adorare statuam quam rex Nabuchodonosor erexerat ligati mittuntur in fornacem ignis ardentis , in qua illæsi manentes confitentur Domino quòd propter peccata suæ gentis paterentur afflictiones:& petentes eius misericordiam , exhortantur omnem creaturam ad benedicendum Dominum : quod Nabuchodonosor animaduertens obstupuit,& illis de fornace egressis benedicit Deum ipsorum : iubens vt occidatur quisquis ipsum blasphemauerit.

1 NAbuchodonosor rex fecit statuam
A auream, altitudine cubitorũ sexa-
ginta, latitudine cubitorum sex, & sta-
tuit eam in campo Dura prouinciæ Ba-
2 bylonis. * Itaque Nabuchodonosor rex
misit ad congregandos satrapas, magi-
stratus,& iudices, duces,& tyrannos,&
præfectos , omnésque principes regio-
num , vt conuenirent ad dedicationem
statuæ , quam erexerat Nabuchodono-
3 sor rex.*Tunc congregati sunt satrapæ,
magistratus,& iudices, duces, & tyran-
ni, & optimates qui erant in potestati-
bus constituti,& vniuersi principes re-
gionum, vt conuenirent ad dedicatio-
nem statuæ, quã erexerat Nabuchodo-
nosor rex : stabant autem in conspectu
statuæ, quã posuerat Nabuchodonosor
4 rex:* & præco clamabat valẽter:Vobis
5 dicitur populis, tribubus,& linguis:*In
hora,qua audieritis sonitum tubæ,& fi-
stulæ,& citharæ,sambucæ,& psalterij,&
symphoniæ,& vniuersi generis musico-
rum,cadentes adorate statuam auream,
quam constituit Nabuchodonosor rex.
6 * Si quis autem non prostratus adora-
uerit,eadem hora mittetur in fornacem
7 ignis ardentis. * Post hæc igitur statim
vt audierunt omnes populi sonitum tu-
bæ,fistulæ,& citharæ, sambucæ,& psal-
terij , & symphoniæ, & omnis generis
musicorum : cadentes omnes populi,
tribus, & linguæ, adorauerunt statuam
auream, quã constituerat Nabuchodo-
8 nosor rex.* Statímque in ipso tempore
accedentes viri Chaldæi accusauerunt
9 Iudæos : * dixerúntque Nabuchodono-
10 sor regi:Rex in æternum viue : * tu rex
posuisti decretum , vt omnis homo qui
audierit sonitũ tubæ,fistulæ, & citharæ
sambucæ,& psalterij , & symphoniæ, &
vniuersi generis musicorum,prosternat
11 se, & adoret statuam auream : * si quis
autem non procidẽs adorauerit mitta-
12 tur in fornacem ignis ardentis. * Sunt
B ergo viri Iudæi, quos constituisti super
opera

opera regionis Babylonis, Sidrach, Mi-
sach, & Abdenago: viri isti contempse-
rũt, rex, decretum tuum: deos tuos non
colunt, & statuam auream, quã erexisti,
non adorant. * Tunc Nabuchodonosor 13
in furore, & in ira præcepit, vt adduce-
rentur Sidrach, Misach, & Abdenago:
qui confestim adducti sunt in cõspectu
regis. * Pronuntiánsque Nabuchodono- 14
sor rex, ait eis: Veréne Sidrach, Misach,
& Abdenago, deos meos non colitis, &
statuam auream, quam constitui, non
adoratis? * Nunc ergo si estis parati, 15
quacumque hora audieritis sonitum
tubæ, fistulæ, citharæ, sambucæ, & psalte-
rij, & symphoniæ, omnísq; generis mu-
sicorum, prosternite vos, & adorate sta-
tuam quam feci: quòd si non adoraue-
ritis, eadem hora mittemini in forna-
cem ignis ardentis: & quis est Deus, qui
eripiet vos de manu mea? * Respondẽn- 16
tes Sidrach, Misach, & Abdenago, dixe-
runt regi Nabuchodonosor: Nõ oportet
nos de hac re respondere tibi. * Ecce 17
enim Deus noster, quem colimus, potest
eripere nos de camino ignis ardentis, &
de manibus tuis, ó rex, liberare. * Quòd 18
si noluerit, notũ sit tibi, rex, quia deos
tuos non colimus, & statuam auream,
quam erexisti, non adoramus. * Tunc 19
Nabuchodonosor repletus est furore:
& aspectus faciei illius immutatus est
super Sidrach, Misach, & Abdenago, &
præcepit vt succenderetur fornax septu-
plum quàm succendi consueuerat. * Et 20
viris fortissimis de exercitu suo iussit,
vt ligatis pedibus Sidrach, Misach, &
Abdenago, mitterent eos in fornacem
ignis ardẽtis. * Et confestim viri illi vin- 21
cti, cum braccis suis, & tiaris, & calcea- C
mentis, & vestibus, missi sunt in medium
fornacis ignis ardentis, * nam iussio regis 22
vrgebat: fornax autem succensa erat ni-
mis. Porrò viros illos, qui miserant Si-
drach, Misach, & Abdenago, interfecit
flãma ignis. * Viri autẽ hi tres, id est, Si- 23
drach, Misach, & Abdenago, ceciderũt in
medio camino ignis ardentis, colligati.

*Quæ sequuntur, in Hebræis volu-
minibus non reperi.*

* Et ambulabant in medio flammæ lau- 24
dantes Deum, & benedicentes Domino.
* Stans autem Azarias orauit sic, ape- 25
riénsque os suum in medio ignis, ait:
* Benedictus es Dñe Deus patrum no- 26
strorum, & laudabile, & gloriosum no-
men tuum in sæcula: * quia iustus es in 27
omnibus, quæ fecisti nobis, & vniuersa
opera tua vera & viæ tuæ rectæ, & om-
nia iudicia tua vera. * Iudicia enim ve- 28
ra fecisti, iuxta omnia quæ induxisti su-
per nos, & super ciuitatem sanctam pa-
trum nostrorum Ierusalem: quia in ve-
ritate, & in iudicio, induxisti omnia
hæc propter peccata nostra. * Peccaui- 29
mus enim, & iniquè egimus recedentes
30 à te: & deliquimus in omnibus: * &
præcepta tua non audiuimus, nec ob-
seruauimus, nec fecimus sicut præcepe-
31 ras nobis vt bene nobis esset, * omnia
ergo, quæ induxisti super nos, & vni-
uersa, quæ fecisti nobis, in vero iudi-
32 cio fecisti: & * tradidisti nos in manibus
inimicorum nostrorum iniquorum, &
pessimorum, præuaricatorúmque, &
regi iniusto & pessimo vltrà omnẽ ter-
33 ram. * Et nunc non possumus aperire os,
confusio & opprobriũ facti sumus ser-
34 uis tuis, & his qui colunt te. * Ne, quæ-
D sumus, tradas nos in perpetuũ propter
nomen tuum, & ne dissipes testamentum
35 tuum: * neque auferas misericordiam
tuam à nobis, propter Abraham dile-
ctum tuum, & Isaac seruum tuum, & Is-
36 raël sanctum tuum: * quibus locutus es
pollicẽs quòd multiplicares semen eo-
rũ sicut stellas cæli, & sicut arenam quæ
37 est in littore maris: * quia Dñe immi-
nuti sumus plus quam omnes gentes,
sumúsq; humiles in vniuersa terra ho-
38 die propter peccata nostra. * Et non est
in tempore hoc princeps, & dux, & pro-
pheta, neque holocaustum, neque sacri-
ficium, neque oblatio, neque incensum,
39 neque locus primitiarum coram te, * vt
possimus inuenire misericordiam tuam:
sed in animo contrito, & spiritu humi-
40 litatis suscipiamur. * Sicut in holocau-
sto arietum, & taurorum, & sicut in mil-
libus agnorum pinguium: sic fiat sacri-
ficium nostrum in conspectu tuo ho-
die, vt placeat tibi: quoniam non est
41 confusio confidentibus in te. * Et nunc
sequimur te in toto corde, & timemus
42 te, & quærimus faciem tuam. * Ne con-
fundas nos: sed fac nobiscũ iuxta man-
suetudinem tuam, & secundùm multi-
43 tudinem misericordiæ tuæ. * Et erue nos
in mirabilibus tuis, & da gloriam no-
44 mini tuo Dñe: & confundantur omnes
qui ostendunt seruis tuis mala, confun-
dantur in omni potentia tua, & robur
45 eorum conteratur: * & sciant quia tu es
Dñs Deus solus, & gloriosus super or-
46 bem terrarum. * Et non cessabant qui
miserant eos ministri regis succendere
fornacem, naphta, & stuppa, & pice, &
47 malleolis, * & effundebatur flãma super
fornacem cubitis quadragintanouem:
48 * & erupit, & incendit quos reperit iux-
49 ta fornacẽ de Chaldæis. * Angelus autẽ
Dñi descẽdit cum Azaria, & sociis eius
in fornacem: & excussit flammam ignis
50 de fornace, * & fecit medium fornacis
E quasi ventum roris flantem, & non teti-
git eos omnino ignis, neque contrista-
uit, nec quidquam molestiæ intulit.
51 * Tunc hi tres quasi ex vno ore lau-
dabant, & glorificabant, & benedice-
bant Deum in fornace, dicentes:

* Benedictus es Dñe Deus patrum no- 52
strorum :& laudabilis, & gloriosus, &
superexaltatus in sæcula:& benedictum
nomen gloriæ tuæ sanctũ:& laudabile,
& superexaltatum in omnibus sæculis.
* Benedictus es in templo sancto glo- 53
riæ tuæ : & superlaudabilis , & super
gloriosus in sæcula.
* Benedictus es in throno regni tui : 54
& superlaudabilis , & superexaltatus in
sæcula.
* Benedictus es, qui intueris abyssos, 55
& sedes super cherubim : & laudabilis,
& superexaltatus in sæcula.
* Benedictus es in firmamento cæli, 56
& laudabilis, & gloriosus in sæcula.
* Benedicite omnia opera Dñi Dño, 57
laudate & superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite Angeli Domini Domino: 58
laudate & superexaltate eum in sæcula.
||Psal. 148. a.4. * || Benedicite cæli Domino : laudate 59
& superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite aquæ omnes, quæ super 60
cælos sunt, Domino : laudate,& super-
exaltate eum in sæcula.
* Benedicite omnes virtutes Domini 61
Domino : laudate & superexaltate eum
in sæcula.
* Benedicite sol & luna Dño : lauda- 62
te & superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite stellæ cæli Domino:lau- 63
date & superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite omnis imber & ros Dño: 64
laudate & superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite omnes spiritus Dei Do- 65
mino : laudate & superexaltate eum in
sæcula.
* Benedicite ignis & æstus Dño: lau- 66
date & superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite frigus & æstus Domino : 67
laudate & superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite rores & pruina Dño,lau- 68
date & superexaltate, eum in sæcula.
* Benedicite gelu & frigus Dño : lau- 69
date & superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite glacies & niues Dño, 70
laudate & superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite noctes & dies Dño : lau- 71
date & superexaltate eum in sæcula. F
* Benedicite lux & tenebræ Dño:lau- 72
date & superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite fulgura & nubes Dño : 73
laudate & superexaltate eum in sæcula.
* Benedicat terra Dominum : laudet 74
& superexaltet eum in sæcula.
* Benedicite montes & colles Dño : 75
laudate & superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite vniuersa germinantia in 76
terra Domino : laudate & superexalta-
te eum in sæcula.
* Benedicite fontes Domino : lauda- 77
te & superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite maria & flumina Dño : 78
laudate & superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite cete,& omnia quæ mo- 79
uentur in aquis , Domino : laudate &
superexaltate eum in sæcula.
80 * Benedicite omnes volucres cæli
Domino: laudate & superexaltate eum
in sæcula.
81 * Benedicite omnes bestiæ & pecora
Domino : laudate & superexaltate eum
in sæcula.
82 * Benedicite filij hominum Dño.lau-
date & superexaltate eum in sæcula.
83 * Benedicat Israël Dominum : laudet
& superexaltet eum in sæcula.
84 * Benedicite sacerdotes Dñi Dño:lau-
date & superexaltate eum in sæcula.
85 * Benedicite serui Domini Dño.lau-
date & superexaltate eum .in sæcula.
86 * Benedicite spiritus & animæ iusto-
rum Domino : laudate & superexaltate
eum in sæcula.
87 * Benedicite sancti & humiles corde
Domino : laudate & superexaltate eum
in sæcula.
88 * Benedicite Anania , Azaria , Misaël
Domino : laudate & superexaltate eum
in sæcula.
Quia eruit nos de inferno , & saluos
fecit de manu mortis , & liberauit nos
de medio ardentis flammæ, & de medio
ignis eruit nos.
89 Confitemini Dño quoniam bonus :
quoniam in sæculũ misericordia eius.
90 * Benedicite omnes religiosi Domino
Deo deorum:laudate & confitemini ei,
quia in omnia sęcula misericordia eius.

Hucúsque in Hebræo non habetur : & quæ posuimus , de Theodotionis editione translata sunt.

91 * Tunc Nabuchodonosor rex obstu-
G puit,& surrexit properè, & ait optima-
tibus suis : Nónne tres viros misimus in
medium ignis compeditos? Qui respon-
92 dentes regi, dixerunt : verè rex. * Res-
pondit , & ait. Ecce ego video quatuor
viros solutos , & ambulantes in medio
ignis,& nihil corruptionis in eis est,&
93 species quarti similis filio Dei. * Tunc
accessit Nabuchodonosor ad ostium
fornacis ignis ardentis, & ait : Sidrach,
Misach, & Abdenago, serui Dei excelsi,
egredimini,& venite. Statimque egressi
sunt Sidrach , Misach , & Abdenago de
94 medio ignis.* Et congregati satrapæ, &
magistratus , & iudices, & potentes re-
gis, contemplabantur viros illos, quo-
niam nihil potestatis habuisset ignis in
corporibus eorum , & capillus capitis
eorum non esset adustus,& sarabala eo-
rum non fuissent immutata,& odor ig-
95 nis non transisset per eos.*Et erumpens
Nabuchodonosor,ait : Benedictus Deus
eorum, Sidrach videlicet , Misach , &
Abdenago, qui misit angelum suum, &
eruit seruos suos , qui crediderunt in
eum & verbum regis immutauerunt, &
tradiderunt corpora sua ne seruirent,
&

& ne adorarent omnem deum, excepto
Deo suo. * A me ergo positum est hoc 96
decretum, vt omnis populus, tribus, &
lingua, quæcumque locuta fuerit blas-
phemiam contra Deũ Sidrach, Misach,
& Abdenago, dispereat, & domus eius
vastetur, neque enim est alius Deus, qui
possit ita saluare. * Tunc rex promouit 97
Sidrach, Misach, & Abdenago, in pro-
uincia Babylonis.* NABVCHODONO- 98
SOR rex, omnibus populis, gentibus,
& linguis, qui habitant in vniuersa ter-
ra, pax vobis multiplicetur. * Signa, 99
& mirabilia fecit apud me Deus excel-
sus. Placuit ergo mihi prædicare * si- 110
gna eius, quia magna sunt; & mirabi-
lia eius, quia fortia: & regnum eius
|| Inf. 4. g. 31. 7. d. 14. regnum sempiternum; & || potestas eius
in generationem & generationem.

CAP. IV.

Somnium regis Nabuchodonosor de excelsa arbore præcisa solus Daniel interpretatur, quod ipse regno pulsus ad septem annos cum bestiis ageret: hortatur igitur vt eleemosynis sua redimat peccata: sed completur nihilominus somnium propter illius superbiam, donec Deum cæli recognouit, & tunc in suum regnum restituitur.

EGO Nabuchodonosor quietus eram
in domo mea, & florens in palatio 1
meo: * somnium vidi, quod perterruit A
me:& cogitationes meæ in strato meo, 2
& visiones capitis mei, conturbauerunt
me. * Et per me propositum est decre-
tum vt introducerentur in conspectu 3
meo cuncti sapientes Babylonis, & vt
solutionem somnij indicarent mihi.
* Tunc ingrediebantur arioli, magi,
Chaldæi, & aruspices, & somnium nar- 4
raui in conspectu eorum:& solutionem
eius non indicauerunt mihi: * donec
collega ingressus est in conspectu meo 5
Daniel, cui nomen Baltassar secundum
nomen Dei mei, qui habet spiritum
deorum sanctorum in semetipso: &
somnium coram ipso locutus sum.*Bal- 6
tassar princeps ariolorum, quoniam
ego scio quod spiritum sanctorum deo-
rum habeas in te, & omne sacramen-
tum non est impossibile tibi: visiones
somniorum meorum, quas vidi,& so-
lutionem earum narra:* Visio capitis 7
mei in cubili meo: Videbam & ecce B
arbor in medio terræ, & altitudo eius
nimia.* Magna arbor, & fortis: & pro- 8
ceritas eius contingens cælum:aspectus
illius erat vsque ad terminos vniuersæ
terræ. * Folia eius pulcherrima,& fru-
ctus eius nimius: & esca vniuersorum 9
in ea: subter eam habitabant animalia,
& bestiæ,& in ramis eius conuersaban-
tur volucres cæli: & ex ea vescebatur
omnis caro.* Videbam in visione capi-
tis mei super stratum meum, & ecce vi- 10
11 gil, & sanctus de cælo descendit.* Cla-
mauit fortiter, & sic ait: Succidite ar-
borem, & præcidite ramos eius; excu-
tite folia eius,& dispergite fructus eius:
fugiant bestiæ quæ subter eam sunt, &
12 volucres de ramis eius. * Verumtamen
germen radicum eius in terra sinite,&
alligetur vinculo ferreo & æreo, in
herbis quæ foris sunt, & rore cæli tin-
gatur, & cum feris pars eius in herba
13 terræ: * Cor eius ab humano commu-
C tetur,& cor feræ detur ei:& septẽ tem-
14 pora mutentur super eum. * In senten-
tia vigilum decretum est, & sermo san-
ctorum, & petitio: donec cognoscant
viuentes, quoniam dominatur. Excelsus
in regno hominum; & cuicumque vo-
luerit, dabit illud, & humillimum ho-
15 minem cõstituet super eum.*Hoc som-
nium vidi ego Nabuchodonosor rex:tu
ergo Baltassar interpretationem narra
festinus: quia omnes sapientes regni
mei non queunt solutionem edicere
mihi: tu autem potes, quia spiritus deo-
16 rum sanctorum in te est.*Tunc Daniel,
cuius nomen Baltassar, cœpit intra se-
metipsum tacitus cogitare quasi vna
hora: & cogitationes eius conturba-
bant eum. Respondens autem rex ait:
Baltassar, somniũ & interpretatio eius
non conturbent te. Respondit Baltas-
sar, & dixit Dñe mi, somnium his, qui
17 te oderunt, & interpretatio eius hosti-
bus tuis sit.* Arborem quam vidisti su-
D blimem, atque robustam, cuius altitu-
do pertingit ad cælum, & aspectus il-
18 lius in omnem terram: * & rami eius
pulcherrimi, & fructus eius nimius, &
esca omnium in ea, subter eam habitan-
tes bestiæ agri, & in ramis eius com-
19 morantes aues cæli:*Tu es rex, qui ma-
gnificatus es, & inualuisti: & magnitu-
do tua creuit, & peruenit vsque ad cæ-
lum,& potestas tua in terminos vniuer-
20 sæ terræ. * Quod autem vidit rex vigi-
lem, & sanctum descendere de cælo, &
dicere: Succidite arborem, & dissipate
illam, attamen germen radicum eius in
terra dimittite,& vinciatur ferro & ære
in herbis foris, & rore cæli consperga-
tur, & cum feris sit pabulum eius do-
nec septem tempora mutentur super
21 eum: *Hæc est interpretatio sententiæ
E Altissimi, quæ peruenit super dominum
22 meum regem: * Eiicient te ab homini-
bus,& cum bestiis ferisque erit habita-
tio tua, & || fœnum vt bos comedes,&
rore cæli infunderis: septem quoque || Inf. 5. f. 21
tempora mutabuntur super te, donec
scias quod dominetur. Excelsus super
regnum hominũ, & cuicunq; voluerit,
23 det illud. *Quòd autẽ præcepit vt re-
linqueretur germen radicũ eius, id est,
arboris: regnum tuũ tibi manebit, post-
quã cognoueris potestatẽ esse cælestẽ.

*Quam ob rem rex consiliũ meum pla- 24
ceat tibi, ||& peccata tua eleemosynis
|| Eccl. 3.d.33. redime, & iniquitates tuas misericor-
diis pauperũ: forsitan ignoscet delictis
tuis. *Omnia hæc venerunt super Nabu- 25
chodonosor regem. * Post finem men- 26
siũ duodecim, in aula Babylonis deam-
bulabat. *Respondítque rex, & ait: Nõn- 27
ne hæc est Babylon magna, quam ego
ædificaui in domũ regni in robore for-
titudinis meæ, & in gloria decoris mei?
*Cúmque sermo adhuc esset in ore re- 28
gis, vox de cęlo ruit: Tibi dicitur Nabu-
chodonosor rex: Regnũ tuũ transibit à
te, * & ab hominibus eiicient te; & cum 29
bestiis & feris erit habitatio tua, fœnũ
quasi bos comedes, & septẽ tẽpora mu-
tabũtur super te, donec scias quòd do-
minetur Excelsus in regno hominum, &
cuicúmque voluerit, det illud. * Eadem 31
hora sermo completus est super Nabu-
chodonosor, & ex hominibus abiectus G
est, & fœnũ vt bos comedit, & rore cæli
corpus eius infectum est, donec capilli
eius in similitudinẽ aquilarũ cresceret,
& vngues eius quasi auium. *Igitur post 32
finẽ dierũ, ego Nabuchodonosor oculos
meos ad cælum leuaui, & sensus meus
redditus est mihi: & Altissimo benedixi,
& viuentem in sempiternum laudaui, &
|| Sup. 3.g.100. Inf.7.d.14. glorificaui: ||quia potestas eius potestas
sempiterna, & regnum eius in genera-
tionẽ & generationẽ. * Et omnes habi- 33
tatores terræ apud eũ in nihilum repu-
tati sunt: iuxta voluntatem enim suam
facit tam in virtutibus cæli, quã in ha-
bitatoribus terræ: & non est qui resistat
manui eius, & dicat ei: Quare fecisti?
*In ipso tempore sensus meus reuersus 34
est ad me, & ad honorem regni mei de-
corémque perueni: & figura mea reuersa
est ad me: & optimates mei, & magistra-
tus mei requisierũt me, & in regno meo
restitutus sum: & magnificẽtia amplior
addita est mihi. * Nunc igitur ego Na-
buchodonosor laudo, & magnifico, &
glorifico regem cæli: quia omnia ope-
ra eius vera, & viæ eius iudicia, & gra-
dientes in superbia potest humiliare.

CAPVT V.

Postquam Baltassar in conuiuio bibit cum suis ex vasis templi Domini, laudando idola sua, vidit digitos in pariete scribentes: quam scripturam solus Daniel legere potuit, & interpretari, nempe quod quia secutus ipsum Nabuchodonosor eleuauerat cor suum contra Deum laudans idola, similiter auferetur ei regnum, honorato igitur Daniele, ac rege ea nocte interempto, successit Darius Medus.

BAltassar rex fecit grãde conuiuium 1
optimatibus suis mille: & vnusquis- A
que secundum suam bibebat ætatem.
*Præcepit ergo iam temulentus, vt af- 2
ferrentur vasa aurea, & argentea, quæ
asportauerat Nabuchodonosor pater
eius de templo, quod fuit in Ierusalem
vt biberent in eis rex & optimates eius,
3 vxorésque eius, & concubinæ. * Tunc
allata sunt vasa aurea, & argentea, quæ
asportauerat de templo, quod fuerat in
Ierusalem: & biberũt in eis rex & opti-
mates eius, vxores, & concubinæ illius.
4 * Bibebant vinum, & laudabant deos
suos aureos, & argẽteos, æreos, ferreos,
5 lignéósque & lapideos. * In eadem hora
apparuerunt digiti, quasi manus homi-
nis scribentis contra candelabrũ in su-
perficie parietis aulæ regiæ: & rex aspi-
B ciebat articulos manus scribẽtis. *Tunc
6 facies regis cõmutata est, & cogitatio-
nes eius conturbabant eum: & cõpages
renũ eius soluebantur, & genua eius ad
7 se inuicem collidebantur. * Exclamauit
itaque rex fortiter, vt introducerent ma-
gos, Chaldæos, & aruspices. Et prolo-
quens rex ait sapientibus Babylonis:
Quicumque legerit scripturam hanc, &
interpretationẽ eius manifestam mihi
fecerit, purpura vestietur, & torquem
aureã habebit in collo, & tertius in re-
8 gno meo erit. *Tunc ingressi omnes sa-
pientes regis, non potuerũt nec scriptu-
rã legere, nec interpretationem indica-
9 re regi. * Vnde rex Baltassar satis con-
turbatus est, & vultus illius immutatus
est: sed & optimates eius turbabantur.
10 *Regina autẽ, pro re quæ acciderat re-
C gi, & optimatibus eius, domũ conuiuii
ingressa est: & proloquẽs, ait: Rex in æ-
ternũ viue: non te conturbẽt cogitatio-
nes tuæ, neque facies tua immutetur. *Est
11 vir in regno tuo, qui spiritũ deorũ san-
ctorũ habet in se: & in diebus patris tui
scientia & sapientia inuẽtæ sunt in eo:
nã & rex Nabuchodonosor pater tuus,
principẽ magorum, incantatorũ, Chal-
dæorum, & aruspicum constituit eũ, pa-
ter, inquam tuus, ô rex: * quia spiritus
12 amplior, & prudentia, intelligentiáque
& interpretatio somniorum, & ostensio
secretorum, ac solutio ligatorum, in-
uentæ sunt in eo, hoc est in Daniele: cui
rex posuit nomen Baltassar: nunc itaque
Daniel vocetur, & interpretationẽ nar-
rabit. *Igitur introductus est Daniel co-
rã rege. Ad quẽ præfatus rex, ait, Tu es
13 Daniel, de filiis captiuitatis Iudæ, quem
D adduxit pater meus rex de Iudæa? * Au-
diui de te: quoniã spiritum deorum ha-
14 beas, & scientia, intelligentiáque, ac sa-
pientia ampliores inuentæ sunt in te.
* Et nunc introgressi sunt in conspectu
15 meo sapientes magi, vt scripturam hãc
legerent, & interpretationem eius indi-
carẽt mihi: & nequiuerunt sensum hu-
ius sermonis edicere. * Porrò ego audi-
ui de te, quòd possis obscura interpre-
16 tari, & ligata dissoluere, si ergo vales
scripturam

Scripturam legere, & interpretationem
eius indicare mihi, purpura vestieris, &
torquem auream circa collum tuum
habebis, & tertius in regno meo prin-
ceps eris. * Ad quæ respondens Daniel, 17
ait coram rege: Munera tua sint tibi, & E
dona domus tuæ alteri da: scripturam
autem legam tibi rex, & interpretatio-
nem eius ostendam tibi. * O rex, Deus 18
Altissimus, regnum & magnificentiam,
gloriam & honorem dedit Nabucho-
donosor patri tuo. * Et propter magni- 19
ficentiam quam dederat ei, vniuersi po-
puli, tribus, & linguæ, tremebant, & me-
tuebant eum: quos volebat, interficie-
bat: & quos volebat, percutiebat: & quos
volebat, exaltabat: & quos volebat hu-
miliabat. * Quando autem eleuatum est 20
cor eius, & spiritus illius obfirmatus est
ad superbiam, depositus est de solio re-
‖ Sup. 4.c.21 gni sui, & gloria eius & ablata est: * ‖ & à 21
filiis hominũ eiectus est, sed & cor eius
cum bestiis positum est, & cum onagris
erat habitatio eius: fœnũ quoq; vt bos F
comedebat, & rore cæli corpus eius in-
fectũ est, donec cognosceret quod po-
testatem haberet Altissimus in regno
hominũ: & quemcumq; voluerit, susci-
tabit super illud. * Tu quoque filius eius 22
Baltassar, non humiliasti cor tuũ, cum
scires hæc omnia: * sed aduersum Do- 23
minatorem cæli eleuatus es: & vasa do-
mus eius allata sunt coram te: & tu, &
optimates tui, & vxores tuæ, & concu-
binæ tuæ, vinũ bibistis in eis: deos quo-
que argenteos, & aureos, & æreos, fer-
reos, ligneósque & lapideos, qui non
vident, neque audiunt, neque sentiunt,
laudasti: porrò Deum, qui habet flatum
tuum in manu sua, & omnes vias tuas,
non glorificasti. * Idcirco ab eo missus 24
est articulus manus, quæ scripsit hoc,
quod exaratum est. * Hæc est autẽ scri- 25
ptura, quæ digesta est: MANE, THE- G
CEL, PHARES. * Et hæc est interpre- 26
tatio sermonis. MANE: numerauit
Deus regnum tuum, & compleuit illud.
* THECEL: appensus es in statera, & in- 27
uentus es minus habens. * PHARES: di- 28
uisum est regnum tuum, & datum est
Medis & Persis. * Tunc iubente rege in- 29
dutus es Daniel purpura, & circumdata
est torques aurea collo eius: & prædi-
catum est de eo quòd haberet potesta-
tem tertius in regno suo. * Eadem no- 30
cte interfectus est Baltassar rex Chal-
dæus. * Et Darius Medus successit in re- 31
gnum annos natus sexaginta duos.

CAPVT VI.

*Daniel supra satrapas regni consti-
tuitur, & accusatus quod regis edictum
non seruasset, quia Deum cæli orabat,
missus est in lacum leonum; sequentique
die illæsus eductus immissis ac subito
dilaniatis eius accusatoribus: quare
motus rex, in suis prouinciis Deum
eius timendum præcepit.*

1 PLacuit Dario, & constituit super re-
A gnum satrapas centũ viginti, vt es-
2 sent in toto regno suo. * Et super eos
principes tres, ex quibus Daniel vnus
erat, vt satrapæ illis redderent rationẽ,
3 & rex non sustineret molestiam. * Igitur
Daniel superabat omnes principes &
satrapas: quia spiritus Dei amplior erat
4 in illo. * Porrò rex cogitabat constitue-
re eum super omne regnum: vnde prin-
cipes & satrapæ quærebant occasionem
vt inuenirent Danieli ex latere regis:
nullámque causam & suspicionem re-
perire potuerunt, eo quòd fidelis esset,
& omnis culpa, & suspicio non inueni-
5 retur in eo. * Dixerũt ergo viri illi: Non
B inueniemus Danieli huic aliquã occa-
6 sionem, nisi fortè in lege Dei sui. * Tunc
principes & satrapæ surripuerunt regi,
& sic locuti sunt ei: Dari rex in æternũ
7 viue. * consilium inierunt omnes prin-
cipes regni tui, magistratus, & satrapæ,
senatores, & iudices, vt decretum impe-
ratoriũ exeat, & edictum: Vt omnis qui
petierit aliquã petitionem à quocumq;
deo, & homine, vsque ad triginta dies,
8 nisi à te rex, mittatur in lacum leonum.
* Nunc itaque rex confirma sententiã,
& scribe decretum: vt non immutetur
9 quod statutum est à Medis & Persis, nec
præuaricari cuiquam liceat. * Porrò rex
10 Darius proposuit edictum, & statuit.
C * Quod cùm Daniel comperisset, id est,
constitutam legem, ingressus est domũ
suam: & fenestris apertis in cœnaculo
suo contra Ierusalem tribus tempori-
bus in die flectebat genua sua, & adora-
bat, confitebatúrque coram Deo suo,
11 sicut & ante facere consueuerat. * Viri
ergo illi curiosiùs inquirentes, inuene-
rũt Danielẽ orantẽ & obsecrantẽ Deum
12 suum. * Et accedentes locuti sunt regi
super edicto: Rex numquid non consti-
tuisti, vt omnis homo, qui rogaret quẽ-
D quam de diis, & hominibus, vsque ad
dies triginta, nisi te rex, mitteretur in
lacum leonũ? Ad quos respondens rex,
ait: Verus est sermo, iuxta decretũ Me-
dorum atq; Persarũ, quod præuaricari
13 non licet. * Tunc respondentes dixerunt
coram rege: Daniel de filiis captiuita-
tis Iuda, non curauit de lege tua, & de
edicto, quod constituisti: sed tribus tem-
poribus per diẽ orat obsecratione sua.
14 * Quod verbum cùm audisset rex, satis
contristatus est: & pro Daniele posuit
cor vt liberaret eum, & vsque ad occa-
15 sum solis laborabat vt erueret illũ. * Vi-
ri autem illi intelligentes regem dixe-
runt ei. Scito rex, quia lex Medorũ atq;
Persarum est, vt omne decretum, quod
E constituerit rex, non liceat immutari.
16 * Tunc rex præcepit; & adduxerunt Da-

nielem, & miserunt eum in lacum leo-
num. Dixitque rex Danieli: Deus tuus
quem colis semper, ipse liberabit te.
* Allatúsq; est lapis vnus, & positus est 17
super os laci: quem obsignauit rex an-
nulo suo,& annulo optimatum suorum,
ne quid fieret contra Danielē.* Et abiit 18
rex in domum suam,& dormiuit incœ-
natus, cibíq; non sunt allati coram eo,
insuper & somnus recessit ab eo.*Tunc 19
rex primo diluculo consurgēs, festinus
ad lacum leonum perrexit: * appropin- 20
quánsq; lacui, Danielem voce lacryma-
bili inclamauit,& affatus est eū: Daniel
serue Dei viuentis, Deus tuus, cui tu
seruis semper, putásne valuit te libera-
re à leonibus? *Et Daniel regi respon- 21
|| 1. Mac. 2. g. 60. dens ait: Rex in æternum viue.*|| Deus 22
meus misit angelum suum, & conclusit F
ora leonū,& non nocuerunt mihi: quia
corā eo iustitia inuenta est in me: sed &
corā te rex, delictum non feci. * Tunc 23
vehementer rex gauisus est super eo,&
Danielem præcepit educi de lacu: edu-
ctúsque est Daniel de lacu, & nulla læ-
sio inuenta est in eo, quia credidit Deo
suo. * Iubente autem rege, adducti sunt 24
viri illi, qui accusauerant Danielem:&
in lacum leonum missi sunt, ipsi, & filij
& vxores eorū:& non peruenerunt vsq;
ad pauimentum laci, donec arriperent
eos leones,& omnia ossa eorū commi-
nuerunt.*Tunc Darius rex scripsit vni- 25
uersis populis, tribubus,& linguis, habi- G
tantibus in vniuersa terra: PAX vobis
multiplicetur.*A me constitutum est de- 26
cretum, vt in vniuerso imperio & re-
gno meo, tremiscant & paueāt Deū Da-
nielis. Ipse est enim Deus viuēs,& æter-
nus in sæcula:& regnū eius non dissipa-
bitur,& potestas eius vsque in æternum.
* Ipse liberator, atque saluator faciens 27
signa, & mirabilia in cælo & in terra:
qui liberauit Danielem de lacu leonum.
|| Sup. 1. d. 21. * || Porrò Daniel perseuerauit vsque ad 28
regnum Darij, regnúmque Cyri Persæ.

CAP. VII.

Visio Danielis de quatuor bestiis quatuor regna designantibus: de antiquo dierum & throno eius ac ministris quo iudicante perierunt bestiæ: ad hunc accedens filius hominis accipit potestatem æternam & incorruptibile regnum: declarantur regna per bestias designata, & maximè quæ per quartam bestiam & eius cornua designentur, quæ regnabit vsque ad tempus & tempora & dimidium temporis.

ANno primo Baltassar regis Babylo- 1
nis, Daniel somnium vidit: visio au- A
te capitis eius in cubili suo: & somniū
scribens, breui sermone comprehendit:
summatimq; perstringens ait: *Videbam 2
in visione mea nocte, & ecce quatuor
vēti cœli pugnabāt in mari magno. *Et 3
quatuor bestiæ grandes ascendebant de
4 mari diuersæ inter se. *Prima quasi leæ-
na,& alas habebat aquilę: aspiciebā do-
nec euulsæ sunt alæ eius, & sublata est
de terra,& super pedes quasi homo ste-
5 tit,& cor hominis datum est ei. *Et ecce
D bestia alia similis vrso in parte stetit:&
tres ordines erat in ore eius,& in den-
tibus eius,& sic dicebant ei: Surge, co-
6 mede carnes plurimas. * Post hæc aspi-
ciebam,& ecce alia quasi pardus,& alas
habebat quasi auis, quatuor super se,&
quatuor capita erant in bestia & pote-
7 stas data est ei. * Post hæc aspiciebam
in visione noctis, & ecce bestia quarta
terribilis, atque mirabilis, & fortis ni-
mis, dentes ferreos habebat magnos,
comedens atq; comminuens,& reliqua
pedibus suis conculcans: dissimilis autē
erat ceteris bestiis, quas videram ante
8 eam, & habebat cornua decem. * Con-
C siderabam cornua, & ecce cornu aliud
paruulū ortum est de medio eorum: &
tria de cornibꝰ primis euulsa sunt à fa-
cie eius:& ecce oculi, quasi oculi homi-
nis erant in cornu isto,& os loquēs in-
9 gentia. * Aspiciebā donec throni positi
sunt,& antiquus dierū sedit, vestimentū
eius candidum quasi nix,& capilli capi-
tis eius quasi lana munda: thronus eius
flammæ ignis: rotæ eius ignis ascensus.
10 * Fluuius igneus, rapidúsque egredieba-
tur à facie eius || millia milliū ministra- || Apoc. 5. c. 11.
bant ei,& decies millies centena millia
assistebāt ei: iudiciū sedit,& libri aperti
11 sunt. * Aspiciebam propter vocem ser-
E monū grandium, quos cornu illud lo-
quebatur,& vidi quoniā interfecta esset
bestia,& perisset corpus eius,& traditū
12 esset ad comburendum igni: * aliarum
quoq; bestiarum ablata esset potestas,&
tempora vitæ constituta essent ei vsque
13 ad tempus & tempus. *Aspiciebam ergo
in visione noctis, & ecce cum nubibus
cœli quasi filius hominis veniebat, &
vsq; ad antiquum dierum peruenit:& in
14 conspectu eius obtulerunt eum. *Et de-
dit ei potestatem,& honorē,& regnum:
& omnes populi, tribus, & linguæ ipsi
seruient: || potestas eius, potestas æter- || Sup. 3. g. 100. 4. g. 31. Mich. 4. c. 7. Luc. 1. d. 32.
na, quæ non auferetur:& regnum eius,
15 quod non corrumpetur. * Horruit spi-
F ritus meus, ego Daniel territus sum in
his,& visiones capitis mei conturbaue-
16 runt me. *Accessi ad vnum de assistenti-
bus, & veritatem quærebam ab eo de
omnibus his. Qui dixit mihi interpre-
17 tationem sermonum,& docuit me: *Hæ
quatuor bestiæ magnæ: quatuor sunt
18 regna, quæ consurgent de terra. * Susci-
pient autem regnum sancti Dei altissi-
mi:& obtinebunt regnum vsque in sæ-
19 culum,& sæculum sæculorū. * Post hoc
volui diligenter discere de bestia quar-
ta, quæ erat dissimilis valdè ab omni
bus,

bus,& terribilis nimis.dentes & vngues
eius ferrei:comedebat, & cōminuebat,
& reliqua pedibus suis conculcabat,*& 20
de cornibus decem,quæ habebat in ca-
pite:& de alio,quod ortum fuerat,ante
quod ceciderãt tria cornua:& de cornu
illo,quod habebat oculos, & os loquēs
grãdia,& maius erat ceteris.*Aspiciebã, 21
& ecce cornu illud faciebat bellum ad- E
uersus sanctos,& prævalebat eis,*donec 22
venit antiquus dierum,& iudicium de-
dit sanctis.Excelsi,& tempus aduenit,&
regnū obtinuerunt sancti.*Et sic ait:Be- 23
stia quarta, regnū quartū erit in terra,
quod maius erit omnibus regnis,& de-
uorabit vniuersam terrã,& cōculcabit,
& cōminuet eam.*Porrò cornua decem 24
ipsius regni, decem reges erunt:& alius
consurget post eos,& ipse potētior erit
prioribus, & tres reges humiliabit.* Et 25
sermones contra Excelsum loquetur,&
sanctos Altissimi conteret : & putabit G
quòd possit mutare tempora, & leges,&
tradētur in manu eius vsq; ad tempus,
& tempora,& dimidiū temporis.*Et iu- 26
diciū sedebit, vt auferatur potentia, &
conteratur,& dispereat vsque in finem.
*Regnum autē,& potestas, & magnitu- 27
do regni , quæ est subter omne cœlum,
detur populo sanctorum Altissimi:cuius
regnum , regnum sempiternum est , &
omnes reges seruient ei , & obedient,
*Hucusque finis verbi.Ego Daniel mul- 28
tùm cogitationibus meis conturbabar,
& facies mea mutata est in me:verbum
autem in corde meo conseruaui.

CAP. VIII.

Visio de ariete duorum cornuum, & hirco vnius, ac postmodum quatuor cornuum, qui deuicit arietem : quorum ille regem Medorum ac Persarum designat, hic autem regem Græcorum : additur prophetia de rege impudente, ipsiusque tyrannide, dolo & superbia, qui sine manu conteretur.

ANno tertio regni Baltassar regis,vi- 1
sio apparuit mihi. Ego Daniel post A
id quod videram in principio,* vidi in 2
visione mea, cùm essem in Susis castro,
quod est in Aelam regione : vidi autē in
visione esse me super portam Vlai. * Et 3
leuaui oculos meos,& vidi:& ecce aries
vnus stabat ante paludē,habens cornua
excelsa, & vnum excelsius altero atque
succrescens.Postea * vidi arietem cor- 4
nibus ventilantem contra Occidentē,&
contra Aquilonem,& cōtra Meridiē,&
omnes bestiæ non poterant resistere ei,
neq; liberari de manu eius:fecitque se-
cundùm voluntatem suã, & magnifica-
tus est.*Et ego intelligebã : ecce autem 5
hircus caprarum veniebat ab Occidēte B
super faciem totius terræ, & nō tange-
bat terram:porrò hircus habebat cornu
insigne inter oculos suos.* Et venit vs- 6
que ad arietem illum cornutum , quem
videram stantē ante portam, & cucur-
rit ad eum in impetu fortitudinis suæ.
7 *Cùmque appropinquasset propè arietē
C efferatus est in eum,& percussit arietem
& comminuit duo cornua eius, & non
poterat aries resistere ei : cùmque eum
misisset in terram,conculcauit,& nemo
quibat liberare arietem de manu eius.
8 * Hircus autem caprarum magnus fa-
ctus est nimis:cùmq; creuisset, fractum
est cornu magnum , & orta sunt qua-
tuor cornua subter illud per quatuor
9 ventos cœli.* De vno autē ex eis egres-
sum est cornu vnum modicum : & fa-
ctum est grande contra Meridiem , &
contra Orientem , & contra fortitudi-
10 nem. * Et magnificatum est vsque ad
fortitudinem cœli : & deiecit de forti-
tudine, & de stellis, & conculcauit eas.
11 * Et, vsque ad principem fortitudinis
D magnificatum est:& ab eo tulit iuge sa-
crificium, & deiecit locū sanctificatio-
12 nis eius.*Robur autē datum est ei cōtra
iuge sacrificiū propter peccata & pro-
sternetur veritas in terra , & faciet , &
13 prosperabitur.* Et audiui vnum de san-
ctis loquentem : & dixit vnus sanctus
alteri nescio cui loquenti : Vsquequo
visio , & iuge sacrificium , & peccatum
desolationis,quę facta est:& sanctuariū,
14 & fortitudo conculcabitur?*Et dixit ei:
Vsque ad vesperam & manè , dies duo
millia trecenti:& mundabitur sanctua-
15 rium.* Factum est autem cùm viderem
E ego Daniel visionem , & quærerem in-
telligentiã:ecce stetit in conspectu meo
16 quasi species viri.*Et audiui vocem viri
inter Vlai : & clamauit,& ait : Gabriel
17 fac intelligere istum visionem. * Et ve-
nit, & stetit iuxta vbi ego stabam:cùm-
que venisset , pauens corrui in faciem
meam, & ait ad me:Intellige fili homi-
nis, quoniã in tempore finis complebi-
18 tur visio. * Cùmque loqueretur ad me,
collapsus sum pronus in terrã :& teti-
19 git me,& statuit me in gradu meo,* di-
F xitq; mihi:Ego ostendã tibi quæ futura
sunt in nouissimo maledictionis : quo-
20 niam habet tempus finem suum.*Aries,
quē vidisti habere cornua, rex Medorū
21 est atq; Persarum.*Porrò hircus capra-
rum, rex Græcorū est, & cornu grande
quod erat inter oculos eius,ipse est rex
22 primus.*Quòd autem fracto illo surre-
xerunt quatuor pro eo : quatuor reges
de gente eius consurgēt,sed non in for-
23 titudine eius.* Et post regnum eorum,
cū creuerint iniquitates,consurget rex
impudēs facie, & intelligēs propositio-
24 nes,* & roborabitur fortitudo eius,sed
non in viribus suis : & suprà quã credi
potest,vniuersa vastabit, & prosperabi-
tur,& faciet. Et interficiet robustos, &
25 populum sanctorū * secundùm volun-

tatem suam.& digeretur dolus in manu
eius:& cor suũ magnificabit,& in copia G
rerum omnium occidet plurimos : &
cõtra principem principum consurget,
& sine manu conteretur. * Et visio ves- 26
però & manè,quæ dicta est,vera est : tu
ergo visionem signa, quia post multos
dies erit.*Et ego Daniel lãgui, & ægro- 27
taui per dies : cúmque surrexissem, fa-
ciebam opera regis, & stupebam ad vi-
sionẽ,& non erat qui interpretaretur.

CAP. IX.

Post orationem Danielis,qua confitetur Iudæos propter sua & patrum peccata venisse in magnam afflictionem, petens Dei misericordiam erga populum suum,fit ipsi reuelatio de 70. hebdomadibus, vsque ad vnctionem Sancti sanctorum, & de Christi morte, populóque eius perdendo, & abominatione desolationis in templo.

IN anno primo Darij filij Assueri de 1
semine Medorũ, qui imperauit super A
|| *Ier.* regnum Chaldæorum: *Anno vno regni 2
25. *c.* eius,ego Daniel intellexi in ||libris nu-
11.29. merum annorum,de quo factus est ser-
c. 10. mo Dñi ad Ieremiã prophetã, vt com-
plerentur desolationis Ierusalẽ septua-
ginta anni.* Et posui faciẽ meã ad Dñm 3
Deum meũ rogare & deprecari in ieiu-
niis, sacco, & cinere. * Et oraui Dñm 4
Deum meum, & confessus sum, & dixi :
|| 2. || Obsecro Dñe Deus magne & terribi-
Esdr. lis,custodiẽs pactũ & misericordiã dili-
1.*b.*5. gẽtibus te, & custodiẽtibus mãdata tua.
|| *Ba-* * || Peccauimus,iniquitatẽ fecimus,im- 5
ruc. 1. piè egimus,& recessimus : & declinaui- B
*c.*17. mus à mandatis tuis,ac iudiciis. * Non 6
obediuimus seruis tuis prophetis,qui lo-
cuti sunt in nomine tuo regibus nostris,
principibus nostris, patribus nostris,
omníque populo terræ.*Tibi Dñe iusti- 7
tia:nobis autem cõfusio faciei, sicut est
hodie viro Iuda,& habitatoribus Ieru-
salẽ & omni Israël, his qui propè sunt,
& his qui procul, in vniuersis terris ad
quas eiecisti eos, propter iniquitates
eorum, in quibus peccauerunt in te.
*Dñe nobis confusio faciei,regibus no- 8
stris,principibus nostris,& patribus no-
stris,qui peccauerunt.*Tibi autem Dño 9
Deo nostro misericordia, & propitia-
tio,quia recessimus à te,*& non audiui- 10
mus vocem Dñi Dei nostri, vt ambula-
remus in lege eius, quam posuit nobis
per seruos suos prophetas.*Et omnis Is- 11
raël præuaricati sunt legẽ tuam, & de- C
clinauerũt,ne audirent vocẽ tuã,& stil-
lauit super nos maledictio, & detesta-
||*Deu.* tio||quæ scripta est in libro Moysi serui
27. *c.* Dei,quia peccauimus ei.* Et statuit ser- 12
14. mones suos,quos locutus est super nos,
& super principes nostros, qui iudica-
uerunt nos, vt superinduceret in nos
magnum malũ,quale nunquam fuit sub
omni cœlo,secundùm quod factũ est in
13 Ierusalem. * Sicut scriptum est in lege
Moysi,omne malũ hoc venit super nos:
& nõ rogauimus faciem tuã Dñe Deus
noster,vt reuerteremur ab iniquitatibus
nostris, & cogitaremus veritatẽ tuam.
14 *Et vigilauit Dñs super malitiam,& ad-
D duxit eam super nos : iustus Dñs Deus
noster in omnibus operibus suis, quæ
fecit:non enim audiuimus vocem eius.
15 *||Et nunc Dñe Deus noster:|| qui edu- || *Ba-*
xisti populum tuũ de Terra Ægypti in *ruc* 2.
manu forti,& fecisti tibi nomen secun- *c.* 11.
dùm diẽ hanc:peccauimus,iniquitatem || *Exo.*
16 fecimus.*Dñe in omnẽ iustitiam tuam: 14. *c.*
auertatur obsecro ira tua,& furor tuus, 22.
à ciuitate tua Ierusalem,& monte san-
cto tuo. Propter peccata enim nostra,
& iniquitates patrum nostrorum,Ieru-
salem & populus tuus in opprobrium
sunt omnibus per circuitum nostrum.
17 *Nunc ergo exaudi Deus noster oratio-
E nem serui tui,& preces eius:& ostende
faciem tuam super sanctuarium tuum,
quod desertũ est propter temetipsum.
18 * Inclina Deus meus aurem tuam,& au-
di:aperi oculos tuos & vide desolatio-
nem nostram,& ciuitatem, super quam
inuocatum est nomen tuum:neq; enim
in iustificationibus nostris prosterni-
mus preces ante faciẽ tuam, sed in mi-
19 serationibus tuis multis.* Exaudi Dñe,
placare Dñe:attende & fac:ne moreris
propter temetipsum Deus meus : quia
nomen tuum inuocatum est super ciui-
20 tatem,& super populum tuum.* Cúmq;
adhuc loquerer,& orarem,& confiterer
peccata mea, & peccata populi mei
F Israël, & prosternerem preces meas in
conspectu Dei mei, pro monte sancto
21 Dei mei.*Adhuc me loquẽte in oratio-
ne,ecce vir Gabriel,quem viderã in vi-
sione à principio,cito volans tetigit me
22 in tempore sacrificij vespertini.*Et do-
cuit me & locutus est mihi dixítq; Da-
niel nunc egressus sum vt docerẽ te, &
23 intelligeres. * Ab exordio precum tua-
rum egressus est sermo:ego autem veni
vt indicarem tibi, quia vir desideriorũ
es : tu ergo animaduerte sermonem, &
24 intellige visionẽ.*|| Septuaginta hebdo- || *Ioa.*
mades abbreuiatæ sunt super populum 1. *g.*
tuum,& super vrbem sanctam tuam, vt 45.
consummetur præuaricatio, & finẽ ac-
cipiat peccatũ,& deleatur iniquitas, &
adducatur iustitia sẽpiterna, & implea-
tur visio, & prophetia, & vngatur San-
25 ctus sanctorum.*Scito ergo & animad-
G uerte:Ab exitu sermonis,vt iterũ ædifi-
cetur Ierusalem, vsq; ad Christum du-
cem,hebdomades septem, & hebdoma-
des sexaginta duæ erunt:& rursum ædi-
ficabitur platea, & muri in angustia tẽ-
26 porum.* Et post hebdomades sexaginta
duas occidetur Christus:& nõ erit eius
popu

populus, qui eum negaturus est. Et ci-
uitatem & sanctuarium dissipabit po-
pulus cum duce venturo: & finis eius
vastitas, & post finem belli statuta de-
solatio. * Confirmabit autem pactum 27
multis hebdomada vna: & in dimidio
hebdomadis deficiet hostia & sacrifi-
||Mat. cium: & || erit in templo abominatio
24. b. desolationis: & vsque ad consummatio-
15. nem & finem perseuerabit desolatio.

CAPUT X.

Vbi se afflixisset Daniel, videt virum lineis vestitum qui hic describitur, & territus ac tremens confortatur semel, & iterùm: de resistente principe regni Persarum, de principe Græcorum, & de Michaele principe Iudæorum qui solus auxiliatur.

Anno tertio Cyri regis Persarũ, ver- 1
bũ reuelatũ est Danieli cognomẽto A
Baltassar, & verbum verum & fortitudo
magna: intellexitque sermonem: intelli-
gẽtia enim est opus in visione. *In diebꝰ 2
illis ego Daniel lugebã triũ hebdoma-
darum diebus, *panem desiderabilẽ non 3
comedi, & caro & vinũ non introierũt
in os meum, sed neque vnguento vnctus
sum: donec complerentur trium hebdo-
madarum dies. * Die autem vigesima & 4
quarta mensis primi, erã iuxta fluuium
magnũ, qui est Tigris. *Et leuaui oculos 5
meos, & vidi: & ecce vir vnus vestitus
lineis, & renes eius accincti auro obri-
zo: *& corpus eius quasi chrysolithus, 6
& facies eius velut species fulguris, &
oculi eius vt lampas ardens: & brachia
eius, & quæ deorsũ sunt vsque ad pedes
quasi species æris candentis: & vox ser-
monum eius vt vox multitudinis. *Vidi 7
autẽ ego Daniel solus visionem: porrò B
viri, qui erant mecum, non viderunt: sed
terror nimius irruit super eos, & fuge-
runt in abscõditum. *Ego autem relictus 8
solus vidi visionẽ grandem hanc: & non
remãsit in me fortitudo, sed & species
mea immutata est in me, & emarcui, nec
habui quidquã virium. *Et audiui vocẽ 9
sermonũ eius: & audiens iacebã cõster-
natus super faciẽ meam, & vultus meus
hærebat terræ. * Et ecce manus tetigit 10
me, & erexit me super genua mea, & su-
per articulos manuũ mearum. *Et dixit 11
ad me: Daniel vir desideriorũ, intellige
verba, quæ ego loquor ad te, & sta in
gradu tuo: nunc enim sum missus ad te.
Cúmque dixisset mihi sermonẽ istũ, steti
tremẽs. *Et ait ad me: Noli metuere Da- 12
niel: quia ex die primo, quo posuisti cor C
vnum ad intelligendum, vt te affligeres
in cõspectu Dei tui, exaudita sunt verba
tua: & ego veni propter sermones tuos.
* Princeps autem regni Persarũ restitit 13
mihi viginti & vno diebus: & ecce Mi-
chaël vnus de principibus primis venit
in adiutorium meum, & ego remãsi ibi
14 iuxta regem Persarum. *Veni autem vt
docerem te quæ ventura sunt populo
tuo in nouissimis diebus, quoniã adhuc
15 visio in dies. *Cúmque loqueretur mihi
huiuscemodi verbis, deieci vultũ meum
16 ad terrã, & tacui. * Et ecce quasi simili-
tudo filij hominis tetigit labia mea: &
aperiens os meum locutus sum, & dixi
ad eum qui stabat contra me: Dñe mi, in
visione tua dissolutæ sunt compages
17 meæ, & nihil in me remansit virium. *Et
D quomodo poterit seruus Dñi mei loqui
cũ Dño meo? nihil enim in me remansit
virium, sed & halitus meus intercludi-
18 tur. * Rursum ergo tetigit me quasi vi-
19 sio hominis, & confortauit me, * & di-
xit: Noli timere vir desideriorum: pax
20 tibi: confortare, & esto robustus. *Cúm-
que loqueretur mecum, conualui, & di-
xi: Loquere Dñe mi, quia cõfortasti me.
21 * Et ait: Nunquid scis quare venerim ad
te? & nunc reuertar vt prælier aduersum
principem Persarum, cùm ego egrede-
rer, apparuit princeps Græcorũ veniẽs.
22 * Veruntamen annuntiabo tibi quod
expressum est in scriptura veritatis: &
nemo est adiutor meus in omnibus his,
nisi Michaël princeps vester.

CAP. XI.

Vaticinium de regibus Persarum & rege Græcorum: de bellis ac insidiis inter reges Austri & Aquilonis, & de rege qui Deum deorum non reputabit, sed plurima aduersus ipsum loquetur, & quæ prouinciæ ab illo euadent, quibúsve dominabitur.

1 Ego autẽ ab anno primo Darij Medi
A stabam vt confortaretur, & robo-
2 raretur. * Et nunc veritatem annuntia-
bo tibi. Ecce adhuc tres reges stabunt
in Perside, & quartus ditabitur opibus
nimis super omnes: & cùm inualuerit
diuitiis suis, concitabit omnes aduersũ
3 regnum Græciæ. * Surget verò rex for-
tis, & dominabitur potestate multa, &
4 faciet quod placuerit ei. *Et cùm stete-
rit, cõteretur regnum eius, & diuidetur
in quatuor ventos cœli: sed non in po-
steros eius, neque secundùm potentiam
illius, qua dominatus est; lacerabitur
enim regnum eius etiam in exteros,
5 exceptis his. *Et cõfortabitur rex Austri:
& de principibus eius præualebit super
eũ, & dominabitur ditione: multa enim
6 dominatio eius. *Et post finem annorũ
fœderabuntur: filiáque regis Austri ve-
niet ad regem Aquilonis facere amici-
tiam, & non obtinebit fortitudinẽ bra-
chij, nec stabit semen eius: & tradetur
ipsa, & qui adduxerunt eam, adolescen-
tes eius, & qui confortabant eã in tem-
7 poribus. *Et stabit de germine radicum
B eius plãtatio: & veniet cum exercitu, &
ingredietur prouinciã regis Aquilonis:
8 & abutetur eis, & obtinebit. *Insuper &
Deos

Deus eorum, & sculptilia, vasa quoque
pretiosa argenti & auri, captiua ducet
in Ægyptum: ipse præualebit aduersus
regem Aquilonis. *Et intrabit in regnũ 9
rex Austri, & reuertetur ad terram suã.
*Filij autem eius prouocabuntur, & cõ- 10
gregabunt multitudinẽ exercituum plu-
rimorũ: & veniet properãs, & inundãs:
& reuertetur, & concitabitur, & cõgre-
dietur cum robore eius. * Et prouoca- 11
tus rex Austri egredietur & pugnabit
aduersus regẽ Aquilonis, & præparabit
multitudinẽ nimiã & dabitur multitu-
do in manu eius. * Et capiet multitudi- 12
nem, & exaltabitur cor eius, & deiiciet C
multa millia, sed non præualebit. *Con- 13
uertetur enim rex Aquilonis, & præpa-
rabit multitudinẽ multò maiorẽ quàm
priùs: & in fine tẽporum annorúmque
veniet properans cum exercitu magno,
& opibus nimiis. * || Et in temporibus 14
Isa.19 c.16. illis multi consurgent aduersus regem
Austri: filij quoque præuaricatorum po-
puli tui extollentur vt impleant visio-
nem, & corruent. *Et veniet rex Aqui- 15
lonis, & cõportabit aggerẽ, & capiet vr-
bes munitissimas: & brachia Austri non
sustinebunt, & consurgent electi eius
ad resistendum: & nõ erit fortitudo. *Et 16
faciet veniens super eum iuxta placitũ
suum, & non erit qui stet contra faciem
eius: & stabit in terra inclyta, & consu-
metur in manu eius. * Et ponet faciem 17
suam vt veniat ad tenendum vniuer-
sum regnum eius, & recta faciet cũ eo:
& filiam feminarum dabit ei, vt euertat
illud & non stabit, nec illius erit. * Et 18
conuertet faciẽ suam ad insulas, & ca-
piet multas: & cessare faciet principem
opprobrij sui, & opprobrium eius con-
uertetur in eum. *Et conuertet faciem 19
suam ad imperiũ terræ suæ, & impinget, D
& corruet, & non inuenietur. * Et stabit 20
in loco eius vilissimus, & indignus de-
core regio: & in paucis diebus contere-
tur, non in furore, nec in prælio. * Et 21
stabit in loco eius despectus, & non tri-
buetur ei honor regius: & veniet clam,
& obtinebit regnum in fraudulentia. *Et 22
brachia pugnantis expugnabuntur à fa-
cie eius, & conterentur: insuper & dux
fœderis. * Et post amicitias, cum eo fa- 23
ciet dolum: & ascendet, & superabit in
modico populo. *Et abundantes & vbe- 24
res vrbes ingredietur: & faciet quæ non
fecerunt patres eius, & patres patrum
eius rapinas, & prædam, & diuitias eo-
rum dissipabit, & contra firmissimas co-
gitationes inibit: & hoc vsque ad tẽpus.
* Et concitabitur fortitudo eius, & cor 25
eius aduersum regem Austri in exercitu
magno: & rex Austri prouocabitur ad
bellũ multis auxiliis, & fortibus nimis:
& non stabunt, quia inibunt aduersus
eum consilia. *Et comedentes panẽ cum 26
E eo, cõterent illũ, exercitúsque eius op-
primetur: & cadent interfecti plurimi.
27 * Duorum quoq; regũ cor erit vt male-
faciant, & ad mensam vnam mendacium
loquentur, & non proficiẽt: quia adhuc
28 finis in aliud tempus. *Et reuertetur in
terrã suam cũ opibus multis: & cor eius
aduersum testamentũ sanctum, & faciet,
29 & reuertetur in terram suam. * Statuto
tẽpore reuertetur, & veniet ad Austrũ:
30 & non erit priori simile nouissimũ. *Et
venient super eũ Trieres & Romani: &
percutietur, & reuertetur, & indignabi-
tur contra testamentũ sanctuarij, & fa-
ciet: reuertetúrque: & cogitabit aduersũ
eos qui dereliquerunt testamentũ san-
31 ctuarij: * Et brachia ex eo stabunt, &
polluent sanctuariũ fortitudinis, & au-
ferent iuge sacrificium: & dabũt abomi-
32 nationem in desolationem. *Et impij in
F testamentum simulabunt fraudulenter:
populus autẽ sciens Deum suum, obti-
33 nebit, & faciet. * Et docti in populo
docebunt plurimos: & ruent in gla-
dio, & in flamma, & in captiuitate,
34 & in rapina dierum. * Cúmque corrue-
rint, subleuabuntur auxilio paruulo:
& applicabuntur eis plurimi fraudulẽ-
35 ter. * Et de eruditis ruent, vt conflen-
tur, & eligantur, & dealbentur vsque
ad tempus præfinitum: quia adhuc
36 aliud tempus erit: * Et faciet iuxta vo-
luntatem suam rex, & eleuabitur, &
magnificabitur aduersus omnẽ Deum:
& aduersus Deũ Deorum loquetur ma-
gnifica & dirigetur, donec compleatur
iracundia: perpetrata quippe est defini-
37 tio. * Et Deũ patrũ suorum non repu-
tabit: & erit in concupiscentiis femina-
rum, nec quemquam Deorum curabit:
38 quia aduersum vniuersa cõsurget: *Deũ
autẽ Maozim in loco suo venerabitur
& Deũ, quem ignorauerunt patres eius,
colet auro, & argento, & lapide pretio-
so, rebúsque pretiosis. *Et faciet vt mu-
9 niat Maozim cum Deo alieno, quem
G cognouit, & multiplicabit gloriã, & da-
bit eis potestatem in multis, & terrã di-
uidet gratuitò. *Et in tempore præfini-
40 to præliabitur aduersus eum rex Austri
& quasi tempestas veniet contra illum
rex Aquilonis, in curribus, & in equi-
tibus, & in classe magna, & ingredietur
41 terras, & conteret & pertransiet. * Et
introibit in terram gloriosam, & multæ
corruent: hæ autem solæ saluabuntur de
manu eius, Edom, & Moab, & principiũ
42 filiorum Ammon. *Et mittet manũ suam
in terras: & Terra Ægypti non effugiet.
43 * Et dominabitur thesaurum auri & ar-
genti, & in omnibus pretiosis Ægypti:
per Libiam quoque & Æthiopiam tran-
44 sibit: *Et fama turbabit eum ab Oriente
& ab Aquilone: & veniet in multitudi-
ne magna vt cõterat & interficiat plu-
rimos

...simos. * Et figet tabernaculum suum A- 45
padno inter maria, super montē incly-
tum & sanctum: & veniet vsque ad sum-
mitatem eius; & nemo auxiliabitur ei.

CAP. XII.

Post magnam afflictionem tandem saluabuntur reliquiæ Iudæorum, & ex mortuis quidam resurgent ad vitam, & quidam ad opprobrium, docti verò ac doctores fulgebunt: de duobus ad ripas fluminis stantibus, & viro lineis vestito, qui temporis aperit determinationem: & de completione huius prophetiæ post statutum tempus.

IN tempore autem illo consurget Mi- 1
chaël princeps magnus, qui stat pro A
filiis populi tui: & veniet tempus quale
non fuit ab eo ex quo gētes esse cœpe-
runt vsque ad tēpus illud. Et in tēpore
illo saluabitur populus tuus, omnis qui
inuētus fuerit scriptus in libro. * Et mul- 2
ti de his qui dormiunt in terræ puluere
Mat. euigilabūt: || alij in vitā æternā: & alij in
25. d. opprobriū vt videant semper: * Qui autē 3
46. docti fuerint, || fulgebunt quasi splendor
Sap. 3 firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt
a. 7. multos, quasi stellæ in perpetuas æter-
nitates. * Tu autem Daniel claude ser- 4
mones, & signa librū vsque ad tēpus sta- B
tutū: plurimi pertransibūt, & multiplex
erit scientia. * Et vidi ego Daniel, & ecce 5
quasi duo alij stabant: vnus hinc super
ripā fluminis, & alius inde ex altera ri-
pa fluminis. * Et dixi viro, qui erat indu- 6
tus lineis, qui stabat super aquas flumi-
nis: Vsquequo finis horū mirabilium? * 7
Et audiui virū, qui indutus erat lineis, C
Apoc. qui stabat super aquas fluminis, || cùm
10. b. 5 eleuasset dexteram & sinistram suam in
cœlum, & iurasset per viuentem in æter-
num, quia in tempus, & tempora, & di-
midiū temporis. Et cùm cōpleta fuerit
dispersio manus populi sancti, comple-
buntur vniuersa hæc. * Et ego audiui, & 8
non intellexi. Et dixi Dñe mi, quid erit
post hæc? * Et ait: Vade Daniel, quia 9
clausi sunt, signatique sermones vsque
ad præfinitum tempus: * Eligentur & 10
dealbabuntur, & quasi ignis probabun-
tur multi: & impiè agent impij: neque
intelligēt omnes impij, porrò docti in-
telligent. * Et à tempore cum ablatum 11
fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit D
abominatio in desolationem, dies mille
ducenti nonaginta. * Beatus qui expe- 12
ctat, & peruenit vsque ad dies mille tre-
centos triginta quinque. * Tu autem va- 13
de ad præfinitum: & requiesces, & stabis
in sorte tua in finem dierum.

Hucúsque Danielem in Hebræo volumine legimus: Quæ sequuntur vsque ad finem libri, de Theodotionis editione trāslata sunt.

CAP. XIII.

Castißimā Susannam impudici presbyteri, cùm eius concubitu frui non possent, falsò adulteriū accusant: sed cùm ad mortem duceretur, orantem exaudiuit Deus: & per puerum Danielem proprio ore conuictos senes, iure talionis populus interimit.

1 ET erat vir habitans in Babylone, &
2 nomen eius Ioachim: * Et accepit
A vxorē nomine Susannam, filiam Helciæ,
pulchram nimis, & timentem Deum:
3 * parentes enim illius cum essent iusti,
erudierunt filiam suam secundum legē
4 Moysi: * Erat autem Ioachim diues val-
de, & erat ei pomarium vicinum domui
suæ: & ad ipsum confluebant Iudæi, eò
5 quòd esset honorabilior omnium. * Et
constituti sunt de populo duo senes iu-
dices in illo anno: de quibus locutus est
Dñs: Quia egressa est iniquitas de Ba-
bylone à senioribus iudicibus, qui vi-
6 debantur regere populum. * Isti fre-
quentabant domum Ioachim, & venie-
bant ad eos omnes qui habebāt iudicia.
7 * Cùm autē populus reuertisset per me-
ridiem, ingrediebatur Susanna, & deābu-
8 labat in pomario viri sui. * Et videbāt eā
senes quotidie ingredientem, & deam-
bulantem: & exarserunt in concupiscen-
9 tiam eius: * & euerterunt sensum suum,
& declinauerunt oculos suos vt non
viderent cœlum, neque recordarentur
10 iudiciorum iustorum. * Erāt ergo ambo
B vulnerati amore eius, nec indicauerunt
11 sibi vicissim dolorem suum: * erubesce-
bant enim indicare sibi concupiscen-
tiam suam, volentes concumbere cum
12 ea: * & obseruabant quotidie solicitius
videre eam: Dixitque alter ad alterum:
13 * Eamus domum: quia hora prandij est.
14 Et egressi recesserunt à se. * Cùmque re-
uertissent, venerunt in vnum: & scisci-
tantes ab inuicem causam, confessi sunt
concupiscentiam suam: & tunc in com-
muni statuerunt tempus, quando eam
15 possent inuenire solā. * Factū est autem,
cum obseruarent diē aptum, ingressa est
aliquādo, sicut heri & nudiustertius, cū
16 duabus solis puellis, voluitque lauari in
pomario: æstus quippe erat: * nō erat ibi
quisquā præter duos senes abscōditos,
17 & contēplantes eā. * Dixit ergo puellis:
Afferte mihi oleū, & smigmata & ostia
18 pomarij claudite, vt lauer. * Et fecerunt
sicut præceperat: clauserūntque ostia
pomarij, & egressæ sunt per posticum, vt
afferrent quæ iusserat: nesciebántq; se-
19 nes intus esse absconditos. * Cùm autem
egressæ essent puellæ surrexerunt duo
senes, & accurrerunt ad eam, & dixerūt.
20 * Ecce ostia pomarij clausa sunt, & nemo
nos videt, & nos in concupiscentia tui
21 sumus: quā ob rē assentire nobis, & cō-
miscere nobiscum, * quod si nolueris, di-
cemus contra te testimoniū, quod fue-
rit tecum iuuenis, & ob hāc causā emi-
22 seris puellas à te. * Ingemuit Susanna, &
ait

ait:Angustiæ sunt mihi vndique; si enim
hoc egero, mors mihi est: si autem non
egero,non effugiam manus vestras.*Sed 23
melius est mihi absque opere incidere
in manus vestras,quam peccare in con-
spectu Dñi. * Et exclamauit voce ma- 24
gna Susanna: exclamauerunt autem &
senes aduersus eam. * Et cucurrit vnus 25
ad ostia pomarij,& aperuit. *Cum ergo 26
audissent clamorem famuli domus in
pomario, irruerunt per posticum vt D
viderent quidnam esset. *Postquam au- 27
tem senes locuti sunt, erubuerunt serui
vehementer: quia nunquã dictus fuerat
sermo huiuscemodi de Susanna. Et fa-
cta est dies crastina. *Cúmque venisset 28
populus ad Ioachim virum eius, vene-
runt & duo presbyteri pleni iniqua co-
gitatione aduersus Susannam vt inter-
ficerent eã. * Et dixerunt corã populo. 29
Mittite ad Susannam filiã Helciæ vxorẽ
Ioachim.Et statim miserũt.*Et venit cũ 30
parentibus,& filiis,&vniuersis cognatis
suis.*Porrò susanna erat delicata nimis 31
& pulchra specie: *At iniqui illi iusse- 32
runt vt discooperiretur(erat enim coo-
perta)vt vel sic satiarentur decore eius.
*Flebant igitur sui,& omnes qui noue- 33
rant eam. *Consurgẽtes autẽ duo pres- 34
byteri in medio populi, posuerunt ma-
nus sua super caput eius. * Quæ flens 35
suspexit ad cælũ: erat enim cor eius fi-
duciã habẽs in Dño. *Et dixerunt pres- 36
byteri. Cùm deãbularemus in pomario
soli,ingressa est hæc cũ duabus puellis:
& clausit ostia pomarij, & dimisit à se
puellas.*Venitque ad eã adolescens,qui 37
erat absconditus,& concubuit cum ea.
*Porrò nos cum essemus in angulo po- 38
marij,videntes iniquitatẽ, cucurrimus
ad eos, & vidimus eos pariter cõmisce-
ri.*Et illum quidẽ non quiuimus com- 39
prehendere, quia fortior nobis erat,&
apertis ostiis exiliuit:*hanc autem cum 40
apprehẽdissemus, interrogauimus quis- E
nam esset adolescens,& noluit indicare
nobis,huius rei testes sumus. *Credidit 41
eis multitudo, quasi senibus & iudici-
bus populi,& condemnauerunt eam ad
mortem. *Exclamauit autẽ voce magna 42
Susanna,& dixit: Deus æterne,qui ab-
sconditorũ es cognitor,qui nosti omnia
antequam fiãt,*tu scis quoniam falsum 43
testimonium tulerunt cõtra me:& ecce
morior,cum nihil horum fecerim, quæ
isti malitiosè composuerunt aduersum
me. *Exaudiuit autem Dñs vocem eius. 44
* Cúmque duceretur ad mortem,susci- 4
tauit Dñs spiritum sanctũ pueri iunio-
ris,cuius nomen Daniel: * Et exclama- 46
uit voce magna:Mundus ego sum à san-
guine huius. *Et cõuersus omnis popu- 47
lus ad eum,dixit: Quis est iste sermo,
quem tu locutus es? *Qui cum staret in 48
medio eorum, ait: Sic fatui filij Israël
non iudicantes, neque quod verum est
cognoscentes, condẽnastis filiã Israël?
49 * Reuertimini ad iudicium,quia falsum
testimonium locuti sunt aduersus eam.
50 * Reuersus est ergo populus cum festi-
F natione,& dixerunt ei senes:Veni,& se-
de in medio nostrûm, & indica nobis
quia tibi Deus dedit honorem senectu-
51 tis. * Et dixit ad eos Daniel: Separate
illos ab inuicem procul, & diiudicabo
52 eos. * Cùm ergo diuisi essent alter ab
altero, vocauit vnum de eis,& dixit ad
eum: Inueterate dierum malorum nunc
venerunt peccata tua, quæ operabaris
53 priùs: * iudicans iudicia iniusta, inno-
centes opprimens,& dimittens noxios,
dicente Dño: || Innocentem & iustum ||Exo.
54 non interficies. *Nunc ergo si vidisti eã, 23.a.
dic sub qua arbore videris eos collo- 7.
55 quentes sibi. Qui ait sub schino. *Dixit
autẽ Daniel:Rectè mentitus es in caput
tuum: Ecce enim Angelus Dei accepta
56 sententia ab eo,scindet te medium. *Et
amoto eo, iussit venire alium, & dixit
ei: Semen Chanaan,& nõ Iuda: species
decepit te, & concupiscentia subuertit
57 cor tuum: *sic faciebatis filiabus Israël
& illæ timentes loquebantur vobis: sed
filia Iuda non sustinuit iniquitatem ve-
58 stram.*Nunc ergo dic mihi,sub qua ar-
bore comprehenderis eos loquẽtes sibi.
59 Qui ait:Sub prino. *Dixit autem ei Da-
G niel: Rectè mentitus es & tu in caput
tuum:manet enim AngelusDñi,gladium
habens, vt secet te mediũ: & interficiat
60 vos. * Exclamauit itaque omnis cœtus
voce magna,& benedixerunt Deum,qui
61 saluat sperantes in se. * Et consurrexe-
runt aduersus duos presbyteros (conui-
cerat enim eos Daniel ex ore suo falsũ
dixisse testimonium) fecerũntque eis
62 sicut malè egerant aduersus proximum, ||Deu.
*||vt facerent secundùm legem Moysi:& 19.d.
interfecerũt eos, & saluatus est sanguis 18.19.
63 innoxius in die illa. * Helcias autem &
vxor eius laudauerunt Deum pro filia
sua Susanna,cum Ioachim marito eius,
& cognatis omnibus,quia non esset in-
64 uenta in ea res turpis. *Daniel autem
factus est magnus in conspectu populi,
65 à die illa,& deinceps. * Et rex Astyages
appositus est ad patres suos, & suscepit
Cyrus Perses regnum eius.

CAPVT XIV.

Fraudes Sacerdotum idoli Bel, qui appositos illi cibos occulte auferebant, regi per Danielem detecta sunt; ipsisque interemptis, idolum vna cum templo suo euersum est: similiter & draconẽ quem colebant Babylonij, iniecta in os Massa ex pice, adipe, & pilis confecta, Daniel interfecit: quapropter instantibus Babylonis missus est in lacum leonum, illæsusque seruatur, allato etiam illi per prophetam Habacuc prandio ex Iudæa:

quod

quod videns rex, aduersariis illius à leo-
nibus in momento deuoratis iubet omnes
timere Deum Danielis.

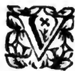
ERat autem Daniel conuiua regis, & 1
honoratus super omnes amicos eius. A
*Erat quoque idolũ apud Babylonios
nomine Bel: & impendebantur in eo per 2
dies singulos similæ artabæ duodecim,
& oues quadraginta, vinique amphoræ
sex. *Rex quoque colebat eũ, & ibat per 3
singulos dies adorare eũ: porrò Daniel
adorabat Deum suum. Dixitque ei rex:
Quare non adoras Bel? *Qui respõdens 4
ait ei. Quia non colo idola manufacta,
sed viuentẽ Deum, qui creauit cælũ &
terrã, & habet potestatem omnis carnis.
*Et dixit rex ad eũ? Nõ videtur tibi esse 5
Bel viuens Deus? An non vides quanta
comedat, & bibat quotidie? *Et ait Da- 6
niel arridens: Ne erres rex, iste enim B
intrinsecus luteus est, & forinsecus
æreus, neque comedit aliquando. *Et 7
iratus rex vocauit sacerdotes eius, &
ait eis: Nisi dixeritis mihi, quis est qui
comedat impensas has, moriemini. *Si 8
autem ostenderitis, quoniam Bel co-
medat hæc, morietur Daniel, quia bla-
sphemauit in Bel. Et dixit Daniel regi:
Fiat iuxta verbum tuum. *Erant autem 9
sacerdotes Bel septuaginta, exceptis
vxoribus, & paruulis, & filiis. Et venit
rex cũ Daniele in templum Bel. *Et di- 10
xerunt Sacerdotes Bel: Ecce nos egre-
dimur foras: & tu rex pone escas, & vi-
num misce, & claude ostiũ & signa an-
nulo tuo: *& cum ingressus fueris ma- 11
nè, nisi inueneris omnia comesta à Bel,
morte moriemur, vel Daniel qui menti- C
tus est aduersum nos. *Contemnebant 12
autem, quia fecerant sub mensa abscõ-
ditum introitum, & per illum ingredie-
bantur semper, & deuorabant ea. *Fa- 13
ctum est igitur postquam ingressi sunt
illi, rex posuit cibos ante Bel: præcepit
Daniel pueris suis, & attulerunt cinerẽ,
& cribrauit per totum tẽplũ coram re-
ge: & egressi clauserunt ostium: & signã-
tes annulo regis abierunt. *Sacerdotes 14
autem ingressi sunt nocte iuxta consue-
tudinem suam, & vxores, & filij eorum:
& comederunt omnia, & biberunt. *Sur- 15
rexit autem rex primo diluculo, & Da-
niel cum eo. *Et ait rex: Saluáne sunt 16
signacula, Daniel? Qui respondit:
Salua, rex. *Statímque cum apparuisset 17
ostiũ, intuitus rex mensam, exclamauit D
voce magna: Magnus es Bel: & non est
apud te dolus quisquam. *Et risit Da- 18
niel, & tenuit regem ne ingrederetur
intrò: & dixit: Ecce pauimentum ani-
maduerte cuius vestigia sint hæc. *Et 19
dixit rex: Video vestigia virorum, &
mulierum, & infantium. Et iratus est
rex. *Tunc apprehendit sacerdotes, & 20
vxores & filios eorum; & ostenderunt
ei abscondita ostiola, per quę ingredie-
bantur, & consumebant quę erant super
21 mensam. *Occidit ergo illos rex, & tra-
didit Bel in potestatem Danielis: qui
22 subuertit eum, & templum eius. *Et erat
23 draco magnus in loco illo, & colebant
eum Babylonij. *Et dixit rex Danieli:
Ecce nunc non potes dicere quia iste
24 non sit Deus viuens: adora ergo eum.
*Dixítque Daniel: Dñm Deum meum
adoro: quia ipse est Deus viuẽs, iste au-
25 tem non est Deus viuens. *Tu autẽ rex
da mihi potestatem, & interficiam Dra-
26 conẽ absque gladio & fuste. Et ait rex:
Do tibi. *Tulit ergo Daniel picẽ, & adi-
pem, & pilos, & coxit pariter: fecítque
massas, & dedit in os draconis, & diru-
27 ptus est draco. Et dixit: Ecce quẽ cole-
batis: *Quod cum audissent Babylonij,
indignati sunt vehementer, & cõgregati
aduersum regẽ, dixerunt: Iudæus factus
est rex. Bel destruxit, draconẽ interfe-
28 cit, & sacerdotes occidit. *Et dixerunt
cum venissent ad regem. Trade nobis
Danielem, alioquin interficiemus te, &
29 domum tuam. *Vidit ergo rex quòd ir-
E ruerent in eum vehemẽter: & necessitate
30 compulsus tradidit eis Danielem. *Qui
miserunt eum in lacum leonum, & erat
31 ibi diebus sex. *Porrò in lacu erant leo-
nes septem, & dabantur eis duo corpora
quotidie, & duæ oues: & tunc non data
32 sunt eis, vt deuorarent Danielem: *Erat
autem Habacuc propheta in Iudæa, &
ipse coxerat pulmentum, & intriuerat
panes in alueolo: & ibat in campum vt
33 ferret messoribus, *Dixitque Angelus
Dñi ad Habacuc: Fer prandium, quod
habes, in Babylonem Danieli, qui est in
34 lacu leonum. *Et dixit Habacuc: Dñe
35 Babylonem non vidi, & lacum nescio. *
|| Et apprehendit eum Angelus Dñi in *Ezec.*
vertice eius, & portauit eũ capillo ca- *8.b.3.*
pitis sui, posuítque eum in Babylone
36 supra lacum in impetu spiritus sui. *Et
clamauit Habacuc, dicens: Daniel serue
Dei tolle prandium, quod misit tibi
37 Deus. *Et ait Daniel; Recordatus es
mei Deus, & non dereliquisti diligen-
38 tes te. *Surgénsque Daniel comedit.
Porrò Angelus Dñi restituit Habacuc
39 confestim in loco suo. *Venit ergo rex
die septimo vt lugeret Danielem: & ve-
nit ad lacum, & introspexit, & ecce
40 Daniel sedens in medio leonum. *Et
exclamauit voce magna rex, dicens: Ma-
gnus es Dñe Deus Danielis. Et extraxit
41 eum de lacu leonum. *Porrò illos, qui
perditionis eius causa fuerant, intro-
misit in lacum, & deuorati sunt in mo-
42 mento corã eo. *Tunc rex ait. Paueant
omnes habitantes in vniuersa terra
Deum Danielis: quia ipse est saluator,
faciens signa & mirabilia in terra: qui
liberauit Danielem de lacu leonum.

PRO

PROPHETIA OSEE

CAPVT PRIMVM.

Quo tempore Osee prophetauerit, qui iussus fornicariam accipere vxorem, duos filios vnámque filiam ex ea generauit: quibus nomina iubetur imponere iuxta effectus quos Dominus in populo suo decreuerat inducere: de Gentium conuersione, & futuro eodem capite filiorum Iuda & Israël.

Erbum Dñi, quod factum est 1
ad Osee filium Beeri, in diebus A
Oziæ, Ioathan, Achaz, Ezechiæ
regum Iuda, & in diebus Iero-
boã filij Ioas regis Israël.. *Principium 2
loquendi Dño in Osee: & dixit Dñs ad
Osee: Vade, sume tibi vxorẽ fornicatio- B
nũ, & fac tibi filios fornicationum, quia
fornicans fornicabitur terra à Dño. * 3
Et abiit, & accepit Gomer filiã Debelaim
& concepit, & peperit ei filiũ. *Et dixit 4
Dñs ad eum: voca nomẽ eius Iezrahel:
quoniã adhuc modicum, & visitabo sã-
guinem Iezrahel super domum Iehu;
& quiescere faciam regnum domus Is-
raël. *Et in illa die conteram arcum Is- 5
raël in valle Iezrahel. * Et concepit 6
adhuc & peperit filiam. Et dixit ei: Vo-
ca nomen eius. Absque misericordia:
quia non addam vltrà misereri domui
Israël, sed obliuione obliuiscar eorũ. * 7
Et domui Iuda miserebor, & saluabo C
eos in Dño Deo suo: & non saluabo
eos in arcu, & gladio, & in bello, & in
equis, & in equitibus. *Et ablactauit eã, 8
quæ erat absque misericordia. Et cõce-
pit, & peperit filium. *Et dixit: Voca no- 9
mẽ eius: Nõ populus meus: quia vos nõ D
populus meus: & ego non ero vester. * 10
Et erit numerus filiorum Israël quasi
arena maris, quæ sine mensura est, &
||Rom. 9.f.26 non numerabitur. ||Et erit in loco vbi
dicetur eis: Non populus meus vos: di-
cetur eis: Filij Dei viuentis. *Et congre- 11
gabũtur filij Iuda, & filij Israel pariter:
& ponent sibimet caput vnum, & ascen-
dẽt de terra: quia magnus dies Iezrahel.

CAP. II.

Minatur Dominus Israëli tanquam vxori adulteræ repudium, & sepit vias eius spinis, vt ad virum suum reuertatur: cúmque non aduertat à quo habeat bonorum abundantiam, ablaturum se ab ea dicit cuncta in quibus delectatur: sicque ipsum tandem ad se reducturum, magnáque felicitate donaturum & de Gentium vocatione.

Dicite fratribus vestris: Populus 1
meus; & sorori vestræ, Misericor- A
2 diam consecuta. *Iudicate matrem ve-
stram, iudicate: quoniam ipsa non vxor
mea, & ego non vir eius: auferat forni-
cationes suas à facie sua, & adulteria
3 sua de medio vberum suorum. *Ne for-
tè expoliem eam nudam, & statuam
eam secundùm diem natiuitatis suæ; &
ponam eam quasi solitudinem, & sta-
tuam eam velut terram inuiam, & in-
4 terficiam eam siti. * Et filiorum illius
non miserebor: quoniam filij fornica-
5 tionum sunt: *quia fornicata est mater
eorum, confusa est quæ concepit eos:
quia dixit: Vadam post amatores meos,
qui dant panes mihi, & aquas meas, la-
nam meam: & linum meum, oleum
6 meum, & potum meum. * Propter hoc
ecce ego sepiam viam tuã spinis, & se-
piam eam maceria, & semitas suas non
7 inueniet. * Et sequetur amatores suos,
B & non apprehendet eos: & quæret eos,
& non inueniet, & dicet: Vadam, & re-
uertar ad virum meum priorem: quia
bene mihi erat tunc magis quàm nunc.
8 * Et hæc nesciuit, quia ego dedi ei fru-
mentum, & vinum, & oleum, & argen-
tum multiplicaui ei, & aurum, quæ fe-
9 cerunt Baal. * Idcirco conuertar, & su-
mam frumentum meum in tẽpore suo,
& vinum meum in tempore suo, & libe-
rabo lanam meam & linum meum, quæ
10 operiebant ignominiam eius. *Et nunc
reuelabo stultitiam eius in oculis ama-
torum eius; & vir non eruet eam de
11 manu mea: *& cessare faciã omne gau-
dium eius, solemnitatem eius, neome-
12 niam eius, sabbatum eius, & omnia fe-
C sta tempora eius. * Et corrumpam vi-
neam eius, & ficum eius: de quibus dixit
Mercedes hæ, meæ sunt, quas dederunt
mihi amatores mei & ponam eã in sal-
13 tum, & comedet eam bestia agri. *Et vi-
sitabo super eam dies Baalim, quibus
accendebat incensum, & ornabatur in
aure sua, & monili suo, & ibat post
amatores suos, & mei obliuiscebatur,
14 dicit Dñs. * Propter hoc. ecce ego la-
ctabo eam, & ducam eam in solitudi-
15 nem: & loquar ad cor eius. *Et dabo ei
vinitores eius ex eodem loco, & vallem
Achor ad aperiendam spem: & canet
ibi iuxta dies iuuentutis suæ, & iuxta
dies ascensionis suæ de terra Ægypti.
16 *Et erit in die illa, ait Dñs: vocabit me:
Vir meus; & non vocabit me vltrà,
17 Baali. * Et auferam nomina Baalim de
ore eius, & non recordabitur vltrà no-
18 minis eorum. * Et percutiam cum eis
D fœdus in die illa, cum bestia agri, &
cum volucre cæli, & cum reptili terræ;
& arcum, & gladium, & bellum conte-
ram de terra: & dormire eos faciam
19 fiducialiter. * Et sponsabo te mihi in
sempiternum: & sponsabo te mihi in
iustitia, & iudicio, & in misericordia, &
in

in miserationibus.*Et sponsabo te mihi 20
in fide.& scies quia ego Dñs.*Et erit in 21
die illa:Exaudiam,dicit Dñs,exaudiam
cælos,& illi exaudient terram.*Et terra 22
exaudiet triticum, & vinũ, & oleum:&
hæc exaudient Iezrahel. * Et seminabo 23
eam mihi in terra , & miserebor eius,
||Rom. quæ fuit absque misericordia. *|| Et di- 24
9 f.25 cam non populo meo : Populus meus
1. Pet. es tu : & ipse dicet : Deus meus es tu.
b.10.

CAP. III.

Rursum iubetur Propheta diligere adulteram, qua tamen multis diebus illum expectet, quia filios Israël multis diebus sine rege & sacrificio sedentes tandem ad Dominum dicit reuersuros.

ET dixit Dñs ad me : Adhuc vade , & 1
dilige mulierem dilectam amico & A
adulterã : sicut diligit Dñs filios Israël,
& ipsi respiciunt ad deos alienos,& di-
ligunt vinacia vuarum. * Et fodi eam 2
mihi quindecim argenteis,& coro hor-
dei,& dimidio coro hordei.*Et dixi ad 3
eam : Dies multos expectabis me : non B
fornicaberis , & non eris viro : sed &
ego expectabo te : * quia dies multos 4
sedebunt filij Israël sine rege , & sine
principe,& sine sacrificio,& sine altari,
||Eze. & sine ephod, & sine theraphim, * || & 5
34. f. post hæc reuertentur filij Israël,& quæ-
23. rent Dñm Deum suum, & Dauid regem
suum : & pauebunt ad Dominum,& ad
bonum eius, in nouissimo dierum.

CAP. IV.

Minatur terræ Israël, propter multa populi peccata qui & scientiam repulit, & idololatriæ fuit deditus : dicit se relicturum Israël in peccatis suis cupiens ne Iuda ipsum imitetur.

AVdite verbum Dñi filij Israël, quia 1
iudicium Dño cum habitatoribus A
terræ : non est enim veritas , & non est
misericordia, & non est scientia Dei in
terra.* Maledictum , & mendacium, & 2
homicidium,& furtũ,& adulteriũ inun-
dauerunt,& sanguis sanguinem tetigit.
* Propter hoc lugebit terra, & infirma- 3
bitur omnis,qui habitat in ea,in bestia
agri,& in volucre cęli:sed & pisces ma-
ris congregabuntur.* Verũtamen vnus- 4
quisq; non iudicet:& non arguatur vir:
populus enim tuus,sicut hi,qui contra-
dicunt sacerdoti.* Et corrues hodie, & 5
corruet etiam propheta tecũ:nocte ta- B
cere feci matrem tuam. Conticuit po- 6
pulus meus,eo quòd nõ habuerit scien-
tiã : quia tu scientiã repulisti,repellam
te, ne sacerdotio fungaris mihi:& obli-
ta es legis Dei tui , obliuiscar filiorum
tuorum & ego. * Secundùm multitudi- 7
nem eorũ sic peccauerũt mihi:gloriam
eorũ in ignominiã commutabo. * Pec- 8
cata populi mei comedẽt,& ad iniqui-
tatem eorum subleuabunt animas eo-
rum. * Et erit sicut populus , sic sacer- 9
10 dos : & visitabo super eum vias eius, &
C cogitationes eius reddam ei.*Et come-
dent, & non saturabũtur:fornicati sunt
11 & non cessauerunt:quoniam Dñm dere-
liquerunt in non custodiendo.* Forni-
12 catio,& vinũ, & ebrietas auferunt cor.
*Populus meus in ligno suo interroga-
uit,& baculus eius annuntiauit ei : spi-
13 ritus enim fornicationũ decepit eos,&
fornicati sunt à Deo suo.* Super capita
montium sacrificabant , & super colles
accendebant thymiama : subtus quercũ
& populum, & therebinthũ, quia bona
erat vmbra eius:ideo fornicabuntur fi-
14 liæ vestræ , & sponsæ vestræ adulteræ
erunt.* Non visitabo super filias vestras
cùm fuerint fornicatæ,& super sponsas
vestras cùm adulterauerint : quoniam
ipsi cum meretricibus conuersabantur,
15 & cum effeminatis sacrificabant,& po-
pulus non intelligens vapulabit. * Si
fornicaris tu Israël,non delinquat saltẽ
Iuda:& nolite ingredi in Galgala, & ne
16 ascenderitis in Bethauem, neq; iuraue-
ritis : Viuit Dñs.*Quoniam sicut vacca
lasciuiẽs declinauit Israël:nunc pascet
17 eos Dñs , quasi agnum in latitudine.
18 * Particeps idolorum Ephraim,dimitte
eum.*Separatum est conuiuium eorum,
fornicatione fornicati sunt : dilexe-
19 runt afferre ignominiam protectores
eius.* Ligauit eum spiritus in alis suis,
& confundentur à sacrificiis suis.

CAP. V.

Minatur Dominus se puniturum Israël propter peccata sua,similiter & Iudam : nec proderit humanum auxilium cùm Dominus eis aduersetur.

1 AVdite hoc sacerdotes, & attendite
A domus Israël , & domus regis aus-
cultate : quia vobis iudicium est, quo-
niam laqueus facti estis speculationi,&
2 rete expansum super Thabor.* Et victi-
mas declinastis in profundũ:& ego eru-
3 ditor omniũ eorũ. * Ego scio Ephraim,
& Israël non est absconditus à me:quia
nunc fornicatus est Ephraim,cõtamina-
4 tus est Israël.* Non dabũt cogitationes
suas vt reuertantur ad Deum suum:quia
B spiritus fornicationum in medio eo-
5 rum, & Dñm non cognouerunt.*Et res-
pondebit arrogantia Israël in facie
eius : & Israël & Ephraim ruent in ini-
quitate sua, ruet etiam Iudas cum eis.
6 * In gregibus suis , & in armentis suis
vadent ad quærendum Dñm,& non in-
7 uenient:ablatus est ab eis.* In Dominũ
præuaricati sunt , quia filios alienos
genuerunt : nunc deuorabit eos mensis
8 cum partibus suis.*Clangite buccina in
C Gabaa , tuba in Rama : vlulate in Be-
thauen , post tergum tuum Beniamin.
9 * Ephraim in desolatione erit in die
correptionis : in tribubus Israël osten-
10 dit fidem. * Facti sunt principes Iuda
quasi

quasi assumentes terminum : super eos
effundam quasi aquã irã meam.* Ca- 11
lumniam patiens est ephraim, fractus
iudicio : quoniam cœpit abire post sor-
des.* Et ego quasi tinea Ephraim : & 12
quasi putredo domui Iuda.* Et vidit 13
Ephraim languorem suum, & Iuda vin- D
culum suum: & abiit Ephraim ad Assur,
& misit ad regem Vltorem : & ipse non
poterit sanare vos, nec soluere poterit
à vobis vinculum.* Quoniam ego quasi 14
leæna Ephraim, & quasi catulus leonis
domui Iuda: ego ego capiam, & vadam:
tollam, & non est qui eruat.* Vadens 15
reuertar ad locum meum : donec defi-
ciatis, & quæratis faciem meam.

CAP. VI.

Reuersi in tribulatione ad Dominum, magna fiducia salutem sibi ab eo promittunt: expostulat Dominus cum Israël & Iuda, quòd neque beneficiis, neque prophetarum comminationibus ab idololatria aliísque iniquitatibus sint reuocati, cùm præferat misericordiam sacrificio.

IN tribulatione sua manè consurgent 1
ad me: Venite, & reuertamur ad Do- A
1. Cor. minũ : * quia ipse cepit, & sanabit nos, 2
15. a. 4 percutiet, & curabit nos.* || Viuificabit 3
nos post duos dies : in die tertia susci-
tabit nos, & viuemus in cõspectu eius.
Sciemus, sequemúrque vt cognoscamus B
Dñm : quasi diluculum præparatus est
egressus eius, & veniet quasi imber nobis
temporaneus, & serotinus terræ.* Quid 4
faciã tibi Ephraim, quid faciã tibi Iuda?
misericordia vestra quasi nubes matu- C
tina, & quasi ros manè pertransiens.
* Propter hoc dolaui in prophetis oc- 5
cidi eos in verbis oris mei : & iudicia
1. Reg tua quasi lux egredietur.* || Quia mise- 6
15. c. ricordiam volui, & non sacrificium: &
22. scientiam Dei, plusquàm holocausta.
Eccl. * Ipsi autem sicut Adam transgressi sunt 7
4. d. 17 pactum, ibi præuaricati sunt in me.
Matt. * Galaad ciuitas operantium idolum, 8
9. b. 13 supplantata sanguine.* Et quasi fauces 9
& 12. virorum latronum particeps sacerdo- D
a. 7. tum, in via interficiẽtium pergentes de
Sichem : quia scelus operati sunt.* In 10
domo Israël vidi horrendum : ibi for-
nicationes Ephraim : contaminatus est
Israël.* Sed & Iuda pone messem tibi, 11
cum cõuertero captiuitatẽ populi mei.

CAP. VII.

Cùm sanaturus esset Dominus Israël, obstiterunt iniquitates eorum : consentientes enim regum suorum malitia, omnes in idololatriam vehementer exarserunt, Dominóque relicto, conuersi ad Ægypti auxilium, translati sunt in Assyrios.

CVm sanare vellem Israël, reuelata 1
est iniquitas Ephraim, & malitia A
Samariæ, quia operati sunt mẽdacium:
& fur ingressus est spolians, latruncu-
2 lus foris.* Et ne fortè dicant in cordi-
bus suis, omnem malitiam eorum me
recordatum: nunc circumdederunt eos
adinuẽtiones suæ, corã facie mea factæ
3 sunt.* In malitia sua lætificauerunt re-
4 gem : & in mendaciis suis principes.*
Omnes adulterãtes, quasi clibanus suc-
census à coquente : quieuit paululum
ciuitas à commistione fermenti, donec
5 fermẽtaretur totum.* Dies regis nostri:
B cœperunt principes furere à vino : ex-
6 tendit manum suam cum illusoribus.*
Quia applicauerunt quasi clibanũ cor
suum, cùm insidiaretur eis : tota nocte
dormiuit coquens eos, manè ipse suc-
7 census quasi ignis flãmæ.* Omnes cale-
facti sunt quasi clibanus, & deuorauer-
unt iudices suos : omnes reges eorum
ceciderunt: non est qui clamet in eis ad
8 me.* Ephraim in populis ipse commi-
scebatur : Ephraim factus est subcineri-
9 cius panis, qui non reuersatur.* Come-
C derunt alieni robur eius, & ipse nesci-
uit : sed & cani effusi sunt in eo, & ipse
10 ignorauit.* Et humiliabitur superbia Is-
raël in facie eius : nec reuersi sunt ad
Dñm Deũ suum, & non quæsierunt eum
11 in omnibus his.* Et factus est Ephraim
quasi columba seducta non habens cor:*
Ægyptũ inuocabant, ad Assyrios abie-
12 rũt.* Et cùm profecti fuerint, expandam
super eos rete meũ: quasi volucrem cœ-
li detraham eos, cædam eos secundùm
13 auditionẽ cœtus eorũ.* Væ eis, quoniã
D recesserunt à me: vastabuntur, quia præ-
uaricati sunt in me: & ego redemi eos:
& ipsi locuti sunt contra me mendacia.
14 * Et non clamauerunt ad me in corde
suo, sed vlulabant in cubilibus suis : su-
per triticum & vinum ruminabant, re-
15 cesserunt à me.* Et ego erudiui eos, &
confortaui brachia eorum: & in me co-
16 gitauerunt malitiam.* Reuersi sunt vt
essent absque iugo, facti sunt quasi ar-
cus dolosus: cadent in gladio principes
eorum, à furore linguæ suæ. Ista sub-
sannatio eorum in Terra Ægypti.

CAP. VIII.

Samariam prædicit cum vitulo suo destruendam per Nabuchodonosor, propter idololatriam ; nec ipsorum hostiæ suscipientur : ciuitates autem Iuda etiam concremabuntur.

1 IN gutture tuo sit tuba quasi aquila
A super domum Dñi : pro eo quòd trãs-
2 gressi sunt fœdus meũ, & legem meam
3 præuaricati sunt * Me inuocabũt: Deus
4 meus cognouimus, te Israël.* Proiecit
Israël bonum, inimicus persequetur
5 eum.* Ipsi regnauerunt, & non ex me:
B principes extiterunt, & non cognoui :
argentũ suum & aurum suum fecerunt
6 sibi idola, vt interirent : * proiectus est
vitulus tuus Samaria, iratus est furor

meus

meus in eos : vsquequò non potuerunt
emundari?*Quia ex Israël & ipse est:ar-
tifex fecit illum, & non est Deus : quo-
niam in aranearum telas erit vitulus Sa-
mariæ. * Quia ventum seminabunt , & 7
turbinem metent : culmus stans non est
in eo germen non faciet farinam: quòd
& si fecerit, alieni comedent eam. *De- 8
uoratus est Israël : nunc factus est in
nationibus quasi vas immundum. *Quia 9
ipsi ascenderunt ad Assur , onager soli- C
tarius sibi : Ephraim munera dederunt
amatoribus. *Sed & cùm mercede con- 10
duxerint nationes , nunc congregabo
eos:& quiescent paulisper ab onere re-
gis , & principum. *Quia multiplicauit 11
Ephraim altaria ad peccandum : factæ
sunt ei aræ in delictum.* Scribā ei mul- 12
tiplices leges meas , quæ velut alienæ
computatæ sunt. * Hostias offerent,im- 13
molabunt carnes,& comedent , & Dñs D
non suscipiet eas : nunc recordabitur
iniquitatis eorum , & visitabit peccata
eorum : ipsi in Ægyptum conuertentur.
*Et oblitus est Israël factoris sui , & 14
ædificauit delubra: & Iudas multiplica-
uit vrbes munitas : & mittam ignem in
ciuitates eius,& deuorabit ædes illius.

CAPVT IX.

Dominus in populum Israël famem & captiuitatem propter ipsius peccata immittet : nec grata ipsi erunt eorum sacrificia : & quia in peccatis perseuerant , perpetuò eiecti à Domino permanebunt , vagi inter nationes.

NOli lætari Israël, noli exultare si- 1
cut populi : quia fornicatus es à A
Deo tuo,dilexisti mercedē super omnes
areas tritici. *Area & torcular non pa- 2
scet eos,& vinum mentietur eis. * Non 3
habitabunt in terra Dñi : reuersus est
Ephraim in Ægyptum , & in Assyriis
pollutum comedit.* Non libabunt Dño 4
vinum , & non placebunt ei : sacrificia
eorum quasi panis lugentium : omnes
qui comedent eum , contaminabuntur:
quia panis eorum animæ ipsorum, non
intrabit in domum Dñi. * Quid facietis 5
in die solemni , in die festiuitatis Dñi? 6
* Ecce enim profecti sunt à vastitate : B
Ægyptus congregabit eos, Memphis se-
peliet eos : desiderabile argentum eo-
rum vrtica hæreditabit,lappa in taber-
naculis eorum. * Venerunt dies visita- 7
tionis, venerunt dies retributionis: sci-
tote Israël stultum prophetam, insanum
virum spiritualem , propter multitudi-
nem iniquitatis tuæ , & multitudinem
amētiæ. *Speculator Ephraim,cùm Deo 8
meo:propheta laqueus ruinæ factus est
super omnes vias eius, insania in domo
||Iudi. 19. f. 25. Dei eius. * ||Profundè peccauerūt,sicut 9
in diebus Gabaa : recordabitur iniqui- C
tatis eorum,& visitabit peccata eorum.
* Quasi vuas in deserto , inueni Israël: 10
quasi prima poma ficulneæ in cacumi-
ne eius , vidi patres eorum ; ipsi autem
intrauerunt ad Beelphegor , & abalie-
nati sunt in confusionem , & facti sunt
11 abominabiles,sicut ea quæ dilexerunt.*
Ephraim quasi auis auolauit,gloria eo-
rum à partu, & ab vtero, & à conceptu.
12 * Quòd & si enutrierint filios suos,abs-
que liberis eos faciam in hominibus :
sed & væ eis cùm recessero ab eis.
13 * Ephraim , vt vidi , Tyrus erat funda-
D ta in pulchritudine : & Ephraim educet
14 ad interfectorem filios suos. * Da eis
Domine. Quid dabis eis ? Da eis vul-
uam sine liberis , & vbera arentia.
15 * || Omnes nequitiæ eorum in Galgal, ||1 Reg
quia ibi exosos habui eos: propter ma- 8.a.5.
litiam adinuentionum eorum,de domo
mea eiiciam eos : non addam vt dili-
gam eos , omnes principes eorum re-
16 cedentes. *Percussus est Ephraim, radix
eorum exsiccata est : fructum nequa-
quam facient. Quòd & si genuerint ,
interficiam amantissima vteri eorum.
17 * Abiiciet eos Deus meus , quia non
audierunt eum : & erunt vagi in na-
tionibus.

CAPVT X.

Propter idololatriam Israel traditur Assyriis: & cùm à Domino reuocati ad iustitiam , pergant sequi vias suas, omnes eorum munitiones vastabuntur.

1 VItis frondosa Israel , fructus adæ-
A quatus est ei : secundùm multitu-
dinem fructus sui multiplicauit alta-
ria , iuxta vbertatem terræ suæ exu-
2 berauit simulachris. * Diuisum est cor
eorum , nunc interibunt : ipse con-
fringet simulachra eorum , depopula-
3 bitur aras eorum. * Quia nunc di-
cent : Non est rex nobis : non enim
timemus Dominum : & rex quid fa-
4 ciet nobis ? * Loquimini verba visio-
nis inutilis , & ferietis fœdus : & ger-
minabit quasi amaritudo iudicium su-
5 per sulcos agri. * Vaccas Bethauen
B coluerunt habitatores Samariæ : quia
luxit super eum populus eius , & ædi-
tui eius super eum exultauerunt in
6 gloria eius , quia migrauit ab eo. * Si-
quidem & ipse in Assur delatus est, mu-
nus regi vltori : confusio Ephraim
capiet , & confundetur Israël in vo-
7 luntate sua. * Transire fecit Samaria
regem suum quasi spumam super fa-
8 ciem aquæ. * Et disperdentur excelsa
C idoli, peccatum Israël : lappa & tribu- ||Isa. 2.
lus ascendet super aras eorum : & di- d. 19.
cent montibus : || Operite nos ; & col- Luc.
9 libus ; Cadite super nos. * || Ex diebus 23. e.
Gabaa , peccauit Israël , ibi steterunt : 30.
non comprehendet eos in Gabaa præ- Apoc.
10 lium super filios iniquitatis.* Iuxta de- 6.d.16
siderium meum corripiam eos:congre- ||Iud.
gabuntur super eos populi , cùm corri- 19.

pientur propter duas iniquitates suas.
* Ephraim vitula docta diligere triturã, 11
& ego transiui super pulchritudinẽ colli eius: ascendam super Ephraim, arabit
||Ier.4 a.3. Iudas, confringet sibi sulcos Iacob * ||
Seminate vobis in iustitia, & metite in 12
ore misericordiæ, innouate vobis nouale: tempus autem requirendi Domi- D
num, cùm venerit qui docebit vos iustitiam. * Arastis impietatem, iniquita- 13
tem messuistis, comedistis frugem mendacij: quia confisus es in viis tuis, in
multitudine fortium tuorum. * Cõsurget 14
tumultus in populo tuo: & omnes munitiones tuæ vastabuntur, sicut vastatus
||Iud. est Salmana à domo eius|| qui iudicauit
8.c.12 Baal in die prælij, matre super filios
allisa. * Sic fecit vobis Bethel, à facie 15
malitiæ nequitiarum vestrarum.

CAPVT XI.

Beneficiis ostendit Dominus se diligere populum Israël: sed propter illius scelera tradidit eum Assyriis attamen propter suam misericordiam reducet eos, vt in terra sua seruiant Domino, vnà cum Gentibus ad Deum conuersis.

Sicut manè transiit, pertransiit rex Is- 1
raël. Quia puer Israël, & dilexi eum: A
||Matt 2.c.15 & || ex Ægypto vocaui filium meum. * 2
Vocauerunt eos, sic abierunt à facie
eorum: Baalim immolabant, & simulachris sacrificabant. * Et ego quasi nutri- 3
cius Ephraim, portabam eos in brachiis
meis: & nescierunt, quod curarem eos.
* In funiculis Adam traham eos, in vin- 4
culis charitatis: & ero eis quasi exaltãs iugum super maxillas eorum, & de- B
clinaui ad eum vt vesceretur. * Non re- 5
uertetur in Terrã Ægypti, & Assur ipse
rex eius: quoniam noluerunt conuerti.
* Cœpit gladius in ciuitatibus eius, & 6
consumet electos eius, & comedet capita eorum. * Et populus meus pende- 7
bit ad reditũ meum: iugum autem imponetur eis simul, quod nõ auferetur. * 8
Quomodo dabo te Ephraim, protegam C
||Gen. 19.c. 24. te Israël? || quomodo dabo te sicut Adama, ponã te vt Seboim? Conuersum est
in me cor meum, pariter conturbata est
pœnitudo mea. * Non faciã furorem iræ 9
meæ: nõ cõuertar vt disperdã Ephraim
quoniam Deus ego, & non homo: in
medio tui sanctus, & non ingrediar ciuitatem. * Post Dñm ambulabunt quasi 10
leo rugiet: quia ipse rugiet, & formida- D
bunt filij maris. * Et auolabunt quasi 11
auis ex Ægypto, & quasi columba de
terra Assyriorum: & collocabo eos in
domibus suis, dicit Dñs. * Circumdedit 12
me in negatione Ephraim, & in dolo
domus Israël: Iudas autem testis descendit cum Deo, & cum sanctis fidelis.

CAP. XII.

Vanè fidit Israël in Ægypto, vt ab Assur liberetur: sed tam ipsi quam Iuda reddet Dominus iuxta merita ipsorum qui immemores beneficiorum Iacob patriarchæ præstitorum, declinauerunt in auaritiam, quibus tamen pacem offert: carpens potissimum idololatriam Galaad.

1 Ephraim pascit ventum, & sequitur
A æstum: tota die mendacium & vastitatem multiplicat: & fœdus cum Assyriis iniit, & oleum in Ægyptum fere-
2 bat. * Iudicium ergo Domini cum Iuda,
& visitatio super Iacob: iuxta vias eius, & iuxta adinuentiones eius reddet ei.
3 * || In vtero supplantauit fratrem suum: ||Gen.
& in fortitudine sua directus est cum 25.d.
4 angelo. * Et inualuit ad angelum, & 25.
confortatus est: fleuit, & rogauit eum: Gen.
B in Bethel inuenit eum, & ibi locutus est 32.
5 nobiscum. * Et Dominus Deus exerci- f.24.
6 tuum, Dominus memoriale eius. * Et
tu ad Deum tuum conuerteris: misericordiam & iudicium custodi, & spera in
7 Deo tuo semper. * Chanaan, in manu
eius statera dolosa, calumniam dilexit.
8 * Et dixit Ephraim: Verumtamen diues
C effectus sum inueni idolum mihi: omnes labores mei non inuenient mihi
9 iniquitatem, quam peccaui. * Et ego
Dñs Deus tuus ex Terra Ægypti, adhuc
10 sedere te faciam in tabernaculis, sicut
in diebus festiuitatis. * Et locutus sum
super prophetas, & ego visionem multiplicaui, & in manu prophetarum as-
11 similatus sum. * Si Galaad idolum, ergo
frustra erant in Galgal bobus immolantes: nam & altaria eorum quasi
12 acerui super sulcos agri. * || Fugit Iacob ||Gen.
in regionem Syriæ, & seruiuit Israël in 28.a.5
13 vxorem, & in vxorem seruauit. * || in ||Exo.
D propheta autem eduxit Dñs Israël de 4.c.21
14 Ægypto, & in propheta seruatus est. * Ad 22.
iracundiam me prouocauit Ephraim in amaritudinibus suis, & sanguis eius super eum veniet, & opprobrium eius restituet ei Dominus suus.

CAP. XIII

Abominationes Israël ostendit, propter quas ipsi minatur exitium: Dominus dicit se solum esse Deum & liberatorem, arguens Israel ingratitudinis de beneficiis in deserto acceptis, grauemque ob id vindictam illis comminatur: addens se eos de morte liberaturum, deuictis morte & inferno.

1 Loquente Ephraim, horror inuasit
A Israël, & deliquit in Baal, & mor-
2 tuus est. * Et nunc addiderunt ad peccandum: feceruntque sibi conflatile de argento suo quasi similitudinem idolorum, factura artificum totum est: his ipsi dicunt: Immolate homines vitulos
3 adorantes. * Idcirco erunt quasi nubes
matutina, & sicut ros matutinus præ- ||Isa.
B teriens, sicut puluis turbine raptus ex 43.
4 area, & sicut fumus de fumario. * || Ego 6.21.
autem

autem Dñs Deus tuus ex terra Ægypti B
& Deum absque me nescies, & saluator
non est præter me. * Ego cognoui te in 5
deserto, in terra solitudinis. *Iuxta pas- 6
cua sua adimpleti sunt, & saturati sunt:
& leuauerunt cor suum, & obliti sunt
mei. *Et ego ero eis quasi leæna, sicut 7
pardus in via Assyriorum. * Occurram 8
eis quasi vrsa raptis catulis, & dirum-
pam interiora iecoris eorum: & con-
sumam eos ibi quasi leo, bestia agri
scindet eos. * Perditio tua Israël: tan- 9
tummodo in me auxilium tuum. * Vbi 10
est rex tuus? maximè nunc saluet te in C
omnibus vrbibus tuis: & iudices tui, de
||1. Reg quibus dixisti: ||Da mihi regem, & prin-
8. a. 5. cipes. *Dabo tibi regem in furore meo, 11
& auferam in indignatione mea. *Col- 12
ligata est iniquitas Ephraim, abscondi-
tum peccatum eius. *Dolores parturiē- 13
tis venient ei: ipse filius non sapiens,
nunc enim non stabit in contritione
filiorum. * De manu mortis liberabo 14
||1. Cor eos, de morte redimam eos: ||ero mors
15. g. tua ô mors, morsus tuus ero inferne.
54. cōsolatio abscōdita est ab oculis meis.
Heb. 2 * Quia ipse inter fratres diuidet: ||addu- 15
d. 14. cet vrentem ventum Dñs de deserto as-
||Eze. cendentem: & siccabit venas eius, & de-
19. d. solabit fontem eius, & ipse diripiet
12. thesaurum omnis vasis desiderabilis.

CAPVT XIV.

Perditionē annuntiat Israeli propter ipsius peccata: reuocat tamen ad se, & conuersis plurima bona promittit.

PEreat Samaria, quoniam ad amari- 1
tudinem concitauit Deum suum: in A
gladio pereant, paruuli eorum elidan-
tur, & fœtæ eius discindantur. *Con- 2
uertere Israel ad Dñm Deum tuū: quo-
niam corruisti in iniquitate tua. *Tol- 3
lite vobiscum verba, & conuertimini B
ad Dñm: & dicite ei: Omnem aufer ini-
quitatem, accipe bonum: & reddemus
vitulos labiorum nostrorum. *Assur nō 4
saluabit nos, super equum non ascen-
demus, nec dicemus vltrà: Dij nostri
opera manuum nostrarum: quia eius,
qui in te est, misereberis pupilli. * Sa- 5
nabo contritiones eorum, diligam eos C
spontaneè: quia auersus est furor meus
ab eis. * Ero quasi ros, Israel germina- 6
bit sicut lilium, & erumpet radix eius
vt Libani. *Ibunt rami eius, & erit quasi 7
oliua gloria eius, & odor eius vt Li-
bani. * Conuertentur sedentes in vm- 8
bra eius: viuent tritico, & germinabunt
quasi vinea: memoriale eius sicut vinum
Libani. *Ephraim quid mihi vltrà ido- 9
la? ego exaudiam, & dirigam eum ego D
vt abietem virentem: ex me fructus tuus
inuentus est. *Quis sapiens, & intelliget 10
ista? intelligens, & sciet hæc? quia re-
ctæ viæ Dñi, & iusti ambulabunt in eis,
præuaricatores verò corruent in eis.

PROPHETIA IOEL

CAPVT PRIMVM.

Ioël parabola proposita de eruca locusta, brucho, & rubigine, quatuor plagas contra Iudam vaticinando, hortatur omnes & potissimū sacerdotes ad planctum, ieiunium & orationem, plangens & ipse vastitatem terræ suæ.

1 Erbum Dñi, quod factum est
2 ad Ioël filiū Phatuel. *Audite
A hoc senes, & auribus percipite
omnes habitatores terræ: si fa-
ctū est istud in diebus vestris, aut in die-
3 bus patrū vestrorū? *Super hoc filiis ve-
stris narrate, & filij vestri filiis suis, &
4 filij eorū generationi alteræ. *Residuum
erucæ comedit locusta, & residuum lo-
custæ comedit bruchus, & residuū bru-
5 chi comedit rubigo. * Expergiscimini
ebrij, & flete, & vlulate omnes, qui bibi-
tis vinum in dulcedine: quoniam periit
6 ab ore vestro. * Gens enim ascendit su-
B per terram meam, fortis & innumerabi-
lis: dentes eius vt dentes leonis: & mo-
7 lares eius vt catuli leonis. *Posuit vineā
meam in desertum, & ficum meam de-
corticauit: nudās spoliauit eam, & pro-
8 iecit: albi facti sunt rami eius. *Plange
quasi virgo accincta sacco super virum
9 pubertatis suæ. * Periit sacrificium, &
libatio de domo Dñi: luxerunt sacer-
10 dotes ministri Dñi. *Depopulata est re-
gio, luxit humus: quoniam deuasta-
tum est triticum, confusum est vinum,
11 elanguit oleum. * Confusi sunt agrico-
C læ, vlulauerunt vinitores super fru-
mēto, & hordeo, quia periit messis agri.
12 * Vinea confusa est, & ficus elanguit:
malogranatum, & palma, & malum, &
omnia ligna agri aruerunt: quia confu-
13 sum est gaudium à filiis hominum. *Ac-
cingite vos, & plangite sacerdotes, vlu-
late ministri altaris: ingredimini, cu-
bate in sacco ministri Dei mei: quoniā
interiit de domo Dei vestri sacrificium
14 & libatio. * ||Sanctificate ieiunium, vo- ||Infr.
cate cœtum, congregate senes, omnes 2. c. 15
D habitatores terræ in domum Dei, ve-
15 stri, & clamate ad Dñm. * A a a, diei:
quia prope est dies Dñi, & quasi vasti-
16 tas à potente veniet. * Numquid non
coram oculis vestris alimenta perie-
rūt de domo Dei nostri lætitia & exul-
17 tatio? * Computruerunt iumenta in
stercore suo, demolita sunt horrea, dis-
sipatæ sunt apothecæ: quoniam confu-
18 sum est triticum. * Quid ingemuit ani-
mal, mugierunt greges armenti? Quia
non est pascua eis: sed & greges peco-
19 rum disperierunt. * Ad te Dñe clama-
bo: quia ignis comedit speciosa deserti, &

& flamma succendit omnia ligna re-
gionis.* Sed & bestiæ agri, quasi area si- 20
tiens imbrem, suspexerunt ad te: quo-
niam exsiccati sunt fontes aquarum, &
ignis deuorauit speciosa deserti.

CAP. II.

*Propheta Iudæis crudelitatem ho-
stium suorum denuntiat, & quam ter-
ribilis erit ipsis dies illa: quapropter
ad pœnitentiam eos hortatur: & conuer-
sis magnam pollicetur Dominus prospe-
ritatem, seque daturum spiritum suum
super omnem carnem, & magna prodi-
gia ante diem Domini magnum & ter-
ribilem: eritque saluus omnis qui inuo-
cauerit nomen Domini.*

CAnite tuba in Sion, vlulate in mõte 1
sancto meo, conturbentur omnes A
habitatores terræ; Quia venit dies Dñi,
quia propè est * dies tenebrarum & ca- 2
liginis, dies nubis & turbinis: quasi ma-
nè expansum super montes populus
multus & fortis: similis ei non fuit à
principio, & post eum non erit vsque in
annos generationis & generationis. * 3
Ante faciem eius ignis vorans, & post
eum exurens flamma: quasi hortus vo-
luptatis terra coram eo, & post eum so-
litudo deserti, neque est qui effugiat eũ.
* Quasi aspectus equorum, aspectus eo- 4
rum & quasi equites sic current.* Sicut 5
sonitus quadrigarum super capita mon- B
tium exilient sicut sonit⁹ flammæ ignis
deuorantis stipulam, velut populus for-
tis præparatus ad prælium. * A facie 6
eius cruciabuntur populi: omnes vultus
redigentur in ollam. * Sicut fortes cur- 7
rent, quasi viri bellatores ascẽdent mu-
rum: viri in viis suis gradientur, & non
declinabunt à semitis suis. * Vnusquis- 8
|| Isa. que fratrem suum nõ coarctabit, singu-
13.b.10 li in calle suo ambulabunt, sed & per
Eze. fenestras cadent, & non demolientur. * 9
32.b.7 Vrbem ingredientur, in muro current:
|| Inf. domos conscendẽt, per fenestras intra-
g.32.3 bunt quasi fur. * A facie eius contre- 10
c.15. muit terra, moti sunt cœli; || sol & luna
Matt. obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt
24c29 splendorem suum. * Et Dominus dedit 11
Marc. vocem suam ante faciem exercitus sui; C
13c.24 quia multa sunt nimis castra eius, quia
Luc. fortia & facientia verbum eius: || magn⁹
21c.25 enim dies Domini, & terribilis valde,
|| Ier. & quis sustinebit eum? * Nunc ergo di- 12
30.a.7 cit Dominus: Conuertimini ad me in
Amos toto corde vestro, in ieiunio, & in fle-
5.c.18 tu, & in planctu. * Et scindite corda ve- 13
Soph. stra & non vestimenta vestra, & conuer-
d.15. timini ad Dñm Deum vestrum: || quia
|| Ps.85 benignus & misericors est, patiens &
a.5. multæ misericordiæ, & præstabilis su-
Ion.4. per malitia.* || Quis scit si conuertatur, 14
a.2. & ignoscat & relinquat post se benedi-
|| Sap. ctionem sacrificiũ & libamen Dño Deo
1.c.14 vestro? * Canite tuba in Sion, || sanctifi- 15
16 cate ieiunium, vocate cœtum, * con-
D gregate populum, sanctificate ecclesiã,
coadunate senes, congregate paruulos
& sugentes vbera egrediatur sponsus
de cubili suo, & sponsa de thalamo suo.
17 * Inter vestibulum & altare plorabunt
sacerdotes ministri Dñi, & dicent: Par-
ce Dñe, parce populo tuo: & ne des he-
reditatem tuam in opprobriũ, vt domi-
18 nentur eis nationes, quare dicũt in po-
pulis: Vbi est Deus eorum? * Zelatus est
19 Dñs terram suã, & pepercit populo suo.
E * Et respondit Dñs, & dixit populo
suo: Ecce ego mittam vobis frumentũ,
& vinum, & oleum, & replebimini eis:
20 & non dabo vos vltrà opprobrium in
Gentibus.* Et eum, qui ab Aquilone est,
procul faciã à vobis: & expellam eum
in terrã inuiã & desertam: faciem eius
contra mare Orientale, & extremũ eius
ad mare nouissimum: & ascendet fœtor
21 eius, & ascendet putredo eius, quia su-
perbè egit. * Noli timere terra, exulta
22 & lætare: quoniam magnificauit Dñs vt
faceret.* Nolite timere animalia regio-
nis: quia germinauerũt speciosa deser-
23 ti, quia lignũ attulit fructũ suum, ficus,
& vinea dederunt virtutẽ suam. * Et fi-
lij Sion exultate, & lætamini in Dño
Deo vestro: quia dedit vobis doctorem
iustitiæ, & descendere faciet ad vos im-
24 brẽ matutinũ & serotinũ, sicut in prin-
F cipio.* Et implebuntur areæ frumento,
25 & redundabũt torcularia vino & oleo.
* Et reddam vobis annos, quos comedit
locusta, bruchus; & rubigo, & eruca:
26 fortitudo mea magna, quam misi in vos.
* Et comedetis vescentes, & saturabi-
mini: & laudabitis nomen Dñi Dei ve-
stri, qui fecit mirabilia vobiscum: & non
27 confundetur populus meus in sempi-
ternũ. * Et scietis quia in medio Israël
ego sum, & ego Dñs Deus vester, & non
28 est amplius: & non cõfundetur populus
meus in æternũ.* Et erit post hæc: || Ef- || Isa.
fundam spiritum meum super omnem 44.a.3
carnem: & prophetabunt filij vestri, & Act.2
filiæ vestræ: senes vestri somnia som- c.17.
niabunt, & iuuenes vestri visiones vide-
29 bunt. * Sed & super seruos meos, & an-
G cillas in diebus illis effundam spiritum
30 meum.* Et dabo prodigia in cœlo, & in
terra sanguinem, & ignem, & vaporem
31 fumi. * || Sol conuertetur in tenebras, || Sap.
32 & luna in sanguinem: antequam veniat 2.b.10
dies Dñi magnus, & horribilis. * Et erit Matt.
|| omnis qui inuocauerit nomen Dñi, 24.c.
saluus erit: quia in mõte Sion, & in Ie- 29.
rusalem erit saluatio, sicut dixit Dñs, & Luc.
in residuis quos Dominus vocauerit. 21c.25

CAP. III. Act.2

Minatur Dominus afflictionem ma- c.20.
gnam Gẽtibus, quæ populum suũ afflixe- || Roma
runt: seque omnes in valle Iosaphat 10.c.13
iudicaturum: fons de domo Domini
egre

egredietur, & Iudæa in æternum inhabitabitur, sanguine ipsius emendato.

Quia ecce in diebus illis, & in tem- 1
pore illo, cùm conuertero capti- A
uitatem Iuda & Ierusalem: *Congrega- 2
bo omnes Gentes, & deducam eas in
vallem Iosaphat: & disceptabo cum eis
ibi super populo meo, & hæreditate
mea Israël, quos disperserunt in natio-
nibus,& terrã meam diuiserunt. *Et su- 3
per populum meum miserunt sortem:
& posuerunt puerum in prostibulo, &
puellam vendiderunt pro viuo vt bibe-
rent.*Verum quid mihi & vobis,Tyrus 4
& Sidon,& omnis terminus Palæstino-
rum? numquid vltionem vos reddetis
mihi? & si vlciscimini vos contra me,
citò velociter reddam vicissitudinem
vobis super caput vestrum. * Argentum 5
enim meum & aurum tulistis:& deside- B
rabilia mea & pulcherrima intulistis
in delubra vestra. * Et filios Iuda, & fi- 6
lios Ierusalem, vendidistis filiis Græ-
corum; vt longè faceretis eos de fini-
bus suis.*Ecce ego suscitabo eos de lo- 7
co,in quo vendidistis eos,& conuertam
retributionem vestrã in caput vestrum.
* Et vendam filios vestros, & filias ve- 8
stras in manibus filiorum Iuda, & ve-
numdabunt eos Sabæis genti longin-
quæ, quia Dñs locutus est. * Clamate 9
hoc in Gentibus, sanctificate bellũ,sus-
citate robustos:accedant, ascendãt om-
nes viri bellatores. * Concidite aratra 10
vestra in gladios, & ligones vestros in C
lanceas.Infirmus dicat:Quia fortis ego
sum.*Erumpite,& venite omnes gentes 11
de circuitu,& cõgregamini: ibi occum-
bere faciet Dñs robustos tuos.*Consur- 12
gant, & ascendant Gentes in vallem Io-
saphat:quia ibi sedebo vt iudicem om-
Apoc. nes gentes in circuitu. * ||Mittite falces 13
14. *e.* quoniam maturauit messis: venite, &
15. descendite, quia plenum est torcular,
exuberant torcularia: quia multiplica-
ta est malitia eorum. * Populi, populi 14
in valle concisionis:quia iuxta est dies
|| *Sup.* Dñi in valle concisionis. * || Sol & luna 15
2.*b.*10 obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt
*g.*31. splendorem suum. * || Et Dñs de Sion 16
|| *Ier.* rugiet, & de Ierusalẽ dabit vocẽ suam:
25. *f.* & mouebuntur cæli,&terra:& Dñs spes
30. populi sui, & fortitudo filiorum Israel.
Amos * Et scietis quia ego Dñs Deus vester, 17
1.*a.*2. habitans in Sion monte sancto meo, & D
erit Ierusalem sancta, & alieni non
transibunt per eam amplius. * Et erit 18
Amos in die illa: ||stillabunt montes dulcedi-
9.*d.*12 nem,& colles fluent lacte:& per omnes
riuos Iuda ibunt aquæ: & fons de do-
mo Domini egredietur,& irrigabit tor-
rentem spinarum. * Ægyptus in desola- 19
tionem erit, & Idumæa in desertum
perditionis pro eo quòd iniquè ege-
rint in filios Iuda, & effuderint sangui-
20 nem innocentem in terra sua. * Et Iu-
dæa in æternum habitabitur, & Ieru-
salem in generationem & generatio-
21 nem. * Et mundabo sanguinem eorum,
quem non mundaueram: Et Dominus
commorabitur in Sion.

PROPHETIA AMOS.

CAPVT PRIMVM.

Tempus prophetiæ Amos: vltio Domini in Damascum, Philisthæos, Tyrum, Idumæam, & filios Ammon, quos super quatuor sceleribus non conuertet.

1 A Verba Amos, qui fuit in pastoribus
de Thecue: quæ vidit super Is-
raël in diebus Oziæ regis Iuda, &
in diebus Ieroboam filij Ioas regis
Israel, || ante duos annos terræ mo- *Ezec.*
2 tus. * Et dixit: ||Dñs de Sion rugiet, & 14.*b.*5
de Ierusalem dabit vocem suam: & lu- || *Ier.*
xerunt speciosa pastorum:& exsiccatus 25. *f.*
3 est vertex Carmeli. *Hæc dicit Dñs:Su- 30.
per tribus sceleribus Damasci, & super *Ioël.* 3
quatuor non conuertam eum: eò quòd *c.*16.
triturauerint in plaustris ferreis Ga-
4 laad. *Et mittam ignem in domũ Azaël
& deuorabit domos Benadad. *Et con-
5 teram vectem Damasci: & disperdam
B habitatorem de campo idoli, & tenen-
tẽ sceptrũ de domo voluptatis:& trans-
feretur populus Syriæ Cyrenem, dicit
6 Dñs. * Hæc dicit Dñs: Super tribus sce-
leribus Gazæ,& super quatuor non cõ-
uertam eum: eò quòd transtulerint ca-
ptiuitatem perfectam, vt concluderent
7 eam in Idumæa. * Et mittam ignem in
8 murum Gazæ,& deuorabit ædes eius.*
C Et disperdam habitatorem de Azoto, &
tenentem sceptrum de Ascalone: & cõ-
uertam manum meam super Accaron,&
peribunt reliqui Philisthinorum, dicit
9 Dñs Deus. * Hæc dicit Dñs: Super tri-
bus sceleribus Tyri, & super quatuor
non cõuertam eum: eò quod concluse-
rint captiuitatem perfectam in Idumæa
10 & non sint recordati fœderis fratrum.*
Et mittam ignem in murum Tyri,& de-
11 uorabit ædes eius. * Hæc dicit Dñs: Su-
D per tribus sceleribus Edom, & super
quatuor non conuertam eum: eò quòd
persecutus sit in gladio fratrem suum,
& violauerit misericordiam eius,& te-
nuerit vltrà furorem suum, & indigna-
12 tionem suam seruauerit vsque in finẽ.*
Mittam ignem in Theman: & deuora-
13 bit ædes Bosræ. * Hæc dicit Dñs.Super
tribus sceleribus filiorum Ammon, &
super quatuor non conuertam eum: eò
quòd dissecuerit prægnantes Galaad
14 ad dilatandum terminum suum. * Et

succendam ignem in muro Rabba: &
deuorabit ædes eius in vlulatu in die
belli,& in turbine in die commotionis.
* Et ibit Melchon in captiuitatem,ipse, 15
& principes eius simul, dicit Dominus.

CAPVT II.

Vltio Domini in Moab Iudam & Israëlem, hisque minatur interitum, quem effugere non poterunt, quia acceptis beneficiis semper fuerunt ingrati, Deique legem abiecerunt.

HÆc dicit Dñs: Super tribus scele- 1
ribus Moab, & super quatuor non A
conuertam eum: eò quòd incenderit
ossa regis Idumææ vsque ad cinerem.*Et 2
mittã ignẽ in Moab, & deuorabit ædes
Carioth:& morietur in sonitu Moab in
clangore tubæ: *& disperdã iudicem de 3
medio eius,& omnes principes eius in-
terficiam cum eo,dicit Dñs. *Hæc dicit 4
Dñs:Super tribus sceleribus Iuda,& su-
per quatuor non conuertã eũ: eò quòd
abiecerit legẽ Dñi,& mandata eius non
custodierit: deceperunt enim eos idola B
sua,post quæ abierant patres eorum.*Et 5
mittã ignem in Iuda, & deuorabit ædes
Ierusalem. *Hæc dicit Dñs:Super tribus 6
sceleribus Israël, & super quatuor non
conuertam eum: pro eo quòd vendide-
rit pro argento iustum, & pauperem
pro calceamentis. * Qui conterunt su- 7
per puluerem terræ capita pauperum,
& viam humilium declinant:& filius ac
pater eius ierunt ad puellam, vt viola-
rent nomen sanctum meum. * Et super 8
vestimentis pignoratis accubuerũt iux- C
ta omne altare: & vinum damnatorum
|| Nu. bibebant in domo Dei sui.*||Ego autem 9
21. c. exterminaui Amorrhæum à facie eo-
24. rum: cuius altitudo,cedrorum altitudo
Deu. eius,& fortis:ipse quasi quercus:& con-
2. e. 24 triui fructum eius desuper, & radices
|| Exo. eius subter. * ||Ego sum, qui ascendere 10
14. e. vos feci de terra Ægypti,& duxi vos in
21. deserto quadraginta annis,vt possidere-
Deut. tis terram Amorrhæi. * Et suscitaui de 11
8. a. 2. filiis vestris in prophetas, & de iuueni-
bus vestris Nazaræos: nunquid non ita
est filij Israël,dicit Dñs? *Et propinabi- 12
tis Nazaræis vinum: & prophetis man-
dabitis,dicentes: Ne prophetetis.*Ecce 13
ego stridebo subter vos, sicut stridet
plaustrum onustũ fœno.*Et peribit fuga 14
à veloce,& fortis non obtinebit virtutẽ
suam, & robustus non saluabit animam
suam: *& tenens arcum, non stabit, & 15
velox pedibus suis non saluabitur, &
ascensor equi non saluabit animam
suam: * & robustus corde inter fortes 16
nudus fugiet in illa die,dicit Dominus.

CAP. III.

Domum Israël populũ olim vnicè electũ arguit variorum scelerũ: ex quibus paucos dicit seruandos in superuentura afflictione,quam ipsis comminatur.

1 AVdite verbum, quod locutus est
A Dñs super vos, filij Israël: super
omnem cognationem, quam eduxi de
2 terra Ægypti, dicens: * Tantummodo
vos cognoui ex omnibus cognationi-
bus terræ: idcirco visitabo super vos
3 omnes iniquitates vestras. * Numquid
ambulabunt duo pariter, nisi conuene-
4 rit eis? * Numquid rugiet leo in saltu,
nisi habuerit prædam? numquid dabit
catulus leonis vocem de cubili suo,nisi
5 aliquid apprehenderit? * nunquid ca-
B det auis in laqueum terræ absque au-
cupe? nunquid auferetur laqueus de
6 terra antequam quid ceperit? *Si clan-
get tuba in ciuitate, & populus non ex-
pauescet? si erit malum in ciuitate,
7 quod Dominus non fecerit? *Quia non
facit Dominus Deus verbum, nisi reue-
lauerit secretum suum ad seruos suos
8 prophetas.*Leo rugiet, quis non time-
bit Dñs Deus locutus est,quis non pro-
9 phetabit? * Auditum facite in ædibus
Azoti,& in ædibus terræ Ægypti: & di-
C cite: Congregamini super montes Sa-
mariæ,& videte insanias multas in me-
dio eius,& calumniam patientes in pe-
10 netralibus eius. * Et nescierunt facere
rectum, dicit Dñs, thesaurizantes ini-
11 quitatẽ & rapinas in ædibus suis.*Pro-
pterea hęc dicit Dñs Deus.Tribulabitur
& circuietur terra: & detrahetur ex te
fortitudo tua, & diripientur ædes tuæ:
12 *Hæc dicit Dñs. Quomodo si eruat pa-
stor de ore leonis duo crura,aut extre-
D mum auriculæ: sic eruentur filij Israel,
qui habitant in Samaria in plaga lectu-
13 li, & in Damasci grabato. * Audite, &
contestamini in domo Iacob,dicit Dñs
14 Deus exercituum: *quia in die cùm vi-
sitare cœpero præuaricationes Israel,
super eum visitabo, & super altaria Be-
thel: & amputabuntur cornua altaris,
15 & cadent in terram. *Et percutiam do-
mum hyemalem cùm domo æstiua: &
peribunt domus eburneæ,& dissipabun-
tur ædes multæ, dicit Dominus.

CAPVT IV.

Inuehitur sub typo vaccarum pinguiũ in iniquos primates Samariæ, ipsorum subsannans idololatriam: & quia filij Israel variis flagellis à peccatis suis reuocari non potuerunt, minatur eis Dominus similia his quæ prius passi fuerant, hortando vt ad Deum omnipotentem conuertantur.

1 AVdite verbum hoc vaccæ pingues,
A quæ estis in mõte Samariæ:quæ ca-
lumniam facitis egenis, & confringitis
pauperes: quæ dicitis dominis vestris:
2 * Afferte,& bibemus.*Iurauit Dominus
Deus in sancto suo: quia ecce dies ve-
nient super vos,& leuabunt vos in cun-
ctis,& reliquias vestras in ollis feruen-
3 tibus. * Et per aperturas exibitis altera
contra

contra alterã,& proiiciemini in Armõ,
dicit Dñs. * Venite ad Bethel, & impiè 4
agite:ad Galgalã,& multiplicate præua-
ricationem:& afferte manè victimas ve-
stras,tribus diebus decimas vestras. * Et 5
sacrificate de fermentato laudẽ,& voca-
te volũtarias oblationes,& annunciate:
sic enim voluistis filij Israël, dicit Dñs
Deus. * Vnde & ego dedi vobis stuporẽ 6
dentiũ in cũctis vrbibus vestris,& indi-
gentiã panũ in omnibus locis vestris & B
non estis reuersi ad me, dicit Dñs.*Ego 7
quoq; prohibui à vobis imbrẽ,cùm ad-
huc tres mẽses superessent vsq; ad mes-
sem:& plui super vnã ciuitatẽ, & super
alterã ciuitatẽ non plui: pars vna com-
pluta est;& pars, super quam non plui,
aruit.*Et venerunt duæ & tres ciuitates 8
ad vnã ciuitatẽ vt biberent aquã,& non
sunt satiatæ:& non redistis ad me,dicit
Agg. 2.c.18 Dñs. * ||Percussi vos in vẽto vrẽte,& in 9
aurugine, multitudinẽ hortorũ vestro- C
rum,& vinearũ vestrarũ:oliueta vestra,
& ficeta vestra comedit eruca: & non
redistis ad me, dicit Dñs. * Misit in vos 10
mortẽ in via Ægypti, percussi in gladio
iuuenes vestros, vsque ad captiuitatem
equorũ vestrorũ:& ascẽdere feci putre-
dinẽ castrorũ vestrorũ in nares vestras:
& nõ redistis ad me,dicit Dñs.*Subuerti 11
||Gen. 19. c. 24. vos, ||sicut subuertit Deus Sodomam &
Gomorrhã, & facti estis quasi torris ra-
ptus ab incendio:& non redistis ad me,
dicit Dñs.*Quapropter hæc faciam tibi 12
Israël: postquam autẽ hæc fecero tibi,
præparare in occursum Dei tui Israel.
* Quia ecce formans montes,& creans 13
ventum,& annuntians homini eloquiũ
suum, faciens matutinam nebulam, &
gradiens super excelsa terræ: Dominus
Deus exercituum nomen eius.

CAP. V.

Luget casum Israelis Propheta,reuocans eos ad quærendum Dominum, vt ita possint euadere afflictiones suis peccatis debitas, propter quas vbique planctus erit: odit Dominus festiuitates ac sacrificia eorum,quibus propter idololatriam minatur captiuitatem.

AVdite verbum istud:quod ego leuo 1
super vos planctum. Domus Israël A
cecidit,&non adiiciet vt resurgat.*Vir- 2
go Israël proiecta est in terram suam,
non est qui suscitet eam.*Quia hæc di- 3
cit Dñs Deus: Vrbs,de qua egredieban-
tur mille, relinquentur in ea centum,&
de qua egrediebantur centum, relin-
quentur in ea decem in domo Israël.
* Quia hæc dicit Dñs domui Israel: 4
Quærite me,& viuetis. *Et nolite quæ- 5
rere Bethel, & in Galgalam nolite in-
trare, & in Bersabee non transibitis:
quia Galgala captiua ducetur,& Bethel
erit inutilis. * Quærite Dñm, & viuite 6
ne fortè comburatur vt ignis domus
Ioseph,& deuorabit,& non erit qui ex-
7 tinguat Bethel. *Qui conuertitis in ab-
sinthium iudicium, & iustitiam in terra
8 relinquitis.*Facientẽ Arcturum & Orio-
nem, & conuertentem in mane tene-
bras,& diem in noctem mutantem:||qui Inf.9. b.6.
vocat aquas maris, & effundit eas su-
per faciem terræ: Dñs nomen est eius.
9 * Quia subridet vastitatem super robu-
C stum, & depopulationem super poten-
10 tem affert. *Odio habuerunt corripien-
tem in porta:& loquentẽ perfectè abo-
11 minati sunt. * Idcirco, pro eo quòd di-
ripiebatis pauperem, & prædam ele-
ctam tollebatis ab eo: || domos quadro Soph.1
lapide ædificabitis, & non habitabitis c.13.
in eis: vineas plantabitis amantissimas,
12 & non bibetis vinum earum.* Quia co-
gnoui multa scelera vestra, & fortia
peccata vestra: hostes iusti accipientes
munus,& pauperes deprimẽtes in porta:
13 * Ideo prudens in tempore illo tacebit,
14 quia tempus malum est.* Quærite bo-
num,& non malum, vt viuatis: & erit
D Dñs Deus exercituum vobiscum, sicut
15 dixistis. * || Odite malum,& diligite bo- Ps.96
num, & constituite in porta iudicium:si b. 10.
fortè misereatur Dñs Deus exercituum ||Rom.
16 reliquis Ioseph. * Propterea hæc dicit 12.b.9
Dñs Deus exercituum dominator: In
omnibus plateis planctus: & in cunctis,
quæ foris sunt,dicetur væ væ: & voca-
bunt agricolam ad luctum, & ad plan-
17 ctũ eos,qui sciunt plangere.*Et in om-
E nibus vineis erit planctus,quia pertran-
18 sibo in medio tui,dicit Dñs. * ||Væ desi- Ier.30
derantibus diem Dñi: ad quid eam vo- a.7.
bis? dies Dñi ista, tenebræ, & non lux. Ioël 2
19 * Quomodo si fugiat vir à facie leonis, c.13.
& occurrat ei vrsus: & ingrediatur do- Soph.1
mum, & innitatur manu sua super pa- d.15.
20 rietem,& mordeat eum coluber.*Num-
quid non tenebræ dies Dñi,& non lux:
21 & caligo,& non splẽdor in ea? *||Odi,& Isa.1.
F proieci festiuitates vestras: & non ca- c.11.
22 piam odorẽ cœtuum vestrorum. *Quòd Ier.6.
si obtuleritis mihi holocautoma,& mu- e.20.
nera vestra,non suscipiam: & vota pin- Mala.
23 guium vestrorum non respiciam.*Aufer 1.d.12.
à me tumultum carminum tuorum: &
24 cantica lyræ tuæ non audiam.*Et reue-
labitur quasi aqua iudicium, & iustitia
25 quasi torrens fortis: * ||Nũquid hostias Act.7
G & sacrificium obtulistis mihi in deser- c. 42.
26 to quadraginta annis,domus Israel? *Et
portastis tabernaculorum Moloch ve-
stro, & imaginem idolorũ vestrorum si-
27 dus Dei vestri, quæ fecistis vobis. * Et
migrare vos faciã trans Damascũ, dicit
Dñs,Deus exercituum nomen eius.

CAP. VI.

Comminatur Dominus superbis,& in deliciis agentibus exitium ac transmigrationem, vnà cum reliquo populo Israël: cuius detestatur superbiam.

Luc.6. d.24. VÆ qui opulenti estis in Sion,& cō- 1
fiditis in monte Samariæ: optima- A
tes capita populorũ ingredientes pom-
paticè domum Israël.*Transite in Cha- 2
lane,& videte,& ite inde in Emath ma-
gnã: & descendite in Geth Palæsthino-
rum,& ad optima quæque regna horũ:
si latior terminus eorũ termino vestro
est. *Qui separati estis in diem malum: 3
& appropinquatis solio iniquitatis.
* Qui dormitis in lectis eburneis,& la- 4
sciuitis in stratis vestris: qui comeditis
agnum de grege , & vitulos de medio
armenti.*Qui canitis ad vocē psalterij: 5
sicut Dauid putauerunt se habere vasa B
cantici. * Bibentes vinum in phialis,& 6
optimo vnguento delibuti : & nihil
patiebantur super contritione Ioseph.
* Quapropter nunc migrabunt in capi- 7
te transmigrantium: & auferetur factio
Ier.51. b.14. lasciuientium. * || Iurauit Dñs Deus in 8
anima sua,dicit Dñs Deus exercituum:
Detestor ego superbiam Iacob , & do-
mos eius odi, & tradam ciuitatem cum
habitatoribus suis. * Quod si reliqui 9
fuerint decem viri in domo vna,& ipsi
morientur. * Et tollet eum propinquus 10
suus, & comburet eum , vt efferat ossa C
de domo ; & dicet ei, qui in penetrali-
bus domus est : Nunquid adhuc est pe-
nes te ? * Et respondebit : Finis est. Et 11
dicet ei : Tace , & non recorderis no-
minis Dñi. * Quia ecce Dñs mandabit, 12
& percutiet domum maiorem ruinis,&
domum minorem scissionibus. * Num- 13
quid currere queunt in petris equi,aut
arari potest in bubalis, quoniam con-
uertistis in amaritudinem iudicium, &
fructum iustitiæ in absinthium ? * Qui 14
lætamini in nihilo : qui dicitis : Num-
quid non in fortitudine nostra assum-
psimus nobis cornua ? * Ecce enim sus- 15
citabo super vos domus Israël, dicit
Dñs Deus exercituum,gentem : & con-
teret vos ab introitu Emath , vsque ad
torrentem deserti.

CAP. VII.

Deprecatur Propheta pœnas quas videt imminere, & Dominus comminatur captiuitatem, quam Amos sub parabola trullæ cæmentarij vaticinatur, aduersante licet Amasia sacerdote Bethel : qui coram rege Israel accusat Amos, suadens ipsi Amos vt eat propheta rum in terram Iuda ,sed ostendit se factum à Domino prophetam, vt super Israel prophetaret , qui & Amasiæ & Israëli vaticinatur afflictiones.

HÆc ostendit mihi Dñs Deus : & 1
ecce fictor locustæ in principio A
germinantiũ serotini imbris,& ecce se-
rotinus post tonsionem regis. * Et factũ 2
est ; cùm consummasset comedere her-
bam terræ , dixi : Dñe Deus propitius
esto , obsecro : quis suscitabit Iacob,
3 quia paruulus est ? * Misertus est Dñs
super hoc : Non erit, dixit Dominus.
4 * Hæc ostendit mihi Dñs Deus ,& ecce
vocabat iudicium ad ignem Dominus
Deus : & deuorauit abyssum multam,&
5 comedit simul partem. * Et dixi:Domi-
ne Deus quiesce,obsecro ; quis suscita-
6 bit Iacob, quia paruulus est ? *Misertus
est Dñs super hoc:Sed & istud non erit,
7 dixit Dominus Deus. * Hæc ostendit
B mihi Dominus: Et ecce Dñs stans super
murum litum , & in manu eius trulla
8 cæmentarij. * Et dixit Dñs ad me:Quid
tu vides Amos?Et dixi:Trullam cæmen-
tarij: Et dixit Dominus : Ecce ego po-
nam trullam in medio populi mei Is-
raël: non adiiciam vltra superinducere
9 eum. * Et demolientur excelsa idoli,&
sanctificationes Israël desolabuntur :
& consurgam super domum Ieroboam
10 in gladio. * Et misit Amasias sacerdos
C Bethel ad Ieroboam regem Israël : di-
cens : Rebellauit contra te Amos in
medio domus Israël ; non poterit ter-
ra sustinere vniuersos sermones eius.
11 * Hæc enim dicit Amos : in gladio mo-
rietur Ieroboam, & Israël captiuus mi-
12 grabit de terra sua. * Et dixit Amasias
ad Amos: Qui vides gradere, fuge in
terram Iuda : & comede ibi panem , &
13 prophetabis ibi. * Et in Bethel non ad-
iicies vltrà vt prophetes : quia sanctifi-
14 catio regis est,& domus regni est.*Res-
D ponditque Amos , & dixit ad Amasiam.
Non sum propheta , & non sum filius
prophetæ : sed armentarius ego sum
15 vellicans sycomoros, * Et tulit me Dñs
cùm sequerer gregem;& dixit Dominus
ad me : Vade, propheta ad populum
16 meum Israël. * Et nunc audi verbum
Domini: Tu dicis:Non prophetabis su-
per Israël , & non stillabis super do-
17 mum idoli.*Propter hoc hæc dicit Do-
minus : Vxor tua in ciuitate fornicabi-
tur, & filij tui,& filiæ tuæ in gladio ca-
dent , & humus tua funiculo metietur :
& tu in terra polluta morieris,& Israël
captiuus migrabit de terra sua:

CAP. VIII.

Amos sub parabola vncini pomorum prophetat finem imminere regni Israël, propter pauperum oppressiones: acerbitatem verò imminentis calamitatis explicat : ac festiuitates eorum dicit in luctum conuertendas , famémque verbi Dei futuram denuntiat.

1 HÆc ostendit mihi Dñs Deus , & ec-
2 ce vncinus pomorum. * Et dixit :
A Quid tu vides Amos ? Et dixi : Vncinum
pomorum. Et dixit Dominus ad me:
Venit finis super populum meum Israël
non adiiciã vltrà vt pertranseam eum.
3 *Et stridebunt cardines tēpli in die il-
la, dicit Dominus Deus : multi morien-
tur ; in omni loco proiicietur silen-

tium,

tium. * Audite hoc qui conteritis pau- 4
perem & deficere facitis egenos terræ,
* dicentes : Quando transibit mensis & 5
venundabimus merces ; & sabbatum , B
& aperiemus frumentum; vt imminua-
mus mensuram,& augeamus siclum , &
supponamus stateras dolosas , * vt pos- 6
sideamus in argento egenos , & paupe-
res pro calceamentis , & quisquilias
frumenti vendamus ? * Iurauit Domi- 7
nus in superbiam Iacob: Si oblitus fue-
ro vsq; ad finem omnia opera eorum.
* Nunquid super isto non commouebi- 8
tur terra , & lugebit omnis habitator C
eius : & ascẽdet quasi fluuius vniuersus,
& eiicietur : & defluet quasi riuus Ægy-
pti ? * Et erit in die illa, dicit Dominus 9
Deus:occidet sol in meridie & tenebre-
|| Tob. scere faciam terrã in die luminis ; * || & 10
2.b.6. conuertã festiuitates vestras in luctum,
1.Mac & omnia cantica vestra in planctum,&
1.c.41. inducam super omne dorsum vestrum
saccum , & super omne caput calui-
tium ; & ponam eam quasi luctum vni-
geniti , & nouissima eius quasi diem
amarum. * Ecce dies veniunt,dicit Dñs; 11
& mittam famem in terram;non famem D
panis, neque sitim aquæ , sed audiendi
verbum Dñi. * Et commouebuntur à 12
mari vsque ad mare,& ab Aquilone vs-
que ad Orientem:circuibunt quærentes
verbum Domini ,& non inuenient. * In 13
die illa deficient virgines pulchræ , &
adolescentes in siti. * Qui iurant in de- 14
licto Samariæ , & dicunt : Viuit Deus
tuus Dan , & viuit via Bersabee ; & ca-
dent , & non resurgent vltrà.

CAP. IX.

Vastaturum se dicit Dominus impios, sic vt nulli pateat effugium ; postea tamen suscitabit tabernaculum Dauid,& captiuitatem filiorum Israel conuertet, cum magna ipsorum felicitate.

VIdi Dñm stantem super altare , & 1
dixit : Percute cardinem , & com- A
moueantur superliminaria : auaritia
enim in capite omnium, & nouissimum
eorum in gladio interficiã: non erit fu-
ga eis. Fugient,& non saluabitur ex eis
|| Psal. qui fugerit.* || Si descenderint vsque ad 2
138. infernum , inde manus mea educet eos;
b.8. & si ascenderint vsque in cœlum , inde
detraham eos. * Et si absconditi fuerint 3
in vertice Carmeli , inde scrutans aufe-
ram eos ; & si celauerint se ab oculis
meis in profundo maris , ibi mandabo
serpẽti,& mordebit eos. * Et si abierint 4
in captiuitatem coram inimicis suis,
ibi mandabo gladio, & occidet eos ; &
|| Ier. || ponam oculos meos super eos in ma-
44.c.11 lum , & non in bonum. * Et Dñs Deus 5
exercituum,qui tangit terram , & tabe- B
scet : & lugebunt omnes habitantes in
ea:& ascendet sicut riuus omnis, & de-
fluet sicut fluuius Ægypti. * Qui ædifi- 6
cat in cœlo ascensionem suam, & fasci-
culum suum super terram fundauit:
|| qui vocat aquas maris , & effundit eas || Sup. 5
super faciem terræ , Dominus nomen b. 8.
7 eius. * Nunquid non vt filij Æthiopum
vos estis mihi, filij Israël,ait Dominus;
numquid non Israel ascendere feci de
Terra Ægypti : & Palæsthinos de Cap-
8 padocia , & Syros de Cyrene ? * Ecce
oculi Dñi Dei super regnum peccans,
& conteram illud à facie terræ ; verun-
C tamen conterẽs non conteram domum
9 Iacob,dicit Dominus.* Ecce enim man-
dabo ego , & concutiam in omnibus
gentibus domum Israël, sicut concuti-
tur triticum in cribro : & non cadet la-
10 pillus super terram.* In gladio morien-
tur omnes peccatores populi mei ; qui
dicunt : Non appropinquabit , & non
11 veniet super nos malum. * In die illa
|| suscitabo tabernaculum Dauid , quod || Act.
cecidit,& reædificabo aperturas muro- 15.c.16
rum eius, & ea quæ corruerant, instau-
rabo : & reædificabo illud sicut in die-
12 bus antiquis. * Vt possideant reliquias
Idumææ , & omnes nationes , eo quod
inuocatum sit nomen meum super eos:
13 dicit Dñs faciens hæc. * Ecce dies ve-
D niunt,dicit Dominus : & comprehendet
arator messorem , & calcator vuæ mit-
tentem semen : || & stillabunt montes || Ioël.
dulcedinem , & omnes colles culti 3.d.18
14 erunt.* Et conuertam captiuitatem po-
puli mei Israël: & ædificabunt ciuitates
desertas , & inhabitabunt:& plantabunt
vineas , & bibent vinum earum : & fa-
cient hortos , & comedent fructus eo-
15 rum. * Et plantabo eos super humum
suam:& non euellam eos vltrà de terra
sua,quam dedi eis,dicit Dominus Deus
tuus.

PROPHETIA
ABDIÆ.

Vaticinatur exitum aduersus Idumæos qui affligebant ac subsannabant filios Israel : qui tamen reducti dominum accipient in eos qui ipsos afflixerant.

1 VISIO Abdiæ:Hæc dicit Dñs
A Deus ad Edom:|| Auditum au- || Ie.49
diuimus à Domino , & lega- c.14.
tum ad gentes misit: Surgite,
& cõsurgamus aduersus eum in prælium.
2 * Ecce paruulum dedi te in Gentibus:
contemptibilis tu es valde. * Superbia
3 cordis tui extulit te, habitantem in
scissuris petrarum , exaltantem solium
tuũ:qui dicis in corde tuo: Quis detra-
B het me in terram ? * Si exaltatus fueris
4 vt aquila , & si inter sidera posueris ni-
dum tuum inde detraham te,dicit Dñs.
* Si

* Si fures introissent ad te, si latrones 5
per noctem quomodo conticuisses? nón-
ne furati essent sufficientia sibi? si vin-
demiatores introissent ad te, nunquid
saltem racemum reliquissent tibi. * Quo- 6
modo scrutati sunt Esau, inuestigaue-
runt abscondita eius? * Vsque ad ter- 7
minum emiserunt te: omnes viri fœ- C
deris tui illuserunt tibi: inualuerunt
aduersum te viri pacis tuæ, qui come-
dunt tecum, ponent insidias subter te:
|| *Isa.* non est prudentia in eo. * || Nunquid 8
29. c. non in die illa, dicit Dominus, perdam
14. sapientes de Idumæa, & prudentiam
1.Cor. de monte Esau? * Et timebunt fortes 9
1.c.19. tui à Meridie, vt intereat vir de mon-
||*Gen.* te Esau. * || Propter interfectionem, & 10
27. g. propter iniquitatem in fratrem tuum
42. Iacob, operiet te confusio, & peribis
in æternum. * In die cùm stares aduer- 11
sus eum, quando capiebant alieni exer- D
citum eius, & extranei ingrediebantur
portas eius, & super Ierusalem mitte-
tebant sortem: tu quoque eras quasi
vnus ex eis. * Et non despicies in die 12
fratris tui, in die peregrinationis eius:
& non lætaberis super filios Iuda in
die perditionis eorum: & non magni-
ficabis os tuum in die angustiæ: * Ne- 13
que ingredieris portam populi mei in E
die ruinæ eorum: neque despicies, &
tu in malis eius in die vastitatis illius,
& non emitteris aduersus exercitum
eius in die vastitatis illius. * Neque sta- 14
bis in exitibus vt interficias eos qui
fugerint: & non concludes reliquos
eius in die tribulationis. * Quoniam 15
iuxta est dies Domini super omnes gen-
tes sicut fecisti, fiet tibi: retributio-
nem tuam conuertet in caput tuum. 16
* Quomodo enim bibistis super mon- F
tem sanctum meum, bibent omnes
Gentes iugiter: & bibent, & absorbe-
bunt, & erunt quasi non sint. * Et in 17
monte Sion erit saluatio, & erit san-
ctus: possidebit domus Iacob eos qui
se possederant. * Et erit domus Iacob 18
ignis, & domus Ioseph flamma, & do-
mus Esau stipula: & succendentur in
eis, & deuorabunt eos: & non erunt
reliquiæ domus Esau, quia Dominus
locutus est. * Et hereditabunt hi qui 19
ad Austrum sunt montem Esau, & qui G
in campestribus Philisthiim: & possi-
debunt regionem Ephraim, & regio-
nem Samariæ: & Benjamin possidebit
Galaad. * Et transmigratio exercitus 20
huius filiorum Israël, omnia loca Cha-
nanæorum vsq; ad Sareptam: & trans-
migratio Ierusalem, quæ in Bosphoro
est, possidebit ciuitates Austri. * Et as- 21
cendent saluatores in montem Sion
iudicare montem Esau: Et erit Domi-
mino regnum.

PROPHETIA IONÆ.

CAPVT PRIMVM.

Ionas à Domino missus vt in Niniue prædicaret, nauigio fugit in Tharsis à facie Domini, quo immittente in nauim tempestatem, iactísque sortibus deprehensus Ionas in mare mittitur, cessátque tempestas.

1 ET factum est verbum Dñi ad Io-
A nam filium Amathi, dicens:
2 * Surge, & vade in Niniuen ciui-
tatem grandem, & prædica in ea, quia
3 ascendit malitia eius coram me. * Et
surrexit Ionas, vt fugeret in Tharsis, à
facie Domini, & descendit in Ioppen,
& inuenit nauem euntem in Tharsis:
& dedit naulum eius, & descendit in
eam vt iret cum eis in Tharsis à facie
4 Domini. * Dñs autem misit ventum ma-
B gnum in mare: & facta est tempestas
magna in mari, & nauis periclitabatur
5 conteri. * Et timuerunt nautæ, & clama-
uerunt viri ad Deum suum, & miserunt
vasa, quæ erant in naui, in mare, vt alle-
uiaretur ab eis: & Ionas descendit ad
interiora nauis, & dormiebat sopore
6 graui. * Et accessit ad eum gubernator, &
dixit ei: Quid tu sopore deprimeris?
surge, inuoca Deum tuum, si forte re-
cogitet Deus de nobis, & nõ pereamus.
7 * Et dixit vir ad collegam suum: Venite,
C & mittamus sortes, & sciamus quare
hoc malum sit nobis. Et miserunt sor-
8 tes: & cecidit sors super Ionam. * Et di-
xerunt ad eum. Indica nobis cuius cau-
sa malum istud sit nobis, quod est opus
tuum? quæ terra tua, & quo vadis? vel ex
9 quo populo es tu? * Et dixit ad eos: He-
bræus ego sum, & Dñm Deum cœli ego
10 timeo, qui fecit mare & aridam. * Et ti-
muerunt viri timore magno, & dixe-
runt ad eum: Quid hoc fecisti? (cogno-
uerunt enim viri quod à facie Dñi fu-
11 geret, quia indicauerat eis.) * Et dixe-
runt ad eum: Quid faciemus tibi, & ces-
sabit mare à nobis? quia mare ibat, &
12 intumescebat. * Et dixit ad eos: Tollite
D me, & mittite in mare, & cessabit mare
à vobis: scio enim ego quoniam pro-
pter me tempestas hæc grandis venit
13 super vos. * Et remigebant viri vt reuer-
terentur ad aridam, & non valebant:
quia mare ibat, & intumescebat super
14 eos. * Et clamauerunt ad Dñm, & dixe-
runt: Quæsumus Dñe, ne pereamus in
anima viri istius, & ne des super nos
sanguinem innocentem, quia tu Dñe, si-
cut voluisti, fecisti. * Et tulerunt Ionam,
15 & miserunt in mare; & stetit mare à
feruore suo. * Et timuerunt viri timore
magno

magno Dominum, & immolauerunt
hostias Domino, & vouerunt vota.

CAP. II.

Ionas à ceto quem Dominus præparauerat absorptus, fuit in eo tribus diebus & tribus noctibus, cúmque de ventre eius orasset Dominum, ipsius iussu in aridam euomitur.

ET præparauit Dñs piscem grandem 1
||Mat. vt deglutiret Ionam: || & erat Io- A
12. c. nas in ventre piscis tribus diebus, &
40. & tribus noctibus. * Et orauit Ionas ad 2
16. a. 4 Dominum Deum suum de ventre pis-
cis. * Et dixit: 3
||Luc. || Clamaui de tribulatione mea ad
11. d. Dñm, & exaudiuit me: de ventre infe-
30. ri clamaui, & exaudisti vocem meam.
1. Cor. * Et proiecisti me in profundum in 4
15. a. corde maris, & in flumen circumdedit B
4. Ps. me: omnes gurgites tui, & fluctus tui,
110. super me transierunt.
a. 1. * Et ego dixi: abiectus sum à conspe- 5
ctu oculorum tuorum: veruntamen rur-
sus videbo templum sanctum tuum.
||Psal. * || Circumdederunt me aquæ vsque 6
68. a. ad animam; abyssus vallauit me, pela-
2. gus operuit caput meum.
* Ad extrema montium descendi: ter- 7
ræ vectes concluserunt me in æternum:
& subleuabis de corruptione vitam
meam Domine Deus meus.
* Cum angustiaretur in me anima 8
mea, Domini recordatus sum: vt ve-
niat ad te oratio mea ad templum san-
ctum tuum.
* Qui custodiunt vanitates frustrà, 9
misericordiam suam derelinquunt.
* Ego autem in voce laudis immola- 10
bo tibi: quæcumque voui, reddam pro
salute Domino.
* Et dixit Dominus pisci: & euomuit 11
Ionam in aridam.

CAP. III.

Rursum missus Ionas ad Niniuitas prædicit ciuitatis subuersionem: illis autem ad Deum conuersis, & magna pœnitentiæ signa ostendentibus, parcit Dominus ciuitati.

ET factum est verbum Dñi ad Ionam 1
secundò: dicens: *Surge, & vade in 2
Niniuen ciuitatem magnam, & prædi- A
ca in ea prædicationem, quam ego lo-
quor ad te. * Et surrexit Ionas, & abiit 3
in Niniuen iuxta verbum Dñi: & Nini-
ue erat ciuitas magna itinere triũ die-
rum. * Et cœpit Ionas introire in ciui- 4
tatem itinere diei vnius, & clamauit, & B
dixi: Adhuc quadraginta dies, & Nini-
||Mat. ue subuertetur. * || Et crediderunt viri 5
12. c. Niniuitæ in Deum, & prædicauerunt
41. ieiunium, & vestiti sunt saccis à maiore
Luc. vsque ad minorem. * Et peruenit ver- 6
12. c. bum ad regem Niniue: & surrexit de
32. solio suo, & abiecit vestimentum suum
à se, & indutus est sacco, & sedit in ci-
7 nere. * Et clamauit, & dixit in Niniue ex
ore regis & principum eius, dicens Ho-
mines, & iumenta, & boues & pecora
non gustent quidquam: nec pascantur
8 & aquam non bibant. * Et operiantur
C saccis homines, & iumenta: & clament
ad Dominum in fortitudine, & conuer-
tatur vir à via sua mala & ab iniquita-
9 te, quæ est in manibus eorum. * || Quis ||Ier.
scit si conuertatur & ignoscat Deus: & 18. b.
reuertatur à furore iræ suæ, & nõ peri- 11.
10 bimus? * Et vidit Deus opera eorum, Ioel. 2
quia conuersi sunt de via sua mala: & c. 14.
misertus est Deus super malitiam, quam
locutus fuerat vt faceret eis: & nõ fecit.

CAP. IV.

Afflictus Ionas quia vaticinium suum aduersus Niniuen videbat non impleri, mortem optat: verùm à Domino corripitur, qui iniustam ipsius indignationem conuincit, quod putaret se rectè dolere de arefacta hedera, & tamen noluerit Dominum parcere Niniue ciuitati maximæ, in qua erant plus quàm 120000. *eorum qui non peccauerant.*

1 ET afflictus est Ionas afflictione ma-
2 gna, & iratus est: * & orauit ad Dñm:
A & dixit: Obsecro Dñe, numquid non hoc
est verbum meum, cum adhuc essem in
terra mea? propter hoc præoccupaui vt
fugerem in Tharsis, || scio enim quia tu ||Psal.
Deus clemens & misericors es, patiens, 83. a. 5
B & multæ miserationis, & ignoscens su- Ioel.
3 per malitia. * Et nunc Dñe, tolle quæso 2. c. 13.
animam meam à me: quia melior est
mihi mors, quàm vita. * Et dixit Domi-
4 nus: Putásne bene irasceris tu? * Et
5 C egressus est Ionas de ciuitate, & sedit
contra Orientem ciuitatis: & fecit sibi-
met vmbraculum ibi, & sedebat subter
illud in vmbra, donec videret quid ac-
6 cideret ciuitati. * Et præparauit Dñs
Deus hederam, & ascendit super caput
Ionæ, vt esset vmbra super caput eius, &
protegeret eum (laborauerat enim) &
lætatus est Ionas super hedera, lætitia
7 magna. * Et parauit Deus vermẽ ascen-
su diluculi in crastinum: & percussit
8 hederam, & exaruit. * Et cum ortus
fuisset sol, præcepit Dñs vento calido &
vrenti: & percussit sol super caput Io-
næ, & æstuabat & petiuit animæ suæ vt
moreretur, & dixit: melius est mihi
9 mori, quàm viuere. * Et dixit Dñs ad
D Ionam: Putásne bene irasceris tu su-
per hedera? Et dixit: Bene irascor ego
10 vsque ad mortem. * Et dixit Dñs: Tu
doles super hederam, in qua non labo-
rasti, neque fecisti vt cresceret, quæ sub
vna nocte nata est, & sub vna nocte pe-
11 riit. * Et ego non parcam Niniue ci-
uitati magnæ, in qua sunt plusquam
centum viginti millia hominum, qui
nesciunt quid sit inter dexteram, & sini-
stram suam, & iumenta multa?

PRO

PROPHETIA MICHÆÆ.

CAPVT I.

Quo tempore Michæas prophetauerit: comminatur Samariæ, & Ierusalem exitium & captiuitatem propter idololatriam ipsorum: quos plangit Propheta & ad planctum prouocat.

Erbum Dñi, quod factum est 1
ad Michæam Morasthiten, in A
diebus Ioathan, Achaz, & Eze-
chiæ, regum Iuda: quod vidit
super Samariam, & Ierusalem.* || Audite 2
||Deu. 32. populi omnes, & attendat terra, & ple-
nitudo eius: & sit Dñs Deus vobis in
Isa. 1. a. 2. testem, Dominus de templo sancto suo.
*|| Quia ecce Dñs egredietur de loco 3
|| Isa. 26. d. 21. suo: & descẽdet, & calcabit super excel-
sa terræ.* Et consumentur montes sub- 4
tus eum: & valles scindentur sicut cera
à facie ignis, & sicut aquæ, quæ decur- B
runt in præceps.* In scelere Iacob om- 5
ne istud, & in peccatis domus Israël:
quod scelus Iacob? nónne Samaria, &
quæ excelsa Iudæ? nónne Ierusalem?* & 6
ponam Samariam quasi aceruum lapi-
dum in agro cùm plantatur vinea, &
detraham in vallem lapides eius, & fun-
damenta eius reuelabo. * Et omnia 7
sculptilia eius concidentur, & omnes C
mercedes eius comburentur igne, &
omnia idola eius ponam in perditionẽ:
quia de mercedibus meretricis congre-
gata sunt, & vsque ad mercedem mere-
tricis reuertentur.* Super hoc plangam 8
& vlulabo: vadam spoliatus, & nudus:
faciam planctum velut draconum, & lu-
ctũ quasi struthionum.* Quia desperata 9
est plaga eius: quia venit vsq; ad Iudam
tetigit portam populi mei vsque ad Ie-
rusalem. * In Geth nolite annuntiare, 10
lachrymis ne ploretis, in domo pulue-
ris puluere vos conspergite.* Et transite 11
vobis habitatio Pulchra, confusa igno-
minia: non est egressa, quæ habitat in
exitu: planctum Domus vicina accipiet
ex vobis, quæ stetit sibimet.* Quia infir- 12
mata est in bonũ, quæ habitat in amari- D
tudinibus: quia descendit malũ à Dño
in portam Ierusalem. * Tumultus qua- 13
drigæ stuporis habitanti Lachis: prin-
cipium peccati est filiæ Sion, quia in te
inuenta sunt scelera Israël.* Propterea 14
dabit emissarios super hereditatẽ Geth
domus mendacij in deceptionem regi-
bus Israel. * Adhuc heredem adducam 15
tibi quæ habitas in Maresa: vsque ad
Odollam veniet gloria Israël. * Decal- 16
uare & tondere super filios deliciarum
tuarum: dilata caluitium tuum sicut
aquila: quoniam captiui ducti sunt
ex te.

CAP. II.

Propheta populi sui multiplicem iniustitiam, aliáque peccata recensens, prædicit vindictam, & captiuitatem ipsi imminere, & ob id lugens, reliquiarum futuram congregationem denuntiat.

1 A VÆ qui cogitatis inutile, & opera-
mini malum in cubilibus vestris in
luce matutina faciunt illud, quoniam
2 contra Deum est manus eorum: * Et
concupierunt agros, & violenter tule-
runt, & rapuerunt domos: & calum-
niabantur virum, & domum eius; vi-
3 rum, & hereditatem eius.* Idcirco hæc
dicit Dominus: Ecce ego cogito super
familiam istam malum: vnde non au-
feretis colla vestra, & non ambulabitis
superbi, quoniam tempus pessimum est.
4 * In die illa sumetur super vos parabo-
la, & cantabitur canticum cum suaui-
B tate dicentium: Depopulatione vasta-
ti sumus: pars populi mei commutata
est: quomodo recedet à me cùm re-
uertatur, qui regiones nostras diuidat?
5 * Propter hoc non erit tibi mittens
funiculum sortis in cœtu Dñi. * Ne lo-
6 quamini loquentes: * Non stillabit su-
per istos, non comprehendet confusio.
7 * Dicit domus Iacob: Numquid abbre-
uiatus est spiritus Domini, aut tales
sunt cogitationes eius? Nónne verba
mea bona sunt cum eo, qui rectè gra-
8 ditur? * Et è contrario populus meus
C in aduersarium consurrexit: desuper
tunica pallium sustulistis: & eos, qui
transibant simpliciter, conuertistis in
9 bellum.* Mulieres populi mei eiecistis
de domo deliciarum suarum: à paruulis
earum tulistis laudem meam in perpe-
10 tuum.* Surgite, & ite quia non habetis
hic requiem: propter immunditiam
eius corrumpetur putredine pessima.
11 * Vtinam non essem vir habens spiritũ,
D & mendacium potiùs loquerer: stilla-
bo tibi in vinum, & in ebrietatem: &
erit super quem stillatur populus iste.
12 * Congregatione congregabo Iacob to-
tum te: in vinum conducam reliquias
Israël, pariter ponam illum quasi gre-
gem in ouili, quasi pecus in medio
caularum, tumultuabuntur à multitu-
13 dine hominum. * Ascendet enim pan-
dens iter ante eos; diuident & transi-
bunt portam, & ingredientur per eam:
& transibit rex eorum coram eis, &
Dominus in capite eorum.

CAP. III.

Propter peccata principum iudicum, pseudoprophetarum ac sacerdotum populi Israel, comminatur Dominus grauem vltionem & Ierosolymæ deletionem.

1 A ET dixi: Audite principes Iacob, &
duces domus Israël: Numquid non
2 vestrum est scire iudicium, * qui odio
habetis bonum, & diligitis malum: qui
violenter

violenter tollitis pelles eorum desuper
eis, & carnem eorum desuper ossibus
eorum?* Qui comederunt carnem po- 3
puli mei, & pellem eorum desuper ex-
coriauerunt: & ossa eorum confrege-
runt,& conciderunt sicut in lebete, &
quasi carnem in medio ollæ.*Tunc cla- 4
mabunt ad Dñm, & non exaudiet eos; B
& abscōdet faciem suam ab eis in tem-
pore illo, sicut nequiter egerunt in ad-
inuentionibus suis.* Hæc dicit Dñs su- 5
per prophetas, qui seducunt populum
meum: qui mordent dentibus suis, &
prædicant pacem; & si quis non dede-
rit in ore eorum quidpiam, sanctificant
super eum prælium.*Propterea nox vo- 6
bis pro visione erit, & tenebræ vobis
pro diuinatione; & occumbet sol super
prophetas, & obtenebrabitur super eos
dies. * Et confundentur qui vident vi- 7
siones, & confundentur diuini: & ope-
rient omnes vultus suos, quia non est
responsum Dei. * Verumtamen ego re- 8
pletus sum fortitudine spiritus Dñi,iu- C
dicio, & virtute; vt annunciem Iacob
scelus suum, & Israël peccatum suum.
* Audite hoc principes domus Iacob, & 9
iudices domus Israël:quia abominami-
ni iudicium,& omnia recta peruertitis.
* Qui ædificatis Sion in sanguinibus,&
||Eze. Ierusalem in iniquitate: * || Principes 10
22. f. eius in muneribus iudicabant, & sacer- D
27. dotes eius in mercede docebant & pro- 11
Soph. phetæ eius in pecunia diuinabant: &
3.a.3. super Dominum requiescebant, dicen-
tes: Numquid non Dominus in medio
nostrûm? non venient super nos mala.
|| Ier. * Propter hoc, causa vestri.|| Sion qua- 12
26. f. si ager arabitur,& Ierusalem quasi acer-
18. uus lapidum erit, & mons templi in
excelsa syluarum.

CAP. IV.

Tempore gratiæ plurimæ nationes accedent ad Ecclesiam & cultū Dei:cum magna securitate:consolatur Sion quòd de captiuitate sit à Domino redimenda, vt se de suis inimicis vlciscatur.

|| Isa. 2.a.2. ET erit: || In nouissimo dierum erit 1
mons domus Domini præparatus in A
vertice montium,& sublimis super col-
les: & fluent ad eum populi. * Et pro- 2
perabunt gentes multæ,& dicent:Veni-
te, ascendamus ad montem Dñi, & ad
Domum Dei Iacob; & docebit nos de
viis suis, & ibimus in semitis eius:quia
de Sion egredietur lex, & verbum Dñi
de Ierusalem.* Et iudicabit inter popu- 3
los multos, & corripiet gentes fortes
vsque in longinquum;&,concident gla- B
dios suos in vomeres, & hastas suas in
ligones: non sumet gens aduersus gen-
tem gladium:& non discent vltrà belli-
gerare.*Et sedebit vir subtus vitē suam 4
& subtus ficum suā, & non erit qui de-
terreat:quia os Dñi exercituum locutū
5 est. * Quia omnes populi ambulabunt
vnusquisque in nomine Dei sui:nos au-
tem ambulabimus in nomine Dñi Dei
6 nostri in æternum & vltrà. * In die illa
dicit Dñs:congregabo claudicantem; &
eam,quam eieceram,colligam:& quam
7 afflixeram.*||Et ponam claudicantem in ||Soph.
reliquias: & eam, quæ laborauerat, in 3.d.19
gentē robustam: || & regnabit Dñs super Luc.1
C eos in monte Sion,ex hoc nunc & vsq; d.32.
8 in æternum.*Et tu turris gregis nebulo- ||Dan
sa filiæ Sion vsq; ad te veniet:& veniet 7. d.
potestas prima regnum filiæ Ierusalem. 14.
9 * Nunc quare mœrore contraheris?nū-
quid rex non est tibi, aut consiliarius
tuus periit, quia comprehēdit te dolor
10 sicut parturientem?*Dole,& satage filia
Sion quasi parturiens:quia nunc egre-
dieris de ciuitate:& habitabis in regio-
ne, & venies vsq: ad Babylonem,ibi li-
beraberis: ibi redimet te Dñs de manu
11 inimicorū tuorum.*Et nunc cōgregatæ
sunt super te gētes multæ quæ dicunt:
Lapidetur: & aspiciat in Sion oculus
12 noster. * Ipsi autem non cognouerunt
D cogitationes Dñi, & non intellexerunt
consilium eius: quia congregauit eos
13 quasi fœnum areæ.*Surge,& tritura filia
Sion: quia cornu tuum ponam fer-
reum, & vngulas tuas ponam æreas; &
comminues populos multos, & interfi-
cies Dño rapinas eorum, & fortitudi-
nem eorum Domino vniuersæ terræ.

CAP. V.

Imminens vrbis Ierusalem vastatio ostenditur, & Christus in Bethlehem nasciturus: reliquiæ Israel exaltabuntur, deuictis inimicis, & ablata ab ipsis idololatria.

1 A NVnc vastaberis filia latronis: obsi- Matt.
dionem posuerunt super nos, in 2.a.6.
virga percutient maxillam iudicis Is-
2 raël.* || ET TV BETHLEHEM Ephra- || Ioan.
ta paruulus es in millibus Iuda: ex te 7.f.42
mihi egredietur qui sit dominator in
Israël & egressus eius ab initio, à die-
3 bus æternitatis:*Propter hoc dabit eos
vsque ad tempus, in quo parturiens pa-
4 riet: & reliquiæ fratrum eius conuer-
tentur ad filios Israël.* Et stabit,& pas-
cet in fortitudine Dñi in sublimitate
nominis Dñi Dei sui: & conuertentur,
5 quia nunc magnificabitur vsque ad ter-
B minos terræ.*Et erit iste pax: cùm ve-
nerit Assyrius in terram nostrā,& quā-
do calcauerit in domibus nostris:& sus-
citabimus super eum septem pastores,
6 & octo primates homines.* Et pascent
terrā Assur in gladio,& terram Nemrod
in lāceis eius:& liberabit ab Assur cùm
venerit in terrā nostram,& cum calca-
7 uerit in finibus nostris. * Et erunt reli-
C quiæ Iacob in medio populorum mul-
torum quasi ros à Dño, & quasi stillæ
super herbam,quæ non expectat virum,
&

& non præstolatur filios hominum.*Et 8
erunt reliquiæ Iacob in Gentibus in
medio populorum multorum,quasi leo
in iumentis siluarum, & quasi catulus
leonis in gregibus pecorum: qui cùm
transierit,& conculcauerit, & ceperit,
non est qui eruat. * Exaltabitur manus 9
tua super hostes tuos,& omnes inimici
tui interibunt. * Et erit in die illa dicit 10
Dominus: Auferam equos tuos de me- D
dio tui, & disperdam quadrigas tuas.
* Et perdam ciuitates terræ tuæ, & de- 11
struam omnes munitiones tuas, & au-
feram maleficia de manu tua, & diui-
nationes non erunt in te.*Et perire fa- 12
ciam sculptilia tua, & statuas tuas de
medio tui: & non adorabis vltrà opera
manuum tuarum. * Et euellam lucos 13
tuos de medio tui: & conteram ciui-
tates tuas. * Et faciam in furore & in
indignatione vltionem in omnibus
gentibus, quæ non audierunt.

CAP. VI.

*Disceptat Dominus cum ingratis,re-
censens collata illis beneficia, indicans
etiam quid sit bonum, & quid Domi-
nus à populo suo requirat: sed propter
iniustitiam aliáque scelera filiorum Is-
raël comminatur eis Dominus varias
afflictiones.*

AVdite quæ Dñs loquitur: Surge, 1
contende iudicio aduersum mon- A
tes, & audiant colles vocem tuam.*Au- 2
diant montes iudicium Dñi, & fortia
fundamenta terræ: quia iudicium Dñi
cum populo suo, & cum Israël diiudi-
||Ier. 2. a. 5. cabitur. *||Popule meus quid feci tibi, 3
aut quid molestus fui tibi? responde
mihi. * Quia eduxi te de terra Ægypti, 4
& de domo seruientium liberaui te: &
misi ante faciem tuam Moysen, & Aa-
||Nu. 22. & 23. a. ron,& Mariam?*||Popule meus memẽ- 5
to quæso quid cogitauerit Balach rex B
Moab, & quid responderit ei Balaam
filius Beor, de Setim vsque ad Galga-
lam, vt cognosceres iustitias Domini.
* Quid dignum offeram Dño: curuabo 6
genu Deo excelso? numquid offeram ei
holocautomata & vitulos anniculos?
* Numquid placari potest Dominus in 7
millibus arietum, aut in multis milli-
bus hircorum pinguium? numquid da-
bo primogenitum meum pro scelere
meo, fructum ventris mei pro peccato
animæ meæ? * Indicabo tibi ô homo 8
quid sit bonum, & quid Dñs requirat à
te: Vtique facere iudicium, & diligere
misericordiam, & solicitum ambulare
cum Deo tuo. * Vox Dñi ad ciuitatem 9
clamat, & salus erit timentibus nomen C
tuum: Audite tribus, & quis approba-
bit illud? * Adhuc ignis in domo impij 10
thesauri iniquitatis, & mensura minor
iræ plena. * Numquid iustificabo state- 11
ram impiam, & saccelli pondera dolo-
12 sa? * In quibus diuites eius repleti sunt
iniquitate, & habitantes in ea loque-
bantur mendacium, & lingua eorum
13 fraudulenta in ore eorum.*Et ego ergo
cœpi percutere te perditione super
14 peccatis tuis. * Tu comedes, & non sa-
D turaberis: & humiliatio tua in medio
tui: & apprehendes,& non saluabis: &
15 quos saluaueris,in gladium dabo.*||Tu ||Deu. 28. d. 38.
seminabis, & non metes: tu calcabis
16 oliuam, & non vngeris oleo; & mu- Agg. 1. b. 6.
stum, & non bibes vinum.*Et custodisti
præcepta Amri, & omne opus domus
Achab,& ambulasti in voluntatibus eo-
rum, vt darem te in perditionem, &
habitantes in ea in sibilum: & oppro-
brium populi mei portabitis.

CAP. VII.

*Luget Propheta tam paucos esse reli-
quos qui non sint iniqui: in nullo homi-
ne ostendit esse confidendum,sed in solo
Deo saluatore: qui miserebitur Sion:
& pudefactis inimicis,eam ad se reducet,
complens factas ad patres promissiones.*

1 VÆ mihi, quia factus sum sicut qui
A colligit in autumno racemos vin-
demiæ: non est botrus ad comedendũ,
2 præcoquas ficus desiderauit anima mea.
* Periit sanctus de terra,& rectus in ho-
minibus non est: omnes in sanguine
3 insidiantur, vir fratrem suum ad mor-
tem venatur. * Malum manuum suarum
dicunt bonum: princeps postulat, & iu-
dex in reddendo est;& magnus locutus
4 est desiderium animæ suæ, & conturba-
uerunt eam. * Qui optimus in eis est,
quasi paliurus:& qui rectus,quasi spina
de sepe. Dies speculationis tuæ,visitatio
tua venit: nunc erit vastitas eorum.
5 * Nolite credere amico: & nolite con-
B fidere in duce: ab ea,quæ dormit in sinu
6 tuo: custodi claustra oris tui.* || Quia ||Mat. 10. c. 35.
filius contumeliam facit patri, & filia
consurgit aduersus matrem suam,nurus
aduersus socrum suam: || & inimici ||Mat. 10. d. 36.
7 hominis domestici eius.*Ego autem ad
Dominum aspiciam, expectabo Deum
saluatorẽ meum: audiet me Deus meus.
8 * Ne læteris inimica mea super me,quia
cecidi: consurgam, cùm sedero in te-
9 nebris,Dominus lux mea est.*Iram Do-
mini portabo, quoniam peccaui ei,do-
nec causam meam iudicet,& faciat iu-
dicium meum: educet me in lucem,vi-
10 debo iustitiam eius.* Et aspiciet inimi-
ca mea, & operietur confusione, quæ
dicit ad me: Vbi est Dñs Deus tuus?
Oculi mei videbunt in eam: nunc erit
in conculcationem vt lutum plateaꝝ.
11 * Dies, vt ædificentur maceriæ tuæ: in
12 die illa longè fiet lex * In die illa & vs-
C que ad te veniet de Assur, & vsque ad
ciuitates munitas; & à ciuitatibus mu-
nitis vsque ad flumen, & ad mare de
13 mari,& ad montem de monte.*Et terra
erit

erit in desolationem propter habitato-
res suos, & propter fructum cogitatio-
num eorum. * Pasce populum tuum in 14
virga tua, gregem hereditatis tuæ, ha-
bitantes solos in saltu, in medio Car-
meli: pascentur Basan & Galaad iuxta
dies antiquos. * Secundùm dies egres- 15
sionis tuæ de Terra Ægypti ostendam ei
mirabilia.* Videbunt gentes,& confun- 16
dentur super omni fortitudine sua: po-
nent manum super os, aures eorum sur-
dæ erunt. * Lingent puluerem sicut ser- 17
pentes, velut reptilia terræ perturba- D
buntur in ædibus suis: Dñm Deũ nostrũ
|| Ier. formidabunt, & timebunt te. * || Quis 18
10. a. Deus similis tui, qui aufers iniquitatem
6. & transis peccatum reliquiarum here-
Act. ditatis tuæ? non immittet vltrà furorem
10. g. suum, quoniam volens misericordiam
43. est. * Reuertetur, & miserebitur nostri: 19
deponet iniquitates nostras, & proii-
ciet in profundum maris omnia pecca-
ta nostra.* Dabis veritatem Iacob, mi- 20
sericordiam Abraham: quæ iurasti pa-
tribus nostris à diebus antiquis.

PROPHETIA
NAHVM.
CAPVT PRIMVM.

Zelus Dei aduersus hostes suos, qui patiens est & fortitudine magnus, cuius ira nemo potest resistere, & in se sperantium est liberator, suique populi hostes est consumpturus.

ONus Niniue: Liber visionis 1
Nahum Elcesæi.* Deus æmula- 2
tor, & vlciscens Dominus: A
vlciscens Dominus, & habens
furorem: vlciscens Dñs in hostes suos,
& irascens ipse inimicis suis.* Dñs pa- 3
tiens, & magnus fortitudine, & mun-
dans non faciet innocentem Dñs in
tempestate,& turbine viæ eius,& nebu-
læ puluis pedum eius.* Increpans mare, 4
& exsiccans illud:& omnia flumina ad
desertum deducẽs. Infirmatus est Basan
& Carmelus: & flos Libani elanguit.
*Montes commoti sunt ab eo, & colles 5
desolati sunt:& contremuit terra à fa- B
cie eius,& orbis,& omnes habitãtes in
eo.* Ante faciẽ indignationis eius quis 6
stabit?& quis resistet in ira furoris eius?
indignatio eius effusa est vt ignis:& pe-
træ dissolutæ sunt ab eo.* Bonus Dñs,& 7
confortans in die tribulationis:& sciẽs
sperantes in se, * & in diluuio præter- 8
euunte,consummationẽ faciet loci eius: C
& inimicos eius persequentur tenebræ.
* Quid cogitatis contra Dñm? consum- 9
mationem ipse faciet: non consurget
duplex tribulatio.* Quia sicut spinæ se 10
inuicem complectuntur, sic conuiuium
eorum pariter potantium: consu-
mentur quasi stipula ariditate plena.
11 * Ex te exibit cogitans contra Domi-
num malitiam: mente pertractans præ-
12 uaricationem.* Hæc dicit Dñs: Si per-
D fecti fuerint: & ita plures; sic quoque
attondentur, & pertransibit: afflixi te,
13 & nõ affligam te vltrà.* Et nunc con-
teram virgam eius de dorso tuo,& vin-
14 cula tua disrumpam.* Et præcipiet su-
per te Dñs, non seminabitur ex nomine
tuo ampliùs: de domo Dei tui interfi-
ciam sculptile, & conflatile, ponam se-
pulchrum tuum, quia inhonoratus es.
15 * || Ecce super montes pedes euangeli- || Isa.
zantis,& annuntiantis pacem: celebra 52.b.7
Iuda festiuitates tuas, & redde vota Rom.
tua: quia non adiiciet vltrà vt pertran- 10. c.
seat in te Belial: vniuersus interiit. 15.

CAP. II.

Obsidio Niniue eiusque à Chaldæis depopulatio, quia superbè egit contra populum Domini.

1 AScendit qui dispergat coram te, qui
A custodiat obsidionem: contemplare
viam, conforta lumbos, robora virtu-
2 tem valde.* Quia reddidit Dñs super-
biam Iacob, sicut superbiam Israël:
quia vastatores dissipauerunt eos, &
3 propagines eorũ corruperunt.* Clypeus
fortium eius ignitus, viri exercitus in
coccineis: igneæ habenæ currus in die
præparationis eius, & agitatores con-
4 sopiti sunt. * In itineribus conturbati
sunt: quadrigæ collisæ sunt in plateis:
B aspectus eorum quasi lampades, quasi
5 fulgura discurrentia.* Recordabitur
fortium suorũ, ruent in itineribus suis:
velociter ascendent muros eius,& præ-
6 parabitur vmbraculũ.* Portæ fluuiorũ
apertæ sunt,& templũ ad solũ dirutum.
7 * Et miles captiuus abductus est:& an-
cillæ eius minabantur gementes vt co-
lumbæ, murmurantes in cordibus suis.
8 * Et Niniue quasi piscina aquarũ aquæ
C eius: ipsi verò fugerũt, state, state:& nõ
9 est qui reuertatur.* Diripite argentum,
diripite aurum:& non est finis diuitia-
rum ex omnibus vasis desiderabilibus.
10 * Dissipata est,& scissa,& dilacerata, &
cor tabescens,& dissolutio geniculorũ,
& defectio in cunctis renibus: & facies
11 omniũ eorum sicut nigredo ollæ.* Vbi
D est habitaculum leonum, & pascua ca-
tulorum leonum, ad quam iuit leo vt
ingrederetur illuc, catulus leonis, &
12 non est qui exterreat? * Leo cepit suffi-
cienter catulis suis, & necauit leænis
suis: & impleuit præda speluncas suas,
13 & cubile suum rapina.* Ecce ego ad te,
dicit Dñs exercituum, & succendam
vsq; ad fumum quadrigas tuas,& leun-
culos tuos comedet gladius: & exter-
minabo de terra prædam tuam, & non
audietur vltrà vox nuntiorum tuorum.

CAP.

CAP. III.

Niniue vrbs sanguinum sub nomine adultera vastanda prædicatur : quod exemplo Alexandriæ à Babyloniis deuastatæ confirmatur : nec erit qui Niniue condoleat, aut eam consoletur super ipsius deuastatione.

Ezec. 24. c. 9. Hab. 2 c. 12. VÆ ciuitas sanguinũ, vniuersa men- 1
dacij dilaceratione plena; non re- A
cedet à te rapina. * Vox flagelli, & vox 2
impetus rotæ & equi frementis, & qua-
drigæ feruentis, & equitis ascendentis :
* & micantis gladij, & fulgurantis ha- 3
stæ, & multitudinis interfectæ, & grauis
ruinæ: nec est finis cadauerũ, & corruẽt
in corporibus suis. * Propter multitu- 4
dinem fornicationũ meretricis specio-
sæ, & gratæ, & habentis maleficia, quæ
vendidit gẽtes in fornicationibus suis.
& familias in maleficiis suis.* Ecce ego 5
ad te, dicit Dñs exercituum, & || reuelabo B
pudenda tua in facie tua, & ostendam
|| Isa. 47. a. 3 Gẽtibus nuditatem tuã, & regnis igno-
miniam tuam.* Et proiiciã super te abo- 6
minationes, & contumeliis te afficiam,
& ponam te in exemplum.* Et erit om- 7
nis, qui viderit te, resiliet à te, & dicet:
Vastata est Niniue : quis commouebit
super te caput? vnde quærã consolatorẽ
tibi?* Numquid melior es Alexãdria po- 8
pulorũ, quæ habitat in fluminibꝰ? aquæ
in circuitu eius : cuius diuitiæ, mare :
aquæ, muri eius. * Æthiopia, fortitudo 9
eius, & Ægyptus, & non est finis : Africa
& Libyes fuerunt in auxilio tuo.* Sed & 10
ipsa in transmigrationẽ ducta est in ca-
ptiuitatẽ: paruuli eius elisi sunt in capi-
te omniũ viarum, & super inclytos eius C
miserũt sortẽ & omnes optimates eius
confixi sunt in cõpedibus. * Et tu ergo 11
inebriaberis, & eris despecta: & tu quæ-
res auxiliũ ab inimico.* Omnes muni- 12
tiones tuæ sicut ficus cũ grossis suis : si
concussæ fuerint, cadent in os comedẽ-
tis.* Ecce populus tuus mulieres in me- 13
dio tui : inimicis tuis adapertione pã-
dentur portæ terræ tuæ, deuorabit ignis
vectes tuos.* Aquam propter obsidionẽ 14
hauri tibi, extrue munitiones tuas: intra
in lutum, & calca, subigens tene laterẽ.
* Ibi comedet te ignis : peribis gladio, 15
deuorabit te vt bruchus: congregare vt
bruchus : multiplicare vt locusta.* Plu- 16
res fecisti negotiationes tuas quã stellæ D
sunt cæli : bruchus expansus est, & auo-
lauit. * Custodes tui quasi locustæ ; & 17
paruuli tui quasi locustæ locustarum,
quæ considũt in sepibus in die frigoris:
sol ortus est, & auolauerunt, & non est
cognitus locus earũ vbi fuerint. * Dor- 18
mitauerũt pastores tui, rex Assur : sepe-
lientur principes tui : latitauit populus
tuus in montibus, & non est, qui cõgre-
get.* Non est obscura cõtritio tua, pes- 19
sima est plaga tua: omnes qui audierunt
auditionem tuam compresserunt ma-
num super te : quia super quem non
transiit malitia tua semper?

PROPHETIA HABACVC.

CAPVT PRIMVM.

Miratur Propheta impium prosperari, & præualere aduersus iustum : nam aduersus Iudæos suscitat Dominus Chaldæos, qui victoriam non Domino, sed idolo suo tribuunt.

ONus, quod vidit Habacuc
1 propheta. * Vsquequò Dñe
2 clamabo, & non exaudies?
A vociferabor ad te vim pa-
3 tiens, & non saluabis? * Quare ostendi-
sti mihi iniquitatem, & laborem, videre
prædam, & iniustitiam contra me? & fa-
ctum est iudicium, & contradictio potẽ-
4 tior. * Propter hoc lacerata est lex, &
non peruenit vsq; ad finẽ iudiciũ : quia
impius præualet aduersus iustum, pro-
pterea egreditur iudicium peruersum.
5 * || Aspicite in gentibus, & videte: admi- || Act.
B ramini, & obstupescite: quia opus factũ 15. f.
est in diebus vestris, quod nemo credet 41.
6 cùm narrabitur.* Quia ecce ego suscita-
bo Chaldæos, gentẽ amarã, & velocem,
ambulantem super latitudinem terræ, vt
7 possideat tabernacula non sua.* Horri-
bilis, & terribilis est; ex semetipsa iudi-
8 cium, & onus eius egredietur.* Leuiores
pardis equi eius, & velociores lupis ve-
C spertinis ; & diffundentur equites eius:
equites námq; eius de longè venient, vo-
labunt quasi aquila festinans ad come-
9 dendũ.* Omnes ad prædam venient, fa-
cies eorũ ventus vrens : & congregabit
10 quasi arenam, captiuitatem. * Et ipse de
regibus triumphabit, & tyranni ridicu-
li eius erunt : ipse super omnem muni-
tionem ridebit, & comportabit agge-
11 rem, & capiet eam. * Tunc mutabitur
spiritus, & pertransibit, & corruet : hæc
12 est fortitudo eius Dei sui.* Nũquid non
tu à principio Dñe Deus meus sancte
D meus, & non moriemur? Dñe in iudiciũ
posuisti eum : & fortem, vt corriperes,
13 fundasti eum.* Mundi sunt oculi tui, ne
videas malum : & respicere ad iniqui-
tatem non poteris : quare respicis su-
per iniqua agentes, & taces deuorante
14 impio iustiorem se? * Et facies homi-
nes quasi pisces maris, & quasi reptile
15 non habens principem.* Totũ in hamo
subleuauit, traxit illud in sagena sua, &
& congregauit in rete suum. Si per hoc
16 lætabitur & exultabit. * Propterea im-
molabit sagenæ suæ, & sacrificabit re-
ti suo : quia in ipsis incrassata est pars
17 eius, & cibus eius electus.* Propter hoc
ergo

ergo expandit sagenam suam,& semper
interficere Gentes non parcet.

CAP. II.

Prophetæ à Domino responsum expectanti præcipitur, vt scribat visionem, ac longanimiter ipsius euentum expectet: destructio Babylonis propter multa ipsorum scelera describitur, & quòd idola eis non proderunt.

SVper custodiam meam stabo, & figã 1
gradum super munitionem: & con- A
templabor, vt videam quid dicatur mi-
hi, & quid respondeam ad arguentem
me. * Et respondit mihi Dñs, & dixit: 2
Scribe visum, & explana eum super ta-
bulas, vt percurrat, qui legerit eum.
* Quia adhuc visus procul,& apparebit 3
in finem,& non mentietur,si moram fe-
cerit, expecta illum: quia veniens ve-
niet,& non tardabit.*Ecce qui incredu- 4
lus est, non erit recta anima eius in se-
|| Ioa. 3.d.36 metipso: || iustus autem in fide sua vi-
uet.* Et quomodo vinum potantem de- 5
Rom.1 b.17. cipit: sic erit vir superbus, & non de- B
corabitur: qui dilatauit quasi infernus
Gal.3. b.11. animam suam: & ipse quasi mors, &
non adimpletur: & congregabit ad se
Heb. 10. g. 38. omnes gentes,& coaceruabit ad se om-
nes populos.* Numquid non omnes isti 6
super eum parabolam sumẽt, & loque-
lã ænigmatũ eius:& dicetur: Væ ei,qui
multiplicat non sua?vsquequò & aggra-
uat contra se densum lutum?*Numquid 7
non repentè consurgent qui mordeant
te:& suscitabuntur lacerantes te, & eris
in rapinã eis? * Quia tu spoliasti gentes 8
multas, spoliabunt te omnes, qui reli-
qui fuerint de populis propter sangui-
nem hominis & iniquitatem terræ ci-
uitatis,& omniũ habitantiũ in ea.* Væ 9
qui congregat auaritiam malam domui
suæ,vt sit in excelso nidus eius, & li-
rari se putat de manu mali.* Cogitasti 10
confusionem domui tuæ,concidisti po- C
pulos multos, & peccauit anima tua.
*Quia lapis de pariete clamabit: & li- 11
gnum, quod inter iuncturas ædificiorũ
||Eze. 24. c. 9. est respondebit.*|| Væ qui ædificat ciui- 12
tatem in sanguinibus,& præparat vrbem
in iniquitate: *Numquid non hæc sunt 13
Nah. 3.a.1. à Dño exercituum? Laborabunt enim
populi in multo igne &' gentes in va-
cuum,& deficient.*Quia replebitur ter- 14
ra, vt cognoscant gloriam Dñi, quasi
aquæ operientes mare.* Væ qui potum 15
dat amico suo mittens fel suum,& ine-
brians,vt aspiciat nuditatem eius.*Re- 16
pletus es ignominia pro gloria: bibe tu
quoque: & consopire, circumdabit te D
calix dexteræ Dñi, & vomitus ignomi-
niæ super gloriam tuam.* Quia iniqui- 17
tas Libani operiet te,& vastitas anima-
lium deterrebit eos de sanguinibus ho-
minũ,& iniquitate terræ,& ciuitatis,&
omnium habitantium in ea.*Quid pro- 18
dest sculptile, quia sculpsit illud fictor
suus, conflatile, & imaginem falsam?
19 quia sperauit in figmento fictor eius,vt
faceret simulachra muta.* Væ qui dicit
ligno. Expergiscere: Surge, lapidi ta-
centi: numquid ipse docere poterit?Ec-
ce iste coopertus est auro, & argento:
20 & omnis spiritus non est in visceribus
eius. * || Dñs autem in templo sancto ||Psal. 10.b.5
suo: sileat à facie eius omnis terra.

1

ORATIO HABACVC PROPHETÆ

pro ignorantiis.

CAPVT TERTIVM.

2 DOMINE audiui auditionem
tuam, & timui.
A Dñe opus tuum, in medio
annorum viuifica illud.
In medio annorum notum facies:
cum iratus fueris, misericordiæ recor-
daberis.
3 * Deus ab Austro veniet,& sanctus de
monte Pharan:
Operuit cælos gratia eius: & laudis
eius plena est terra.
4 * Splendor eius vt lux erit: cornua
in manibus eius.
Ibi abscondita est fortitudo eius:
5 * ante faciem eius ibit mors.
Et egredietur diabolus ante pedes ei⁹.
6 * Stetit, & mensus est terram.
Aspexit, & dissoluit Gentes: & con-
triti sunt montes sæculi.
Incuruati sunt colles mundi, ab iti-
neribus æternitatis eius.
7 * Pro iniquitate vidi tentoria Æthio-
B piæ,turbabuntur pelles terræ Madian.
8 * Numquid in fluminibus iratus es
Domine? aut in fluminibus furor tuus?
vel in mari indignatio tua?
Qui ascendes super equos tuos, &
quadrigæ tuæ saluatio.
9 * Suscitans suscitabis arcum tuum:
iuramenta tribubus quæ locutus es.
10 Fluuios scindes terræ: * viderunt te,
& doluerunt montes: gurges aquarum
transiit.
Dedit abyssus vocem suam: altitudo
manus suas leuauit.
11 * Sol, & luna steterunt in habitaculo
C suo,in luce sagittarum tuarum,ibunt in
splendore fulgurantis hastæ tuæ.
12 * In fremitu conculcabis terram: in
furore obstupefacies Gentes.
13 * Egressus es in salutem populi tui,
in salutem cum Christo tuo.
Percussisti caput de domo impij: de-
nudasti fundamentum eius vsque ad
collum.
14 * Maledixisti sceptris eius, capiti
bellato

bellatorum eius, venientibus vt turbo
ad dispergendum me.
Exultatio eorum, sicut eius, qui deuorat pauperem in abscondito.
15 * Viam fecisti in mari equis tuis, in
D luto aquarum multarum.
16 * Audiui, & conturbatus est venter
meus: à voce contremuerunt labia mea.
Ingrediatur putredo in ossibus meis, & subter me scateat.
Vt requiescam in die tribulationis: vt ascendã ad populum accinctũ nostrum.
17 * Ficus enim non florebit: & non
erit germen in vineis.
Mentietur opus oliuæ: & arua non afferent cibum.
Abscindetur de ouili pecus: & non erit armentum in præsepibus.
18 * Ego autem in Domino gaudebo: &
exultabo in Deo Iesu meo.
19 * Deus Dominus fortitudo mea: &
ponet pedes meos quasi ceruorum.
Et super excelsa mea deducet me victor in psalmis canentem.

PROPHETIA
SOPHONIÆ.
CAP. I.

Quo tempore Sophonias prophetauerit: qui primum peccatoribus vniuersis, deinde Iudæis comminatur, ob idololatriam & Dei contemptum, diuinam vltionem: Ierusalem quoque lucernis scrutanda dicitur, & quàm erit amara dies vltionis Domini.

1 Erbum Domini, quod factum
A est ad Sophoniam filium
Chusi, filij Godoliæ, filij Amariæ, filij Ezechiæ, in diebus
Iosiæ filij Amon regis Iudæ.
2 * Congregans congregabo omnia à fa-
3 cie terræ, dicit Dominus: * congregans
hominem & pecus, congregans volatilia cæli, & pisces maris: & ruinæ impiorum erunt: & disperdam homines
4 à facie terræ, dicit Dominus. * Et extendam manum meam super Iudam, & super omnes habitantes Ierusalem: & disperdam de loco hoc reliquias Baal, & nomina æditorum cum sacerdotibus:
5 * & eos qui adorant super tecta militiã
B cæli, & adorant, & iurant in Dño, & iu-
6 rant in Melchon. * Et qui auertuntur de
post tergum Dñi, & qui non quæsierunt
7 Dñm, nec inuestigauerunt eum. * Silete
à facie Dñi Dei, quia iuxta est dies Dñi, quia præparauit Dñs hostiam, sanctificauit vocatos suos.
8 * Et erit: in die hostiæ Dñi visitabo super principes, & super filios regis, & super omnes, qui induti sunt veste peregrina:
9 * & visitabo
super omnem, qui arroganter ingrediatur super limen in die illa: qui complent domum Domini Dei sui iniqui-
10 tate & dolo. * Et erit in die illa, dicit
C Dominus, vox clamoris à porta piscium, & vlulatus à Secunda & contri-
11 tio magna à collibus. * Vlulate habitatores: Pilæ: conticuit omnis populus Chanaan, disperierunt omnes inuoluti
12 argento. * Et erit in tempore illo: scrutabor Ierusalem in lucernis: & visitabo super viros defixos in fæcibus suis: qui dicunt in cordibus suis: Non faciet be-
13 ne Dñs, & non faciet malè. * Et erit fortitudo eorum in direptionem, & domus eorum in desertum: & ‖ ædificabunt domos, & non habitabunt: & plantabunt vineas, & non bibent vinum earum. ‖ Amos 5. c. 11.
14 * Iuxtà est dies Domini magnus, iuxtà
D est & velox nimis: vox diei Domini
15 amara, tribulabitur ibi fortis. * ‖ Dies iræ dies illa, dies tribulationis & angustiæ, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ &
16 turbinis, * dies tubæ & clangoris super ciuitates munitas, & super angulos ex-
17 celsos. * Et tribulabo homines, & ambulabunt vt cæci, quia Domino peccauerunt: & effundetur sanguis eorũ sicut humus, & corpora eorum sicut sterco-
18 ra. * ‖ Sed & argentum eorum, & aurum eorum non poterit liberare eos in die iræ Domini: ‖ in igne zeli eius deuorabitur omnis terra, quia consummationem cum festinatione faciet cunctis habitantibus terram. ‖ Ier. 30. a. 7 Ioel 2. c. 11. Amos 5. c. 18. ‖ Eze. 7. c. 19 ‖ Infr. 3. b. 8.

CAP. II.

Hortatur propheta populum vt ad Deum conuertatur, priusquam ira Domini ei superueniat, omnesque mansuetos terræ vt Dominum quærant, denuntians destructionem imminere Philisthæis, Moabitis, Ammonitis, Æthiopibus & Assyriis.

1 Conuenite, congregamini gens non
2 amabilis: * Priusquam pariat iussio
A quasi puluerem transeuntem diem, antequam veniat super vos ira furoris Domini, antequam veniat super vos
3 dies indignationis Domini. * Quærite Dominum omnes mansueti terræ, qui iudicium eius estis operati: quærite iustum, quærite mansuetum: si quomodo abscondamini in die furoris Domini.
4 * Quia Gaza destructa erit, & Ascalon in desertũ, Azotum in meridie eiicient,
5 & Accaron eradicabitur. * Væ qui habi-
B tatis funiculũ maris, gens perditorum verbum Domini super vos Chanaan terra Philisthinorum, & disperdam te,
6 ita vt non sit inhabitator. * Et erit funiculus maris requies pastorum, & caulæ
7 pecorum: * & erit funiculus eius, qui remanserit de domo Iuda: ibi pascentur, in domibus Ascalonis ad vesperam requiescet: quia visitabit eos Dñs Deus eorum,

eorum, & auertet captiuitatem eorum.
*Audiui opprobrium Moab, & blasphe- 8
mias filiorum Ammon quæ exprobra-
uerunt populo meo,& magnificati sunt C
super terminos eorum. * Propterea vi- 9
uo ego, dicit Dñs exercituum Deus Is-
raël,quia Moab vt Sodoma erit, & filij
Ammon quasi Gomorrha, siccitas spi-
narum,& aceruı salis,& desertum vsque
in æternum: reliquiæ populi mei diri-
pient eos, & residui gentis meæ possi-
debunt illos: * Hoc eis eueniet pro su- 10
perbia sua:quia blasphemauerũt,& ma-
gnificati sunt super populum Domini
exercituum. * Horribilis Dñs super eos 11
& attenuabit omnes deos terræ:& ado- D
rabunt eum viri de loco suo,omres in-
sulæ Gentium. * Sed & vos Æthiopes 12
interfecti gladio meo eritis.* Et exten- 13
det manum suam super Aquilonem, &
perdet Assur: & ponet speciosam in so-
litudinem,& in inuium, & quasi deser-
|| Isa. tum.* || Et accubabunt in medio eius 14
34. c. greges,omnes bestiæ Gentiũ:& onocro-
11. talus,& ericius in liminibus eius mora-
buntur:vox cantantis in fenestra,coruus
in superliminari, quoniam attenuabo
robur eius.*Hæc est ciuitas gloriosa ha- 15
bitãs in confidẽtia,quæ dicebat in cor-
de suo.Ego sum, & extra me nõ est alia
amplius: quomodo facta est in deser-
tũ cubile bestiæ? & omnis qui transit per
eam,sibilabit:& mouebit manum suam.

CAP. III.

Arguit Ierusalem,& præcipuè rectores eius quibus minatur celerem Dei vindictam, quòd neque beneficiis, neque flagellis sint ad ipsum conuersi, de felicitate nouæ legis ac multiplicatione credentium: pœnaq; iniquorum prædicitur.

VÆ prouocatrix, & redempta ciuitas, 1
columba. * Non audiuit vocem, & 2
non suscepit disciplinam: in Dño non A
est confisa, ad Deum suum non appro-
||Eze. pinquauit. *|| Principes eius in medio 3
22.f. eius,quasi leones rugientes: iudices eius
27. lupi vesperè,non relinquebant in manè.
Mich.* Prophetæ eius vesani, viri infideles: 4
3.d.12 sacerdotes eius polluerunt sanctum,in-
iustè egerunt contra legem:*Dñs iustus 5
in medio eius non faciet iniquitatem:
manè manè iudicium suum dabit in lu-
cem, & non abscõdetur:nesciuit autem
iniquus confusionem.* Disperdidi Gen- 6
tes, & dissipati sunt anguli eorũ: deser-
tas feci vias eorum,dum nõ est qui trã-
seat:desolatæ sunt ciuitates eorum,non
remanente viro,neque vllo habitatore.
* Dixi: Attamen timebis me, suscipies 7
disciplinam:& non peribit habitaculum B
eius propter omnia, in quibus visitaui
eam: Verumtamen diluculo surgentes
corruperunt omnes cogitationes suas.
* Quapropter expecta me,dicit Dñs, in 8
die resurrectionis meę in futurum,quia
iudicium meum,vt congregem Gentes,
& colligam regna: & effundam super
eos indignationem meam,omnem iram
furoris mei:|| in igne enim zeli mei de- || Sup.
9 uorabitur omnis terra.*Quia tunc red- 1.d.18.
dam populis labium electum, vt inuo-
cent omnes in nomine Dñi,& seruiant
10 ei humero vno. * Vltra flumina Æthio-
piæ, inde supplices mei, filij disperso-
11 rum meorum deferent munus mihi.*In
C die illa non confunderis super cunctis
adinuentionibus tuis, quibus præuari-
cata es in me:quia tunc auferam de me-
dio tui magniloquos superbiæ tuæ, &
non adiicies exaltari amplius in monte
12 sancto meo.* Et derelinquam in medio
tui populum pauperem & egenum: &
13 sperabũt in nomine Dñi. * Reliquiæ Is-
raël non facient iniquitatẽ,nec loquen-
tur mendacium, & non inuenietur in
ore eorum lingua dolosa:quoniam ipsi
pascentur, & accubabunt, & non erit
14 qui exterreat.*Lauda filia Sion: iubila
Israël: lætare,& exulta in omni corde
15 filia Ierusalẽ.*Abstulit Dñs iudiciũ tuũ,
auertit inimicos tuos: rex Israël Dñs
in medio tui,non timebis malum vltrà.
16 * In die illa dicetur Ierusalem:Noli ti-
mere: Sion, non dissoluantur manus
17 tuæ. * Dñs Deus tuus in medio tui for-
tis, ipse saluabit: gaudebit super te in
lætitia, silebit in dilectione sua,exulta-
18 bit super te in laude.*Nugas,qui à lege
recesserant, congregabo, quia ex te
erant:vt non vltrà habeas super eis op-
19 probrium. * Ecce ego interficiam om-
nes,qui afflixerunt te in tempore illo:
& saluabo claudicantem: & eam, quæ
eiecta fuerat,congregabo: & ponã eos
in laudem, & in nomen, in omni terra
20 confusionis eorum: * in tempore illo,
quo adducam vos, & in tempore, quo
congregabo vos: dabo enim vos in no-
men,& in laudem omnibus populis ter-
ræ, cum conuertero captiuitatem ve-
stram coram oculis vestris, dicit Dñs.

PROPHETIA AGGÆI.

CAPVT PRIMVM.

Quo tempore prophetauerit Aggæus: qui increpat Iudæos, quod neglecta domo Dei propria ædificia curarent: ob quam causam dicit illis immissam à Deo sterilitatem, eoque tempore dux Zorobabel & Iesus sacerdos magnus vnà cum populo excitati, incipiunt ædificare domum Dei.

IN anno secundo Darij regis, in 1. Esd.
1 mense sexto, in die vna men- 5.a.1.
A sis, factum est verbum Dñi in
manu Aggæi prophetæ ad Zo-
robabel filium Salathiel, ducem Iudæ

& ad Iesum, filium Iosedec, sacerdotem
magnum, dicens: * Hæc ait Dominus 2
exercituum, dicens Populus iste dicit.
Nondum venit tempus domus Dñi ædi-
ficandæ. * Et factum est verbum Dñi in 3
manu Aggæi prophetæ, dicens. * Num- 4
quid tempus vobis est vt habitetis in
domibus laqueatis; & domus ista de-
serta? * Et nunc hæc dicit Dñs exerci- 5
tuum: Ponite corda vestra super vias B
||Deu. 28. d. 38. Mich. 6. d. 15 vestras. * || Seminastis multum, & intu- 6
listis parum: comedistis, & non estis
satiati: bibistis, & non estis inebriati:
operuistis vos, & non estis calefacti:
& qui mercedes congregauit, misit eas
in sacculum pertusum. * Hæc dicit Dñs 7
exercituum: Ponite corda vestra super
vias vestras: * ascendite in montem, 8
portate ligna, & ædificate domum: &
acceptabilis mihi erit, & glorificabor
dicit Dñs. * Respexistis ad amplius, & 9
ecce factum est minus: & intulistis in C
domũ, & exufflaui illud, quam ob cau-
sam, dicit Dñs exercituum? quia domus
mea deserta est, & vos festinatis vnus-
quisque in domum suam: * Propter hoc 10
super vos prohibiti sunt cæli ne darent
rorem, & terra prohibita est ne daret
germen suum: * & vocaui siccitatem 11
super terram, & super montes, & super
triticum, & super vinum, & super oleũ,
& quæcumque profert humus, & super
homines, & super iumenta, & super
omnem laborem manuum. * Et audiuit 12
Zorobabel filius Salathiel, & Iesus fi- D
lius Iosedec sacerdos magnus, & om-
nes reliquiæ populi, vocem Dñi Dei
sui, & verba Aggæi prophetæ, sicut mi-
sit eum Dñs Deus eorum ad eos, & ti-
muit populus à facie Domini. * Et dixit 13
Aggæus nuntius Dñi de nuntiis Dñi, po-
pulo dicens. Ego vobiscum sum, dicit
Dñs. * Et suscitauit Dñs spiritum Zoro- 14
babel filij Salathiel, ducis Iuda, & spiri-
tum Iesu filij Iosedec sacerdotis magni,
& spiritum reliquorum de omni popu-
lo, & ingressi sunt, & faciebant opus in
domo Domini exercituum Dei sui.

CAP. II.

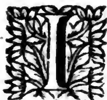
*Etsi templum readificatum nihil vi-
deatur priori collatũ; posteà tamen ve-
niente Messia, replebitur gloria maiori,
quàm fuerit prioris templi: & sicut Iu-
dæi ob neglectam templi readificationem
facti fuerant immundi coram Deo, i-
psorũmque sacrificia & sterilitas addu-
cta; ita post inceptam readificationem
omnia ipsis facta sunt prospera.*

IN die vigesima & quarta mensis, in 1
sexto mense, in anno secundo Darij 2
regis. * In septimo mense, vigesima & A
prima mensis, factum est verbum Dñi
in manu Aggæi prophetæ, dicens: * Lo- 3
quere ad Zorobabel filiũ Salathiel du-
cem Iuda, & ad Iesum filium Iosedec
sacerdotẽ magnũ, & ad reliquos popu-
4 li, dicens: * Quis in vobis est derelictus
qui vidit domum istam in gloria sua
prima? & quid vos videtis hanc nunc?
nũquid non ita est, quasi nõ sit in oculis
5 vestris? * Et nunc confortare Zorobabel
dicit Dñs: & cõfortare Iesu fili Iosedec
sacerdos magne, & confortare omnis
populus terræ, dicit Dñs exercituum,
& facite (quoniam ego vobiscum sum,
6 dicit Dñs exercituum) * verbum quod
pepigi vobiscum cùm egrederemini de
Terra Ægypti: & spiritus meus erit in
7 medio vestrûm, nolite timere. * Quia
B hæc dicit Dñs exercituum: || Adhuc ||Heb. 12. g. 26.
vnum modicum est, & ego commouebo
8 cælum, & terram, & mare, & aridam. * Et
mouebo omnes Gentes. ET VENIET
DESIDERATVS cunctis Gentibus, &
implebo domum istam gloria, dicit Dñs
9 exercituum. * Meum est argentum, &
meum est aurum, dicit Dñs exercituum.
10 * Magna erit gloria domus istius nouis-
simæ plus quàm primæ, dicit Dominus
exercituum, & in loco isto dabo pacem,
11 dicit Dñs exercitum. * In vigesima &
quarta noni mensis, in anno secundo
Darij regis, factum est verbum Dñi ad
12 Aggæum prophetam, dicens. * Hæc dicit
Dñs exercituum. Interroga sacerdotes
legem, dicens. Si tulerit homo carnem
sanctificatam in ora vestimenti sui, &
13 tetigerit de summitate eius panem, * aut
pulmentum, aut vinum, aut oleum, aut
omnem cibum; numquid sanctificabi-
tur? Respondentes autem sacerdotes,
14 dixerunt; Non. * Et dixit Aggæus; Si te-
C tigerit pollutus in anima ex omnibus
his, numquid contaminabitur? Et res-
ponderunt sacerdotes, & dixerunt; Cõ-
15 taminabitur. * Et respondit Aggæus, &
dixit; Sic populus iste, & sic gens ista
ante faciem meam, dicit Dñs, & sic om-
ne opus manuum eorum, & omnia quę
16 obtulerunt ibi, contaminata erunt. * Et
nunc ponite corda vestra à die h c &
suprà, antequam poneretur lapis super
17 lapidem in templo Dñi. * Cùm ac ede-
retis ad aceruum viginti modior m, &
fierent decem: & intraretis ad tor ular,
vt exprimeretis quinquaginta la enas,
18 & fiebant viginti. * || Percussi vos ento ||Amos 4. c. 9.
vrente, & aurugine, & grandine mnia
opera manuum vestrarum, & no fuit
in vobis, qui reuerteretur ad me dicit
19 Dñs. * Ponite corda vestra ex di ista,
D & in futurum, à die vigesima & arta
noni mensis; à die, qua fundame a ia-
cta sunt templi Dñi, ponite sup cor
20 vestrum. * Numquid iam semen i ger-
mine est, & adhuc vinea, & ficus, ma-
logranatum, & lignum oliuæ n flo-
21 ruit? ex die ista benedicam. * Et ctum
est verbum Dñi secundò ad Agga m in
vigesima & quarta mensis, dice : * Lo-
quere

quere ad Zorobabel ducem Iuda, dicẽs:
Ego mouebo cælum pariter & terram.
*Et subuertam solium regnorum, & cō- 22
teram fortitudinem regni Gentium: &
subuertam quadrigam, & ascensorem
eius: & descendent equi, & ascensores
eorum: vir in gladio fratris sui.*In die 23
illa, dicit Dñs exercituum, assumam te
||Eccl. ||Zorobabel fili Salathiel serue meus, di-
49. c. cit Dñs: & ponam te quasi signaculum,
13. quia te elegi, dicit Dñs exercituum.

PROPHETIA
ZACHARIÆ.
CAPVT PRIMVM.

Quo tempore Zacharias prophetauerit: qui hortatur populum ad resipiscentiam, ne imitentur patres suos, qui prophetas contemnentes puniti sunt: duplici figura ostendit Dominus se puniturum Gentes quæ populum suum afflixerant; hunc autem in Ierusalem reuocandum, in qua ædificabitur ipsi Domino templum.

IN mense octauo, in anno 1
secundo Darij regis, fa- A
ctum est verbum Dñi ad
Zachariam, filium Bara-
chiæ filij Addo, prophe-
tam, dicens: * Iratus est 2
Dñs super patres vestros iracundia.* Et 3
dices ad eos: Hæc dicit Dñs exerci-
|| Isa. tuum: ||Conuertimini ad me, ait Dñs
21. c. exercituum: & conuertar ad vos, dicit
12. 31. Dñs exercituum. * Ne sitis sicut patres 4
c. 6. vestri, ad quos clamabant prophetæ
45. d. priores, dicentes: Hæc dicit Dñs exer-
22. cituum: Conuertimini de viis vestris
Ier. malis, & de cogitationibus vestris pessi-
3. d. 12 mis: & non audierunt, neque attende-
Ezec. runt ad me, dicit Dñs. * Patres vestri 5
18. g. vbi sunt! & prophetæ numquid in
30. 33. sempiternum viuent? * Verumtamen 6 B
c. 11. verba mea & legitima mea, quæ man-
Osee daui seruis meis prophetis, nunquid
14. a. non comprehenderunt patres vestros,
2. & conuersi sunt, & dixerunt: Sicut co-
Ioël. gitauit Dñs exercituum facere nobis
2. c. 12. secundum vias nostras, & secundum ad-
Mal. inuentiones nostras, fecit nobis.*In die 7
3. b. 7. vigesima & quarta vndecimi mensis Sa-
bath, in anno secundo Darij, factum est
verbum Dñi ad Zachariam filium Ba-
rachiæ, filij Addo, prophetam, dicens.
*Vidi per noctem, & ecce vir ascen- 8
dens super equum rufum, & ipse stabat
inter myrteta, quæ erāt in profundo, &
post eum equi rufi, varij, & albi.*Et di- 9
xi: Quid sunt isti, Dñe mi: * dixit ad me
Angelus, qui loquebatur in me: Ego
ostendam tibi quid sint hæc.*Et respon- 10
dit vir, qui stabat inter myrteta, & di-
11 xit: Isti sunt, quos misit Dñs vt peram-
C bulent terram.*Et responderunt Angelo
Dñi, qui stabat inter myrteta, & dixerūt.
Perambulauimus terram, & ecce omnis
12 terra habitatur, & quiescit. * respondit
Angelus Dñi, & dixit. Dñe exercituum
vsquequò tu non misereberis Ierusalē,
& vrbium Iuda, quibus iratus es? Iste
13 iam septuagesimus annus est. * Et res-
pondit Dñs Angelo qui loquebatur in
14 me verba bona, verba consolatoria.* Et
dixit ad me Angelus, qui loquebatur in
me. Clama, dicens. Hæc dicit Dñs exer-
cituum. ||Zelatus sum Ierusalem, & Sion || Inf.
15 zelo magno.* Et ira magna ego irascor 8. a. 2.
super gentes opulentas; quia ego ira-
tus sum parum, ipsi verò adiuuerunt in
16 malum. * Propterea hæc dicit Domi-
nus; Reuertar ad Ierusalem in miseri-
cordiis; & domus mea ædificabitur in
ea, ait Dominus exercituum; & perpen-
D diculum extendetur super Ierusalem.
17 * Adhuc clama, dicens; Hæc dicit Do-
minus exercituum; Adhuc affluent ci-
uitates meæ bonis; & consolabitur ad-
huc Dominus Sion, & eliget adhuc Ie-
18 rusalem. * Et leuaui oculos meos, &
19 vidi; & ecce quatuor cornua. * Et dixi
ad Angelum, qui loquebatur in me.
Quid sunt hæc? & dixit ad me: Hæc sunt
cornua, quæ ventilauerunt Iudam, &
20 Israël, & Ierusalem. * Et ostendit mihi
21 Dominus quatuor fabros. * Et dixi.
Quid isti veniunt facere? Qui ait, di-
cens. Hæc sunt cornua, quæ ventilaue-
runt Iudam per singulos viros, & ne-
mo eorum leuauit caput suum, & vene-
runt isti deterrere ea, vt deiiciant cor-
nua gentium, quæ leuauerunt cornu su-
per terram Iuda, vt dispergerent eam.

CAP. II.

Apparet vir mensuraturus Ierusalem quæ post captiuitatem solutam vehementer replenda est habitatoribus: cui Deus pro muro erit: & afflictis Chaldæis ac ceteris qui filios Israel afflixerant, multæ gentes vna cum Sion læta venient ad seruiendum Domino, quas ipse suscipiet in populum.

ET leuaui oculos meos, & vidi: & ec-
1 ce vir, & in manu eius funiculus mē-
A sorum.* Et dixi. Quo tu vadis? Et dixit
2 ad me. Vt metiar Ierusalem, & videam
quanta sit latitudo eius, & quanta lon-
3 gitudo eius. * Et ecce angelus, qui lo-
quebatur in me, egrediebatur, & an-
gelus alius egrediebatur in occursum
4 eius. * Et dixit ad eum: Curre loquere
ad puerum istum, dicens. Absque mu-
B ro habitabitur Ierusalem præ multitu-
dine hominum, & iumentorum in me-
5 dio eius. * Et ego ero ei, ait Domi-
nus, murus ignis in circuitu; & in glo-
6 ria ero in medio eius. O, ô fugite de
terra Aquilonis, dicit Dominus; quo-

niam in quatuor ventos cœli dispersi
vos, dicit Dñs. * O Sion, fuge quę habitas 7
apud filiam Babylonis: * quia hæc di- 8
cit Dominus exercituum. Post gloriam C
misit me ad gentes, quæ spoliauerunt
vos: qui enim tetigerit vos, tangit pu-
pillam oculi mei: * quia ecce ego leuo 9
manum meam super eos, & erunt præ-
dæ his, qui seruiebant sibi: & cognos-
cetis quia Dominus exercituū misit me.
* Lauda, & lætare filia Sion: quia ecce 10
ego venio, & habitabo in medio tui ait
Dñs. * Et applicabuntur Gentes multæ 11
ad Dominum in die illa: & erunt mihi D
in populum, & habitabo in medio tui:
& scies quia Dñs exercituum misit me
ad te. * Et possidebit Dominus Iudam 12
partem suam in terra sanctificata: &
eliget adhuc Ierusalem. * Sileat omnis 13
caro à facie Domini: quia consurre-
xit de habitaculo sancto suo.

CAP. III.

*Iesus sacerdos exutus sordidis, indui-
tur mutatoriis, qui iudicaturus est do-
mum Domini, si in viis ipsius ambulet:
adducet Dominus seruum suum Orien-
tem: & de lapide agit super quem se-
ptem oculi sunt.*

ET ostendit mihi Dominus Iesum sa- 1
cerdotem magnum stantem coram A
angelo Domini: & satan stabat à dex-
tris eius vt aduersaretur ei. * Et dixit 2
Dominus ad satan: Increpet Dominus
in te satan; & increpet Dominus in te, B
qui elegit Ierusalem: numquid non
iste torris est erutus de igne? * Et Ie- 3
sus erat indutus vestibus sordidis: & sta-
bat ante faciem angeli. * Qui respondit, 4
& ait ad eos, qui stabant coram se, di-
cens: Auferte vestimenta sordida ab eo.
Et dixit ad eum: Ecce abstuli à te ini-
quitatem tuam, & indui te mutatoriis.
* Et dixit: Ponite cidarim mundam su- 5
per caput eius. Et posuerunt cidarim C
mundam super caput eius, & induerunt
eum vestibus; & angelus Domini sta-
bat. * Et contestabatur angelus Domini
Iesum, dicens: * Hæc dicit Dominus 6
exercituum: Si in viis meis ambula- 7
ueris, & custodiam meam custodieris:
tu quoque iudicabis domum meam, &
custodies atria mea, & dabo tibi ambu-
lantes de his, qui nunc hic assistunt.
* Audi Iesu sacerdos magne, tu & amici 8
tui, qui habitant coram te, quia viri
||Luc. portendentes sunt, ecce enim ego || AD- D
1. g. DVCAM SERVVM MEVM ORIEN-
78. TEM. * Quia ecce lapis, quem dedi co- 9
ram Iesu: super lapidem vnum septem
oculi sunt; ecce ego cælabo sculptu-
ram eius, ait Dominus exercituum: &
auferam iniquitatem terræ illius in die
vna. * In die illa dicit Dominus exer- 10
cituum, vocabit vir amicum suum sub-
ter vitem, & subter ficum.

CAP. IV.

*De Cădelabro aureo cū duabus oliuis,
lapide primario & stanneo, ac septem
oculis Domini, & horum interpretatio:
quódque templum à Zorobabel funda-
tum, ab ipso consummabitur.*

1 ET reuersus est angelus, qui loqueba-
A tur in me, & suscitauit me, quasi vi-
rum qui suscitatur de somno suo. * Et
2 dixit ad me: Quid tu vides? * Et dixi:
Vidi, & ecce candelabrum aureum to-
tum, & lampas eius super caput ipsius,
& septem lucernæ eius super illud: &
septem infusoria lucernis, quæ erant
3 super caput eius. * Et duæ oliuæ super
illud; vna à dextris lampadis, & vna à
4 sinistris eius. * Et respondi, & aio ad
B angelum, qui loquebatur in me, dicens:
5 Quid sunt hæc, domine mi? * Et res-
pondit angelus, qui loquebatur in me,
& dixit ad me: Nunquid nescis quid
sunt hæc? Et dixi: Non, domine mi.
6 * Et respondit, & ait ad me, dicens:
Hoc est verbum Domini ad Zorobabel,
dicens: Non in exercitu, nec in robo-
re, sed in spiritu meo, dicit Dominus
7 exercituum. * Quis tu mons magne co-
C ram Zorobabel, in planum: & educet
lapidem primarium, & exæquabit gra-
8 tiam gratiæ eius. * Et factum est ver-
9 bum Domini ad me, dicens: * Manus
Zorobabel fundauerunt domum istam,
& manus eius perficient eam: & scie-
tis quia Dominus exercituum, misit me
10 ad vos. * Quis enim despexit dies par-
uos? & lætabuntur, & videbunt lapi-
dem stanneum in manu Zorobabel. Se-
ptem isti oculi sunt Dñi, qui discurrunt
11 in vniuersam terram. * Et respondi, &
D dixi ad eum: Quid sunt duæ oliuæ istæ
ad dexteram candelabri & ad sinistram
12 eius? * Et respondi secundò, & dixi ad
eum: Quid sunt duæ spicæ oliuarum,
quæ sunt iuxta duo rostra aurea: in
13 quibus sunt suffusoria ex auro? * Et ait
ad me, dicens: Nunquid nescis quid
14 sunt hæc? Et dixi. Non, domine mi. * Et
dixit: Isti sunt duo filij olei, qui assi-
stunt dominatori vniuersæ terræ.

CAP. V.

*Volumen volăs, quo iniqui iudicabun-
tur: mulier in amphora sedens cum mas-
sa plumbi, designat impietatem: & duæ
mulieres alata leuant illam in aëra.*

1 ET conuersus sum, & leuaui oculos
A meos: & vidi, & ecce volumen vo-
2 lans. * Et dixit ad me: Quid tu vides? Et
B dixi: Ego video volumen volans: longi-
tudo eius viginti cubitorū, & latitudo
3 eius decem cubitorum. * Et dixit ad me:
Hæc est maledictio, quæ egreditur su-
per faciē omnis terræ: quia omnis fur,
sicut ibi scriptū est, iudicabitur: & om-
nis iurans, ex hoc similiter iudicabitur:
4 * Educam illud, dicit Dñs exercituum:

&

& veniet ad domum furis,& ad domum
iurantis in nomine meo mendaciter:& C
cōmorabitur in medio domus eius, &
cōsumet eā,& ligna eius:& lapides eius.
* Et egressus est angelus, qui loqueba- 5
tur in me: & dixit ad me. Leua oculos
tuos,& vide quid est hoc,quod egredi-
tur.* Et dixi:Quidnā est? Et ait:Hæc est 6
amphora egrediens. Et dixit: Hæc est
oculus eorū in vniuersa terra.* Et ecce 7
talentū plūbi portabatur,& ecce mulier
vna sedēs in medio amphoræ.*Et dixit: 8
Hæc est impietas. Et proiecit eam in
medio amphoræ,& misit massam plum-
beā in os eius.* Et leuaui oculos meos, 9
& vidi:& ecce duæ mulieres egrediētes, D
& Spiritus in alis earū,& habebant alas
quasi alas milui:& leuauerūt amphorā
inter terrā & cælum.*Et dixi ad angelū, 10
qui loquebatur in me:Quò istæ deferūt
amphorā?* Et dixit ad me:Vt ædificetur 11
ei domus in terra Sennaar: & stabilia-
tur, & ponatur ibi super basem suam.

CAPVT VI.

Quatuor quadrigæ visæ de medio duorum montium æreorum, quatuor venti sunt egredientes in terram: de coronis in capite Iesu sacerdotis imponendis: de viro,cuius nomen Oriens,qui templum ædificabit Domino, dominabitur in solio suo.

ET conuersus sum, & leuaui oculos 1
meos, & vidi: & ecce quatuor qua- A
drigæ egrediētes de medio duorū mon-
tium:& mōtes, mōtes ærei.* In quadri- 2
ga prima equi rufi,& in quadriga secū-
da equi nigri,* & in quadriga tertia equi 3
albi,& in quadriga quarta equi varij,&
fortes.*Et respondi,& dixi ad angelum, 4
qui loquebatur in me: Quid sunt hæc,
dñe mi?* Et respondit angelus,& ait ad 5
me: Isti sunt quatuor venti cœli, qui B
egrediuntur, vt stent corā Dominatore
omnis terræ.* In qua erant equi nigri, 6
egrediebātur in terrā Aquilonis:& albi
egressi sunt post eos:& varij egressi sunt
ad terram Austri.*Qui autē erant robu- 7
stissimi, exierunt, & quærebant ire, &
discurrere per omnem terram.Et dixit:
Ite perambulate terrā: & perambulaue-
runt terram.*Et vocauit me, & locutus 8
est ad me, dicens.Ecce qui egrediuntur
in terrā Aquilonis,requiescere fecerunt
spiritum meum in terra Aquilonis.* Et 9
factum est verbum Dñi ad me, dicens:
*Sume à transmigratione, & Holdai, & 10
à Tobia,& ab Idaia, & venies tu in die
illa,& intrabis domū Iosiæ,filij Sopho-
niæ, qui venerunt de Babylone.* Et su- 11
mes aurū & argentū:& facies coronas,
& pones in capite Iesu filij Iosedec sa-
cerdotis magni, * & loqueris ad eum, 12
dicens:Hæc ait Dñs exercituum, dicēs:
||Luc. 1.g.78 ||ECCE VIR ORIENS NOMEN EIVS:
& subter eum orietur,& ædificabit tem-
13 plū Dño.* Et ipse extruet templū Dño:
D & ipse portabit gloriam, & sedebit, &
dominabitur super solio suo: & erit sa-
cerdos super solio suo,& consilium pa-
14 cis erit inter illos duos. * Et coronæ
erunt Helem,& Tobiæ,& Idaiæ,& Hem,
filio Sophoniæ, memoriale in templo
15 Dñi. * Et qui procul sunt, venient, &
ædificabunt in templo Domini:& sciē-
tis quia Dominus exercituum misit me
ad vos. Erit autem hoc, si auditu au-
dieritis vocem Domini Dei vestri.

CAPVT VII.

Ieiunia quibus Iudæi per 70. annos captiuitatis ieiunauerunt, non placebant Domino, quia in iniquitatibus suis permanebant: proinde hortatur eos ad resipiscentiam, nam quia prophetas olim non audierant,dispersit eos Dominus in gentes, terraque desolata facta est propter ipsorum iniquitates.

1 ET factum est in anno quarto Darij
A regis, factum est verbum Dñi. Ad
Zachariam, in quarta mensis noni, qui
2 est Casleu.*Et miserunt ad domum Dei,
Sarasar, & Rogommelech, & viri qui
erant cum eo, ad deprecandam faciem
3 Dñi:* vt dicerent sacerdotibus domus
Dñi exercituum, & prophetis loquen-
tes:Nunquid flendum est mihi in quin-
to mense, vel sanctificare me debeo,
4 sicut iam feci multis annis?* Et factum
est verbum Dñi exercituum ad me, di-
5 cens:* Loquere ad omnem populum
terræ,& ad sacerdotes, dicens: || Cùm || Isa. 58. b. 5.
B ieiunaretis, & plangeretis in quinto &
septimo per hos septuaginta annos:
6 nunquid ieiunium ieiunastis mihi, * &
cùm comedistis, & bibistis, numquid
non vobis comedistis, & vobismetipsis
7 bibistis? * Numquid non sunt verba;
C quæ locutus est Dñs in manu prophe-
tarum priorum, cùm adhuc Ierusalem
habitaretur, & esset opulenta, ipsa &
vrbes in circuitū eius,& ad Austrum,&
8 in campestribus habitaretur?*Et factum
est verbum Dñi ad Zachariam, dicens:
9* Hæc ait Dñs exercituum, dicens. Iu-
dicium verum iudicate, & misericor-
diam & miserationes facite, vnusquis-
10 que cum fratre suo.*|| Et viduam,& pu- || Exo. 22. d. 22.
pillum, & aduenam,& pauperem noli-
te calumniari: & malum vir fratri suo
11 non cogitet in corde suo. * Et nolue- Isa. 1. f. 23.
runt attendere, & auerterunt scapulam Ier. 5. g. 28.
recedentē, & aures suas aggrauauerunt
12 ne audirent.* Et cor suum posuerunt vt
adamantem, ne audirent legem, & ver-
ba quæ misit Dñs exercituum in spiritu
suo per manum prophetarum priorum:
& facta est indignatio magna à Dño
13 exercituum.*Et factum est sicut locutus
est, & non audierunt: sic clamabunt,
& non exaudiam, dicit Dominus exer-
14 cituum. * Et dispersi eos per omnia re-

gna, quæ nesçiunt : & terra desolata est
ab eis, eò quòd non esset transiens &
reuertens : & posuerunt terram deside-
rabilem in desertum.

CAPVT VIII.

Sicut Dominus propter peccata populi
sui afflixit eum, & desolatã facit Ieru-
salem; sic nunc facit illam plurimum
habitari, omniáque dabit prospera,
modo ei seruiant: quibus adiungentur
& aliæ gentes: de fimbria Iudæi à de-
cem viris ethnicis apprehensa.

ET factum est verbũ Dñi exercituum, 1
dicens, * Hæc dicit Dñs exercituum: 2
Zelatus sum Sion zelo magno, & indi- A
gnatione magna zelatus sum eam. * Hæc
dicit Dñs exercituum: Reuersus sum ad 3
Sion, & habitabo in medio Ierusalem:
& vocabitur Ierusalem Ciuitas verita-
tis, & Mons Dñi exercituũ mons sancti-
ficat°. * Hæc dicit Dñs exercituũ: Adhuc 4
habitabũt senes, & anus in plateis Ieru-
salem: & viri baculus in manu eius præ
multitudine dierum. * Et plateæ ciuita- 5
tis complebuntur infantibus, & puellis
ludentibus in plateis eius. * Hæc dicit 6
Dñs exercituum: Si videbitur difficile in
oculis reliquiarum populi huius in die-
bus illis, numquid in oculis meis diffi-
cile erit, dicit Dñs exercituum? Hæc di- 7
cit Dñs exercituum: Ecce ego saluabo
populum meum de terra Orientis, & de
terra Occasus solis. * Et adducam eos, & 8
habitabunt in medio Ierusalem: & erũt B
mihi in populum, & ego ero eis in Deũ,
in veritate, & in iustitia. * Hæc dicit Dñs 9
exercituum: Confortentur manus ve-
stræ, qui auditis in his diebus sermones
istos per os prophetarum, in die qua
fundata est domus Dñi exercituum, vt
templum ædificaretur. * Si quidem ante 10
dies illos merces hominum non erat,
nec merces iumentorum erat; neque in-
troeunti, neque exeũti erat pax præ tri-
bulatione: & dimisi omnes homines,
vnumquemque contra proximum suũ.
* Nunc autẽ non iuxta dies priores ego 11
faciam reliquiis populi huius, dicit Dñs
exercituum, * sed semẽ pacis erit: vinea 12
dabit fructum suum, & terra dabit ger-
men suũ, & cœli dabunt rorem suum: &
possidere faciam reliquias populi hu-
ius vniuersa hæc. * Et erit, sicut eratis 13
maledictio Gentibus, domus Iuda, & C
domus Israël: sic saluabo vos, & eritis
benedictio: nolite timere, confortentur
manus vestræ. * Quia hæc dicit Dominus 14
exercituũ: Sicut cogitaui vt affligerem
vos, cùm ad iracundiam prouocassent
patres vestri me, dicit Dñs, * & non sum 15
misertus: sic conuersus cogitaui in die-
bus istis vt benefaciam domui Iuda, &
||Eph. Ierusalẽ: nolite timere. * Hæc sunt ergo 16
4. verba, quæ facietis. || Loquimini verita-
c.25. tem vnusquisq; cũ proximo suo: verita-
tem & iudicium pacis iudicate in por-
17 tis vestris. * Et vnusquisq; malum contra
amicum suum ne cogitetis in cordibus
vestris: & iuramentum mendax ne dili-
gatis: omnia enim hæc sũt, quæ odi, di-
18 cit Dñs. * Et factum est verbum Domini
19 exercituum ad me, dicens: * Hæc dicit
D Dñs exercituum: Ieiunium quarti, & ie-
iunium quinti, & ieiunium septimi, &
ieiuniũ decimi erit domui Iuda in gau-
diũ, & lætitiam, & in solemnitates præ-
claras: veritatem tantùm, & pacem di-
20 ligite. * Hæc dicit Dñs exercituum: Vs-
quequò veniant populi, & habitent in
21 ciuitatibus multis, * & vadãt habitato-
res, vnus ad alterum, dicentes: Eamus, &
deprecemur faciem Dñi, & quæramus
22 Dñm exercituum vadam etiam ego. * Et
venient populi multi, & gentes robu-
stæ ad quærendum Dominnm exerci-
tuum in Ierusalem, & deprecandam fa-
23 ciem Domini. * Hæc dicit Dominus
exercituum: In diebus illis, in quibus
apprehendent decem homines ex om-
nibus linguis Gentium, & apprehen-
dent fimbriam viri Iudæi, dicentes: Ibi-
mus vobiscum: audiuimus enim quo-
niam Deus vobiscum est.

CAP. IX.

Vaticinatur aduersus ciuitates Syriæ,
& superbos Philisthæos: rex Christus ven-
turus est ad Sion insidens pullo asini,
& ablato bello imperabit mundo in ma-
gna pace; qui etiam emisit vinctos de
lacu in sanguine testamenti sui: omnia
dicuntur futura populo Dei prospera,
quoniam ipse eum proteget.

1 ONus verbi Dñi in terra Hadrach,
A & Damasci requiei eius: quia Do-
mini est oculus hominis, & omnium
2 tributum Israël. * Emath quoque in
terminis eius, & Tyrus, & Sidon: as-
sumpserunt quippe sibi sapientiam val-
3 de. * Et ædificauit Tyrus munitionem
suam, & coaceruauit argentum quasi
humum, & aurum vt lutum platearum:
4 * Ecce Dñs possidebit eam, & percutiet
in mari fortitudinem eius, & hæc igni
5 deuorabitur. * Videbit Ascalon, & time-
bit; & Gaza, & dolebit nimis; & Acca-
ron, quoniam confusa est spes eius: &
peribit rex de Gaza, & Ascalon non ha-
6 bitabitur. * Et sedebit separator in Azo-
to, & disperdam superbiam Philisthi-
7 norum. * Et auferam sanguinem eius de
B ore eius, & abominationes eius de me-
dio dentium eius, & relinquetur etiam
ipse Deo nostro, & erit quasi dux in Iu-
8 da, & Accaron quasi Iebusæus. * Et cir-
cumdabo domum meam ex his, qui mi-
litant mihi euntes & reuertẽtes, & non ||Isai.
transibit super eos vltrà exactor: quia 62.
9 nunc vidi in oculis meis. * || Exulta satis d.11.
filia Sion, iubila filia Ierusalem: ECCE Matt.
REX TVVS veniet tibi iustus, & sal- 21.a.5
uator

uator : ipse pauper, & ascendens super
asinam, & super pullum filium asinæ.
* Et disperdam quadrigam ex Ephraim, 10
& equum de Ierusalem, & dissipabitur C
arcus belli : & loquetur pacem Genti-
bus, & potestas eius à mari vsque ad
mare, & à fluminibus vsque ad fines
terræ. * Tu quoque in sanguine testa- 11
menti tui emisisti vinctos tuos de lacu,
in quo non est aqua.* Conuertimini ad 12
munitionem vincti spei, hodie quoque
annuntians duplicia reddam tibi.* Quo- 13
niam extendi mihi Iudam quasi arcum,
impleui Ephraim : & suscitabo filios
tuos Sion super filios tuos Græcia : &
ponã te quasi gladium fortium.* Et Dñs 14
Deus super eos videbitur ; & exibit vt D
fulgur iaculũ eius: & Dñs Deus in tuba
canet, & vadet in turbine Austri. * Dñs 15
exercituũ proteget eos:& deuorabũt,
& subiicient lapidibus fundæ,& biben-
tes inebriabuntur quasi à vino,& reple-
bũtur vt phialæ,& quasi cornua altaris.
* Et saluabit eos Dñs Deus eorũ in die 16
illa,vt gregem populi sui, quia lapides
sancti eleuabuntur super terram eius,
* Quid enim bonum eius est, & quid 17
pulchrum eius, nisi frumentum electo-
rum, & vinum germinans virgines?

CAP. X.

Solus Dominus potest petita præstare, qui confortabit Iudaos : & misertus ipsorum congregabit eos de variis locis captiuitatis in terram pristinam, humiliatis ipsorum inimicis.

Petite à Dño pluuiam in tempore se- 1
rotino,& Dñs faciet niues,& pluuiã A
imbris dabit eis, singulis herbã in agro.
* Quia simulachra locuta sunt inutile, 2
& diuini viderunt mendacium,& som-
niatores locuti sunt frustra:vanè cõso-
labãtur:idcirco abducti sunt quasi grex:
affligentur,quia non est eis pastor.* Su- 3
per pastores iratus est furor meus, &
super hircos visitabo : quia visitauit
Dñs exercituum gregem suum, domum
Iuda, & posuit eos quasi equum gloriæ B
suæ in bello.* Ex ipso angulus, ex ipso 4
paxillus, ex ipso arcus prælij, ex ipso
egredietur omnis exactor simul. * Et 5
erunt quasi fortes conculcantes lutum
viarũ in prælio : & bellabunt,quia Dñs
cum eis, & confundentur ascensores
equorum.* Et confortabo domũ Iuda,& 6
domum Ioseph saluabo : & conuertam
eos, quia miserebor eorum.& erunt si-
cut fuerunt quando non proieceram
eos : ego enim Dñs Deus eorũ,& exau-
diã eos.* Et erunt quasi fortes Ephraim, 7
& lætabitur cor eorum quasi à vino:&
filij eorum videbunt, & lætabuntur, &
exultabit cor eorum in Dño.* Sibilabo 8
eis, & congregabo illos, quia redemi
eos:& multiplicabo eos sicut antè fue-
rant multiplicati. * Et seminabo eos in 8
populis, & de longè recordabuntur
mei : & viuent cum filiis suis, & reuer-
10 tentur.* Et reducam eos de Terra Ægy-
D pti,& de Assyriis congregabo eos, & ad
Terram Galaad & Libani adducam eos,
11 & non inuenietur eis locus : * & transi-
bit in maris freto, & percutiet in mari
fluctus,& confundentur omnia profun-
da fluminis, & humiliabitur superbia
12 Assur, & sceptrum Ægypti recedet.
*Confortabo eos in Domino, & in no-
mine eius ambulabunt, dicit Dominus.

CAP. XI.

Iubet Dominus pasci pecora occisionis, quibus non parcet, quia pastores eorum non parcebant eis : de duabus virgis tandem abscißis, & tribus pastoribus vno mense succißis: de appensa mercede triginta argenteorum proiectorum ad statuarium: de alio malo pastore à Domino suscitando.

1 Aperi Libane portas tuas, & come-
2 dat ignis cedros tuas.* Vlula abies,
A quia cecidit cedrus,quoniam magnifici
vastati sũt:vlulate quercus Basan, quo-
3 niam succisus est saltus munitus.* Vox
vlulatus pastorum, quia vastata est ma-
gnificentia eorum : vox rugitus leonũ,
quoniam vastata est superbia Iordanis.
4 * Hæc dicit Dñs Deus meus:Pasce peco-
5 ra occisionis,* quæ qui possederant,oc-
cidebant,& non dolebant, & vẽdebant
ea,dicentes:Benedictus Dñs, diuites fa-
cti sumus : & pastores eorũ non parce-
6 bãt eis.* Et ego non parcam vltrà super
habitantes terram,dicit Dñs : ecce ego
B tradam homines,vnumquemque in ma-
nu proximi sui, & in manu regis sui:&
concident terram : & non eruã de ma-
7 nu eorum.* Et pascam pecus occisionis
propter hoc, ô pauperes gregis : Et as-
sũpsi mihi duas virgas, vnã vocaui De-
corẽ, & alterã vocaui Funiculũ:& paui
8 gregẽ.* Et succidi tres pastores in men-
se vno.& cõtracta est anima mea in eis:
siquidẽ & anima eorum variauit in me.
9 * Et dixi:Non pascã vos:quod moritur,
moriatur : & quod succiditur,succida-
tur:& reliqui deuorent vnusquisq; car-
10 nẽ proximi sui.* Et tuli virgã meã,quæ
C vocabatur Decus;& abscidi eam,vt irri-
tum facerem fœdus meũ, quod percussi
11 cum omnibus populis.* Et in irritũ de-
ductum est in die illa : & cognouerunt
sic pauperes gregis,qui custodiũt mihi,
12 quia verbum Dñi est.* Et dixi ad eos:Si
bonũ est in oculis vestris, afferte mer-
cedẽ meam;& si non,quiescite. || Et ap- ||Mat.
penderũt mercedẽ meam triginta ar- 27. b.
13 genteos.* Et dixit Dñs ad me : Proiice 9.
illud ad statuarium, decorum pretium,
quo appretiatus sum ab eis. Et tuli tri-
14 ginta argẽteos,& proieci illos in domũ
Dñi ad statuarium.* Et præcidi virgam
meam secundam,quæ appellabatur Fu-
nicu

niculus, vt dissoluerem germanitatem
inter Iudam, & Israël. * Et dixit Dñs ad 15
me: Adhuc sume tibi vasa pastoris stulti.
* Quia ecce ego suscitabo pastorem in 16
terra, qui derelicta non visitabit, disper-
sũ non quæret, & contritũ non sanabit,
& id quod stat, non enutriet, & carnes
pinguiũ comedet, & vngulas eorum dis-
soluet. * O pastor, & idolũ, derelinquens 17
gregẽ: gladius super brachium eius, &
super oculum dextrum eius: brachium
eius ariditate siccabitur & oculus dex-
ter eius tenebrescens obscurabitur.

CAP. XII.

Iuda & Ierusalem à variis regnis affligentur, sed rursum reducti filij Israel in terram suam superiores erunt his qui se afflixerant: effusóque à Domino spiritu gratiæ super habitatores Ierusalem, aspicient ad eum quem confixerunt, & super eum dolebunt, plangentes, singulæ familiæ seorsum.

ONus verbi Dñi super Israël, dicit 1
Dñs extẽdens cœlũ, & fundãs ter- A
rã, & fingẽs spiritus hominis in eo: * Ec- 2
ce ego ponã Ierusalẽ superliminare cra-
pulæ omnibus populis in circuitu, sed
& Iuda erit in obsidione cõtra Ierusa-
lẽ. * Et erit: In die illa ponã Ierusalem 3
lapidem oneris cunctis populis: omnes
qui leuabunt eã, concisione lacerabun-
tur: & colligẽtur aduersus eã omnia re-
gna terræ. * In die illa dicit Dñs, percu- 4
tiã omnẽ equum in stuporẽ, & ascenso-
rẽ eius in amentiã: & super domũ Iuda B
aperiam oculos meos, & omnẽ equum
populorum percutiã cæcitate. * Et dicẽt 5
duces Iuda in corde suo: Confortentur
mihi habitatores Ierusalẽ in Dño exer-
cituum Deo eorum. * In die illa ponam 6
duces Iuda sicut caminũ ignis in lignis,
& sicut facẽ ignis in fœno: & deuora-
bunt ad dexterã, & ad sinistram omnes
populos in circuitu: & habitabitur Ieru-
salẽ rursus in loco suo in Ierusalẽ. * Et 7
saluabit Dñs tabernacula Iuda, sicut in
principio: vt non magnificè glorietur C
domus Dauid, & gloria habitãtium Ie- 8
rusalẽ contra Iudã. * In die illa prote-
gẽt Dñs habitatores Ierusalem, & erit
qui offẽderit ex eis in die illa, quasi Da-
uid, & dom9 Dauid quasi Dei, sicut An-
gelus Dñi in conspectu eorum. * Et erit 9
in die illa: quærã cõterere omnes Gẽtes,
quæ veniunt contra Ierusalẽ. * Et effun- 10
dã super domum Dauid, & super habi-
tatores Ierusalẽ spiritum gratiæ, & pre-
||Ioan. cũm, || & aspicient ad me, quem confixe-
19. rũt: & plãgent eum planctu quasi super
c.37. vnigenitum, & dolebunt super eum, vt
doleri solet in morte primogeniti: * In 11
die illa magnus erit planctus in Ierusa-
||2 Par lẽ, || sicut plãctus Adadremon in campo
35. Mageddon. * Et planget terra: familiæ 12
d.22. & familiæ seorsum: familiæ domus Da-
uid seorsum, & mulieres eorum seor-
13 sum: * familiæ domus Nathan seorsum,
& mulieres eorum seorsum: familiæ
domus Leui seorsum, & mulieres eo-
rum seorsum: familiæ Semæi seorsum, &
14 mulieres eorum seorsum. * Omnes fa-
miliæ reliquiæ, familiæ, & familię seor-
sum, & mulieres eorum seorsum.

CAP. XIII.

Cùm fuerit fons patens domui Dauid in ablutionem peccatoris, tollentur idola, & pseudoprophetæ à sibi charissimis lapidabuntur: quæ sint plagæ in medio manuum: percutiendus pastor, & oues dispergendæ: duæ partes hominum dispergentur in omni terra, & tertia per ignem probabitur.

1 IN die illa erit fons patẽs domui Da-
A uid, & habitantibus Ierusalem in ab-
2 lutionẽ peccatoris & menstruatæ. * || Et ||Ezec.
erit in die illa, dicit Dñs exercituum: 30.
Disperdam nomina idolorum de terra, d.13.
& non memorabuntur vltrà, & pseudo-
prophetas, & spirituum immundum au-
3 feram de terra. * Et erit, cùm propheta-
uerit quispiam vltrà, dicent ei pater
B eius, & mater eius, qui genuerunt eum:
Non viues: quia mendacium locutus es
in nomine Dñi, & configent eum pater
eius & mater eius, genitores eius, cùm
4 prophetauerit. * Et erit: In die illa con-
fundentur prophetæ, vnusquisque ex
visione sua cũ prophetauerit: nec ope-
rientur pallio saccino vt mentiantur:
5 * sed dicet: Non sum propheta, homo
C agricola ego sum: quoniam Adam
exemplum meum ab adolescentia mea.
6 * Et dicetur ei: Quid sunt plagæ istæ in
medio manuum tuarum? Et dicet: his
7 plagatus sum in domo eorum, qui dili-
gebant me. * Framea suscitare super pa-
storem meum, & super virum cohæren-
tem mihi, dicit Dñs exercituum: || per- ||Marc
cute pastorem, & dispergentur oues: & 26.
conuertam manum meam ad paruulos. c.31.
8 * Et erunt in omni terra, dicit Dñs: par- ||Mar.
D tes duæ in ea dispergentur, & deficient; 14.
& tertia pars relinquetur in ea. * Et du- c.27.
9 cam tertiam partem per ignem, & vram
eos sicut vritur argentum: & probabo
eos sicut probatur aurum. Ipse vocabit
nomen meum, & ego exaudiam eum.
Dicam: Populus meus es; & ipse di-
cit: Dominus Deus meus.

CAPVT XIV.

Postquam Ierusalem passa fuerit captiuitatem aliásque afflictiones à Gentibus, erit dies nota Domino, cum exibũt aquæ viuæ de Ierusalem & filij Israël reuertentur, habitaturi securè in Ierusalem: percutietque Dominus plaga Gentes quæ pugnauerunt ad rursus Ierusalem, & harum reliquiæ ascendent, vt adorẽt Dominum in Ierusalem, sanctúmq; erit quod est super frænum equi.

ECce venient dies Domini, & diui- 1
dentur spolia tua in medio tui. *Et 2
congregabo omnes Gentes ad Ierusa- A
lem in prælium, & capietur ciuitas, &
vastabūtur & domus, mulieres violabū-
tur: & egredietur media pars ciuitatis
in captiuitatem, & reliquum populi
non auferetur ex vrbe. *Et egredietur 3
Dominus, & præliabitur contra Gentes
illas, sicut præliatus est in die certa-
minis. *Et stabunt pedes eius in die il- 4
la super Montem Oliuarum, qui est cō-
tra Ierusalem ad Orientem: & scindetur
mons Oliuarum ex media parte sui ad
Orientem, & ad Occidentem, prærupto
grādi valde; & separabitur mediū mō-
tis ad Aquilonem, & mediū eius ad Me-
ridiem. *Et fugietis ad vallem montium 5
eorum, quoniā coniūgetur vallis mon-
Amos tium vsq; ad proximū: & fugietis || sicut
1.4.1. fugistis à facie terræ motus in diebus B
Oziæ regis Iuda: & veniet Dñs Deus
meus, omnésque sancti cum eo. *Et erit 6
in die illa: Non erit lux, sed frigus &
gelu. *Et erit dies vna, quæ nota est Dño 7
non dies, neq; nox: & in tēpore vesperi
erit lux. *Et erit in die illa. Exibunt 8
aquæ viuæ de Ierusalē, medium earum
ad mare Orientale, & mediū earum ad
mare nouissimū in æstate, & in hieme
erunt. *Et erit Dñs rex super omnē ter- 9
rā: in die illa erit Dñs vnus, & erit no-
men eius vnum. *Et reuertetur omnis 10
terra vsq; ad desertum, de colle Rēmon
ad Austrum Ierusalē: & exaltabitur, &
habitabit in loco suo, à porta Benjamin
vsq; ad locum portæ prioris, & vsq; ad
portam angulorum: & à turre Hananeel
vsq; ad torcularia regis. *Et habitabunt 11
in ea, & anathema non erit amplius: sed C
sedebit Ierusalem secura. *Et hæc erit 12
plaga, qua percutiet Dñs omnes Gētes,
quæ pugnauerunt aduersus Ierusalem:
tabescet caro vniuscuiusq; stantis super
pedes suos, & oculi eius cōtabescent in
foraminibus suis & lingua eorū conta-
bescet in ore suo. *In die illa erit tu- 13
multus Dñi magnus in eis: & apprehen-
det vir manum proximi sui, & consere-
tur manus eius super manum proximi
sui. *Sed & Iudas pugnabit aduersus 14
Ierusalem; & congregabuntur diuitiæ
omnium Gentium in circuitu aurum, &
argentum, & vestes multæ satis. *Et sic 15
erit ruina equi, & muli, & cameli, &
asini, & omnium iumētorum, quæ fue-
rint in castris illis, sicut ruina hæc. *Et 16
omnes qui reliqui fuerint de vniuersis
Gentibus, quæ venerunt contra Ierusa-
lem, ascendent ab anno in annum, vt
adorent Regem, Dñm exercituum, &
celebrēt festiuitatem tabernaculorum. D
*Et erit: qui non ascenderit de fami- 17
liis terræ ad Ierusalem, vt adoret Re-
gem, Dñm exercituum, non erit su-
18 per eos imber. *Quòd & si familia Æ-
gypti non ascenderit, & non venerit:
nec super eos erit, sed erit ruina, qua
percutiet Dominus omnes Gentes, quæ
non ascenderint ad celebrandam festi-
19 uitatem tabernaculorum, *Hoc erit
peccatum Ægypti, & hoc peccatum
omnium Gentium quæ non ascenderint
ad celebrandam festiuitatem taberna-
20 culorum. *In die illa erit quod super
frenum equi est, sanctum Domino, &
erunt lebetes in domo Domini quasi
21 phialæ coram altari. *Et erit omnis le-
bes in Ierusalem, & in Iuda sanctifica-
tus Dño exercituum: & venient omnes
immolantes, & sument ex eis, & co-
quent in eis: & non erit mercator vltrà
in domo Dñi exercituum in die illo.

PROPHETIA MALACHIÆ.

CAPVT PRIMVM.

Prophetia Malachiæ ad Israël, quem Dominus arguit ingratitudinis, quod non agnoscebat se in Iacob vnde descenderat, dilectum, reiecto Esau cum populo suo: ideo conqueritur se ab Israël non honorari neque timeri, quodque sacerdotes despiciant nomen Domini, quorum reiicit sacrificia, gratam habens oblationem mundam quæ in omni loco ei offertur.

1 ONus verbi Dñi ad Israël in ma-
2 nu Malachiæ. *Dilexi vos, dicit
A Dñs, & dixistis: In quo dilexi-
sti nos: Nónne frater erat Esau
3 Iacob, dicit Dñs, & || dilexi Iacob. *Esau || Rom.
autem odio habui? & posui montes 9.c.13
eius in solitudinem, & hæreditatē eius
4 in dracones deserti. *Quòd si dixerit
Idumæa: Destructi sumus, sed reuerten-
tes ædificabimus quæ destructa sunt:
Hæc dicit Dominus exercituum: Isti
ædificabunt, & ego destruam: & voca-
buntur termini impietatis, & populus,
cui iratus est Dominus vsque in æter-
5 num. *Et oculi vestri videbunt: & vos
B dicetis: Magnificetur Dominus super
6 terminum Israël: *Filius honorat pa-
trem, & seruus dominum suum: si er-
go Pater ego sum, vbi est honor meus?
& si Dominus ego sum, vbi est timor
meus? dicit Dominus exercituum ad
vos, ô sacerdotes, qui despicitis nomen
meum, & dixistis: In quo despeximus
7 nomen tuum? *Offertis super altare
meum panem pollutum, & dicitis: In
quo polluimus te? in eo quod dicitis:
8 Mensa Domini despecta est. *Si offera-
tis cæcum ad immolandum, nónne ma-
lum est? & si offeratis claudum, & lan-
guidum

guidum, nónne malum est? offer illud
duci tuo, si placuerit ei, aut si susceperit faciem tuam, dicit Dñs exercituum.
9 * Et nunc deprecamini vultum Dei vt
misereatur vestri (de manu enim vestra
factum est hoc) si quomodo suscipiat
facies vestras, dicit Dñs exercituum. * 10
Quis est in vobis, qui claudat ostia, &
incendat altare meum gratuitò? non est
mihi voluntas in vobis, dicit Dñs exercituũ: & munus non suscipiam de manu
||Psal. 112. a. 3. vestra. * || Ab ortu enim solis vsque ad 11
occasum, magnum est nomen meum in
Gentibus & in omni loco sacrificatur,
& offertur nomini meo oblatio mũda:
quia magnum est nomen meum in Gentibus, dicit Dominus exercituum. * Et 12
D vos polluistis illud in eo quod dicitis:
Mensa Dñi contaminata est: & quod superponitur, contẽptibile est, cum igne,
qui illud deuorat. * Et dixistis: Ecce de 13
labore, & exufflastis illud, dicit Dñs
exercituũ, & intulistis de rapinis claudum & languidum, & intulistis munus:
numquid suscipiã illud de manu vestra
dicit Dñs? * Maledictus dolosus, qui ha- 14
bet in grege suo masculum & votum faciens, immolat debile Dño: quia Rex
magnus ego, dicit Dñs exercituum, &
nomen meum horribile in Gentibus.

CAPVT II.

Comminatur Dominus se maledicturum benedictionibus sacerdotum, nisi resipiscant: ipsius enim legem contemnunt, irritum facientes pactum Leui, qui hic laudatur: transgressus est & Iuda ducens alienigenas, quapropter non respiciet deinceps Dominus ad sacrificium eorum: de vxore diligenda, seu dimittenda: laborare fecerunt Dominum in sermonibus suis.

||Leui. 26. b. 14. Deut. 28. b. 15. ET nunc ad vos mãdatum hoc, ô sa-
1 cerdotes. * ||Si nolueritis audire & si
2 nolueritis ponere super cor, vt detis
A gloriã nomini meo, ait Dñs exercituũ:
mittam in vos egestatẽ, & maledicã benedictionibus vestris, & maledicã illis:
quoniam non posuistis super cor. * Ecce
3 ego proiiciã vobis brachiũ & dispergã
super vultũ vestrũ stercus solẽnitatum
vestrarũ, & assumet vos secum. * Et scietis quia misi ad vos mandatum istud, vt
4 esset pactum meum cũ Leui, dicit Dñs
exercituũ. * Pactum meum fuit cum eo
5 vitæ, & pacis: & dedi ei timorem, & timuit me, & à facie nominis mei pauebat. * Lex veritatis fuit in ore eius, &
6 iniquitas non est inuẽta in labiis eius:
B in pace & in æquitate ambulauit mecũ,
& multos auertit ab iniquitate: * Labia
7 enim sacerdotis custodiẽt scientiam, &
legem requirent ex ore eius: quia angelus Dñi exercituũ est. * Vos autẽ recessistis de via, & scandalizastis plurimos 8
in lege: irritum fecistis pactũ Leui, dicit

9 Dñs exercituum. * Propter quod & ego
dedi vos contẽptibiles, & humiles omnibus populis, sicut non seruastis vias
10 meas, & accepistis faciem in lege. * ||Nũquid non pater vnus omniũ nostrum? ||Mal. 23. a. Ephe. 4. b.
numquid non Deus vnus creauit nos?
quare ergo despicit vnusquisque nostrũm fratrẽ suũ, violans pactũ patrum
11 nostrorum? * Transgressus est Iuda, &
C abominatio facta est in Israël, & in Ierusalẽ: quia contaminauit Iudas sanctificationem Dñi, quam dilexit, & habuit
12 filiam Dei alieni. * Disperdet Dñs virum
qui fecerit hoc, magistrũ, & discipulum
de tabernaculis Iacob, & offerẽtem mu-
13 nus Dño exercituũ. * Et hoc rursum fecistis, operiebatis lacrymis altare Dñi,
fletu, & mugitu, ita vt non respiciam
vltrà ad sacrificiũ, nec accipiã placabile
14 quid de manu vestra. * Et dixistis: Quam
ob causã? quia Dñs testificatus est inter
te, & vxorem pubertatis tuæ, quã tu despexisti: & hæc particeps tua, & vxor
15 fœderis tui. * Nónne vnus fecit, & resi-
D duum spiritus eius est? Et quid vnus
quærit, nisi semen Dei? Custodite ergo
spiritũ vestrum, & vxorem adolescẽtiæ
16 tuæ noli despicere. * Cùm odio habueris, dimitte, dicit Dñs Deus Israël: operiet autem iniquitas vestimentum eius,
dicit Dñs exercituũ, custodite spiritum
17 vestrum, & nolite despicere. * Laborare
fecistis Dñm in sermonibus vestris, &
dixistis: In quo eum fecimus laborare?
In eo quod dicitis: Omnis qui facit malũ, bonus est in conspectu Dñi, & tales
ei placẽt, aut certè vbi est Deus iudicii.

CAP. III.

De præcursore Christi, & huius aduentu, ac futuro iudicio, qui purgatis filiis Leui gratum habebit sacrificium Iuda & Ierusalem: comminatur sceleratis grauem vltionem: quos tamen ad se reuocat plurima bona conuersis promittens: conqueritur de ingratitudine filiorum Israel, & quod ipsum in decimis suis configant, quodque dicant Deo non esse curæ suos cultores, cuius contrarium tandem experientur.

1 ECce ego mitto Angelũ meũ, & præ- Mat. 11. b.
A parabit viam ante faciem meam: Et Mar. 1. a.
statim veniet ad templum suum Dominator, quem vos quæritis: & Angelus Luc. b. 1. & 7. d.
testamenti, quem vos vultis. Ecce venit,
2 dicit Dñs exercituum: * Et quis poterit
cogitare diẽ aduentus eius & quis stabit ad videndum eum? Ipse enim quasi
ignis conflans, & quasi herba fullonum:
3 * & sedebit conflans, & emundans argentum: & purgabit filios Leui, & colabit eos quasi aurum, & quasi argentum,
& erunt Dño offerentes sacrificia in iustitia. * Et placebit Dño sacrificium Iu-
4 da, & Ierusalẽ sicut dies sæculi, & sicut
5 anni antiqui. * Et accedam ad vos in

iudicio, & ero testis velox maleficis, &
adulteris, & periuris, & qui calumnian- B
tur mercedē mercenarij, viduas & pu-
pillos, & opprimunt peregrinum, nec
timuerunt me, dicit Dñs exercituum.* 6
Ego enim Dñs, & non mutor, & vos filij
Iacob non estis consūpti. *A dieb⁹ enim 7
Zach. 1. a. 3. patrum vestrorū recessistis, à legitimis
meis, & non custodistis. || Reuertimini
ad me, & reuertar ad vos, dicit Dñs
exercituū. Et dixistis: in quo reuertemur?
* Si affiget homo Deum, quia vos confi- 8
gitis me? Et dixistis: in quo configimus
te? In decimis, & in primitiis. *Et in pe- 9
nuria vos maledicti estis, & me vos con-
figitis gens tota. *Inferte omnem deci- 10
mā in horreū, & sit cibus in domo mea C
& probate me super hoc, dicit Dñs, si
non aperuero vobis cataractas cæli, &
effudero vobis benedictionē vsque ad
abūdantiā, *& increpabo pro vobis de- 11
uorantē, & non corrūpet fructum terræ
vestræ: nec erit sterilis vinea in agro,
dicit Dñs exercituū. *Et beatos vos di- 12
cent omnes Gentes: eritis enim vos ter-
ra desiderabilis, dicit Dñs exercituum.* 13
Inualuerunt super me verba vestra; dicit
|| Iob. 2. b. 15 Dñs. * Et dixistis: Quid locuti sumus 14
contra te? Dixistis: || Vanus est, qui seruit
Deo: & quod emolumentū quia custodi-
uimus præcepta eius, & quia ambulaui- D
mus tristes coram Dño exercituū? *ergo 15
nūc beatos dicimus arrogantes: si quidē
ædificati sunt facientes impietatem; &
tentauerunt Deum, & salui facti sunt.* 16
Tunc locuti sunt timentes Dñm: vnus-
quisque cum proximo suo. Et attendit
Dñs, & audiuit: & scriptus est liber mo-
numenti coram eo timentibus Dñm, &
cogitantibus nomen eius. *Et erunt mi- 17
hi, ait Dñs exercituum, in die qua ego
facio, in peculium, & parcam eis, sicut
parcit vir filio suo seruienti sibi. * Et 18
conuertemini, & videbitis quid sit in-
ter iustum & impium: inter seruientem
Deo, & non seruientem ei.

C A P. IV.

*Dies Domini inflāmabit omnes facien-
tes impietatem, euulsa ipsorum radice,
orietur sol iustitia Deum timentibus,
qui calcabunt impios: iubet reminisci
legis Moysi: Elias antequam veniat
dies Domini mittendus prædicitur, qui
conuertat cor patrum ad filios.*

ECce enim dies veniet succēsa quasi 1
caminus: & erunt omnes superbi, & A
omnes facientes impietatem, stipula: &
inflammabit eos dies veniens, dicit Dñs
exercituum, quæ non derelinquet eis
Luc. 1. 78 radicem & germen. *|| Et orietur vobis 2
timentibus nomen meum Sol iustitiæ,
& sanitas in pennis eius & egrediemini
& salietis sicut vituli de armento. * Et 3
calcabitis impios, cùm fuerint cinis sub B
planta pedum vestrorum in die qua ego
4 facio, dicit Dñs exercituum. *|| Memen- || Exod. 20.
tote legis Moysi serui mei, quam man-
daui ei in Horeb ad omnem Israel, præ- Deut. 4. 5. 6.
5 cepta, & iudicia. *|| Ecce ego mittam vo-
bis Eliam prophetam antequam veniat || Mat. 17. b.
6 dies Dñi magnus, & horribilis. *Et con-
uertet cor patrum ad filios, & cor filio- 10.
rum ad patres eorum: ne fortè veniam, Marc. 9. b. 10
& percutiam terram anathemate. Luc. 1 b. 17.

LIBER PRIMVS MACHABÆORVM.

CAPVT PRIMVM.

Mortuo Alexandro Magno qui Darium percusserat, successit tandem in Græcia Antiochus illustris: sub quo scelerati quidam ex filiis Israel profanarunt Ierusalem: Antiochus autem, deuicto Ptolemæo rege Ægypti, inuasit Ierusalem: & ablatis omnibus vasis templi ac thesauris, fecit cædem magnam, vnde ortus est ingens planctus: simile fecit & princeps tributorum ab eo missus incensa Ierusalem plurimísque in captiuitatem ductis. Antiochus leges idololatria Iudæis statuit, ablatis cunctis diuini cultus cæremoniis, & ædificato idolo desolationis, renitentes miserè trucidans: cujus edicta plurimi impij secuti sunt, pij verò respuerunt, mortem potius subire parati.

1 ET factum est, postquā percus-
A sit Alexander Philippi Mace-
do, qui primus regnauit in
Græcia, egressus de terra Ce-
2 thim, Dariū regē Persarū: & Medorum: *
cōstituit prælia multa, & obtinuit om-
3 niū munitiones & interfecit reges ter-
ræ: & pertransiit vsque ad fines terræ: &
accepit spolia multitudinis Gentium: &
4 siluit terra in conspectu eius. *Et cōgre-
gauit virtutē & exercitū fortē nimis: &
5 exaltatū est, & eleuatū cor eius: *& ob-
tinuit regiones gentiū, & tyrānos: & facti
6 sunt illi in tributū. *Et post hæc decidit
in lectum, & cognouit quia moreretur.
7 *Et vocauit pueros suos nobiles, qui se-
cum erant nutriti à iuuentute: & diuisit
8 illis regnum suum, cùm adhuc viueret. *
Et regnauit Alexander annis duodecim
9 & mortuus est. * Et obtinuerunt pueri
eius regnum, vnusquisque in loco suo:
10 * & imposuerunt omnes sibi diademata
B post mortem eius, & filij eorū post eos
annis multis, & multiplicata sunt mala
11 in terra. * Et exiit ex eis radix pecca-
trix, Antiochus illustris, filius Antiochi
regis qui fuerat Romæ obses: & regna-
uit in anno centesimo trigesimo septi-
12 mo regni Græcorum. * In diebus illis
exierunt ex Israël filij iniqui, & suase-
runt

runt multis,dicentes : Eamus, & dispo-
namus testamentum cum Gentibus,quę
circa nos sunt : quia ex quo recessimus
ab eis, inuenerunt nos multa mala. *Et 13
bonus visus est sermo in oculis eorum.
* Et destinauerunt aliqui de populo , & 14
abierunt ad regē:& dedit illis potestatē
vt facerent iustitiā Gentiū. *Et ædifica- 15
uerunt gymnasium in Ierosolymis se-
cundùm leges Nationū:*& fecerunt sibi 16
præputia , & recesserunt à testamento
sancto, & iuncti sunt Nationibus,& ve-
nūdati sunt vt facerent malum. *Et pa- 17
ratū est regnum in conspectu Antiochi, C
& cœpit regnare in terra Ægypti,vt re-
gnaret super duo regna. *Et intrauit in 18
Ægyptū in multitudine graui, in curri-
bus,& elephātis, & equitibus,& copio-
sā nauiū multitudine:*& cōstituit bellū 19
aduersus Ptolomæum regem Ægypti,&
veritus est Ptolomæus à facie eius , &
fugit,& ceciderunt vulnerati multi.*Et 20
comprehēdit ciuitates munitas in terra
Ægypti : & accepit spolia terræ Ægyp-
ti. * Et conuertit Antiochus, postquam 21
percussit Ægyptū in centesimo & qua-
dragesimo tertio anno : & ascendit ad
Israel, *& ascendit Ierosolymā in mul- 22
titudine graui. * Et intrauit in sanctifi- 23
cationem cum superbia , & accepit al-
tare aureum , & candelabrum luminis,
& vniuersa vasa eius , & mensam pro-
positionis , & libatoria , & phialas , &
mortariola aurea,& velum,& coronas,
& ornamentum aureum : quod in facie
templi erat : & comminuit omnia. * Et 24
accepit argentū, & aurum, & vasa con-
cupiscibilia , & accepit thesauros oc-
cultos, quos inuenit : & sublatis omni-
bus abiit in terram suam.*Et fecit cædē 25
hominū, & locutus est in superbia ma- D
gna. * Et factus est planctus magnus in 26
Israël,& in omni loco eorum:*& inge- 27
muerunt principes,& seniores:virgines,
& iuuenes infirmati sunt : & speciositas
mulierum immutata est. *Omnis mari- 28
tus sumpsit lamentum: & quæ sedebant
in thoro maritali , lugebant : *& cōmo- 29
ta est terra super habitantes in ea , &
vniuersa domus Iacob induit confusio-
nem. *Et post duos annos dierum misit 30
Rex principem tributorum in ciuitates
Iuda,& venit Ierusalem cum turba ma-
gna. * Et locutus est ad eos verba paci- 31
fica in dolo:& crediderunt ei.*Et irruit 32
super ciuitatem repentè, & percussit eā
plaga magna , & perdidit populū multū
ex Israël. * Et accepit spolia ciuitatis : 3
& succendit eam igni, & destruxit do-
mos eius,& muros eius in circuitu:*& 34
captiuas duxerunt mulieres:& natos,&
pecora possederunt. * Et ædificauerunt 35
in ciuitatem Dauid muro magno & firmo
& turribus firmis,& facta est illis in ar-
cē:*& posuerunt illic gentē peccatricē, 36

E viros iniquos,& conualuerunt in ea:&
posuerunt arma,& escas , & congrega-
37 uerunt spolia Ierusalem;*& reposuerunt
illic : & facti sunt in laqueum ma-
38 gnum. * Et factum est hoc ad insidias
sanctificationi, & in diabolū malum in
39 Israël: * & effuderunt sanguinem inno-
centem per circuitum sanctificationis,
& contaminauerunt sanctificationem.
40 * Et fugerunt habitatores Ierusalē pro-
pter eos , & facta est habitatio extero-
rum , & facta est extera semini suo , &
41 nati eius reliquerunt eam. * Sanctifica-
tio eius desolata est sicut solitudo , |||| Tob
dies festi eius conuersi sunt in luctum, 2.a.6.
sabbata eius in opprobriū,honores eius Amos
42 in nihilum. * Secundùm gloriam eius 8.b.10
multiplicata est ignominia eius : & su-
blimitas eius conuersa est in luctum.
43 * Et scripsit rex Antiochus omni regno
suo,vt esset omnis populus vnus: & re-
44 linqueret vnusquisque legem suam.*Et
consenserunt omnes Gentes secundùm
45 verbum regis Antiochi: *& multi ex Is-
raël consenserunt seruituti eius , & sa-
crificauerunt idolis,& coinquinauerūt
46 sabbatum. * Et misit Rex libros per ma-
F nus nuntiorum in Ierusalem, & in om-
nes ciuitates Iuda:vt sequerentur leges
47 Gentium terræ , * & prohiberent holo-
causta, & sacrificia, & placationes fieri
48 in templo Dei, * & prohiberent cele-
49 brari sabbatum , & dies solemnes : * &
iussit coinquinari sancta , & sanctum
50 populum Israël.*Et iussit ædificari aras,
& templa, & idola, & immolari carnes
51 suillas,& pecora communia , *& relin-
quere filios suos incircumcisos,& coin-
quinari animas eorum in omnibus im-
mūdis,& abominationibus , ita vt obli-
uiscerentur legem, & immutarent om-
52 nes iustificationes Dei. * Et quicumque
non fecissent secundùm verbum regis
53 Antiochi, morerentur. *Secundùm om-
nia verba hæc scripsit omni regno suo:
& præposuit principes populo, qui hæc
54 fieri cogerent. *Et iusserunt ciuitatibus
55 Iuda sacrificare. * Et congregati sunt
multi de populo ad eos,qui dereligue-
rant legem Dñi: & fecerunt mala super
56 terram. * Et effugauerunt populū Israël
in abditis, & in abscōditis fugitiuorum
57 locis. * Die quintadecima mensis Cas-
G leu,quinto & quadragesimo & centesi-
mo anno , ædificauit Rex Antiochus
abominandum idolum desolationis su-
per altare Dei , & per vniuersas ciuita-
tes Iuda in circuitū ædificauerunt aras:
58 * & ante ianuas domorum, & in plateis
59 incendebant thura,& sacrificabant : * &
libros legis Dei combusserunt igni, scin-
60 dentes eos: * & apud quemcumque in-
ueniebātur libri testamenti Dñi,& qui-
cumque obseruabat legem Dñi , secun-
61 dùm edictum regis trucidabant eum.*In
virtute

virtute sua faciebāt hæc populo Israël,
qui inueniebatur in omni mēse & mēse
in ciuitatibus. * Et quinta & vigesima 62
die mensis sacrificabant super arā, quæ
erat contra altare. * Et mulieres, quæ 63
circūcidebant filios suos, trucidabantur
secūdùm iussum regis Antiochi,* & sus- 64
pendebāt pueros à ceruicibus per vni-
uersas domos eorum: & eos qui circūci-
derant illos, trucidabant. * Et multi de 65
populo Israel definierūt apud se, vt non
manducarent immunda; & elegerunt
magis mori quàm cibis coinquinari
immundis: * & noluerunt infringere le- 66
gem Dei sanctā, & trucidati sunt: * facta 67
est ira magna super populum valde.

CAP. II.

Mathathias cum filiis luget afflictionem ciuitatis, & sanctorum profanationem ostensisque signis mæstitia, respondet his qui à rege missi erant, nec se, nec cognationem suam impio decreto obtemperaturos: occisisque idololatria Iudæo & regis ministro: fugit cum filiis in montes: plurimi nolentes obtemperare trucidantur, cùm nollent sabbato inimicis resistere: Mathathias collecto piorum exercitu, reuocat Dei cultum destructa idololatria, cæsoque Antiochi præsidio: & moriturus hortatur filios, vt patrum exemplo semper tueantur legem Domini, dans Simonem filium suum in consultorem, & Iudam in militia principem.

IN diebus illis surrexit Mathathias fi- 1
lius Ioannis, filij Simeonis, sacerdos A
ex filiis Ioarib ab Ierusalem, & cōsedit
in Monte Modin: * & habebat filios 2
quinque, Ioannē, qui cognominabatur
Gaddis: * & Simonē, qui cognominaba- 3
tur Thasi: * & Iudā, qui vocabatur Ma- 4
chabæus: * & Eleazarū, qui cognomina- 5
batur Abaron: & Ionathā, qui cognomi-
nabatur Apphus: * hi viderunt mala, quæ 6
fiebant in populo Iuda, & in Ierusalem.
* Et dixit Mathathias: Væ mihi, vt quid 7
natus sum videre contritionem populi
mei, & contritionem ciuitatis sanctæ, &
sedere illic, cùm datur in manibus ini-
micorum? * Sancta in manu extraneorū 8
facta sunt: templum eius sicut homo ig-
nobilis. * Vasa gloriæ eius captiua abdu- 9
cta sunt: trucidati sunt senes eius in pla-
teis & iuuenes eius ceciderūt in gladio
inimicorū. * Quæ gens non hæreditauit 10
regnū eius, & non obtinuit spolia eius.
* Omnis compositio eius ablata est. Quæ 11
erat libera, facta est ancilla. * Et ecce sā- 12
cta nostra, & pulchritudo nostra, & cla- B
ritas nostra desolata est, & coinquina-
uerūt ea gentes. * Quò ergo nobis adhuc 13
viuere? * Et scidit vestimenta sua Ma- 14
thathias, & filij eius: & operuerunt se ci-
liciis, & planxerunt valde. * Et venerunt 15
illuc qui missi erant à rege Antiocho, vt
cogerēt eos, qui confugerāt in ciuitatē
Modin, immolare & accendere thura, &
16 à lege Dei discedere. * Et multi de po-
pulo Israël consentientes accesserūt ad
eos: sed Mathathias & filij eius cōstan-
17 ter steterunt. * Et respondentes qui missi
erant ab Antiocho, dixerūt Mathathiæ:
Princeps & clarissimus, & magnus es in
hac ciuitate, & ornatus filiis & fratri-
18 bus. * Ergo accede prior, & fac iussū re-
gis, sicut fecerūt oēs gentes, & viri Iuda
& qui remāserunt in Ierusalē: & eris tu
& filij tui inter amicos regis, & amplifi-
catus auro, & argēto, & munerib* mul-
19 tis. * Et respondit Mathathias, & dixit
magna voce: Et si oēs gētes regi Antio-
cho obediunt, vt discedat vnusquisque à
seruitute legis patrū suorū, & cōsentiat
20 mādatis eius: * ego & filij mei, & fratres
21 mei obedimus legi patrum nostrorū. *
Propitius sit nobis Deus: non est nobis
22 vtile relinquere legem, & iustitias Dei: *
C nō audiemus verba regis Antiochi, nec
sacrificabimus transgrediētes legis no-
23 stræ mādata, vt eamus altera via. * Et vt
cessauit loqui verba hæc, accessit qui-
dā Iudæus in omnium oculis sacrifica-
re idolis super aram in ciuitate Modin,
24 secundùm iussum regis: * & vidit Matha-
thias, & doluit, & contremuerunt renes
eius, & accensus est furor eius secūdùm
iudiciū legis, & insiliens trucidauit eū
25 super arā: * sed & virū, quem rex Antio-
chus miserat, qui cogebat immolare,
occidit in ipso tēpore, & arā destruxit,
26 * & zelatus est legem, ‖ sicut fecit Phi- ‖ Nu.
27 nees Zamri filio Salomi. * Et exclamauit 25. 6.
Mathathias voce magna in ciuitate, di- 13.
cēs: Omnis, qui zelū habet legis statuens
28 testamentū, exeat post me. * Et fugit ipse
& filij eius in montes, & reliquerunt
29 quæcūque habebant in ciuitate: * Tunc
descenderunt multi quærentes iudiciū,
30 & iustitiā, in desertum, * & sederunt ibi
ipsi, & filij eorum, & mulieres eorum, &
pecora eorum: quoniam inundauerunt
31 super eos mala. * Et renuntiatū est viris
D regis, & exercitui, qui erat in Ierusalem
ciuitate Dauid, quoniam discessissent
viri quidam, qui dissipauerunt manda-
tum regis, in loca occulta in deserto,
32 & abiissent post illos multi. * Et statim
perrexerunt ad eos, & constituerunt ad-
uersus eos prælium in die sabbato-
33 rum, & dixerunt ad eos: * Resistitis &
nunc adhuc? exite, & facite secundùm
34 verbum regis Antiochi, & viuetis. * Et
dixerunt: Non exibimus, neque facie-
mus verbum regis, vt polluamus diem
35 sabbatorum. * Et concitauerunt aduer-
36 sus eos prælium. * Et non responderunt
eis, nec lapidem miserunt in eos, nec
37 oppilauerunt loca occulta, * dicentes:
Moriamur omnes in simplicitate no-
stra: & testes erunt super nos cælum, &
terra,

terra, quòd iniustè perditis nos.* Et in- 38
tulerunt illis bellum sabbatis:& mortui
sunt ipsi,& vxores eorum, & filij eorũ,
& pecora eorum, vsq; ad mille animas
hominum.* Et cognouit Mathathias,& 39
amici eius, & luctum habuerunt super
eos valde.* Et dixit vir proximo suo:Si 40
omnes fecerimus sicut fratres nostri fe-
cerunt, & non pugnauerimus aduersus
gẽtes pro animabus nostris,& iustifica-
tionibus nostris:nunc citiùs disperdent
nos à terra.* Et cogitauerũt in die illa, 41
dicentes:Omnis homo quicumq; vene- E
rit ad nos in bello die sabbatorum, pu-
gnemus aduersus eũ:& non moriemur
omnes, sicut mortui sunt fratres nostri
in occultis.* Tunc cõgregata est ad eos 42
synagoga Assidæorum fortis viribus ex
Israël, omnis voluntarius in lege: * & 43
omnes, qui fugiebant à malis, additi
sunt ad eos, & facti sunt illis ad firma-
mentum.* Et collegerunt exercitum, & 44
percusserunt peccatores in ira sua, &
viros iniquos in indignatione sua: &
cæteri fugerũt ad nationes, vt euaderẽt.
*Et circuiuit Mathathias,& amici eius, 45
& destruxerunt aras:* & circũciderunt 46
pueros incircũcisos quotquot inuene-
runt in finibus Israël: & in fortitudine.
*Et persecuti sunt filios superbi,& pros- 47
peratum est opus in manibus eorum:*& 48
obtinuerunt legẽ de manibus gentiũ,&
de manibus regũ:& non dederũt cornu
peccatori. * Et appropinquauerunt dies 49
Mathathiæ moriendi,& dixit filiis suis: F
Nunc cõfortata est superbia, & castiga-
tio, & tẽpus euersionis, & ira indigna-
tionis.* Nunc ergo, ô filij, æmulatores 50
estote legis, & date animas vestras pro
||Gen. testamento patrũ vestrorũ, * & memen- 51
22.a.2 tote operũ patrũ, quæ fecerũt in gene-
||Gen. rationibus suis:& accipietis gloriã ma-
41. c. gnã,& nomẽ æternũ.*|| Abraham nónne 52
40. in tentatione inuentus est fidelis, & re-
|| Nu. putatũ est ei ad iustitiã?*|| Ioseph in tẽ- 53
25. c. pore angustiæ suæ custodiuit mandatũ,
13. Ec- & factus est Dñs Ægypti.*|| Phinees pa- 54
cli.45 ter noster, zelando zelum Dei, accepit
d. 28. testamentũ sacerdotij æterni.*||Iesus dũ 55
|| Iof. impleuit verbũ factus est dux in Israël.
1.a.2. || * Caleb, dũ testificatur in ecclesia, ac- 56
|| Nu. cepit hæreditatẽ.*|| Dauid in sua mise- 57
14.a.6 ricordia cõsecutus est sedẽ regni in sæ- G
Iof. d. cula.*|| Elias, dũ zelat zelatum legis re- 58
14. ceptus est in cælũ.*||Ananias & Azarias 59
|| 2. & Misaël credẽtes, liberati sunt de flã-
Reg.2 ma.*||Daniel in sua simplicitate libera- 60
a.4. tus est de ore leonum. * Et ita cogitate 61
|| 4. per generationẽ,& generationem:quia
Reg.2 omnes qui sperant in eum, non infirmã-
b.11. tur. * Et à verbis viri peccatoris ne ti- 62
||Dan. mueritis:quia gloria eius stercus & ver-
3.c.50. mis est: * hodie extollitur, & cras non 63
||Dan. inuenietur:quia cõuersus est in terram
6.f.22 suã, & cogitatio eius periit.* Vos ergo 64
filij confortamini, & viriliter agite in
65 lege: quia in ipsa gloriosi eritis. * Et
ecce Simon frater vester, scio quòd vir
consilij est:ipsum audite semper,& ipse
66 erit vobis pater. * Et Iudas Machabæus
fortis viribus à iuuentute sua, sit vobis
princeps militiæ, & ipse aget bellum
67 populi.* Et adducetis ad vos omnes fa-
ctores legis: & vindicate vindictam
68 populi vestri. * Retribuite retributio-
nem Gentibus,& intendite in præceptũ
69 legis.*Et benedixit eos, & appositus est
70 ad patres suos. * Et defunctus est anno
centesimo & quadragesimo sexto: &
sepultus est à filiis suis in sepulchris
patrum suorum in Modin, & planxe-
runt eum omnis Israël planctu magno.

CAP. III.

Iudas Machabæus dux eximius prædicatur, qui perambulans ciuitates Iuda trucidabat omnes impios: & occiso duce Apollonio, eiúsque exercitu disperso, vicit cum paucis potentissimum Syriæ exercitum vnà cum duce Serone: iratus autem ob hoc rex Antiochus, profectus in Persidem constituit Lysiam viceregem, dato belli in Iudæos apparatu, qui misit contra terram Iuda Gorgiam cum exercitu: Iudas autem & sui ad bellum se parant, maximè operibus pœnitentiæ & oratione ad Deum.

1 ET surrexit Iudas, qui vocabatur Ma-
A chabæus, filius eius pro eo: * & ad-
2 iuuabant eum omnes fratres eius, &
vniuersi qui se coniunxerant patri eius,
& præliabantur prælium Israël cum læ-
3 titia. * Et dilatauit gloriam populo
suo, & induit se loricam sicut gigas, &
succinxit se arma bellica sua in præliis,
4 & protegebat castra gladio suo.* Simi-
lis factus est leoni in operibus suis, &
5 sicut catulus leonis rugiens in venatio-
ne.*Et persequutus est iniquos perscru-
tans eos:& qui conturbabant populum
6 suum, eos succendit flammis:* & repulsi
sunt inimici eius præ timore eius, &
omnes operarij iniquitatis conturbati
sunt: & directa est salus in manu eius.
7 *Et exacerbabat reges multos,& lætifi-
cat Iacob in operibus suis & in sæcu-
8 lum memoria eius in benedictione.*Et
perambulauit ciuitates Iuda,& perdidit
impios ex eis,& auertit iram ab Israël.
9 *Et nominatus est vsque ad nouissimum
10 terræ, & congregauit pereuntes. * Et
B congregauit Apollonius Gentes,& à Sa-
maria virtutem multam & magnam, ad
11 bellandum contra Israël. * Et cognouit
Iudas, & exiit obuiam illi: & percussit
& occidit illum:& ceciderunt vulnera-
12 ti multi,& reliqui fugerunt,* & accepit
spolia eorum:& gladium Apollonij ab-
stulit Iudas, & erat pugnans in eo om-
13 nibus diebus.*Et audiuit Seron princeps
exercitus Syriæ, quòd cõgregauit Iudas
congre

congregationem fidelium,&ecclesiã se-
cum,*& ait:Faciam mihi nomen,& glo- 14
rificabor in regno,& debellabo Iudam,
& eos qui cum ipso sunt,qui spernebãt
verbũ regis. *Et præparauit se:& ascen- 15
derunt cum eo castra impiorum, fortes
auxiliarij, vt facerent vindictã in filios
Israël.*Et appropinquauerunt vsque ad 16
Bethoron : & exiuit Iudas obuiam illi
cũ paucis. *Vt autem viderunt exercitũ 17
venientem sibi obuiam; dixerunt Iudæ:
Quomodo poterimus pauci pugnare
contra multitudinem tantã,& tam for-
tem , & nos fatigati sumus ieiunio ho- C
die? *Et ait Iudas: Facile est concludi 18
multos in manus paucorũ:& nõ est dif-
ferentia in conspectu Dei cæli liberare
in multis,& in paucis : *quoniã non in 19
multitudine exercitus victoria belli,sed
de cælo fortitudo est. * Ipsi veniunt ad 20
nos in multitudine contumaci,& super-
bia , vt disperdãt nos, & vxores nostras
& filios nostros,& vt spolient nos:*nos 21
verò pugnabimus pro animabus nostris
& legibus nostris : * & ipse Dñs con- 22
teret eos ante faciem nostram : vos au-
tem ne timueritis eos.*Vt cessauit autẽ 23
loqui,insiluit in eos subitò: & cõtritus
est Seron,& exercitus eius in conspectu
ipsius: *& persecutus est eũ in descensu 24
Bethoron vsque in campũ,& ceciderũt
ex eis octingenti viri,reliqui autem fu-
gerunt in terrã Philisthiim.*Et cecidit 25
timor Iudæ,ac fratrum eius,& formido
super omnes gentes in circuitu eorum,
* & peruenit ad regem nomẽ eius,& de 26
præliis Iudæ narrabant oẽs gentes. *Vt 27
audiuit autem rex Antiochus sermones D
istos iratus est animo:& misit,& cõgre-
gauit exercitũ vniuersi regni sui, castra
fortia valde: *& aperuit ærarium suum, 28
& dedit stipẽdia exercitui in annum:&
mãdauit illis vt essent parati ad omnia.
* Et vidit quòd defecit pecunia de the- 29
sauris suis , & tributa regionis modica
propter dissensionem, & plagam, quam
fecit in terra, vt tolleret legitima, quæ
erãt à primis diebus: *& timuit ne non 30
haberet vt semel & bis , in sumptus &
donaria, quæ dederat ante larga manu,
& abundauerat super reges,qui ante eũ
fuerant.*Et cõsternatus erat animo val- 31
de,& cogitauit ire in Persidẽ & accipe-
re tributa regionũ,& congregare argẽ-
tum multum. * Et reliquit Lysiam ho- 32
minem nobilem de genere regali, super
negotia regia,à flumine Euphrate vsque
ad flumen Ægypti : * & vt nutriret An- 33
tiochum filium suum,donec rediret. *Et 34
tradidit ei medium exercitũ,& elephã-
tos: & mãdauit ei de omnibus quæ vo-
lebat,& de inhabitantibus Iudæã,& Ie-
rusalem : & vt mitteret ad eos exerci- 35
tum , ad conterendam & extirpandam E
virtutem Israël, & reliquias Ierusalem,

& auferẽdam memoriam eorum de lo-
36 co:*& vt constitueret habitatores filios
alienigenas in omnibus finibus eorũ,&
37 sorte distribueret terram eorum.*Et rex
assumpsit partem exercitus residui, &
exiuit ab Antiochia ciuitate regni sui
anno cẽtesimo & quadragesimo septi-
mo,& trãsfretauit Euphraten flumen,&
38 perambulabat superiores regiones. * Et
elegit Lysias Ptolemæũ filiũ Dorymini
& Nicanorem, & Gorgiã, viros potẽtes
39 ex amicis regis:*& misit cũ eis quadra-
ginta millia virorum , & septem millia
equitum, vt venirent in terram Iuda,&
disperderent eam secũdùm verbũ regis.
40 * Et processerunt cum vniuersa virtute
sua,& venerũt, & applicuerunt Emmaũ
41 in terra campestri.*Et audierũt merca-
F tores regionum nomen eorũ:& accepe-
runt argentũ, & aurum multum valde,
& pueros:& venerunt in castra,vt acci-
perent filios Israël in seruos : & additi
sunt ad eos exercitus Syriæ , & terræ
42 alienigenarum.*Et vidit Iudas,& fratres
eius , quia multiplicata sunt mala , &
exercitus applicabant ad fines eorum,&
cognouerunt verba regis, quæ mãdauit
populo facere in interitũ & cõsumma-
43 tionẽ:*&dixerũt vnusquisque ad proxi-
mum suum:Erigamus deiectionẽ populi
nostri , & pugnemus pro populo nostro
44 & sanctis nostris.*Et cõgregatus est cõ-
uentus vt essent parati in prælium;& vt
orarent,& peterent misericordiã & mi-
45 serationes.*Et Ierusalem non habitaba-
tur,sed erat sicut desertum:non erat qui
ingrederetur , & egrederetur de natis
eius : & sanctum conculcabatur:& filij
alienigenarum erant in arce , ibi erat
habitatio Gentium : & ablata est volu-
ptas à Iacob, & defecit ibi tibia,& ci-
46 thara. * Et congregati sunt,& venerunt
in Maspha contra Ierusalem:quia locus
orationis erat in Maspha ante in Israël.
47 * Et ieiunauerunt illa die, & induerunt
se ciliciis, & cinerem imposuerunt ca-
piti suo , & disciderunt vestimenta sua:
48 *& expanderunt libros legis, de quibus
scrutabantur Gentes similitudinem si-
49 mulachrorum suorum : * & attulerunt
G ornamenta sacerdotalia,& primitias,&
decimas : & suscitauerunt Nazaræos,
50 qui impleuerant dies : *& clamauerunt
voce magna in cælum,dicẽtes: Quid fa-
51 ciemus istis, & quò eos ducemus ? * &
sancta tua conculcata sunt, & contami-
nata sunt,& sacerdotes tui facti sunt in
52 luctum, & in humilitatem:*& ecce Na-
tiones conuenerunt aduersum nos vt
nos disperdant: tu scis quæ cogitant in
53 nos. * Quomodo poterimus subsistere
ante faciẽ eorum, nisi tu Deus adiuues
54 nos? *Et tubis exclamauerunt voce ma-
55 gna.*Et post hæc constituit Iudas duces
populi,tribunos,& cẽturiones, & pẽta-

||Deu. côtarchos,& decuriones.*||Et dixit his, 56
20 a. qui ædificabât domos, & spôsabât vxo-
5. b. 6. res, & plâtabât vineas, & formidolosis,
7. 8. vt redirent vnusquisque in domû suam
Iud. 7 secundum legê. *Et mouerunt castra, & 57
a. 3. collocauerût ad Austrû Emmaû. *Et ait 58
Iudas:Accingimini,& estote filij poten-
tes,& estote parati in mane,vt pugnetis
aduersus Nationes has, quæ côuenerût
aduersus nos, disperdere nos, & sancta
nostra: *quoniâ melius est nos mori in 59
bello,quâ videre mala gentis nostræ,&
sanctorû, *Sicut autê fuerit voluntas in 60
cælo,sic fiat.

CAP. IV.

Gorgias quærit Iudâ: at hic suos hortatus fudit hostes, rursumque Gorgia exercitu fuso colligit spolia: & iterum fusis ad Deum precibus, deuincit Lysiæ exercitum, ac postmodû purificato templo,nouum erigit altare:& omnibus quæ ad Dei cultum requirebantur præparatis, sacrificiisque oblatis, magna lætitia celebrant illius dedicationem diebus octo: statuto etiam huius dedicationis annuo festo ad dies octo.

ET assumpsit Gorgias quinque millia 1
virorum, & mille equites electos: & 2
mouerût castra nocte,*vt applicarêt ad A
castra Iudæorû & percuterêt eos subi-
to:& filij qui erât ex arce,erât illis du-
ces. *Et audiuit Iudas, & surrexit ipse, 3
&potêtes,percutere virtutem exercituû
regis,qui erât in Emmaû.*Adhuc.n.dis- 4
persus erat exercitus à castris.*Et venit 5
Gorgias in castra Iudæ noctu,&neminê
inuenit,& quærebat eos in môtib⁹: qm̃
dixit;Fugiunt hi à nobis. * Et cùm dies 6
factus esset,apparuit Iudas in campo cû
tribus millib⁹ virorum tâtùm?qui tegu-
mêta & gladios nô habebant:*&viderût 7
castra Gentium valida, & loricatos, &
equitat⁹ in circuitu eorû,& hi docti ad
prælîû.*Et ait Iudas viris,qui secû erât: 8
Ne timueritis multitudinê eorû, & im-
petû eorû ne formidetis. *||Mementote 9
||Exo. qualiter salui facti sunt patres nostri in
14. b. mari rubro, cùm sequeretur eos Pha-
9. rao cû exercitu multo. Et nunc clame- 10
mus in cælû:& miserebitur nostri Dñs,
& memor erit testamenti patrû nostro-
rû, & côteret exercitû istum ante faciê
nostrâ hodie:*& scient oês gentes,quia 11
est qui redimat & liberet Israel.*Et ele- 12
uauerunt alienigenæ oculos suos,& vi- B
derût eos veniêtes ex aduerso.*Et exie- 13
runt de castris in prælîû,&tuba cecine-
runt hi qui erât cum Iuda. *Et côgressi 14
sunt:& côtritæ sunt Gêtes,& fugerût in
câpum.* Nouissimi autê oês ceciderunt 15
in gladio,& persecuti sunt eos vsq; Ge-
zerô,& vsq; in câpos Idumææ,& Azoti,
& Iamniæ:& ceciderunt ex illis vsq; ad
tria millia virorum.*Et reuersus est Iu- 16
das,& exercitus eius,sequês eû.*Dixitq; 17
ad populû: Nô côcupiscatis spolia:quia
18 bellum contra nos est, *& Gorgias &
exercitus eius prope nos in monte: sed
state nûc côtra inimicos nostros,& ex-
pugnate eos, & sumetis postea spolia
19 securi.* Et adhuc loquente Iuda hæc,
ecce apparuit pars quædâ prospiciês de
20 môte.* Et vidit Gorgias quòd in fugam
côuersi sunt sui,& succenderunt castra:
fumus enim, qui videbatur, declarabat
21 quod factum est.*Quibus illi conspectis
C timuerût valde,aspiciêtes simul & Iudâ,
& exercitum in câpo paratû ad prælîû.
22 *Et fugerût oês in câpum alienigenarû:
23 *& Iudas reuersus est ad spolia castro-
rû,& acceperût aurû multû,& argentû,
& hyacinthû,& purpurâ marinâ,& opes
24 magnas. * Et côuersi,hymnû canebât:&
benedicebât Deû in cælû,qm̃ bonus est,
25 quoniâ in sæculû misericordia eius.*Et
facta est sal⁹ magna in Israel in die illa.
26 * Quicumque autê alienigenarû euase-
rût,venerunt,& nuntiauerunt Lysiæ vni-
27 uersa quæ acciderât.*Quibus ille audi-
tis,consternatus animo deficiebat:quòd
non qualia voluit, talia contigerunt in
28 Israël,& qualia mâdauit rex. *Et sequê-
ti anno congregauit Lysias virorû ele-
ctorû sexaginta millia,& equitû quinq;
29 millia, vt debellaret eos. * Et venerunt
in Iudæâ,& castra posuerunt in Betho-
ron,& occurrit illis Iudas cû decê mil-
30 libus viris.*Et viderunt exercitû fortê,
& orauit,& dixit: Benedictus est salua-
D tor Israël,||qui côtriuisti impetû poten-
tis in manu serui tui Dauid, || & tradi- 1. Reg.
disti castra alienigenarum in manu Io- 17 g. 50
31 nathæ filij Saül,& armigeri eius.*Con- 1. Reg.
clude exercitû istû in manu populi tui 14. b.
Israël, & confundantur in exercitu suo 13.
32 & equitibus.* Da illis formidinê & ta-
befac audaciâ virtutis eorû,& commo-
33 ueantur contritione sua. * Deiice illos
gladio diligentiû te:& collaudêt te oês,
34 qui nouerunt nomen tuû in hymnis.*Et
commiserunt prælium:& ceciderunt de
exercitu Lysiæ quinq; millia virorum.
35 * Videns autem Lysias fugam suorum,
& Iudæorum audaciam, & quod parati
sunt aut viuere,aut mori fortiter, abiit
Antiochiam, & elegit milites:vt multi-
36 plicati rursus venirêt in Iudæam.* Di-
E xit autem Iudas, & fratres eius: Ecce
contriti sunt inimici nostri: ascêdamus
37 nunc mundare sancta, & renouare. * Et
côgregatus est omnis exercitus,& ascê-
38 derunt in montem Sion. * Et viderunt
sanctificationê desertâ, & altare profa-
natû, & portas exustas, & in atriis vir-
gulta nata sicut in saltu, vel in môtibus
39 & pastophoria diruta. *Et sciderunt ve-
stimenta sua,& planxerunt planctu ma-
gno, & imposuerunt cinerê super caput
40 suum *& ceciderût in faciê super terrâ,
& exclamauerunt tubis signorum,&cla-
41 mauerunt in cælû.*Tunc ordinauit Iu-
das

das viros, vt pugnarent aduersus eos,
qui erãt in arce, donec emundarẽt san-
cta.* Et elegit sacerdotes sine macula 42
voluntatẽ habẽtes in lege Dei:* & mun- 43
dauerũt sãcta, & tulerunt lapides cõta-
minationis in locũ immundũ.* Et cogi- 44
tauit de altari holocaustorũ, quod pro-
fanatũ erat, quid de eo faceret.* Et inci- 45
dit illis consiliũ bonũ vt destruerent il-
lud: ne fortè illis esset in opprobrium.
quia contaminauerunt illud Gentes, &
demoliti sunt illud.* Et reposuerũt la- 46
pides in mõte dom⁹ in loco apto, quo-
adusq; veniret propheta, & responderet
de eis.* Et acceperunt lapides integros 47
secundùm legẽ: & ædificauerunt altare
nouũ, secundùm illud, quod fuit prius: E
* & ædificauerunt sancta, & quæ intra 48
domũ erãt intrinsecus: & ædem & atria
sanctificauerunt.* Et fecerunt vasa san- 49
cta noua, & intulerũt candelabrũ: & al-
tare incensorũ, & mẽsam in tẽplum.* Et 50
incẽsum posuerunt super altare, & ac-
cenderũt lucernas, quæ super cãdelabrũ
erãt, & lucebãt in templo.* Et posuerũt 51
super mensam panes, & appenderunt
vela, & consummauerunt omnia opera
quæ fecerant.* Et ante matutinũ surre- 52
xerunt quinta & vigesima die mẽsis no-
ni (hic est mensis Casleu) centesimi qua-
dragesimi octaui anni:* & obtulerũt sa- 53
crificiũ secundum legẽ, super altare ho-
locaustorum nouum, quod fecerũt.* Se- 54
cundum tẽpus & secundùm diẽ, in qua G
contaminauerũt illud gentes, in ipsa re-
nouatũ est in canticis, & citharis, & ci-
nyris: & in cymbalis.* Et cecidit omnis 55
popul⁹ in faciẽ, & adorauerunt, & bene-
dixerũt in cœlũ eũ, qui prosperauit eis.
* Et fecerũt dedicationem altaris diebus 56
octo, & obtulerũt holocausta cũ lætitia
& sacrificiũ salutaris & laudis.* Et or- 57
nauerũt faciem tẽpli coronis aureis; &
scutulis; & dedicauerũt portas, & pasto-
phoria, & imposuerunt eis ianuas.* Et 58
facta est lætitia in populo magna valde,
& auersum est opprobrium Gentium.
||Ioan 10. d. 22. * ||Et statuit Iudas, & fratres eius, & vni- 59
uersa ecclesia Israël, vt agatur dies de-
dicationis altaris in tẽporibus suis, ab
anno in annũ, per dies octo, à quinta &
vigesima die mensis Casleu, cũ lætitia &
gaudio.* Et ędificauerũt in tempore illo 60
mõtem Sion, & per circuitũ muros al-
tos, & turres firmas, nequãdo venirent
Gẽtes, & conculcarent eum, sicut anteà
fecerunt.* Et collocauit illic exercitũ, vt 61
seruaret eum, & muniuit eum ad custo-
diendam Bethsurã, vt haberet populus
munitionem contra faciem Idumææ.

CAP. V.

Percussit Iudas plurimas Gentes finitimas: obsessosque Galaaditas & Galilæos ipse vna cum fratre Simone liberat: & deuicto semel atque iterum Timotheo, captaque ciuitate Ephron, quæ trãsitum ipsi præbere noluerat, & omni masculo ipsius interempto; tandem integro numero læti reuertuntur in montem Sion ad sacrificandum Domino: intereà qui relicti fuerãt duces in Ierusalẽ, dum contra Iudæ præceptum pugnant aduersus Gentes, caduntur: Iudas verò percutit Chebron & Azotum, subuersis ipsarum simulachris.

1 ET factum est, vt audierunt Gentes in
A circuitu, quia ædificatum est altare,
& sanctuariũ sicut prius, iratæ sunt val-
2 dè:* & cogitabãt tollere genus Iacob,
qui erãt inter eos, & cœperunt occide-
3 re de populo, & persequi.* Et debellabat
Iudas filios Esau in Idumæa, & eos qui
erãt in Acrabathane, quia circũsedebãt
Israëlitas, & percussit eos plaga magna.
4 * Et recordatus est malitiã filiorum Beã,
qui erãt populo in laqueum, & in scan-
5 dalũ, insidiãtes ei in via.* Et cõclusi sũt
ab eo in turribus, & applicuit ad eos, &
anathematizauit eos, & incendit turres
6 eorũ igni, cũ omnib⁹ qui in eis erãt.* Et
trãsiuit ad filios Ammõ, & inuenit ma-
nũ fortem, & populũ copiosũ, & Timo-
7 theũ ducẽ ipsorum:* & cõmisit cum eis
prælia multa, & cõtriti sũt in conspectu
8 eorum, & percussit eos:* & cepit Gazer
ciuitatẽ, & filias eius, & reuersus est in
9 Iudæã.* Et congregatæ sunt gentes quæ
sunt in Galaad, aduersus Israëlitas qui
erant in finibus eorũ, vt tollerẽt eos: &
10 fugerũt in Dathemã munitionẽ,* & mi-
serunt litteras ad Iudam & fratres eius,
dicentes: Congregatæ sunt aduersũ nos
11 gentes per circuitũ, vt nos auferãt:* &
B parãt venire, & occupare munitionẽ, in
quam cõfugimus: & Timotheus est dux
12 exercitus eorũ.* Nũc ergo veni, & eripe
nos de manibus eorũ, quia cecidit mul-
13 titudo de nobis.* Et oẽs fratres nostri,
qui erãt in locis Tubin, interfecti sũt: &
captiuas duxerũt vxores eorũ, & natos,
& spolia, & peremerũt illic ferè mille
14 viros.* Et adhuc epistolæ legebantur, &
ecce alij nũtij venerũt de Galilæa con-
scissis tunicis, nuntiantes secundũ verba
15 hæc:* dicentes conuenisse aduersum se
à Ptolemaida & Tyro, & Sidone: & re-
pleta est omnis Galilæa alienigenis, vt
16 nos consumant.* Vt audiuit autem Iu-
das, & populus sermones istos, conuenit
ecclesia magna cogitare quid facerent
fratribus suis, qui in tribulatione erant,
& expugnabãtur ab eis.* Dixitq; Iudas
17 Simoni fratri suo: elige tibi viros & va-
de, & libera fratres tuos in Galilæa: ego
autem, & frater meus Ionathas ibimus
18 in Galaaditim:* Et reliquit Iosephum
filium Zachariæ, & Azariam duces po-
puli, cum residuo exercitu in Iudæa ad
19 custodiã:* & præcepit illis dicens: Præ-
estote populo huic: & nolite bellũ cõ-
mittere

niculus, vt dissoluerem germanitatem
inter Iudam,& Israël. * Et dixit Dñs ad 15
me: Adhuc sume tibi vasa pastoris stulti.
* Quia ecce ego suscitabo pastorem in 16
terra, qui derelicta non visitabit, disper-
sũ non quæret,& contritũ non sanabit,
& id quod stat, non enutriet, & carnes
pinguiũ comedet,& vngulas eorum dis-
soluet. * O pastor,& idolũ, derelinquens 17
gregẽ: gladius super brachium eius, &
super oculum dextrum eius: brachium
eius ariditate siccabitur & oculus dex-
ter eius tenebrescens obscurabitur.

CAP. XII.

Iuda & Ierusalem à variis regnis affligentur, sed rursum reducti filij Israël in terram suam superiores erunt his qui se afflixerant: effusóque à Domino spiritu gratiæ super habitatores Ierusalem, aspicient ad eum quem confixerunt, & super eum dolebunt, plangentes, singula familia seorsum.

ONus verbi Dñi super Israël, dicit 1
Dñs extẽdens cœlũ, & fundãs ter- A
rã,& fingẽs spiritus hominis in eo: * Ec- 2
ce ego ponã Ierusalẽ superliminare cra-
pulæ omnibus populis in circuitu, sed
& Iuda erit in obsidione cõtra Ierusa-
lẽ. * Et erit: In die illa ponã Ierusalem 3
lapidem oneris cunctis populis: omnes
qui leuabunt eã, concisione lacerabun-
tur:& colligẽtur aduersùs eã omnia re-
gna terræ. * In die illa dicit Dñs, percu- 4
tiã omnẽ equum in stuporẽ,& ascenso-
rẽ eius in amentiã: & super domũ Iuda B
aperiam oculos meos, & omnẽ equum
populorum percutiã cæcitate. * Et dicẽt 5
duces Iuda in corde suo: Confortentur
mihi habitatores Ierusalẽ in Dño exer-
cituum Deo eorum. * In die illa ponam 6
duces Iuda sicut caminũ ignis in lignis,
& sicut facẽ ignis in fœno: & deuora-
bunt ad dexterã, & ad sinistram omnes
populos in circuitu:& habitabitur Ieru-
salẽ rursus in loco suo in Ierusalẽ. * Et 7
saluabit Dñs tabernacula Iuda, sicut in
principio: vt non magnificè glorietur C
domus Dauid, & gloria habitãtium Ie- 8
rusalẽ contra Iudã. * In die illa prote-
get Dñs habitatores Ierusalem, & erit
qui offẽderit ex eis in die illa, quasi Da-
uid, & dom⁹ Dauid quasi Dei, sicut An-
gelus Dñi in conspectu eorum. * Et erit 9
in die illa: quærã cõterere omnes Gẽtes,
quæ veniunt contra Ierusalẽ. * Et effun- 10
dã super domum Dauid, & super habi-
tatores Ierusalẽ spiritum gratiæ,& pre-
||Ioan. cum: || & aspicient ad me, quem confixe-
19. runt:& plãgent eum planctu quasi super
g.37. vnigenitum, & dolebunt super eum, vt
doleri solet in morte primogeniti: * In 11
die illa magnus erit planctus in Ierusa-
||2 Par lẽ, || sicut plãctus Adadrẽmon in campo
35. Mageddon. * Et planget terra: familiæ 12
d.22. & familiæ seorsum: familiæ domus Da-
uid seorsum, & mulieres eorum seor-
13 sum: * familiæ domus Nathan seorsum,
& mulieres eorum seorsum: familiæ
domus Leui seorsum, & mulieres eo-
rum seorsum: familiæ Semæi seorsum,&
14 mulieres eorum seorsum. * Omnes fa-
miliæ reliquiæ, familiæ,& familiæ seor-
sum,& mulieres eorum seorsum.

CAP. XIII.

Cùm fuerit fons patens domui Dauid in ablutionem peccatoris, tollentur idola, & pseudoprophetæ à sibi charissimis lapidabuntur: quæ sint plagæ in medio manuum: percutiendus pastor, & oues dispergendæ: duæ partes hominum dispergentur in omni terra, & tertia per ignem probabitur.

1 IN die illa erit fons patẽs domui Da-
A uid, & habitantibus Ierusalem in ab-
2 lutionẽ peccatoris & menstruatæ. * || Et ||Ezech.
erit in die illa, dicit Dñs exercituum: 30.
Disperdam nomina idolorum de terra, d.13.
& non memorabuntur vltrà, & pseudo-
prophetas,& spirituum immundum au-
3 feram de terra. * Et erit, cùm propheta-
uerit quispiam vltrà, dicent ei pater
B eius,& mater eius, qui genuerunt eum:
Non viues: quia mendacium locutus es
in nomine Dñi, & configent eum pater
eius & mater eius, genitores eius, cùm
4 prophetauerit. * Et erit: In die illa con-
fundentur prophetæ, vnusquisque ex
visione sua cũ prophetauerit: nec ope-
rientur pallio saccino vt mentiantur:
5 * sed dicet: Non sum propheta, homo
agricola ego sum: quoniam Adam
C exemplum meum ab adolescentia mea.
6 * Et dicetur ei: Quid sunt plagæ istæ in
medio manuum tuarum? Et dicet: his
plagatus sum in domo eorum, qui dili-
7 gebant me. * Framea suscitare super pa-
storem meum, & super virum cohæren-
tem mihi, dicit Dñs exercituum: || per- ||Marc
cute pastorem, & dispergentur oues: & 26.
conuertam manum meam ad paruulos. c.31.
8 * Et erunt in omni terra, dicit Dñs: par- ||Mar.
D tes duæ in ea dispergentur, & deficient; 14.
& tertia pars relinquetur in ea. * Et du- c.27.
9 cam tertiam partem per ignem,& vram
eos sicut vritur argentum: & probabo
eos sicut probatur aurum. Ipse vocabit
nomen meum, & ego exaudiam eum.
Dicam: Populus meus es; & ipse di-
cit: Dominus Deus meus.

CAPVT XIV.

Postquam Ierusalem passa fuerit captiuitatem aliásque afflictiones à Gentibus, erit dies noua Domino, cum exibũt aquæ viuæ de Ierusalem & filij Israël reuertentur, habitaturi securè in Ierusalem: percutietque Dominus plaga Gentes quæ pugnauerunt adversus Ierusalem, & harum reliquiæ ascendent, vt adorẽt Dominum in Ierusalem, sanctúmq; erit quod est super frænum equi.

ECCE

Ecce venient dies Domini, & diui- 1
dentur spolia tua in medio tui. *Et 2
congregabo omnes Gentes ad Ierusa- A
lem in prælium, & capietur ciuitas, &
vastabũtur & domus, mulieres violabũ-
tur: & egredietur media pars ciuitatis
in captiuitatem, & reliquum populi
non auferetur ex vrbe. *Et egredietur 3
Dominus, & præliabitur contra Gentes
illas, sicut præliatus est in die certa-
minis. *Et stabunt pedes eius in die il- 4
la super Montem Oliuarum, qui est cõ-
tra Ierusalem ad Orientem: & scindetur
mons Oliuarum ex media parte sui ad
Orientem, & ad Occidentem, prærupto
grãdi valde; & separabitur mediũ mõ-
tis ad Aquilonem, & mediũ eius ad Me-
ridiem. *Et fugietis ad vallem montium 5
eorum, quoniã coniũgetur vallis mon-
tium vsq; ad proximũ: & fugietis|| sicut *Amos 1.4.1.*
fugistis à facie terræ motus in diebus B
Oziæ regis Iuda: & veniet Dñs Deus
meus, omnésque sancti cum eo. *Et erit 6
in die illa: Non erit lux, sed frigus &
gelu. *Et erit dies vna, quæ nota est Dño 7
non dies, neq; nox: & in tẽpore vesperi
erit lux. *Et erit in die illa. Exibunt 8
aquæ viuæ de Ierusalẽ, medium earum
ad mare Orientale, & mediũ earum ad
mare nouissimũ in æstate, & in hieme
erunt. *Et erit Dñs rex super omnẽ ter- 9
rã: in die illa erit Dñs vnus, & erit no-
men eius vnum. *Et reuertetur omnis 10
terra vsq; ad desertum, de colle Rẽmon
ad Austrum Ierusalẽ: & exaltabitur, &
habitabit in loco suo, à porta Benjamin
vsq; ad locum portæ prioris, & vsq; ad
portam angulorum: & à turre Hananeel
vsq; ad torcularia regis. *Et habitabunt 11
in ea, & anathema non erit amplius: sed C
sedebit Ierusalem secura. *Et hæc erit 12
plaga, qua percutiet Dñs omnes Gẽtes,
quæ pugnauerunt aduersus Ierusalem:
tabescet caro vniuscuiusq; stantis super
pedes suos, & oculi eius cõtabescent in
foraminibus suis & lingua eorũ conta-
bescet in ore suo. *In die illa erit tu- 13
multus Dñi magnus in eis: & apprehen-
det vir manum proximi sui, & confere-
tur manus eius super manum proximi
sui. *Sed & Iudas pugnabit aduersus 14
Ierusalem: & congregabuntur diuitiæ
omnium Gentium in circuitu aurum, &
argentum, & vestes multæ satis. *Et sic 15
erit ruina equi, & muli, & cameli, &
asini, & omnium iumẽtorum, quæ fue-
rint in castris illis, sicut ruina hæc. *Et 16
omnes qui reliqui fuerint de vniuersis
Gentibus, quæ venerunt contra Ierusa-
lem, ascendent ab anno in annum, vt
adorent Regem, Dñm exercituum, &
celebrẽt festiuitatem tabernaculorum. D
*Et erit: qui non ascenderit de fami- 17
liis terræ ad Ierusalem, vt adoret Re-
gem, Dñm exercituum, non erit su-
18 per eos imber. *Quòd & si familia Æ-
gypti non ascenderit, & non venerit:
nec super eos erit, sed erit ruina, qua
percutiet Dominus omnes Gentes, quæ
non ascenderint ad celebrandam festi-
19 uitatem tabernaculorum, *Hoc erit
peccatum Ægypti, & hoc peccatum
omnium Gentium quæ non ascenderint
ad celebrandam festiuitatem taberna-
20 culorum. *In die illa erit quod super
frenum equi est, sanctum Domino, &
erunt lebetes in domo Domini quasi
21 phialæ coram altari. *Et erit omnis le-
bes in Ierusalem, & in Iuda sanctifica-
tus Dño exercituum: & venient omnes
immolantes, & sument ex eis, & co-
quent in eis: & non erit mercator vltrà
in domo Dñi exercituum in die illo.

PROPHETIA
MALACHIÆ.
CAPVT PRIMVM.

Prophetia Malachia ad Israël, quem Dominus arguit ingratitudinis, quod non agnoscebat se in Iacob vnde descenderat, dilectum, reiecto Esau cum populo suo: ideo conqueritur se ab Israël non honorari neque timeri, quodque sacerdotes despiciant nomen Domini, quorum reiicit sacrificia, gratam habens oblationem mundam qua in omni loco ei offertur.

1 Onus verbi Dñi ad Israël in ma-
2 nu Malachiæ. *Dilexi vos, dicit
A Dñs, & dixistis: In quo dilexi-
sti nos: Nónne frater erat Esau
3 Iacob, dicit Dñs, &|| dilexi Iacob. *Esau|| *Rom. 9.6.13*
autem odio habui? & posui montes
eius in solitudinem, & hæreditatẽ eius
4 in dracones deserti. *Quòd si dixerit
Idumæa: Destructi sumus, sed reuerten-
tes ædificabimus quæ destructa sunt:
Hæc dicit Dominus exercituum: Isti
ædificabunt, & ego destruam: & voca-
buntur termini impietatis, & populus,
cui iratus est Dominus vsque in æter-
5 num. *Et oculi vestri videbunt: & vos
B dicetis: Magnificetur Dominus super
6 terminum Israël: *Filius honorat pa-
trem, & seruus dominum suum: si er-
go Pater ego sum, vbi est honor meus?
& si Dominus ego sum, vbi est timor
meus? dicit Dominus exercituum ad
vos, ô sacerdotes, qui despicitis nomen
meum, & dixistis: In quo despeximus
7 nomen tuum? *Offertis super altare
meum panem pollutum, & dicitis: In
quo polluimus te? in eo quod dicitis:
8 Mensa Domini despecta est. *Si offera-
tis cæcum ad immolandum, nónne ma-
lum est? & si offeratis claudum, & lan-
guidum

guidum, nónne malum est? offer illud
duci tuo, si placuerit ei, aut si suscepe-
rit faciem tuam, dicit Dñs exercituum.
* Et nunc deprecamini vultum Dei vt 9
misereatur vestri (de manu enim vestra
factum est hoc) si quomodo suscipiat
facies vestras, dicit Dñs exercituum. * 10
Quis est in vobis, qui claudat ostia, &
incendat altare meum gratuitò? non est
mihi voluntas in vobis, dicit Dñs exer-
cituũ: & munus non suscipiam de manu
||Psal. 112.a.3. vestra. * || Ab ortu enim solis vsque ad 11
occasum, magnum est nomen meum in
Gentibus & in omni loco sacrificatur,
& offertur nomini meo oblatio mũda:
quia magnum est nomen meum in Gen-
tibus, dicit Dominus exercituum. * Et 12
vos polluistis illud in eo quod dicitis: D
Mensa Dñi contaminata est: & quod su-
perponitur, contẽptibile est, cum igne,
qui illud deuorat. * Et dixistis: Ecce de 13
labore, & exufflastis illud, dicit Dñs
exercituũ, & intulistis de rapinis clau-
dum & languidum, & intulistis munus:
numquid suscipiã illud de manu vestra
dicit Dñs? * Maledictus dolosus, qui ha- 14
bet in grege suo masculum & votum fa-
ciens, immolat debile Dño: quia Rex
magnus ego, dicit Dñs exercituum, &
nomen meum horribile in Gentibus.

CAPVT II.

Comminatur Dominus se maledicturum benedictionibus sacerdotum, nisi resipiscant: ipsius enim legem contemnunt, irritum facientes pactum Leui, qui hic laudatur: transgressus est & Iuda ducens alienigenas, quapropter non respiciet deinceps Dominus ad sacrificium eorum: de vxore diligenda, seu dimittenda: laborare fecerunt Dominum in sermonibus suis.

||Leui. 26.b.14. Deut. 28.b.15.
ET nunc ad vos mãdatum hoc, ô sa-
cerdotes. * ||Si nolueritis audire & si 1
nolueritis ponere super cor, vt detis 2
gloriã nomini meo, ait Dñs exercituũ: A
mittam in vos egestatẽ, & maledicã be-
nedictionibus vestris, & maledicã illis:
quoniam non posuistis super cor. * Ecce 3
ego proiiciã vobis brachiũ & dispergã
super vultũ vestrũ stercus solẽnitatum
vestrarũ, & assumet vos secum. * Et scie- 4
tis quia misi ad vos mandatum istud, vt
esset pactum meum cũ Leui, dicit Dñs
exercituũ. * Pactum meum fuit cum eo 5
vitæ, & pacis: & dedi ei timorem, & ti-
muit me, & à facie nominis mei paue-
bat. * Lex veritatis fuit in ore eius, & 6
iniquitas non est inuẽta in labiis eius: B
in pace & in æquitate ambulauit mecũ,
& multos auertit ab iniquitate: * Labia 7
enim sacerdotis custodiẽt scientiam, &
legem requirent ex ore eius: quia ange-
lus Dñi exercituũ est. * Vos autẽ reces- 8
sistis de via, & scandalizastis plurimos
in lege: irritum fecistis pactũ Leui, dicit
9 Dñs exercituum. * Propter quod & ego
dedi vos contẽptibiles, & humiles om-
nibus populis, sicut non seruastis vias
10 meas, & accepistis faciem in lege. * ||Nũ- ||Ma 23.a. Ephe 4.b.6
quid non pater vnus omniũ nostrum?
numquid non Deus vnus creauit nos?
quare ergo despicit vnusquisque no-
strũm fratrẽ suũ, violans pactũ patrum
11 nostrorum? * Transgressus est Iuda, &
C abominatio facta est in Israël, & in Ie-
rusalẽ: quia contaminauit Iudas sancti-
ficationem Dñi, quam dilexit, & habuit
12 filiam Dei alieni. * Disperdet Dñs virum
qui fecerit hoc, magistrũ, & discipulum
de tabernaculis Iacob, & offerẽtem mu-
13 nus Dño exercituũ. * Et hoc rursum fe-
cistis, operiebatis lacrymis altare Dñi,
fletu, & mugitu, ita vt non respiciam
vltrà ad sacrificiũ, nec accipiã placabile
14 quid de manu vestra. * Et dixistis: Quam
ob causã? quia Dñs testificatus est inter
te, & vxorem pubertatis tuæ, quã tu de-
spexisti: & hæc particeps tua, & vxor
15 fœderis tui. * Nónne vnus fecit, & resi-
D duum spiritus eius est? Et quid vnus
quærit, nisi semen Dei? Custodite ergo
spiritũ vestrum, & vxorem adolescẽtiæ
16 tuæ noli despicere. * Cùm odio habue-
ris, dimitte, dicit Dñs Deus Israël: ope-
riet autem iniquitas vestimentum eius,
dicit Dñs exercituũ, custodite spiritum
17 vestrum, & nolite despicere. * Laborare
fecistis Dñm in sermonibus vestris, &
dixistis: In quo eum fecimus laborare?
In eo quod dicitis: Omnis qui facit ma-
lũ, bonus est in conspectu Dñi, & tales
ei placẽt, aut certè vbi est Deus iudicij.

CAP. III.

De præcursore Christi, & huius aduentu, ac futuro iudicio, qui purgatis filiis Leui gratum habebit sacrificium Iuda & Ierusalem: comminatur sceleratis grauem vltionem: quos tamen ad se reuocat plurima bona conuersis promittens: conqueritur de ingratitudine filiorum Israël, & quod ipsum in decimis suis configant, quodque dicant Deo non esse curæ suos cultores, cuius contrarium tandem experientur.

1 ECce ego mitto Angelũ meũ, & præ- Ma 11.b
A parabit viam ante faciem meam: Et Ma 1.a
statim veniet ad templum suum Domi- Lu b.1
nator, quem vos quæritis: & Angelus & d.1
testamenti, quem vos vultis. Ecce venit,
2 dicit Dñs exercituum: * Et quis poterit
cogitare diẽ aduentus eius & quis sta-
bit ad videndum eum? Ipse enim quasi
ignis conflans, & quasi herba fullonum:
3 * & sedebit conflans, & emundans ar-
gentum: & purgabit filios Leui, & cola-
bit eos quasi aurum, & quasi argentum,
& erunt Dño offerentes sacrificia in iu
4 stitia. * Et placebit Dño sacrificium Iu-
da, & Ierusalẽ sicut dies sæculi, & sicut
5 anni antiqui. * Et accedam ad vos in
Iudi

iudicio,& ero testis velox maleficis, &
adulteris,& periuris, & qui calumnian- B
tur mercedē mercenarij, viduas & pu-
pillos, & opprimunt peregrinum, nec
timuerunt me, dicit Dñs exercituum.* 6
Ego enim Dñs,& non mutor,& vos filij
Iacob non estis consūpti.*A dieb⁹ enim 7
patrum vestrorū recessistis, à legitimis
Zach. 1. a. 3. meis, & non custodistis. || Reuertimini
ad me, & reuertar ad vos, dicit Dñs
exercituū.Et dixistis:inquo reuertemur?
* Si affiget homo Deum,quia vos confi- 8
gitis me? Et dixistis:in quo configimus
te?In decimis,& in primitiis.*Et in pe- 9
nuria vos maledicti estis,& me vos con-
figitis gens tota. *Inferte omnem deci- 10
mā in horreū,& sit cibus in domo mea C
& probate me super hoc, dicit Dñs, si
non aperuero vobis cataractas cæli, &
effudero vobis benedictionē vsque ad
abūdantiā, *& increpabo pro vobis de- 11
uorantē,& non corrūpet fructum terræ
vestræ: nec erit sterilis vinea in agro,
dicit Dñs exercituū. *Et beatos vos di- 12
cent omnes Gentes:eritis enim vos ter-
ra desiderabilis,dicit Dñs exercituum.* 13
|| Iob. 2. b. 15 Inualuerunt super me verba vestra,dicit
Dñs. * Et dixistis: Quid locuti sumus 14
contra te?Dixistis:||Vanus est,qui seruit
Deo:& quod emolumentū quia custodi- D
uimus præcepta eius,& quia ambulaui-
mus tristes coram Dño exercituū?*ergo 15
nūc beatos dicimus arrogantes:si quidē
ædificati sunt facientes impietatem; &
tentauerunt Deum, & salui facti sunt. * 16
Tunc locuti sunt timentes Dñm: vnus-
quisque cum proximo suo. Et attendit
Dñs,& audiuit: & scriptus est liber mo-
numenti coram eo timentibus Dñm, &
cogitantibus nomen eius.*Et erunt mi- 17
hi, ait Dñs exercituum, in die qua ego
facio,in peculium,& parcam eis, sicut
parcit vir filio suo seruienti sibi. * Et 18
conuertemini, & videbitis quid sit in-
ter iustum & impium: inter seruientem
Deo, & non seruientem ei.

CAP. IV.

*Dies Domini inflāmabit omnes facien-
tes impietatem, euulsa ipsorum radice,
orietur sol iustitia Deum timentibus,
qui calcabunt impios: iubet reminisci
legis Moysi: Elias antequam veniat
dies Domini mittendus prædicitur, qui
conuertat cor patrum ad filios.*

Ecce enim dies veniet succēsa quasi 1
caminus:& erunt omnes superbi,& A
omnes facientes impietatem, stipula:&
inflammabit eos dies veniens,dicit Dñs
exercituum, quæ non derelinquet eis
Luc. 1. g. 78 radicem & germen. *||Et orietur vobis 2
timentibus nomen meum Sol iustitiæ,
& sanitas in pennis eius & egrediemini
& salietis sicut vituli de armento. * Et 3
calcabitis impios,cùm fuerint cinis sub B
planta pedum vestrorum in die qua ego
4 facio,dicit Dñs exercituum.*||Memen- || Exod. 20.
tote legis Moysi serui mei, quam man- Deut. 4. 5. 6.
daui ei in Horeb ad omnem Israel,præ-
5 cepta,& iudicia.*||Ecce ego mittam vo- || Mat. 17. b. 10.
bis Eliam prophetam antequam veniat
6 dies Dñi magnus,& horribilis.*Et con-
uertet cor patrum ad filios,& cor filio- Marc. 9. b. 10
rum ad patres eorum: ne fortè veniam, Luc. 1. b. 17.
& percutiam terram anathemate.

LIBER PRIMVS MACHABÆORVM.

CAPVT PRIMVM.

Mortuo Alexandro Magno qui Darium percusserat, successit tandem in Græcia Antiochus illustris: sub quo scelerati quidam ex filiis Israel profanarunt Ierusalem: Antiochus autem, deuicto Ptolemæo rege Ægypti, inuasit Ierusalem: & ablatis omnibus vasis templi ac thesauris, fecit cædem magnam, vnde ortus est ingens planctus: simile fecit & princeps tributorum ab eo missus incensa Ierusalem plurimisque in captiuitatem ductis. Antiochus leges idololatriæ Iudæis statuit, ablatis cunctis diuini cultus cæremoniis, & ædificato idolo desolationis, renitentes miserè trucidans: cuius edicta plurimi impij secuti sunt, pij verò respuerunt, mortem potius subire parati.

1 T factum est,postquā percus-
A sit Alexander Philippi Mace-
do, qui primus regnauit in
Græcia,egressus de terra Ce-
2 thim,Dariū regē Persarū:& Medorum:*
cōstituit prælia multa, & obtinuit om-
3 niū munitiones & interfecit reges ter-
ræ:& pertransiit vsque ad fines terræ:&
accepit spolia multitudinis Gentium:&
siluit terra in conspectu eius.*Et cōgre-
4 gauit virtutē & exercitū fortē nimis: &
5 exaltatū est,& eleuatū cor eius:*& ob ti-
nuit regiones gentiū,& tyrānos:& facti
6 sunt illi in tributū.*Et post hæc decidit
in lectum,& cognouit quia moreretur.
7 *Et vocauit pueros suos nobiles,qui se-
cum erant nutriti à iuuentute:& diuisit
8 illis regnum suum,cùm adhuc viueret.*
Et regnauit Alexander annis duodecim
9 & mortuus est. * Et obtinuerunt pueri
eius regnum, vnusquisque in loco suo:
10 * & imposuerunt omnes sibi diademata
B post mortem eius, & filij eorū post eos
annis multis, & multiplicata sunt mala
11 in terra. * Et exiit ex eis radix pecca-
trix,Antiochus illustris, filius Antiochi
regis qui fuerat Romæ obses: & regna-
uit in anno centesimo trigesimo septi-
12 mo regni Græcorum. * In diebus illis
exierunt ex Israël filij iniqui, & suase-
runt

runt multis,dicentes : Eamus, & dispo-
namus testamentum cum Gentibus,quę
circa nos sunt : quia ex quo recessimus
ab eis, inuenerunt nos multa mala. *Et 13
bonus visus est sermo in oculis eorum.
* Et destinauerunt aliqui de populo , & 14
abierunt ad regẽ:& dedit illis potestatẽ
vt facerent iustitiã Gentiũ. *Et ædifica- 15
uerunt gymnasium in Ierosolymis se-
cundùm leges Nationũ:*& fecerunt sibi 16
præputia , & recesserunt à testamento
sancto, & iuncti sunt Nationibus,& ve-
nũdati sunt vt facerent malum. *Et pa- 17
ratũ est regnum in conspectu Antiochi, C
& cœpit regnare in terra Ægypti,vt re-
gnaret super duo regna. *Et intrauit in 18
Ægyptũ in multitudine graui, in curri-
bus,& elephãtis, & equitibus,& copio-
sã nauiũ multitudine:*& cõstituit bellũ 19
aduersus Ptolomæum regem Ægypti,&
veritus est Ptolomæus à facie eius , &
fugit,& ceciderunt vulnerati multi.*Et 20
comprehẽdit ciuitates munitas in terra
Ægypti : & accepit spolia terræ Ægyp-
ti. * Et conuertit Antiochus, postquam 21
percussit Ægyptũ in centesimo & qua-
dragesimo tertio anno : & ascendit ad
Israel, *& ascendit Ierosolymã in mul- 22
titudine graui. * Et intrauit in sanctifi- 23
cationem cum superbia , & accepit al-
tare aureum , & candelabrum luminis,
& vniuersa vasa eius , & mensam pro-
positionis , & libatoria , & phialas , &
mortariola aurea,& velum,& coronas,
& ornamentum aureum : quod in facie
templi erat : & comminuit omnia. * Et 24
accepit argentũ, & aurum, & vasa con-
cupiscibilia , & accepit thesauros oc-
cultos, quos inuenit : & sublatis omni-
bus abiit in terram suam.*Et fecit cædẽ 25
hominũ, & locutus est in superbia ma- D
gna. * Et factus est planctus magnus in 26
Israël,& in omni loco eorum:*& inge- 27
muerunt principes,& seniores:virgines,
& iuuenes infirmati sunt : & speciositas
mulierum immutata est. *Omnis mari- 28
tus sumpsit lamentum: & quæ sedebant
in thoro maritali , lugebant : *& cõmo- 29
ta est terra super habitantes in ea , &
vniuersa domus Iacob induit confusio-
nem. *Et post duos annos dierum misit 30
Rex principem tributorum in ciuitates
Iuda,& venit Ierusalem cum turba ma-
gna. * Et locutus est ad eos verba paci- 31
fica in dolo:& crediderunt ei.*Et irruit 32
super ciuitatem repentè, & percussit eã
plaga magna , & perdidit populũ multũ
ex Israël. * Et accepit spolia ciuitatis : 3
& succendit eam igni, & destruxit do-
mos eius,& muros eius in circuitu:*& 34
captiuas duxerunt mulieres:& natos,&
pecora possederunt. * Et ædificauerunt 35
ciuitatem Dauid muro magno & firmo
& turribus firmis,& facta est illis in ar-
cẽ:*& posuerunt illic gentẽ peccatricẽ, 36
E viros iniquos,& conualuerunt in ea:&
posuerunt arma,& escas , & congrega-
37 uerunt spolia Ierusalem;*& reposuerunt
illic : & facti sunt in laqueum ma-
38 gnum. * Et factum est hoc ad insidias
sanctificationi, & in diabolũ malum in
39 Israël: * & effuderunt sanguinem inno-
centem per circuitum sanctificationis,
& contaminauerunt sanctificationem.
40 * Et fugerunt habitatores Ierusalẽ pro-
pter eos , & facta est habitatio extero-
rum , & facta est extera semini suo , &
41 nati eius reliquerunt eam. * Sanctifica-
tio eius desolata est sicut solitudo , ||| Tob.
dies festi eius conuersi sunt in luctum, 2.a.6.
sabbata eius in opprobriũ,honores eius Amos
42 in nihilum. * Secundùm gloriam eius 8.b.10.
multiplicata est ignominia eius : & su-
blimitas eius conuersa est in luctum.
43 * Et scripsit rex Antiochus omni regno
suo,vt esset omnis populus vnus: & re-
44 linqueret vnusquisque legem suam.*Et
consenserunt omnes Gentes secundùm
45 verbum regis Antiochi: *& multi ex Is-
raël consenserunt seruituti eius , & sa-
crificauerunt idolis,& coinquinauerũt
46 sabbatum. * Et misit Rex libros per ma-
F nus nuntiorum in Ierusalem, & in om-
nes ciuitates Iuda:vt sequerentur leges
47 Gentium terræ , * & prohiberent holo-
causta, & sacrificia, & placationes fieri
48 in templo Dei, * & prohiberent cele-
49 brari sabbatum , & dies solemnes : * &
iussit coinquinari sancta , & sanctum
50 populum Israël.*Et iussit ædificari aras,
& templa, & idola, & immolari carnes
51 suillas,& pecora communia , *& relin-
quere filios suos incircumcisos,& coin-
quinari animas eorum in omnibus im-
mũdis,& abominationibus , ita vt obli-
uiscerentur legem, & immutarent om-
52 nes iustificationes Dei. * Et quicumque
non fecissent secundùm verbum regis
53 Antiochi, morerentur. *Secundùm om-
nia verba hæc scripsit omni regno suo:
& præposuit principes populo, qui hæc
54 fieri cogerent. *Et iusserunt ciuitatibus
55 Iuda sacrificare. * Et congregati sunt
multi de populo ad eos,qui derelique-
rant legem Dñi: & fecerunt mala super
56 terram. * Et effugauerunt populũ Israël
in abditis, & in abscõditis fugitiuorum
57 locis. * Die quintadecima mensis Cas-
G leu,quinto & quadragesimo & centesi-
mo anno , ædificauit Rex Antiochus
abominandum idolum desolationis su-
per altare Dei , & per vniuersas ciuita-
tes Iuda in circuitũ ædificauerunt aras:
58 * & ante ianuas domorum, & in plateis
59 incendebant thura,& sacrificabant : * &
libros legis Dei combusserunt igni, scin-
60 dentes eos: * & apud quemcumque in-
ueniebãtur libri testamenti Dñi,& qui-
cumque obseruabat legem Dñi, secun-
61 dùm edictum regis trucidabant eum.*In

virtute

virtute sua faciebāt hæc populo Israël,
qui inueniebatur in omni mēse & mēse
in ciuitatibus. * Et quinta & vigesima 62
die mensis sacrificabant super arā, quæ
erat contra altare. * Et mulieres, quæ 63
circūcidebant filios suos, trucidabantur
secūdùm iussum regis Antiochi,* & sus- 64
pendebāt pueros à ceruicibus per vni-
uersas domos eorum:&eos qui circūci-
derant illos, trucidabant. * Et multi de 65
populo Israel definierūt apud se, vt non
manducarent immunda; & elegerunt
magis mori quàm cibis coinquinari
immundis: *& noluerunt infringere le- 66
gem Dei sanctā,& trucidati sunt: *facta 67
est ira magna super populum valde.

CAP. II.

Mathathias cum filiis luget afflictionem ciuitatis, & sanctorum profanationem ostensisque signis mæstitiæ, respondet his qui à rege missi erant, nec se, nec cognationem suam impio decreto obtemperaturos: occisisque idololatria Iudæo & regis ministro: fugit cum filiis in montes: plurimi nolentes obtemperare trucidantur, cùm nollent sabbato inimicis resistere: Mathathias collecto piorum exercitu, reuocat Dei cultum destructa idololatria, cæsoque Antiochi præsidio: & moriturus hortatur filios, vt patrum exemplo semper tueantur legem Domini, dans Simonem filium suum in consultorem, & Iudam in militia principem.

IN diebus illis surrexit Mathathias fi- 1
lius Ioannis, filij Simeonis, sacerdos A
ex filiis Ioarib ab Ierusalem, & cōsedit
in Monte Modin: * & habebat filios 2
quinque, Ioannē, qui cognominabatur
Gaddis: *& Simonē, qui cognominaba- 3
tur Thasi: *& Iudā, qui vocabatur Ma- 4
chabæus: *& Eleazarū, qui cognomina- 5
batur Abaron:& Ionathā, qui cognomi-
nabatur Apphus: *hi viderunt mala, quæ 6
fiebant in populo Iuda, & in Ierusalem.
* Et dixit Mathathias: Væ, mihi, vt quid 7
natus sum videre contritionem populi
mei, & contritionem ciuitatis sanctæ, &
sedere illic, cùm datur in manibus ini-
micorum? *Sancta in manu extraneorū 8
facta sunt: templum eius sicut homo ig-
nobilis. *Vasa gloriæ eius captiua abdu- 9
cta sunt: trucidati sunt senes eius in pla-
teis & iuuenes eius ceciderūt in gladio
inimicorū. *Quæ gens non hæreditauit 10
regnū eius, & non obtinuit spolia eius.
*Omnis compositio eius ablata est. Quæ 11
erat libera, facta est ancilla. *Et ecce sā- 12
cta nostra, & pulchritudo nostra, & cla- B
ritas nostra desolata est, & coinquina-
uerūt ea gentes. *Quò ergo nobis adhuc 13
viuere? * Et sciderunt vestimenta sua Ma- 14
thathias, & filij eius: & operuerunt se ci-
liciis, & planxerunt valde. *Et venerunt 15
illuc qui missi erant à rege Antiocho, vt
cogerēt eos, qui confugerāt in ciuitatē
Modin, immolare & accendere thura, &
16 à lege Dei discedere. * Et multi de po-
pulo Israël consentientes accesserūt ad
eos: sed Mathathias & filij eius cōstan-
17 ter steterunt. *Et respondentes qui missi
erant ab Antiocho, dixerūt Mathathiæ:
Princeps & clarissimus, & magnus es in
hac ciuitate, & ornatus filiis & fratri-
18 bus. *Ergo accede prior, & fac iussū re-
gis, sicut fecerūt oēs gentes, & viri Iuda
& qui remāserunt in Ierusalē: & eris tu
& filij tui inter amicos regis, & ampli-
ficatus auro, & argēto, & munerib⁹ mul-
19 tis. * Et respondit Mathathias, & dixit
magna voce: Et si oēs gētes regi Antio-
cho obediunt, vt discedat vnusquisque à
seruitute legis patrū suorū, & cōsentiat
20 mādatis eius: *ego & filij mei, & fratres
21 mei obedimus legi patrum nostrorū. *
Propitius sit nobis Deus: non est nobis
22 vtile relinquere legem, & iustitias Dei: *
C nō audiemus verba regis Antiochi, nec
sacrificabimus transgredientes legis no-
23 stræ mādata, vt eamus altera via. *Et vt
cessauit loqui verba hæc, accessit qui-
dā Iudæus in omnium oculis sacrifica-
re idolis super aram in ciuitate Modin,
24 secundùm iussum regis: *& vidit Matha-
thias, & doluit, & contremuerunt renes
eius, & accensus est furor eius secūdùm
iudiciū legis, & insiliens trucidauit eū
25 super arā: * sed & virū, quem rex Antio-
chus miserat, qui cogebat immolare,
occidit in ipso tēpore, & arā destruxit,
26 * & zelatus est legem, || sicut fecit Phi- || Nu.
27 nees Zamri filio Salomi. *Et exclamauit 25. c.
Mathathias voce magna in ciuitate, di- 13.
cēs: Omnis, qui zelū habet legis statuens
28 testamentū, exeat post me. *Et fugit ipse
& filij eius in montes, & reliquerunt
29 quæcūque habebant in ciuitate: *Tunc
descenderunt multi quærentes iudiciū,
30 & iustitiā, in desertum, *& sederunt ibi
ipsi, & filij eorum, & mulieres eorum, &
pecora eorum: quoniam inundauerunt
31 super eos mala. *Et renuntiatū est viris
D regis, & exercitui, qui erat in Ierusalem
ciuitate Dauid, quoniam discessissent
viri quidam, qui dissipauerunt manda-
tum regis, in loca occulta in deserto,
32 & abiissent post illos multi. * Et statim
perrexerunt ad eos, & constituerunt ad-
uersus eos prælium in die sabbato-
33 rum, & dixerunt ad eos: *Resistitis &
nunc adhuc? exite, & facite secundùm
34 verbum regis Antiochi, & viuetis. *Et
dixerunt: Non exibimus, neque facie-
mus verbum regis, vt polluamus diem
35 sabbatorum. * Et concitauerunt aduer-
36 sus eos prælium. * Et non responderunt
eis, nec lapidem miserunt in eos, nec
37 oppilauerunt loca occulta, * dicentes:
Moriamur omnes in simplicitate no-
stra: & testes erunt super nos cælum, &
terra,

terra, quòd iniustè perditis nos.* Et in- 38
tulerunt illis bellum sabbatis: & mortui
sunt ipsi, & vxores eorum, & filij eorũ,
& pecora eorum, vsq; ad mille animas
hominum.* Et cognouit Mathathias, & 39
amici eius, & luctum habuerunt super
eos valde.* Et dixit vir proximo suo: Si 40
omnes fecerimus sicut fratres nostri fe-
cerunt, & non pugnauerimus aduersus
gẽtes pro animabus nostris, & iustifica-
tionibus nostris: nunc citiùs disperdent
nos à terra.* Et cogitauerũt in die illa, 41
dicentes: Omnis homo quicumq; vene- E
rit ad nos in bello die sabbatorum, pu-
gnemus aduersus eũ: & non moriemur
omnes, sicut mortui sunt fratres nostri
in occultis.* Tunc cõgregata est ad eos 42
synagoga Assidæorum fortis viribus ex
Israël, omnis voluntarius in lege: * & 43
omnes, qui fugiebant à malis, additi
sunt ad eos, & facti sunt illis ad firma-
mentum.* Et collegerunt exercitum, & 44
percusserunt peccatores in ira sua, &
viros iniquos in indignatione sua: &
cæteri fugerũt ad nationes, vt euaderẽt.
*Et circuiuit Mathathias, & amici eius, 45
& destruxerunt aras:* & circũciderunt 46
pueros incircũcisos quotquot inuene-
runt in finibus Israël: & in fortitudine.
*Et persecuti sunt filios superbi, & pros- 47
peratum est opus in manibus eorum:* & 48
obtinuerunt legẽ de manibus gentiũ, &
de manibus regũ: & non dederũt cornu
peccatori. * Et appropinquauerunt dies 49
Mathathiæ moriendi, & dixit filiis suis: F
Nunc cõfortata est superbia, & castiga-
tio, & tẽpus euersionis, & ira indigna-
tionis.* Nunc ergo, ô filij, æmulatores 50
estote legis, & date animas vestras pro
testamento patrũ vestrorũ, * & memen- 51
tote operũ patrũ, quæ fecerũt in gene-
rationibus suis: & accipietis gloriã ma-
gnã, & nomẽ æternũ.*|| Abraham nónne 52
in tentatione inuentus est fidelis, & re-
putatũ est ei ad iustitiã?*|| Ioseph in tẽ- 53
pore angustiæ suæ custodiuit mandatũ,
& factus est Dñs Ægypti.*|| Phinees pa- 54
ter noster, zelando zelum Dei, accepit
testamentũ sacerdotij æterni.*|| Iesus dũ 55
impleuit verbũ factus est dux in Israël.
|| * Caleb, dũ testificatur in ecclesia, ac- 56
cepit hæreditatẽ.*|| Dauid in sua mise- 57
ricordia cõsecutus est sedẽ regni in sæ- G
cula.*|| Elias, dũ zelat zelatum legis re- 58
ceptus est in cælũ.*|| Ananias & Azarias 59
& Misaël credẽtes, liberati sunt de flã-
ma.*|| Daniel in sua simplicitate libera- 60
tus est de ore leonum. * Et ita cogitate 61
per generationẽ, & generationem: quia
omnes qui sperant in eum, non infirmã-
tur. * Et à verbis viri peccatoris ne ti- 62
mueritis: quia gloria eius stercus & ver-
mis est: * hodie extollitur, & cras non 63
inuenietur: quia cõuersus est in terram
suã, & cogitatio eius periit.* Vos ergo 64

||Gen. 22.a.2 ||Gen. 41.c.40. ||Nu. 25.c.13. Eccli.45 d.28. ||Iof. 1.a.2. ||Nu. 14.a.6 Iof.d.14. ||2.Reg.2 a.4. ||4.Reg.2 b.11. ||Dan. 3.c.50. ||Dan. 6.f.22

filij confortamini, & viriliter agite in
65 lege: quia in ipsa gloriosi eritis. * Et
ecce Simon frater vester, scio quòd vir
consilij est: ipsum audite semper, & ipse
66 erit vobis pater. * Et Iudas Machabæus
fortis viribus à iuuentute sua, sit vobis
princeps militiæ, & ipse aget bellum
67 populi.* Et adducetis ad vos omnes fa-
ctores legis: & vindicate vindictam
68 populi vestri. * Retribuite retributio-
nem Gentibus, & intendite in præceptũ
69 legis.* Et benedixit eos, & appositus est
70 ad patres suos. * Et defunctus est anno
centesimo & quadragesimo sexto: &
sepultus est à filiis suis in sepulchris
patrum suorum in Modin, & planxe-
runt eum omnis Israël planctu magno.

CAP. III.

Iudas Machabæus dux eximius prædicatur, qui perambulans ciuitates Iuda trucidabat omnes impios: & occiso duce Apollonio, eiúsque exercitu disperso, vicit cum paucis potentissimum Syriæ exercitum vnà cum duce Serone: iratus autem ob hoc rex Antiochus, profectus in Persidem constituit Lysiam vice regem, dato belli in Iudæos apparatu, qui misit contra terram Iuda Gorgiam cum exercitu: Iudas autem & sui ad bellum se parant, maximè operibus pœnitentiæ & oratione ad Deum.

1 ET surrexit Iudas, qui vocabatur Ma-
A chabæus, filius eius pro eo: * & ad-
2 iuuabant eum omnes fratres eius, &
vniuersi qui se coniunxerant patri eius,
& præliabantur prælium Israël cum læ-
titia. * Et dilatauit gloriam populo
3 suo, & induit se loricam sicut gigas, &
succinxit se arma bellica sua in præliis,
4 & protegebat castra gladio suo.* Simi-
lis factus est leoni in operibus suis, &
5 sicut catulus leonis rugiens in venatio-
ne.*Et persequutus est iniquos perscru-
tans eos: & qui conturbabant populum
6 suum, eos succendit flammis:* & repulsi
sunt inimici eius præ timore eius, &
omnes operarij iniquitatis conturbati
sunt: & directa est salus in manu eius.
7 *Et exacerbabat reges multos, & lætifi-
cat Iacob in operibus suis & in sæcu-
8 lum memoria eius in benedictione.*Et
perambulauit ciuitates Iuda, & perdidit
impios ex eis, & auertit iram ab Israël.
9 *Et nominatus est vsque ad nouissimum
10 terræ, & congregauit pereuntes. * Et
B congregauit Apollonius Gentes, & à Sa-
maria virtutem multam & magnam, ad
11 bellandum contra Israël. * Et cognouit
Iudas, & exiit obuiam illi: & percussit
& occidit illum: & ceciderunt vulnera-
12 ti multi, & reliqui fugerunt,* & accepit
spolia eorum: & gladium Apollonij ab-
stulit Iudas, & erat pugnans in eo om-
13 nibus diebus.* Et audiuit Seron princeps
exercitus Syriæ, quòd cõgregauit Iudas
congre

congregationem fidelium,&ecclesiã se-
cum,*& ait:Faciam mihi nomen,& glo- 14
rificabor in regno,& debellabo Iudam,
& eos qui cum ipso sunt,qui spernebãt
verbũ regis. *Et præparauit se:& ascen- 15
derunt cum eo castra impiorum, fortes
auxiliarij, vt facerent vindictã in filios
Israël.*Et appropinquauerunt vsque ad 16
Bethoron : & exiuit Iudas obuiam illi
cũ paucis. *Vt autem viderunt exercitũ 17
venientem sibi obuiam; dixerunt Iudæ:
Quomodo poterimus pauci pugnare
contra multitudinem tantã,& tam for-
tem , & nos fatigati sumus ieiunio ho- C
die? *Et ait Iudas: Facile est concludi 18
multos in manus paucorũ:& nõ est dif-
ferentia in conspectu Dei cæli liberare
in multis,& in paucis : *quoniã non in 19
multitudine exercitus victoria belli,sed
de cælo fortitudo est. * Ipsi veniunt ad 20
nos in multitudine contumaci,& super-
bia , vt disperdãt nos, & vxores nostras
& filios nostros,& vt spolient nos:*nos 21
verò pugnabimus pro animabus nostris
& legibus nostris : * & ipse Dñs con- 22
teret eos ante faciem nostram : vos au-
tem ne timueritis eos.*Vt cessauit autẽ 23
loqui,insiluit in eos subitò: & cõtritus
est Seron,& exercitus eius in conspectu
ipsius: *& persecutus est eũ in descensu 24
Bethoron vsque in campũ,& ceciderũt
ex eis octingenti viri,reliqui autem fu-
gerunt in terrã Philisthiim.*Et cecidit 25
timor Iudæ,ac fratrum eius,& formido
super omnes gentes in circuitu eorum,
* & peruenit ad regem nomẽ eius,& de 26
præliis Iudæ narrabant oẽs gentes. *Vt 27
audiuit autem rex Antiochus sermones D
istos iratus est animo:& misit,& cõgre-
gauit exercitũ vniuersi regni sui, castra
fortia valde: *& aperuit ærarium suum, 28
& dedit stipẽdia exercitui in annum:&
mãdauit illis vt essent parati ad omnia.
* Et vidit quòd defecit pecunia de the- 29
sauris suis , & tributa regionis modica
propter dissensionem, & plagam, quam
fecit in terra, vt tolleret legitima, quæ
erãt à primis diebus: *& timuit ne non 30
haberet vt semel & bis , in sumptus &
donaria, quæ dederat ante larga manu,
& abundauerat super reges,qui ante eũ
fuerant.*Et cõsternatus erat animo val- 31
de,& cogitauit ire in Persidẽ & accipe-
re tributa regionũ,& congregare argẽ-
tum multum. * Et reliquit Lysiam ho- 32
minem nobilem de genere regali, super
negotia regia,à flumine Euphrate vsque
ad flumen Ægypti : * & vt nutriret An- 33
tiochum filium suum,donec rediret.*Et 34
tradidit ei medium exercitũ,& elephã-
tos: & mãdauit ei de omnibus quæ vo-
lebat,& de inhabitantibus Iudæã,& Ie-
rusalem : & vt mitteret ad eos exerci- 35
tum , ad conterendam & extirpandam E
virtutem Israël, & reliquias Ierusalem,
& auferẽdam memoriam eorum de lo-
36 co:*& vt constitueret habitatores filios
alienigenas in omnibus finibus eorũ,&
37 sorte distribueret terram eorum.*Et rex
assumpsit partem exercitus residui, &
exiuit ab Antiochia ciuitate regni sui
anno cẽtesimo & quadragesimo septi-
mo,& trãsfretauit Euphraten flumen,&
38 perambulabat superiores regiones. * Et
elegit Lysias Ptolemæũ filiũ Dorymini
& Nicanorem, & Gorgiã, viros potẽtes
39 ex amicis regis:*& misit cũ eis quadra-
ginta millia virorum , & septem millia
equitum, vt venirent in terram Iuda,&
disperderent eam secũdùm verbũ regis.
40 * Et processerunt cum vniuersa virtute
sua;& venerũt, & applicuerunt Emmaũ
41 in terra campestri.*Et audierũt merca-
F tores regionum nomen eorũ:& accepe-
runt argentũ, & aurum multum valde,
& pueros:& venerunt in castra,vt acci-
perent filios Israël in seruos : & additi
sunt ad eos exercitus Syriæ , & terræ
42 alienigenarum.*Et vidit Iudas,& fratres
eius , quia multiplicata sunt mala , &
exercitus applicabant ad fines eorum,&
cognouerunt verba regis, quæ mãdauit
populo facere in interitũ & cõsumma-
43 tionẽ:*&dixerũt vnusquisque ad proxi-
mum suum:Erigamus deiectionẽ populi
nostri , & pugnemus pro populo nostro
44 & sanctis nostris.*Et cõgregatus est cõ-
uentus vt essent parati in prælium;& vt
orarent,& peterent misericordiã & mi-
45 serationes.*Et Ierusalem non habitaba-
tur,sed erat sicut desertum:non erat qui
ingrederetur , & egrederetur de natis
eius : & sanctum conculcabatur:& filij
alienigenarum erant in arce , ibi erat
habitatio Gentium : & ablata est volu-
ptas à Iacob, & defecit ibi tibia,& ci-
46 thara. * Et congregati sunt,& venerunt
in Maspha contra Ierusalem:quia locus
orationis erat in Maspha ante in Israël.
47 * Et ieiunauerunt illa die, & induerunt
se ciliciis, & cinerem imposuerunt ca-
piti suo , & disciderunt vestimenta sua:
48 *& expanderunt libros legis, de quibus
scrutabantur Gentes similitudinem si-
49 mulachrorum suorum : * & attulerunt
G ornamenta sacerdotalia,& primitias,&
decimas : & suscitauerunt Nazaræos,
50 qui impleuerant dies : *& clamauerunt
voce magna in cælum,dicẽtes: Quid fa-
51 ciemus istis, & quò eos ducemus ? * &
sancta tua conculcata sunt, & contami-
nata sunt,& sacerdotes tui facti sunt in
52 luctum, & in humilitatem:*& ecce Na-
tiones conuenerunt aduersum nos vt
nos disperdant: tu scis quæ cogitant in
53 nos. * Quomodo poterimus subsistere
ante faciẽ eorum, nisi tu Deus adiuues
54 nos? *Et tubis exclamauerunt voce ma-
55 gna.*Et post hæc constituit Iudas duces
populi,tribunos,& cẽturiones, & pẽta-

||Deu. côtarchos,& decuriones.*||Et dixit his, 56
20 a. qui ædificabât domos, & spôsabât vxo-
5. b.6. res, & plâtabât vineas, & formidolosis,
7.8. vt redirent vnusquisque in domû suam
Iud.7 secundum legē. *Et mouerunt castra, & 57
a.3. collocauerût ad Austrû Emmaû. *Et ait 58
Iudas: Accingimini,& estote filij poten-
tes,& estote parati in mane,vt pugnetis
aduersus Nationes has, quæ côuenerût
aduersus nos, disperdere nos, & sancta
nostra: *quoniã melius est nos mori in 59
bello,quã videre mala gentis nostræ,&
sanctorû. *Sicut autē fuerit voluntas in 60
cælo,sic fiat.

CAP. IV.

Gorgias quærit Iudã: at hic suos hortatus fudit hostes, rursumque Gorgia exercitu fuso colligit spolia: & iterum fusis ad Deum precibus, deuincit Lysiæ exercitum, ac postmodû purificato templo,nouum erigit altare:& omnibus quæ ad Dei cultum requirebantur præparatis, sacrificiisque oblatis, magna lætitia celebrant illius dedicationem diebus octo: statuto etiam huius dedicationis annuo festo ad dies octo.

ET assumpsit Gorgias quinque millia 1
virorum, & mille equites electos: & 2
mouerût castra nocte,*vt applicarēt ad A
castra Iudæorû & percuterēt eos subi-
to:& filij qui erât ex arce,erât illis du-
ces. *Et audiuit Iudas, & surrexit ipse, 3
&potêtes,percutere virtutem exercituû
regis,qui erât in Emmaû.*Adhuc.n.dis- 4
persus erat exercitus à castris.*Et venit 5
Gorgias in castra Iudæ noctu,&neminē
inuenit,& quærebat eos in môtib⁹: qm̃
dixit; Fugiunt hi à nobis. * Et cùm dies 6
factus esset,apparuit Iudas in campo cû
tribus millib⁹ virorum tâtùm:qui tegu-
mēta & gladios nô habebant:*&viderût 7
castra Gentium valida, & loricatos, &
equitat⁹ in circuitu eorû,& hi docti ad
præliû.*Et ait Iudas viris,qui secû erât: 8
Ne timueritis multitudinē eorû, & im-
||Exo. petû eorû ne formidetis. *||Mementote 9
14. b. qualiter salui facti sunt patres nostri in
9. mari rubro, cùm sequeretur eos Pha-
rao cû exercitu multo. Et nunc clame- 10
mus in cælû:& miserebitur nostri Dñs,
& memor erit testamenti patrû nostro-
rû, & côteret exercitû istum ante faciē
nostrã hodie:*& scient oēs gentes,quia 11
est qui redimat & liberet Israel.*Et ele- 12
uauerunt alienigenæ oculos suos,& vi- B
derût eos veniētes ex aduerso.*Et exie- 13
runt de castris in præliû,&tuba cecine-
runt hi qui erât cum Iuda. * Et côgressi 14
sunt:& côtritæ sunt Gētes,& fugerût in
câpum.* Nouissimi autē oēs ceciderunt 15
in gladio,& persecuti sunt eos vsq; Ge-
zerô,& vsq; in câpos Idumææ,& Azoti,
& Iamniæ:& ceciderunt ex illis vsq; ad
tria millia virorum.*Et reuersus est Iu- 16
das,& exercitus eius,sequēs eû.*Dixitq; 17
ad populû: Nô côcupiscatis spolia:quia
18 bellum contra nos est, * & Gorgias &
exercitus eius prope nos in monte: sed
state nûc côtra inimicos nostros,& ex-
pugnate eos, & sumetis postea spolia
19 securi. * Et adhuc loquente Iuda hæc,
ecce apparuit pars quædã prospiciēs de
20 môte.* Et vidit Gorgias quòd in fugam
côuersi sunt sui,& succenderunt castra:
fumus enim, qui videbatur, declarabat
21 quod factum est.*Quibus illi conspectis
C timuerût valde,aspiciētes simul & Iudã,
& exercitum in câpo paratû ad præliû.
22 *Et fugerût oēs in câpum alienigenarû:
23 * & Iudas reuersus est ad spolia castro-
rû,& acceperût aurû multû,& argentû,
& hyacinthû,& purpurã marinã,& opes
24 magnas. * Et côuersi,hymnû canebât:&
benedicebât Deû in cælû,qm̃ bonus est,
25 quoniã in sæculû misericordia eius.*Et
facta est sal⁹ magna in Israel in die illa.
26 * Quicumque autē alienigenarû euase-
rût,venerunt,& nuntiauerunt Lysiæ vni-
27 uersa quæ acciderât.*Quibus ille audi-
tis,consternatus animo deficiebat:quòd
non qualia voluit, talia contigerunt in
28 Israël,& qualia mãdauit rex. *Et sequē-
ti anno congregauit Lysias virorû ele-
ctorû sexaginta millia,& equitû quinq;
29 millia, vt debellaret eos. * Et venerunt
in Iudæã,& castra posuerunt in Betho-
ron,& occurrit illis Iudas cû decē mil-
30 libus viris.*Et viderunt exercitû forte,
D & orauit,& dixit: Benedictus est salua-
tor Israël,||qui côtriuisti impetû poten-
tis in manu serui tui Dauid, || & tradi- 1.Reg.
disti castra alienigenarum in manu Io- 17 g.50
31 nathæ filij Saül,& armigeri eius.*Con- 1.Reg.
clude exercitû istû in manu populi tui 14. b.
Israël, & confundantur in exercitu suo 13.
32 & equitibus. * Da illis formidinē & ta-
befac audaciã virtutis eorû,& commo-
33 ueantur contritione sua. * Deiice illos
gladio diligentiû te:& collaudēt te oēs,
34 qui nouerunt nomen tuû in hymnis.*Et
commiserunt prælium:& ceciderunt de
exercitu Lysiæ quinq; millia virorum.
35 * Videns autem Lysias fugam suorum,
& Iudæorum audaciam, & quod parati
sunt aut viuere,aut mori fortiter, abiit
Antiochiam, & elegit milites:vt multi-
36 plicati rursus venirēt in Iudæam. * Di-
E xit autem Iudas, & fratres eius: Ecce
contriti sunt inimici nostri: ascēdamus
37 nunc mundare sancta, & renouare. * Et
côgregatus est omnis exercitus,& ascē-
38 derunt in montem.Sion. * Et viderunt
sanctificationē desertã, & altare profa-
natû, & portas exustas, & in atriis vir-
gulta nata sicut in saltu, vel in môtibus
39 & pastophoria diruta. *Et sciderunt ve-
stimenta sua,& planxerunt planctu ma-
gno, & imposuerunt cinerē super caput
40 suum *& ceciderût in faciē super terrã,
& exclamauerunt tubis signorum,&cla-
41 mauerunt in cælû.*Tunc ordinauit Iu-
das

das viros, vt pugnarent aduersus eos,
qui erãt in arce, donec emundarẽt san-
cta.* Et elegit sacerdotes sine macula 42
voluntatẽ habẽtes in lege Dei:*& mun- 43
dauerũt sãcta, & tulerunt lapides cõta-
minationis in locũ immundũ.* Et cogi- 44
tauit de altari holocaustorũ, quod pro-
fanatũ erat, quid de eo faceret.*Et inci- 45
dit illis consiliũ bonũ vt destruerent il-
lud: ne fortè illis esset in opprobrium.
quia contaminauerunt illud Gentes, &
demoliti sunt illud.* Et reposuerũt la- 46
pides in mõte dom⁹ in loco apto, quo-
adusq; veniret propheta, & responderet
de eis.* Et acceperunt lapides integros 47
secundùm legẽ: & ædificauerunt altare
nouũ, secundùm illud, quod fuit prius: E
*& ædificauerunt sancta, & quæ intra 48
domũ erãt intrinsecus: & ædem & atria
sanctificauerunt.* Et fecerunt vasa san- 49
cta noua, & intulerũt candelabrũ: & al-
tare incensorũ, & mensam in tẽplum.* Et 50
incẽsum posuerunt super altare, & ac-
cenderũt lucernas, quæ super cãdelabrũ
erãt, & lucebãt in templo.* Et posuerũt 51
super mensam panes, & appenderunt
vela, & consummauerunt omnia opera
quæ fecerant.* Et ante matutinũ surre- 52
xerunt quinta & vigesima die mẽsis no-
ni (hic est mensis Casleu) centesimi qua-
dragesimi octaui anni:*& obtulerũt sa- 53
crificiũ secundum legẽ, super altare ho-
locaustorum nouum, quod fecerũt.*Se- 54
cundum tẽpus & secundùm diẽ, in qua G
contaminauerũt illud gentes, in ipsa re-
nouatũ est in canticis, & citharis, & ci-
nyris: & in cymbalis.* Et cecidit omnis 55
popul⁹ in faciẽ, & adorauerunt, & bene-
dixerũt in cœlũ eũ, qui prosperauit eis.
*Et fecerũt dedicationem altaris diebus 56
octo, & obtulerũt holocausta cũ lætitia
& sacrificiũ salutaris & laudis.* Et or- 57
nauerũt faciem tẽpli coronis aureis; &
scutulis; & dedicauerũt portas, & pasto-
phoria, & imposuerunt eis ianuas.* Et 58
facta est lætitia in populo magna valde,
& auersum est opprobrium Gentium.
||Ioan 10. d. 22. *||Et statuit Iudas, & fratres eius, & vni- 59
uersa ecclesia Israël, vt agatur dies de-
dicationis altaris in tẽporibus suis, ab
anno in annũ, per dies octo, à quinta &
vigesima die mensis Casleu, cũ lætitia &
gaudio.*Et ędificauerũt in tempore illo 60
mõtem Sion, & per circuitũ muros al-
tos, & turres firmas, nequãdo venirent
Gẽtes, & conculcarent eum, sicut anteà
fecerunt.*Et collocauit illic exercitũ, vt 61
seruaret eum, & muniuit eum ad custo-
diendam Bethsurã, vt haberet populus
munitionem contra faciem Idumææ.

CAP. V.

Percussit Iudas plurimas Gentes finitimas: obsessosque Galaaditas & Galilaeos ipse vna cum fratre Simone liberat: & deuicto semel atque iterum Timotheo, captaque ciuitate Ephron, quæ trãsitum ipsi præbere noluerat, & omni masculo ipsius interempto; tandem integro numero læti reuertuntur in montem Sion ad sacrificandum Domino: intereà qui relicti fuerãt duces in Ierusalẽ, dum contra Iudæ præceptum pugnant aduersus Gentes, caduntur: Iudas verò percutit Chebron & Azotum, subuersis ipsarum simulachris

1 ET factum est, vt audierunt Gentes in
A circuitu, quia ædificatum est altare,
& sanctuariũ sicut priùs, iratæ sunt val-
2 de:* & cogitabãt tollere genus Iacob,
qui erãt inter eos, & cœperunt occide-
3 re de populo, & persequi.*Et debellabat
Iudas filios Esau in Idumæa, & eos qui
erãt in Acrabathane, quia circũsedebãt
Israëlitas, & percussit eos plaga magna.
4 *Et recordatus est malitiã filiorum Beã,
qui erãt populo in laqueum, & in scan-
5 dalũ, insidiãtes ei in via.* Et cõclusi sũt
ab eo in turribus, & applicuit ad eos, &
anathematizauit eos, & incendit turres
6 eorũ igni, cũ omnib⁹ qui in eis erãt.*Et
trãsiuit ad filios Ammõ, & inuenit ma-
nũ fortem, & populũ copiosũ, & Timo-
7 theũ ducẽ ipsorum:* & cõmisit cum eis
prælia multa, & cõtriti sũt in conspectu
8 eorum, & percussit eos:* & cepit Gazer
ciuitatẽ, & filias eius, & reuersus est in
9 Iudæã.* Et congregatæ sunt gentes quæ
sunt in Galaad, aduersus Israëlitas qui
erant in finibus eorũ, vt tollerẽt eos: &
10 fugerũt in Dathemã munitionẽ,*& mi-
serunt litteras ad Iudam & fratres eius,
dicentes: Congregatæ sunt aduersũ nos
11 gentes per circuitũ, vt nos auferãt:* &
B parãt venire, & occupare munitionẽ, in
quam cõfugimus: & Timotheus est dux
12 exercitus eorũ.*Nũc ergo veni, & eripe
nos de manibus eorũ, quia cecidit mul-
13 titudo de nobis.* Et oẽs fratres nostri,
qui erãt in locis Tubin, interfecti sũt: &
captiuas duxerũt vxores eorũ, & natos,
& spolia, & peremerũt illic ferè mille
14 viros.* Et adhuc epistolæ legebantur, &
ecce alij nũtij venerũt de Galilæa con-
scissis tunicis, nuntiantes secundũ verba
15 hæc: *dicentes conuenisse aduersum se
à Ptolemaida & Tyro, & Sidone: & re-
pleta est omnis Galilæa alienigenis, vt
16 nos consumant.* Vt audiuit autem Iu-
das, & populus sermones istos, conuenit
ecclesia magna cogitare quid facerent
fratribus suis, qui in tribulatione erant,
& expugnabãtur ab eis.* Dixitq; Iudas
17 Simoni fratri suo: elige tibi viros & va-
de, & libera fratres tuos in Galilæa: ego
autem, & frater meus Ionathas ibimus
18 in Galaaditin:* Et reliquit Iosephum
filium Zachariæ, & Azariam duces po-
puli, cum residuo exercitu in Iudæa ad
19 custodiã:* & præcepit illis dicens: Præ-
estote populo huic: & nolite bellũ cõ-

mittere aduersum gentes, donec reuer-
tamur. *Et partiti sunt Simoni viri tria 20
millia, vt iret in Galilæam: Iudæ autem
octo millia in Galaaditim. *Et abiit Si- 21
mon in Galilæam, & commisit prælia C
multa cum gentibus: & contritæ sunt
gētes à facie eius, & persecutus est eos
vsque ad portā *Ptolemaidis: & cecide- 22
runt de gentibus ferè tria millia viro-
rum, & accepit spolia eorum. *Et assum- 23
psit eos, qui erāt in Galilæa, & in Arba-
tis, cum vxoribus, & natis, & omnibus,
quæ erāt illis, & adduxit in Iudæā cum
lætitia magna. * Et Iudas Machabæus, 24
& Ionathas frater eius transierunt Ior-
danem & abierunt viam triū dierum per
desertum. *Et occurrerūt eis Nabuthæi, 25
& susceperunt eos pacificè: & narraue-
runt eis omnia, quæ acciderāt fratribus
eorum in Galaaditide: *& quia multi ex 26
eis comprehensi sunt in Barasa, & Bo-
sor, & in Alimis, & in Casphor, & Ma-
geth, & Carnaim: hæ omnes ciuitates
munitæ & magnæ. *Sed & in cæteris ci- 27
uitatibus Galaaditidis tenentur cōpre-
hensi, & in crastinum constituerunt ad-
mouere exercitū ciuitatibus his, & con-
prehēdere, & tollere eos in vna die.* Et 28
conuertit Iudas, & exercitus eius, viam
in desertum Bosor repentè, & occupa-
uit ciuitatē, & occidit omnem masculū
in ore gladij, & accepit omnia spolia
eorum, & succendit eam igni. *Et surre- 29
xerunt inde nocte, & ibant vsq; ad mu- 30
nitionem. * Et factum est diluculo, cùm D
eleuassent oculos suos ecce populus
multus, cuius non erat numerus portan-
tes scalas & machinas, vt comprehēde-
rent munitionem, & expugnarēt eos. *Et 31
vidit Iudas quia cœpit bellum, & cla-
mor belli ascēdit ad cœlum sicut tuba,
& clamor magnus de ciuitate: * & dixit 32
exercitui suo: Pugnate hodie pro fra-
tribus vestris. *Et venit tribus ordinibus 33
post eos, & exclamauerūt tubis, & cla-
mauerunt in oratione. * Et cognouerunt 34
castra Timothei quia Machabæus est, &
refugerunt à facie eius: & percusserunt
eos plaga magna, & ceciderunt ex eis in
die illa ferè octo millia virorū. * Et di- 35
uertit Iudas in Maspha, & expugnauit,
& cepit eam: & occidit oēm masculum
eius, & sumpsit spolia eius, & succendit
eā igni. *Inde perrexit, & cepit Gasbon, 36
& Mageth, & Bosor, & reliquas ciuitates
Galaaditidis. *Post hæc autē verba con- 37
gregauit Timotheus exercitum alium,
& castra posuit contra Raphon trans
torrentē. *Et misit Iudas speculari exer- 38
citū: & renuntiauerunt ei, dicentes: Quia
conuenerunt ad eum oēs gentes, quæ in
circuitu nostro sunt, exercitus multus
nimis: *& Arabas conduxerunt in auxi- 39
lium sibi, & castra posuerunt trans tor-
rentē, parati ad te venire in præliū: *Et 40
40 abiit Iudas obuiam illis. *Et ait Timo-
B theus principibus exercitus sui: Cùm
appropinquauerit Iudas, & exercitus eius
ad torrentem aquæ: si transierit ad nos
prior, non poterimus sustinere eū quia
41 potens poterit aduersum nos. * Si verò
timuerit transire, & posuerit castra ex-
tra flumē, trāsfretemus ad eos, & pote-
42 rimus aduersus illū. * Vt autē appropin-
quauit Iudas ad torrētem aquæ: statuit
scribas populi secus torrentem, & man-
dauit eis dicens: Neminē hominū reli-
43 queritis: sed veniant oēs in præliū. *Et
transfretauit ad illos prior, & omnis
populus post eū & cōtritæ sunt oēs gē-
tes à facie eorum, & proiecerunt arma
sua, & fugerunt ad fanum, quod erat in
44 Carnaim. *Et occupauit ipsam ciuitatē,
& fanum succēdit igni cū omnibus, qui
erant in ipso: & oppressa est Carnaim, &
non potuit sustinere cōtra faciē Iudæ.
45 * Et congregauit Iudas vniuersos Israë-
litas, qui erant in Galaaditide, à minimo
vsque ad maximū, & vxores eorū, & na-
tos, & exercitum magnum valde, vt ve-
46 nirent in terrā Iuda. Et venerunt vsque
Ephrō: & hæc ciuitas magna in ingres-
su posita munita valdè, & non erat de-
clinare ab ea dextera, vel sinistra, sed
47 per mediam iter erat. * Et incluserūt se
F qui erāt in ciuitate, & obstruxerūt por-
tas lapidibus & misit ad eos Iudas ver-
48 bis pacificis, *dicens: Transeamus per
terrā vestrā, vt eamus in terrā nostrā: &
nemo vobis nocebit: tātùm pedibus trā-
49 sibimus. Et nolebāt eis aperire. *Et præ-
cepit Iudas prædicare in castris, vt ap-
50 plicarēt vnusquisq; in quo erat loco. *&
applicuerūt se viri virtutis: & oppugna-
uit ciuitatē illā tota die, & tota nocte,
51 & tradita est ciuitas in manu eius: & pe-
remerunt omnem masculū in ore gladij
& eradicauit eam, & accepit spolia eius, &
trāsiuit per totam ciuitatē super inter-
52 fectos. *Et transgressi sunt Iordanem in
53 cāpo magno, contra faciem Bethsan: *Et
erat Iudas congregans extremos, & ex-
hortabatur populū per totam viā, donec
54 venirēt in terrā Iuda. *Et ascenderūt in
montē Sion cū lætitia & gaudio, & ob-
tulerunt holocausta, quòd nemo ex eis
55 cecidisset donec reuerterētur in pace.*
Et in diebus, quibus erat Iudas, & Iona-
thas in terra Galaad, & Simō frater eius
56 in Galilæa contra faciē Ptolemaidis, *
audiuit Iosephus Zachariæ filius, & Aza-
rias princeps virtutis, res bene gestas, &
57 prælia quæ facta sunt, * & dixit: Facia-
mus & ipsi nobis nomen, & eamus pug-
nare aduersus gentes quæ in circuitu
58 nostro sunt: *Et præcepit his, qui erant
59 in exercitu suo, & abierūt Iamniam. *Et
G exiuit Gorgias de ciuitate, & viri eius
60 obuiā illis in pugna. *Et fugati sunt Io-
sephus & Azarias vsque in fines Iudææ
&

& ceciderunt illo die de populo Israël
ad duo millia viri, & facta est fuga ma-
gna in populo: *quia non audierunt Iu- 61
dam, & fratres eius, existimantes forti-
ter se facturos. *Ipsi autem non erãt de 62
semine virorum illorum, per quos salus
facta est in Israel. *Et viri Iuda magni- 63
ficati sunt valdè in conspectu omnis Is-
rael, & gẽtium omnium, vbi audiebatur
nomen eorum. *Et conuenerunt ad eos 64
fausta acclamantes. *Et exiuit Iudas, & 65
fratres eius, & expugnabant filios Esau
in terra, quæ ad Austrum est, & percussit
Chebron & filias eius: & muros eius, &
turres succendit igni in circuitu. * Et 66
mouit castra vt iret in terram alienige-
narum, & perambulabat Samariam. *In 67
die illa ceciderunt sacerdotes in bello,
dum volunt fortiter facere, dũ sine cõ-
silio exeunt in prælium. *Et declinauit 68
Iudas in Azotum in terrã alienigenarũ,
& diruit aras eorum, & sculptilia deo-
rum ipsorum succẽdit igni & cepit spo-
lia ciuitatũ, & reuersus est in terrã Iuda.

CAPVT VI.

Antiochus repulsus ab opulenta ciuitate Elymaide venit in Babylonem: vbi auditis infortuniis quæ sui in Iudæa passi erant, incidit præ tristitia in mortis languorem, confitens hoc sibi contigisse ob impietatem quã in Iudæos exercuerat: quo ibi mortuo, & Iuda arcem Ierusalem obsidente, successor eius filius Antiochus dictus Eupator, congregato aduersus Iudam potentissimo exercitu non potuit eum vincere: & Eleazar, occiso ingenti elephante, ab eo oppressus interiit: Rex autem oppugnans Ierusalem reuocatur à Lysia: sed post iuratã pacem non seruat iusiurandum.

ET rex Antiochus perambulabat su- 1
periores regiones, & audiuit esse ci- A
uitatem Elymaidẽ in Perside nobilissi-
mam, & copiosam in argento, & auro,*
templũmque in eo locuples valdè: & il- 2
lic velamina aurea, & loricæ, & scuta,
quæ reliquit Alexander Philippi rex
Macedo, qui regnauit primus in Græcia.
*Et venit, & quærebat capere ciuitatem 3
& deprædari eam: & non potuit: quo-
niam innotuit sermo his qui erant in
ciuitate: *& insurrexerunt in præliũ, & 4
fugit inde, & abiit cum tristitia magna,
& reuersus est in Babyloniam. *Et venit 5
qui nuntiaret ei in Perside, quia fugata
sunt castra, quæ erant in terra Iuda: &
* quia abiit Lysias cum virtute forti in 6
primis, & fugatus est à facie Iudæorum
& inualuerunt armis, & viribus, & spo-
liis multis, quę ceperunt de castris, quæ
exciderunt: *& quia diruerunt abomi- 7
nationẽ, quã ædificauerat super altare,
quod erat in Ierusalem, & sanctificatio-
nem, sicut prius, circumdederunt muris
excelsis, sed & Bethsurã ciuitatem suam.

8 * Et factum est vt audiuit rex sermones
istos, expauit, & commotus est valdè: &
decidit in lectum, & incidit in languorẽ
præ tristitia, quia nõ factum est ei sicut
9 cogitabat. *Et erat illic per dies multos
quia renouata est in eo tristitia magna,
10 & arbitrat* est se mori. *Et vocauit oẽs
B amicos suos, & dixit illis: Recessit som-
nus ab oculis meis, & concidi, & corrui
11 corde præ solicitudine:* & dixi in cor-
de meo: In quantã tribulationem deue-
ni, & in quos fluctus tristitiæ, in qua nũc
sum, qui iucundus eram, & dilectus in
12 potestate mea. * Nunc verò reminiscor
malorum, quæ feci in Ierusalem, vnde &
abstuli omnia spolia aurea, & argentea,
quæ erant in ea, & misi auferre habitã-
13 tes Iudæam sine causa. * Cognoui ergo
quia propterea inuenerũt me mala ista:
& ecce pereo tristitia magna in terra
14 aliena. *Et vocauit Philippum, vnum de
amicis suis, & præposuit eum super vni-
15 uersum regnum suum: *& dedit ei dia-
dema, & stolã suã, & annulum, vt addu-
ceret Antiochum filiũ suum, & nutriret
16 eum, & regnaret. * Et mortuus est illic
Antiochus rex anno centesimo quadra-
17 gesimo nono. * Et cognouit Lysias, quõ
mortuus est rex, & constituit regnare
Antiochũ filium eius, quẽ nutriuit ado-
lescentẽ: & vocauit nomẽ eius Eupator.
18 * Et hi qui erant in arce, concluserant
Israel in circuitu sanctorũ: & quærebãt
eis mala semper: & firmamentum Gen-
19 tiũ. *Et cogitauit Iudas disperdere eos:
C & conuocauit vniuersum populum, vt
20 obsiderent eos. *Et conuenerunt simul,
& obsederunt eos anno cẽtesimo quin-
quagesimo, & fecerunt balistas & ma-
21 chinas. *Et exierunt quidam ex eis qui
obsidebantur, & adiunxerunt se illis ali-
22 qui impij ex Israel, *& abierunt ad re-
gẽ, & dixerunt: Quousque nõ facis iudi-
23 cium, & vindicas fratres nostros? * Nos
decreuimus seruire patri tuo, & ambu-
lare in præceptis eius, & obsequi edictis
24 eius: *& filij populi nostri propter hoc
alienabãt se à nobis, & quicũque inue-
niebantur ex nobis, interficiebantur, &
25 hereditates nostrę diripiebantur. *Et nõ
ad nos tantùm extenderunt manũ, sed
26 & in oẽs fines nostros: * & ecce appli-
cuerunt hodie ad arcẽ Ierusalem occu-
pare eã, & munitionem Bethsuram mu-
27 nierunt: *& nisi præueneris eos velociùs
maiora, quam hæc, facient, & non pote-
28 ris obtinere eos. * Et iratus est rex, vt
hæc audiuit: & conuocauit omnes ami-
cos suos, & principes exercitus sui, &
29 eos qui super equites erant: *sed & de
regnis aliis, & de insulis maritimis ve-
30 nerunt ad eum exercitus cõductitij. *Et
erat numerus exercitus eius, cẽtũ millia
peditum, & viginti millia equitũ, & ele-
13 phanti triginta duo, docti ad pręliũ. *Et

venerunt per Idumæã,& applicuerũt ad 31
Bethsuram,& pugnauerunt dies multos
& fecerunt machinas:& exierũt & suc-
cẽderunt eas igni, & pugnauerũt virili-
ter. *Et recessit Iudas ab arce, & mouit 32
castra ad Bethzacharã cõtra castra re-
gis.*Et surrexit rex ante lucẽ,& cõcita- 33
uit exercitus in impetũ cõtra viã Beth-
zacharam:& cõparauerunt se exercitus
in prælium,& tubis cecinerunt: *& ele- 34
phãtis ostenderũt sanguinẽ vuæ & mo-
ri,ad acuendos eos in prælium:*& diui- 35
serunt bestias per legiones:& astiterunt
singulis elephantis mille viri in loricis
concatenatis,&galeæ æreæ in capitibus
eorum:& quingẽti equites ordinati vni-
cuiq; bestię electi erãt.*Hi ante tempus 36
vbicumque erat bestia,ibi erant:& quo-
cumq; ibat,ibãt,& non discedebãt ab ea.
* Sed & turres ligneæ super eos firmæ 37
protegẽtes super singulas bestias: & su-
per eas machinæ : & super singulas viri
virtutis triginta duo, qui pugnabãt de-
super,& Indus magister bestiæ. * Et re- 38
siduum equitatũ hinc & inde statuit in
duas partes,tubis exercituum cõmouere
& perurgere constipatos in legionibus
eius.*Et vt refulsit sol in clypeos aureos 39
& æreos;resplenduerũt mõtes ab eis, & E
resplenduerunt sicut lãpades ignis. * Et 40
distincta est pars exercitꝰ regis per mõ-
tes excelsos,& alia per loca humilia:&
ibãt cautè & ordinatè.* Et cõmoueban- 41
tur oẽs inhabitãtes terrã à voce multi-
tudinis, & incessu turbæ, & collisione
armorũ:erat enim exercitus magnꝰ val-
dè,& fortis. * Et appropiauit Iudas , & 42
exercitus eius in prælium & ceciderunt
de exercitu regis sexcẽti viri. * Et vidit 43
Eleazar filius Saura vnam de bestiis lo-
ricatam loricis regis:& erat eminẽs su-
per ceteras bestias, & visum est ei quòd
in ea esset rex : * & dedit se vt liberaret 44
populum suum,& acquireret sibi nomẽ
æternum.*Et cucurrit ad eã audacter in 45
medio legionis,interficiens à dextris &
à sinistris , & cadebant ab eo huc atque
illuc. * Et iuit sub pedes elephantis , & 46
supposuit se ei,&occidit eum:& cecidit
in terrã super ipsum, & mortuus est il-
lic. *Et videntes virtutẽ regis,& impetũ 47
exercitus eius , diuerterunt se ab eis.
*Castra autẽ regis ascenderũt cõtra eos 48
in Ierusalem, & applicuerunt castra re- F
gis ad Iudæã & montem Sion. *Et fecit 49
pacem cum his qui erant in Bethsura:&
exierunt de ciuitate,quia non erant eis
ibi alimẽta conclusis,quia sabbata erãt
terræ. *Et comprehendit rex Bethsurã: 50
& constituit illic custodiã seruare eam.
* Et conuertit castra ad locum sanctifi- 51
cationis dies multos: & statuit illic ba-
listas , & machinas , & ignis iacula , &
tormẽta ad lapides iactandos, & spicu-
la, & scorpios ad mittendas sagittas , &
52 fundibula.*Fecerunt autẽ & ipsi machi-
nas aduersus machinas eorũ, & pugna-
53 uerunt dies multos. * Escæ autem non
erant in ciuitate,eo quòd septimus an-
nus esset:& qui remãserant in Iudæa de
Gentibus , consumpserant reliquias eo-
54 rum quæ repositæ fuerant. * Et reman-
serunt in sanctis viri pauci , qm̃ obti-
nuerat eos fames: & dispersi sunt vnus-
55 quisque in locum suum. *Et audiuit Ly-
G sias quòd Philippus, quem constituerat
rex Antiochus , cùm adhuc viueret , vt
nutriret Antiochũ filiũ suum , & regna-
56 ret, * reuersus esset à Perside, & Media,
& exercitus qui abierat cũ ipso,& quia
57 quærebat suscipere regni negotia : * fe-
stinauit ire, & dicere ad regem & duces
exercitus : Deficimus quotidie , & esca
nobis modica est,& locus,quem obside-
mus,est munitus, & incumbit nobis or-
58 dinare de regno. * Nunc itaque demus
dextras hominibus istis, & faciamus cũ
59 illis pacẽ,& cum omni gente eorum:*&
constituamus illis vt ambulent in legi-
timis suis sicut priùs , propter legitima
enim ipsorum , quæ despeximus , irati
60 sunt,& fecerunt omnia hæc.*Et placuit
sermo in conspectu regis,& principũ:&
misit ad eos pacẽ facere , & receperunt
61 illam.*Et iurauit illis rex, & principes:
62 & exierunt de munitione. * Et intrauit
rex montem Sion, & vidit munitionem
loci: & rupit citiùs iuramentum , quod
iurauit : & mandauit destruere murũ in
63 gyro. * Et discessit festinanter, & reuer-
sus est Antiochiam , & inuenit Philip-
pum dominantem ciuitati : & pugnauit
aduersus eum, & occupauit ciuitatem.

CAP. VII.

Demetrius Seleuci filius, occisis Antiocho & Lysia, obtinet regnũ patrũ suorũ: qui accusato apud se Iuda Machabæo, mittit ducem Bacchidẽ & accusatorem Alcinũ cõstitutum sacerdotem ad affligendũ filios Israël: sed cùm non possent aduersus Iudam præualere, missus est à rege Nicanor, qui, vt & priores cùm dolo nequiret, vi Iudã aggressus semel atque iterum ab eo deuictus est, & præmissis ad Deum precibus, cum toto suo exercitu occisus, amputato ipsius capite ac dextera, quam irrisis Iudæorum sacrificiis superbè contra locum sanctum extulerat: cuius victoria dies annuus apud Iudæos celebris instituitur.

1 A ANno cẽtesimo quinquagesimo pri-
mo exiit demetrius Seleuci filius
ab vrbe Roma,& ascẽdit cum paucis vi-
ris in ciuitatem maritimã , & regnauit
2 illic. * Et factũ est,vt ingressus est domũ
regni patrum suorũ, comprehẽdit exer-
citus Antiochum & Lysiam , vt adduce-
rent eos ad eum. *Et res ei innotuit : &
3 ait: Nolite mihi ostendere faciẽ eorum.
4 * Et occidit eos exercitus. Et sedit De-
metrius

metrius super sedem regni sui:*& vene- 5
rũt ad eũ viri iniqui & impij ex Israël:
& Alcimus dux eorum,qui volebat fieri
sacerdos.*Et accusauerunt populũ apud 6
regẽ,dicentes:Perdidit Iudas, & fratres
eius omnes amicos tuos,& nos dispersit
de terra nostra.*Nunc ergo mitte virũ, 7
cui credis,vt eat,& videat exterminium
omne , quod fecit nobis, & regionibus
regis;& puniat oẽs amicos eius,& adiu-
tores eorum. * Et elegit rex ex amicis 8
suis Bacchidem,qui dominabatur trans B
flumen magnum in regno, & fidelẽ re-
gi & misit eum,*vt videret exterminium 9
quod fecit Iudas:sed & Alcimum impiũ
constituit in sacerdotium, & mandauit
ei facere vltionem in filios Israël. * Et 10
surrexerunt , & venerunt cum exercitu
magno in terram Iuda: & miserunt nũ-
tios,& locuti sunt ad Iudam, & ad fra-
tres eius verbis pacificis in dolo. * Et 11
non intenderunt sermonibus eorum:vi-
derunt enim quia venerunt cum exer-
citu magno. * Et conuenerunt ad Alci- 12
mum & Bacchidem cõgregatio scriba-
rum requirere quæ iusta sunt : * & pri- 13
mi, Assidæi , qui erant in filiis Israël,&
exquirebant ab eis pacem. * Dixerunt 14
enim: Homo sacerdos de semine Aaron
venit,non decipiet nos. * Et locutus est 15
cum eis verba pacifica : & iurauit illis,
dicens : Non inferemus vobis malum,
neq; amicis vestris. *Et crediderunt ei: 16
Et comprehendit ex eis sexaginta viros, C
& occidit eos in vna die, secũdùm ver-
Ps.78. bum,quod scriptum est. * ||Carnes san- 17
a.1.2. ctorum tuorum, & sanguinem ipsorum
3. effuderunt in circuitu Ierusalem , &
non erat qui sepeliret.* Et incubuit ti- 18
mor & tremor in omnem populũ : quia
dixerunt : Non est veritas , & iudicium
in eis : transgressi sunt enim constitu-
tum , & iusiurandum quod iurauerunt.
* Et mouit Bacchides castra ab Ierusa- 19
lem,& applicuit in Bethzecha:& misit,
& comprehendit multos ex eis qui à se
effugerant , & quosdam de populo ma-
ctauit, & in puteum magnum proiecit.
*Et commisit regionem Alcimo,& reli- 20
quit cum eo auxilium in adiutorium
ipsi. Et abiit Bacchides ad regem : * & 21
satis agebat Alcimus pro principatu sa-
cerdotij sui : * & conuenerunt ad eum 22
omnes, qui perturbabant populũ suum,
& obtinuerunt terram Iuda,& fecerunt
plagam magnam in Israël. *Et vidit Iu- 23
das omnia mala quæ fecit Alcimus , & D
qui cum eo erãt,filiis Israël,multò plus
quàm Gentes: * & exiit in omnes fines 24
Iudææ in circuitu,& fecit vindictam in
viros desertores , & cessauerunt vltrà
exire in regionem. *Vidit autẽ Alcimus 25
quòd præualuit Iudas , & qui cum eo
erant: & cognouit quia nõ potest susti-
nere eos,& regressus est ad regem,& ac-
26 cusauit eos multis criminibus.* ||Et mi- *2 Mac.*
sit rex Nicanorem , vnũ ex principibus *15.a.1.*
suis nobilioribus : qui erat inimicitias
exercens contra Israël : & mandauit ei
27 euertere populum.*Et venit Nicanor in
Ierusalem cum exercitu magno,& misit
ad Iudam & ad fratres eius verbis paci-
28 ficis cum dolo , * dicens;Non sit pugna
inter me & vos:veniã cum viris paucis,
29 vt videam facies vestras cum pace.* Et
venit ad Iudam,& salutauerunt se inui-
cem pacificè: & hostes parati erant ra-
30 pere Iudam. * Et innotuit sermo Iudæ,
E quoniam cum dolo venerat ad eum : &
conterritus est ab eo,& ampliùs noluit
31 videre faciem eius. * Et cognouit Nica-
nor quoniam denudatum est consilium
eius : & exiuit obuiam Iudæ in pugnam
32 iuxta Capharsalama. * Et ceciderunt de
Nicanoris exercitu ferè quinque millia
viri , & fugerunt in ciuitatem Dauid.
33 * Et post hæc verba ascẽdit Nicanor in
mõtem Sion : & exierunt de sacerdoti-
bus populi salutare eum in pace,& de-
monstrare ei holocaustomata,quę offe-
34 rebantur pro rege. * Et irridens spreuit
35 eos,& polluit:& locutus est superbè,*&
iurauit cũ ira,dicẽs: Nisi traditus fuerit
Iudas,& exercitus eius in manus meas,
continuò cùm regressus fuero in pace,
succendam domum istam. Et exiit cum
36 ira magna, & intrauerunt sacerdotes,&
steterunt ante faciem altaris & templi:
37 & flẽtes dixerunt : *Tu Dñe elegisti do-
mum istam ad inuocandum nomen
tuum in ea, vt esset domus orationis &
38 obsecrationis populo tuo:*fac vindictã
F in homine isto , & exercitu eius, & ca-
dãt in gladio: memẽto blasphemias eo-
39 rum & ne dederis eis vt permaneãt. *Et
exiit Nicanor ab Ierusalẽ, & castra ap-
plicuit ad Bethoron : & occurrit illi
40 exercitus Syriæ. * Et Iudas applicuit in
Adarsa cũ tribus millibus viris:& orauit
41 Iudas,& dixit.* || Qui missi erant à rege *4. Reg*
Sẽnacherib,Dñe,quia blasphemauerunt *19. g.*
te, exiit angelus,& percussit ex eis cen- *35.*
42 tum octoginta quinque millia:*sic con- *Tob.1.*
tere exercitum istũ in conspectu nostro *d.21.*
hodie:& sciãt ceteri quia malè locutus *Eccli.*
est super sancta tua : & iudica illum se- *48. d.*
43 cundùm malitiam illius. * Et commise- *24.*
G rũt exercitus prælium tertiadecima die *Is.37.*
mensis Adar:& contrita sunt castra Ni- *g.36.*
canoris , & cecidit ipse primus in præ- *2 Mac*
44 lio. *Vt autem vidit exercitus eius quia *8.e.19*
cecidisset Nicanor , proiecerunt arma
45 sua, & fugerunt : * & persecuti sunt eos
viã vnius diei, ab Adazer vsquequo ve-
niatur in Gazara , & tubis cecinerunt
46 post eos cum significationibus:*& exie-
runt de omnibus castellis Iudææ in cir-
cuitu,& vẽtilabant eos cornibus,& cõ-
uertebantur iterum ad eos,& ceciderũt
oẽs gladio,& non est relictus ex eis nec
vnus

vnus. * Et acceperunt spolia eorum in 47
prædam : & caput Nicanoris amputaue-
runt, & dexteram eius, quã extenderat
superbè, & attulerunt & suspenderunt
cõtra Ierusalem. * Et lætatus est popu- 48
lus valde, & egerũt diem illam in læti-
tia magna. * Et constituit agi omnibus 49
annis diem istã tertiadecima die mensis
Adar. * Et siluit terra Iuda dies paucos. 50

CAP. VIII.

Iudas, audita celeberrima Romanorũ fama ac virtute quæ hic recitantur, missis nuntiis fœdus cum illis percutit, vt ipsorum præsidio Iudæi à Græcorum iugo liberentur: Romani autem Iudæ remittunt isti fœderis rescriptũ in tabulis æreis sculptum, quod hic refertur.

ET audiuit Iudas nomen Romanorũ, 1
quia sunt potentes viribus, & ac- A
quiescunt ad omnia, quæ postulãtur ab
eis:& quicumq; accesserunt ad eos, sta-
tuerunt cum eis amicitias, & quia sunt
potentes viribus. * Et audierunt prælia 2
eorũ,& virtutes bonas,quas fecerunt in
Galatia, quia obtinuerunt eos:& duxe-
runt sub tributũ: * & quanta fecerũt in 3
regione Hispaniæ, & quòd in potestatẽ
redegerũt metalla argenti & auri, quæ
illic sunt,& possederunt oẽm locũ con-
silio suo,& patiẽtia: * locáq; quæ longè 4
erãt valdè ab eis, & Reges qui superue-
nerãt eis ab extremis terræ, contriue-
runt, & percusserunt eos plaga magna:
ceteri autẽ dant eis tributum omnibus
annis,* & Philippum & Persen Ceteorũ 5
regem,& ceteros qui aduersum eos ar-
ma tulerant, contriuerunt in bello, &
obtinuerũt eos: * & Antiochum magnũ 6
regẽ Asiæ,qui eis pugnam intulerat, ha-
bens centũ viginti elephantos, & equi-
tatum & currus, & exercitum magnum
valde, contritũ ab eis. * & quia ceperũt 7
eum viuũ,& statuerunt ei vt daret ipse, B
& qui regnarent post ipsum, tributum
magnum,& daret obsides,& constitutũ,
*& regionem Indorum, & Medos,& Ly- 8
dos, de optimis regionibus eorũ:& ac-
ceptas eas ab eis, dederũt Eumeni regi.
* & quia qui erant apud Helladam, vo- 9
luerunt ire, & tollere eos : & innotuit
sermo his,* & miserũt ad eos ducẽ vnũ 10
& pugnauerunt cõtra illos,& ceciderũt
ex eis multi, & captiuas duxerunt vxo-
res eorum & filios, & diripuerunt eos,
& terrã eorum possederunt,& destruxe-
rũt muros eorum,& in seruitutem illos
redegerunt vsq; in hunc diẽ. * & residua 11
regna, & insulas, quæ aliquando resti-
terant illis,exterminauerunt,& in pote-
statẽ redegerunt. * Cũ amicis autẽ suis, 12
& qui in ipsis requiẽ habebant,conser-
uauerũt amicitiã, & obtinuerũt regna,
quæ erant proxima,& quæ erant longè:
quia quicumq; audiebant nomen eorũ,
timebant eos. * quibus verò vellẽt auxi- 13
lio esse vt regnarẽt,regnabant:quos au-
tẽ vellẽt,regno deturbabant: & exaltatĩ
14 sunt valde. * Et in omnibus istis nemo
C portabat diadema, nec induebatur pur-
15 pura, vt magnificaretur in ea.* Et quia
curiã fecerunt sibi, & quotidie consu-
lebant trecẽtos viginti,consiliũ agentes
semper de multitudine, vt quæ digna
16 sunt,gerant:*& committunt vni homini
magistratũ suũ per singulos annos do-
minari vniuersæ terræ suæ, & oẽs obe-
diunt vni,& nõ est inuidia,neque zelus
17 inter eos.* Et elegit Iudas Eupolemum,
filium Ioannis, filij Iacob, & Iasonem,
filium Eleazari,& misit eos Romã cõsti-
18 tuere cũ illis amicitiã,& societatẽ.*& vt
auferrent ab eis iugum Græcorum,quia
viderunt quòd in seruitutẽ premerent
19 regnũ Israël.*Et abierunt Romam viam
multam valdè, & introierunt curiam,&
20 dixerunt. * Iudas Machabæus,& fratres
eius, & populus Iudæorum miserũt nos
ad vos statuere vobiscum societatem &
pacẽ,& cõscribere nos socios & amicos
21 vestros.* Et placuit sermo in conspectu
22 eorũ.*& hoc rescriptũ est, quòd rescri-
pserunt in tabulis æreis, & miserunt in
Ierusalem, vt esset apud eos ibi memo-
riale pacis, & societatis. * BENE SIT
23 ROMANIS & gẽti Iudæorũ in mari, &
D in terra in æternum:gladiúsque & hostis
24 procul sit ab eis.*Quòd si institerit bel-
lũ Romanis priùs, aut omnibus sociis
25 eorũ in omni dominatione eorũ:*auxi-
liũ feret gens Iudæorum, prout tempus
26 dictauerit,corde pleno:*& prælantibus
non dabunt, neq; subministrabunt triti-
cum, arma,pecuniã,naues,sicut placuit
Romanis & custodiẽt mandata eorum,
27 nihil ab eis accipientes.*Similiter autẽ
& si genti Iudæorũ priùs acciderit bel-
lum, adiuuabunt Romani ex animo,
28 prout eis tẽpus permiserit:* & adiuuã-
tibus nõ dabitur triticũ, arma,pecunia,
naues sicut placuit Romanis : & custo-
29 diẽt mandata eorum absque dolo.* se-
cundùm hæc verba constituerunt Ro-
30 mani populo Iudæorum. * Quòd si post
hæc verba hi, aut illi addere, aut de-
mere ad hæc aliquid voluerint,facient
ex proposito suo : & quæcumque addi-
31 derint,vel dẽpserint,rata erunt. *Sed &
de malis, quæ Demetrius rex fecit in
eos scripsimus ei dicentes : Quare gra-
uasti iugum tuum super amicos nostros
& socios Iudæos? * Si ergo iterum adie-
32 rint nos, aduersum te faciemus illis iu-
diciũ & pugnabimus tecũ mari terráq;

CAPVT IX.

Bacchide & Alcimo contra Iudam missis à Demetrio, Iudas minimo exercitu fortissime resistens occiditur, ac lugetur : grauiterque afflictis piis Israelitis frater ipsius Ionathas in eius locum sufficitur : qui ob fratris Ioannis mortem

tem percutit filios Iambri in nuptiis: rursúmque percussis de Bacchidis exercitu mille viris, Alcimus ob impia in locum sanctum opera percussus à Deo paralysi, mortuus est: sed & Bacchides cũ nec dolo, nec vi posset Ionatham perdere, init cum eo fœdere discessit, nec amplius in Iudæam reuersus est.

INterea vt audiuit Demetrius, quia ce- 1
cidit Nicanor, & exercitus eius in A
prælio, apposuit Bacchidẽ & Alcimum
rursum mittere in Iudæã & dextrũ cor-
nu cum illis. *Et abierunt viã, quæ ducit 2
in Galgala, & castra posuerunt in Masa-
loth, quæ est in Arbellis: & occupauerũt
eã, & peremerunt animas hominũ mul-
tas. *In mense primo anni centesimi & 3
quinquagesimi secũdi applicuerũt exer-
citũ ad Ierusalẽ: *& surrexerunt, & abie- 4
runt in Bereã viginti millia virorum, &
duo millia equitum. *Et Iudas posuerat 5
castra in Laisa, & tria millia viri electi
cũ eo: *& viderũt multitudinẽ exercitus 6
quia multi sunt: & timuerunt valde: &
multi subtraxerunt se de castris, & non
remanserunt ex eis nisi octingenti viri.
*Et vidit Iudas quod defluxit exercitus 7
suus, & bellum perurgebat eum, & con-
fractus est corde: quia non habebat tẽ-
pus congregãdi eos, & dissolutus est. *Et 8
dixit his qui residui erant: Surgamus, &
eamus ad aduersarios nostros, si poteri-
mus pugnare aduersus eos. *Et auerte- 9
bãt eum, dicẽtes: Non poterimus, sed li-
berem* animas nostras modò, & reuer-
tamur ad fratres nostros & tunc pugna-
bimus aduersus eos: nos autẽ pauci su-
mus. *Et ait Iudas: Absit istã rem facere 10
vt fugiamus ab eis: & si appropiauit tẽ- B
p* nostrũ, moriamur in virtute propter
fratres nostros: & nõ inferamus crimen
gloriæ nostræ. *Et mouit exercitus de 11
castris, & steterunt illis obuiam, & diuisi
sunt equites in duas partes, & fundi-
bularij, & sagittarij præibant exercitũ,
& primi certaminis oẽs potẽtes. *Bac- 12
chides autem erat in dextro cornu, &
proximauit legio ex duabus partibus, &
clamabant tubis: *exclamauerunt au- 13
tẽ & hi, qui erant ex parte Iudæ, etiam
ipsi, & commota est terra à voce exerci-
tuum: & cõmissum est prælium à manè
vsque ad vesperã. *Et vidit Iudas, quòd 14
firmior est pars exercitus Bacchidis in
dextris, & conuenerunt cum ipso oẽs
cõstantes corde: *& contrita est dextera 15
pars ab eis, & persecutus est eos vsq; ad
mõtem Azoti. *Et qui in sinistro cornu
erant, viderunt quod contritũ est dex- 16
trum cornu, & secuti sunt post Iudam &
eos qui cum ipso erant, à tergo: *& in- 17
grauatũ est prælium, & ceciderunt vul-
nerati multi ex his, & ex illis. *Et Iudas 18
cecidit, & ceteri fugerũt. *Et Ionathas 19
& Simon tulerunt Iudã fratrem suũ, & C
sepelierunt eum in sepulchro patrum
20 suorum in ciuitate Modin. *Et fleuerunt
eum omnis populus Israël planctu ma-
21 gno, & lugebãt dies multos, *& dixerunt:
Quomodo cecidit potens, qui saluũ fa-
22 ciebat populum Israël? *Et cætera verba
bellorum Iudæ, & virtutum, quas fecit,
& magnitudinis eius, non sunt descri-
23 pta: multa enim erat valde. *Et factum
est, post obitũ Iudæ emerserunt iniqui
in omnibus finibus Israël & exorti sunt
24 omnes qui operabantur iniquitatẽ. *In
dieb* illis facta est fames magna valde,
& tradidit se Bacchidi omnis regio eo-
25 rũ cum ipsis. *Et elegit Bacchides viros
impios, & cõstituit eos dominos regio-
26 nis: *& exquirebant, & perscrutabantur
amicos Iudæ, & adducebant eos ad Bac-
chidem & vindicabat in illos & illude-
27 bat. *Et facta est tribulatio magna in
Israël, qualis non fuit ex die, qua nõ est
28 visus propheta in Israël. *Et congregati
sunt oẽs amici Iudæ & dixerunt Iona-
29 thæ: *Ex quo frater tuus Iudas defunctus
est, vir similis ei nõ est, qui exeat contra
inimicos nostros, Bacchidem, & eos qui
30 inimici sunt gentis nostræ. *Nunc itaq;
te hodie elegimus esse pro eo nobis in
principem, & ducem ad bellandum bel-
31 lum nostrum. *Et suscepit Ionathas tẽ-
pore illo principatum, & surrexit loco
32 Iudæ fratris sui. *Et cognouit Bacchi-
33 des, & quærebat eum occidere. *Et co-
D gnouit Ionathas, & Simõ frater eius, &
oẽs qui cum eo erant: & fugerũt in de-
sertũ Thecuæ, & consederunt ad aquam
34 lacus Asphar. *Et cognouit Bacchides,
& die sabbatorum venit ipse, & omnis
35 exercitus eius trans Iordanẽ. *Et Iona-
thas misit fratrem suũ ducem populi, &
rogauit Nabuthæos amicos suos vt cõ-
modarent illis apparatũ suum, qui erat
36 copiosus. *Et exierunt filij Iambri ex
Madaba, & cõprehenderunt Ioannem, &
omnia quæ habebat, & abierunt haben-
37 tes ea. *Post hæc verba, renuntiatum est
Ionathæ, & Simoni fratri eius, quia filij
Iãbri faciunt nuptias magnas, & ducũt
spõsam ex Madaba, filiam vnius de ma-
gnis principibus Chanaã, cum ambitio-
38 ne magna. *Et recordati sunt sanguinis
Ioannis fratris sui, & ascenderunt, &
absconderunt se sub tegumento montis.
39 *Et eleuauerũt oculos suos, & viderunt:
& ecce tumultus, & apparat* multus, &
sponsus processit, & amici eius, & fra-
tres eius, obuiam illis cum tympanis &
musicis, & armis multis. *Et surrexerunt
40 ad eos ex insidiis, & occiderunt eos &
ceciderunt vulnerati multi, & residui
fugerunt in montes & acceperunt om-
41 nia spolia eorum: & conuersæ sunt nu-
ptiæ in luctũ, & vox musicorũ ipsorum
42 in lamentum. *Et vindicauerunt vindi-
ctã sanguinis fratris sui: & reuersi sunt
ad

ad ripam Iordanis.* Et audiuit Bacchi- 43
des, & venit die Sabbatorum vsque ad E
oram Iordanis in virtute magna.* Et di- 44
xit ad suos Ionathas: Surgamus, & pu-
gnemus cōtra inimicos nostros: non est
enim hodie sicut heri & nudiustertius.
*Ecce enim bellū ex aduerso, aqua verò 45
Iordanis hinc & inde, & ripæ & paludes,
& saltus: & non est locus diuertendi.
|| 1. *||Nunc ergo clamate in cœlū vt libere- 46
par. mini de manu inimicorū vestrorum: Et
20.a.1 cōmissum est bellum.* Et extēdit Iona- 47
thas manū suā percutere Bacchidem, &
diuertit ab eo retrò, &* dissiliit Ionathas, 48
& qui cum eo erant in Iordanē: & trās-
natauerunt ad eos Iordanem;* & ceci- 49
derūt de parte Bacchidis die illa mille
viri. Et reuersi sunt in Ierusalē,* & ædi- 50
ficarūt ciuitates munitas in Iudæa, mu-
nitionē, quę erat in Ierico, & in Ammaū,
& in Bethorō, & in Bethel, & Tamnata,
& Phara, & Thopo muris excelsis, &
portis: & seris.* Et posuit custodiam in 51
eis, vt inimicitias exercerēt in Israël:* & 52
muniuit ciuitatem Bethsurā, & Gazarā,
& arcē, & posuit in eis auxilia, & appa-
ratū escarū: * & accepit filios principū 53
regionis obsides, & posuit eos in arce in
Ierusalem in custodiam. * Et anno cen- 54
tesimo quinquagesimo tertio mense se- F
cundo: præcepit Alcimus destrui muros
domus sanctæ interioris, & destrui ope-
ra prophetarum, & cœpit destruere.* In 55
tempore illo percussus est Alcimus: &
impedita sunt opera illius; & occlusum
est os eius, & dissolutus est paralysi; nec
vltrà potuit loqui verbum, & mandare
de domo sua.* Et mortuus est Alcimus 56
in tempore illo cum tormento magno.
*Et vidit Bacchides quoniā mortuus est 57
Alcimus, & reuersus est ad regē, & siluit
terra annis duobus. * Et cogitauerunt 58
omnes iniqui dicentes: Ecce Ionathas,
qui cum eo sunt, in silētio habitant cō-
fidenter: nunc ergo adducamus Bacchi-
dem, & comprehendet eos omnes vna
nocte. * Et abierunt & consilium ei de- 59
derūt.* Et surrexit vt veniret cum exer- 60
citu multo, & misit occultè epistolas
sociis suis, qui erant in Iudæa, vt cōpre-
henderent Ionathan, & eos qui cum eo
erant: sed non potuerunt, quia innotuit
eis consilium eorum. * Et apprehendit 61
de viris regionis, qui principes erant
malitiæ, quinquaginta viros & occidit
eos:* & secessit Ionathas, & Simō, & qui 62
cum eo erant, in Bethbessen, quæ est in
deserto: & extruxit diruta eius, & firma-
uerunt eam.* Et cognouit Bacchides, & 63
congregauit vniuersam multitudinem G
suā: & his, qui de Iudæa erant denuntia-
uit. * Et venit, & castra posuit desuper 64
Bethbessen: & oppugnauit eā dies mul-
tos, & fecit machinas.* Et reliquit Iona- 65
thas Simonē fratrem suū in ciuitate, &
exiit in regionem, & venit cum numero,
66 * & percussit Odaren, & fratres eius, &
filios Phaserō in tabernaculis ipsorum,
& cœpit cædere, & crescere in virtuti-
67 bus.* Simō verò, & qui cum ipso erant,
exierunt de ciuitate, & succenderūt ma-
68 chinas * & pugnauerunt contra Bacchi-
dem, & contritus est ab eis: & afflixerūt
eum valde, quoniam consilium eius, &
69 congressus eius erat inanis. * Et iratus
cōtra viros iniquos, qui ei consiliū de-
derant, vt veniret in regionem ipsorū,
multos ex eis occidit: ipse autē cogita-
uit cum reliquis abire in regionē suam.
70 *Et cognouit Ionathas, & misit ad eum
legatos componere pacem cum ipso, &
71 reddere ei captiuitatem; * & libenter
accepit, & fecit secundum verba eius,
& iurauit se nihil facturum ei mali om-
72 nibus diebus vitæ eius: * Et reddidit ei
captiuitatem quam prius erat prædatus
de terra Iuda: & conuersus abiit in ter-
ram suam, & non apposuit amplius ve-
73 nire in fines eius.* Et cessauit gladius ex
Israël, & habitauit Ionathas in Mach-
mas, & cœpit Ionathas ibi iudicare po-
pulū, & exterminauit impios ex Israël.

CAP. X.

Alexandro Nobilis Antiochi filio occupante Ptolemaida, conatur Demetrius ferire fœdus cum Ionatha, semel ac iterum plurima pollicens: at ille praelegit oblatas ab Alexandro amicitias: qui Alexander, deuicto occisóque Demetrio duxit vxorem Cleopatram Ptolemei regis Ægypti filiam plurimam Ionathan honorans: porrò Apollonium ducem iunioris Demetrij deuicit Ionathas, succensa Azoto & templo Dagon: rursúmque ab Alexandro honoratur data sibi Accaron ac fibula aurea.

1 A ET anno centesimo sexagesimo ascē-
dit Alexander Antiochi filius, qui
cognominatus est Nobilis: & occupauit
Ptolemaidam & receperunt eum, & re-
2 gnauit illic.* Et audiuit Demetrius rex,
& congregauit exercitū copiosum val-
3 de, & exiuit obuiam illi in prælium.* Et
misit Demetrius epistolā ad Ionatham
4 verbis pacificis, vt magnificaret eū.* Di-
xit enim: Anticipemus facere pacē cum
eo, priusquam faciat cum Alexādro ad-
5 uersum nos;* recordabitur enim omniū
malorum, quę fecimus in eum, & in fra-
6 trem eius, & in gentem eius.* Et dedit
ei potestatem congregandi exercitū, &
fabricare arma, & esse ipsum socium
eius: & obsides, qui erant in arce, iussit
7 tradi ei. * Et venit Ionathas in Ierusa-
lem, & legit epistolas in auditu omnis
8 populi, & eorum qui in arce erant.* Et
timuerunt timore magno, quoniam au-
dierunt quòd dedit ei rex potestatem
9 congregādi exercitū; &* traditi sunt Io-
nathæ obsides, & reddidit eos parētibus
suis

suis:* & habitauit Ionathas in Ierusalē, 10
& cœpit ædificare & innouare ciuitatē.
* Et dixit faciētibus opera,vt extruerēt 11
muros, & montē Sion in circuitu lapi-
dibus quadratis ad munitionem : & ita
fecerunt. * Et fugerunt alienigenæ,qui 12
erant in munitionibus,quas Bacchides
ædificauerat : & reliquit vnusquisque 13
locū suū, & abiit in terrā suā:* tantùm 14
in Bethsura remanserunt aliqui,ex his,
qui reliquerant legem:& præcepta Dei,
erat enim hæc eis ad refugiū.* Et audi- 15
uit Alexāder rex promissa, quæ promi-
sit Demetrius Ionathæ : & narrauerunt B
ei prælia, & virtutes, quas ipse fecit,&
fratres eius, & labores quos laborauer-
runt,*& ait : Nūquid inuenimus aliquē 16
virum talē? & nūc faciemus eum amicū,
& socium nostrum.*Et scripsit epistolā, 17
& misit ei secundùm hæc verba,dicens:
*REX Alexander fratri Ionathæ salutē. 18
* Audiuimus de te, quod vir potens sis 19
viribus & aptus es vt sis amicus noster :
* & nunc constituimus te hodie sum- 20
mum sacerdotē gentis tuæ,& vt amicus
voceris regis, (& misit ei purpuram,&
coronam aureā)& quæ nostra sunt sen-
tias nobiscum,& cōserues amicitias ad
nos.* Et induit se Ionathas stola sancta 21
septimo mense,anno centesimo sexage-
simo,in die solemni scenopegiæ : & cō-
gregauit exercitum , & fecit arma co-
piosa.*Et audiuit Demetrius verba ista, 22
& cōtristatus est nimis,& ait.*Quid hoc 23
fecimus,quod præoccupauit nos:Alexā-
der apprehendere amicitiā Iudæorum
ad munimen sui ? * Scribam & ego illis 24
verba deprecatoria,& dignitates,& do-
na:vt sint mecū in adiutorium.*Et scri- 25
psit eis in hęc verba:Rex Demetrius gē-
ti Iudæorū salutē.*Quoniā seruastis ad 26
nos pactum,& mansistis in amicitia no-
stra , & non accessistis ad inimicos no-
stros,audiuimus ,& gauisi sumus.*Et nūc 27
perseuerate adhuc conseruare ad nos C
fidē, & retribuemus vobis bona pro his
quæ fecistis nobiscum:* & remittemus 28
vobis prętationes multas , & dabimus
vobis donationes.*Et nūc absoluo vos, 29
& omnes Iudæos à tributis , & pretia
salis indulgeo , & coronas remitto, &
tertias seminis:*& dimidiā partem fru- 30
ctus ligni, quod est portionis meæ, re-
linquo vobis ex hodierno die, & dein-
ceps , ne accipiatur à terra Iuda , & à
tribus ciuitatibus.quæ additę sunt illi ex
Samaria & Galilæa, ex hodierna die,&
in totū tempus:*& Ierusalē sit sancta,& 31
libera cū finibus suis:& decimæ & tribu-
ta ipsius sint.* Remitto etiā potestatem 32
arcis,quæ est in Ierusalē,& do eā sūmo
sacerdoti,vt cōstituat in ea viros quos-
cumq;ipse elegerit,qui custodiāt eā.*Et 33
omnē animā Iudæorū, quæ captiua est
à terra Iuda in omni regno meo relin-
quo liberam gratis. vt omnes à tributis
34 soluantur etiā pecorū suorū.*Et omnes
dies solēnes,& sabbata,& neomeniæ, &
dies decreti,& tres dies ante diē solem-
nē, & tres dies post diem solemnē, sint
omnes immunitatis & remissionis om-
35 nibus Iudæis,qui sunt in regno meo:*&
nemo habebit potestatem agere aliquid,
& mouere negotia aduersus aliquem
36 illorum in omni causa.* Et ascribantur
ex Iudæis in exercitu regis ad triginta
millia virorum:& dabuntur illis copiæ
vt oportet omnibus exercitibus regis,
& ex eis ordinabuntur qui sint in mu-
37 nitionibus regis magni.* & ex his con-
stituentur super negotia regni,quæ agū-
tur ex fide , & principes sint ex eis , &
ambulent in legibus suis,sicut præcepit
38 rex in terra Iuda.*Et tres ciuitates,quæ
D additę sunt Iudææ ex regione Samarię,
cum Iudæa reputentur:vt sint sub vno,
& non obediant alij potestati,nisi sum-
39 mi sacerdotis.*Ptolemaida,& confines
eius:quas dedi donum sanctis, qui sunt
in Ierusalē,ad necessarios sumptus san-
40 ctorum.*Et ego do singulis annis quin-
decim millia siclorum argenti de ratio-
41 nibus regis,quæ me contingūt:*& omne
quod reliquū fuerit, quod nō reddide-
rāt qui super negotia erant annis prio-
42 ribus,ex hoc dabūt in opera domus.*Et
super hæc quinq; millia siclorū argēti,
quæ accipiebāt de sanctorū ratione per
singulos annos : & hæc ad sacerdotes
43 pertineant,qui ministerio fungūtur.*Et
quicūq; cōfugerint in templū , quod est
Ierosolymis,& in omnibus finibus eius,
obnoxij regi in omni negotio dimittā-
tur,& vniuersa , quæ sunt eis in regno
44 meo,libera habeant.* Et ad ædificanda,
vel restauranda opera sanctorū,sumptus
45 dabūtur de ratione regis:*& ad extruē-
dos muros Ierusalem, & cōmuniendos
in circuitu,sumptus dabuntur de ratio-
ne regis,& ad cōstruendos muros in Iu-
46 dęa.*Vt audiuit autē Ionathas & popu-
lus sermones istos,||non crediderūt eis, || *Sup. 7.b.11.*
nec receperunt eos,quia recordati sunt
malitiæ magnæ quā fecerat in Israël,&
47 tribulauerat eos valde. * Et complacuit
eis in Alexandrum, quia ipse fuerat eis
princeps sermonū pacis, & ipsi auxiliū
48 ferebāt omnibus diebus.* Et congrega-
uit rex Alexander exercitum magnū,&
49 admouit castra contra Demetrium.* Et
cōmiserunt prælium duo reges, & fugit
exercitus Demetrij, & insecutus est eū
50 Alexāder,& incubuit super eos.* Et in-
ualuit præliū nimis donec occidit sol :
51 & cecidit Demetrius in die illa.*Et mi-
E sit Alexāder ad Ptolemæū regē Ægypti
52 legatos secūdū hęc verba dicens:*QVO-
NIAM regressus sum in regnum meū, &
sedi in sede patrū meorum, & obtinui
principatū:& cōtriui Demetriū, & pos-
sedi

sedi regionem nostram,* & commisi pu- 53
gnam cum eo, & contritus est ipse, &
castra eius à nobis, & sedimus in sede
regni eius: * & nunc statuamus ad in- 54
uicem amicitiam: & da mihi filiam
tuam vxorem, & ego ero gener tuus,&
dabo tibi dona, & ipsi,digna te.* Et res- 55
pondit rex Ptolemæus, dicens: FELIX
dies in qua reuersus es ad terram pa-
trum tuorum,& sedisti in sede regni eo-
rum: * Et nunc faciam tibi quod scri- 56
psisti, sed occurre mihi Ptolemaidam.
vt videamus inuicem nos, & spondeam
tibi sicut dixisti. * Et exiuit Ptolemæus 57
de Ægypto ipse, & Cleopatra filia eius,
& venit Ptolemaidam anno centesimo
sexagesimo secundo: * Et occurrit ei 58
Alexander rex, & dedit ei Cleopatram
filiam suam: & fecit nuptias eius Pto-
lemaidæ, sicut reges,in magna gloria:
* Et scripsit rex Alexander Ionathæ vt 59
veniret obuiam sibi.*Et abiit cum glo- 60
ria Ptolemaidam, & occurrit ibi duo-
bus regibus,& dedit illis argentum mul-
tum,& aurum, & dona: & inuenit gra-
tiam in conspectu eorum.*Et conuene- 61
runt aduersus eum viri pestilentes ex Is-
raël,viri iniqui interpellantes aduersus
eum:& non intendit ad eos rex.*Et ius- 62
sit spoliari Ionatham vestibus suis, &
indui eum purpura: & ita fecerunt. Et
collocauit eum rex sedere secum.* Di- 63
xitque principibus suis: Exite cum eo
in medium ciuitatis,& prædicate,vt ne-
mo aduersus eum interpellet de vllo
negotio, nec quisquam ei molestus sit
de vlla ratione: * Et factum est,vt vide- 64
runt qui interpellabant gloriam eius, F
quæ prędicabatur,& opertum eum pur-
pura,fugerunt omnes: * & magnificauit 65
eum rex,& scripsit eũ inter primos ami-
cos:& posuit eum ducem,& participem
principatus.*Et reuersus est Ionathas in 66
Ierusalem cum pace,& lætitia.*In anno 67
centesimo sexagesimo quinto venit De-
metrius filius Demetrij à Creta in ter-
ram patrum suorum. * Et audiuit Ale- 68
xander rex, & contristatus est valdè, &
reuersus est Antiochiam.* Et constituit 69
Demetrius rex Apollonium ducem, qui
præerat Cœlesyriæ: & congregauit
exercitum magnum: & accessit ad Iam-
niam: & misit ad Ionatham summum
sacerdotem, * dicens: Tu solus resistis 70
nobis: ego autem factus sum in deri-
sum, & in opprobrium, propterea quia
tu potestatem aduersum nos exerces in
montibus.*Nunc ergo si confidis in vir- 71
tutibus tuis, descende ad nos in cam-
pum,& comparemus illic inuicem,quia
mecum est virtus bellorum: * Interro- 72
ga, & disce quis sum ego,& cæteri qui
auxilio sunt mihi, qui & dicunt quia
non potest stare pes vester ante faciem
nostram, quia bis in fugam conuersi
73 sunt patres tui in terra sua, * & nunc
quomodo poteris sustinere equitatum,
& exercitum tantum in campo,vbi non
est lapis, neque saxum,neque locus fu-
74 giendi.*Vt audiuit autem Ionathas ser-
mones Apollonij, motus est animo: &
elegit decem millia virorum, & exiit
ab Ierusalem, & occurrit ei Simon fra-
75 ter eius in adiutorium: * & applicue-
runt castra in Ioppen, & exclusit eum
à ciuitate (quia custodia Apollonij
76 Ioppe erat) & oppugnauit eam.* Et ex-
territi qui erant in ciuitate aperue-
runt ei, & obtinuit Ionathas Ioppen.
77 *Et audiuit Apollonius,& admouit tria
G millia equitum, & exercitum multum.
78 *Et abiit Azotum tanquam iter faciens,
& statim exiit in campum eo quod ha-
beret multitudinem equitum, & confi-
deret in eis. Et insecutus est eum Iona-
thas in Azotum: & commiserunt præ-
79 lium.*Et reliquit Apollonius in castris
80 mille equites post eos occultè.* Et co-
gnouit Ionathas quoniam insidiæ sunt
post se, & circuierunt castra eius,& ie-
cerunt iacula in populum à mane vsq;
81 ad vesperam: * Populus autem stabat,
sicut præceperat Ionathas: & labora-
82 uerunt equi eorum. * Et eiecit Simon
exercitum suum & commisit contra le-
gionem: equites enim fatigati erant:
83 & contriti sunt ab eo, & fugerunt. * Et
qui dispersi sunt per campum,fugerunt
in Azotum,& intrauerunt in Bethdagon
84 idolum suum, vt ibi se liberarent. * Et
succendit Ionathas Azotum, & ciuita-
tes,quæ erant in circuitu eius, & acce-
cepit spolia eorum,& templum Dagon:
& omnes, qui fugerunt in illud,succen-
85 dit igni. * Et fuerunt qui ceciderunt
gladio cum his qui succensi sunt ferè
86 octo millia virorum.*Et mouit inde Io-
nathas castra, & applicuit ea Ascalo-
nem: & exierunt de ciuitate obuiam
87 illi in magna gloria. * Et reuersus est
Ionathas in Ierusalem cum suis,haben-
88 tibus spolia multa.*Et factum est,vt au-
diuit Alexander rex sermones istos:
addidit adhuc glorificare Ionathan.
89 * Et misit ei fibulam auream, sicut con-
suetudo est dari cognatis regum, & de-
dit ei Accaron, & omnes fines eius in
possessionem.

CAPVT XI.

Mortuo Alexandro, & similiter Ptolemao qui Alexandri regnum dolo inuaserat, ablata ab eo filia sua & tradita in vxorem Demetrio, hic Demetrius Ionathan honorat datis litteris immunitatis à tributis: Ionathas autem mittit ei auxiliares milites, qui occisis vna die centum millibus, regem à ciuibus Antiochiæ liberarunt, & Antiochiam incenderunt: illo autem fœdus cum Ionatha initum prauaricante, Antio-

chus filius Alexandri deuicto Demetrio regnans, fœdus init cum Ionatha, qui vna cum fratre Simone sæpius victor euadit aduersus alienigenas.

ET rex Ægypti congregauit exerci- 1
tum,sicut arena, quæ est circa oram A
maris,& naues multas:& quærebat ob-
tinere regnum Alexandri dolo, & ad-
dere illud regno suo. * Et exiit in Sy- 2
riam verbis pacificis, & aperiebant ei
ciuitates,& occurrebant ei: quia man-
dauerat Alexander rex exire ei obuiam,
eo quòd socer suus esset.* Cum autẽ in- 3
troiret ciuitatem Ptolemæus, ponebat
custodias militum in singulis ciuitati-
bus.* Et vt appropiauit Azoto,ostende- 4
runt ei templum Dagon succensum ig-
ni, & Azotum & cetera eius demolita,
& corpora proiecta, & eorum qui cæsi
erant in bello, tumulos, quos fecerant
secus viam. * Et narrauerunt regi quia 5
hæc fecit Ionathas, vt inuidiam face-
rent ei: & tacuit rex.* Et occurrit Io- 6
nathas regi in Ioppen cum gloria, &
inuicem se salutauerunt,& dormierunt
illic.*Et abiit Ionathas cum rege vsque 7
ad fluuium, qui vocatur Eleutherus: &
reuersus est in Ierusalem. * Rex autem 8
Ptolemæus obtinuit dominium ciuita-
tum vsque Seleuciam maritimam,& co-
gitabat in Alexandrum consilia mala.
*Et misit legatos ad Demetrium,dicens: 9
VENI, componamus inter nos pactum,
& dabo tibi filiam meam, quam habet B
Alexander, & regnabis in regno patris
tui, * pœnitet enim me quod dederim 10
illi filiam meam:quæsiuit enim me oc-
cidere. * Et vituperauit eum propterea 11
quod concupierat regnum eius.*Et ab- 12
stulit filiã suam,& dedit eam Demetrio,
& alienauit se ab Alexandro,& manife-
statæ sunt inimicitiæ eius. * Et intrauit 13
Ptolemæus Antiochiã, & imposuit duo
diademata capiti suo, Ægypti & Asiæ.
*Alexander autem rex erat in Cilicia il- 14
lis temporibus: quia rebellabant qui
erant in locis illis.*Et audiuit Alexan- 15
der,& venit ad eum in bellum: & pro-
duxit Ptolemæus rex exercitum,& oc-
currit ei in manu valida, & fugauit eũ.
* Et fugit Alexander in Arabiam, vt ibi 16
protegeretur: Rex autem Ptolemæus
exaltatus est.*Et abstulit Zabdiel Arabs 17
caput Alexandri: & misit Ptolemæo.
* Et rex Ptolemæus mortuus est in die 18
tertia: & qui erant in munitionibus
perierunt ab his qui erant intra castra.
* Et regnauit Demetrius anno centesi- 19
mo sexagesimo septimo.*In diebus illis 20
congregauit Ionathas eos qui erant in
Iudæa, vt expugnarent arcem: quæ est
in Ierusalem, & fecerunt contra eam
machinas multas.* Et abierunt quidam 21
qui oderant gentem suam viri iniqui
ad regem Demetrium,& renuntiauerunt
22 ei quòd Ionathas obsideret arcem. * Et
vt audiuit, iratus est, & statim venit ad
Ptolemaidam, & scripsit Ionathæ ne
obsideret arcem, sed occurreret sibi ad
23 colloquium festinatò: * Vt audiuit au-
C tem Ionathas, iussit obsidere: & elegit
de senioribus Israël,& de sacerdotibus,
24 & dedit se periculo.*Et accepit aurum,
& argẽtum,& vestem,& alia xenia mul-
ta, & abiit ad regem Ptolemaidam, &
25 inuenit gratiam in conspectu eius. * Et
interpellabant aduersus eum quidam
26 iniqui ex gente sua: * Et fecit ei rex,si-
cut fecerant ei qui ante eum fuerant.&
exaltauit eum in conspectu omnium
27 amicorum suorum,*& statuit ei princi-
patum sacerdotij, & quæcumque alia
habuit prius pretiosa,& fecit eum prin-
28 cipem amicorum. * Et postulauit Iona-
thas à rege, vt immunem faceret Iu-
dæam,& tres toparchias,& Samariam,
& confines eius: & promisit ei talenta
29 trecenta. * Et consensit rex, & scripsit
Ionatæ epistolas de his omnibus, hunc
30 modum continentes: *REX Demetrius
fratri Ionathæ salutem,& genti Iudæo-
31 rum. * Exemplum epistolæ, quam scri-
psimus Lastheni parenti nostro de vo-
32 bis misimus ad vos vt sciretis: * Rex
Demetrius Lastheni parenti salutem.
33 * Genti Iudæorum, amicis nostris, &
conseruantibus quæ iusta sunt apud
nos, decreuimus benefacere, propter
benignitatem ipsorum, quam erga nos
34 habent.*Statuimus ergo illis omnes fi-
D nes Iudææ, & tres ciuitates, Lydan, &
Ramathan quæ additæ sunt Iudææ ex
Samaria, & omnes confines earum se-
questrari omnibus sacrificantibus in Ie-
rosolymis pro his quæ ab eis prius ac-
cipiebat rex per singulos annos & pro
35 fructibus terræ, & pomorum. * Et alia
quæ ad nos pertinebant decimarum, &
tributorum, ex hoc tempore remitti-
mus eis: & areas salinarum,& coronas
36 quæ nobis deferebantur, * omnia ipsis
concedimus: & nihil horum irritum
37 erit ex hoc,& in omne tempus.* Nunc
ergo curate facere horum exemplum,
& detur Ionathæ, & ponatur in mon-
38 te sancto, in loco celebri. * Et videns
Demetrius rex quòd siluit terra in
conspectu suo,& nihil ei resistit, dimi-
sit totum exercitum suum,vnumquem-
que in locum suum, excepto peregrino
exercitu, quem contraxit ab insulis
Gentium & inimici erant ei omnes
39 exercitus patrum eius.*Tryphon autem
erat quidam partium Alexandri prius:&
vidit quoniam omnis exercitus mur-
murabat contra Demetrium,& iuit ad
Emalchuel Arabem, qui nutriebat An-
40 tiochum filium Alexandri.* & assidebat
ei,vt traderet eum ipsi,vt regnaret loco
patris sui: & enuntiauit ei quanta fecit
Deme

Demetrius, & inimicitias exercituum
eius aduersus illum. Et mansit ibi die-
bus multis.* Et misit Ionathas ad Deme- 41
trium regem: vt eiiceret eos, qui in ar- F
ce erant in Ierusalem: & qui in præsi-
diis erant: quia impugnabant Israël.* Et 42
misit Demetrius ad Ionathan, dicens:
Non hæc tantùm faciam tibi, & genti
tuæ, sed gloria illustrabo te, & gentem
tuam, cum fuerit opportunum.* Nunc 43
ergo rectè feceris, si miseris in auxi-
lium mihi viros: quia discessit omnis
exercitus meus. * Et misit ei Ionathas 44
tria millia virorum fortium Antiochiã,
& venerunt ad regem, & delectatus est
rex in aduentu eorum. * Et conuene- 45
runt qui erãt de ciuitate, centũ viginti
millia virorum, & volebant interficere
regem.* Et fugit rex in aulã, & occupa- 46
uerunt qui erant de ciuitate, itinera ci-
uitatis, & cœperunt pugnare.* Et vocauit 47
rex Iudæos in auxilium, & conuenerũt
omnes simul ad eũ, & dispersi sunt om-
nes per ciuitatẽ:* & occiderũt in illa die 48
centum millia hominũ, & succenderunt
ciuitatẽ, & ceperunt spolia multa in die
illa, & liberauerunt regem.* Et viderunt 49
qui erant de ciuitate, quòd obtinuissent
Iudæi ciuitatem sicut volebant: & in-
firmati sunt mente sua, & clamauerunt
ad regem cum precibus dicentes: * Da 50
nobis dextras, & cessent Iudæi oppu-
gnare nos, & ciuitatem.* Et proiecerunt 51
arma sua, & fecerunt pacem, & glorifi- F
cati sunt Iudæi in conspectu regis, & in
conspectu omnium qui erant in regno
eius, & nominati sunt in regno: & re-
gressi sunt in Ierusalem habentes spolia
multa. * Et sedit Demetrius rex in sede 52
regni sui: & siluit terra in conspectu
eius. * Et mentitus est omnia quæcum- 53
que dixit, & abalienauit se à Ionatha,
& non retribuit ei secundùm beneficia
quæ sibi tribuerat, & vexabat eum val-
de. * Post hæc autem reuersus est Try- 54
phon, & Antiochus cum eo puer ado-
lescens, & regnauit, & imposuit sibi dia-
dema.* Et congregati sunt ad eum om- 55
nes exercitus, quos disperserat Deme-
trius, & pugnauerunt contra eum: &
fugit, & terga vertit. * Et accepit Try- 56
phon bestias, & obtinuit Antiochiam:
* & scripsit Antiochus adolescens Iona- 57
thæ, dicens: Constituo tibi sacerdotium,
& constituo te super quatuor ciuitates,
vt sis de amicis regis. * Et misit illi va- 58
sa aurea in ministerium, & dedit ei po-
testatem bibendi in auro, & esse in pur-
pura, & habere fibulam auream: * & 59
Simonem fratrem eius constituit du-
cem à terminis Tyri vsque ad fines Æ-
gypti.* Et exiit Ionathas, & perambula- 60
bat trans flumen ciuitates: & congrega-
tus est ad eum omnis exercitus Syriæ
in auxilium, & venit Ascalonẽ, & occur-

61 rerunt ei honorificè de ciuitate. * Et
abiit inde Gazam: & concluserunt se
qui erant Gazæ: & obsedit eam, & suc-
cendit quæ erant in circuitu ciuitatis,
62 & prædatus est ea. * Et rogauerunt Ga-
G zenses Ionatham, & dedit illis dexte-
ram: & accepit filios eorum obsides,
& misit illos in Ierusalem: & peram-
63 bulauit regionem vsque Damascum.* Et
audiuit Ionathas, quòd præuaricati
sunt principes Demetrij in Cades, quæ
est in Galilæa, cum exercitu multo,
volentes eum remouere à negotio re-
64 gni: * & occurrit illis: fratrem autem
suum Simonem reliquit intra prouin-
65 ciam. * Et applicuit Simon ad Bethsu-
ram, & expugnabat eam diebus multis,
66 & conclusit eos. * Et postulauerunt ab
eo dextras accipere, & dedit illis, &
eiecit eos inde, & cepit ciuitatem, &
67 posuit in ea præsidium. * Et Ionathas
& castra eius applicuerunt ad aquam
Genesar, & ante lucem vigilauerunt in
68 campo Asor,* & ecce castra alienigena-
rum occurrebant in campo, & tende-
bant ei insidias in montibus: ipse autem
69 occurrit ex aduerso.* Insidiæ verò exur-
rexerunt de locis suis, & commiserunt
70 prælium.* Et fugerunt qui erant ex par-
te Ionathæ omnes, & nemo relictus est
ex eis, nisi Mathathias filius Absalomi,
& Iudas filius Calphi, princeps mili-
71 tiæ exercitus.* Et scidit Ionathas vesti-
menta sua, & posuit terram in capite
72 suo, & orauit. * Et reuersus est Ionathas
ad eos in prælium, & conuertit eos in
73 fugam, & pugnauerunt. * Et viderunt
qui fugiebant partis illius, & reuersi
sunt ad eum, & insequebantur cum eo
omnes vsque Cades ad castra sua, &
74 peruenerunt vsque illuc,* & ceciderunt
de alienigenis in die illa tria millia
virorum: & reuersus est Ionathas in
Ierusalem.

CAPVT XII.

Ionathas cum Romanis ac Spartiatis fœdus renouat: principes Demetrij ipsum inuadentes fugat: percussisque Arabibus ordinat ædificare præsidia in Iudæa, & muros contra arcem in Ierusalem: sed à Tryphone cupiente regnum Antiochi inuadere, & fingente se amicum apud Ptolemaida dolo captus est, omnésque qui cum eo erant interfecti.

1 ET vidit Ionathas quia tempus eum
A iuuat, & elegit viros, & misit eos
Romam, statuere & renouare cum eis
2 amicitiam: * & ad Spartiatas, & ad alia
loca misit epistolas secundùm eamdem
3 formam. * Et abierunt Romam, & in-
trauerunt curiam, & dixerunt: Iona-
thas summus sacerdos, & gens Iudæo-
rum miserunt nos, vt renouaremus
amicitiam & societatem secundùm pri-
4 stinum. * Et dederunt illis epistolas ad
ipsos

ipsos per loca, vt deducerent eos in
terrã Iuda cum pace.* Et hoc est exem- 5
plum epistolarum, quas scripsit Iona-
thas Spartiatis: * IONATHAS summus 6
sacerdos & seniores gentis, & sacerdo-
tes, & reliquus populus Iudæorum,
Spartiatis fratribus salutem. * Iampri- 7
dem missæ erant epistolæ ad Oniam
summum sacerdotem ab Ario, qui re- B
gnabat apud vos: quoniam estis fra-
tres nostri, sicut rescriptum continet,
quod subiectum est. * Et suscepit Onias 8
virum, qui missus fuerat, cum honore:
& accepit epistolas, in quibus significa-
batur de societate & amicitia. * Nos, 9
cùm nullo horum indigeremus, haben-
tes solatio sanctos libros, qui sunt in
manibus nostris,* maluimus mittere ad 10
vos renouare fraternitatem, & amici-
tiam, ne fortè alieni efficiamur à vo-
bis: multa enim tempora transierunt
ex quo misistis ad nos. * Nos ergo in 11
omni tempore sine intermissione in die-
bus solemnibus,& cæteris,quibus opor-
tet, memores sumus vestri in sacrificiis
quæ offerimus, & in obseruationibus,
sicut fas est & decet meminisse fratrum:
*Lætamur itaque de gloria vestra.*Nos 12
autem circumdederunt multæ tribula- 13
tiones, & multa prælia, & impugnaue-
runt nos reges,qui sunt in circuitu no-
stro.* Noluimus ergo vobis molesti es- 14
se, neque cæteris sociis & amicis no-
stris in his præliis,* habuimus enim de 15
cælo auxilium,& liberati sumus nos, & C
humiliati sunt inimici nostri. * Elegi- 16
mus itaq; Numenium Antiochi filium,
& Antipatrem Iasonis filium, & misi-
mus ad Romanos renouare cum eis
amicitiam & societatem pristinam.
* Mandauimus itaque eis vt veniant 17
etiam ad vos, & salutent vos: & red-
dant vobis epistolas nostras de inno-
uatione fraternitatis nostræ. * Et nunc 18
benefacietis respondẽtes nobis ad hæc.
* Et hoc est rescriptum epistolarum, 19
quod miserat Oniæ: * Arius, rex Spar- 20
tiatarum, Oniæ sacerdoti magno salu-
tem.*Inuentum est in scriptura de Spar- 21
tiatis & Iudæis, quoniam sunt fratres,
& quòd sunt de genere Abraham. * Et 22
nunc ex quo hæc cognouimus, bene-
facitis scribentes nobis de pace vestra.
* Sed & nos rescripsimus vobis: Peco- 23
ra nostra, & possessiones nostræ, vestræ
sunt; & vestræ, nostræ, mandauimus
itaque hæc nuntiari vobis. * Et audiuit 24
Ionathas, quoniam regressi sunt prin-
cipes Demetrij cum exercitu multo su-
pra quàm priùs,pugnare aduersus eum:
* & exiit ab Ierusalem, & occurrit eis 25
in Amathite regione: non enim dede- D
rat eis spatium vt ingrederentur regio-
nem eius. * Et misit speculatores in ca- 26
stra eorum: & reuersi renuntiauerunt
quòd constituunt superuenire illis no-
27 cte.* Cùm occidisset autem sol, præce-
pit Ionathas suis vigilare, & esse in ar-
mis paratos ad pugnam tota nocte, &
posuit custodes per circuitum castro-
28 rum.*Et audierunt aduersarij quòd pa-
ratus est Ionathas cum suis in bello: &
timuerunt, & formidauerunt in corde
suo: & accenderunt focos in castris suis.
29 * Ionathas autem, & qui cum eo erant,
non cognouerunt vsque manè: vide-
30 bant autem luminaria ardentia: * & se-
cutus est eos Ionatas, & non compre-
hendit eos: transierunt enim flumen
31 Eleutherum. * Et diuertit Ionathas ad
E Arabas, qui vocantur Zabadæi, & per-
32 cussit eos, & accepit spolia eorum. * Et
iunxit, & venit Damascum, & peram-
33 bulabat omnem regionem illam. * Si-
mon autem exiit, & venit vsque ad As-
calonem, & ad proxima præsidia: &
declinauit in Ioppen:& occupauit eam
34 (*audiuit enim quod vellent præsidium
tradere partibus Demetrij) & posuit
35 ibi custodes vt custodirent eam. * Et re-
uersus est Ionathas, & conuocauit se-
niores populi, & cogitauit cum eis æ-
36 dificare præsidia in Iudæa,* & ædifica-
re muros in Ierusalem, & exaltare al-
titudinem magnam inter medium arcis
& ciuitatis, vt separaret eam à ciuita-
te, vt esset ipsa singulariter, & neque
37 emant, neque vendant. * Et conuene-
runt,vt ędificarent ciuitatem,& cecidit
murus,qui erat super torrentem ab or-
tu solis, & reparauit eum, qui voca-
38 tur Caphetetha: * & Simon ædificauit
F Adiada in Sephela, & muniuit eam,&
9 imposuit portas,& seras.*Et cum cogi-
tasset Tryphon regnare Asiæ,& assume-
re diadema, & extendere manum in
40 Antiochum regem: * timens ne forte
non permitteret eum Ionathas,sed pu-
gnaret aduersus eum, quærebat com-
prehendere eum, & occidere. Et exur-
41 gens abiit in Bethsan. * Et exiuit Iona-
thas obuiam illi cum quadraginta mil-
libus virorum electorum in prælium,
42 & venit Bethsan. * Et vidit Tryphon
quia venit Ionathas cum exercitu mul-
to vt extenderet in eum manus, timuit,
43 * & excepit eum cum honore, & com-
mendauit eum omnibus amicis suis,
& dedit ei munera: & præcepit exer-
citibus suis vt obedirent ei, sicut sibi.
44 * Et dixit Ionathæ: Vt quid vexasti
vniuersum populum, cùm bellum no-
45 bis non sit? * Et nunc remitte eos in
domos suas: elige autem tibi viros pau-
cos, qui tecum sint, & veni mecum
Ptolemaidam, & tradam eam tibi, &
reliqua præsidia, & exercitum, & vni-
uersos præpositos negotij, & conuer-
46 sus abibo: propterea enim veni. * Et
credidit ei: & fecit sicut dixit: & di-
misit

misit exercitum, & abierunt in terram
Iuda. * Retinuit autem secum tria mil- 47
lia virorum : ex quibus remisit in Ga-
lilæam duo millia, mille autem vene-
runt cum eo. * Vt autem intrauit Pto- 48
lemaidam Ionathas, clauserunt portas G
ciuitatis Ptolemenses : & comprehen-
derunt eum : & omnes qui cum eo in-
trauerant gladio interfecerunt. * Et 49
misit Tryphon exercitum & equites in
Galilæam, & in campum magnum, vt
perderent omnes socios Ionathæ. * At 50
illi cùm cognouissent quia comprehen-
sus est Ionathas, & periit, & omnes
qui cum eo erant, hortati sunt semet-
ipsos, & exierunt parati in prælium.
* Et videntes hi, qui insecuti fuerant. 51
quia pro anima res est illis, reuersi
sunt : * illi autem venerunt omnes cum 52
pace in terram Iuda. Et planxerunt Io-
nathan, & eos qui cum ipso fuerant
valde : & luxit Israël luctu magno. * Et 53
quæsierunt omnes gentes, quæ erant
in circuitu eorum, conterere eos, di-
xerunt enim : *Non habent principem, 54
& adiuuantem : nunc ergo expugne-
mus illos, & tollamus de hominibus
memoriam eorum.

CAP. XIII.

Suscepto Simon principatu pro fratre Ionatha misit petitam à Tryphone pecuniam, vnà cum filiis Ionathæ, ad eius redemptionem : Tryphon autem, accepta pecunia, patrem occidit cum filiis : quibus sepultis ac defletis, Simon magnificum extruxit parentibus ac fratribus sepulchrum in Modin: Tryphon verò, occiso Antiocho, regnum eius inuasit, & Simon, impetratis à rege Demetrio litteris fœderis ac immunitatis, expugnauit Gazaram, & arcem Ierosolymorum obtinuit : propter quod lætum agunt festum, quod etiam quotannis apud Iudæos agi præcipitur.

ET audiuit Simon quòd congregauit 1
Tryphon exercitum copiosum, vt A
veniret in terram Iuda, & attereret 2
eam. * Videns quia in tremore popu-
lus est, & in timore, ascendit Ierusa-
lem, & congregauit populum : * & ad- 3
hortans dixit : Vos scitis quanta ego,
& fratres mei, & domus patris mei, fe-
cimus pro legibus & pro sanctis prælia,
& angustias quales vidimus : * horum 4
gratia perierunt fratres mei omnes
propter Israël, & relictus sum ego so-
lus. * Et nunc non mihi contingat par- 5
cere animæ meæ in omni tempore tri-
bulationis : non enim melior sum fra-
tribus meis.* Vindicabo itaque gentem 6
meam, & sancta, natos quoque nostros,
& vxores : quia congregatæ sunt vni-
uersæ gentes conterere nos inimicitiæ
gratia. * Et accensus est spiritus populi 7
simul vt audiuit sermones istos ; * & res- 8
B ponderunt voce magna, dicentes : Tu
es dux noster loco Iudæ & Ionathæ
9 fratris tui : * pugna prælium nostrum :
& omnia quæcumque dixeris nobis, fa-
10 ciemus. * Et congregans omnes viros
bellatores, accelerauit consummare
vniuersos muros Ierusalem, & muniuit
11 eam in gyro.* Et misit Ionatham filium
Absalomi & cum eo exercitum nouum,
in Ioppen ; & eiectis his, qui erant in
12 ea, remansit illic ipse. * Et mouit Try-
phon à Ptolemaida cum exercitu mul-
to, vt veniret in terram Iuda & Iona-
13 thas cum eo in custodia.*Simon autem
applicuit in Addus contra faciem cam-
14 pi. * Et vt cognouit Tryphon quia sur-
rexit Simon loco fratris sui Ionathæ :
& quia commissurus esset cum eo præ-
15 lium, misit ad eum legatos, * dicens :
Pro argento, quod debebat frater tuus
Ionathas in ratione regis, propter ne-
16 gotia quæ habuit, detinuimus eum.*Et
nunc mitte argenti talenta centum, &
duos filios eius obsides, vt non dimis-
sus fugiat à nobis, & remittemus eum.
17 * Et cognouit Simon quia cum dolo
C loqueretur secum, iussit tamen dari
argentum, & pueros : ne inimicitiam
magnam sumeret ad populum Israël di-
18 centem : * Quia non misit ei argen-
19 tum, & pueros, propterea periit. * Et
misit pueros, & centum talenta : &
mentitus est, & non dimisit Ionatham.
20 * Et post hæc venit Tryphon intra re-
gionem, vt contereret eam & gyraue-
runt per viam, quæ ducit Ador : & Si-
mon, & castra eius ambulabant in om-
21 nem locum quocumque ibant. * Qui
autem in arce erant, miserunt ad Try-
phonem legatos, vt festinaret venire
per desertum, & mitteret illis alimo-
22 nias. * Et parauit Tryphon omnem
equitatum, vt veniret illa nocte : erat
autem nix multa valde, & non venit in
23 Galaaditim. * Et cùm appropinquasset
Bascaman, occidit Ionathan, & filios
24 eius illic. * Et conuertit Tryphon, &
25 abiit in terram suam. * Et misit Simon,
D & accepit ossa Ionathæ fratris sui, &
sepeliuit ea in Modin ciuitate patrum
26 eius. * Et planxerunt eum omnis Israël
planctu magno, & luxerunt eum dies
27 multos. * Et ædificauit Simon super se-
pulchrum patris sui & fratrum suorum
ædificium altum visu, lapide polito re-
28 trò & antè. * Et statuit septem pyra-
midas, vnam contra vnam patri & ma-
tri, & quatuor fratribus : & his circum-
29 posuit columnas magnas ; & super co-
lumnas arma, ad memoriam æternam :
& iuxta arma naues sculptas, quæ vi-
derentur ab omnibus nauigantibus ma-
30 re.* Hoc est sepulchrum, quod fecit in
31 Modin vsque in hunc diem. * Tryphon
autem cum iter faceret cum Antio-
cho

cho rege adolescente, dolo occidit
eum. * Et regnauit loco eius, & im- 32
posuit sibi diadema Asiæ, & fecit pla-
gam magnam in terra. * Et ædificauit 33
Simon præsidia Iudææ, muniens ea
turribus excelsis; & muris magnis, &
portis, & seris: & posuit alimenta in
munitionibus. * Et elegit Simon viros, 34
& misit ad Demetrium regem, vt face-
ret remissionem regioni: quia actus
omnes Tryphonis per direptionem fue-
rant gesti. * Et Demetrius rex ad ver- 35
ba ista respondit ei, & scripsit episto-
lam talem. * Rex Demetrius Simoni 36
summo sacerdoti, & amico regum, &
senioribus, & genti Iudæorum salu-
tem. * Coronam auream, & bahem, 37
quam misistis, suscepimus: & parati
sumus facere vobiscum pacem ma-
gnam, & scribere præpositis regis re-
mittere vobis quæ indulsimus. * Quæ- 38
cumque enim constituimus, vobis con-
stant. Munitiones, quas ædificastis, vo-
bis sint, * remittimus quoque ignoran- 39
tias, & peccata vsque in hodiernum
diem, & coronam quam debebatis, &
si quid aliud erat tributarium in Ieru-
salem, iam non sit tributarium. * Et si 40
qui ex vobis apti sunt conscribi inter
nostros, conscribantur, & sit inter nos
pax: * Anno centesimo septuagesimo 41
ablatum est iugum Gentium ab Israël.
* Et cœpit populus Israël scribere in ta- 42
bulis, & gestis publicis, anno primo F
sub Simone summo sacerdote, magno
duce, & principe Iudæorum. * In die- 43
bus illis applicuit Simon ad Gazam,
& circumdedit eam castris, & fecit
machinas, & applicuit ad ciuitatem,
& percussit turrem vnam, & compre-
hendit eam. * Et eruperant qui erant 44
intra machinam in ciuitatem: & fa-
ctus est motus magnus in ciuitate. * Et 45
ascenderunt qui erant in ciuitate cum
vxoribus & filiis supra murum, scissis
tunicis suis, & clamauerunt voce ma-
gna, postulantes à Simone dextras sibi
dari, * & dixerunt: Non nobis red-
das secundùm malitias nostras, sed se- 46
cundùm misericordias tuas. * Et flexus
Simon non debellauit eos: eiecit ta- 47
men eos de ciuitate, & mundauit ædes, G
in quibus fuerant simulachra, & tunc
intrauit in eam cum hymnis benedi-
dicens Dominum: * & eiecta ab ea om-
ni immunditia, collocauit in ea viros 48
qui legem facerent: & muniuit eam
& fecit sibi habitationem. * Qui autem
erant in arce Ierusalem, prohibeban- 49
tur egredi, & ingredi regionem, &
emere, ac vendere: & esurierunt val-
de, & multi ex eis fame perierunt. * Et
clamauerunt ad Simonem vt dexteras 50
acciperent: & dedit illis: & eiecit eos
inde, & mundauit arcem à contami-
51 nationibus: * & intrauerunt in eam
tertia & vigesima die secundi mensis,
anno centesimo septuagesimo primo,
cum laude, & ramis palmarum, & ci-
nyris, & cymbalis, & nablis, & hym-
nis, & canticis, quia contritus est ini-
52 micus magnus ex Israël. * Et constituit
vt omnibus annis agerentur dies hi
53 cum lætitia. * Et muniuit montem tem-
pli, qui erat secus arcem, & habita-
54 uit ibi ipse, & qui cum eo erant. * Et
vidit Simon Ioannem filium suum,
quòd fortis prælij vir esset: & posuit
eum ducem virtutum vniuersarum: &
habitauit in Gazaris.

CAP. XIV.

Demetrio à duce Arsacis deuicto & capto, Simon cum suo populo magna pace fruitur: ad quem missæ sunt litteræ renouati fœderis à Spartiatis & Romanis cum maxima laude Simonis qui Romanis clypeum aureũ mnarum mille miserat.

1 ANno centesimo septuagesimo se-
A cundo congregauit rex Demetrius
exercitum suum, & abiit in Mediam
ad contrahenda sibi auxilia, vt expu-
2 gnaret Tryphonem. * Et audiuit Arsa-
ces rex Persidis & Mediæ, quia intra-
uit Demetrius confines suos, & misit
vnum de principibus suis vt compre-
henderet eum viuum, & adduceret eum
3 ad se. * Et abiit, & percussit castra De-
metrij: & comprehendit eum, & du-
xit eum ad Arsacem, & posuit eum in
4 custodiam. * Et siluit omnis terra Iuda
omnibus diebus Simonis, & quæsiuit
bona genti suæ: & placuit illis pote-
stas eius, & gloria eius, omnibus die-
5 bus. * Et cum omni gloria sua accepit
Ioppen in portum, & fecit introitum
6 in insulis maris. * Et dilatauit fines
7 gentis suæ & obtinuit regionem. * Et
congregauit captiuitatem multam, &
dominatus est Gazaræ, & Bethsuræ,
& arci: & abstulit immunditias ex ea,
8 & non erat qui resisteret ei. * Et vnus-
B quisque colebat terram suam cum pa-
ce: & terra Iuda dabat fructus suos:
9 & ligna camporum fructum suum. * Se-
niores in plateis sedebant omnes, &
de bonis terræ tractabant, & iuuenes
induebant se gloriam, & stolas belli.
10 * Et ciuitatibus tribuebat alimonias, &
constituebat eas vt essent vasa munitio-
nis quoadúsque nominatum est no-
men gloriæ eius vsque ad extremum
11 terræ. * Fecit pacem super terram, &
12 lætatus est Israël lætitia magna. * Et
sedit vnusquisque sub vite sua, & sub
ficulnea sua: & non erat qui eos ter-
13 reret. * Defecit impugnans eos super
terram: reges contriti sunt in diebus
14 illis. * Et confirmauit omnes humiles
populi sui, & legem exquisiuit, & ab-
stulit omnem iniquum & malum:

* sancta

* sancta glorificauit, & multiplicauit 15
vasa sanctorum. * Et auditum est Ro- 16
mæ quia defunctus esset Ionathas, &
vsque in Spartiatas: & contristati sunt
valdè. * Vt audierunt autem quod Si- 17
mon frater eius factus esset summus sa-
cerdos loco eius, & ipse obtineret
omnem regionem, & ciuitates in ea;
* & scripserunt ad eum in tabulis æ- 18
reis, vt renouarent amicitias & socie- C
tatem, quam fecerant cum Iuda, &
cum Ionatha fratribus eius. * Et lectæ 19
sunt in conspectu ecclesiæ in Ierusa-
lem. Et hoc exemplum epistolarum,
quas Spartiatæ miserunt: * SPAR- 20
TIANORVM principes, & ciuita-
tes, Simoni Sacerdoti magno, & se-
nioribus, & sacerdotibus & reliquo
populo Iudæorum, fratribus, salutem.
* Legati, qui missi sunt ad populum no- 21
strum, nuntiauerunt nobis de vestra
gloria, & honore, ac lætitia: & gauisi
sumus in introitu eorum. * Et scripsi- 22
mus quæ ab eis erant dicta in conci-
liis populi, sic: Numenius Antiochi,
& Antipater Iasonis filius, legati Iu-
dæorum, venerunt ad nos, renouan-
tes nobiscum amicitiam pristinam. * Et 23
placuit populo excipere viros glorio-
sè, & ponere exemplum sermonum
eorum in segregatis populi libris, vt
sit ad memoriam populo Spartiatarum.
Exemplum autem horum scripsimus Si-
moni magno sacerdoti. * Post hæc au- 24
tem misit Simon Numenium Romam,
habentem clypeum aureum magnum,
pondo mnarum mille, ad statuendam
cum eis societatem. Cùm autem au-
disset populus Romanus * sermones 25
istos, dixerunt: Quam gratiarum actio-
nem reddemus Simoni, & filiis eius?
* Restituit enim ipse fratres suos, & 26
expugnauit inimicos Israel ab eis: &
statuerunt ei libertatem, & descripse-
runt in tabulis æreis, & posuerunt in
titulis in monte Sion. * Et hoc est 27
exemplum scripturæ: OCTAVA de-
cima die mensis Elul, anno centesimo
septuagesimo secundo, anno tertio sub
Simone Sacerdote magno in Asamarel,
* in conuentu magno sacerdotum, & po- 28
puli, & principum gentis & seniorum
regionis, nota facta sunt hæc: Quoniam
frequenter facta sunt prælia in regione
nostra. * Simon autem Mathathiæ filius, 29
& filiis Iarib, & fratres eius dederunt E
se periculo, & restiterunt aduersariis
gentis suæ, vt starent sancta ipsorum, &
lex: & gloria magna glorificauerunt
gentem suam. * Et congregauit Iona- 30
thas gentem suam, & factus est illis sa-
cerdos magnus, & appositus est ad po-
pulum suum. * Et voluerunt inimici 31
eorum calcare, & atterere regionem
ipsorum, & extendere manus in sancta
32 eorum. * Tunc restitit Simon, & pu-
gnauit pro gente sua, & erogauit pecu-
nias multas, & armauit viros virtutis
33 gentis suæ, & dedit illis stipendia: * &
muniuit ciuitates Iudææ, & Bethsuram,
quæ erat in finibus Iudææ, vbi erant
arma hostium antea: & posuit illic
34 præsidium viros Iudæos. * Et Ioppem
muniuit quæ erat ad mare, & Gazaram,
quæ est in finibus Azoti, in qua hostes
antea habitabant, & collocauit illic
Iudæos: & quæcumque apta erant ad
correptionem eorum, posuit in eis.
35 * Et vidit populus actum Simonis, &
gloriam quam cogitabat facere genti
suæ, & posuerunt eum ducem suum,
& principem sacerdotum, eo quòd ip-
se fecerat hæc omnia, & iustitiam, &
fidem, quam conseruauit genti suæ, &
F exquisiuit omni modo exaltare popu-
36 lum suum. * Et in diebus eius prospera-
tum est in manibus eius, vt tolleren-
tur gentes de regione ipsorum, & qui
in ciuitate Dauid erant in Ierusalem,
in arce, de qua procedebant, & con-
taminabant omnia quæ in circuitu
sanctorum sunt, & inferebant plagam
magnam castitati: * & collocauit in
37 ea viros Iudæos ad tutamentum regio-
nis, & ciuitatis, & exultauit muros
38 Ierusalem. * Et rex Demetrius statuit illi
39 summum sacerdotium. * Secundùm hæc
fecit eum amicum suum, & glorifica-
40 uit eum gloria magna. * Audiuit enim
quòd appellati sunt Iudæi à Romanis
amici, & socij, & fratres, & quia sus-
41 ceperunt legatos Simonis gloriosè, * &
quia Iudæi, & sacerdotes eorum con-
senserunt eum esse ducem suum, &
summum sacerdotem in æternum, do-
42 nec surgat propheta fidelis: * & vt sit
G super eos dux, & vt cura esset illi pro
sanctis, & vt constitueret præpositos
super opera eorum, & super regio-
nem, & super arma, & super præsidia:
43 * & cura sit illi de sanctis: & vt audia-
tur ab omnibus, & scribantur in no-
mine eius omnes conscriptiones in re-
gione: & vt operiatur purpura, & au-
44 ro: * & ne liceat vlli ex populo, & ex
sacerdotibus, irritum facere aliquid
horum, & contradicere his quæ ab eo
dicuntur, aut conuocare conuentum
in regione sine ipso: & vestiri purpura,
45 & vti fibula aurea. * Qui autem fe-
cerit extrà hæc, aut irritum fecerit
46 aliquid horum; reus erit. * Et compla-
cuit omni populo statuere Simonem,
47 & facere secundùm verba ista. * Et sus-
cepit Simon & placuit ei vt summo sa-
cerdotio fungeretur, & esset dux &
princeps gentis Iudæorum, & sacerdo-
48 tum, & præesset omnibus. * Et scriptu-
ram

ram istam dixerunt ponere in tabulis
æreis, & ponere eas in peribolo sancto-
rum, in loco celebri: * exemplum au- 49
tem eorum ponere in ærario, vt habeat
Simon, & filij eius.

CAP. XV.

Antiochus Demetrij filius litteras amicitiarum mittit ad Simonem: Romani fœderatos sibi Iudæos ceteris nationibus per litteras commendant: Antiochus dum Thryphonem insequitur, missum à Simone militum auxilium recusat, mittitque ad eum Athenobium qui multa tanquam debita reposcat: & Simonis responso accepto, constituit aduersus eum Cendebaum ducem exercitus, ipse verò Thryphonem persequitur.

ET misit rex Antiochus filius Deme- 1
trij epistolas ab insulis maris Si- A
moni sacerdoti, & principi gentis Iu-
dæorum, & vniuersæ genti: * & erant 2
continentes hunc modum: REX An-
tiochus Simoni sacerdoti magno, &
genti Iudæorum, salutem. * Quoniam 3
quidem pestilentes obtinuerunt regnum
patrum nostrorum, volo autem ven-
dicare regnum, & restituere illud sicut
erat antea: & electam feci multitudi-
nem exercitus, & feci naues bellicas.
* Volo autem procedere per regionem, 4
vt vlciscar in eos, qui corruperunt re-
gionem nostram, & qui desolauerunt
ciuitates multas in regno meo. * Nunc 5
ergo statuo tibi omnes oblationes,
quas remiserunt tibi ante me omnes
reges & quæcumque alia dona remi-
serunt tibi: * & permitto tibi facere per- 6
cussuram proprij numismatis in regio-
ne tua: * Ierusalem autem sanctam es- 7
se, & liberam: & omnia arma quæ fa- B
bricata sunt, & præsidia quæ constru-
xisti, quæ tenes, maneant tibi. * Et 8
omne debitum regis: & quæ futura
sunt regi, ex hoc, & in totum tempus
remittuntur tibi. * Cùm autem obti- 9
nuerimus regnum nostrum, glorifica-
bimus te, & gentem tuam, & templum
gloria magna ita vt manifestetur glo-
ria vestra in vniuersa terra. * Anno 10
174. exiit Antiochus: in terram pa-
trum suorum, & conuenerunt ad eum
omnes exercitus, ita vt pauci relicti
essent cum Tryphone. * Et insecutus 11
est eum Antiochus rex, & venit Do-
ram fugiens per maritimam, * sciebat 12
enim quod congregata sunt mala in
eum, & reliquit eum exercitus. * Et ap- 13
plicuit Antiochus super Doram cum C
centum viginti millibus virorum bel-
ligeratorum & octo millibus equi-
tum: * & circuiuit ciuitatem, & naues 14
à mari accesserunt: & vexabant ciuita-
tem à terra, & mari, & neminem sine-
bant ingredi, vel egredi. * Venit autem 15
Numenius, & qui cum eo fuerant ab
vrbe Roma, habentes epistolas regibus
& regionibus scriptas, in quibus con-
16 tinebantur hæc: * LVCIVS consul
Romanorum, Ptolemæo regi salutem.
17 * Legati Iudæorum venerunt ad nos
amici nostri, renouantes pristinam
amicitiam & societatem, missi à Simo-
ne principe Sacerdotum, & populo
18 Iudæorum. * Attulerunt autem & cly-
19 peum aureum mnarum mille. * Placuit
itaque nobis scribere regibus, & regio-
nibus, vt non inferant illis mala, ne-
que impugnent eos, & ciuitates eo-
rum, & regiones eorum: & vt non fe-
rant auxilium pugnantibus aduersus
20 eos. * Visum autem est nobis accipere
21 ab eis clypeum. * Si qui ergo pestilen-
D tes refugerunt de regione ipsorum ad
vos, tradite eos Simoni principi sacer-
dotum, vt vindicet in eos secundùm
22 legem suam. * Hæc eadem scripta sunt
Demetrio regi, & Attalo, & Ariarathi,
23 & Arsaci, * & in omnes regiones: &
Lampsaco, & Spartiatis, & in De-
lum, & in Myndum & in Sycionem,
& in Cariam, & in Samum, & in
Pamphiliam, & in Lyciam, & in Ali-
carnassum, & in Gno, & in Sidem, &
in Aradon, & in Rhodon, & in Phase-
lidem, & in Gortynam, & Gnidum, &
24 Cyprum, & Cyrenem. * Exemplum au-
tem eorum scripserunt Simoni princi-
pi sacerdotum, & populo Iudæorum.
25 * Antiochus autem rex applicuit castra
in Doram secundo, admouens ei sem-
per manus, & machinas faciens: &
conclusit Tryphonem, ne procederet,
26 * & misit ad eum Simon duo millia vi-
E rorum electorum in auxilium, & ar-
27 gentum, & aurum, & vasa copiosa: * &
noluit ea accipere, sed rupit omnia,
quæ pactus est cum eo antea, & alie-
28 nauit se ab eo. * Et misit ad eum Athe-
nobium vnum de amicis suis, vt tra-
ctaret cum ipso, dicens: Vos tenetis
Ioppem, & Gazaram, & arcem quæ est
29 in Ierusalem, ciuitates regni mei: * fi-
nes earum desolastis, & fecistis plagam
magnam in terra, & dominati estis per
30 loca multa in regno meo. * Nunc ergo
tradite ciuitates, quas occupastis, &
tributa locorum, in quibus dominati
31 estis extra fines Iudææ: * sin autem,
date pro illis quingenta talenta argen-
ti, & exterminij, quòd exterminastis,
& tributorum ciuitatum alia talenta
quingenta: sin autem, veniemus, & ex-
32 pugnabimus vos. * Et venit Athenobius
amicus regis in Ierusalem, & vidit glo-
riam Simonis, & claritatem in auro
& argento, & apparatum copiosum,
& obstupuit: & retulit ei verba Regis.
33 * Et respondit ei Simon, & dixit. Ne-
que alienam terram sumpsimus, neque
aliena detinemus: sed hereditatem pa-

trum nostrorum, quæ iniustè ab inimi-
cis nostris aliquo tempore possessa est.
* Nos verò tempus habentes, vin- 34
dicamus hereditatem patrum nostro-
rum. * Nam de Ioppe, & Gazara, quæ 35
expostulas, ipsi faciebant in populo pla-
gam magnam, & in regione nostra:
horum damus talenta centum. Et non
respondit ei Athenobius verbum.* Re- 36
uersus autem cum ira ad regem, re- G
nuntiauit ei verba ista, & gloriam Si-
monis, & vniuersa quæ vidit, & iratus
est rex ira magna. * Tryphon autem 37
fugit naui in Orthosiada. * Et consti- 38
tuit rex Cendebæum ducem mariti-
mum, & exercitum peditum & equi-
tum dedit illi. * Et mandauit illi mo- 39
uere castra contra faciem Iudææ: &
mandauit ei ædificare Gedorem, &
obstruere portas ciuitatis, & debella-
re populum. Rex autem persequeba-
tur Tryphonem.* Et peruenit Cende- 40
bæus Iamniam, & cœpit irritare ple-
bem, & conculcare Iudæam, & ca-
ptiuare populum, & interficere, &
ædificare Gedorem. * Et collocauit il- 41
lic equites, & exercitum: vt egressi
perambularent viam Iudææ, sicut con-
stituit ei rex.

CAPVT XVI.

Simon senex mittit exercitum suum cum filiis suis Iuda & Ioanne aduersus Cendebæum: quo deuicto, Ptolemæus gener Simonis dominandi ambitione inflammatus, acceptos conuiuio socerum eiúsque filios, Mathathiam & Iudam dolo interfecit, vt ita Iudææ prouincias obtineret: porrò nuntij quos ad Ioannem dolo interimendum miserat, sunt ab illo interfecti, & Ioannes patri in summo sacerdotio successit.

ET ascendit Ioannes de Gazaris, & 1
nuntiauit Simoni patri suo quæ fe- A
cit Cendebæus in populo ipsorum.* Et 2
vocauit Simon duos filios seniores,
Iudam & Ioannem, & ait illis: Ego, &
fratres mei, & domus patris mei, ex-
pugnauimus hostes Israël ab adolescen-
tia vsque in hunc diem: & prospera-
tum est in manibus nostris liberare Is-
raël aliquoties. * Nunc autem senui, 3
sed estote loco meo, & fratres mei, &
egressi pugnate pro gente nostra: auxi-
lium verò de cælo vobiscum sit. * Et 4
elegit de regione viginti millia viro-
rum belligeratorum, & equites; &
profecti sunt ad Cendebæum: & dor-
mierunt in Modin.* Et surrexerunt ma- 5
ne, & abierunt in campum: & ecce
exercitus copiosus in obuiam illis pe-
ditum, & equitum, & fluuius torrens
erat inter medium ipsorum. * Et ad- 6
mouit castra contra faciem eorum ip-
se, & populus eius, & vidit populum B
trepidantem ad transfretandum torren-
tem, & transfretauit primus: & vide-
runt eum viri, & transierunt post eum.
7 * Et dimisit populum, & equites in me-
dio peditum: erat autem equitatus ad-
8 uersariorum copiosus nimis. * Et ex-
clamauerunt sacris tubis, & in fugam
conuersus est Cendebæus, & castra
eius: & ceciderunt ex eis multi vul-
nerati: residui autem in munitionem
9 fugerunt. * Tunc vulneratus est Iudas
frater Ioannis: Ioannes autem insecu-
tus est eos, donec venit Cedronem,
10 quam ædificauit, * & fugerunt vsque ad
turres, quæ erant in agris Azoti, &
succendit eas igni. Et ceciderunt ex
illis duo millia virorum, & reuersus
11 est in Iudæam in pace. * Et Ptolemæus
filius Abobi constitutus erat dux in
in campo Iericho, & habebat argentum,
12 & aurum multum. * Erat enim gener
13 summi sacerdotis. * Et exaltatum est
cor eius, & volebat obtinere regio-
nem, & cogitabat dolum aduersus Si-
14 monem, & filios eius, vt tolleret eos. * Si-
C mon autem perambulans ciuitates, quæ
erant in regione Iudææ, & solicitudi-
nem gerens earum, descendit in Ieri-
cho ipse, & Mathathias filius eius, &
Iudas anno centesimo septuagesimo se-
ptimo, mense vndecimo: hic est men-
15 sis Sabbath. * Et suscepit eos filius Abo-
bi in munitiunculam, quæ vocatur
Doch, cum dolo, quam ædificauit: &
fecit eis conuiuium magnum, & abs-
16 condit illic viros. * Et cùm inebriatus
esset Simon, & filij eius, surrexit Pto-
lemæus cum suis, & sumpserunt arma
sua, & intrauerunt in conuiuium, &
occiderunt eum, & duos filios eius,
17 & quosdam pueros eius, * & fecit de-
ceptionem magnam in Israël, & red-
18 didit mala pro bonis. * Et scripsit hæc
Ptolemæus, & misit regi, vt mitteret ei
exercitum in auxilium, & traderet ei
regionem, & ciuitates eorum, & tribu-
19 ta. * Et misit alios in Gazaram tollere
Ioannem, & tribunis misit epistolas, vt
venirent ad se, & daret eis argentum,
20 & aurum, & dona. * Et alios misit oc-
D cupare Ierusalem, & montem templi.
21 * Et præcurrens quidam, nuntiauit Ioan-
22 ni in Gazara, * quia periit pater eius,
& fratres eius, & quia misit te quoque
23 interfici. * Vt audiuit autem, vehemen-
ter expauit: & comprehendit viros,
qui venerant perdere eum, & occidit
eos: cognouit enim quia quærebant
24 eum perdere. * Et cætera sermonum
Ioannis, & bellorum eius: & bonarum
virtutum, quibus fortiter gessit, & ædi-
ficij murorum, quos extruxit, & rerum
25 gestarum eius, * ecce hæc scripta sunt
in libro dierum sacerdotij eius, ex quo
factus est princeps sacerdotum post pa-
trem suum.

LIBER

LIBER SECVNDVS MACHABÆORVM.

CAPVT PRIMVM.

Iudæi habitantes Ierosolymis scribunt Iudæis in Ægypto commorantibus mortem Antiochi ac suorum quæ in Perside contigerat: gratias Deo agentes, & hortantes vt celebrent diem scenopegiæ & diem dati ignis post reductionem captiuitatis: cuius rei narratur hic historia & oratio Nehemiæ.

RATRIBVS, qui sunt per 1
Ægyptum, Iudæis, salutem di- A
cunt fratres, qui sunt in Ierosolymis, Iudæi, & qui in re-
gione Iudææ, & pacem bonam. * Be- 2
nefaciat vobis Deus, & meminerit te-
stamenti sui, quod locutus est ad Abra-
hàm, & Isaac, & Iacob, seruorum suo-
rum fidelium: * & det vobis cor om- 3
nibus, vt colatis eum, & faciatis eius
voluntatem corde magno, & animo
volenti. * Adaperiat cor vestrum in le- 4
ge sua, & in præceptis suis, & faciat
pacem: * Exaudiat orationes vestras, 5
& reconcilietur vobis, nec vos dese-
rat in tempore malo. * Et nunc hic su- 6
mus, orantes pro vobis. * Regnante 7
Demetriò, anno 169. nos Iudæi scri- B
psimus vobis in tribulatione, & impe-
tu, qui superuenit nobis in istis annis,
ex quo recessit Iason à sancta terra, &
à regno. * Portam succenderunt & ef- 8
fuderunt sanguinem innocentem &
orauimus ad Dominum, & exauditi su-
mus, & obtulimus sacrificium, & si-
milaginem, & accendimus lucernas, &
proposuimus panes. * Et nunc frequen- 9
tate dies scenopegiæ mensis Casleu.
* Anno centesimo octogesimo octauo, 10
populus, qui est Ierosolymis, & in C
Iudæa, Senatúsque & Iudas, Aristobo-
lo magistro Ptolemæi regis, qui est
de genere christorum sacerdotum, &
his qui in Ægypto sunt, Iudæis salu-
tem & sanitatem. * De magnis pericu- 11
lis à Deo liberati, magnificè gratias
agimus ipsi, vtpote qui aduersus ta-
lem regem dimicauimus. * Ipse enim 12
ebullire fecit de Perside eos, qui pu-
gnauerunt contra nos, & sanctam ci-
uitatem. * Nam cùm in Perside esset 13
dux ipse, & cum ipso immensus exerci-
tus, cecidit in templo Naneæ, consi-
lio deceptus sacerdotum Naneæ: * ete- 14
nim cum ea habitaturus venit ad lo-
cum Antiochus, & amici eius, & vt ac-
ciperet pecunias multas dotis nomi-
ne. * Cúmque proposuissent eas sacer- 15
D dotes Naneæ, & ipse cum paucis in-
gressus esset intra ambitum fani, clau-
16 serunt templum, * cùm intrasset An-
tiochus: apertóque occulto aditu tem-
pli, mittentes lapides percusserunt du-
cem, & eos qui cum eo erant, & di-
uiserunt membratim, & capitibus am-
17 putatis foras proiecerunt. * Per om-
nia benedictus Deus, qui tradidit im-
18 pios. * Facturi igitur quinta & vigesi-
ma die mensis Casleu purificationem
templi, necessarium duximus signifi-
care vobis: vt & vos quoque agatis
diem scenopegiæ, & diem ignis, qui
datus est quando Nehemias ædificato
templo, & altari obtulit sacrificia.
19 * Nam cùm in Persidem ducerentur
E patres nostri, sacerdotes, qui tunc cul-
tores Dei erant, acceptum ignem de
altari occultè absconderunt in valle,
vbi erat puteus altus & siccus, & in
eo contutati sunt eum, ita vt omnibus
20 ignotus esset locus. * Cùm autem præ-
terissent anni multi: & placuit Deo vt
mitteretur Nehemias à rege Persidis:
nepotes sacerdotum illorum, qui abs-
conderant, misit ad requirendum ig-
nem: & sicut narrauerunt nobis, non
inuenerunt ignem, sed aquam crassam.
21 * Et iussit eos haurire, & afferre sibi: &
sacrificia, quæ imposita erant, iussit sa-
cerdos Nehemias aspergi ipsa aqua, &
22 ligna, & quæ erant superposita. * Vtque
hoc factum est, & tempus affuit, quo
Sol refulsit, qui priùs erat in nubilo,
accensus est ignis magnus, ita vt omnes
23 mirarentur. * Orationem autem facie-
bant omnes sacerdotes, dum consum-
maretur sacrificium, Ionatha inchoan-
24 te, ceteris autem respondentibus. * Et
F Nehemiæ erat oratio hunc habens mo-
dum: DOMINE Deus omnium creator,
terribilis & fortis, iustus & misericors,
25 qui solus es bonus rex, * solus præstans,
solus iustus, & omnipotens, & æternus,
qui liberas Israël de omni malo, qui fe-
cisti patres electos, & sanctificasti eos:
26 * accipe sacrificium pro vniuerso popu-
lo tuo Israël, & custodi partem tuam,
27 & sanctifica. * Congrega dispersionem
nostram, libera eos qui seruiunt Gen-
tibus, & contemptos & abominatos res-
pice: vt sciant Gentes quia tu es Deus
28 noster. * Affige opprimentes nos, & con-
29 tumeliam facientes in superbia. * Con-
stitue populũ tuum in loco sancto tuo.
30 || sicut dixit Moyses. * Sacerdotes autem ||Deu.
C psallebant hymnos, vsque quò consum- 30. a.
31 ptum esset sacrificium. * Cùm autem 3. 5.
consumptum esset sacrificium ex residua Inf. 2.
aqua Nehemias iussit lapides maiores d. 18.
32 perfundi. * Quod vt factum est, ex eis
flamma accensa est; sed ex lumine,
quod refulsit ab altari, consumpta est.
33 * Vt verò manifestata est res, renuntia-
tum

tum est regi Persarum, quod in loco, in
quo ignẽ absconderant hi qui translati
fuerant sacerdotes, aqua apparuit, de
qua Nehemias, & qui cum eo erant,
purificauerunt sacrificia. * Considerans 34
autem rex, & rem diligenter exami-
nans, fecit ei templum, vt probaret
quod factum erat, * & cùm probasset, 35
sacerdotibus donauit multa bona, &
alia atque alia munera, & accipiens
manu sua, tribuebat eis. * Appellauit 36
autem Nehemias hunc locum Neph-
thar, quod interpretatur purificatio,
Vocatur autem apud plures Nephi.

CAP. II.

Ieremias sub Babylonicam captiuitatem tradito transmigrantibus igne & lege Dei, in eo monte ad quem, ascendens Moyses vidit terram promissionis, abscondit tabernaculum, arcam & altare incensi, vt ibi essent vsque ad populi reditum ex captiuitate Babylonica: quadam Moysi & Salomonis facta hic attinguntur: de factis Iuda Machabæi & fratrum eius, de quo quinque Iasonis volumina in vnum hunc librum contrahuntur.

INuenitur autem in descriptioni- 1
bus Ieremiæ prophetæ, quod ius- A
sit eos ignem accipere qui transmigra-
bant: vt significatum est, & vt man-
dauit transmigratis. * Et dedit illis 2
legem ne obliuiscerentur præcepta
Domini, & vt non exerrarent menti-
bus videntes simulachra aurea, & ar-
gentea, & ornamenta eorum. * Et alia 3
huiusmodi dicens, hortabatur ne le-
gem amouerent à corde suo. * Erat au- 4
tem in ipsa scriptura, quomodo taber-
naculum, & arcam iussit propheta di-
uino responso ad se facto comitari se-
cum, vsquequò exiit in montem, || in
||Deu. quo Moyses ascendit, & vidit Dei he-
34. a. reditatem. * Et veniens ibi Ieremias 5
1. inuenit locum speluncæ, & taberna- B
culum, & arcam, & altare incensi in-
tulit illuc, & ostium obstruxit. * Et ac- 6
cesserunt quidam simul qui sequeban-
tur, vt notarent sibi locum: & non po-
tuerunt inuenire. * Vt autem cognouit 7
Ieremias, culpans illos, dixit: Quod
ignotus erit locus, donec congreget
Deus congregationem populi, & pro-
pitius fiat: * & tunc Dominus ostendet 8
hæc, & apparebit maiestas Domini, &
nubes erit sicut & Moysi manifestaba-
tur, & || sicut cum Salomon petiit vt
|| 3 Reg. locus sanctificaretur magno Deo, ma-
nifestabat hæc. * Magnificè etenim sa- 9
8.b.11 pientiam tractabat: & vt sapientiam
2. Par habens, obtulit sacrificium dedicatio-
6.c.14 nis, & consummationis templi. || * Si- 10
||Leu. cut & Moyses orabat ad Dominum, & C
9. d. descendit ignis de cælo, & consumpsit
24. holocaustum, sic || & Salomon orauit, &
descendit ignis de cælo, & consumpsit
11 holocaustum. * Et dixit Moyses, || eo || 2.
quod non sit comestum quod erat pro Par. 7
12 peccato, consumptum est. * Similiter a.1.
& Salomon octo diebus celebrauit de- ||Leu.
13 dicationem. * Inferebantur autem in 10. d.
descriptionibus & commentariis Ne- 16.17.
hemiæ hæc eadem: & vt construens bi-
bliothecam congregauit de regionibus
libros, & Prophetarum, & Dauid, &
14 epistolas Regum, & de donariis. * Si-
militer autem & Iudas ea, quæ decide-
rant per bellum, quod nobis acciderat,
congregauit omnia, & sunt apud nos.
15 * Si ergo desideratis hæc, mittite qui
16 perferant vobis. * Acturi itaque puri-
D ficationem scripsimus vobis: bene er-
17 go facietis, si egeritis hos dies. * Deus
autem, qui liberauit populum suum, &
& reddidit hereditatem omnibus, &
regnum, & sacerdotium, & sanctifica-
18 tionem, * || sicut promisit in lege, spe- ||Deu.
ramus quod citò nostri miserebitur, & 30. a.
congregabit de sub cælo in locum san- 3. 5.
19 ctum. * Eripuit enim nos de magnis Sup. 1.
20 periculis, & locum purgauit. * De Iu- f. 29.
da verò Machabæo, & fratribus eius,
& de templi magni purificatione, &
21 de aræ dedicatione: * sed & de præliis,
E quæ pertinent ad Antiochum Nobilem,
22 & filium eius Eupatorem: * & de il-
luminationibus quæ de cælo factæ sunt
ad eos, qui pro Iudæis fortiter fece-
runt, ita vt vniuersam regionem, cùm
pauci essent, vindicarent, & barbaram
23 multitudinem fugarent, * & famosissi-
mum in toto orbe templum recupera-
rent, & ciuitatem liberarent, & leges
quæ abolitæ erant, restituerentur, Do-
mino cum omni tranquillitate propi-
24 tio facto illis; * itémque ab Iasone Cy-
renæo quinq; libris comprehensa ten-
tauimus nos vno volumine breuiare.
25 * Considerantes enim multitudinem li-
F brorum, & difficultatem volentibus
aggredi narrationes historiarum pro-
26 pter multitudinem rerum, * curauimus
volentibus quidem legere, vt esset ani-
mi oblectatio: studiosis verò, vt faci-
liùs possint memoriæ commendare:
omnibus autem legentibus vtilitas con-
27 feratur. * Et nobis quidem ipsis, qui
hoc opus breuiandi causa suscepimus,
non facilem laborem, immò verò ne-
gotium plenum vigiliarum, & sudoris
28 assumpsimus. * Sicut hi qui præparant
conuiuium, & quærunt aliorum volun-
tati parere propter multorum gratiam,
29 libenter laborem sustinemus. * Verita-
tem quidem de singulis auctoribus con-
cedentes, ipsi autem secundùm datam
30 formam breuitati studentes. * Sicut
G enim nouæ domus architecto de vni-
uersa structura curandum est: ei verò
qui pingere curat, quæ apta sunt ad
ornatum,

ornatum, & exquirenda sunt: ita æsti-
mandum est & in nobis. * Etenim in- 31
tellectum colligere, & ordinare sermo-
nem, & curiosiùs partes singulas quas-
que disquirere, historiæ congruit au- 32
ctori:*breuitatem verò dictionis secta-
ri, & executiones rerum vitare, bre-
uianti concedendum est. * Hinc ergo 33
narrationem incipiemus; de præfatio-
ne tantùm dixisse sufficiat; stultum
etenim est ante historiam effluere, in
ipsa autem historia succingi.

CAP. III.

Simon templi præpositus, thesauros eius Apollonio duci prodit: ad quos rapiendos missus à rege Heliodorus, post fusas Iudæorum orationes, à Deo percutitur, sed Oniæ pontificis sacrificio ac precibus liberatur, actisque Deo & Oniæ gratiis, narrat regi ac ceteris omnibus Dei magnalia.

IGitur cùm sancta ciuitas habitare- 1
tur in omni pace, leges etiam adhuc A
optimè custodirentur, propter Oniæ
pontificis pietatem,& animos odio ha-
bentes mala, * fiebat vt & ipsi reges & 2
principes locum summo honore di-
gnum ducerent, & templum maximis
muneribus illustrarent: * ita vt Seleu- 3
cus Asiæ rex de redditibus suis præsta-
ret omnes sumptus ad ministerium sa-
crificiorum pertinentes. * Simon au- 4
tem de tribu Benjamin præpositus tem-
pli constitutus, contendebat, obsisten-
te sibi principe sacerdotum, iniquum
aliquid in ciuitate moliri. * Sed cùm 5
vincere Oniam non posset, venit ad
Apollonium Tharsææ filium, qui eo
tempore erat dux Cœlesyriæ, & Phœ-
nicis: * & nuntiauit ei pecuniis innu- 6
merabilibus plenum esse ærarium Ie-
rosolymis, & communes copias im-
mensas esse quæ non pertinent ad ra-
tionem sacrificiorum: esse autem possi-
bile sub potestate regis cadere vniuer-
sa. * Cúmque retulisset ad regem Apol- 7
lonius de pecuniis, quæ delatæ erant, B
ille accitum Heliodorum, qui erat su-
per negotia eius, misit cum mandatis,
vt prædictam pecuniam transportaret.
* Statímque Heliodorus iter est agres- 8
sus, specie quidem quasi per Cœlesy-
riam & Phœnicen ciuitates esset pera-
graturus, re vera autem regis proposi-
tum perfecturus. * Sed, cùm venisset 9
Ierosolymam, & benignè à summo sa-
cerdote in ciuitate esset exceptus, nar-
rauit de dato indicio pecuniarum: &,
cuius rei gratia adesset, aperuit: in-
terrogabat autem, si verè hæc ita es- 10
sent. * Tunc summus sacerdos ostendit
deposita esse hæc, & victualia vidua-
rum & pupillorum: * quædam verò 11
esse Hircani Tobiæ viri valdè eminen-
tis, in his quæ detulerat impius Si-
mon: vniuersa autem argenti talenta
esse quadringenta, & auri ducenta:
12 * decipi verò eos, qui credidissent lo-
co & templo, quod per vniuersum
mundum honoratur, pro sui venera-
tione & sanctitate omnino impossibile
13 esse. * At ille pro his quæ habebat in
C mandatis à rege, dicebat omni genere
14 regi ea esse deferenda. * Constituta au-
tem die intrabat de his Heliodorus or-
dinaturus. Non modica verò per vni-
uersam ciuitatem erat trepidatio. * Sa-
15 cerdotes autem ante altare cum stolis
sacerdotalibus iactauerunt se, & inuo-
cabant de cœlo eum, qui de depositis
legem posuit, vt his, qui deposuerant
16 ea, salua custodiret: * Iam verò qui vi-
debat summi sacerdotis vultum, men-
te vulnerabatur: facies enim & color
17 immutatus declarabat internum animi
dolorem; * circumfusa enim erat mœ-
stitia quædam viro, & horror corpo-
ris, per quem manifestus aspicientibus
18 dolor cordis eius efficiebatur. * Alij
etiam gregatim de domibus conflue-
bant,publica supplicatione obsecrãtes,
pro eo quòd in contemptum locus es-
19 set venturus. * Accinctæque mulieres
D ciliciis pectus,per plateas confluebant,
sed & virgines; quæ conclusæ erant,
procurrebant ad Oniam, aliæ autem ad
muros, quædam verò per fenestras as-
20 piciebant: * vniuersæ autem proten-
dentes manus in cœlum, deprecaban-
21 tur, * erat enim misera commistæ mul-
titudinis, & magni sacerdotis in ago-
22 ne constituti expectatio. * Et hi qui-
dem inuocabant omnipotentem Deum,
vt credita sibi, his qui crediderant,
cum omni integritate conseruarentur.
23 * Heliodorus autem, quod decreuerat,
perficiebat eodem loco ipse cum satel-
24 litibus circa ærarium præsens. * Sed
E Spiritus omnipotentis Dei magnam fe-
cit suæ ostensionis euidentiam, ita vt
omnes, qui ausi fuerant parere ei,
ruentes Dei virtute, in dissolutionem
25 & formidinem conuerterentur. * Ap-
paruit enim illis quidam equus terri-
bilem habens sessorem, optimis operi-
mentis adornatus: isque cum impetu
Heliodoro priores calces elisit,qui au-
tem ei sedebat, videbatur arma habe-
26 re aurea. * Alij etiam apparuerunt duo
iuuenes virtute decori, optimi gloria,
speciosíque amictu: qui circumstete-
runt eum, & ex vtraque parte flagella-
bant, sine intermissione multis plagis
27 verberantes. * Subitò autem Heliodo-
rus concidit in terram, eúmque multa
caligine circumfusum rapuerunt,atque
in sella gestatoria positum eiecerunt.
28 * Et is,qui cum multis cursoribus,& sa-
tellitibus prædictum ingressus est æra-
rium,portabatur nullo sibi auxilium fe-
rente,

Demetrius, & inimicitias exercituum
eius aduersus illum. Et mansit ibi die-
bus multis.*Et misit Ionathas ad Deme- 41
trium regem: vt eiiceret eos,qui in ar- F
ce erant in Ierusalem: & qui in præsi-
diis erant: quia impugnabant Israël.*Et 42
misit Demetrius ad Ionathan, dicens:
Non hæc tantùm faciam tibi, & genti
tuæ, sed gloria illustrabo te, & gentem
tuam, cum fuerit opportunum.*Nunc 43
ergo rectè feceris, si miseris in auxi-
lium mihi viros: quia discessit omnis
exercitus meus. * Et misit ei Ionathas 44
tria millia virorum fortium Antiochiã,
& venerunt ad regem, & delectatus est
rex in aduentu eorum. * Et conuene- 45
runt qui erãt de ciuitate, centũ viginti
millia virorum, & volebant interficere
regem.* Et fugit rex in aulã,& occupa- 46
uerunt qui erant de ciuitate,itinera ci-
uitatis,& cœperunt pugnare.*Et vocauit 47
rex Iudæos in auxilium, & conuenerũt
omnes simul ad eũ,& dispersi sunt om-
nes per ciuitatẽ:*& occiderũt in illa die 48
centum millia hominũ,& succenderunt
ciuitatẽ,& ceperunt spolia multa in die
illa,& liberauerunt regem.*Et viderunt 49
qui erant de ciuitate,quòd obtinuissent
Iudæi ciuitatem sicut volebant: & in-
firmati sunt mente sua, & clamauerunt
ad regem cum precibus dicentes: * Da 50
nobis dextras, & cessent Iudæi oppu-
gnare nos,& ciuitatem.*Et proiecerunt 51
arma sua,& fecerunt pacem, & glorifi- F
cati sunt Iudæi in conspectu regis,& in
conspectu omnium qui erant in regno
eius, & nominati sunt in regno: & re-
gressi sunt in Ierusalem habentes spolia
multa. * Et sedit Demetrius rex in sede 52
regni sui: & siluit terra in conspectu
eius. * Et mentitus est omnia quæcum- 53
que dixit, & abalienauit se à Ionatha,
& non retribuit ei secundùm beneficia
quæ sibi tribuerat, & vexabat eum val-
de. * Post hæc autem reuersus est Try- 54
phon, & Antiochus cum eo puer ado-
lescens,& regnauit,& imposuit sibi dia-
dema.* Et congregati sunt ad eum om- 55
nes exercitus, quos disperserat Deme-
trius, & pugnauerunt contra eum: &
fugit, & terga vertit. * Et accepit Try- 56
phon bestias, & obtinuit Antiochiam:
* & scripsit Antiochus adolescens Iona- 57
thæ,dicens:Constituo tibi sacerdotium,
& constituo te super quatuor ciuitates,
vt sis de amicis regis. * Et misit illi va- 58
sa aurea in ministerium,& dedit ei po-
testatem bibendi in auro,& esse in pur-
pura, & habere fibulam auream: * & 59
Simonem fratrem eius constituit du-
cem à terminis Tyri vsque ad fines Æ-
gypti.*Et exiit Ionathas, & perambula- 60
bat trans flumen ciuitates:& congrega-
tus est ad eum omnis exercitus Syriæ
in auxilium,& venit Ascalonẽ,& occur-
61 rerunt ei honorificè de ciuitate. * Et
abiit inde Gazam: & concluserunt se
qui erant Gazæ:& obsedit eam, & suc-
cendit quæ erant in circuitu ciuitatis,
62 & prædatus est ea. * Et rogauerunt Ga-
G zenses Ionatham, & dedit illis dexte-
ram: & accepit filios eorum obsides,
& misit illos in Ierusalem: & peram-
63 bulauit regionem vsque Damascum.*Et
audiuit Ionathas, quòd præuaricati
sunt principes Demetrij in Cades, quæ
est in Galilæa, cum exercitu multo,
volentes eum remouere à negotio re-
64 gni: * & occurrit illis: fratrem autem
suum Simonem reliquit intra prouin-
65 ciam. *Et applicuit Simon ad Bethsu-
ram, & expugnabat eam diebus multis,
66 & conclusit eos. * Et postulauerunt ab
eo dextras accipere, & dedit illis, &
eiecit eos inde, & cepit ciuitatem, &
67 posuit in ea præsidium. * Et Ionathas
& castra eius applicuerunt ad aquam
Genesar, & ante lucem vigilauerunt in
68 campo Asor,* & ecce castra alienigena-
rum occurrebant in campo, & tende-
bant ei insidias in montibus:ipse autem
69 occurrit ex aduerso.*Insidiæ verò exur-
rexerunt de locis suis, & commiserunt
70 prælium.*Et fugerunt qui erant ex par-
te Ionathæ omnes, & nemo relictus est
ex eis, nisi Mathathias filius Absalomi,
& Iudas filius Calphi, princeps mili-
17 tiæ exercitus.* Et scidit Ionathas vesti-
menta sua, & posuit terram in capite
72 suo,& orauit.*Et reuersus est Ionathas
ad eos in prælium, & conuertit eos in
73 fugam, & pugnauerunt. * Et viderunt
qui fugiebant partis illius, & reuersi
sunt ad eum,& insequebantur cum eo
omnes vsque Cades ad castra sua, &
74 peruenerunt vsque illuc,* & ceciderunt
de alienigenis in die illa tria millia
virorum: & reuersus est Ionathas in
Ierusalem.

CAPVT XII.

Ionathas cum Romanis ac Spartiatis fœdus renouat: principes Demetrij ipsum inuadentes fugat: percussisque Arabibus ordinat ædificare præsidia in Iudæa, & muros contra arcem in Ierusalem: sed à Tryphone cupiente regnum Antiochi inuadere, & fingente se amicum apud Ptolemaida dolo captus est, omnesque qui cum eo erant interfecti.

1 ET vidit Ionathas quia tempus eum
A iuuat, & elegit viros, & misit eos
Romam, statuere & renouare cum eis
2 amicitiam: * & ad Spartiatas,& ad alia
loca misit epistolas secundùm eamdem
3 formam. * Et abierunt Romam, & in-
trauerunt curiam, & dixerunt: Iona-
thas summus sacerdos, & gens Iudæo-
rum miserunt nos, vt renouaremus
amicitiam & societatem secundùm pri-
4 stinum. * Et dederunt illis epistolas ad
ipsos

ipſos per loca, vt deducerent eos in
terrã Iuda cum pace.*Et hoc eſt exem- 5
plum epiſtolarum, quas ſcripſit Iona-
thas Spartiatis: * IONATHAS ſummus 6
ſacerdos & ſeniores gentis, & ſacerdo-
tes, & reliquus populus Iudæorum,
Spartiatis fratribus ſalutem. *Iampri- 7
dem miſſæ erant epiſtolæ ad Oniam
ſummum ſacerdotem ab Ario, qui re- B
gnabat apud vos: quoniam eſtis fra-
tres noſtri, ſicut reſcriptum continet,
quod ſubiectum eſt. * Et ſuſcepit Onias 8
virum, qui miſſus fuerat, cum honore:
& accepit epiſtolas, in quibus ſignifica-
batur de ſocietate & amicitia. * Nos, 9
cùm nullo horum indigeremus, haben-
tes ſolatio ſanctos libros, qui ſunt in
manibus noſtris,* maluimus mittere ad 10
vos renouare fraternitatem, & amici-
tiam, ne fortè alieni efficiamur à vo-
bis: multa enim tempora tranſierunt
ex quo miſiſtis ad nos. * Nos ergo in 11
omni tempore ſine intermiſſione in die-
bus ſolemnibus,& cæteris,quibus opor-
tet, memores ſumus veſtri in ſacrificiis
quæ offerimus, & in obſeruationibus,
ſicut fas eſt & decet meminiſſe fratrum:
*Lætamur itaque de gloria veſtra.*Nos 12
autem circumdederunt multæ tribula- 13
tiones, & multa prælia, & impugnaue-
runt nos reges,qui ſunt in circuitu no-
ſtro.* Noluimus ergo vobis moleſti eſ- 14
ſe, neque cæteris ſociis & amicis no-
ſtris in his præliis,* habuimus enim de 15
cælo auxilium,& liberati ſumus nos, & C
humiliati ſunt inimici noſtri. * Elegi- 16
mus itaq; Numenium Antiochi filium,
& Antipatrem Iaſonis filium, & miſi-
mus ad Romanos renouare cum eis
amicitiam & ſocietatem priſtinam.
*Mandauimus itaque eis vt veniant 17
etiam ad vos, & ſalutent vos: & red-
dant vobis epiſtolas noſtras de inno-
uatione fraternitatis noſtræ.* Et nunc 18
benefacietis reſpondẽtes nobis ad hæc.
* Et hoc eſt reſcriptum epiſtolarum, 19
quod miſerat Oniæ: * Arius, rex Spar- 20
tiatarum, Oniæ ſacerdoti magno ſalu-
tem.*Inuentum eſt in ſcriptura de Spar- 21
tiatis & Iudæis, quoniam ſunt fratres,
& quòd ſunt de genere Abraham. * Et 22
nunc ex quo hæc cognouimus, bene-
facitis ſcribentes nobis de pace veſtra.
* Sed & nos reſcripſimus vobis: Peco- 23
ra noſtra, & poſſeſſiones noſtræ, veſtræ
ſunt; & veſtræ, noſtræ, mandauimus
itaque hæc nuntiari vobis. * Et audiuit 24
Ionathas, quoniam regreſſi ſunt prin-
cipes Demetrij cum exercitu multo ſu-
pra quàm priùs,pugnare aduerſus eum:
* & exiit ab Ieruſalem, & occurrit eis 25
in Amathite regione: non enim dede- D
rat eis ſpatium vt ingrederentur regio-
nem eius. *Et miſit ſpeculatores in ca- 26
ſtra eorum: & reuerſi renuntiauerunt
quòd conſtituunt ſuperuenire illis no-
27 cte.* Cùm occidiſſet autem ſol, præce-
pit Ionathas ſuis vigilare, & eſſe in ar-
mis paratos ad pugnam tota nocte, &
poſuit cuſtodes per circuitum caſtro-
28 rum.*Et audierunt aduerſarij quòd pa-
ratus eſt Ionathas cum ſuis in bello: &
timuerunt, & formidauerunt in corde
ſuo:& accenderunt focos in caſtris ſuis.
29 * Ionathas autem, & qui cum eo erant,
non cognouerunt vſque manè: vide-
30 bant autem luminaria ardentia: * & ſe-
cutus eſt eos Ionatas, & non compre-
hendit eos: tranſierunt enim flumen
31 Eleutherum. * Et diuertit Ionathas ad
E Arabas, qui vocantur Zabadæi, & per-
32 cuſſit eos, & accepit ſpolia eorum. * Et
iunxit, & venit Damaſcum, & peram-
33 bulabat omnem regionem illam. * Si-
mon autem exiit, & venit vſque ad Aſ-
calonem, & ad proxima præſidia: &
declinauit in Ioppen:& occupauit eam
34 (*audiuit enim quod vellent præſidium
tradere partibus Demetrij) & poſuit
35 ibi cuſtodes vt cuſtodirent eam.*Et re-
uerſus eſt Ionathas, & conuocauit ſe-
niores populi, & cogitauit cum eis æ-
36 dificare præſidia in Iudæa,* & ædifica-
re muros in Ieruſalem, & exaltare al-
titudinem magnam inter medium arcis
& ciuitatis, vt ſepararet eam à ciuita-
te, vt eſſet ipſa ſingulariter, & neque
37 emant, neque vendant. * Et conuene-
runt,vt ędificarent ciuitatem,& cecidit
murus,qui erat ſuper torrentem ab or-
tu ſolis, & reparauit eum, qui voca-
38 tur Caphetetha: * & Simon ædificauit
F Adiada in Sephela, & muniuit eam,&
39 impoſuit portas,& ſeras.*Et cum cogi-
taſſet Tryphon regnare Aſiæ,& aſſume-
re diadema, & extendere manum in
40 Antiochum regem: * timens ne forte
non permitteret eum Ionathas,ſed pu-
gnaret aduerſus eum, quærebat com-
prehendere eum, & occidere. Et exur-
41 gens abiit in Bethſan. * Et exiuit Iona-
thas obuiam illi cum quadraginta mil-
libus virorum electorum in prælium,
42 & venit Bethſan. * Et vidit Tryphon
quia venit Ionathas cum exercitu mul-
to vt extenderet in eum manus, timuit,
43 * & excepit eum cum honore, & com-
mendauit eum omnibus amicis ſuis,
& dedit ei munera: & præcepit exer-
citibus ſuis vt obedirent ei, ſicut ſibi.
44 * Et dixit Ionathæ: Vt quid vexaſti
vniuerſum populum, cùm bellum no-
45 bis non ſit? * Et nunc remitte eos in
domos ſuas:elige autem tibi viros pau-
cos, qui tecum ſint, & veni mecum
Ptolemaidam, & tradam eam tibi, &
reliqua præſidia, & exercitum, & vni-
uerſos præpoſitos negotij, & conuer-
46 ſus abibo: propterea enim veni. * Et
credidit ei: & fecit ſicut dixit: & di-
miſit

misit exercitum, & abierunt in terram
Iuda. * Retinuit autem secum tria mil- 47
lia virorum: ex quibus remisit in Ga-
lilæam duo millia, mille autem vene-
runt cum eo. * Vt autem intrauit Pto- 48
lemaidam Ionathas, clauserunt portas G
ciuitatis Ptolemenses: & comprehen-
derunt eum: & omnes qui cum eo in-
trauerant gladio interfecerunt. * Et 49
misit Tryphon exercitum & equites in
Galilæam, & in campum magnum, vt
perderent omnes socios Ionathæ. * At 50
illi cùm cognouissent quia comprehen-
sus est Ionathas, & periit, & omnes
qui cum eo erant, hortati sunt semet-
ipsos, & exierunt parati in prælium.
* Et videntes hi, qui insecuti fuerant. 51
quia pro anima res est illis, reuersi
sunt: * illi autem venerunt omnes cum 52
pace in terram Iuda. Et planxerunt Io-
nathan, & eos qui cum ipso fuerant
valde: & luxit Israël luctu magno. * Et 53
quæsierunt omnes gentes, quæ erant
in circuitu eorum, conterere eos, di-
xerunt enim: * Non habent principem, 54
& adiuuantem: nunc ergo expugne-
mus illos, & tollamus de hominibus
memoriam eorum.

CAP. XIII.

Suscepto Simon principatu pro fratre Ionatha misit petitam à Tryphone pecuniam, vnà cum filiis Ionathæ, ad eius redemptionem: Tryphon autem, accepta pecunia, patrem occidit cum filiis: quibus sepultis ac defletis, Simon magnificum extruxit parentibus ac fratribus sepulchrum in Modin: Tryphon verò, occiso Antiocho, regnum eius inuasit, & Simon, impetratis à rege Demetrio litteris fœderis ac immunitatis, expugnauit Gazaram, & arcem Ierosolymorum obtinuit: propter quod lætum agunt festum, quod etiam quotannis apud Iudæos agi præcipitur.

ET audiuit Simon quòd congregauit 1
Tryphon exercitum copiosum, vt A
veniret in terram Iuda, & attereret 2
eam. * Videns quia in tremore popu-
lus est, & in timore, ascendit Ierusa-
lem, & congregauit populum: * & ad- 3
hortans dixit: Vos scitis quanta ego,
& fratres mei, & domus patris mei, fe-
cimus pro legibus & pro sanctis prælia,
& angustias quales vidimus: * horum 4
gratia perierunt fratres mei omnes
propter Israël, & relictus sum ego so-
lus. * Et nunc non mihi contingat par- 5
cere animæ meæ in omni tempore tri-
bulationis: non enim melior sum fra-
tribus meis. * Vindicabo itaque gentem 6
meam, & sancta, natos quoque nostros,
& vxores: quia congregatæ sunt vni-
uersæ gentes conterere nos inimicitiæ
gratia. * Et accensus est spiritus populi 7
simul vt audiuit sermones istos: * & res- 8
B ponderunt voce magna, dicentes: Tu
es dux noster loco Iudæ & Ionathæ
9 fratris tui: * pugna prælium nostrum:
& omnia quæcumque dixeris nobis, fa-
10 ciemus. * Et congregans omnes viros
bellatores, accelerauit consummare
vniuersos muros Ierusalem, & muniuit
11 eam in gyro. * Et misit Ionatham filium
Absalomi & cum eo exercitum nouum,
in Ioppen; & eiectis his, qui erant in
12 ea, remansit illic ipse. * Et mouit Try-
phon à Ptolemaida cum exercitu mul-
to, vt veniret in terram Iuda & Iona-
13 thas cum eo in custodia. * Simon autem
applicuit in Addus contra faciem cam-
14 pi. * Et vt cognouit Tryphon quia sur-
rexit Simon loco fratris sui Ionathæ:
& quia commissurus esset cum eo præ-
15 lium, misit ad eum legatos, * dicens:
Pro argento, quod debebat frater tuus
Ionathas in ratione regis, propter ne-
16 gotia quæ habuit, detinuimus eum. * Et
nunc mitte argenti talenta centum, &
duos filios eius obsides, vt non dimis-
sus fugiat à nobis, & remittemus eum.
17 * Et cognouit Simon quia cum dolo
C loqueretur secum, iussit tamen dari
argentum, & pueros: ne inimicitiam
magnam sumeret ad populum Israël di-
18 centem: * Quia non misit ei argen-
19 tum, & pueros, propterea periit. * Et
misit pueros, & centum talenta: &
mentitus est, & non dimisit Ionatham.
20 * Et post hæc venit Tryphon intra re-
gionem, vt contereret eam & gyraue-
runt per viam, quæ ducit Ador: & Si-
mon, & castra eius ambulabant in om-
21 nem locum quocumque ibant. * Qui
autem in arce erant, miserunt ad Try-
phonem legatos, vt festinaret venire
per desertum, & mitteret illis alimo-
22 nias. * Et parauit Tryphon omnem
equitatum, vt veniret illa nocte: erat
autem nix multa valde, & non venit in
23 Galaaditim. * Et cùm appropinquasset
Bascaman, occidit Ionathan, & filios
24 eius illic. * Et conuertit Tryphon, &
25 abiit in terram suam. * Et misit Simon,
D & accepit ossa Ionathæ fratris sui, &
sepeliuit ea in Modin ciuitate patrum
26 eius. * Et planxerunt eum omnis Israël
planctu magno, & luxerunt eum dies
27 multos. * Et ædificauit Simon super se-
pulchrum patris sui & fratrum suorum
ædificium altum visu, lapide polito re-
28 trò & antè. * Et statuit septem pyra-
midas, vnam contra vnam patri & ma-
tri, & quatuor fratribus: & his circum-
29 posuit columnas magnas; & super co-
lumnas arma, ad memoriam æternam:
& iuxta arma naues sculptas, quæ vi-
derentur ab omnibus nauigantibus ma-
30 re. * Hoc est sepulchrum, quod fecit in
31 Modin vsque in hunc diem. * Tryphon
autem cum iter faceret cum Antio-
cho

tho rege adolescente, dolo occidit
eum. * Et regnauit loco eius, & im- 32
posuit sibi diadema Asiæ, & fecit pla-
gam magnam in terra. * Et ædificauit 33
Simon præsidia Iudææ, muniens ea
turribus excelsis; & muris magnis, &
portis, & seris: & posuit alimenta in
munitionibus. * Et elegit Simon viros, 34
& misit ad Demetrium regem, vt face-
ret remissionem regioni: quia actus
omnes Tryphonis per direptionem fue-
rant gesti. * Et Demetrius rex ad ver- 35
ba ista respondit ei, & scripsit episto-
lam talem. * Rex Demetrius Simoni 36
summo sacerdoti, & amico regum, &
senioribus, & genti Iudæorum salu-
tem. * Coronam auream, & bahem, 37
quam misistis, suscepimus: & parati
sumus facere vobiscum pacem ma-
gnam, & scribere præpositis regis re-
mittere vobis quæ indulsimus. * Quæ- 38
cumque enim constituimus, vobis con-
stant. Munitiones, quas ædificastis, vo-
bis sint, * remittimus quoque ignoran- 39
tias, & peccata vsque in hodiernum
diem, & coronam quam debebatis, &
si quid aliud erat tributarium in Ieru-
salem, iam non sit tributarium. * Et si 40
qui ex vobis apti sunt conscribi inter
nostros, conscribantur, & sit inter nos
pax: * Anno centesimo septuagesimo 41
ablatum est iugum Gentium ab Israël.
* Et cœpit populus Israël scribere in ta- 42
bulis, & gestis publicis, anno primo F
sub Simone summo sacerdote, magno
duce, & principe Iudæorum. * In die- 43
bus illis applicuit Simon ad Gazam,
& circumdedit eam castris, & fecit
machinas, & applicuit ad ciuitatem,
& percussit turrem vnam, & compre-
hendit eam. * Et eruperant qui erant 44
intra machinam in ciuitatem: & fa-
ctus est motus magnus in ciuitate. * Et 45
ascenderunt qui erant in ciuitate cum
vxoribus & filiis supra murum, scissis
tunicis suis, & clamauerunt voce ma-
gna, postulantes à Simone dextras sibi
dari, * & dixerunt: Non nobis red- 46
das secundùm malitias nostras, sed se-
cundùm misericordias tuas. * Et flexus 47
Simon non debellauit eos: eiecit ta-
men eos de ciuitate, & mundauit ædes, G
in quibus fuerant simulachra, & tunc
intrauit in eam cum hymnis benedi-
dicens Dominum: * & eiecta ab ea om- 48
ni immunditia, collocauit in ea viros
qui legem facerent: & muniuit eam
& fecit sibi habitationem. * Qui autem 49
erant in arce Ierusalem, prohibeban-
tur egredi, & ingredi regionem, &
emere, ac vendere: & esurierunt val-
de, & multi ex eis fame perierunt. * Et 50
clamauerunt ad Simonem vt dexteras
acciperent: & dedit illis: & eiecit eos
inde, & mundauit arcem à contami-

51 nationibus: * & intrauerunt in eam
tertia & vigesima die secundi mensis,
anno centesimo septuagesimo primo,
cum laude, & ramis palmarum, & ci-
nyris, & cymbalis, & nablis, & hym-
nis, & canticis, quia contritus est ini-
52 micus magnus ex Israël. * Et constituit
vt omnibus annis agerentur dies hi
53 cum lætitia. * Et muniuit montem tem-
pli, qui erat secus arcem, & habita-
54 uit ibi ipse, & qui cum eo erant. * Et
vidit Simon Ioannem filium suum,
quòd fortis prælij vir esset: & posuit
eum ducem virtutum vniuersarum: &
habitauit in Gazaris.

CAP. XIV.

Demetrio à duce Arsacis deuicto & capto, Simon cum suo populo magna pace fruitur: ad quem missæ sunt litteræ renouati fœderis à Spartiatis & Romanis cum maxima laude Simonis qui Romanis clypeum aureũ mnarum mille miserat.

1 ANno centesimo septuagesimo se-
A cundo congregauit rex Demetrius
exercitum suum, & abiit in Mediam
ad contrahenda sibi auxilia, vt expu-
2 gnaret Tryphonem. * Et audiuit Arsa-
ces rex Persidis & Mediæ, quia intra-
uit Demetrius confines suos, & misit
vnum de principibus suis vt compre-
henderet eum viuum, & adduceret eum
3 ad se. * Et abiit, & percussit castra De-
metrij: & comprehendit eum, & du-
xit eum ad Arsacem, & posuit eum in
4 custodiam. * Et siluit omnis terra Iuda
omnibus diebus Simonis, & quæsiuit
bona genti suæ: & placuit illis pote-
stas eius, & gloria eius, omnibus die-
5 bus. * Et cum omni gloria sua accepit
Ioppen in portum, & fecit introitum
6 in insulis maris. * Et dilatauit fines
7 gentis suæ & obtinuit regionem. * Et
congregauit captiuitatem multam, &
dominatus est Gazaræ, & Bethsuræ,
& arci & abstulit immunditias ex ea,
8 & non erat qui resisteret ei. * Et vnus-
B quisque colebat terram suam cum pa-
ce: & terra Iuda dabat fructus suos:
9 & ligna camporum fructum suum. * Se-
niores in plateis sedebant omnes, &
de bonis terræ tractabant, & iuuenes
induebant se gloriam, & stolas belli.
10 * Et ciuitatibus tribuebat alimonias, &
constituebat eas vt essent vasa munitio-
nis quoadúsque nominatum est no-
men gloriæ eius vsque ad extremum
11 terræ. * Fecit pacem super terram, &
12 lætatus est Israël lætitia magna. * Et
sedit vnusquisque sub vite sua, & sub
ficulnea sua: & non erat qui eos ter-
13 reret. * Defecit impugnans eos super
terram: reges contriti sunt in diebus
14 illis. * Et confirmauit omnes humiles
populi sui, & legem exquisiuit, & ab-
stulit omnem iniquum & malum:

* sancta glorificauit, & multiplicauit 15
vasa sanctorum. * Et auditum est Ro- 16
mæ quia defunctus esset Ionathas, &
vsque in Spartiatas: & contristati sunt
valdè. * Vt audierunt autem quod Si- 17
mon frater eius factus esset summus sa-
cerdos loco eius, & ipse obtineret
omnem regionem, & ciuitates in ea;
* & scripserunt ad eum in tabulis æ- 18
reis, vt renouarent amicitias & socie- C
tatem, quam fecerant cum Iuda, &
cum Ionatha fratribus eius. * Et lectæ 19
sunt in conspectu ecclesiæ in Ierusa-
lem. Et hoc exemplum epistolarum,
quas Spartiatæ miserunt: * SPAR- 20
TIANORVM principes, & ciuita-
tes, Simoni Sacerdoti magno, & se-
nioribus, & sacerdotibus & reliquo
populo Iudæorum, fratribus, salutem.
* Legati, qui missi sunt ad populum no- 21
strum, nuntiauerunt nobis de vestra
gloria, & honore, ac lætitia: & gauisi
sumus in introitu eorum. * Et scripsi- 22
mus quæ ab eis erant dicta in conci-
liis populi, sic: Numenius Antiochi,
& Antipater Iasonis filius, legati Iu-
dæorum, venerunt ad nos, renouan-
tes nobiscum amicitiam pristinam. * Et 23
placuit populo excipere viros glorio-
sè, & ponere exemplum sermonum
eorum in segregatis populi libris, vt
sit ad memoriam populo Spartiatarum.
Exemplum autem horum scripsimus Si-
moni magno sacerdoti. * Post hæc au- 24
tem misit Simon Numenium Romam,
habentem clypeum aureum magnum,
pondo mnarum mille, ad statuendam
cum eis societatem. Cùm autem au-
disset populus Romanus * sermones 25
istos, dixerunt: Quam gratiarum actio-
nem reddemus Simoni, & filiis eius?
* Restituit enim ipse fratres suos, & 26
expugnauit inimicos Israel ab eis: &
statuerunt ei libertatem, & descripse-
runt in tabulis æreis, & posuerunt in
titulis in monte Sion. * Et hoc est 27
exemplum scripturæ: OCTAVA de-
cima die mensis Elul, anno centesimo
septuagesimo secundo, anno tertio sub
Simone Sacerdote magno in Asaramel,
* in conuentu magno sacerdotum, & po- 28
puli, & principum gentis & seniorum
regionis, nota facta sunt hæc: Quoniam
frequenter facta sunt prælia in regione
ostra. * Simon autem Mathathiæ filius, 29
& filiis Iarib, & fratres eius dederunt E
se periculo, & restiterunt aduersariis
gentis suæ, vt starent sancta ipsorum, &
lex: & gloria, magna glorificauerunt
gentem suam. * Et congregauit Iona- 30
thas gentem suam, & factus est illis sa-
cerdos magnus, & appositus est ad po-
pulum suum. * Et voluerunt inimici 31
eorum calcare, & atterere regionem
ipsorum, & extendere manus in sancta
32 eorum. * Tunc restitit Simon, & pu-
gnauit pro gente sua, & erogauit pecu-
nias multas, & armauit viros virtutis
33 gentis suæ, & dedit illis stipendia: * &
muniuit ciuitates Iudææ, & Bethsuram,
quæ erat in finibus Iudææ, vbi erant
arma hostium antea: & posuit illic
34 præsidium viros Iudæos. * Et Ioppem
muniuit quæ erat ad mare, & Gazaram,
quæ est in finibus Azoti, in qua hostes
antea habitabant, & collocauit illic
Iudæos: & quæcumque apta erant ad
correptionem eorum, posuit in eis.
35 * Et vidit populus actum Simonis, &
gloriam quam cogitabat facere genti
suæ, & posuerunt eum ducem suum,
& principem sacerdotum, eo quòd ip-
se fecerat hæc omnia, & iustitiam, &
fidem, quam conseruauit genti suæ, &
F exquisiuit omni modo exaltare popu-
lum suum. * Et in diebus eius prospera-
36 tum est in manibus eius, vt tolleren-
tur gentes de regione ipsorum, & qui
in ciuitate Dauid erant in Ierusalem,
in arce, de qua procedebant, & con-
taminabant omnia quæ in circuitu
sanctorum sunt, & inferebant plagam
37 magnam castitati: * & collocauit in
ea viros Iudæos ad tutamentum regio-
nis, & ciuitatis, & exultauit muros
Ierusalem. * Et rex Demetrius statuit illi
38 summum sacerdotium. * Secundùm hæc
39 fecit eum amicum suum, & glorifica-
40 uit eum gloria magna. * Audiuit enim
quòd appellati sunt Iudæi à Romanis
amici, & socij, & fratres, & quia sus-
41 ceperunt legatos Simonis gloriosè, * &
quia Iudæi, & sacerdotes eorum con-
senserunt eum esse ducem suum, &
summum sacerdotem in æternum, do-
42 nec surgat propheta fidelis: * & vt sit
G super eos dux, & vt cura esset illi pro
sanctis, & vt constitueret præpositos
super opera eorum, & super regio-
nem, & super arma, & super præsidia:
43 * & cura sit illi de sanctis: & vt audia-
tur ab omnibus, & scribantur in no-
mine eius omnes conscriptiones in re-
gione: & vt operiatur purpura, & au-
44 ro: * & ne liceat vlli ex populo, & ex
sacerdotibus, irritum facere aliquid
horum, & contradicere his quæ ab eo
dicuntur, aut conuocare conuentum
in regione sine ipso: & vestiri purpura,
45 & vti fibula aurea. * Qui autem fe-
cerit extrà hæc, aut irritum fecerit
46 aliquid horum; reus erit. * Et compla-
cuit omni populo statuere Simonem,
47 & facere secundùm verba ista. * Et sus-
cepit Simon & placuit ei vt summo sa-
cerdotio fungeretur, & esset dux &
princeps gentis Iudæorum, & sacerdo-
48 tum, & præesset omnibus. * Et scriptu-
ram

ram istam dixerunt ponere in tabulis
æreis, & ponere eas in peribolo sancto-
rum, in loco celebri: * exemplum au- 49
tem eorum ponere in ærario, vt habeat
Simon, & filij eius.

CAP. XV.

Antiochus Demetrij filius litteras amicitiarum mittit ad Simonem: Romani fœderatos sibi Iudæos ceteris nationibus per litteras commendant: Antiochus dum Thryphonem insequitur, missum à Simone militum auxilium recusat, mittitque ad eum Athenobium qui multa tanquam debita reposcat: & Simonis responso accepto, constituit aduersus eum Cendebaum ducem exercitus, ipse verò Thryphonem persequitur.

ET misit rex Antiochus filius Deme- 1
trij epistolas ab insulis maris Si- A
moni sacerdoti, & principi gentis Iu-
dæorum, & vniuersæ genti: * & erant 2
continentes hunc modum: REX An-
tiochus Simoni sacerdoti magno, &
genti Iudæorum, salutem. * Quoniam 3
quidem pestilentes obtinuerunt regnum
patrum nostrorum, volo autem ven-
dicare regnum, & restituere illud sicut
erat antea: & electam feci multitudi-
nem exercitus, & feci naues bellicas.
* Volo autem procedere per regionem, 4
vt vlciscar in eos, qui corruperunt re-
gionem nostram, & qui desolauerunt
ciuitates multas in regno meo. * Nunc 5
ergo statuo tibi omnes oblationes,
quas remiserunt tibi ante me omnes
reges & quæcumque alia dona remi-
serunt tibi: * & permitto tibi facere per- 6
cussuram proprij numismatis in regio-
ne tua: * Ierusalem autem sanctam es- 7
se, & liberam: & omnia arma quæ fa- B
bricata sunt, & præsidia quæ constru-
xisti, quæ tenes, maneant tibi. * Et 8
omne debitum regis: & quæ futura
sunt regi, ex hoc, & in totum tempus
remittuntur tibi. * Cùm autem obti- 9
nuerimus regnum nostrum, glorifica-
bimus te, & gentem tuam, & templum
gloria magna ita vt manifestetur glo-
ria vestra in vniuersa terra. * Anno 10
174. exiit Antiochus: in terram pa-
trum suorum, & conuenerunt ad eum
omnes exercitus, ita vt pauci relicti
essent cum Tryphone. * Et insecutus 11
est eum Antiochus rex, & venit Do-
ram fugiens per maritimam, * sciebat 12
enim quod congregata sunt mala in
eum, & reliquit eum exercitus. * Et ap- 13
plicuit Antiochus super Doram cum C
centum viginti millibus virorum bel-
ligeratorum & octo millibus equi-
tum: * & circuiuit ciuitatem, & naues 14
à mari accesserunt: & vexabant ciuita-
tem à terra, & mari, & neminem sine-
bant ingredi, vel egredi. * Venit autem 15
Numenius, & qui cum eo fuerant ab
vrbe Roma, habentes epistolas regibus
& regionibus scriptas, in quibus con-
16 tinebantur hæc: * LVCIVS consul
Romanorum, Ptolemæo regi salutem.
17 * Legati Iudæorum venerunt ad nos
amici nostri, renouantes pristinam
amicitiam & societatem, missi à Simo-
ne principe Sacerdotum, & populo
18 Iudæorum. * Attulerunt autem & cly-
19 peum aureum mnarum mille. * Placuit
itaque nobis scribere regibus, & regio-
nibus, vt non inferant illis mala, ne-
que impugnent eos, & ciuitates eo-
rum, & regiones eorum: & vt non fe-
rant auxilium pugnantibus aduersus
20 eos. * Visum autem est nobis accipere
21 ab eis clypeum. * Si qui ergo pestilen-
D tes refugerunt de regione ipsorum ad
vos, tradite eos Simoni principi sacer-
dotum, vt vindicet in eos secundùm
22 legem suam. * Hæc eadem scripta sunt
Demetrio regi, & Attalo, & Ariarathi,
23 & Arsaci, * & in omnes regiones: &
Lampsaco, & Spartiatis, & in De-
lum, & in Myndum & in Sycionem,
& in Cariam, & in Samum, & in
Pamphiliam, & in Lyciam, & in Ali-
carnassum, & in Gno, & in Sidem, &
in Aradon, & in Rhodon, & in Phase-
lidem, & in Gortynam, & Gnidum, &
24 Cyprum, & Cyrenem. * Exemplum au-
tem eorum scripserunt Simoni princi-
pi sacerdotum, & populo Iudæorum.
25 * Antiochus autem rex applicuit castra
in Doram secundo, admouens ei sem-
per manus, & machinas faciens: &
conclusit Tryphonem, ne procederet,
26 * & misit ad eum Simon duo millia vi-
rorum electorum in auxilium, & ar-
27 gentum, & aurum, & vasa copiosa: * &
noluit ea accipere, sed rupit omnia,
quæ pactus est cum eo antea, & alie-
28 nauit se ab eo. * Et misit ad eum Athe-
nobium vnum de amicis suis, vt tra-
ctaret cum ipso, dicens: Vos tenetis
Ioppem, & Gazaram, & arcem quæ est
29 in Ierusalem, ciuitates regni mei: * fi-
nes earum desolastis, & fecistis plagam
magnam in terra, & dominati estis per
30 loca multa in regno meo. * Nunc ergo
tradite ciuitates, quas occupastis; &
tributa locorum, in quibus dominati
31 estis extra fines Iudææ: * sin autem,
date pro illis quingenta talenta argen-
ti, & exterminij, quòd exterminastis,
& tributorum ciuitatum alia talenta
quingenta: sin autem, veniemus, & ex-
32 pugnabimus vos. * Et venit Athenobius
amicus regis in Ierusalem, & vidit glo-
riam Simonis, & claritatem in auro
& argento, & apparatum copiosum,
& obstupuit: & retulit ei verba Regis.
33 * Et respondit ei Simon, & dixit. Ne-
que alienam terram sumpsimus, neque
aliena detinemus: sed hereditatem pa-
trum

trum nostrorum, quæ iniustè ab inimi-
cis nostris aliquo tempore possessa est.
* Nos verò tempus habentes, vin- 34
dicamus hereditatem patrum nostro-
rum. * Nam de Ioppe, & Gazara, quæ 35
expostulas, ipsi faciebant in populo pla-
gam magnam, & in regione nostra:
horum damus talenta centum. Et non
respondit ei Athenobius verbum.* Re- 36
uersus autem cum ira ad regem, re- G
nuntiauit ei verba ista, & gloriam Si-
monis, & vniuersa quæ vidit, & iratus
est rex ira magna. * Tryphon autem 37
fugit naui in Orthosiada. * Et consti- 38
tuit rex Cendebæum ducem mariti-
mum, & exercitum peditum & equi-
tum dedit illi. * Et mandauit illi mo- 39
uere castra contra faciem Iudææ: &
mandauit ei ædificare Gedorem, &
obstruere portas ciuitatis, & debella-
re populum. Rex autem persequeba-
tur Tryphonem.* Et peruenit Cende- 40
bæus Iamniam, & cœpit irritare ple-
bem, & conculcare Iudæam, & ca-
ptiuare populum, & interficere, &
ædificare Gedorem. * Et collocauit il- 41
lic equites, & exercitum: vt egressi
perambularent viam Iudææ, sicut con-
stituit ei rex.

CAPVT XVI.

Simon senex mittit exercitum suum cum filiis suis Iuda & Ioanne aduersus Cendebæum: quo deuicto, Ptolemæus gener Simonis dominandi ambitione inflammatus, acceptos conuiuio socerum eiúsque filios, Mathathiam & Iudam dolo interfecit, vt ita Iudææ prouincias obtineret: porrò nuntij quos ad Ioannem dolo interimendum miserat, sunt ab illo interfecti, & Ioannes patri in summo sacerdotio successit.

ET ascendit Ioannes de Gazaris, & 1
nuntiauit Simoni patri suo quæ fe- A
cit Cendebæus in populo ipsorum.* Et 2
vocauit Simon duos filios seniores,
Iudam & Ioannem, & ait illis: Ego, &
fratres mei, & domus patris mei, ex-
pugnauimus hostes Israël ab adolescen-
tia vsque in hunc diem: & prosperatum
est in manibus nostris liberare Is-
raël aliquoties. * Nunc autem senui, 3
sed estote loco meo, & fratres mei, &
egressi pugnate pro gente nostra: auxi-
lium verò de cælo vobiscum sit. * Et 4
elegit de regione viginti millia viro-
rum belligeratorum, & equites; &
profecti sunt ad Cendebæum: & dor-
mierunt in Modin.* Et surrexerunt ma- 5
ne, & abierunt in campum: & ecce
exercitus copiosus in obuiam illis pe-
ditum, & equitum, & fluuius torrens
erat inter medium ipsorum. * Et ad- 6
mouit castra contra faciem eorum ip-
se, & populus eius, & vidit populum B
trepidantem ad transfretandum torren-
tem, & transfretauit primus: & vide-
runt eum viri, & transierunt post eum.
7 * Et dimisit populum, & equites in me-
dio peditum: erat autem equitatus ad-
8 uersariorum copiosus nimis. * Et ex-
clamauerunt sacris tubis, & in fugam
conuersus est Cendebæus, & castra
eius: & ceciderunt ex eis multi vul-
nerati: residui autem in munitionem
9 fugerunt. * Tunc vulneratus est Iudas
frater Ioannis: Ioannes autem insecu-
tus est eos, donec venit Cedronem,
10 quam ædificauit, * & fugerunt vsque ad
turres, quæ erant in agris Azoti, &
succendit eas igni. Et ceciderunt ex
illis duo millia virorum, & reuersus
11 est in Iudæam in pace. * Et Ptolemæus
filius Abobi constitutus erat dux in
in campo Iericho, & habebat argentum,
12 & aurum multum. * Erat enim gener
13 summi sacerdotis. * Et exaltatum est
cor eius, & volebat obtinere regio-
nem, & cogitabat dolum aduersus Si-
14 monem, & filios eius, vt tolleret eos.* Si-
C mon autem perambulans ciuitates, quæ
erant in regione Iudææ, & solicitudi-
nem gerens earum, descendit in Ieri-
cho ipse, & Mathathias filius eius, &
Iudas anno centesimo septuagesimo se-
ptimo, mense vndecimo: hic est men-
15 sis Sabbath. * Et suscepit eos filius Abo-
bi in munitiunculam, quæ vocatur
Doch, cum dolo, quam ædificauit: &
fecit eis conuiuium magnum, & abs-
16 condit illic viros. * Et cùm inebriatus
esset Simon, & filij eius, surrexit Pto-
lemæus cum suis, & sumpserunt arma
sua, & intrauerunt in conuiuium, &
occiderunt eum, & duos filios eius,
17 & quosdam pueros eius, * & fecit de-
ceptionem magnam in Israël, & red-
18 didit mala pro bonis. * Et scripsit hæc
Ptolemæus, & misit regi, vt mitteret ei
exercitum in auxilium, & traderet ei
regionem, & ciuitates eorum, & tribu-
19 ta. * Et misit alios in Gazaram tollere
Ioannem, & tribunis misit epistolas, vt
venirent ad se, & daret eis argentum,
20 & aurum, & dona. * Et alios misit oc-
D cupare Ierusalem, & montem templi.
21 * Et præcurrens quidam, nuntiauit Ioan-
22 ni in Gazara, * quia periit pater eius,
& fratres eius, & quia misit te quoque
23 interfici. * Vt audiuit autem, vehemen-
ter expauit: & comprehendit viros,
qui venerant perdere eum, & occidit
eos: cognouit enim quia quærebant
24 eum perdere. * Et cætera sermonum
Ioannis, & bellorum eius: & bonarum
virtutum, quibus fortiter gessit, & ædi-
ficij murorum, quos extruxit, & rerum
25 gestarum eius, * ecce hæc scripta sunt
in libro dierum sacerdotij eius, ex quo
factus est princeps sacerdotum post pa-
trem suum.

LIBER

LIBER SECVNDVS
MACHABÆORVM.
CAPVT PRIMVM.

Iudæi habitantes Ierosolymis scribunt Iudæis in Ægypto commorantibus mortem Antiochi ac suorum quæ in Perside contigerat: gratias Deo agentes, & hortantes vt celebrent diem scenopegiæ & diem dati ignis post reductionem captiuitatis: cuius rei narratur hic historia & oratio Nehemiæ.

RATRIBVS, qui sunt per 1
Ægyptum, Iudæis, salutem di- A
cunt fratres, qui sunt in Iero-
solymis, Iudæi, & qui in re-
gione Iudææ, & pacem bonam. * Be- 2
nefaciat vobis Deus, & meminerit te-
stamenti sui, quod locutus est ad Abra-
hám, & Isaac, & Iacob, seruorum suo-
rum fidelium: * & det vobis cor om- 3
nibus, vt colatis eum, & faciatis eius
voluntatem corde magno, & animo
volenti. * Adaperiat cor vestrum in le- 4
ge sua, & in præceptis suis, & faciat
pacem: * Exaudiat orationes vestras, 5
& reconcilietur vobis, nec vos dese-
rat in tempore malo. * Et nunc hic su- 6
mus, orantes pro vobis. * Regnante 7
Demetriò, anno 169. nos Iudæi scri- B
psimus vobis in tribulatione, & impe-
tu, qui superuenit nobis in istis annis,
ex quo recessit Iason à sancta terra, &
à regno. * Portam succenderunt & ef- 8
fuderunt sanguinem innocentem &
orauimus ad Dominum, & exauditi su-
mus, & obtulimus sacrificium, & si-
milaginem, & accendimus lucernas, &
proposuimus panes. * Et nunc frequen- 9
tate dies scenopegiæ mensis Casleu.
* Anno centesimo octogesimo octauo, 10
populus, qui est Ierosolymis, & in C
Iudæa, Senatúsque & Iudas, Aristobo-
lo magistro Ptolemæi regis, qui est
de genere christorum sacerdotum, &
his qui in Ægypto sunt, Iudæis salu-
tem & sanitatem. * De magnis pericu- 11
lis à Deo liberati, magnificè gratias
agimus ipsi, vtpote qui aduersus ta-
lem regem dimicauimus. * Ipse enim 12
ebullire fecit de Perside eos, qui pu-
gnauerunt contra nos, & sanctam ci-
uitatem. * Nam cùm in Perside esset
dux ipse, & cum ipso immensus exerci- 13
tus, cecidit in templo Naneæ, consi-
lio deceptus sacerdotum Naneæ: * ete- 14
nim cum ea habitaturus venit ad lo-
cum Antiochus, & amici eius, & vt ac-
ciperet pecunias multas dotis nomi-
ne. * Cúmque proposuissent eas sacer- 15
D dotes Naneæ, & ipse cum paucis in-
gressus esset intra ambitum fani, clau-
16 serunt, templum, * cùm intrasset An-
tiochus: apertóque occulto aditu tem-
pli, mittentes lapides percusserunt du-
cem, & eos qui cum eo erant, & di-
uiserunt membratim, & capitibus am-
17 putatis foras proiecerunt. * Per om-
nia benedictus Deus, qui tradidit im-
18 pios. * Facturi igitur quinta & vigesi-
ma die mensis Casleu purificationem
templi, necessarium duximus signifi-
care vobis: vt & vos quoque agatis
diem scenopegiæ, & diem ignis, qui
datus est quando Nehemias ædificato
templo, & altari obtulit sacrificia.
19 * Nam cùm in Persidem ducerentur
E patres nostri, sacerdotes, qui tunc cul-
tores Dei erant, acceptum ignem de
altari occultè absconderunt in valle,
vbi erat puteus altus & siccus, & in
eo contutati sunt eum, ita vt omnibus
20 ignotus esset locus. * Cùm autem præ-
teriissent anni multi: & placuit Deo vt
mitteretur Nehemias à rege Persidis:
nepotes sacerdotum illorum, qui abs-
conderant, misit ad requirendum ig-
nem: & sicut narrauerunt nobis, non
inuenerunt ignem, sed aquam crassam.
21 * Et iussit eos haurire, & afferre sibi: &
sacrificia, quæ imposita erant, iussit sa-
cerdos Nehemias aspergi ipsa aqua, &
22 ligna, & quæ erant superposita. * Vtque
hoc factum est, & tempus affuit, quo
Sol refulsit, qui priùs erat in nubilo,
accensus est ignis magnus, ita vt omnes
23 mirarentur. * Orationem autem facie-
bant omnes sacerdotes, dum consum-
maretur sacrificium, Ionatha inchoan-
24 te, ceteris autem respondentibus. * Et
F Nehemiæ erat oratio hunc habens mo-
dum: DOMINE Deus omnium creator,
terribilis & fortis, iustus & misericors,
25 qui solus es bonus rex, * solus præstans,
solus iustus, & omnipotens, & æternus,
qui liberas Israël de omni malo, qui fe-
cisti patres electos, & sanctificasti eos:
26 * accipe sacrificium pro vniuerso popu-
lo tuo Israël, & custodi partem tuam,
27 & sanctifica. * Congrega dispersionem
nostram, libera eos qui seruiunt Gen-
tibus, & contemptos & abominatos res-
pice: vt sciant Gentes quia tu es Deus
28 noster. * Afflige opprimentes nos, & con-
29 tumeliam facientes in superbia. * Con-
stitue populũ tuum in loco sancto tuo.
30 || sicut dixit Moyses. * Sacerdotes autem || *Deu.*
G psallebant hymnos, vsque quò consum- 30. *a.*
31 ptum esse sacrificium. * Cùm autem 3. 5.
consumptum esset sacrificium ex residua *Inf.* 2.
aqua Nehemias iussit lapides maiores *d.* 18.
32 perfundi. * Quod vt factum est, ex eis
flamma accensa est; sed ex lumine
quod refulsit ab altari, consumpta est.
33 * Vt verò manifestata est res, renuntia-
tum

tum est regi Persarum, quod in loco, in
quo ignẽ absconderant hi qui translati
fuerant sacerdotes, aqua apparuit, de
qua Nehemias, & qui cum eo erant,
purificauerunt sacrificia. * Considerans 34
autem rex, & rem diligenter exami-
nans, fecit ei templum, vt probaret
quod factum erat, * & cùm probasset, 35
sacerdotibus donauit multa bona, &
alia atque alia munera, & accipiens
manu sua, tribuebat eis. * Appellauit 36
autem Nehemias hunc locum Neph-
thar, quod interpretatur purificatio,
Vocatur autem apud plures Nephi.

CAP. II.

Ieremias sub Babylonicam captiuitatem tradito transmigrantibus igne & lege Dei, in eo monte ad quem, ascendens Moyses vidit terram promissionis, abscondit tabernaculum, arcam & altare incensi, vt ibi essent vsque ad populi reditum ex captiuitate Babylonica: quædam Moysi & Salomonis facta hic attinguntur: de factis Iudæ Machabæi & fratrum eius, de quo quinque Iasonis volumina in vnum hunc librum contrahuntur.

INuenitur autem in descriptioni- 1
bus Ieremiæ prophetæ, quod ius- A
sit eos ignem accipere qui transmigra-
bant: vt significatum est, & vt man-
dauit transmigratis. * Et dedit illis 2
legem ne obliuiscerentur præcepta
Domini, & vt non exerrarent menti-
bus videntes simulachra aurea, & ar-
gentea, & ornamenta eorum. * Et alia 3
huiusmodi dicens, hortabatur ne le-
gem amouerent à corde suo. * Erat au- 4
tem in ipsa scriptura, quomodo taber-
naculum, & arcam iussit propheta di-
uino responso ad se facto comitari se-
cum, vsquequò exiit in montem, || in
||Deu. 34. a. 1. quo Moyses ascendit, & vidit Dei he-
reditatem. * Et veniens ibi Ieremias 5
inuenit locum speluncæ, & taberna- B
culum, & arcam, & altare incensi in-
tulit illuc, & ostium obstruxit. * Et ac- 6
cesserunt quidam simul qui sequeban-
tur, vt notarent sibi locum: & non po-
tuerunt inuenire. * Vt autem cognouit 7
Ieremias, culpans illos, dixit: Quod
ignotus erit locus, donec congreget
Deus congregationem populi, & pro-
pitius fiat: * & tunc Dominus ostendet 8
hæc, & apparebit maiestas Domini, &
nubes erit sicut & Moysi manifestaba-
tur, & || sicut cum Salomon petiit vt
|| 3. Reg. 8. b. 11. 2. Par. 6. c. 14. locus sanctificaretur magno Deo, ma-
nifestabat hæc. * Magnificè etenim sa- 9
pientiam tractabat: & vt sapientiam
habens, obtulit sacrificium dedicatio-
nis, & consummationis templi. || * Si- 10
||Leu. 9. d. 24. cut & Moyses orabat ad Dominum, & C
descendit ignis de cælo, & consumpsit
holocaustum, sic || & Salomon orauit, &
descendit ignis de cælo, & consumpsit
11 holocaustum. * Et dixit Moyses, || eo || 2. Par. 7. a. 1.
quod non sit comestum quod erat pro
12 peccato, consumptum est. * Similiter ||Leu. 10. d. 16. 17.
& Salomon octo diebus celebrauit de-
13 dicationem. * Inferebantur autem in
descriptionibus & commentariis Ne-
hemiæ hæc eadem: & vt construens bi-
bliothecam congregauit de regionibus
libros, & Prophetarum, & Dauid, &
14 epistolas Regum, & de donariis. * Si-
militer autem & Iudas ea, quæ decide-
rant per bellum, quod nobis acciderat,
congregauit omnia, & sunt apud nos.
15 * Si ergo desideratis hæc, mittite qui
16 perferant vobis. * Acturi itaque puri-
D ficationem scripsimus vobis: bene er-
17 go facietis, si egeritis hos dies. * Deus
autem, qui liberauit populum suum, &
& reddidit hereditatem omnibus, &
regnum, & sacerdotium, & sanctifica-
18 tionem, * || sicut promisit in lege, spe- ||Deu.
ramus quod citò nostri miserebitur, & 30. a.
congregabit de sub cælo in locum san- 3. 5.
19 ctum. * Eripuit enim nos de magnis Sup. 1.
20 periculis, & locum purgauit. * De Iu- f. 29.
da verò Machabæo, & fratribus eius,
& de templi magni purificatione, &
21 de aræ dedicatione: * sed & de præliis,
E quæ pertinent ad Antiochum Nobilem,
22 & filium eius Eupatorem: * & de il-
luminationibus quæ de cælo factæ sunt
ad eos, qui pro Iudæis fortiter fece-
runt, ita vt vniuersam regionem, cùm
pauci essent, vindicarent, & barbaram
23 multitudinem fugarent, * & famosissi-
mum in toto orbe templum recupera-
rent, & ciuitatem liberarent, & leges
quæ abolitæ erant, restituerentur, Do-
mino cum omni tranquillitate propi-
24 tio facto illis; * itémque ab Iasone Cy-
renæo quinq; libris comprehensa ten-
tauimus nos vno volumine breuiare.
25 * Considerantes enim multitudinem li-
F brorum, & difficultatem volentibus
aggredi narrationes historiarum pro-
26 pter multitudinem rerum, * curauimus
volentibus quidem legere, vt esset ani-
mi oblectatio: studiosis verò, vt faci-
liùs possint memoriæ commendare:
omnibus autem legentibus vtilitas con-
27 feratur. * Et nobis quidem ipsis, qui
hoc opus breuiandi causa suscepimus,
non facilem laborem, immò verò ne-
gotium plenum vigiliarum, & sudoris
28 assumpsimus. * Sicut hi qui præparant
conuiuium, & quærunt aliorum volun-
tati parere propter multorum gratiam,
29 libenter laborem sustinemus. * Verita-
tem quidem de singulis auctoribus con-
cedentes, ipsi autem secundùm datam
30 formam breuitati studentes. * Sicut
G enim nouæ domus architecto de vni-
uersa structura curandum est: ei verò
qui pingere curat, quæ apta sunt ad
ornatum,

ornatum, & exquirenda sunt: ita æsti-
mandum est & in nobis. * Etenim in- 31
tellectum colligere, & ordinare sermo-
nem, & curiosiùs partes singulas quas-
que disquirere, historiæ congruit au- 32
ctori: *breuitatem verò dictionis secta-
ri, & executiones rerum vitare, bre-
uianti concedendum est. * Hinc ergo 33
narrationem incipiemus; de præfatio-
ne tantùm dixisse sufficiat; stultum
etenim est ante historiam effluere, in
ipsa autem historia succingi.

CAP. III.

Simon templi præpositus, thesauros eius Apollonio duci prodit: ad quos rapiendos missus à rege Heliodorus, post fusas Iudæorum orationes, à Deo percutitur, sed Oniæ pontificis sacrificio ac precibus liberatur, actisque Deo & Oniæ gratiis, narrat regi ac ceteris omnibus Dei magnalia.

IGitur cùm sancta ciuitas habitare- 1
tur in omni pace, leges etiam adhuc A
optimè custodirentur, propter Oniæ
pontificis pietatem,& animos odio ha-
bentes mala, *fiebat vt & ipsi reges & 2
principes locum summo honore di-
gnum ducerent, & templum maximis
muneribus illustrarent: *ita vt Seleu- 3
cus Asiæ rex de redditibus suis præsta-
ret omnes sumptus ad ministerium sa-
crificiorum pertinentes. * Simon au- 4
tem de tribu Benjamin præpositus tem-
pli constitutus, contendebat, obsisten-
te sibi principe sacerdotum, iniquum
aliquid in ciuitate moliri. * Sed cùm 5
vincere Oniam non posset, venit ad
Apollonium Tharsææ filium, qui eo
tempore erat dux Cœlesyriæ, & Phœ-
nicis: * & nuntiauit ei pecuniis innu- 6
merabilibus plenum esse ærarium Ie-
rosolymis, & communes copias im-
mensas esse quæ non pertinent ad ra-
tionem sacrificiorum: esse autem possi-
bile sub potestate regis cadere vniuer-
sa. * Cùmque retulisset ad regem Apol- 7
lonius de pecuniis, quæ delatæ erant, B
ille accitum Heliodorum, qui erat su-
per negotia eius, misit cum mandatis,
vt prædictam pecuniam transportaret.
* Statímque Heliodorus iter est agres- 8
sus, specie quidem, quasi per Cœlesy-
riam & Phœnicen ciuitates esset pera-
graturus, re vera autem regis proposi-
tum perfecturus. * Sed, cùm venisset 9
Ierosolymam, & benignè à summo sa-
cerdote in ciuitate esset exceptus, nar-
rauit de dato indicio pecuniarum: &,
cuius rei gratia adesset, aperuit: in-
terrogabat autem, si verè hæc ita es- 10
sent. * Tunc summus sacerdos ostendit
deposita esse hæc, & victualia vidua-
rum & pupillorum: * quædam verò 11
esse Hircani Tobiæ viri valdè eminen-
tis, in his quæ detulerat impius Si-
mon: vniuersa autem argenti talenta
esse quadringenta, & auri ducenta:
12 * decipi verò eos, qui credidissent lo-
co & templo, quod per vniuersum
mundum honoratur, pro sui venera-
tione & sanctitate omnino impossibile
13 esse. * At ille pro his quæ habebat in
C mandatis à rege, dicebat omni genere
14 regi ea esse deferenda. * Constituta au-
tem die intrabat de his Heliodorus or-
dinaturus. Non modica verò per vni-
uersam ciuitatem erat trepidatio. * Sa-
15 cerdotes autem ante altare cum stolis
sacerdotalibus iactauerunt se, & inuo-
cabant de cœlo eum, qui de depositis
legem posuit, vt his, qui deposuerant
16 ea, salua custodiret: * Iam verò qui vi-
debat summi sacerdotis vultum, men-
te vulnerabatur: facies enim & color
17 immutatus declarabat internum animi
dolorem; * circumfusa enim erat mœ-
stitia quædam viro, & horror corpo-
ris, per quem manifestus aspicientibus
18 dolor cordis eius efficiebatur. * Alij
etiam gregatim de domibus conflue-
bant, publica supplicatione obsecrantes,
pro eo quòd in contemptum locus es-
19 set venturus. * Accinctæque mulieres
D ciliciis pectus, per plateas confluebant,
sed & virgines; quæ conclusæ erant,
procurrebant ad Oniam, aliæ autem ad
muros, quædam verò per fenestras as-
20 piciebant: * vniuersæ autem proten-
dentes manus in cœlum, deprecaban-
21 tur, * erat enim misera commistæ mul-
titudinis, & magni sacerdotis in ago-
22 ne constituti expectatio. * Et hi qui-
dem inuocabant omnipotentem Deum,
vt credita sibi, his qui crediderant,
cum omni integritate conseruarentur.
23 * Heliodorus autem, quod decreuerat,
perficiebat eodem loco ipse cum satel-
24 litibus circa ærarium præsens. * Sed
E Spiritus omnipotentis Dei magnam fe-
cit suæ ostensionis euidentiam, ita vt
omnes, qui ausi fuerant parere ei,
ruentes Dei virtute, in dissolutionem
25 & formidinem conuerterentur. * Ap-
paruit enim illis quidam equus terri-
bilem habens sessorem, optimis operi-
mentis adornatus: isque cum impetu
Heliodoro priores calces elisit, qui au-
tem ei sedebat, videbatur arma habe-
26 re aurea. * Alij etiam apparuerunt duo
iuuenes virtute decori, optimi gloria,
speciosique amictu: qui circumstete-
runt eum, & ex vtraque parte flagella-
bant, sine intermissione multis plagis
27 verberantes. * Subitò autem Heliodo-
rus concidit in terram, eúmque multa
caligine circumfusum rapuerunt, atque
in sella gestatoria positum eiecerunt.
28 * Et is, qui cum multis cursoribus, & sa-
tellitibus prædictum ingressus est æra-
rium, portabatur nullo sibi auxilium fe-

rente, manifesta Dei cognita virtute:
* & ille quidem per diuinam virtutem 29
iacebat mutus, atque omni spe & salu-
te priuatus.* Hi autem Dominum bene- 30
dicebant, quia magnificabat locum F
suum: & templum, quod paulò ante ti-
more ac tumultu erat plenum, appa-
rente omnipotente Dño, gaudio, & læ-
titia impletum est.* Tunc vero ex ami- 31
cis Heliodori quidam rogabant confe-
stim Oniam, vt inuocaret Altissimum, vt
vitam donaret ei, qui in supremo spi-
ritu erat constitutus.* Considerans au- 32
tem summus sacerdos, ne fortè rex su-
spicaretur malitiam aliquam ex Iudæis
circa Heliodorum consummatam, ob-
tulit pro salute viri hostiam salutarem.
* Cúmque summus sacerdos exoraret, 33
iidem iuuenes eisdem vestibus amicti,
astantes Heliodoro, dixerunt: Oniæ sa-
cerdoti gratias age: nam propter eum
Dñs tibi vitam donauit.* Tu autem à 34
Deo flagellatus, nũtia omnibus magna-
lia Dei, & potestatem. Et his dictis, non
comparuerunt.* Heliodorus autem, ho- 35
stia Deo oblata, & votis magnis pro- G
missis ei, qui viuere illi concessit, &
Oniæ gratias agens, recepto exercitu,
repedabat ad regem.* Testabatur autem 36
omnibus ea quæ sub oculis suis viderat
opera magni Dei.* Cùm autem rex in- 37
terrogasset Heliodorum, quis esset ap-
tus adhuc semel Ierosolymam mitti,
ait:* Si quem habes hostem, aut regni 38
tui insidiatorem, mitte illuc, & flagella-
tum eum recipies, si tamen euaserit: eo
quòd in loco sit verè Dei quædam vir-
tus.* Nam ipse, qui habet in cælis ha- 39
bitationem, visitator & adiutor est loci
illius, & venientes ad malefaciendum
percutit, ac perdit.* Igitur de Heliodo- 40
ro, & ærarij custodia ita res se habet.

CAP. IV.

Onias ob Simonis detractiones ad Seleucum concessit: cuius pontificatum ambiens frater eius Iason promisit; regi plurima talenta acceptóque pontificatu omnem Dei cultum peruertit; quem pontificatu priuari curat Menelaus plura regi talenta pollicitus: cui promissa non præstanti succedit frater ipsius Lysimachus: Onias cùm Menelaum de sacrilegio argueret, illius suasu ab Andronico perimitur: propter quod iussu Antiochi in eodem loco Andronicus interimitur: Lysimacho à populo oppresso, Menelaus apud regem accusatus, intercedentibus donis absoluitur, occisis innocentibus eius accusatoribus.

SImon autem prædictus pecuniarum 1
& patriæ delator, malè loquebatur A
de Onia, tanquam ipse Heliodorum in-
stigasset ad hæc, & ipse fuisset incentor
malorum:* prouisorémque ciuitatis, 2
ac defensorem gentis suæ, & æmulato-
rem legis Dei haudebat insidiatorem
3 regni dicere.* Sed, cùm inimicitiæ in
tantum procederent, vt etiam per quos-
dam Simonis necessarios homicidia
4 fierent:* considerans Onias periculum
contentionis, & Apollonium insanire,
vtpote ducem Cœlesyriæ, & Phœni-
cis, ad augendam malitiam Simonis,
5 ad regem se contulit,* non vt ciuium
accusator, sed communem vtilitatem
apud semetipsum vniuersæ multitudi-
6 nis considerans.* Videbat enim sine
regali prouidentia impossibile esse pa-
cem rebus dari, nec Simonem posse
7 cessare à stultitia sua.* Sed post Seleu-
ci vitæ excessum, cùm suscepisset re-
gnum Antiochus, qui Nobilis appella-
batur, ambiebat Iason frater Oniæ
8 summum sacerdotium:* adito rege,
promittens ei argenti talenta trecenta
sexaginta, & ex redditibus aliis talen-
9 ta octoginta,* super hæc promittebat
& alia centum quinquaginta, si pote-
B stati eius concederetur gymnasium &
ephebiam sibi constituere, & eos, qui
in Ierosolymis erant, Antiochenos
10 scribere.* Quod cùm rex annuisset, &
obtinuisset principatum, statim ad
gentilem ritum contribules suos trans-
11 ferre cœpit,* & amotis his, quæ hu-
manitatis causa Iudæis à regibus fue-
rant constituta, per Ioannem patrem
Eupolemi, qui apud Romanos de ami-
citia, & societate functus est legatio-
ne legitima, ciuium iura destituens,
12 praua instituta sanciebat.* Etenim au-
sus est sub ipsa arce gymnasium con-
stituere, & optimos quosque ephebo-
13 rũ in lupanaribus ponere.* Erat autem
hoc non initium, sed incrementum
quoddam, & profectus gentilis & alie-
nigenæ conuersationis: propter impij
& non sacerdotis Iasonis nefarium &
14 inauditum scelus:* ita vt sacerdotes
iam non circa altarius officia dediti
essent, sed contempto templo & sacri-
ficiis neglectis, festinarent participes
fieri palestræ, & præbitionis eius in-
15 iustæ, & in exercitiis disci:* & pa-
trios quidem honores nihil habentes,
Græcas glorias optimas arbitraban-
16 tur:* quarum gratia periculosa eos
C contentio habebat, & eorum institu-
ta æmulabantur, ac per omnia his
consimiles esse cupiebant, quos ho-
17 stes & peremptores habuerant.* In le-
ges enim diuinas impiè agere impu-
nè non cedit: sed hoc tempus sequens
18 declarabit.* Cùm autem quinquen-
nalis agon Tyri celebraretur, & rex
19 præsens esset, misit.* Iason facinoro-
sus ab Ierosolymis viros peccatores,
portantes argenti didrachmas trecen-
tas in sacrificium Herculis: quas po-

stulauerunt

ſtulauerunt hi, qui aſportauerant ne in
ſacrificiis erogarentur, quia non opor-
teret, ſed in alios ſumptus eas depu-
tari. * Sed hæ oblatæ ſunt quidem ab 20
eo, qui miſerat, in ſacrificium Hercu-
lis: propter præſentes autem datæ ſunt
in fabricam nauium triremium. * Miſſo 21
autem in Ægyptum Apollonio Mne-
ſthei filio propter primates Ptolemæi
Philometoris regis, cùm cognouiſſet
Antiochus alienum ſe à negotiis regni
effectum, propriis vtilitatibus conſu-
lens profectus inde venit Ioppen, &
inde Ieroſolymam. * Et magnificè ab 22
Iaſone, & ciuitate ſuſceptus, cum fa- D
cularum luminibus & laudibus in-
greſſus eſt: & inde in Phœnicem exer-
citum conuertit. *Et poſt triennij tem- 23
pus miſit Iaſon Menelaum, ſupradicti
Simonis fratrem, portantem pecunias
regi, & de negotiis neceſſariis reſpon-
ſa perlaturum. * At ille commendatus 24
regi, cùm magnificaſſet faciem pote-
ſtatis eius, in ſemetipſum retorſit
ſummum ſacerdotium, ſuperponens Ia-
ſoni talenta argenti trecenta. * Accep- 25
tiſque à rege mandatis, venit, nihil
quidem habens dignum ſacerdotio;
animos verò crudelis tyranni, & feræ
belluæ iram gerens. * Et Iaſon qui- 26
dem, qui proprium fratrem captiua-
uerat, ipſe deceptus profugus in Am-
manitem expulſus eſt regionem. * Me- 27
nelaus autem principatum quidem ob-
tinuit: de pecuniis verò regi promiſſis
nihil agebat, cùm exactionem faceret
Soſtratus, qui arci erat præpoſitus.
* (Nam ad hunc exactio vectigalium 28
pertinebat) quam ob cauſam vtrique
ad regem ſunt euocati. * Et Menelaus 29
amotus eſt à ſacerdotio, ſuccedente
Lyſimacho fratre ſuo: Soſtratus autem
prælatus eſt Cypriis. *Et cùm hæc age- 30
rentur, contigit, Tharſenſes & Mallo- E
tas ſeditionem mouere, eo quòd An-
tiochidi regis concubinæ dono eſſent
dati. * Feſtinanter itaque rex venit ſe- 31
dare illos, relicto ſuffecto vno ex co-
mitibus ſuis Andronico. * Ratus autem 32
Menelaus accepiſſe ſe tempus opportu-
num, aurea quædam vaſa è templo fu-
ratus donauit Andronico, & alia ven-
diderat Tyri, & per vicinas ciuitates.
* Quod cum certiſſimè cognouiſſet 33
Onias, arguebat eum, ipſe in loco tuto
ſe continens Antiochiæ ſecus Daph-
nem. * Vnde Menelaus accedens ad 34
Andronicum, rogabat vt Oniam inter-
ficeret. Qui cùm veniſſet ad Onian,
& datis dextris cum iureiurando
(quamuis eſſet ei ſuſpectus) ſuaſiſſet
de aſylo procedere, ſtatim eum pere-
mit, non veritus iuſtitiam. * Ob quam 35
cauſam non ſolùm Iudæi, ſed aliæ
quoque nationes indignabantur, & mo-
leſtè

leſtè ferebant de nece tanti viri iniu-
36 ſta. * Sed regreſſum regem de Ciliciæ
locis adierunt Iudæi apud Antiochiam,
ſimul & Græci, conquerentes de iniqua
37 nece Oniæ. *Contriſtatus itaque animo
Antiochus propter Onian, & flexus ad
miſericordiam lacrymas fudit, recor-
datus defuncti ſobrietatem, & mode-
38 ſtiam, *accenſiſque animis, Andronicum
F purpura exutum, per totam ciuitatem
iubet circumduci: & in eodem loco, in
quo in Onian impietatem commiſerat,
ſacrilegum vita priuari, Dño illi con-
39 dignam retribuente pœnam. * Multis
autem ſacrilegiis in templo à Lyſima-
cho commiſſis Menelai conſilio, & di-
uulgata fama, congregata eſt multitudo
aduerſum Lyſimachum, multo iam au-
40 ro exportato. * Turbis autem inſurgen-
tibus, & animis ira repletis, Lyſima-
chus armatis ferè tribus millibus ini-
quis manibus vti cœpit, duce quodam
tyranno, ætate pariter & dementia pro-
41 uecto. * Sed, vt intellexerunt conatum
Lyſimachi, alij lapides, alij fuſtes vali-
dos arripuere: quidam verò cinerem
42 in Lyſimachum iecere. * Et multi qui-
G dem vulnerati, quidam autem & pro-
ſtrati, omnes verò in fugam conuerſi
ſunt: ipſum etiam ſacrilegum ſecus
43 ærarium interfecerunt. * De his ergo
cœpit iudicium aduerſus Menelaũ agi-
44 tari. *Et cùm veniſſet rex Tyrũ, ad ipſũ
negotium detulerunt miſſi tres viri à
45 ſenioribus. *Et cùm ſuperaretur Mene-
laus, promiſit Ptolemæo multas pecu-
46 nias dare ad ſuadendũ regi. *Itaq; Pto-
lemæus in quodam atrio poſitum quaſi
refrigerandi gratia regem adiit, & dedu-
47 xit à ſententia: * & Menelaum quidem
vniuerſæ malitiæ reum criminibus ab-
ſoluit: miſeros autem, qui, etiamſi apud
Scythas cauſam dixiſſent, innocẽtes iu-
48 dicarentur, hos morte damnauit. *Citò
ergo iniuſtam pœnam dederũt, qui pro
ciuitate, & populo, & ſacris vaſis cauſã
49 proſecuti ſunt. * Quam ob rem Tyrij
quoque indignati, erga ſepulturam eo-
50 rum liberaliſſimi extiterunt. *Menelaus
autem, propter eorum, qui in potentia
erãt, auaritiam, permanebat in poteſta-
te, creſcẽs in malitia ad inſidias ciuium.

CAP. V.

Armati exercitus, ipſorúmq; congreſſiones Ieroſolymis in aere quadraginta diebus conſpiciuntur: Iaſon Ieruſalem inuadens, & ciues crudeliter trucidans, apud exteros miſere moritur: Antiochus, innumeris in Ieruſalem trucidatis, vinctis ac venũdatis, templũ ſpoliat: & diſcedens, relinquit crudeles præpoſitos qui populum affligant: rurſúmque miſſo duce Apollonio plurimos interficit: Iudas verò Machabæus cum ſuis in deſertum locum ſeceſſit.

Eodem

Eodem tēpore Antiochꝰ secundā pro- 1
fectionē parauit in Ægyptum.* Con- 2
tigit autē per vniuersā Ierosolymorum A
ciuitatē videri diebus quadraginta per
aëra equites discurrētes auratas stolas
habētes,& hastis, quasi cohortes arma-
tos, & cursus equorū per ordines dige- 3
stos, & congressiones fieri cominus, &
scutorū motus,& galeatorū multitudi-
nē gladiis districtis,& telorum iactus,&
aureorū armorū splēdorē, omnisq; ge-
neris loricatū.* Quapropter oēs rogabāt 4
in bonū mōstra cōuerti.* Sed cū falsꝰ ru- 5
mor exisset,tanquam vita exisset Antio-
chus,assūptis Iasō non minùs mille vi-
ris, repētè aggressus est ciuitatem,& ci-
uibus ad murum cōuolātibus,ad vltimū
apprehensa ciuitate, Menelaus fugit in
arcem:* Iasō verò nō parcebat in cæde 6
ciuibus suis,nec cogitabat prosperitatē
aduersum cognatos malū esse maximū,
arbitrās hostiū & non ciuiū se trophæa
capturū.* Et principatū quidē nō obti- 7
nuit, finē verò insidiarū suarum confu- B
sionem accepit, & profugus iterū abiit
in Ammaniten.* Ad vltimum,in exitium 8
sui cōclusus ab Areta Arabum tyranno,
fugiens de ciuitate in ciuitatē,omnibus
odiosus,vt refuga legū & execrabilis,vt
patriæ & ciuiū hostis, in Ægyptum ex-
trusus est: * & qui multos de patria sua 9
expulerat,peregrè periit,Lacedæmonas
profectus, quasi pro cognatione ibi re-
fugiū habiturus:* & qui insepultos mul- 10
tos abiecerat,ipse & illamētatus, & in-
sepultus abiicitur, sepultura neq; pere-
grina vsus,neq; patrio sepulchro parti-
cipās.* His itaq; gestis,suspicatus est rex 11
societatē deserturos Iudæos: & ob hoc
profectus ex Ægypto efferatis animis,
ciuitatē quidē armis cepit.* Iussit autem 12
militibꝰ interficere,nec parcere occur-
santibus, & per domos ascēdentes tru-
cidare.* Fiebāt ergo cædes iuuenum ac 13
seniorū, & mulierū, & natorū extermi-
nia,virginumque & paruulorum neces:
* Erant autē toto triduo octoginta mil- 14
lia interfecti,quadraginta millia vincti,
nō minùs autē venundati.* Sed nec ista 15
sufficiunt: ausus est etiā intrare tēplum C
vniuersa terra sanctius,Menelao ducto-
re,qui legum & patriæ fuit proditor,* & 16
scelestis manibus sumēs sācta vasa,quæ
ab aliis regibus, & ciuitatibus erāt po-
sita ad ornatū loci,& gloriā,contrecta-
bat indignè,& contaminabat.* Ita alie- 17
natus mēte Antiochus, nō cōsiderabat,
quòd propter peccata habitātium ciui-
tatē,modicum Deus fuerat iratus, pro-
pter quod & accidit circa locū despe-
ctio:* alioquin nisi cōtigisset eos multis 18
||Sup.3 peccatis esse inuolutos,||sicut Heliodo-
2.c.27 rus, qui missus est à Seleuco rege ad
expoliandum ærarium,etiam hic statim
adueniens flagellatus & repulsus vtique
19 fuisset ab audacia.* Verùm non propter
locum,gentem,sed propter gentē,locum
20 Deus elegit.* Ideoque & ipse locus par-
ticeps factus est populi malorum:postea
autē fiet socius bonorum,& qui dereli-
ctus in ira Dei omnipotentis est,iterum
in magni Dñi reconciliatione cum sum-
21 ma gloria exaltabitur. * Igitur Antio-
D chus mille & octingētis ablatis de tēplo
talentis, velociter Antiochiā regressus
est,existimans se præ superbia terram ad
nauigandum,pelagus verò ad iter agen-
dum deducturū propter mentis elatio-
22 nē. * Reliquit autē & præpositos ad af-
fligendā gentē: Ierosolymis quidē Phi-
lippū genere Phrygē, moribꝰ crudelio-
23 rē eo ipso,à quo cōstitutus est: * in Ga-
rizim autē Andronicū,& Menelaū, qui
grauiùs quā cæteri imminebāt ciuibus,
24 * Cúmque appositus esset cōtra Iudæos,
misit odiosum principē Appolloniū cū
exercitu viginti & duobꝰ millibus,præ-
25 cipiens ei oēs perfectæ ætatis interfice-
re, mulieres ac iuuenes vendere. * Qui
cùm venisset Ierosolymā, pacem simu-
lans, quieuit vsq; ad diē sanctū sabbati:
& tunc feriatis Iudæis,arma capere suis
26 præcepit.* Omnésq; qui ad spectaculum
processerant, trucidauit: & ciuitatem
cum armatis discurrens, ingentē multi-
27 tudinē peremit. * Iudas autem Macha-
bæus,qui decimus fuerat, successerat in
desertum locum, ibique inter feras vi-
tam in montibus cum suis agebat: &
fœni cibo vescentes, demorabantur, ne
participes essent coinquinationis.

CAP. VI.

Per ducem à rege missum Iudæi à lege Dei arcentur, templumque fœdissimè profanatur, & Iudæi etiam per varias regiones dispersi ad idolorum coguntur sacrificia: describitur duarum mulierum supplicium eò quod filios suos circumcidissent; sabbatumque celebrantes concremantur: ostenditur tamen hæc afflictio non esse Dei deserentis, sed suos corripientis: egregium Eleazari senis martyrium nolentis porcinis vesci carnibus, nec id simulare.

1 Sed non post multum temporis misit
A rex senem quemdam Antiochenum,
qui compelleret Iudæos,vt se transfer-
2 rent à patriis & Dei legibus.* contami-
nare etiam quod in Ierosolymis erat
templū,& cognominare Iouis Olympij:
& in Garizim, prout erant hi, qui lo-
cum inhabitabant, Iouis hospitalis.
3 * Pessima autem & vniuersis grauis erat
4 malorum incursio: * nam templum lu-
xuria, & comessationibus Gentium erat
plenū, & scortantiū cum meretricibus,
sacratísque ædibus mulieres se vltrò in-
gerebāt intrò ferentes ea,quæ non lice-
5 bat. * Altare etiā plenum erat illicitis,
6 quæ legibus prohibebantur.* Neq; autē
sabbata

ſabbata cuſtodiebatur, neque dies ſolẽ-
nes patrij ſeruabantur, nec ſimpliciter
Iudæum ſe eſſe quiſquam confitebatur.
*Ducebantur autẽ cũ amara neceſſitate 7
in die natalis regis ad ſacrificia:&,cum
Liberi ſacra celebrarentur, cogebantur
hedera coronati,Libero circuire. *De- 8
cretum autẽ exiit in proximas Gentiliũ
ciuitates, ſuggerentibus Ptolemæis, vt
pari modo,& ipſi aduerſus Iudæos age-
rent,vt ſacrificarent:* eos autẽ,qui nol- 9
lent tranſire ad inſtituta Gẽtium, inter-
ficerent:erat ergo videre miſeriã.* Duæ 10
enim mulieres delatæ ſunt natos ſuos
circumcidiſſe:quas infantibus ad verba
ſuſpenſis, cum publicè per ciuitatẽ cir-
cũduxiſſent, per muros præcipitauerũt.
*Alij verò,ad proximas coeuntes ſpelũ- 11
cas, & latenter ſabbati diẽ celebrantes, C
cùm indicati eſſent Philippo, flammis
ſuccenſi ſunt eo,quòd verebantur, pro-
pter religionem & obſeruantiam, manu
ſibimet auxilium ferre.*Obſecro autem 12
eos,qui hunc librum lecturi ſunt,ne ab-
horreſcant propter aduerſos caſus, ſed
reputent ea quæ acciderunt,nõ ad inte-
ritum, ſed ad correptionem eſſe generis
noſtri.*Etenim multo tẽpore non ſinere 13
peccatoribus ex ſententia agere,ſed ſta-
tim vltiones adhibere, magni beneficij
eſt indicium. * Non enim, ſicut in aliis 14
nationibus, Dñs patienter expectat, vt
eas,cùm iudicij dies aduenerit in pleni-
tudine peccatorum puniat:*ita & in no- 15
bis ſtatuit, vt peccatis noſtris in finem
deuolutis, ita demum in nos vindicet.
*Propter quod nunquã quidem à nobis 16
miſericordiam ſuam amouet:corripiens D
verò in aduerſis populum ſuum non de-
relinquit.*ſed hæc nobis ad commoni- 17
tionem legentium dicta ſint paucis.Iam
autem veniẽdum eſt ad narrationẽ.*Igi- 18
tur Eleazarus vnus de primoribus ſcri-
barum, vir ætate prouectus,& vultu de-
corus, aperto ore hians compellebatur
carnem porcinã manducare.*At ille glo- 19
rioſiſſimã mortem magis quã odibilẽ vi-
tam complectens,voluntariè præibat ad
ſupplicium.*Intuens autem quemadmo- 20
dum oporteret accedere:patienter ſuſti-
nens, deſtinauit non admittere illicita
propter vitæ amorem. *Hi autem qui 21
aſtabant, iniqua miſeratione commoti, E
propter antiquã viri amicitiam,tollen-
tes eum ſecretò rogabant afferri carnes,
quibus veſci ei licebat, vt ſimularetur
mãducaſſe, ſicut rex imperauerat,de ſa-
crificij carnibus: *vt hoc facto,à morte 22
liberaretur: & propter veterẽ viri ami-
citiã,hanc in eo faciebãt humanitatem.
*At ille cogitare cœpit ætatis ac ſene- 23
ctutis ſuæ eminentiã dignã, & in genitæ
nobilitatis canitiem,atque à puero opti-
mæ conuerſationis actus: & ſecundùm
ſanctæ & à Deo conditæ legis cõſtituta,
reſpondit citò,dicẽs,præmitti ſe velle in
24 infernũ. *Non enim ætati noſtræ dignũ
eſt, inquit,fingere:vt multi adoleſcentiũ
F arbitrantes Eleazarũ nonaginta anno-
rum tranſiſſe ad vitam alienigenarum,
25 *& ipſi propter meam ſimulationem, &
propter modicũ corruptibilis vitæ tem-
pus decipiantur:& per hoc maculã,atq;
execrationem meæ ſenectuti cõquiram.
26 *Nam etſi in præſenti tempore ſupliciis
hominum eripiar,ſed manum Omnipo-
tentis, nec viuus,nec defunctus effugiã.
27 *Quãobrem fortiter vita excedendo, ſe-
28 nectute quidẽ dignus apparebo:*adoleſ-
centibus autem exemplum forte relin-
quã, ſi prompto animo, ac fortiter pro
grauiſſimis ac ſanctiſſimis legibus ho-
neſta morte perfungar. His dictis cõfe-
29 ſtim ad ſupplicium trahebatur.*Hi autẽ,
G qui eum ducebant, & paulò ante fuerãt
mitiores, in iram conuerſi ſunt propter
ſermones,ab eo dictos,quos illi per ar-
30 rogantiam prolatos arbitrabantur.*Sed,
cùm plagis perimeretur, ingemuit,& di-
xit: Dñe, qui habes ſanctam ſcientiam,
manifeſtè tu ſcis,quia cũ à morte poſsẽ
liberari, duros corporis ſuſtineo dolo-
res: ſecundũ animã verò propter timo-
31 rẽ tuũ libenter hæc patior. *Et iſte qui-
dem hoc modo vita deceſsit,non ſolùm
iuuenibus,ſed & vniuerſæ genti memo-
riam mortis ſuæ ad exemplum virtu-
tis & fortitudinis derelinquens.

CAPVT VII.

Septem fratrum matriſque eorum ingentia fortiſſimeque tolerata ſupplicia, quòd porcinis nollẽt veſci carnibus: & quàm conſtanter regi obſuam crudelitatẽ oſtenderint paratam eſſe dãnationẽ, & mater ſuos filios ſit exhortata.

1 A Contigit autẽ & ſeptẽ fratres vna cũ
matre ſua apprehenſos, compelli à
2 rege edere contra fas carnes porcinas,
flagris & taureis cruciatos.*Vnus autem
ex illis, qui erat primus, ſic ait: Quid
quæris,& quid vis diſcere à nobis?para-
3 ti ſumus mori,magis quam patrias Dei
leges præuaricari.* Iratus itaq; rex iuſ-
ſit ſartagines, & ollas æneas ſuccendi:
4 quibus ſtatim ſuccenſis, *iuſſit ei, qui
prior fuerat locutus, amputari linguã:
& cute capitis abſtracta,ſummas quoq;
5 manꝰ & pedes ei præſcindi ceteris eius
fratribus & matrem inſpicientibus. *Et,
B cùm iam per omnia inutilis factus eſ-
ſet,iuſſit ignem admoueri, & adhuc ſpi-
rantem torreri in ſartagine:in qua cum
6 diu cruciaretur, cæteri vnà cum matre
inuicẽ ſe hortabãtur mori fortiter, *di-
centes. Dñs Deus aſpiciet veritatem, &
conſolabitur in nobis, || quemadmo- Deut.
dum in proteſtatione cantici declarauit 32.
Moyſes: & in ſeruis ſuis conſolabitur. c. 36.
7 *Mortuo itaque illo primo, hoc mo- f. 43.
do, ſequentem deducebant ad illuden-
dum:

dum: & cute capitis eius cum capillis
abstracta, interrogabant, si manducaret
priùs, quàm toto corpore per membra
singula puniretur: *At ille, respondens 8
patria voce dixit: Non faciam. Propter
quod & iste, sequẽti loco, primi tormẽ-
ta suscepit: *& in vltimo spiritu consti- 9
tutus, sic ait: Tu quidem sceleſtiſſime in
præsenti vita nos perdis: sed rex mundi
defũctos nos pro suis legibus in æternę
vitæ resurrectione suscitabit. *Post hũc 10
tertius illuditur, & linguã postulatus ci-
tò protulit; & manus cõstanter extẽdit:
*& cũ fiducia ait: E cœlo ista possideo, 11
sed propter Dei leges nũc hæc ipsa de- C
spicio, quoniã ab ipso me ea recepturũ
spero *ita vt rex, & qui cum ipso erant, 12
mirarẽtur adolescentis animũ, quòd tã-
quã nihilũ duceret cruciatus. *Et hoc 13
ita defuncto, quartum vexabãt similiter
torquẽtes. *Et cùm iã esset ad mortẽ, sic 14
ait: Potius est ab hominibus morti da-
tos spẽ expectare à Deo, iterum ab ipso
resuscitandos: tibi enim resurrectio ad
vitã nõ erit. *Et cùm admouisset quintũ, 15
vexabant eum. At ille respiciẽs in eũ di-
xit: *Potestatẽ inter homines habẽs, cũ 16
sis corruptibilis, facis, quod vis: noli au-
tẽ putare genus nostrũ à Deo esse dere-
lictum: *tu autẽ patiẽter sustine, & vide- 17
bis magnã potestatẽ ipsius, qualiter te, D
& semen tuum torquebit. *Post hũc du- 18
cebant sextum, & is mori incipiens, sic
ait: Noli frustra errare: nos enim pro-
pter nosmetipsos hæc patimur, peccãtes
in Deum nostrum, & digna admiratione
facta sunt in nobis: *tu autem ne existi- 19
mes tibi impunè futurum, quòd contra
Deum pugnare tẽtaueris: *Suprà modũ 20
autem mater mirabilis, & bonorum me-
moria digna, quæ pereuntes septẽ filios
sub vnius diei tẽpore cõspiciens, bono
animo ferebat, propter spem quam in
Deum habebat, *singulos illorum horta- 21
batur voce patria fortiter, repleta sa-
pientia, & femineę cogitationi mascu-
num animum inserens, *dixit ad eos: Ne- 22
scio qualiter in vtero meo apparuistis:
neque enim ego spiritum & animã do-
naui vobis & vitã, & singulorum mem-
bra non ego ipsa compegi: *sed enim 23
mundi Creator, qui formauit hominis
natiuitatem quique omniũ inuenit ori-
ginem, & spiritum vobis iterũ, cum mi-
sericordia reddet & vitã, sicut nũc vos-
metipsos despicitis propter leges eius.
*Antiochus autem contemni se arbitra- 24
tus, simul & exprobrãtis voce despecta, E
cùm adhuc adolescentior superesset, nõ
solùm verbis hortabatur, sed & cum iu-
ramento affirmabat, se diuitem & beatũ
facturum, & translatum à patriis legi-
bus amicum habiturum & res necessa-
rias ei præbiturum. *Sed ad hęc cũ ado- 25
lescens nequaquã inclinaretur, vocauit
rex matrem, & suadebat ei vt adolescẽ-
26 ti fieret in salutem. *Cùm autem mul-
tis eam verbis esset hortatus, promisit
27 suasuram se filio suo. *Itaque inclinata
ad illum irridens crudelem tyrannũ, ait
patria voce: Fili mi, miserere mei, quæ
te in vtero nouẽ mẽsibus portaui, & lac
triennio dedi & alui, & in ætatem istam
28 perduxi. *Peto, nate, vt aspicias ad cœ-
F lum, & terram, & ad omnia quæ in eis
sunt: & intelligas, quia ex nihilo fecit
29 illa Deus, & hominum genus: *ita fiet,
vt non timeas carnificem istum, sed di-
gnus fratribus tuis effectus particeps,
suscipe mortem, vt in illa miseratione
30 cum fratribus tuis te recipiam: *Cùm
hæc illa adhuc diceret, ait adolescens:
Quem sustinetis? non obedio præcepto
regis, sed præcepto legis, quæ data est
31 nobis per Moysen. *Tu verò, qui inuen-
tor omnis malitię factus es in Hebręos,
32 non effugies manum Dei. *Nos enim
33 pro peccatis nostris hæc patimur. *Et si
nobis propter increpationem & corre-
ptionẽ Dñs Deus noster modicum ira-
tus est: sed iterum recõciliabitur seruis
34 suis. *Tu autem, ô scelestè, & omnium
hominum flagitiosissimè, noli frustra
extolli vanis spebus in seruos eius in-
35 flammatus; *nondum enim omnipoten-
G tis Dei, & omnia inspicientis, iudicium
36 effugisti. *Nam fratres mei, modico nũc
dolore sustentato, sub testamento æter-
næ vitæ effecti sunt: tu verò iudicio Dei
iustas superbiæ tuæ pœnas exolues.
37 *Ego autem sicut & fratres mei, animã
& corpus meum trado pro patriis legi-
bus: inuocãs Deum maturius genti no-
stræ propitium fieri, tèque cum tormen-
tis & verberibus confiteri, quòd ipse est
38 Deus solus. *In me verò & in fratribus
meis desinet omnipotentis ira, quæ su-
per omne genus nostrum iustè superdu-
39 cta est. *Tunc rex accensus ira, in hunc
super omnes crudelius desæuit, indignè
40 ferens se derisum. *Et hic itaq; mundus
41 obiit, per omnia in Dño cõfidens. *No-
uissimè autem post filios & mater con-
42 sumpta est. *Igitur de sacrificiis, & de
nimiis crudelitatibus satis dictum est.

CAP. VIII.

Iudas Machabæus, inuocato Dei auxilio, post aliquot victorias Nicanorem qui certã sibi de Iudæis pollicebatur victoriã suos primum ad constantiam adhortatus profligauit, interfectis de eius exercitu vna cũ Timotheo, & Bacchide plusquã 29000. ita vt Nicanor solus effugiẽs prædicaret Iudæos Deũ habere protectorem.

1 A IVdas verò Machabæus, & qui cũ illo
erant, introibant latenter in castella:
& conuocantes cognatos, & amicos &
eos, qui permãserunt in Iudaismo assu-
mentes, eduxerunt ad se sex millia vi-
2 rorum. *Et inuocabãt Dñm, vt respice-
ret

res in populū, qui ab omnibus calcaba-
tur : & misereretur tēplo,quod contami-
nabatur ab impiis:* misereretur etiā ex- 3
terminio ciuitatis,quę esset illicò com-
planandā, & vocem sanguinis ad se cla-
mantis audiret:* memoraretur quoque 4
iniquissimas mortes paruulorum inno-
centum,& blasphemias nomini suo illa-
tas, & indignaretur super his : * At Ma- 5
chabæus, congregata multitudine,into- B
lerabilis gentibus efficiebatur: ira enim
Dñi in misericordiā cōuersa est.* Et su- 6
peruenies castellis, & ciuitatibus impro-
uisus,succēdebat eas:& opportuna loca
occupans, nō paucas hostiū strages da-
bat: * maximè autē noctibus ad huiusce- 7
modi excursus ferebatur,& fama virtu-
tis eius vbiq; diffundebatur.*Videns au- 8
tem Philippus paulatim virum ad pro-
fectū venire,ac frequētius res ei cedere
prosperè, ad Ptolemæum ducem Cœle-
syriæ,& Phœnicis scripsit , vt auxilium
ferret regis negotiis. * At ille velociter 9
misit Nicanorē Patrocli de primoribus
amicum, datis ei de permistis gentibus,
armatis non minus viginti millibus , vt
vniuersum Iudæorū genus deleret , ad-
iuncto ei & Gorgia viro militari , & in
bellicis rebus experientissimo.* Consti- 10
tuit autē Nicanor,vt regi tributū,quod
Romanis erat dandū , duo millia talen- C
torum de captiuitate Iudęorum supple-
ret: * statimque ad maritimas ciuitates 11
misit cōuocās ad coëmptionem Iudai-
corum mācipiorum, promittens se no-
naginta mancipia talēto distracturum,
non respiciens ad vindictam, quæ eū ab
Omnipotente esset consecutura. * Iudas 12
autem vbi cōperit, indicauit his qui se-
cū erant Iudæis , Nicanoris aduentum.
*Ex quibus quidam formidantes & non 13
credentes Dei iustitiæ,in fugā verteban-
tur:*alij verò si quid eis supererat ven- 14
debant,simulq; Dñm deprecabantur, vt
eriperet eos ab impio Nicanore , qui
eos priùs quàm cominùs veniret , ven-
diderat,* & si non propter eos , propter 15
testamentū tamen quod erat ad patres D
eorum,& propter inuocationem sancti
& magnifici nominis eius super ipsos.
*Conuocatis autem Machabæus septem 16
millibus, qui cum ipso erāt rogabat ne
hostibus reconciliarentur,neque metue-
rent inique venientiū aduersum se ho-
stium multitudinē, sed fortiter conten-
derent , * ante oculos habentes contu- 17
meliam, quæ loco sancto ab his iniustè E
esset illata , itemque & ludibrio habitæ
ciuitatis iniuriam , adhuc etiā veterum
instituta cōuulsa.* Nam illi quidem ar- 18
mis confidunt,ait, simul & audacia:nos
autem in omnipotente Dño, qui potest
& venientes aduersum nos , & vniuersū
mundum vno nutu delere , confidimus.
*Admonuit autē eos & de auxiliis Dei, 19
quæ facta sunt erga parentes: & ||quòd ||4 Reg.
sub Sēnacherib cētū octoginta quinq; 19.35
20 millia perierunt:* & de prælio,quod eis Tob.1.
aduersus Galatas fuit in Babylonia ; vt d.21.
omnes,vbi ad rem ventum est,Macedo- Eccl.
nibus sociis hæsitantibus , ipsi sex mil- 48.d.
lia soli peremerunt centum viginti mil- 24.
lia,propter auxilium illis datum de cœ- 1 Mac.
lo, & beneficia pro his plurima cōsecu- 7.f.41
21 ti sunt.* His verbis cōstātes effecti sunt. Isa.
22 & pro legibus , & patria mori parati. * 37.
Cōstituit itaque fratres suos duces vtri- g.36.
que ordini Simonem, & Iosephū & Io-
nathan, subiectis vnicuique millenis,&
23 quingentenis.* Ad hoc etiā ab Esdra le-
cto illis sācto libro,& dato signo adiu-
torij Dei, in prima acie ipse dux cōmi-
24 sit cū Nicanore. * Et facto sibi adiutore
omnipotente, interfecerunt super nouē
millia hominum:maiorē autem partem
exercitus Nicanoris vulneribus debilē
25 factam fugere compulerunt. * Pecuniis
F verò eorum , qui ad emptionem ipsorū
venerant sublatis , ipsos vsquequaque
26 persecuti sunt, sed reuersi sunt hora
cōclusi : nam erat ante sabbatum quam
ob causam non perseuerauerunt inse-
27 quentes. * Arma autē ipsorum:& spolia
congregantes,sabbatū agebant : benedi-
cētes Dñm,qui liberauit eos in illo die
misericordiæ initium stillans in eos.
28 * Post sabbatum verò, debilibus , & or-
phanis , & viduis diuiserunt spolia , &
29 residua ipsi cū suis habuere.*His itaque
gestis, & communiter ab omnibus facta
obsecratione , misericordē Dñm postu-
labant, vt in finem seruis suis reconci-
30 liaretur.* Et ex his,qui cum Timotheo,
& Bacchide erant,cōtra se cōtendentes,
super viginti millia interfecerūt,& mu-
nitiones excelsas obtinuerunt:& plures
prædas diuiserunt,æquam portionē de-
bilibus, pupillis , & viduis,sed & senio-
31 ribus facientes : * Et cū arma eorū dili-
gēter collegissent,omnia composuerunt
in locis opportunis,residua verò spolia
32 Ierosolymā detulerunt: * & Philarchen
G qui cum Timotheo erat, interfecerunt,
virū scelerū , qui in multis Iudæos af-
33 flixerat.*Et cùm epinicia agerēt Ieroso-
lymis eū, qui sacras ianuas incenderat,
id est, Callisthenem , cùm in quoddā do-
miciliū refugisset,incenderunt,digna ei
mercede pro impietatibus suis reddita.
34 * Facinorosissimus autem Nicanor, qui
mille negotiantes ad Iudæorum vendi-
35 tionem adduxerat,*humiliatus auxilio
Dñi , ab his quos nullos existimauerat,
deposita veste gloriæ, per mediterranea
fugiens , solus venit Antiochiam, sum-
mam infelicitatem de interitu sui exer-
36 citus consecutus. * Et qui promiserat
Romanis se tributum restituere de ca-
ptiuitate Ierosolymorum , prædicabat
nunc protectorem Deū habere Iudæos,
&

& ob ipsũ inuulnerabiles esse, eo quòd
sequerentur leges ab ipso constitutas.

CAP. IX.

Antiochus à Persepoli fugatus, dum Iudæos ad internecionem perdere meditaretur, maximis viscerum doloribus à Deo percussus, cum fœtore intolerabili, scaturientibus è corpore vermibus, post suorum criminum agnitionem, & serò promissam emendationem, merita morte occubuit, scriptis ad Iudæos litteris vt filio suo subditi persisterent.

EOdem tẽpore Antiochus inhonestè 1
reuertebatur de Perside.* Intrauerat 2
enim in eam, quæ dicitur Persepolis, & A
tentauit expoliare templum, & ciuitatẽ
opprimere: sed multitudine ad arma
concurrente, in fugam versi sunt: & ita
cõtigit vt Antiochus post fugã turpiter
rediret. * Et cùm venisset circa Ecbata- 3
nam, recognouit quæ erga Nicanorẽ &
Timotheũ gesta sunt.* Elatus autem in 4
ira, arbitrabatur se iniuriã illorum, qui
se fugauerãt, posse in Iudæos retorque-
re: ideoq; iussit agitari currum suum, sine
intermissione agens iter, cælesti eũ iudi-
cio perurgente, eo quòd ita superbè lo-
cutus est se vẽturũ Ierosolymã, & con-
geriẽ sepulchri Iudæorum eã facturum.
‖2 Par *‖Sed qui vniuersa conspicit Dñs Deus 5
16.c.9 Israël, percussit eum insanabili & inui-
sibili plaga. Vt enim finiuit hunc ipsum
sermonẽ, apprehendit eum dolor dirus
viscerum, & amara internorum tormẽ-
ta:* & quidẽ satis iustè, quippe qui mul- 6
tis & nouis cruciatib⁹ aliorum torserat
viscera, licèt ille nullo modo à sua ma-
litia cessaret.* Super hoc autẽ superbia 7
repletus ignẽ spirans animo in Iudæos
& præcipiẽs accelerari negotiũ, cõtigit
illum impetu euntẽ de curru cadere, &
graui corporis collisione mẽbra vexa-
ri.* Isq; qui sibi videbatur etiã fluctibus 8
maris imperare, supra humanum modũ B
superbia repletus, & montiũ altitudines
in statera appẽdere, nunc humiliatus ad
terrã in gestatorio portabatur, manife-
stã Dei virtutẽ in semetipso contestãs:* 9
ita vt de corpore impij vermes scaturi-
rẽt, ac viuẽtis in doloribus carnes eius
effluerent, odore etiam illius & fœtore
exercitus grauaretur:* & qui paulò an- 10
tè sidera cœli cõtingere se arbitrabatur,
eũ nemo poterat propter intolerantiam
fœtoris portare. * Hinc igitur cœpit ex 11
graui superbia deductus ad agnitionem
sui venire, diuina admonitus plaga, per
momẽta singula doloribus suis augmẽ-
ta capientibus.* & cùm nec ipse iã fœ- 12
torem suũ ferre posset, ita ait: iustum est
subditũ esse Deo, & mortalẽ non paria
Deo sentire.* Orabat autẽ hic scelestus 13
Dñm, à quo non esset misericordiã con-
secuturus.* Et ciuitatẽ, ad quã festinans 14
veniebat vt eã ad solũ deduceret, ac se-
pulchrum congestorum faceret: nunc
15 optat liberã reddere: * & Iudæos, quos
nec sepultura quidem se dignos habi-
C turũ, sed auibus ac feris diripiẽdos tra-
diturum, & cum paruulis exterminatu-
rũ dixerat, æquales nũc Atheniẽsibus fa-
16 cturũ pollicetur: * templum etiam san-
ctum, quod prius expoliauerat, optimis
donis ornaturum, & sancta vasa multi-
plicaturum, & pertinentes ad sacrificia
sumptus de redditibus suis præstaturũ:
17 * super hæc, & Iudæum se futurum, &
omnem locũ terræ perambulaturum, &
18 prædicaturũ Dei potestatem. * Sed non
cessantibus doloribus (superuenerat
enim in eũ iustum Dei iudiciũ) desperãs
scripsit ad Iudæos in modum depreca-
tionis epistolam hæc continentem.
19 *OPTIMIS ciuibus Iudæis plurimam
salutem, & bene valere, & esse felices,
20 rex & princeps Antiochus.* Si bene va-
letis, & filij vestri, & ex sententia vobis
21 cũcta sunt, maximas agimus gratias.* Et
ego in infirmitate cõstitutus, vestri autẽ
memor benignè reuersus de Persidis
locis, & infirmitate graui apprehensus,
necessariũ duxi pro communi vtilitate
22 curam habere: *non desperans memet-
ipsum, sed spẽ multã habens effugiendi
23 infirmitatẽ. * Respiciens autem quòd &
D pater meus, quibus temporibus in locis
superioribus ducebat exercitũ, ostendit
24 qui post se susciperet principatũ: *vt si
quid contrarium accideret, aut difficile
nũtiaretur, sciẽtes hi qui in regionibus
erant, cui esset rerum summa derelicta,
25 non turbarẽtur.* Ad hæc, considerans de
proximo potentes quosq; & vicinos tẽ-
poribus insidiantes, & euentũ expectan-
tes: designaui filiũ meũ Antiochũ regẽ,
quẽ sæpe recurrens in superiora regna
multis vestrũ cõmẽdabam: & scripsi ad
26 eum quæ subiecta sunt.* Oro itaque vos
& peto memores beneficiorum publicè
& priuatim, vt vnusquisq; conseruet fi-
27 dẽ ad me, & ad filiũ meũ.* Confido enim
eũ modestè & humanè acturum, & se-
quentẽ propositũ meũ, & cõmunem vo-
28 bis fore. * Igitur homicida & blasphe-
mus pessimè percussus, & vt ipse alios
tractauerat, peregrè in montibus mise-
29 rabili obitu functus est. * Transferebat
autem corpus Philippus collectaneus
eius: qui metuens filium Antiochi, ad
Ptolemæum Philometorem in Ægy-
ptum abiit.

CAP. X.

Iudas Machabæus purgatis templo ac ciuitate octo diebus solemnitatem celebrat, & quotannis celebrandam ordinat: Eupator Antiocho patri in regno succedens Ptolemæo, veneno extincto, Gorgiam ducem locorum constituit, Iudæos sæpius pugna molestantem: Iudæi & hunc & Timotheum variásque hostium munitiones deuincunt, occisis plurimis

plurimis millibus, quinque etiam equi-
tibus de cœlo apparentibus, qui Iudæis
in auxilium venerant.

MAchabæus autem, & qui cum eo 1
erant, Dño se protegente, tēplum A
quidem,& ciuitatē recepit: * aras autē, 2
quas alienigenæ per plateas extruxe-
rant,itémque delubra demolitus est.* & 3
purgato tēplo, aliud altare fecerunt:&
de ignitis lapidibus igne cōcepto,sacri-
ficia obtulerunt post bienniū, & incen-
sum,& lucernas, & panes propositionis
posuerūt. * Quibus gestis,rogabāt Dñm 4
prostrati in terram, ne ampliùs talibus
malis inciderent : sed &,si quando pec-
cassent, vt ab ipso mitiùs corriperētur,
& non barbaris ac blasphemis homini-
bus traderentur. * Qua die autē templū 5
ab alienigenis pollutū fuerat, contigit
eadē die purificationem fieri, vigesima
quinta mensis,qui fuit Casleu. * Et cum 6
lætitia diebus octo egerūt in modū ta- B
bernaculorum, recordantes quòd ante
modicū temporis,diē solemnē taberna-
culorū in mōtibus,& in speluncis more
bestiarum egerāt.*Propter quod Thyr- 7
sos, & ramos virides, & palmas præfe-
rebāt ei, qui prosperauit mundari locū
suū. * Et decreuerunt cōmuni præcepto 8
& decreto, vniuersæ genti Iudæorum,
omnibus annis agere dies istos.*Et An- 9
tiochi, quidē, qui appellatus est Nobi-
lis, vitæ excessus ita se habuit. * Nunc 10
autē de Eupatore Antiochi impij filio,
quæ gesta sunt narrabimus, breuiantes
mala,quæ in bellis gesta sunt.*Hic enim 11
suscepto regno, cōstituit super negotia C
regni Lysiā quendā, Phœnicis,& Syriæ
militiæ principem.* Nā Ptolemæus,qui 12
dicebatur Macer, iusti tenax erga Iu-
dæos esse cōstituit, & præcipuè propter
iniquitatē, quæ facta erat in eos, & pa-
cificè agere cū eis.* Sed ob hoc accusa- 13
tus ab amicis apud Eupatorem, cū fre-
quenter proditor audiret, eo quòd Cy-
prū creditā sibi à Philometore deseruis-
set, & ad Antiochū Nobilem translatus
etiam ab eo recessisset,veneno vitā fini-
uit.*Gorgias autem,cùm esset dux loco- 14
rum, assumptis aduenis frequenter Iu-
dæos debellabat.* Iudæi verò,qui tene- 15
bant opportunas munitiones fugatos
ab Ierosolymis suscipiebant, & bellare
tentabant.* Hi vero qui erant cum Ma- 16
chabæo, per orationes Dñm rogantes D
vt esset sibi adiutor, impetū fecerunt in
munitiones Idumæorū: *multaq; vi in- 17
sistentes,loca obtinuerunt, occurrentes
interemerunt,& omnes simul nō minùs
viginti millibus trucidauerunt. * Quidā 18
autem, cùm confugissent in duas turres
valde munitas, omnem apparatum ad
repugnandū habentes. * Machabæus ad 19
eorū expugnationē, relicto Simone, &
Iosepho,itemq; Zachæo, eísq; qui cum
ipsis erant satis multis,ipse ad eas, quæ
ampliùs perurgebant,pugnas conuersus
20 est.*Hi verò qui cum Simone erāt,cupi-
ditate ducti, à quibusdā qui in turribus
E erāt, suasi sunt pecunia : & septuaginta
millibus didrachmis acceptis, dimise-
21 runt quosdā effugere.*Cùm autem Ma-
chabæo nuntiatum esset quod factū est,
principibus populi congregatis,accusa-
uit, quòd pecunia fratres vendidissent,
22 aduersariis eorum dimissis.* Hos igitur
proditores factos interfecit, & confe-
23 stim duas turres occupauit.*Armis autē
ac manibus omnia prosperè agendo in
duabus munitionib* plus quàm viginti
24 millia peremit.*Ac Timothæ*,qui prius
à Iudæis fuerat superatus, conuocato
exercitu peregrinæ multitudinis,& cō-
gregato equitatu Asiano, aduenit quasi
25 armis Iudæā capturus.*Machabæus au-
tē & qui cū ipso erant,appropinquante
illo, deprecabantur Dñm, caput terra
aspergentes,lumbósque ciliciis præcin-
26 cti, * ad altaris crepidinem prouoluti,
vt sibi propitius,inimicis autem eorum
esset inimicus,& aduersariis aduersare-
27 tur ; sicut lex dicit.* Et ita post oratio-
F nem,sumptis armis, longiùs de ciuitate
procedentes,& proximi hostibus effecti
28 resederunt. * Primò autem solis ortu
vtriq;commiserunt;isti quidem victoriç
& prosperitatis sponsorem cum virtu-
te Dñi habentes : illi autem ducem
29 belli animum habebāt.*Sed, cùm vehe-
mens pugna esset, apparuerunt aduer-
sariis de cœlo viri quinq; in equis,fre-
nis aureis decori, ducatum Iudæis præ-
30 stantes : * ex quibus duo Machabæum
mediū habentes,armis suis circūseptum
incolumen cōseruabant: in aduersarios
autem tela & fulmina iaciebant,ex quo
& cæcitate confusi,& repleti perturba-
31 tione cadebant. * Interfecti sunt autem
viginti millia quingenti,& equites sex-
32 centi. * Timotheus verò cōfugit in Ga-
zarā præsidium munitum, cui præerat
33 Chæreas.*Machabęus autem,& qui cum
G eo erant,lætātes obsederunt præsidium
34 diebus quatuor.* At hi,qui intus erant,
loci firmitate confisi, supra modū ma-
ledicebāt, & sermones nefandos iacta-
35 bant. * Sed cùm dies quinta illucesce-
ret, viginti iuuenes ex his qui cum Ma-
chabæo erant, accensi animis propter
blasphemiā,viriliter accesserunt ad mu-
rum,& feroci animo incedentes ascen-
36 debant: * sed & alij similiter ascenden-
tes, turres portásq; succendere aggressi
sunt, atq; ipsos maledicos viuos cōcre-
37 mare. * Per continuum autem biduum
pręsidio vastato,Timotheum occultantē
se, in quodā repertum loco peremerūt:
& fratrem illius Chæreā & Apollopha-
38 nem occiderunt.*Quibus gestis in hym-
nis & confessionibus benedicebant Do-
minum

minum, qui magna fecit in Israël, &
victoriam dedit illis.

CAP. XI.

Iudas Machabeus ferocis Lysiæ maximum prostrauit exercitum, fretus auxilio missi cælitus equitis: quod animaduertens Lysias pacem inter Iudæos & regem componit: referuntur epistolæ Lysiæ, Antiochi, ac Romanorum ad Iudæos & Antiochi ad Lysiam pro Iudæis.

SEd paruo post tempore, Lysias pro- 1
curator regis, & propinquus, ac ne- A
gotiorũ præpositus, grauiter ferens de
his quæ acciderant,* congregatis octo- 2
ginta millibus, & equitatu vniuerso, ve-
niebat aduersus Iudæos, existimans se
ciuitatem quidem captã Gentibus habi-
taculũ facturũ, * tẽplũ verò in pecuniæ 3
quæstũ, sicut cætera delubra Gentium,
habiturum: & per singulos annos venale
sacerdotium:* nusquam recogitans Dei 4
potestatẽ, sed mente effrænatus, in mul-
titudine peditum, & in millibus equi-
tum, & in octoginta elephantis confi-
debat.* Ingressus autem Iudæam, & ap- 5
propiãs Bethsuræ, quæ erat in angusto
loco, ab Ierosolyma interuallo quinq; B
stadiorũ, illud præsidium expugnabat.* 6
Vt autẽ Machabæus, & qui cũ eo erant,
cognouerunt expugnari præsidia, cum
fletu & lacrymis rogabant Dñm, & om-
nis turba simul, vt bonũ angelũ mitte-
ret ad salutẽ Israël.* Et ipse primus Ma- 7
chabęus, sumptis armis cæteros adhor-
tatus est simul secũ periculum subire, &
ferre auxiliũ fratribus suis. *Cũq; pari- 8
ter prõpto animo procederent, Ieroso-
lymis apparuit præcedens eos eques in
veste cãdida armis aureis hastã vibrãs.
* Tunc oẽs simul benedixerunt miseri- 9
cordem Dñm, & conualuerunt animis:
nõ solũ homines, sed & bestias ferocissi-
mas, & muros ferreos parati penetra-
re.* Ibant igitur prõpti, de cœlo haben- 10
tes adiutorem, & miserantem super eos C
Dñm.*Leonũ autẽ more impetu irruen- 11
tes in hostes, prostrauerũt ex eis vnde-
cim millia peditũ, & equitũ mille sex-
centos:* vniuersos autem in fugã verte- 12
runt: plures autẽ ex eis vulnerati nudi
euaserũt. Sed & ipse Lysias turpiter fu-
giens euasit.* Et quia nõ insẽsatus erat, 13
secũ ipse reputans, factam erga se dimi-
nutionẽ, & intelligens inuictos esse He-
bræos omnipotẽtis Dei auxilio innitẽ-
tes, misit ad eos:*promisitq; se cõsensu- 14
rũ omnibus quæ iusta sunt, & regẽ con-
pulsurum amicũ fieri.*Annuit autẽ Ma- 15
chabæus precibus Lysiæ in omnibus vti-
litati cõsulẽs: & quæcumq; Machabæus
scripsit Lysiæ de Iudæis, ea rex cõcessit.
* Nam erant scriptæ Iudæis epistolæ à 16
Lysia quidẽ hunc modum continentes:
LYSIAS populo Iudæorum salu-
tem.*Ioannes & Absalon, qui missi fue- 17
D rant à vobis, tradentes scriptas, postula-
bant vt ea, quæ per illos significabãtur,
18 implerem,*Quæcũmque igitur regi po-
tuerunt perferri, exposui: & quæ res
19 permittebat, concessi. * Si igitur in ne-
gotiis fidẽ conseruaueritis, & deinceps
20 bonorum vobis causa esse tentabo.* De
cæteris autem per singula verbo man-
daui, & istis, & his qui à me missi sunt,
21 colloqui vobiscum.* Bene valete. Anno
E centesimo quadragesimo octauo men-
sis Dioscori, die vigesima & quarta.
22 *Regis autem epistola ista continebat
REX Antiochus Lysiæ fratri salutem.
23 *Patre nostro inter deos translato, nos
volentes eos, qui sunt in regno nostro
sine tumultu agere, & rebus suis adhi-
24 bere diligentiã,* audiuimus Iudæos nõ
consensisse patri meo vt transferrentur
ad ritum Græcorum, sed tenere velle
suum institutũ, ac propterea postulare à
25 nobis cõcedi sibi legitima sua.* Volẽtes
igitur hãc quoq; gentẽ quietã esse, sta-
tuentes iudicauimus, tẽplum restitui il-
lis, vt agerent secundùm suorũ maiorũ
26 consuetudinem.* Bene igitur feceris, si
miseris ad eos, & dexteram dederis: vt
cognita nostra voluntate, bono animo
sint, & vtilitatibus propriis deseruiant.
27 * Ad Iudæos verò regis epistola talis
F erat.
REX Antiochus senatui Iudæorum,
28 & cæteris Iudæis salutem. * Si valetis,
sic estis vt volumus: sed & ipsi bene va-
29 lemus.*Adiit nos Menelaus, dicẽs velle
vos descendere ad vestros, qui sunt
30 apud nos.*His igitur, qui cõmeant vsq;
ad diem trigesimum mensis Xanthici,
31 damus dextras securitatis, * vt Iudæi
vtantur cibis & legibus suis, sicut &
priùs: & nemo eorum vllo modo mole-
stiam patiatur de his quæ per ignoran-
32 tiam gesta sunt.* Misimus autem & Me-
33 nelaum, qui vos alloquatur. * Valete
Anno centesimo quadragesimo octauo,
Xanthici mensis quintadecima die.
34 * Miserunt autem etiam Romani epi-
stolam, ita se habentem.
QVINTVS Memmius, & Titus Mani-
lius, legati Romanorum, populo Iudæo-
35 rum salutẽ. * De his, quæ Lysias cogna-
G tus regis concessit vobis, & nos cõcessi-
36 mus.* De quibus autẽ ad regẽ iudicauit
referẽdum, confestim aliquem mittite,
diligentiùs inter vos conferentes, vt de-
cernamus, sicut cõgruit vobis: nos enim
37 Antiochiã accedimus.*Ideóque festina-
te rescribere, vt nos quoque sciamus
38 cuius estis voluntatis.*Bene valete. An-
no centesimo quadragesimo octauo,
quintadecima die mensis Xanthici.

CAP. XII.

Iudas ac duces ipsius diuino freti auxilio pugnant feliciter aduersus Ioppitas, Iamnitas, Arabes, Caspim & Ephrom ciuitates:

*ciuitates: item aduersus Timotheū habē-
tem ingentem exercitum, aduersus præ-
sidium Carniō, & Gorgiam: occisis autem
quibusdam Iudæis, qui de donariis ido-
lorum sustulerant, Iudas curat pro ip-
sorum peccatis offerri sacrificium.*

HIs factis pactionibus, Lysias perge- 1
bat ad regē Iudæi autem agricultu- A
ræ operam dabāt. *Sed hi qui resederāt, 2
Timotheus, & Apollonius Gēnæi filius,
sed & Hieronymus, & Demophon super
hos, & Nicanor Cypriarches, non sine-
bant eos in silentio agere, & quietē. * 3
Ioppitæ verò tale quoddam flagitium
perpetrarūt: rogauerunt Iudæos, cū qui-
bus habitabant, ascendere scaphas, quas
parauerant, cum vxoribus & filiis, quasi
nullis inimicitiis inter eos subiacenti-
bus. *Secundum cōmune itaque decretū 4
ciuitatis, & ipsis acquiescētibus, pacisq;
causa nihil suspectū habentibus: cùm in
altū processissent, submerserunt non mi-
nùs ducentos. *Quam credulitatē Iudas 5
in suæ gentis homines factā vt cogno-
uit, præcepit viris, qui erant cum ipso: &
inuocato iusto iudice Deo, *venit ad- 6
uersus interfectores fratrum: & portum
quidem noctu succēdit, scaphas exussit,
eos autē, qui ab igne refugerant, gladio
peremit. *Et cum hęc ita egisset, discessit 7
quasi iterū reuersurus, & vniuersos Iop- B
pitas eradicaturus. *Sed cū cognouisset 8
& eos, qui erant Iāniæ, velle pari modo
facere habitantibus secum Iudæis, *Iā- 9
nitis quoque nocte superuenit, & portū
cum nauibus succēdit: ita vt lumē ignis
appareret Ierosolymis à stadiis ducen-
tis quadraginta. *Inde cum iā abiissent 10
nouem stadiis, & iter facerent ad Timo-
theū, cōmiserunt cum eo Arabes, quinq;
millia viri, & equites quingēti. *Cūmq; 11
pugna valida fieret, & auxilio Dei pro-
sperè cessisset, residui Arabes victi, pete-
bant à Iuda dextrā sibi dari, promitten-
tes se pascua daturos, & in ceteris pro-
futuros. *Iudas autē, arbitratus verè in 12
multis eos vtiles, promisit pacem dex-
trisq; acceptis, discessere ad tabernacu-
la sua. *Aggressus est autem & ciuitatē 13
quandā firmā, pontibus murisq; circum-
septā, quæ à turbis habitabatur Gentiū C
promiscuarum, cui nomen Gasphin. *Hi 14
verò qui intus erant, confidentes in sta-
bilitate murorū, & apparatu alimonia-
rū, remissiùs agebant, maledictis laces-
sentes Iudā, & blasphemantes, ac loquē-
tes quæ fas non est. *Machabæus autem 15
inuocato magno mundi Principe, qui
Ios. 6. sine arietibus & machinis || temporibus
c. 20. Iesu præcipitauit Iericho, irruit feroci-
ter muris. * & capta ciuitate per Dñi 16
voluntatem innumerabiles cædes fecit,
ita vt adiacens stagnū stadiorū duorum
latitudinis, sanguine interfectorū flue-
re videretur. *Inde discesserunt stadia 17
septingenta quinquaginta, & venerunt
in Characa ad eos qui dicuntur Tubia-
18 næos Iudæos: *& Timotheū quidē in illis
locis non cōprehenderunt: nulloq; ne-
gotio perfecto regressus est: relicto in
19 quodā loco firmissimo præsidio. *Dosi-
theus autē & Sosipater, qui erant duces
cū Machabæo, peremerunt à Timotheo
relictos in præsidio, decem millia viros
20 *At Machabæus, ordinatis circum se sex
millibus, & cōstitutis per cohortes, ad-
uersus Timotheum processit, habentem
secum centū viginti millia peditū, equi-
21 tūmque duo millia quingentos. *Cogni-
D to autē Iudæ aduentu, Timotheus præ-
misit mulieres, & filios, & reliquū appa-
ratū, in præsidiū quod Carnion dicitur:
erat enim inexpugnabile, & accessu dif-
22 ficile propter locorū angustias. *Cūmq;
cohors Iudæ prima apparuisset, timor
hostibus incussus est, ex præsentia Dei,
qui vniuersa conspicit, & in fugam versi
sunt alius ab alio, ita vt magis à suis
deiicerentur, & gladiorum suorū ictibus
23 debilitarentur. *Iudas autē vehementer
instabat puniens prophanos, & prostra-
24 uit ex eis triginta millia virorum. *Ipse
verò Timotheus incidit in partes Do-
sithei & Sosipatris: & multis precibus
postulabat vt viuus dimitteretur, eo
quòd multorū ex Iudæis parentes ha-
beret, ac fratres, quos morte eius deci-
25 pi eueniret. *Et cum fidē dedisset resti-
turū se eos secundùm constitutū, illæsū
26 eū dimiserunt propter fratrum salutē. *
E Iudas autē egressus est ad Carnion, in-
27 terfectis viginti quinque millibus. *Post
horum fugā, & necē, mouit exercitū ad
Ephrō ciuitatē munitā, in qua multitu-
do diuersarū gentiū habitabat: & robu-
sti iuuenes pro muris cōsistētes fortiter
repugnabāt: in hac autē machinę multę
28 & telorū erat apparatus. *Sed cum om-
nipotentē inuocassent, qui potestate sua
vires hostiū confringit, ceperūt ciuita-
tē: & ex eis qui intus erāt vigintiquinq;
29 millia prostrauerunt. *Inde ad ciuitatē
Scytharum abierunt, quæ ab Ierosoly-
30 mis sexcentis stadiis aberat. *Cōtestan-
tibus autem his, qui apud Scythopoli-
tas erant, Iudæis, quòd benignè ab eis
haberentur, etiam temporibus infelici-
31 tatis, quòd modestè secum egerint: *
F gratias agentes eis, & exhortati etiā de
cætero erga genus suum benignos esse,
venerunt Ierosolymam die solemni se-
32 ptimanarum instante. *Et post Penteco-
sten abierunt contra Gorgiam præposi-
33 tum Idumææ. *Exiuit autem cum pedi-
tibus tribus millibus, & equitibus qua-
34 dringentis. *Quibus congressis, contigit
35 paucos ruere Iudæorū. *Dositheus verò
quidam de Bacenoris eques vir fortis,
Gorgiam tenebat: & cùm vellet illū ca-
pere viuum, eques quidā de Thracibus

irruit in eum,humerúmque eius ampu-
tauit : atq; ita Gorgias effugit in Mare-
sa.* At illis,qui cum Esdrin erant , diu- 36
tiùs pugnantibus & fatigatis, inuocauit
Iudas Dñm adiutorẽ & ducẽ belli fieri:
*Incipiẽs voce patria,& cũ hymnis cla- 37
morẽ extollens, fugã Gorgiæ militibus
incussit.*Iudas autem collecto exercitu 38
venit in ciuitatem Odollam :,&,cùm se-
ptima dies superueniret, secundùm cõ-
suetudinem purificati , in eodem loco,
sabbatũ egerunt. * Et sequenti die venit 39
cũ suis Iudas, vt corpora prostratorum
tolleret,& cũ parentibus poneret in se-
pulchris paternis. * Inuenerunt autem 40
sub tunicis interfectorum de donariis
||Deu. idolorum,quæ apud Iãniã fuerunt , || à
7.d.25 quibus lex prohibet Iudæos : omnibus
ergo manifestũ factũ est; ob hanc causã
eos corruisse.*Omnes itaque benedixe- 41
rũt iustũ iudiciũ Dñi,qui occulta fece-
rat manifesta.*Atque ita ad preces con- 42
uersi,rogauerunt, vt id quod factũ erat,
delictum obliuioni traderetur. At verò
fortissimus Iudas hortabatur populum
cõseruare se sine peccato,sub oculis vi-
dentes quæ facta sunt pro peccatis eorũ
qui prostrati sunt. * Et facta collatione, 43
duodecim millia drachmas argẽti misit
Ierosolymam offerri pro peccatis mor-
tuorum sacrificium,bene & religiosè de
resurrectione cogitans.(*nisi.n.eos,qui 44
ceciderãt,resurrecturos speraret, super-
fluũ videretur & vanũ orare pro mor-
tuis)*& quia considerabat quòd hi, qui
cũ pietate dormitionẽ acceperant,opti-
mã haberent repositã gratiam. * Sancta 45
ergo & salubris est cogitatio pro de-
functis exorare, vt à peccatis soluãtur.

CAP. XIII.

Menelaus Iudaus transfuga iussu Antiochi extremo afficitur supplicio: Antiochus verò maximum ducens in Iudaos exercitum, semel ac iterum victus, & repulsus , multisque millibus ex suis occisis, & Philippo rebellante , supplex pacem cum Iudais firmat iuramento, oblato in templo sacrificio, Iudáque in principem Ptolemaidis constituto.

ANno cẽtesimo quadragesimo nono, 1
cognouit Iudas Antiochũ Eupatorẽ A
venire cũ multitudine aduersus Iudæã,
*& cum eo Lysiã procuratorem & præ- 2
positũ negotiorum , secũ habentẽ pedi-
tum centũ decẽ millia,& equitũ quinq;
millia,& elephãtos viginti duos,currus
cũ falcibus trecentos.* Cõmiscuit autẽ 3
se illis & Menelaus:& cum multa falla-
cia depracabatur Antiochum , non pro
patriæ salute,sed sperans se constitui in
principatum.*Sed Rex regum suscitauit 4
animos Antiochi in peccatorẽ:& sugge-
rente Lysia hunc esse causam omnium B
malorum , iussit (vt eis est consuetudo)
apprehẽsum in eodẽ loco necari. * Erat 5
autẽ in eodẽ loco turris quinquaginta
cubitorum,aggestũ vndiq; habens cine-
ris : hæc prospectũ habebat in præceps.
6 *Inde in cinerẽ deiici iussit sacrilegum,
omnibus eum propellentibus ad inte-
7 ritũ.* Et tali lege præuaricatorem legis
cõtigit mori,nec terræ dari Menelaum.
8 *Et quidẽ satis iustè : nã quia multa er-
C ga arã Dei delicta cõmisit,cuius ignis &
cinis erat sanctus; ipse in cineris morte
9 damnatus est.*Sed rex mente effrenatus
veniebat , nequiorem se patre suo Iu-
10 dæis ostẽsurus.* Quibus Iudas cognitis,
præcepit populo vt die ac nocte Dñm
inuocarent , quò , sicut semper,& nunc
11 adiuuaret eos : * quippe qui lege,& pa-
tria , sanctóq; tẽplo priuari vererentur
ac populum, qui nuper paululum respi-
rasset , ne fineret blasphemis rursus na-
12 tionibus subdi.* Omnibus itaque simul
D id facientibus, & petentibus à Dño mi-
sericordiã,cum fletu & ieiuniis, per tri-
duũ continuum prostratis , hortatus est
13 eos Iudas vt se præpararent. * Ipse verò
cum senioribus cogitauit,priùs quã rex
admoueret exercitũ ad Iudæã , & obti-
neret ciuitatẽ,exire, & Dñi iudicio cõ-
14 mittere exitum rei.* Dans itaq; potesta-
E tẽ omniũ Deo mũdi creatori,& exhor-
tatus suos vt fortiter dimicarẽt, & vsq;
ad mortẽ pro legibus, templo, ciuitate,
patria, & ciuibus starent, circa Modin
15 exercitum cõstituit.* Et dato signo suis
Dei victoriæ, iuuenibus fortissimis ele-
ctis, nocte aggressus aulã regiam in ca-
stris interfecit viros quatuor millia , &
maximum elephantorum cum his qui
16 superpositi fuerant: * summóq; metu ac
perturbatione hostiũ castra replentes,
17 rebus prosperè gestis , abierunt. * Hoc
autem factum est die illucescente,adiu-
18 uante eum Dñi protectione. * Sed rex,
accepto gustu audaciæ Iudæorum, arte
19 difficultatẽ locorum tentabat:*& Beth-
F suræ,quæ erat Iudæorũ præsidium mu-
nitum,castra admouebat:sed fugabatur,
20 impingebat, minorabatur. * His autem,
qui intus erant, Iudas necessaria mitte-
21 bat. *Enuntiauit autem mysteria hosti-
bus Rhodocus quidã de Iudaico exer-
citu,qui requisitus comprehensus est, &
22 conclusus.* Iterũ rex sermonem habuit
ad eos qui erant in Bethsuris: dextram
23 dedit:accepit : abiit,*cõmisit cum Iuda:
superatus est.Vt autem cognouit rebel-
G lasse Phillippum Antiochię,qui relictus
erat super negotia,mente consternatus,
Iudæos deprecans,subditúsque eis,iurat
de omnibus quibus iustum visum est: &
recõciliatus obtulit sacrificiũ, honora-
24 uit tẽplum, & munera posuit.* Macha-
bæum amplexatus est,& fecit eũ à Pto-
lemaide vsque ad Gerrenos ducem &
25 principem.* Vt autẽ venit Ptolemaidã,
grauiter ferebãt Ptolemenses amicitiæ
conuen

conuentionẽ, indignantes ne fortè fœ-
dus irrumperent. *Tunc ascendit Lysias 26
tribunal,& exposuit rationẽ, & populũ
sedauit:regressúsque est Antiochiam: &
hoc modo regis profectio & reditus
processit.

CAP. XIV.

Suggerente Alcimo qui summo destiturus erat sacerdotio, Nicanor in Iudæos missus à rege Demetrio, auditis Iudæ præclaris facinoribus, amicitiam cum eo contrahit: quam postmodũ rege cogente soluens, dum Iudã nequit cõprehendere, templi minatur euersionem, & senem Raziã Iudæum magnanimum apprehẽdere conatur: qui dum ab hostibus iam se capiendum videret, elegit potiùs constantissimo animo sibi mortem inferre quàm indigna pati ab hostibus, in quos propriis manibus sua intestina proiecit.

SEd post triennij tempus, cognouit 1
Iudas,& qui cum eo erant, Demetriũ A
Seleuci, cum multitudine valida,& naui-
bus, per portum Tripolis ascendisse ad
loca opportuna, * & tenuisse regiones 2
aduersus Antiochũ,& ducem eius Lysiã.
* Alcimus autẽ quidam, qui summus sa- 3
cerdos fuerat, sed voluntariè coinqui-
natus est temporibus cõmistionis: cõsi-
derans nullo modo sibi esse salutem, ne-
que accessum ad altare, *venit ad regem 4
Demetrium, centesimo quinquagesimo
anno, offerens ei coronã aureã,& pal-
mam, super hæc & thallos, qui templi
esse videbantur. *Et ipsa quidem die si-
luit. *Tempus autẽ opportunum demẽ- 5
tiæ suæ nactus, conuocatus à Demetrio
ad consilium, & interrogatus quibus
rebus & consiliis Iudæi niterentur: *re- 6
spõdit: Ipsi qui dicuntur Assidæi, Iudæo-
rum, quibus præest Iudas Machabæus,
bella nutriunt, & seditiones mouent,
nec patiuntur regnũ esse quietum: *nam 7
& ego defraudatus parentũ gloria (di-
co autem summo sacerdotio) huc veni:
*primò quidem vtilitatibus regis fidem 8
seruãs, secũdò autem etiam ciuibus cõ- B
sulens: nam illorũ prauitate vniuersum
genus nostrũ non minimè vexatur. *Sed 9
oro his singulis, ô rex, cognitis, & re-
gioni,& generi, secundũ humanitatẽ tuã
peruulgatam omnibus, prospice: *nam, 10
quandiu superest Iudas, impossibile est
pacem esse negotiis. *Talibus autem ad 11
hoc dictis,& ceteri amici, hostiliter se
habentes aduersus Iudã, inflãmauerunt
Demetriũ. * Qui statim Nicanorẽ præ- 12
positũ elephãtorum ducem misit in Iu-
dæam: *datis mandatis, vt ipsum quidem 13
Iudam caperet: eos verò, qui cum illo
erãt, dispergeret,& constitueret Alcimũ
maximi templi summũ sacerdotẽ. *Tũc 14
gentes, quæ de Iudæa fugerãt Iudã gre-
gatim se Nicanori miscebant, miserias,
& clades Iudæorum, prosperitates rerũ
suarũ existimãtes. * Audito itaq; Iudæi 15
C Nicanoris aduentu, & conuentu natio-
num, conspersi terra rogabant eum, qui
populũ suum cõstituit, vt in æternũ cu-
stodiret, quique suam portionem signis
16 euidentibus protegit. *Imperãte autem
duce, statim inde mouerunt, conuene-
17 rũntq; ad castellũ Dessau. *Simon verò
frater Iudæ cõmiserat cũ Nicanore: sed
conterritus est repentino aduentu ad-
18 uersariorum. * Nicanor tamen audiens
virtutem comitũ Iudæ,& animi magni-
tudinem, quã pro patriæ certaminibus
habebant, sanguine iudicium facere me-
19 tuebat. *Quam ob rem præmisit Posido-
niũ,& Theodotiũ,& Matthiã, vt darent
20 dextras atque acciperent. * Et cùm diu
de his cõsilium ageretur,& ipse dux ad
multitudinem retulisset, omnium vna
21 fuit sentẽtia amicitiis annuere. *Itaque
diem cõstituerunt, qua secretò inter se
agerent: & singulis sellæ prolatæ sunt
22 & positæ: *Præcepit autem Iudas arma-
tos esse locis opportunis, ne fortè ab
hostibus repẽtè mali aliquid oriretur:
23 & congruũ colloquiũ fecerunt. *Mora-
D batur autẽ Nicanor Ierosolymis, nihil-
que iniquè agebat, gregésque turbarũ,
24 quæ congregatæ fuerant, dimisit. *Ha-
bebat autem Iudam semper charum ex
25 animo, & erat viro inclinatus. * Roga-
uitq; eũ ducere vxorẽ, filiósq; procrea-
re. Nuptias facit: quietè egit, communi-
26 térq; viuebãt. *Alcimus autẽ, vidẽs cha-
ritatẽ illorũ adinuicẽ,& conuentiones,
venit ad Demetriũ, & dicebat Nicano-
rem rebus alienis assentire, Iudámque
regni Insidiatorẽ successorem sibi desti-
27 nasse. *Itaque rex exasperatus,& pessimis
huius criminationibus irritatus, scrip-
sit Nicanori, dicens, grauiter quidem
se ferre de amicitiæ cõuentione, iubere
tamen Machabæũ citiùs vinctum mitte-
28 re Antiochiam. *Quibus cognitis, Nica-
nor consternabatur, & grauiter ferebat
si ea, quæ cõuenerãt, irrita faceret nihil
29 læsus à viro: *sed quia regi resistere non
poterat, opportunitatẽ obseruabat, qua
30 præceptum perficeret. *At Machabæus,
vidẽs secum austerius agere Nicanorẽ,
& consuetũ occursũ ferocius exhibẽtẽ,
intelligẽs non ex bono esse austeritatẽ
E istã, paucis suorũ congregatis, occulta-
31 uit se à Nicanore. *Quod cum ille co-
gnouit fortiter se à viro præuentũ, ve-
nit ad maximum & sanctissimũ templũ:
& sacerdotibus solitas hostias offeren-
32 tibus, iussit sibi tradi virum: *quibus cũ
iuramento dicentibus nescire se vbi es-
set qui quærebatur, extendens manum
33 ad templum, *iurauit, dicens: Nisi Iudam
mihi vinctũ tradideritis, istud Dei fanũ
in planitiẽ deducã,& altare effodiam,&
templum hoc Libero patri cõsecrabo.
34 * Et his dictis abiit. Sacerdotes autem
protendentes manus in cælũ, inuocabãt

eū,qui semper propugnator esset gentis
ipsorū, hæc dicentes : *Tu Dñe vniuer- 35
sorū, qui nullius indiges, voluisti tem- F
plū habitationis tuæ fieri in nobis. *Et 36
nunc sancte sanctorum omniū Dñe,cō-
serua in æternū impollutā domū istam,
quæ nuper mundata est. *Razias autem 37
quidā de senioribus ab Ierosolymis de-
latus est Nicanori,vir amator ciuitatis,
& bene audiens : qui pro affectu pater
Iudæorū appellabatur.*Hic multis tem- 38
poribus continētiæ propositum tenuit
in Iudaismo,corpúsq; & animā tradere
cōtentus pro perseuerātia.*Volens autē 39
Nicanor manifestare odium , quod ha-
bebat in Iudæos, misit milites quingen-
tos,vt eum comprehenderent.*Putabat 40
n. si illum decepisset, se cladem Iudæis
maximā illaturum. *Turbis autē irrue- 41
re in domum eius,& ianuā disrumpere,
atque ignē admouere cupientibus,cùm
iam comprehēderetur , gladio se petiit: 42
*eligens nobiliter mori potiùs,quā sub- G
ditus fieri peccatoribus , & cōtra nata-
les suos indignis iniuriis agi. *Sed cùm 43
per festinationem non certo ictu plagā
dedisset , & turbæ intra ostia irrumpe-
rēt,recurrens audacter ad murum,præ-
cipitauit semetipsum viriliter in tur-
bas : *quibus velociter locum dantibus 44
casui eius,venit per mediam ceruicem:
*& cùm adhuc spiraret accēsus animo, 45
surrexit:& cum sanguis eius magno flu-
xu deflueret , & grauissimis vulneribus
esset saucius , cursu turbam pertransiit:
* & stans supra quamdam petram præ- 46
ruptā,& iam exanguis effectus comple-
xus intestina sua vtrisq; manibus pro-
iecit super turbas , inuocans domina-
torem vitæ ac spiritus,vt hæc illi iterū
redderet: atque ita vita defunctus est.

CAP. XV.

Iudas suos contra Nicanorem Dei potentiam contemnentem roborat , tum exhortatione,tum nocturnæ apparitionis manifestatione de viso Ieremiæ pro populo Israël orante: qui in Deum spem habentes ingentem prosternunt exercitum, amputatis capite & manu Nicanoris,quæ Ierosolymis in memoriam diuinæ protectionis suspensa sunt,lingua eius blasphema auibus particulatim tradita,eóque die in annuam solemnitatem instituto.

1. Mach 7. d. 26.

NIcanor autē,vt cōperit Iudā esse in 1
locis Samariæ, cogitauit cū omni A
impetu die sabbati committere bellum.
* Iudæis verò,qui illū per necessitatem 2
sequebātur, dicentibus:Ne ita ferociter
& barbarè feceris , sed honorem tribue
dei sanctificationis,& honora eum,qui
vniuersa cōspicit: *ille infelix interro-
gauit,si est potēs in cælo,qui imperauit 3
agi diē sabbatorum. *Et respondentibus
illis. Est Dñs viuus ipse in cælo potens, 4
5 qui iussit agi septimā diem. *At ille ait:
Et ego potens sum super terrā, qui im-
pero sumi arma,& negotia regis imple-
ri.Tamen nō obtinuit vt consiliū perfi-
6 ceret.*Et Nicanor quidem cum summa
superbia erectus,cogitauerat commune
7 trophæū statuere de Iuda. *Machabæus
autem semper cōfidebat cum omni spe
8 auxiliū sibi à Deo affuturum : & horta-
B batur suos ne formidarent ad aduētum
nationū , sed in mēte haberent adiuto-
ria sibi facta de cælo, & nunc sperarent
ab Omnipotēte sibi affuturā victoriam.
9 * Et allocutus eos de lege & prophetis,
admonens etiam certamina, quæ fece-
rant priùs , promptiores constituit eos:
10 *& ita animis eorum erectis,simul ostē-
debat Gentium fallaciam , & iuramen-
11 torum præuaricationem. *Singulos au-
tem illorum armauit,non clypei & ha-
stæ munitione , sed sermonibus opti-
12 mis , & exhortationibus , exposito di-
gno fide de somnio,per quod vniuersos
lætificauit.* Erat autē huiuscemodi vi-
sus : Oniā,qui fuerat summus sacerdos,
virum bonum &benignum,verecundum
visu, modestum moribus,& eloquio de-
corū,& qui à puero in virtutibus exer-
citatus sit manus protendentem , orare
13 pro omni populo Iudæorum.*Post hoc
C apparuisse & alium virum ætate & glo-
ria mirabilem , & magni decoris habī-
14 tudine circa illum. *Respondentem ve-
rò Onian dixisse:Hic est fratrum amor,
& populi Israël: hic est qui multū orat
pro populo, & vniuersa sancta ciuitate,
15 Ieremias propheta Dei. *Extendisse au-
tem Ieremiam dextram,& dedisse Iudæ
16 gladium aureum,dicentem:*Accipe san-
ctum gladium munus à Deo,in quo de-
17 iicies aduersarios populi mei Israël. *
D Exhortati itaq; Iudæ sermonibus bonis
valde,de quibus extolli posset impetus,
& animi iuuenum cōfortari,statuerunt
dimicare & cōfligere fortiter, vt virtus
de negotiis iudicaret ; eò quòd ciuitas
18 sancta & templum periclitarentur.*Erat
enim pro vxoribus,& filiis,itemque pro
fratribus,&cognatis, minor solicitudo:
maximus verò & primus pro sanctitate
19 timor erat templi:*sed & eos qui in ci-
uitate erāt, non minima solicitudo ha-
20 bebat pro his qui congressuri erant.*Et
cum iam omnes sperarent iudiciū futu-
rum, hostésq; adessent , atque exercitus
esset ordinatus, bestiæ equitésq; oppor-
21 tuno in loco cōpositi,*considerans Ma-
chabæus aduentum multitudinis, & ap-
paratum varium armorum, & ferocita-
tem bestiarum,extendens manus in cæ-
lum , prodigia facientem Dñm inuoca-
uit , qui non secundùm armorum po-
tētiam , sed prout ipsi placet,dat dignis
22 victoriam. * Dixit autem inuocans hoc || *Sup.*
E modo : || Tu Dñe , qui misisti angelum *8.c.19.*
tuum

tuum sub Ezechia rege Iuda,& interfe-
cisti de castris Sennacherib centũ octo-
ginta quinq;millia:*& nunc dominator 23
cælorũ mitte angelum tuum bonũ ante
nos,in timore,& tremore magnitudinis
brachij tui, vt metuant qui cũ blasphe- 24
mia veniunt aduersus sanctum populum
tuum.Et hic quidẽ ita perorauit.*Nica- 25
nor autem,& qui cum ipso erant, cum
tubis & canticis admouebant. * Iudas 26
verò, & qui cum eo erãt,inuocato Deo
per orationes congressi sunt: * manu 27
quidem pugnantes, sed Dñm cordibus
orantes, prostrauerunt non minus tri-
gintaquinque millia,præsentia Dei ma-
gnificè delectati. * Cúmque cessassent, 28
& cum gaudio redirent, cognouerunt F
Nicanorem ruisse cum armis suis. * Fa- 29
cto itaque clamore, & perturbatione
excitata, patria voce, omnipotentem
Dñm benedicabant * Præcepit autem 30
Iudas, qui per omnia corpore & animo
mori pro ciuibus paratus erat, caput
Nicanoris,& manum cum humero ab-
scissam,Ierosolymã perferri. * Quò cùm 31
peruenisset, conuocatis contribulibus,
& sacerdotibus ad altare, accersiit &
eos qui in arce erant.Et*ostenso capite
32 Nicanoris, & manu nefaria, quã exten-
dens contra domum sanctam omnipo-
tentis Dei,magnificè gloriatus est.*Lin-
33 guam etiam impij Nicanoris præcisam
iussit particulatim auibus dari: manum
autem dementis contra templum sus-
34 pendi.*Omnes igitur cæli benedixerunt
Dñm, dicentes: Benedictus,qui locum
35 suum incontaminatum seruauit. * Sus-
G pendit autem Nicanoris caput in sum-
ma arce,vt euidens esset, & manifestum
36 signum auxilij Dei.*Itaque oẽs cõmuni
consilio decreuerunt nullo modo diem
37 istum absque celebritate præterire:*ha-
bere autem celebritatem tertia decima
die mensis Adar, quod dicitur voce Sy-
38 riaca, pridie Mardochæi diei. * Igitur
his erga Nicanorem gestis, & ex illis
temporibus ab Hebræis ciuitate posses-
sa,ego quoque in his faciam finem ser-
39 monis.*Et si quidem bene,& vt historia
competit, hoc & ipse velim: sin autem
minùs dignè, concedendum est mihi.
40 * Sicut enim vinum semper bibere, aut
semper aquam,contrarium est; alternis
autem vti,delectabile: ita legentibus, si
semper exactus sit sermo, non erit gra-
tus. Hic ergo erit consummatus.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM MATTHÆVM.

||Luc 3 g.31. ||Gen. 21.a.3 ||Gen. 25.d. 25 ||Gen. 29.c. 35. ||Gen.

4.d.22 ||1.Reg 16.a.1 2.Reg 12.f.

CAPVT PRIMVM.

A quibus maioribus Christus secundum carnem descenderit: Angelus instruit Ioseph de Maria sponsa sua conceptione, partúque futuro.

38.g. LIBER generationis Iesu
29. Christi filij || Dauid, filij A 1
1.Par. Abraham.
2.a.4. * || Abraham genuit Isaac. 2
Rut.4 || Isaac autem genuit Iacob.
d.18. || Iacob autem genuit Iudam, & fratres
1.Par. eius.
2.a.5. * Iudas autem genuit Phares, & Zaram 3
|| Nu. de Thamar.
7.b.12 || Phares autem genuit Esron.
|| Rut. Esron autem genuit Aram.
a.d.21 * Aram autem genuit Aminadab.
|| Rut. || Aminadab autem genuit Naasson. 4
Naasson autem genuit Salmon. 24.
5 * Salmõ autem genuit Booz de Rahab. ||3Reg 11.g.
Booz autem genuit Obed ex Ruth. 43.
Obed autem genuit Iesse. 3.Reg.
|| Iesse autem genuit Dauid regem. 14.g.
6 * || Dauid autem rex genuit Salomo- 31.
nem ex ea quæ fuit Vriæ. ||3.Reg
7 * || Salomon autem genuit Roboam. 15.b.8.
B || Roboam autem genuit Abiam. ||2.Pa.
|| Abias autem genuit Asa. 26d.23
8 * Asa autem genuit Iosaphat. 2.Pa.
Iosaphat autem genuit Ioram. 28.d.
Ioram autem genuit Oziam. 27.
9 * || Ozias autem genuit Ioatham. 2.par
|| Ioatham autem genuit Achaz. 32.g.
Achaz autem genuit Ezechiam. 33.
10 * || Ezechias autem genuit Manassen. 2.Par
|| Manasses autem genuit Amon. 33.d.
|| Amon autem genuit Iosiam. 20.

||1Par 33.d. * || Iosias autem genuit Iechoniam, & 11
fratres eius in transmigratione Ba-
25. bylonis.
2. Pa. * Et post transmigrationem Babylonis: 12
36.a. Iechonias genuit Salathiel.
12. Salathiel autem genuit Zorobabel.
* Zorobabel autem genuit Abiud. 13
Abiud autem genuit Eliacim.
Eliacim autem genuit Azor.
* Azor autem genuit Sadoc. 14
Sadoc autem genuit Achim.
Achim autem genuit Eliud.
* Eliud autem genuit Eleazar. 15
Eleazar autem genuit Mathan.
Mathan autem genuit Iacob. C
* Iacob autem genuit Ioseph virum 16
Mariæ, de qua natus est Iesus, qui vo-
catur Christus.
* Omnes itaque generationes ab Abra- 17
ham vsque ad Dauid, generationes qua-
tuordecim: & à Dauid vsque ad trans-
migrationem Babylonis, generationes
quatuordecim: & à transmigratione
Babylonis vsque ad Christum, genera-
tiones quatuordecim.
Luc.1. *Christi autem generatio sic erat: ||Cum 18
a.27. esset desponsata mater eius Maria Io-
seph, antequã conuenirent, inuenta est
in vtero habens de Spiritu sancto. *Io- 19
seph autẽ vir eius, cũ esset iustus, & nol-
let eã traducere, voluit occultè dimit-
tere eam. *Hæc autem eo cogitãte, ecce 20
Angelus Dñi apparuit in somnis ei, di- D
cens: Ioseph fili Dauid, noli timere ac-
cipere Mariã cõiugẽ tuã: quod enim in
ea natũ est, de Spiritu sancto est. *Pariet 21
autẽ filiũ: ||& vocabis nomẽ eius IESVM:
|| Luc. ipse enim saluum faciet populum suum
1.c.31. à peccatis eorum. *Hoc autẽ totum fa- 22
Act. ctum est, vt adimpleretur quod dictum
4.c.12 est à Dño per Prophetam dicentem: *|| 23
||Isa.7 Ecce virgo in vtero habebit, & pariet
c.14. filium & vocabunt nomen eius Emma-
nuel, quod est interpretatum Nobiscum
Deus. *Exurgens autẽ Ioseph à somno, 24
fecit sicut præcepit ei Angelus Dñi, &
accepit cõiugem suã. *Et non cognosce- 25
bat eam donec peperit filiũ suũ primo-
genitum: & vocauit nomen eius Iesum.

CAP. II.

Quomodo Magi cum muneribus ad Christum natum peruenerint: de Herodis in infantes sæuitia, & Christi in Ægyptum exilio, ipsiúsque reditu in terram Israël.

||Luc. CVm ergo nat9 esset Iesus in Bethle- 1
2.a.7. hem Iuda in diebus Herodis regis: A
ecce Magi ab oriente venerunt Ieroso-
lymam, *dicentes: Vbi est qui natus est 2
rex Iudæorum? vidimus enim stellam
eius in oriente, & venimus adorare eũ.
*Audiens autem Herodes rex, turbatus 3
est, & omnis Ierosolyma cum illo. *Et 4
congregans oẽs principes sacerdotum,
& Scribas populi, sciscitabatur ab eis
5 vbi Christus nasceretur. *At illi dixe-
runt ei: In Bethlehẽ Iudæ: Sic.n. scriptũ
6 est per Prophetam: *||Et tu Bethlehem Mich.
terra Iuda, nequaquã minima es in prin- 5.a.2.
cipibus Iuda: ex te enim exiet dux, qui Ioan.
regat populum meum Israel. *Tunc He- 7.f.42
7 rodes clam vocatis Magis diligenter di-
dicit ab eis tempus stellæ, quæ apparuit
8 eis: *& mittens illos in Bethlehem, di-
B xit: Ite, & interrogate diligenter de pue-
ro: & cùm inueneritis, renuntiate mihi,
vt & ego veniens adorem eum. *Qui
9 cùm audissent regem, abierunt, & ecce
stella, quam viderant in oriẽte, antece-
debat eos, vsque dum veniens staret su-
10 prà vbi erat puer. *Videntes autẽ stellã
11 gauisi sunt gaudio magno valdè. *Et
intrantes domũ, inuenerunt puerum cũ
Maria matre eius, & procidentes ado- Ps.71.
rauerunt eum: & || apertis thesauris suis b.10.
obtulerunt ei munera, aurum, thus, &
12 myrrham. *Et responso accepto in sõ-
nis ne redirent ad Herodẽ, per aliã viã
reuersi sunt in regionẽ suam. *Qui cùm
13 recessissent, ecce Angelus Dñi apparuit
in somnis Ioseph, dicens: Surge, & acci-
pe puerũ, & matrẽ eius, & fuge in Ægy-
C ptum, & esto ibi vsque dum dicam tibi.
Futurum est. n. vt Herodes quærat pue-
rum ad perdendum eum. *Qui consur-
14 gens, accepit puerum & matrem eius
nocte, & secessit in Ægyptum: *& erat ibi
15 vsque ad obitũ Herodis: vt adimplere-
tur quod dictum est à Dño per Prophe-
tam dicentẽ: ||Ex Ægypto vocaui filium || Osee
16 meum. *Tunc Herodes vidẽs qm̃ illusus 11.a.1.
esset à Magis, iratus est valdè, & mit-
tens occidit omnes pueros, qui erant in
Bethlehem, & in omnibus finibus eius,
à bimatu & infrà, secundùm tempus,
17 quod exquisierat à Magis. *Tunc adim-
pletum est quod dictum est per Ieremiã
18 prophetam dicentem: *||Vox in Rama
audita est, ploratus & vlulatus multus: || Ier.
D Rachel plorãs filios suos, & noluit con- 31. c.
19 solari, quia non sunt. *Defuncto autem 15.
Herode, ecce Angelus Dñi apparuit in
20 somnis Ioseph in Ægypto, *dicens: Sur-
ge, & accipe puerum & matrem eius, &
vade in terram Israël: defuncti sunt
21 enim, qui quærebant animã pueri. *Qui
consurgens, accepit puerum, & matrem
22 eius, & venit in terram Israel. *Audiens
autem quòd Archelaus regnaret in Iu-
dæa pro Herode patre suo, timuit illò
ire: & admonitus in somnis: secessit in
23 partes Galilææ. *Et veniens habitauit
in ciuitate, quæ vocatur Nazareth: vt
adimpleretur quod dictum est per Pro-
phetas: Quoniam Nazaræus vocabitur.

CAP. III.

Ioannes Baptista (cuius vita austeritas describitur) pœnitentiam iuxta Isaiæ vaticinium in deserto prædicat: & populo ad ipsum confluente, reprehen-

dit

dit Pharisæos vna cum Sadducæis, docēs vt dignos faciant fructus pœnitentiæ: & quantum sit à Christi baptismo differat: super Christum autem à Ioanne baptizatum descendit Spiritus sanctus, & vox Patris cœlitus audita est.

IN diebus autem illis venit Ioannes 1
Baptista prædicans in deserto Iudææ, 2
||Mar *& dicens.|| Pœnitentiam agite: appro- A
1.a.4. pinquauit enim regnū cœlorū.* Hic est 3
Luc.3 enim qui dictus est per Isaiam prophe-
a.3. tam dicentem: || Vox clamantis in de-
||Isa. serto: Parate viam Dñi: rectas facite se-
40.a.3 mitas eius. * Ipse autem Ioannes habe- 4
bat vestimentum de pilis camelorum,
& zonam pelliceam circa lumbos suos:
esca autem eius erat locustæ, & mel sil-
||Luc. uestre. * || Tunc exibat ad eum Ieroso- 5
3.b.7. lyma, & omnis Iudæa, & omnis regio
circa Iordanem; & baptizabantur ab 6
eo in Iordane, confitentes peccata sua.
* Videns autem multos Pharisæorum, 7
||Mar & Sadducæorum, ||venientes ad baptis- B
1.a.3. mum suum, dixit eis: Progenies vipera-
Luc.3 rum, quis demonstrauit vobis fugere à
a.4. vētura ira? * Facite ergo fructū dignum 8
pœnitentiæ. * Et ne velitis dicere intra 9
||Ioan vos:|| Patrem habemus Abraham; dico
8.c.39 enim vobis quoniā potens est Deus de
lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.
* Iam enim securis ad radicē arborum 10
posita est. Omnis ergo arbor, quæ non
facit fructū bonū, excidetur, & in ignem
||Mar mittetur.*|| Ego quidem baptizo vos in 11
1.a.8. aqua in pœnitentiā: qui autem post me
Luc.3 venturus est, fortior me est, cuius non
d.16. sum dignus calceamenta portare: ipse
Ioan. vos baptizabit in Spiritu sācto, & igni. C
1.d.26 * Cuius ventilabrum in manu sua: & 12
Act.1 permundabit areā suam: & congregabit
a.5. triticū suum in horreum paleas autem
||Mar. comburet igni inextinguibili. * || Tunc 13
1.a.9. venit Iesus à Galilæa in Iordanem ad
Luc.3 Ioannem, vt baptizaretur ab eo. * Ioan- 14
c.22. nes autem prohibebat eum, dicens: Ego
à te debeo baptizari, & tu venis ad me?
*Respondens autem Iesus, dixit ei: Sine 15
modò: sic enim decet nos implere om-
nē iustitiam. Tunc dimisit eum. * Bapti- 16
zatus autē Iesus, confestim ascendit de
aqua, & ecce aperti sunt ei cœli: & vidit
Spiritum Dei descendentem sicut co-
||Luc. lumbam, & venientem super se. * || Et 17
9.c.35 ecce vox de cœlis dicens: Hic est Filius
2.Pet. meus dilectus, in quo mihi complacui.
1.d.17

CAPVT IV.

Christus in deserto post ieiunium quadraginta dierum vincit diaboli tentationes: & capto Ioanne secedens in Capharnaum, pœnitentiam prædicat: piscatores Petrum & Andream, Iacobum & Ioannem Zebedæi ad se vocat: annuntians quoque Galilæis euangelium, varias curat infirmitates, turbis ipsum comitantibus.

1 TVnc||Iesus ductus est in desertum à ||Mar.
2 spiritu, vt tentaretur à diabolo.* Et 1.b.12.
A cùm ieiunasset quadraginta diebus, & Luc.
3 quadraginta noctibus, postea esuriit.* Et 4.a.1.
accedens tentator dixit ei: Si Filius Dei
4 es, dic vt lapides isti panes fiant. * Qui
respondens dixit: Scriptum est: ||Non in ||Deu.
solo pane viuit homo, sed in omni ver- 8.a.3.
5 bo, quod procedit de ore Dei. * Tunc Luc.4
assumpsit eū diabolus in sanctam ciui- a.4.
tatem, & statuit eum super pinnaculum
6 templi,* & dixit ei: Si filius Dei es, mit-
te te deorsum. Scriptum est enim: ||Quia ||Psal.
Angelis suis mandauit de te, & in mani- 90.
bus tollēt te, ne fortè offendas ad lapi- c.11.
7 dē pedem tuum.* Ait illi Iesus: Rursum
scriptū est: || Non tētabis Dñm Deū tuū. ||Deu.
8 Iterū assumpsit eum diabolus in montē 6.c.16
B excelsum valdè: & ostēdit ei omnia re-
9 gna mundi, & gloriā eorū,* & dixit ei:
Hæc omnia tibi dabo, si cadens adora-
10 ueris me. * Tunc dicit ei Iesus: Vade
Satana: Scriptum est enim: ||Dñm Deum ||Deu.
11 tuū adorabis, & illi soli seruies. * Tunc 6.b.13
reliquit eū diabolus: & ecce Angeli ac-
12 cesserunt, & ministrabant ei.* Cùm autē
audisset Iesus quod Ioannes traditus
13 esset, || secessit in Galilæam: * &, relicta ||Mar.
ciuitate Nazareth, venit, & habitauit in 1.b.14
Capharnaū maritima, in finibus Zabulō Luc.4
14 & Nephthalim: * vt adimpleretur quod b.14.
15 dictum est per Isaiam prophetā.* || Ter- Ioan.
ra Zabulon, & terra Nephthalim, via 4.f.43
maris, trans Iordanem, Galilæa gen- Isa.9.
16 tium: * populus qui sedebat in tenebris, a.1.
C vidit lucem magnam: & sedentibus in
regione vmbræ mortis, lux orta est eis.
17 *||Exinde cœpit Iesus prædicare, & di- ||Mar.
cere: pœnitentiam agite: appropinqua- 1.b.15.
18 uit enim regnum cœlorum.* Ambulans
autem Iesus iuxta mare Galilææ, ||vidit ||Mar.
duos fratres, Simonem, qui vocatur Pe- 1.b.16.
trum, & Andream fratrem eius, mitten- Luc.5
tes rete in mare, (erant enim piscato- a.2.
19 res)* & ait illis: Venite post me, & fa-
20 ciam vos fieri piscatores hominum.* At
illi continuò relictis retibus secuti sunt
21 eum. * Et procedens inde, vidit alios
duos fratres, Iacobū Zebedæi, & Ioan-
nem fratrem eius, in naui cum Zebedæo
patre eorum, reficientes retia sua: &
22 vocauit eos. * Illi autem statim relictis
23 retibus & patre, secuti sunt eum. * Et
circuibat Iesus totam Galilæam, docens
in synagogis eorum, & prædicans Euan-
gelium regni: & sanans omnem languo-
rem, & omnem infirmitatem in popu-
24 lo.* Et abiit opinio eius in totā Syriam,
& obtulerunt ei omnes malè habentes,
variis languoribus & tormentis cōpre-
hensos, & qui dæmonia habebant, &
lunaticos, & paralyticos, & curauit eos: ||Mar.
25 * || & secutæ sunt eum turbæ multæ de 3.a.7.
Galilæa, & Decapoli, & de Ierosolymis Luc.6
& de Iudæa, & de trans Iordanem. c.17.

CAP. V.

Octo tradit beatitudines: Apostolos salem terræ & lucem mundi dicit: nec venit vt soluat legem aut prophetas, sed adimpleat, docens de non irascendo fratri, sed vt ei recôciliemur, de non concupiscenda muliere, de membro scâdalizâte abiiciêdo, de vxore extra casum adulterij non dimittenda: non iurandum, nec malo resistendum, inimicos diligendos, & de malè meritis benè merendum.

VIdens autẽ Iesus turbas, ascendit in 1
môtem, & cùm sedisset, accesserunt A
ad eum discipuli eius, * & aperiens os 2
||Luc. suum docebat eos, dicens: * || Beati pau- 3
6d.20 peres spiritu: quoniam ipsorũ est regnũ
||Psal. cœlorum. * || Beati mites: quoniam ipsi 4
36. possidebunt terram. * ||Beati, qui lugent: 5
b.11. quoniam ipsi consolabuntur. * Beati, qui 6
||Isa.6 esuriunt & sitiunt iustitiã: quoniam ipsi
a.2. saturabũtur. * Beati misericordes: quo- 7
niam ipsi misericordiam consequentur.
||Psal. * || Beati mundo corde: quoniã ipsi Deũ 8
23. videbunt. * Beati pacifici: quoniam filij 9
a.4. Dei vocabuntur. * Beati, qui persecu- 10
||1.Pet tionem patiuntur propter iustitiã: quo-
2.d.20 niam ipsorum est regnũ cœlorũ. * Beati 11
& 3.c. estis cùm maledixerint vobis, & perse-
14. & cuti vos fuerint, & dixerint omne ma-
4 d.14 lum aduersum vos mentientes, propter
me: * gaudete, & exultate, quoniam mer- 12
ces vestra copiosa est in cœlis: sic enim B
persecuti sunt prophetas, qui fuerunt
||Mar ante vos. * Vos estis sal terræ. || Quòd si 13
9.g. sal euanuerit, in quo salietur? ad nihi-
49. lum valet vltrà, nisi vt mittatur foras,
Luc. & côculcetur ab hominibus: * Vos estis 14
14. g. lux mundi, Non potest ciuitas abscon-
34. di supra montem posita. * ||neque accen- 15
||Mar dunt lucernam, & ponunt eam sub mo-
4.c.21 dio, sed super candelabrum, vt luceat
Luc.8 omnibus qui in domo sunt. || * Sic lu- 16
b.16. ceat lux vestra corã hominibus, || vt vi-
& 11. deant opera vestra bona, & glorificent
e.33. Patrem vestrum, qui in cœlis est. * No- 17
||1.Pet lite putare quoniã veni soluere legem,
2.c.12 aut prophetas: non veni soluere, sed
||Luc. adimplere. * || Amen quippe dico vobis, 18
16. c. donec transeat cœlũ & terra, iota vnũ, C
17. aut vnus apex nô præteribit à lege, do-
||Iac.2 nec omnia fiãt. * ||Qui ergo soluerit vnũ 19
b.10. de mâdatis istis minimis, & docuerit sic
homines, minimus vocabitur in regno
cœlorum: qui autem fecerit & docuerit,
hic magnus vocabitur in regno cœlo-
rum. * Dico enim vobis, quia nisi abun- 20
||Luc. dauerit iustitia vestra, || plus quam Scri-
11. barum, & Pharisæorum, non intrabitis
c.29. in regnum cœlorum. * Audistis quia di- 21
||Exo. ctum est antiquis: ||Non occides, qui au-
20. tẽ occiderit, reus erit iudicio. * Ego au- 22
c.13. tem dico vobis: quia omnis, qui irasci-
Deut. tur fratri suo, reus erit iudicio. Qui au-
5.b.7. tem dixerit fratri suo, raca: reus erit
concilio. Qui autem dixerit, fatue: reus
23 erit gehennæ ignis. * Si ergo offers mu-
D nus tuũ ad altare, & ibi recordatus fue-
ris quia frater tuus habet aliquid ad-
24 uersum te: * relinque ibi munus tuum
ante altare, & vade prius reconciliari
fratri tuo: & tunc veniens offeres mu-
25 nus tuũ: * || Esto consentiens aduersario ||Luc.
tuo citò dum es in via cum eo: ne fortè 12.
tradat te aduersarius iudici, & iudex g. 58.
tradat te ministro: & in carcerem mitta-
26 ris. * Amen dico tibi, non exies inde, do-
nec reddas nouissimum quadrantem
27 * Audistis quia dictũ est antiquis: || Non ||Exo.
28 mœchaberis. * Ego autẽ dico vobis: quia 20.
omnis qui viderit mulierẽ ad concupi- c.14.
scẽdum eã, iã mœchatus est eã in corde ||Mar
29 suo. * || Quòd si oculus tuus dexter scan- 9 g.47
E dalizat te, erue eũ, & proiice abs te: ex- Inf.18
pedit enim tibi vt pereat vnũ membro- b. 9.
rũ tuorum, quã totum corpus tuũ mit-
30 tatur in gehennam. * Et si dextra manus
tua scãdalizat te, abscide eam, & proiice
abs te: expedit enim tibi vt pereat vnum
membrorũ tuorũ, quàm totum corpus
31 tuũ eat in gehennam. * Dictũ est autem: ||Deu.
||Quicumq; dimiserit vxorem suam, det 24.a.1
32 ei libellũ repudij. * Ego autem dico vo- Inf.19
bis: ||Quia omnis, qui dimiserit vxorem a. 7.
suam, excepta fornicationis causa, facit ||Mar.
eam mœchari: & qui dimissam duxerit, 10 b.11
33 adulterat. * Iterum audistis quia dictum Luc.
est antiquis: ||Non periurabis: reddes au- 16.e.18
34 tẽ Dño iuramẽta tua. * Ego autem dico 1.Cor.
vobis, non iurare omnino, neq; per cæ- 7,b.10
35 lum, quia thronus Dei est: * neque per ||Leu.
F terrã, quia scabellũ est pedum eius: neq; 19.c.12
per Ierosolymã, quia ciuitas, est magni Exod.
36 regis; * neq; per caput tuum iuraueris, 20.b.7
quia non potes vnũ capillũ albũ face- Deut.
37 re, aut nigrum. * || Sit autẽ sermo vester, 5.b.11
est, est: non, non: quod autem his abun- ||Iac.5
38 dantius est, à malo est. * Audistis quia c.12.
dictum est: || Oculũ pro oculo & dẽtem ||Exo.
39 pro dente. * Ego autem dico vobis, non 20. c.
resistere malo: || sed si quis te percusse- 24.
rit in dextram maxillam tuam, præbe Deut.
40 illi & alteram. * ||Et ei, qui vult tecũ iu- 19.d.25
dicio contendere, & tunicam tuam tol- Leu.
41 lere, dimitte ei & pallium. * & quicum- 24.
que te angariauerit mille passus, vade d.20.
42 cum illo & alia duo. * || Qui petit à te, Luc.6
da ei: & volenti mutuari à te, ne auer- d. 29.
43 taris. * Audistis quia dictum est: || Dili- ||1.Cor
G ges proximum tuum, & odio habebis 6.b.7.
44 inimicum tuum. * Ego autem dico vo- ||Deu.
bis: || Diligite inimicos vestros, * bene- 15.b.8
facite his qui oderunt vos: ||& orate pro ||Leu.
persequentibus, & calumniantibus vos: 19d.18
45 * vt sitis filij Patris vestri, qui in cœlis || Luc.
est: qui Solem suũ oriri facit super bo- 6.d.27
nos & malos: & pluit super iustos & in- ||Rom
46 iustos. * Si enim diligitis eos qui vos di- 12d.20
ligunt, quam mercedem habebitis? non- Luc23
47 ne & Publicani hoc faciunt? * Et si sa- e. 34.
lutaueritis, fratres vestros tantùm, quid Act17
amplius g.59.

amplius facitis? nónne & Ethnici hoc
faciunt? *Estote ergo vos perfecti, sicut 48
& Pater vester cœlestis perfectus est.

CAPVT VI.

Docet Christus quo modo facienda sint eleemosynæ & oratio: tradit que discipulis formam orandi, & offensas aliis condonandi: item quo modo sit ieiunandum: quòd non in terra: sed in cœlo thesaurizandum, oculus mundandus, non seruiendum duobus dominis: vetat itaque sollicitudinem de victu, vestitu, & de crastino.

ATtendite ne iustitiã vestram faciatis 1
coram hominibus, vt videamini ab A
eis: alioquin mercedem non habebitis
apud Patrẽ vestrũ, qui in cælis est. *Cùm 2
ergo facis eleemosynã, noli tuba canere
ante te, sicut hypocritę faciunt in syna-
gogis, & in vicis, vt honorificentur ab
hominibus. Amen dico vobis, receperũt
mercedem suã. *Te autẽ faciente elee- 3
mosynã, nesciat sinistra tua quid faciat
dextera tua: *vt sit eleemosyna tua in 4
abscondito, & Pater tuus, qui videt in
abscondito, reddet tibi. *Et cùm oratis, 5
non eritis, sicut hypocritæ, qui amãt in
synagogis & in angulis platearũ stantes
orare, vt videantur ab hominibus: amen
dico vobis, receperunt mercedem suam.
*Tu autem cum oraueris, intra in cubi- 6
culum tuũ, & clauso ostio, ora Patrem
tuũ in abscondito: & Pater tuus qui vi-
det in abscondito, reddet tibi. *Orantes 7
autem, nolite multũ loqui, sicut Ethni- B
ci, putãt enim quòd in multiloquio suo
exaudiãtur. *Nolite ergo assimilari eis, 8
scit enim Pater vester, quid opus sit vo-
bis, antequã petatis eum. *Sic ergo vos 9
|| Luc. orabitis: || Pater noster, qui es in cœlis
11. a. sanctificetur nomẽ tuum. *Adueniat re- 10
2. gnũ tuũ. Fiat volũtas tua, sicut in cœlo,
& in terra. *Panẽ nostrũ supersubstan- 11
tialẽ da nobis hodie. *Et dimitte nobis 12
debita nostra, sicut & nos dimittimus
debitoribus nostris. *Et ne nos inducas 13
in tentationem. Sed libera nos à malo
|| Eccl. Amen. *|| Si enim dimiseritis hominibus 14
28. a. 3 peccata eorum: dimittet & vobis Pater
4. 5. vester cælestis delicta vestra. *Si autem 15
Inf. 18 nõ dimiseritis hominibus: nec Pater ve-
d. 35. ster dimittet vobis peccata vestra. *Cum 16
Mar. autem ieiunatis, nolite fieri sicut hypo-
11. c. critæ tristes: exterminant enim facies
25. suas, vt appareãt hominibus ieiunantes.
Amen dico vobis, quia receperunt mer-
cedem suã. *Tu autẽ, cum ieiunas, vnge 17
caput tuũ, & faciẽ tuã laua, *ne videaris 18
hominibus ieiunans, sed Patri tuo, qui
est in abscõdito: & Pater tuus, qui videt
|| Luc. in abscondito, reddet tibi. *Nolite the- 19
12. c. saurizare vobis thesauros in terra: vbi
33. ærugo, & tinea demolitur: & vbi fures
1. Tim. effodiunt, & furãtur. *|| Thesaurizate autẽ 20
6. d. 19 vobis thesauros in cœlo; vbi neq; æru-
go, neque tinea demolitur: & vbi fures
21 non effodiũt, nec furãtur. *Vbi enim est
thesaurus tuus, ibi est & cor tuũ. *|| Lu- || Luc.
22 cerna corporis tui est oculus tuus. *Si 11. c.
oculus tuus fuerit simplex: totũ corpus 34.
23 tuum lucidũ erit. *Si autem oculus tuus
fuerit nequã: totũ corpus tuũ tenebro-
sum erit: Si ergo lumen, quod in te est,
tenebræ sunt: ipsæ tenebræ quãtæ erunt?
24 *|| Nemo potest duobus dñis seruire: aut || Luc.
enim vnũ odio habebit, & alterum dili- 16. c.
get: aut vnũ sustinebit, & alterũ cõtem- 13.
net. Nõ potestis Deo seruire & mamo-
25 næ. *|| Ideò dico vobis, ne soliciti sitis || Psal.
animæ vestrę quid mãducetis, neq; cor- 54. d.
pori vestro quid induamini. Nónne ani- 23.
ma plus est quã esca: & corpus plus quã Luc.
26 vestimentum? *Respicite volatilia cœli, 11. c.
D quoniam non serunt, neq; metunt, neq; 22.
congregãt in horrea: & Pater vester cę- Phil.
lestis pascit illa. Nónne vos magis plu- 4. b. 6.
27 ris estis illis? *Quis autem vestrũ cogi- 1. Tim.
tans potest adiicere ad staturã suã cu- 6. b. 7.
28 bitũ vnum? *Et de vestimento quid sol- 1. Pet.
liciti estis? Considerate lilia agri quo- 5. b. 7.
modo crescunt: non laborant, neque
29 nent. *Dico autem vobis, quoniam nec
Salomon in omni gloria sua coopertus
30 est sicut vnũ ex istis. *Si autem fœnum
agri, quod hodie est, & cras in clibanũ
mittitur, Deus sic vestit: quanto magis
31 vos modicæ fidei? *Nolite ergo solliciti
esse, dicentes: Quid manducabimus, aut
32 quid bibemus, aut quo operiemur? *hæc
enim omnia gentes inquirũt. Scit enim
Pater vester, quia his omnibus indige-
33 tis. *Quærite ergo primùm regnũ Dei,
& iustitiam eius: & hæc omnia adii-
34 cientur vobis. *Nolite ergo solliciti esse
in crastinũ. Crastinus enim dies sollici-
tus erit sibi ipsi: sufficit diei malitia sua.

CAP. VII.

Docet non iudicandum: de festuca in oculo fratris, & trabe in proprio oculo: sanctum non dandum canibus: omnem petentem, quærentem, & pulsantem à Deo exaudiri: faciendum aliis quòd nobis fieri volumus: per angustam portam ad vitam intrandum: quomodo dignoscantur falsi prophetæ, & arbor bona à mala: comparatio de audiente Christi verba: & operante aut non operante iuxta illa.

1 NOlite iudicare, vt non iudicemini. Luc.
2 *In quo enim iudicio iudicaueri- 6. e. 37
A tis, iudicabimini: || & in qua mensura Rom.
3 mensi fueritis, remetietur vobis. *Quid 2. a. 1.
autẽ vides festucã in oculo fratris tui: || Mar.
4 & trabem in oculo tuo non vides? *Aut 4. c. 24
quomodo dicis fratri tuo: Sine eiiciam
festucam de oculo tuo: & ecce trabs est
5 in oculo tuo? *Hypocrita, eiice primùm
trabẽ de oculo tuo, & tunc videbis eii-
6 cere festucam de oculo fratris tui. *No-
lite dare sanctum canibus, neque mit-
tatis

tatis margaritas vestras ante porcos,ne
fortè conculcẽt eas pedibus suis,& cō-
||Infr. uersi dirumpãt vos.* || Petite,& dabitur 7
21. b. vobis:quærite, & inuenietis : pulsate,&
22. aperietur vobis. * Omnis enim qui pe- 8
Marc tit,accipit:& qui quærit,inuenit:& pul- B
11. c. santi aperietur. * Aut quis est ex vobis 9
24. homo,quẽ si petierit filius suus panem,
Luc. nunquid lapidẽ porriget ei? *Aut si pis- 10
11.b.9. cem petierit,nunquid serpentẽ porriget
Ioan. ei? * Si ergo vos,cùm sitis mali, nostis 11
14 b.13 bona data dare filiis vestris:quãto ma-
Iac.1. gis pater vester, qui in cœlis est , dabit
b.6. bona petẽtibus se : *|| Omnia ergo quę- 12
Luc. cumq: vultis vt faciant vobis homines,
11. b. & vos facite illis. Hæc est enim lex, &
11. Prophetæ.*Intrate per angustã portam: 13
|| Tob. quia lata porta, & spatiosa via est, quæ
4.c.16 ducit ad perditionem,& multi sunt qui
Luc.6 intrant per eam.* Quàm angusta porta, 14
d. 31. & arcta via est, quæ ducit ad vitam : &
||Luc. pauci sunt,qui inueniũt eam!*Attendi- 15
13. c. te à falsis prophetis,qui veniunt ad vos C
24. in vestimentis ouium, intrinsecus autẽ
sunt lupi rapaces : * à fructibus eorum 16
cognoscetis eos.Nunquid colligunt de
spinis vuas , aut de tribulis ficus ? * Sic 17
omnis arbor bona fructus bonos facit:
mala autem arbor malos fructus facit.
* Non potest arbor bona malos fructus 18
facere,neque arbor mala bonos fructus
|| Sup. facere.*||Omnis arbor,quæ nõ facit fru- 19
3.b.10 ctũ bonũ,excidetur,& in ignẽ mittetur.
*Igitur ex fructibus eorum cognoscetis 20
||Infr. eos.* ||Non omnis,qui dicit mihi,Dñe, 21
25. a. Dñe,intrabit in regnum cœlorũ:sed qui
11. facit voluntatem Patris mei,qui in cœ-
Luc.6 lis est, ipse intrabit in regnũ cœlorum.
g.46. * Multi dicẽt mihi in illa die:Dñe,Dñe, 22
nónne in nomine tuo prophetauimus,
|| Act. &||in nomine tuo dæmonia eiecimus,&
19. c. in nomine tuo virtutes multas fecim*?
13. * Et tunc confitebor illis : Quia num- 23
quã noui vos:|| discedite à me,qui ope-
|| Ps. ramini iniquitatem.*|| Omnis ergo,qui 24
6.b.9. audit verba mea hæc,& facit ea,assimi- D
Infrà labitur viro sapienti,qui ædificauit do-
25. d. mum suam supra petram, * & descendit 25
41. pluuia,& venerunt flumina , & flauerũt
Luc. venti,& irruerunt in domum illam , &
13. f. non cecidit: fundata enim erat super
27. petram.* Et omnis,qui audit verba mea 26
||Luc. hæc,& nõ facit ea,similis erit viro stul-
6. g. to, qui ædificauit domũ suã super are-
48. nam :* & descendit pluuia,& venerunt 27
Rom. flumina,& flauerunt venti,& irruerũt in
2.c.13. domum illam , & cecidit, & fuit ruina
Iac.1. illius magna. * Et factum est cùm con- 28
d.22. summasset Iesus verba hæc admiraban-
||Mar. tur turbæ super doctrina eius. * || Erat 29
1.c.22. enim docẽs eos sicut potestatẽ habens,
Luc. & non sicut Scribæ eorum,& Pharisæi.
4. e.

CAP. VIII.

32. *Curatum leprosum Iesus mittit ad sacerdotes: sanat puerum Centurionis, cuius fidem commendat ; item socrum Petri febricitantem , aliosque plurimos male habentes : verbo spiritus eiicit : Scribam sequi volentem reiicit , alium verò patre insepulto mox sequi iubet : nauicula fluctibus periclitante excitatus à discipulis mare sedat : duos quoque dæmoniacos apud Gerasenos liberat dæmonibus in porcos ingredi permittens ; quo viso Geraseni precantur vt à suis finibus discedat.*

1 CVm autem descendisset de monte,
2 sequutæ sunt eum turbæ multæ:*||& ||Mar.
ecce leprosus veniens , adorabat eum, 1.d.40
A dicens : Dñe,si vis , potes me mundare. Luc.5
* Et extendens Iesus manum , tetigit a.12.
3 eum, dicens : volo.Mundare.Et confe-
stim mundata est lepra eius.* Et ait illi
4 Iesus : Vide, nemini dixeris : sed vade,
|| ostende te sacerdoti, & offer munus, ||Leui
quod præcepit Moyses,in testimonium 14.a.2
illis. * Cùm autem introisset Caphar- ||Luc.
5 naum,accessit ad eum Centurio,rogans 7.a.1.
eum,* & dicens : Dñe , puer meus iacet
6 in domo paralyticus , & Malè torque-
7 tur.* Et ait illi Iesus:Ego veniam:& cu-
8 rabo eum.*Et respondẽs Centurio, ait:
|| Dñe non sum dignus vt intres sub te- ||Luc.
ctum meum : sed tantùm dic verbo , & 7.a.6.
9 sanabitur puer meus.*Nam & ego homo
sum sub potestate constitutus , habens
B sub me milites , & dico huic : Vade, &
vadit ; & alij, Veni , & venit : & seruo
10 meo:Fac hoc,&facit.*Audiẽs autẽ Iesus
miratus est,& sequẽtibus se dixit:Amen
dico vobis,non inueni tantam fidem in
11 Israël. * Dico autem vobis, quòd multi ||Mal.
|| ab Oriente , & Occidente venient , & 1.c.11.
recumbent cum Abraham , & Isaac , &
12 Iacob in regno cælorum :* filij autem
regni eiicientur in tenebras exteriores:
13 ibi erit fletus,& stridor dentium.*Et di-
xit Iesus Centurioni : vade,& sicut cre-
didisti,fiat tibi Et sanatus est puer in il-
14 la hora.*Et cùm venisset Iesus in domũ
Petri,vidit socrum eius iacentem,& fe-
15 bricitantem : *& tetigit manum eius,&
dimisit eam febris, & surrexit, & mini-
16 strabat eis.* || Vespere autem facto,ob- || Mar.
tulerunt ei multos dæmonia habentes : 1.b.32.
& eiiciebat spiritus verbo:& omnes ma-
17 lè habentes curauit : * vt adimpleretur
quod dictum est per || Isaiam prophetã, || Isa.
dicentem : Ipse infirmitates nostras ac- 53.b.4
cepit:& ægrotationes nostras portauit. 1.Pet.
18 *Videns autem Iesus turbas multas cir- 2.d.
19 cum se,iussit ire trans fretum.*Et acce- 24.
C dens vnus scriba, ait illi : Magister, se-
20 quar te, quocumque ieris. * Et dicit ei
Iesus:* || Vulpes foueas habent,& volu- ||Luc.
cres cœli nidos : filius autem hominis 9.g.58
21 non habet vbi caput reclinet.*Alius au-
tem de discipulis eius ait illi,Dñe, per-
mitte me primum ire, & sepelire patrẽ
22 meum. * Iesus autem ait illi : Sequere
me

me, & dimitte mortuos sepelire mor-
||Mar. tuos suos.* || Et ascendente eo in naui- 23
4. d. culam, secuti sunt eum discipuli eius: * & 24
36. ecce motus magnus factus est in mari,
Luc.8. ita vt nauicula operiretur fluctib⁹, ipse
6.22. verò dormiebat.* Et accesserũt ad eum 25
discipuli eius, & suscitauerũt eum, dicẽ-
tes: Dñe, salua nos perimus.* Et dicit eis 26
Iesus: Quid timidi estis, modicæ fidei?
Tunc surgẽs imperauit ventis & mari,
& facta est tranquillitas magna.* Porrò 27
homines mirati sunt, dicẽtes: Qualis est
||Mar hic, quia venti & mare obediũt ei.* || Et 28
5.a.1. cùm venisset trãs fretũ in regionẽ Ge-
Luc.8. rasenorũ, occurrerunt ei duo habentes D
d.26. dæmonia, de monumẽtis exeuntes, sæui
nimis, ita vt nemo posset trãsire per viã
illã.* Et ecce clamauerũt dicẽtes; Quid 29
nobis, & tibi Iesu Fili Dei? Venisti huc
||Mar. ante tempus torquere nos? * || Erat autẽ 30
5.a.11 nõ longe ab illis grex multorũ porco-
Luc.8. rum pascens.* Dæmones autẽ rogabant 31
e.32. eum, dicentes: Si eiicis nos hinc, mitte
nos in gregem porcorum.* Et ait illis: 32
Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos,
& ecce impetu abiit totus grex per præ-
ceps in mare: & mortui sunt in aquis.
*Pastores autem fugerunt, & venientes 33
in ciuitatem nuntiauerunt omnia, & de
eis, qui dæmonia habuerant.* Et ecce 34
||Mar. tota ciuitas exiit obuiã Iesu: & || viso eo
5.b.17 rogabant, vt transiret à finibus eorum.

Luc.8.

CAPVT IX.

c.37.

Paralyticũ curat, Scribis murmurãtibus quod dixisset remissa illi peccata. Vocat Matthæum publicanũ, & respondet Pharisæis murmurantibus quod cum publicanis ederet, quódq; ipsius discipuli nõ ieiunarent: mulierẽ à sanguinis profluuio liberat: filiam principis mortuam suscitat: visu duobus cæcis restituto dæmoniacum mutũ sanat: & vbiq; prædicãs omnes sanat infirmitates, dicens multam esse messem, paucos verò operarios.

ET ascendens in nauiculam, trans- 1
||Mar. fretauit, & venit in ciuitatem suam. A
2.a.3. *||Et ecce offerebant ei paralyticum ia- 2
Luc.5. centem in lecto. *Et videns Iesus fidem 3
d. 18. illorum, dixit paralytico: Confide fili,
remittuntur tibi peccata tua.* Et ecce 4
quidam de Scribis dixerũt intra se: Hic
blasphemat.* Et cùm vidisset Iesus co- 5
gitationes eorum, dixit: Vt quid cogita-
tis mala in cordibus vestris?* Quid est 6
faciliùs, dicere. Dimittũtur tibi peccata
tua; an dicere: Surge, & ambula.* Vt au- 7
tem sciatis; quia filius hominis habet
potestatem in terra dimittendi peccata,
tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum
tuum, & vade in domum tuam.* Et sur- 8
rexit, & abiit in domum suam:* Viden- 9
tes autem turbæ timuerũt, & glorifica-
||Mar. uerunt Deum, qui dedit potestatem ta-
2.b.14 lem hominibus.* || Et cùm transiret in 10
Luc.5. de Iesus, vidit hominem sedentẽ in te- B
e.27.

lonio, Matthæũ nomine. Et ait illi: Se-
10 quere me. Et surgens, secutus est eũ.* Et
factũ est discumbente eo in domo, ecce
multi publicani & peccatores venien-
tes, discumbebãt cum Iesu, & discipulis
11 eius.* Et videntes Pharisæi, dicebant di-
scipulis eius: Quare cum publicanis &
peccatoribus mãducat Magister vester?
12 *At Iesus audiens ait: Non est opus va-
lentibus medicus, sed malè habentibus.
13 *Euntes autem discite quid est: || Mise- ||Osee
ricordiã volo, & nõ sacrificiũ. Nõ enim 6.c.6.
veni vocare iustos, || sed peccatores. Infrà
14 *Tunc accesserũt ad eum discipuli Ioã- 12.a.7
nis, dicentes. || Quare nos, & Pharisæi, || 1.
ieiunamus frequenter: discipuli autem Tim.1
15 tui non ieiunant.* Et ait illis Iesus: Nũ- c.15.
quid possunt filij sponsi lugere quãdiu ||Mar.
cum illis est sponsus? Venient autẽ dies 2.c.28.
cùm auferetur ab eis spõsus: & tunc ie- Luc.5
16 iunabunt.* Nemo autem immittit com- f.33.
missuram panni rudis in vestimentũ ve-
tus: tollit enim plenitudinem eius à ve-
17 stimento, & peior scissura fit.* Neque
mittunt vinum nouum in vtres veteres,
C alioquin rumpuntur vtres, & vinum ef-
funditur, & vtres pereunt. Sed vinum
nouum in vtres nouos mittunt, & ambo
18 conseruantur.* || Hæc illo loquente ad ||Mar.
eos, ecce princeps vnus accessit, & ado- 5.c.22
rabat eum, dicens: Dñe, filia mea modò Luc.8.
defuncta est: sed veni, impone manum f.41.
19 tuam super eam, & viuet.* Et surgens Ie-
sus, sequebatur eum, & discipuli eius.
20 * || Et ecce mulier, quæ sanguinis fluxum ||Mar.
patiebatur duodecim annis accessit re- 5.e.25.
trò, & tetigit fimbriam vestimenti eius. Luc.8.
21 *Dicebat enim intra se: Si tetigero tan- f.43.
22 tùm vestimentum eius, salua ero.* At
Iesus conuersus, & videns eam, dixit:
Confide filia, fides tua te saluam fecit.
Et salua facta est mulier ex illa hora.
23 * Et cùm venisset Iesus in domum prin-
cipis, & vidisset tibicines & turbam tu-
24 multuantem, dicebat:* Recedite: non est
enim mortua puella, sed dormit. Et de-
ridebãt eum.* Et cùm eiecta esset turba,
25 intrauit: & tenuit manum eius. Et surre-
xit puella.* Et exiit fama hæc in vniuer-
26 sam terram illam.* Et transeunte inde
Iesu, secuti sunt eum duo cæci, claman-
tes & dicentes: Miserere nostri, fili Da-
27 uid.* Cùm autem venisset domum, ac-
cesserũt ad eum cæci. Et dicit eis Iesus:
Creditis quia hoc possum facere vobis?
28 Dicunt ei: Vtique Domine.* Tunc teti-
D git oculos eorum dicens: Secundùm fi-
29 dem vestram fiat vobis.* Et aperti sunt
oculi eorum: & comminatus est illis Ie-
30 sus, dicẽs: Videte ne quis sciat.* Illi au-
tem exeuntes: diffamauerũt eum in to- ||Infr.
31 ta terra illa.* Egressis autem illis, || ecce 12.b.
obtulerunt ei hominem mutum dæmo- 22.
32 nium habentem.* Et eiecto dæmonib, Luc.11
locutus est mutus, & miratę sunt turbæ b.14.
dicen

dicentes:Nunquã apparuit sic in Israël.
*Pharisæi autẽ dicebãt:In principe dæ- 34
||Mar. 6.a.6 monioruũ eiicit dæmones.*||Et circuibat 35
Iesus omnes ciuitates,& castella, docẽs
in synagogis eorũ, & prædicans euãge-
lium regni,& curans omnem languorẽ,
& omnem infirmitatem.*Videns autem 36
turbas, misertus est eis:quia erãt vexa-
ti ,& iacentes sicut oues non habentes
pastorem. * Tunc dicit discipulis suis : 37
|| Luc. || Messis quidem multa : operarij autem
10.a.2. pauci. * Rogate ergo Dominum messis, 38
vt mittat operarios in messem suam.

CAP. X.

Legatio ac instructio duodecim Apostolorũ (quorũ hic nomina recensentur) ad euangelizandum Iudæis , & dæmoniacos infirmósque curandos: qui aduersus mala hic imminentia præmonentur, & roborãtur: Christus non venit vt mittat pacem , sed gladium ipséque coram hominibus confitendus est: neque quidquam eius amori præponendũ : honorans autem alios propter Christum , honorat Christum , & ita mercedem recipiet.

E T conuocatis duodecim discipulis 1
||Mar. suis,dedit illis potestatem spirituum A
3.b.13 immundorum,vt eiicerent eos, & cura-
Luc. 6 rent omnem languorem,& omnem in-
b.13. firmitatem.* Duodecim autem Aposto- 2
& 9. lorum nomina sunt hæc:Primus,Simon
a.1. qui dicitur Petrus , & Andreas frater
eius.*Iacobus Zebedæi, & Ioannes fra- 3
ter eius , Philippus , & Bartholomæus,
Thomas,& Matthæus publicanus,Iaco-
bus Alphæi,& Thaddæus.* Simon Cha- 4
nanæus,& Iudas Iscariotes , qui & tra-
didit eum. * Hos duodecim misit Iesus; 5
præcipiens eis, dicens:in viam gentium
ne abieritis,& in ciuitates Samaritano-
||Act. rum ne intraueritis:*sed potiùs ite || ad 6
13. g. oues,quæ perierũt domus Israël.* Eun- 7
36. tes autem prædicate,dicentes:Quia ap-
propinquauit regnum cœlorum.*Infir- 8
mos curate, mortuos suscitate,leprosos
mundate , dæmones eiicite : gratis ac-
||Mar. cepistis, gratis date. * || Nolite posside- 9
6.a.8. re aurum,neque argentum,neque pecu- B
Luc. 9 niam in zonis vestris : non peram in 10
a.3.10 via,neq; duas tunicas, neq; calceamen-
a.4. ta,neque virgam : dignus enim est ope-
rarius cibo suo.*In quacumque autem 11
ciuitatem aut castellum intraueritis
interrogate, quis in ea dignus sit:& ibi
manete donec exeatis. * Intrantes au- 12
tem in domum,salutate eam, dicentes :
Pax huic domui. * Et si quidem fuerit 13
domus illa digna, veniet pax vestra su-
per eam:si autem non fuerit digna, pax
vestra reuertetur ad vos. * Et quicum- 14
que non receperit vos , neque audierit
sermones vestros:exeuntes foras de do-
mo , vel ciuitate excutite puluerem de
pedibus vestris.*Amen dico vobis : To- 15
lerabilius erit terra Sodomorum & Go-
morrhæorum in die iudicij , quàm illi
16 ciuitati. * || Ecce ego mitto vos sicut || Luc.
oues in medio luporum. Estote ergo 10.a.3
prudentes sicut serpentes : & simplices
17 sicut columbæ. * Cauete autem ab ho-
minibus. || Tradent enim vos in conci- || Luc.
liis , & in synagogis suis flagellabunt 10. b.
18 vos : * & ad præsides, & ad reges duce- 11.
mini propter me, in testimonium illis,
19 & gentibus. * Cùm autem tradent vos,
nolite cogitare quomodo,aut quid lo-
quamini:dabitur enim vobis in illa ho-
20 ra,quid loquamini.*Non enim vos estis
qui loquimini , sed Spiritus Patris ve-
21 stri,qui loquitur in vobis. * Tradet au-
C tem frater fratrem in mortem, & pater
filium : & insurgent filij in parentes, &
22 morte eos afficient : * & eritis odio
omnibus propter nomen meum : qui
autem perseuerauerit vsq; in finem, hic
23 saluus erit. * Cùm autem persequentur
vos in ciuitate ista,fugite in aliã.Amen
dico vobis, non consummabitis ciuita-
tes Israël , donec veniat filius hominis.
24 * || Non est discipulus super magistrum, || Luc.
25 nec seruus super dominum suum : * suf- 6.f.40
ficit discipulo,vt sit sicut magister eius; Ioan.
& seruo,sicut Dñs eius. Si patremfami- 13. b.
lias Beelzebub vocauerunt:quanto ma- 16.&
26 gis domesticos eius?* Ne ergo timueri- 15. c.
tis eos. || Nihil enim est opertum,quod 20.
non reuelabitur;& occultum,quod non Mar.
27 scietur. * Quod dico vobis in tenebris, 9.c.22
dicite in lumine : & quod in aure audi- Luc.8.
28 tis,prædicate super tecta. * Et nolite ti- b.17.
mere eos,qui occidunt corpus,animam 12.a.2
autem non possunt occidere:sed potiùs
timere eũ,qui potest & animam & cor- ||Act.
29 pus perdere in gehennam.*||Nónne duo 20. f.
passeres asse væneunt : & vnus ex illis 35.
non cadet super terrã sine patre vestro: 2.Reg
30 *Vestri autem capilli capitis omnes nu- 14.c.11
31 merati sunt.*Nolite ergo timere:multis ||Mar.
32 passeribus meliores estis vos.*|| Omnis 8.d.38
ergo qui confitebitur me corã homini- Luc.9
bus, confitebor & ego eum corã Patre c.26.
33 meo,qui in cœlis est:*qui autẽ negaue- & 12.
rit me coram hominibus,negabo,& ego b.8.
eum coram Patre meo,qui in cœlis est. 2.Tim
34 * Nolite arbitrari quia pacem venerim 2.b.12
D mittere in terram:non veni pacem mit- || Luc.
35 tere, sed gladium,*|| veni enim separa- 12. a.
re hominem aduersus patrem suum , & 51.
filiam aduersus matrem suam , & nu- ||Mich
36 rum aduersus socrum suam : *& inimi- 2. b.6.
37 ci hominis domestici eius.*|| Qui amat || Luc.
patrem aut matrem plus quàm me , 14. f.
non est me dignus : & qui amat filium 26.
aut filiam super me, non est me dignus. || Inf.
38 * || Et qui non accipit crucem suam, 16. d.
& sequitur me , non est me dignus. 14.
39 * Qui inuenit animam suam, perdet il- Mat.
lam : & qui perdiderit animam suam 8.d.34
propter me,inueniet eam:* Qui recipit Luc.
40 vos,me recipit : & qui me recipit,reci- 9. c.
pi 24. &

14.f. pit eũ,qui me misit. * Qui recipit pro- 41
26.& phetam in nomine prophetæ, mercedẽ
17.g. prophetæ accipiet:& qui recipit iustum
33. in nomine iusti, mercedẽ iusti accipiet.
Ioan. *|| Et quicumque potum dederit vni ex 42
12.f. minimis istis calicem aquæ frigidę tan-
25. tùm in nomine discipuli:amẽn dico vo-
Luc. bis,non perdet mercedem suam.
10c.16

CAP. XI.

Ioan. *Ioannes de carcere nuncios mittit ad*
13.c.20 *Iesum : quibus post Christi responsum*
Mar. *abeuntibus, ipse coram turbis laudat*
9.f.40 *Ioannem : Iudæos verò pueris in foro in-*
uicem acclamantibus aßimilat, expro-
brans ciuitatibus obstinatis in quibus
plurimas fecerat virtutes : confeßio Iesu
ad Patrem: oneratos ad se vocat Christus,
dicens iugum suum esse suaue.

ET factum est, cùm consummasset Ie- 1
sus, præcipiens duodecim discipulis A
suis, transiit inde vt doceret, & prædi-
||Luc. caret in ciuitatibus eorum. *|| Ioannes 2
7.c.18 autem cum audisset in vinculis opera
Christi, mittens duos de discipulis suis.
*ait illi:Tu es,qui venturus es,an alium 3
expectamus?* Et respondens Iesus ait il- 4
lis: Euntes renuntiate Ioanni quæ audi-
|| Isa. stis, & vidistis. * || Cæci vident, claudi 5
35.b.5. ambulant,leprosi mundantur, surdi au-
& 61. diunt,mortui resurgunt pauperes euan-
a.1. gelizantur: * & beatus est, qui non fue- 6
||Luc. rit scandalizatus in me. * || Illis autem 7
7.c.24 abeũtibus, cœpit Iesus dicere ad turbas
de Ioanne Quid existis in desertum vi-
dere? arundinem vento agitatam? * Sed 8
quid existis videre? hominẽm mollibus
vestitum? Ecce qui mollibus vestiun-
tur, in domibus regum sunt. * Sed quid 9
existis videre? prophetam Etiam dico B
Mal.3 vobis,& plusquàm prodhetam. * Hic est 10
a.1. enim de quo scriptum est? ||Ecce mitto
||Mar ego angelũ meum ante faciem tuã, qui
1.a.2. præparabit viã tuã ante te. * Amen dico 11
Luc.7 vobis, non surrexit inter natos mulierũ
d.27. maior Ioanne Baptista : qui autem mi-
nor est in regno cœlorum, maior est il-
lo. * A diebus autem Ioannis Baptistæ 12
vsq;nunc,regnum cœlorum vim patitur,
& violẽnti rapiunt illud.* Omnes enim 13
||Mal. prophetæ & lex,vsque ad Ioannem pro-
4.b.5. phetauerunt:*& si vultis recipere, ||ipse 14
est Elias, qui venturus est. * Qui habet 15
aures audiendi,audiat.*Cui autem simi- 16
lem æstimabo generationem istã? Simi- C
lis est pueris sedentibus in foro qui cla-
mantes coæqualibus*dicunt:Cecinimus 17
vobis,& non saltastis : lamentauimus,&
nõ planxistis.*Venit enim Ioannes,neq; 18
mãducans,neq;bibens, & dicunt : Dæ-
monium habet. * Venit filius hominis 19
manducans & bibens, & dicunt : Ecce
homo vorax, & potator vini, publica-
norum, & peccatorum amicus.Et iusti-
ficata est sapientia à filiis suis. * Tunc 20
cœpit exprobrare ciuitatibus,in quibus

factæ sunt plurimæ virtutes eius, quia
21 non egissent pœnitentiã.*|| Væ tibi Co- || Luc.
rozain,væ tibi Bethsaida: quia,si in Ty- 10.c.13
ro & Sidone factæ essent virtutes, quæ
factæ sunt in vobis, olim in cilicio &
22 cinere pœnitentiam egissent. * Verum-
tamen dico vobis, Tyro, & Sidoni re-
missius erit in die iudicij, quàm vobis.
23 *Et tu Capharnaum, numquid vsque in
cœlum exaltaberis? vsque in infernũ de-
scendes : quia, si in Sodomis factæ fuis-
sent virtutes,quæ factæ sunt in te,fortè
24 mansissent vsq; in hanc diem. * Verum-
tamen dico vobis, quia terræ Sodomo-
rum remissius erit in die iudicij, quàm
25 tibi. * In illo tempore respondens Iesus
dixit : Confiteor tibi,Pater,Dñe cœli &
terræ, quia abscondisti hæc à sapienti-
bus, & prudentibus, & reuelasti ea par-
26 uulis.*Ita Pater: quoniã sic fuit placitũ
27 ante te.* Omnia mihi tradita sunt à Pa-
tre meo.||Et nemo nouit Filiũ, nisi Pa- ||Ioan.
ter:neq; Patrẽ quis nouit, nisi Filius & 6.e.46
28 cui voluerit Filius reuelare. *Venite ad 7.
me omnes,qui laboratis,& onerati estis d. 28.
29 & ego reficiã vos.*||Tollite iugum meũ 8.
super vos, & discite à me, quia mitis b.19.
sum, & humilis corde : & inuenietis re- 10.
29 quiem animabus vestris. * Iugum enim c.15.
meum suaue est, & onus meum leue. ||Ier.6
d.16.

CAP. XII.

Discipulos spicas sabbato vellentes ||1.Iou
excusat, manum quoque aridam sabba- 5.a.3.
to curat : Pharisæorum machinationi
tacitus cedens, variósque à se curatos
silere præcipiens, implet Isaiæ vatici-
nium: dæmoniaco cæco & muto curato,
Pharisæos ipsum in Beelzebub eiicere
dæmonia blasphemantes conuincit fal-
sum dicere : dicens blaßphemiam in
Spiritum sanctum irremißibilem, &
de omni verbo otioso reddendam ra-
tionem : scribis autem & Pharisæis
signum petentibus, dandum dicit Ionæ
signum : & quæ sint mater & fratres
ipsius.

1 IN illo tempore abiit Iesus per sata
A sabbato, discipuli autẽ eius esurien- Marc.
tes cœperunt vellere spicas, & mandu- 2 d.23
2 care. * Pharisæi autem videntes, dixe- Luc.6
runt ei: Ecce discipuli tui faciunt quod a.1.
3 non licet facere sabbatis. * At ille dixit 1.Reg.
eis : Non legistis || quid fecerit Dauid, 21.b.6
4 quando esuriit, & qui cum eo erant : * ||Num
quomodo intrauit in domũ Dei, & pa- 28.b.9
nes propositionis comedit,quos non li- || Leu.
cebat ei edere,neq; his qui cũ eo erant 14.b.9
||nisi solis sacerdotibus? * Aut non legi- ||1 Reg
5 stis in lege,||quia sabbatis sacerdotes in 15.
6 tẽplo sabbatum violant, & sine crimine c.22.
sunt? * Dico autem vobis, quia templo Eccl.
7 maior est hic. * Si autem sciretis, quid 4.d.17
est : || Misericordiam volo,& non sacri- Osee
ficium : numquam condemnassetis in- 6.c 6.
8 nocentes. * Dñs enim est filius hominis Sup.9
etiam

etiam sabbati. * Et cùm inde transisset, 9
venit in synagogã eorũ:*||Et ecce homo 10
manum habens aridam,& interrogabãt
eũ dicentes:Si licet sabbatis curare? vt
accusarent eum.*Ipse autem dixit illis. 11
||Mar. || Quis erit ex vobis homo, qui habeat
3.a.1. ouem vnam,& si ceciderit hæc sabbatis
Luc.6 in foueã nónne tenebit,& leuabit eam?
a.6. * Quanto magis melior est homo oue? 12
||Deu. Itaq; licet sabbatis benefacere. * Tunc 13
22.a.4 ait homini : extende manum tuam. Et
extendit, & restituta est sanitati sicut
altera : * Exeuntes autẽ Pharisæi,consi- 14
lium faciebant aduersus eum,quomodo B
perderent eum.*Iesus autẽ sciens reces- 15
sit inde:& secuti sunt eũ multi & cura-
uit eos omnes:* & præcepit eis ne ma- 16
nifestum eum facerẽt:*Vt adimpleretur 17
quod dictum est per Isaiam Prophetam
||Isa. dicentẽ:*|| Ecce puer meus,quem elegi, 18
42.a.1 dilectus meus, in quo bene complacuit
animæ meæ. Ponã Spiritum meũ super
eũ,& iudiciũ gentibus nuntiabit.* Non 19
contendet, neq; clamabit,neque audiet
aliquis in plateis vocẽ eius : * arundinẽ 20
quassatam non confringet,& linum fu-
migans non extinguet,donec eiiciat ad
victoriam iudicium:*& in nomine eius 21
Gentes sperabunt : * Tunc oblatus est ei 22
dæmonium habens cæcus, & mutus, &
curauit eum ita vt loqueretur, & vide-
ret.*Et stupebant omnes turbæ, & dice- 23
bant : Numquid hic est filius Dauid.
||Sup. *|| Pharisæi autem audientes, dixerunt, 24
9. d. Hic non eiicit dæmones nisi in Beelze-
34. bub principe dæmoniorum.*Iesus autẽ 25
Marc. sciens cogitationes eorũ,dixit eis:Om-
3.c.22. ne regnum diuisum contra se, desolabi-
||Luc. tur : & omnis ciuitas,vel domus diuisa
11. b. contra se non stabit.*Et si satanas sata- 26
15. nam eiicit,aduersus se diuisus est,quo-
|| Luc. modo ergo stabit regnũ eius?*Et si ego 27
11. b. in Beelzebub eiicio dæmones , filij ve-
17. stri in quo eiiciunt? Ideò ipsi iudices
vestri erunt.*Si autẽ ego in Spiritu Dei 28
eiicio dæmones, igitur peruenit in vos
regnũ Dei. * Aut quomodo potest quis- 29
quam intrare in domum fortis, & vasa
eius diripere, nisi priùs alligauerit for-
tem ? & tunc domũ illius diripiet.*Qui 30
non est mecũ, contra me est:& qui non C
||Mar. congregat mecum,spargit. *||Ideò dico 31
3.d.28 vobis : Omne peccatum & blasphemia
29. remittetur hominibus, spiritus autem
Luc. blasphemia non remittetur. * Et qui- 32
12. b. cumque dixerit verbum contra filium
10. hominis,remittetur ei:qui autem dixe-
rit contra Spiritum sanctum , non re-
mittetur ei,neque in hoc sæculo,neque
in futuro :*Aut facite arborem bonam,
& fructum eius bonum:aut facite arbo- 33
rem malam,& fructum eius malum : si-
quidem ex fructu arbor agnoscitur.
* Progenies viperarum,quomodo pote- 34
stis bona loqui,cùm sitis mali?ex abun-
35 dantia enim cordis os loquitur:*Bonus
homo de bono thesauro profert bona:
& malus homo de malo thesauro pro-
36 fert mala.*Dico autem vobis, quoniam
omne verbũ otiosum, quod locuti fue-
rint homines reddent rationẽ de eo in
37 die iudicij.* Ex verbis enim tuis iustifi-
caberis, & ex verbis tuis condemnabe-
38 ris. * Tunc responderunt ei quidam de
Scribis,& Pharisæis, dicentes Magister,
39 volumus à te signũ videre.*Qui respon-
dens,ait illis:||Generatio mala, & adul- || Luc.
tera signum quærit:& signũ nõ dabitur 6.g.45
40 ei,nisi signũ||Ionę prophetę:*Sicut enim || Inf.
fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus, 16. a.
& tribus noctibus,sic erit Filius homi- 4.Luc
nis in corde terræ tribus diebus,& tri- 11. d.
41 bus noctibus. * || Viri Niniuitæ surgent 29.
D in iudicio cum generatione ista,& con- 1. Cor.
dẽnabuut eam : quia pœnitentiã egerũt 1.c.22
in prædicatione Ionæ.Et ecce plus quã || Ioa.
42 Ionas hic.*Regina Austri surget in iudi- 3. a.1.
cio cum||generatione ista,&condemna- || Ioa.
bit eam:||quia venit à finibus terræ au- 3. b.5.
dire sapientiam Salomonis,& ecce plus
43 quàm Salomon hic.* ||Cùm autem im- || 3.
mũdus spiritus exierit ab homine, am- Reg.
bulat per loca arida,quærens requiem, 10.a.1
44 & non inuenit.*Tunc dicit:Reuertar in 2.Par.
domum meã,vnde exiui.*Et veniens in- 9.a.1.
uenit eam vacantem scopis mundatã,& ||Luc.
45 ornatam:*Tunc vadit,& assumit septem 11. c.
alios spiritus secum nequiores se,& in- 24.
trantes habitant ibi:&|| fiunt nouissima ||2.Pet
hominis illius peiora prioribus:Sic erit 2. d.
46 & generationi huic pessimæ : * || Adhuc 20.
eo loquente ad turbas,ecce mater eius, ||Mar.
& fratres stabant foris,quærentes loqui 3.d.31
47 ei.* Dixit autem ei quidam:Ecce mater Luc.
tua, & fratres tui foris stant quærentes 8.c.19.
48 te.* At ipse respondens dicenti sibi ait :
Quæ est mater mea , & qui sunt fratres
49 mei? * Et extendens manum in disci-
pulos suos , dixit : Ecce mater mea , &
50 fratres mei.* Quicumque enim fecerit
voluntatem Patris mei,qui in cælis est,
ipse meus frater,& soror,& mater est.

CAP. XIII.

Sedens in nauicula proponit turbis parabolas seminantis ac zizaniorum, quas etiam discipulis interpretatur: item parabolas de grano sinapis, de fermento in farina occultato, de thesauro & margarita inuentis: de reti in mare misso, quam parabolam etiam declarat: docens in patria, ait prophetam non esse sine honore nisi in propria patria.

1 IN illo die exiẽs Iesus de domo, sede-
2 bat secus mare.*|| Et congregatæ sunt ||Mar
A ad eum turbæ multæ,ita vt in nauiculã 4. a.1
ascendens sederet:& omnis turba stabat Luc.8
3 in littore,*& locut* est eis multa in pa- a. 4.
rabolis,dicens : Ecce exiit qui seminat,
4 seminare:* Et dũ seminat,quædam ceci-
derunt secus viam, & venerũt volucres
cœli

cæli. & comederunt ea.* Alia autẽ ceci- 5
derunt in petrosa, vbi nõ habebant ter-
ram multam: & continuò exorta sunt,
quia non habebant altitudinem terræ.
*Sole autem orto æstuauerunt: & quia 6
non habebant radicem, aruerunt.* Alia 7
autem ceciderũt in spinas: & creuerunt
spinæ, & suffocauerunt ea.* Alia autem 8
ceciderunt in terram bonam: & dabant
fructum, aliud centesimum, aliud sexa-
gesimum, aliud trigesimum.* Qui habet 9
aures audiendi, audiat.* Et accedentes 10
discipuli dixerunt ei: Quare in para-
bolis loqueris eis? * qui respondens, 11
ait illis: Quia vobis datum est nosse B
mysteria regni cælorum: illis autẽ non
|| Inf. 25. c. 29.
est datũ.* || Qui enim habet, dabitur ei, 12
& abundabit: qui autem non habet, &
quod habet, auferetur ab eo. * Ideò in 13
parabolis loquor eis: quia videntes nõ
vident, & audientes non audiunt, neque
intelligunt. * Et adimpletur in eis pro- 14
|| Isa. 6. c. 9. Mar. 4. b. 12. Luc. 8. b. 10. Ioan. 12. f. 40. Act. 28. f. 26. Rom. 11. b. 8
phetia Isaiæ dicentis: || Auditu audietis,
& non intelligetis: & videntes videbi-
tis, & non videbitis. * Incrassatum est 15
enim cor populi huius, & auribus gra-
uiter audierunt, & oculos suos clause-
runt: ne quando videant oculis, & auri-
bus audiant, & corde intelligant, & cõ-
uertantur, & sanem eos.* Vestri autem 16
beati oculi quia vident, & aures vestræ
quia audiunt.* || Amen quippe dico vo- 17
bis, quia multi prophetæ, & iusti cupie- C
runt videre quæ videtis, & non viderũt
& audire quæ auditis, & non audierũt.
* Vos ergo audite parabolam seminan- 18
|| Luc. 10. e. 24.
tis. * Omnis qui audit verbum regni, & 19
nõ intelligit, venit malus, & rapit quod
seminatum est in corde eius: hic est qui
secus viam seminatus est. * Qui autem 20
super petrosa seminatus est, hic est, qui
verbũ audit, & continuò cum gaudio
accipit illud:* non habet autẽ in se ra- 21
dicem, sed est temporalis: facta autem
tribulatione & persecutione propter
verbum, continuò scandalizatur. * Qui 22
autẽ seminatus est in spinis, hic est, qui
verbũ audit, & sollicitudo sæculi istius,
& fallacia diuitiarum suffocat verbũ, &
sine fructu efficitur.* Qui verò in terrã 23
bonam seminatus est, hic est, qui audit
verbum, & intelligit, & fructum affert,
& facit aliud quidem centesimum, aliud
autem sexagesimum, aliud verò trigesi-
|| Mar. 4. c. 26.
mum. * || Aliam parabolam proposuit 24
illis, dicens: Simile factum est regnum
cælorum homini, qui seminauit bonum
semen in agro suo, * cùm autem dormi- 25
rent homines, venit inimicus eius, &
superseminauit zizania in medio triti-
ci, & abiit.* Cùm autem creuisset herba, 26
& fructum fecisset, tunc apparuerunt & D
zizania. * Accedentes autẽ serui patris 27
familias, dixerunt ei: Dñe, nónne bonũ
semen seminasti in agro tuo? Vnde ergo

28 habet zizania?* Et ait illis: Inimicus ho-
mo hoc fecit. Serui autem dixerunt ei,
29 Vis, imus, & colligimus ea?* Et ait: Non:
ne fortè colligentes zizania, eradicetis
30 simul cum eis & triticum. * Sinite vtra-
que crescere vsque ad messem, & in tẽ-
pore messis dicam messoribus: Colligi-
te primùm zizania, & alligate ea in fas-
ciculos ad comburendum, triticum au-
31 tem congregate in horreum meum. * ||
|| Mar. 4. d. 31 Luc. 13 d. 19.
Aliam parabolam proposuit eis dicens:
Simile est regnũ cælorũ grano sinapis,
quod accipiẽs homo seminauit in agro
32 suo: * quod minimum quidem est omni-
E bus seminibus: cùm autẽ creuerit, ma-
ius est omnibus oleribus, & fit arbor, ita
vt volucres cæli veniant, & habitent in
33 ramis eius.* Aliã parabolam locutus est
|| Luc. 13. d. 21.
eis. || Simile est regnũ cœlorum fermẽ-
to, quod acceptum mulier abscondit in
farinæ satis tribus, donec fermentatum
34 est totum.* Hæc omnia locutus est Iesus
in parabolis ad turbas: & sine parabo-
35 lis non loquebatur eis: * vt impleretur
quod dictum erat per Prophetã dicen-
|| Psal. 77. a. 2
tem: || Aperiam in parabolis os meum,
eructabo abscondita à constitutione
|| Mar. 4. d. 34.
36 mundi.* || Tunc, dimissis turbis, venit in
domum; & accesserunt ad eum discipu-
li eius, dicentes: Edissere nobis parabo-
37 lam zizaniorum agri. * Qui respon-
dens ait illis: Qui seminat bonum se-
38 men, est filius hominis.* Ager autem, est
mundus. Bonum verò semen, hi sunt
filij regni. Zizania autem, filij sunt ne-
39 quam. * Inimicus autem qui seminauit
|| Apoc. 14 c. 15.
ea, est diabolus. || Messis verò consum-
matio sæculi est. Messores autem, angeli
40 sunt. * Sicut ergo colliguntur zizania,
& igni comburuntur: sic erit in con-
41 summatione sæculi, * mittet filius ho-
F minis angelos suos, & colligent de re-
gno eius omnia scandala, & eos qui fa-
42 ciunt iniquitatem: * & mittent eos in
caminum ignis. Ibi erit fletus, & stridor
|| Sap. 3. a. 7. Dan. 12. a. 3
43 dentium. * || Tunc iusti fulgebunt sicut
sol in regno Patris eorum.* Qui habet
44 aures audiendi, audiat. * Simile est re-
gnum cælorum thesauro abscondito in
agro: quem qui inuenit homo, abscon-
dit, & præ gaudio illius vadit, & vendit
vniuersa quæ habet, & emit agrũ illum.
45 * Iterum simile est regnum cælorum
homini negotiatori, quærenti bonas
46 margaritas.* Inuenta autẽ vna pretiosa
margarita, abiit, & vendidit omnia quæ
47 habuit, & emit eam.* Iterum simile est
regnum cælorum sagenæ missæ in ma-
re, & ex omni genere piscium congre-
48 ganti, * quam, cùm impleta esset, edu-
centes, & secus littus sedentes, elege-
runt bonos in vasa, malos autem foras
49 miserũt.* Sic erit in consummatione sæ-
culi: exibunt angeli, & separabũt malos
50 de medio iustorũ, * & mittent eos in ca-
minum,

minum ignis : ibi erit fletus, & stridor
dentium.* Intellexistis hæc omnia? Di- 51
cũt ei: Etiam.* Ait illis, Ideò omnis scri- 52
ba doctus in regno cælorum, similis est G
homini patrifamilias, qui profert de
thesauro suo noua & vetera.* Et factum 53
est, cùm consummasset Iesus parabolas
||Mar. 6.a.1. Luc.4 c.16. || Ioa. 6.c.42 istas, transiit inde.* || Et veniens in patriã 54
suam, docebat eos in synagogis eorum,
ita vt mirarẽtur, & dicerent: Vnde huic &
sapientia hæc, & virtutes?* || Nónne hic 55
est fabri filius? Nónne mater eius dici-
tur Maria; & fratres eius, Iacobus, & Io-
seph, & Simõ, & Iudas?* & sorores eius, 56
nónne omnes apud nos sunt? Vnde ergo
huic omnia ista?* Et scandalizabantur 57
in eo. Iesus autem dixit eis: Non est pro-
pheta sine honore nisi in patria sua &
in domo sua.* Et non fecit ibi virtutes 58
multas propter incredulitatem illorum.

CAP. XIV.

Caput Ioannis datur puellæ saltatrici: Iesus quinque virorum millia in deserto quinque panibus & duobus piscibus satiat, sublatis duodecim reliquiarum cophinis: & super mare ambulans discipulos tempestate agitatos confortat, Petrúmque à submersione liberat: in terra Genesar varij curantur languores tactu vestimenti ipsius.

Mar. 6.b.14 Luc.9 a.7. ||Mar. 6.c.17 Luc.3. d.19. || Inf. 21. c. 26. IN illo tempore audiuit Herodes te- 1
trarcha famam Iesu:* & ait pueris 2
suis: Hic est Ioannes Baptista: ipse sur- A
rexit à mortuis, & ideò virtutes operã-
tur in eo.* || Herodes enim tenuit Ioan- 3
nem, & alligauit eũ: & posuit in carcerẽ
propter Herodiadem vxorem fratris
sui.* Dicebat enim illi Ioannes: Non li- 4
cet tibi habere eam.* Et volens illũ oc- 5
cidere, timuit populum: || quia sicut pro-
phetam eum habebant.* Die autem na- 6
talis Herodis saltauit filia Herodiadis
in medio, & placuit Herodi.* Vnde cum 7
iuramento pollicitus est ei dare quod-
cumque postulasset ab eo.* At illa præ- 8
monita à matre sua, Da mihi, inquit,
hic in disco, caput Ioannis Baptistæ.
* Et cõtristatus est rex: propter iuramen- 9
tum autem, & eos qui pariter recumbe-
bant, iussit dari.* Misitque, & decollauit
Ioannem in carcere.* Et allatum est ca- 10
put eius in disco, & datum est puellæ, 11
& attulit matri suæ.* Et accedentes dis-
cipuli eius, tulerunt corpus eius, & se- 12
pelierunt illud: & venientes nuntiaue- B
runt Iesu.* || Quòd cùm audisset Iesus,
||Mar. 6.d.31. Luc.9 a.10. Ioan. 6.a.3. secessit inde in nauicula, in locũ deser- 13
tum seorsum: & cum audissẽt turbæ, se-
cutę sunt eum pedestres de ciuitatibus.
* Et exiens vidit turbam multã, & miser-
tus est eis, & curauit languidos eorum.
* Vespere autem facto, accesserunt ad 14
eum discipuli eius, dicentes: Desertus
est locus, & hora iam præteriit: dimitte 15
turbas, vt euntes in castella, emant sibi

16 escas.* Iesus autem dixit eis: Nõ habent
17 necesse ire: date illis vos manducare.*
Responderũt ei: || Non habemus hic nisi || Ioa. 6.a.9.
18 quinque panes, & duos pisces.* Qui ait
19 eis: Afferte mihi illos huc.* Et cũ iussis-
set turbã discumbere super fœnum, ac-
ceptis quinq; panibus, & duobus pisci-
bus aspiciẽs in cælum benedixit, & fre-
git, & dedit discipulis panes discipuli
20 autem turbis.* Et manducauerũt omnes
C & saturati sunt. Et tulerunt reliquias,
duodecim cophinos fragmentorũ ple-
21 nos.* Manducantium autem fuit nume-
rus, quinq; millia virorũ, exceptis mu-
22 lieribus, & paruulis.* || Et statim com- ||Mar. 6.f.45
pulit Iesus discipulos ascẽdere in naui-
culam, & præcedere eum trans fretum,
23 donec dimitteret turbas.* Et dimissa
turba, || ascendit in montem solus orare. || Ioa. 6.b.15
24 Vespere autem facto solus erat ibi,* na-
uicula autem in medio mari iactabatur
fluctibus: erat enim contrarius ventus.
25 * Quarta autem vigilia noctis, venit ad
26 eos ambulans super mare.* Et videntes
eum super mare ambulantem, turbati
sunt dicentes: Quia phantasma est. Et
27 præ timore clamauerunt.* Statímq; Ie-
sus locutus est eis, dicens: Habete fidu-
28 ciam ego sum, nolite timere.* Respon-
D dens autem Petrus dixit: Dñe, si tu es,
29 iube me ad te venire super aquas.* At
ipse ait: Veni. Et descendens Petrus de
nauicula, ambulabat super aquam vt
30 veniret ad Iesum.* Videns verò ventum
validum, timuit, & cùm cœpisset mergi,
clamauit dicens: Dñe, saluum me fac.
31 * Et continuò Iesus extendens manum,
apprehendit eum: & ait illi; Modicæ fi-
32 dei, quare dubitasti?* Et cùm ascendis-
33 sent in nauiculam, cessauit ventus.* Qui
autẽ in nauicula erãt, venerunt, & ado-
rauerũt eum, dicentes: Verè Filius Dei
34 es.* || Et cum transfretassent, venerũt in ||Mar. 6.g.53
35 terrã Genesar.* Et cum cognouissẽt eũ
viri loci illius, miserunt in vniuersam || Mar. 7.a.1.
regionem illam, & obtulerunt ei omnes
36 male habentes:* & rogabant eum vt vel
fimbriam vestimenti eius tangerent. Et
quicumque tetigerunt, salui facti sunt.

CAP. XV.

Pharisæorum de lauandis manibus aliisque rebus traditiones, quas Dei mandatis præponebant: & quæ sint coinquinantia hominem: mulier Chananæa perseueranti fide ac supplicatione impetrat filiæ curationem: Iesus curatis iuxta mare Galilææ variis languoribus, quatuor virorum millia septem panibus paucisque pisciculis satiat, sublatis septem sportarum reliquiis.

1 TVnc accesserunt ad eum ab Ieroso-
A lymis Scribæ, & Pharisæi, dicentes:
2 * || Quare discipuli tui transgrediuntur || Mar. 7. a.
traditionem seniorum? non enim lauant
3 manus suas cùm panem manducãt.* Ipse
autem

autem respõdens ait illis : Quare & vos
transgredimini mandatum Dei propter
traditionem vestram? Nam Deus dixit:
||Exo. *|| Honora patrẽ,& matrẽ;Et :||Qui ma- 4
20. c. ledixerit patri,vel matri, morte moria-
12. tur.*Vos autẽ dicitis:Quicumq; dixerit 5
||Deu. patri,vel matri, Munus quodcumq; est
5.b.16 ex me, tibi proderit : *& non honorifi- 6
Eph.6 cabit patrem suũ,aut matrẽ suam & ir-
a. 2. ritũ fecistis mãdatum Dei propter tra-
||Exo. ditionem vestrã:*Hypocritæ, bene pro- 7
21. c. phetauit de vobis Isaias, dicens: *|| Po- 8
17. pulus hic labiis me honorat:cor autem
Leuit. eorum longè est à me.*Sine causa autẽ 9
20.b.9 colunt me,docentes doctrinas,& man- B
Prou. data hominum. * Et conuocatis ad se 10
20. c. turbis , dixit eis : Audite, & intelligite.
20. *Non quod intrat in os,coinquinat ho- 11
|| Isa. minem : sed quod procedit ex ore, hoc
29. d. coinquinat hominẽ.* Tunc accedentes 12
13. discipuli eius , dixerunt ei : Scis quia
Mar. Pharisæi audito verbo hoc,scãdalizati
7.a.6. sunt?*At ille respõdens ait:||Omnis plã- 13
|| Ioa. tatio, quam non plantauit Pater meus
15.a.2 cælestis,eradicabitur.*Sinite illos:||cæ- 14
||Luc. ci sunt,& duces cæcorũ, cæcus autem si
6.e.39 cæco ducatũ præstet , ambo in foueam
||Mar. cadunt.*||Respondens autẽ Petrus dixit 15
7.c.17 ei:Edissere nobis parabolã istã. * At ille 16
dixit:Adhuc & vos sine intellectu estis?
*Nõ intelligitis, quia omne quod in os 17
intrat,in ventrem vadit, & in secessum
emittitur?* Quæ autẽ procedũt de ore, 18
de corde exeunt,& ea coinquinant ho-
minem:* de corde enim exeunt cogita- 19
tiones malæ,homicidia, adulteria, for- C
nicationes,furta, falsa testimonia, blas-
phemiæ , * hæc sunt , quæ coinquinant 20
hominẽ. Non lotis autẽ manibus man-
ducare,non coinquinat hominem.*||Et 21
egressus inde Iesus,secessit in partes Ty-
||Mar. ri , & Sidonis. * || Et ecce mulier Cha- 22
7.c.24 nanæa à finibus illis egressa clamauit,
dicens ei:Miserere mei Dñe fili Dauid:
filia mea malè à dæmonio vexatur.*Qui 23
non respondit ei verbum.Et accedentes
discipuli eius rogabant eum dicentes :
Dimitte eã : quia clamat post nos.*Ipse 24
autẽ respondens ait:Nõ sum missus nisi
||Sup.|| ad oues,quæ perierunt domus Israël.
10.a.6 *At illa venit,& adorauit eum dicens : 25
Ioan. Dñe, adiuua me.* Qui respondens ait : 26
10.a.3 Non est bonũ sumere panẽ filiorum, &
mittere canibus.*At illa dixit:Etiã Dñe: 27
nã & catelli edunt de micis,quę cadunt
de mensa dominorũ suorum.*Tunc res- 28
pondens Iesus,ait illi :O mulier,magna
est fides tua:fiat tibi sicut vis. Et sanata
est filia eius ex illa hora.* Et cùm tran- 29
sisset inde Iesus, venit secus Mare Gali-
lææ:& ascendens in montẽ,sedebat ibi.
|| Isa. *||Et accesserunt ad eũ turbæ multæ,ha- 30
35.b.5 bẽtes secũ mutos,cæcos,claudos, debi- D
les, & alios multos : & proiecerunt eos
ad pedes eius,& curauit eos:*ita vt tur- 31
bæ mirarẽtur, videntes mutos loquen-
tes,claudos ambulãtes, cæcos videntes: ||Mar.
32 & magnificabant Deum Israël.* || Iesus 8. a. 1.
autem,conuocatis discipulis suis,dixit:
Misereor turbæ, quia triduo iam perse-
uerant mecũ,& non habent quod man-
ducent : & dimittere eos ieiunos nolo,
33 ne deficiant in via.* Et dicunt ei disci-
puli:Vnde ergo nobis in deserto panes
tantos , vt saturemus turbam tantam ?
34 * Et ait illis Iesus : Quot habetis panes?
At illi dixerunt:Septem, & paucos pis-
35 ciculos.* Et præcepit turbæ,vt discum-
36 berent super terrã.* Et accipiens, septẽ
panes,& pisces,& gratias agens, fregit,
& dedit discipulis suis , & discipuli de-
37 derunt populo.*Et comederunt omnes,
& saturati sunt. Et quod superfuit de
fragmẽtis , tulerũt septẽ sportas plenas.
38 * Erant autẽ qui manducauerunt qua-
tuor millia hominum , extra paruulos
39 & mulieres.* Et, dimissa turba,ascendit
in nauiculã:& venit in fines Magedan.

CAP. XVI.

Iesus signi petitione ipsum tentantes arguit, quod signa temporum non diiudicarent : iubet discipulos cauere à fermento Pharisæorum ac Sadducæorum : ipsósque interrogat quem ipsum esse dicant , & Petro post illius responsionem promittit claues regni cælorum : suam autem passionem prædicens, à Petro increpatur : propter quod satanam ipsum appellat, docens quemque propriam crucem tollere , & Deum vnicuique iuxta sua opera redditurum.

1 ET accesserunt ad eum Pharisæi , & Mar.
A Sadducæi tentantes : & rogauerunt 8.b.11
eum vt signum de cælo ostenderet eis.
2 *At ille respõdẽs,ait illis:||Facto vespe- ||Luc.
re dicitis:Serenum erit,rubicundum est 12. g.
3 enim cælum;* Et manè:Hodie tẽpestas, 54.
4 rutilat enim triste cælum.*Faciem ergo
cæli diiudicare nostis : signa autem tẽ-
porum non potestis scire? || Generatio ||Sup.
mala & adultera signũ quærit : & signũ 12. c.
non dabitur ei , nisi signum Ionæ pro- 39.
5 phetæ. Et relictis illis , abiit. * Et cùm ||Iona
venissent discipuli eius trans fretum, 2.a.1.
6 obliti sunt panes accipere. * Qui dixit
illis:|| Intuemini,& cauete à fermento ||Mar.
7 Pharisæorum,& Sadducæorum.*At illi 8.b.15
cogitabant intra se dicentes : Quia pa- Luc.
8 nes non accepimus. * Sciens autem 12.a.1
Iesus , dixit : Quid cogitatis intra vos
modicæ fidei , quia panes non habetis?
9 * Nondum intelligitis,neq; recordami- || Sup.
B ni || quinque panum in quinque millia 14. b.
hominum,& quot cophinos sumpsistis? 17.
10 * neque || septem panum in quatuor Ioan.
millia hominum, & quot sportas sum- 6.a.9.
11 psistis ? * Quare non intelligitis , quia ||Sup.
non de pane dixi vobis : Cauete à fer- 15. d.
mento Pharisæorum,& Sadducæorum? 34.
12 * Tunc intellexerunt, quia non dixerit

cauendum à fermento panum,sed à do-
ctrina Pharisæorum, & Sadducæorum.
||Mar. *|| Venit autē Iesus in partes Cæsareæ 13
8.c.27 Philippi : & interrogabat discipulos
Luc.9 suos,dicens : Quem dicūt homines esse
b.19. Filium hominis? *|| At illi dixerunt:Alij 14
Marc. Ioannē Baptistā, alij autem Eliam, alij C
8.c.28 verò Ieremiam,aut vnum ex prophetis.
*Dicit illis Iesus:Vos autē quem me esse 15
dicitis? * Respondens Simon Petrus di- 16
|| Ioa. xit : || Tu es Christus, filius Dei viui.
6.g.70 *Respondens autē Iesus,dixit ei:Beatus 17
es Simon Bar-Iona:quia caro & sanguis
non reuelauit tibi, sed pater meus, qui
|| Ioa. in cælis est.*||Et ego dico tibi,quia tu es 18
1.f.42 Petrus,& super hanc petram ædificabo
ecclesiā meā,& portæ inferi nō præua-
|| Isa. lebūt aduersus eā.*|| Et tibi dabo claues 19
22.f. regni cælorū.*||Et quodcumq; ligaueris
22. super terram erit ligatum & in cælis:&
|| Ioa. quodcumq; solueris super terram, erit
20. f. solutū & in cælis.*Tunc præcepit disci- 20
23. pulis suis, vt nemini dicerent quia ipse
esset Iesus Christus.*Exinde cœpit Iesus 21
ostendere discipulis suis, quia oporte-
ret eum ire Ierosolymā,& multa pati à
senioribus, & scribis, & principibus sa-
cerdotū,& occidi,& tertia die resurge-
re.*Et assumens eū Petrus cœpit incre- 22
pare illū, dicens:Absit à te,Dñe:nō erit D
tibi hoc. * Qui conuersus, dixit Petro: 23
||Mar. || Vade post me satana,scandalū es mihi:
8.d.33 quia non sapis ea,quæ Dei sunt,sed ea,
quæ hominum.*Tunc Iesus dixit disci- 24
|| Sup. pulis suis:|| Si quis vult post me venire,
10. d. abneget semetipsum, & tollat crucem
38. suā,& sequatur me.*|| Qui enim volue- 25
Luc.9 rit animā suam saluā facere perdet eā:
c.23. qui autē perdiderit animā suā propter
24. f. me, inueniet eam.* Quid enim prodest 26
27. homini, si mundū vniuersum lucretur,
Luc. animæ verò suæ detrimentum patiatur?
17. g. Aut quā dabit homo commutationem
33. pro anima sua? * Filius enim hominis 27
Ioan. venturus est in gloria Patris sui cum
12. d. angelis suis : & tunc reddet vnicuique
25. secundum opera eius.*Amē dico vobis, 28
||Act. sunt quidam de hic stantibus, qui non
17. g. gustabunt mortem, donec videant Fi-
31. Ro. lium hominis venientem in regno suo.
2. a.6

CAPVT XVII.

|| Mar *Christi in monte transfiguratio,quam*
8.d.39 *iubet discipulos silentio seruare, donec*
Luc.9 *à mortuis resurgat : Eliam dicit ven-*
c.27. *turum, imo iam venisse, sed cognitum*
non fuisse, nempe Ioannem Baptistam :
puerum lunaticum curat,quem discipu-
li ob medicam fidem curare non potue-
rant; ostendens quanta sint virtutis,
fides similis grano sinapis,ieiunium,&
oratio: passionem suam prædicit: pro se
quoque & Petro didrachma soluit, in-
uento in ore piscis statere.

||Mar. ET || post dies sex assumit Iesus Pe- 1
9.a.1. trum & Iacobum,& Ioannem fra- A
trem eius,& ducit illos in montem ex- ||Luc.
2 celsum seorsum, * & transfiguratus est 9.d.
ante eos.Et resplenduit facies eius sicut 28.
sol : vestimenta autem eius facta sunt
3 alba sicut nix. * Et ecce apparuerunt
illis Moyses,& Elias cum eo loquentes.
4 * Respondens autem Petrus dixit ad
Iesum : Dñe,bonum est nos hic esse : si
vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi
5 vnum,Moysi vnum,& Eliæ vnum.* Ad-
huc eo loquente, ecce nubes lucida
obumbrauit eos. || Et ecce vox de nu- ||Sup.
be,dicens:Hic est Filius meus dilectus, 3.d.17
in quo mihi bene complacui:ipsum au- 2.Pet.
6 dite.* Et audientes discipuli ceciderunt 1.d.17
7 in faciem suam,& timuerunt valde.* Et
accessit Iesus,& tetigit eos : dixitq; eis:
8 Surgite,& nolite timere.* Leuantes au-
tem oculos suos, neminē viderunt, nisi
9 solū Iesum.* Et descendentibus illis de
B monte, præcepit eis Iesus, dicens: Ne-
mini dixeritis visionem, donec Filius
10 hominis à mortuis resurgat. * Et inter-
rogauerunt eum discipuli, dicentes:
|| Quid ergo Scribæ dicunt quòd Eliam ||Mar.
oporteat primū venire : At ille respon- 9.b.10
11 dēs,ait eis:* Elias quidem venturus est, Mala.
12 & restituet omnia, * dico autem vobis, 4.b.5.
|| quia Elias iam venit,& nō cognoue- || Sup.
runt eum,|| sed fecerunt in eo quæcum- 11. b.
que voluerunt. Sic & Filius hominis 14.
13 passurus est ab eis.* Tunc intellexerunt || Sup.
discipuli, quia de Ioanne Baptista di- 14. a.
14 xisset eis. *Et cùm venisset ad turbam, 10.
accessit ad eum homo genibus prouo- || Mar
lutus ante eum, dicens : Dñe miserere 9.c.16
filio meo, quia lunaticus est, & male Luc.9
patitur:nam sæpe cadit in ignē, & cre- c.38.
15 brò in aquam,* & obtulit eum discipu-
lis tuis, & non potuerunt curare eum.
16 * Respondens autem Iesus,ait : O gene-
ratio incredula, & peruersa, quousque
ero vobiscum? vsquequò patiar vos? Af-
17 ferte huc illum ad me. * Et increpauit
C illum Iesus, & exiit ab eo dæmonium, &
18 curatus est puer ex illa hora.*Tunc ac-
cesserunt discipuli ad Iesum secretò, &
dixerunt : Quare nos non potuimus
19 eiicere illum?*Dixit illis Iesus : propter
incredulitatem vestram. || Amen quippe ||Luc.
dico vobis, si habueritis fidem, sicut 17.b.6
granum sinapis, dicetis monti huic.
Transi hinc illuc : & transibit : & nihil
20 impossibile erit vobis.* Hoc autem ge-
nus non eiicitur nisi per orationem, &
21 ieiunium. * Conuersantibus autem eis
in Galilæa,dixit illis Iesus:|| Filius ho- || Inf.
minis tradendus est in manus hominū: 20. b.
22 * & occident eum, & tertia die resur- 18.
23 get.Et contristati sunt vehementer.* Et ||Mar.
D cùm venissent Capharnaum,accesserunt 9.e.30
qui didrachma accipiebant, ad Petrum Luc.9
& dixerunt ei:Magister vester non sol- f.44.
24 uit didrachma? *Ait : Etiam.Et cùm in-
trasset in domum, præuenit eum Iesus,
dicens :

dicens: Quid tibi videtur Simon? Reges
terræ à quibus accipiunt tributum vel
cēsum? à filiis suis, an ab alienis?* Et ille 25
dixit: Ab alienis. Dixit illi Iesus: Ergo li-
beri sunt filij.* Vt autē non scandalize- 26
mus eos, vade ad mare, & mitte hamū:
& eum piscem, qui primus ascenderit,
tolle, & aperto ore eius, inuenies state-
rem: illum sumens, da eis pro me, & te.

CAP. XVIII.

Proposito paruulo docet quisnam maior sit in regno cælorum, & quàm sit à pusillorum scandalo cauendum: quomodo frater in nos peccans debeat corripi, & ecclesiam non audiens pro ethnico haberi, potestate ligandi atque soluendi discipulis tradita: docet etiam quàm sit apud Deum efficax duorum petitio sibi consentientium, & quoties fratri in nos peccanti sit ignoscendum, accommodata ad hoc parabola de rege rationem cum seruis ineunte.

Mar. IN illa hora accesserūt discipuli ad Ie- 1
9.e.33 sum, dicentes. Quis putas, maior est in A
Luc. 9 regno cælorū?* ||Et aduocans Iesus par- 2
f. 46. uulum, statuit eum in medio eorum,* & 3
Inf. 19 dixit: Amen dico vobis, nisi cōuersi fue-
b. 14. ritis, & || efficiamini sicut paruuli, non
1.*Cor.* intrabitis in regnū cælorū.* Quicumq; 4
14. *d.* ergo humiliauerit se sicut paruulus iste,
20. hic est maior in regno cælorum.* Et qui 5
susceperit vnum paruulū talem in no-
||*Mar* mine meo, me suscipit.* || qui autē scā- 6
9.*f.*42 dalizauerit vnum de pusillis istis, qui in
Luc. me credunt, expedit ei vt suspendatur
17.1.2 mola asinaria in collo eius, & demerga-
tur in profundum maris.* Væ mundo à 7
scandalis. Necesse est enim vt veniant
scandala: verumtamen væ homini illi,
||*Sup.* per quem scandalum venit.* || Si autem 8
5.*e.*30 manus tua, vel pes tuus scandalizat te;
Mar. abscide eum, & proiice abs te: bonū tibi
9.*f.*42 est ad vitā ingredi debilem, vel claudū,
quā duas manus, vel duos pedes haben-
tem mitti in ignem æternū.* Et si oculus 9
tuus scandalizat te, erue eum, & proiice B
abs te: bonum tibi est cum vno oculo in
vitam intrare, quā duos oculos haben-
||*Psal.* tem mitti in gehennā ignis.* Videte ne 10
33.*b.*8 contemnatis vnum ex his pusillis: dico
|| *Luc.* enim vobis, || quia angeli eorū in cælis
19. *b.* semper vident faciem patris mei, qui in
10. cælis est.* ||Venit enim Filius hominis 11
||*Luc.* saluare quod perierat.* ||Quid vobis vi- 12
15.*a.*4 detur? si fuerint alicui centum oues, &
errauerit vna ex eis: nōne relinquit no-
naginta nouē in mōtibus, & vadit quæ-
rere eā quæ errauit?* & si contigerit vt 13
|| *Leu.* inueniat eam: Amen dico vobis, quia
19.*c.*17 gaudet super eam magis quā super no-
*Luc.*17 nagintanouem, quæ non errauerūt.* Sic
a. 3. non est voluntas ante Patrē vestrū, qui 14
Eccli. in cælis est, vt pereat vnus de pusillis
19. *b.* istis.* ||Si autem peccauerit in te frater 15
13. tuus, vade, & corripe eū inter te & ipsū
solum: si te audierit, lucratus eris fratrē *Iac.* 5.
16 tuum,* si autem te non audierit, adhibe *d.* 19.
C tecum adhuc vnum, vel duos, ||vt in ore ||*Deu.*
duorum vel trium testiū stet omne ver- 19. *d.*
17 bum.* Quod si non audierit eos, dic ec- 15.
clesiæ; si autem ecclesiā non audierit, sit 2.*Cor.*
18 tibi sicut ethnicus & publicanus.* ||Amē 13.*a.*1
dico vobis, quæcūq; alligaueritis super *Io.* 8.
terrā, erūt ligata & in cælo: & quæcūq; *b.*17.
solueritis super terram, erunt soluta & *Heb.*
19 in cælo.* Iterum dico vobis, quia si duo 10. *e.*
ex vobis consenserint super terram, de 28.
omni re quamcumq; petierint, fiet illis 1.*Cor.*
20 à patre meo, qui in cælis est:* Vbi enim 5. *c.*9.
sunt duo vel tres congregati in nomine 2.*The.*
21 meo, ibi sum in medio eorū.* Tunc ac- 3.*d.*14
cedens Petrus ad eum, dixit: Dñe quo- ||*Ioan.*
ties peccabit in me frater meus, & di- 20.*f.*
22 mittam ei? vsque septies? * Dicit illi Ie- 23.
sus: Non dico tibi vsq; septies: sed vsque ||*Luc.*
23 septuagies septies.* Ideò assimilatum est 17.*a.*4
regnū cælorum homini regi, qui voluit
24 rationem ponere cum seruis suis. * Et
cùm cœpisset rationem ponere, oblatus
est ei vnus, qui debebat ei decem millia
25 talenta.* Cùm autem non haberet vnde
redderet, iussit eū dominus eius venun-
dari, & vxorem eius, & filios, & omnia
26 quæ habebat, & reddi.* Procidēs autem
D seruus ille, orabat eum, dicēs: Patientiā
27 habe in me, & omnia reddam tibi.* Mi-
sertus autem dominus serui illius, di-
28 misit eum, & debitū dimisit ei.* Egressus
autem seruus ille, inuenit vnū de con-
seruis suis, qui debebat ei centum de-
narios: & tenens suffocabat eum, dicēs:
29 Redde quod debes.* Et procidens con-
seruus eius, rogabat eū, dicēs: Patientiā
30 habe in me, & omnia reddam tibi.* Ille
autem noluit: sed abiit, & misit eum in
31 carcerem, donec redderet debitum.* Vi-
dentes autem conserui eius quæ fiebāt,
contristati sunt valde: & venerunt, &
narrauerunt dño suo omnia quæ facta
32 fuerant.* Tunc vocauit illum dominus
suus: & ait illi: Serue nequam, omne de-
bitum dimisi tibi quoniam rogasti me,
33 * nōnne ergo oportuit & te misereri con-
serui tui, sicut & ego tui misertus sum?
34 * Et iratus dominus eius tradidit eum
tortoribus, quoadusq; redderet vniuer-
35 sum debitū.* Sic & Pater meus cælestis
faciet vobis, si non remiseritis vnus-
quisque fratri suo de cordibus vestris.

CAP. XIX.

Matrimonium docet ex sua institutione esse indissolubile, nec vxorem extra causam fornicationis posse dimitti: inter varios eunuchos laudat illos qui se castrarunt propter regnum cælorum: paruulis manus imponit: adolescens qui omnia se seruasse præcepta dicebat, audito Christi consilio de omnibus vendendis abiit tristis: difficile ergo asserit diuitem intrare regnum cælo-

rum, & quid illis præmij sit qui omnibus relictis ipsum sequuntur.

ET factum est, cùm consummasset Ie- 1
sus sermones istos, migrauit à Gali- A
||Mar. læa,& || venit in fines Iudææ trans Ior-
10.a.1 danem,*& secutæ sunt eum turbæ mul- 2
||Mar. tæ,& curauit eos ibi. * || Et accesserunt 3
10.a.2 ad eum Pharisæi tentantes eum, & di-
||Gen. centes:Si licet homini dimittere vxorē
1.d.27 suā quacunque ex causa?* Qui respon- 4
||Gen. dens,ait eis:Non legistis,quia*qui fecit
2.d. hominē ab initio,masculum & feminā
24. fecit eos?& dixit : * Propter hoc dimit- 5
Ephe. tet homo patrem, & matrem, & adhæ-
5.g.31 rebit vxori suæ, & erunt duo in carne
Cor.6. vna.* Itaque iam non sunt duo, sed vna 6
d.16. caro. Quod ergo Deus coniunxit,homo
||Deu. non separet Dicunt illi : *|| Quid ergo 7
24.a.1 Moyses mandauit dare libellum repu-
dij, & dimittere? * Ait illis : Quoniam 8
Moyses ad duritiam cordis vestri per- B
misit vobis dimittere vxores vestras:ab
|| Sup. initio autem non fuit sic.* || Dico autē 9
5.e.32 vobis, quia quicunq; dimiserit vxorem
Mar. suam, nisi ob fornicationem, & aliam
10.b. duxerit mæchatur : & qui dimissam du-
11. xerit, mœchatur. * Dicunt ei discipuli 10
Luc. eius:Si ita est causa hominis cum vxo-
16.e. re,non expedit nubere.* Qui dixit illis. 11
18. Non oēs capiunt verbum istud,sed qui-
1.Cor. bus datum est.* Sunt enim eunuchi,qui 12
7.b.10 de matris vtero sic nati sūt,& sūt eunu-
chi,qui facti sunt ab hominibus:& sunt
eunuchi,qui se ipsos castrauerunt pro-
||Mar. pter regnū cælorum.|| Qui potest cape-
10.b. re,capiat.*Tunc oblati sunt ei paruuli, 13
13. vt manus eis imponeret,& oraret. Dis-
Luc. cipuli autē increpabant eos.*Iesus verò 14
18.c. ait eis : || Sinite paruulos,& nolite eos
15. prohibere ad me venire: taliū est enim
regnum cælorum.* Et cùm imposuisset 15
||Sup. eis manus, abiit inde. * || Et ecce vnus 16
18.a.3 accedens : ait illi ; Magister bone,quid
boni faciam vt habeam vitam æternam?
* Qui dixit ei : Quid me interrogas de 17
bono?Vnus est bonus,Deus : Si autē vis
ad vitā ingredi,serua mādata.*Dicit illi. 18
||Mar. Quæ?Iesus autē dixit || Non homicidiū C
10.b. facies:Non adulterabis:Non facies fur-
17. tū : Non falsum testimoniū dices:* Ho- 19
Luc. nora patrem tuum,& matrē tuā:& dili-
18.d. ges proximum tuum sicut teipsum.*Di- 20
18. cit illi adolescens:Omnia hæc custodi-
Exod. ui à iuuentute mea, quid adhuc mihi
20.c. deest?*Ait illi Iesus:Si vis perfectus esse 21
13. vade, vende quæ habes, & da pauperi-
bus,& habebis thesaurū in cælo : & ve-
ni, sequere me. * Cùm audisset autem 22
adolescens verbum, abiit tristis : erat
enim habēs multas possessiones. * Iesus 23
autē dixit discipulis suis:Amē dico vo-
bis, quia diues difficilè intrabit in re-
gnū cælorum.* Et iterū dico vobis:Fa- 24
cilius est camelū per foramen acus tran-
sire,quā diuitē intrare in regnū cælorū

25 * Auditis autē his discipuli mirabantur
D valde,dicentes:Quis ergo poterit saluus
26 esse.* Aspiciens autem Iesus,dixit illis :
Apud homines hoc impossibile est:apud
Deum autem omnia possibilia sunt.
27 *Tunc respondēs Petrus,dixit ei : Ecce
nos reliquimus omnia, & secuti sumus
28 te.quid ergo erit nobis?* Iesus autē di-
xit illis.Amē dico vobis,quòd vos, qui
secuti estis me, in regeneratione, cùm
sederit Filius hominis in sede maiestatis
suæ,sedebitis & vos super sedes duode-
cim,iudicantes duodecim tribus Israël.
29 * Et omnis qui reliquerit domū,vel fra-
tres,aut sorores,aut patrē, aut matrem,
aut vxorē,aut filios, aut agros, propter
nomē meū, centuplum accipiet, & vitā
30 æternā possidebit.*|| Multi autem erunt ||Infr.
primi nouissimi, & nouissimi primi. 20.b.

CAP. XX. 16.

Parabolam proponit de operariis in Mar.
vineam conductis, quorum vltimis idem 10.c.
datur denarius cum primis : Iesus dis- 31.
cipulis passionem ac resurrectionem suam Luc.
prædicit; & occasione ambitionis filiorū 13.f.
Zebedæi docet discipulos, quod non pote- 30.
state & ostensione dominij, sed officio
ministerij debeant esse maiores : egre-
diens verò Iericho duos cæcos illuminat.

1 SImile est regnum cælorum homini
A patrifamilias, qui exiit primo mane
conducere operarios in vineam suam.
2 * Conuentione autem facta cum opera-
riis ex denario diurno, misit eos in vi-
3 neam suam. * Et egressus circa horam
tertiam,vidit alios stātes in foro otio-
4 sos,*& dixit illis : Ite & vos in vineam
meam, & quod iustum fuerit dabo vo-
5 bis,* illi autem abierunt. Iterum autem
exiit circa sextam,& nonam horam : &
6 fecit similiter.* Circa vndecimam verò
exiit,& inuenit alios stantes,& dicit il-
7 lis : Quid hic statis tota die otiosi?* Di-
cunt ei : Quia nemo nos conducit. Di-
cit illis : Ite & vos in vineam meam.
8 *Cùm serò autem factum esset,dicit Dñs
vineæ procuratori suo : Voca opera-
rios,& redde illis mercedem, incipiens
9 à nouissimis vsque ad primos. * Cùm
venissent ergo qui circa vndecimam
horam venerant, acceperunt singulos
10 denarios.* Venientes autem & primi,ar-
bitrati sunt quòd plus essent accepturi:
acceperunt autem & ipsi singulos de-
11 narios. * Et accipientes murmurabant
12 aduersus patremfamilias,*dicentes : Hi
nouissimi vna hora fecerunt & pares il-
los nobis fecisti, qui portauimus pon-
13 dus diei, & æstus. * At ille respondens
vni eorum,dixit : Amice non facio tibi
iniuriam : nónne ex denario conuenisti
14 mecum? *Tolle quod tuum est,& vade,
volo autem & huic nouissimo dare sicut
15 & tibi.* Aut non licet mihi quod volo,
facere? an oculus tuus nequam est,quia
ergo

||Sup. ego bonus sum? * || Sic erunt nouissimi 16
19. d. primi, & primi nouissimi: multi enim
30. sunt vocati, pauci verò electi.* Et ascen- 17
Marc. dens Iesus Ierosolymam, assumpsit duo-
10. e. decim discipulos secretò, & ait illis:
31. *Ecce ascendimus Ierosolymã, & filius 19
Luc. hominis tradetur principibus sacerdo- C
13. tũ, & Scribis, & condẽnabunt eum mor- 20
f.30. te,* & tradent eum Gentibus ad illudẽ-
||Mar. dum, & flagellandum, & crucifigendum,
10. d. & tertia die resurget. * || Tunc accessit 21
32. ad eum mater filiorum Zebedæi cum fi-
Luc. liis suis, adorãs & petens aliquid ab eo.
18. f. * Qui dixit ei. Quid vis? Ait illi: Dic vt 22
31. sedeant hi duo filij mei, vnus ad dexte-
||Mar. rã tuã, & vnus ad sinistrã in regno tuo.
10. e. *Respondens autẽ Iesus, dixit: Nescitis 23
35. quid petatis. Potestis bibere calicẽ, quẽ
ego bibiturus sum? Dicunt ei: Possumus.
*Ait illis: Calicem quidem meum bibe- 24
tis: sedere autem ad dexteram meã, vel
sinistrã, nõ est meũ dare vobis, sed qui-
||Mar. bus paratũ est à Patre meo.* || Et audiẽ- 25
10. f. tes decẽ, indignati sunt de duobus fra-
41. tribus.* || Iesus autem vocauit eos ad se, 26
||Luc. & ait: Scitis quia principes gentiũ do- D
22. c. minãtur eorum: & qui maiores sunt po-
25. testatem exercent in eos.* Non ita erit 27
inter vos: sed quicumq; voluerit inter
vos maior fieri, sit vester minister: * & 28
qui voluerit inter vos primus esse, erit
vester seruus,* || sicut filius hominis nõ
venit ministrari, sed ministrare, & dare
||Phil. animã suã, redemptionẽ pro multis. * || 29
2. a. 7. Et egredientibus illis ab Ierícho, secuta
||Mar. est eum turba multa,* || & ecce duo cæci 30
10. g. sedentes secus viã, audierunt, quia Iesus
46. transiret: & clamauerũt, dicentes: Dñe,
Luc. miserere nostri, fili Dauid.* Turba autẽ 31
18. f. increpabat eos vt tacerent. At illi ma-
35. gis clamabánt, dicentes: Dñe, miserere
nostri, fili Dauid.* Et stetit Iesus & voca- 32
uit eos, & ait: Quid vultis vt faciam
vobis? *Dicunt illi: Dñe, vt aperiantur 33
oculi nostri. * Misertus autem eorum 34
Iesus, tetigit oculos eorum. Et confe-
stim viderunt, & secuti sunt eum.

CAP. XXI.

Iesus super asinam Ierusalẽ cum triũ-
pho ingressus, negotiatores de templo eii-
cit, & Pharisæis de triumpho indignan-
tibus respondet; discipulis autem de
ficulnea Christi verbo arefacta mirãti-
bus, declarat fidei efficaciam, interroga-
tionem de sua potestate retundit, quæ-
stione de Ioannis baptismo: & ex para-
bolis de homine duos filios habente, & de
patrefamilias, cuius vinitores post alios
seruos, etiam filium vineæ heredem oc-
ciderunt, prædicit regnum Dei à Iu-
||Mar. *dæis ad Gentes transferendum.*

11. a. 1 ET cùm appropinquassent Ierosoly- 1
Luc. mis, & venissent Bethphage ad Mon- A
19. c. tem oliueti: tunc Iesus misit duos dis-
29. cipulos, * dicens eis: Ite in castellum, 2
quod cõtra vos est, & statim inuenietis
asinam alligatam, & pullum cum ea:
3 soluite, & adducite mihi:* & si quis vo-
bis aliquid dixerit, dicite quia Dñs his
opus habet: & confestim dimittet eos.
4 *Hoc autem totum factum est, vt adim-
pleretur quod dictum est per Prophe-
5 tam dicentem:* || Dicite filiæ Sion: Ecce || Isa.
rex tuus venit tibi mãsuetus, sedens su- 62. d.
per asinam, & pullum filium subiugalis. 11.
6 * Euntes autem discipuli fecerunt sicut Zach.
7 præcepit illis Iesus.* Et adduxerunt asi- 9. b. 9.
nam, & pullũ: & imposuerunt super eos Ioan.
vestimenta sua, & eum desuper sedere 12. c.
8 fecerunt.* Plurima autem turba strauе- 15.
runt vestimenta sua in via: alij autem
cædebãt ramos de arboribus, & sterne-
9 bant in via; * turbæ autẽ, quæ præcede-
bant, & quæ sequebantur, clamabãt, di-
cẽtes: Hosanna filio Dauid: || benedictus, || Psal.
qui venit in nomine Dñi: hosanna in 117. d.
10 altissimis. * Et cùm intrasset Ierosoly- 26.
B mam, commota est vniuersa ciuitas, di- Marc.
11 cens: Quis est hic? * Populi autem di- 11. b.
cebant: Hic est Iesus propheta à Naza- 10.
12 reth Galilææ.* || Et intrauit Iesus in tẽ- Luc.
plum Dei, & eiiciebat omnes venden- 19. f.
tes, & ementes in templo; & mensas nu- 38.
mulariorum, & cathedras vendentium || Ioa.
13 columbas euerti:* & dicit eis: Scriptum 2. c. 4.
est: || Domus mea domus orationis vo- || Isa.
cabitur: vos autẽ fecistis illam speluncã 56. e. 7
14 latronũ:* Et accesserunt ad eũ cæci, & Ier. 7.
15 claudi in templo: & sanauit eos.* Vidẽ- b. 11.
tes autẽ principes sacerdotũ, & Scribæ Luc. 19
mirabilia, quæ fecit, & pueros clamãtes g. 46.
in tẽplo, & dicentes: Hosanna filio Da-
16 uid: indignati sunt,* & dixerunt ei: Au-
dis quid isti dicũt: Iesus autẽ dixit eis:
Vtique numquam legistis: || Quia ex ore || Psal.
infantiũ & lactentiũ perfecisti laudem? 8. b. 3.
17 * Et relictis illis, abiit foras extra ciui-
18 tatem in Bethaniam; ibiq; mansit.* Ma-
ne autem reuertens in ciuitatẽ, esuriit.
19 * || Et videns fici arborem vnam secus || Mar.
viam, venit ad eam: & nihil inuenit in 11. b.
ea nisi folia tantùm, & ait illi. Numquã 13.
ex te fructus nascatur in sempiternum.
20 Et arefacta est continuò ficulnea.* || Et ||Mar.
vidẽtes discipuli, mirati sunt, dicentes: 11. c.
21 Quomodo continuò aruit? * Respon- 20.
dens autem Iesus, ait eis: Amen dico
vobis, si habueritis fidem, & non hæsi-
taueritis, non solùm de ficulnea facie-
22 tis, sed & si monti huic dixeritis, Tolle,
& iacta te in mare, fiet.* || Et omnia quæ- || Sup.
23 cumq; petieritis in oratione credentes, 7. b. 7.
accipietis. * Et cùm venisset in tem- ||Mar.
plum, accesserunt ad eum docentem, 11. c.
principes sacerdotũ, & seniores populi, 24.
dicentes: || In qua potestate hæc facis? 1. Ioa.
24 Et quis tibi dedit hanc potestatẽ?* Res- 3. d. 22
pondens Iesus dixit eis: Interrogabo Luc.
vos & ego vnum sermonem: quem si di- 20. a. 2
xeritis mihi, & ego vobis dicam in qua

potestate hæc facio.* Baptismus Ioãnis 25
vnde erat? è cælo, an ex hominibus? At C
illi cogitabant inter se, dicentes.* Si di- 26
xerimus, è cælo, dicet nobis: Quare ergo
nõ credidistis illi? Si autem dixerimus,
|| Sup. ex hominibꝰ, timemus turbã: || oẽs enim
14.a.5 habebãt Ioannem sicut prophetam.* Et 27
respondentes Iesu, dixerunt: Nescimus.
ait illis & ipse. Nec ego dico vobis in
qua potestate hæc facio.* Quid autẽ vo- 28
bis videtur? Homo quidã habebat duos
filios, & accedẽs ad primum, dixit Fili,
vade hodie, operare in vinea mea.* Ille 29
autem respondẽs, ait: Nolo. Postea au-
tem, pœnitentia motus, abiit.* Accedens 30
autem ad alterum, dixit similiter. At ille
respondens, ait: Eo, dñe, & nõ iuit,* quis 31
ex duobus fecit voluntatẽ patris? Dicũt
ei: Primus. Dicit illis Iesus; Amen dico
vobis, quia publicani, & meretrices præ-
cedent vos in regnum Dei.* Venit enim 32
ad vos Ioannes in via iustitię, & nõ cre-
didistis ei: publicani autẽ, & meretrices
crediderunt ei: vos autem videntes nec
pœnitentiam habuistis posteà, vt crede-
retis ei.* Aliam parabolã audite: || Homo
Isa. erat pater familias, qui plantauit vineã, 33
5.a.1. & sepem circumdedit ei, & fodit in ea
Ier. 2. torcular, ædificauit turrim, & locauit
c.21. eam agricolis, & peregrè profectus est.
Marc * Cùm autem tempus fructuum appro- 34
12.a.1 pinquasset, misit seruos suos ad agrico-
Luc. las, vt acciperent fructus eius.* Et agri- 35
20.b.9 colæ, apprehensis seruis eius, aliũ ceci-
derunt, aliũ occiderunt, aliũ verò lapi-
dauerunt.* Iterũ misit alios seruos plu- 36
res prioribus, & fecerunt illis similiter.
* Nouissimè autem misit ad eos filium 37
suum, dicens: Verebuntur filium meum.
* Agricolæ autẽ videntes filiũ, dixerunt 38
intra se: || Hic est heres, venite, occida-
|| Inf. mus eum, & habebimus hereditatẽ eius.
26.a.3 * Et apprehensum eum eiecerunt extrà 39
27.a.1 vineã, & occiderunt.* Cùm ergo venerit 40
Ioan. dñs vineæ, quid faciet agricolis illis?
11.g. * Aiunt illi: Malos malè perdet, & vineã 41
53. suã locabit aliis agricolis, qui reddant
ei fructum temporibus suis.* Dicit illis 42
Iesus: Numquam legistis in Scripturis:
|| Lapidem quem reprobauerunt ædifi-
|| Ps. cantes, hic factus est in caput anguli?
117.c. A Dño factũ est istud, & est mirabile in
22. oculis nostris:* ideò dico vobis, quia 43
Act. auferetur à vobis regnũ Dei, & dabitur
4.b.11 genti facienti fructus eius.* Et qui ceci- 44
Rom. derit super lapidem istum, cõfringetur:
9.g.33 super quẽ verò ceciderit, conteret eum.
1.Pet. * Et cùm audissent principes sacerdo- 45
2.b.7. tũ & Pharisæi parabolas eius, cognoue-
runt quòd de ipsis diceret.* Et quæren- 46
tes eum tenere, timuerunt turbas: quo-
niam sicut prophetam eum habebant.

CAP. XXII.

Parabola de rege qui fecit nuptias filio suo, in quibus discumbens absque veste nuptiali in tenebras eiicitur exteriores: tentatur Iesus à Pharisæis super censu dando Cæsari, & à Sadducæis super resurrectione, quorum redarguit inscitiam, mortuorum euincens resurrectionem: rursumque à legisdoctore tentatur super legis magno mandato: vicissim quoque interrogat Pharisæos, cuius filius sit Christus.

1 ET respondens Iesus, dixit iterum in
2 parabolis eis, dicẽs: || Simile factum || Luc.
A est regnũ cælorũ homini regi, qui fecit 14. d.
3 nuptias filio suo. * Et misit seruos suos 16.
vocare inuitatos ad nuptias, & nolebãt Apoc.
4 venire.* Iterum misit alios seruos, dicẽs 19. b.
Dicite inuitatis: Ecce prandiũ meũ pa- 9.
raui, tauri mei, & altilia occisa sunt, &
5 omnia parata: venite ad nuptias. * Illi
autẽ neglexerũt: & abierũt, alius in vil-
lã suã, alius verò ad negotiationẽ suam.
6 * reliqui verò tenuerunt seruos eius, &
7 cõtumeliis affectos occiderũt.* Rex au-
tẽ cùm audisset, iratus est: & missis exer-
citibus suis, perdidit homicidas illos, &
8 ciuitatem illorum succendit.* Tunc ait
seruis suis: Nuptiæ quidẽ paratæ sunt,
9 sed qui inuitati erant, nõ fuerunt digni.
10 * ite ergo ad exitus viarũ, & quoscumq;
B inueneretis, vocate ad nuptias.* Et egres-
si serui eius in vias, congregauerũt oẽs,
quos inuenerunt, malos & bonos: & im-
11 pletæ sunt nuptiæ discumbentium.* In-
trauit autẽ rex vt videret discumbentes,
& vidit ibi hominem non vestitum ve-
12 ste nuptiali.* Et ait illi: Amice, quomo-
do huc intrasti non habens vestem nu-
13 ptialem? At ille obmutuit.* Tunc dixit
rex ministris: || Ligatis manibus & pedi- || Sup.
bus eius, mittite eum in tenebras exte- 8.b.12
riores: ibi erit fletus, & stridor dentium. 13.f.
14 * Multi enim sunt vocati, pauci verò 42.
15 electi.* || Tunc abeuntes Pharisæi, con- Inf.
silium inierunt vt caperent eum in ser- 25. c.
16 mone. * Et mittunt ei discipulos suos 30.
cum Herodianis, dicentes: Magister, || Mar.
scimus quia verax es, & viã Dei in ve- 11. c.
ritate doces, & non est tibi cura de ali- 13.
quo: nõ enim respicis personam homi- Luc.
17 nũ: * dic ergo nobis quid tibi videtur, 20. d.
18 licet censum dare Cæsari, an non?* Co- 20.
gnita autem Iesus nequitia eorum, ait:
19 Quid me tentatis hypocritæ? * ostendite
mihi numisma census. At illi obtulerũt
20 ei denarium. * Et ait illis Iesus: Cuius || Act.
21 est imago hæc, & superscriptio?* Dicunt 23.b.6
ei, Cæsaris. Tunc ait illis: || Reddite ergo Deut.
quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt 25.b.6
22 Dei, Deo.* Et audientes mirati sunt, & || Rom.
23 relicto eo abierunt.* In illo die accesse- 13. b.7
C runt ad eum Sadducæi, qui dicunt || non Marc
esse resurrectionem: & interrogauerũt 12. b.
24 eum: * dicentes: Magister, Moyses dixit: 19.
|| Si quis mortuus fuerit nõ habẽs filiũ, Luc.
vt ducat frater eius vxorẽ illius, & sus- 20. c.
25 citet semen fratri suo. * Erant autem 28.
apud

apud nos septē fratres: & primus, vxo-
re ducta, defunctus est: & non habens se-
men, reliquit vxorem suam fratri suo.
*Similiter secundus, & tertius vsque ad 26
septimū. * Nouissimè autem omnium & 27
mulier defuncta est. * In resurrectione 28
ergo cuius erit de septem vxor? omnes
enim habuerunt eam. * Respondens au- 29
tē Iesus, ait illis: Erratis, nescientes Scri-
pturas, neq; virtutē Dei. * In resurrectio- 30
ne enim neq; nubent, neque nubētur: sed
erūt sicut angeli Dei in cœlo. *De resur- 31
rectione autem mortuorum non legistis
quod dictum est à Deo dicente vobis:
||Exo. *||Ego sum Deus Abrahā, & Deus Isaac, 32
3.b.6. & Deus Iacob: Nō est Deus mortuorum, D
sed viuentiū. *Et audientes turbæ, mira- 33
bātur in doctrina eius. * Pharisæi autē 34
||Mar audiētes, quòd silentiū imposuisset Sad-
12.c. ducæis, cōuenerunt in vnū: *||& interro- 35
28. gauit eum vnus ex eis legis doctor ten-
Luc.10 tās eum: * Magister, quod est mandatum 36
c.25. magnū in Lege? *Ait illi Iesus: || Diliges 37
||Deu. Dñm Deum tuū ex toto corde tuo, & in
6.a.5. tota anima tua, & in tota mēte tua. *Hoc 38
||Leu. est maximū, & primum mādatum. * Se- 39
19. cundum autem simile est huic: || Diliges
d.18. proximū tuū, sicut teipsum. *In his duo- 40
Marc. bus mādatis vniuersa lex pēdet, & pro-
12.c. phetæ. *Congregatis autē Pharisæis, in- 41
31. terrogauit eos Iesus, *dicens: Quid vo- 42
Luc. bis videtur de Christo? cuius filius est?
20.f. Dicunt ei: Dauid. * Ait illis: || Quomodo 43
41. ergo Dauid in spiritu vocat eum Dñm,
||Psal. dicens: * || Dixit Dñs Dño meo: sede à 44
109.a. dextris meis, donec ponam inimicos
1. tuos scabellum pedum tuorum? * Si 45
ergo Dauid vocat eum Dñm quomodo
filius eius est? * Et nemo poterat ei re- 46
spondere verbū; neq; ausus fuit quisquā
ex illa die eum ampliùs interrogare.

CAP. XXIII.

Scribis & Pharisæis super cathedram
||2 Esd *Moysi sedentibus præcipit Iesus obedire,*
8.a.4. *ipsorum autem opera non imitari, rete-*
Luc.11 *gens ipsorum hypocrisim & ambitionem,*
f.46. *discipulos verò contrariam docens humi-*
Act. *litatē: deinde multiplex væ illis ob hypo-*
15.b. *crisim ac reliquas suas iniquitates in-*
10. *terminatur, prædicens eos patrum suorum*
||Deu. *mensuram in iustorum persecutionibus*
6.b.8. *impleturos, ac Ierusalem deserendam.*
22.b. TVnc Iesus locutus est ad turbas, & 1
12. ad discipulos suos, * dicens: Super A 2
Num. cathedram Moysi sederunt || Scribæ, &
15.d. Pharisæi. * Omnia ergo quæcumque di- 3
38. xerint vobis, seruate, & facite: secundùm
||Mar opera verò eorum nolite facere: dicunt
12.d. enim, & non faciunt. * || Alligant enim 4
23c. onera grauia, & importabilia, & impo-
Luc.11 nunt in humeros hominum: digito au-
f. 43 tem suo nolunt ea mouere. * Omnia ve- 5
&20. rò opera sua faciunt vt videātur ab ho-
g.46. minibus: ||dilatāt enim phylacteria sua,
& magnificant fimbrias. * Amant autem 6
primos recubitus in cœnis, & primus
7 cathedras in synagogis, * & salutatio-
nes in foro, & vocari ab hominib*. Rab-
8 bi. *||Vos autē nolite vocari Rabbi: vnus || Iac.
est enim Magister vester, omnes autem 3.a.1.
9 vos fratres estis. * || Et patrem nolite ||Mal.
vocare vobis super terrā: vnus est enim 1.b.6.
10 Pater vester, qui in cœlis est. *Nec voce-
mini magistri: quia Magister vester vnus
11 est, Christus. * Qui maior est vestrū, erit
12 minister vester. * || Qui autem se exal- || Luc.
B tauerit, humiliabitur: & qui se humi- 14.b.
13 liauerit, exaltabitur. * Væ autem vobis 11. &
Scribæ, & Pharisæi hypocritę quia clau- 18.c.
ditis regnum cœlorū ante homines: vos 14.
enim non intratis, nec introeūtes sinitis
14 intrare. * Væ vobis Scribæ, & Pharisæi
hypocritæ: ||quia comeditis domos vi- ||Mar.
duarū orationes longas orantes: propter 12.d.
15 hoc amplius accipietis iudicium. * Væ 40.
vobis Scribæ, & Pharisæi hypocritæ: Luc.
quia circuitis mare, & aridā, vt faciatis 20.g.
vnū proselytū: & cùm fuerit factus, fa- 47.
citis eū filiū gehennæ duplo quàm vos.
16 * Væ vobis duces cæci, qui dicitis: Qui-
cumque iurauerit per templum, nihil
est: qui autem iurauerit in auro templi,
17 debet. *Stulti, & cæci: Quid enim maius
est, aurum, an templum, quod sanctifi-
18 cat aurum? * Et quicumque iurauerit
in altari, nihil est: quicumque autem iu-
rauerit in domo, quòd est super illud,
19 debet. * Cæci: Quid enim maius est, do-
num an altare, quod sanctificat donum?
20 * Qui ergo iurat in altari, iurat in eo,
C & in omnibus quæ super illud sunt:
21 * & quicumque iurauerit in templo,
iurat in illo, & in eo qui habitat in
22 ipso: * & qui iurat in cęlo, iurat in thro-
no Dei, & in eo qui sedet super eum.
23 * || Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypo- || Luc.
critæ: qui decimatis mentham, & ane- 11.e.
thum, & cyminū, & reliquistis quæ gra- 42.
uiora sunt legis, iudicium, & misericor-
diam, & fidem; hæc oportuit facere, &
24 illa non omittere. * Duces cæci, excol-
lantes culicem, camelū autem glutien-
25 tes. *Væ vobis Scribæ, & Pharisæi hypo-
critæ: quia mundatis quod deforis est
calicis & paropsidis: intus autem pleni
26 estis rapina, & immunditia. * Pharisæe
cæce, munda priùs quod intus est cali-
cis & paropsidis, vt fiat id, quod deforis
27 est, mundum. * Væ vobis Scribæ, & Pha-
risæi hypocritæ: quia similes estis sepul-
chris dealbatis, quæ aforis parent ho-
minibus speciosa, intus verò plena sunt
ossibus mortuorum, & omni spurcitia.
28 * sic & vos aforis quidem paretis homi-
nibus iusti: intus autē pleni estis hypo-
29 crisi, & iniquitate. * Væ vobis Scribæ, &
Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis se-
pulchra prophetarum, & ornatis monu-
30 menta iustorum, * & dicitis: Si fuissemus
in diebus patrum nostrorum, non esse-

mus socij eorũ in sanguine propheta-
rum:*itaque testimonio estis vobismet- 31
ipsis,quia filij estis eorũ, qui prophetas D
occiderunt. *Et vos implete mensuram 32
|| Sup. patrum vestrorum.*||Serpentes genimi- 33
3. b.7. na viperarum quomodo fugietis à iu-
dicio gehennæ? *Ideò ecce mitto ad 34
vos prophetas, & sapientes, & Scribas,
& ex illis occidetis,& crucifigetis,& ex
eis flagellabitis in synagogis vestris, &
persequemini de ciuitate in ciuitatem:
*vt veniat super vos omnis sanguis iu- 35
Gen.4. stus,qui effusus est super terram,||à san-
b.8. guine Abel iusti vsque ad sanguinem ||
Heb. Zachariæ, filij Barachiæ, quem occidi-
11.a.4. stis inter templum & altare. *Amen di- 36
2.Par. co vobis, venient hæc omnia super ge-
24.f. nerationem istam. *||Ierusalem,Ierusa- 37
22. lem, quæ occidis prophetas, & lapidas
||Luc. eos, qui ad te missi sunt, quoties volui
13.g. congregare filios tuos, quemadmodum
34. gallina congregat pullos suos sub alas,
& noluisti? *Ecce relinquetur vobis do- 38
mus vestra deserta. *Dico enim vobis, 39
nõ me videbitis amodò, donec dicatis:
Benedictus,qui venit in nomine Dñi.

CAP. XXIV.

Prædicit templi euersionem,monetq;vt caueant à venturis seductoribus,futura prænuncians bella ac persecutiones: surgent pseudochristi & pseudoprophetæ: de aduentu filij hominis, præcedentibus signis in sole,luna & stellis: omnibus ignotum dicit Christus diem iudicij, & de fideli ac malo seruo, propter quæ docet semper esse vigilandum.

Mar. ET egressus Iesus de templo, ibat. Et 1
13.a.1. accesserunt discipuli eius, vt osten- A
Luc. derent ei ædificationes templi. *Ipse au- 2
21.a.5. tem respondens dixit illis: Videtis hæc
|| Luc. omnia?Amẽ dico vobis,||non relinque-
19.g. tur hic lapis super lapidem, qui nõ de-
44. struatur. *Sedente autem eo super Mõ- 3
tem Oliueti, accesserũt ad eum discipu-
li secretò, dicentes: Dic nobis,quando
hæc erunt?& quod signum aduentus tui
& consummationis sæculi? *Et respon- 4
|| Eph. dẽs Iesus,dixit eis: ||Videte ne quis vos
5.b.6. seducat: *multi enim venient in nomi- 5
Col.3. ne meo,dicentes: Ego sum Christus: &
c.18. multos seducent. *Audituri enim estis 6
prælia, & opiniones præliorum.Videte
ne turbemini, oportet enim hæc fieri,
sed nondum est finis. *consurget enim 7
gens in gentem & regnum in regnum,
& erunt pestilentiæ & fames, & terræ
motus per loca *hæc autem omnia ini- 8
tia sunt dolorum. *|| Tunc tradent vos 9
||Su.10 in tribulationem,& occident vos:&eri-
c.17. tis odio omnibus gentibus propter no-
Luc. men meum. *Et tunc scandalizabuntur 10
21.c.12 multi, & inuicem tradent, & odio ha- B
Ioan. bebunt inuicem. *Et multi pseudopro- 11
15.c. phetæ surgent & seducent multos. *Et 12
20.16. quoniam abundauit iniquitas, refrige-
a.2.

13 scet charitas multorum: *qui autẽ per-
seuerauerit vsque in finem, hic saluus
14 erit. *Et prædicabitur hoc Euangelium
regni in vniuerso orbe, in testimonium
omnibus gentibus: & tunc veniet con-
15 summatio. *||Cùm ergo videritis abomi-
nationem desolationis, quæ dicta est à ||Mar.
||Daniele propheta stantem in loco san- 13.b.
16 cto:qui legit,intelligat: *tunc qui in Iu- 14.
17 dæa sunt fugiant ad montes: *& qui in Luc.
tecto,non descendat tollere aliquid de 21. d.
18 domo sua: *& qui in agro, non reuer- 20.
19 tatur tollere tunicã suã. *Væ autẽ præ- Dan.
gnantibus & nutriẽtibus in illis diebus. 9 g.
20 *Orate autem vt non fiat fuga vestra in 27.
21 hieme,||vel sabbato: *erit enim tunc tri- ||Act.
bulatio magna, qualis nõ fuit ab initio 1.b.12.
22 mundi vsq;modò,neq; fiet. *Et nisi bre-
uiati fuissent dies illi, non fieret salua
omnis caro;sed propter electos breuia-
23 buntur dies illi. *||Tunc si quis vobis di- ||Mar
xerit:Ecce hic est Christus,aut illic:no- 13.c.
24 lite credere. *Surgent enim pseudochri- 21.
sti,& pseudoprophetæ: & dabunt signa Luc.
magna,& prodigia, ita vt in errorẽ in- 17.c.
25 ducantur(si fieri potest)etiã electi. *Ecce 25.
26 prædixi vobis. *Si ergo dixerint vobis:
Ecce in deserto est,nolite exire;ecce in
27 penetralib9,nolite credere. *Sicut enim
fulgur exit ab Oriente,& paret vsque in
Occidẽtem:ita erit,& aduentus Filij ho-
28 minis. *||Vbicumque fuerit corpus,illic ||Luc.
29 congregabũtur & aquilæ. *||Statim autẽ 17. g.
C post tribulationem dierũ illorũ Sol ob- 37.
scurabitur,& luna non dabit lumen suũ ||Is.13.
& stellæ cadent de cælo, & virtutes cæ- b. 10.
30 lorum cõmouebuntur: *& tunc parebit Ezec.
signũ Filij hominis in cælo:& tunc plã- 32.b.7.
gent omnes tribus terræ: & videbũt Fi- Ioel.2.
lium hominis venientẽ in nubibus cæli b.10.
31 cũ virtute multa,& maiestate. *||Et mit- ||Mar.
tet Angelos suos cum tuba,& voce ma- 13.c.
gna:& cõgregabunt electos eius à qua- 24.
tuor vẽtis,à summis cælorum vsque ad Luc.
32 terminos eorũ. *Ab arbore autẽ fici di- 21.c.
scite parabolã:cũ iam ramus eius tener 25.
fuerit & folia nata,scitis quia propè est Apoc.
33 æstas: *ita & vos cũ videritis hæc om- 1. b.7.
nia, scitote quia propè est in ianuis. ||1.Cor
34 *Amen dico vobis,quia non præteribit 15.g.
generatio hæc, donec omnia hæc fiant. 52.
35 *||Cælũ,& terra transibunt,verba autem 1.The.
36 mea non præteribunt. *De die autem 4.d.15
illa,& hora nemo scit, neq; Angeli cæ- ||Mar
37 lorum nisi solus Pater. *||Sicut autem 13.d.
in diebus Noë,ita erit & aduentus Filij 31.
38 hominis: *sicut enim erant in diebus ||Gen.
D ante diluuium comedentes & bibentes, 7. b.7.
nubentes & nuptui tradentes, vsque ad Luc.
39 eũ diẽ,quo intrauit Noë in arcã, *& non 17.f.
cognouerunt donec venit diluuium, & 26.
tulit omnes:ita erit & aduẽtus Filij ho-
40 minis. *Tunc duo erunt in agro: vnus
assumetur, & vnus relinquetur: *duæ
molentes in mola:vna assumetur,& vna
relin

relinquetur. *Vigilate ergo, quia nesci- 42
tis qua hora Dñs vester venturus sit. *Il- 43
||Mar. lud autẽ scitote, ||quoniã si sciret pater-
13.d. familias qua hora fur venturus esset, vi-
33. gilaret vtique & non sineret perfodi do-
Luc. mum suam. * Ideo & vos estote parati: 44
12. e. quia qua nescitis hora Filius hominis
39. venturus est. *Quis, putas, est fidelis seruus, 45
& prudens, quem constituit Dñs suus
super familiam suam, vt det illis cibum
||Apo. in tempore? * ||Beatus ille seruus, quem 46
16.c. cùm venerit Dñs eius, inuenerit sic fa-
15. cientem. *Amen dico vobis, quoniã super 47
omnia bona sua constituet eum. *Si autẽ 48
dixerit malus seruus ille in corde suo:
Morã facit Dñs meus venire: *& cœperit 49
percutere conseruos suos, manducet au-
tem & bibat cum ebriosis: *veniet Dñs 50
||Sup. serui illius in die, qua non sperat & ho-
13. f. ra, qua ignorat: *& diuidet eum, partém- 51
42. que eius ponet cum hypocritis. || Illic
Infrà erit fletus, & stridor dentium.
25.c.
30.

CAP. XXV.

Parabolas proponit de decem virginibus ac talentis distributis seruis; quorum dominus peregrè rediens singulos præmiat aut punit iuxta ipsorum merita: extremum iudicium ponit ob oculos, & causas præmiationis bonorum, ac punitionis malorum.

TVnc simile erit regnum cœlorum 1
decem virginibus: quæ accipientes A
lampades suas, exierunt obuiam sponso
& sponsæ. *Quinque autem ex eis erant 2
fatuæ, & quinque prudentes: *sed quin- 3
que fatuæ, acceptis lampadibus, non
sumpserunt oleum secum: * prudentes 4
verò acceperunt oleum in vasis suis cum
lampadibus. * Moram autem facientes 5
sponso, dormitauerunt omnes & dor-
mierunt. *Media autẽ nocte clamor fa- 6
ctus est: Ecce sponsus venit, exite obuiã
ei. * Tunc surrexerunt omnes virgines 7
illæ, & ornauerunt lampades suas. *Fatuę 8
autem sapientibus dixerunt: Date nobis
de oleo vestro: quia lampades nostræ ex-
tinguuntur. * Responderunt prudentes, 9
dicentes: Ne fortè non sufficiat nobis &
vobis, ite potiùs ad vendentes, & emite
vobis. * Dum autem irent emere, venit 10
sponsus: & quæ paratæ erant, intraue-
runt cum eo ad nuptias, & clausa est ia-
nua. *Nouissimè verò veniunt & reliquę 11
virgines, dicentes: Domine, Domine, ape-
ri nobis. *At ille respondens ait: Amen 12
||Mar dico vobis, nescio vos. * || Vigilate ita- 13
13. d. que, quia nescitis diem, neque horam.
33. * || Sicut enim homo peregrè proficis- 14
||Luc. cens, vocauit seruos suos, & tradidit
19. b. illis bona sua. * Et vni dedit quinque 15
12. talenta, alij autem duo, alij verò vnum, B
vnicumque secundùm propriam vir-
tutem, & profectus est statim. * Abiit 16
autem qui quinque talenta acceperat,
& operatus est in eis, & lucratus est alia

17 quinque. *Similiter & qui duo accepe-
18 rat, lucratus est alia duo. * Qui autem
vnum acceperat, abiens fodit in terrã,
19 & abscondit pecuniam dñi sui. * Post
multum verò temporis venit dñs ser-
uorum illorum, & posuit rationem cũ
20 eis. * Et accedens qui quinque talenta
acceperat, obtulit alia quinque talen-
ta, dicens: Dñe, quinque talenta tradi-
disti mihi, ecce alia quinque superlu-
21 cratus sum. * Ait illi dñs eius: Euge ser-
ue bone, & fidelis, quia super pauca
fuisti fidelis, super multa te constituam,
intra in gaudium dñi tui. * Accessit au-
22 tem & qui duo talenta acceperat, & ait:
Dñe, duo talenta tradidisti mihi, ecce
alia duo lucratus sum. * Ait illi domi-
23 nus eius: Euge serue bone, & fidelis,
quia super pauca fuisti fidelis, super
multa te constituam, intra in gaudium
dñi tui. * Accedens autem & qui vnum
24 talentum acceperat, ait: Dñe, scio quia
homo durus es, metis vbi non semina-
sti, & congregas vbi non sparsisti: * &
25 timens abij, & abscondi talentum tuum
C in terra: ecce habes quod tuum est. *Re-
26 spondens autem dñs eius, dixit ei: Ser-
ue male, & piger, sciebas quia meto vbi
non semino, & congrego vbi non spar-
27 si: *oportuit ergo te committere pecu-
niam meam numulariis, & veniens ego
recepissem vtique quod meum est cum
28 vsura. * Tollite itaque ab eo talentum,
29 & date ei qui habet decẽ talẽta. * ||Om- Sup. 13
ni enim habenti dabitur, & abundabit: b. 2.
ei autem qui non habet, & quod vide- Mar.
30 tur habere, auferetur ab eo. * Et inuti- 4. c. 25
lem seruum eiicite in tenebras exte- Luc. 8.
riores; illic erit fletus, & stridor den- c. 18.
31 tium. * Cùm autem venerit Filius ho- & 19.
minis in maiestate sua, & omnes Ange- d. 26.
li cum eo, tunc sedebit super sedem ma-
32 iestatis suæ: * & congregabuntur ante
eum omnes gentes, & separabit eos ab
inuicem, sicut pastor segregat oues ab
hœdis: *& statuet oues quidẽ à dextris
33 suis, hœdos autem à sinistris. *Tunc di-
34 cet rex his, qui à dextris eius erũt: Ve-
nite benedicti Patris mei, possidete pa-
ratum vobis regnum à constitutione
35 mundi: * ||esuriui enim, & dedistis mihi
manducare: sitiui, & dedistis mihi bibe-
36 re: hospes erã, & collegistis me: *nudus, Isa. 58
& cooperuistis me: || infirmus, & visita- c. 7.
stis me: in carcere eram, & venistis ad
me. * Tunc respondebunt ei iusti, di- Ezec.
37 centes: Dñe, quando te vidimus esu- 18. b.
D rientem, & pauimus te: sitientem, & de- 17. d.
dimus tibi potum? quando autem te 16.
38 vidimus hospitem, & collegimus te, aut Eccl. 7
nudum, & cooperuimus te? * aut quan- d. 39.
39 do te vidimus infirmum, aut in carcere,
& venimus ad te? * Et respondens rex,
40 dicet illis: Amen dico vobis, quamdiu
fecistis vni ex his fratribus meis mini-
mis,

Ps. 6. mis,mihi fecistis.*Tunc dicet & his,qui 41
b.9. à sinistris erũt:||Discedite à me maledi-
Sup.7. cti in ignẽ æternũ,qui parat* est diabo-
d.13. lo,& angelis eius. *Esuriui enim,& non 42
dedistis mihi mãducare:sitiui, & nõ de-
Luc.13 distis mihi potũ: *hospes erã,& nõ col- 43
f.27. legistis me : nudus,& non cooperuistis
me:infirmus,& in carcere,& non visita-
stis me:*Tunc respondebũt ei & ipsi di- 44
centes Dñe, quando te vidimus esuriẽ-
tem,aut sitientẽ,aut hospitẽ, aut nudũ,
aut infirmũ, aut in carcere,& nõ mini-
strauimus tibi? *Tunc respondebit illis, 45
dicens: Amen dico vobis : Quãdiu non
Dan.12 fecistis vni de minoribus his, nec mihi
13. a.2 fecistis, * || Et ibunt hi in supplicium 46
Ioã. 5. æternum;iusti autem in vitam æternã.
c.29.

CAPVT XXVI.

Consultat principes sacerdotum de occidendo Iesu: qui vnguento pretioso à muliere perfunditur, murmurantibus discipulis, venditur à Iuda: de cuius proditione discipulis in cœna loquitur, in qua panem in corpus suum,& vinum in sanguinem consecrata tradit discipulis: prædicit omnes scandalizandos, trinámque Petri negationem: & post trinam orationem capitur à Iudæis: quorum vni Petrus abscidit auriculam: discipulis fugientibus coram Caipha à falsis testibus accusatus mortisque reus iudicatus, conspuitur, ac cæditur, & ter à Petro negatur.

ET factum est cùm consummasset Ie- 1
sus sermones hos omnes,dixit disci- A
Mar. pulis suis : * || Scitis quia post biduum 2
14.a.1 Pascha fiet,& Filius hominis tradetur vt
Lu.22 crucifigatur.*Tunc cõgregati sunt prin- 3
a.1.2. cipes sacerdotum, & seniores populi in
atrium principis sacerdotũ,qui diceba-
tur Caïphas : *& consilium fecerunt vt 4
Iesum dolo tenerent,& occiderent.*Di- 5
cebant autem:Non in die festo,ne fortè
tumultus fieret in populo.* Cùm autem 6
Iesus esset in Bethania in domo Simo-
nis leprosi,*accessit ad eũ mulier habẽs 7
||Mar. alabastrum vnguenti pretiosi,&||effudit
14.a.8 super caput ipsius recumbentis.*Viden- 8
Ioã.11 tes autẽ discipuli,indignati sunt dicen-
a.2.12 tes:Vt quid perditio hæc? * potuit enim 9
a.3. istud venũdari multo, & dari pauperi-
bus.* Sciens autem Iesus,ait illis : Quid 10
molesti estis huic mulieri ? opus enim
bonũ operata est in me.*nam sẽper pau- 11
peres habetis vobiscũ:me autẽ non sem-
per habetis.*Mittens enim hæc vnguen- 12
tum hoc in corpus meũ:ad sepeliendum
me fecit.*Amen dico vobis vbicumque
prædicatũ fuerit hoc Euangeliũ in toto 13
mũdo, dicetur & quòd hæc fecit in me-
||Mar. moriam eius.*||Tunc abiit vnus de duo- 14
14. b. decim, qui dicebatur Iudas Iscariotes, B
10. ad principes sacerdotum : * & ait illis: 15
Lu.22 Quid vultis mihi dare , & ego vobis
a.4. eum tradam?At illi constituerunt ei tri-

16 ginta argenteos. * Et exinde quære-
bat opportunitatem vt eum traderet. ||Mar.
17 *||Prima autẽ die azymorũ accesserunt 14. b.
discipuli ad Iesum, dicentes:Vbi vis pa- 12.
18 remus tibi comedere Pascha ? *At Iesus Luc.22
dixit:Ite in ciuitatem ad quẽdam & di- a.7.
cite ei:Magister dicit:Tẽpus meũ propè
est,apud te facio Pascha cum discipulis
19 meis.*Et fecerunt discipuli sicut consti-
tuit illis Iesus , & parauerunt Pascha.
20 *||Vesperè autẽ facto, discumbebat cum ||Mar.
21 duodecim discipulis suis. *Et edentibus 14. b.
illis,dixit:Amen dico vobis,|| quia vnus 17.
22 vestrûm me traditurus est.*Et contrista- Lu.22.
ti valdè, cœperunt singuli dicere : Nun- b.14.
23 quid ego sum, Dñe?*At ipse respondens, Ioã.13
ait:Qui intingit mecũ manũ in paropsi- c.12.
24 de,hic me tradet.*Filius quidem homi-
C nis vadit,||sicut scriptum est de illo, væ Ps.40.
autẽ homini illi,per quem Fili* hominis b.10.
tradetur:bonũ erat ei,si natus non fuis-
25 set homo ille. *Respondẽs autem Iudas,
qui tradidit eũ,dixit:Nunquid ego sum,
26 Rabbi?Ait illi:Tu dixisti. *||Cœnantibus 1.Cor.
autem eis,accepit Iesus panem, & bene- 11.c.
dixit,ac fregit, deditque discipulis suis, 24.
& ait : Accipite, & comedite : hoc est
27 corpus meũ. *Et accipiens calicem gra-
tias egit : & dedit illis,dicens:Bibite ex
28 hoc omnes.*Hic est enim sanguis meus
noui testamenti,qui pro multis effunde-
29 tur in remissionem peccatorum. *Dico
autẽ vobis:non bibam modo de hoc ge-
nimine vitis vsq; in diem illũ,cùm illud
bibam vobiscum nouum in regno Patris
30 mei.*Et hymno dicto,exierunt in mon- ||Mar.
31 tẽ Oliueti. *Tunc dicit illis Iesus:||Om- 14. c.
nes vos scandalum patiemini in me, in 27.
ista nocte.Scriptũ est enim:|| Percutiam Io. 16.
pastorem , & dispergentur oues gregis. d.32.
32 *Postquã autem resurrexero,præcedam Zach.
33 vos in Galilæam. *Respondens autẽ Pe- 13.c.7.
trus,ait illi:Etsi omnes scandalizati fue-
rint in te, ego nunquam scandalizabor.
34 *Ait illi Iesus : ||Amen dico tibi,quia in ||Mar.
hac nocte antequã gallus cantet,ter me 14.c.
35 negabis. *Ait illi Petrus:||Etiamsi opor- 28.16.
tuerit me mori tecum , non te negabo. b.7.
Similiter & omnes discipuli dixerunt. ||Mar.
36 * Tunc venit Iesus cum illis in villam, 14.c.
D quæ dicitur Iethsemani,& dixit discipu- 30.
lis suis : Sedete hic,donec vadam illuc, Ioã.13
37 & orem. *Et assumpto Petro, & duobus d.38.
filiis Zebedæi, cœpit contristari & mœ- Marc.
38 stus esse.* Tunc ait illis : Tristis est ani- 14. d.
ma mea vsque ad mortem:sustinete hic, 31.
39 & vigilate mecum. * Et progressus pu- Lu.22.
sillum, procidit in faciem suam, orans, d.33.
& dicens:Pater mi, si possibile est,tran-
seat à me calix iste ; veruntamen non
40 sicut ego volo,sed sicut tu. * Et venit ad
discipulos suos,& inuenit eos dormien-
tes,& dicit Petro:Sic non potuistis vna
41 hora vigilare mecum ? *Vigilate,& ora-
te, vt non intretis in tentationem. Spi-

ritus quidem promptus est, caro autem
infirma.* Iterum secundò abiit, & orauit, 42
dicens: Pater mi, si non potest hic calix
transire nisi bibam illum, fiat voluntas
tua.* Et venit iterum, & inuenit eos dor- 43
mientes: erant enim oculi eorum grauati.
* Et relictis illis, iterum abiit, & ora- 44
uit tertiò, eundem sermonem dicens.
* Tunc venit ad discipulos suos, & dicit 45
illis. Dormite iam, & requiescite: ecce
appropinquauit hora, & filius hominis
tradetur in manus peccatorum:* Surgite
eamus: ecce appropinquauit qui me tra- 46
Mar. det. * || Adhuc eo loquente, ecce Iudas 47
14. vnus de duodecim venit: & cum eo tur- E
c.43. ba multa cum gladiis & fustibus, missi
Lu.22. à principibus sacerdotum & senioribus
f.47. populi. * Qui autem tradidit eum, dedit 48
Io.18. illis signum, dicens: Quemcumque
a.3. osculatus fuero, ipse est, tenete eum.
* Et confestim accedens ad Iesum, dixit: 49
Aue Rabbi. Et osculatus est eum. * Di-
xitque illi Iesus: Amice, ad quid veni- 50
sti? Tunc accesserunt, & manus iniece-
runt in Iesum, & tenuerunt eum.* Et ec- 51
ce vnus ex his, qui erant cum Iesu, ex-
tendens manum, exemit gladium suum,
& percutiens seruum principis sacerdo-
tum amputauit auriculam eius. * Tunc 52
Ge.9. ait illi Iesus. Conuerte gladium tuum in
a.6. locum suum, || omnes enim, qui accepe-
Ap.13 rint gladium, gladio peribunt.* An putas, 53
c.10. quia non possum rogare Patrem meum,
& exhibebit mihi modò plus quàm duo-
|| Is.53 decim legiones Angelorum? * || Quomo- 54
c.10. do ergo implebuntur Scripturæ, quia 55
sic oportet fieri? * In illa hora dixit Ie-
sus turbis: Tanquam ad latronem existis
cum gladiis & fustibus comprehendere
me: quotidie apud vos sedebam do-
cens in templo & non me tenuistis.
|| Th.4 * Hoc autem totum factum est, || vt ad- 56
d.20. implerentur Scripturæ prophetarum. F
|| Mar. Tunc discipuli omnes, || relicto eo, fuge-
14. e. runt.* At illi tenentes Iesum, || duxerunt 57
50. ad Caïpham principem sacerdotum, vbi
Luc. scribæ & seniores conuenerant.* Petrus 58
22. autem sequebatur eum à longè, vsque
f.54. in atrium principis sacerdotum. Et in-
Io. 18. gressus intrò, sedebat cum ministris, vt
d.24. videret finem. * Principes autem sacer- 59
dotum: & omne concilium quærebant
falsum testimonium contra Iesum, vt eũ
morti traderent: * & non inuenerunt, 60
cùm multi falsi testes accessissent. No-
|| Io.2. nissimè autem venerunt duo falsi testes,
c.19. * & dixerunt: Hic dixit: || Possum destrue- 61
re templum Dei, & post triduum reædi-
ficare illud. * Et surgens princeps sacer- 62
dotum, ait illi: Nihil respondes ad ea,
quæ isti aduersum te testificantur?* Iesus 63
autem tacebat. Et princeps sacerdotum
ait illi: Adiuro te per Deũ viuum, vt di-
cas nobis si tu es Christus filius Dei.
* Dicit illi Iesus: Tu dixisti, verumtamen 64
dico vobis, || amodò videbitis Filium ho- || Sup.
minis sedentem à dextris virtutis Dei, & 16.
65 venientem in nubibus cæli.* Tunc prin- d.27.
G ceps sacerdotum scidit vestimenta sua, 1.The.
dicens: Blasphemauit: quid adhuc ege- 4.d.15
mus testibus? ecce nunc audistis blas- Ro.14
66 phemiam: * quid vobis videtur? At illi, b.10.
respondentes dixerunt. Reus est mortis:
67 * || Tunc expuerunt in faciem eius, & || Isa.
colaphis eum ceciderunt, alij autem 50.c.6.
68 palmas in faciem eius dederunt, * dicen- Mar.
tes: Prophetiza nobis Christe, quis est 14.g.
99 qui te percussit? * Petrus verò sedebat 65.
foris in atrio: & accessit ad eum vna || Luc.
ancilla, dicens: Et tu cum Iesu Galilæo 22. f.
eras. * At ille negauit coram omnibus, 55. Ioã.
70 dicens: Nescio quid dicis. * Exeunte au- 18.c.17
71 tem illo ianuam, vidit eum alia ancilla,
& ait his qui erant ibi: Et hic erat cum
Iesu Nazareno. * Et iterum negauit cum
72 iuramento: Quia non noui hominem:
* Et post pusillum accesserunt qui sta-
73 bant, & dixerunt Petro: Verè & tu ex
illis es: nam & loquela tua manifestum
te facit. * Tunc cœpit detestari, & iurare
74 quia non nouisset hominem. Et conti-
nuò gallus cantauit. * Et recordatus est
Petrus verbi Iesu, quod dixerat: Priùs
75 quàm gallus cantet, ter me negabis. Et
egressus foras fleuit amarè.

CAP. XXVII.

Iudas relatis argenteis, laqueo se suspendit: Iesus coram Pilato accusatus, non respondet: uxor autem Pilati dicit ipsũ iustum: praeligitur tamen Barrabas, Pilatus lotis manibus Iesum flagellatum tradit crucifigendum, qui a militibus multipliciter illusus, ducitur ad crucifigendum: & felleo vino potatus, inter latrones crucifigitur, diuisis ipsius vestimentis & a variis multa iactatur in ipsum blasphemia, suboriuntur tenebræ: & clamans Iesus Eli, acetóque potatus, cum clamore expirat, ac signa varia fiunt: corpus Iesu a Ioseph sepultum, custoditur à militibus.

1 MAnè autem facto, consilium inie-
A runt omnes principes sacerdotum,
& seniores populi aduersus Iesum, vt
2 eum morti traderent.* || Et vinctum ad- || Mar.
duxerunt eum, & tradiderunt Pontio 15.a.1.
3 Pilato præsidi. * Tunc videns Iudas, qui Lu.23.
eum tradidit, quòd damnatus esset: pæ- a.1.
nitentia ductus, retulit triginta argen- Ioã.18
teos principibus sacerdotum, & seniori- e.28.
4 bus, * dicens: Peccaui, tradens sangui-
nem iustum.* At illi dixerunt: Quid ad
5 nos? tu videris. * Et proiectis argenteis
6 in templo, recessit: || & abiens laqueo || Act.
se suspendit.* Principes autem sacerdo- 1.c.18.
7 tum, acceptis argenteis dixerunt: Non
licet eos mittere in corbonam: quia pre-
tium sanguinis est.* Consilio autem ini-
to, emerunt ex illis agrum figuli, in se- || Act.
8 pulturam peregrinorum.* || Propter hoc 1.c.19.
voca

vocatus est ager ille, Haceldama, hoc B
est, ager sanguinis, vsque in hodiernum
diem. *Tunc impletum est quod dictum 9
est per Ieremiam prophetam, dicētem:
||Zac. ||Et acceperunt triginta argēteos præ-
11. c. tium appretiati, quem appretiauerunt à
12. filiis Israël: *& dederunt eos in agrum 10
figuli, sicut constituit mihi Dñs. * Iesus 11
||Mar. autem stetit ante præsidē, & ||interroga-
15. a. 2 uit eū præses, dicēs: Tu es Rex Iudæo-
Luc. rum? Dicit illi Iesus: Tu dicis. *Et cùm 12
23. a. 3 accusaretur à principibus sacerdotum,
Ioā. 18 & senioribus nihil respondit: *Tunc di- 13
e. 33. cit illi Pilatus: Non audis quāta aduer-
sum te dicunt testimonia? * Et non re- 14
spondit ei ad vllū verbū, ita vt mirare-
tur præses vehementer. *Per diem autē 15
solemnem consueuerat præses populo
dimittere vnum vinctū, quē voluissent.
* habebat autē tunc vinctū insignē, qui 16
dicebatur Barabbas. *Congregatis ergo 17
illis, dixit Pilatus: Quem vultis dimittā
vobis: Barabbam, an Iesum, qui dicitur
Christus? *Sciebat enim quòd per inui- 18
diam tradidissent eum. *Sedente autem 19
illo pro tribunali, misit ad eum vxor
eius, dicens: Nihil tibi, & iusto illi: multa
enim passa sum hodie per visum pro-
||Mar. pter eum. *||Principes autē sacerdotum, 20
15. b. & seniores persuaserunt populis vt pe- C
28. terent Barabbam, Iesum verò perde-
|| Luc. rent. * Respondens autē præses, ait illis: 21
23. c. Quem vultis vobis de duobus dimitti?
18. At illi dixerunt Barabbam: *Dicit illis 22
Ioan. Pilatus: Quid igitur faciam de Iesu, qui
18. g. dicitur Christus? *Dicunt omnes: Cru- 23
40. cifigatur. Ait illis præses: Quid enim
Act. 3 mali fecit? At illi magis clamabant, di-
b. 14. centes: Crucifigatur. *Videns autē Pila- 24
tus quia nihil proficeret, sed magis tu-
multus fieret: accepta aqua, lauit ma-
nus coram populo, dicens: Innocēs ego
sum à sanguine iusti huius: vos videri-
tis. * Et respondens vniuersus populus, 25
dixit: Sanguis eius super nos, & super
filios nostros. *Tunc dimisit illis Barab- 26
bam: Iesum autem flagellatum tradi-
dit eis vt crucifigeretur. * Tunc milites 27
præsidis suscipientes Iesum in præto-
Marc. rium, ||congregauerūt ad eum vniuersā
15. b. cohortē: *& exuentes eum, chlamydem 28
16. coccineam circumdederunt ei: *||& ple- 29
Ps. 21. ctentes coronā de spinis, posuerunt su- D
e. 17. per caput eius & arundinem in dextera
Ioan. eius. Et genu flexo ante eum, illudebant
19. a. 2 ei, dicentes: Aue rex Iudæorum: *Et ex- 30
puentes in eum, acceperunt arundinē,
||Mar. & percutiebant caput eius. * Et postquā 31
15. b. illuserunt ei, exuerūt eum chlamyde, &
21. induerunt eum vestimentis eius, & du-
Luc. xerunt eum vt crucifigerent. * ||Exeun- 32
23. b. tes autem inuenerunt hominem Cyre-
26. næum, nomine Simonem: hunc anga-
Marc. riauerunt vt tolleret crucem eius. * || 33
15. b. venerunt in locum, qui dicitur Golgo-
22.
34 tha, quod est Caluariæ locus. * Et de- || Lu
derunt ei vinum bibere cum felle mi- 23.
stum: & cùm gustasset, noluit bibere. 33.
35 * Postquam autem crucifixerunt eum, Ioan
diuiserunt vestimenta eius, sortem mit- 19.
tentes: vt impleretur quod dictū est per 17.
Prophetam, dicentem: || Diuiserunt sibi Mar
vestimenta mea, & super vestem meam 15.
36 miserunt sortem. *Et sedentes seruabant 24.
37 eum. * Et imposuerunt super caput eius Lu. 2
E causam ipsius scriptam: HIC EST e. 2.
IESVS REX IVDÆORVM. Ioan
38 * Tunc crucifixi sunt cum eo duo latro- 19.
nes; vnus à dextris, & vnus à sinistris. 23.
39 * Prætereuntes autem blasphemabant Ps. 2
40 eum mouentes capita sua, * & dicentes: c. 19.
|| Vah qui destruis templum Dei, & in Ioan
triduo illud reædificas: salua temetipsū: 2. c. 1
41 si filius Dei es, descende de cruce. * Si-
militer & principes sacerdotum illudē-
tes cum Scribis & senioribus dicebant:
42 * Alios saluos fecit, seipsum non potest
saluum facere: si rex Israel est, descen-
43 dat nunc de cruce, & credimūs ei: *||cō- Sap.
fidit in Deo: liberet nunc, si vult eū: dixit d. 18
44 enim: Quia filius Dei sum: * idipsum Ps. 2
autem & latrones, qui crucifixi erant cū a. 9.
45 eo, improperabant ei. * A sexta autem
hora tenebræ factæ sunt super vniuersā
46 terrā vsq; ad horā nonā. *Et circa horā
nonam clamauit Iesus voce magna, di-
cens: ||Eli, Eli lamma sabacthani? hoc est; Ps. 2
Deus meus, Deus meus, vt quid dereli- a. 2.
47 quisti me? *Quidam autē illic stantes, &
48 audientes, dicebāt: Eliā vocat iste. * || Et 2. Pa
F continuò currens vnus ex eis acceptam 3. d. 1
spongiam impleuit aceto, & imposuit
49 arundini, & dabat ei bibere. *Ceteri ve-
rò dicebant: Sine videamus an veniat
50 Elias liberās eum. *Iesus autē iterū cla-
51 mans voce magna, emisit spiritum. *||Et
ecce velū tēpli scissum est in duas par-
tes à summo vsque deorsum: & terra
52 mota est, & petræ scissæ sunt, *& monu-
mēta aperta sunt: & multa corpora san-
53 ctorū, qui dormierant, surrexerunt. * Et
exeuntes de monumentis post resurre-
ctionem eius, venerunt in sanctam ciui-
54 tatem, & apparuerūt multis. * Centurio
autē, & qui cū eo erant, custodiētes Ie-
sum, viso terræ motu, & his, quæ fiebant
timuerunt valde, dicentes: Verè Filius
55 Dei erat iste. *Erant autem ibi mulieres
multæ à longè quæ secutæ erant Ie-
56 sum à Galilæa, ministrantes ei: * inter
quas erat Maria Magdalene, & Maria
Iacobi & Ioseph mater, & mater filiorū
57 Zebedæi. *||Cùm autem serò factum es- Mar
G set, venit quidam homo diues ab Arima- 15.
thia, nomine Ioseph, qui & ipse disci- 42.
58 pulus erat Iesu: *hic accessit ad Pilatū, Lu. 2
& petiit corpus Iesu. Tunc Pilatus iussit g. 50
59 reddi corpus. * Et accepto corpore, Io- Ioan
seph inuoluit illud in sindone munda. 19.
60 * Et posuit illud in monumēto suo no- 38.
uo

uo, quod exciderat in petra, & aduoluit
saxum magnum ad ostium monumenti,
& abiit: *Erat autem ibi Maria Magda- 61
lene, & altera Maria sedentes contra se-
pulchrum. *Altera autem die, quæ est 62
post parasceuen, conuenerunt principes
sacerdotum, & Pharisæi ad Pilatum, * 63
dicentes: Dñe, recordati sumus quia
seductor ille dixit adhuc viuens: Post
tres dies resurgam. * Iube ergo custo- 64
diri sepulchrum vsque in diem tertium,
ne fortè veniant discipuli eius, & furen-
tur eum, & dicant plebi: Surrexit à mor-
tuis: & erit nouissimus error peior
priore. *Ait illis Pilatus: Habetis custo- 65
diam ite, custodite sicut scitis. *Illi au- 66
tem abeuntes, munierunt sepulchrum,
signantes lapidem cum custodibus.

CAP. XXVIII.

Facto terræ motu, exterritisque custodibus, Angelus mulieribus narrat Christi resurrectionem: qui ipsis apparens iubet (sicut & Angelus iusserat) vt discipulis nuntient, quòd Dominum in Galilæa visuri sint: milites sepulchri custodes, pecunia corrupti dicunt corpus Christi furto sublatum: discipuli videntes in Galilæa Dominum, iubentur ire ad docendas, & baptizandas omnes gentes.

Mar. 6 a.I. Ioan. 20. c. II.

VEspere autem sabbati, quæ lucescit 1
in prima sabbati venit Maria Mag- A
dalene, & altera Maria videre sepul-
chrum. *Et ecce terræmotus factus est, 2
magnus. Angelus enim Dñi descẽdit de
cœlo: & accedens reuoluit lapidem, &
sedebat super eum: *erat autem aspe- 3
ctus eius sicut fulgur: & vestimentum
eius sicut nix. *Præ timore autem eius 4
exterriti sunt custodes, & facti sunt ve-
lut mortui. *Respondens autẽ Angelus 5
dixit mulieribus: Nolite timere vos:
scio enim, quòd Iesum, qui crucifixus
est, quæritis: *non est hic: surrexit enim 6
sicut dixit, venite, & videte locum, vbi B
positus erat Dñs. *Et citò euntes dicite 7
discipulis eius, quia surrexit: & ecce
præcedit vos in Galilæam: ibi eum vi-
debitis, ecce prædixi vobis. *Et exierunt 8
citò de monumento cum timore, &
gaudio magno, currentes nuntiare di-
scipulis eius. *Et ecce Iesus occurrit il- 9
lis, dicens: Auete. Illæ autem accesse-
runt, & tenuerunt pedes eius, & adora-
uerunt eum. *Tunc ait illis Iesus: Noli- 10
te timere: ite nuntiate fratribus meis, vt C
eant in Galilæam, ibi me videbunt. * 11
Quæ cùm abiissent, ecce quidam de cu-
stodibus venerunt in ciuitatem, & nun-
tiauerunt principibus sacerdotum om-
nia quæ facta fuerant. *Et congregati 12
cum senioribus, consilio accepto pecu-
niam copiosam dederunt militibus, * 13
dicentes: Dicite quia discipuli eius no-
cte venerunt, & furati sunt eum, nobis
14 dormientibus. *Et si hoc auditum fue-
rit à præside, nos suadebimus ei, & se-
15 curos vos faciemus. *At illi accepta pe-
cunia, fecerunt sicut erant edocti. Et
diuulgatum est verbum istud apud Iu-
16 dæos, vsque in hodiernum diem. * Vn-
D decim autem discipuli abierunt in Ga-
lilæam, in montem, vbi cõstituerat illis
17 Iesus. *Et videntes eum adorauerunt:
18 quidam autem dubitauerunt. *Et acce-
dens Iesus locutus est eis dicens: Data
est mihi omnis potestas in cœlo, & in
19 terra. * || Euntes ergo docete omnes Marc.
gentes, baptizantes eos in nomine Pa- 16. c.
20 tris, & Filij & Spiritus sancti: *docen- 15.
tes eos seruare omnia quæcumque
mandaui vobis. Et ecce ego vobiscum
sum omnibus diebus, vsque ad consum-
mationem sæculi.

SANCTVM
IESV CHRISTI
EVANGELIVM,
secundùm Marcum.

CAPVT PRIMVM.

Ioannes in austeritate vitæ prædicat, ac baptizat aqua: Christus verò Spiritu sancto: qui à Ioanne baptizatus, cum bestiis agens in deserto, post ieiunium quadraginta dierum à satana tentatur, & Ioanne tradito, prædicare incipit in Galilæa: vocatisque Simone & Andrea, Iacobo, & Ioanne Zebedæi, accedit Capharnaum, & reliqua Galilææ loca, ibique prædicans curat socrum Simonis, & leprosum quem mittit ad sacerdotes, plurimosque dæmoniacos ac malè habentes, cum magna omnium admiratione.

1 INitium Euangelij Iesu Chrsti, || Mal-
2 Filij Dei. *Sicut scriptũ est in 3.a.1.
A Isaia Propheta: || Ecce ego Is.40.
mitto angelũ meũ ante faciẽ a.3.
3 tuã, qui præparabit viã tuã ante te. *Vox Matt.
clamantis in deserto: Parate viam Dñi, 3.a.3.
4 rectas facite semitas eius. *Fuit Ioãnes Luc.3.
in deserto baptizans, & prædicãs baptis- b.4.
mũ pœnitentiæ in remissionẽ peccato- Ioan.
5 rum. *||Et egrediebatur ad eũ omnis Iu- 1.c.23.
dææ regio, & Ierosolymitæ vniuersi, & ||Mat.
baptizabantur ab illo in Iordanis flu- 3.a.4.
6 mine, confitentes peccata sua. *||Et erat ||Leu.
Ioannes vestitus pilis cameli, & Zona 11.c.22
pellicea circa lumbos eius, ||& locustas, ||Mat.
& mel siluestre edebat. Et prædicabat, 3.b.11
7 dicẽs: *||Venit fortior me post me: cuius Luc.3.
non sum dignus procumbens soluere d.16.
8 corrigiam calceamentorum eius. *Ego Ioan.
baptizaui vos aqua, ille verò baptiza- 1.d.27
9 bit vos Spiritu sancto: Et factum est:
in

Act.1 in diebus illis venit Iesus à Nazareth
a.5.2. Galilææ: & baptizatus est à Ioanne in
a.4.11 Iordane.* Et statim ascendens de aqua, 10
b.16. vidit cœlos apertos, || & Spiritum tan- B
19.a.4 quam colūbam descendentē, & manen-
tem in ipso. * Et vox facta est de cœlis: 11
Tu es filius meus dilectus, in te com-
|| Luc. placui.*|| Et statim spiritus expulit eum 12
3.c.22 in desertū. * Et erat in deserto quadra- 13
Ioan. ginta diebus, & quadraginta noctib. &
1.d.32 tentabatur à satana: erátque cū bestiis,
||Mat. & angeli ministrabant illi.*|| Postquam 14
4.a.1. autem traditus est Ioannes, venit Iesus
Luc.4 in Galilæam, prædicans euangelium re-
a.1. gni Dei, * & Dicens: Quoniam imple- 15
||Mat. tum est tempus, & appropinquauit re-
4.b.12 gnum Dei: pœnitemini,& credite Euan-
Luc.4 gelio.*|| Et præteriens secus mare Gali- 16
b.14. lææ, vidit Simonem, & Andreā fratrem
Ioan. eius mittētes retia in mare (erant enim 17
4.f.43 piscatores) * & dixit eis Iesus, Venite
||Mat. post me, & faciam vos fieri piscatores
4.c.18. hominum.* Et protinus relictis retibus, 18
Luc.5 secuti sunt eum. * Et progressus inde 19
a.2. pusillum, vidit Iacobum Zebedæi, &
Ioannem fratrem eius, & ipsos compo-
nentes retia in naui: * & statim vocauit 20
illos. Et relicto patre suo Zebedæo in
naui cum mercenariis, secuti sunt eum.
||Mat. *||Et ingrediuntur Capharnaum: & sta- 21
4.b.13 tim sabbatis ingressus in synagogam,
Luc.4 docebat eos: * || Et stupebant super do- 22
c.31. ctrina eius; erat enim docens eos, quasi
|| Mat. potestatem habens, & non sicut Scribæ. C
7.d.28 *|| Et erat in synagoga eorum homo in 23
||Luc. spiritu immundo & exclamauit,* dicens 24
4.c.32 Quid nobis, & tibi Iesu Nazarene: ve-
||Luc. nisti perdere nos? scio qui sis, Sanctus
4.c.33 Dei:*Et comminatus est ei Iesus,dicens: 25
Obmutesce, & exi de homine: * Et di- 26
scerpens eum spiritus immundus, & ex-
clamās voce magna,exiit ab eo.*Et mi- 27
rati sunt omnes,ita vt conquirerent in-
ter se dicentes: Quidnam est hoc? quæ-
nam doctrina hæc noua? quia in pote-
state etiā spiritibus immundis imperat,
& obediunt ei:* Et processit rumor eius 28
||Mat statim in omnem regionē Galilææ.*||Et 29
8.b.14 protinus egredientes de synagoga, ve-
Luc.4 nerunt in domum Simonis & Andreæ,
9.38. cū Iacobo & Ioanne. * Decumbebat au- 30
tē socrus Simonis febricitans: & statim
dicunt ei de illa: * Et accedens eleuauit 31
eam apprehensa manu eius:& continuò
dimisit eam febris, & ministrabat eis.* 32
Vespere autem facto cum occidisset sol,
afferebant ad eū omnes malè habentes
& dæmonia habētes: *& erat omnis ci- 33
uitas congregata ad ianuā: *Et curauit 34
multos, qui vexabantur variis languo-
||Luc. ribus, || & dæmonia multa eiiciebat, &
4.f. non sinebat ea loqui, quoniam sciebant
42. eū.* Et diluculo valde surgens, egressus 35
abiit in desertū locum, ibique orabat.
*Et prosecutus est eum Simon, & qui- 36
37 cū illo erant.* Et cùm inuenissent eum,
38 dixerunt ei:Quia omnes quærunt te. *Et
D ait illis: Eamus in proximos vicos, &
ciuitates, vt & ibi prædicem: ad hoc
39 enim veni. * Et erat prædicans in syna-
gogis eorum,& in omni Galilæa, & dæ-
40 monia eiiciens.* ||Et venit ad eū lepro- ||M
sus deprecans eum: & genu flexo dixit 8.a.
41 ei:Si vis potes me mundare.* Iesus autē Luc.
misertus eius, extendit manum suam & c.12.
42 tangens eum, ait illi:Volo mundare.*Et
cū dixisset, statim discessit ab eo lepra,
43 & mundatus est.* Et comminatus est ei.
44 statimque eiecit illum: * & dicit ei:Vide
nemini dixeris:sed vade,ostēde te prin-
cipi sacerdotū,& offer pro emūdatione
tua, || quæ præcepit Moyses in testimo- ||Le
45 nium illis: * At ille egressus cœpit præ- 14.a.
dicare, & diffamare sermonem, ita vt
iam non posset manifestè introire in ci-
uitatem, sed foris in desertis locis esset,
& conueniebant ad eum vndique.

CAP. II.

Murmurantibus Scribis quòd paralytico per tectum in grabato demisso, diceret remitti peccata, iubens ipsum ferre grabatum, sanat eum: apud Leui, quem ad se sequendum vocauerat, discumbens cum pluribus publicanis, rationem dicit murmurantibus Pharisæis, quare cum peccatoribus conuersetur, & cur ipsius discipuli non ieiunent: quos etiam spicas sabbato vellentes, excusat.

1 ET iterum intrauit Capharnaum post Mat.
2 dies, * & auditum est quòd in domo 9.a.1
A esset, & conuenerunt multi, ita vt non Luc.
caperet neq; ad ianuam, & loquebatur d.18.
3 eis verbum:*||Et venerūt ad eum feren-
tes paralyticū, qui à quatuor portabā-
4 tur:* Et cùm non possent offerre eū illi
præ turba, nudauerunt tectum vbi erat:
5 & patefacientes submiserunt grabatum,
in quo paralyticus iacebat. * Cùm autē
vidisset Iesus fidem illorum, ait paraly-
6 tico: Fili, dimittuntur tibi peccata tua.
* Erant autem illic quidā de Scribis se-
7 dentes, & cogitantes in cordibus suis:
* Quid hic sic loquitur? blasphemat. || ||Iob
8 Quis potest dimittere peccata, nisi so- 14.a
lus Deus? * Quo statim cognito Iesus 4.
spiritu suo, quia sic cogitarent intra se, Isa.4
9 dicit illis: Quid ista cogitatis in cordi- d.25.
bus vestris?* Quid est facilius dicere pa-
ralytico: Dimittuntur tibi peccata, an
dicere: Surge, tolle grabatum tuum, &
10 ambula?*Vt autē sciatis, quia filius ho-
B minis habet potestatē in terra dimittē-
11 di peccata (ait paralytico) * tibi dico,
Surge,tolle grabatū tuū, & vade in do-
12 mum tuam. * Et statim surrexit ille: &
sublato grabato abiit coram omnibus,
ita vt mirarētur omnes, & honorifica-
rent Deū,dicētes: Quia nūquā sic vidi-
13 mus. * Et egressus est rursus ad mare:
omnisque turba veniebat ad eū, & do-
cebat

||Mat cebat eos.* ||Et cũ præteriret, vidit Le- 14
9.b.9. ui Alphæi, sedentem ad telonium, & ait
Luc.5 illi: Sequere me. Et surgens secutus est
c.27. eum.* Et factum est, cùm accumberet in 15
domo illius, multi publicani & pecca-
tores simul discumbebant cum Iesu, &
discipulis eius: erant enim multi, qui &
sequebantur eum. * Et Scribæ, & Phari- 16
sæi videntes quia manducaret cum pu-
blicanis & peccatoribus, dicebant di- C
scipulis eius: Quare cum publicanis &
peccatoribus manducat & bibit Magi-
ster vester? * Hoc audito Iesus ait illis: 17
Non necesse habẽt sani medico, sed qui
malè habent: ||non enim veni vocare iu-
||1.Tim stos, sed peccatores. * Et erant discipuli 18
1.c.15. Ioãnis, & Pharisæi ieiunãtes: & veniunt,
& dicunt illi: Quare discipuli Ioannis &
Pharisæorũ ieiunant, tui autẽ discipuli
non ieiunãt:* Et ait illis Iesus: Numquid 19
possunt filij nuptiarum, quãdiu sponsus
cũ illis est, ieiunare? Quanto tẽpore ha-
||Mat bent secũ sponsum, non possunt ieiuna-
9.b.15 re.* ||Veniẽt autẽ dies cùm auferetur ab 20
Luc.5. eis sponsus: & tunc ieiunabunt in illis
e.35. diebus.* Nemo assumentum panni rudis 21
assuit vestimẽto veteri: alioquin aufert
supplementũ nouum à veteri, & maior D
scissura fit. * Et nemo mittit vinũ nouũ 22
in vtres veteres: alioquin dirumpet vi-
num vtres, & vinum effundetur, & vtres
peribunt: sed vinum nouum in vtres
||Mat nouos mitti debet.* || Et factum est ite- 23
12.a.1 rum cùm Dñs sabbatis ambularet per
Luc. sata, & discipulis eius cœperunt progre-
6.a.1 di, & vellere spicas. * Pharisæi autem 24
dicebant ei: Ecce, quid faciunt sabbatis
1.Reg. quod non licet,* Et ait illis: ||Numquam 25
21.b.6 legistis quid fecerit Dauid, quando ne-
cessitatem habuit, & esuriit ipse, & qui
cum eo erant? * quomodo introiuit in 26
domum Dei sub Abiathar principe sa-
cerdotum, & panes propositionis man-
||Leui. ducauit, quos non licebat manducare, ||
24.b.9 nisi sacerdotibus, & dedit eis qui cum
eo erant? Et dicebat eis: Sabbatum 27
propter hominem factum est, & non
homo propter sabbatum. * Itaque Do- 28
minus est filius hominis, etiam sabbati.

CAP. III.

Postquã manũ aridã curauerat, Pharisæorũ cedẽs machinationi secedit, turbis vndique ad ipsum cõfluentibus, quarum infirmos curat: duodecim à se electos (qui hic recensentur) mittit ad prædicandum, data ipsis potestate super infirmitates ac dæmonia: Scribas blasphemantes ipsum in Beelzebub eiicere dæmonia cõuincit falsitatis, dicens blasphemiã in Spiritũ sanctum irremißibilem & quæ sint mater & fratres eius.

Matt. ET introiuit iterum in synagogam: & 1
12.a.9. erat ibi homo habens manũ aridam. A
Luc.6. * Et obseruabant eum, si sabbatis cura- 2
b.6. ret, vt accusarent illum. * Et ait homini 3
habenti manum aridam: Surge in me-
4 dium.* Et dicit eis: Licet sabbatis benè
facere, an malè? animam saluam facere,
5 an perdere? At illi tacebant.* Et circum-
spiciens eos cum ira, contristatus super
cæcitate cordis eorum, dicit homini.
Extende manum tuam. Et extendit, &
6 restituta est manus illi.* || Exeuntes au- ||Mat.
tem Pharisæi, statim cum Herodianis 12.b.
cõsilium faciebant aduersus eum, quo- 14.
7 modo eum perderent. * Iesus autẽ cum
discipulis suis secessit ad mare: & mul-
ta turba à Galilæa, & Iudæa secuta est
8 eum, * & ab Ierosolymis, & ab Idu-
mæa, & trãs Iordanem: & qui circa Ty-
rum & Sidonem, multitudo magna, au-
dientes quæ faciebat, venerunt ad eum.
9 * Et dixit discipulis suis vt nauicula si-
B bi deseruiret propter turbam, ne com-
10 primerent eum, * multos enim sanabat,
ita vt irruerent in eum, vt illum tange-
11 rent quotquot habebãt plagas. * Et spi-
ritus immundi, cùm illũ videbant, pro-
12 cidebant ei: & clamabant, dicentes: * Tu
es Filius Dei. Et vehementer cõminaba-
13 tur eis ne manifestarent illum. * || Et ||Mat.
ascendens in mõtem vocauit ad se quos 10.a.1
14 voluit ipse: & venerunt ad eũ. * Et fecit Luc.6.
vt essent duodecim cum illo: & vt mit- b.13.
15 teret eos prædicare. * Et dedit illis po-
testatem curãdi infirmitates, & eiicien-
16 di dæmonia * Et imposuit Simoni no-
17 mẽ Petrus: * & Iacobũ Zebedæi & Ioan-
nem fratrẽ Iacobi, & imposuit eis no-
mina Boanerges, quod est, Filij toni-
18 trui: * & Andreã, & Philippũ, & Bartho-
C lomæum, & Matthæũ, & Thomam, & Ia-
cobũ Alphæi, & Thaddæum, & Simonem
19 Chananæum, * & Iudam Iscariotem, qui
20 & tradidit illum. * Et veniunt ad domũ:
& conuenit iterum turba, ita vt non
21 possent neque panem manducare. * Et
cùm audissent sui exierunt tenere eum:
dicebãt enim: Quoniam in furorẽ versus
22 est.* Et Scribæ, qui ab Ierosolymis de-
scenderant, dicebant: || Quoniam Beel- ||Mat.
zebub habet, & quia in principe dæmo- 9.d.
23 niorum eiicit dæmonia.* Et conuocatis 34.
eis, in parabolis dicebat illis: Quomo-
24 do potest satanas satanam eiicere? * Et
si regnum in se diuidatur, non potest re-
25 gnum illud stare.* Et si domus super se-
metipsam dispertiatur, non potest do-
26 mus illa stare.* Et si satanas consurre-
xerit in semetipsum, dispertitus est, &
27 non poterit stare, sed finem habet. * Ne-
mo potest vasa fortis ingressus in do-
mum diripere, nisi prius fortem alliget, ||Mat.
28 & tunc domũ eius diripiet.* ||Amen dico 12.c.
D vobis, quoniam omnia dimittẽtur filiis 31.
hominum peccata, & blasphemiæ, qui- Luc.
29 bus blasphemauerint: * qui autem blas- 12.b.
phemauerit in Spiritum sanctum, non 10. 1.
habebit remissionẽ in æternum, sed reus Ioan.5
30 erit æterni delicti.* Quoniam dicebant: d.16.
Spiritum

||Mar. Spiritum immundũ habet.* || Et veniunt 31
12.d. mater eius & fratres: & foris stãtes mi-
46. serunt ad eum vocantes eum, * & sede- 32
Luc.8. bat circa eum turba: & dicunt ei: Ecce
c.19. mater tua, & fratres tui foris quærunt
te.* Et respondens eis, ait: Quæ est ma- 33
ter mea, & fratres mei? * Et circumspi- 34
ciens eos, qui in circuitu eius sedebant
ait: Ecce mater mea, & fratres mei.* Qui 35
enim fecerit voluntatem Dei, hic frater
meus, & soror mea, & mater est.

CAPVT IV.

Parabolam proponit seminatoris, quam discipulis declarat: lucernam dicit super candelabrum ponendam; addens parabolas de semine in terram iacto quod excrescit dormiente eo qui seminauit, & de grano sinapis: discipulis autem seorsim omnia interpretatur: in naui à somno excitatus, tempestatem maris sedat.

Mat. ET iterum cœpit docere ad mare: & 1
13.a.1. congregata est ad eum turba multa, A
Luc.8 ita vt nauim ascẽdens sederet in mari, &
c.4. omnis turba circa mare super terram
erat: * & docebat eos in parabolis mul- 2
ta, & dicebat illis in doctrina sua: * Au- 3
dite: ecce exiit seminans ad seminandũ.
* Et dũ seminat, aliud cecidit circa viã, 4
& venerunt volucres cœli, & comede-
runt illud. * Aliud verò cecidit super 5
petrosa, vbi non habuit terram mul-
tam: & statim exortũ est, quoniam non
habebat multitudinẽ terræ: * & quando 6
exortus est sol, exæstuauit: & eo quòd
non habebat radicem, exaruit.* Et aliud 7
cecidit in spinas: & ascenderunt spinæ,
& suffocauerunt illud, & fructum non
dedit.* Et aliud cecidit in terrã bonam: 8
& dabat fructum ascendentẽ, & crescen-
tem, & afferebat vnum triginta, vnum
sexaginta, & vnum centũ: * Et dicebat: 9
Qui habet aures audiendi, audiat. * Et 10
cùm esset singularis, interrogauerunt eũ
hi qui cũ eo erant duodecim, parabolã.
* Et dicebat eis: Vobis datũ est nosse my- 11
steriũ regni Dei: illis autẽ, qui foris sũnt: B
||Isa.6 in parabolis omnia fiunt: * || vt videntes 12
c.9. videant, & nõ videant: & audientes au-
Mat. diãt, & non intelligant: nequando con-
1.b.14 uertãtur & dimittãtur eis peccata: * Et 13
Ioan. ait illis: Nescitis parabolã hanc? & quo-
12.f. modo omnes parabolas cognoscetis? * 14
40. Qui seminat, verbũ seminat. * Hi autem 15
Act. sunt, qui circa viã, vbi seminatur verbũ
28.f. & cùm audierint, confestim venit sata-
26. nas, & aufert verbum, quod seminatum
Rom. est in cordibus eorum. * Et hi sunt simi- 16
11.b.8 liter, qui super petrosa seminantur: qui
cùm audierint verbum, statim cum gau-
dio accipiunt illud, * & non habent ra- 17
dicem in se, sed temporales sunt: dein-
de orta tribulatione & persecutione
propter verbum, confestim scandalizan-
tur.* Et alij sunt qui in spinis seminan- 18
tur: hi sunt, qui verbũ audiunt, * & ærum- 19
næ sæculi, || & deceptio diuitiarũ, & cir- 1.Ti
ca reliqua concupiscentiæ introeuntes 6.d.
suffocant verbũ, & sine fructu efficitur.
20 * Et hi sunt, qui super terram bonam se-
C minati sunt, qui audiunt verbum, & sus-
cipiunt & fructificant, vnum triginta,
21 vnum sexaginta, & vnum centum.* || Et ||Ma
dicebat illis: Numquid venit lucerna vt 5.b.
sub modio ponatur, aut sub lecto? nón-
22 ne vt supercandelabrũ ponatur?* || Non ||Lu
est enim aliquid abscõditum, quod non b.16
manifestetur: nec factũ est occultũ, sed a. 2
23 vt in palam veniat.* Si quis habet aures c.33
24 audiendi, audiat. * Et dicebat illis: Vide-
te quid audiatis. || In qua mensura men- ||Ma
si fueritis, remetietur vobis, & adiicie- 10.c
25 tur vobis: || Qui enim habet, dabitur il- 26.
li: & qui non habet, etiam quod habet ||Luc
26 auferetur ab eo. * Et dicebat: Sic est re- b.17
gnum Dei, quemadmodum, si homo ia- ||Ma
27 ciat sementem in terram, * & dormiat, 7.a
& exurgat nocte & die, & semen germi- Luc.
28 net, & increscat dum nescit ille. * Vltrò c.38
enim terra fructificat, primùm herbam, ||Ma
deinde spicam, deinde plenum frumen- 13.b
29 tum in spica. * Et cùm produxerit fru- 12.21
ctus, statim mittit falcem, quoniam ad- c. 25
30 est messis. * Et dicebat: Cui assimilabi- Luc.
mus regnum Dei? aut cui parabolæ c.18
31 comparabimus illud? * || Sicut granum 19.
D sinapis, quod cùm seminatum fuerit in 26.
terra, minus est omnibus seminibus, ||Ma
32 quæ sunt in terra: * & cùm seminatum 15.
fuerit, ascendit, & fit maius omnibus 31.
oleribus, & facit ramos magnos, ita vt Lu.1
possint sub vmbra eius aues cœli habi- d. 1
33 tare.* Et talibus multis parabolis loque-
34 batur eis verbum, prout poterãt audire:*
sine parabola autẽ non loquebatur eis,
seorsum autẽ discipulis suis differebat
35 omnia.* Et ait illis in illa die, cùm serò
36 esset factum: Transeamus contra. * || Et ||Ma
dimittentes turbam, assumunt eum ita 8.c.
vt erat in naui: & aliæ naues erant cum Luc
37 illo. * Et facta est procella magna ven- c.22
ti, & fluctus mittebat in nauim, ita vt
38 impleretur nauis:* Et erat ipse in puppi
super ceruical dormiens: & excitant eũ,
& dicunt illi: Magister, non ad te perti-
net, quia perimus?* Et exurgens commi-
39 natus est vento, & dixit mari: Tace, ob-
mutesce. Et cessauit ventus: & facta est
40 tranquillitas magna. * Et ait illis: Quid
timidi estis? necdum habetis fidem? Et
timuerunt timore magno, & dicebant
ad alterutrum: Quis, putas, est iste, quia
& ventus & mare obediunt ei?

CAP. V.

In regione Gerasenorum dæmoniacum curat ferocissimum à legione dæmonum; quibus permittit vt in porcos ingrediantur, nec sinit vt ipsum sequatur is qui liberatus erat: curata muliere à profluuio sanguinis, venit ad domum Iairi, eiúsque filiam resuscitat.

ET

Mat. ET venerunt trans fretum maris in re- 1
8.d.28 gionem Gerasenorum. *Et exeunti ei 2
Luc.8 de naui statim occurrit de monumentis A
d.26. homo in spiritu immundo, *qui domi- 3
ciliũ habebat in monumentis, & neque
catenis iam quisquã poterat eũ ligare:
*quoniã sæpè cõpedibus & catenis vin- 4
ctus, dirupisset catenas, & cõpedes com-
minuisset, & nemo poterat eũ domare:
* & sẽper die ac nocte in monumẽtis & 5
in montibus erat, clamans, & concidens
se lapidibus. *Videns autẽ Iesum à lon- 6
ge, cucurrit & adorauit eum: *& clamãs 7
voce magna dixit: Quid mihi, & tibi, Ie-
su fili Dei altissimi? adiuro te per Deũ,
ne me torqueas. *Dicebat enim illi: Exi 8
spiritus immũde ab homine. *Et inter- 9
rogabat eũ: Quod tibi nomen est? Et di-
cit ei: Legio mihi nomẽ est, quia multi
sumus. *Et deprecabatur eũ multum, ne 10
se expelleret extra regionẽ. Erat autem
ibi circa montẽ grex porcorũ magnus, 11
pascens. *Et deprecabantur eũ spiritus, 12
dicentes: Mitte nos in porcos vt in eos
introeamus. *Et concessit eis statim Ie- 13
sus. Et exeuntes spiritus immũdi intro- B
ierunt in porcos: & magno impetu grex
præcipitatus est in mare ad duo millia,
& suffocati sunt in mari. *Qui autẽ pa-
scebãt eos, fugerunt, & nuntiauerunt in 14
ciuitatẽ, & in agros. Et egressi sunt vi-
dere quid esset factũ: *& veniũt ad Iesũ: 15
& vidẽt illũ, qui à dæmonio vexabatur,
sedentẽ, vestitum, & sanæ mẽtis, & timue-
runt. *Et narrauerunt illis, qui viderãt, 16
qualiter factũ esset ei, qui dæmoniũ ha-
buerat, & de porcis. *Et rogare cœpe- 17
runt eũ vt discederet de finibus eorũ. * 18
Cùmque ascenderet nauim, cœpit illum
deprecari, qui à dæmonio vexatus fue-
rat vt esset cũ illo: *& non admisit eum, 19
sed ait illi: Vade in domũ tuam ad tuos
& annuntia illis quanta tibi Dñs fecerit
& misertus sit tui. *Et abiit, & cœpit 20
prædicare in Decapoli, quanta sibi fe-
cisset Iesus: & omnes mirabantur. *Et 21
cùm transcendisset Iesus in naui rursũ
trans fretum, conuenit turba multa ad
Mat. eum, & erat circa mare. ||*Et venit quidã 22
9.c.18. de archisynagogis nomine Iairus: & vi- C
Luc.8. dens eũ, procidit ad pedes eius. *& de- 23
f.41. precabatur eũ multum, dicens: Quoniã
filia mea in extremis est, Veni, impone
manum super eam, vt salua sit, & viuat.
*Et abiit cum illo, & sequebatur eum 24
turba multa, & comprimebant eum. *Et 25
mulier, quæ erat in profluuio sanguinis
annis duodecim, *& fuerat multa per- 26
pessa à cõpluribus medicis: & erogaue-
rat omnia sua, nec quidquã profecerat,
sed magis deterius habebat: *Cùm au- 27
disset de Iesu, venit in turba retrò, &
tetigit vestimentum eius: *dicebat enim 28
Quia si vel vestimentum eius tetigero,
salua ero. *Et cõfestim siccatus est fons 29
sanguinis eius: & sensit corpore quia
30 sanata esset à plaga. *Et statim Iesus in
D semetipso cognoscens virtutem, quæ
exierat de illo, conuersus ad turbam,
31 aiebat: Quis tetigit vestimenta mea? *Et
dicebant ei discipuli sui: Vides turbam
comprimentẽ te, & dicis: Quis me teti-
32 git? *Et circũspiciebat videre eam, quæ
33 hoc fecerat. *Mulier verò timẽs & tre-
mens, sciens quod factum esset in se, ve-
nit & procidit ante eũ, & dixit ei omnẽ
34 veritatem. *Ille autẽ dixit ei: ||Filia fides Lu.7.
tua te saluam fecit: vade in pace, & esto g.50.
35 sana à plaga tua. *Adhuc eo loquente, 8.g.
veniũt ab archisynagogo, dicẽtes: Quia 48.
filia tua mortua est: quid vltrà vexas
36 Magistrum? *Iesus autem audito verbo,
quod dicebatur, ait archisynagogo: No-
37 li timere: tantummodo crede. *Et non
admisit quẽquam se sequi, nisi Petrum,
38 & Iacobum, & Ioannẽ fratrẽ Iacobi. *Et
veniũt in domũ archisynagogi, & videt
tumultum, & flentes, & eiulãtes multũ.
39 *Et ingressus, ait illis: Quid turbamini
& ploratis? puella non est mortua, sed
40 dormit. *Et irridebant eum. Ipse verò
eiectis omnibus, assumit patrẽ & matrẽ
puellæ, & qui secum erant, & ingreditur
41 vbi puella erat iacens. *Et tenens ma-
num puellæ, ait illi: Talitha cumi, quod
est interpretatum: Puella (tibi dico) sur-
42 ge: *& confestim surrexit puella, & am-
bulabat: erat autẽ annorum duodecim:
43 & obstupuerunt stupore magno. *Et
præcepit illis vehementer vt nemo id
sciret: & dixit dari illi manducare.

CAP. VI.

Christi doctrinam in ipsius patria admirantur; vbi tamen propter illorum incredulitatem pauca edidit miracula: Apostolos mittens ad prædicandum, instruit quid obseruare debeant: Herodes, audita Christi fama, dicit Ioannem Baptistam resurrexisse: cuius caput postulanti Herodiadis filiæ saltatrici propter iusiurandum tradiderat: in deserto quinque panibus & duobus piscibus quinque millia virorum satiat: super mare ambulans, tempestatem sedat: in terra Genezareth plurimos tactu fimbriæ vestimenti sanat.

1 ET egressus inde, abiit in patriã suam Matt.
2 & sequebantur eum discipuli sui: *& 13. g.
A facto sabbato cœpit in synagoga doce- 54.
re: & multi audientes admirabantur in Lu.4.
doctrina eius, dicentes: Vnde huic hæc c.16.
omnia? & quæ est sapientia, quæ data Ioã.6.
est illi; & virtutes tales, quæ per ma- e.42.
3 nus eius efficiuntur. *||Nónne hic est ||Mat.
faber, filius Mariæ, frater Iacobi, & Io- 3. g.
seph, & Iudæ, & Simonis? nónne & so- 57.
rores eius hic nobiscũ sunt? Et scanda- Lu.4.
4 lizabãtur in illo. *Et dicebat illis Iesus: d.24.
|| Quia non est propheta sine honore Ioã.4.
nisi in patria sua, & in domo sua, & in f.44.

Matt. in cognatione sua. * Et non poterat ibi 5
10.a.1 virtutem vllam facere, nisi paucos in-
Sup.3 firmos impositis manibus curauit: * & 6
b. 14. mirabatur propter incredulitatem eo-
Luc. rum, & circuibat castella in circuitu do-
9.a.1. cens. * || Et vocauit duodecim: & cœpit 7
eos mittere binos, & dabat illis pote-
statem spirituum immundorum. * Et præ 8
Actor cepit eis ne quid tollerent in via, nisi
11.b.8 virgam tantum; non peram, non panem,
Matt. neque in zona æs, * || sed calceatos san- 9
10. b. dalijs, & ne induerentur duabus tunicis,
14. * & dicebat eis: Quocunque introieritis in 10
Luc.9 domum, illic manete donec exeatis inde: B
a.5. * & quicumque non receperint vos, nec 11
Act. audierint vos, || exeuntes inde, excutite
13.g. puluerem de pedibus vestris in testimo-
51. nium illis. * Et exeuntes prædicabant vt 12
18.b.6 pœnitentiam agerent: * & dæmonia mul- 13
|| Iac. ta eiiciebant, & vngebant oleo multos
5.d.14 ægros, & sanabant. * || Et audiuit rex 14
Matt. Herodes, (manifestum enim factum
14.a. est nomen eius) & dicebat: Quia Ioan-
1.2. nes Baptista resurrexit à mortuis: &
Luc. propterea virtutes operantur in illo. * 15
9.a.7. Alij autem dicebant: Quia Elias est. Alij
verò dicebant: Quia propheta est, quasi 16
vnus ex prophetis. * Quo audito Hero- C
des ait: Quem ego decollaui Ioannem, 17
hic à mortuis resurrexit. * || Ipse enim
Luc.3 Herodes misit, ac tenuit Ioannem, & vin-
d.19. xit eum in carcere, propter Herodiadem
vxorem Philippi fratris sui quia duxerat, 18
eam. * Dicebat enim Ioannes Herodi: || Nõ 19
Leuit. licet tibi habere vxorem fratris tui. * He-
18.b. rodias autem insidiabatur illi: & volebat 20
16. occidere eum, nec poterat. * Herodes
enim metuebat Ioannem, sciens eum virum
iustum & sanctum: & custodiebat eum, &
audito eo multa faciebat, & libenter eum
audiebat. * Et cùm dies opportunus ac- 21
cidisset, Herodes natalis sui cœnam fecit
principibus, & tribunis, & primis Gali-
lææ. * Cúmque introisset filia ipsius He- 22
rodiadis, & saltasset, & placuisset Hero-
di, simúlque recumbentibus; rex ait puel-
læ: Pete à me quod vis, & dabo tibi: * & 23
iurauit illi: Quia quidquid petieris da-
bo tibi, licet dimidium regni mei. * Quæ 24
cùm exisset, dixit matri suæ; Quid petam? D
At illa dixit: Caput Ioannis Baptistæ. * 25
Cúmque introisset statim cum festinatio-
ne ad regem, petiuit dicens: Volo vt pro-
tinus des mihi in disco caput Ioannis
Baptistæ. * Et contristatus est rex: pro- 26
pter iusiurandum, & propter simul discum-
bentes noluit eam contristare, * sed misso 27
spiculatore præcepit afferri caput eius
in disco. Et decollauit eum in carcere. * 28
& attulit caput eius in disco: & dedit
illud puellæ & puella dedit matri suæ.
* Quo audito discipuli eius venerunt, 29
& tulerunt corpus eius: & posuerunt il-
Luc.9 lud in monumento. * || Et conuenientes 30
a.10 Apostoli ad Iesum renuntiauerunt ei om-

31 nia, quæ egerant, & docuerant. * Et ait il- Matt.
lis: || Venite seorsum in desertum locum, 14. b
& requiescite pusillum. Erant enim qui 16.
veniebant & redibant multi: & nec spa- || Luc
32 tium manducandi habebant. * Et ascen- 9.a.10
dentes in nauim, abierunt in desertum lo- Ioan.
33 cum seorsum. * Et viderunt eos abeuntes, 6.a.1
E & cognouerunt multi: & pedestres de
omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc, & Mat.
34 præuenerunt eos. * || Et exiens vidit tur- 9. d
bam multam Iesus: & misertus est super 36.
eos, quia erant sicut oues non habentes 14. b
pastorem, & cœpit illos docere multa. 14.
35 * Et cùm iam hora multa fieret, accesse-
runt discipuli eius, dicentes: Desertus
36 est locus hic, & iam hora præteriit: * || Luc
dimitte illos, vt euntes in proximas vil- 9.b.12
las & vicos, emant sibi cibos, quos man-
37 ducent. * Et respondens ait illis: Date
illis vos manducare. Et dixerunt ei: Eun-
tes emamus ducentis denariis panes, &
38 dabimus illis manducare. * Et dicit eis:
Quot panes habetis? ite, & videte. Et
cùm cognouissent, dicunt: Quinque &
39 duos pisces. * || Et præcepit illis, vt accum- || Ioan
bere facerent omnes secundum contuber- 6.b.10
40 nia super viride fœnum. * Et discubue-
runt in partes per centenos & quinquage-
41 nos. * Et acceptis quinque panibus, & duo-
F bus piscibus, intuens in cælum benedixit,
& fregit panes, & dedit discipulis suis, vt
ponerent ante eos: & duos pisces diui-
42 sit omnibus. * Et manducauerunt omnes,
43 & saturati sunt. * Et sustulerunt reliquias,
fragmentorum duodecim cophinos ple-
44 nos, & de piscibus. * Erant autem qui
manducauerunt quinque millia virorum.
45 * Et statim coëgit discipulos suos ascen-
dere nauim, vt præcederent eum trans-
fretum ad Bethsaidã, dum ipse dimitteret
46 populum. * Et cùm dimisisset eos abiit in
47 montem orare. * Et cùm sero esset, erat
nauis in medio mari, & ipse solus in
48 terra. * || Et videns eos laborantes in Matt
remigando (erat enim ventus contra- 14.
rius eis) & circa quartam vigiliam noctis 25.
venit ad eos ambulans supra mare: &
49 volebat prærerire eos. * At illi vt vide-
runt eum ambulantem supra mare, puta-
uerunt phantasma esse, & exclamauerunt.
50 * Omnes enim viderunt eum, & contur-
G bati sunt. Et statim locutus est cum eis, &
dixit eis: Confidite, ego sum, nolite ti-
51 mere. * Et ascendit ad illos in nauim, &
cessauit ventus. Et plus magis intra se
52 stupebant: * non enim intellexerunt de
panibus: erat enim cor eorum obcæcatum.
53 * || Et cum transfretassent, venerunt in Mat
54 terram Genesareth, & applicuerunt. * Cũ- 14.
que egressi essent de naui, continuo co- 34.
55 gnouerunt eum: * & percurrentes vniuer-
sam regionem illam, cœperunt in graba-
tis eos, qui se malè habebant, circumferre,
56 vbi audiebant eum esse. * Et quocumque
introibat, in vicos, vel in villas, aut
ciuitates

ciuitates, in plateis ponebant infirmos,
& deprecabantur eum, vt vel fimbriam
vestimenti eius tangerent: & quotquot
tangebant eum, salui fiebant.

CAPVT VII.

Pharisæos redarguit, Christi arguētes
discipulos, quòd non lotis ederent mani-
bus, cū ipsi Dei mandata ob suas tradi-
tiones trāsgrederentur: declarās quænā
possint hominem coinquinare, nempe
quæ de corde exeūt: Syrophænissæ filia ad
perseuerantem illius supplicationem à
dæmonio liberat: & surdū ac mutū sanat

ET conueniunt ad eum Pharisæi, & 1
quidā de Scribis, venientes ab Iero- A
Mat. solymis. *||Et cum vidissent quosdam ex 2
15.a.2 discipulis eius, communibus manibus,
id est non lotis, manducare panes, vitu-
perauerunt. * Pharisæi enim, & omnes 3
Iudæi, nisi crebrò lauerint manus, non
manducāt, tenentes traditionem senio-
rum: *& à foro nisi baptizentur, non co- 4
medunt: & alia multa sunt, quæ tradita
sunt illis seruare, baptismata calicum, &
vrceorum, & æramentorum, & lectorū,
* & interrogabant eū Pharisæi, & Scri- 5
bæ: Quare discipuli tui non ambulant
iuxta traditionem seniorum, sed cōmu-
nibus manibus manducāt panē? *At ille 6
respondens, dixit eis: Bene prophetauit
Isaias de vobis hypocritis, sicut scriptū
Is. 29. est: || Populus hic labiis me honorat,
b. 13. cor autē eorum longè est à me. *In va- 7
nū autem me colunt, docentes doctri-
nas & præcepta hominū. *Relinquentes 8
enim mandatum Dei, tenetis traditionē B
hominū, baptismata vrceorū, & calicū:
& alia similia his facitis multa. *Et di- 9
cebat illis. Bene irritū facitis præceptū
Dei, vt traditionem vestram seruetis. * 10
Exo. Moyses enim dixit: ||Honora patrē tuū,
20. c. & matrē tuam. Et: ||Qui maledixerit pa-
12. tri, vel matri, mortē moriatur. *Vos au- 11
Deut. tem dicitis: Si dixerit homo patri, aut
5.b.16 matri, Corban (quod est donum) quod-
Ephe. cumq; ex me, tibi profuerit: *& vltrà nō 12
6.a.2. dimittitis eū quidquā facere patri suo,
Exo. aut matri, * rescindentes verbū Dei per 13
21. c. traditionē vestram, quā tradidistis, & si-
17. milia huiusmodi multa facitis. *||Et ad- 14
Leu. uocans iterū turbā, dicebat illis: Audite
20. b. me omnes, & intelligite. *Nihil est extra 15
9. hominem, introiens in eum, quod possit
Prou. eum coinquinare, sed quæ de homine
20. c. procedūt, illa sunt quæ cōmunicant ho-
20. minē. *Si quis habet aures audiendi, au- 16
Mat. diat. * Et cùm introisset in domū à tur- 17
15. b. ba, interrogabāt eum discipuli eius pa- C
10. rabolam. * Et ait illis: Sic & vos impru- 18
dētes estis? Non intelligitis, quia omne
extrinsecus introiens in hominem, non
potest eum cōmunicare: *quia nō intrat 19
in cor eius, sed in ventrē vadit, & in se-
cessum exit purgans oēs escas? *Dicebat 20
autem, quū quæ de homine exeunt, illa
21 communicāt hominem. *||Abintus enim ||Gen.
de corde hominum malæ cogitationes 6.a.5.
procedunt, adulteria, fornicationes, ho-
22 micidia, * furta, auaritiæ, nequitiæ, do-
lus, impudicitiæ, oculus malus, blasphe-
23 mia, superbia, stultitia. *Omnia hæc ma-
la abintus procedunt, & communicant
24 hominē. *||Et inde surgens abiit in fines ||Mat.
Tyri & Sidonis: & ingressus domū, ne- 15. c.
minem voluit scire, & nō potuit latere. 21.
25 * Mulier enim statim, vt audiuit de eo,
cuius filia habebat spiritū immundum,
26 intrauit, & procidit ad pedes eius. *Erat
enim mulier Gentilis, Syrophœnissa ge-
nere. *Et rogabat eum vt dæmoniū eii-
27 ceret de filia eius. * Qui dixit illi: Sine
priùs saturari filios: non est enim bonū
sumere panē filiorū, & mittere canibus.
28 * At illa respondit, & dixit illi: Vtique
D Dñe, nā & catelli comedūt sub mēsa de
29 micis puerorū. *Et ait illi: Propter hunc
sermonem vade, exiit dæmonium à filia
30 tua. *Et cum abiisset domum suā, inuenit
puellā iacentē supra lectū, & dæmoniū
31 exiisse. *Et iterum exiēs de finibus Tyri,
venit per Sidonē ad Mare Galilææ in-
32 ter medios fines Decapoleos. * || Et ad- ||Mat.
ducunt ei surdū & mutū, & deprecabā- 9.d.32
33 tur eum, vt imponat illi manum. *Et ap-
prehendēs eum de turba seorsum, misit
digitos suos in auriculas eius: & expuēs,
34 tetigit linguam eius: * & suscipiens in
cælum, ingemuit, & ait illi: Ephetha,
35 quod est adaperire. * Et statim apertæ
sunt aures eius, & solutum est vinculum
36 linguæ eius, & loquebatur rectè. * Et
præcepit illis ne cui dicerent. Quanto
autem eis præcipiebat, tanto magis plus
37 prædicabant: * & eo ampliùs admira-
bantur, dicentes: Bene omnia fecit: &
surdos fecit audire, & mutos loqui.

CAP. VIII.

Septem panibus paucisque pisciculis
satiat quatuor hominū millia: discipu-
los à fermento Pharisæorum cauere iu-
bet: cæcū sensim curat: interrogatis Apo-
stolis, quem Iesum esse dicerent, Petrus
confitetur ipsum esse Christum: & pau-
lo post satanas ab eo dicitur, quod in-
creparet illum dum suam prædiceret
passionem de tollenda cruce, & quòd
anima nihil debet esse charius.

1 IN diebus illis iterum cum turba mul- Mat.
A ta esset, nec haberent quod manduca- 15.
2 rent: conuocatis discipulis, ait illis: * Mi- 32.
serior super turbā: quia ecce iā triduo
sustinent me, nec habent quod mandu-
3 cent: * & si dimisero eos ieiunos in do-
mum suam, deficiēt in via: quidam enim
4 ex eis de longè venerunt. * Et respon-
derunt ei discipuli sui: vnde illos quis
poterit hic saturare panibus in solitu-
5 dine? *Et interrogauit eos: Quot panes
6 habetis? Qui dixerunt: Septem. * Et præ-
cepit turbæ discumbere super terr

Q 2

accipiens septē panes, gratias agēs fre-
git,& dabat discipulis suis vt appone-
rent, & apposuerunt turbæ. * Et habe- 7
bant pisciculos paucos:& ipsos benedi-
xit,& iussit apponi.*Et manducauerunt, 8
& saturati sunt, & sustulerunt quod su-
perauerat de fragmētis, septem sportas.
* Erant autem qui manducauerāt,quasi 9
quatuor millia:& dimisit eos.*Et statim 10
ascendens nauim cum discipulis suis,
||Mat. venit in partes Dalmanutha. *||Et exie- 11
16.a.1 runt Pharisæi, & cœperunt conquirere B
Luc. cū eo,quærentes ab illo signum de cæ-
11. g. lo, tentantes eum. *Et ingemiscens spi- 12
54. ritu,ait.Quid generatio ista signū quæ-
rit:Amen dico vobis,si dabitur genera-
tioni isti signum. * Et dimittens eos,as- 13
cendit iterum nauim,& abiit trans fre-
||Mat. tū.*||Et obliti sunt panes sumere:& nisi 14
16.a.5 vnum panē non habebant secum in na-
ui. *Et præcipiebat eis,dicens,Videte,& 15
cauete à fermento Pharisæorum,& fer-
mēto Herodis.*Et cogitabant ad alter- 16
utrum, dicentes: Quia panes non habe-
mus.* Quo cognito, ait illis Iesus:Quid 17
cogitatis, quia panes non habetis?non-
dum cognoscitis nec intelligitis?adhuc
cæcatum habetis cor vestrum? * oculos 18
habentes non videtis? & aures habentes
||Su.6 non auditis? ||Nec recordamini*quando 19
f. 41. quinque panes fregi in quinque millia;
Ioan. quot cophinos fragmentorū plenos su-
6.b.11. stulistis? Dicunt ei:Duodecim. *Quando 20
& septem panes in quatuor millia:quot C
sportas fragmentorū tulistis?*& dicunt 21
ei:Septē:*Et dicebat eis:Quomodo non-
dum intelligitis? * Et veniunt Bethsai- 22
dā,& adducunt ei cæcū, & rogant eum
vt illum tangeret. *Et apprehensa manu 23
cæci, eduxit eum extra vicū,& expuens
in oculos eius impositis manibus suis,
interrogauit eum si quid videret. *Et 24
aspiciēs,ait:Video homines velut arbo-
res ambulantes.*Deinde iterū imposuit 25
manus super oculos eius: & cœpit vi-
dere, & restitutus est ita vt clarè vide-
ret omnia. * Et misit illum in domum 26
suam,dicens:Vade in domum tuam,& si
||Mat. in vicū introieris,nemini dixeris. * ||Et 27
16. b. egressus est Iesus,& discipuli eius,in ca-
13. stella Cæsareæ Philippi:& in via inter-
||Lu.9 rogabat discipulos suos, dicens eis: ||
c.18. Quem me dicunt esse homines? * Qui 28
respōderunt illi, dicentes:Ioannem Ba-
ptistā, alij Eliā,alij verò quasi vnum de
prophetis.*Tunc dicit illis : Vos verò 29
quem me esse dicitis? Respondens Pe-
trus, ait ei:Tu es Christus. *Et commi- 30
natus est eis,ne cui dicerent de illo.*Et 31
cœpit docere eos,qm̄ oportet filiū ho- D
minis pati multa, & reprobari à senio-
ribus,& à summis sacerdotibus,& Scri-
bis,& occidi : & post tres dies resurge-
re. *Et palàm verbum loquebatur : Et 32
apprehēdens eum Petrus, cœpit incre-
33 pare eum.*Qui conuersus,& videns dis-
cipulos suos,comminatus est Petro, di-
cens:Vade retrò me satana, qm̄ non sa-
pis quæ Dei sunt,sed quæ sunt hominum.
34 *Et conuocata turba cum discipulis suis,
dixit eis: || Si quis vult me sequi,dene- ||Mat.
get semetipsum: & tollat crucem suam, 10. d.
35 & sequatur me:*Qui enim voluerit ani- 38.16.
mam suam saluā facere, perdet eam:qui d. 24.
autem perdiderit animā suam propter Luc.9.
36 me & Euangelium, saluam faciet eam. * c. 23.
Quid enim proderit homini,si lucretur 14.f.7.
mundum totum:& detrimentum animæ Luc.
37 suæ faciat?*Aut quid dabit homo com- 17. g.
38 mutationis pro anima sua : || Qui enim 33.
me confusus fuerit, & verba mea,in ge- Ioan.
neratione ista adultera & peccatrice: & 12. d.
filius hominis confundetur eū, cùm ve- 25.
nerit in gloria patris sui cum angelis ||Mat.
39 sanctis. * Et dicebat illis : || Amen dico 10. c.
vobis,quia sunt quidā de hic stantibus 33.
qui non gustabunt mortem, donec vi- Lu.9.
deant regnum Dei veniens in virtute. c.26.

CAP. IX. 12.b.9

Transfigurato Iesu iūguntur Moyses ||Mat.
& Elias:dicit Eliam,dum venerit, om- 16. d.
nia restiturum,imo iam venisse, nec
fuisse susceptum:surdum ac mutum spi- Luc.9.
ritu eiicit, qui sola oratione & ieiunio c.27.
eiicitur:suam passionem prædicit:dispu-
tantes discipulos docet quis eorum sit
maior:de eiiciente dæmonium qui non
sequebatur Iesum: de amputando ma-
nus, pedis, vel oculi scandalo.

1 ET || post dies sex assumit Iesus Pe- ||Mat.
A trum & Iacobum,& Ioannē: & ducit 17.a.1
illos in montem excelsum seorsum so- Luc.9.
los, & transfiguratus est coram ipsis. d.28.
2 * Et vestimenta eius facta sunt splen-
dentia,& candida nimis velut nix, qua-
lia fullo non potest super terram can-
3 dida facere.*Et apparuit illis Elias cum
4 Moyse:& erant loquentes cum Iesu. *Et
respondens Petrus,ait Iesu:Rabbi, bo-
num est nos hic esse : & faciamus tria
tabernacula, Tibi vnum, & Moysi vnū,
5 & Eliæ vnum. * Non enim sciebat quid
6 diceret:erant enim timore exterriti.*Et
B facta est nubes obumbrans eos: & venit
vox de nube, dicens:Hic est filius meus
7 charissimus:audite illum:*Et statim cir-
cumspicientes, neminem amplius vide-
8 runt,nisi Iesum tantum secum.*||Et des- ||Ma
cendentibus illis de monte,præcepit il- 17.b.
lis ne cuiquam quæ vidissent,narrarēt :
nisi cùm Filius hominis à mortuis re-
9 surrexerit. *Et verbū cōtinuerunt apud
se, cōquirentes quid esset:Cùm à mor-
10 tuis resurrexerit : * Et interrogabant
eum,dicentes : ||Quid ergo dicunt Pha- ||Ma
risæi & Scribæ, quia Eliam oportet ve- 4.b.
11 nire primùm ? * Qui respondens, ait il-
lis : Elias cùm venerit primo, restituet ||Isa.
omnia : & quomodo || scriptum est in 53.a.
Filiū hominis,vt multa patiatur & con- b.4.
temna

||Mat. temnatur. *Sed dico vobis quia|| & Elias 12
17. b. venit (& fecerũt illi quæcũq; voluerũt) C
12. sicut scriptum est de eo. * Et veniens 13
ad discipulos suos, vidit turbam magnã
circa eos & Scribas conquirentes cum
illis. *Et cõfestim omnis populus vidẽs 14
Iesum, stupefactus est, & expauerunt, &
accurrentes salutabant eum. *Et inter- 15
rogauit eos: Quid inter vos conquiri-
||Lu.9 tis? *||Et respondens vnus de turba, di- 16
e.38. xit: Magister, attuli filium meum ad te
habentem spiritum mutum: * qui vbi- 17
cumq; eum apprehenderit, allidit illũ, &
spumat, & stridet dentibus, & arescit: &
dixi discipulis tuis vt eiicerent illum,
& non potuerunt. *Qui respondens eis, 18
dixit: O generatio incredula, quamdiu
apud vos ero? quãdiu vos patiar? *affer-
te illũ ad me. *Et attulerunt eũ. Et cùm 19
vidisset eum, statim spiritus conturba-
uit illũ: & elisus in terram, volutabatur
spumans. *Et interrogauit patrem eius. 20
Quantũ tẽporis est ex quo ei hoc acci- D
dit? At ille ait: Ab infantia: *& frequẽter 21
eũ in ignẽ, & in aquas misit, vt eũ per-
deret, sed si quid potes, adiuua nos, mi-
sertus nostri. *Iesus autẽ ait illi: Si potes 22
credere, omnia possibilia sunt credenti.
* Et continuò exclamans pater pueri, 23
cum lacrymis aiebat: Credo, Dñe: adiu-
ua incredulitatẽ meam. * Et cùm vide- 24
ret Iesus concurrentem turbam, cõmi-
natus est spiritui immundo, dicens illi:
Surde & mute spiritus, ego præcipio ti-
bi, exi ab eo: & ampliùs ne introeas in
eum. *Et exclamans, & multũ discerpẽs 25
eũ, exiit ab eo, & factus est sicut mortu⁹
ita vt multi dicerent. Quia mortuus est.
* Iesus autem tenens manũ eius, eleua- 26
uit eũ, & surrexit. *Et cùm introisset in 27
domũ, discipuli eius secretò interroga-
bãt eũ. Quare nos non potuimus eiice-
re eũ. *Et dixit illis: Hoc genus in nullo 28
potest exire, nisi in oratione, & ieiunio.
||Mat. * Et inde profecti prætergrediebantur 29
17. c. Galilæam: nec volebat quẽquam scire.
21. * || Docebat autem discipulos suos, & 30
Luc. dicebat illis: Quoniã filius hominis tra- E
9.c.22 detur in manus hominum, & occident
f. 44. eum, & occisus tertia die resurget. * At 31
illi ignorabant verbũ: & timebant inter-
rogare eum. *Et venerunt Capharnaum. 32
Qui cùm domi essent, interrogabat eos:
Quid in via tractabatis? *At illi tacebãt, 33
||Mat. siquidem in via inter se disputauerant,
18.a.1. ||quis eorũ maior esset. *Et residens vo- 34
||Lu.9 cauit duodecim, & ait illis: Si quis vult
f. 46. primus esse, erit omniũ nouissimus, , &
omnium minister. *Et accipiens puerũ, 35
statuit eum in medio eorum, quem cùm
cõplexus esset, ait illis: *Quisquis vnum 36
ex huiusmodi pueris receperit in no- F
mine meo, me recipit: & quicũque me
||Luc. susceperit, non me suscipit, sed eum, qui
9.f.49 misit me. * || Respondit illi Ioannes, di- 37
cens: Magister vidimus quemdã in no-
mine tuo eiicientem dæmonia, qui non
sequitur nos, & prohibuimus eũ. *Iesus
38 autẽ ait: Nolite prohibere eum: ||nemo 1.Cor.
est enim qui faciat virtutem in nomine 12.a.3
meo, & possit citò malè loqui de me, *
9 qui.n.nõ est aduersũ vos, pro vobis est.
40 * || Quisquis enim potum dederit vobis ||Mat.
calicẽ aquæ in nomine meo, quia Chri- 10. d.
sti estis: amen dico vobis, non perdet 42.
41 mercedem suam. *||Et quisquis scandali- ||Mat.
zauerit vnũ ex his pusillis credentibus 18. a.
in me: bonũ est ei magis si circũdaretur 6.
mola asinaria collo ei⁹, & in mare mit- Lu.17
42 teretur. *||Et si scandalizauerit te man⁹ a. 3.
tua, abscide illã: bonũ est tibi debilẽ in- ||Mat.
troire in vitã, quã duas manus habentẽ 5.e.30
☉ ire in gehennam, in ignem inextingui- 18.a.8
43 bilem: * Vbi vermis eorum non mori-
44 tur, & ignis non extinguitur: *Et si pes
tuus te scandalizat, amputa illum: bo-
num est tibi claudum introire in vitam
æternam, quàm duos pedes habentem
45 mitti in gehennã ignis inextinguibilis: Is.66.
46 *||vbi verbis eorũ non moritur, & ignis g. 24.
non extinguitur. * Quòd si oculus tuus
scandalizat te, eiice eum: bonũ est tibi
luscũ introire in regnũ Dei, quàm duos
oculos habentẽ mitti in gehennã ignis:
47 * vbi vermis eorum non moritur, &
48 ignis non extinguitur. * || Omnis enim Leu.2
igne salietur, & omnis victima sale sa- d.13.
49 lietur. * ||Bonũ est sal: quod si sal insul- Mat.
sum fuerit: in quo illud cõdietis? Habete 5.b.13
in vobis sal, & pacem habete inter vos. Lu.14

CAPVT X. g.34.

Nullo modo dimittẽdã vxorem astruit aliam ducendo: paruulos complexus, benedicit eis: diues qui præcepta à iuuentute obseruarat, non amplectitur Christi consiliũ de omnibus diuidendũ: quid referent præmij qui omnia relinquunt: rursum suam prædicit passionem: occasione ambitionis filiorum Zebedæi docet discipulos quod non ostensione dominij, sed officio ministerij debeant esse maiores: Bartimæum cæcum sanat.

ET || inde exurgens venit in fines Iu- ||Mat.
1 dææ vltra Iordanẽ: & cõueniunt ite- 19.a.1
A rum turbæ ad eum: & sicut cõsueuerat,
2 iterum docebat illos. * Et accedentes
Pharisæi interrogabant eum: Si licet
viro vxorem dimittere: tentantes eum.
3 * At ille respondens, dixit eis: Quid vo- ||Deu.
4 bis præcepit Moyses? * Qui dixerunt: 24.a.1
|| Moyses permisit libellũ repudij scri- ||Gen.
5 bere, & dimittere. * Quibus respondens 2.d.27
Iesus, ait: Ad duritiã cordis vestri scri- Mat.
6 psit vobis præceptũ istud: *ab initio au- 19.a.5
tem creaturæ, ||masculũ & feminã fecit 1.Cor.
eos Deus. *||Propter hoc relinquet ho- 7.b.10
7 mo patrẽ suum & matrem, & adhærebit Eph.5
ad vxorem suam: *& erunt duo in carne g.31.
8 vna. Itaq; iam non sunt duo, sed vna ca- 1.Cor.
ro. * Quod ergo Deus coniunxit, ho- 6.d.16

mo non separet.*Et in domo iterum dis- 10
cipuli eius de eodem interrogauerunt
eum.*Et ait illis: Quicumque dimiserit 11
vxorem suam, & aliam duxerit, adulte- B
rium committit super eam. * Et si vxor 12
dimiserit virum suum, & alij nupserit,
mœchatur. *Et offerebant illi paruulos 13
vt tangeret illos. Discipuli autem com-
minabantur offerentibus.*Quos cùm vi- 14
deret Iesus,indignè tulit, & ait illis:Si-
nite paruulos venire ad me,& ne prohi-
bueritis eos : talium enim est regnum
Dei.*Amen dico vobis:Quisquis non re- 15
ceperit regnum Dei velut paruulus,non
intrabit in illud. *Et complexans eos,& 16
imponens manus super illos, benedice-
bat eos. *Et cùm egressus esset in viam, 17
procurrens quidam genu flexo ante eũ,
||*Mat* rogabat eũ:||Magister bone,quid faciam
19. *b.* vt vitã æternã percipiã? *Iesus autẽ di- 18
16. xit ei:Quid me dicis bonũ?Nemo bonus C
||*Luc.* nisi vnus Deus. * || Præcepta nosti : Ne 19
18.*d* 8 adulteres , Ne occidas , Ne fureris , ne
Exod.f falsũ testimoniũ dixeris , Ne fraudẽ fe-
20. *c.* ceris.Honora patrẽ tuũ & matrẽ.*At ille 20
13. respõdens,ait illi : Magister hæc omnia
obseruaui à iuuẽtute mea. *Iesus autem 21
intuit° eum dilexit eum,& dixit ei:Vnũ
tibi deest vade, quæcũque habes vende,
& da pauperibus, & habebis thesaurum
in cælo & veni,sequere me.*Qui cõtri- 22
status in verbo,abiit mœrens:erat enim
habens multas possessiones.* Et circũ- 23
spiciens Iesus, ait discipulis suis: Quàm
difficilè qui pecunias habent, in regnũ
Dei introibunt ! * Discipuli autẽ obstu- 24
pescebant in verbis eius:At Iesus rursus
respõdens ait illis:Filioli,quàm diffici-
le est confidentes in pecuniis, in regnũ
Dei introire?*Facilius est,camelum per 25
foramen acus transire, quàm diuitẽ in- D
trare in regnũ Dei. * Qui magis admi- 26
rabantur,dicentes ad semetipsos:Et quis
potest saluus fieri? *Et intuens illos Ie- 27
sus, ait : Apud homines impossibile est,
sed non apud Deum:omnia enim possi-
||Mat. bilia sunt apud Deum.*||Et cœpit ei Pe- 28
19. *d.* trus dicere. Ecce nos dimisimus omnia
27. & secuti sumus te. * Respondens Iesus, 29
Luc. ait, Amen dico vobis:Nemo est qui re-
18. *e.* liquerit domũ,aut fratres , aut sorores,
28. aut patrem , aut matrem,aut filios , aut
agros, propter me,& propter euãgeliũ,
*qui non accipiat centies tantum, nunc 30
in tempore hoc,domos,& fratres,& so-
rores,& matres, & filios, & agros, cum
persecutionibus,& in sæculo futuro vi-
||Mat. tã æternã.*||Multi autẽ erunt primi no- 31
19. *d.* uissimi,& nouissimi primi.*Erant autem 32
30. in via ascendẽtes Ierosolymam:& præ- E
cedebat illos Iesus, & stupebant : & se-
||*Luc.* quentes timebant.||Et assumens iterum
18. *f.* duodecim,cœpit illis dicere quæ essent
31. ei euentura.*Quia ecce ascendimus Ie- 33
rosolymam,& Filius hominis tradetur
principibus sacerdotum,& Scribis,& se-
nioribus, & damnabunt eum morte , &
34 tradent eum gentibus:*& illudent ei, &
conspuent eum,& flagellabunt eum , &
interficient eum: & tertia die resurget.
35 * ||Et accedunt ad eũ Iacobus & Ioãnes ||*Mat.*
filij Zebedæi, dicentes : Magister, volu- 20. *c.*
mus,vt quodcumque petierimus,facias 20.
36 nobis. * At ille dixit eis? Quid vultis vt
37 faciam vobis?*Et dixerunt:Da nobis, vt
F vnus ad dextrã tuam,& alius ad sinistrã
38 tuã,sedeamus in gloria tua. *Iesus autẽ
ait eis:Nescitis quid petatis:potestis bi-
bere calicẽ,quẽ ego bibo;aut baptismo,
39 quo ego baptizor,baptizari?*At illi di-
xerunt ei:Possumus.Iesus autem ait eis:
Calicem quidẽ,quem ego bibo,bibetis;
& baptismo,quo ego baptizor, baptiza-
40 bimini: * sedere autẽ ad dexterã meam,
vel ad sinistram , non est meũ dare vo-
41 bis,sed quibus paratum est. *Et audien-
tes decem,cœperunt indignari de Iaco-
42 bo,& Ioanne. *Iesus autem vocans eos,
ait illis : || Scitis quia hi,qui videntur ||*Luc.*
principari gentibus,dominantur eis : & 22. *c.*
principes eorũ potestatem habẽt ipso- 25.
43 rum. * Non ita est autem in vobis , sed
quicũque voluerit fieri maior, erit ve-
44 ster minister:*& quicumque voluerit in
vobis primus esse , erit omnium seruus.
45 *Nam & filius hominis non venit vt mi-
G nistraretur ei, sed vt ministraret , & da-
ret animã suam redemptionẽ pro mul-
46 tis.*||Et veniunt Iericho,& proficiscen- ||*Mat.*
te eo de Iericho , & discipulis eius , & 20. *d.*
plurima multitudine, filius Timæi Bar- 29.
timæus cæcus,sedebat iuxta viam men- *Luc.*
47 dicãs. *Qui cùm audisset quia Iesus Na- 18 *f.*
zarenus est,cœpit clamare,& dicere:Ie- 35.
48 su fili Dauid,miserere mei.*Et cõmina-
bantur ei multi vt taceret.At ille multo
magis clamabat : Fili Dauid miserere
49 mei. * Et stans Iesus præcepit illum vo-
cari. Et vocant cæcum,dicentes ei:Ani-
50 mæquior esto:surge,vocat te.*Qui pro-
iecto vestimento suo exiliens , venit ad
51 eum. * Et respondens Iesus dixit illi:
Quid tibi vis faciam ? Cæcus autẽ dixit
52 ei: *Rabboni,vt videam. *Iesus autẽ ait
illi:Vade, fides tua te saluũ fecit. Et cõ-
festim vidit,& sequebatur eum in via.

CAP. XI.

Super pullũ asinæ cum honore Ierusalem ingreditur,ficum maledicendo arefacit:ementes ac vendentes de tẽplo eijcit:efficaciã fiduciæ in Deũ ostendit,dicens fratri remittenda quæ in nos cõmisit: Scribis nõ dicit qua potestate hæc faciat,eo quod nec illi respõderent ad propositã de Ioannis baptismo quæstionem.

1 A ET cùm appropinquarent Ierosoly- *Matt.*
mæ & Bethaniæ ad Montem oliua- 21.*a.*1.
2 rum,mittit duos ex discipulis suis , * & *Lu.*19
ait illis : Ite in castellum, quod contra *e.* 29.
vos est,& statim introeuntes illuc , in-
uenietis

uenietis pullum ligatum, super quem ne-
mo adhuc hominum sedit: soluite illum,
& adducite. * Et si quis vobis dixerit: 3
Quid facitis? dicite, quia Domino necessa-
rius est: & continuò illum dimittet huc.
* Et abeuntes inuenerunt pullum liga- 4
tum ante ianuam foris in biuio: & soluunt
eum. * Et quidam de illic stantibus di- 5
cebant illis: * Quid facitis soluentes
pullum? * Qui dixerunt eis sicut præce- 6
||Ioan. perat illis Iesus, & dimiserunt eis. * || Et 7
12. b. duxerunt pullum ad Iesum: & imponunt
14. illi vestimenta sua, & sedit super eum.
* Multi autem vestimenta sua strauerunt 8
in via: alij autem frondes cædebant de
arboribus, & sternebant in via * Et qui 9
præibant, & qui sequebantur, clama-
Psal. bant, dicentes || Hosanna: * Benedictus 10
117.| qui venit in nomine Domini: Benedictum B
d.26. quod venit regnum patris nostri Dauid:
Matt. Hosanna in excelsis. * || Et introiuit Ie- 11
21. a. rosolymam in templum: & circumspectis
9. omnibus, cùm iam vespera esset hora,
Luc. exiit in Bethaniam cum duodecim. * Et 12
19. g. alia die cùm exirent à Bethania, esuriit.
38. * || Cùmque vidisset à longè ficum haben- 13
||Mat. tem folia, venit si quid fortè inueniret
21. b. in ea, & cùm venisset ad eam, nihil in-
16. uenit præter folia non enim erat tem-
pus ficorum. * Et respondens dixit ei: Iam 14
non amplius in æternum ex te fructum
quisquam manducet. Et audiebant disci-
puli eius. * Et veniunt Ierosolymam. Et 15
cùm introisset in templum, cœpit eiicere
vendentes & ementes in templo: & men-
sas numulariorum, & cathedras venden-
tium columbas euertit. * & non sinebat 16
vt quisquam transferret vas per templum:
* & docebat, dicens eis: Nonne scriptum 17 C
Is.56. est: || Quia domus mea, domus orationis
c.7. vocabitur omnibus gentibus? Vos au-
Ier.7. tem fecistis eam speluncam latronum.
b.11. * Quo audito, principes sacerdotum & 18
Scribæ quærebant quomodo eum perde-
rent: timebant enim eum, quoniam vni-
uersa turba admirabatur super doctrina
eius. * Et cum vespera facta esset, egre- 19
diebatur de ciuitate. * Et cùm manè 20
transirent, viderunt ficum aridam factam à 21
radicibus. * Et recordatus Petrus, dixit
Matt. ei: Rabbi, ecce ficus, cui maledixisti, aruit. 22
21. b. * Et respondens Iesus ait illis: || Habere 23
21. fidem Dei. * Amen dico vobis, quia quicū-
Matt. que dixerit huic monti: Tollere, & mit-
7.a.7. tere in mare, & non hæsitauerit in cor-
21. b. de suo, sed crediderit, quia quodcunque
22. dixerit, fiat, fiet ei. * Propterea dico vo- 24
Matt. bis, omnia quecunque orantes petitis, cre-
b.3.14 dite quia accipietis, & eueniet vobis.
18. d. * || Et cùm stabitis ad orandum, dimittite 25
35. si quid habetis aduersus aliquem, vt &
Pater vester qui in cælis est, dimittat
vobis peccata vestra. * Quòd si vos non 26
dimiseritis: nec Pater vester, qui in cælis D
est, dimittet vobis peccata vestra. * || Et 27
veniunt rursus Ierosolymam. Et cùm am-
bularet in templo, accedunt ad eum sum-
28 mi sacerdotes & Scribæ, & seniores: * &
dicunt ei. || In qua potestate hæc facis? & || Luc.
quis dedit tibi hanc potestatem vt ista fa- 20. a.
29 cias? * Iesus autem respondens, ait illis: 2.
Interrogabo vos & ego vnum verbum,
& respondete mihi: & dicam vobis in
30 qua potestate hæc faciam. * Baptismus
Ioannis, de cælo erat, an ex hominibus?
31 Respondete mihi. * At illi cogitabant
secum, dicentes: Si dixerimus, De cælo,
32 dicet: Quare ergo non credidistis ei? * Si
dixerimus, Ex hominibus, timemus po-
pulum: omnes enim habebant Ioannem
33 quia verè propheta esset. * Et respon-
dentes dicunt Iesu: Nescimus. Et respon-
dens Iesus ait illis, Neque ego dico vo-
bis in qua potestate hæc faciam.

CAP. XII.

Parabolam narrat de vinea agricolis elocata, qui seruos ac filium patrisfamilias occiderunt: tentatur a Pharisæis de censu Cæsari soluendo & à Sadducæis de resurrectione: interrogatur à Scriba de primo mandato: ipse verò rogat quomodo Scribæ dicant Christum filium esse Dauid, docens ab ipsis cauendum: viduam laudat ob duo minuta in gazophylacium missa.

1 A ET cœpit illis in parabolis loqui: Vi- Isa.5.
neam pastinauit homo, & circumdedit a.1.
sepem, & fodit lacum, & ædificauit tur- Ier.2.
rim, & locauit eam agricolis, & peregrè a.21.
2 profectus est. * Et misit ad agricolas in Matt.
tempore seruum, vt ab agricolis accipe- 21.d.
3 ret de fructu vineæ. * Qui apprehensum 33.
eum ceciderunt, & dimiserunt vacuum. Luc.
4 * Et iterum misit ad illos alium seruum: & 20.b.
illum in capite vulnerauerunt, & contu- 9.
5 meliis affecerunt. * Et rursum alium misit,
& illum occiderunt, & plures alios: quos-
dam cædentes, alios verò occidentes. *
6 Adhuc ergo vnum habens filium, charissi-
mum: & illum misit ad eos nouissimum,
dicens: Quia reuerebuntur filium meum. Psal.
7 * Coloni autem dixerunt ad inuicem: Hic 117.
est heres: venite, occidamus eum: & nostra c.22.
erit hereditas. * Et apprehendentes eum, Is.28.
8 occiderunt: & eiecerunt extra vineam. d.16.
9 * Quid ergo faciet Dominus vineæ? Veniet, Mat.
& perdet colonos: & dabit vineam aliis. 21.d.
10 * Nec scripturam hanc legistis: || Lapidem 42.
quem reprobauerunt ædificantes, hic fa- Act.4
11 ctus est in caput anguli: * A Domino fa- b.11.
ctum est istud, & est mirabile in oculis no- Rō.9.
12 stris? * Et quærebant eum tenere: & timue- g.32.
runt turbam. cognouerunt enim quoniam 1.Pet.
ad eos parabolam hanc dixerit. Et relicto 2.b.7.
13 eo abierunt. * || Et mittunt ad eum quos- ||Mat.
dam ex Pharisæis, & Herodianis, vt eum 22.b.
14 caperent in verbo. * Qui venientes dicunt 15.
B ei: Magister, scimus quia verax es, & Luc.
non curas quemquam: nec enim vides 20.d.
in faciem hominum, sed in veritate viam 20.

Dei doces, licet dari tributum Cæsari,
an non dabimus? *Qui sciens versu- 15
tiam illorum, ait illis: Quid me tenta-
tis? afferte mihi denarium vt videā. *At 16
illi attulerunt ei. Et ait illis: Cuius est
imago hæc, & inscriptio: Dicūt ei Cæsa-
Rō.13. ris? *Respondens autem Iesus dixit illis: 17
b.7. ||Reddite igitur quæ sunt Cæsaris, Cæsa-
Mat. ri: & quæ sunt Dei, Deo. Et mirabantur
22. c. super eo. *||Et venerunt ad eum Saddu- 18
23. cæi, qui dicunt resurrectionē non esse:
Luc. & interrogabant eū dicentes: *Magister, 19
20. c. Moyses nobis scripsit||vt si cuius frater
27. mortuus fuerit, & dimiserit vxorem, &
Deut. filios non reliquerit, accipiat frater eius
25. a. vxorem ipsius, & resuscitet semen fratri
5. suo. *Septem ergo fratres erāt: & primus 20
accepit vxorem & mortuus est non re-
licto semine. *Et secundus accepit eam, 21
& mortuus est: & nec iste reliquit se-
men. Et tertius similiter. *Et acceperūt 22
eam, similiter septem: & non reliquerūt
semen. Nouissima omnium defuncta est
& mulier. *In resurrectione ergo cum 23
resurrexerint cuius de his erit vxor?
septem enim habuerunt eam vxorem.
*Respondens Iesus, ait illis: Nónne ideò 24
erratis, non scientes Scripturas, neque
virtutem Dei? *Cùm enim à mortuis re- 25
surrexerint, neque nubent, neq; nubētur,
sed sunt sicut angeli in cælis. *De mor- 26
tuis autem quòd resurgant, non legistis C
in libro Moysi, super rubum quomodo
||Exo. dixerit illi Deus, inquiens: || Ego sum
3. b.6. Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus
Matt. Iacob? *Non est Deus mortuorū, sed vi- 27
22. d. uorū. Vos verò multùm erratis. *||Et ac- 28
32. cessit vnus de Scribis, qui audierat illos
Mat. conquirentes, & videns quoniam benè
22. d. illis responderit, interrogauit eum
35. quod esset primum omnium mandatū.
Deut. *Iesus autem respondit ei: Quia primum 29
6. a. 4. omnium mandatum est: || Audi Israël,
Dñs Deus tuus, Deus vnus est: *& dili- 30
ges Dñm Deum tuū ex toto corde tuo,
& ex tota anima tua, & ex tota mente
tua, & ex tota virtute tua. Hoc est pri-
||Leu. mum mandatum. *||Secundum autem si- 31
19. d. mile est illi: Diliges proximum tuum
18. tamquam te ipsum. Maius horum aliud
Matt. mandatum non est. *Et ait illi Scriba: 32
22. d. Benè Magister, in veritate dixisti, quia
39. vnus est Deus, & nō est alius præter eū.
Rom. *Et vt diligatur ex toto corde, & ex toto 33
13. c.9. intellectu, & ex tota anima, & ex tota
Galat fortitudine: & diligere proximum tam-
5. c.14 quā se ipsum, maius est omnibus holo-
Iac.2. cautomatibus, & sacrificiis. *Iesus autē 34
b. 8. videns quòd sapienter respondisset, di-
xit illi: Non es longè à regno Dei. Et
nemo iam audebat eū interrogare. *Et 35
respōdens Iesus dicebat, docēs in tem-
plo. Quomodo dicunt Scribæ Christum
filiū esse Dauid? *Ipse enim Dauid dicit 36
in Spiritu sancto: ||Dixit Dñs Dño meo,
D sede à dextris meis, donec ponā inimi- Psal.
37 cos tuos scabellū pedū tuorū. *Ipse er- 109. a
go Dauid dicit eum Dñm, & vnde est fi- 1.
lius eius? Et multa turba eum libenter Matt.
38 audiuit. *Et dicebat eis in doctrina sua: 22. d.
|| Cauete à Scribis, qui volunt in stolis 44.
39 ambulare, & salutari in foro, *& in pri- Luc.
mis cathedris sedere in synagogis, & 20. g.
40 primos discubitus in cœnis: *qui deuo- 42.
rant domos viduarū sub obtentu proli- Matt.
xæ orationis: hi accipient prolixius iu- 23. a.
41 diciū. *||Et sedens Iesus cōtra gazophy- 5.
laciū aspiciebat quomodo turba iacta- Luc.
ret æs in gazophylaciū, & multi diuites 11. f.
42 iactabant multa. *Cùm venisset autem 43.
vidua vna pauper, misit duo minuta 20. g.
43 quod est quadrans, *& cōuocans disci- 46.
pulos suos, ait illis: Amen dico vobis Luc.
quoniā vidua hæc pauper plus omnib9 21. a.
misit, qui miserunt in gazophylacium. 1.
44 *Omnes enim ex eo, quod abundabat
illis, miserunt: hæc verò de penuria sua,
omnia quæ habuit misit totum victum
suum.

CAP. XIII.

Templum dicit euertendum, prædicitque bella & varias afflictiones ac persecutiones, abominationemque desolationis: de pseudochristis & pseudoprophetis: post signa in corporibus cælestibus veniet cum gloria filius hominis, & huius signum dat à ficu: quia autem nemo tempus nouit, iubet omnes vigilare.

ET cùm egrederetur de templo, ait il-
1 li vnus ex discipulis suis: Magister, Matt.
A aspice quales lapides, & quales structu- 24. a.
ræ. *Et respondens Iesus, ait illi: Vides 1.
2 has omnes magnas ædificationes? Non Luc.
relinquetur lapis super lapidem, qui nō 19. g.
destruatur. *Et cùm sederet in Monte 44.21
3 oliuarū contra templum, interrogabant b.6.
eum separatim Petrus, & Iacobus, &
Ioannes, & Andreas: *Dic nobis quan-
4 do ista fient, & quod signum erit quan-
do hæc omnia incipient consummari?
5 *Et respondens Iesus cœpit dicere illis:
6 || Videte ne quis vos seducat: *multi Ep h
enim venient in nomine meo dicentes, 5. b.6.
7 quia ego sum & multos seducent. *Cùm 2. The.
audieritis autē bella, & opiniones bel- 2. a. 3.
lorum, ne timueritis: oportet enim hæc
8 fieri: sed nondum finis. *Exurget enim
B gens cōtra gentē, & regnū super regnū,
& erunt terræ motus per loca, & fames.
9 Initiū dolorum hæc. *Videte autē vos-
metipsos. Tradent enim vos in cōciliis,
& in synagogis vapulabitis, & ante præ-
sides & reges stabitis propter me, in
10 testimonium illis. *Et in omnes gentes Matt.
primùm oportet prædicari Euangeliū. 10. b.
11 *|| Et cùm duxerint vos tradētes, nolite 19.
præcogitare quid loquamini: sed quod Luc.
datū vobis fuerit in illa hora, id loqui- 12. b.
mini: non enim vos estis loquentes, sed 11. c.
12 Spiritus sanctus: *Tradet autem frater 14.
fratrē in mortem, & pater filiū: & con-
surgent

surgent filij in parentes, & morte affi-
cient eos.* Et eritis odio omnibus pro- 13
pter nomen meum. Qui autē sustinuerit
||Dan. in finē, hic saluus erit.* || Cùm autē vi- 14
9.g.27 deritis abominationem desolationis,
Matt. stantē vbi non debet: qui legit, intelli-
24.b. gat, tunc qui in Iudæa sunt, fugiant in
15. montes;* & qui super tectum, ne des- 15
Luc. cendat in domum, nec introeat vt tollat
21.d. quid de domo sua,* & qui in agro erit 16
20. nō reuertatur retrò tollere vestimentū C
suū.* Væ autem prægnātibus & nutrien- 17
tibus in illis diebus.* Orate verò vt hie- 18
me non fiant.* Erunt enim dies illi tri- 19
bulationes tales, quales non fuerunt ab
initio creaturæ, quā condidit Deus vsq;
nunc, neq; fient.* Et nisi breuiasset Dñs 20
dies, non fuisset salua omnis caro: sed
propter electos, quos elegit, breuiauit
||Mat. dies.||* Et tūc si quis vobis dixerit: Ecce 21
24.b. hic est Christus, ecce illic, ne credideri-
23. tis.* Exurgent enim pseudochristi, & 22
Luc. pseudoprophetæ, & dabūt signa & por-
21.b.8 tēta ad seducendos, si fieri potest, etiam
electos.* Vos ergo videte: ecce prædixi 23
||Isai. vobis omnia.* || Sed in illis diebus, post 24
13.b. tribulationē illā, sol cōtenebrabitur, &
10. luna non dabit splendorē suū:* & stellæ 25
Ezec. cæli erūt decidentes, & virtutes, quæ in
31.b.7 cælis sunt, mouebuntur.* Et tūc videbūt 26
Ioel 2 filiū hominis venientē in nubibus cum
b.10. virtute multa, & gloria.* || Et tūc mittet 27
||Mat. angelos suos, & congregabit electos D
24.c. suos à quatuor ventis, à summo terræ,
31. vsq; ad summū cæli.* A ficu autē discite 28
parabolā. Cùm iā ramus eius tener fue-
rit, & nata fuerint folia, cognoscitis
quia in proximo sit æstas:* sic & vos cùm 29
videritis hæc fieri, scitote quod in pro-
ximo sit in ostiis.* Amē dico vobis quo- 30
niā non transibit generatio hæc, donec
omnia ista fiāt.* Cælū & terra transibūt, 31
verba autē mea non transibunt.* De die 32
autē illo vel hora nemo scit, neq; angeli
||Mat. in cælo, neq; Filius, nisi Pater.* || Videte, 33
24.d. vigilate, & orate: nescitis enim quando
42. tēpus sit.* Sicut homo, qui peregrè pro- 34
fectus reliquit domū suā, & dedit seruis
suis potestatem cuiusq; operis, & iani-
tori præcepit vt vigilet.* Vigilate ergo, 35
(nescitis enim quando dominus domus
veniat: serò, an media nocte, an galli
cantu, an manè)* ne cùm venerit re- 36
pentè, inueniat vos dormientes.* Quod 37
autē vobis dico, omnibus dico: Vigilate.

CAP. XIV.

Consultant principes sacerdotum de occidendo Iesu: qui vnguento pretioso à muliere perfunditur murmurantibus discipulis: venditur à Iuda; de cuius proditione discipulis loquitur in cœna, in qua panem in corpus suum, & vinum in sanguinem consecrata tradit discipulis: prædicit omnes scandalizandos, & trinam Petri negationem ac post trinam orationem capitur à Iudæis: quorum vni petrus abscidit auriculam: & discipulis fugientibus, coram Caipha à falsis testibus accusatus, mortisque reus iudicatus, conspuitur ac caeditur, & ter à Petro negatur.

1 ERat autē Pascha & Azyma post bi- Mat.
A duum: & quærebant summi sacerdo- 26.a.2
tes, & Scribæ, quomodo eum dolo tene- Luc.
2 rent, & occiderent:* Dicebant autem: 22.a.1
Non in die festo, ne fortè tumultus fie-
3 ret in populo.* || Et cùm esset Bethaniæ ||Mat.
in domo Simonis leprosi, & recūberet: 26.a.
venit mulier habens alabastrū vnguēti 6.
nardi spicati pretiosi, & fracto alaba- Ioan.
4 stro, effudit super caput eius.* Erant au- 12.a.1
tem quidā indignè ferentes intra semet-
ipsos, & dicentes: Vt quid perditio ista
5 vnguenti facta est?* Poterat enim vn-
guentum istud venundari plus quàm
trecentis denariis, & dari pauperibus. Et
6 fremebant in eā.* Iesus autē dixit: Sinite
eam, quid illi molesti estis? Bonū opus
7 operata est in me,* semper enim paupe-
res habetis vobiscū; & cùm volueritis,
potestis illis benefacere: me autem non
8 semper habetis.* Quod habuit hæc, fe-
cit: præuenit vngere corpus meum in
9 sepulturā.* Amen dico vobis: Vbicumq;
prædicatum fuerit Euangelium istud in
vniuerso mundo, & quod fecit hæc, nar-
10 rabitur in memoriā eius.* || Et Iudas Is- ||Mat.
B cariotes vnus de duodecim abiit ad sū- 26.b.
mos sacerdotes, vt proderet eum illis. 14.
11 * Qui audientes gauisi sunt: & promise-
runt ei pecuniā se daturos. Et quærebat
12 quomodo illū opportunè traderet.* || Et ||Mat.
primo die Azimorum quando Pascha 26.b.
immolabant, dicunt ei discipuli: Quò 17.
13 vis eamus, & paremus tibi vt manduces Luc.
Pascha?* Et mittit duos ex discipulis 22.a.
suis, & dicit eis: Ite in ciuitatem: & oc- 7.
14 curret vobis homo lagenā aquæ baiu-
lans, sequimini eum:* & quocumq; in-
troierit, dicite dño domus, quia magi-
15 ster dicit: Vbi est refectio mea, vbi Pas-
cha cū discipulis meis manducē?* Et ipse ||Mat.
16 vobis demonstrabit cœnaculū grande, 26.b.
stratum: & illic parate nobis.* Et abie- 20.
runt discipuli eius, & venerūt in ciuita- Luc.
tem: & inuenerunt sicut dixerat illis, &
17 parauerunt Pascha.* || Vesperè autē fa- 22.b.
18 cto, venit cum duodecim.* Et discūben- 14.
tibus eis, & manducantibus, ait IESVS. || Ioa.
Amen dico vobis, || quia vnus ex vobis 13.c.21
19 tradet me, qui manducat mecum.* At il- Psal.
li cœperunt contristari, & dicere ei sin- 40.b.
20 gulatim: Numquid ego?* Qui ait illis: 10.
Vnus ex duodecim, qui intingit mecum Act.1
21 manū in catino.* Et Filius quidē homi- c.16.
C nis vadit, || sicut scriptum est de eo: væ ||Mat.
autem homini illi, per quem Filius ho- 26.c.
minis tradetur: bonū erat ei, si nō esset 26.
22 natus homo ille.* || Et manducanti- || 1.
bus illis, accepit Iesus panem: & bene- Cor.11
dicens c.24.

dicens fregit,& dedit eis,& ait:Sumite,
hoc est corpus meum,*& accepto cali- 23
ce, gratias agens dedit eis : & biberunt
ex illo omnes.*Et ait illis : Hic est san- 24
guis meus noui testamenti,qui pro mul-
tis effundetur. * Amen dico vobis, quia 25
iam non bibam de hoc genimine vitis,
vsque in diem illum, cùm illud bibam
nouum in regno Dei.* Et hymno dicto 26
exierunt in montem oliuarum. * Et ait 27
|| Ioa. eis Iesus : || Omnes scandalizabimini in
16. d. me in nocte ista : quia scriptũ est:||Per-
32. cutiam pastorem, & dispergentur oues.
||Zach *Sed postquam resurrexero, præcedam 28
13.c.7 vos in Galilæam.* Petrus autem ait il- 29
li : Et si omnes scãdalizati fuerint in te,
sed nõ ego.*Et ait illi Iesus:Amen dico 30
tibi, quia tu hodie in nocte hac, prius-
quam gallus vocem bis dederit, ter me
es negaturus.*At ille amplius loqueba- 31
tur : Et si oportuerit me simul commo- D
ri tibi, non te negabo. Similiter autem
& omnes dicebant. * || Et veniunt in 32
||Mat. prædium,cui nomen Gethsemani.Et ait
26. d. discipulis suis:||Sedete hic donec orem.
36. *Et assumit Petrum,& Iacobũ,& Ioan- 33
||Luc. nem secum:& cœpit pauere, & tædere.
22. d. * Et ait illis. Tristis est anima mea vsq; 34
40. ad mortem:sustinete hic,& vigilate.* Et 35
cùm processisset paululũ,procidit super
terrã:& orabat,vt si fieri posset, transi-
ret ab eo hora : *& dixit : Abba pater, 36
omnia tibi possibilia sunt,transfer cali-
cem hunc à me,sed non quod ego volo,
sed quod tu. * Et venit, & inuenit eos 37
dormiẽtes.Et ait Petro:Simon,dormis?
non potuisti vna hora vigilare?*Vigila- 38
te, & orate vt non intretis in tentatio-
nem:Spiritus quidẽ promptus est, caro
verò infirma.* Et iterum abiens orauit, 39
eundem sermonem dicens.*Et reuersus, 40
denuò inuenit eos dormientes, (erant E
enim oculi eorum grauati) & ignora-
bant quid responderent ei. * Et venit 41
tertiò, & ait illis : Dormite iam, & re-
quiescite.Sufficit:venit hora:ecce Filius
hominis tradetur in manus peccatorũ.
* Surgite, eamus, ecce qui me tradet, 42
prope est.*Et adhuc eo loquente, venit 43
Iudas Iscariothes vnus de duodecim,&
|| cum eo turba multa,cum gladiis & li-
||Mat. gnis,à summis sacerdotibus, & Scribis,
26. c. & senioribus. * Dederat autem traditor 44
47. eius signũ eis,dicens:Quemcumq; oscu-
Luc. latus fuero, ipse est, tenete eum,& du-
22. e. cite cautè.*Et cùm venisset,statim acce- 45
47. dens ad eum,ait : Aue Rabbi:& oscula-
Ioan. tus est eum.*At illi manus iniecerũt in 46
18.a.3 eum, & tenuerunt eũ.*Vnus autẽ quidã 47
de circumstantibus educens gladium,
percussit seruum summi sacerdotis : &
amputauit illi auriculã.* Et respondens 48
Iesus,ait illis:Tamquã ad latronem exi-
stis cum gladiis & lignis comprehẽdere
me?*quotidie eram apud vos in templo 49
docens,& non me tenuistis. Sed vt im- ||Mat.
50 pleatur Scripturæ.*|| Tũc discipuli eius 26. f.
51 relinquẽtes eũ,omnes fugerũt.*Adoles- 56.
cens autẽ quidã sequebatur eũ amictus
sindone super nudo : & tenuerunt eum.
52 * At ille reiecta sindone,nudus profugit
53 ab eis.*|| Et adduxerunt Iesum ad sum- ||Mat.
F mũ sacerdotẽ:& conuenerũt omnes sa- 26. f.
54 cerdotes,& Scribæ,& seniores.* Petrus 57.
autẽ à longè secutus est eum, vsq; intrò Luc.
in atriũ summi sacerdotis:& sedebat cũ 22. f.
ministris ad ignem, & calefaciebat se. 54.
55 *|| Summi verò sacerdotes,& omne cõ- Ioan.
cilium, quærebãt aduersus Iesum testi- 18. c.
moniũ,vt eũ morti traderent,nec inue- 13.
56 niebant.*Multi enim testimoniũ falsum Matt.
dicebãt aduersus eũ:& conueniẽtia te- 26. f.
57 stimonia nõ erant.* Et quidã surgentes, 59.
falsum testimonium ferebant aduersus
58 eum dicẽtes:*Quoniam nos audiuimus
eum dicentẽ:|| Ego dissoluã templũ hoc || Ioa.
manu factũ, & per triduũ aliud nõ ma- 2.c.19
59 nu factũ,ædificabo.*Et nõ erat cõueniẽs
60 testimoniũ illorũ.* Et exurgẽs summus
sacerdos in mediũ, interrogauit Iesum,
dicens : Non respõdes quidquam ad ea,
61 quæ tibi obiiciũtur ab his?*Ille autẽ ta-
cebat,& nihil respondit. Rursũ summus
sacerdos interrogabat eũ,& dixit ei:Tu ||Mat.
62 es Christus filius Dei benedicti ? * Iesus 24. c.
G autem dixit illi : Ego sum : || & videbitis 30.
Filium hominis sedentẽ à dextris virtu-
tis Dei,& venientem cum nubibus cęli.
63 * Summus autem sacerdos scindens ve-
stimenta sua,ait : Quid adhuc desidera-
64 mus testes?* Audistis blasphemiã : quid
vobis videtur?Qui omnes condemnaue-
65 runt eum esse reũ mortis.*Et cœperunt
quidã conspuere eum,& velare faciem
eius,& colaphis eũ cædere, & dicere ei
Prophetiza : & ministri alapis eum ce-
66 debant.* || Et cùm esset Petrus in atrio ||Mat.
deorsum, venit vna ex ancillis summi 26. g.
67 sacerdotis:*& cùm vidisset Petrum ca- 69.
lefacientem se,aspiciens illum,ait : Et tu Luc.
68 cum Iesu Nazareno eras.*At ille nega- 22. f.
uit,dicens : Neque scio, neq; noui quid 55.
dicas. Et exiit foras ante atrium & gal- Ioan.
69 lus cantauit.*||Rursus autem cùm vidis- 18. c.
set illum ancilla, cœpit dicere circum- 17.
70 stantibus : Quia hic ex illis est. *At ille Matt.
iterum negauit. || Et post pusillum rur- 26. g.
sus qui astabant, dicebant Petro : Verè 71.
71 ex illis es : nam & Galilæus es.*Ille au- ||Luc.
tem cœpit anathematizare, & iurare : 22. g.
Quia nescio hominem istum quem di- 59.
72 citis.*Et statim gallus iterum cantauit. || Ioa.
|| Et recordatus est Petrus verbi, quod 18. e.
dixerat ei Iesus:Prius quàm gallus can- 25.
tet bis,ter me negabis. Et cœpit flere. ||Mat.

CAP. XV. 26. g.

Iesus coram Pilato accusatus, nihil 75.
respondet: præeligitur Barabbas, & Ie- Ioan.
sus traditur crucifigendus; qui multis 13. d.
modis illusus à militibus, ducitur ad 38.
cruci

crucifigendum: & diuisis ipsius vesti-
mentis: inter latrones crucifixus, audit
variorum iactatas in se blasphemias,
suboriuntur tenebræ, & clamans Iesus
Eli, acetóq; potatus cum clamore valido
expirat; cuius corpus à Ioseph sepelitur.

Matt. ET confestim manè consilium facien- 1
27.a.1 tes summi sacerdotes, cum Seniori- A
Luc. bus, & Scribis, & vniuerso concilio, vin-
22.g. cientes Iesum, duxerunt, & tradiderunt
65. Pilato.* Et interrogauit eum Pilatus: Tu 2
Ioan. es Rex Iudæorũ? At ille respondens, ait
18.c. illi. Tu dicis.* || Et accusabant eũ summi 3
28. sacerdotes in multis.* || Pilatus autẽ rur- 4
Mat. sum interrogauit eum, dicens: Non res-
27.b. pondes quidquam? vide in quãtis te ac-
12. cusant.* Iesus autem amplius nihil res- 5
Luc. pondit, ita vt miraretur Pilatus. * Per 6
23.a. diem autem festum solebat dimittere
2. illis vnum ex vinctis, quemcumque pe-
Ioa. tissent.* Erat autẽ qui dicebatur Barab- 7
18.f. bas, qui cum seditiosis erat vinctus, qui
33. in seditione fecerat homicidium. * Et 8
cùm ascẽdisset turba, cœpit rogare, sicut
semper faciebat illis. * Pilatus autem 9
respondit eis, & dixit: Vultis dimittam
vobis regem Iudæorum? * Sciebat enim 10
quòd per inuidiam tradidissent eum
summi sacerdotes. * Pontifices autem 11
concitauerunt turbam, vt magis Barab- B
Mat. bam dimitteret eis.* || Pilatus autem ite- 12
27.c. rum respõdens, ait illis: Quid ergo vul-
22. tis faciam regi Iudæorum? * || At illi ite- 13
Luc. rum clamauerunt: Crucifige eum.* Pi- 14
23.b. latus verò dicebat illis: Quid enim mali
14. fecit? At illi magis clamabant: Crucifige
Ioa. eum.* Pilatus autem volens populo sa- 15
18.g. tisfacere, dimisit illis Barabbam, & tra-
40. didit Iesum flagellis cæsum, vt crucifi-
Mat. geretur.* || Milites autem duxerunt eum 16
27.c. in atrium prætorij, & conuocant totam
27. cohortem,* & induunt eum purpura, & 17
Ioan. imponunt ei plectentes spineam coro-
19.a.2 nam: * Et cœperunt salutare eum: Aue 18
rex Iudæorum. * Et percutiebant caput 19
eius arundine: & conspuebãt eum, &
ponentes genua, adorabant eum. * Et 20
postquam illuserunt ei, exuerunt illum
purpura, & induerunt eum vestimentis
suis: & educunt illum, vt crucifigerent
Mat. eum.* || Et angariauerunt prætereuntem 21
27.d. quempiam, Simonem Cyrenæum, ve-
32. nientem de villa, patrem Alexandri, &
Luc. Rufi, vt tolleret crucem eius.* Et perdu- 22
23.d. cunt illum in Golgotha locum quod
26. est interpretatum Caluariæ locus. * Et 23
Mat. dabant ei bibere myrrhatum vinum: &
27.d. non accepit.* || Et crucifigentes eum di- 24
35. uiserunt vestimenta eius, mittentes sor- C
Luc. tem super eis, quis quid tolleret. * Erat 25
23.c. autem hora tertia, & crucifixerunt eum.
34. * Et erat titulus causæ eius inscriptus: 26
Ioan. REX IVDÆORVM.* Et cum eo cruci- 27
19.d. figunt duos latrones; vnum à dextris,
18. & alium à sinistris eius. || Et impleta est 28

scriptura, quæ dicit: Et cum iniquis re- || Isa.
29 putatus est. * Et prætereuntes blasphe- 53.d.
mabant eum, mouentes capita sua, & di- 12.
centes: || Vah qui destruis templũ Dei? & || Ioa.
30 in tribus diebus reædificas:* saluum fac 2.c.19
31 temetipsum descendens de cruce. * Si-
militer & summi sacerdotes illudentes,
ad alterutrũ cum Scribis dicebãt. Alios
saluos fecit, seipsum non potest saluum
32 facere. * Christus rex Israël descendat
nũc de cruce, vt videamus & credamus. Et
qui cum eo crucifixi erãt, conuitiaban-
33 tur ei.* Et factâ hora sexta, tenebræ factæ
sunt per totam terram vsq; in horã no-
34 nã.* Et hora nona exclamauit Iesus vo-
ce magna, dicens: || Eloi, Eloi, lamma sa- || Psal.
bacthani? quod est interpretatum: Deus 21.a.1
meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me? Matt.
35 * Et quidã de circumstãtibus audientes, 27.c.
36 dicebant: Ecce Eliã vocat.* Currens au- 46.
tem vnus, & implens spongiam aceto,
circumponẽnsque calamo, potum dabat
ei, dicẽs: Sinite, videamus si veniat Elias
37 ad deponendum eum. * Iesus autem e-
38 missa voce magna expirauit.* Et velum
templi scissum est in duo, à summo vs-
39 que deorsum.* Videns autem Centurio,
qui ex aduerso stabat, quia sic clamans
expirasset, ait: Verè hic homo Filius Dei
40 erat.* || Erant autem & mulieres de lon- || Mat.
ge aspicientes: inter quas erat Maria 27.f.
Magdalene, & Maria Iacobi minoris: & 55.
41 Ioseph mater, & Salome: * & cum esset
in Galilæa, sequebantur eum, || & mini- || Luc.
strabant ei, & aliæ multæ, quæ simul 8.a.2.
42 cum eo ascenderant Ierosolymam.* || Et || Mat.
cùm iam serò esset factũ (quia erat pa- 27.g.
43 rasceue, quod est ante sabbatum*) venit 57.
Ioseph ab Arimathæa nobilis decurio, Luc.
qui & ipse erat expectans regnum Dei, 23.g.
44 audacter introiuit ad Pilatum, & petiit 50.
corpus Iesu.* Pilatus autem mirabatur Ioan.
si iam obiisset. Et accersito centurione, 19.g.
interrogauit eum si iam mortuus esset. 38.
45 * Et cùm cognouisset à centurione, do-
46 nauit corpus Ioseph. * Ioseph autem
mercatus sindonem, & deponens eum
inuoluit sindone, & posuit eum in mo-
numento, quod erat excisum de petra,
& aduoluit lapidem ad hostium monu-
menti.* Maria autem Magdalene: & Ma-
ria Ioseph, aspiciebant vbi poneretur.

CAP. XVI.

Mulieribus ad Christi monumentum obstupescentibus, Angelus resurrectionem ipsius annuntiat; qui primum Mariæ Magdalene apparet, deinde duobus discipulis in alia effigie, demum vndecim recumbentibus apparens, exprobrata incredulitate, mittit eos vt in vniuerso mundo prædicent ac baptizent, subiunctis signis, quæ sequantur credentes, ac ita in cælum ascendit.

1 A ET cùm transisset sabbatum Maria || Mat.
Magdalene, & Maria Iacobi, & Sa- 28.a.1
lome

lome emerunt aromata vt venientes
Luc. vngerent Iesum. * Et valdè manè vna 2
24.a.1 sabbatorum, veniunt ad monumentum
Ioan. orto iam sole.*Et dicebant ad inuicem. 3
20.a.1 Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio
monumenti? * Et respicientes viderunt 4
reuolutum lapidem. Erat quippe ma-
||Mat. gnus valde.* || Et introeuntes in monu- 5
21. a. mentum, viderunt iuuenem sedentem
5. in dextris, coopertum stola candida, &
Luc. obstupuerunt. * Qui dicit illis? Nolite 6
24. a. expauescere: Iesum quæritis Nazare- B
4. num, crucifixum: surrexit, non est hic,
Ioan. ecce locus vbi posuerunt eum.*Sed ite, 7
20. c. dicite discipulis eius, & Petro, quia
12. præcedit vos in Galilæam: ibi eum vi-
||Sup. debitis, || sicut dixit vobis.* At illæ ex- 8
14. c. euntes, fugerunt de monumento: inua-
28. serat enim eas tremor & pauor: & ne-
mini quidquam dixerunt: timebant
|| Ioa. enim. * Surgens autem manè || prima 9
20, d. sabbati, apparuit primò Mariæ Magda-
16. lene, de qua eiecerat septem dæmonia.
*Illa vadens nuntiauit his, qui cum eo 10
fuerant, lugentibus, & flentibus.*Et illi
audientes quia viueret, & visus esset ab 11
ea, non crediderunt.* || Post hæc autem C
||Luc. duobus ex his ambulantibus ostensus 12
24. b. est in alia effigie, euntibus in villam * &
13. illi euntes nuntiauerunt cæteris: nec
illis crediderunt.*Nouissimè recumben- 13
tibus illis vndecim apparuit: & expro-
brauit incredulitatem eorum, & duri- 14
tiam cordis; quia iis qui viderant eum
resurrexisse, non crediderunt: * Et di-
xit eis: Euntes in mundũ vniuersum præ-
dicate Euangelium omni creaturæ.
* Qui crediderit, & baptizatus fuerit, 15
saluus erit: qui verò non crediderit,
||Act. condemnabitur.* Signa autem eos, qui 16
16. d. crediderint, hæc sequentur: || In no- D
18. mine meo dæmonia eiicient: || linguis 17
Act. loquentur nouis: *|| serpentes tollent: 18
4. 4. & si mortiferum quid biberint, non eis
10. g. nocebit: || super ægros manus imponent,
46. & bene habebunt. * Et Dominus qui- 19
Act.5 dem Iesus postquã locutus est eis, || as-
25.b.8 sumptus est in cælum, & sedet à dextris
Act. Dei.*Illi autem profecti prædicauerunt 20
28. b. vbique, Domino cooperante, & sermo-
8. nem confirmante, sequentibus signis.
Luc.
24. 6.
51.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM, secundum Lucam.

CAPVT PRIMVM.

Zachariæ sacerdoti annunciat Gabriel Ioannis conceptum ex Elisabeth sterili, qui Angelo non credens, mutus efficitur: idémque Gabriel Mariæ annuntiat conceptum Iesu filij Dei de Spiritu sancto: ad Mariæ salutationem Ioannes exultat in vtero, & Elizabeth prophetat, ipsáque Maria canticum gratiarum actionis Domino decantat: in nati Ioannis circumcisione, Zacharias pater, recepta loquela, canticum gratiarum actionis edit.

1 A QVoniam quidem multi conati
sunt ordinare narrationem,
2 quæ in nobis completæ sunt,
rerum: * sicut tradiderunt
nobis, qui ab initio ipsi viderunt, & mi-
3 nistri fuerunt sermonis: * visum est, &
mihi assecuto omnia à principio dili-
genter, ex ordine tibi scribere, optime
4 Theophile, * vt cognoscas eorum ver-
borum, de quibus eruditus es, veritatem.
5 * Fuit in diebus Herodis, regis Iudææ,
sacerdos quidam nomine Zacharias,
|| de vice Abia, & vxor illius de filiabus || 1 Par.
6 Aaron, & nomen eius Elisabeth.* Erant 24. a
autem iusti ambo ante Deum, inceden- 10.
tes in omnibus mandatis, & iustificatio-
7 nibus Dñi sine querela,* & non erat il-
lis filius, eò quòd esset Elisabeth steri-
lis, & ambo processissent in diebus suis.
8 * Factum est autem, cum sacerdotio
fungeretur in ordine vicis suæ ante
9 Deum,* secũdùm consuetudinem sacer-
dotij, fortè exiit vt incensum poneret,
10 ingressus in templum Dñi: * || omnis || Exo
multitudo populi erat orans foris hora 30. a.
11 incensi. * Apparuit autem illi Angelus Leu.
12 Dñi stans à dextris altaris incensi. * Et 16. d
13 Zacharias turbatus est videns, & timor 17.
B irruit super eum. * Ait autem ad illum
Angelus: Ne timeas Zacharia, quoniam
exaudita est deprecatio tua, & vxor tua
Elizabeth pariet tibi filium, & vocabis
14 nomen eius Ioannem: * & erit gau-
dium tibi, & exultatio, & multi in nati-
15 uitate eius gaudebunt: * erit enim ma-
gnus coram Domino: & vinum, & sice-
ram non bibet, & Spiritu sancto reple-
16 bitur adhuc ex vtero matris suæ: * &
multos filiorum Israël conuertet ad
17 Dominum Deum ipsorum: * & ipse
præcedet ante illum in spiritu & virtu-
te Eliæ: || vt conuertat corda patrum ||Ma
in filios, & incredulos ad prudentiam 4. b.
iustorum, parare Dño plebem perfe- Mat.
18 ctam.* Et dixit Zacharias ad Angelum. 11. b.
Vnde hoc sciam: ego enim sum senex: 14.
& vxor mea processit in diebus suis.
19 * Et respondens Angelus dixit ei: Ego
sum Gabriel, qui asto ante Deum: &
missus sum loqui ad te, & hæc tibi euan-
20 gelizare. * Et ecce eris tacens, & non
poteris loqui vsque in diem, quo hæc
fiant, pro eo quòd non credidisti verbis
meis, quæ implebuntur in tempore
21 suo.*Et erat plebs expectans Zachariam:
& mirabantur quòd tardaret ipse in
templo

templo. * Egressus autem non poterat 22
loqui ad illos, & cognouerunt quòd vi- C
sionem vidisset in templo. Et ipse erat
innuens illis, & permansit mutus. * Et 23
factum est, vt impleti sunt dies officij
eius, abiit in domum suam: * post hos 24
autem dies concepit Elizabeth vxor
eius, & occultabat se mensibus quinque,
dicens: * Quia sic fecit mihi Dñs in 25
diebus, quibus respexit auferre oppro-
brium meum inter homines. * In mense 26
autem sexto, missus est Angelus Gabriel
à Deo in ciuitatem Galilææ, cui nomen
Nazareth * ad Virginem desponsatam 27
viro, cui nomen erat Ioseph, de domo
Dauid, & nomen virginis Maria. * Et in- 28
gressus Angelus ad eam dixit: Aue gra-
tia plena: Dñs tecum Benedicta tu in
mulieribus. * Quæ cùm audisset, turbata 29
est in sermone eius, & cogitabat qualis
esset ista salutatio. * Et ait Angelus: Ne 30
timeas Maria, inuenisti enim gratiam
|| Isa. apud Deum: * || ecce concipies in vte- 31
7.c.14 ro, & paries filium, & || vocabis nomen
|| Inf. eius IESVM, * hic erit magnus & Fi- 32
2.c.21 lius Altissimi vocabitur, & dabit illi
||Dan Dñs Deus sedem Dauid patris eius: &
7.d.14 regnabit in domo Iacob in æternum, D
g.27. * & regni eius non erit finis. * Dixit au- 33
Mich. tem Maria ad Angelum: Quomodo fiet 34
4.b.7. istud, quoniam virum non cognosco?
* Et respondens Angelus, dixit ei: Spi- 35
ritus sanctus superueniet in te, & & vir-
tus Altissimi obumbrabit tibi. Ideóque,
& quod nascetur ex te Sanctum voca-
bitur Filius Dei. * Et ecce Elisabeth co- 36
gnata tua, & ipsa concepit filium in se-
nectute sua: & hic mensis sextus est illi,
quæ vocatur sterilis, * quia non erit im- 37
possibile apud Deũ omne verbũ. * Dixit 38
autem Maria: Ecce ancilla Dñi, fiat
mihi secundùm verbum tuum. Et dis-
cessit ab illa Angelus. * Exurgens autem 39
Maria in diebus illis abiit in montana
cum festinatione, in ciuitatem Iuda:
* Et intrauit in domum Zachariæ, & sa- 40
lutauit Elisabeth. * Et factum est, vt audi- 41
uit salutationem Mariæ Elisabeth, exul-
tauit infans in vtero eius, & repleta est
Spiritu sancto Elisabeth, * & exclama- 42
uit voce magna, & dixit: Benedicta tu
inter mulieres, & benedictus fructus
ventris tui. * Et vnde hoc mihi vt veniat 43
mater Dñi mei ad me? * Ecce enim vt fa- 44
cta est vox salutationis tuæ in auribus
meis, exultauit in gaudio infans in vte-
ro meo. * & beata, quæ credidisti, quo- 45
niam perficientur ea, quæ dicta sunt ti-
bi à Domino. * Et ait Maria; 46
Magnificat anima mea Dominum:
* & exultauit spiritus meus in Deo sa- 47
lutari meo.
* Quia respexit humilitatem ancillæ 48
suæ: ecce enim ex hoc beatam me di-
cent omnes generationes.
* Quia fecit mihi magna qui potens 49

est: & sanctum nomen eius.
50 * Et misericordia eius à progenie in
progenies timentibus eum.
51 * Fecit potentiam in || brachio suo:
dispersit superbos mente cordis sui. || Isa.
52 * Deposuit potentes de sede, & exal- 51.c.9
tauit humiles. ||Ps.32
53 * || Esurientes impleuit bonis: & di- b.10.
E uites dimisit inanes. || 1.
54 * Suscepit Israël puerum suum, re- Reg. 2
cordatus misericordiæ suæ. a.5.
55 * Sicut locutus est ad patres nostros, Ps.33.
Abraham & semini eius in sæcula. a.11.
56 * Mansit autem Maria cum illa quasi ||Gen.
mensibus tribus: & reuersa est in do- 17.b.9
57 mum suam. * Elisabeth autem impletum 22. c.
est tempus pariendi, & peperit filium. 16.
58 * Et audierunt vicini & cognati eius, Ps.131
quia magnificauit Dñs misericordiam c.11.
suam cum illa, & congratulabantur ei: || Isa.
59 * Et factum est in die octauo, venerunt 41.b.8
circumcidere puerum, & vocabant eum
60 nomine patris sui Zachariã. * Et respon-
dens mater eius, dixit: Nequaquam, sed
61 vocabitur Ioannes. * Et dixerunt ad il-
lam: Quia nemo est in cognatione tua,
62 qui vocetur hoc nomine. * Innuebant
autem patri eius, quem vellet vocari
63 eum. * Et postulans pugillarem scripsit,
dicens: Ioannes est nomen eius. Et mi- || Sup.
64 rati sunt vniuersi. * Apertum est autem 11.b.13
illicò os eius, & lingua eius, & loqueba-
65 tur benedicens Deum. * Et factus est ti-
mor super omnes vicinos eorum: &
super omnia montana Iudææ diuulga-
66 bantur omnia verba hæc, * & posuerunt
G omnes qui audierant in corde suo, di-
centes: Quis putas, puer iste erit? Etenim
67 manus Domini erat cum illo. * Et Za-
charias pater eius repletus est Spiritu
sancto, & prophetauit, dicens:
68 * Benedictus Dñs Deus Israël, quia vi- Psal.
sitauit & fecit redemptionẽ plebis suæ: 73. b.
69 * || Et erexit cornu salutis nobis in 12.
domo Dauid pueri sui. Ps.131
70 * || Sicut locutus est per os sanctorum, d.17.
qui à sæculo sunt prophetarum eius. || Ier.
71 * Salutem ex inimicis nostris, & de 23.a.6
manu omnium qui oderunt nos: 30. b.
72 * Ad faciendam misericordiam cum 10.
patribus nostris: & memorari testa-
menti sui sancti.
73 * || Iusiurãdum, quod iurauit ad Abra- ||Gen.
ham patrem nostrum, daturũ se nobis: 22. c.
16.
74 * Vt sine timore, de manu inimico- Ier.33
rum nostrorum liberati seruiamus illi; f.3.
75 * In sanctitate, & iustitia coram ip- Heb.6
so, omnibus diebus nostris. c.13.
76 * Et tu puer, propheta Altissimi voca- d.17.
beris: præibis enim ante faciem Domi- ||Mal.
ni parare vias eius. 4.b.5.
77 * ||Ad dandam scientiam salutis plebi Sup.
eius, in remissionem peccatorũ eorum: b.17.
* Per viscera misericordiæ Dei nostri: || Zach
in quibus visitauit nos, || oriens ex alto: 1.d.9.
* Illumi

Mal. * Illuminare his, qui in tenebris, & 79
4.a.2. in vmbra mortis sedent ad dirigendos
pedes nostros in viam pacis.
* Puer autem crescebat, & conforta- 80
batur spiritu: & erat in desertis vsque
in diem ostensionis suæ ad Israël.

CAPVT II.

Ex Augusti decreto Ioseph cum Maria ascendit in Bethleem, vbi illa peperit Saluatorem, cuius natiuitate ab Angelo audita, pastores festini veniunt illum visuri: puer circumcisus vocatur IESVS: quem post dies purificationis in Ierusalem delatum vt Domino sisteretur, Simeon senex benedicit, ac de matris in passione doloribus prophetat, Annáque prophetissa vetula Dño confitetur: Iesus duodecim annorum plenus sapientia & gratia, perditus, à parentibus, in medio doctorũ inuenitur; descendítque Nazareth factus illis subditus.

FActum est autem in diebus illis, exiit 1
edictum à Cæsare Augusto, vt descri- A
beretur vniuersus orbis. * Hæc descri- 2
ptio prima, facta est à præside Syriæ Cy-
rino:* & ibant omnes vt profiterentur 3
singuli in suam ciuitatem. * Ascendit au- 4
tem & Ioseph à Galilæa de ciuitate Na-
zareth, in Iudæam in ciuitatem Dauid,
|| Mi- quæ vocatur || Bethlehem: eo quòd es-
chæa set de domo, & familia Dauid, * vt 5
5.a.2. profiteretur cum Maria desponsata sibi
Matt. vxore prægnante. * Factum est autem, 6
2.a.6. cùm essent ibi, impleti sunt dies vt pa-
reret.* Et peperit filium suum primoge- 7
nitum, & pannis eum inuoluit, & recli-
nauit eum in præsepio, quia non erat
eis locus in diuersorio. * Et pastores 8
erant in regione eadem vigilantes, & B
custodientes vigilias noctis super gre-
gem suum. * Et ecce Angelus Dñi stetit 9
iuxta illos, & claritas Dei circumfulsit
illos, & timuerunt timore magno. * Et 10
dixit illis Angelus: Nolite timere: ecce
enim euangelizo vobis gaudium ma-
gnum, quod erit omni populo: * quia 11
natus est vobis, hodie Saluator, qui est
Christus Dñs in ciuitate Dauid. * Et hoc 12
vobis signum: Inuenietis infantem pan-
nis inuolutum, & positum in præsepio.
* Et subitò facta est, cum Angelo multi- 13
tudo militiæ cælestis, laudantiũ Deum,
& dicentium: * Gloria in altissimis Deo, 14
& in terra pax hominibus bonæ volun-
tatis. * Et factum est, vt discesserunt ab 15
eis angeli in cælum: pastores loqueban-
tur ad inuicem: Transeamus vsque Beth-
lehem & videamus hoc verbum quod
factum est, quod Dñs ostendit nobis. * Et 16
venerunt festinantes, & inuenerunt Ma- C
riam, & Ioseph, & infantem positum in
præsepio. * Videntes autem cognoue- 17
runt de verbo, quod dictum erat illis de
puero hoc. * Et omnes, qui audierunt, 18
mirati sunt: & de his, quæ dicta erant

19 à pastoribus ad ipsos. * Maria autem con-
seruabat omnia verba hæc conferens
20 in corde suo. * Et reuersi sunt pastores
glorificantes & laudantes Deum, in om-
nibus quæ audierant & viderant, sicut
21 dictum est ad illos. * || Et postquam con- || Gen
summati sunt dies octo vt circumcide- 17. b
retur puer: vocatum est nomen eius 12.
|| Iesus, quod vocatum est ab Angelo Leu.
22 priùs quam in vtero conciperetur. * Et 12.a.3
postquam impleti sunt dies purgationis Sup.
eius || secundùm legem Moysi tulerunt 1.d.21
illũ in Ierusalem, vt sisterent eum Dño, || Mat.
23 * sicut scriptum est in lege Dñi: || Quia 1.d.21.
omne masculinum adaperiens vuluam || Leui.
24 sanctum Dñi vocabitur, * & vt darent 12.c.6
hostiam secundùm quod dictum est || in || Exo.
lege Dñi, par turturum, aut duos pullos 13.a.2
25 columbarum. * Et ecce homo erat in Num.
D Ierusalem, cui nomen Simeon, & homo 8.c.16
iste iustus, & timoratus, expectans con- || Leui.
solationem Israël, & Spiritus sanctus 12.d.8
26 erat in eo. * Et responsum acceperat à
Spiritu sancto, non visurum se mortem
27 nisi priùs videret Christum Dñi. * Et ve-
nit in spiritu in templum. Et cum indu-
cerent puerum Iesum parentes eius, vt
facerent secundùm consuetudinem le-
28 gis pro eo, * & ipse accepit eum in vl-
nas suas, & benedixit Deum, & dixit:
29 * Nunc dimittis seruum tuum Domi-
E ne, secundùm verbum tuum in pace:
30 * Quia viderunt oculi mei salutare
tuum.
31 * Quod parasti ante faciem omnium
populorum;
32 * Lumen ad reuelationem gentium,
& gloriam plebis tuæ Israël.
33 * Et erat pater eius & mater mirantes
34 super his quæ dicebantur de illo. * Et
benedixit illis Simeon, & dixit ad Ma-
riam matrem eius: || Ecce positus est hic || Isa.
in ruinã, & in resurrectionem multorũ 8.c.14
in Israël: & in signum, cui cõtradicetur: Rom.
35 * & tuam ipsius animam pertrãsibit gla- 9.g.33
dius, vt reuelentur ex multis cordibus 1.Pet.
36 cogitationes. * Et erat Anna prophetissa 2.b.7.
filia Phanuel de tribu Aser, hæc proces-
serat in diebus multis, & vixerat cum
viro suo annis septem à virginitate sua.
37 * Et hæc vidua vsq; ad annos octoginta
F quatuor: quæ non discedebat de tem-
plo, ieiuniis, & obsecrationibus seruiẽs
38 nocte ac die: * Et hæc, ipsa hora super-
ueniẽs confitebatur Dño: & loquebatur
de illo omnibus, qui expectabant re-
39 demptionem Israël. * Et vt perfecerunt
omnia secundùm legem Domini, reuer-
si sunt in Galilæam in ciuitatem suam
40 Nazareth. * Puer autem crescebat, &
confortabatur plenus sapientia: & gra-
41 tia Dei erat in illo. * Et ibant parentes || Exo.
eius per omnes annos in Ierusalem || in 23. c
42 die solemni Paschæ. * Et cùm factus es- 15.34
set, annorum duodecim ascendentibus d.18.
illis

Deu. illis Ierosolymam secundùm consuetu-
16.a. dinem diei festi,*consummatísq; diebꝰ, 43
1. cum redirent,remansit puer Iesus in Ie-
rusalem, & non cognouerunt parentes
eius. * Existimantes autem illum esse in 44
comitatu,venerunt iter diei,& require- G
bant eum inter cognatos, & notos.* Et 45
non inuenientes,regressi sunt in Ierusa-
lem,requirẽtes eum.* Et factum est,post 46
triduum inuenerunt illum in templo
sedentem in medio doctorũ audientem
illos,& interrogantem eos.* Stupebant 47
autem omnes,qui eum audiebant,super
prudentia & respõsis eius. * Et videntes 48
admirati sunt.Et dixit mater eius ad il-
lum:Fili,quid fecisti nobis sic?ecce pa-
ter tuus & ego dolẽtes quærebamus te.
*Et ait ad illos:Quid est quod me quæ- 49
rebatis?nesciebatis quia in his,quæ pa-
tris mei sunt,oportet me esse? * Et ipsi
non intellexerunt verbum, quod locu- 50
tus est ad eos. * Et descendit cum eis, &
venit Nazareth : & erat subditus illis.
* Et mater eius conseruabat omnia ver- 51
ba hæc in corde suo. * Et Iesus profi- 52
ciebat sapientia, & ætate, & gratia
apud Deum & homines.

CAP. III.

Ioannes mittitur à Dño impleturus sua prædicatione Isaiæ vaticinium & turbis, publicanis, ac militibus dat consilium; dicit quid singulos facere oporteat, testatúrque Christi excellentiam & baptismi ipsius, super quem ab ipso baptizatum descendit columba, ac vox Patris auditur: texitúrq; eius genealogia à Ioseph vsq; ad Adam ascendens.

ANno autem quintodecimo imperij 1
Tiberij Cæsaris,procurante Pontio A
Pilato Iudæã,tetrarcha autem Galilææ
Herode, Philippo autem fratre eius te-
trarcha Ituræ, & Traconitidis regio-
||Act. nis,& Lysania Abilinæ tetrarcha,*|| sub 2
4.b.6. principibus sacerdotũ Anna & Caipha :
factum est verbum Dñi super Ioannem,
||Mat. Zachariæ filium,in deserto.* || Et venit 3
3.a.1. in omnem regionem Iordanis prædicãs
Mar. baptismum pœnitentiæ in remissionem
1.a.4. peccatorum, * sicut scriptum est in Li- 4
||Isai. bro sermonũ Isaiæ prophetæ.||Vox cla- B
40.a.3 mantis in deserto:Parate viam Dñi re-
Ioan. ctas facite semitas eius : * omnis vallis 5
1.c.23 implebitur:& omnis mõs, & collis hu-
miliabitur & erunt praua in directa, &
aspera in vias planas:*& videbit omnis 6
caro salutare Dei. * Dicebat ergo ad 7
turbas quæ exibant vt baptizarentur ab
||Mat. ipso:||Genimina viperarum, quis osten-
3.b.7. dit vobis fugere à ventura ira? * Facite 8
13. ergo fructus dignos pœnitentiæ , & ne
cœperitis dicere:Patrẽ habemus Abra-
ham.Dico enim vobis , quia potens est
Deus de lapidibus istis suscitare filios
Abrahæ.*Iam enim securis ad radicem 9
arborum posita est. Omnis ergo arbor
non faciens fructum bonum,excidetur,
10 & in ignem mittetur.*Et interrogabant
eum turbæ,dicẽtes:Quid ergo faciemus?
11 *Respondens autem dicebat illis : || Qui ||Iac.
C habet duas tunicas,det non habenti : & 2.c.15
12 qui habet escas,similiter faciat.* Vene- 1.Ioa.
runt autem & publicani vt baptizaren- 3.c.17.
tur, & dixerunt ad illum:Magister,quid
13 faciemus?*At ille dixit ad eos:Nihil am-
plius,quàm quod constitutum est vobis,
14 faciatis. * Interrogabant autem eum &
milites,dicentes.Quid faciemus & nos?
Et ait illis : Neminem concutiatis, ne-
que calumniã faciatis:& contenti esto-
15 te stipendiis vestris.*Existimante autem
D populo,& cogitãtibus omnibus in cor-
dibus suis de Ioanne,ne fortè ipse esset
16 Christus:*respõdit Ioannes,dicens om-
nibus : ||Ego quidem aqua baptizo vos: ||Mat.
veniet autem fortior me cuius nõ sum 3.c.11
dignus soluere corrigiam calceamẽto- Marc.
rum eius : || ipse vos baptizabit in Spi- 1.a.8.
17 ritu sancto, & igni:* cuius ventilabrum Ioan.
in manu eius, & purgabit aream suã,& 1.d.26
cõgregabit triticum in horreum suum, Act.1
paleas autẽ comburet igni inextingui- a.5.11
18 bili. * Multa quidem & alia exhortans b.16.
19 euangelizabat populo.* ||Herodes autẽ & 19.
tetrarcha, cum corriperetur ab illo de a.4.
Herodiade vxore fratris sui, & de om- ||Mat.
20 nibus malis quæ fecit Herodes,*adiecit 3.c.12
& hoc super omnia,& inclusit Ioãnem ||Mat.
21 in carcere.*||Factum est autem cum ba- 14.a.4
E ptizaretur omnis populus , & Iesu ba- Marc
22 ptizato,& orante,apertũ est cælum:* & 6.c.17
descendit Spiritus S. corporali specie ||Mat.
sicut columba in ipsum,& vox de cœlo 3.d.16.
facta est. || Tu es filius meus dilectus,in Marc.
23 in te cõplacui mihi.* Et ipse Iesus erat 1.b 10.
incipiens quasi annorum triginta,vt pu- Ioan.
24 tabatur,filius Ioseph,qui fuit Heli,*qui 1.d.32
25 fuit Mathat,*qui fuit Leui,qui fuit Mel- ||Mat.
F chi,qui fuit Iãne,qui fuit Ioseph, * qui 3.d.17
26 fuit Mathathiæ,qui fuit Amos, qui fuit 17.a.5
Nahum, qui fuit Hesli, qui fuit Nagge, Inf.9.
27 * qui fuit Mahath , qui fuit Mathathiæ, c.35.
qui fuit Semei,qui fuit Ioseph, qui fuit 2.Pet.
28 Iuda,*qui fuit Ioanna,qui fuit Resa,qui 1.d.17
fuit Zorobabel , qui fuit Salathiel, qui
29 fuit Neri , * qui fuit Melchi , qui fuit
Addi,qui fuit Cosan,qui fuit Elmadan,
30 qui fuit Her , * qui fuit Iesu , qui fuit
Eliezer,qui fuit Iorim,qui fuit Mathat,
31 qui fuit Leui:*qui fuit Simeon, qui fuit
G Iuda,qui fuit Ioseph,qui fuit Iona, qui
32 fuit Eliakim,* qui fuit Melea, qui fuit
Menna,qui fuit Mathatha,qui fuit Na-
33 than,qui fuit Dauid,* qui fuit Iesse, qui
fuit Obed, qui fuit Booz,qui fuit Salo-
34 mon,qui fuit Naasson,*qui fuit Amina-
dab, qui fuit Aram, qui fuit Esron, qui
35 fuit Phares,qui fuit Iudæ,* qui fuit Io-
cob,qui fuit Isaac,qui fuit Abrahæ,qui
36 fuit Thare, qui fuit Nachor,* qui fuit
Sarug qui fuit Ragau , qui fuit Phaleg.
qui

qui fuit Heber, qui fuit Sale,* qui fuit 36
Cainan, qui fuit Arphaxad, qui fuit
Sem, qui fuit Noë, qui fuit Lamech,* qui 37
fuit Mathusale, qui fuit Henoch, qui
fuit Iared, qui fuit Malaleel, qui fuit
Cainan,* qui fuit Henos, qui fuit Seth, 38
qui fuit Adam, qui fuit Dei.

CAPVT IV.

Iesus post ieiunium quadraginta dierum, ac deuictas satanæ tentationes, in synagoga Nazareth legit factam de se Isaiæ prophetiam; dicitque prophetam non esse acceptum in patria propria, quapropter volunt eum de monte præcipitare: eiicit in Capharnaum dæmonium, sanatque socrum Simonis, & plures alios à variis languoribus, ac dæmonia eiicit.

Mat. IEsus autem plenus Spiritu sancto re- 1
4.a.1. gressus est à Iordane: & agebatur à A
Mar.1 Spiritu in desertū* diebus quadraginta, 2
b.12. & tentabatur à diabolo. Et nihil man-
ducauit in diebus illis: & consummatis
illis esuriit.* Dixit autem illi diabolus: 3
Si filius Dei es, dic lapidi huic vt panis
fiat.* Et respōdit ad illum Iesus: Scriptū 4
||Deu. est: ||Quia nō in solo pane viuit homo,
8.a.3. sed in omni verbo Dei.* Et duxit illum 5
Matt. diabolus in montē excelsum, & ostēdit
4.a.4. illi omnia regna orbis terræ in momēto
tēporis,* & ait illi: Tibi dabo potestatē 6
hanc vniuersā, & gloriam illorum: quia
mihi tradita sūt; & cui volo do illa.* Tu 7
ergo si adoraueris coram me, erunt tua 8
omnia.* Et respondens Iesus, dixit illi: B
||Deu. ||Scriptū est: Dñm Deum tuū adorabis,
6.b.13 & illi soli seruies.* Et duxit illū in Ie- 9
& 10. rusalē, & statuit eū super pinnā templi,
d.20. & dixit illi: Si filius Dei es, mitte te
||Psal. hinc deorsum.* || Scriptū est enim quòd 10
90.c. Angelis suis mandauit de te, vt conser-
11. uent te:* Et quia in manibus tollent te, 11
ne forte offendas ad lapidem pedem
tuum.* Et respondens Iesus, ait illi: Di- 12
||Deu. ctum est: ||Non tentabis Dñm Deum
6.c.16 tuū.* Et consummata omni tentatione, 13
diabolus recessit ab illo, vsque ad tēpus.
||Mat. * Et regressus est Iesus in virtute Spiritus 14
4.b.12 in Galilæam, & fama exiit per vniuer- C
Mar. sam regionem de illo.* Et ipse docebat 15
1.b.14 in synagogis eorum, & magnificabatur
||Mat. ab omnibus. * || Et venit Nazareth, vbi 16
13.g. erat nutritus, & intrauit secundùm con-
54. suetudinem suam die sabbati in syna-
Marc. gogam, & surrexit legere.* Et traditus 17
6.a.1. est illi Liber Isaiæ prophetæ. Et vt re-
Ioan. uoluit librum, inuenit locum vbi scri-
4.45. ptū erat:* || Spiritus Dñi super me: pro- 18
|| Isa. pter quod vnxit me, euangelizare pau-
6.a.1. peribus misit me, sanare contritos cor-
de,* prædicare captiuis remissionem, & 19
cæcis visum, dimittere confractos in
remissionem, prædicare annū Dñi acce-
ptū, & diem retributionis.* Et cùm pli- 20
cuisset librū, reddidit ministro, & sedit.

Et omnium in synagoga oculi erant in-
21 tendentes in eum.* Cœpit autem dice-
re ad illos: Quia hodie impleta est hæc
22 scriptura in auribus vestris.* Et omnes
testimonium illi dabant: & mirabantur
in verbis gratiæ, quæ procedebant de
ore ipsius,* & dicebant: Nónne hic est fi-
23 lius Ioseph?* Et ait illis: Vtique dicetis
mihi hanc similitudinem: Medice cura
teipsum, quanta audiuimus facta in Ca-
24 pharnaum, fac & hic in patria tua.* Ait
autē: Amen dico vobis, quia nemo pro-
25 pheta acceptus est in patria sua.* In ve-
ritate dico vobis, || multæ viduæ erāt in 3. Reg
diebus Eliæ in Israël, quando clausum 17.a.9.
est cælum annis tribus, & mensibus sex:
cùm facta esset fames magna in omni
26 terra:* & ad nullam illarum missus est
Elias, nisi in Sarepta Sidoniæ, ad muli-
27 rem viduam.* ||Et multi leprosi erant in || 4.
E Israël sub Elisæo propheta: & nemo Reg.5
eorum mundatus est nisi Naaman Sy- d.4.
28 rus.* Et repleti sunt omnes in synagoga
29 ira, hæc audientes.* Et surrexerunt, &
eiecerunt illū extra ciuitatem: & duxe-
runt illum vsq; ad supercilium montis,
super quē ciuitas illorū erat ædificata,
30 vt præcipitarent eū.* Ipse autē transiens
31 per medium illorū, ibat.* || Et descendit || Mat.
in Capharnaum ciuitatē Galilææ, ibiq; 4.b.13
32 docebat illos sabbatis.* Et stupebant in Mar.1
doctrina eius, quia in potestate erat b.21.
33 sermo ipsius.* || Et in synagoga erat ho- ||Mar
mo habēs dæmonium immundū, & ex- 7.d.2
34 clamauit voce magna, dicēs: ||Sine, quid ||Mar
F nobis, & tibi Iesu Nazarene? venisti 1.c.2
perdere nos? scio te quis sis, Sanctus
35 Dei.* Et increpauit illum Iesus, dicens:
Obmutesce, & exi ab eo. Et cum proie-
cisset illū dæmoniū in medium, exiit ab
36 illo, nihilq; illum nocuit.* Et factus est
pauor in omnibus, & colloquebātur ad
inuicem, dicentes: Quod est hoc verbū,
37 quia in potestate & virtute imperat im-
mundis spiritibus, & exeunt?* Et diuul-
gabatur fama de illo in omnem locum
38 regionis.* Surgēs autem Iesus de Syna-
G goga, introiuit in domū Simonis. ||So- ||Ma
crus autem Simonis tenebatur magnis 8.b.1
39 febribus: & rogauerunt illū pro ea.* Et Mar
stās super illā, imperauit febri: & dimi- c.30.
40 sit illam: Et continuò surgens ministra-
bat illis.* Cum autē sol occidisset, om-
nes qui habebant infirmos variis lan-
guoribus, ducebāt illos ad eum. At ille
41 singulis manus imponens, curabat eos.
* || Exibant autē dæmonia à multis cla- ||Ma
mātia & dicentia: Quia tu es filius Dei: 1.c.
42 & increpans non sinebat ea loqui: quia
sciebant ipsū esse Christum.* Facta autē
die egressus ibat in desertum locum, &
turbæ requirebāt eū, & venerūt vsq; ad
43 ipsum: & detinebāt illū ne discederet ab
eis.* Quibus ille ait quia & aliis ciui-
tatibus oportet me euangelizare re-
gnum

gnum quia ideò missus sum. * Et erat 44
prædicans in synagogis Galilææ.

CAP. V.

Vbi de nauicula Petri docuisset , ille laxato ipsius iussu reti conclusit copiosam piscium multitudinem : curatũ leprosum mittit ad sacerdotes : paralytico, remissis primùm peccatis iubet vt lectum suum tollat : discumbens cùm Leui, quem ex Telonio vocauerat,causam dat murmurantibus Pharisæis , quare cum peccatoribus conuersetur,& cur ipsius discipuli ieiunent.

FActũ est autem,cum turbæ irruerent 1
in eum, vt audirẽt verbũ Dei,& ipse
Mar. stabat secus stagnũ Genesareth.* ||Et vi- 2
4.c.18 dit duas naues stantes secus stagnũ:pis-
Mar. catores autem descenderant,& lauabãt
1.b.16 retia.* Ascendens autem in vnã nauim, 3
quæ erat Simonis, rogauit eum à terra
reducere pusillum.Et sedens docebat de
nauicula turbas.* Vt cessauit autem lo- 4
qui,dixit ad Simonem:Duc in altum, &
laxate retia vestra in capturã.* Et respõ- 5
dẽs Simõ,dixit illi:Præceptor, per totã
noctem laborãtes,nihil cepimus:in ver-
bo autem tuo laxabo rete.* Et cum hoc 6
fecissent, concluserũt pisciũ multitudi- B
nem copiosam,rumpebatur autem rete
eorũ.* Et annuerunt sociis,qui erant in 7
alia naui,vt venirent, & adiuuarẽt eos.
Et venerunt,& impleuerũt ambas naui-
culas, ita vt penè mergerentur. * Quod 8
cum videret Simon Petrus,procidit ad
genua Iesu,dicẽs : Exi à me,quia homo
peccator sum,Dñe.* Stupor enim circũ- 9
dederat eũ,& omnes,qui cum illo erãt,
in captura pisciũ,quam ceperãt:* Simi- 10
liter autem Iacobum,& Ioannem,filios
Zebedæi,qui erant socij Simonis. Et ait
ad Simonem Iesus : Noli timere:ex hoc
iam homines eris capiens.* Et subductis 11
ad terram nauibus,relictis omnibus se-
||Mat cuti sunt eum.* || Et factũ est, cum esset 12
8.a.2. in vna ciuitatũ,& ecce vir plenus lepra, C
Mar.1 & videns Iesum,& procidens in faciem,
d.40. rogauit eum, dicens : Dñe, si vis potes
me mundare.* Et extendens manum,te- 13
tigit eum, dicens : Volo : Mundare. Et
cõfestim lepra discessit ab illo : * & ipse 14
præcepit illi vt nemini diceret:sed,Va-
de , ostende te sacerdoti , & offer pro
emundatione tua,||sicut præcepit Moy-
||Leu. ses,in testimonium illis.* Perambulabat 15
14. a. autem magis sermo de illo:& cõuenie-
4. bant turbæ multæ vt audirent, & cura-
rentur ab infirmitatibus suis.* Ipse autẽ 16
secedebat in desertum,& orabat.* Et fa- 17
ctum est in vna dierum, & ipse sedebat
docens. Et erant Pharisæi sedentes , & D
legis doctores,qui venerãt ex omni ca-
||Mat. stello Galilææ,& Iudææ,& Ierusalẽ : &
9.a.2. virtus Dñi erat ad sanandum eos.* || Et 18
Mar. ecce viri portantes in lecto hominem,
2.a.3. qui erat paralyticus : & quærebant eum
19 inferre,& ponere ante eum.* Et non in-
uenientes qua parte illũ inferrent præ
turba,ascenderunt supra tectum, & per
tegulas summiserunt eum cum lecto in
20 mediũ ante Iesũ.* Quorũ fidem vt vidit,
dixit : Homo remittuntur tibi peccata
21 tua.* Et cœperunt cogitare Scribæ , &
E Pharisæi, dicentes:Quis est hic,qui lo-
quitur blasphemias? Quis potest dimit-
22 tere peccata,nisi solus Deus?* Vt cogno-
uit autem Iesus cogitationes eorũ res-
pondẽs, dixit ad illos:Quid cogitatis in
23 cordibꝰ vestris?* Quid est faciliꝰ dicere:
Dimittũtur tibi peccata,an dicere,Sur-
24 ge,& ambula?* Vt autem sciatis quia Fi-
lius hominis habet potestatem in terra
dimittẽdi peccata,(ait paralytico.)Tibi
dico, surge, tolle lectũ tuum,& vade in
25 domum tuam.* Et confestim consurgens
corã illis, tulit lectũ, in quo iacebat:&
abiit in domũ suam, magnificãs Deum.
26 * Et stupor apprehendit omnes , & ma-
gnificabant Deũ.Et repleti sunt timore.
dicẽtes:Quia vidimus mirabilia hodie.
27 * ||Et post hæc exiit, & vidit publicanũ ||Mat.
nomine Leui,sedentem ad Telonium,& 9.b.9.
28 ait illi:Sequere me.* Et relictis omnibꝰ, Mar.
29 surgens secutus est eum.* Et fecit ei cõ- 2.b.14
F uiuium magnum Leui in domo sua : &
erat turba multa publicanorũ, & alio-
rum,qui cum illis erant discumbentes. ||Mar.
30 * Et murmurabãt Pharisæi & Scribæ eo- 2.c.18
rum, dicentes ad discipulos eius:Quare
cum publicanis & peccatoribus mãdu-
31 catis & bibitis?* Et respõdẽs Iesus, dixit
ad illos:Non egẽt qui sani sunt medico,
32 sed qui malè habent.* Non veni vocare
33 iustos,sed peccatores ad pœnitentiã.* At
illi dixerunt ad eum : Quare discipuli
Ioannis ieiunãt frequenter, & obsecra-
tiones faciunt, similiter & Pharisæorũ:
34 tui autem edunt & bibunt?* Quibus ipse
ait:Nunquid potestis filios sponsi, dum
cum illis est sponsus , facere ieiunare ?
35 * Veniẽt autem dies:cum ablatus fuerit
G ab illis sponsus, tunc ieiunabũt in illis
36 diebus. * Dicebat autem & similitudinẽ
ad illos : Quia nemo commissurã à no-
uo vestimento immittit in vestimentum
vetus:alioquin & nouum rumpit,& ve-
teri non conuenit commissura à nouo.
37 * Et nemo mittit vinum nouum in vtres
veteres:alioquin rumpet vinum nouum
vtres,& ipsum effundetur,& vtres peri-
38 bunt:* sed vinum nouum in vtres nouos
mittendum est , & vtraque conseruan-
39 tur.* Et nemo bibens vetus, statim vult
nouum,dicit enim : Vetus melius est.

CAP. XI.

Discipulos spicas sabbato vellentes excusat : alioque sabbato manum curat aridam : electos duodecim nominat Apostolos , & cum illis ac multitudine copiosa stans in loco campestri docet beatitudines , aliaque consilia ac

pracepta euangelica : de festuca in ocu-
lo fratris,& arbore bona ac mala ex fru-
ctu dignoscenda: audiens Christi verba
cui comparetur si ea opere compleat;&
cui, si non compleat.

Mat. FActum est autem in sabbato secūdo, 1
12.a.1. primo,cum trāsiret per sata,vellebāt A
Mar. discipuli eius spicas, & manducabant
2.d.23 confricantes manibus.*Quidam autem 2
Pharisæorum,dicebāt illis:Quid facitis
quod non licet in sabbatis?* Et respon- 3
dēs Iesus ad eos,dixit: Nec hoc legistis
quod fecit Dauid,cùm esuriisset ipse, &
qui cum illo erant?*||quomodo intrauit 4
|| 1. in domum Dei, & panes propositionis
Reg. sumpsit,& manducauit, & dedit his qui
21.b.6 cum ipso erant:quos non licet mandu-
care||nisi tātùm sacerdotibus?* Et dice- 5
|| Exo. bat illis: Quia Dñs est Filius hominis,
29. 6. etiā sabbati.* Factū est autem & in alio 6
32. sabbato, vt intraret in synagogam, &
Leuit. doceret. || Et erat ibi homo, & manus
24. b. eius dextra erat arida. * Obseruabant 7
9. autem Scribæ, & Pharisæi,si in sabbato B
||Mat. curaret: vt inuenirent vnde accusarent
12. a. eum. * Ipse verò sciebat cogitationes 8
10. eorum: & ait homini,qui habebat ma-
Mar. num aridam:Surge,& sta in medium.Et
3.a.1. surgens stetit.*Ait autem ad illos Iesus: 9
Interrogo vos, si licet sabbatis benefa-
cere,an malè?animam saluam facere,an
perdere?* Et circūspectis omnibus dixit 10
homini:Extende manū tuam. Et exten-
dit:& restituta est manus eius.* Ipsi au- 11
tem repleti sunt insipientia, & collo-
quebantur ad inuicem,quidnam facerēt
Iesu. * Factum est autem in illis diebus, 12
exiit in montem orare, & erat perno-
||Mat. ctans in oratione Dei.*||Et cum dies fa- 13
10.a.1 ctus esset, vocauit discipulos suos: &
Mar. elegit duodecim ex ipsis (quos & Apo-
3.b.13. stolos nominauit.)*Simonem,quem co- 14
gnominauit Petrum,& Andream fratrē
eius,Iacobum,& Ioannem, Philippum,
& Bartholomæū,*Matthæū, & Thomā, 15
Iacobum Alphæi,& Simonem,qui voca- C
tur Zelotes,& *Iudam Iacobi,& Iudam 16
Iscariotem, qui fuit proditor.* Et des- 17
cendens cum illis,stetit in loco campe-
stri, & turba discipulorum eius,& mul-
titudo copiosa plebis ab omni Iudæa,&
& Ierusalem,& maritima,& Tyri,& Si-
donis,* qui venerant vt audirent eum, 18
& sanarentur à languoribus suis. Et qui
vexabantur à spiritibus immundis, cu-
rabātur.*Et omnis turba quærebat eum 19
tāgere: quia virtus de illo exibat,& sa-
||Mat. nabat omnes.* || Et ipse eleuatis oculis 20
5 a.2. in discipulos suos, dicebat: Beati pau-
||Mat. peres: quia vestrū est regnū Dei.*Beati, 21
5.a.11. qui nūc esuritis:quia saturabimini.Bea-
ti,qui nunc fletis:quia ridebitis. ||* Bea- 22
ti eritis cum vos oderint homines, &
cum separauerint vos, & exprobraue-
rint,& eiecerint nomen vestrū tamquā
23 malum propter filiū hominis.*Gaudete
D in illa die, & exultate: ecce enim mer-
ces vestra multa est in cælo: secundùm
hæc enim faciebant Prophetis patres
24 eorū.*||Verumtamē væ vobis diuitibus,
25 quia habetis cōsolationem vestrā.*||Væ || Am.
vobis qui saturati estis: quia esurietis. 6.a.1.
Væ vobis qui ridetis nunc: quia luge- || Isai.
26 bitis & flebitis. * Væ cum benedixerint 55. c.
vobis homines.secundùm hæc enim fa- 13.
ciebant pseudoprophetis patres eorum. Eccli.
27 *Sed vobis dico,qui auditis: || Diligite 31.a.8
inimicos vestros, benefacite his qui
28 oderunt vos.* Benedicite maledicenti-
bus vobis,& orate pro calumniantibus
29 vos. * || Et qui te percutit in maxillam, ||Mat.
præbe & alteram.|| Et ab eo, qui aufert 5.g.44
tibi vestimentum, etiam tunicam noli || 1.
30 prohibere.*Omni autem petenti te tri- Cor.6.
bue:& qui aufert quæ tua sunt,ne repe- b.7.
31 tas.*||Et prout vultis vt faciāt vobis ho- Mat.
32 mines,& vos facite illis similiter.*||Et si 7.b.12
diligitis eos,qui vos diligunt quæ vobis || Tob.
est gratia? nam & peccatores diligentes 4.c.16
33 se diligunt.*Et si benefeceritis his, qui ||Mar.
E vobis benefaciunt,quæ vobis est gratia? 5.g.46
siquidem & peccatores hoc faciunt?
34 * || Et si mutuum dederitis his,à quibus ||Deu.
speratis recipere, quæ gratia est vobis? 15.b.8.
nam & peccatores peccatoribus fœne- Matt.
35 rantur,vt recipiant æqualia.*Verumta- 5.f.42
men diligite inimicos vestros, benefa-
cite,& mutuum date,nihil inde speran-
tes: & erit merces vestra multa,& eri-
tis filij Altissimi, quia ipse benignus est
36 super ingratos, & malos. * Estote ergo
misericordes,sicut & Pater vester mise-
37 ricors est.*Nolite iudicare,& non iudi-
cabimini: nolite condemnare, & non
condemnabimini.Dimittite,& dimitte-
38 mini.*Date,& dabitur vobis:mensuram
bonā,& confertā,& coagitatam,& super
effluentem dabunt in sinum vestrum. || ||Mat.
Eadem quippe mensura, qua mensi fue- 7.a.2.
39 ritis,remetietur vobis.* Dicebat autem Mar.
illis & similitudinē. Nūquid potest cæ- 4. c.
cus cæcū ducere:nonne ambo in foueā 24.
40 cadunt? * ||Non est discipulus super ma- ||Mat.
F gistrum:perfectus autē omnis erit, si sit 10. c.
41 sicut magister eius.*|| Quid autem vides 24.
festucā in oculo fratris tui, trabem au- Io.13.
tē, quæ in oculo tuo est,non cōsideras? b.16.
42 *Aut quomodo potes dicere fratri tuo: ||Mar.
Frater, sine eiiciā festucā de oculo tuo: 7.a.3.
ipse in oculo tuo trabē nō videns? Hy-
pocrita,eiice primùm trabem de oculo
tuo:& tunc perspicies,vt educas festucā
43 de oculo fratris tui.*||Non est enim ar- ||Mat.
bor bona,quæ facit fructus malos:neq; 7.c.18
44 arbor mala,faciens fructū bonū.* Vna- 12. c.
quæq; enim arbor de fructu suo cogno- 33.
scitur: Neque enim de spinis colligunt
ficus:neque de rubo vindemiant vuam.
45 * Bonus homo de bono thesauro, cor-
G dis sui profert bonum: & malus homo
de

de malo thesauro profert malum. Ex
abundantia enim cordis os loquitur.
||Mat. *Quid autem vocatis me || Dñe,Dñe,& 46
7.c.21 non facitis,quæ dico? * Omnis qui ve- 47
Rom. nit ad me,& audit sermones meos,& fa-
2.b.13 cit eos : ostendam vobis cui similis sit 48
Iac.1. *similis est homini ędificanti domũ,qui
d.22. fodit in altũ, & posuit fundamentũ su-
per petrã,inundatione autem facta,illi-
sum est flumen domui illi, & nõ potuit
eã mouere:fundata enim erat super pe-
tram.*Qui autẽ audit,& non facit:simi- 49
lis est homini ædificãti domũ suam su-
per terram sine fundamento : in quam
illisus est fluuius, & continuò cecidit :
& facta est ruina domus illius magna.

CAP. VII.

Admiratus Centurionis fidem,absens sanat illius seruum; iuxta portam ciuitatis Naim filium vnicum viduæ resuscitat : coram discipulis Ioannis Baptistæ per eos interrogantis an esset qui venturus erat, multa edit signa : illisque abeuntibus Ioannem plurimum extollit : Iudæis nec Ioannis,nec Christi vita placuit, quos pueris inuicem in foro acclamantibus assimilat : à peccatrice muliere pedes inunctus, respondet Simoni ob hoc murmuranti, proposita ad hoc parabola duorum debitorum, & remissis mulieri peccatis.

Matt. CVm autem implesset omnia verba 1
8.a.5. sua in aures plebis,intrauit Caphar- A
naum. *Centurionis autem cuiusdam 2
seruus malè habens,erat moriturus;qui
illi erat pretiosus.* Et cùm audisset de 3
Iesu,misit ad eum seniores Iudæorum,
rogans eum vt veniret, & saluaret ser-
uũ eius.*At illi cùm venissẽt ad Iesum, 4
rogabant eum sollicitè,dicẽtes ei:Quia
dignus est vt hoc illi præstes, * diligit 5
enim gentem nostrã:& synagogam ipse
ædificauit nobis.*Iesus autem ibat cum 6
illis.Et cùm iam nõ longè esset à domo,
||Mat. misit ad eũ Centurio amicos,dicens : ||
8.a.8. Dñe noli vexari:Non enim sum dignus
vt sub tectũ meũ intres,* propter quod 7
& meipsum non sum dignum arbitratus
vt venirem ad te:sed dic verbo & sana-
bitur puer meus:*nã & ego homo sum 8
sub potestate constitutus,habẽs sub me
milites : & dico huic,vade,& vadit ; &
alij,veni,& venit:& seruo meo,fac hoc,
& facit.* Quo audito Iesus miratus est: 9
& conuersus, sequentibus se turbis di-
xit:Amen dico vobis,nec in Israël tantã
fidem inueni.* Et reuersi,qui missi fue- 10
rant domũ,inuenerunt seruum,qui lan-
guerat,sanum.* Et factum est : deinceps 11
ibat in ciuitatem,quæ vocatur Naim &
ibãt cum eo discipuli eius,& turba co-
piosa.* Cùm autẽ appropinquaret por- 12
tæ ciuitatis, ecce defunctus efferebatur
filius vnicus matris suæ : & hæc vidua
erat, & turba ciuitatis multa cum illa.

13 *Quam cùm vidisset Dñs, misericordia
motus super eam,dixit illi : Noli flere.
14 *Et accessit,& tetigit loculũ. (Hi autem,
qui portabant,steterunt.)Et ait:Adoles-
15 cens, tibi dico, surge. * Et resedit qui
C erat mortuus, & cœpit loqui. Et dedit
16 illũ matri suæ. * Accepit autem omnes
timor:& magnificabant Deũ, dicentes:
||Quia propheta magnus surrexit in no- || Inf.
bis:& quia Deus visitauit plebem suã : 24. c.
17 *Et exiit hic sermo in vniuersam Iudæã 19.
18 de eo,& in omnem circa regionem.*Et Ioan.
nuntiauerunt Ioanni discipuli eius de 4.c.19
19 omnibus his.* || Et conuocauit duos de ||Mat
discipulis suis Ioãnes,& misit ad Iesum 11.a.2
dicens:Tu es qui venturus es, an alium
20 expectamus? * Cùm autem venissent ad
eum viri,dixerũt:Ioannes Baptista misit
21 nos ad te dicens:Tu es,qui venturus es,
an alium expectamus? * (in ipsa autem
hora multos curauit à languoribus, &
22 plagis,& spiritibus malis, & cæcis mul-
tis donauit visum.)* Et respondens, di-
xit illis : Euntes renuntiate Ioanni quæ
audistis,& vidistis : || Quia cæci vident, || Isa.
D claudi ambulant, leprosi mundantur, 35.b.5
surdi audiunt, mortui resurgũt, paupe-
23 res euangelizantur:* & beatus est qui-
24 cumq; nõ fuerit scãdalizatus in me.*Et
cũ discessissent nuntij Ioannis, cœpit de
Ioanne dicere ad turbas:Quid existis in
25 desertum videre?arundinem vento agi-
tatã?* Sed quid existis videre?hominem
mollibus vestimentis indutũ? Ecce qui
26 in veste pretiosa sunt & deliciis, in do-
mibus regũ sunt.*Sed quid existis vide-
27 re?prophetã?Vtique dico vobis,& plus-
quã prophetã:*|| hic est, de quo scriptũ ||Mal.
est.Ecce mitto angelũ meũ ante faciem 3.a.1.
28 tuã, qui præparabit viam tuam ante te. Matt.
E * Dico enim vobis : Maior inter natos 11. b.
mulierũ propheta Ioanne Baptista ne- 10.
29 mo est:qui autẽ minor est in regno Dei, Marc.
maior est illo. * Et omnis populus au- 1. a.2.
30 diẽs,& publicani,iustificauerunt Deum,
baptizati baptismo Ioannis. * Pharisæi
autem, & legisperiti consiliũ Dei spre-
31 uerunt in semetipsos, non baptizati ab
eo.*Ait autẽ Dñs:|| Cui ergo similes di- ||Mat
32 cam homines generationis huius ? & 11.c.
cui similes sunt?*Similes sunt pueris se- 16.
dentibus in foro, & loquentibus adin-
uicem,& dicentibus:Cantauimus vobis
33 tibiis,& non saltastis:lamentauimus, &
non plorastis. * || Venit enim Ioannes ||Mat.
Baptista,neq; manducans panem,neque 3.a.4.
34 habens vinum & dicitis : Dæmoniũ ha- Marc.
bet.*Venit filius hominis manducans,& 1.a.6.
bibens,& dicitis:Ecce homo deuorator,
& bibens vinum,amicus publicanorum, ||Mat
35 & peccatorum.* Et iustificata est sapiẽ- 26.a.7
36 tia ab omnibus filiis suis.* Rogabat au- Marc
tem illũ quidam de Pharisæis, vt man- 14.a.3
F ducaret cũ illo.Et ingressus domũ Pha- Ioan.
37 risæi discubuit. * || Et ecce mulier,quæ 12.a.3

erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit
quòd accubuisset in domo Pharisæi, at-
tulit alabastrũ vnguenti:* & stans retrò 38
secus pedes eius, lacrymis cœpit rigare
pedes eius, & capillis capitis sui terge-
bat, & osculabatur pedes eius, & vn-
guento vngebat.* Videns autem Phari- 39
sæus, qui vocauerat eum, ait intra se di-
cens. Hic si esset propheta, sciret vtique,
quæ, & qualis est mulier, quæ tangit eũ:
quia peccatrix est.* Et respondẽs Iesus, 40
dixit ad illũ: Simon, habeo tibi aliquid
dicere. At ille ait: Magister, dic.* Duo de- 41
bitores erant cuidam fœneratori: vnus
debebat denarios quingentos, & alius
quinquaginta. * Non habentibus illis 42
vnde redderent, donauit vtrisque. Quis
ergo eum plus diligit? * Respondens 43
Simon dixit: Æstimo quia is, cui plus G
donauit. At ille dixit ei: Rectè iudicasti.
* Et conuersus ad mulierem, dixit Si- 44
moni: Vides hanc mulierem? intraui in
domum tuam, aquam pedibus meis non
dedisti: hæc autẽ lacrymis rigauit pedes
meos, & capillis suis tersit.* Osculum 45
mihi non dedisti: hæc autẽ ex quo in-
trauit, nõ cessauit osculari pedes meos.
* Oleo caput meũ non vnxisti: hæc autẽ 46
vnguento vnxit pedes meos. * Propter 47
quod dico tibi: Remittũtur ei peccata
multa, quoniã dilexit multũ: Cui autem
minus dimittitur, minùs diligit.* Dixit 48
||Mat. autẽ ad illã: || Remittuntur tibi pecca-
9.a.2. ta.* Et cœperunt qui simul accumbebãt, 49
dicere intra se: Quis est hic, qui etiam
peccata dimittit?* Dixit autẽ ad mulie- 50
rẽ: Fides tua te saluã fecit: Vade in pace.

CAP. VIII.

Parabolam de seminante proponit, ac discipulis interpretatur: nihil occultum quod non manifestetur: quos dicat suam esse matrem, suósque fratres: in mari à somno excitatus, ventum increpat: dæmoniacum ferocissimum à dæmonum legione liberat, permittens dæmonibus vt in porcos introeant: tacta fimbria vestimenti eius mulier à fluxu sanguinis curatur, & filia Iairi archisynagogi verbo ipsius resuscitatur.

ET factũ est deinceps, & ipse iter fa- 1
ciebat per ciuitates & castella, præ- A
dicans & euangelizans regnum Dei: &
duodecim cũ illo, * & mulieres aliquæ 2
quæ erant curatæ à spiritibus malignis,
||Mar. & infirmitatibus: || Maria, quæ vocatur
16.b.9 Magdalene, de qua septem dæmonia
exierant, * & Ioanna vxor Chusæ pro- 3
curatoris Herodis, & Susanna, & aliæ
multæ, quæ ministrabant ei de faculta-
tibus suis. * Cùm autem turba plurima 4
conuenirent, & de ciuitatibus propera-
||Mat. rent ad eum, dixit per similitudinem:* || 5
13.a.3 Exiit qui seminat, seminare semen suũ:
Marc. & dum seminat, aliud cecidit secus viã,
4.a.3. & conculcatum est, & volucres cæli co-
6 mederunt illud.* Et aliud cecidit supra
petram; & natum aruit, quia nõ habebat
7 humorem.* Et aliud cecidit inter spinas,
& simul exortæ spinæ suffocauerunt il-
8 lud.* Et aliud cecidit in terram bonam:
& ortũ fecit fructum centuplũ. Hæc di-
cens clamabat: Qui habet aures audien-
9 di, audiat. * Interrogabant autem eum
discipuli eius, quæ esset hæc parabola.
10 * Quibus ipse dixit: Vobis datum est nos-
B se mysteriũ regni Dei, ceteris autem in
parabolis: || vt videntes non videant, & ||Isai.
11 audientes non intelligant. * Est autem 6.c.9.
hæc parabola: Semen est verbum Dei. Mat.
12 * Qui autẽ secus viã, hi sunt qui audiunt: 13.b.
deinde venit diabolus, & tollit verbum 14.
de corde eorũ, ne credentes salui fiant. Marc.
13 * Nã qui supra petrã: qui cùm audierint, 4.b.12
cum gaudio suscipiũt verbum: & hi ra- Ioan.
dices nõ habent, qui ad tempus credũt, 12.f.
14 & in tempore tentationis recedunt. * 40.
Quod autẽ in spinas cecidit: hi sunt, qui Act.
audierunt, & à solicitudinibus, & diui- 28.f.
tiis, & voluptatibus vitæ euntes suffo- 26.
15 cantur, & non referunt fructum.* Quod Rom.
autem in bonã terrã: hi sũt, qui in corde 11.b.8.
bono, & optimo audientes verbũ reti- ||Mat.
nent, & fructum afferunt in patientiam. 5.b.15.
16 * || Nemo autẽ lucernã accendẽs, operit Marc.
eam vase, aut subtus lectum ponit: sed 4.c.21
supra candelabrum ponit, vt intrantes ||Mat.
17 videãt lumen.* || Non est enim occultũ, 10.c.
quod non manifestetur, nec absconditũ, 26.
quod nõ cognoscatur, & in palã veniat. Marc.
18 * || Videte ergo quomodo audiatis? Qui 4.c.
enim habet, dabitur illi, & quicumq; nõ 22.
C habet, etiam quod putat se habere, aufe- ||Mat.
19 retur ab illo.* || Venerunt autẽ ad illum 13.b.
mater & fratres eius, & non poterant 12.25.
20 adire eum præ turba.* Et nuntiatum est c.29.
illi: Mater tua, & fratres tui stant foris, ||Mat.
21 volentes te videre.* Qui respondens di- 12.d.
xit ad eos: Mater mea, & fratres mei hi 46.
sunt, qui verbũ Dei audiunt, & faciunt Marc.
22 * || Factũ est autẽ in vna dierũ, & ipse as- 3.d.31
cendit in nauiculam, & discipuli eius, & ||Mat.
ait ad illos: Transfretemus trans sta- 8.d.23
23 gnum. Et ascenderunt.* Et nauigantibus Marc.
illis obdormiuit, & descendit procella 4.d.
venti in stagnũ, & complebantur, & pe- 36.
24 riclitabantur.* Accedentes autem susci-
tauerunt eum, dicẽtes: Præceptor, peri-
mus. At ille surgens, increpauit ventum,
& tempestatẽ aquæ, & cessauit & facta
25 est tranquillitas.* Dixit autem illis: Vbi
D est fides vestra? Qui timentes, mirati
sunt ad inuicẽ dicentes. Quis putas hic
est, quia & ventis, & mari imperat, &
26 obediunt ei?* Et nauigauerunt ad regio-
nem Gerasenorum, quæ est contra Gali-
27 læã.* Et cum egressus esset ad terrã, oc-
currit illi vir quidã qui habebat dæmo-
niũ iam temporibus multis, & vestimẽ-
to non induebatur, neque in domo ma-
28 nebat, sed in monumentis. * Is, vt vidit
Iesum,

Iesum, procidit ante illum: & exclamans
voce magna, dixit: Quid mihi, & tibi est
Iesu fili Dei Altissimi? obsecro te, ne me
torqueas. * Præcipiebat enim spiritui 29
immundo vt exiret ab homine. Multis
enim temporibus arripiebat illũ, & vin-
ciebatur catenis & cõpedibus custodi-
tus, & ruptis vinculis agebatur à dæmo-
nio in deserta. * Interrogauit autẽ illum 30
Iesus dicens: Quod tibi nomẽ est? At ille
dixit, Legio: quia intrauerant dæmonia
multa in eũ. * Et rogabant illũ ne impe- 31
raret illis vt in abyssum irẽt. * Erat autẽ 32
ibi grex porcorũ multorũ pascentiũ in E
mõte: & rogabant eũ, vt permitteret eis
in illos ingredi. Et permisit illis. * Exie- 33
rũt ergo dæmonia ab homine, & intra-
uerunt in porcos: & impetu abiit grex
per præceps in stagnũ, & suffocatus est.
* Quod vt viderunt factum qui pasce- 34
bant, fugerunt, & nuntiauerunt in ciui-
tatem, & in villas. * Exierunt autem vi- 35
dere quod factum est, & venerunt ad
Iesum: & inuenerunt hominem seden-
tem, à quo dæmonia exierant, vestitum,
ac sana mente, ad pedes eius, & timue-
runt. * Nuntiauerunt autem illis & qui 36
viderant, quomodo sanus factus esset à
legione: * & rogauerunt illum omnis 37
multitudo regionis Gerasenorũ vt dis-
cederet ab ipsis: quia magno timore te-
nebantur. Ipse autẽ ascẽdens nauim, re-
uersus est. * Et rogabat illum vir, à quo 38
dæmonia exierant, vt cum eo esset. Di-
misit autẽ eũ Iesus, dicens: * Redi in do- 39
mũ tuã, & narra quanta tibi fecit Deus.
Et abiit per vniuersã ciuitatẽ, prædicans
quanta illi fecisset Iesus. * Factũ est autẽ 40
cum rediisset Iesus, excepit illũ turba:
||Mar. erant enim omnes expectãtes eum. * || Et 41
9.c.18 ecce venit vir, cui nomen Iairus, & ipse
Marc. princeps synagogæ erat: & cecidit ad
5.c.22 pedes Iesu, rogans eũ vt intraret in do-
mum eius, * quia vnica filia erat ei ferè 42
annorũ duodecim, & hæc moriebatur.
Et cõtigit, dũ iret, à turbis comprimeba-
tur. * Et mulier quædã erat in fluxu san- 43
guinis ab annis duodecim, quę in medi-
cos erogauerat omnẽ substantiã suam,
nec ab vllo potuit curari: * accessit re- 44
trò, & tetigit fimbriã vestimenti eius: &
cõfestim stetit fluxus sanguinis eius. * Et 45
ait Iesus: Quis est, qui me tetigit? Ne-
gantibus autẽ omnibus, dixit Petrus, &
qui cum illo erant: Præceptor, turbæ te
comprimũt, & affligũt, & dicis: Quis me
tetigit? * Et dixit Iesus: Tetigit me ali- 46
quis, nã ego noui virtutẽ de me exiisse:
* Videns autem mulier, quia non latuit, 47
tremens venit, & procidit ante pedes G
eius: & ob quam causã tetigerit eum, in-
dicauit corã omni populo: & quemad-
modũ confestim sanata sit. * At ipse dixit 48
ei: Filia, fides tua saluã te fecit: vade in
pace. * Adhuc illo loquẽte, venit quidã 49
ad principem synagogæ, dicens ei: Quia
mortua est filia tua, noli vexare illum.
50 * Iesus autẽ, audito hoc verbo, respondit
patri puellæ. Noli timere, crede tantùm,
51 & salua erit. * Et cùm venisset domũ, nõ
permisit intrare secum quemquam, nisi
Petrum, & Iacobũ, & Ioannẽ, & patrem,
52 & matrem puellæ. * Flebãt autẽ omnes,
& plangebant illam. At ille dixit: Nolite
flere, nõ est mortua puella, sed dormit.
53 * Et deridebãt eum, scientes quòd mor-
54 tua esset. * Ipse autẽ tenens manum eius
55 clamauit, dicens: Puella, surge. * Et re-
uersus est spiritus eius, & surrexit con-
56 tinuò. Et iussit illi dari manducare. * Et
stupuerunt parentes eius, quibus præce-
pit ne alicui dicerẽt quod factum erat.

CAP. IX.

Discipulos ad prædicandum mittens, seruanda tradit eis præcepta: Herodes audita Christi fama cupit eum videre: ex quinque panibus & duobus piscibus satiat Iesus quinque virorum millia: Petrus illum confitetur Christum Dei: suam prædicit passionem, & de propria cruce tollenda: transfigurato iunguntur Moyses & Elias in maiestate: ad preces patris dæmonium à filio eiicit: contentio oritur inter Apostolos de primatu: filii Zebedæi volunt igne cælesti consumi Samaritanos nolentes Iesum suscipere: volentem sequi non suscipit; alterum autem vocat, nec permittit vt primum sepeliat patrem.

1 CONuocatis autẽ duodecim Aposto- Mat.
A lis, dedit illis virtutem & potestatẽ
super omnia dæmonia, & vt languores 10.a.1.
2 curarent. * Et misit illos prædicare re- Marc.
3 gnum Dei, & sanare infirmos. * || Et ait 3.b.15.
ad illos: Nihil tuleritis in via, neq; vir- ||Mat.
gam, neq; peram, neq; panem, neq; pe- 10.b.9
4 cuniã, neque duas tunicas habeatis. * Et Mar.
in quamcumq; domum intraueritis, ibi 6.a.8.
5 manete, & inde ne exeatis. * Et quicum-
que non receperint vos: || exeuntes de ||Act.
ciuitate illa, etiam puluerem pedum ve- 13. g.
strorum excutite in testimonium supra 51.
6 illos. * Egressi autem circuibant per ca-
stella, euangelizãtes, & curantes vbique.
7 * || Audiuit autem Herodes tetrarcha ||Mat.
omnia quæ fiebant ab eo, & hæsitabat 14.a.1
8 eo quòd diceretur * à quibusdam: Quia Marc.
Ioannes surrexit à mortuis: à quibus- 6.b.14
dam verò: Quia Elias apparuit: ab aliis
autem: Quia propheta vnus de anti-
9 quis surrexit. * Et ait Herodes: Ioannem
ego decollaui: Quis est autẽ iste de quo
ego talia audio? Et quærebat videre eũ.
10 * Et reuersi Apostoli, enarrauerunt illi
quæcumq; fecerũt: & assumptis illis se-
cessit seorsum in locum desertũ, qui est
11 Bethsaidæ. * Quod cùm cognouissent
turbæ, secutæ sunt illum: & excepit eos,
& loquebatur illis de regno Dei, & eos,
12 qui cura indigebant, sanabat. * Dies au-
tem

tem cœperat declinare. Et accedentes
||Mat duodecim dixerunt illi : || Dimitte tur- B
14. b. bas, vt euntes in castella villásque quæ
15. circa sunt,diuertant, & inueniāt escas:
Mar. quia hic in loco deserto sumus. * Ait 13
6.e.36 autē ad illos:Vos date illis manducare.
|| Ioa. At illi dixerunt. || Non sunt nobis plus
6.a.9. quàm quinque panes,& duo pisces:nisi
fortè nos eamus,& emamus in omnem
hanc turbam escas. * Erant autem ferè 14
viri quinq; millia. Ait autem ad disci-
pulos suos.Facite illos discumbere per
cōuiuia quinquagenos.* Et ita fecerūt. 15
Et discumbere fecerunt omnes.* Acce- 16
ptis autem quinque panibus, & duobus
piscibus,respexit in cælum,& benedixit
illis : & fregit , & distribuit discipulis
suis,vt ponerent ante turbas. * Et man- 17
ducauerunt omnes , & saturati sunt. Et
sublatum est quod superfuit illis , fra-
||Mat. gmentorum cophini duodecim. * || Et 18
16. b. factum est,cum solus esset orans , erant
13. cum illo & discipuli:& interrogauit il-
Marc. los,dicens : Quem me dicūt esse turbæ?
8.c.27 *At illi responderunt,& dixerūt:Ioannē 19
Baptistam, alij autem Eliam , alij verò
quia vnus propheta de prioribus surre-
xit.*Dixit autem illis.Vos autem quem 20
me esse dicitis? Respondens Simon Pe-
trus dixit:Christum Dei.* At ille incre- 21
||Mat. pans illos,præcepit ne cui dicerēt hoc,
17. c. *dicens : ||Quia oportet filium hominis 22
21. multa pati,& reprobari à senioribus,&
Mar.8 principibus sacerdotum , & Scribis , &
d.31.9 occidi,& tertia die resurgere.* || Dice- 23
e.30. bat autem ad omnes : Si quis vult post C
||Mat. me venire abneget semetipsum, & tol-
10. d. lat crucem suam quotidie, & sequatur
38.16. me.*||Qui enim voluerit animam suam 24
d. 24. saluam facere , perdet illam: nam qui
Marc. perdiderit animam suam propter me,
8.d 34 saluam faciet illam:*quid enim proficit 25
Inf.14 homo, si lucretur vniuersum mundum,
f.27. se autem ipsum perdat,& detrimentum
|| Inf. sui faciat?* ||Nam qui me erubuerit, & 26
17. g. meos sermones : hunc Filius hominis
33. erubescet cū venerit in maiestate sua,
|| Ioa. & Patris,& sanctorū Angelorum.*|| Di- 27
12. d. co autem vobis verè : sunt aliqui hic
25. stantes,qui non gustabunt mortē donec
||Mat. videant regnum Dei.*|| Factum est autē 28
10. c. post hæc verba ferè dies octo,& assum- D
33. psit Petrum & Iacobum,& Ioannem, &
Marc. ascendit in montem vt oraret.*Et facta 29
8.d.38 est,dum oraret,species vultus eius alte-
2.Tim ra : & vestitus eius albus & refulgens.
2.b.12 *Et ecce duo viri loquebātur cùm illo. 30
||Mat. * Erant autem Moyses & Elias,* visi in 31
16. d. maiestate : & dicebant excessum eius,
28. quem completurus erat in Ierusalem.
Marc. *Petrus verò,& qui cum illo erant gra- 32
8.d.39 uati erant somno. Et euigilantes vide-
||Mat. runt maiestatem eius,& duos viros,qui
17.a.1. stabāt cum illo.*Et factum est cum dis- 33
Marc. cederent ab illo, ait Petrus ad Iesum :
9. a.1.
Præceptor , bonum est nos hic esse : &
faciamus tria tabernacula, vnum Tibi,
& vnum Moysi,& vnum Eliæ : nesciens
34 quid diceret.* Hæc autem illo loquen-
te,facta est nubes,& obumbrauit eos:&
timuerunt , intrantibus illis in nubem.
35 *Et vox facta est de nube, dicens : ||Hic || 2.
E est filius meus dilectus , ipsum audite. Per.1.
36 * Et dum fieret vox , inuentus est Iesus d. 17.
solus.Et ipsi tacuerunt, & nemini dixe- Mat.
runt in illis diebus quidquā ex his,quæ 17. b.
37 viderant. * Factū est autem in sequenti 14.
die , descendentibus illis de monte,oc- Mar.
38 currit illis turba multa.*Et ecce vir de 9.c.16
turba exclamauit, dicēs:Magister,obse-
cro te,respice in filiū meū, quia vnicus
39 est mihi : *& ecce spiritus apprehendit
eū,& subitò clamat,& elidit, & dissipat
eum cū spuma,& vix discedit dilanians
40 eū:*& rogaui discipulos tuos, vt eiice-
41 rent illū,& non potuerunt.*Respondens
autē Iesus,dixit : O generatio infidelis,
& peruersa, vsquequò ero apud vos, &
42 patiar vos?Adhuc huc filiū tuum.*Et cū
accederet,elisit illū dæmonium,& dissi-
43 pauit.*Et increpauit Iesus spiritum im-
mundū, & sanauit puerū,& reddidit il-
44 lum patri eius:* Stupebant autē omnes
F in magnitudine Dei:omnibúsq; miran-
tibus in omnibus quæ faciebat,dixit ad
discipulos suos.Ponite vos in cordibus
vestris sermones istos : Filius enim ho-
minis futurum est vt tradatur in manus
45 hominū. At illi ignorabāt verbū istud,
& erat velatū ante eos, vt non sentirēt
illud & timebāt eum interrogare de hoc
46 verbo.*||Intrauit autē cogitatio in eos, ||Mat.
47 quis eorum maior esset.*At Iesus vidēs 18.a.1
cogitationes cordis illorū,apprehendit Mar.
48 puerum,& statuit illum secus se,*& ait 9.c.33
illis:Quicumq; susceperit puerum istū
in nomine meo,me recipit:& quicumq;
me receperit,recipit eum,qui me misit.
Nam qui minor est inter vos omnes,
49 hic maior est.* Respondens autē Ioan-
nes,dixit:Præceptor, vidimus quendam
in nomine tuo eiicientem dæmonia,&
prohibuimus eū:quia non sequitur no-
50 biscum. * Et ait ad illum Iesus : Nolite
prohibere:qui enim nō est aduersū vos,
51 pro vobis est. * Factum est autem dum
complerentur dies assumptionis eius,
& ipse faciem suam firmauit vt iret in
52 Ierusalē.*Et misit nuntios ante conspe-
ctum suum:& euntes intrauerunt in ci-
uitatem Samaritanorū vt pararent illi.
53 *Et non receperunt eū,quia facies eius
54 erat euntis in Ierusalē. * Cùm vidissent
G autē discipuli eius Iacobus & Ioannes,
dixerunt:Dñe,vis dicimus vt ignis des-
55 cendat de cælo,& consumat illos? * Et
cōuersus increpauit illos,dicēs : Nesci-
56 tis cuius spiritus estis.*||Filius hominis || Ioa.
non venit animas perdere, sed saluare. 3.b.17.
57 Et abierunt in aliud castellum.*Factum
est

est autem; ambulantibus illis in via
dixit quidam ad illum: Sequar te quo-
||Mat. cúmq; ieris.* || Dixit illi Iesus: Vulpes 58
7.c.20 foueas habent, & volucres cœli nidos:
Filius autẽ hominis nõ habet vbi caput
reclinet.* Ait autem ad alterum: Sequere 59
me. Ille autem dixit: Dñe permitte mihi
primũ ire, & sepelire patrẽ meum.* Di- 60
xitq; ei Iesus: Sine vt mortui sepeliant
mortuos suos: tu autẽ vade, & annuntia
regnũ Dei.* Et ait alter: Sequar te Dñe, 61
sed permitte mihi primũ renuntiare his
quæ domi sunt.* Ait ad illum Iesus: Ne- 62
mo mittens manum suam ad aratrum,
& respiciens retrò, aptus est regno Dei.

CAP. X

Septuaginta duos præmittens ad singulas ciuitates, tradit præcepta, quæ in prædicando obseruent; & gaudentibus de subiectis sibi dæmonibus, dicit non esse ob hoc potißimum gaudendum: comminatur ciuitatibus obstinatis in quibus facta erant plurimæ virtutes, & exultans in spiritu confitetur Patri: tentanti Legisperito, post recitatum præceptum de dilectione Dei & proximi, ostendit quis sit proximus per parabolam hominis à Ierusalem descendentis: Marthæ ministranti, & de sorore Maria conquerenti, dicit Mariam elegisse optimam partem.

POst hæc autem designauit Dñs & 1
alios septuaginta duos: & misit illos A
binos ante faciem suam in omnẽ ciui-
tatem, & locum, quò erat ipse venturus.
||Mat. *Et dicebat illis: || Messis quidẽ multa, 2
9.d.37 operarij autẽ pauci. Rogate ergo dñm
messis, vt mittat operarios in messem
||Mat. suam.* Ite: || ecce ego mitto vos sicut 3
10. a. agnos inter lupos.* || Nolite portare 4
16. sacculũ, neq; peram, neq; calceamenta,
||Mar. || & neminẽ per viam salutaueritis.* In 5
6.a.8. quamcumq; domũ intraueritis, primũm
|| 4. dicite: Pax huic domui:* & si ibi fuerit 6
Reg.4 filius pacis, requiescet super illum pax
c.29. vestra: sin autem ad vos reuertetur.* In 7
eadem autem domo manete, edentes & B
||Mat. bibentes quæ apud illos sunt: || dignus
10. b. est enim operarius mercede sua. Nolite
10. transire de domo in domum.* Et in 8
||Deu. quamcumq; ciuitatẽ intraueritis, & sus-
24. c. ceperint vos, manducate quæ apponun-
14. tur vobis:* & curate infirmos, qui in 9
1.Tim illa sunt, & dicite illis: Appropinquauit
5.c.18. in vos regnum Dei.* In quamcumque 10
autem ciuitatem intraueritis, & nõ sus-
ceperint vos, exeuntes in plateas eius,
||Act. dicite:* || Etiam puluerem, qui adhæsit 11
13.g. nobis de ciuitate vestra, extergimus in
51. vos: tamen hoc scitote, quia appropin-
quauit regnum Dei.* Dico vobis, quia 12
Sodomis in die illa remissiùs erit, quã
||Mat. illi ciuitati.* || Væ tibi Corozain, væ tibi 13
11. c. Bethsaida: quia si in Tyro & Sidone fa- C
21. ctæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in
vobis, olim in cilicio & cinere sedẽtes
14 pœniterent.* Verumtamen Tyro & Si-
doni remissiùs erit in iudicio, quàm
15 vobis.* Et tu Capharnaum vsque ad cœ-
lũm exaltata, vsq; ad infernũ demerge-
16 ris.* || Qui vos audit, me audit: & qui ||Mat.
vos spernit, me spernit. Qui autem me 10. d.
17 spernit, spernit eum qui misit me.* Re- 40.
uersi sunt autem septuaginta duo cum Ioa.13
gaudio, dicentes: Dñe etiam dæmonia e.20.
18 subiiciuntur nobis in nomine tuo.* Et
ait illis: Videbam satanam sicut fulgur
19 de cælo cadentem.* Ecce dedi vobis po-
D testatẽ calcandi supra serpẽtes, & scor-
piones, & super omnẽ virtutem inimi-
20 ci: & nihil vobis nocebit.* Verũtamen
in hoc nolite gaudere, quia spiritus vo-
bis subiiciuntur: gaudete autem, quòd
21 nomina vestra scripta sunt in cælis.* || In ||Mat.
ipsa hora exultauit Spiritu sancto, & 11. d.
dixit: Confiteor tibi Pater, Dñe cœli, & 25.
terrę, quòd abscõdisti hęc à sapiẽtibus,
& prudentibus, & reuelasti ea paruulis.
Etiam pater: quoniã sic placuit ante te.
22 *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo.
Et nemo scit quis sit Filius, nisi Pater:
& quis sit Pater, nisi filius, & cui volue-
23 rit Filius reuelare.* Et conuersus ad dis-
cipulos suos, dicit. || Beati oculi qui vi-
24 dẽt quæ vos videtis.* Dico enim vobis, ||Mat.
E quòd multi prophetæ & reges voluerũt 13. b.
videre quæ vos videtis, & non viderũt; 16.
& audire quæ auditis, & non audierunt.
25 * || Et ecce quidã Legisperitus surrexit ||Mat.
tentans illum, & dicens: Magister, quid 22. d.
26 faciendo vitã æternam possidebo?* At 35.
ille dixit ad eum: In lege quid scriptum
27 est? quomodo legis?* Ille respondens
dixit: || Diliges Dñm Deum tuũ ex toto ||Mat.
corde tuo, & ex tota anima tua, & ex 22. c.
omnibus viribus tuis, & ex omni mente 28.
tua: & proximum tuum sicut teipsum. Deut.
28 *Dixitque illi: Rectè respondisti: hoc 6.b.5.
29 fac, & viues.* Ille autem volens iustifi-
care seipsum, dixit ad Iesum: Et quis est
30 meus proximus?* Suspiciens autem Ie-
sus, dixit: Homo quidam descendebat
ab Ierusalem in Ierichο, & incidit in
latrones, qui etiam despoliauerũt eum;
& plagis impositis abierunt semiuiuo
31 relicto.* Accidit autẽ vt sacerdos qui-
F dam descenderet eadem via: & viso illo
32 præteriuit.* Similiter & Leuita, cùm
esset secus locum, & videret eum, per-
33 transiit.* Samaritanus autem quidam
iter faciens, venit secus eum: & videns
34 eum misericordia motus est.* Et appro-
pians alligauit vulnera eius infundens
oleum, & vinum: & imponens illum in
iumentum suum, duxit in stabulum, &
35 curam eius egit.* Et altera die protulit
duos denarios, & dedit stabulario, &
ait: Curam illius habe; & quodcumq;
G supererogaueris, ego cùm rediero red-
36 dam tibi.* Quis horum trium videtur
tibi proximus fuisse illi, qui incidit in

latrones? * At ille dixit: Qui fecit miseri- 37
cordiam in illum. Et ait illi Iesus: Vade,
& tu fac similiter. * Factum est autem, 38
dum irent, & ipse intrauit in quoddam
castellũ, & mulier quædam Martha no-
mine, excepit illum in domũ suam: * & 39
huic erat soror nomine Maria, quæ etiã
sedens secus pedes Dñi, audiebat verbũ
illius. * Martha autem satagebat circa 40
frequens ministerium quæ stetit, & ait:
Dñe, non est tibi curæ, quòd soror mea
reliquit me solam ministrare? dic ergo
illi, vt me adiuuet. * Et respondens dixit 41
illi Dominus: Martha, Martha, sollicita
es, & turbaris erga plurima. * Porrò 42
vnum est necessarium. Maria optimam
partem elegit: quæ non auferetur ab ea.

CAP. XI.

Docet discipulos orare, ostendens perseueranti oratione omnia impetrari: eiecto dæmonio muto, confutat dicentes quòd in Beelzebub eiiceret dæmonia: mulier quædam dicit beata vbera quæ Iesus suxerat: de signo Ionæ, de regina Austri, & Niniuitis, oculóque simplici & nequam: Pharisæum qui ipsum inuitauerat reprehendit, murmurantem quòd illotis pranderet manibus: taxat Hypocrisim Pharisæorum & Scribarum, dicens quòd ab hac generatione exquiretur sanguis omnium Prophetarum.

ET factũ est: cùm esset in quodã loco 1
orãs, vt cessauit, dixit vnus ex disci- A
pulis eius ad eũ: Dñe, doce nos orare, si-
cut docuit & Ioannes discipulos suos.
||Mat. * Et ait illis: Cùm oratis, dicite: || Pater, 2
6.b.9. sanctificetur nomẽ tuũ. Adueniat regnũ
tuũ. * Panẽ nostrũ quotidianũ da nobis 3
hodie. * Et dimitte nobis peccata nostra, 4
siquidẽ & ipsi dimittimus omni debẽti
nobis. Et ne nos inducas in tẽtationem.
* Et ait ad illos: Quis vestrùm habebit 5
amicũ, & ibit ad illũ media nocte, & di-
cet illi: Amice, cõmoda mihi tres panes,
* quoniam amicus meus venit de via ad 6
me, & nõ habeo quod ponã ante illum,
* & ille deintus respondens dicat: Noli 7
mihi molestus esse, iam ostiũ clausũ est,
& pueri mei mecum sunt in cubili, non
possum surgere, & dare tibi. * Et si ille 8
perseuerauerit pulsans: dico vobis, & si B
nõ dabit illi surgẽs eo quod amicus eiꝰ
|| Mat. sit, propter improbitatẽ tamẽ eius sur-
7.b.7. get, & dabit illi quotquot habet neces-
21. b. sarios. * || Et ego dico vobis: Petite, & 9
22. dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pul-
Marc. sate, & aperietur vobis. * Omnis enim 10
11. c. qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit:
24. & pulsãti aperietur. * || Quis autẽ ex vo- 11
Ioan. bis patrẽ petit panẽ, nũquid lapidẽ da-
14. b. bit illi? Aut piscem: nunquid pro pisce
13. Iac serpentẽ dabit illi? * Aut si petierit ouũ: 12
1.b.5. nũquid porriget illi scorpionẽ? * Si ergo 13
||Mat vos cũ sitis mali, nostis bona data dare
7.b.9. filiis vestris: quanto magis Pater vester
de cælo dabit spiritum bonum petenti-
14 bus se? * || Et erat eiiciens dæmonium, || Mat
& illud erat mutũ. Et cùm eiecisset dæ- 9.d.3
moniũ, locutus est mutus, & admiratæ 12.
15 sunt turbæ. * Quidam autem ex eis dixe- 22.
runt: In Beelzebub principe dæmoniorũ ||Ma
16 eiicit dæmonia. * Et alij tentantes, signũ 3.c.2
17 de cœlo quærebant ab eo. * Ipse autem
vt vidit cogitationes eorum, dixit eis:
Omne regnum in seipsum diuisum de-
solabitur, & domus supra domũ cadet.
18 * Si autem & satanas in seipsum diuisus
est, quomodo stabit regnum eius? quia
dicitis in Beelzebub me eiicere dæmo-
19 nia. * Si autem ego in Beelzebub eiicio
C dæmonia: filij vestri in quo eiiciunt?
20 Ideò ipsi iudices vestri erunt. * Porrò si
in digito Dei eiicio dæmonia profectò
21 peruenit in vos regnũ Dei. * Cùm fortis
armatus custodit atrium suum, in pace
22 sunt ea, quæ possidet. * Si autem fortior
eo superueniens vicerit eum, vniuersa
arma eius auferet, in quibus confide-
23 bat, & spolia eius distribuet. * Qui non
est mecum, contra me est: & qui non
24 colligit mecum, dispergit. * Cùm immũ-
dus spiritus exierit de homine, ambulat
per loca inaquosa, quærens requiem:
& non inueniens dicit: Reuertar in do-
25 mum meam vnde exiui. * Et cùm vene-
rit, inuenit eam scopis mundatam, &
26 ornatam. * Tunc vadit, & assumit septem
alios spiritus secum, nequiores se, &
D ingressi habitant ibi. Et fiunt nouissima
hominis illius peiora prioribus. * Fa-
27 ctum est autem, cùm hæc diceret: ex-
tollens vocem quædam mulier de tur-
ba, dixit illi: Beatus venter, qui te por-
28 tauit, & vbera, quæ suxisti. * At ille dixit:
Quinimò beati, qui audiunt verbum
29 Dei, & custodiunt illud. Turbis autem
concurrentibus cœpit dicere: || Gene- ||Mat.
ratio hæc, generatio nequam est: signũ 12. c.
quærit, & signum non dabitur ei, nisi si- 39.
30 gnum Ionæ prophetæ. * || Nam sicut fuit ||Iona
Ionas signum Niniuitis: ita erit & Fi- 2. a. 1.
31 lius hominis generationi isti. * || Regina ||3 Re.
Austri surget in iudicio cum viris gene- 10. a. 1
rationis huius, & condemnabit illos: 2. Par
quia venit à finibus terræ audire sa- 9. a. 1.
pientiam Salomonis: & ecce plus quàm
32 Salomon hic. * Viri Niniuitæ surgent in
iudicio cum generatione hac, & con-
33 demnabunt illam: * || quia pœnitentiam || Ion.
E egerũt ad prædicationem Ionæ, & ecce 3.b.5.
plus quàm Ionas hic. * || Nemo lucernã ||Mat
34 accẽdit, & in abscõdito ponit, neq; sub 5.b.15
medio: sed supra candelabrũ, vt qui in- Mar.
grediuntur, lumen videant. * || Lucerna 4.e.21
corporis tui, est oculus tuus. Si oculus ||Mat.
35 tuus fuerit simplex, totum corpus tuum 6.c.22
lucidũ erit: si autem nequã fuerit, etiam
36 corpus tuũ tenebrosum erit. * Vide ergo
ne lumen, quod in te est, tenebræ sint.
37 * Si ergo corpus tuum totum lucidum
fuerit,

fuerit, non habens aliquā partem tene-
brarum,erit lucidum totum, & ficut lu-
cerna fulgoris illuminabit te.* Et cùm 37
loqueretur, rogauit illum quidā Phari-
sæus vt pranderet apud se. Et ingressus
recubuit.*Pharisæus autem cœpit intra 38
se reputās dicere,quare non baptizatus
esset ante prandium.*Et ait Dñs ad illū:
* ||Nunc vos Pharisæi, quod deforis est 39
||Mat. calicis & catini,mundatis: quod autem
23.c. intus est vestrum, plenum est rapina, &
25. iniquitate.*Stulti,nonne qui fecit quod 40
deforis est,etiā id,quod deintus est, fe-
cit? * Verumtamen quod superest, date 41
eleemosynam:& ecce omnia munda sūt F
vobis. * Sed væ vobis Pharisæis, quia 42
decimatis mēthā,& rutā,& omne olus,
& præteritis iudiciū & charitatē Dei:
hæc autem oportuit facere, & illa non
omittere. * || Væ vobis Pharisæis, quia 43
||Mat. diligitis primas cathedras in synagogis
23.a.6 & salutationes in foro. * Væ vobis,quia 44
Marc. estis vt monumenta quæ non apparent,
12. d. & homines ambulantes supra,nesciunt.
39. *Respondens autē quidā ex Legisperitis 45
Infra ait illi:Magister,hæc dicens etiam con-
20. g. tumeliā nobis facis.*At ille ait:Et vobis 46
46. |Mat. Legisperitis væ : ||quia oneratis homi-
23.a.4 nes oneribus,quæ portare non possunt,
& ipsi vno digito vestro nō tāgitis sar-
cinas. * Væ vobis,qui ædificatis monu- 47
mēta Prophetarum:patres autem vestri
occiderūt illos. *Profectò testificamini 48
quòd cōsentitis operibus patrū vestro- G
rū:quoniā ipsi quidē eos occiderūt,vos
autem ædificatis eorū sepulchra. *Pro- 49
pterea & sapiētia Dei dixit:Mittā ad il-
los Prophetas, & Apostolos, & ex illis
occident & persequētur: *vt inquiratur 50
sanguis omniū Prophetarū, qui effusus
est à constitutione mundi à generatio-
||Ge.4 ne ista, *||à sanguine Abel,vsque ad san- 51
b. 8. guinē Zachariæ, qui periit inter altare
2.Par. & ædē.Ita dico vobis,requiretur ab hac
24. f. generatione. * Væ vobis Legisperitis, 52
22. quia tulistis clauem sciētiæ,ipsi non in-
troistis,& eos,qui introibant,prohibui-
stis. * Cùm autem hæc ad illos diceret, 53
cœperunt Pharisæi & Legisperiti gra-
uiter insistere, & os eius opprimere de
multis,*insidiantes ei, & quærentes ali- 54
quid capere de ore eius, vt accusarent
eum.

CAP. XII.

Cauendum docet à fermēto Pharisæorum,& quòd omne occultum detegetur: quis etiam timendus sit: de blasphemia in Spiritum sanctum: roborat Apostolos aduersus persecutiones : non vult se immiscere in diuidenda fratrū hereditate : per parabolam diuitis reuocat ab auaritia, vetans solicitum esse de victu & vestitu : hortatúrque vt lumbi præcingantur & quis sit fidelis aut infidelis dispensator : venit vt mittat ignem in terram & separationem: reprehendit quòd tempus gratiæ non diiudicent : monet vt quisque conetur ab aduersariis se liberare.

1 MVltis autem turbis circumstanti-
A bus,ita vt se inuicē conculcarent,
cœpit dicere ad discipulos suos : || At- ||Mat.
tendite à fermēto Pharisæorum, quod 16 a.6
2 est hypocrisis, * || Nihil autem opertum Mar.
est,quod non reueletur : neque abscon- 8.b.15.
3 ditum,quod non sciatur. * Quoniā quæ ||Mat.
in tenebris dixistis,in lumine dicentur: 10. e.
& quod in aurē locuti estis in cubicu- 26.
4 lis,prædicabitur in tectis. *Dico autem Mar.4
vobis amicis meis : Ne terreamini ab c.22.
his qui occidunt corpus,& post hæc nō
5 habent amplius quid faciant. * Ostendā
autē vobis quem timeatis: timete eum,
qui,postquam occiderit, habet potesta-
tem mittere in gehennā:ita dico vobis,
6 hunc timete : *Nónne quinque passeres
veneunt dipondio, & vnus ex illis non
7 est in obliuione coram Deo ? * Sed &
B capilli capitis vestri omnes numerati
sunt. Nolite ergo timere : multis passe-
8 ribus pluris estis vos. * || Dico autem ||Mat.
vobis:Omnis quicumq;confessus fuerit 10. d.
me corā hominibus, & Filius hominis 32.
9 cōfitebitur illū corā Angelis Dei: * qui Marc.
autem negauerit me corā hominibus : 8.c.38.
10 negabitur coram Angelis Dei.*||Et om- 2Tim.
nis qui dicit verbū in Filium hominis, 2.b.12.
remittetur illi:ei autē, qui in Spiritum ||Mat.
sanctum blasphemauerit, non remitte- 12.c.
11 tur. *Cùm autem inducent vos in syna- 32.
gogas, & ad magistratus & potestates, Mar.
nolite soliciti esse qualiter aut quid re- 3.d.29
12 spondeatis, aut quid dicatis. * Spiritus
enim sanctus docebit vos in ipsa hora,
13 quid oporteat vos dicere. * Ait autem
ei quidam de turba : Magister dic fratri
meo vt diuidat mecum hereditatem.
14 * At ille dixit illi : Homo,quis me con-
stituit iudicem, aut diuisorem super
15 vos? * Dixítque ad illos:Videte, & ca-
C uete ab omni auaritia:quia non in abū-
dantia cuiusquā vita eius est ex his quę
16 possidet. * Dixit autem similitudinem
ad illos,dicens:||Hominis cuiusdam di- ||Eccl.
17 uitis vberes fructus ager attulit : *& co- 11. d.
gitabat intra se dicens:Quid faciā, quia 19.
nō habeo quò congregē fructus meos ?
18 * Et dixit : Hoc faciam: Destruā horrea
mea & maiora faciam: & illuc congre-
gabo omnia,quæ nata sunt mihi,& bo-
19 na mea,*& dicam animæ meæ; Anima,
habes multa bona posita in annos plu-
rimos:requiesce,comede, bibe,epulare.
20 * Dixit autem illi Deus : Stulte,hac no-
cte animam tuā repetunt à te : quæ au-
21 tem parasti,cuius erunt?*Sic est qui sibi Ps.54.
thesaurizat, & non est in Deum diues. d.23.
22 * Dixitq; ad discipulos suos: Ideò dico ||Mat.
vobis:||Nolite soliciti esse animæ vestrę 6.c.25
quid manducetis, neque corpori quid 1.Pet.
23 induamini. *Anima plus est quàm esca, 5.b.7.
&

& corpus plus quam vestimentū. *Cōsi- 24
derate coruos,quia non seminăt,neque
metunt,quibus non est cellarium, neq;
horreum, & Deus pascit illos? Quanto
magis vos pluris estis illis? * Quis autē 25
vestrûm cogitando potest adiicere ad D
staturā suam cubitū vnū? *Si ergo neq; 26
quod minimū est potestis, quid de ce-
teris soliciti estis? *Cōsiderate lilia quo- 27
modo crescūt,non laborant, neq; nent:
dico autē vobis, nec Salomon in omni
gloria sua vestiebatur sicut vnū ex istis.*
* Si autē fœnū, quod hodie est in agro, 28
& cras in clibanū mittitur, Deus sic ve-
stit:quantò magis vos pusillæ fidei? *Et 29
vos nolite quærere quid manducetis,
aut quid bibatis: & nolite in sublime
tolli: * hæc enim omnia gentes mundi 30
quærunt. Pater autē vester scit quoniā
his indigetis. * Verūtamen quærite pri- 31
mùm regnū Dei, & iustitiā eius: & hæc
omnia adiicientur vobis. *Nolite time- 32
re pusill9 grex, quia cōplacuit patri ve-
||Mat. 19.c. 21 stro dare vobis regnum: *||Vendite quæ 33
possidetis, & date eleemosynam. Facite
vobis sacculos,qui nō veterascunt, the- E
||Mat. 6.c.20 saurū non deficientē in cœlis: quò fur
non appropiat,neq; tinea corrūpit. *vbi 34
enim thesaurus vester est, ibi & cor ve-
strum erit. *Sint lumbi vestri præcincti, 35
& lucernæ ardētes in manibus vestris,
* & vos similes hominibus expectanti- 36
bus dñm suum quādo reuertatur à nu-
ptiis,vt cùm venerit,& pulsauerit, con-
festim aperiant ei. * Beati serui illi, 37
quos cùm venerit dñs, inuenerit vigi-
lātes: amen dico vobis,quòd præcinget
se,& faciet illos discūbere, & transiens
ministrabit illis. *Et si venerit in secūda 38
vigilia, & si in tertia vigilia venerit, &
||Mat. 24.d. 43. ita inuenerit,beati sunt serui illi.*||Hoc 39
autem scitote, quoniā si sciret paterfa-
milias, qua hora fur veniret, vigilaret
vtiq; & nō sineret perfodi domū suam.
||Apoc. 16.c. 15. *||Et vos estote parati,quia qua hora nō 40
putatis,Filius hominis veniet. * Ait au- 41
tē ei Petrus:Dñe,ad nos dicis hanc pa- F
rabolam:an & ad omnes? *Dixit autem 42
Dñs: Quis,putas,est fidelis dispensator,
& prudens, quem constituit Dñs su-
pra familiam suam, vt det illis in tem-
pore tritici mensurā? * Beatus ille ser- 43
uus, quem cùm venerit dñs, inuenerit
ita facientem. * Verè dico vobis, quo- 44
niam supra omnia quæ possidet, con-
stituet illum. * Quòd si dixerit seruus 45
ille in corde suo: Morā facit dominus
meus venire: & cœperit percutere ser-
uos & ancillas,& edere, bibere, & ine-
briari: * veniet dñs serui illius in die, 46
qua non sperat, & hora qua nescit, &
diuidet eum, partémque eius cum infi-
delibus ponet. * Ille autem seruus, qui 47
cognouit voluntatem dñi sui, & non
præparauit, & non fecit secundùm vo-
48 luntatem eius, vapulabit multis: * qui
autem non cognouit,& fecit digna pla-
gis,vapulabit paucis. Omni autem, cui
multum datum est,multū quæretur ab
eo: & cui cōmendauerunt multum plus
49 petent ab eo. * Ignem veni mittere in
terram, & quid volo nisi vt accēdatur?
50 * Baptismo autem habeo baptizari: &
G quomodo coarctor vsque dum perficia-
51 tur? * || Putatis quia pacem veni dare ||Mat. 10.d. 34.
in terram? Non,dico vobis,sed separa-
52 tionem: *erunt enim ex hoc quinque in
domo vna diuisi, tres in duos,& duo in
53 tres * diuidentur:pater in filiū, & filius
in patrem suum,mater in filiam,& filia
in matrem, socrus in nurū suam, & nu-
54 rus in socrum suam.*||Dicebat autem & ||Mat. 16.a.2
ad turbas: Cùm videritis nubem orien-
tē ab occasu,statim dicitis: Nimbus ve-
55 nit:& ita fit,* & cùm austrum flantem,
56 dicitis:Quia æstus erit:& fit. *Hypocri-
tæ,faciē cœli, & terræ nostis probare:
hoc autem tēpus quomodo non proba-
57 tis? *Quid autē & à vobis ipsis non iu-
58 dicatis quod iustum est?* || Cùm autem Mat.5 d.25.
vadis cum aduersario tuo ad principē,
in via da operā liberari ab illo,ne for-
tè trahat te ad iudicem, & iudex tradat
te exactori, & exactor mittat te in car-
59 cerem. *Dico tibi,non exies inde,donec
etiam nouissimum minutum reddas.

CAP. XIII.

*Occasione Galilæorū in suis sacrificiis
interemptorum, & eorum qui in Siloë
corruerant, hortatur ad pœnitentiam,
alioqui exterminandos instar ficus in-
fructuosæ: archisynagogum redarguit,
indignātem quòd sabbato curasset mu-
lierem à spiritu infirmitatis: comparat
regnum cælorum grano sinapis ac fer-
mento: de angusta porta, & quòd qui-
dam clauso ostio frustra pulsabunt. He-
rodem dicit vulpem, & Ierusalem ob*
1 *crudelitatem suam deserendam.*
A ADerant autem quidam ipso in tem-
pore, nuntiantes illi de Galilæis,
2 quorum sanguinem Pilatus miscuit cū
sacrificiis eorum. * Et respondens di-
xit illis: Putatis quòd hi Galilæi præ
3 omnibus Galilæis peccatores fuerint,
quia talia passi sunt? *Non, dico vobis:
sed nisi pœnitentiam habueritis,omnes
similiter peribitis. * Sicut illi decem &
4 octo,supra quos cecidit turris in Siloë:
& occidit eos:putatis quia & ipsi debi-
tores fuerint præter oēs homines ha-
bitantes in Ierusalē? *Non dico vobis:
5 sed si pœnitentiam non egeritis, omnes
6 similiter peribitis. *Dicebat autē & hanc
similitudinem: Arborem fici habebat
quidam plantatam in vinea sua, & ve-
nit quærens fructum in illa, & non in-
7 uenit. *Dixit autem ad cultorem vineæ:
B Ecce anni tres sunt ex quo venio quæ-
rens fructum in ficulnea hac,& non in-
uenio

uenio:succide ergo illam vt quid etiam
terram occupat? * At ille respondens, 8
dicit illi: Dñe dimitte illam & hoc an-
no vsque dum fodiam circa illã,&mittã
stercora: *& si quidem fecerit fructum: 9
sin autẽ,in futurum succides eam. *Erat 10
autem docens in synagoga eorum sab-
batis. *Et ecce mulier,quæ habebat spi- 11
ritum infirmitatis annis decem & octo:
& erat inclinata, nec omnino poterat
sursum respicere. * Quam cùm videret 12
Iesus, vocauit eam ad se, & ait illi:Mu- C
lier dimissa es ab infirmitate tua. * Et 13
imposuit illi manus,& confestim erecta
est, & glorificabat Deum. *Respondens 14
autem archisynagogus, indignans quia
sabbato curasset Iesus, dicebat turbæ:
Sex dies sunt,in quibus oportet opera-
ri: in his ergo venite, & curamini, &
non in die sabbati. *Respondens autem 15
ad illũ Dñs dixit: Hypocritæ,vnusquis-
que vestrum sabbato non soluit bouem
suum, aut asinum à præsepio, & ducit
adaquare? *Hanc autem filiam Abrahæ, 16
quam alligauit satanas, ecce decem &
octo annis,non oportuit solui à vincu-
lo isto die sabbati? * Et cùm hæc dice- 17
ret, erubescebãt omnes aduersarij eius: D
& omnis populus gaudebat in vniuer-
sis, quæ gloriosè fiebant ab eo. * Dice- 18
Matt. bat ergo: Cui simile est regnum Dei,&
13.d. cui simile æstimabo illud? || Simile est 19
31. grano synapis, quod acceptum homo
Marc. misit in hortum suum,& creuit,& factũ
4.c.31. est in arborem magnã:& volucres cœli
requieuerunt in ramis eius: * || Et ite- 20
rum dixit:Cui simile æstimabo regnum
Matt. Dei.*||Simile est fermẽto,quod acceptũ 21
13. c. mulier abscõdit in farinæ sata tria, do-
33. nec fermentaretur totum. * Et ibat per 22
ciuitates,& castella docẽs,& iter faciẽs
in Ierusalem.*Ait autem illi quidã Dñe, 23
si pauci sunt, qui saluantur? Ipse autem E
||Mat. dixit ad illos. * ||Contẽdite intrare per 24
7.b.13 angustam portã:quia multi,dico vobis,
||Mat. quærent intrare,& non poterũt.*||Cùm 25
25. a. autem intrauerit paterfamilias,& clau-
10. serit ostium, incipietis foris stare, &
pulsare ostium,dicentes: Dñe,aperi no-
bis:& respondẽs dicet vobis:Nescio vos
vnde sitis: *tũc incipietis dicere:Mãdu- 26
cauimus corã te,&bibimus,& in plateis F
||Mat. nostris docuisti. * Et dicet vobis.||Nes- 27
7.c.23 cio vos vnde sitis: ||discedite à me om-
||Ps.6. nes operarij iniquitatis. * Ibi erit fletus 28
b.9. & stridor dentium:cùm videritis Abra-
Mat. ham,& Isaac, & Iacob, & omnes Pro-
25. d. phetas in regno Dei, vos autem expelli
4. foras. * Et venient ab Oriente, & Occi- 29
dente, & Aquilone,& Austro,& accum-
Matt. bent in regno Dei. * ||Et ecce sunt no- 30
19. d. uissimi qui erũt primi,& sunt primi qui
30.20. erunt nouissimi. *In ipsa die accesserũt 31
b.16. quidam Pharisæorum dicentes illi:Exi,
& vade hinc: quia Herodes vult te oc-

32 cidere. * Et ait illis: Ite,& dicite vulpi Marc
G illi: Ecce eiicio dæmonia, & sanitates 10. d.
perficio hodie & cras,& tertia die con- 31.
33 summor. *Veruntamen oportet me ho-
die & cras, & sequenti die ambulare:
quia non capit prophetam perire extra
34 Ierusalem. *||Ierusalem,Ierusalem, quæ ||Mat.
occidis Prophetas, & lapidas eos, qui 23.d.
mittuntur ad te, quoties volui congre- 37.
gare filios tuos, quemadmodũ auis ni-
35 dum suum sub pennis,& noluisti? *Ecce
relinquetur vobis domus vestra deser-
ta: Dico autẽ vobis,quia non videbitis
me,donec veniat cùm dicetis: Benedi-
ctus,qui venit in nomine Domini.

CAP. XIV.

In domo principis Pharisæorum hydropicum sabbato curat,ostendens Legisperitis ac Pharisæis hoc licere;& horum notans ambitionem,docet inuitatum in nouißimo loco recumbere: parabola de inuitatis ad cœnam qui se excusarunt: sequens Christum debet renuntiare, sublata cruce sua, vsque ad odium animæ propriæ: volens turrim ædificare computat primùm sumptus: commendatio salis.

1 ET factum est cùm intraret Iesus in
A domum cuiusdam principis Phari-
sæorum sabbato manducare panem:
2 & ipsi obseruabant eum.*Et ecce homo
3 quidam hydropicus erat ante illum.*Et
respondẽs Iesus dixit ad Legisperitos,
& Pharisæos,dicẽs: Si licet sabbato cu-
4 rare?*At illi tacuerũt. Ipse verò appre-
5 hensum sanauit eum,ac dimisit. *Et re-
B spondens ad illos dixit: Cuius vestrùm
asinus,aut bos in puteum cadet, & non
continuò extrahet illum die sabbati?
6 * Et non poterant ad hæc respondere
7 illi. *Dicebat autem & ad inuitatos pa-
rabolam, intendens quomodo primos
8 accubitus eligerẽt,dicẽs ad illos. * Cùm
inuitatus fueris ad nuptias, non discũ-
bas in primo loco, ne fortè honora-
9 tior te sit inuitatus ab illo: *& veniens
is, qui te & illum vocauit,dicat tibi:Da
huic locum:& tũc incipias cum rubore
10 nouissimũ locũ tenere: *sed cùm voca-
tus fueris, vade, recumbe in nouissimo
loco: vt, cùm venerit qui te inuitauit,
dicat tibi: ||Amice,ascẽde superiùs.Tũc
erit tibi gloria corã simul discũbenti- ||Prou
11 bus:*||quia omnis qui se exaltat, humi- 25.a.7
liabitur:& qui se humiliat, exaltabitur. ||Mat.
12 * Dicebat autẽ & ei,qui se inuitauerat: 23.b.
C ||Cùm facis prandium, aut cœnam, no- 12.
li vocare amicos tuos, neque fratres Inf.18
tuos,neque cognatos,neq; vicinos diui- c.24.
tes:ne fortè te, & ipsi reinuitent, & fiat || Tob.
tibi retributio: *sed cùm facis conui- 4.b.7.
13 uium, voca pauperes, debiles, claudos, Prou.
14 & cæcos: * & beatus eris,quia non ha- 3.b.9.
bent retribuere tibi: retribuetur enim
15 tibi in resurrectione iustorũ.*Hæc cùm
audisset

audiſſet quidam de ſimul diſcumbenti- D
bus,dixit illi : Beatus , qui manducabit
panem in regno Dei. * At ipſe dixit ei: 16
Matt. ||Homo quidam fecit cœnam magnam,
22. a. & vocauit multos.*Et miſit ſeruũ ſuum 17
2. hora cœnæ dicere inuitatis vt veniret ,
Apoc. quia iam parata ſunt omnia. *Et cœpe- 18
19. b. runt ſimul omnes excuſare. Primus di-
9. xit ei:Villam emi,& neceſſe habeo exi-
re,& videre illam: rogo te habe me ex-
cuſatum:*Et alter dixit;Iuga boum emi 19
quinque & eo probare illa:rogo te habe
me excuſatum.* Et alius dixit : Vxorem 20
duxi & ideò non poſſum venire: *Et re- 21
uerſus ſeruus nuntiauit hæc dño ſuo. E
Tunc iratus paterfamilias , dixit ſeruo
ſuo:Exi citò in plateas, & vicos ciuita-
tis : & pauperes,ac debiles, & cæcos, &
claudos introduc huc. * Et ait ſeruus : 22
Dñe factũ eſt vt imperaſti , & adhuc lo-
cus eſt. * Et ait dñs ſeruo:Exi in vias,& 23
ſepes: & compelle intrare,vt impleatur
domus mea. *Dico autem vobis , quòd 24
nemo virorũ illorũ qui vocati ſunt,gu-
ſtabit cœnã meam. * Ibant autem turbæ 25
multæ cum eo : & cõuerſus dixit ad il-
los : * ||Si quis venit ad me, & non odit 26
||Mat. 10. d. patrẽ ſuũ,& matrẽ,& vxorẽ, & filios, & F
fratres , & ſorores adhuc autem & ani-
37. mã ſuã,nõ poteſt meus eſſe diſcipulus.
||Mat. *||Et qui non baiulat crucẽ ſuam,& ve- 27
10. d. nit poſt me, non poteſt meus eſſe diſci-
32.16. pulus. * Quis enim ex vobis volẽs tur- 28
d. 24. rim ædificare , nõ priùs ſedens cõputat
Marc ſumptus, qui neceſſarij ſũt, ſi habeat ad
8. d. perficiendum:* ne poſteaquam poſuerit 29
34. fundamentũ , & non potuerit perficere,
omnes qui vident,incipiant illudere ei,
* dicẽtes:Quia hic homo cæpit ædifica- 30
re,& nõ potuit conſummare? * Aut quis 31
rex iturus cõmittere bellum aduerſus G
alium regem, non ſedens priùs cogitat,
ſi poſſit cum decem millibus occurrure
ei,qui cum viginti millibus venit ad ſe?
* alioquin adhuc illo longè agente, le- 32
gationem mittens, rogat ea quæ pacis
ſunt.*Sic ergo omnis ex vobis qui non 33
renũtiat omnibus quæ poſſidet,non po-
teſt meus eſſe diſcipulus.* || Bonum eſt 34
||Mat. ſal. Si autem ſal euanuerit,in quo con-
5.b.13. dietur?*Neque in terram,neque in ſter- 35
||Mar. quilinium vtile eſt , ſed foras mittetur.
9. g. Qui habet aures audiendi audiat.
49.

CAPVT XV.

Scribis & Phariſæis murmurantibus quòd peccatores reciperet , parabolas proponit de oue & drachma perditis ac inuentis , & de filio prodigo ad patrem reuerſo,benignéque ab ipſo ſuſcepto: ſeniore filio indignè hocferente:& quantum ſit in cœlo gaudium ſuper peccatore pœnitentiam agente.

ERant autem appropinquãtes ei Pu- 1
blicani , & peccatores , vt audirent A
illum. *Et murmurabant Phariſæi, & 2
ſcribæ, dicentes : Quia hic peccatores
3 recipit,& manducat cum illis.*Et ait ad
4 illos parabolam iſtam,dicens:*||Quis ex ||Ma.
vobis homo,qui habet centum oues : & 18. b.
ſi perdiderit vnam ex illis,nonne dimit- 12.
tit nonaginta nouẽ in deſerto , & vadit
ad illam quæ perierat , donec inueniat
5 eam?*Et cum inuenerit eam imponit in
6 humeros ſuos gaudens : *& veniens do-
B mum conuocat amicos & vicinos,dicẽs
illis. Congratulamini mihi,quia inueni
7 ouem meam,quæ perierat?*Dico vobis,
quòd ita gaudiũ erit in cœlo ſuper vno
peccatore pœnitentiam agente , quàm
ſuper nonagintanouẽ iuſtis , qui nõ in-
8 digent pœnitentia.*Aut quæ mulier ha-
bẽs drachmas decẽ, ſi perdiderit drach-
mam vnam, nónne accendit lucernam,
& euertit domum, & quærit diligenter,
9 donec inueniat?*Et cùm inuenerit,con-
uocat amicas, & vicinas, dicens : Con-
gratulamini mihi , quia inueni drach-
10 mam , quam perdideram ? * Ita dico
C vobis , gaudium erit coram Angelis
Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam
11 agente. *Ait autem : Homo quidam ha-
12 buit duos filios : *& dixit adoleſcentior
ex illis patri : Pater , da mihi portio-
nem ſubſtantiæ, quæ me contingit. Et
13 diuiſit illis ſubſtantiam. * Et non poſt
multos dies, congregatis omnibus ado-
leſcentior filius peregrè profectus eſt
in regionem longinquam, & ibi diſſipa-
uit ſubſtantiam ſuam,viuendo luxurio-
14 ſè. * Et poſtquam omnia conſummaſ-
ſet , facta eſt fames valida in regione
15 illa , & ipſe cœpit egere. * Et abiit, &
D adhæſit vni ciuiũ regionis illius Et mi-
ſit illũ in villã ſuam,vt paſceret porcos.
16 * Et cupiebat implere ventrem ſuum de
ſiliquis,quas porci manducabant: & ne-
17 mo illi dabat: *In ſe autem reuerſus,di-
xit : Quanti mercenarij in domo patris
mei abundant panibus, ego autẽ hic fa-
18 me pereo. *Surgã,& ibo ad patrẽ meum,
& dicam ei:Pater peccaui in cœlum, &
19 coram te: *iam non ſum dignus vocari
filius tuus:fac me ſicut vnum de merce-
20 nariis tuis. *Et ſurgens venit ad patrem
E ſuum.Cum autem adhuc longè eſſet,vi-
dit illum pater ipſius , & miſericordia
motus eſt , & accurrens cecidit ſuper
21 collũ eius,& oſculatus eſt eum.*Dixitq;
ei filius:Pater peccaui in cælum,& co-
ram te,iam nõ ſum dignus vocari filius
22 tuus. * Dixit autẽ pater ad ſeruos ſuos:
Citò proferte ſtolam primam,& indui-
te illum,& date annulum in manũ eius,
23 & calceamenta in pedes eius:*& addu-
F cite vitulum ſaginatum, & occidite ; &
24 manducemus,& epulemur: *quia hic fi-
lius meus mortuus erat, & reuixit : pe-
rierat,& inuẽtus eſt.Et cœperũt epulari.
25 * Erat autẽ filius eius ſenior in agro &
cùm veniret, & appropinquaret domui,
audi

audiuit symphoniam,& chorum:*& vo- 26
cauit vnum de seruis, & interrogauit
quid hæc essent. *Isque dixit illi:Frater 27
tuus venit, & occidit pater tuus vitulũ
saginatum, quia saluum illum recepit.* 28
Indignatus est autem,& nolebat introi- G
re.Pater ergo illius egressus, cœpit ro-
gare illum. * At ille respondens, dixit 29
patri suo : Ecce tot annis seruio tibi,&
numquam mandatum tuum præteriui,
& nũquam dedisti mihi hœdum vt cum
amicis meis epularer: *sed postquam fi- 30
lius tuus hic, qui deuorauit substãtiam
suam cum meretricibus, venit,occidisti
illi vitulum saginatũ. *At ipse dixit illi: 31
Fili,tu semper mecum es,& omnia mea
tua sunt : * epulari autem, & gaudere 32
oportebat, quia frater tuus hic mor-
tuus erat,& reuixit, perierat, & inuen-
tus est.

CAP. XVI.

Per parabolam de villico iniquitatis hortatur ad faciendas eleemosynas, docens quid mereatur fidelis aut infidelis mammonæ dispensator, quodque nemo seruire potest Deo,& mammonæ: Legem ac prophetas vsque ad Ioannem fuisse dicit, & nihil de Lege periturum: nec dimittendam vllo modo vxorem vt alia ducatur: de diuite epulone,& Lazaro mendico.

DIcebat autem & ad discipulos suos: 1
Homo quidam erat diues, qui ha- A
bebat villicũ:& hic diffamatus est apud
illum quasi dissipasset bona ipsius. * Et 2
vocauit illũ,& ait illi: Quid hoc audio
de te? redde rationẽ villicationis tuæ:
Iam enim non poteris villicare. * Ait 3
autem villicus intra se:Quid faciã, quia
dominus meus aufert à me villicatio-
nem?fodere non valeo, mendicare eru-
besco. *Scio quid faciã,vt cùm amotus 4
fuero à villicatione, recipiãt me in do-
mos suas. * Conuocatis itaque singulis 5
debitoribus domini sui,dicebat primo: B
Quantum debes domino meo? * At ille 6
dixit:Centum cados olei. Dixitque illi:
Accipe cautionem tuam : & sede citò,
scribe quinquaginta.*Deinde alij dixit: 7
Tu verò quantum debes? Qui ait Cen-
tum coros tritici.Ait illi accipe litteras
tuas, & scribe octoginta. * Et laudauit 8
dominus villicum iniquitatis quia pru-
denter fecisset : quia filij huius sæculi
prudentiores filiis lucis in generatione
sua sunt. * Et ego vobis dico:facite vo- 9
bis amicos de mammona iniquitatis:vt
cum defeceritis, recipiant vos in æter-
na tabernacula.*Qui fidelis est in mini- 10
mo, & in maiori fidelis est : & qui in
modico iniquus est, & in maiori ini-
quus est. * Si ergo in iniquo mammona 11
fideles non fuistis:quod verum est, quis
credet vobis?*Et si in alieno fideles non 12
Mat. fuistis : quod vestrum est, quis dabit vo-
6.24 bis? *||Nemo seruus potest duobus dñis 13
seruire:aut enim vnum odiet,& alterum
diliget : aut vni adhærebit,& alterũ cõ-
tẽnet:non potestis Deo seruire & mam-
14 monæ. * Audiebant autem omnia hæc
D Pharisæi, qui erant auari:& deridebant
15 illũ. *Et ait illis : vos estis,qui iustifica-
tis vos coram hominibus : Deus autem
nouit corda vestra: quia quod homini-
bus altum est,abominatio est ante Deũ.
16 * || Lex & prophetæ vsque ad Ioannem: ||Mat.
ex eo regnum Dei euãgelizatur, & om- 1.b.12.
17 nis in illud vim facit. *||Facilius est au- Mat.
E tem cælum, & terrã præterire, quàm de 5. e.32
18 Lege vnũ apicẽ cadere. * Omnis qui di- ||Mat.
mittit vxorem suã,& alterã ducit, mœ- 5.c.18.
chatur:& qui dimissã à viro ducit:mœ- Marc.
19 chatur.*Homo quidã erat diues,qui in- 10. b.
duebatur purpura & bysso : & epulaba- 11.
20 tur quotidie splendidè. *Et erat quidam 1. Cor.
mendicus nomine Lazarus, qui iacebat 7.b.10
21 ad ianuam eius, vlceribus plenus: * cu- 11.
piens saturari de micis quæ cadebãt de
mensa diuitis,& nemo illi dabat : sed &
22 canes veniebãt,& lingebãt vlcera eius:*
Factũ est autẽ vt moreretur mendicus,
F & portaretur ab Angelis in sinum Abra-
23 hæ. *Mortuus est autẽ & diues, & sepul-
tus est in inferno.*Eleuans autẽ oculos
suos,cùm esset in tormẽtis, vidit Abra-
24 ham à longè, & Lazarũ in sinu eius : *&
ipse clamans dixit: Pater Abrahã,mise-
rere mei, & mitte Lazarum, vt intingat
extremũ digiti sui in aquã,vt refrigeret
25 linguã meã,quia crucior in hac flãma.*
G Et dixit illi Abrahã:Fili,recordare quia
26 recepisti bona in vita tua,& Lazarus si-
militer mala:nunc autẽ hic consolatur,
tu verò cruciaris. * & in his omnibus
inter nos, & vos chaos magnũ firmatũ
27 est, vt hi qui volunt hinc trãsire ad vos
28 non possint, neque inde huc transmea-
re.*Et ait:Rogo ergo te pater vt mittas
eum in domum patris mei.*Habeo enim
29 quinque fratres, vt testetur illis, ne &
30 ipsi veniant in hunc locum tormento-
rum. * Et ait illi Abraham : Habent
Moysen,& Prophetas,audiant illos:*At
31 ille dixit : Non pater Abraham : sed si
quis ex mortuis ierit ad eos pœniten-
tiam agent. * Ait autem illi:Si Moysen,
& Prophetas non audiunt, neque si
quis ex mortuis resurrexerit, credent.

CAP. XVII.

Væ scandalizanti pusillos: frater in nos peccans increpandus est, eique pœnitenti ignoscendum: Apostolos docet fidei efficaciam: quòdque dum omnia ipsis præcepta fecerint, se seruos dicant inutiles: decem leprosi mundantur, vnico qui Samaritanus erat ad agendas gratias reuertente: dicit aduentum filij Dei non occultum fore, sed illustrem, & inexpectato superuenturum, sicut diluuium mundo, & Sodomis subuersio superuenit.

Et

ET ait ad discipulos suos, impossibile 1
Matt. est vt non veniant scandala: væ au- A
18.a.7 tem illi per quem veniunt. * Vtilius est 2
Marc. illi, si lapis molaris imponatur circa
9.f.41 collum eius,& proiiciatur in mare,quã
||Mat. vt scandalizet vnũ de pusillis istis. *At- 3
18. b. tendite vobis: ||Si peccauerit in te fra-
21. ter tuus, increpa illum:& si pœnitentiã
Leuit. egerit, dimitte illi. * Et si septies in die 4
19. c. peccauerit in te,& septies in die cõuer-
17. sus fuerit ad te,dicens: Pœnitet me:di-
Eccli. mitte illi. * Et dixerunt Apostoli Dño: 5
19. b. Adauge nobis fidem: *||Dixit autẽ Dñs. 6
13. Si habueritis fidem sicut granũ sinapis, B
Matt. dicetis huic arbori moro: Eradicare,&
18. b. transplãtare in mare,& obediet vobis.* 7
15. Quis autẽ vestrũ habens seruum arantẽ
Mat. aut pascentẽ,qui regresso de agro dicat
17. c. illi:Statim transi,recũbe: *& non dicat 8
19. ei:Para quod cœnem,& præcinge te, &
ministra mihi donec manducẽ, & bibã,
& post hæc,tu manducabis, & bibes? * 9
Nũquid gratiã habet seruo illi, quia fe-
cit quæ ei imperauerat? *Non puto. Sic 10
& vos,cùm feceritis omnia quæ præce- C
pta sunt vobis,dicite: Serui inutiles su-
mus, quod debuimus facere, fecimus.* 11
Et factũ est,dũ iret in Ierusalẽ, trãsibat
per mediã Samariã,& Galilæã: *Et cùm 12
ingrederetur quoddã castellũ occurre-
runt ei decẽ viri leprosi,qui steterunt à
longè:*& leuauerunt vocem, dicentes: 13
Leuit. Iesu præceptor, miserere nostri. *Quos 14
14. a. vt vidit,dixit: ||Ite,ostendite vos sacer- D
2. dotibus.Et factũ est, dũ irent, mundati
sunt.*Vnus autem ex illis, vt vidit quia 15
mundatus est,regressus est, cùm magna
voce magnificans Deum, *& cecidit in 16
faciem ante pedes eius,gratias agens:&
hic erat Samaritanus. *Respondens au- 17
tem Iesus,dixit: Nónne decem mundati
sunt? & nouem vbi sunt? *Non est inuẽ- 18
tus qui rediret, & daret gloriam Deo,
nisi hic alienigena.*Et ait illi:Surge va- 19
de:quia fides tua te saluũ fecit. * Inter- 20
rogatus autem à Pharisæis: Quãdo ve- E
nit regnum Dei? respondens eis,dixit:
Non venit regnũ Dei cum obseruatio-
ne:*neque dicẽt:Ecce hic,aut ecce illic. 21
Ecce enim regnum Dei intra vos est. * 22
Et ait ad discipulos suos: Venient dies
Matt. quãdo desideretis videre vnum diẽ Fi-
24. b. lij hominis,& non videbitis:* || Et dicẽt 23
23. vobis:Ecce hic,& ecce illic. Nolite ire,
Marc. neque sectemini. *Nam sicut fulgur co- 24
13. c. ruscans de sub cœlo, in ea,quæ sub cæ-
21. lo sunt, fulget: ita erit Filius hominis
Matt. in die sua. * Primùm autem oportet il- 25
24. c. lum multa pati, & reprobari à genera-
37. tione hac. || Et sicut factũ est in diebus 26
||Ge.7 Noë,ita erit & in diebus Filij hominis.
6.7. * Edebant, & bibebant: vxores ducebãt: 27
||Gen. & dabantur ad nuptias, vsque in diem, F
19. e. qua intrauit Noë in arcam:& venit di-
25. luuium,& perdidit omnes. * ||Similiter 28
sicut factum est in diebus Lot: Edebant,
& bibebãt:emebant, & vendebant:plan-
29 tabant,& ædificabant: *qua die autem
exiit Lot à Sodomis, pluit ignem &
30 sulphur de cælo, & omnes perdidit:*se-
cundùm hæc erit qua die Filius homi-
31 nis reuelabitur.*In illa hora,qui fuerit
G in tecto, & vasa eius in domo, ne des-
cendat tollere illa:& qui in agro, simi-
32 liter non redeat retrò. *Memores esto-
33 te vxoris Lot. * || Quicumque quæsierit ||Ma
animam suam saluam facere, perdet il- 10.
lam & quicumque perdiderit illam, vi- 39.
34 uificabit eam.*Dico vobis: ||in illa no- Mar
cte erũt duo in lecto vno; vnus assume- 8.d.3
35 tur: & alter relinquetur: * duæ erunt Sup.s
molentes in vnum;vna assumetur,& al- c.24.
tera relinquetur: duo in agro:vnus as- ||Mat
36 sumetur,& alter relinquetur. * Respon- 14. d
37 dentes dicunt illi, Vbi Domine? * Qui 40.
dixit illis:Vbicumque fuerit corpus, il- Ioã.1
luc congregabuntur & aquilæ. d. 25

CAP. XVIII.

Per parabolam de iudice iniquitatis & viduæ importuna docet semper orandum, per parabolam verò de Pharisæo & publicano, quomodo sit orandum pueros à se repelli vetat: diues qui à iuuentute omnia se seruasse præcepta dicebat, audito Christi consilio de omnibus relinquendis abiit tristis:& quid erit præmij omnia propter Christum relinquentibus: prædicit suam passionem, & propè Iericho cæcum illuminat.

1 DIcebat autẽ, & parabolam ad illos, Eccli
A quoniã oportet semper orare,&non 18.c.
2 deficere dicẽs:*Iudex quidã erat in qua- 22.
dã ciuitate,qui Deũ non timebat,& ho- 1.Tim
3 minẽ non reuerebatur.*Vidua autẽ quę- 5.c.1
dam erat in ciuitate illa,& veniebat ad
eum:dicens: Vindica me de aduersario
4 meo. * Et nolebat per multũ tẽpus.Post
hæc autẽ dixit intra se:Et si Deũ nõ ti-
5 meo,nec hominẽ reuereor: *tamẽ quia
molesta est mihi hæc vidua, vindicabo
illam,ne in nouissimo veniens suggillet
6 me. * Ait autem Dñs:Audite quid iudex
7 iniquitatis dicit: *Deus autẽ non faciet
B vindictã electorũ suorũ clamãtiũ ad se
die ac nocte,& patiẽtiã habebit in illis?
8 * Dico vobis,quia citò faciet vindictam
illorum. Verumtamen Filius hominis
veniens,putas, inueniet fidem in terra?
9 * Dixit autem, & ad quosdam,qui in se
confidebant tanquam iusti, & asperna-
10 bantur ceteros parabolam istam? * Duo
homines ascẽderunt in templũ, vt ora-
rẽt:vnus Pharisæus,& alter publicanus.
11 * Pharisæus stans, hæc apud se orabat:
C Deus,gratias ago tibi quia non sũ sicut
cæteri hominũ: raptores,iniusti,adulte-
12 ri:velut etiam hic Publicanus. * Ieiuno
bis in sabbato: decimas do omniũ quæ
13 possideo. * Et publicanus à longè stans,
nolebat nec oculos ad cœlum leuare:
sed

sed percutiebat pectus suum, dicens:
Deus propitius esto mihi peccatori. * 14
Dico vobis, descendit hic iustificatus
in domum suam ab illo: || quia omnis
Su.14 qui se exaltat, humiliabitur: & qui se
b.11. humiliat, exaltabitur. * ||Afferebant au- 15
Matt. tem ad illum & infantes, vt eos tange-
23. b. ret. Quod cùm viderent discipuli, in-
12. crepabant illos. * Iesus autē conuocans 16
||Mat. illos, dixit: Sinite pueros venire ad me,
19. b. & nolite vetare eos: talium est enim re-
13. gnum Dei. *Amen dico vobis: Quicum- 17
Marc. que non acceperit regnum Dei sicut
10. b. puer non intrabit in illud. *||Et interro- 18
13. gauit eum quidam princeps, dicēs: Ma- D
Matt gister bone, quid faciens vitam æter-
19. b. nam possidebo? * Dixit autem ei Iesus: 19
16. Quid me dicis bonum? nemo bonus
||Exo. nisi solus Deus. * Mandata nosti: || 20
20. e. Non occides: Non mœchaberis: Non
13. furtum facies: Non falsum testimonium
dices: Honora patrem tuum, & matrem.
*Qui ait: Hæc omnia custodiui à iuuen- 21
tute mea: *Quo audito, Iesus ait ei: Ad- 22
huc vnum tibi deest: omnia quæcumque
habes vende, & da pauperibus, & habe-
bis thesaurum in cælo: & veni, sequere
me. * His ille auditis, contristatus est: 23
quia diues erat valdè. * Videns autem 24
Iesus illum tristem factum, dixit: Quàm E
difficilè, qui pecunias habent, in regnū
Dei intrabunt. * Facilius est enim ca- 25
melum per foramē acus transire, quàm
diuitem intrare in regnum Dei. * Et di- 26
xerunt qui audiebāt: Et quis potest sal-
uus fieri? * Ait illis: Quæ impossibilia 27
sunt apud homines, possibilia sūt apud
Deum. * Ait autem Petrus: Ecce nos di- 28
misimus omnia, & secuti sumus te. *Qui 29
dixit eis: Amē dico vobis, nemo est, qui F
reliquit domum, aut parentes, aut fra-
tres, aut vxorem, aut filios, propter re-
gnum Dei, * & non recipiat multo plu- 30
ra in hoc tempore, & in seculo ventu-
Matt. ro vitam æternam. * || Assumpsit autem 31
20. b. Iesus duodecim, & ait illis: Ecce ascen-
17. dimus Ierosolymam, & consummabun-
Marc. tur omnia, quæ scripta sunt per pro-
10. c. phetas de Filio hominis. * Tradetur 32
32. enim Gentibus, & illudetur, & flagella-
bitur, & conspuetur: * & postquam fla- 33
gellauerint, occident eum, & tertia die
resurget. * Et ipsi nihil horum intelle- 34
xerunt, & erat verbum istud abscondi-
tum ab eis, & non intelligebant quæ di-
Mat. cebantur. *||Factum est autem, cùm ap- 35
20. d. propinquaret Iericho, cæcus quidam
29. sedebat secus viam, mendicans. *Et cùm 36
Marc. audiret turbam prætereuntem, interro-
10. g. gabat quid hoc esset. * Dixerunt autem
46. ei, quòd Iesus Nazarenus transiret. * Et 38
clamauit, dicens: Iesu fili Dauid misere- G
re mei. * Et qui præibant, increpabant 39
eum vt taceret. Ipse verò multò magis
clamabat: Fili Dauid miserere mei. * 40
Stans autem Iesus iussit illū adduci ad
se. Et cùm appropinquasset, interroga-
41 uit illum, *dicens: Quid tibi vis faciam?
42 At ille dixit: Dñe, vt videam. * Et Iesus
dixit illi: Respice, fides tua te saluum
43 fecit. * Et confestim vidit, & sequebatur
illum magnificans Deum. Et omnis
plebs vt vidit, dedit laudem Deo.

CAPVT XIX.

Ad Zachæum plurimis murmurantibus diuertit: parabolam refert de homine nobili, qui abiens ad regnum accipiendum tradidit decem seruis decem mnas, quem ciues super se regnare nolebant: super pullum asinæ intrans cum honore Ierosolymā, flet super illam, prædicitque euertendam, & ingressus in templum eiicit ementes ac vendentes.

1 ET ingressus perambulabat Iericho.
2 * Et ecce vir nomine Zachæus: & hic
A princeps erat publicanorum, & ipse di-
3 ues: *& quærebat videre Iesum, quis
esset: & non poterat præ turba, quia sta-
4 tura pusillus erat. * Et præcurrens ascē-
dit in arborem sycomorum vt videret
5 eum: quia inde erat transiturus. *Et cùm
venisset ad locum, suspiciens Iesus vidit
illum: & dixit ad eum: Zachæe festinans
descēde: quia hodie in domo tua opor-
6 tet me manere. *Et festinans descendit,
7 & excepit illum gaudens. * Et cùm vi-
derent omnes, murmurabant, dicentes
quòd ad hominem peccatorē diuertis-
8 set. * Stans autē Zachæus, dixit ad Dñm:
B Ecce dimidium bonorum meorum,
Dñe, do pauperibus: & si quid aliquem
9 defraudaui, reddo quadruplū. * Ait Ie-
sus ad eum: Quia hodie salus domui
huic facta est: eo quòd & ipse filius sit
10 Abrahæ. * || Venit enim Filius hominis Matt.
quærere, & saluum facere quod perie- 18. b.
11 rat. * Hæc illis audientibus, adiiciens 11.
dixit parabolam, eo quòd esset prope
Ierusalem: & quia existimarent quòd
confestim regnum Dei manifestaretur.
12 * Dixit ergo: || Homo quidam nobilis ||Mat.
abiit in regionem longinquam accipe- 25. a.
13 re sibi regnum, & reuerti. * Vocatis au- 14.
tem decem seruis suis, dedit eis decem
mnas: & ait ad illos: Negotiamini dum
14 venio. *Ciues autē eius oderant eum &
C miserunt legationem post illum, dicen-
15 tes: Nolumus hunc regnare super nos. *
Et factū est vt rediret accepto regno: &
iussit vocari seruos, quibus dedit pecu-
niam, vt sciret quantum quisque nego-
17 tiatus esset. *Venit autē primus, dicens:
Dñe mna tua decem mnas acquisiuit.
16 * Et ait illi: Euge bone serue, quia in
modico fuisti fidelis, eris potestatem
18 habens super decem ciuitates. * Et alter
venit, dicens: Dñe mna tua fecit quin-
19 que mnas. * Et huic ait: Et tu esto super
20 quinque ciuitates. * Et alter venit, di-
cens: Domine, ecce mna tua, quam ha-
bui

bui repositam in sudario: * timui enim 21
te, quia homo austerus es: tollis quod D
non posuisti, & metis quod non semi-
nasti.* Dicit ei: De ore tuo te iudico ser- 22
ue nequam, sciebas quòd ego homo au-
sterus sũ, tollens quòd non posui, & me-
tens quod non seminaui:* & quare non 23
dedisti pecuniã meam ad mensã, vt ego
veniens cum vsuris vtique exegissem il-
lam?* Et astantibus dixit: Auferte ab illo 24
mnam, & date illi qui decem mnas ha-
bet. * Et dixerunt ei: Dñe, habet decem 25
||Mat mnas.* || Dico autem vobis, quia omni 26
13.b. habenti dabitur, & abundabit: ab eo
12.25. autẽ qui non habet, & quod habet, au-
c.29. feretur ab eo. * Verumtamen inimicos 27
Mar. meos illos, qui noluerũt me regnare su- E
4.c.25 per se, adducite huc, & interficite ante
Supra me. * Et his dictis, præcedebat ascendẽs 28
8.c.18 Ierosolymam. * Et factum est, || cùm ap- 29
||Mat. propinquasset ad Bethphage & Betha-
21.a.1 niã, ad montẽ qui vocatur Oliueti, mi-
Mar. sit duos discipulos suos, * dicens. Ite in 30
11.a.1 castellum, quod contrà est: in quod in
troeuntes, inuenietis pullum asinæ alli-
gatũ, cui nemo vnquam hominum sedit:
soluite illũ, & adducite. * Et si quis vos 31
interrogauerit: Quare soluitis? sic dice-
tis ei: Quia Dñs operã eius desiderat. * 32
Abierunt autem qui missi erant, & in-
uenerunt, sicut dixit illis, stantem pul-
lum. * Soluentibus autem illis pullum, 33
dixerunt domini eius ad illos: Quid sol-
uitis pullum? * At illi dixerunt: Quia 34
||Ioan. Dñs eum necessarium habet.* || Et duxe- 35
12.b. runt illum ad Iesum. Et iactantes vesti- F
14. menta sua supra pullum, imposuerunt
Iesum.* Euntes autem illo, substernebant 36
vestimenta sua in via. * Et cùm appro- 37
pinquaret iã ad descensum Montis oli-
ueti, cœperunt omnes turbæ discipulo-
rum gaudentes laudare Deũ voce ma-
gna super omnibus quas viderant, vir-
tutibus,* dicentes: Benedictus qui venit 38
rex in nomine Dñi, pax in cœlo, & glo-
ria in excelsis.* Et quidam Pharisæorũ 39
de turbis, dixerunt ad illum: Magister,
increpa discipulos tuos. * Quibus ipse 40
ait: Dico vobis, quia si hi tacuerint, la-
pides clamabunt. * Et vt appropinqua- 41
uit, videns ciuitatem, fleuit super illam,
dicens: * Quia si cognouisses & tu, & 42
quidẽ in hac die tua quæ ad pacẽ tibi:
nunc autem abscondita sunt ab oculis
tuis.* Quia venient dies in te: & circũ- 43
dabunt te inimici tui vallo, & circũda-
bunt te: & coangustabũt te vndique: * & 44
ad terrã prosternẽt te, & filios tuos, qui G
in te sunt, || & non relinquent in te la-
||Mat. 24.a.2 pidẽ super lapidẽ: eo quòd non cogno-
||Mar 13.a.1 ueris tempus visitationis tuæ. * || Et in- 45
gressus in tẽplum, cœpit eiicere venden-
Inf.21 tes in illo, & ementes,* dicens illis: Scri- 46
b.6. ptũ est: Quia domus mea domus ora-
tionis est. Vos autẽ fecistis illã spelun-

47 cam latronum.* Et erat docens quotidie ||M
in tẽplo. Principes autem sacerdotum, 23.l
& Scribæ, & Principes plebis quære- 12.
48 bant illum perdere: * & non inuenie- Ma
bant quid facerent illi. Omnis enim po- 11.
pulus suspensus erat, audiens illum. 15.

CAP. XX. || I∫

Non dicit sacerdotibus ac Scribis qua 56.c
potestate hæc faciat, quia nec illi respon- Ier.
debant ad propositam de Ioannis ba- b.11.
ptismo quæstionem: parabolam refert
de vinitoribus, qui cæsis domini seruis
etiam filium eius occiderunt: tentatur
Iesus de tributo Cæsari dando, & à
Sadducæis de resurrectione: quomodo
dicunt Christum filium esse Dauid:
cauendum à Scribis ambitiosis.

1 ET factum est in vna dierum, docente Mat
A illo populo in templo, & euange- 21 b.
lizante, conuenerunt principes sacer- 23.
2 dotum, & Scribæ, cum senioribus, * & Mar
aiunt dicentes ad illũ: Dic nobis, in qua 11.d
potestate hæc facis? aut: Quis est, qui 27.
3 dedit tibi hanc potestatem? * Respondẽs
autem Iesus dixit ad illos: Interrogabo
vos & ego vnum verbum. Respondete
4 mihi: * Baptismus Ioannis de cœlo erat,
5 an ex hominibus? * At illi cogitabant
intra se, dicentes: Quia si dixerimus.
De cœlo, dicet, Quare ergo non credidi-
6 stis illi?* Si autem dixerimus. Ex homini-
bus, plebs vniuersa lapidabit nos: certi
7 sunt enim, Ioannem prophetam esse.* Et
8 responderunt se nescire vnde esset. * Et
Iesus ait illis: Neque ego dico vobis in
9 qua potestate hæc facio.* Cœpit autem
dicere ad plebem parabolam hanc: || ||Ma
B Homo plantauit vineam, & locauit 21.
eam colonis: & ipse peregrè fuit multis 31.
10 temporibus. * Et in tempore misit ad Mar
cultores seruum, vt de fructus vineæ da- 12 a
rent illi. Qui cæsum dimiserunt eũ ina- Isa.
11 nem. * Et addidit alterũ seruũ mitte- a.1.
re. Illi autem hunc quoque cædentes, & Ier.
afficientes cõtumelia, dimiserũt inanem. c.2
12 * Et addidit tertiũ mittere: qui & illum
13 vulnerantes eiecerunt.* Dixit autẽ Dñs
vineæ: Quid faciam? mittam filium meũ
dilectum: forsitan, cùm hunc viderint,
14 verebuntur. * Quem cùm vidissent co-
loni, cogitauerunt intra se, dicentes. Hic
est heres, occidamus illum, vt nostra
15 fiat hæreditas. * Et eiectum illum extra
C vineam, occiderunt. Quid ergo faciet
16 illis dñs vineæ,* veniet, & perdet colo-
nos istos, & dabit vineam aliis. Quo au-
17 dito, dixerunt illi: Absit.* Ille autẽ aspi-
ciens eos, ait: Quid est ergo hoc, quod
scriptum est? || Lapidem, quem reproba- ||P
uerũt ædificãtes, hic factus est in caput 117
18 anguli? * Omnis qui ceciderit super il- d.
lum lapidẽ, cõquassabitur: super quem A
19 autem ceciderit, comminuet illum. * Et 4.
quærebant principes sacerdotum, & R.
Scribæ mittere in illum manus illa ho- 9.
ra:

1.Pet. 2.a. & timuerunt populum: cognouerunt
1.b.7. enim quòd ad ipsos dixerit similitudinẽ
||Mat. hanc.* ||Et obseruantes miserunt insidia- 20
22.b. tores, qui se iustos simularent, vt cape- D
15. rent eũ in sermone, vt traderent illum
Marc. principatui & potestati præsidis.* Et in- 21
12.b.13 terrogauerunt eum, dicentes: Magister,
scimus quia rectè dicis & doces: & non
accipis personã, sed viã Dei in veritate
doces:* licet nobis tributũ dare Cæsari, 22
an non?* Considerans autem dolum illo- 23
rũ, dixit ad eos: Quid me tẽtatis?* Osten- 24
dite mihi denariũ. Cuius habet imagi-
nẽ, & inscriptionẽ? Respondentes dixe-
||Rom. runt ei: Cæsaris.* Et ait illis: || Reddite 25
13.a.7. ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ
sunt Dei, Deo.* Et non potuerunt verbũ 26
eius reprehendere corã plebe: & mirati E
||Mat. in responso eius, tacuerunt.* || Accesse- 27
22.c. runt autẽ quidã Sadducæorum, qui ne-
23. gant esse resurrectionẽ, & interrogaue-
Marc. rũt eũ,* dicentes: Magister, Moyses scri- 28
12.b. psit nobis: || Si frater alicuius mortuus
18. fuerit habens vxorem, & hic sine liberis
||Deu. fuerit, vt accipiat eã frater eius vxorẽ,
25.a.5 & suscitet semẽ fratri suo.* Septem ergo 29
fratres erant: & primus accepit vxorẽ,
& mortuus est sine filiis.* Et sequens ac- 30
cepit illã, & ipse mortuus est sine filio.
*Et tertius accepit illã. Similiter & om- 31
nes septem, & nõ reliquerunt semen, &
mortui sunt.* Nouissimè omniũ mortua 32
est & mulier.* In resurrectione ergo, 33
cuius eorũ erit vxor? siquidem septem F
habuerunt eam vxorem.* Et ait illis Ie- 34
sus: Filij huius sæculi nubunt, & tradun-
tur ad nuptias:* illi verò qui digni ha- 35
bebuntur sæculo illo, & resurrectione
ex mortuis, neque nubent, neque ducent
vxores:* neque enim vltra mori poterũt. 36
æquales enim Angelis sunt, & filij sunt
Dei: cùm sint filij resurrectionis.* Quia 37
verò resurgãt mortui, & Moyses osten-
||Exo. dit secus rubum, ||sicut dicit Dñm, Deũ
3.b.6. Abraham, & Deũ Isaac, & Deum Iacob.* 38
Deus autẽ non est mortuorũ, sed viuo-
rũ: omnes enim viuunt ei.* Respondẽtes 39
autẽ quidã Scribarum, dixerũt ei. Magi-
ster, bene dixisti.* Et ampliùs non aude- 40
bant eum quidquã interrogare.* Dixit 41
||Mat. autem ad illos: Quomodo dicunt Chri-
22. d. stũ, filiũ esse Dauid,* & ipse Dauid di- 42
41. cit in libro Psalmorũ: || Dixit Dominus G
Mar. Dño meo, sede à dextris meis,* donec 43
12.d. ponã inimicos tuos, scabellum pedum
36. tuorum.* Dauid ergo Dñm illum vocat 44
Psal.109 & quomodo filius eius est?* Audiente 45
a.1. autem omni populo, dixit discipulis
||Mat. suis:* || Attendite à Scribis qui volunt 46
23.a.6 ambulare in stolis, & amant salutatio-
Marc. nes in foro, & primas cathedras in sy-
12.d. nagogis, & primos discubitus in conui-
38. uiis:* qui deuorant domos viduarum, 47
Sup.11 simulantes longam orationem. Hi acci-
f.43 pient damnationem maiorem.

CAPVT XXI.

Viduã duo minuta offerentem præfert diuitibus multa offerentibus: subuersionem templi prædicit, variáque prælia, afflictiones & persecutiones; aduersus quæ roborat Apostolos: prædicit quoque subuersionem Ierusalem, & Iudæorum captiuitatem ac dispersionem: de signis præcessuris iudicium: cauendum à crapula, ebrietate, curísque huius vitæ, & vigilandum ac orandum.

1 Respiciens autem, vidit eos, qui mit- Marc.
A tebant munera sua in gazophyla- 12. d.
2 cium, diuites.* Vidit autem & quandam 41.
viduam pauperculam mittentẽ æra mi-
3 nuta duo.* Et dixit: Verè dico vobis,
quia vidua hæc pauper, plus quàm om-
4 nes misit.* Nam omnes hi ex abundan-
ti sibi miserunt in munera Dei: hæc au-
tem ex eo quod deest illi, omnem vi-
5 ctum suum quem habuit, misit.* Et qui-
busdam dicentibus de templo, quòd
bonis lapidibus, & donis ornatum esset,
6 dixit:* Hæc quæ videtis, ||venient dies, ||Mat.
B in quibus non relinquetur lapis super 24.a.2
7 lapidem, qui non destruatur.* Interro- Marc.
gauerunt autem illum, dicentes: Præce- 13.a.2
ptor, quando hæc erunt, & quod signum Sup.
8 cùm fieri incipient?* Qui dixit; Videte 19.g.
ne seducamini: multi enim venient in 44.
nomine meo, dicentes quia ego sum
& tempus appropinquauit: nolite er-
9 go ire post eos.* Cùm autem audieritis
C prælia, & seditiones, nolite terreri:
oportet primùm hæc fieri, sed nondum
10 statim finis.* Tunc dicebat illis: Surget
gens contra gentem, & regnum aduer-
11 sus regnum.* Et terræmotus magni
erunt per loca, & pestilentiæ, & fames,
terrorésque de cœlo, & signa magna
12 erunt.* Sed ante hæc omnia iniicient
vobis manus suas, & persequentur, tra-
dentes in synagogas, & custodias, tra-
hentes ad reges & præsides propter
13 nomen meum:* continget autem vobis
14 in testimonium.* Ponite ergo in cordi-
bus vestris, non præmeditari quemad-
15 modum respondeatis.* ego enim dabo
D vobis os & sapientiam, cui non poterũt
resistere, & contradicere omnes aduer-
16 sarij vestri.* Trademini autem à paren-
tibus, & fratribus, & cognatis, & amicis
17 & morte afficient ex vobis:* & eritis
18 odio omnibus propter nomen meũ:* &
19 capillus de capite vestro non peribit.*
In patientia vestra possidebitis animas
20 vestras.* || Cùm autem videritis circum- ||Dan
dari ab exercitu Ierusalem, tunc scitote 9.g.27
quia appropinquauit desolatio eius: Mat.
21 * tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad 24.
montes: & qui in medio eius, discedant: b.15.
& qui in regionibus, non intrent in eã: Marc.
22 * quia dies vltionis hi sũt, vt impleantur 13. b.
23 omnia, quæ scripta sunt.* Væ autẽ præ- 14.
gnantibus & nutrientibus in illis die-

bus : erit enim pressura magna super
terrā,& ira populo huic. *Et cadent in 24
ore gladij : & captiui ducentur in om-
nes Gentes , & Ierusalem calcabitur à
Gentibus : donec impleantur tempora
||Mat. nationum.*||Et erunt signa in sole,& lu- 25
24. c. na, & stellis,& in terris pressura Gentiū
29. præ cōfusione sonitus maris, & fluctuū:
Marc. * arescētibus hominibus præ timore, & 26
3. c. expectatione,quæ superuenient vniuer-
24. so orbi.nam virtutes cælorū mouebun-
Is. 13. tur: *& tūc videbunt filium hominis ve- 27
b. 10. nientē in nube cum potestate magna,& F
Ezec. maiestate. *His autē fieri incipientibus, 28
32. b. respicite,& leuate capita vestra : ||quo-
7. niā appropinquat redēptio vestra. * Et 29
Ioel.3 dixit illis similitudinē : Videte ficulneā
c. 15. & omnes arbores:*cùm producunt iam 30
||Rom. ex se fructum, scitis quoniam prope est
8.d.23 æstas.*Ita & vos cum videritis hæc fieri, 31
scitote quoniā propè est regnum Dei. * 32
Amē dico vobis, quia nō præteribit ge-
neratio hæc,donec omnia fiant. *Cælū, 33
& terra transibunt:verba autē mea non
transibunt. * Attendite autem vobis , ne 34
fortè grauētur corda vestra in crapula, G
& ebrietate,&curis huius vitæ:& super-
ueniat in vos repentina dies illa : *tan- 35
quā laqueus enim superueniet in om-
nes,qui sedēt super faciē omnis terræ.* 36
Vigilate itaque omni tēpore orantes,vt
digni habeamini fugere ista omnia,quę
futura sunt , & stare ante Filium homi-
nis. *Erat autem diebus docens in tem- 37
plo;noctibus verò exiens, morabatur in
monte, qui vocatur Oliueti. * Et omnis 38
populus manicabat ad eum in templo
audire eum.

CAP. XXII.

Cogitant principes sacerdotum de occidendo Iesu, quem vendit Iudas: iubet parari pascha: panem in corpus suum & vinum in sanguinem consecrata tradit discipulis, præcipiens vt idem faciant: contentio discipulorum quis eorum sit maior: prædicit trinam Petri negationē, iubens vendi tunicam & emi gladium: post prolixā in agonia orationem, & sudorem instar sanguinis in terrā decurrentis, capitur à Iudæis, quorum vni Petrus abscidit auriculam: conqueritur quòd ad eum quasi ad latronem capiendum exierint: in domo principis sacerdotum ter à Petro negatur, & à Iudæis cæditur ac illuditur, & mane in concilio interrogatus fatetur se Dei filium.

Matt.
26.a.2 APpropinquabat autem dies festus 1
Marc. Azymorum,qui dicitur Pascha: *& 2
14.a.1. quærebant principes sacerdotū,& Scri- A
||Mat. bæ,quomodo Iesum interficerēt: time-
26. b. bant verò plebem. *||Intrauit autem sa- 3
14. tanas in Iudam , qui cognominabatur
Marc. Iscariotes,vnum de duodecim,* & abiit 4
14. b. &locutus est cum principibus sacerdo-
10. tum,& magistratibus, quemadmodū il-
5 lū traderet eis. * Et gauisi sunt, & pacti
6 sunt pecuniā illi dare. *Et spopondit.Et
quærebat oportunitatē vt traderet il-
7 lum sine turbis.*Venit autem dies Azy-
morum , in qua necesse erat occidi pa-
8 scha:*& misit Petrū, & Ioannem dicēs:
Eūtes parate nobis pascha,vt manduce-
9 mus. *At illi dixerunt:Vbi vis paremus?
10 * Et dixit ad eos : Ecce introeuntibus
vobis in ciuitatem , occurret vobis ho-
B mo quidam amphorā aquæ portans:se-
quimini eum in domum, in quā intrat,
11 *&dicetis patrifamilias domus:dicit ti-
bi Magister:Vbi est diuersorium,vbi pa-
12 scha cum discipulis meis manducē? *Et
ipse ostendet vobis cœnaculum magnū
13 stratum,& ibi parate.*Euntes autem,in-
uenerunt sicut dixit illis,& parauerunt
14 pascha.*||Et cùm facta esset hora,discu- ||Mat.
15 buit,& duodecim Apostoli cū eo:*& ait 26. b.
illis : Desiderio desideraui hoc pascha 20.
16 manducare vobiscū,antequam patiar. * Marc
Dico enim vobis,quia ex hoc non mā- 14. b.
ducabo illud,donec impleatur in regno 17.
17 Dei. * Et accepto calice gratias egit,&
18 dixit:Accipite,& diuidite inter vos:*di-
co enim vobis quòd non bibā de gene-
19 ratione vitis,donec regnū Dei veniat. *
||Et accepto pane gratias egit,& fregit, ||1.Cor
C & dedit eis,dicens:Hoc est corpus meū 11. c.
quod pro vobis datur:hoc facite in meā 24.
20 commemorationē. *Similiter & calicē,
postquam cœnauit,dicens:Hic est calix
nouum testamentum in sanguine meo,
21 qui pro vobis fundetur. *||Verumtamen ||Mat
ecce manus tradentis me, mecum est in 26. b.
22 mensa. *Et quidem Filius hominis || se- 21.
cundum quod definitum est , vadit : ve- Marc
rumtamen vę homini illi,per quem tra- 14. b.
23 detur. * Et ipsi cœperunt quærere inter 20.
se,quis esset ex eis,qui hoc facturus esset. Ioā.13
24 * Facta est autem & cōtentio inter eos, b.18.
25 quis eorum videretur esse maior.*Dixit Ps.40
autem eis:||Reges Gentium dominantur b. 9.
26 eorum : & qui potestatem habent super ||Mat
eos , benefici vocantur. * Vos autem 20. c.
non sic : sed qui maior est in vobis fiat 25.
27 sicut minor : & qui præcessor est , sicut Marc
ministrator. * Nam quis maior est, qui 10. f.
recumbit, an qui ministrat ? nonne qui 42.
28 recumbit? Ego autem in medio vestrum ||Isai.
sum , sicut qui ministrat. * Vos autem 40. b.
estis, qui permansistis mecum in tenta- 9.
29 tionibus meis. * Et ego dispono vobis,
sicut disposuit mihi Pater meus regnū,
30 * vt edatis & bibatis super mensam meā
in regno meo : & sedeatis super thro-
nos iudicantes duodecim tribus Israël:
31 *Ait autem Dominus:Simon,Simon,ec-
ce satanas expetiuit vos vt cribraret si-
32 cut triticum : * Ego autem rogaui pro
D te vt non deficiat fides tua : & tu ali-
quando conuersus confirma fratres
33 tuos. *Qui dixit ei Dñe , tecum paratus
sum & in carcerem , & in mortem ire.

* At

*||At ille dixit:Dico tibi Petre,non can- 34
tabit hodie gallus, donec ter abneges
nosse me.Et dixit eis:*|| Quādo misi vos 35
sine sacculo, & pera, & calceamentis,
nunquid aliquid defuit vobis?*At illi di- 36
xerunt: nihil. Dixit ergo eis*: Sed nunc
qui habet sacculum, tollat, similiter &
peram:& qui non habet,vendat tunicam
suam,& emat gladiū.*Dico enim vobis, 37
quòd adhuc hoc quod scriptū est, opor-
tet impleri in me:|| Et cū iniquis depu-
tatus est. Etenim ea,quæ sunt de me, fi-
nem habent.*At illi dixerunt:Dñe,ecce 38
duo gladij hic. At ille dixit eis:Satis est
*||Et egressus ibat secundùm cōsuetudi- 39
nem in Montem oliuarum. Secuti sunt
autē illum & discipuli.*Et cùm perue- 40
nisset ad locum,dixit illis: Orate ne in-
tretis in tētationem. * || Et ipse auulsus 41
est ab eis quantum iactus est lapidis: & F
positis genibus orabat,* dicens: Pater si 42
vis transfer calicem istū à me: Verum-
tamen non mea voluntas, sed tua fiat.
* Apparuit autem illi Angelus de cœlo, 43
confortās eum.Et factus in agonia,pro-
lixius orabat. * Et factus est sudor eius, 44
sicut guttæ sanguinis decurrētis in ter-
ram. * Et cùm surrexisset ab oratione,& 45
venisset ad discipulos suos, inuenit eos
dormientes præ tristitia. *Et ait illis: 46
Quid dormitis? surgite orate, ne intre-
tis in tentationem.*||Adhuc eo loquen- 47
te, ecce turba: & qui vocabatur Iudas,
vnus de duodecim antecedebat eos: &
appropinquauit Iesu vt oscularetur eū.
*Iesus autē dixit illi:Iuda,osculo Filium 48
hominis tradis?* Videntes autem hi,qui 49
circa ipsum erant,quod futurū erat, di-
xerunt ei:Dñe, si percutimus in gladio?
*Et percussit vnus ex illis seruum prin- 50
cipis sacerdotum, & amputauit auricu- F
lam eius dexteram: *Respondens autem 51
Iesus,ait:Sinite vsque huc.Et cū tetigis-
set auriculam eius, sanauit eum. *Dixit 52
autem Iesus ad eos, qui venerant,ad se,
principes sacerdotū, & magistratus tē-
pli,& seniores: Quasi ad latronē existis
cū gladiis & fustib*?*Cùm quotidie vo- 53
biscum fuerim in templo, nō extēdistis
manus in me: sed hæc est hora vestra,&
potestas tenebrarum.*||Comprehenden- 54
tes autem eum, duxerūt ad domū prin-
cipis sacerdotum: Petrus verò sequeba-
tur à longè.*||Accenso autē igne in me- 55
dio atrij, & circumsedētibus illis, erat
Petrus in medio eorum. *Quē cum vi- 56
disset ancilla quædā sedentē ad lumen,
& eū fuisset intuita, dixit:Et hic cū illo
erat.* At ille negauit eum,dicens: Mu- 57
lier non noui illum. *Et post pusillum 58
alius videns eum, dixit:Et tu de illis es.
Petrus verò ait:O homo non sum.*|| Et 59
interuallo facto quasi horæ vnius, alius G
quidā affirmabat,dicēs,Verè & hic cum
illo erat:nā & Galilæus est. * Et ait Pe- 60
trus: homo nescio quid dicis. Et conti-
nuò adhuc illo loquente cātauit gallus.
61 * Et conuersus Dñs respexit Petrum. Et
recordatus est Petrus verbi Dñi, sicut
dixerat: || Quia priùs quàm gallus can- ||Mat.
62 tet,ter me negabis: * Et egressus foras 26.c.
63 Petrus fleuit amarè.*Et viri qui tenebāt 34.
64 illum,illudebant ei,cædentes.* Et vela- Marc.
uerunt eum, & percutiebant faciē eius: 14.c.
& interrogabāt eum dicentes: Prophe- 30.
65 tiza, quis est, qui te percussit? * Et alia Ioan.
66 multa blasphemātes dicebāt in eū.*|| Et 13.d.
vt factus est dies, conuenerunt seniores 38.
plebis,& principes sacerdotum, & Scri- ||Mat.
bæ, & duxerunt illum in conciliū suum 27.a.1
67 dicētes: Si tu es Christus,dic nobis.* Et Marc.
ait illis: Si vobis dixero, non credetis 15.a.1
68 mihi:* si autē & interrogauero non res- Ioan.
69 pondebitis mihi,neque dimittetis. *Ex 18.c.
hoc autem erit Filius hominis sedens à 28.
70 dextris virtutis Dei. * Dixerunt autem
omnes: Tu ergo es Filius Dei? Qui ait:
71 Vos dicitis, quia ego sum.*At illi dixe-
runt: Quid adhuc desideramus testimo-
nium? ipsi enim audiuimus de ore eius.

CAP. XXIII.

Accusatus coram Pilato mittitur ad Herodem,qui illum spretum illusit: Pilatus conatur ipsum dimittere, proposito Barabba homicida, & promissa castigatione: Iudæis tamen instantibus morti adiudicatur; ductúsque ad supplicium, vetat mulieres super se flere: cum latronibus crucifixus, Patrem orat pro crucifigentibus: irridetur à principibus & à militibus acetum offerentibus: posita superscriptione blasphematur ab vno latronum, alteri verò promittit sui in paradiso consortium post tenebras aliáque signa clamans exspirat: quem Centurio iustum prædicat, & Ioseph corpus eius sepelit.

1 ET surgens omnis multitudo eorum,
2 duxerunt illum ad Pilatum.* Cœpe-
A runt autem illū accusare, dicentes:Hūc
inuenimus subuertentē gentem nostrā,
|| & prohibentem tributa dare Cæsari, ||Mat.
3 & dicentem se Christū regem esse.*||Pi- 22.b.
latus autem interrogauit eum, dicens: 22.
Tu es rex Iudæorum?At ille respondens Marc.
4 ait:Tu dicis. * Ait autē Pilatus ad prin- 12.g.
cipes sacerdotum,& turbas:Nihil inue- 17.
5 nio causæ in hoc homine. * At illi in- ||Mat.
ualescebāt,dicentes: Cōmouet populū, 27.b.
docens per vniuersam Iudæam,incipiēs 11.
6 à Galilæa vsque huc. * Pilatus autem Marc.
audiens Galilæam,interrogauit si homo 15.a.2
7 Galilæus esset.*Et vt cognouit quod de Ioan.
Herodis potestate esset, remisit eum ad 18.f.
Herodem, qui & ipse Ierosolymis erat 33.
8 illis diebus.* Herodes autem viso Ie-
B su, gauisus est valde: erat enim cu-
piens ex multo tempore videre eum,eo
quòd audierat multa de eo, & sperabat
9 signum aliquod videri ab eo fieri. * In-

terrogabat autem eum multis sermoni-
bus: At ipse nihil illi respondebat.* Sta- 10
bant autem principes sacerdotum, &
Scribæ constanter accusantes eum.
* Spreuit autem illum Herodes cũ exer- 11
citu suo & illusit indutum veste alba, &
remisit ad Pilatum.* Et facti sunt amici 12
Herodes & Pilatus in ipsa die: nam antea
inimici erant ad inuicem.* Pilatus autẽ 13
cõuocatis principibus sacerdotũ, & ma-
gistratibus, & plebe,* dixit ad illos: Ob- 14
tulistis mihi hũc hominem quasi auer-
|| Ioã. tentẽ populum, & ecce ego corã vobis
18.g. interrogans: || nullam causam inueni in
38.19. homine isto ex his, in quibus eum ac-
a.4. cusatis.* Sed neque Herodes: nam remisi 15
vos ad illum, & ecce nihil dignũ morte C
actum est ei.* Emendatum ergo illũ di- 16
mittam.* Necesse autem habebat dimit- 17
tere eis per diẽ festũ, vnũ. * Exclamauit 18
autem simul vniuersa turba: dicẽs: Tol-
le hunc, & dimitte nobis Barabbã. * qui 19
erat propter seditionem quandam fa-
ctam in ciuitate & homicidiũ, missus in
carcerem. * Iterum autem Pilatus locu- 20
tus est ad eos, volens dimittere Iesum.
*At illi succlamabãt, dicẽtes: Crucifige, 21
crucifige eum. * Ille autem tertiò dixit 22
||Mat. ad illos: ||Quid enim mali fecit iste? nul-
27.c. lã causã mortis inuenio in eo: corripiã
23. ergo illũ, & dimittã.* At illi instabãt vo- 23
Marc. cibus magnis postulãtes vt crucifigere- D
15.b. tur: & inualescebãt voces eorũ.* Et Pilat⁹ 24
14. adiudicauit fieri petitionẽ eorum * Di- 25
misit autẽ illis eum, qui propter homi-
cidiũ, & seditionẽ missus fuerat in car-
cerẽ quẽ petebant: Iesum verò tradidit
||Mat. volũtati eorum.* ||Et cùm ducerent eum 26
27.d. apprehẽderũt Simonẽ quendã Cyrenen-
32. sem venientem de villa & imposuerunt
Marc. illi crucem portare post Iesum.* Seque- 27
15.b. batur autem illum multa turba populi,
21. & mulierũ: quæ plangebãt, & lamenta-
bãtur eũ.* Conuersus autem ad illas Ie- 28
sus, dixit: Filiæ Ierusalẽ, nolite flere su-
per me, sed super vos ipsas flete, & su-
per filios vestros.* Quoniã ecce venient 29
dies, in quibus dicent: Beatæ steriles, &
ventres qui non genuerunt, & vbera quę
non lactauerunt.* Tunc incipiẽt dicere 30
||Isa.2 mõtibus: || Cadite super nos: & collibus: E
d.19. Operite nos. * Quia si in viridi ligno 31
Osee. hæc faciunt, in arido quid fiet? * Duce- 32
10.c.8 bantur autem & alij duo nequã cũ eo,
||Apo. vt interficerẽtur.* ||Et postquã venerunt 33
6.d.16 in locũ, qui vocatur Caluariæ, ibi cruci-
||Mat. fixerunt eum: & latrones, vnum à dex-
27.d. tris, & alterum à sinistris.* Iesus autem 34
33. dicebat: Pater dimitte illis: non enim
Marc. sciũt quid faciunt. Diuidẽtes verò vesti-
15.b. mẽta eius, miserũt sortes.* Et stabat po- 35
22. pulus spectans, & deridebant eum prin-
Ioan. cipes cum eis, dicentes: Alios saluos fe-
19.c. cit, se saluum faciat, si hic est Christus
27. Dei electus.* Illudebant autem ei & mi- 36
lites accedentes, & acetum offerentes
37 ei,* & dicentes: Si tu es rex Iudæorum,
38 saluũ te fac.* Erat autem & superscri-
F ptio scripta super eũ litteris Græcis, &
Latinis, & Hebraicis: Hic est rex Iudæo-
39 rũ.* Vnus autẽ de his qui pendebant, la-
tronibus, blasphemabat eũ, dicens: Si tu
es Christus, saluum fac temetipsum, &
40 nos.* Respondens autem alter increpa-
bat eum, dicens: Neque tu times Deum,
41 quòd in eadem damnatione es? * Et nos
quidẽ iustè, nã digna factis recipimus:
42 hic verò nihil mali gessit. * Et dicebat
ad Iesum Dñe, memẽto mei, cùm vene-
43 ris in regnum tuum.* Et dixit illi Iesus:
Amen dico tibi: Hodie mecum eris in
44 paradiso. * Erat autem ferè hora sexta,
& tenebræ factæ sunt in vniuersam ter-
45 rã vsque in horam nonã.* Et obscuratus
est sol: & velum templi scissum est me-
46 diũ. * Et clamans voce magna Iesus ait: ||Ps.
|| Pater, in manus tuas cõmendo spiri- 30.a
47 tum meũ. Et hæc dicens, expirauit. * Vi-
dẽs autem Centurio quod factũ fuerat,
48 glorificauit Deũ, dicens: Verè hic homo
iustus erat. * Et omnis turba eorum, qui
simul aderant ad spectaculum istud, &
videbant, quæ fiebãt, percutientes pecto-
49 ra sua reuertebãtur, * Stabant autẽ om-
nes noti eius à longè, & mulieres quæ
secutæ eum erant à Galilæa, hæc viden-
50 tes. * || Et ecce vir nomine Ioseph, qui ||Ma
51 erat decurio, vir bonus & iustus: *hic 27.
non consenserat consilio & actibus eo- 57.
rum ab Arimathæa ciuitate Iudææ, qui Ma
52 expectabat & ipse regnum Dei. *hic ac- d.
cessit ad Pilatum, & petiit corpus Iesu: Ioa
53 * & depositum inuoluit sindone; & po- 19.
suit eum in monumento exciso, in quo 38.
55 nondũ quisquam posit⁹ fuerat.* Et dies
erat parasceues, & sabbatũ illucescebat.
* Subsecutæ autem mulieres, quæ cum
56 eo venerant de Galilæa, viderunt mo-
numentum, & quemadmodum positum
erat corpus eius.* Et reuertentes para-
uerunt aromata, & vnguenta: & sabbato
quidem siluerunt secundùm mãdatum.

CAPVT XXIV.

Mulieribus ad Christi monumentum consternatis quòd eius corpus non inuenirẽt, Angeli ipsũ resurrexisse nuntiãt, & illa Apostolis, qui id tanquã deliramentũ accipiũt: Petrus ad monumentũ currens & ipse admiratur quòd corpus nõ inuenerit: duobus in Emmaus euntibus. Iesus Scripturas interpretatur, & in fractione panis ab eis agnoscitur: congregatis discipulis palpandum se præbet, & cum eis edens aperit sensum vt Scripturas intelligant, ac promisso Spiritu sancto in cœlum ascendit.

1 VNa autem sabbati valde diluculo
A venerunt ad monumẽtum, portan-
2 tes, quæ parauerant, aromata:* & inue-
nerunt lapidem reuolutũ à monumen-

to,

to. *Et ingressæ non inuenerunt corpus 3
Dñi Iesu. *Et factum est, dum mēte con- 4
sternatæ essent de isto, ecce duo viri ste-
terunt secus illas in veste fulgenti. *Cùm 5
timerent autem, & declinarent vultum
in terrā, dixerūt ad illas: Quid quæritis
viuentē cum mortuis? * non est hic, sed 6
surrexit: recordamini qualiter locutus
est vobis, cùm adhuc in Galilæa esset,
||Mat. *dicēs: ||Quia oportet filiū hominis tra- 7
16. c. di in manus hominū peccatorū, & cru-
21.17 cifigi, & die tertia resurgere. *Et recor- 8
c.:1 & datæ sunt verborum eius. *Et regressæ à 9
Marc. monumento nuntiauerunt hæc omnia
8.d.31 illis vndecim, & ceteris omnibus. *Erat 10
9.e.30 autem Maria Magdalene, & Ioanna, & B
Sup.9 Maria Iacobi, & ceteræ quæ cum eis
b.22. erant, quæ dicebant ad Apostolos hæc.
*Et visa sunt ante illos, sicut deliramen- 11
tū verba ista: & non crediderunt illis.
*Petrus autē surgēs cucurrit ad monu- 12
mentū: & procūbēs vidit linteamina so-
la posita, & abiit secū mirās quod factū
Marc. fuerat. *||Et ecce duo ex illis ibāt ipsa die 13
16. c. in castellū, quod erat in spatio stadiorū
12. sexaginta ab Ierusalē, nomine Emmaus.
* Et ipsi loquebantur ad inuicem de his 14
omnibus quæ acciderant. * Et factum 15
est, dum fabularentur, & secum quære-
rent: & ipse Iesus appropinquās ibat cū
illis. *Oculi autē illorum tenebantur ne 16
eū agnoscerent. *Et ait ad illos: Qui sūt 17
hi sermones, quos confertis ad inuicē C
ambulātes, & estis tristes? *Et respōdens 18
vnus, cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu
solus peregrinus es in Ierusalem, & non
cognouisti quę facta sūt in illa his die-
bus? *Quibus ille dixit: Quæ? Et dixerunt: 19
De Iesu Nazareno, qui fuit vir prophe-
ta, potens in opere & sermone, coram
Deo & omni populo: * Et quomodo eū 20
tradiderunt summi sacerdotes, & prin-
cipes nostri in damnationem mortis, &
crucifixerunt eum: *nos autem speraba- 21
mus quia ipse esset redempturus Israël:
& nunc super hæc omnia, tertia dies est
hodie, quòd hæc facta sunt. *Sed & mu- 22
lieres quædā ex nostris terruerunt nos, D
quæ ante lucē fuerunt ad monumentū, 23
* & non inuento corpore eius, venerūt,
dicētes se etiam visionem angelorū vi-
disse, qui dicunt eum viuere. * Et abie- 24
runt quidā ex nostris ad monumentum:
& ita inuenerunt sicut mulieres dixerūt
ipsum verò non inuenerunt. *Et ipse di- 25
xit ad eos: O stulti, & tardi corde ad
credendum, in omnibus quę locuti sunt
Prophetæ: * Nónne hæc oportuit pati 26
Christū, & ita intrare in gloriā suā? *Et 27
incipiēs à Moyse, & omnibus Prophetis
interpretabatur illis in omnibus scrip-
turis, quæ de ipso erant. * Et appropin- 28
quauerunt castello, quo ibant: & ipse se
finxit longiùs ire. *Et coëgerunt illum, 29
dicentes, Mane nobiscum, qm̄ aduespe-
rascit, & inclinata est iam dies. Et intra-
30 uit cum illis. * Et factum est, dum recū-
E beret cum eis, accepit panem, & bene-
31 dixit, ac fregit, & porrigebat illis. * Et
aperti sunt oculi eorum, & cognouerūt
32 eum: & ipse euanuit ex oculis eorū. *Et
dixerunt ad inuicem: Nónne cor nostrū
ardens erat in nobis, dū loqueretur in
33 via, & aperiret nobis Scripturas? *Et sur-
gentes eadem hora regressi sunt in Ie-
rusalem: & inuenerūt cōgregatos vnde-
34 cim, & eos qui cum illis erāt, * dicētes:
Quòd surrexit Dñs verè, & apparuit Si-
35 moni. *Et ipsi narrabant quæ gesta erāt
in via: & quomodo cognouerunt eū in
36 fractione panis. * ||Dum autem hæc lo- ||Mar
quūtur, stetit Iesus in medio eorū: & di- 16. c.
xit eis: Pax vobis: ego sum, nolite time- 14.
37 re. *Conturbati verò, & conterriti exi- Ioan.
38 stimabāt se spiritū videre. *Et dixit eis: 20. e.
F Quid turbati estis, & cogitationes as- 19.
39 cendunt in corda vestra? *Videte manus
meas, & pedes, quia ego ipse sum: palpa-
te, & videte: quia spiritus carnem & ossa
40 non habet, sicut mē videtis habere. *Et
cùm hoc dixisset, ostendit eis manus, &
41 pedes. *Adhuc autem illis non credēti-
bus, & mirātibus præ gaudio, dixit. Ha-
42 betis hic aliquid quod manducetur? *At
illi obtulerunt ei partem piscis assi, &
43 fauum mellis. *Et cùm manducasset co-
44 ram eis, sumens reliquias dedit eis. *Et
dixit ad eos. Hæc sunt verba, quæ locu-
tus sum ad vos, cum adhuc essem vobis-
cum, quoniam necesse est impleri om-
nia, quæ scripta sunt in lege Moysi, &
45 Prophetis, & Psalmis, de me. *Tunc ape-
ruit illis sensum vt intelligerent Scri-
46 pturas, *& dixit eis: ||Quoniam sic scri- ||Psal.
ptum est, & sic oportebat Christum pati 18.b.6
47 & resurgere à mortuis tertia die: * &
prædicari in nomine eius pœnitentiam
& remissionem peccatorū in oēs gētes,
48 incipiētibus ab Ierosolyma. * ||Vos au- ||Act.
49 tem testes estis horum. *||Et ego mitto 1. b.8.
promissum Patris mei in vos: vos autē ||Ioan.
sedete in ciuitate, quoadusque induami- 14. d.
50 ni virtute ex alto. *Eduxit autē eos fo- 26.
ras in Bethaniam: & eleuatis manibus
51 suis benedixit eis. *||Et factum est, dum Marc.
benediceret illis, recessit ab eis, & fere- 16. d.
52 batur in cælum. * Et ipsi adorantes re- 19.
gressi sunt in Ierusalē cum gaudio ma- Act. 1
53 gno: *& erant semper in templo, laudan- b. 9.
tes, & benedicentes Deum. Amen.

SANCTVM
IESV CHRISTI
EVANGELIVM,
secundùm Ioannem.

CAPVT PRIMVM.

Verbū est Deus, vita, & lux omnē homi-

nem illuminans, per quod omnia facta
sunt, & quod homo factum est, cui testi-
monium perhibet Ioannes, dicens se vo-
cem, & indignum qui illius soluat cor-
rigiam calceamenti, eumque esse agnum
Dei qui tollit peccatum mundi: An-
dreas alter duorum Ioannis discipulo-
rum qui Iesum secuti sunt, adducit ad
illum etiam Simonem fratrem suum:
Philippus quoque à Iesu vocatus, addu-
cit ad eum Nathanael.

N principio erat verbũ,&ver- 1
bũ erat apud Deũ,&Deus erat A
verbũ. *Hoc erat in principio 2
apud Deũ. *Omnia per ipsum 3
facta sunt: & sine ipso factũ est nihil,
quod factũ est, *in ipso vita erat,& vita 4
erat lux hominũ:*& lux in tenebris lu- 5
cet,& tenebræ eã non cõprehenderũt.* 6
||Mat. || Fuit homo missus à Deo, cui nomen
3.a.1. erat Ioannes. *Hic venit in testimoniũ, 7
Marc. vt testimonium perhiberet de lumine,
1.a.2. vt oẽs crederent per illũ,*non erat ille 8
lux,sed vt testimoniũ perhiberet de lu-
mine. * || Erat lux vera, quæ illuminat 9
|| Inf. omnẽ hominem venientẽ in hunc mun-
3.c.19. dum. * In mundo erat || & mundus per 10
||Heb. ipsum factus est, & mundus eum nõ co- B
11.a.3. gnouit. *In propria venit,& sui eũ non 11
receperunt.*Quotquot autẽ receperunt 12
eum,dedit eis potestatẽ filios Dei fieri,
his qui credunt in nomine eius:*qui nõ 13
ex sanguinibus, neque ex volũtate car-
nis,neque ex voluntate viri, sed ex Deo
||Mat. nati sunt. *||Et verbum caro factum est, 14
1.c.16. & habitauit in nobis: & vidimus glo-
Luc.2 riã eius, gloriã quasi vnigeniti à patre,
a.7. plenum gratiæ & veritatis. *Ioannes te- 15
stimonium perhibet de ipso, & clamat
dicens:Hic erat, quẽ dixi: Qui post me
vẽturus est,ante me factus est:quia prior
||1.Ti. me erat.*||Et de plenitudine eius nos oẽs 16
6.d. accipimus,& gratiam pro gratia: *quia 17
17. lex per Moysẽ data est,gratia & veritas C
||1.Ti. per Iesũ Christum facta est.*||Deum ne- 18
6.d.16 mo vidit vnquã:vnigenitus filius, qui est
1.Ioã. in sinu patris, ipse enarrauit. * Et hoc 19
4.c.12 est testimonium Ioannis, quando mise-
runt Iudæi ab Ierosolymis sacerdotes
& Leuitas ad eũ, vt interrogarent eum:
Tu quis es? *Et confessus est,& non ne- 20
gauit: & cõfessus est:Quia non sum ego
Christus. * Et interrogauerunt eũ:Quid 21
Is.40. ergo?Elias es tu?Et dixit:Non sum:Pro-
a.3. pheta es tu? Et respondit:Non; *Dixe- 22
Matt. runt ergo ei: Quis es, vt responsum de
3.a.3. mus his,qui miserunt nos?quid dicis de
Marc. teipso? *Ait:||Ego vox clamantis in de- 23
1.a.3. serto: Dirigite viam Domini,sicut dixit
Luc.3. Isaias propheta. * Et qui missi fuerant 24
b.4. erant ex Pharisæis.*Et interrogauerunt 25
Matt. eum,& dixerũt ei: Quid ergo baptizas, D
3.c.11. si tu non es Christus,neque Elias,neque
Marc. Propheta? *Respondit eis Ioannes, di- 26
1.a.7. cens.||Ego baptizo in aqua:medius au-
27 tem vestrũ stetit quem vos nescitis.*Ip- Lu.3
se est,qui post me venturus est, qui an- d.16
te me factus est:cuius ego non sum di- Act.
gnus vt soluã eius corrigiã calceamen- a.5.1
28 ti. * Hæc in Bethania facta sunt trans c. 16
Iordanem, vbi erat Ioannes baptizans. 19. a
29 *Altera die vidit Ioannes Iesum venien- 4.
tẽ ad se,& ait:Ecce agnus Dei,ecce qui
30 tollit peccatum mundi.*Hic est de quo
dixi:Post me venit vir, qui ante me fa-
ctus est:quia prior me erat.*& ego nes-
31 ciebam eum, sed vt manifestetur in Is-
raël,propterea veni ego in aqua bapti-
32 zans. *Et testimonium perhibuit Ioan- ||Mat.
nes, dicens: || Quia vidi spiritum des- 3.d.16
cendentem quasi columbam de cœlo,& Mar.
33 mãsit super eum. *Et ego nesciebã eum: 1.b.10
E sed qui misit me baptizare in aqua, ille Luc.3
mihi dixit: Super quẽ videris Spiritum c. 22.
descendentem,& manẽtem super eũ,hic
34 est qui baptizat in Spiritu sãcto.*Et ego
vidi:& testimoniũ perhibui,quia hic est
35 Filius Dei. *Altera die iterũ stabat Ioã-
36 nes, & ex discipulis eius duo.*Et respi-
ciẽs Iesũ ambulantẽ, dixit: Ecce agnus
37 Dei. *Et audierunt eũ duo discipuli lo-
38 quentem,& secuti sunt Iesum.*Conuer-
sus autẽ Iesus, & vidẽs eos sequẽtes se,
dicit eis:Quid quæritis? Qui dixerũt ei:
Rabbi, (quod dicitur interpretatũ Ma-
39 gister)vbi habitas? * Dicit eis:Venite,&
F videte. Venerunt,& viderunt vbi mane-
ret,& apud eum mãserunt die illo:hora
40 autẽ erat quasi decima. *Erat autẽ An-
dreas frater Simonis Petri vnus ex duo-
bus,qui audierãt à Ioãne, & secuti fue-
41 rant eum.*Inuenit hic primũ fratrẽ suũ
Simonẽ,& dicit ei:Inuenimus Messiam.
42 (quod est interpretatum Christus) * Et
adduxit eũ ad Iesum. Intuitus autẽ eum
Iesus,dixit: Tu es Simon filius Iona: tu
vocaberis Cephas, quod interpretatur
43 Petrus.*In crastinũ voluit exire in Ga-
lilæã,& inuenit Philippũ.Et dicit ei Ie-
44 sus. Sequere me.*Erat autem Philippus
45 à Bethsaida, ciuitate Andreæ & Petri.
G *Inuenit Philippus Nathanael, & dicit ||Gen.
ei: Quem scripsit || Moyses in lege, & 49.b.
|| Prophetæ, inuenimus Iesum filiũ Io- 10.
46 seph à Nazareth: * Et dixit ei Natha- Deut.
nael: A Nazareth potest aliquid boni 18.d.15
esse:Dicit ei Philippus: Veni, & vide. ||Isai.
47 * Vidit Iesus Nathanael venientẽ ad se 40. c
& dicit de eo: Ecce verè Israelita, in 10.45
48 quo dolus non est. *Dicit ei Nathanael b.8.
Vnde me nosti?Respondit Iesus, & dixit Ier.2
ei: Priusquã te Philippus vocaret,cùm a.5.
49 esses sub ficu, vidi te.*Respondit ei Na- Ezec
thanael, &,ait:Rabbi, tu es Filius Dei, 34. f
50 tu es Rex Israël.*Respondit Iesus,& di- 23.37
xit ei: Quia dixi tibi: Vidi te sub ficu, g. 24
51 credis? maius his videbis. * Et dicit ei: Dan.
Amen, amen dico vobis, videbitis cælũ 9.f.2.
apertum; & Angelos Dei ascendentes, 25.
& descendentes supra Filium hominis.

CAP.

CAP. II.

Iesus ad nuptias inuitatus, aquam in vinum conuertit, & a Capharnaum veniens Ierosolymam, eiicit de templo negotiatores; ac signo à Iudæis petito, dicit, Soluite templum hoc, &c. multi propter signa crediderunt in nomine Iesu, quibus ipse non se credebat.

ET die tertia nuptiæ factæ sunt in Ca- 1
na Galilææ: & erat mater Iesu ibi. A
*Vocatus est autem & Iesus, & discipuli 2
eius, ad nuptias. *Et deficiēte vino, dicit 3
mater Iesu ad eum. Vinū nō habent. *Et 4
dicit ei Iesus. Quid mihi, & tibi est mu-
lier? nōdū venit hora mea. *Dicit mater 5
eius ministris: Quodcunq; dixerit vobis,
facite. *Erant autem ibi lapideæ hydriæ 6
sex positæ secundùm purificationē Iu-
dæorū; capiētes singulæ metretas binas
vel ternas. *Dicit eis Iesus: implete hy- 7
drias aqua. Et impleuerunt eas vsque ad
summū. Et dicit eis Iesus: Haurite nunc, 8
& ferte Architriclino. Et tulerūt. *Vt au- 9
tem gustauit Architriclinus aquam vi- B
num factā, & nō sciebat vnde esset, mi-
nistri autem sciebāt, qui hauserūt aquā:
vocat sponsum Architriclinus, *& dicit 10
ei: Omnis homo primùm bonum vinum
ponit: & cum inebriati fuerint, tunc id,
quod deterius est: Tu autem seruasti
bonum vinum vsque adhuc. *Hoc fecit 11
initiū signorum Iesus in Cana Galilææ:
& manifestauit gloriā suam, & credide-
runt in eum discipuli eius. * Post hoc 12
descendit Capharnaum ipse, & mater C
eius, & fratres eius: & discipuli eius: &
ibi mãserunt nō multis diebus. *Et pro- 13
pè erat Pascha Iudæorum, & ascendit
Iesus Ierosolymā: *& inuenit in templo 14
vendentes boues, & oues, & columbas,
& numularios sedentes. *Et cum fecisset 15
quasi flagellum de funiculis, oēs eiecit
de tēplo, oues quoq; & boues, & numu-
lariorū effudit æs & mensas subuertit.
* Et his, qui columbas vendebant, dixit: 16
Auferte ista hinc, & nolite facere domū
patris mei, domum negotiationis. *Re- 17
cordati sunt verò discipuli eius, quia
Ps.68 scriptum est: || Zelus domus tuæ come-
b.10. dit me. *Respōderunt ergo Iudæi & di- 18
xerunt ei: Quod signum ostendis nobis
||Mar. quia hæc facis? *Respondit Iesus, & dixit 19
26. f. eis: ||Soluite templum hoc, & in tribus
61.27. diebus excitabo illud: *Dixerūt ergo Iu- 20
e.40. dæi. Quadraginta & sex annis ædifica- D
Mar. tum est templum hoc, & tu in tribus
14. f. diebus excitabis illud? *Ille autem dice- 21
58.15. bat de templo corporis sui. *Cùm ergo 22
c.29. resurrexisset à mortuis, recordati sunt
||Ps.3. discipuli eius, quia hoc dicebat, & ||cre-
b.6.56 diderunt scripturæ, & sermoni quē di-
b.9. xit Iesus. * Cùm autē esset Ierosolymis 23
in Pascha in die festo, multi crediderūt
in nomine eius videntes signa eius, quæ
faciebat *. Ipse autem Iesus nō credebat 24
semetipsum eis, eo quòd ipse nosset
25 omnes, *& quia opus ei non erat vt quis
testimoniū perhiberet de homine: ipse
enim sciebat quid esset in homine.

CAPVT III.

Nicodemum nocte edocet de renascendo ex aqua & Spiritu, ac de sui instar anei serpentis exaltatione, quódque Deus Filium suum misit ad saluandum mundum, facta quæstione de purificatione: Ioannes suis discipulis de Christo murmurantibus, laudat ipsum, dicens illum crescere oportere, se autem minui: & quòd Pater omnia dederit in manu eius: vt qui in eum credit, habeat vitam æternam; qui verò non credit, maneat ira Dei super eum.

1 ERat autem homo ex Pharisæis, Ni-
A codemus nomine, princeps Iudæo-
2 rum. *Hic venit ad Iesum nocte, & dixit
ei: Rabbi: scimus quia à Deo venisti ma-
gister: nemo enim potest hæc signa fa-
cere, quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum
3 eo. * Respondit Iesus, & dixit ei: Amen,
amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit
denuò, non potest videre regnum Dei.
4 * Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo
potest homo nasci, cùm sit senex? num-
quid potest in ventrem matris suæ ite-
5 ratò introire, & renasci? *Respondit Ie-
sus: Amen, amen dico tibi, nisi quis re-
natus fuerit ex aqua & Spiritu sancto,
6 nō potest introire in regnū Dei. *Quod
natum est ex carne, caro est: & quod
7 natum est ex spiritu, spiritus est. * Non
mireris quia dixi tibi: oportet vos nasci
8 denuò. *Spiritus vbi vult spirat: & vocē
eius audis, ||sed nescis vnde veniat, aut ||Psal.
quò vadat: sic est omnis, qui natus est 134.b.
9 ex spiritu. * Respondit Nicodemus, & 7.
dixit ei: Quomodo possunt hæc fieri?
10 * Respondit Iesus, & dixit ei: Tu es ma-
B gister in Israel, & hæc ignoras? *Amen,
11 amen dico tibi, quia quod scimus lo-
quimur, & quod vidimus testamur, &
12 testimonium nostrum non accipitis. *Si
terrena dixi vobis, & non creditis: quo-
modo, si dixero vobis cælestia, credetis?
13 * Et nemo ascēdit in cælū, nisi qui des-
cēdit de cælo: Filius hominis, qui est in
14 cælo. *||Et sicut Moyses exaltauit serpē- || Nu.
tem in deserto: ita exaltari oportet Fi- 21.c.9
15 liū hominis: *vt omnis, qui credit in ip-
sum, non pereat sed habeat vitam æter-
16 nā. ||*Sic enim Deus dilexit mundum, vt ||1. Ioā
filium suum vnigenitum daret: vt omnis 4.b.9.
qui credit in eū, non pereat, sed habeat
17 vitā æternā. *Non enim misit Deus Filiū
suum in mundum, vt iudicet mundum,
18 sed vt saluetur mundus per ipsum. *Qui
C credit in eum, non iudicatur: qui autem
non credit, iā iudicatus est: quia nō cre-
19 dit in nomine vnigeniti Filij Dei. *Hoc
est autē iudiciū: ||quia lux venit in mun-
dum, & dilexerunt homines magis te- ||Sup.
nebras, 1.a.9.

nebras, quàm lucem: erant enim eorum
mala opera. *Omnis enim qui malè agit, 20
odit lucem, & non venit ad lucem, vt
non arguantur opera eius: * qui autem 21
facit veritatem: venit ad lucem, vt ma-
nifestentur opera eius, quia in Deo sunt
facta. *Post hæc venit Iesus, & discipuli 22
eius in terram Iudæam: & illic demora-
||Infr. batur cum eis, || & baptizabat. *Erat au- 23
4.a.1. tem & Ioannes baptizans in Ænnon,
iuxta Salim: quia aquæ multę erãt illic,
& veniebãt, & baptizabantur. *Nondum 24
enim missus fuerat Ioannes in carcerẽ.
* Facta est autem quæstio ex discipulis 25
Ioannis cum Iudæis de Purificatione.
* Et venerunt ad Ioannẽ, & dixerunt ei. 26
Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem,
Sup.1. || cui tu testimonium perhibuisti, ecce
c.19. hic baptizat, & omnes veniunt ad eum.
* Respondit Ioannes, & dixit: Non po- 27
test homo accipere quidquam, nisi fue-
rit ei datum de cælo. *Ipsi vos mihi te- 28
stimonium perhibetis, ||quod dixerim: D
Sup.1. Non sum ego Christus: sed quia missus
c.20. sum ante illum. * Qui habet sponsam, 29
sponsus est: amicus autem sponsi, qui
stat, & audit eũ, gaudio gaudet propter
vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meũ
impletum est. *Illũ oportet crescere, me 30
autem minui. * Qui desursum venit, su- 31
per omnes est. Qui est de terra, de terra
est, & de terra loquitur. Qui de cælo
venit, super omnes est. *Et quod vidit, 32
& audiuit, hoc testatur: & testimonium
eius nemo accipit. * Qui accepit eius 33
||Rom. testimonium, signauit quia || Deus verax
3.a.4. est. *Quẽ enim misit Deus, verba Dei lo- 34
quitur: non enim ad mensurã dat Deus
spiritum. *Pater diligit Filium, & omnia 35
dedit in manu eius. * ||Qui credit in Fi- 36
||1.Ioã lium, habet vitam æternam: qui autem
5.c.10 incredulus est Filio, non videbit vitam,
sed ira Dei manet super eum.

CAP. IV.

Iesus cum muliere Samaritana loquitur de aqua viua, & adorando Deo in spiritu, manifestans ei se esse Messiam promissum: & discipulis dicit se cibum habere quem illi nesciunt, nempe Patris obedientiam: de messe & metente ac seminante: multi Samaritanorum credunt in eum: filium reguli sanitati restituit.

VT ergo cognouit Iesus, quia audie- 1
rũt Pharisæi quòd Iesus plures di- A
Sup.3. scipulos facit, ||& baptizat, quàm Ioan-
c.22. nes* (quamquam Iesus non baptizaret, 2
||Gen. sed discipuli eius) * reliquit Iudæam, & 3
33 d.19 abiit iterum in Galilæam. * Oportebat 4
48. d. autẽ eum transire per Samariam. *Venit 5
22. ergo in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur
Iosu.24 Sichar: iuxta prædium, ||quod dedit Ia-
g. 32. cob Ioseph filio suo. * Erat autem ibi 6
fons Iacob. Iesus ergo fatigatus ex iti-
nere, sedebat sic suprà fontem. Hora
7 erat quasi sexta. * Venit mulier de Sa-
maria haurire aquam. Dicit ei Iesus: Da
8 mihi bibere. (*Discipuli enim ei* abie-
rant in ciuitatem vt cibos emerent.)
9 * Dicit ergo ei mulier illa Samaritana:
B Quomodo tu Iudæus cùm sis, bibere à
me poscis, quæ sum mulier Samaritana?
non enim coütuntur Iudæi Samarita-
10 nis. *Respondit Iesus, & dixit ei: Si scires
donum Dei, & quis est, qui dicit tibi: Da
mihi bibere: tu forsitan petisses ab eo,
11 & dedisset tibi aquam viuam. * Dicit ei
mulier: Domine, neque in quo haurias
habes, & puteus altus est: vnde ergo ha-
12 bes aquam viuam? *Numquid tu maior
es patre nostro Iacob, qui dedit nobis
puteum, & ipse ex eo bibit, & filij eius,
13 & pecora eius? *Respondit Iesus, & dixit
ei: Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet
iterum, qui autem biberit ex aqua, quã
14 ego dabo ei, non sitiet in æternum: *sed
aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons
15 aquę salientis in vitam æternam. *Dicit
C ad eum mulier: Domine da mihi hanc
aquam, vt non sitiam, neque veniã huc
16 haurire. *Dicit ei Iesus: Vade, voca virũ
17 tuũm, & veni huc. *Respondit mulier, &
dixit: Non habeo virum: Dicit ei Iesus:
Benè dixisti, quia non habeo virum:
18 * quinque enim viros habuisti; & nunc
quem habes, non est tuus vir: hoc verè
19 dixisti. *Dicit ei mulier: Domine, video
20 quia Propheta es tu. * Patres nostri in
monte hoc adorauerunt, & vos dicitis,
||quia Ierosolymis est locus, vbi adora- ||Deu.
21 re oportet. *Dicit ei Iesus: Mulier crede 12.a.5.
mihi, quia venit hora, quando neque in
monte hoc, neque in Ierosolymis ado-
22 rabitis Patrem. * Vos adoratis quod 4.Reg
nescitis: nos adoramus quod scimus, 17. g.
23 quia salus ex Iudæis est. *Sed venit ho- 41.
ra, & nunc est, quando veri adoratores
D adorabunt Patrẽ in spiritu & veritate.
Nam & Pater tales quærit, qui adorent
24 eum. *||Spiritus est Deus: & eos, qui ado- 1. Cor.
rant eum, in spiritu & veritate oportet 3.d.17
25 adorare. * Dicit ei mulier: Scio quia
Messias venit (qui dicitur Christus) cum
ergo venerit ille, nobis an nũciabit om-
26 nia. *Dicit ei Iesus: Ego sum, qui loquor
27 tecum. *Et continuò venerunt discipuli
eius: & mirabantur quia cum muliere
loquebatur. Nemo tamen dixit: Quid
28 quæris, aut quid loqueris cũ ea? *Reli-
quit ergo hydriam suam mulier, & abiit
in ciuitatem, & dicit illis hominibus:
29 * Venite, & videte hominem, qui dixit
mihi omnia quæcumque feci: numquid
30 ipse est Christus? *Exierunt ergo de ci-
31 uitate, & veniebant ad eum. *Interea ro-
gabant eum discipuli, dicentes: Rabbi,
32 manduca. *Ille autem dicit eis: Ego ci-
bum habeo mãducare, quẽ vos nescitis.
33 * Dicebant ergo discipuli ad inuicem:
E Numquid aliquis attulit ei manducare?
* Dicit

• Dicit eis Iesus. Meus cibus est, vt faciã 34
voluntatẽ eius qui misit me, vt perficiã
opus eius. • Nónne vos dicitis, quòd ad- 35
huc quatuor menses sunt, & messis ve-
nit? Ecce dico vobis: Leuate oculos ve-
||Mat. stros, & videte regiones, || quia albæ sũt
9.d.37 iam ad messem. • Et qui metit, mercedẽ 36
Luc. accipit, & congregat fructum in vitam
10.a.2 æternam: vt, & qui seminat, simul gau-
deat, & qui metit. • In hoc enim est ver- 37
bũ verum: quia alius est qui seminat, &
alius est qui metit. • Ego misi vos mete- 38
re quod vos non laborastis: alij labora-
uerunt, & vos in labores eorum introi-
stis. • Ex ciuitate autem illa multi credi- 39
derunt in eum Samaritanorum, propter
verbũ mulieris testimoniũ perhibentis:
Quia dixit mihi omnia quæcumq; feci.
• Cùm venissent ergo ad illũ Samarita- 40
ni, rogauerũt eũ vt ibi maneret. Et man- F
sit ibi duos dies. • Et multo plures credi- 41
derunt in eum propter sermonem eius.
• Et mulieri dicebant: Quia iam non 42
propter tuam loquelam credimus: ipsi
enim audiuimus, & scimus, quia hic est
verè Saluator mundi. • Post duos autem 43
||Mat. dies exiit inde: & abiit in Galilæã: • ||Ip- 44
13. g. se enim Iesus testimonium perhibuit,
57. quia propheta in sua patria honorẽ nõ
Marc. habet. • ||Cùm ergo venisset in Galilæã, 45
6.a.4. exceperũt eum Galilæi, cùm omnia vi-
Luc. 4 dissent quæ fecerat Ierosolymis in die
d.24. festo: & ipsi enim venerant ad diem fe-
||Mat. stũ. • Venit ergo iterũ in Cana Galilææ, 46
4.b.12 vbi fecit aquam vinum. Et erat quidam
Mar. regulus, cuius filius infirmabatur Ca-
1.b.14. pharnaũ. • Hic cùm audisset quia Iesus 47
Luc. 4 adueniret à Iudæa in Galilæã, abiit ad G
b.14. eũ, & rogabat eũ vt descẽderet, & sana-
Sup. 2. ret filiũ eius: incipiebat enim mori. • Di- 48
b.9. xit ergo Iesus ad eũ: Nisi signa & prodi-
gia videritis, non creditis. • Dicit ad eũ 49
regulus: Dñe, descende priùs quàm mo-
riatur filius meus. • Dicit ei Iesus: Vade, 50
filius tuus viuit. Credidit homo sermo-
ni, quem dixit ei Iesus, & ibat. • Iam au- 51
tem eo descendente, serui occurrerunt
ei, & nuntiauerunt dicentes, quia filius
eius viueret. • Interrogabat ergo horam 52
ab eis, in qua meliùs habuerit. Et dixe-
runt ei. Quia heri hora septima reliquit
eũ febris. • Cognouit ergo pater, quia il- 53
la hora erat, in qua dixit ei Iesus, Filius
tuus viuit: & credidit ipse, & domus eius
tota. • Hoc iterũ secundum signum fecit 54
Iesus, cum venisset à Iudæa in Galilæã.

CAP. V.

Iesus ad piscinam sanato ægroto qui 38. annis languerat iubet sabbato tollere grabatum: & Iudæis id calumniantibus respondet se omnia sua simul cum Patre operari, mortuósque viuificare, ac iudicem ab illo constitutum esse omnium, cui & Ioannes & propria opera ac Pater, imò & Moyses ipse, testimonium perhibent.

1 Post hæc erat festus dies Iudæorum, Leuit.
A & ascendit Iesus Ierosolymam. • Est 23.a.5
2 autem Ierosolymis probatica piscina, Deut.
quæ cognominatur Hebraicè Bethsai- 16.a.1
3 da, quinque porticus habens. • In his ia-
cebat multitudo magna languentium,
cæcorum, claudorũ, aridorũ, expectan-
4 tium aquæ motum. • Angelus autẽ Dñi
descendebat secundùm tempus in pisci-
nam: & mouebatur aqua. Et qui prior
descendisset in piscinã post motionem
aquæ, sanus fiebat à quacumq; detine-
5 batur infirmitate. • Erat autem quidam
homo ibi, triginta & octo annos habẽs
6 in infirmitate sua. • Hunc cùm vidisset
B Iesus iacentem, & cognouisset quia iam
multũ tempus haberet, dicit ei: Vis sa-
7 nus fieri? • Respondit ei languidus: Dñe,
hominem non habeo, vt cùm turbata
fuerit aqua, mittat me in piscinam: dum
venio enim ego, alius ante me descen-
8 dit. • Dicit ei Iesus: Surge, tolle grabatũ
9 tuum, & ambula. • Et statim sanus factus
est homo ille: & sustulit grabatũ suum,
& ambulabat. Erat autem sabbatũ in die
10 illo. • Dicebant ergo Iudæi illi qui sana-
tus fuerat: ||Sabbatum est, non licet tibi ||Exo.
11 tollere grabatum tuum. • Respondit eis: 20. b.
Qui me sanũ fecit, ille mihi dixit: Tolle 11.
12 grabatum tuum, & ambula. • Interroga- Ier. 17
uerunt ergo eum: Quis est ille homo d.24.
qui dixit tibi: Tolle grabatum tuum, &
13 ambula? • Is autem qui sanus fuerat ef-
fectus, nesciebat quis esset. Iesus enim
declinauit à turba constituta in loco.
14 • Postea inuenit eum Iesus in templo, &
dixit illi: Ecce sanus factus es: iam noli
peccare, ne deterius tibi aliquid con-
15 tingat. • Abiit ille homo, & nuntiauit Iu-
dæis quia Iesus esset, qui fecit eum sa-
16 num. • Propterea persequebantur Iudæi
Iesum, quia hæc faciebat in sabbato:
17 • Iesus autem respondit eis: Pater meus
vsque modò operatur: & ego operor.
18 • Propterea ergo magis quærebant eum
Iudæi interficere? quia non solùm sol-
uebat sabbatum, sed & patrem suum di-
cebat Deum, æqualem se faciens Deo.
Respondit itaque Iesus, & dixit eis:
19 • Amen, amen dico vobis, non potest Fi-
lius à se facere quidquam, nisi quod vi-
derit Patrẽ facientem: quæcumq; enim
ille fecerit, hæc & Filius similiter facit.
20 • Pater enim diligit Filium, & omnia
C demonstrat ei, quæ ipse facit: & maiora
his demonstrabit ei opera, vt vos mi-
21 remini. • Sicut enim Pater suscitat mor-
tuos, & viuificat: sic & Filius, quos vult,
22 viuificat. • Neque enim Pater iudicat
quemquam: sed omne iudicium dedit
23 Filio, • vt omnes honorificent Filium,
sicut honorificant Patrem, qui non ho-
norificat Filium, non honorificat Pa-
24 trem, qui misit illum. • Amen, amẽ dico
vobis, quia qui verbum meum audit, &

credit ei qui misit me,habet vitã æter-
nam,& in iudicium non venit,sed tran-
siit à morte in vitam.*Amen,amen dico 25
vobis,quia venit hora,& nunc est,quã-
do mortui audient vocẽ Filij Dei:& qui
audierint,viuent.*Sicut enim Pater ha- 26
bet vitam in semetipso:sic dedit & Filio E
habere vitam in semetipso:* & potesta- 27
tẽ dedit ei iudicium facere,quia Filius
hominis est.* Nolite mirari hoc, quia 28
venit hora,in qua omnes,qui in monu-
mentis sunt, audient vocem Filij Dei:
||Mat. * ||& procedent qui bona fecerunt, in 29
25. d. resurrectionẽ vitæ: qui verò mala ege-
46. runt; in resurrectionem iudicij.* Non 30
possum ego à meipso facere quidquam.
Sicut audio, iudico:& iudicium meum
iustum est:quia non quæro voluntatem
meam, sed voluntatem eius, qui misit
me.* Si ego testimonium perhibeo de 31
me ipso, testimonium meum non est
||Mat. verum.*||Alius est,qui testimonium per- 32
3.d.17 hibet de me: & scio quia verum est te-
Sup.1. stimonium,quod perhibet de me.* Vos 33
b.15. misistis ad Ioannem & testimonium
perhibuit veritati.* Ego autem non ab 34
homine testimonium accipio: sed hæc
dico vt vos salui sitis.*Ille erat lucerna 35
ardens, & lucens. Vos autem voluistis
ad horam exultare in luce eius.* Ego 36
autem habeo testimonium maius Ioan-
ne.Opera enim,quæ dedit mihi Pater vt
perficiam ea;ipsa opera,quæ ego facio,
||Mat. testimonium perhibent de me, quia Pa-
3. d.17 ter misit me:*& qui misit me Pater,||ip- 37
17.a.5 se testimonium perhibuit de me: neque
||Deu. vocem eius vmquam audistis, || neque
4.b.12 speciem eius vidistis,* & verbum eius 38
non habetis in vobis manens:quia quẽ
misit ille,huic vos non creditis.*Scru- 39
tamini Scripturas, quia vos putatis in
ipsis vitã æternam habere: & illæ sunt,
quæ testimonium perhibent de me:* & 40
non vultis venire ad me, vt vitam ha-
beatis.* Claritatem ab hominibus non 41
accipio.* Sed cognoui vos, quia dile- 42
ctionem Dei non habetis in vobis.*Ego 43
veni in nomine Patris mei, & nõ acci-
pitis me:si alius venerit in nomine suo,
illum accipietis.* Quomodo vos pote- 44
stis credere,qui gloriam ab inuicem ac-
1.Cor. cipitis; & gloriam,quæ à solo Deo est,
4.a 3. non quæritis?* Nolite putare quia ego 45
Gen.3 accusaturus sim vos apud Patrem, est
c.15. qui accusat vos Moyses, in quo vos
22. d. speratis.*Si enim crederetis Moysi,cre- 46
18.49. deretis forsitã & mihi:|| de me enim ille
b.10. scripsit.*Si autem illius litteris nõ cre- 47
Deut. ditis: quomodo verbis meis creditis?
18. c.

CAP. VI.

15.
*Quinque panibus & duobus piscibus
satiat quinque virorum millia: fugit
volentes ipsum facere regem: super ma-
re ad discipulos vento agitatos ambulat:
de pane cœlesti docet, quòdque ipse sit
panis vitæ,& caro eius cibus quem opor-
teat manducare, sanguisque eius potus
quem oporteat bibere: quidam discipuli
offensi eius sermone deserunt ipsum,
Apostoli autem cum eo permanent;quo-
rum tamen vnum dicit esse diabolum.*

1 POst hæc abiit Iesus trans mare Gali- Mat.
2 lææ,quod est Tiberiadis:* & seque- 14. b.
A batur eum multitudo magna quia vide- 13.
bant signa, quæ faciebat super his qui Marc.
3 infirmabantur.*Subiit ergo in montem 6.d.32
Iesus:& ibi sedebat cum discipulis suis. Luc.9
4 *Erat autem proximum Pascha dies a.10.
5 festus Iudæorum.*Cùm subleuasset ergo
oculos Iesus, & vidisset quia multitudo
maxima venit ad eum, dixit ad Philip-
pum: Vnde ememus panes, vt mandu-
6 cent hi?* Hoc autem dicebat tentans
eum:ipse enim sciebat quid esset factu-
7 rus.*Respondit ei Philippus: Ducento-
rum denariorum panes non sufficiunt
eis,vt vnusquisque modicum quid acci-
8 piat. * Dicit ei vnus ex discipulis eius.
9 Andreas frater Simonis Petri:*Est puer
vnus hic,qui habet quinque panes hor-
deaceos,& duos pisces:sed hæc quid sũt
10 inter tantos?* Dixit ergo Iesus:Facite
B homines discumbere.Erat autẽ fœnum
multum in loco.Discubuerunt ergo vi-
11 ri,numero quasi quinq; millia.*Accepit
ergo Iesus panes:& cum gratias egisset,
distribuit discumbentibus: similiter &
12 ex piscibus quantum volebant.* Vt au-
tem impleti sunt, dixit discipulis suis:
Colligite quę superauerũt fragmenta,ne
13 pereant*Collegerunt ergo, & implene-
runt duodecim cophinos fragmento-
rum,ex quinq; panibus hordeaceis;quę
14 superfuerũt his qui manducauerãt.*Illi
ergo homines cum vidisset quòd Iesus
fecerat signum,dicebãt:Quia hic est ve-
rè propheta,qui venturus est in mundũ.
15 *Iesus ergo cùm cognouisset, quia ven-
turi essent vt raperent eũ,& facerent eũ
regem,|| fugit iterum in montẽ ipse so- ||Mat.
16 lus.*Vt autẽ serò factum est,descẽderũt 14. c.
17 discipuli eius ad mare.*Et cùm ascẽdis- 23.
sent nauim,venerunt trans mare in Ca- Mar.
pharnaum:& tenebræ iam factæ erãt:& 6.f.46
18 nõ venerat ad eos Iesus.* Mare autem,
19 vẽto magno flãte,exsurgebat.*Cùm re-
C migassẽt ergo quasi stadia viginti quin-
que aut triginta, vident Iesum ambulã-
tẽ supra mare, & proximum naui fieri,
& timuerunt.*Ille autem dicit eis:Ego
20 sum,nolite timere.*Voluerunt ergo ac-
21 cipere eum in nauim: & statim nauis
fuit ad terrã,in quam ibant.*Altera die,
22 turba quæ stabat trans mare,vidit quia
nauicula alia non erat ibi nisi vna, &
quia non introisset cum discipulis suis
Iesus in nauim, sed soli discipuli eius
23 abiissent:*aliæ verò superuenerunt na-
ues à Tiberiade, iuxta locum vbi man-
ducauerãt panem, gratias agente Dño.
*Cùm

*Cùm ergo vidisset turba quia Iesus nō 24
esset ibi, neque discipuli eius, ascende-
runt in nauiculas, & venerunt Caphar-
naum quærentes Iesum.* Et cùm inue- 25
nissent eum trans mare, dixerunt ei:
Rabbi, quando huc venisti? * Respondit 26
eis Iesus, & dixit. Amen, amen dico vo-
bis: quæritis me, non quia vidistis signa,
sed quia manducastis ex panibus, & sa-
turati estis. *Operamini non cibum qui 27
perit, sed qui permanet in vitā æternā, D
||Mat. quē Filius hominis dabit vobis. | Hunc
3.d.17. enim Pater signauit Deus.* Dixerūt er- 28
17. a. go ad eum. Quid faciemus vt operemur
5. opera Dei?* Respōdit Iesus, & dixit eis: 29
|| Sup. || Hoc est opus Dei, vt credatis in eum
1.d.32 quem misit ille.* Dixerūt ergo ei: Quod 30
1.Ioa. ergo tu facis signū vt videamus, & cre-
3 d.23 damus tibi? quid operaris? * Patres no- 31
||Exo. stri manducauerunt manna in deserto,
16. d. sicut scriptum est? || Panē de cælo dedit
14. eis manducare. * Dixit ergo eis Iesus: 32
Num. Amen, amen dico vobis: Non Moyses
11.b.7 dedit vobis panem de cælo, sed Pater
Psal. meus dat vobis panem de cælo verum:
77. c. *Panis enim est, qui de cælo descendit, 33
24. & dat vitam mundo.* Dixerunt ergo ad 34
Sap. eum: Dn̄e, semper da nobis panem hūc.
26. c. * Dixit autem eis Iesus: Ego sum panis 35
20. vitæ: || qui venit ad me, non esuriet: &
||Eccl. qui credit in me, non sitiet vnquam.
24. c. *Sed dixi vobis, quia & vidistis me, & 36
29. non creditis.* Omne quod dat mihi Pa- 37
ter, ad me veniet, & eum, qui venit ad
me, non eiiciam foras: * quia descendi 38
de cœlo, non vt faciam voluntatem
meam: sed voluntatē eius, qui misit me:
*Hæc est autem voluntas eius, qui misit 39
me, Patris: vt omne, quod dedit mihi, E
non perdam ex eo, sed resuscitem illud
in nouissimo die. * Hæc est autem vo- 40
luntas Patris mei, qui misit me: vt om-
nis, qui videt Filium, & credit in eum,
habeat vitam æternam, & ego resusci-
tabo eum in nouissimo die.* Murmura- 41
bant ergo Iudæi de illo, quia dixisset:
Ego sum panis viuus, qui de cælo des-
||Mat. cēdi,* & dicebant: ||Nōnne hic est Iesus 42
13. g. filius Ioseph, cuius nos nouimus pa-
55. trem & matrem? Quomodo ergo dicit
Mar. hic: Quia de cœlo descendi?* Respondit 43
6.a.3. ergo Iesus, & dixit eis: Nolite murmu-
rare in inuicem,* nemo potest venire ad 44
me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eū:
& ego resuscitabo eum in nouissimo
|| Isa. die.* Est scriptum in Prophetis: ||Et erūt 45
54. f. omnes docibiles Dei. Omnis qui audi-
13. uit à Patre, & didicit, venit ad me.* ||Nō 46
quia Patrem vidit quisquā, || nisi is, qui F
||Mat est à Deo, hic vidit Patrem.* Amen, amē 47
11. d. dico vobis: Qui credit in me, habet vitā
27. æternam.* Ego sum panis vitæ:* || Patres 48
||Exo. vestri manducauerunt manna in deser-
16. c. to, & mortui sunt.* Hic est panis de cæ- 49
13. lo descendens: vt si quis ex ipso mandu- 50
51 cauerit, non moriatur. * Ego sum panis
52 viuus, qui de cęlo descēdi: Si quis man-
ducauerit ex hoc pane, viuet in æternū:
& panis, quem ego dabo, caro mea est
53 pro mundi vita.* Litigabant ergo Iudæi
ad inuicem, dicentes: Quomodo potest
hic nobis carnem suam dare ad mandu-
54 candum? * Dixit ergo eis Iesus? Amen,
amen dico vobis: Nisi manducaueritis
carnem Filij hominis, & biberitis eius
sanguinē non habebitis vitam in vobis.
55 * Qui manducat meam carnem, & bibit
meum sanguinem, habet vitam æternā:
& ego resuscitabo eum in nouissimo
56 die:* ||Caro enim mea, vere est cibus: & || 1.
57 sanguis meus verè est potus * qui man- Cor. 11
ducat meam carnem, & bibit meū san- f. 27.
58 guinem, in me manet, & ego in illo:* Si-
cut misit me viuens Pater, & ego viuo
propter Patrem, & qui manducat me, &
59 ipse viuet propter me. * Hic est panis,
qui de cælo descendit. Non sicut man-
ducauerunt patres vestri māna, & mor-
tui sunt. Qui manducat hunc panem, vi-
60 uet in æternum.* Hæc dicit in synagoga
61 docens in Capharnaū. * Multi ergo au-
G dientes ex discipulis eius, dixerunt: Du-
rus est hic sermo, & quis potest eum au-
62 dire?* Sciens autem Iesus apud semetip-
sum, quia murmurarēt de hoc discipuli
63 eius, dixit eis: Hoc vos scandalizat?* Si
ergo videritis Filiū hominis ascenden-
64 tem vbi erat priùs?* Spiritus est, qui vi-
uificat: caro non prodest quidquā, ver-
ba, quæ ego locutus sum vobis Spiritus
65 & vita sunt.* Sed sunt quidam ex vobis,
qui non credūt.* Sciebat enim ab initio
Iesus qui essent non credentes & quis
66 traditurus esset eum.* Et dicebat: Pro-
pterea dixi vobis, quia nemo potest ve-
nire ad me, nisi fuerit ei datum à Patre
67 meo.* Ex hoc multi discipulorum eius
abierunt retrò: & iam non cum illo
68 ambulabant.* Dixit ergo Iesus ad duo-
decim: Nūmquid & vos vultis abire?
69 * Respondit ergo ei Simon Petrus: Do-
mine, ad quem ibimus? verba vitæ æter-
70 næ habes,* || & nos credidimus, & co-
gnouimus, quia tu es Christus Filius ||Mat.
71 Dei.* Respōdit eis Iesus: Nōnne ego vos 16. c.
duodecim elegi: & ex vobis vnus dia- 16.
72 bolus est?* Dicebat autem Iudam Simo- Mar.
nis Iscariotem: hic enim erat traditu- 8.c.29
rus eum, cùm esset vnus ex duodecim. Luc.

CAPVT VII. 9.b.20

Ad Scenopegiæ festum quasi in occulto ascendens conuincit de ipsius doctrina Iudæos, quod ipsum iniustè calumniarentur de curato homine sabbato, sitientes ad se vocat, & de ipso turba variè loquitur, ministris qui ad eum apprehendendum missi erant audita eius prædicatione collaudant ipsum, sed & Nicodemus ipsum defendens, malè audit a pontificibus, & Pharisæis.

Post

POst hæc autē ambulabat Iesus in Ga- 1
lilæam, non enim volebat in Iudæā A
ambulare, quia quærebant eū Iudæi in-
terficere.* Erat autem in proximo dies 2
||Leu. festus Iudæorum|| Scenopegia.*Dixerūt 3
autē ad eū fratres eius : Transi hinc, &
23. f vade in Iudæā, vt & discipuli tui videāt
34. opera tua, quæ facis.* Nemo quippe in 4
occulto quid facit, & quærit ipse in pa-
lam esse: si hæc facis, manifesta teipsum
mundo.* Neq; enim fratres eius crede- 5
bant in eum.*Dicit ergo eis Iesus: Tem- 6
pus meū nondū aduenit: tēpus autē ve-
strū sēper est paratū.* Nō potest mūdus 7
odisse vos : me autem odit, quia ego te-
stimoniū perhibeo de illo, quòd opera
eius mala sunt.*Vos ascēdite ad diē fe- 8
stū hunc, ego autem non ascendo ad diē B
festū istū : quia meū tempus nondū im-
pletū est.*Hæc cūm dixisset, ipse mansit 9
in Galilæa.*Vt autē ascenderunt fratres 10
eius, tunc & ipse ascendit ad diē festum
nō manifestè, sed quasi in occulto.* Iu- 11
dæi ergo quærebant eum in die festo, &
dicebant: Vbi est ille?* Et murmur mul- 12
tum erat in turba de eo. Quidam enim
dicebant: Quia bonus est. Alij autem di-
cebant: Non, sed seducit turbas.* Nemo 13
tamen palā loquebatur de illo propter
metū Iudæorū.* Iam autē die festo me- 14
diante, ascendit Iesus in templū, & do-
cebat.* Et mirabantur Iudæi, dicentes: 15
Quomodo hic litteras scit, cūm non di-
dicerit.* Respondit eis Iesus, & dixit : 16
Mea doctrina, non est mea, sed eius, qui
misit me.* Si quis voluerit voluntatem 17
eius facere cognoscet de doctrina, vtrū C
ex Deo sit, an ego à meipso loquar.*Qui 18
à semetipso loquitur, gloriam propriā
quærit: qui autē quærit gloriā eius, qui
misit eum, hic verax est, & iustitia in
||Exo. illo non est. * || Nónne Moyses dedit 19
24.a.3 vobis legem : & non ex vobis facit le-
Sup.5. gem ? * Quid me quæritis interficere? 20
c.18. Respondit turba, & dixit: Dæmoniū ha-
bes: quis te quærit interficere?*Respon- 21
dit Iesus, & dixit eis: Vnum opus feci, &
||Leu. omnes miramini.* Propterea || Moyses 22
12.a.3 dedit vobis circumcisionē, (nō quia ex
||Gen. Moyse est, ||sed ex patribus) & in sabbato
17. b. circūciditis hominē.* Si circumcisionē 23
10. accipit homo in sabbato, vt non solua- D
||Deu. tur lex Moysi : mihi indignamini quia
1.c.16. totū hominē sanū feci in sabbato?||*No- 24
lite iudicare secundū faciē, sed iustū iu-
diciū iudicate.*Dicebant ergo quidā ex 25
Ierosolymis: Nōne hic est, quē quærunt
interficere?*Et ecce palā loquitur, & ni- 26
hil ei dicunt: Nūquid verè cognouerunt
principes quia hic est Christus?*Sed hūc 27
scimus vnde sit: Christꝰ autē cū venerit,
nemo scit vnde sit.* Clamabat ergo Iesꝰ 28
in templo docēs, & dicēs? Et me scitis, &
vnde sim scitis: & à me ipso nō veni, sed
est verus, qui misit me, quē vos nesciti
29 *Ego scio eū: quia ab ipso sū, & ipse me
30 misit:* Quærebāt ergo eū apprehēdere :
E & nemo misit in illum manus, quia nō-
31 dum venerat hora eius.* De turba autē
multi crediderūt in eū, & dicebāt: Chri-
stus cūm venerit, nūquid plura signa fa-
32 ciet quā quæ hic facit?*Audierunt Pha-
risæi turbā murmurantē de illo hæc, &
miserūt Principes, & Pharisęi ministros,
33 vt apprehēnderēt eū.*Dixit ergo eis Ie-
sus : Adhuc modicū tēpus vobiscū sum:
34 & vado ad eū, qui me misit.*||Quæretis || Inf.
me, & nō inuenietis, & vbi ego sum, vos 33. d.
35 nō potestis venire.* Dixerunt ergo Iu- 23.
dæi ad semetipsos : Quò hic iturus est,
quia non inueniemus eū? nūquid in dis-
persionē Gētiū iturus est: & doctur⁹ Gē-
36 tes?*Quis est hic sermo, quē dixit. Quæ-
F ritis me ? non inuenietis: & vbi sū ego,
37 vos nō potestis venire : * In nouissimo
autē||die magno festiuitatis, stabat Iesꝰ,
& clamabat, dicēs: Si quis sitit, veniat ad
38 me, & bibat.*||Qui credit in me, sicut di- ||Leu.
cit Scriptura, flumina de vētre eiꝰ fluēt 23. f.
39 aquæ viuę.*Hoc autem dixit de Spiritu, 27.
quē accepturi erāt credētes in eū, non- ||Deu.
dū enim erat Spiritus datus: quia Iesus 18. c.
40 nōdū erat glorificatꝰ.*Ex illa ergo tur- 15.
ba, cūm audissent hos sermones eiꝰ di- Ioel.2
41 cebāt: Hic est verè propheta.*Alij dice- c.28.
bant: Hic est Christus: Quidā autē dice- Act.2
bant: Nūquid à Galilæa venit Christus? c.17.
42 *||Nōne Scriptura dicit: Quia ex semine|| Mich
Dauid, & de Bethlehē castello, vbi erat 5.a.2.
43 Dauid, venit Christus?* Dissensio itaque Mat.
44 facta est in turba propter eū:*Quidā au- 2.a.6.
G tē ex ipsis volebāt apprehēdere eū : sed
45 nemo misit super eū manus.* Venerunt
ergo ministri ad Pōtifices, & Pharisęos.
Et dixerunt eis illi. Quare non adduxi-
46 stis illū?* Responderunt ministri: Num-
quā sic locutus est homo, sicut hic ho-
47 mo.*Respōderūt ergo eis Pharisæi: Nū-
48 quid & vos seducti estis?* Numquid ex
principibꝰ aliquis credidit in eū aut ex
49 Pharisęis?*sed turba hæc, quæ nō nouit
50 legem, maledicti sunt.*Dixit Nicodemꝰ
ad eos , || ille qui venit ad eum nocte, || Sup.
51 qui vnus erat ex ipsis.*Nūquid lex no- 3.a.2.
stra iudicat hominē, nisi priùs audierit ||Deu.
52 ab ipso, ||& cognouerit quid faciat?*Re- 17. b.
spōderunt, & dixerunt ei: Nūquid & tu 8. 9.
Galilæus es? Scrutare Scripturas, & vide d.15.
53 quia à Galilęa propheta non surgit.*Et
reuersi sunt vnusquisq; in domū suam.

CAP. VIII.

Mulierem in adulterio deprehensam, scribens in terra absoluit ab accusatoribus : dicit se lucem mundi , & Pharisæos in peccato suo morituros : qui etiam verè sint eius discipuli , quive serui aut liberi : dicit illos neque ex Deo, neque ex Abraham , sed ex patre diabolo esse , qui veritatem dicenti non crederent : blasphemantibus dicit se dæmonium

monium non habere, sed Patrem honorificare, & antequam Abraham fieret, se esse : volentibusque eum lapidare, auferens sui prospectum exit de templo.

IEsus autem perrexit in montem Oli- 1
ueti : *& diluculo iterũ venit in tem- 2
plum, & omnis populus venit ad eum, & A
sedens docebat eos. * Adducunt autem 3
Scribæ, & Pharisæi mulierem in adul-
terio deprehensam: & statuerũt eam in
medio, * & dixerunt ei : Magister hæc 4
mulier modò deprehensa est in adulte-
|| Leu. rio.* || In lege autem Moyses mandauit 5
20. b. nobis huiusmodi lapidare. Tu ergo quid
10. dicis ? * Hoc autem dicebant tentantes 6
eum, vt possent accusare eum. Iesus au-
tem inclinãs se deorsum, digito scribe-
bat in terra. * Cùm ergo perseuerarent 7
interrogantes eum, erexit se, & dixit
||Deu. eis: || Qui sine peccato est vestrûm, pri-
17. b. 7. mus in illã lapidem mittat. * Et iterum 8
se inclinans, scribebat in terra. * Audien- 9
tes autem vnus post vnũ exibant inci-
pientes à senioribus : & remansit solus
Iesus, & mulier in medio stans. * Erigens 10
autem se Iesus, dixit ei: Mulier vbi sunt
qui te accusabãt ? nemo te condẽnauit?
* Quæ dixit nemo, Dñe. Dixit autem Ie- 11
sus : Nec ego te condemnabo. Vade, & B
iã ampliùs noli peccare. * Iterum ergo 12
|| 1. locutus est eis Iesus, dicens : || Ego sum
Ioan. lux mundi: qui sequitur me: non ambu-
1. b. 5. lat in tenebris, sed habebit lumen vitæ.
* Dixerunt ergo ei Pharisæi : Tu de te- 13
ipso testimoniũ perhibes : testimonium
tuum non est verum.* Respondit Iesus, 14
& dixit eis. Et si ego testimonium per-
hibeo de me ipso, verum est testimo-
nium meum: quia scio vnde veni, & quò
vado : vos autem nescitis vnde venio,
aut quò vado : * Vos secundùm carnem 15
iudicatis : ego non iudico quemquam:
* & si iudico ego, iudicium meum verũ 16
est, quia solus non sum ; sed ego, & qui
misit me, Pater : * Et in lege vestra scri- 17
||Deu. ptũ est, || quia duorum hominum testi-
17. b. 6 monium verum est.* Ego sum, qui testi- 18
19. d. monium perhibeo de me ipso & testi-
15 moniũ perhibet de me, qui misit me Pa-
Mar. ter. * Dicebant ergo ei : Vbi est Pater 19
18. c. tuus ? Respondit Iesus : Neq; me scitis,
16. neq; Patrem meum : si me sciretis, for-
2. Cor. sitan, & Patrem meum sciretis. * Hæc 20
13 a. 1. verba locutus est Iesus in gazophyla- C
Hebr. cio, docens in templo : & nemo appre-
10. e. hendit eum, quia nec dum venerat ho-
28. ra eius : * Dixit ergo iterum eis Iesus, 21
ego vado, & quæretis me, & in peccato
vestro moriemini. Quò ego vado, vos
non potestis venire. * Dicebant ergo Iu- 22
dæi : Numquid interficiet semetipsum,
quia dixit : Quo ego vado, vos non po-
testis venire ? * Et dicebat eis : Vos de 23
deorsum estis, ego de supernis sum. Vos
de mundo hoc estis, ego non sum de
24 hoc mundo.* Dixi ergo, vobis, quia mo-
riemini in peccatis vestris : si enim non
credideritis quia ego sum, moriemini
25 in peccato vestro : * Dicebant ergo ei :
Tu quis es ? Dixit eis Iesus Principium
26 qui & loquor vobis. * Multa habeo de
vobis loqui, & iudicare: sed qui me mi-
sit ||verax est; & ego quæ audiui ab eo, ||Rom.
27 hæc loquor in mundo.* Et nõ cognoue- 3. a. 4.
28 rũt quia Patrẽ eius dicebat Deũ.* Dixit
ergo eis Iesus : Cùm exultaueritis Filiũ
hominis, tũc cognoscetis quia ego sum
& à meipso facio nihil, sed sicut do-
29 cuit me Pater, hæc loquor : * & qui me
D misit, mecum est, & non reliquit me so-
lum: quia ego, quæ placita sunt ei, facio
30 semper.* Hæc illo loquente, multi cre-
31 diderunt in eum.* Dicebat ergo Iesus ad
eos, qui crediderunt ei, Iudæos : Si vos
manseritis in sermone meo, verè disci-
32 puli mei eritis : * & cognoscetis verita-
33 tem, & veritas liberabit vos. * Respon-
derunt ei : Semen Abrahæ sumus, & ne-
mini seruiuimus vnquam, quomodo tu
34 dicis: Liberi eritis?* Respondit eis Iesus:
Amen, amen dico vobis : || quia omnis ||Rom.
qui facit peccatum, seruus est peccati, 6. c. 15.
35 * seruus autem non manet in domo in 16.
æternum : filius autem manet in æter- 2. Pet.
36 num, * si ergo vos filius liberauit, verè 2. d. 19
37 liberi eritis. * Scio quia filij Abrahæ
E estis ; sed quæritis me interficere, quia
38 sermo meus non capit in vobis. * Ego
quod vidi apud Patrẽ meum, loquor: &
vos quæ vidistis apud patrẽ vestrũ, faci-
39 tis.* Responderunt, & dixerunt ei: Pater
noster Abrahã est. Dicit eis Iesus: Si filij
40 Abrahæ estis, opera Abrahæ facite.* Nũc
autem quæritis me interficere, homi-
nem, qui veritatem vobis locutus sum,
quam audiui à Deo : hoc Abraham non
41 fecit.* Vos facitis opera patris vestri. Di-
xerunt itaque ei. Nos ex fornicatione
non sumus nati : vnum patrẽ habemus
42 Deum. * Dixit ergo eis Iesus : Si Deus
pater vester esset, diligeretis vtique me.
ego enim ex Deo processi, & veni: neq;
enim à me ipso veni, sed ille me misit,
43 * Quare loquelam meam non cognosci-
tis ? Quia non potestis audire sermonẽ
44 meum.* || Vos ex patre diabolo estis, & || 1.
desideria patris vestri vultis facere, ille Ioan.
homicida erat ab initio, & in veritate 3. b. 8.
F nõ stetit: quia nõ est veritas in eo : cùm
loquitur mendaciũ, ex propriis loqui-
45 tur, quia mendax est, & pater eius.* Ego
autem si veritatem dico, non creditis
46 mihi.* Quis ex vobis arguet me de pec-
cato? Si veritatem dico vobis, quare nõ
47 creditis mihi?* || Qui ex Deo est, verba || 1.
Dei audit. Propterea vos non auditis, Ioan.
48 quia ex Deo non estis. * Responderunt 4. b. 6.
ergo Iudæi, & dixerunt ei : Nónne bene
dicimus nos, quia Samaritanus es tu, &
49 dæmonium habes? * Respondit Iesus.
Ego

Ego dæmonium nõ habeo : sed honori-
fico Patrem meum,& vos inhonorastis
me.*Ego autem non quæro gloriã meã: 50
est qui quærat, & iudicet.* Amen amen 51
dico vobis : si quis sermonem meũ ser-
uauerit mortem nõ videbit in æternũ.
*Dixerunt ergo Iudæi : Nunc cognoui- 52
mus quia dæmonium habes. Abraham G
mortuus est,& prophetæ:& tu dicis :Si
quis sermonem meum seruauerit , non
gustabit mortem in æternũ.* Numquid 53
tu maior es patre nostro Abraham,qui
mortuꝰ est?& prophetæ mortui sũt.Quẽ
te ipsum facis ? * Respondit Iesus:Si ego 54
glorifico meipsum,gloria mea nihil est:
est Pater meus,qui glorificat me,quem
vos dicitis quia Deus vester est,*& non 55
cognouistis,eũ:ego autẽ noui eum:Et si
dixero quia nõ scio eũ , ero similis vo-
bis,mẽdax.Sed scio eũ,& sermonẽ eius
seruo.* Abrahã pater vester exultauit vt 56
videret diem meũ : vidit,& gauisus est.
* Dixerunt ergo Iudæi ad eũ:Quinqua- 57
ginta annos nõdũ habes,& Abrahã vidi-
sti?*Dixit eis Iesus:Amẽ,amẽ dico vobis, 58
antequã Abrahã fieret, ego sũ.*Tulerũt 59
ergo lapides,vt iacerent in eum : Iesus
autem abscondit se,& exiuit de templo.

CAPVT IX.

*Cæcũ à natiuitate sabbato illuminat:
cuius miraculi gloriam Pharisæi multis
technis laborant Christo detrahere : &
quia is qui cæcus fuerat Christum tue-
tur extra synagogã eiicitur : sed à Chri-
sto edoctus credit , & adorat ipsum, qui
in iudicium se in mundum venisse ait.*

ET præteriẽs Iesus vidit hominẽ cæcũ 1
à Natiuitate;*& interrogauerunt eũ 2
discipuli eius.Rabbi,quis peccauit, hic, A
aut parentes eius, vt cæcus nasceretur?
*Respõdit Iesus:Neq; hic peccauit,neq; 3
parentes eius:sed vt manifestẽtur opera
Dei in illo.*Me oportet operari opera 4
eius,qui misit me, donec dies est:venit
nox,quando nemo potest operari,*quã- 5
diu sum in mundo,lux sum mundi.*Hęc 6
cum dixisset , expuit in terram & fecit
lutũ ex sputo,& liniuit lutũ super ocu-
los eius,*& dixit ei:Vade,laua in nata- 7
toria Siloë(quod interpretatur Missus.) B
Abiit ergo,& lauit,& venit videns.*Ita- 8
que vicini,& qui viderãt eũ priùs quia
mendicus erat,dicebant:Nõnne hic est,
qui sedebat, & mendicabat ? Alij dice-
bant:Quia hic est.*Alij autem : Nequa- 9
quam, sed similis est ei. Ille verò dice-
bat : Quia ego sum.* Dicebant ergo ei: 10
Quomodo aperti sunt tibi oculi?* Res- 11
pondit : ille homo, qui dicitur Iesus,
lutum fecit:& vnxit oculos meos,& di-
xit mihi:Vade ad natatoria Siloë,& la-
ua:Et abij,& laui:& video.*Et dixerunt 12
ei:Vbi est ille?Ait:Nescio.*Adducũt eum 13
ad Pharisæos, qui cæcus fuerat.* Erat 14
autem sabbatum , quando lutum fecit
15 Iesus , & aperuit oculos eius.* Iterum
C ergo interrogabant eum Pharisæi quo-
modo vidisset.Ille autem dixit eis. Lu-
tum mihi posuit super oculos , & laui,
16 & video.* Dicebant ergo ex Pharisæis,
quidã,nõ est hic homo à Deo, qui sab-
batum nõ custodit.Alij autem dicebant:
Quomodo potest homo peccator hæc
signa facere? Et schisma erat inter eos.
17 * Dicunt ergo cæco iterum:Tu quid di-
cis de illo, qui aperuit oculos tuos?Ille
18 autẽ dixit:Quia propheta est.*Non cre-
diderunt ergo Iudæi de illo,quia cæcus
fuisset,& vidisset,donec vocauerunt pa-
rentes eius,qui viderat:& interrogaue-
19 runt eos, dicentes:*Hic est filius vester,
D quem vos dicitis quia cæcus natus est?
20 Quomodo ergo nunc videt?*Responde-
runt ei parentes eius,& dixerunt ; Sci-
mus quia hic est filius noster , & quia
21 cæcus natus est:*quomodo autem nunc
videat, nescimus : aut quis eius aperuit
oculos, nos nescimus:ipsum interroga-
te : ætatem habet , ipse de se loquatur.
22 * Hæc dixerunt parentes eius quoniam
E timebant Iudæos : iam enim conspira-
uerant Iudæi, vt si quis eum confitere-
tur esse Christum, extra synagogã fieret
23 * Propterea parentes eius dixerũt:Quia
24 ætatem habet,ipsum interrogate.*Voca-
uerunt ergo rursum hominem,qui fue-
rat cæcus, & dixerunt ei:da gloriã Deo,
nos scimus quia hic homo peccator est
25 * Dixit ergo eis ille : Si peccator est,
nescio : vnum scio,quia cæcus cum es-
26 sem, modò video. *Dixerunt ergo illi :
Quid fecit tibi : quomodo aperuit tibi
27 oculos?* Respondit eis:Dixi vobis iã, &
audistis : quid iterũ vultis audire?num-
quid & vos vultis discipuli eius fieri ?
28 * Maledixerunt ergo ei,& dixerunt : Tu
F discipulus illius sis : nos autem Moysi
29 discipuli sumus.*Nos scimꝰ quia Moysi
locutus est Deus:hunc autem nescimus
30 vnde sit:*Respondit ille homo, & dixit
eis : In hoc enim mirabile est, quia vos
nescitis vnde sit , & aperuit meos ocu-
31 los : * scimus autem quia peccatores
Deus non audit : sed si quis Dei cultor
est,& voluntatẽ eius facit,hunc exaudit.
32 * A sæculo non est auditum , quia quis
33 aperuit oculos cæci nati.*Nisi esset hic
à Deo , non poterat facere quidquam.
34 *Responderũt,& dixerunt ei : In pecca-
tis natus es totus , & tu doces nos ? Et
35 eiecerũt eum foras.*Audiuit Iesus quia
eiecerunt eum foras:& cùm inuenisset
eum dixit ei : Tu credis in Filium Dei?
36 *Respondit ille, & dixit : Quis est,Dñe,
37 vt credam in eum?* Et dixit ei Iesus:Et
vidisti eum,& qui loquitur tecum : ipse
38 est.*At ille ait:Credo,Domine.* Et pro-
39 cedens adorauit eum.*Et dixit Iesus:In
iudicium ego in hunc mundum veni:vt
qui non vident videant , & qui vident
cæci

cæci fiant. * Et audierunt quidam ex 40
Pharisæis, qui cum ipso erant, & dixe-
runt ei; Numquid & nos cæci sumus?
* Dixit eis Iesus: Si cæci essetis, non ha- 41
beretis peccatum, nunc verò dicitis:
Quia videmus. Peccatum vestrũ manet.

CAPVT X.

Christus verum describens pastorem & mercenarium, dicit se ostium ouium & bonum pastorem; qui & alias habeat oues ad idem ouile adducendas: animam suam ponit, vt iterum sumat eam: Iudæi lapidare ipsum volunt, quia se ad opera sua referens, dicebat vnum esse cum Patre, & Filium Dei: quod tamen ostendit non esse blasphemiam.

AMen, amen dico vobis: qui non in- 1
trat per ostium in ouile ouium, sed A
ascendit aliunde, ille fur est, & latro.
*Qui autem intrat per ostium, pastor est 2
ouiũ. *Huic ostiarius aperit, & oues vo- 3
cẽ eius audiunt, & proprias oues vocat
nominatim, & educit eas.* Et cùm pro- 4
prias oues emiserit, ante eas vadit: &
oues illũ sequuntur, quia sciunt vocem
eius.*Alienũ autem non sequuntur, sed 5
fugiunt ab eo: quia nõ nouerunt vocem
alienorũ.* Hoc prouerbiũ dixit eis Ie- 6
sus. Illi autẽ non cognouerunt quid lo- B
queretur eis.*Dixit ergo eis iterum Ie- 7
sus: Amen, amen dico vobis, quia ego sũ
ostium ouiũ. * Omnes quotquot vene- 8
runt, fures sunt, & latrones, & non au-
dierunt eos oues.* Ego sum ostium Per 9
me si quis introierit, saluabitur: & in-
gredietur, & egredietur, & pascua inue-
niet.* Fur non venit nisi vt furetur, & 10
mactet, & perdat. Ego veni vt vitam ha-
beant, & abundantiùs habeãt.* Ego sum 11
|| Isai. pastor bonus. || Bonus pastor animam
40. c. suam dat pro ouibus suis.*Mercenarius 12
11. autẽ, & qui nõ est pastor, cuius nõ sunt C
Ezec. oues propriæ, videt lupum venientẽ, &
34. f. dimittit oues, & fugit: & lupus rapit, &
23. 37. dispergit oues:* mercenarius autem fu- 13
& 24. git, quia mercenarius est, & nõ pertinet
ad eũ de ouibus.*Ego sum pastor bonus 14
& cognosco meas, & cognoscunt me
|| Mat. meæ.*|| Sicut nouit me Pater, & ego ag- 15
11. d. nosco patrem: & animam meã pono pro
27. ouibus meis.*Et alias oues habeo, quæ 16
Luca nõ sunt ex hoc ouili: & illas oportet me D
10. b. adducere, & vocem meã audient, & fiet
22. vnum ouile, & vnus pastor.* Propterea 17
me diligit Pater: || quia ego pono animã
|| Isai. meam, vt iterũ sumã eam.*Nemo tollit 18
53. b. 7 eã à me: sed ego pono eam à meipso, &
potestatẽ habeo ponendi eã: & potesta-
tem habeo iterum sumendi eã: Hoc mã-
datũ accepi à Patre meo.*Dissensio ite- 19
rum facta est inter Iudæos propter ser-
mones hos. * Dicebant autem multi ex 20
ipsis: Dæmonium habet, & insanit: quid
eum auditis?*Alij dicebant: Hæc verba 21
non sunt dæmonium habentis: numquid
dæmonium potest cæcorũ oculos ape-
22 rire?*|| Facta sunt autẽ Encænia in Iero- || 1.
23 solymis: & hiems erat.* Et ambulabat Mar.
Iesus in templo, in porticu Salomonis. 4. f. 56
24 *Circumdederũt ergo eum Iudæi, & di- & 59.
E cebant ei: Quousq; animã nostrã tollis?
25 si tu es Christus, dic nobis palàm.*Res-
pondit eis Iesus: Loquor vobis, & non
creditis, opera, quæ ego facio in nomi-
ne Patris mei, hæc testimonium perhi-
26 bent de me: * sed vos non creditis, quia
27 non estis ex ouibus meis. * Oues meæ
vocem meam audiunt: & ego cognosco
28 eas, & sequuntur me,*& ego vitã æter-
nã do eis: & non peribunt in æternum,
& nõ rapiet eas quisquã de manu mea.
29 * Pater meus quod dedit mihi, maius
F omnibus est: & nemo potest rapere de
30 manu Patris mei.* Ego & Pater vnum
31 sumus.*Sustulerunt ergo lapides Iudæi,
32 vt lapidarent eum.* Respõdit eis Iesus:
Multa bona opera ostendi vobis ex Pa-
tre meo, propter quod eorum opus me
33 lapidatis? * Responderunt ei Iudæi: De
bono opere non lapidamus te, sed de
blasphemia: & quia tu homo cùm sis,
34 facis teipsum Deum.* Respondit ei Ie-
sus: Nonne scriptum est in lege vestra;
35 quia Ego dixi, dij estis?*|| Si illos dixit || Psal.
deos, ad quos sermo Dei factus est, & 81. b. 6
36 non potest solui scriptura:*quem Pater
G sanctificauit, & misit in mundum, vos
dicitis; Quia blasphemas; quia dixi,
37 Filius Dei sum? * Si non facio opera
38 Patris mei, nolite credere mihi.* Si au-
tem facio; & si mihi non vultis credere,
operibus credite, vt non cognoscatis, &
credatis quia Pater in me est, & ego in
39 Patre.*Quærebant ergo eum apprehen-
40 dere: & exiuit de manibus eorum. * Et
abiit iterum trans Iordanem, in eum lo-
cũ, vbi erat Ioannes baptizans primùm,
41 & mansit illic. * Et multi venerunt ad
eum, & dicebant: Quia Ioannes qui-
42 dem signum fecit nullum. * Omnia au-
tem quæcumque dixit Ioannes de hoc,
vera erant. Et multi crediderunt in eum.

CAP. XI.

Iesus Lazarũ quatuor diebus mortuũ resuscitat præfatus multa cum discipulis & cum Martha: quapropter dum propter hoc miraculum multi in Christum crederent, Pontifices & Pharisæi inito consilio statuerunt eum occidere, Caipha pontifice prophetante oportere Iesum mori, ne totus populus periret: Iesus autem secedit in ciuitatem Ephren.

1 ERat autem quidam languens Laza-
A rus à Bethania, de castello Mariæ,
2 & Marthæ sororis eius.*(Maria autem || Mat.
erat, || quæ vnxit Dñm vnguento, & ex- 26. a. 7
tersit pedes eius capillis suis: cuius fra- Inf. 12
ter Lazarus infirmabatur.)* Miserunt a. 3.
3 ergo sorores eius ad eum, dicentes; Do- Luc. 7
mine, ecce quem amas infirmatur.*Au- f. 37.
diens

diens autem Iesus dixit eis: Infirmitas
hæc non est ad mortem, sed pro gloria
Dei, vt glorificetur Filius Dei per eam.
* Diligebat autem Iesus Martham, & 5
sororem eius Mariam, & Lazarum.* Vt 6
ergo audiuit quia infirmabatur, tunc
quidem mansit in eodem loco duobus
diebus:* deinde post hæc dixit disci- 7
pulis suis: Eamus in Iudæam iterum.
*Dicunt ei discipuli: Rabbi, nunc quæ- 8
rebant te Iudæi lapidare, & iterum va-
dis illuc? * Respondit Iesus: Nónne 9
duodecim sunt horæ diei? Si quis am-
bulauerit in die, non offendit, quia lucē
huius mundi videt,*si autem ambulaue- 10
rit in nocte, offendit, quia lux non est
in eo. * Hæc ait, & post hæc dixit eis: 11
Lazarus amicus noster dormit: sed va-
do, vt à somno excitem eum.*Dixerunt 12
ergo discipuli eius: Dñe, si dormit sal-
uus erit.*Dixerat autem Iesus de morte 13
eius: illi autem putauerunt quia de
dormitione somni diceret.*Tunc ergo 14
Iesus dixit eis manifestè Lazarus mor-
tuus est; * & gaudeo propter vos, vt 15
credatis, quoniam non eram ibi, sed ea-
mus ad eum. * Dixit ergo Thomas, qui 16
dicitur Didymus, ad condiscipulos: Ea-
mus & nos, vt moriamur cum eo.* Ve- 17
nit itaq; Iesus: & inuenit eum quatuor C
dies iam in monumento habentē.*(Erat 18
autem Bethania iuxta Ierosolymam
quasi stadiis quindecim.)* Multi autem 19
ex Iudæis venerant ad Martham & Ma-
riam, vt consolarētur eas de fratre suo.
* Martha ergo vt audiuit quia Iesus ve- 20
nit, occurrit illi; Maria autem domi se-
debat. * Dixit ergo Martha ad Iesum: 21
Dñe, si fuisses hic, frater meus non fuis-
set mortuus: * Sed & nunc scio, quia 22
quæcumque poposceris à Deo, dabit ti-
bi Deus.* Dicit illi Iesus: Resurget fra- 23
ter tuus. * Dicit ei Martha: Scio quia 24
|| Sup. resurget || in resurrectione in nouissimo
5. c. die.*Dixit ei Iesus: Ego sum resurrectio, 25
29. & vita: ||qui credit in me, etiam si mor-
Luc. tuus fuerit, viuet: * & omnis, qui viuit, 26
14. c. & credit in me, non morietur in æter-
24. num: Credis hoc?*Ait illi: Vtiq; Dñe, 27
||Sup 6 ego credidi, quia tu es Christus filius D
6. 40. Dei viui, qui in hunc mundum venisti.
*Et cum hæc dixisset, abiit, & vocauit 28
Mariam sororem suam silentio, dicens
magister adest, & vocat te.*Illa vt audi- 29
uit, surgit citò, & venit ad eum: * non- 30
dum enim venerat Iesus in castellum:
sed erat adhuc in illo loco, vbi occur-
rerat ei Martha: * Iudæi ergo, qui erant 31
cum ea in domo, & consolabātur eam,
cum vidissent Mariam quia citò sur-
rexit & exiit, secuti sunt eam dicentes:
Quia vadit ad monumentum, vt ploret
ibi.* Maria ergo, cum venisset vbi erat 32
Iesus, videns eum, cecidit ad pedes
eius, & dicit ei: Domine, si fuisses hic,
33 non esset mortuus frater meus. * Iesus
E ergo, vt vidit eam plorantē, & Iudæos,
qui venerant cum ea, plorantes, infre-
34 muit spiritu, & turbauit seipsum,*& di-
xit: Vbi posuistis eum? Dicunt ei: Dñe,
35 veni, & vide. * Et lacrymatus est Iesus,
36 *Dixerunt ergo Iudæi: Ecce quomodo
37 amabat eum. * Quidam autem ex ipsis
dixerunt:||Non poterat hic qui aperuit || Sup.
oculos cæci nati, facere vt hic non mo- 7. a. 6.
38 reretur?* Iesus ergo rursum fremens in
semetipso, venit ad monumentum, erat
autem spelunca: & lapis superpositus
39 erat ei.* Ait Iesus: Tollite lapidē. Dicit
ei Martha, soror eius qui mortuus fue-
rat: Dñe, iam fœtet, quatriduanus est
40 enim.*Dicit ei Iesus: Nónne dixi tibi,
quoniam si credideris, videbis gloriam
41 Dei?*Tulerunt ergo lapidem. Iesus au-
tem eleuatis sursum oculis, dixit: Pater
gratias ago tibi quoniam audisti me:
42 * ego autem sciebam quia semper me
F audis, sed propter populū, qui circum-
stat, dixi, vt credant quia tu me misisti.
43 * Hæc cum dixisset, voce magna clama-
44 uit: Lazare veni foras.* Et statim pro-
diit qui fuerat mortuus, ligatus pedes
& manus institis, & facies illius sudario
erat ligata. Dixit eis Iesus: Soluite eum,
45 & sinite abire. * Multi ergo ex Iudæis,
qui venerant ad Mariam & Martham,
& viderant quæ fecit Iesus, crediderunt
46 in eum. * Quidam autem ex ipsis abie-
runt ad Pharisæos, & dixerunt eis quæ
47 fecit Iesus.* Collegerunt ergo Pontifi-
ces & Pharisæi concilium, & dicebant:
Quid facimus: quia hic homo multa si-
48 gna facit?*Si dimittimus eum sic, omnes
credent in eum: & venient Romani, &
49 tollent nostrū locum, & gentem.*||Vnus ||Infra
autem ex ipsis Caïphas nomine, cum 18. c.
esset Pontifex anni illius, dixit eis: Vos 14.
50 nescitis quidquam,* nec cogitatis quia
expedit vobis vt vnus moriatur homo
pro populo, & non tota gens pereat.
51 * Hoc autem à semetipso non dixit: sed
G cum esset Pontifex anni illius, prophe-
tauit, quod Iesus moriturus erat pro
52 gente,* & non tantùm pro gente, sed vt
filios Dei, qui erant dispersi, congrega-
53 ret in vnum. * Ab illo ergo die cogita-
54 uerunt vt interficerent eum.* Iesus er-
go iam non in palam ambulabat apud
Iudæos, sed abiit in regionem iuxta de-
sertum, in ciuitatē quæ dicitur Ephrem,
& ibi morabatur cum discipulis suis.
55 *Proximum autē erat pascha Iudæorū:
& ascenderunt multi Ierosolymā de re-
gione ante pascha, vt sanctificarēt seip-
56 sos. * Quærebant ergo Iesum & collo-
quebantur ad inuicē, in templo stantes:
Quid putatis, quia non venit ad diem
festum? Dederant autem Pontifices &
Pharisæi mandatū, vt si quis cognoue-
rit vbi sit, indicet, vt apprehendāt eum.

CAP.

CAPVT XII.

Apud Martham & Lazarum receptus, vnguento à Maria vngitur murmurante Iuda fure : cogitarunt autem principes sacerdotum etiam Lazarum occidere : Iesus asello vectus cum honore Ierusalem ingreditur; & gentilibus eum videre cupientibus, dicit horam suæ clarificationis instare, sed granum frumenti prius mortificandum : vox Patris auditur de clarificando nomine suo : princeps huius mundi foras eiiciendus : de excæcatione Iudæorum prophetata ab Isaia : in Christo honoratur aut spernitur Pater.

IEsus ergo ante sex dies Paschæ venit 1
Matt. Bethaniam, vbi Lazarus fuerat mor- A
26. a. tuus, quem suscitauit Iesus. * Fecerunt 2
6. autem ei cœnā ibi : & Martha ministra-
Marc. bat, Lazarus verò vnus erat ex discum-
14. a. bentibus cum eo. * Maria ergo accepit 3
3. libram vnguenti nardi pistici, pretiosi,
& vnxit pedes Iesu, & extersit pedes
eius capillis suis : & domus impleta est
ex odore vnguenti. * Dixit ergo vnus ex 4
discipulis eius, Iudas Iscariotes, qui erat
eum traditurus : * Quare hoc vnguen- 5
tum non væniit trecentis denariis, &
datum est egenis? * Dixit autē hoc, non 6
quia de egenis pertinebat ad eum, sed
quia fur erat, & loculos habens, ea quæ
mittebantur, portabat. * Dixit ergo Ie- 7
sus : Sinite illam, vt in diem sepulturæ B
meæ seruet illud. * Pauperes enim sem- 8
per habetis vobiscum : me autem non
semper habetis. * Cognouit ergo turba 9
multa ex Iudæis, quia illic est : & vene-
runt, non propter Iesum tantùm, sed vt
Lazarum viderent, quem suscitauit à
mortuis. * Cogitauerunt autē principes 10
sacerdotum, vt & Lazarū interficerent :
* quia multi propter illum abibant ex 11
Iudæis, & credebant in Iesum. * In cra- 12
stinum autē, turba multa, quæ venerat
ad diem festum, cum audissent quia ve-
nit Iesus Ierosolymam: * acceperunt ra-
mos palmarum, & processerunt obuiam 13
ei, & clamabant : Hosanna, benedictus,
qui venit in nomine Dñi, Rex Israël.
|| Zach * || Et inuenit Iesus asellum, & sedit su- 14
9. b. 9. per eum, sicut scriptum est: * Noli time- 15
Matt. re filia Sion : ecce rex tuus venit sedēs C
21. a. 7 super pullum asinæ. * Hęc non cognoue- 16
Marc. runt discipuli eius primùm : sed quan-
11. a. 7 do glorificatus est Iesus, tūc recordati
Luc. sunt, quia hæc erant scripta de eo, &
19. f. 35 hæc fecerunt ei. * Testimoniū ergo per- 17
hibebat turba, quæ erat cum eo quando
Lazarum vocauit de monumento, &
suscitauit eum à mortuis. * Propterea & 18
obuiam venit ei turba : quia audierunt
eum fecisse hoc signum. * Pharisæi ergo 19
dixerunt ad semetipsos: Videtis quia ni-
hil proficimus? ecce mundus totus post
eum abiit. * Erant autem quidam Gen- 20
tiles ex his, qui ascenderant vt adora-
21 rent in die festo. * Hi ergo accesserūt ad
Philippum, qui erat à Bethsaida Gali-
lææ, & rogabant eum, dicentes : Dñe,
22 volumus Iesū videre. * Venit Philippus,
& dicit Andreæ : Andreas rursū & Phi-
23 lippus dixerunt Iesu. * Iesus autem res-
pondit eis, dicens: Venit hora, vt clari-
24 ficetur Filius hominis. * Amen, amen di-
D co vobis, nisi granū frumenti cadens in
25 terram, mortuum fuerit; * ipsum solum
manet: si autem mortuū fuerit, multum
fructum affert. || Qui amat animā suam, || Mat.
perdet eam : & qui odit animā suam in 10. d.
hoc mundo, in vitam æternam custodit 39. 16.
26 eam. * Si quis mihi ministrat, me sequa- d. 25.
tur, & vbi sū ego, illic & minister meus Mar.
erit. Si quis mihi ministrauerit, hono- 8. d. 35
27 rificabit eum Pater meus. * Nunc anima Luc. 9
mea turbata est. Et quid dicam? Pater c. 24.
saluifica me ex hac hora. Sed propterea 17. g.
28 veni in horā hanc. * Pater clarifica no- 33.
men tuum. Venit ergo vox de cælo : Et
29 clarificaui, & iterū clarificabo. * Turba
ergo, quæ stabat, & audierat, dicebat to-
nitruum esse factum. Alij dicebant : An-
30 gelus ei locutus est. * Respondit Iesus, &
dixit : Non propter me hæc vox venit,
31 sed propter vos. * Nunc iudicium est
E mundi : nunc princeps huius mundi eii-
32 cietur foras. * Et ego si exaltatus fuero à
33 terra, omnia traham ad me ipsum * (hoc
autem dicebat, significans qua morte
34 esset moriturus.) * Respondit ei turba :
Nos audiuimus || ex lege, quia Christus || Psal.
manet in æternum : quomodo tu dicis, 109. b.
oportet exaltari Filium hominis? Quis 4. 116.
35 est iste Filius hominis? * Dixit ergo eis a. 2.
Iesus : Adhuc modicum, lumen in vobis || Isai.
est. Ambulate dum lucem habetis, vt 40. b.
non vos tenebræ comprehendant : & 8.
qui ambulat in tenebris, nescit quò va- Ezec.
36 dat. * Dum lucem habetis, credite in lu- 37. g.
cem, vt filij lucis sitis. Hæc locutus est 25.
Iesus : & abiit, & abscondit se ab eis.
37 * || Cùm autē tanta signa fecisset coram || Isai.
38 eis, non credebant in eum : * vt sermo 53. a. 3
F Isaiæ prophetæ impleretur, quem dixit : Ro. 10.
|| Domine, quis credidit auditui nostro? c. 16.
& brachium Domini cui reuelatū est? || Isai.
39 * Propterea non poterant credere, quia 6. c. 9.
40 iterū dixit Isaias : * || Excæcauit oculos Mat.
eorum, & indurauit cor eorum: vt non 13. b.
videant oculis, & non intelligāt corde, 14.
41 & conuertantur, & sanem eos. * Hæc di- Mar.
xit Isaias, quando vidit gloriam eius, & 4. b. 12
42 locutus est de eo. * Verumtamen & ex Luc. 8
principibus multi crediderūt in eū: sed b. 10.
propter Pharisæos non confitebātur, vt Act.
43 è synagoga nō eiicerentur. * Dilexerunt 28. f.
enim gloriam hominum magis, quàm 26.
44 gloriam Dei. * Iesus autem clamauit, & Ro. 11.
dixit : Qui credit in me, non credit in d. 28.
45 me, * sed in eū, qui misit me: * Et qui vi-
46 det me, videt eū, qui misit me. * Ego lux

in mundum veni:vt omnis,qui credit in G
me,in tenebris non maneat.* Et si quis 47
audierit verba mea, & non custodierit:
ego non iudico eum, non enim veni vt
iudicem mundum,sed vt saluificē mun-
dum. * Qui spernit me , & non accipit 48
||Mar. 16. b. verba mea:habet qui iudicet eum:|| ser-
mo, quē locutus sum, ille iudicabit eū
16. in nouissimo die.*Quia ego ex me ipso 49
non sum locutus, sed qui misit me Pa-
ter,ipse mihi mandatū dedit quid dicā,
& quid loquar.* Et scio quia mandatū 50
eius vita æterna est. Quæ ergo ego lo-
quor,sicut dixit mihi Pater,sic loquor.

CAP. XIII.

Iesus à cœna linteo præcinctus, lauat pedes discipulorum, renuente primū Petro, exhortans vt idem inuicem faciant: proditorem suum Ioanni indicat ; quo post buccellam egresso, dicit se clarificatum : de nouo mandato dilectionis : Petro trinam prædicit sui abnegationem.

Mat. 26.a.2 Ante diem festum Paschæ, sciens Ie- 1
Marc. 14.a.1 sus quia venit hora eius vt transeat A
Luca 22.a.1 ex hoc mundo ad Patrem:cum dilexis-
set suos , qui erant in mundo,in finem
dilexit eos.* Et cœna facta,cùm diabo- 2
lus iam misisset in cor,vt traderet eum
Iudas Simonis Iscariotæ :* sciens quia 3
omnia dedit ei Pater in manus,& quia
à Deo exiuit, & ad Deū vadit:*surgit à 4
cœna, & ponit vestimenta sua : & cum
accepisset linteū,præcinxit se.* Deinde 5
mittit aquā in peluim, & cœpit lauare
pedes discipulorū, & extergere linteo,
quo erat præcinctus.*Venit ergo ad Si- 6
monem Petrum.Et dicit ei Petrus:Dñe
tu mihi lauas pedes ? * Respondit Iesus, 7
& dixit ei : Quod ego facio , tu nescis:
modò scies autem postea.*Dicit ei Pe- 8
trus:Nō lauabis mihi pedes in æternū.
Respondit ei Iesus:Si non lauero te nō
habebis partem mecum.* Dicit ei Simō 9
Petrus : Dñe,non tantùm pedes meos,
sed & manus, & caput.* Dicit ei Iesus : 10
Qui lotus est non indiget nisi vt pedes B
lauet , sed est mundus totus. Et vos
mūdi estis,sed nō omnes.*Sciebat enim 11
quisnā esset qui traderet eū : propterea
dixit:Nō estis mundi omnes.*Postquam 12
ergo lauit pedes eorū, & accepit vesti-
menta sua : cum recubuisset iterū,dixit
eis.Scitis quid fecerim vobis?* Vos vo- 13
catis me magister, & Dñe:& bene dici-
tis:sum etenim.* Si ergo ego laui pedes 14
||Mat. vestros,Dñs & Magister : & vos debetis
10. c. alter alterius lauare pedes,* Exemplum 15
24. enim dedi vobis, vt quemadmodū ego
Luc.6 feci vobis,ita & vos faciatis.* || Amen, 16
f.40. amen dico vobis:Non est seruus maior
Inf.15 Dño suo:neque Apostolus maior est eo,
c.20. qui misit illū.*Si hæc scitis,beati eritis 17
||Psal. si feceritis ea.*Nō de omnibus vobis di- 18
40. b. co:ego scio quod elegerim:sed vt adim-
10. pleatur Scriptura:||Qui māducat mecum

19 panem leuabit cōtra me calcaneū suū.
C *Amodò dico vobis, priusquam fiat : vt
cum factum fuerit , credatis quia ego Mat.
20 sum.*||Amen,amē dico vobis:Qui acci- 10. d
pit si quem misero,me accipit:qui autē 40.
21 me accipit,accipit eū qui me misit.*Cū Luc.
hæc dixisset Iesus, turbatus est spiritu : 10. c.
& protestatus est,& dixit:|| Amen,amen 16.
dico vobis : Quia vnus ex vobis tradet ||Mat.
22 me.*Aspiciebant ergò ad inuicem disci- 26. b.
23 puli,hæsitantes de quo diceret.* ||Erat 21.
ergo recumbens vnus ex discipulis eius Marc.
24 in sinu Iesu,quē diligebat Iesus.*Innuit 14. a.
ergo huic Simō Petrus:& dixit ei:Quis 18.
25 est,de quo dicit?*Itaq; cum recubuisset Luc.
ille supra pectus Iesu,dicit ei:Dñe quis 22. b.
26 est.*Respondit Iesus:Ille est, cui ego in- 21.
tinctū Panem porrexero.Et cùm intin-
xisset panem, dedit Iudæ Simonis Isca-
27 riotæ.*Et post buccellā, introiuit in eū
satanas.Et dixit ei Iesus:Quod facis,fac
28 citiùs.*Hoc autem nemo scinit discum-
bentiū ad quid dixerit ei.* Quidā enim
29 putabant , quia loculos habebat Iudas,
quòd dixisset ei Iesus : Eme ea , quæ
D opus sunt nobis ad diem festum : aut
30 egenis vt aliquid daret. * Cùm ergo ac-
cepisset ille buccellam, exiuit cōtinuò.
31 Erat autē nox.*Cùm ergo exisset, dixit
Iesus:Nunc clarificatus est filius homi-
32 nis:& Deus clarificatus est in eo.*Si De*
clarificat* est in eo,& Deus clarificabit
33 eum in semetipso:& cōtinuò clarifica-
bit eū : Filioli,adhuc modicum vobiscū
sū. || Quæretis me:& sicut dixi Iudæis : || Sup.
Quò ego vado,vos non potestis venire : 7. e.34
34 & vobis dico modò.*||Mandatum nouū ||Leu.
do vobis:Vt diligatis inuicē,sicut dilexi 19. d
35 vos, vt & vos diligatis inuicē. * In hoc 18.
cognoscent omnes quia discipuli mei ||Mat.
estis, si dilectionē habueritis adinuicē. 22. d.
36 *Dicit ei Simon Petrus:Dñe,quò vadis? 39.
Respondit Iesus:Quo ego vado,nō po- Inf.15
tes me modò sequi:sequeris autē postea. b.12.
37 *Dicit ei Petrus : Quare non possum te ||Mat.
sequi modò ? animam meam pro te po- 26. c.
38 nam.*Respondet ei Iesus:|| Animā tuam 35.
pro me pones? Amen, amen dico tibi : Marc.
Nō cantabit gallus,donec ter me neges. 14. c.

CAP. XIV.

29. Luc. 22. d. 33.

Consolando discipulos ait multas in domo Patris esse mansiones, seque rursum illos assumpturum : Thomæ dicit se esse viam, veritatem & vitam ; Philippo autem Patrem in se videri ; illosque accepturos quidquid suo nomine petierint,& se alium Paraclitum à Patre eis missurum ; docet quis ipsum diligere dicendus sit,& qualem pacem relinquat discipulis, qui de ipsius discessu meritò gaudere deberent.

1 Non turbetur cor vestrum. Creditis
2 in Deum,& in me credite.* In do-
A mo Patris mei mansiones multæ sunt,si
quò minùs dixissem vobis : Quia vado
para

parare vobis locũ.* Et si abiero & præ- 3
parauero vobis locum: iterum venio, &
accipiam vos ad me ipsum, vt vbi sum
ego, & vos sitis.* Et quò ego vado, scitis, 4
& viam scitis.* Dicit ei Thomas Dñe, 5
nescimus quò vadis: quomodo possu-
mus viam scire?* Dicit Iesus: Ego 6
sum via, & veritas, & vita: nemo venit
ad Patrẽ, nisi per me.* Si cognouissetis 7
me, & Patrem meũ vtiq; cognouissetis:
& amodò cognoscetis eum, & vidistis
eum.* Dicit ei Philippus: Dñe ostende 8
nobis Patrem, & sufficit nobis.* Dicit ei 9
Iesus: Tanto tempore vobiscum sum: &
non cognouistis me? Philippe, qui vi-
det me, videt & Patrẽ. Quomodo tu di-
cis: Ostende nobis Patrem?* Non credi- 10
tis, quia ego in Patre, & Pater in me est? B
Verba, quæ ego loquor vobis, à me ipso
non loquor. Pater autem in me ma-
nens, ipse facit opera.* Non creditis, 11
quia ego in Patre, & Pater in me est?
* Alioquin propter opera ipsa credite 12
Amen, amẽ dico vobis, qui credit in me,
opera quæ ego facio, & ipse faciet, &
|| Inf. maiora horum faciet: quia ego ad Pa-
16. c. trẽ vado.* || Et quodcumq; petieritis Pa- 13
23. trem in nomine meo, hoc faciam: vt
Mat. glorificetur Pater in Filio.* Si quid pe- 14
7. b. 7. tieritis me in nomine meo, hoc faciam.
21. b. * Si diligitis me, mandata mea seruate. 15
22. * Et ego rogabo Patrem, & alium para- 16
Mar. clitum dabit vobis, vt maneat vobiscũ
11. c. in æternum,* Spiritum veritatis, quem 17
24. mundus non potest accipere, quia non
videt eum, nec scit eũ: vos autẽ cognos-
cetis eum; quia apud vos manebit, &
in vobis erit.* Non relinquã vos orpha- 18
nos: veniam ad vos.* Adhuc modicum: 19
& mundus me iam non videt. Vos au- C
tem videtis me: quia ego viuo, & vos
viuetis.* In illo die vos cognoscetis, 20
quia ego sum in Patre meo, & vos in
me, & ego in vobis.* Qui habet manda- 21
ta mea, & seruat ea: ille est qui diligit
me. Qui autẽ diligit me, diligetur à Pa-
tre meo: & ego diligam eum, & manife-
stabo ei meipsum.* Dicit ei Iudas, non 22
ille Iscariotes: Dñe, quid factũ est, quia
manifestaturus es nobis teipsum, & non
mundo?* Respondit Iesus, & dixit ei: Si 23
quis diligit me, sermonẽ meũ seruabit,
& Pater meus diliget eum, & ad eũ ve-
niemus, & mansionem apud eum facie-
mus,* qui nõ diligit me, sermones meos 24
non seruat. Et sermonẽ, quem audistis, D
non est meus, sed eius qui misit me, Pa-
tris.* Hæc locutus sum vobis, apud vos 25
manens.* Paraclitus autem Spiritus san- 26
ctus, quẽ mittet Pater in nomine meo,
ille vos docebit omnia, & suggeret vo-
bis omnia, quæcumque dixero vobis.
* Pacem relinquo vobis, pacem meã do 27
vobis: non quomodo mundus dat, ego
do vobis. Non turbetur cor vestrũ, neq;
28 formidet.* Audistis quia ego dixi vobis:
Vado, & venio ad vos. Si diligeretis me,
gauderetis vtiq; quia vado ad Patrem:
29 quia Pater maior me est.* Et nunc dixi
vobis priùs quàm fiat: vt cum factum
fuerit, credatis.* Iam non multa lo-
30 quar vobiscũ: venit enim princeps mun-
di huius, & in me non habet quidquam.
31 * Sed vt cognoscat mundus quia diligo
Patrem, & || sicut mandatum dedit mihi || Act.
Pater, sic facio. Surgite, eamus hinc. 2. c. 23.

CAP. XV.

Christus vitis, Pater agricola, discipu-
li verò palmites: præceptum Christi de
mutua dilectione frequenter iteratum:
Apostoli amici Christi, quibus secreta
sua communicauit, & elegit eos vt fru-
ctum perpetuum afferrent; quos robo-
rat aduersus mundi odium ac persecu-
tiones, dicens Iudæos excusationem non
habere de peccato suo.

1 EGO sum vitis vera: & Pater meus
2 agricola est.* Omnem palmitẽ in me
A non ferentẽ fructũ, tollet eum: & omnẽ
qui fert fructũ, purgabit eum, vt fructũ
3 plus afferat.* || Iam vos mundi estis pro- || Sup
pter sermonẽ, quem locutus sum vobis. 13. b.
4 * Manete in me: & ego in vobis. Sicut 10.
palmes nõ potest ferre fructũ à semet-
ipso, nisi mãserit in vite: sic nec vos, nisi
5 in me manseritis:* Ego sum vitis, vos
palmites: qui manet in me, & ego in
eo, hic fert fructũ multũ: quia sine me
6 nihil potestis facere.* Si quis in me nõ
mãserit: mittetur foras sicut palmes, &
arescet, & colligent eũ, & in ignem mit-
7 tẽt, & ardet.* Si manseritis in me, & ver-
ba mea in vobis manserint: quodcumq;
8 volueritis petetis, & fiet vobis.* In hoc
B clarificatus est pater meus, vt fructum
plurimum afferatis, & efficiamini mei
9 discipuli.* Sicut dilexit me Pater, & ego
dilexi vos. Manete in dilectione mea.
10 * Si præcepta mea seruaueritis, manebi-
tis in dilectione mea, sicut & ego Patris
mei præcepta seruaui, & maneo in eius
11 dilectione.* Hæc locutus sum vobis, vt
gaudium meum in vobis sit, & gaudium
12 vestrum impleatur.* || Hoc est præceptũ || Sup.
meum: vt diligatis inuicem, sicut dilexi 13. d.
13 vos.* Maiorem hac dilectionem nemo 34.
habet, vt animam suam ponat quis pro Ephe.
14 amicis suis.* Vos amici mei estis, si fece- 5. a. 2.
15 ritis, quæ ego præcipio vobis.* Iam nõ 1. Thes
dicã vos seruos: quia seruus nescit quid 4. b. 9.
faciat dñs eius. Vos autẽ dixi amicos:
C quia omnia quæcumq; audiui à Patre
16 meo, nota feci vobis.* Non vos me ele-
gistis; sed ego elegi vos, & posui vos || vt || Mat.
eatis, & fructum afferatis; & fructus ve- 28. d.
ster maneat; vt quodcumque petieritis 19.
17 Patrẽ in nomine meo, det vobis.* || Hæc || 1.
18 mando vobis, vt diligatis inuicem.* Si Ioan.
mũdus vos odit, scitote quia me priorẽ 3. a. 11.
vobis odio habuit.* Si de mundo fuisse- 4. b. 7.

tis, mũdus quod suũ erat diligeret: quia
verò de mundo non estis, sed ego elegi
vos de mundo, propterea odit vos mũ-
dus.*Memẽtote sermonis mei, quẽ ego 20
|| Sup. dixi vobis: || Non est seruus maior dño
13. b. suo. Si me persecuti sunt, & vos perse-
16. quẽtur: si sermonem meũ seruauerũt, &
Mat. vestrum seruabunt.* Sed hæc omnia fa- 21
10. c. cient vobis propter nomen meũ: quia
24. nesciunt eũ, qui misit me.* Si nõ venis- 22
||Mat. sem, & locutus fuissem eis, peccatũ non D
24. a. haberent: nunc autem excusationẽ non
9. habẽt de peccato suo. * Qui me odit: & 23
Patrem meũ odit.* Si opera non fecis- 24
sem in eis, quæ nemo alius fecit, pecca-
tũ non haberent: nunc autẽ & viderunt,
& oderunt & me, & Patrẽ meum.*Sed 25
vt adimpleatur sermo, qui in lege eorũ
||Psal. scriptus est: || Quia odio habuerunt me
24. d. gratis:*Cũ autẽ venerit Paraclitus, quẽ 26
19. ego mittã vobis à Patre, spiritũ verita-
||Luc. tis, qui à Patre procedit, ille testimoniũ
24. g. perhibebit de me: & vos testimonium 27
49. perhibebitis, quia ab initio mecũ estis.

CAP. XVI.

Discipulis prædicit futuras persecutiones, & quod eis expediat vt ipse vadat, quo veniat Paraclitus qui mundum arguat, ipsósque doceat, & Christum clarificet: declarat quod dixerat, Modicum & iam non videbitis me, &c. addens similitudinem de muliere pariente, hortatur vt à Patre petant ipsius nomine: prædicítque ipsorum fugam.

HÆc locutus sum vobis, vt nõ scan- 1
dalizemini. *Absque synagogis fa- 2
cient vos: sed venit hora, vt omnis qui
interficit vos arbitretur obsequium se A
præstare Deo,*& hæc faciẽt vobis, quia 3
nõ nouerunt Patrẽ, neque me.*Sed hæc 4
locutus sum vobis: vt cum venerit hora,
eorũ reminiscamini, quia ego dixi vo-
bis.*Hæc autẽ vobis ab initio non dixi, 5
quia vobiscũ erã: Et nũc vado ad eũ, qui
misit me; & nemo ex vobis interrogat
me, Quò vadis?*Sed quia hæc locutus sũ 6
vobis, tristitia impleuit cor vestrũ:* Sed 7
ego veritatẽ dico vobis: expedit vobis
vt ego vadam: si enim non abiero, Para-
clitus non veniet ad vos: si autẽ abiero,
mittã eum ad vos.*Et cùm venerit ille, 8
arguet mundũ de peccato, & de iustitia,
& de iudicio,*de peccato quidem, quia 9
non crediderũt in me:*de iustitia verò, 10
quia ad Patrẽ vado, & iam nõ videbitis
me:*de iudicio autẽ, quia princeps hu- 11
ius mũdi iã iudicatus est.*Adhuc multa 12
habeo, vobis dicere: sed non potestis B
portare modò.*Cùm autem venerit ille 13
Spiritus veritatis, docebit vos omnẽ ve-
ritatẽ, non enim loquetur à semetipso:
sed quæcumq; audiet, loquetur, & quæ
ventura sunt annũtiabit vobis.* Ille me 14
clarificabit: quia de meo accipiet, & an-
nuntiabit vobis.*Omnia quæcumq; ha- 15
bet Pater, mea sũt. Propterea dixi: quia
de meo accipiet, & annunciabit vobis.
16 * Modicum, & iam non videbitis me: &
iterum modicum, & videbitis me: quia
17 vado ad Patrem.* Dixerũt ergo ex dis-
cipulis eius ad inuicem: Quid est hoc,
quod dicit nobis: Modicũ, & non vide-
bitis me: & iterum modicũ, & videbitis
18 me, & quia vado ad Patrem?*Dicebant
ergo. Quid est hoc, quod dicit, Modicũ?
19 nescimus quid loquitur.*Cognouit au-
C tem Iesus, quia volebant eum interro-
gare, & dixit eis. De hoc quæritis inter
vos, quia dixi, Modicũ, & non videbitis
me: & iterũ modicum, & videbitis me.
20 *Amen, amẽ dico vobis: quia plorabitis,
& flebitis vos, mundus autem gaudebit:
vos autem contristabimini, sed tristitia
21 vestra vertetur in gaudiũ.* Mulier cùm
parit, tristitiam habet, quia venit hora
eius: cùm autem peperit puerũ, iam non
meminit pressuræ propter gaudiũ, quia
22 natus est homo in mundũ.* Et vos igi-
tur nunc quidẽ tristitiã habetis, iterum
autẽ videbo vos, & gaudebit cor vestrũ
23 & gaudiũ vestrũ nemo tollet à vobis.*Et
in illo die me non rogabitis quidquam
|| Amen, amen dico vobis: si quid petie- ||Mat.
ritis Patrẽ in nomine meo, dabit vobis. 7. a. 7
24 *Vsque modò non petistis quidquam in 21. c.
nomine meo: Petite, & accipietis, vt 22.
25 gaudiũ vestrũ sit plenum.* Hæc in pro- Mar.
D uerbiis locutus sum vobis. Venit hora, 11. c.
cùm iã non in prouerbiis loquar vobis, 24.
26 sed palàm de Patre annuntiabo vobis.* Luc.
in illo die in nomine meo petetis: & nõ 11. b. 9
dico vobis quia ego rogabo Patrem de Sup.
27 vobis: * ipse enim Pater amat vos, quia 14. b
vos me amastis, & credidistis, quia ego à 13.
28 Deo exiui.*Exiui à Patre, & veni in mũ- Iacob
dum: iterũ relinquo mundũ, & vado ad 1. a. 5
29 Patrẽ.*Dicũt ei discipuli eius: Ecce nũc
palàm loqueris, & prouerbiũ nullum di-
30 cis,*nunc scimus, quia scis omnia, & nõ
opus est tibi vt quis te interroget: in
31 hoc credimus, quia à Deo existi.* Res-
32 pondit ei Iesus: Modò creditis?* || Ecce ||Mat.
venit hora, & iam venit, vt dispergamini 26.
vnusquisq; in propria, & me solum re- 31.
linquatis: & non sum solus, quia Pater Mar.
33 mecũ est.*Hæc locutus sum vobis, vt in 14.
me pacẽ habeatis. In mundo pressuram 27.
habebitis: sed confidite ego vici mundũ.

CAPVT XVII.

Oratio Christi ad Patrem pro vtriusque clarificatione, pro discipulis & iis qui per illos in ipsum essent credituri, vt seruentur à malo, & omnes sint vnum, mundúsque cognoscat ipsum fuisse à Patre missum.

1 HÆc locutus est Iesus: & subleuatis ||Mat.
A oculis in cælum, dixit: Pater venit 28.
hora, clarifica filium tuũ, vt filius tuus 18.
2 clarificet te.*||Sicut dedisti ei potestatẽ
omnis carnis, vt omne, quod dedisti ei,
det

det eis vitā æternam.*Hæc est autē vita 3
æterna:vt cognoscāt te, solum Deū ve-
rū,& quē misisti Iesum Christū:*Ego te 4
clarificaui super terrā:opus cōsumma-
ui, quod dedisti mihi vt faciā:*& nunc 5
clarifica me tu Pater apud temetipsum,
claritate,quàm habui priùs, quàm mū-
dus esset,apud te. * Manifestaui nomen 6
tuum hominibus,quos dedisti mihi de
mundo.Tui erant,& mihi eos dedisti:&
sermonem tuū seruauerunt. * Nunc co- 7
gnouerūt,quia omnia quę dedisti mihi,
abs te sunt:*quia verba,quæ dedisti mi- 8
hi,dedi eis & ipsi acceperunt,& cogno-
uerunt verè quia à te exiui, & credide- B
runt quia tu me misisti. * Ego pro eis 9
rogo:Non pro mūdo rogo, sed pro his,
quos dedisti mihi,quia tui sunt:*& mea 10
omnia tua sunt, & tua mea sunt:& cla-
rificatus sum in eis.*Et iam non sum in 11
mundo,& hi in mūdo sunt,& ego ad te
venio.Pater sancte,serua eos in nomine
tuo,quos dedisti mihi vt sint vnū, sicut
& nos.* Cùm essem cum eis,ego serua- 12
|| Inf. bam eos in nomine tuo. || Quos dedisti
18.b.9 mihi, custodiui : & nemo ex eis periit,
||Psal. nisi filius perditionis,|| vt Scriptura im-
108.a. pleatur.* Nunc autē ad te venio:& hæc 13
8. loquor in mundo, vt habeant gaudium C
meum impletū in semetipsis.* Ego dedi 14
eis sermonē tuum, & mundus eos odio
habuit,quia non sunt de mūdo,sicut &
ego non sū de mūdo.* Nō rogo vt tol- 15
las eos de mūdo,sed vt serues eos à ma-
lo.*De mundo nō sunt,sicut & ego non 16
sum de mundo.*Sanctifica eos in veri- 17
tate.Sermo tuus veritas est.*Sicut tu me 18
misisti in mundū,& ego misi eos in mū-
dum.*Et pro eis ego sanctifico meipsū: 19
vt sint & ipsi sanctificati in veritate.*Nō 20
pro eis autē rogo tantùm,sed & pro eis,
qui credituri sunt per verbū eorū in me:
*vt omnes vnū sint,sicut tu pater in me, 21
& ego in te, vt & ipsi in nobis vnū sint :
vt credat mundus,quia tu me misisti.*Et 22
ego claritatē,quā dedisti mihi,dedi eis;
vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus.
*Ego in eis,& tu in me:vt sint consum- 23
mati in vnū:& cognoscat mundus quia
tu me misisti,& dilexisti eos,sicut & me
dilexisti.* Pater,quos dedisti mihi,volo 24
vt vbi sum ego,& illi sint mecum:vt vi-
deant claritatē meā,quam dedisti mihi:
quia dilexisti me ante constitutionem
mundi.* Pater iuste,mundus te nō co- 25
gnouit : ego autē te cognoui : & hi co-
gnouerunt, quia tu me misisti:*Et notū 26
feci eis nomē tuū,& notū faciā:vt dile-
ctio, qua dilexisti me, in ipsis sit,& ego
in ipsis.

CAP. XVIII.

Iesus à Iudæis capitur, illis primùm ad ipsius verbum in terram cadentibus: ad Annam & Caipham ducitur: respondens interroganti Pontifici, alapa cæditur: ter à Petro negatur: ductus in prætorium, dicit Pilato suum regnum non esse de hoc mundo: Iudæi Iesum mori cupiunt, soluto Barabba.

1 A HÆc cum dixisset Iesus egressus est 2. Reg.
cum discipulis suis trans torrentem 15. c.
Cedron,vbi erat hortus, in quē introi- 23.
2 uit ipse,& discipuli eius. * Sciebat autē Mat.
& Iudas,qui tradebat eum,locum: quia 26. d.
frequenter Iesus conuenerat illuc cum 36.
3 discipulis suis.*|| Iudas ergo cūm acce- Marc.
pisset cohortē, & à Pōtificibus, & Pha- 14. d.
risæis ministros, venit illuc cum later- 32.
4 nis, & facibus, & armis. * Iesus itaque Luc.
sciens omnia, quæ ventura erant super 22. d.
eum,processit,& dixit eis:Quem quæri- 39.
5 tis?* Responderunt ei:Iesum Nazarenū. ||Mat.
Dicit eis Iesus.Ego sum. Stabat autē & 26. e.
6 Iudas, qui tradebat eum,cum ipsis.* Vt 47.
ergo dixit eis : Ego sum: abierunt re- Marc.
7 trorsum,& ceciderunt in terram.*Iterū 14. e.
B ergo interrogauit eos : Quem quæritis? 43.
Illi autem dixerunt : Iesum Nazarenū. Luc.
8 *Respondit Iesus : Dixi vobis, quia ego 22. e.
sum : si ergo me quæritis,sinite hos abi- 47.
9 re.* Vt impleretur sermo, quem dixit :
|| Quia quos dedisti mihi,nō perdidi ex || Sup.
10 eis quemquam.*Simon ergo Petrus ha- 17. b.
bens gladium eduxit eum : & percussit 12.
pontificis seruum : & abscidit auriculā
C eius dexteram. Erat autem nomē seruo
11 Malchus.*Dixit ergo Iesus Petro:Mitte
gladium tuum in vaginam. Calicē,quē
12 dedit mihi pater, non bibā illum?*Co-
hors ergo,& tribunus : & ministri Iu-
dæorū cōprehenderunt Iesum,& ligaue-
13 runt eum:*Et adduxerunt eum ad || An- || Luc.
nam primum, erat enim socer Caiphæ, 3. a.2.
14 qui erat pontifex anni illius.*Erat autē
Caiphas,||qui consilium dederat Iudęis: || Sup.
Quia expedit,vnum hominem mori pro 11. f.
15 populo. * Sequebatur autem Iesum Si- 49.
mon Petrus, & alius discipulus. Disci-
pulus autem ille erat notus pontifici,&
introiuit cum Iesu in atrium pontifi-
16 cis.* Petrus autē stabat ad ostium foris.
|| Exiuit ergo discipulus alius, qui erat || Mat.
notus Pontifici, & dixit ostiariæ,& in- 26. f.
17 troduxit Petrū. * Dixit ergo Petro an- 58.
cilla ostiaria : Numquid & tu ex disci- Marc.
pulis es hominis istius?Dicit ille : Non 14. f.
18 sum. * Stabant autem serui , & ministri 54.
D ad prunas , quia frigus erat , & calefa- Luc.
ciebant se : erat autem cūm eis & Pe- 22. f.
19 trus stans,& calefaciens se:Pontifex er- 55.
go interrogauit Iesum de discipulis
20 suis,& de doctrina eius. * Respondit ei
Iesus:Ego palā locutus sum mūdo : ego
semper docui in synagoga,& in templo,
quò omnes Iudæi cōueniūt & in occul-
21 to locutus sum nihil. * Quid me inter-
rogas? interroga eos,qui audierūt quid
locutus sim ipsis:ecce hi sciunt quæ di-
22 xerim ego. * Hæc autem cūm dixisset,
vnus assistens ministrorum dedit alapā
Iesu , dicens : Sic respondes Pontifici?

* Respondit ei Iesus : Si malè locutus
sum , testimonium perhibe de malo : si 23
||Mat. autem bene,quid me cædis ? * || Et misit 24
26. f. eum Annas ligatum ad Caïpham ponti-
57. ficem.* Erat autem Simon Petrus stans, 25
Marc. & calefaciens se. || Dixerunt ergo ei.
14. f. Numquid & tu ex discipulis eius es? Ne- E
53. gauit ille, & dixit : Non sum.* Dicit ei 26
Luc. vnus ex seruis pontificis,cognatus eius,
22. f. cuius abscidit Petrus auriculam:Nónne
54. ego te vidi in horto cum illo?* Iterum 27
||Mar. ergo negauit Petrus , & statim gallus
26. g. cantauit. || Adducunt ergo Iesum à Caï- 28
69. pha in prætorium.Erat autem mane : &
Marc. ipsi non introierunt in prætorium, || vt
14. g. non contaminarentur,sed vt manduca-
67. rent Pascha.* Exiuit ergo Pilatus ad eos 29
Luc. foras,& dixit : Quam accusationem af-
22. f. fertis aduersus hominem hunc?* Respõ- 30
56. derunt,& dixerunt ei : Si non esset hic F
||Mat. malefactor,non tibi tradidissemus eum.
27. a. * Dixit ergo eis Pilatus : Accipite eum 31
2. vos,& secundùm legem vestram iudica-
Marc. te eum.Dixerunt ergo ei Iudæi : Nobis
15.a.1 non licet interficere quemquam.* || Vt 32
Luc. sermo Iesu impleretur,quẽ dixit,signifi-
23.a.1 cans qua morte esset moriturus. * || In- 33
||Act. troiuit ergo iterum in prætorium Pila-
10. d. tus,& vocauit Iesum, & dixit ei : Tu es
28.11. rex Iudæorum?* Respondit Iesus : A te- 34
a.3. metipso hoc dicis,an alij dixerunt tibi
||Mar. de me?* Respondit Pilatus:Nũquid ego 35
20. c. Iudæus sum?Gens tua,& pontifices tra-
19. diderunt te mihi : quid fecisti?* Respon- 36
||Mat. dit Iesus:Regnum meum non est de h
27. b. mundo,si ex hoc mundo esset reg G
11. meum,ministri mei vtique decert
Mat. vt non traderer Iudæis:nunc autem re-
15.a.2 gnum meum est hinc. * Dixit itaque ei 37
Luc. Pilatus : ergo rex es tu ? Respondit Ie-
23.a.3 sus : Tu dicis quia rex sum ego.Ego in
hoc natus sum, & ad hoc veni in mun-
dum,vt testimonium perhibeam verita-
ti : omnis qui est ex veritate, audit vo-
cem meam. * Dicit ei Pilatus. Quid est 38
veritas?Et cùm hoc dixisset,iterũ exiuit
ad Iudæos,& dixit eis : Ego nullam in-
||Mat. uenio in eo causam.* || Est autem con- 39
27. b. suetudo vobis,vt vnum dimittam vobis
15. in Pascha : vultis ergo dimittam vobis
Marc. regem Iudæorum ? * Clamauerunt ergo 40
15.a.6. rursum omnes dicentes ; Non hunc,sed
Luc. Barabbam. Erat autem Barabbas latro.
23. e.

CAP. XIX.

17. *A Pilato flagellatus, variisque modis afflictus,& spinis coronatus, ad mortem deposcitur: rursúmque à Pilato examinatur , ostendit illum desuper tantum habere in ipsum potestatem : Pilatus meticulosus , Iesum , quem regem dicit Iudæorum , morti adiudicat : Iesus baiulans sibi crucem, inter latrones crucifigitur ; posito à Pilato super crucem titulo, diuisisque à militibus vestimentis, & sorte de tunica missa : Iesus matri Ioannem , matrémque Ioanni commendat ; & sitiens aceto potatur , consummatisque omnibus tradit spiritum : fractis latronum cruribus,ex aperto Christi latere sanguis & aqua profluit,eiusque corpus myrrha & aloë conditũ sepelitur.*

1 TVnc ergo apprehendit Pilatus Ie- Mat.
sum, & flagellauit.* Et milites ple- 17. c.
2 ctentes coronam de spinis imposuerunt 27.
A capiti eius : & veste purpurea circum- Mar.
3 dederunt eum.* Et veniebant ad eum : & 15. b.
dicebant : Aue rex Iudæorum : & da- 16.
4 bant ei alapas. * Exiuit ergo iterum Pi-
latus foras , & dicit eis : Ecce adduco
vobis eum foras , vt cognoscatis quia
5 nullam inuenio in eo causam. (* Exiuit
ergo Iesus portans coronam spineam,
& purpureum vestimentum.)Et dicit eis:
6 Ecce homo. * Cùm ergo vidissent eum
Pontifices, & ministri, clamabant , di-
centes : Crucifige, crucifige eum. Dicit
eis Pilatus ; Accipite eum vos,& cruci-
figite : ego enim non inuenio in eo
7 causam.* Responderunt ei Iudæis : Nos
B legem habemus,& secundùm legem de-
8 bet mori,quia filium Dei se fecit.* Cùm
ergo audisset Pilatus hunc sermonem,
9 magis timuit. * Et ingressus est præto-
rium iterum : & dixit ad Iesum : Vnde
es tu?Iesus autem responsum non dedit
10 ei.* Dicit ergo ei Pilatus : Mihi non lo-
queris ? nescis quia potestatem habeo
crucifigere te ? & potestatem habeo di-
11 mittere te?* Respondit Iesus : Non ha-
beres potestatem , aduersum me vllam,
nisi tibi datum esset desuper. Propterea
qui me tradidit tibi , maius peccatum
12 habet. * Et exinde quærebat Pilatus di-
mittere eum , Iudæi autem clamabant
dicentes.Si hunc dimittis, non es ami-
cus Cæsaris ; omnis enim,qui se regem
13 facit,contradicit Cęsari.* Pilatus autem
C cùm audisset hos sermones,adduxit fo-
ras Iesum : & sedit pro tribunali,in lo-
co qui dicitur Lithostrotos , Hebraicè
14 autem Gabbatha.* Erat autem Parasce-
ue Paschæ,hora quasi sexta,& dicit Iu-
15 dæis : Ecce rex vester.* Illi autem cla-
mabant : Tolle,tolle, crucifige eum.Di-
cit eis Pilatus : Regem vestrum crucifi-
gam?Responderunt Pontifices:Non ha-
16 bemus Regem,nisi Cæsarem.* Tunc ergo
tradidit eis illum vt crucifigeretur.
Susceperunt autem Iesum,& eduxerunt.
17 ||* Et baiulãs sibi crucem,exiuit in eum, ||Mat.
qui dicitur Caluariæ, locum, Hebraicè 27. d.
18 autem Golgotha : * vbi crucifixerunt 33.
eum,& cum eo alios duos,hinc & hinc, Marc.
19 medium autem Iesum. * Scripsit autem 15. b.
D & titulum Pilatus : & posuit super cru- 22.
cem.Erat autem scriptum : Iesus Naza- Luc.
20 renus,Rex Iudæorum.* Hunc ergo titu- 23. e.
lum multi Iudæorum legerunt : quia 33.
prope ciuitatem erat locus,vbi crucifi-
xus est Iesus. Et erat scriptum Hebrai-
cè,

cè,Græcè & Latinè.* Dicebāt ergo Pi- 21
lato Pontifices Iudæorum:Noli scribe-
re,Rex Iudæorum ; sed quia ipse dixit;
Rex sum Iudæorum.*Respondit Pilatus: 22
Quod scripsi,scripsi.* Milites ergo cùm 23
Math. crucifixissent eum , || acceperunt vesti-
27. d. menta eius,(& fecerunt quatuor partes:
35. vnicuiq; militi partem)& tunicam.Erat
Marc. autē tunica inconsutilis,desuper cōtex-
15. c. ta per totū.*Dixerūt ergo ad inuicem : 24
24. Non scindamus eam : sed sortiamur de
Luc. illa cuius sit. Vt Scriptura impleretur, E
23. e. dicēs.*||Partiti sunt vestimēta mea sibi :
34. & in vestem meam miserunt sortem. Et
||Psal. milites quidem hæc fecerunt.* Stabant 25
21. c. autem iuxta crucem Iesu mater eius, &
19. soror matris eius Maria Cleophæ , &
Maria Magdalene. * Cùm vidisset ergo 26
Iesus matrem,& discipulū stantē, quem
diligebat,dicit matri suæ : Mulier, ecce
filius tuus.*Deinde dicit discipulo:Ecce 27
mater tua. Et ex illa hora accepit eam
discipulus in sua. * Postea sciens Iesus 28
||Psal. quia omnia consummata sunt,||vt con- F
68. c. summaretur Scriptura, dixit:Sitio:*Vas 29
22. ergo erat positū aceto plenum.Illi autē
spongiam plenā aceto,hyssopo circum-
ponentes,obtulerunt ori eius.*Cùm er- 30
go accepisset Iesus acetum,dixit : Con-
summatū est :Et inclinato capite tradi-
dit spiritum. * Iudæi ergo, (quoniā pa- 31
rasceue erat)vt non remanerēt in cruce
corpora sabbato , (erat enim magnus
dies ille Sabbati) rogauerūt Pilatum vt
frangerētur eorum crura, & tollerētur.
*Venerunt ergo milites:& primi quidē 32
fregerunt crura, & alterius qui crucifi-
xus est cum eo.* Ad Iesum autem cùm 33
venissent,vt viderunt eum iam mortuū,
non fregerunt eius crura:*sed vnus mi- 34
litum lancea latus eius aperuit & con-
tinuò exiuit sanguis,& aqua.*Et qui vi- 35
dit , testimonium perhibuit : & verum
est testimonium eius. Et ille scit quia
vera dicit : vt & vos credatis.*Facta sunt 36
||Exo. enim hæc, vt Scriptura impleretur:||Os
12. g. non comminuetis ex eo.*Et iterum alia 37
46. Scriptura dicit : || Videbunt in quem
Num. transfixerunt.* || Post hæc autem roga- 38
9.b.12 uit Pilatum Ioseph ab Arimathea , (eo
||Zach quòd esset discipulus Iesu,occultus au-
12. c. tem propter metum Iudæorum,)vt tol-
10. leret corpus Iesu. Et permisit Pilatus.
||Mat. venit ergo, & tulit corpus Iesu.* Venit 39
27. g autem & Nicodemus, || qui venerat ad
57. Iesum nocte primùm, ferens mixturam
Marc. myrrhæ & aloes , quasi libras centum.
15. d. *Acceperunt ergo corpus Iesu,& ligaue- 40
43. runt illud linteis cum aromatibus,sicut
Luc. mos est Iudæis sepelire.* Erat autem in 41
23. loco , vbi crucifixus est , hortus : & in
f.50. horto monumentum nouū,in quo non-
||Sup. dum quisquam positus erat. * Ibi ergo 42
3.a.2. propter Parasceuen Iudæorum,quia iux-
ta erat monumentum,posuerunt Iesum.

CAP. XX.

Maria Magdalene prima venit ad monumentum , deinde Petrus & Ioannes : illa plorans ad monumentum videt Angelos,tandémque Iesum agnoscit : qui apparens Apostolis,pacem illis optat : & ostensis , manibus ac latere, dat eis Spiritum sanctum , vt peccata remittant ac retineant ; rursúmque non credenti Thomæ apparens cum reliquis discipulis , corpus præbet palpandum, beatos dicens qui in ipso non viso crediderunt , multa Christi signa non sunt in hoc libro scripta.

1 A VNa autem sabbati,Maria Magdale- Mat.
ne venit manè,cùm adhuc tenebræ 28.a.1
essent, ad monumentum : & vidit lapi- Mat.
2 dem sublatum à monumento.* Cucur- 16.a.1
rit ergo,& venit ad Simonem Petrum, Luc.
& ad alium discipulum , quem amabat 24.a.1
Iesus , & dicit illis : Tulerunt Dñm de
monumento,& nescimus vbi posuerunt
3 eum. * Exiit ergo Petrus , & ille alius
discipulus , & venerunt ad monumen-
4 tum.*Currebant autem duo simul,& il-
le alius discipulus præcucurrit citiùs
Petro,& venit primus ad monumentum.
5 * Et cùm se inclinasset, vidit posita lin-
B teamina , non tamen introiuit. * Venit
6 ergo Simon Petrus sequens eum, & in-
troiuit in monumentum,& vidit lintea-
7 mina posita,* & sudarium, quod fuerat
super caput eius, non cum linteamini-
bus positum , sed separatim inuolutum
8 in vnum locum. * Tunc ergo introiuit
& ille discipulus,qui venerat primus ad
9 monumentum:& vidit,& credidit:*non-
dum enim sciebant Scripturam , quia
oportebat eum à mortuis resurgere.
10 * Abierunt ergo iterum discipuli ad se-
11 metipsos.* || Maria autem stabat ad mo- ||Mat.
C numentum foris,plorans.Dum ergo fle- 28.a.1
ret,inclinauit se,& prospexit in monu- Marc.
12 mentum :* & vidit duos angelos in al- 16.a.5
bis,sedentes,vnum ad caput,& vnum ad Luc.
pedes , vbi positum fuerat corpus Iesu. 24. a.
13 * Dicunt ei illi : Mulier , quid ploras ? 4.
Dicit eis : Quia tulerunt Dñm meum;
14 & nescio vbi posuerunt eum.*Hæc cùm
dixisset,conuersa est retrorsum,& vidit
Iesum stantem : & non sciebat quia Ie-
15 sus est.*Dicit ei Iesus:Mulier quid plo-
D ras?quem quæris? Illa existimans quia
hortulanus esset,dicit ei : Dñe, si tu su-
stulisti eum , dicito mihi vbi posuisti
16 eum:& ego eum tollam.*Dicit ei Iesus:
Maria.Conuersa illa,dicit ei : Rabboni
17 (quod dicitur magister.)*Dicit ei Iesus:
Noli me tangere,nondum enim ascendi
ad Patrem meum : vade autem ad fra-
tres meos , & dic eis : Ascendo ad Pa-
trem meum,& Patrem vestrum ; Deum
18 meum,& Deum vestrum. * Venit Maria
Magdalene annuncians discipulis:Quia
vidi Dñm , & hæc dixit mihi. * || Cum

||Marc ergo serò esset die illo, vna sabbatorum,
16. c. & fores essent clausæ, vbi erant discipu-
14. li congregati propter metum Iudæo-
Luc. rum, venit Iesus, & stetit in medio, &
24. f. dixit eis: Pax vobis.* Et cùm hoc dixis- 20
36. set, ostendit eis manus, & latus. Gauisi
1. Cor. sunt ergo discipuli, viso Dño.* Dixit er- 21
15. a. 5. go eis iterum: Pax vobis. Sicut misit me
Pater, & ego mitto vos.* Hæc cum di- 22
xisset, insufflauit: & dixit eis: Accipite
Spiritum sanctum:* || quorum remise- 23
||Mat. ritis peccata, remittuntur eis: & quo- F
18. c. rum retinueritis, retenta sunt.* Thomas 24
18. autem vnus ex duodecim, qui dicitur
Didymus, non erat cum eis quando ve-
nit Iesus.* Dixerunt ergo ei alij discipu- 25
li: Vidimus Dñm. Ille autem dixit eis:
Nisi videro in manibus eius fixuram
clauorum, & mittam digitum meum in
locum clauorum, & mittam manum
meam in latus eius, non credam.* Et post 26
dies octo, iterum erant discipuli eius
intus: & Thomas cum eis. Venit Iesus
ianuis clausis, & stetit in medio, & dixit:
Pax vobis.* Deinde dicit Thomæ: infer 27
digitum tuum huc, & vide manus meas, G
& affer manum tuam, & mitte in latus
meum: & noli esse incredulus, sed fi-
delis.* Respondit Thomas, & dixit ei: 28
Dominus meus, & Deus meus.* Dixit 29
ei Iesus: Quia vidisti me Thoma, cre-
didisti: beati qui non viderunt: & cre-
diderunt:* || Multa quidem & alia si- 30
|| Inf. gna fecit Iesus, in conspectu discipulo-
21. g. rum suorum, quæ non sunt scripta in
25. libro hoc.* Hæc autem scripta sunt, 31
vt credatis, quia Iesus est Christus Fi-
lius Dei: & vt credentes, vitam habea-
tis in nomine eius.

CAP. XXI.

Piscantibus discipulis comprehendere facit Iesus copiosam piscium multitudinem: quo signo Petrus per Ioannem Dominum agnoscens, mittit se in mare: & facto prandio, de amore in Christum ter interrogatus, accipit pascendas ipsius oues: & de futura passione sua admonetur, frustrà de Ioannis morte curiosè scrutatus: non omnia Christi facta scripta sunt.

Postea manifestauit se iterum Iesus 1
discipulis ad mare Tiberiadis. Ma- A
nifestauit autem sic:* Erant simul Si- 2
mon Petrus, & Thomas, qui dicitur
Didymus, & Nathanael, qui erat à Ca-
na Galilææ, & filij Zebedæi, & alij ex
discipulis eius duo.* Dicit eis Simon 3
Petrus: Vado piscari. Dicunt ei: Veni-
mus & nos tecum. Et exierunt, & ascen-
derunt in nauim: & illa nocte nihil
prendiderunt,* manè autem facto ste- 4
tit Iesus in littore: non tamen cogno-
uerunt discipuli quia Iesus est.* Dixit 5
ergo eis Iesus: Pueri nunquid pulmen-
tarium habetis? Responderunt ei; Non
6 * Dicit eis: Mittite in dexteram nauigij
rete; & inuenietis. Miserunt ergo: &
iam non valebant illud trahere præ
7 multitudine piscium.* Dixit ergo disci-
B pulus ille, quem diligebat Iesus, Petro:
Dominus est. Simon Petrus cùm audis-
set quia Dominus est, tunica succinxit
se (erat enim nudus) & misit se in ma-
8 re.* Alij autem discipuli nauigio vene-
runt, (non enim longè erant à terra,
sed quasi cubitis ducentis) trahentes
9 rete piscium. * Vt ergo descenderunt
in terram, viderunt prunas positas, &
10 piscem superpositum, & panem.* Dicit
eis Iesus: Afferte de piscibus, quos
11 prendidistis nunc.* Ascendit Simon Pe-
trus, & traxit rete in terram: plenum
magnis piscibus centum quinquaginta
tribus. Et cùm tanti essent, non est
12 scissum rete. * Dixit ei Iesus: Venite,
prandete. Et nemo audebat discumben-
C tium interrogare eum: Tu quis es?
13 scientes, quia Dñs est. * Et venit Iesus,
& accipit panem, & dat eis, & piscem
14 similiter.* Hoc iam tertiò manifestatus
est Iesus discipulis suis, cùm resurre-
15 xisset à mortuis. * Cùm ergo prandis-
sent, dicit Simoni Petro Iesus: Simon
Ioannis diligis me plus his? Dicit ei:
Etiam Dñe, tu scis quia amo te: Dicit
16 ei: Pasce agnos meos.* Dicit ei iterum:
Simon Ioannis, diligis me? Ait illi:
etiam Dñe, tu scis quia amo te. Dicit ei:
17 Pasce agnos meos. * Dixit ei tertiò: Si-
mon Ioannis, amas me? Contristatus
est Petrus, quia dixit ei tertiò, Amas
me? & dixit ei: Dñe tu omnia nosti: tu
scis quia amo te. Dixit ei: Pasce oues
18 meas.* || Amen, amen dico tibi; cùm es- || 2.
ses iunior, cingebas te, & ambulabas Pet. 1.
vbi volebas, cùm autem senueris, exten- c. 14.
des manus tuas, & alius te cinget, & du-
19 cet quò tu non vis. * Hoc autem dixit,
D significans qua morte clarificaturus es-
set Deum. Et cùm hoc dixisset, dicit ei:
20 Sequere me.* Conuersus Petrus vidit il-
lum discipulum, quem diligebat Iesus,
sequentem, || qui & recubuit in cœna || Sup.
super pectus eius, & dixit: Domine quis 13. c.
21 est qui tradet te? * Hunc ergo cùm vi- 25.
disset Petrus, dixit Iesu: Domine, hic
22 autem quid? * Dicit ei Iesus: Sic eum
volo manere donec veniam quid ad
23 te? tu me sequere. * Exiit ergo sermo
iste inter fratres, quia discipulus ille
non moritur. Et non dixit ei Iesus: Non
moritur; sed: Sic eum volo manere
24 donec veniam, quid ad te? * Hic est
discipulus ille, qui testimonium perhi-
bet de his, & scripsit hæc: & scimus,
25 quia verum est testimonium eius. * || || Sup.
Sunt autem & alia multa, quæ fecit Ie- 20. g.
sus: quæ si scribantur per singula, nec 30.
ipsum arbitror mundum capere posse
eos, qui scribendi sunt, libros.

ACTVS

ACTVS APOSTOLORVM.

CAPVT PRIMVM.

Iesus promittens Apostolis Spiritum sanctum, dicit non esse ipsorum scire secreta rerum futurarum tempora: & post ipsius in cœlum ascensum dicitur ab Angelis similiter venturus: nomina Apostolorum: oratio Petri de vno in locum Iudæ proditoris sufficiendo; vbi præmissis precibus eligitur sorte Matthias.

PRIMVM quidem sermonem fe- 1
ci de omnibus , ô Theophile , A
quæ cœpit Iesus facere, & do-
cere,* vsque in diē,qua præci- 2
piens Apostolis per Spiritum sanctum,
quos elegit,assumptus est:*quib9 & præ- 3
buit seipsum viuū post passionem suam
in multis argumentis , per dies quadra-
ginta apparens eis, & loquens de regno
||Luc. Dei. * Et conuescens , || præcepit eis ab 4
24. Ierosolymis ne discederent , sed expe-
g. 49. ctarent promissionem Patris , || quam
Ioan. audistis (inquit) per os meum : * quia 5
14. Ioannes quidem baptizauit aqua , vos
d. 26. autem baptizabimini Spiritu sancto
||Mat non post multos hos dies. * Igitur qui 6
3.b 11 conuenerant , interrogabant eum , di-
Marc centes : Dñe,si in tempore hoc restitues
1.a. 8. regnum Israël?*Dixit autem eis:Non est 7
Luc.3. vestrum nosse tempora vel momenta, B
d.16. quę Pater posuit in sua potestate:*|| sed 8
Ioan. accipietis virtutem superuenientis Spi-
1. ritus sancti in vos , & eritis mihi testes
d. 26. in Ierusalē, & in omni Iudæa , & Sama-
|| Inf. ria , & vsque ad vltimum terræ.*Et cùm 9
2.a 2. hæc dixisset , videntibus illis, eleuatus
||Luc. est : & nubes suscepit eum ab oculis eo-
24. rum.* Cúmq; intuerentur in cœlū eun- 10
g. 48. tem illum, ecce duo viri astiterunt iux-
ta illos in vestibus albis , * qui & dixe- 11
rūt: Viri Galilæi,quid statis aspicientes
in cœlū?hic Iesus, qui assumptus est à
vobis in cœlū,sic veniet,quemadmodum
vidistis eum euntē in cœlum.* Tunc re- 12
uersi sunt Ierosolymā, à monte,qui vo-
catur Oliueti , qui est iuxta Ierusalem,
sabbati habens iter.* Et cum introissent 13
in cœnaculū,ascenderunt,vbi manebant C
Petrus , & Ioannes,Iacobus & Andreas,
Philippus & Thomas, Bartholomæus &
Matthæus , Iacobus Alphei , & Simon
Zelotes & Iudas Iacobi:* hi omnes erāt 14
perseuerātes vnanimiter in oratione cū
mulieribus,& Maria Matre Iesu , & fra-
tribus eius.*In diebus illis exurgens Pe- 15
trus in medio fratrū dixit (erat autem
turba hominū simul,ferè centū viginti.)
* Viri fratres , oportet impleri Scriptu- 16
||Psal. rā,|| quam prædixit Spiritus sanctus per
40. b. os Dauid de Iuda,||qui fuit dux eorum,
10. qui comprehenderunt Iesum:*qui com- 17
numeratus erat in nobis , & sortitus est
18 sortem ministerij huius.* ||Et hic quidē ||Ioan
possedit agrum de mercede iniquitatis, 13
& suspensus crepuit medius : & diffusa b.18.
19 sunt omnia viscera eius. * Et notum Matt.
factum est omnibus habitantibus Ieru- 27.
salem,ita vt appellaretur ager ille , lin- a.7.
gua eorū, Haceldama, hoc est,ager san-
20 guinis. * Scriptū est enim in libro Psal-
D morū||Fiat commoratio eorum deserta, ||Psal.
& nō sit qui inhabitet in ea:||&,episco- 68.
21 patum eius accipiat alter.*Oportet ergo c.26.
ex his viris , qui nobiscum sunt congre- ||Psal.
gati in omni tempore , quo intrauit & 108.
22 exiuit inter nos Dñs Iesus , * incipiens a.8.
à baptismate Ioannis vsq; in diem qua
assumptus est à nobis , testē resurrectio-
23 nis eius nobiscū fieri vnum ex istis. * Et
statuerunt duos, Ioseph, qui vocabatur
Barsabas , qui cognominatus est Iustus,
24 & Matthiam.Et orantes dixerūt:Tu Dñe
qui corda nosti omnium,ostende, quem
25 elegeris ex his duobus vnum,* accipere
locum ministerij huius , & apostolatus,
de quo præuaricatus est Iudas vt abiret
26 in locum suum.* Et dederunt sortes eis,
& cecidit sors super Matthiā , & annu-
meratus est cum vndecim Apostolis.

CAPVT II.

Effuso super discipulos Spiritu sancto die Pentecostes, admirantur Iudæi, quòd omnium loquantur linguis; dicentes autem musto plenos esse confutat Petrus citata inter alia suæ concionis prophetia Ioel: compunctique Iudæi audito Petri consilio, conuertuntur ad Christum tria circiter millia; simulque perseuerant in doctrina Apostolorum, fractione panis & orationibus, habentes omnia communia.

1 ET cùm complerentur||dies Penteco- ||Matt.
A stes , erant omnes pariter in eodem 3.c.11.
2 loco: * & factus est repentè de cœlo so- Marc.
nus,tanquam aduenientis spiritus vehe- 1.a. 8.
mentis & repleuit totam domum vbi Luc.3
3 erant sedentes.* Et apparuerunt illis di- d.16.
pertitæ linguæ tanquam ignis , seditque Ioan.
4 supra singulos eorum : * & repleti sunt 7.f.39
omnes Spiritu sancto , & cœperunt lo- Sup.1
qui variis linguis,prout Spiritus sanctus a.8.
5 dabat eloqui illis. * Erant autem in Ie- Inf.
rusalem habitantes Iudæi , viri religiosi 11.
6 ex omni natione quæ sub cœlo est.* Fa- b.16.
cta autem hac voce conuenit multitu- & 19.
do , & mente confusa est , quoniam au- a.6.
diebat vnusquisque lingua sua illos lo-
7 quentes. * Stupebant autem omnes , &
mirabantur,dicentes:Nónne ecce omnes
8 isti,qui loquuntur,Galilæi sunt,*& quo-
B modo nos audiuimus vnusquisque lin-
9 guam nostrā , in qua nati sumus? * Par-
thi, & Medi,& Ælamitæ,& qui habitant
Mesopotamiā Iudæā, & Cappadociam.
10 Pontum & Asiam,* Phrygiā & Pamphy-
liam, Ægyptum , & partes Lybiæ , quæ
est

est circa Cyrenen, & aduenæ Romani.
* Iudæi quoque & Proselyti, Cretes, & 11
Arabes: audiuimus eos loquētes nostris
linguis, magnalia Dei. * Stupebant au- 12
tem omnes & mirabātur ad inuicem di-
centes: Quidnā vult hoc esse? * Alij au- 13
tem irridentes dicebant: Quia musto
pleni sunt isti. * Stans autē Petrus cum 14
vndecim, leuauit vocem suam, & locu-
tus est eis. Viri Iudæi, & qui habitatis
Ierusalem vniuersi, hoc vobis notum sit,
& auribus percipite verba mea. * Non 15
enim sicut vos æstimatis, hi ebrij sunt,
cùm sit hora diei tertia: * sed hoc est, 16
|| *Isa.* quod dictum est per prophetā Ioël. *||Et 17
44.a.3 erit in nouissimis diebus (dicit Dñs) ef- C
Ioel. fundam de spiritu meo super omnem
2.f.28 carnem, & prophetabunt filij vestri, &
filiæ vestræ: & iuuenes vestri visiones
videbunt, & seniores vestri somnia som-
niabunt. * Et quidē super seruos meos, 18
& super ancillas meas, in diebus illis
effundam de spiritu meo, & propheta-
bunt: * & dabo prodigia in cœlo sursum, 19
& signa in terra deorsum, sanguinem, &
ignem, & vaporem fumi: * Sol conuer- 20
tetur in tenebras, & luna in sanguinem,
antequā veniat dies Dñi magnus & ma-
||*Eccl.* nifestus. * ||Et erit: omnis quicumque in- 21
2.g.32 uocauerit nomen Dñi, saluus erit. * Viri 22
Rom. Israëlitæ, audite verba hæc: Iesū Naza-
10.c. renum, virum approbatum à Deo in vo-
13. bis, virtutibus, & prodigiis, & signis, quæ
fecit Deus per illū in medio vestri, sicut
& vos scitis: * hunc definito consilio & 23
præscientia Dei traditū, per manus ini-
quorum affligentes interemistis: * quem 24
Deus suscitauit solutis doloribus infer- D
ni, iuxta quod impossibile erat teneri
illum ab eo. * Dauid enim dicit in eum: 25
||*Psal.* ||Prouidebā Dñm in cōspectu meo sem-
15.b.8 per: quoniam à dextris est mihi ne com-
mouear: * Propter hoc lætatum est cor 26
meū, & exultauit lingua mea, insuper &
caro mea requiescet in spe: * Quoniam 27
non derelinques animā meam in infer-
no, nec dabis Sanctum tuum videre cor-
ruptionē. * Notas mihi fecisti vias vitæ, 28
& replebis me iucunditate cū facie tua.
* Viri fratres, liceat audenter dicere ad 29
||*3.Reg.* vos de patriarcha Dauid, ||quoniam de-
2.b.10 functus est, & sepultus: & sepulchrū eius
est apud nos vsque in hodiernum diem.
* Propheta igitur cùm esset, & sciret 30
||*Psal.* quia iureiurando || iurasset illi Deus de E
131.b. fructu lumbi eius sedere super sedē eius.
11. * prouidens locutus est de resurrectione 31
||*Psal.* Christi, quia neque||derelictus est in in-
15.a. ferno, neque caro eius vidit corruptio-
10. nē. * Hunc Iesū resuscitauit Deus, cuius 32
Inf.13 omnes nos testes sumus. * Dextera igi-
e.35. tur Dei exaltatus, & promissione Spiri- 33
tus sancti accepta à Patre, effudit hunc,
quem vos videtis, & auditis. * Non enim 34
Dauid ascendit in cœlū: dixit autē ipse:
||Dixit Dñs Dño meo, sede à dextris ||*Psal.*
35 meis, * donec ponam inimicos tuos sca- *109.*
36 bellum pedū tuorum. * Certissimè sciat *a.1.*
ergo omnis domus Israël, quia & Dñm
eum, & Christū fecit Deus, hunc Iesum,
37 quem vos crucifixistis. * His autem audi-
F tis, cōpuncti sunt corde, & dixerunt ad
Petrū, & ad reliquos Apostolos: Quid
38 faciemus, viri fratres? * Petrus verò ad
illos: Pœnitentiā (inquit) agite, & bapti-
zetur vnusquisque vestrum in nomine
Iesu Christi, in remissionē peccatorum
vestrorum: & accipietis donum Spiritus
39 sancti. * Vobis enim est repromissio, &
filiis vestris, & omnibus qui longè sunt,
quoscumque aduocauerit Dñs Deus no-
40 ster. * Aliis etiam verbis plurimis testi-
ficatus est, & exhortabatur eos, dicens:
Saluamini à generatione ista praua.
41 * Qui ergo receperunt sermonem eius,
baptizati sunt: & appositæ sunt in die
42 illa animæ circiter tria millia. * Erant
autē perseuerantes in doctrina Aposto-
lorum, & cōmunicatione fractionis pa-
43 nis, & orationibus. * Fiebat autem omni
animæ timor: multa quoque prodigia &
signa per Apostolos in Ierusalē fiebant,
44 & metus erat magnus in vniuersis. * Om-
nes etiā qui credebant, erant pariter &
habebant omnia communia. * Possessio-
45 nes & substantias vendebant, & diuide-
bant illa omnibus, prout cuique opus
erat. * Quotidie quoque perdurātes vna-
46 nimiter in tēplo, & frangētes circa do-
mos panem, sumebant cibum cum exul-
tatione, & simplicitate cordis, * collau-
47 dantes Deum, & habētes gratiā ad om-
nem plebem: Dominus autem augebat
qui salui fierent quotidie in idipsum.

CAP. III.

Petrus cum Ioanne claudum à matris vtero sanat, ac docet ipsos id fecisse per fidem nominis Christi; quem ostendit esse Messiam promissum per Moysen & prophetas ipsique Abrahæ.

1 PEtrus autem & Ioannes ascendebant
A in templum, ad horam orationis no-
2 nam. * Et quidam vir, qui erat claudus
ex vtero matris suæ, baiulabatur: quem
ponebāt quotidie ad portā templi, quæ
dicitur Speciosa, vt peteret eleemosy-
3 nam ab introeuntibus in templum. * Is
cùm vidisset Petrum & Ioannem inci-
pientes introire in templum, rogabat
4 vt eleemosynam acciperet. * Intuens au-
tem in eum Petrus cum Ioanne, dixit,
5 Respice in nos. * At ille intendebat in
eos, sperans se aliquid accepturum ab
6 eis. * Petrus autem dixit: argentum &
aurum non est mihi: quod autem habeo,
hoc tibi do: In nomine Iesu Christi Na-
7 zareni surge, & ambula. * Et apprehen-
sa manu eius dextera, alleuauit eum &
protinus consolidatæ sunt bases eius &
8 plantæ. * Et exiliens stetit, & ambula-
bat:

bat, & intrauit cum illis in templũ am-
bulans,& exiliens,& laudans Deum.*Et 9
vidit omnis populus eum ambulantem,
& laudantem Deum: *Cognoscebãt au- 10
tem illũ,quòd ipse erat,qui ad eleemo- B
synam sedebat ad speciosam portam
templi: & impleti sunt stupore & extasi,
in eo quod cõtigerat illi. *Cùm teneret 11
autẽ Petrum,& Ioannem, cucurrit om-
nis populus ad eos , ad porticum quæ
appellatur Salomonis,stupẽtes. *Videns 12
autem Petrus , respondit ad populum :
Viri Israëlitæ , quid miramini in hoc,
aut nos quid intuemini , quasi nostra
virtute , aut potestate fecerimus hunc
ambulare? *Deus Abrahã,& Deus Isaac, 13
& Deus Iacob, Deus patrum nostrorum,
glorificauit filium suum Iesum quẽ vos
quidem tradidistis , & negastis ante fa-
||Mat. ciẽ Pilati, iudicante illo dimitti.*||Vos 14
27. c. autẽ sanctũ & iustũ negastis , & petistis
20. virũ homicidã donari vobis: *auctorem 15
Matt. verò vitæ interfecistis, quem Deus sus-
15.b.11 citauit à mortuis , cuius nos testes su-
Lu.23 mus. *Et in fide nominis eius hunc,quẽ 16
c.18. vos vidistis , & nostis confirmauit no- C
Ioã.18 men eius:& Fides,quæ per eum est, de-
g.40. dit integram sanitatem istam in cõspe-
ctu omniũ vestrũ. *Et nunc fratres scio 17
quia per ignorantiã fecistis sicut& prin-
cipes vestri : *Deus autẽ quæ prænũtia- 18
uit per os omniũ prophetarũ,pati Chri-
stum suũ,sic impleuit. *Pœnitemini igi- 19
tur,& conuertimini:vt deleãtur peccata
vestra: *vt cùm venerint tempora refri- 20
gerij à conspectu Dñi,& miserit eũ,qui
prædicatus est vobis , Iesum Christum,
*quẽ oportet quidẽ cælũ suscipere vsq; 21
in tẽpora restitutionis omniũ , quæ lo-
cutus est Deus per os sanctorũ suorũ à
sæculo prophetarum. *Moyses quidẽ di- 22
||Deu. xit: ||Quoniã Prophetã suscitabit vobis D
18. c. Dñs Deus vester fratribus vestris , tan-
15. quã me,ipsũ audietis iuxta omnia quæ-
cumq; locutus fuerit vobis. *Erit autẽ 23
omnis anima quæ nõ audierit Prophe-
tã illũ,exterminabitur de plebe. *Et om- 24
nes prophetæ à Samuel,& deinceps,qui
locuti sunt , annuntiauerunt dies istos.
*Vos estis filij Prophetarũ,& testamen- 25
ti , quod disposuit Deus ad patres no-
||Gen. stros dicẽs ad Abrahã:||Et in semine tuo
12.a.3 benedicẽtur omnes familiæ terræ. *Vo- 26
bis primũ Deus suscitans Filiũ suũ,misit
eum benedicentem vobis: vt conuertat
se vnusquisque à nequitia sua.

CAPVT IV.

Apostoli post reclusionem in custodia examinati de claudi curatione, ostendunt in solo Christo lapide angulari esse salutem, nec principibus contra Dei iussum obtemperant cessando à doctrina nominis Christi: dimissi verò, & orantes, accipiunt signa dari Spiritus sancti: nullus ipsorum quidquam proprium habebat, sed suis diuidentis faciebat pretium esse commune, sicut fecit Barnabas diuendito agro suo.

1 Loquentibus autem illis ad populũ,
A superuenerunt sacerdotes, & magi-
2 stratus templi , & Sadducæi, * dolentes
quod docerent populum , & annuntia-
rẽt in Iesu resurrectionem ex mortuis:
3 * & iniecerunt in eos manus , & posue-
runt eos in custodiã in crastinum: erat
4 enim iam vespera. * Multi autem eorũ
qui audierant verbum crediderunt : &
factus est numerus virorum quinque
5 millia. *Factum est autem in crastinum,
vt congregarentur principes eorum, &
6 Seniores , & Scribæ in Ierusalem , * &
B Annas princeps sacerdotum,& Caïphas,
& Ioannes , & Alexander , & quotquot
7 erant de genere sacerdotali. * Et sta-
tuentes eos in medio interrogabant: In
qua virtute , aut in quo nomine fecistis
8 hoc vos? *Tunc repletus Spiritu sancto
Petrus dixit ad eos : Principes populi,
9 & seniores audite: *Si nos hodie diiudi-
camur in benefacto hominis infirmi,
10 in quo iste saluus factus est, *notum sit
omnibus vobis , & omni plebi Israël :
quia in nomine Dñi nostri Iesu Christi
Nazareni quem vos crucifixistis, quem
Deus suscitauit à mortuis , in hoc iste
11 astat corã vobis sanus. *||Hic est lapis, *Ps.117*
qui reprobatus est à vobis ædificanti- *d.22.*
12 bus, qui factus est in caput anguli : * & *Is.28.*
non est in alio aliquo salus. Nec enim *d.16.*
C aliud nomen est sub cælo datum homi- *Matt.*
nibus in quo oporteat nos saluos fieri. 21.*d.*4
13 * Videntes autem Petri constantiam, & *Marc.*
Ioannis,comperto quòd homines essent 12. *a.*
sine litteris, & idiotæ,admirabantur, & 10.
cognoscebãt eos quoniã cum Iesu fue- *Lu.*20
14 rant: *hominem quoque videntes stan- *c.* 17.
tem cum eis qui curatus fuerat , nihil *Rom.*
15 poterant contradicere. *Iusserunt autẽ 9.*g.*33
eos foras extra concilium secedere : & 1.*Pet.*
16 conferebant ad inuicẽ, *dicentes: Quid 2.*b.*7.
faciemus hominibus istis? quoniã qui-
dem notum signum factum est per eos,
omnibus habitantibus Ierusalem : ma-
nifestum est , & non possumus negare.
17 * Sed ne ampliùs diuulgetur in populũ,
comminemur eis,ne vltrà loquantur in
18 nomine hoc vlli hominum. *Et vocãtes
D eos,denuntiauerunt ne omnino loque-
rentur , neque docerẽt in nomine Iesu.
19 * Petrus verò,& Ioannes respondentes,
dixerunt ad eos: Si iustum est in cõspe-
ctu Dei, vos potiùs audire quàm Deum
20 iudicate: *non enim possumus quæ vi-
21 dimus, & audiuimus non loqui. *At illi
comminantes dimiserunt eos : non in-
uenientes quomodo punirent eos, pro-
pter populum , quia omnes clarificabãt
id quod factum fuerat in eo quod acci-
22 derat. * Annorum enim erat amplius
E quadraginta homo, in quo factum fue-

rat

xat signum istud sanitatis. * Dimissi au- 23
tem venerunt ad suos: & annuntiaue-
runt eis, quanta ad eos principes sacer-
dotum & seniores dixissent. * Qui cùm 24
audissent, vnanimiter leuauerunt vo-
cem ad Deum, & dixerũt: Dñe, tu es qui
fecisti cœlum, & terram, mare, & omnia
quæ in eis sunt: * qui Spiritu sancto per 25
os patris nostri Dauid, pueri tui, dixisti.
||Psal. 2. a. 1. ||Quare fremuerunt Gentes, & populi
meditati sunt inania? * Astiterunt reges 26
terræ, & principes conuenerunt in vnum
aduersus Dñm, & aduersus Christum
eius? * conuenerunt enim verè in ciui- 27
tate ista aduersus sanctum puerũ tuum F
Iesum, quem vnxisti, Herodes, & Pon-
tius Pilatus, cum Gentibus, & populis
Israël, * facere quæ manus tua, & con- 28
silium tuum decreuerunt fieri. * Et nunc 29
Dñe respice in minas eorum, & da ser-
uis tuis cum omni fiducia loqui verbũ
tuum: * in eo quòd manum tuam ex- 30
tendas ad sanitates, & signa & prodigia
fieri per nomen sancti filij tui Iesu. * Et 31
cùm orassent, motus est locus, in quo
erant congregati: & repleti sunt omnes
Spiritu sancto, & loquebantur verbum
Dei cum fiducia. * Multitudinis autem 32
credentiũ erat cor vnum, & anima vna:
nec quisquã eorum, quæ possidebat, ali-
quid suum esse dicebat, sed erant illis
omnia cõmunia. * Et virtute magna red- 33
debãt Apostoli testimoniũ resurrectio- G
nis Iesu Christi Dñi nostri: & gratia ma
gna erat in omnibus illis: * Neque enim 34
quisquam egens erat inter illos. Quot-
quot enim possessores agrorum aut do-
morũ erant, vendentes afferebãt pretia
eorum quæ vendebant, * & ponebant 35
ante pedes Apostolorum. Diuidebatur
autem singulis prout cuique opus erat.
* Ioseph autem qui cognominatus est 36
Barnabas ab Apostolis (quod est Inter-
pretatum Filius consolationis) Leui-
tes, Cyprius genere, * cùm haberet 37
agrum vendidit eum & attulit pretium
& posuit ante pedes Apostolorum.

CAP. V.

Ananias & vxor sua Saphira agro diuendito pretij partem sibi seruant, quod tamen interrogante Petro factũ esse negant, quã ob causam ad verbum Petri vxor post maritum subita morte percutitur: multa per Apostolos, & maximè per Petrũ fiunt signa: ipsiq; in custodia reclusi ab Angelo educuntur, & rursum apprehensi non consentiunt vt à prædicatione nominis Christi cessent: Gamalielis autem consilio cæsi dimittuntur, gaudentes quod pro Christi nomine cædi meruissent, quem continuè annuntiant.

VIr autem quidam nomine Ananias, 1
cum Saphira vxore sua, vendidit A
agrum, * & fraudauit de pretio agri cõ- 2
scia vxore sua: & afferens partem quan-
3 dam ad pedes Apostolorũ posuit. * Di-
xit autem Petrus: Anania, cur tentauit
satanas cor tuũ, mentiri te Spiritui san-
4 cto, & fraudare de pretio agri? * Nónne
manens tibi manebat, & venundatum in
tua erat potestate? Quare posuisti in
corde tuo hanc rem? Non es mentitus
5 hominibus, sed Deo. * Audiens autem
Ananias hæc verba, cecidit & expirauit.
Et factus est timor magnus super omnes
6 qui audierunt. * Surgentes autẽ iuuenes
amouerũt eum, & efferentes sepelierũt.
7 * Factum est autem quasi horarum triũ
B spatiũ, & vxor ipsius nesciens quod fa-
8 ctum fuerat, introiuit. * Dixit autem ei
Petrus: Dic mihi mulier, si tanti agrum
9 vẽdidistis? At illa dixit: Etiam tanti. * Pe-
trus autem ad eam: Quid vtique conue-
nit vobis tentare Spiritũ Dñi? Ecce pe-
des eorum, qui sepelierunt virum tuũ,
10 ad ostiũ; & efferent te. * Confestim ceci-
dit ante pedes eius, & expirauit. Intran-
tes autem iuuenes, inuenerunt illã mor-
tuam, & extulerũt, & sepelierunt ad vi-
11 rum suum. * Et factus est timor magnus
in vniuersa Ecclesia, & in omnes qui au-
12 dierũt hæc. * Per manus autem Aposto-
lorum fiebãt signa & prodigia multa in
plebe. Et erãt vnanimiter oẽs in porti-
13 cu Salomonis: * Ceterorum autem ne-
C mo audebat se coniungere illis: sed ma-
14 gnificabat eos populus: * Magis autem
augebatur credentium in Dño multitu-
15 do virorum, ac mulierum, * itavt in pla-
teas eiicerent infirmos, & ponerent in
lectulis ac grabatis, vt veniente Petro,
saltem vmbra illius obumbraret quem-
quam illorum, & liberarentur ab infir-
16 mitatibus suis. * Concurrebat autem &
multitudo vicinarum ciuitatum Ierusa-
lem, afferentes ægros, & vexatos à spiri-
tibus immundis: qui curabãtur omnes:
17 * Exurgens autem princeps sacerdotum,
& omnes qui cũ illo erant (quæ est hæ-
resis Sadducæorum) repleti sunt zelo:
18 & iniecerunt manus in Apostolos, &
19 posuerunt eos in custodia publica. * An-
D gelus autem Dñi per noctem aperiens
ianuas carceris, & educens eos, dixit;
20 * Ite, & stantes loquimini in templo
21 plebi omnia verba vitæ huius: * Qui cũ
audissent, intrauerunt diluculo in tem-
plum, & docebant. Adueniens autem
princeps sacerdotum, & qui cũ eo erãt,
conuocauerunt concilium; & omnes
seniores filiorum Israel: & miserunt ad
22 carcerem vt adducerentur. * Cùm au-
tem venissent ministri, & aperto carce-
re non inuenissent illos, reuersi nuntia-
23 uerunt: * dicentes: Carcerem quidem in-
uenimus clausum cũ omni diligentia, &
custodes stantes ante ianuas: aperientes
24 autem neminem intus inuenimus. * Vt
E autem audierunt hos sermones magi-
stratus templi, & principes sacerdotum,
ambi

ambigebāt de illis quidnā fieret: *Ad- 25
ueniens autem quidam nuntiauit eis:
Quia ecce viri,quos posuistis in carce-
rem sunt in templo stantes,& docentes
populum. *Tunc abiit magistratus cum 26
ministris, & adduxit illos, sine vi:time-
bant enim populum ne lapidarētur.*Et 27
cùm adduxissent illos,statuerunt in cō-
cilio: Et interrogauit eos princeps sa-
cerdotum, * dicēs:Præcipiendo præce- 28
pimus vobis ne doceretis in nomine
isto: & ecce replestis Ierusalem doctri-
na vestra: & vultis inducere super nos
sanguinem hominis istius.*Respondens 29
autē Petrus,& Apostoli, dixerūt: Obe- F
dire oportet Deo magis, quàm homini-
bus. * Deus patrum nostrorū suscitauit 30
Iesū,quē vos interemistis,suspendentes
in ligno. *Hunc principē,& saluatorem 31
Deus exaltauit dextera sua ad dandam
pœnitentiā Israëli,& remissionē pecca-
torū, * & nos sumus testes horū verbo- 32
rum & Spiritus sanctus quē dedit Deus
omnibus obedientibus sibi. * Hæc cùm 33
audissent, dissecabantur, & cogitabant
interficere illos. *Surgens autē quidam 34
in cōcilio Pharisæus,nomine Gamaliel,
legis doctor honorabilis vniuersæ ple-
bi,iussit foras ad breue homines fieri. * 35
Dixítq; ad illos:Viri Israëlitæ,attendi-
te vobis super hominibus istis quid
acturi sitis. *Ante hos enim dies extitit 36
Theodas, dicens se esse aliquē, cui con- G
sēsit numerus virorū circiter quadrin-
gentorum:qui occisus est:& omnes qui
credebant ei dissipati sunt,& redacti sūt
ad nihilū. *Post hunc extitit Iudas Ga- 37
lilæus in diebus professionis, & auertit
populū post se, & ipse periit: & omnes
quotquot consenserunt ei dispersi sunt. 38
*Et nunc itaque dico vobis, discedite ab
hominibus istis,& sinite illos:quoniā si
est ex hominibus cōsiliū hoc, aut opus,
dissoluetur: *si verò ex Deo est,non po- 39
teritis dissoluere illud, ne fortè & Deo
repugnare inueniamini: Consenserunt
autem illi. *Et conuocantes Apostolos, 40
cæsis denuntiauerūt ne omnino loque-
rentur in nomine Iesu & dimiserūt eos.
*Et illi quidē ibant gaudētes à cōspectu 41
consilij, quoniā digni habiti sunt pro
nomine Iesu contumeliam pati. *Omni 42
autē die non cessabant in templo & cir-
ca domos docentes, & euangelizantes
Christum Iesum.

CAP. VI.

Electio septem diaconorum, crescente in dies credentium numero: Stephani vehementia cum signis & prodigiis, in quem plurimi insurgunt Iudæi,cùmque eum non possent conuincere, falsis testibus nituntur opprimere.

IN diebus autē illis,crescente numero 1
discipulorū,factum est murmur Græ- A
corū aduersus Hebræos,eo quòd despi-
cerētur in ministerio quotidiano viduę
2 eorum.*Conuocantes autem duodecim
multitudinē discipulorū, dixerunt: Non
est æquū nos derelinquere verbum Dei,
3 & ministrare mensis. *Considerate ergo
fratres, viros ex vobis boni testimonij
septē plenos Spiritu sancto,& sapientia,
4 quos cōstituamus super hoc opus. *Nos
B verò orationi,& ministerio verbi instā-
5 tes erimus. *Et placuit sermo corā om-
ni multitudine. Et elegerūt Stephanum
virum plenum fide & Spiritu sancto, &
Philippum, & Prochorū,& Nicanorem
& Timonē,& Parmenā, & Nicolaū ad-
6 uenā Antiochenū. *Hos statuerunt ante
conspectū Apostolorum: & orantes im-
7 posuerūt eis manus.*Et verbū Dñi cre-
scebat, & multiplicabatur numerus di-
scipulorū in Ierusalē valde:multa etiam
8 turba sacerdotum obediebat fidei. *Ste-
phanus autē plenus gratia & fortitudi-
ne,faciebat prodigia, & signa magna in
9 populo. *Surrexerunt autem quidam de
C synagoga, quæ appellatur Libertinorū,
& Cyrenensium,& Alexandrinorum, &
eorum qui erant à Cilicia, & Asia, dis-
10 putantes cum Stephano: * & non pote-
rant resistere sapientiæ,& Spiritui, qui
11 loquebatur. *Tunc summiserunt viros,
D qui dicerent se audiuisse eum dicentem
verba blasphemiæ in Moysen, & in
12 Deum. * Commouerunt itaque plebem,
& seniores,& scribas: & concurrentes
rapuerunt eum,& adduxerunt in conci-
13 lium,*& statuerunt falsos testes, qui di-
cerent.Homo iste non cessat loqui ver-
14 ba aduersus locum sanctum, & legem,*
audiuimus enim eum dicentem.Quoniā
Iesus Nazarenus hic, destruet locum
istum,& mutabit traditiones, quas tra-
15 didit nobis Moyses. *Et intuentes eum
omnes,qui sedebāt in cōcilio, viderunt
faciem eius tanquam faciem Angeli.

CAP. VII.

Stephanus, data respondendi facultate,multa refert de pacto Dei cum Abraham eiusque minoribus, de Moyse & egreßione filiorum Israël ex Ægypto, de tabernaculo testimonij & templo per Salomonem ædificato, Iudæos reprehendens, quod ipsi & patres eorum Spiritui sancto semper restiterint cùm autem diceret se Iesum à dextris Dei videre, lapidatur, testibus vestimenta ad pedes Sauli deponentibus, orátque pro lapidantibus.

1 DIxit autem princeps sacerdotum: Si
2 hæc ita se habent? * Qui ait Viri
A fratres, & patres, audite: Deus gloriæ
apparuit patri nostro Abrahæ cū esset
in Mesopotamia, priùs quàm morare-
tur in Charan,& dixit ad illum: * ||Exi ||Gen. 12.a.1.
3 de terra tua, & de cognatione tua, &
veni in terram,quam monstrauero tibi.
4 * Tunc exiit de terra Chaldæorum, &
habitauit in Charā. Et inde, postquam
mortuus

mortuus est pater eius, transtulit illum
in terram istam, in qua nunc vos habi-
tatis. *Et non dedit illi hereditatem in 5
ea, nec passum pedis: sed repromisit da-
re illi eam in possessionem, & semini
eius post ipsum, cùm non haberet filiũ.
||Gen. * Locutus est autem ei Deus: ||Quia erit 6
15. c. semen eius accola in terra aliena, &
13. seruituti eos subiicient, & male tracta-
bunt eos annis quadringentis: *& gen- 7
tem cui seruierint iudicabo ego, dixit
Dñs, & post hæc exibunt, & seruient
||Gen. mihi in loco isto. *|| Et dedit illi testa- 8
17. b. mentum circumcisionis: ||& sic genuit
10. Isaac, & circumcidit eum die octauo: &
||Gen. || Isaac, Iacob, & || Iacob duodecim Pa-
21. a. triarchas. * Et Patriarchæ æmulantes, 9
24. || Ioseph vendiderunt in Ægyptum, & B
||Gen. erat Deus cum eo: * & eripuit eum ex 10
25. d. omnibus tribulationibus eius: & ||dedit
24. ei gratiam, & sapientiam in conspectu
||Gen. Pharaonis regis Ægypti, & constituit
20. f. eum præpositum super Ægyptum, & su-
32. 35. per omnem domum suam. *Venit autẽ 11
d. 22. fames in vniuersam Ægyptum & Cha-
||Gen. naam, & tribulatio magna: & non inue-
4. e. 37 niebant cibos patres nostri. *||Cùm au- 12
||Gen. disset autem Iacob esse frumentum in
e. 2. 37 Ægypto: misit patres nostros primùm:
||Gen. * || & in secundo cognitus est Ioseph à 13
37. f. fratribus suis, & manifestatum est Pha-
28. raoni genus eius. *Mittens autẽ Ioseph 14
accersiuit Iacob patrem suum, & omnẽ
||Gen. cognationẽ suam in animalibus septua-
36. a. 5 ginta quinque. *|| Et descendit Iacob in 15
||Gen. Ægyptum, & || defunctus est ipse, & pa-
49. d. tres nostri. *Et translati sunt in Sichem, 16
32. & positi sunt in sepulchro, ||quod emit
||Gen. Abraham pretio argenti à filiis Hemor
49. d. filij Sichem. *Cùm autem appropinqua- 17
32. ret tempus promissionis, quam confes- C
Iosf. 24 sus erat Deus Abrahæ, ||creuit populus,
g. 3. & multiplicatus est in Ægypto, * quo- 18
||Gen. adúsque surrexit alius rex in Ægypto,
23. c. 6 qui non sciebat Ioseph. * Hic circum- 19
||Exo. ueniens genus nostrum, afflixit patres
1. a. 7. nostros, vt exponerent infantes suos ne
||Exo. viuificarentur. * || Eodem tempore na- 20
2. a. 2. tus est Moyses, & fuit gratus Deo, qui
Hebr. nutritus est tribus mensibus in domo
11. c. patris sui. *Exposito autem illo, sustulit 21
23. eum filia Pharaonis, & nutriuit eum si-
bi in filiũ. *Et eruditus est Moyses om- 22
ni sapientia Ægyptiorum & erat po-
tens in verbis, & in operibus suis. *Cùm 23
autem impleretur ei quadraginta an-
norum tempus, ascendit in cor eius vt
||Exo. visitaret fratres suos filios Israël. * || Et 24
2. b. 12 cùm vidisset quemdam iniuriam patiẽ-
tem, vindicauit illum: & fecit vltionem
ei qui iniuriã sustinebat, percusso Ægy-
ptio. * Existimabant autem intelligere 25
fratres, quoniam Deus per manũ ipsius
||Exo. daret salutem illis: ait illi non intelle-
2. b. 13. xerunt. * || Sequenti verò die apparuit 26
illis litigantibus: & reconciliabat eos
in pace, dicẽs: Viri, fratres estis, vt quid
27 nocetis alterutrum? * Qui autem iniu-
D riam faciebat proximo, repulit eum,
dicens: Quis te constituit principem &
28 iudicem super nos? * numquid interfi-
cere me tu vis, quemadmodũ interfeci-
29 sti heri Ægyptum? * Fugit autem Moy-
ses in verbo isto: & factus est aduena in
terra Madian vbi generauit filios duos.
30 * Et expletis annis quadraginta, || appa- ||Exo
ruit illi in deserto montis Sina Ange- 3. a. 2.
31 lus in igne flãmæ rubi. * Moyses autem
videns, admiratus est visũ, & accedente
illo vt consideraret, facta est ad eũ vox
32 Dñi, dicens: *Ego sum Deus patrũ tuo-
rum, Deus Abraham, Deus Isaac, &
Deus Iacob. Tremefactus autem Moy-
33 ses, non audebat considerare. * Dixit
autem illi Dñs: Solue calceamentum
pedum tuorum: locus enim in quo stas,
34 terra sancta est. * Videns vidi afflictio-
nem populi mei, qui est in Ægypto, &
gemitum eorum audiui, & descendit li-
berare eos. Et nunc veni, & mittam te in
35 Ægyptum. * Hunc Moysen, quem nega-
uerunt, dicentes: Quis te cõstituit prin-
cipem, & iudicem? hunc Deus principẽ,
& redemptorem misit, cùm manu An-
36 geli, qui apparuit illi in rubo. * || Hic ||Exo.
E eduxit illos, faciẽs prodigia, & signa in 7. 8. 9.
terra Ægypti, & in rubro mari, & in de- 10. 11.
37 serto annis quadraginta. *Hic est Moy- 14.
ses, qui dixit filiis Israël: || Prophetam ||Exo.
suscitabit vobis Deus de fratribus ve- 19. a. 3
stris, tanquam me, ipsum audietis: ||Deu.
38 * ||Hic est, qui fuit in Ecclesia in solitu- 18. c.
dine cum Angelo, qui loquebatur ei in 15.
monte Sina, & cum patribus nostris, ||Exo.
39 qui accepit verba vitæ dare nobis. *Cui 19. a. 3
noluerunt obedire patres nostri, sed re-
pulerunt, & auersi sunt cordibus suis in ||Exo.
40 Ægyptum, *& dicentes ad Aaron: || Fac 32. a. 1.
nobis deos, qui præcedant nos, Moyses
enim hic, qui eduxit nos de terra Ægy-
41 pti, nescimus quid factum sit ei. *Et vi-
tulum fecerunt in diebus illis, & obtu-
lerunt hostiam simulachro, & lætaban-
42 tur in operibus manuũ suarũ. *Conuer-
tit autem Deus, & tradidit eos seruire
militiæ cæli, sicut scriptum est in libro
Prophetarum: || Numquid victimas & Amo
hostias obtulistis mihi annis quadra- 5. g. 2
43 ginta in deserto domus Israël? * Et su-
scepistis tabernaculum Moloch, & sidus
Dei vestri Rempham, figuras quas feci-
stis adorare eas. Et transferã vos trans
44 Babylonem. *Tabernaculum testimonij
F fuit cum patribus nostris in deserto, si- ||Exo
cut disposuit illis Deus, ||loquens ad 25. c
Moysen, vt faceret illud secundum for- 40.
45 mã quã viderat: *||Quod & induxerunt, ||Heb
suscipientes patres nostri cum Iesu in 8. c.
possessionem Gentium, quas expulit Iosu.
Deus à facie patrum nostrorũ, vsque in c. 14
diebus

1.Reg diebus Dauid: ||qui inuenit gratiam an- 46
16.c. te Deum, || & petit vt inueniret taber-
13. naculum Deo Iacob. || Salomon autem 47
||Psal. ædificauit illi domum. * || Sed non ex- 48
131.a. celsus in manufactis habitat, sicut Pro-
5. pheta dicit: ||Cælũ mihi sedes est: terra 49
||3.Reg autem scabellum pedum meorũ. Quam
6.a.1. domũ ædificabitis mihi, dicit Dñs? aut
1.Par. quis locus requietionis meæ est? *Nón- 50
17.b. ne manus mea fecit hæc omnia? *Dura 51
11. ceruice, & incircumcisis cordibus, & au-
Infra. ribus, vos semper Spiritui sancto resisti-
17.e. tis sicut patres vestri, ita & vos. * Quem 52
24. prophetarum non sunt persecuti patres G
||Is.66 vestri? Et occiderunt eos, qui prænun-
a.1. tiabant de aduentu Iusti, cuius vos nunc
proditores, & homicidæ fuistis: *qui ac- 53
cepistis legem in dispositione Angelorũ
& non custodistis. *Audientes autẽ hæc 54
dissecabantur cordibus suis, & stridebãt
dẽtibus in eũ. *Cùm autem esset plenus 55
Spiritu sancto, intẽdens in cælum, vidit
gloriã Dei, & Iesũ stantẽ à dextris Dei.
Et ait: Ecce video cælos apertos, & Filiũ
hominis stantem à dextris Dei. * Excla- 56
mantes autẽ voce magna continuerunt
aures suas, & impetũ fecerunt vnanimi-
ter in eum. *Et eiicientes eum extra ci- 57
uitatẽ lapidabant: & testes deposuerunt
vestimenta sua, secus pedes adolescẽtis,
qui vocabatur Saulus. * Et lapidabant 58
Stephanũ inuocantem, & dicentẽ: Dñe
Iesu suscipe spiritũ meum. * Positis au- 59
tẽ genibus, clamauit voce magna dicẽs.
Dñe, ne statuas illis hoc peccatum. Et
cùm hoc dixisset, obdormiuit in Dño.
Saulus autẽ erat consentiens neci eius.

CAP. VIII.

In persecutione disperguntur omnes præter Apostolos, Saulo deuastante Ecclesiam: Philippus plurimos in Samaria conuertit, & in his Simonem magum baptizat: missi ab Apostolis Petrus & Ioannes, oratione ac manuũ impositione impetrant credentibus Samaritanis Spiritum sanctum: Simon autem volens Spiritus sancti dationem pecunia emere, durè à Petro corripitur: Philippus ab Angelo mittitur ad Eunuchum: quem vbi credentem baptizasset, à Spiritu raptus defertur in Azotum.

Facta est autem in illa die persecutio 1
magna in Ecclesia, quæ erat Ieroso- A
lymis, & omnes dispersi sunt per regio-
nes Iudææ & Samariæ, præter Aposto-
los. *Curauerunt autem Stephanum vi- 2
ri timorati, & fecerũt planctũ magnum
super eum. * Saulus autem deuastabat 3
Ecclesiã, per domos intrans, & trahens
viros ac mulieres tradebat in custodiã.
* Igitur qui dispersi erant, pertransibãt, 4
euangelizantes verbum Dei. * Philip- 5
pus autem descendens in ciuitatem Sa-
mariæ, prædicabat illis Christum. * In- 6
tendebant autem turbæ his quæ à Phi-
lippo dicebantur, vnanimiter audientes,
7 & videntes signa quæ faciebat. * Multi
B enim eorum, qui habebant spiritus im-
mundos, clamantes voce magna exi-
8 bant. *Multi autem paralytici & claudi
9 curati sunt. * Factum est ergo gaudium
magnũ in illa ciuitate. Vir autem qui-
dam nomine Simon, qui antè fuerat in
ciuitate magus, seducens gentem Sama-
10 riæ, dicens se esse aliquem magnũ: *cui
auscultabant omnes à minimo vsque ad
maximum, dicentes: Hic est virtus Dei,
11 quæ vocatur magna. * Attendebant au-
tem eum propter quod multo tempore
12 magis suis dementasset eos. *Cùm verò
credidissent Philippo euangelizanti de
regno Dei, in nomine Iesu Christi ba-
ptizantur viri, ac mulieres. * Tunc Si-
13 mon & ipse credidit: & cùm baptiza-
C tus esset, adhærebat Philippo. Videns
etiam signa & virtutes maximas fieri,
14 stupens admirabatur. * Cùm autem au-
dissent Apostoli, qui erant Ierosoly-
mis, quòd recepisset Samaria verbum
Dei, miserunt ad eos Petrum & Ioan-
15 nem: * Qui cùm venissent, orauerunt
pro ipsis vt acciperent Spiritum sanctũ:
16 * Nondum enim in quemquam illorum
venerat, sed baptizati tantùm erant in
17 nomine Dñi Iesu. * Tunc imponebant
manus super illos, & accipiebant Spi-
18 ritum sanctum. * Cùm vidisset autem
Simon, quia per impositionem manus
Apostolorum daretur Spiritus sanctus,
19 obtulit eis pecuniam, * dicens: Date &
D mihi hanc potestatem, vt cuicumque
imposuero manus, accipiat Spiritum
20 sanctum. Petrus autem dixit ad eũ: Pe-
cunia tua tecũ sit in perditionẽ: quoniã
donum Dei existimasti pecunia posside-
21 ri: *Non est tibi pars, neque sors in ser-
mone isto: cor enim tuum non est re-
22 ctum coram Deo. *Pœnitentiam itaque
age ab hac nequitia tua, & roga Deum,
si fortè remittatur tibi hæc cogitatio
23 cordis tui. * In felle enim amaritudi-
nis, & obligatione iniquitatis video te
24 esse. * Respondens autem Simon, dixit:
Precamini vos pro me ad Dñm, vt nihil
veniat super me horum quæ dixistis.
25 *Et illi quidem testificati & locuti ver-
E bum Dñi, redibant Ierosolymam, &
multis regionibus Samaritanorum euã-
26 gelizabant. * Angelus autem Dñi locu-
tus est ad Philippum, dicens: Surge, &
vade contra meridianum, ad viam quæ
descendit ab Ierusalem in Gazam: hæc
27 est deserta. * Et surgens abiit. Et ecce
vir Æthiops, eunuchus, potens Canda-
cis reginæ Æthiopum, qui erat super
omnes gazas eius, venerat adorare in
28 Ierusalem: *& reuertebatur sedens super
currum suum, legénsque Isaiã prophe-
29 tam. *Dixit autẽ Spiritus Philippo: Ac-
30 cede, & adiunge te ad currum istũ. * Ac-
currens

currens autem Philippus, audiuit eũ le- F
gentem Isaiam Prophetam,& dixit:Pu-
tásne intelligis quæ legis? * Qui ait: Et 31
quomodo possum si non aliquis osten-
derit mihi? Rogauitque Philippum vt
ascenderet,& sederet secum.*Locus au- 32
tem Scripturæ, quam legebat, erat hic:
|| Isai. || Tanquã ouis ad occisionẽ ductus est,
52.c.7. & sicut agnus corã tondente se,sine vo-
ce,sic non aperuit os suum. *In humili- 33
tate iudiciũ eius sublatum est. Genera-
tionẽ eius quis enarrabit,quoniam tol-
letur de terra vita eius? * Respondens 34
autẽ eunuchus Philippo, dixit:Obsecro
te, de quo Propheta dicit hoc? de se,an
de alio aliquo? * Aperiens autẽ Philip- 35
pus os suũ,& incipiens à Scriptura ista,
euangelizauit illi Iesum. *Et dum irent 36
per viam, venerunt ad quamdam aquã:
& ait Eunuchus:Ecce aqua,quid prohi- G
bet me baptizari? * Dixit autem Philip- 37
pus:Si credis ex toto corde,licet. Et re-
spondens ait:Credo,Filium Dei esse Ie-
sum Christũ. * Et iussit stare currum: & 38
descenderunt vterq; in aquã Philippus
& Eunuchus,& baptizauit eũ.*Cùm au- 39
tẽ ascẽdissent de aqua, Spiritus Dñi ra-
puit Philippum,& amplius non vidit eũ
Eunuchus.Ibat autẽ per viã suã gaudẽs.
* Philippus autẽ inuentus est in Azoto, 40
& pertransiens euangelizabat ciuitati-
bus cunctis,donec veniret Cæsaream.

CAP. IX.

Admiranda Sauli persecutoris conuersio,Domino ei apparente,& Anania ad ipsum misso,à quo baptizatus cœpit Damasci acerrimè tueri Iesum esse Christum: discipuli verò ipsum demittunt per murum propter Iudæorum insidias: quem Barnabas Ierosolymis ducit ad Apostolos,vnde rursum propter insidias dimittitur Tarsum: Petrus Lyddæ sanat Æneam paralyticum, & in Ioppe Tabitham resuscitat.

Gal.1. SAulus autem adhuc spirans minarũ, 1
c.13. & cædis in discipulos Dñi: accessit A
ad Principem sacerdotũ,*& petiit ab eo 2
epistolas in Damascum ad synagogas:
Vt si quos inuenisset huius viæ viros,ac
mulieres,vinctos perduceret in Ierusa-
|| Inf. lem. *||Et cùm iter faceret, contigit vt 3
22.b.6 appropinquaret Damasco: & subitò
1.Cor. circũfulsit eum lux de cælo. *Et cadens 4
15.b.8 in terram audiuit vocem dicentem si-
2.Cor. bi: Saule, Saule,quid me persequeris? *
12.a.2 Qui dixit:Quis es Dñe? Et ille: Ego sum 5
Iesus, quem tu persequeris, durum est
tibi contra stimulum calcitrare. * Et 6
tremens,ac stupens dixit: Dñe,quid me
vis facere? * Et Dñs ad eum: Surge, & 7
ingredere ciuitatem, & ibi dicetur tibi B
quid te oporteat facere. Viri autem illi
qui comitabantur cum eo, stabant stu-
pefacti, audientes quidem vocem, ne-
minem autem videntes. * Surrexit au- 8
tem Saulus de terra, apertísque oculis
nihil videbat.Ad manus autem illũ tra-
9 hentes, introduxerunt Damascum. * Et
erat ibi tribus diebus non videns,& nõ
10 manducauit,neq; bibit. * Erat autẽ qui-
dam discipulus Damasci, nomine Ana-
nias:& dixit ad illum in visu Dñs.Ana-
11 nia. Ait ille: Ecce ego, Dñe. * Et Dñs
ad eum: Surge, & vade in vicum, qui
vocatur rectus: & quære in domo Iu-
dæ Saulum nomine Tarsensem: ecce
12 enim orat. (*Et vidit virũ Ananiam no-
mine, introeuntem,& imponentem sibi
13 manus vt visum recipiat.) * Respondit
C autem Ananias: Dñe,audiui à multis de
viro hoc, quanta mala fecerit sanctis
14 tuis in Ierusalem:*& hic habet potesta-
tem à principibus sacerdotum alli-
gandi omnes,qui inuocant nomen tuũ.
15 * Dixit autem ad eum Dñs: Vade, quo-
niã vas electionis est mihi iste, vt por-
tet nomẽ meum coram gentibus,& re-
16 gibus, & filiis Israël.*Ego enim ostendã
illi, quanta oporteat eum pro nomine
17 meo pati. * Et abiit Ananias, & introi-
uit in domum: & imponens ei manus,
dixit: Saule frater, Dominus misit me
Iesus, qui apparuit tibi in via qua ve-
niebas, vt videas, & implearis Spiritu
18 sancto. * Et confestim ceciderunt ab
oculis eius tanquam squamæ, & visum
19 recepit: & surgens baptizatus est. * Et
D cùm accepisset cibum, confortatus est.
Fuit autem cum discipulis, qui erant
20 Damasci, per dies aliquot. * Et conti-
nuò in synagogis prædicabat Iesum,
21 quoniam hic est Filius Dei. *Stupebant
autem omnes qui audiebant,& dice-
bant:Nónne hic est, qui expugnabat in
Ierusalem eos, qui inuocabant nomen
istud:& huc ad hoc venit,vt vinctos il-
los duceret ad principes sacerdotum?
22 * Saulus autem multo magis conuale-
scebat, & confundebat Iudæos, qui ha-
bitabant Damasci, affirmans quoniam
23 hic est Christus.*Cùm autem implere-
tur dies multi, consilium fecerunt in
24 vnum Iudæi vt eum interficerent. *No-
tæ autem factæ sunt Saulo insidiæ eo-
rum. || Custodiebant autẽ & portas die || 2.C
25 ac nocte,vt eũ interficerent.*Accipien- 21.
tes autem eum discipuli nocte, per mu- 32.
rum dimiserunt eum, submittentes in
26 sporta. *Cùm autem venisset in Ierusa-
E lem, tentabat se iungere discipulis, &
omnes timebant eum, non credentes
27 quòd esset discipulus. * Barnabas autem
apprehensum illum duxit ad Apostolos:
& narrauit illis quomodo in via vidis-
set Dñm,& quia locutus est ei, & quo-
modo in Damasco fiducialiter egerit
28 in nomine Iesu. * Et erat cum illis in-
trans & exiens in Ierusalem, & fiducia-
29 liter agens in nomine Dñi. * Loqueba-
tur quoque Gẽtibus, & disputabat cum

Græcis

Græcis: illi autem quærebant occidere
eum.* Quòd cùm cognouissent fratres, 30
deduxerunt eum Cæsaream, & dimise-
runt Tarsum.*Ecclesia quidē per totam 31
Iudæam,& Galilæam,& Samariā habe- F
bat pacem,& ædificabatur ambulans in
timore Dñi,& consolatione sancti Spi-
ritus replebatur.* Factū est autē,vt Pe- 32
trus dū pertransiret vniuersos, deueni-
ret ad sanctos, qui habitabant Lyddæ.* 33
Inuenit autē ibi hominē quendam, no-
mine Æneam, ab annis octo iacentē in
grabato,qui erat paralyticus.*Et ait il- 34
li Petrus: Ænea, sanat te Dñs Iesus
Christus:surge,& sterne tibi.Et cōtinuò
surrexit.*Et viderūt eū omnes, qui ha- 35
bitabant Lyddæ & Saronæ: qui cōuersi
sunt ad Dñm.* In Ioppe autē fuit quæ- 36
dā discipula,nomine Tabitha, quæ in-
terpretata dicitur Dorcas.Hęc erat ple-
na operibus bonis,& eleemosynis,quas
faciebat.*Factū est autē in diebus illis, 37
vt infirmata moreretur. Quam cùm la-
uissent, posuerunt eam in cœnaculo. * 38
Cùm autem propè esset Lydda ad Iop- G
pen, discipuli audientes quia Petrus
esset in ea,miserunt duos viros ad eum,
rogantes:Ne pigriteris venire vsque ad
nos.* Exurgēs autem Petrus venit cum 39
illis.Et cùm aduenisset, duxerunt illum
in cœnaculum:& circumsteterūt illum
omnes viduæ flentes, & ostendentes ei
tunicas & vestes, quas faciebat illis
Dorcas.* Eiectis autem omnibus foras, 40
Petrus ponens genua orauit:& conuer-
sus ad corpus,dixit: Tabitha,surge. At
illa aperuit oculos suos: & viso Petro,
resedit.*Dans autem illi manum,erexit 41
eam.Et cùm vocasset sanctos, & viduas
assignauit eam viuam. * Notum autem 42
factū est per vniuersam Ioppen: & cre-
diderunt multi in Dño.*Factum est au- 43
tem, vt dies multos moraretur in Iop-
pe, apud Simonem quemdā coriarium.

CAP. X.

Iussu Angeli accersit Cornelius Centurio Petrum, qui per lintei visionem admonitus Gentes ad Euangelium admittendas esse, venit ad illum; cùmque super omnes verbum eius de Christo audientes Spiritus sanctus descendisset, iussit eos baptizari.

VIr autem quidam erat in Cæsarea, 1
nomine Cornelius,Cēturio cohor- A
tis quæ dicitur Italica, * religiosus,ac 2
timens Deum cum omni domo sua, fa-
ciens eleemosynas multas plebi, & de-
precans Deum semper:* is vidit in visu 3
manifestè,quasi hora diei nona,Angelū
Dei introeuntem ad se,& dicentem sibi
Corneli. * At ille intuens eum, timore 4
correptus, dixit: Quid est, Dñe? Dixit
autem illi: Orationes tuæ,& eleemosy-
næ tuæ, ascenderunt in memoriam in
conspectu Dei.* Et nunc mitte viros in 5
Ioppen,& accersi Simonem quemdam,
6 qui cognominatur Petrus:* hic hospi-
tatur apud Simonem quemdam coria-
rium,cuius est domus iuxta mare: hic
7 dicet tibi quid te oporteat facere. * Et
cū discessisset Angelus, qui loquebatur
illi, vocauit duos domesticos suos, &
militem metuentem Dñm, ex his qui
8 illi parebant. * Quibus cùm narrasset
9 omnia, misit illos in Ioppen.* Postera
B autē die iter illis facientibus,& appro-
pinquantibus ciuitati,ascēdit Petrus in
superiora vt oraret circa horam sextā.
10 *Et cùm esuriret,voluit gustare.Paran-
tibus autem illis,cecidit super eū men-
11 tis excessus:*& vidit cœlum apertum,&
descendēs vas quoddam, velut linteum
magnum, quatuor initiis submitti de
12 cœlo in terram, * in quo erant omnia
quadrupedia, & serpentia terræ, & vo-
13 latilia cœli. * Et facta est vox ad eum:
14 Surge Petre, occide, & manduca. * Ait
autem Petrus:Absit, Dñe,quia nūquam
manducaui omne commune & immun-
15 dum. * Et vox iterum secundò ad eum:
Quod Deus purificauit, tu commune
16 ne dixeris. * Hoc autem factum est per
ter: & statim receptum est vas in cœ-
17 lum. * Et dum intra se hæsitaret Petrus,
quidnam esset visio, quam vidisset:ecce
C viri,qui missi erant à Cornelio, inqui-
rentes domum Simonis, astiterunt ad
18 ianuam. * Et cùm vocassent, interroga-
bant, si Simon, qui cognominatur Pe-
19 trus,illic haberet hospitium.*Petro au-
tem cogitante de visione,dixit Spiritus
20 ei:Ecce viri tres quærunt te.*Surge ita-
que,descende,& vade cum eis nihil du-
21 bitans:quia ego misi illos.* Descendens
autem Petrus ad viros,dixit: Ecce ego
sum,quem quæritis, quæ causa est:pro-
22 pter quam venistis?* Qui dixerunt:Cor-
nelius Centurio, vir iustus, & timens
Deum, & testimonium habens ab vni-
uersa gente Iudæorum, responsum ac-
cepit ab Angelo sancto, accersire te in
23 domū suam,& audire verba abs te.* In-
troducens ergo eos, recepit hospitio.
D Sequenti autem die surgens profectus
est cum illis:& quidam ex fratribus ab
24 Ioppe comitati sunt eum. * Altera au-
tem die introiuit Cæsaream. Cornelius
verò expectabat illos, conuocatis co-
25 gnatis suis,& necessariis amicis.*Et fa-
ctum est,Cùm introisset Petrus, obuius
venit ei Cornelius, & procidens ad pe-
26 des eius adorauit. * Petrus verò eleua-
uit eum,dicēs: Surge,& ego ipse homo
27 sum. * Et loquens cum illo intrauit, &
28 inuenit multos qui conuenerant: * di-
xitque ad illos: Vos scitis quomodo
abominatum sit viro Iudæo, coniungi,
aut accedere ad alienigenam: sed mihi
ostendit Deus, neminem communem,
29 aut immūdum dicere hominem. * Pro-

pter quod sine dubitatione veni accer-
situs. Interrogo ergo, quam ob causam
accersistis me?* Et Cornelius ait: A nu- 30
diusquarta die vsque ad hanc horam, E
orans eram hora nona in domo mea,
& ecce vir stetit ante me in veste cãdi-
da, & ait:*Corneli,exaudita est oratio 31
tua,& eleemosynæ tuæ commemoratæ
sunt in conspectu Dei. * Mitte ergo in 32
Ioppẽ,& accersi Simonem, qui cogno-
minatur Petrus: hic hospitatur in do-
mo Simonis coriarij iuxta mare.*Con- 33
festim ergo misi ad te:& tu bene fecisti
veniendo. Nunc ergo omnes nos in
conspectu tuo adsumus, audire omnia
quæcumque tibi præcepta sunt à Dño.
* Aperiens autẽ Petrus os suum, dixit: 34
Deut. In veritate cõperi,|| quia nõ est perso-
10. narũ acceptor Deus:*sed in omni gẽte, 35
*d.*17. qui timet eũ,& operatur iustitiã,acce-
2.*Par* ptus est illi.*Verbũ misit Deus filiis Is- 36
9.*b.*7. raël, annuntians pacẽ per Iesum Chri-
*Iob.*34 stum:(hic est omnium Dñs.)*Vos scitis 37
*b.*19. quod factũ est verbũ per vniuersam Iu-
*Sap.*6. dæam: incipiens enim || à Galilæa post
*b.*8. baptismum quod prædicauit Ioannes,* 38
||*Eccl.* Iesum à Nazareth: quomodo vnxit eũ
35.*b.*15 Deus Spiritu sancto, & virtute,qui per-
Rom. transiit benefaciẽdo & sanando omnes
2.*b.*11 oppressos à diabolo quoniã Deus erat
*Gal.*2 cũ illo.*Et nos testes sumus omniũ,quæ 39
*b.*6. fecit in regione Iudæorũ & Ierusalem,
Ephe. quẽ occiderunt suspendentes in ligno.
6.*b.*9. *Hũc Deus suscitauit tertia die,& dedit 40
Coloss. eũ manifestũ fieri, * non omni populo, 41
3.*d.*25 sed testibus præordinatis à Deo, nobis G
1.*Pet.* qui manducauimus & bibimus cũ illo,
1.*c.*17 postquã resurrexit à mortuis. * Et præ- 42
||*Luc.* cepit nobis prædicare populo,& testifi-
4.*a.*14 cari, quia ipse est,qui constitutus est à
||*Ier.* Deo iudex viuorũ & mortuorũ.*|| Huic 43
23.*f.*34 omnes Prophetæ testimoniũ perhibent
Mich. remissionem peccatorum accipere per
7.*b.*18 nomen eius omnes, qui credũt in eum.
* Adhuc loquente Petro verba hæc:ce- 44
cidit Spiritus sanctus super omnes qui
audiebant verbum.*Et obstupuerunt ex 45
circumcisione fideles, qui venerant cũ
Petro; quia & in nationes gratia Spiri-
tus sancti effusa est. * Audiebant enim 46
illos loquentes linguis, & magnifican-
tes Deum. * Tunc respondit Petrus: 47
Numquid aquam quis prohibere po-
test, vt non baptizentur hi, qui Spiri-
tum sanctum acceperunt, sicut & nos?
* Et iussit eos baptizari in nomine Dñi 48
Iesu Christi. Tunc rogauerunt eum vt
maneret apud eos aliquot diebus.

CAP. XI.

Petrus disceptantibus fratribus quòd ad Gentes accessisset, rei ordinẽ exponit: multis, Antiochiæ conuersis prædicatione discipulorũ, mittitur ad eos Barnabas ab Ecclesia Ierosolymitana, qui multis conuersis adducit eo & Saulum à Tarso: cum quo mittitur Ierusalem, vt in famem ab Agabo propheta prædictam ferant fratribus eleemosynam.

1 AVdierunt autem Apostoli & fratres
A qui erãt in Iudæa:quoniã & Gẽtes
2 receperunt verbum Dei. * Cùm autem
ascendisset Petrus Ierosolymam, disce-
ptabant aduersus illũ, qui erant ex cir-
3 cumcisione,*dicẽtes:Quare introisti ad
viros, præputium habentes, & mandu-
4 casti cum illis?*Incipiens autem Petrus
5 exponebat illis ordinem,dicens: * Ego
eram in ciuitate Ioppe orans,& vidi in
excessu mentis visionem, descendẽs vas
quoddam velut linteum magnum qua-
tuor initiis summitti de cœlo, & venit
6 vsque ad me.*In quod intuens conside-
rabã, & vidi quadrupedia terræ, & be-
7 stias,& reptilia,& volatilia cœli.*Audi-
8 ui autem & vocem dicentem mihi: Sur-
ge Petre,occide,& manduca.* Dixi au-
tem:Nequaquã, Dñe:quia commune aut
immundum numquam introiuit in os
9 meum. * Respondit autem vox secundò
B de cœlo:Quæ Deus mundauit,tu ne cõ-
10 mune dixeris.*Hoc autẽ factum est per
ter: & recepta sunt omnia rursum in
11 cœlum.*Et ecce viri tres cõfestim asti-
terunt in domo, in qua eram, missi à
12 Cæsarea ad me. * Dixit autem Spiritus
mihi,vt irem cum illis, nihil hæsitans.
Venerunt autem mecum, & sex fratres
isti, & ingressi sumus in domum viri.
13 * Narrauit autem nobis, quomodo vi-
disset Angelum in domo sua, stantem,&
dicentẽ sibi: Mitte in Ioppen,& accersi
Simonem, qui cognominatur Petrus,
14 *qui loquetur tibi verba, in quibus sal-
15 uus eris tu,& vniuersa dom* tua.*Cùm
autem cœpissem loqui, cecidit Spiritus
sanctus super eos,sicut & in nos in ini-
16 tio. *Recordatus sum autem verbi Dñi,
sicut dicebat: || Ioannes quidem bapti- ||*Mat*
zauit aqua, vos autem baptizabimini 3.*b.*11
17 Spiritu sancto. * Si ergo eandem gra- *Mar.*
tiam dedit illis Deus,sicut & nobis,*qui 1.*a.*
credidimus in Dominum Iesum Chri- *Luc.*
stum:ego quis eram, qui possem prohi- *d.*16
18 bere Deum? * His auditis,tacuerunt: & *Ioan*
C glorificauerunt Deum, dicentes: Ergo 1.*d.*
& Gentibus pœnitentiam dedit Deus ||*Sup*
19 ad vitam.* Et illi quidem, qui dispersi 1.*a.*
fuerant à tribulatione, quæ facta *Inf.*
fuerat sub Stephano, perambulauerunt *a.*
vsque Phœnicen, & Cyprum & Antio-
chiam, nemini loquentes verbum, nisi
20 solis Iudæis. * Erant autem quidam ex
eis viri Cyprij:& Cyrenæi,qui cùm in-
troissent Antiochiam, loquebantur &
ad Græcos, annuntiantes Dñm Iesum.
21 *Et erat manus Dñi cum eis:multúsque
numerus credentium conuersus est ad
22 Dominum. * Peruenit autem sermo ad
aures Ecclesiæ, quæ erat Ierosolymis,
super istis:& miserunt Barnabam vsque
ad

ad Antiochiã. *Qui cùm perueniſſet, & 23
vidiſſet gratiã Dei,gauiſus eſt:& horta- D
batur oẽs in propoſito cordis perma-
nere in Dño : * quia erat vir bonus , & 24
plenus Spiritu ſancto, & fide.Et appoſi-
ta eſt multa turba Dño. Profectus eſt 25
autem Barnabas Tharſum , vt quæreret
Saulũ:quẽ cùm inueniſſet,perduxit An-
tiochiam.*Et annum totum conuerſati 26
ſunt ibi in Eccleſia: & docuerunt turbã
multã,ita vt cognominarentur primùm
Antiochiæ diſcipuli,Chriſtiani. * In his 27
autem diebus superuenerunt ab Ieroſo-
lymis prophetæ Antiochiã: * & ſurgens 28
vnus ex eis nomine Agabus,ſignificabat
per ſpiritum famem magnam futurã in
vniuerſo orbe terrarũ,quæ facta eſt ſub
Claudio. * Diſcipuli autem, prout quis 29
habebat propoſuerunt ſinguli in mini-
ſterium mittere habitantibus in Iudæa
fratribus:*quod & fecerunt,mittẽtes ad 30
ſeniores per manus Barnabæ & Sauli.

CAPVT XII.

Herodes occiſo Iacobo Petrum retrudit in carcerem, cupiens poſt Paſcha eũ tradere populo occidendum : ſed orante pro eo ſine intermiſſione Eccleſia, Angelico eductus auxilio, fratribus magnum attulit gaudium : facta autem de carceris cuſtodibus inquiſitione, Herodes proficiſcitur Cæſaream : cùmque diuinos honores à populo oblatos non reſpueret, percuſſus eſt ab Angelo,& conſumptus à vermibus exſpirauit.

EOdem autem tẽpore miſit Herodes 1
rex manus, vt affligeret quoſdam de 2
Eccleſia. * Occidit autem Iacobum fra- A
trem Ioannis gladio.*Videns autẽ quia 3
placeret Iudæis, appoſuit vt apprehen-
deret & Petrum.Erant autem dies Azy-
morũ. *Quem cùm apprehendiſſet,miſit 4
in carcerẽ,tradẽs quatuor quaternioni-
bus militum cuſtodiendum, volens poſt
Paſcha producere eum populo.*Et Pe- 5
trus quidem ſeruabatur in carcere.Ora-
tio autẽ fiebat ſine intermiſſione ab Ec-
cleſia ad Deũ pro eo.*Cùm autem pro- 6
ducturus eũ eſſet Herodes , in ipſa no-
cte eratPetrus dormiens inter duos mi-
lites,vinctus catenis duabus,& cuſtodes
ante oſtium cuſtodiebãt carcerem : *Et 7
ecce Angelus Dñi aſtitit : & lumen re-
fulſit in habitaculo : percuſſóque latere
Petri, excitauit eum,dicens:Surge velo- B
citer. Et ceciderunt catenæ de manibus
eius. * Dixit autem Angelus ad eũ:Præ- 8
cingere,& calcea te caligas tuas. Et fe-
cit ſic:Et dixit illi:Circumda tibi veſti-
mentũ tuum, & ſequere me. *Et exiens 9
ſequebatur eum,& neſciebat quia verũ
eſt,quod fiebat per Angelum: exiſtima-
bat autem ſe viſum videre. *Trãſeuntes 10
autẽ primam & ſecundã cuſtodiam, ve-
nerunt ad portã ferream, quæ ducit ad
ciuitatem : quæ vltrò aperta eſt eis. Et
exeuntes proceſſerũt vicum vnũ, & cõ-
11 tinuò diſceſſit Angelus ab eo.*Et Petrus
ad ſe reuerſus , dixit : Nunc ſcio verè,
quia miſit Dñs Angelum ſuũ, & eripuit
me de manu Herodis, & de omni expe-
12 ctatione plebis Iudæorum. * Conſide-
C ranſque venit ad domum Mariæ matris
Ioannis,qui cognominatus eſt Marcus,
13 vbi erant multi congregati , & orantes.
* Pulſante autẽ eo oſtiũ ianuæ, proceſ-
14 ſit puella ad audiendum, nomine Rho-
de. * Et vt cognouit vocem Petri, præ
gaudio nõ aperuit ianuã,ſed intrò cur-
15 rens nuntiauit ſtare Petrum ante ianuã.
* At illi dixerunt ad eã:Inſanis.Illa au-
tem affirmabat ſic ſe habere. Illi autem
16 dicebãt:Angelus eius eſt.*Petrus autem
perſeuerabat pulſans. Cũ autẽ aperuiſ-
17 ſent,viderũt eum,& obſtupuerunt. *An-
nuens autẽ eis manu vt tacerẽt,narrauit
quomodo Dñs eduxiſſet eum de carce-
re,dixitque:Nuntiate Iacobo, & fratri-
bus hæc.Et egreſſus abiit in aliũ locum.
18 * Facta autem die , erat non parua tur-
batio inter milites,quidnam factum eſ-
19 ſet de Petro. * Herodes autem cùm re-
D quiſiſſet eum , & nõ inueniſſet iniquiſi-
tione facta de cuſtodibus, iuſſit eos du-
ci , deſcendénſque à Iudæa in Cæſaream,
20 ibi cõmoratus eſt.*Erat autẽ iratus Ty-
riis,& Sidoniis. At illi vnanimes vene-
runt ad eũ , & perſuaſo Blaſto, qui erat
ſuper cubiculũ regis poſtulabant pacẽ,
eo quod alerentur regiones eorum ab
21 illo.*Statuto autem die, Herodes veſti-
tus veſte regia , ſedit pro tribunali, &
22 concionabatur ad eos. *Populus autem
acclamabat Dei voces, & non hominis.
23 * Confeſtim autem percuſſit eum Ange-
lus Dñi , eo quod non dediſſet hono-
rem Deo : & conſumptus à vermibus
24 expirauit.*Verbum autem Domini cre-
25 ſcebat, & multiplicabatur. * Barnabas
autem & Saulus reuerſi ſunt ab Ieroſo- ||Sup.
lymis || expleto miniſterio , aſſumpto 11.
Ioãne,qui cognominatus eſt Marcus. 29.

CAP. XIII.

Saulus & Barnabas iubentur à Spiritu ſancto ſegregari ad opus prædicationis inter Gentes & Barieſu ſiue Elyma mago,qui eorum prædicationi reſiſtebat ad Pauli verbum excæcato, credit Sergius Paulus:in Antiochia Piſidiæ Paulus in ſynagoga latius de Chriſto diſſerit: ſed Iudæis blaſphemantibus,& perſecutionem in eos excitantibus, conuertuntur ad Gentes iuxta Iſaiæ vaticiniũ.

1 ERant autẽ in Eccleſia , quæ erat An-
A tiochiæ , prophetæ , & doctores , in
quibus Barnabas,& Simon,qui vocaba-
tur Niger & Lucius Cyrenenſis , & Ma-
nahen,qui erat Herodis Tetrarchæ col-
2 lactaneus,& Saulus.*Miniſtrantibus au-
tem illis Dño, & ieiunantibus, dixit il-
lis Spiritus ſanctus:Segregate mihi Sau-

lum & Barnabam, in opus ad quod as-
sumpsi eos. *Tunc ieiunantes & orãtes, 3
imponentésque eis manus, dimiserunt
illos. *Et ipsi quidem missi à Spiritu 4
sancto abierunt Seleuciã; & inde naui-
gauerunt Cyprũ. *Et cùm venissent Sa- 5
laminam, prædicabant verbũ Dei, in sy-
nagogis Iudæorum. Habebant autem &
Ioannẽ in ministerio. *Et cùm perãbu- 6
lassent vniuersam insulã vsque Paphum, B
inuenerunt quendã virum magnũ, pseu-
doprophetã, Iudæum, cui nomen erat
Bariesu, *qui erat cum Proconsule Ser- 7
gio Paulo viro prudente. Hic, accersi-
tis Barnaba & Saulo desiderabat audi-
re verbum Dei. *Resistebat autem illis 8
Elymas magus, (sic enim interpretatur
nomen eius) quærẽs auertere Procõsu-
lem à fide. *Saulus autem, qui & Pau- 9
lus, repletus Spiritu sancto, intuens in
eum, *dixit: O plene omni dolo, & omni 10
fallacia, fili diaboli, inimice omnis iu-
stitiæ, non desinis subuertere vias Dñi
rectas? *Et nunc ecce manus Dñi super 11
te, & eris cæcus, non vidẽs solem vsque
ad tempus. Et confestim cecidit in eum
caligo, & tenebræ, & circuiẽs quærebat
qui ei manũ daret. *Tunc Proconsul cũ 12
vidisset factum, credidit admirãs super
doctrina Dñi. *Et cùm à Papho naui- 13
gassent Paulus, & qui cũ eo erant, vene-
runt Pergen Pamphyliæ. Ioannes autẽ
discedens ab eis, reuersus est Ierosoly-
mam. *Illi verò pertranseuntes Pergẽ, 14
||Exo. venerunt Antiochiam Pisidiæ, & ingres- C
a.1. si synagogam die sabbatorum, sederunt.
||Exo. *Post lectionẽ autem legis, & Prophe- 15
13. d. tarum, miserunt principes synagogæ ad
21.22. eos, dicentes; Viri fratres, si quis est in
|| Exo. vobis sermo exhortationis ad plebem,
16.a.3 dicite. *Surgens autem Paulus, & manu 16
|| Ios. silentium indicens, ait: Viri Israëlitæ, &
14.a.2 qui timetis Deũ, audite: *Deus plebis Is- 17
|| Iud. rael elegit patres nostros, & plebẽ exal-
3.b.9. tauit cùm essent incolæ ||in terra Ægy-
1.Reg pti||& in brachio excelso eduxit eos ex
8.a.5. ea, *||& per quadraginta annorum tem- 18
9.26. pus mores eorũ sustinuit in deserto. *Et 19
19.a.1 destruens gẽtes septẽ in terra Chanaã,||
||1.Re sorte distribuit eis terrã eorum, *quasi 20
13.c. post quadringentos & quinquaginta
14.16. annos:||& post hæc dedit iudices vsque
c.13. ad Samuel Prophetam. *Et exinde||po- 21
||Psal. stulauerũt regẽ, & dedit illis Deus Saul
88.b. filiũ Cis, virum de tribu Benjamin, an-
21. nis quadraginta: *& amoto illo, ||susci- 22
||Isai. tauit illis Dauid regẽ: cui testimonium D
10.a.1 perhibens, dixit: || Inueni Dauid filium
Matt. Iesse, virum secundùm cor meũ, qui fa-
3.a.1. ciet oẽs voluntates meas: *Huius Deus 23
Marc. ex semine||secundùm promissionẽ edu-
1.a.4. xit Israël saluatorẽ Iesum. *||prædican- 24
Luc.3. te Ioanne ante faciẽ aduentus eius ba-
a.3. ptismũ pœnitentiæ omni populo Israël.
*Cùm impleret autem Ioannes cursum 25
suum, dicebat: Quẽ me arbitramini esse, Ioan.
||non sũ ego, sed ecce venit post me cu- 1.d.27
ius non sum dignus calceamenta pedũ Matt.
26 soluere. *Viri fratres, filij generis Abra- 3.b.11.
ham, & qui in vobis timent Deũ, vobis
27 verbum salutis huius missum est. *Qui
enim habitabant Ierusalem, & principes
eius, hunc ignorãtes, & voces propheta-
rum, quæ per omne sabbatum leguntur
28 iudicantes impleuerunt: *& nullam cau-
E sam mortis inueniẽtes in eo, ||petierunt Marc.
29 à Pilato, vt interficerent eum. *Cùmque 1.a.7.
consummassent omnia, quæ de eo scri-
pta erant, deponentes eũ de ligno, po-
30 suerunt eum in monumento. *||Deus ve- Matt.
rò suscitauit eum à mortuis tertia die: 27.c.
31 qui visus est per dies multos his, *qui 20.22.
simul ascenderant cum eo de Galilæa Marc.
in Ierusalem: qui vsque nunc sunt te- 15.b.
32 stes eius ad plebem. *Et nos vobis an- 13.
nuntiamus eam, quæ ad patres nostros Luc.
33 repromissio facta est: *qm̃ hanc Deus 23.c.
adimpleuit filiis nostris, resuscitans Ie- 21.d.
sum, sicut & in Psalmo secundo scriptũ 23.
est: ||Filius meus es tu: ego hodie genui Ioan.
34 te. *Quòd autem suscitauit eum à mor- 19.c.
tuis, ampliùs iam non reuersurũ in cor- 15.
ruptionem, ita dixit: ||Quia dabo vobis ||Mat.
35 sancta Dauid fidelia. *Ideóque & aliàs 28.
dicit. ||Non dabis Sanctum tuum videre Marc.
36 corruptionẽ. *Dauid enim in sua gene- 16.
F ratione cum administrasset, voluntati Luc.
Dei||dormiuit: & appositus est ad patres 24.
37 suos & vidit corruptionem. *Quem ve- Ioan.
rò Deus suscitauit à mortuis, non vidit 20.
38 corruptionẽ. *Notum igitur sit vobis vi- ||Ps.2.
ri fratres, quia per hunc vobis remissio b.7.
peccatorum annuntiatur & ab omnibus ||Isai.
quibus nõ potuistis in lege Moysi iusti- 55.b.3.
39 ficari, *in hoc omnis, qui credit, iustifi- ||Psal.
40 catur. *Videte ergo ne superueniat vobis 15.b.
41 quod dictum est in Prophetis: *||Videte 10.
contemptores, & admiramini, & disper- ||3.Re.
dimini: quia opus operor ego in diebus 2.b.10.
vestris, opus quod non credetis, si quis ||Hab.
42 enarrauerit vobis. *Exeuntibus autẽ il- 1.b.5.
lis, rogabant vt sequenti sabbato loque-
43 rentur sibi verba hæc. *Cùmque dimissa
esset synagoga, secuti sũt multi Iudæo-
rum, & colentium aduenarum, Paulum
& Barnabam: qui loquentes suadebant
44 eis vt permanerent in gratia Dei. *Se-
quẽti verò sabbato penè vniuersa ciui-
45 tas conuenit audire verbũ Dei. *Viden-
G tes autem turbas Iudæi repleti sunt ze-
lo, & contradicebant his, quæ à Paulo
46 dicebantur, blasphemantes. *Tunc con-
stanter Paulus & Barnabas dixerunt:
vobis, oportebat primùm loqui verbum
Dei: sed qm̃ repellitis illud, & indignos
vos iudicatis æternę vitæ, ecce cõuerti-
47 mur ad Gentes: *sic enim præcepit no-
bis Dñs: ||Posui te in lucẽ Gentiũ, vt sis Is.49.
in salutẽ vsq; ad extremũ terræ. *Audiẽ- b.6.
tes autem Gentes gauisæ sunt, & glori-
ficabant

ficabāt verbū Dñi:& crediderunt quot-
quot erant præordinati ad vitā æternā.
* Disseminabatur autem verbū Dñi per 49
vniuersam regionē. *Iudæi autē conci- 50
||Mat. tauerunt mulieres religiosas, & hone-
10. b. stas,& primos ciuitatis, *& excitauerūt
14. persecutionem in Paulum & Barnabā:
Marc & eiecerunt eos de finibus suis. *||At il- 51
6.b.11 li,excusso puluere pedum in eos, vene-
Luc.9 runt Iconium. * Discipuli quoque re- 52
a.5. plebantur gaudio, & Spiritu sancto.

CAPVT XIV.

Multis Iudæorum ac Ethnicorum Iconij fidem in Christum suscipientibus concitatur à Iudæis tumultus in Apostolos; qui Lystram fugiunt, vbi Paulus claudum à matris vtero curat: populúmque ac sacerdotes ob id ipsis tamquam diis sacrificare volentes ægrè compescunt: sed concitata à Iudæis superuenientibus turba, Paulus lapidatur: & pro mortuo relinquitur: cumque surrexisset ipse & Barnabas discipulos per varia loca exhortantes, & presbyteros ordinantes, reuertuntur Antiochiam.

FActum est autem Iconij,vt simul in- 1
troirent in synagogā Iudæorum, & A
loquerentur; ita vt crederet Iudæorum
& Græcorum copiosa multitudo. * Qui 2
verò increduli fuerūt Iudæi, suscitaue-
runt, & ad iracundiā cōcitauerunt ani-
mas Gentium aduersus fratres. * Multo 3
igitur tēpore demorati sunt,fiducialiter
agentes in Dño, testimoniū perhibente
verbo gratiæ suæ, dante signa & prodi-
gia fieri per manus eorum. * Diuisa est 4
autem multitudo ciuitatis:& quidā qui-
dem erant cum Iudæis,quidam verò cū
Apostolis: *Cùm autē factus esset impe- 5
tus Gentilium, & Iudæorum cum prin-
cipibus suis, vt contumeliis afficerent,
& lapidarent eos, *intelligentes confu- 6
gerunt ad ciuitates Lycaonicæ,Lystrā &
Derbē,& vniuersā in circuitu regionē, 7
& ibi Euangelizantes erāt.*Et quidā vir B
Lystris infirmus pedibus sedebat, clau-
dus ex vtero matris suæ, qui numquam
ambulauerat. *Hic audiuit Paulum lo- 8
quentem. Qui intuitus eum, & videns
quia fidem haberet vt saluus fieret, *di- 9
xit magna voce:Surge super pedes tuos
rectus. Et exiliuit,& ambulabat.*Turbæ 10
autem cùm vidissent quod fecerat Pau-
lus leuauerunt vocem suam. Lycaonicè
dicentes: Dij similes facti hominibus,
descenderunt ad nos. *Et vocabant Bar- 11
nabā Iouem, Paulum verò Mercurium:
quoniam ipse erat dux verbi.*Sacerdos 12
quoq; Iouis,qui erat ante ciuitatē,tau-
ros & coronas ante ianuas afferens, cū
populis volebat sacrificare. * Quod vbi 13
audierunt Apostoli,Barnabas & Paulus, C
conscissis tunicis suis exilierunt in tur-
bas clamātes & dicētes: *Viri,quid hæc 14
facitis?& nos mortales sum*,similes vo-
bis homines, annuntiantes vobis ab his
vanis cōuerti ad Deum viuū, ||qui fecit ||Gen. 1.a.1.
cœlū,& terrā,& mare, & omnia quæ in ||Psal.
15 eis sunt? * qui in præteritis generatio- 145.a.
nibus dimisit omnes gētes ingredi vias 6.
16 suas. *Et quidē non sine testimonio se- Apoc.
metipsum reliquit,benefaciens de cælo 14.b.7
dans pluuias & tempora fructifera, im-
plens cibo & lætitia corda nostra. * Et
17 hæc dicentes, vix sedauerunt turbas ne
18 sibi immolarēt.*Superuenerūt,autē qui-
dā ab Antiochia & Iconio Iudæi:& per-
suasis turbis,lapidantésque Paulum tra-
xerūt extra ciuitatem,existimantes eum
19 mortuum esse.*Circumdantibus autē eū
D discipulis,surgens intrauit ciuitatem,&
postera die profectus est cū Barnaba in
20 Derben. *Cúmq; euāgelizassent ciuitati
illi,& docuissēt multos,reuersi sunt Ly-
21 strā,& Iconium,& Antiochiam,*confir-
mantes animas discipulorum, exhortā-
tésque vt permanerent in fide:& quoniā
per multas tribulationes oportet nos
22 intrare in regnum Dei. *Et cùm consti-
tuissent illis per singulas ecclesias pres-
byteros,& orassent cum ieiunationibus,
commendauerunt eos Dño, in quē cre-
23 diderunt.*Transeuntésque Pisidiam,ve-
24 nerunt in Pamphyliam, *& loquentes
verbum Dñi in Perge, descenderunt in
25 Attaliam: * || & inde nauigauerunt An- ||Sup.
tiochiam, vnde erāt traditi gratiæ Dei, 13.a.1
26 in opus quod compleuerunt. *Cùm au-
tem venissent, & congregassent Eccle-
siam, retulerunt quanta fecisset Deus
cum illis, & quia aperuisset Gentibus
27 ostium fidei. * Morati sunt autem tem-
pus non modicum cum discipulis.

CAPVT XV.

Orta Antiochiæ seditione propter Iudæos volentes Gentes ad Deum conuersas circumcidi, Paulus & Barnabas rem ad Apostolos referunt: qui post Petri & Iacobi suffragia, communi decreto per litteras statuunt, Gentes conuersas non ligari lege Moysi: Paulus cupiens ab Antiochia inuisere loca in quibus prædicauerat, separatur à Barnaba eo quòd nollet Ioannem assumi.

1 A ET quidā descendentes de Iudæa,do- Gal.5
cebant fratres.||Quia nisi circumci- a.2.
2 damini secundùm morē Moysi, non po-
testis saluari.*Facta ergo seditione non
minima Paulo & Barnabæ aduersus il-
los, statuerunt vt ascenderent Paulus
& Barnabas,& quidam alij ex aliis, ad
Apostolos & presbyteros in Ierusalem,
3 super hac quæstione. *Illi ergo deducti
ab Ecclesia,pertransibant Phœnicem &
Samariam,narrantes conuersionē Gen-
tium:& faciebant gaudium magnū om-
4 nibus fratribus. * Cùm autem venissent
Ierosolymam, suscepti sunt ab Ecclesia
& ab Apostolis, & senioribus, annun-
tiantes quanta Deus fecisset cum illis.

* Surrexerunt autem quidam de hæresi 5
Pharisæorum, qui crediderunt, dicen- B
tes: Quia oportet circumcidi eos, præ-
cipere quoque seruare legẽ Moysi. * Cõ- 6
uenerúntq; Apostoli & seniores videre
de verbo hoc. * Cùm autem magna cõ- 7
quisitio fieret, surgens Petrus dixit ad
||Supr. eos: ||Viri fratres, vos scitis, qm̃ ab anti-
10. c. quis diebus Deus in nobis elegit, per
20. os meũ audire Gentes verbũ Euangelij,
& credere. * Et qui nouit corda Deus, 8
|| Sup. testimonium perhibuit, ||dans illis Spi-
10. ritum sanctum, sicut & nobis, * & nihil 9
discreuit inter nos & illos, fide purifi-
cans corda eorum. * Nunc ergo quid 10
tentatis Deum, imponere iugum super
ceruices discipulorũ, quod neq; patres
nostri, neq; nos portare potuimus? * Sed 11
per gratiã Dñi Iesu Christi credimus sal- C
uari, quemadmodũ & illi. * Tacuit autẽ 12
omnis multitudo: & audiebant Barna-
bam & Paulum, narrantes quanta Deus
fecisset, signa & prodigia in Gẽtibus per
eos. * Et postquam tacuerunt, respondit 13
Iacobus, dicens: Viri fratres, audite me.
* Simon narrauit quemadmodũ primum 14
Deus visitauit sumere ex Gentibus po-
pulum nomini suo. * Et huic cõcordant 15
verba Prophetarũm, sicut scriptũ est: * || 16
Amos Post hæc reuertar, & reædificabo taber-
9. c. 11. naculum Dauid, quod decidit: & diruta
eius reædificabo, & erigam illud: * vt 17
requirant ceteri hominum Dñm, & oẽs D
gentes, super quas inuocatum est nomẽ
meũ, dicit Dñs faciẽs hæc. * Notũ à sæ- 18
culo est Dño opus suũ. * Propter quod 19
ego iudico, non inquietari eos qui ex
Gentibus conuertuntur ad Deum, * sed 20
scribere ad eos vt abstineant se à con-
taminationibus simulachrorũ, & forni-
catione, & suffocatis, & sanguine. * Moy- 21
ses enim à temporibus antiquis habet
in singulis ciuitatibus qui eum prædi-
cent in synagogis, vbi per omne sabba-
tum legitur. * Tunc placuit Apostolis, & 22
senioribus cũ omni Ecclesia, eligere vi-
ros ex eis, & mittere Antiochiã cũ Pau-
lo & Barnaba, Iudam, qui cognomina-
batur Barnabas, & Silam, viros primos
in fratribus, * scribentes per manus eo- 23
rum. APOSTOLI & seniores fratres, E
his, qui sunt Antiochiæ, & Syriæ, & Ci-
liciæ, fratribus ex Gentilibus, salutem.
* Quoniam audiuimus quia quidam ex 24
nobis exeuntes, turbauerunt vos ver-
bis, euertentes animas vestras, quibus
non mandauimus; * placuit nobis col- 25
lectis in vnum, eligere viros, & mittere
ad vos, cum charissimis nostris Barna-
ba & Paulo, * hominibus, qui tradide- 26
runt animas suas pro nomine Domini
nostri Iesu Christi. * Misimus ergo Iu- 27
dam & Silam, qui & ipsi vobis verbis
referent eadẽ. * Visum est enim Spiritui 28
sancto, & nobis, nihil vltrà imponere F
29 vobis oneris quàm hæc necessaria: * vt
abstineatis vos ab immolatis simula-
chrorum, & sanguine, & suffocato, &
fornicatione; à quibus custodientes
30 vos, bene agetis. Valete. * Illi ergo di-
missi, descenderunt Antiochiam, & con-
gregata multitudine tradiderunt epi-
31 stolã. * Quam cùm legissent, gauisi sunt
32 super consolatione. * Iudas autem & Si-
las, & ipsi cùm essent Prophetæ, verbo
plurimo consolati sunt fratres, & cõfir-
33 mauerunt. * Facto autem ibi aliquanto
tẽpore, dimissi sunt cum pace à fratri-
34 bus, ad eos qui miserant illos. * Visum
est autem Silæ ibi remanere: Iudas autẽ
35 solus abiit Ierusalem. * Paulus autem &
G Barnabas demorabantur Antiochiæ, do-
centes, & euangelizantes cum aliis plu-
36 ribus verbum Dñi: * Post aliquot autem
dies, dixit ad Barnabam Paulus: Reuer-
tentes visitemus fratres per vniuersas
ciuitates, in quibus prædicauimus ver-
37 bũ Dñi, quomodo se habeãt. * Barnabas
autẽ volebat secum assumere & Ioannẽ,
38 qui cognominabatur Marcus. * Paulus
autẽ rogabat eum (vt qui discessisset ab
eis de Pamphilia, & nõ isset cum eis in
39 opus) non debere recipi. * Facta est autẽ
dissensio, ita vt discederent ab inuicem
& Barnabas quidẽ assumpto Marco na-
40 uigaret Cyprum. * Paulus verò electo
Sila profectus est, traditus gratiæ Dei à
41 fratribus. * Perambulabat autem Sy-
riam, & Ciliciam, confirmans Ecclesias;
præcipiens custodire præcepta Aposto-
lorum, & seniorum.

CAP. XVI.

Paulus Lystris assumptum Timotheũ circumcidit, & per varias ciuitates tradit seruanda Apostolorum dogmata: vetantur à Spiritu sancto prædicare in Asia & Bithynia: vocato autem per visionem Paulo in Macedoniam proficiscuntur: primumque Philippis prædicantes, hospitio excipiuntur apud Lydiam: sed eiecto per Paulum spiritu pythone, virgis cæsi mittũtur in carcerem: vbi facto terræ motu, solutisque eorum vinculis, custos carceris conuertitur: Posteroque die magistratus orant vt ciuitatem egrediantur.

1 PEruenit autem Derben, & Lystram.
A Et ecce discipulus quidam erat ibi
nomine Timotheus, filius mulieris Iu-
2 dææ fidelis, patre Gentili. * Huic testi-
monium bonum reddebant, qui in Ly-
3 stris erant & Iconio fratres. * Hunc vo-
luit Paulus secum proficisci & assumẽs
circumcidit eum, propter Iudæos qui
erant in illis locis. Sciebãt enim omnes
4 quòd pater eius erat Gentilis. * Cùm
autẽ pertransirent ciuitates, tradebant
eis custodire dogmata, quæ erant de-
creta ab Apostolis & senioribus, qui
5 erant Ierosolymis. * Et Ecclesiæ quidem
confirma

confirmabantur fide,& abundabant nu-
mero quotidie. *Transeũtes autẽ Phry- 6
giam,& Galatiæ regionem,vetati sunt à
Spiritu sancto loqui verbũ Dei in Asia.
* Cùm venissent autem in Mysiam, ten- 7
tabant ire in Bithyniam:&non permisit B
eos Spiritus Iesu. *Cùm autem pertrã- 8
sissent Mysiam, descenderunt Troadem:
* & visio per noctem Paulo ostensa est: 9
Vir Macedo quidam erat stans,&depre-
cans eum,& dicens:Transiens in Mace-
doniam, adiuua nos. * Vt autem visum 10
vidit , statim quæsiuimus proficisci in
Macedoniam , certi facti quòd vocasset
nos Deus euangelizare eis. * Nauigãtes 11
autem à Troade , recto cursu venimus
Samothraciam, & sequenti die Neapo-
lim;*& inde Philippos , quæ est prima 12
partis Macedoniæ ciuitas,colonia. Era-
mus autem in hac vrbe diebus aliquot,
conferentes. * Die autem sabbatorum 13
egressi sumus foras portã iuxta flumen, C
vbi videbatur oratio esse:& sedentes lo-
quebamur mulieribus,quæ conuenerãt.
* Et quædam mulier nomine Lydia,pur- 14
puraria ciuitatis Thyatyrenorũ, colens
Deũ,audiuit : cuius Dñs aperuit cor in-
tẽdere his quę dicebãtur à Paulo.*Cùm 15
autẽ baptizata esset, & domus eius, de-
precata est dicens:Si iudicastis me fide-
lem Dño esse,introite in domum meam
& manete.Et coëgit nos.*Factũ est au- 16
tẽ euntibus nobis ad orationem,puellã
quandã habentẽ spiritũ pythonẽ obuia-
re nobis , quæ quæstũ magnũ præstabat
dominis suis diuinando.*Hæc subsecu- 17
ta Paulum,& nos,clamabat dicens : Isti D
homines serui Dei excelsi sunt ,qui an-
nuntiãt vobis viam salutis. *Hoc autem 18
faciebat multis diebus.Dolẽs autẽ Pau-
lus,& cõuersus,spiritui dixit: Præcipio
tibi in nomine Iesu Christi exire ab ea.
Et exiit eadem hora.*Videntes autẽ dñi 19
eius quia exiuit spes quæstus eorũ, ap-
prehendẽtes Paulũ & Silã, perduxerunt
in forum ad principes:*& offerẽtes eos 20
magistratibus,dixerũt: Hi homines cõ-
turbant ciuitatẽ nostrã,cum sint Iudæi:
*& annuntiant morem, quem non licet 21
nobis suscipere, neq; facere,cùm simus
Romani. * Et cucurrit plebs aduersus 22
eos : & magistratus,scissis tunicis eorũ,
||iusserunt eos virgis cædi. * Et cũ mul- 23
tas plagas eis imposuissent , miserunt E
eos in carcerem , præcipientes custodi
vt diligenter custodiret eos. *Qui cùm 24
tale præceptum accepisset, misit eos in
interiorem carcerẽ,& pedes eorũ strin-
xit ligno. *Media autẽ nocte,Paulus & 25
Silas orantes,laudabant Deũ : & audie-
bant eos,qui in custodia erant. *Subitò 26
verò terræ motus factus est magnus,ita
vt mouerentur fundamenta carceris.Et
statim aperta sunt omnia ostia : & vni-
uersorum vincula soluta sunt? * Exper- 27

||2.Cor 11. f. 25. Phil.1 b. 13. 1.The. 2. a.2.

gefactus autẽ custos carceris , & videns
ianuas apertas carceris, euaginato gla-
dio volebat se interficere, æstimans fu-
28 gisse vinctos. * Clamaui autem Paulus
voce magna,dicẽs:Nihil tibi mali fece-
29 ris:vniuersi enim hic sumus.*Petitóque
F lumine, introgressus est ; & tremefactus
30 procidit Paulo & Silæ ad pedes : * &
producens eos foras, ait : Dñi,quid me
31 oportet facere,vt saluus fiam ? * At illi
dixerũt:Crede in Dñm Iesum : & saluus
32 eris tu,& domus tua. * Et locuti sunt ei
verbum Dñi, cùm omnibus qui erant in
33 domo eius. *Et tollens eos in illa hora
noctis,lauit plagas eorum:& baptizatus
est ipse,& omnis domus eius continuò.
34 *Cúmq; perduxisset eos in domũ suam,
apposuit eis mensam,& lætatus est cum
35 omni domo sua credens Deo. * Et cùm
dies factus esset , miserunt magistratus
lictores,dicẽtes:Dimitte homines illos:
36 * Nuntiauit autem custos carceris ver-
G ba hæc Paulo: Quia miserunt magistra-
tus vt dimittamini:nunc igitur exeũtes,
37 ite in pace. * Paulus autem dixit eis:
Cæsos nos publicè, indemnatos,homi-
nes Romanos miserunt in carcerem ; &
nunc occultè nos eiiciunt? Non ita:sed
38 veniant, *& ipsi nos eiiciant.Nuntiaue-
runt autẽ magistratibus lictores verba
hæc: Timuerũntq; audito quod Roma-
39 ni essent : * & venientes deprecati sunt
eos,& educentes rogabãt vt egrederen-
40 tur de Vrbe.*Exeuntes autem de carce-
re, introierunt ad Lydiam : & visis fra-
tribus cõsolati sunt eos,& profecti sũt.

CAP. XVII.

Facto Thessalonicæ magno fructu per Pauli prædicationem , concitatur aduersus eum à Iudæis seditio , similiter & Berææ: Paulus Athenis cum Iudæis & Philosophis disserit , ac Dionysium Areopagitam ad Christum conuertit cum quibusdam aliis.

1 CVm autem perambulassent Amphi-
A polim,& Apolloniã, venerũt Thes-
salonicam, vbi erat synagoga Iudæorũ.
2 *Secundum consuetudinem autem Pau-
lus introiuit ad eos,& per sabbata tria
3 disserebat eis de Scripturis , * adaperiẽs
& insinuãs quia Christum oportuit pa-
ti,& resurgere à mortuis:& quia hic est
Iesus Christus , quẽ ego annũtio vobis.
4 * Et quidã ex eis crediderunt, & adiun-
cti sunt Paulo & Silæ, & de colentibus
Gentilibúsque multitudo magna,& mu-
5 lieres nobiles non paucæ.*Zelantes au-
B tem Iudæi, assumentésq; de vulgo viros
quosdã malos,& turba facta,concitaue-
runt ciuitatem & assistentes domui Ia-
sonis quærebant eos producere in po-
6 pulũ. * Et cùm non inuenissent eos,tra-
hebant Iasonem & quosdam fratres ad
principes ciuitatis,clamantes:Quoniam
hi, qui vrbẽ concitant, & huc venerũt,

* quos suscepit Iason, & hi oẽs contra 7
decreta Cæsaris faciunt, regem aliũ di-
centes esse, Iesum. * Concitauerunt au- 8
tem plebem, & principes ciuitatis au-
dientes hæc. * Et accepta satisfactione 9
à Iasone, & à cæteris, dimiserunt eos.
* Fratres verò confestim per noctẽ di- 10
miserunt Paulũ & Silã in Berœam. Qui C
cum venissent, in Synagogã Iudæorum
introierunt. * Hi autẽ erant nobiliores 11
eorũ, qui sunt Thessalonicæ, qui susce-
perũt verbum cũ omni auiditate, quo-
tidie scrutantes Scripturas, si hæc ita se
haberent. * Et multi quidem crediderũt 12
ex eis, & mulierũ Gentilium honestarũ,
& viri non pauci. * Cùm autẽ cognouis- 13
sent in Thessalonica Iudæi, quia & Be-
rœæ prædicatum est à Paulo verbũ Dei,
venerunt & illuc commouentes & tur-
bantes multitudinem. * Statímque tunc 14
Paulum dimiserunt fratres, vt iret vsq;
ad mare: Silas autem & Timotheus re-
manserunt ibi. * Qui autem deducebant 15
Paulũ, perduxerunt eum vsque Athenas, D
& accepto mandato ab eo ad Silam &
Timotheum, vt quàm celeriter venirẽt
ad illum, profecti sunt. * Paulus autem 16
cùm Athenis eos expectaret, incitaba-
tur spiritus eius in ipso, videns idolo-
latriæ deditam ciuitatem. * Disputabat 17
igitur in synagoga cum Iudæis, & co-
lentibus, & in foro, per omnes dies, ad
eos qui aderant. * Quidam autem Epi- 18
curei, & Stoïci philosophici disserebãt
cum eo, & quidam dicebant: Quid vult
seminiuerbius hic dicere? Alij verò: No-
uorum dæmoniorũ videtur annuntia-
tor esse: quia Iesum, & resurrectionem
annuntiabat eis. * Et apprehensum eum 19
ad Areopagum duxerunt, dicẽtes: Possu- E
mus scire quæ est hæc noua, quæ à te
dicitur, doctrina? * noua enim quædam 20
infers auribus nostris: Volumus ergo
scire quidnam velint hæc esse (* Athe- 21
nienses autem omnes, & aduenæ hospi-
tes, ad nihil aliud vacabant, nisi aut di-
cere, aut audire aliquid noui.) * Stans 22
autẽ Paulus in medio Areopagi, ait: Vi-
ri Atheniẽses per omnia quasi supersti-
tiosiores vos video. * Præteriens enim, 23
& vidẽs simulachra vestra, inueni & arã
in qua scriptum erat: IGNOTO DEO.
Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego
||Gen. annuntio vobis. * ||Deus, qui fecit mun- 24
1. a. 1. dũ, & omnia quæ in eo sunt, hic cœli &
||Su. 7. terræ cùm sit Dñs, ||non in manufactis
f. 48. templis habitat, * nec manibus humanis 25
colitur indigens aliquo, cùm ipse det
omnibus vitã, & inspirationẽ, & omnia:
* fecitque ex vno omne genus hominum 26
inhabitare super vniuersã faciem terræ, F
definiens statuta tẽpora, & terminos ha-
bitationis eorũ, * quærere Deũ, si fortè 27
attrectẽt eum, aut inueniãt, quãuis non
longè sit ab vnoquoque nostrũ. * In ipso 28
enim viuimus, & mouemur, & sumus:
sicut & quidã vestrorũ Poëtarum dixe-
29 rũt: ipsius enim & genus sumus. * Genus
ergo cùm simus Dei, nõ debemus æsti-
mare auro, aut argento, aut lapidi scul-
pturæ artis & cogitationis hominis,
30 Diuinum esse simile. * Et tempora qui-
dem huius ignorantiæ despiciens Deus,
G nunc annuntiat hominibus vt omnes
31 vbique pœnitentiam agant, * eo quòd
statuit diem, in quo iudicaturus est or-
bem in æquitate, in viro, in quo statuit,
fidem præbens omnibus, suscitãs eum à
32 mortuis. * Cùm audissent autem resurre-
ctionem mortuorum, quidam quidẽ ir-
ridebant, quidam verò dixerunt: Audie-
33 mus te de hoc iterum. * Sic Paulus exi-
34 uit de medio eorum. * Quidam verò viri
adhærentes ei, crediderunt: in quibus &
Dionysius Areopagita, & mulier nomine
Damaris, & alij cum eis.

CAP. XVIII.

Paulus Corinthi suum exercet artificium apud Aquilã: & quãquam ad eius prædicationem blasphemarẽt Iudæi audit tamen in visione multum ibi populũ ad fidem conuertendum: verùm post sesquiannum accusatur à Iudæis apud Gallionem proconsulem, & post multos dies venit Ephesum, ac variis regionibus fratres confirmat: Apollo vehementer Iudæos conuincit, ostendens ex Scripturis Iesum esse Christum, quamquam tantùm nosset baptisma Ioannis.

1 POst hæc egressus ab Athenis, venit
2 Corinthũ; * & inueniens quendã Iu-
A dæum nomine Aquilam, Ponticum ge-
nere, qui nuper venerat ab Italia, &
Priscillam vxorem eius, (eo quòd præ-
cepisset Claudius discedere oẽs Iudæos
3 à Roma) accessit ad eos. * Et quia eius-
dem erat artis, manebat apud eos, &
operabatur: (erant autẽ scenofactoriæ
4 artis.) * Et disputabat in synagoga per
omne sabbatum, interponens nomen
Dñi Iesu, suadebátq; Iudæis, & Græcis,
5 * Cùm venissent autem de Macedonia
B Silas & Timotheus, instabat verbo Pau-
lus, testificans Iudæis esse Christum Ie-
6 sum. * Contradicentibus autem eis, &
blasphemantibus, excutiens vestimenta
sua, dixit ad eos: Sanguis vester super
caput vestrum: mundus ego, ex hoc ad
7 Gentes vadam. * Et migrans inde, intra-
uit in domum cuiusdã nomine Titi Iu-
sti, colentis Deũ, cuius domus erat con-
8 iuncta synagogæ. * Crispus autem archi-
C synagogus credidit Dño cum omni do-
mo sua: & multi Corinthiorũ audientes
9 credebant, & baptizabantur. * Dixit au-
tem Dñs nocte per visionẽ Paulo: Noli
10 timere, sed loquere, & ne taceas. * Pro-
pter quod ego sum tecum: & nemo ap-
ponetur tibi vt noceat te: quoniã popu-
11 lus est mihi multus in hac ciuitate. * Se-
dit

dit autem ibi annum & sex menses, do-
cens apud eos verbũ Dei.*Gallione au- 12
tẽ procõsule Achaiæ, insurrexerũt vno D
animo Iudæi in Paulũ, & adduxerũt eũ
ad tribunal,*dicentes:Quia contra legẽ 13
hic persuadet hominibus colere Deum.
*Incipiente autẽ Paulo aperire os,dixit 14
Gallio ad Iudæos : Si quidem esset ini-
quum aliquid, aut facinus pessimum, ô
viri Iudæi,rectè vos sustinerẽ. * Si verò 15
quæstiones sunt de verbo,& nominibus,
& lege vestra, vos ipsi videritis : Iudex
ego horũ nolo esse. * Et minauit eos à 16
tribunali.*Apprehendentes autẽ omnes 17
Sosthenẽ principẽ synagogæ, percutie- E
bãt eũ ante tribunal:& nihil eorũ Gal-
lioni curæ erat.* Paulus verò cùm ad- 18
huc sustinuisset dies multos , fratribus
valefaciens,nauigauit in Syriã,(& cũ eo
|| Nu. Priscilla,& Aquila)qui sibi || totonderat
6.c.18. in Cenchris caput : habebat enim vo-
Infr. tum.*Deuenitque Ephesum, & illos ibi 19
21. d. reliquit.Ipse verò ingressus synagogam,
24. disputabat cum Iudæis.*Rogãtibus autẽ 20
eis vt ampliori tẽpore maneret,non cõ-
sensit,* sed valefaciẽs,& dicens,Iterum 21
reuertar ad vos Deo volente, profectus
est ab Epheso.* Et descendens Cæsareã, 22
ascendit,& salutauit Ecclesiã, & descẽ- F
dit Antiochiam.*Et facto ibi aliquanto 23
tempore profectus est, perambulans ex
ordine Galaticam regionem,& Phrygiã,
confirmans omnes discipulos. * Iudæus 24
autem quidã,Apollo nomine, Alexãdri-
nus genere,vir eloquens,deuenit Ephe-
sum,potens in Scripturis.*Hic erat edo- 25
ctus viam Dñi,& feruens spiritu loque-
batur,& docebat diligenter ea quæ sunt
Iesu , sciens tantum baptisma Ioannis.
* Hic ergo cœpit fiducialiter agere in 26
synagoga.Quem cum audissent Priscilla G
& Aquila,assumpserunt eum,& diligen-
tiùs exposuerunt ei viã Dñi.* Cùm au-
tẽ vellet ire Achaiam,exhortati fratres, 27
scripserunt discipulis vt susciperẽt eum.
Qui cum venisset, contulit multum his
qui crediderant. * Vehementer enim 28
Iudæos reuincebat publicè , ostendens
per Scripturas, esse Christum Iesum.

CAP. XIX.

Paulus Ephesi quosdã discipulos Ioannis tantùm baptismate baptizatos iubet in Iesu nomine baptizari , ac manuum impositione Spiritum S. ipsis impetrat, ibique prædicans multa edit signa : de Iudæis qui non credentes conabantur nomine Iesu à Paulo prædicati adiurare dæmonia:multi peccata confitentes libros superstitiosos exurunt : Demetrius argentarius grauem aduersus Paulum seditionem excitat , quam ægrè tandem sedat Alexander.

FActum est autẽ,cum Apollo esset Co- 1
rinthi, vt Paulus peragratis superio- A
ribus partibus veniret Ephesum,& inue-
2 niret quosdam discipulos : * dixitq; ad
eos: Spiritum S. accepistis credentes ?
At illi dixerunt ad eum : Sed neque si
3 Spiritus S. est,audiuimus.*Ille vero ait:
In quo ergo baptizati estis? Qui dixe-
4 runt : In Ioannis baptismate.*Dixit au-
tem Paulus : || Ioannes baptizauit ba- ||Mat.
ptismo pœnitentiæ populum,dicens:In 3.b.11
5 eum, qui venturus esset post ipsum , vt Mar.
crederent,hoc est,in Iesum.*His auditis 1. a.8.
6 baptizati sunt in nomine Dñi Iesu.* Et Luc.3
B cum imposuisset illis manus Paulus ve- d.16.
nit Spiritus S. super eos,& loquebantur Ioan.
7 linguis, & prophetabant. * Erant autem 1.d.26
8 omnes viri ferè duodecim.* Ingres- Sup.1.
sus autem synagogam, cum fiducia lo- a. 5.
quebatur per tres menses, disputans, & 11. b.
9 suadens de regno Dei.*Cùm autem qui- 16.
dam indurarentur , & non crederent,
maledicentes viam Dñi coram multi-
tudine, discedens ab eis, segregauit dis-
cipulos , quotidie disputans in schola
10 tyranni cuiusdam. * Hoc autem factum
est per biennium, ita vt omnes,qui ha-
bitabant in Asia, audirent verbum Do-
11 mini, Iudæi atque Gentiles. * Virtutés-
que non quaslibet faciebat Deus per
12 manum Pauli : * ita vt etiam super lan-
C guidos deferrentur à corpore eius su-
daria , & semicinctia, & recedebant ab
eis languores,& spiritus nequam egre-
13 diebantur.*Tentauerunt autem quidam
& de circumeuntibus Iudæis exorci-
stis , inuocare super eos , qui habebant
spiritus malos, nomen Domini Iesu,di-
centes : Adiuro vos per Iesum , quem
14 Paulus prædicat.* Erant autem quidam
Iudæi Sceuæ principis sacerdotum se-
15 ptem filij, qui hoc faciebant.* Respon-
dens autem spiritus nequam dixit eis :
Iesum noui,& Paulum scio:vos autem
16 qui estis? * Et insiliens in eos homo, in
quo erat dæmonium pessimum , & do-
minatus amborum inualuit contra eos,
ita vt nudi & vulnerati effugerent de
17 domo illa. * Hoc autem notum factum
D est omnibus Iudæis atq; Gẽtilibus , qui
habitabant Ephesi : & cecidit timor su-
per omnes illos, & magnificabatur no-
18 men Dñi Iesu.* Multiq; credentium ve-
niebant,confitẽtes & annuntiãtes actus
19 suos. * Multi autem ex eis, qui fuerant
curiosa sectati , contulerunt libros , &
combusserunt coram omnibus:& com-
putatis pretiis illorum, inuenerunt pe-
cuniã denariorũ quinquaginta miliũ.
20 *Ita fortiter crescebat verbum Dei , &
21 confirmabatur. * His autem expletis,
proposuit Paulus in Spiritu , transita
Macedonia & Achaia ire Ierosolymam,
dicens:Quoniã postquã fuero ibi,opor-
22 tet me & Romã videre.* Mittens autem
E in Macedoniam duos ex ministrantibus
sibi,Timotheũ & Erastum,ipse remansit
23 ad tempus in Asia.*Facta est autem illo

tempore

tempore turbatio non minima de via
Dñi. * Demetrius enim quidã nomine, 24
argentarius,faciens ædes argẽteas Dia-
næ,præstabat artificibus non modicum
quæstum : * quos conuocans,& eos qui 25
huiusmodi erant opifices , dixit , Viri,
scitis quia de hoc artificio est nobis ac-
quisitio: * & videtis,& auditis, quia non 26
solũ Ephesi,sed penè totius Asiæ,Paulus
hic suadens auertit multam turbam,di-
cens, Quoniam non sunt dij,qui mani-
bus fiunt. * Non solùm autem hæc peri- 27
clitabitur nobis pars in redargutionem
venire , sed & magnæ Dianæ templum
in nihilũ reputabitur, sed & destrui in-
cipiet maiestas eius , quam tota Asia,&
orbis colit. * His auditis , repleti sunt 28
ira,& exclamauerunt dicentes : Magna F
Diana Ephesiorum. * Et impleta est ciui- 29
tas cõfusione,& impetum fecerunt vno
animo in theatrũ,rapto Gaio & Aristar-
cho Macedonibus, comitibus Pauli.
* Paulo autẽ volente intrare in populũ, 30
non permiserunt discipuli. * Quidam au- 31
tem & de Asiæ principibus , qui erant
amici eius,miserunt ad eum rogãtes ne
se daret in theatrũ: * alij autẽ aliud cla- 32
mabant. Erat enim Ecclesia confusa : &
plures nesciebãt qua ex causa cõuenis-
sent. * De turba autẽ detraxerũt Alexan- 33
drũ,propellẽtibus eum Iudæis.Alexãder
autem manu silentio postulato,volebat
reddere rationẽ populo. * Quem vt co- 34
gnouerunt Iudæum esse, vox facta vna
est omniũ,quasi per horas duas claman-
tium : Magna Diana Ephesiorum. * Et 35
cùm sedasset scriba turbas , dixit : Viri
Ephesij,quis enim est hominũ,qui nes-
ciat Ephesiorũ ciuitatẽ cultricẽ esse ma-
gnæ Dianæ , Iouisq; prolis? * Cùm ergo 36
his contradici non possit , oportet vos G
sedatos esse,& nihil temerè agere. * Ad- 37
duxistis enim homines istos,neq; sacri-
legos,neq; blasphemãtes deam vestram.
* Quòd si Demetrius,& qui cum eo sunt 38
artifices,habent aduersus aliquem cau-
sam,conuentus forẽses agũtur,& procõ-
sules sunt , accusent inuicem. * Si quid 39
autem alterius rei quæritis:in legitima
Ecclesia poterit absolui. * Nam & peri- 40
clitamur argui seditionis hodiernæ :
cum nullus obnoxius sit (de quo possi-
mus reddere rationem) cõcursus istius.
Et cùm hæc dixisset, dimisit Ecclesiam.

CAPVT XX.

Paulus peragratis variis partibus Macedoniæ, & Græciæ, concionatur Troiade in mediam noctem: cùmque adolescens Eutychus cadens à tertio cænaculo mortuus esset, Paulus eum resuscitauit: & variis locis peragratis, aduocatos ex Epheso presbyteros exhortatur vt vigilantes sint in regenda Ecclesia prædicens quod non essent amplius eum visuri.

1 Postquam autem cessauit tumultus,
A vocatis Paulus discipulis, & exhor-
tatus eos , valedixit, & profectus est vt
2 iret in Macedoniam. * Cùm autem per-
ambulasset partes illas , & exhortatus
eos fuisset multo sermone , venit ad
3 Græciam: * vbi cùm fecisset menses tres,
factæ sũt illi insidiæ à Iudæis nauigatu-
ro in Syriã : habuítq; consiliũ vt reuer-
4 teretur per Macedoniã. * Comitatus est
autem eum Sopater Pyrrhi Berœensis,
Thessalonicensium verò Aristarchus, &
Secundus, & Gaius Derbeus , & Timo-
theus:Asiani verò Tychicus & Trophi-
5 mus. * Hi cùm præcessissent , sustinuerũt
6 nos Troade : * nos verò nauigauimus
B post dies azymorũ à Philippis, & veni-
mus ad eos Troadẽ in diebus quinque,
7 vbi demorati sumus diebus septẽ. * Vna
autem Sabbati cùm conuenissemus ad
frangendum panẽ,Paulus disputabat cũ
eis,profecturus in crastinũ, protraxitq;
8 sermonẽ vsq; in mediam noctẽ. * Erant
autem lampades copiosæ in cœnaculo,
9 vbi eramus congregati. * Sedens autem
quidã adolescens nomine Eutychus su-
per fenestram , cùm mergeretur somno
graui,disputãte diu Paulo,ductus somno
cecidit de tertio cœnaculo deorsum,&
10 sublatus est mortuus. * Ad quẽ cùm des-
cendisset Paulus , incubuit super eum:
C & cõplexus dixit:Nolite turbari, anima
11 enim ipsius in ipso est. * Ascendens autẽ,
frangénsq; panem,& gustans, satisq; al-
locutus vsque in lucẽ,sic profectus est.
12 * Adduxerunt autem puerum viuentem,
13 & consolati sunt non minimè. * Nos au-
tem ascendentes nauem , nauigamus in
Asson, inde suscepturi Paulum:sic enim
disposuerat ipse per terram iter factu-
14 rus. * Cùm autem conuenisset nos in As-
son, assumpto eo , venimus Mitylenen.
15 * Et inde nauigantes, sequenti die veni-
mus contra Chium,& alia applicuimus
Samum , & sequenti die venimus Mile-
16 tum. * Proposuerat enim Paulus trans-
nauigare Ephesum,ne qua mora illi fie-
D ret in Asia. * Festinabat enim,si possibile
sibi esset , vt diem Pentecostes faceret
17 Ierosolymis. * A Mileto autem mittens
Ephesum, vocauit Maiores natu Eccle-
18 siæ. * Qui cùm venissent ad eum,& simul
essent,dixit eis : Vos scitis,à prima die,
qua ingressus sum in Asiam , qualiter
vobiscum per omne tempus fuerim,
19 * seruiens Domino cum omni humilita-
te, & lacrymis , & tentationibus , quæ
mihi acciderunt ex insidiis Iudæorum :
20 * quomodo nihil subtraxerim vtilium,
quominus annuntiarem vobis,& doce-
rem vos publicè, & per domos, * testi-
21 ficans Iudæis atq; Gentilibus in Deum
pœnitentiam & fidem in Dñm nostrum
Iesum Christum. * Et nunc ecce alliga-
22 tus ego spiritu, vado in Ierusalem;quæ
in

In ea ventura sint mihi, ignorans : *nisi E
quod Spiritus sanctus per omnes ciui- 23
tates mihi protestatur, dicens: quoniam
vincula, & tribulationes Ierosolymis
me manent.* Sed nihil horum vereor : 24
nec facio animam meam pretiosiorem
quàm me, dummodò consumem cur-
sum meum, & ministerium verbi, quod
accepi à Dño Iesu, testificari Euange-
lium gratiæ Dei.*Et nunc ecce ego scio, 25
quia ampliùs non videbitis faciem meā
vos omnes per quos transiui prædicans
regnum Dei. * Quapropter contestor 26
vos hodierna die, quia mundus sum à
sanguine omnium.*Non enim subterfu- 27
gi, quo minus annuntiarem omne con-
silium Dei vobis. * Attendite vobis, & 28
vniuerso gregi, in quo vos Spiritus san- F
ctus posuit episcopos, regere Ecclesiam
Dei, quam acquisiuit sanguine suo.*Ego 29
scio quoniam intrabunt post discessio-
nem meam lupi rapaces in vos, non
parcentes gregi.*Et ex vobis ipsis exur- 30
gent viri loquentes peruersa, vt abdu-
cant discipulos post se.* Propter quod 31
vigilate, memoria retinentes, quoniam
per triennium nocte & die non cessaui
cum lacrymis monens vnumquemque
vestrum.* Et nunc commendo vos Deo, 32
& verbo gratiæ ipsius, qui potens est
ædificare, & dare hæreditatem in san-
ctificatis omnibus.*Argentum & aurum, 33
aut vestem nullius concupiui, sicut * ipsi 34
|| 1. scitis : || quoniam ad ea quæ mihi opus
Cor.4. erant, & his, qui mecum sunt, ministra-
c.12. uerunt manus istæ.* Omnia ostendi vo- 35
1.The. bis, quoniam sic laborantes, oportet sus- G
2.b.9. cipere infirmos, ac meminisse verbi Dñi
2.The. Iesu, quoniam ipse dicit : Beatius est
3.b.8. magis dare, quàm accipere.*Et cum hęc 36
dixisset, positis genibus suis orauit cum
omnibus illis.* Magnus autem fletus fa- 37
ctus est omnium : & procumbentes su-
per collum Pauli osculabātur eum,*do- 38
lentes maximè in verbo, quod dixerat,
quoniam ampliùs faciē eius non essent
visuri. Et deducebant eum ad nauem.

CAP. XXI.

Paulo Ierosolymam tendenti post varias nauigationes, vaticinatur Agabus propheta afflictiones quas passurus erat Ierosolymis: nec tamen amicorum lachrymis auerti potest ne ascendat Ierusalem, paratus pro Christo etiam mortem subire: cùmque Ierusalem peruenisset, Iacobus ipsi suadet vt cum quinque viris votum habentibus se sanctificet: quod cum faceret, rapitur à Iudæis, sed ex eorum manibus eripitur à tribuno, à quo catenis alligatus, ducitur in castra: impetrat tamen facultatem loquendi ad populum.

Cvm autem factum esset vt nauiga- 1
remus abstracti ab eis recto cursu A
venimus Coum, & sequenti die Rho-
2 dum, & inde Pataram.*Et cum inuenis-
semus nauem transfretantem in Phœ-
3 nicen, ascendentes nauigauimus.* Cùm
apparuissemus autem Cypro relinquen-
tes eam ad sinistrā nauigauimus in Sy-
riam, & venimus Tyrum: ibi enim nauis
4 expositura erat onus. * Inuentis autem
discipulis, mansimus ibi diebus septem:
qui Paulo dicebant per Spiritum ne
5 ascenderet Ierosolymam. * Et expletis
diebus profecti ibamus, deducentibus
B nos omnibus cum vxoribus, & filiis vs-
que foras ciuitatem : & positis genibus
6 in littore orauimus.*Et cum vale fecis-
semus inuicem, ascendimus nauem; illi
7 autem redierunt in sua.* Nos verò, na-
uigatione expleta à Tyro descendimus
Ptolemaidam : & salutatis fratribus,
8 mansimus diē vna apud illos.* Alia au-
tem die profecti, venimus Cæsaream. Et
intrantes domum Philippi euangelistæ,
|| qui erat vnus de septem, mansimus || Sup.
9 apud eum. * Huic autem erant quatuor 6.b.5.
10 filiæ virgines prophetātes.*Et cum mo-
raremur per dies aliquot, superuenit
quidā à Iudæa propheta, nomine Aga-
11 bus. * Is cùm venisset ad nos, tulit zo-
nam Pauli: & alligans sibi pedes & ma-
nus, dicit : Hæc dicit Spiritus sanctus :
Virum cuius est zona hæc, sic alligabunt
in Ierusalem Iudęi, & tradent in manus
12 Gentium.* Quòd cùm audissemus, roga-
C bamus nos, & qui loci illius erant ne
13 ascenderet Ierosolymam.* Tunc respō-
dit Paulus, & dixit: Quid facitis flentes,
& affligentes cor meum? Ego enim non
solùm alligari, sed & mori in Ierusalem
paratus sum, propter nomen Dñi Iesu.
14 *Et cùm ei suadere non possemus, quie-
15 uimus, dicētes: Dñi voluntas fiat : * Post
dies autem istos præparati, ascendeba-
16 mus in Ierusalem.* Venerunt autem &
ex discipulis à Cæsarea nobiscum, ad-
ducentes secum apud quem hospitare-
mur, Mnasonem quemdam Cyprium,
17 antiquum discipulum.* Et cum venisse-
D mus Ierosolymam, libenter exceperunt
18 nos fratres.*Sequenti autem die introi-
bat Paulus nobiscum ad Iacobum, om-
19 nésq; collecti sunt seniores.*Quos cum
salutasset, narrabat per singula, quæ
Deus fecisset in Gentibus per ministe-
20 rium ipsius. * At illi cùm audissent ma-
gnificabant Deum, dixerúntque ei : Vi-
des frater, quot millia sunt in Iudæis,
qui crediderunt, & omnes æmulatores
21 sunt legis:*Audierunt autem de te, quia
discessionem doceas à Moyse eorum,
qui per gentes sunt, Iudæorum : dicens,
non debere eos circūcidere filios suos,
neq; secundùm consuetudinē ingredi.
22 * Quid ergo est? vtique oportet cōueni-
re multitudinem : Audient enim te su-
23 peruenisse.* Hoc ergo fac quod tibi di-
cimus : Sunt nobis viri quatuor, votum
haben

viuere. * Vociferantibus autem eis, & 23
proiicientibus vestimenta sua,& pulue- F
rem iactantibus in aërem,*iussit, tribu- 24
nus induci eũ in castra,& flagellis cædi
& torqueri eum,vt sciret propter quam
causam sic acclamarent ei. * Et cùm 25
astrinxissent eum loris dicit astanti sibi
Centurioni Paulus:Si hominem Roma-
num,& indemnatũ licet vobis flagella-
re? * Quo audito, Centurio accessit ad 26
tribunum,& nuntiauit ei,dicens: Quid
acturus es?hic enim homo ciuis Roma-
nus est.*Accedens autem tribunus,dixit 27
illi: Dic mihi si tu Romanus es?At ille G
dixit:Etiam.*Et respondit tribunus.Ego 28
multa summa ciuilitatem hãc consecu-
tus sum. Et Paulus ait: Ego autem &
natus sum.* Protinus ergo discesserunt 29
ab illo,qui eum torturi erant. Tribunus
quoque timuit postquam resciuit, quia
ciuis Romanus esset, & quia alligasset
eum. * Postera autem die volens scire 30
diligentiùs, qua ex causa accusaretur à
Iudæis, soluit eum, & iussit sacerdotes
conuenire, & omne concilium, & pro-
ducens Paulum, statuit inter illos.

CAP. XXIII.

Paulus coram sacerdotibus & toto cõcilio principem sacerdotum qui ipsum iusserat in faciem percuti,dicit parietem dealbatum,sed excusat se quòd nescisset esse principem sacerdotum: cùmque ibidem dixisset se Pharisæum, & de resurrectione mortuorum iudicari,orta est inter Pharisæos & Sadducæos magna dissensio: Dñs nocte Paulum confortat prædicens quòd etiam Romæ esset de ipso testificaturus: detecta multorum de occidendo Paulo coniuratione, tribunus mittit eum Cæsaream militibus stipatum ad Felicem præsidem, scriptis ad eum litteris quæ hic referuntur.

INtendens autem in conciliũ Paulus 1
ait;Viri fratres, ego omni consciẽtia A
bona conuersatus sum ante Deum vsq;
in hodiernũ diem.*Princeps autem sa- 2
cerdotum Ananias præcepit astantibus
sibi percutere os eius. * Tunc Paulus 3
dixit ad eum: Percutiet te Deus,paries
dealbate.Et tu sedens iudicas me secun-
dùm legem, & contra legem iubes me
percuti?*Et qui astabant dixerunt:Sum- 4
mum sacerdotem Dei maledicis?*Dixit 5
autem Paulus: Nesciebam fratres quia B
princeps est sacerdotum. Scriptum est
xo. enim. ||Principem populi tui non ma-
d. ledices.* Sciens autem Paulus,quia vna 6
pars esset Sadducæorũ,& altera Phari-
sæorum, exclamauit in concilio: Viri
hil. fratres,||ego Pharisæus sum,filius Pha-
5. risæorum, de spe & resurrectione mor-
tuorũ ego iudicor.* Et cùm hæc dixis- 7
ar. set, facta est dissensio inter Pharisæos
b. & Sadducæos, & soluta est multitudo.
*||Sadducæi enim dicunt,non esse resur- 8
rectionem,neq; Angelum, neq; Spiritũ
9 pharisæi autem vtraq; confitentur.*Fa-
ctus est autẽ clamor magnus.Et surgen-
tes quidã Pharisæorum,pugnabant, di-
cẽtes. Nihil mali inuenimus in homine
isto: quid si Spiritus locutus est ei,aut
10 Angelus?* Et cùm magna dissensio facta
C esset, timens tribunus ne discerperetur
Paulus ab ipsis,iussit milites descẽdere,
& rapere eũ de medio eorũ,ac deduce-
11 re eũ in castra.*Sequenti autẽ nocte as-
sistẽs ei Dñs,ait:Constãs esto:sicut enim
testificatus es de me in Ierusalem,sic te
12 oportet & Romæ testificari.*Facta autẽ
die collegerunt se quidam ex Iudæis &
deuouerunt se dicentes, neque mandu-
caturos, neq; bibituros,donec occide-
13 rent Paulum. * Erant autem plus quàm
D quadraginta viri,qui hanc coniuratio-
14 nem fecerant:*qui accesserunt ad prin-
cipes sacerdotum, & seniores, & dixe-
runt: Deuotione deuouimus nos nihil
gustaturos, donec occidamus Paulum.
15 * Nunc ergo vos notũ facite tribuno cũ
cõcilio,vt producat illũ ad vos,tanquã
aliquid certius cognituri de eo.Nos ve-
rò priùs quàm appropiet parati sumus
16 interficere illum. * Quòd cùm audisset
filius sororis Pauli insidias,venit,& in-
17 trauit in castra,nuntiauitq; Paulo.*Vo-
cãs autẽ Paulus ad se vnũ ex Centurio-
nibus, ait: Adolescentem hunc perduc
ad tribunũ,habet enim aliquid indicare
18 illi.* Et ille quidẽ assumens eum, duxit
ad tribunũ,& ait:Vinctus Paulus roga-
uit me hunc adolescentẽ perducere ad
19 te,habentem aliquid loqui tibi.*Appre-
E hendens autẽ tribunus manũ illius, se-
cessit cum eo seorsum, & interrogauit
illũ:Quid est,quòd habes indicare mi-
20 hi? * Ille autem dixit: Iudæis conuenit
rogare te,vt crastina die producas Pau-
lum in concilium,quasi aliquid certius
21 inquisituri sint de illo:*tu verò ne cre-
dideris illis, insidiantur enim ei ex eis
viri ampliùs quàm quadraginta, qui se
deuouerunt non manducare,neq; bibe-
re donec interficiant eum:& nunc pa-
rati sunt expectantes promissum tuum.
22 *Tribunus igitur dimisit adolescentem,
F præcipiens ne cui loqueretur,quoniam
23 hæc nota sibi fecisset.* Et vocatis duo-
bus Centurionibus, dixit illis: Parate
milites ducentos,vt eant vsq; Cæsareã,
& equites septuaginta, & lãcearios du-
24 centos,à tertia hora noctis:*& iumenta
præparate,vt imponentes Paulum, sal-
uum perducerent ad Felicem præsidem.
25 *(Timuit enim ne fortè raperent eum
Iudæi, & occiderent, & ipse postea ca-
lumniã sustineret, tanquam accepturus
26 pecuniã)*scribens epistolã continentem
hæc: CLAVDIVS Lysias optimo præsi-
27 di, Felici,salutem. * Virum hunc com-
prehensum à Iudæis,& incipientem in-
terfici

rũ.*Qui ergo in vobis(ait)potẽtes sũt, 5
descendentes simul, si quod est in viro B
crimen,accusent eum.*Demoratus autẽ 6
inter eos dies non ampliùs quàm octo,
aut decẽ, descendit Cæsaream,& altera
die sedit pro tribunali,& iussit Paulum
adduci. *Qui cùm perductus esset, cir- 7
cumsteterunt eũ,qui ab Ierosolyma de-
scenderant Iudæi,multas & graues cau-
sas obiicientes,quas non poterant pro-
bare.*Paulo rationem reddente :Quo- 8
niam neq; in legem Iudæorũ,neque in
templum,neque in Cęsarem quidquam
peccaui.* Festus autem volens gratiam 9
præstare Iudæis, respondens Paulo, di- C
xit:Vis Ierosolymã ascendere, & ibi de
his iudicari apud me?*Dixit autẽ Pau- 10
lus : Ad tribunal Cæsaris sto, ibi me
oportet iudicari.Iudæis nõ nocui, sicut
tu meliùs nosti.*Si enim nocui,aut di- 11
gnũ morte aliquid feci, nõ recuso mo-
ri;si verò nihil est eorũ,quæ hi accusãt
me,nemo potest me illis donare.Cæsa-
rẽ appello.* Tunc Festus cum concilio 12
locutus, respondit:Cæsarem appellasti?
ad Cæsarem ibis.* Et cùm dies aliquot 13
transacti essent, Agrippa rex & Bernice
descenderunt Cęsaream ad salutandum
Festum.*Et cùm dies plures ibi demora- 14
rentur, Festus regi indicauit de Paulo, D
dicens:Vir quidã est derelictus à Felice
vinctus,*de quo cum essẽ Ierosolymis, 15
adierũt me principes sacerdotum,& se-
niores Iudæorum, postulantes aduersus
illũ damnationẽ.*Ad quos respõdi:Quia 16
non est Romanis consuetudo damnare
aliquẽ hominẽ priùs quàm is qui accu-
satur præsentes habeat accusatores, lo-
cúmq; defendendi accipiat ad abluẽda
crimina.* Cùm ergo huc conuenissent, 17
sine vlla dilatione, sequenti die sedens E
pro tribunali , iussi adduci virum.* De 18
quo,cùm stetissent accusatores,nullam
causam deferebãt,de quibus ego suspi-
cabar malum:*Quæstiones verò quasdã 19
de sua superstitione habebant aduersus
eũ,& de quodã Iesu defuncto quẽ affir-
mabat Paulus viuere.*Hæsitãs autẽ ego 20
de huiusmodi quæstione dicebã, si vel-
let ire Ierosolymam , & ibi iudicari de
istis.*Paulo autẽ appellãte vt seruaretur 21
ad Augusti cognitionẽ, iussi seruari eũ,
donec mittã eum ad Cæsarem.*Agrippa 22
autẽ dixit ad Festũ:Volebam & ipse ho-
minẽ audire. Cras,inquit,audies eum. * 23
Altera autẽ die,cùm venisset Agrippa,&
Bernice,cũ multa ambitione,& introis-
sent in auditoriũ cum tribunis, & viris
principalibus ciuitatis , iubente Festo,
adductus est Paulus. * Et dicit Festus : 24
Agrippa rex,& omnes,qui simul adestis
nobiscũ viri,videtis hunc, de quo om-
nis multitudo Iudæorum interpellauit
me Ierosolymis, petentes & acclaman-
tes non oportere eum viuere ampliùs.
25 * Ego verò comperi nihil dignũ morte
G eũ admisisse.Ipso autem hoc appellante
26 ad Augustum,iudicaui mittere.*De quo
quid certum scribam Dño, non habeo.
Propter quod produxi eum ad vos, &
maximè ad te rex Agrippa,vt interroga-
27 tione facta habeam quid scribam.*Sine
ratione enim mihi videtur mittere vin-
ctum , & causas eius non significare.

CAP. XXVI.

Paulus coram Agrippa suam causam defendit,referens suæ ad Christum conuersionis ordinem, & se Iudæis ac Gentibus sub diuina protectione prædicasse ostendens: Festóq; ipsum ex nimia scientia insanire dicenti respondet, omnésq; optat esse Christianos: Agrippa dicit eum potuisse dimitti, nisi Cæsarẽ appellasset.

1 AGrippa verò ad Paulum ait: Per-
A mittitur tibi loqui pro temetipso.
Tunc Paulus extenta manu cœpit ra-
2 tionem reddere. * De omnibus quibus
accusor à Iudæis, rex Agrippa, æstimo
me beatum,apud te cum sim defensurus
3 me hodie, * maximè te sciente omnia,
& quæ apud Iudæos sunt consuetudi-
nes,& quæstiones : propter quod obse-
4 cro patienter me audias.*Et quidem vi-
tam meam à iuuentute , quæ ab initio
fuit in gente mea in Ierosolymis,noue-
5 runt omnes Iudæi : * præscientes me ab
B initio(si velint testimonium perhibere)
quoniam secundùm certissimam sectam
6 nostræ religionis vixi Pharisæus. * Et
nunc in spe , quæ ad patres nostros re-
promissionis facta est à Deo,sto iudicio
7 subiectus , * in quam duodecim tribus
nostræ , nocte ac die deseruientes , spe-
rant deuenire : De qua spe accusor à
8 Iudæis,rex.*Quid incredibile iudicatur
9 apud vos,si Deus mortuos suscitat ? *Et
ego quidem existimaueram,me aduer-
sus nomen Iesu Nazareni debere multa
10 contraria agere , * || quod & feci Iero- ||Sup.
C solymis , & multos sanctorum ego in 8.a.3.
carceribus inclusi, à principibus sacer-
dotum potestate accepta : & cùm occi-
11 derentur,detuli sententiam.*Et per om-
nes synagogas frequenter puniens eos,
compellebam blasphemare : & ampliùs
insaniens in eos, persequebar vsque in
12 exteras ciuitates.*In quibus||dum irem ||Sup.
Damascum cum potestate & permissu 9.a.2.
13 principum sacerdotum , * die media in
via vidi , rex , de cœlo supra splendo-
rem solis circumfulsisse me lumen , &
14 eos qui mecum simul erant.*Omnésque
nos cùm decidissemus in terram,audiui
vocem loquentem mihi Hebraica lin-
gua : Saule,Saule, quid me persequeris?
durum est tibi contra stimulum calci-
15 trare. *Ego autem dixi : Quis es Dñe?
Dñs autem dixit : Ego sum Iesus, quem
16 tu persequeris.* Sed exurge & sta super
pedes tuos ad hoc enim apparui tibi,vt
consti

constituā te ministrum,& testem eorum
quæ vidisti, & eorum quibus apparebo
tibi,*eripiens te de populo,& gentibus, 17
in quas nunc ego mitto te, * aperire 18
oculos eorum, vt conuertantur à tene- E
bris ad lucem,& de potestate satanæ ad
Deum,vt accipiant remissionem pecca-
torum, & sortem inter sanctos, per fi-
dem quæ est in me.*Vnde rex Agrippa, 19
non fui incredulus cælesti visioni ;
|| Sup. *|| sed his,qui sunt Damasci primùm, & 20
13. 14. Ierosolymis,& in omnem regionem Iu-
dææ,& Gentibus annuntiabam, vt pœ-
nitentiam agerent,& conuerterētur ad
Deum,digna pœnitentiæ opera facien-
tes.* Hac ex causa me Iudæi,cùm essem 21
|| Sup. in templo, || comprehensum tentabant F
21. f. interficere. * Auxilio autē adiutus Dei, 22
31. vsque in hodiernum diem sto, testificās
minori atque maiori,nihil extra dicens
quàm ea quæ Prophetæ locuti sunt fu-
tura esse,& Moyses, * si passibilis Chri- 23
stus, si primus ex resurrectione mor-
tuorum, lumen annuntiaturus est po-
pulo,& Gentibus.*Hæc loquente eo, & 24
rationem reddente, Festus magna voce
dixit:Insanis Paule,multæ te litteræ ad
insaniam conuertunt.*Et Paulus : Non 25
insanio (inquit) optime Feste, sed veri-
tatis & sobrietatis verba loquor. * Sit 26
enim de his rex,ad quem & constanter
loquor : latere enim eum,nihil horum
arbitror.Neq; enim in angulo quidquā
horum gestum est. * Credis rex Agrippa 27
prophetis ? Scio quia credis.* Agrippa G
autē ad Paulum : In modico suades me 28
Christianū fieri.*Et Paulus : Opto apud 29
Deū,& in modico, & in magno,non tā-
tùm,te,sed etiā omnes qui audiunt, ho-
die fieri tales, qualis & ego sum, exce-
ptis vinculis his. * Et exurrexit rex, & 30
præses,& Bernice, & qui assidebant eis.
*Et cùm secessissent,loquebantur ad in- 31
uicem,dicentes : Quia nihil morte, aut
vinculis dignum quid fecit homo iste.
*Agrippa autē,Festo dixit:Dimitti pote- 32
rat homo hic,si nō appellasset Cęsarem.

CAP. XXVII.

Paulus à centurione Iulio ducitur Romam versus, nauigans per varia loca : aduersante autem ipsis vento, vix perueniunt ad quemdam in Creta locum : à quo licet prædiceret Paulus periculosam esse nauigationem, discedentes, patiuntur ingentem tempestatem, tandemque post Pauli consolationem, qui narrans factam sibi de omnium salute reuelationem, hortabatur eos ad cibum sumendum : passi naufragium omnes euadunt incolumes.

VT autem iudicatum est nauigare eū 1
in Italiam,& tradi Paulū cum reli- A
quis custodiis centurioni nomine Iulio
|| 2. cohortis Augustæ, * || ascendentes na- 2
Cor. 11 uem Adrumetinā, incipientes nauigare
6.25. circa Asiæ loca, sustulimus,perseuerāte
nobiscum Aristarcho Macedone Thes-
3 salonicensi.* Sequenti autem die deue-
nimus Sidonē.Humanè autem tractans
Iulius Paulū, permisit ad amicos ire, &
4 curā sui agere. * Et inde cùm sustulisse-
mus, subnauigauimus Cyprū,propterea
5 quòd essent venti contrarij.*Et pelagus
B Ciliciæ & Pamphyliæ nauigantes,veni-
6 mus Lystram, quæ est Lyciæ,* & ibi in-
ueniens centurio nauem Alexandrinam
nauigantē in Italiam,transposuit nos in
7 eam.*Et cùm multis diebus tardè naui-
garemus, & vix deuenissemus contra
Gnidum,prohibente nos vento,adnaui-
8 gauimus Cretæ,iuxta Salmonē:* & vix
iuxta nauigantes, venimus in locum
quemdā, qui vocatur Boniportus, cui
9 iuxta erat ciuitas Thalassa.* Multo au-
tem tempore peracto, & cùm iam non
esset tuta nauigatio,eo quòd & ieiuniū
iam præteriisset,consolabatur eos Pau-
10 lus,* dicens eis:Viri,video quoniā cum
iniuria & multo damno,nō solùm one-
ris & nauis, sed etiam animarū nostra-
11 rū incipit esse nauigatio.*Centurio au-
C tē gubernatori & nauclero magis cre-
debat, quàm his quæ à Paulo diceban-
12 tur. * Et cum aptus portus non esset ad
hiemādum, plurimi statuerunt consiliū
nauigare inde,si quomodo possent, de-
uenientes Phœnicen, hiemare, portum
Cretæ respicientem ad Africum, & ad
13 Corum.*Aspirante autem Austro, æsti-
mantes propositū se tenere, cùm sustu-
14 lissent de Asson,legebant Cretam.* Non
post multum autem misit se contra ip-
sam ventus Typhonicus, qui vocatur
15 Euroaquilo.*Cùmque arrepta esset na-
uis,& non posset conari in ventum,da-
16 ta naue flatibus, ferebamur.*In insulam
autem quamdam decurrentes, quæ vo-
catur Cauda, potuimus vix obtinere
17 scapham.* Qua sublata, adiutoriis vte-
D bantur, accingentes nauem, timentes
ne in Syrtim inciderent, summisso vase
18 sic ferebantur. * Valida autem nobis
tempestate iactatis,sequenti die iactum
19 fecerunt : * & tertia die suis manibus
20 armamenta nauis proiecerunt.* Neque
autem Sole,neque sideribus apparenti-
bus per plures dies, & tempestate non
exigua imminente,iam ablata erat spes
21 omnis salutis nostræ. * Et cùm multa
ieiunatio fuisset, tunc stans Paulus in
medio eorum, dixit : Oportebat quidē,
ô viri, audito me, non tollere à Creta,
lucrique facere iniuriam hanc,& iactu-
22 ram. * Et nunc suadeo vobis bono ani-
mo esse: amissio enim nullius animæ
23 erit ex vobis,præterquam nauis.* Asti-
tit enim mihi hac nocte Angelus Dei,
24 cuius sum ego,& cui deseruio,*dicens :
Ne timeas Paule, Cæsari te oportet as-
sistere:& ecce donauit tibi Deus omnes
qui

qui nauigant tecum.* Propter quod bono 25
animo estote viri: credo enim Deo, quia E
sic erit, quemadmodum dictum est mihi.
* In insulam autem quandam oportet nos 26
deuenire. * Sed posteaquam quarta deci- 27
ma nox superuenit, navigantibus nobis in
Adria circa mediam noctem, suspicaban-
tur nautæ apparere sibi aliquam regio-
nem. * Qui & summittentes bolidem, in- 28
uenerunt passus viginti: & pusillum inde
separati, inuenerunt passus quindecim.
* Timentes autem ne in aspera loca ince- 29
deremus, de puppi mittentes anchoras
quatuor, optabant diem fieri. * Nautis verò 30
quærentibus fugere de naui, cùm misis-
sent scapham in mare, sub obtentu quasi
inciperent à prora anchoras extendere,
* dixit Paulus Centurioni, & militibus: 31
Nisi hi in naui manserint, vos salui fieri
non potestis. * Tunc absciderunt milites 32
funes scaphæ, & passi sunt eam excidere.
* Et cum lux inciperet fieri, rogabat Pau- 33
lus omnes sumere cibum, dicens: Quarta
decima die hodie expectantes ieiuni F
permanetis, nihil accipientes. * Propter 34
quod rogo vos accipere cibum pro salute
vestra: quia nullius vestrûm capillus de
capite peribit. * Et cùm hæc dixisset, su- 35
mens panem, gratias egit Deo in conspe-
ctu omnium: & cùm fregisset, cœpit man- 36
ducare. * Animæquiores autem facti om-
nes, & ipsi sumpserunt cibum. * Eramus 37
verò vniuersæ animæ in naui ducentæ
septuaginta sex. * Et satiati cibo alleuia- 38
bant nauem, iactantes triticum in mare.
* Cùm autem dies factus esset terram non 39
agnoscebant: sinum verò quemdam con-
siderabant habentem littus, in quem cô- G
gitabant: si possent, eiicere nauem. * Et 40
cùm anchoras sustulissent, committebant
se mari; simul laxantes iuncturas guber-
naculorum: & leuato artemone secundùm
auræ flatum tendebant ad littus. * Et cùm 41
incidissemus in locum dithalassum, impe-
gerunt nauem: & prora quidem fixa ma-
nebat immobilis, puppis verò soluebatur
à vi maris. * Militum autem consilium fuit 42
vt custodias occiderent: ne quis cùm ena-
tasset, effugeret. * Centurio autem vo- 43
lens seruare Paulum, prohibuit fieri: ius-
sítque eos, qui possent natare, emittere
se primos, & euadere, & ad terram exire:
* cæteros alios in tabulis ferebant: quos- 44
dam super ea, quæ de naui erant. Et sic
factum est, vt omnes animæ euaderent ad
terram.

CAP. XXVIII.

Paulus cæterique ipsius comites humanè à Barbaris excipiuntur in insula Melita, in qua percussus à vipera Paulus nihil mali patitur, patrémque Publij principis insulæ sanitati restituit, ac alios multos curat: & ab eo loco nauigantes, tandem Romam perueniunt, vbi Paulus conuocatis primis Iudæorum causam exponit cur Cæsarem appellauerit: dieque ab ipsis constituto prædicat de Christo, cuius verbis multi non credunt, quod Paulus ostendit ab Isaia prædictum esse; & per biennium de fide in Christum prædicat omnibus ad ipsum accedentibus.

1 ET cùm euasissemus, tunc cognoui-
A mus quia Melita insula vocabatur.
Barbari verò præstabant non modicam
2 humanitatem nobis. * Accensa enim py-
ra, reficiebant nos omnes, propter im-
3 brem, qui imminebat, & frigus. * Cùm
congregasset autem Paulus sarmento-
rum aliquantam multitudinem, & im-
posuisset super ignem, vipera à calore
cùm processisset, inuasit manum eius.
4 * Vt verò viderunt Barbari pendentem
B bestiam de manu eius, adinuicem dice-
bant: Vtique homicida est homo hic,
qui cùm euaserit de mari, vltio non si-
5 nit eum viuere. * Et ille quidem excu-
tiens bestiam in ignem, nihil mali passus
6 est. * At illi existimabant eum in tumo-
rem conuertendum, & subitò casurum, &
mori. Diu autem illis expectantibus, & vi-
dentibus nihil mali in eo fieri, conuerten-
7 tes se, dicebant eum esse Deum. * In locis
autem illis erant prædia principis insu-
læ, nomine Publij, qui nos suscipiens,
8 triduo benignè exhibuit. * Contigit au-
tem, patrem Publij febribus & dysen-
teria vexatum iacere. Ad quem Paulus
intrauit: & cùm orasset, & imposuisset
9 ei manus, saluauit eum. * Quo facto,
C omnes, qui in insula habebant infirmita-
10 tes, accedebant, & curabantur: * qui
etiam multis honoribus nos honoraue-
runt, & nauigantibus imposuerunt quæ
11 necessaria erant. * Post menses autem
tres, nauigauimus in naui Alexandrina,
quæ in insula hiemauerat, cui erat insigne
12 Castorum. * Et cùm venissemus Syracu-
13 sam, mansimus ibi triduo. * Inde cir-
cumlegentes deuenimus Rhegium: & post
vnum diem flante Austro, secunda die ve-
14 nimus Puteolos, * vbi inuentis fratribus
D rogati sumus manere apud eos dies se-
15 ptem: & sic venimus Romam. * Et inde
cùm audissent fratres, occurrerunt nobis
vsque ad Appij forum, ac tres Tabernas.
Quos cùm vidisset Paulus, gratias agens
16 Deo, accepit fiduciam. * Cùm autem ve-
nissemus Romam, permissum est Paulo
manere sibimet cum custodiente se milite.
17 * Post tertium autem diem conuocauit
primos Iudæorum. Cùmque conuenissent,
dicebat eis: Ego, viri fratres, nihil aduer-
sus plebem faciens, aut morem paternum,
vinctus ab Ierosolymis traditus sum in
18 manus Romanorum, * qui cùm interro-
gationem de me habuissent, voluerunt
me dimittere, eo quòd nulla esset causa
19 mortis in me. * Contradicentibus au-

tem Iudæis, coactus sum appellare Cæ- E
sarem, non quasi gentem meam habens
aliquid accusare. * Propter hanc igitur 20
causam rogavi vos videre, & alloqui. Pro-
pter spem enim Israël catena hac circum-
datus sum. * At illi dixerunt ad eum : 21
Nos neque literas accepimus de te à Iu-
dæa, neque adueniens aliquis fratrum
nuntiauit, aut loquutus est quid de te ma- 22
lum. * Rogamus autem à te audire quæ
sentis, nam de secta hac notum est nobis
quia vbique ei contradicitur. * Cùm con- 23
stituissent autem illi diem, venerunt ad
eum in hospitium plurimi, quibus expo-
nebat testificans regnum Dei, suadénsque
eis de Iesu ex lege Moysi & Prophetis, à
manè vsque ad vesperam. * Et quidam 24
credebant his quæ dicebantur : quidam E
verò non credebant. * Cúmque inuicem 25
non essent cõsentientes, discedebant, dicẽ-
te Paulo vnum verbum : Quia bene Spiri-
tus sanctus loquutus est per Isaiam pro-
||Is.6. phetam ad patres nostros, * dicens. || Va- 26
c.9. de ad populum istum, & dic ad eos : Aure
Mat. audietis, & non intelligetis : & videntes
13.b. videbitis, & non perspicietis. * Incrassa- 27
14. tum est enim cor populi huius, & auri-
Mar. bus grauiter audierunt, & oculos suos
4.b.12 compresserunt : ne fortè videant oculis,
Luc.8 & auribus audiant, & corde intelligant,
b.10. & conuertantur, & sanem eos. * Notum 28
Ioan. ergo sit vobis, quoniam Gentibus missum
12.f. est hoc salutare Dei & ipsi audient. * Et 29
40. cùm hæc dixisset, exierunt ab eo Iudæi,
Rom. multam habentes inter se quæstionem. * 30
11.b.8 Mansit autem, biennio toto in suo con-
ducto : & suscipiebat omnes, qui ingre-
diebantur ad eum, * prædicans regnum 31
Dei, & docens quæ sunt de Domino Ie-
su Christo, cùm omni fiducia, sine prohi-
bitione.

EPISTOLA
BEATI PAVLI
APOSTOLI
ad Romanos.

CAPVT PRIMVM.

Paulus commendato suo munere Euangelico, ob magnum prædicandi Euangelij zelum, optabat Romanos inuisere; ostendens Ethnicos, qui ex creaturis Deum cognoscentes, illius cultum à se abiecerant, colendo creaturarum imagines, meritò à Deo desertos, & in pœnam illius in abominanda, quæ hic recensentur, incidisse scelera.

||Act. PAVLVS, seruus Iesu Christi, 1
13.a. vocatus Apostolus, ||segrega- A
2. tus in Euangelium Dei, * quod 2
antè promiserat per prophetas
suos in Scripturis sanctis * de Filio suo, 3
qui factus est ei ex semine David secun-
4 dùm carnem, * qui prædestinatus est Fi-
lius Dei in virtute secundùm spiritum san-
ctificationis ex resurrectione mortuo-
5 rum Iesu Christi Domini nostri, * per
quem accepimus gratiam, & Apostola-
tum ad obediendum fidei in omnibus
6 Gentibus pro nomine eius, * in quibus
7 estis & vos vocati Iesu Christi : * omni-
bus qui sunt Romæ, dilectis Dei, vocatis
sanctis. Gratia vobis & pax à Deo Patre
8 nostro, & Domino Iesu Christo. * Pri-
mùm quidem gratias ago Deo meo per
Iesum Christum pro omnibus vobis : quia
fides vestra annuntiatur in vniuerso
9 mundo. * Testis enim mihi est Deus, cui
B seruio in spiritu meo in Euangelio Fi-
lij eius quod sine intermissione memo-
10 riam vestri facio * semper in orationibus
meis : obsecrans, si quo modo tandem
aliquando prosperum iter habeam in
11 voluntate Dei veniendi ad vos. * Desi-
dero enim videre vos, vt aliquid im-
pertiar vobis gratiæ spiritualis ad con-
12 firmandos vos : * id est, simul consolari
in vobis, per eam quæ inuicem est, fidem
13 vestram atque meam. * Nolo autem vos
ignorare fratres : quia sæpe proposui
venire ad vos, (& prohibitus sum vsque
adhuc) vt aliquem fructum habeam &
14 in vobis, sicut & in cæteris gentibus. * Græ-
cis ac Barbaris, sapientibus & insipienti-
15 tibus debitor sum : * ita (quod in me)
promptum est & vobis, qui Romæ estis,
16 evangelizare. * Non enim erubesco Euan-
gelium. Virtus enim Dei est in salutem
omni credenti, Iudæo primùm, & Græco.
17 * Iustitia enim Dei in eo reuelatur ex
fide in fidem : sicut scriptum est: || Iustus ||Hab.
18 autem ex fide vivit. * Revelatur enim ira 2.a.4.
C Dei de cælo, super omnem impietatem & Gal.3
iniustitiam hominum eorum, qui verita- b.11.
19 tem Dei in iniustitia detinent : * quia Heb.
quod notum est Dei, manifestum est in 10.g.
20 illis, Deus enim illis manifestauit. * In- 38.
uisibilia enim ipsius, à creatura mundi,
per ea quæ facta sunt, intellecta conspi-
ciuntur : sempiterna quoque eius virtus
& diuinitas : ita vt sint inexcusabiles.
21 * || Quia cùm cognovissent Deum, non ||Ephe.
sicut Deum glorificauerunt, aut gratias 4.d.
egerunt : sed euanuerunt in cogitationi- 17.
bus suis, & obscuratum est insipiens cor
22 eorum : * dicentes enim se esse sapientes,
23 stulti facti sunt. * Et mutauerunt gloriam
incorruptibilis Dei, in similitudinem
imaginis corruptibilis hominis, & vo-
lucrum, & quadrupedum, & serpentium.
24 * Propter quod tradidit illos Deus in de-
sideria cordis eorum, in immunditiam :
vt contumeliis afficiant corpora sua in
25 semetipsis : * qui commutaverunt verita-
tem Dei in mendacium : & coluerunt,
& seruierunt creaturæ potiùs quam Crea-
tori, qui est benedictus in secula. Amen.
* Propterea

* Propterea tradidit illos Deus in passio- 26
nes ignominiæ. Nam fœminæ eorũ immu-
tauerunt naturalem vsum in eum vsum,
qui est contra naturam. * Similiter autem 27
& masculi, relicto naturali vsu feminæ, D
exarcerunt in desideriis suis in inuicem,
masculi in masculos turpitudinẽ operãtes,
& mercedem, quam oportuit, erroris sui in
semetipsis recipientes. * Et sicut non pro- 28
bauerunt Deum habere in notitia: tradi-
dit illos Deus in reprobum sensum, vt
faciant ea quæ non conveniunt, * reple- 29
tos omni iniquitate, malitia, fornicatio-
ne, auaritia, nequitia, plenos inuidia, ho-
micidio, contentione, dolo, malignitate,
susurrones, * detractores, Deo odibiles, 30
contumeliosos, superbos, elatos, inuen-
tores malorum, parentibus non obe-
dientes, * insipientes, incompositos, sine 31
affectione, absque fœdere, sine misericor-
dia. * Qui cum iustitiam Dei cognouissent, 32
non intellexerunt quoniam qui talia
agunt, digni sunt morte: & non solùm
qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt
facientibus.

CAPVT II.

Iudæos redarguit qui ex data sibi lege Gentes condemnabant, eadem ipsi patrantes, cùm Deus vnicuique redditurus sit iuxta ipsius opera; adeò vt etiam Gentes, ea quæ legis sunt naturali lumine præstantes, pro circumcisis habendæ sint, eósque iudicaturæ, qui ex sola legis cognitione & carnis circumcisione gloriantur, contraria legi operantes.

PRropter quod inexcusabilis es ô ho- 1
||Mat. mo omnis, qui iudicas. || In quo enim A
7.a.2. iudicas alterum, teipsum condemnas: ea-
dem enim agis quæ iudicas. * Scimus enim 2
quoniam iudicium Dei est secundum ve-
||Mat. ritatem in eos qui talia agunt. * Existi- 3
16. d. mas autem hoc ô homo, qui iudicas eos
27. qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies
iudicium Dei? * An diuitias bonitatis eius, 4
||Deut & patientiæ, & longanimitatis contemnis?
10. d. ignoras quoniam benignitas Dei ad pœ-
17. nitentiam te adducit? * Secundum autem 5
2. Par duritiam tuam, & impœnitens cor, the-
19.b.7 saurizas tibi iram in die iræ, & reuelatio-
Iob. nis iusti iudicij Dei, || * qui reddet vnicui- 6
34. b. que secundùm opera eius: * iis quidem, 7
19.! qui secundùm patientiam boni operis, B
Sap. gloriam, & honorem, & incorruptionem
6. b. 8. quærunt, vitam æternam? * iis autem, qui 8
Eccli. sunt ex contentione, & qui non acquies-
35. b. cunt veritati, credunt autem iniquitati,
15. ira & indignatio. * Tribulatio & angustia 9
Act. in omnem animam hominis operantis
10. e. malum, Iudæi primùm, & Græci: * gloria 10
34. autem, & honor & pax omni operanti bo-
Gal. num, Iudæo primùm, & Græco: * || non 11
2. b. 6. enim est acceptio personarum apud
Col. 3. Deum. * Quicumque enim sine lege pec- 12
d. 25. cauerunt, sine lege peribunt: & quicum-
que in lege peccauerunt, per legem iudi-
13 cabuntur. * || Non enim auditores legis iu- ||Mat.
C sti sunt apud Deum, sed factores legis 7. c. 21
14 iustificabuntur. * Cùm enim Gentes, quæ Iac. 1.
legem non habent, naturaliter ea quæ le- d. 22.
gis sunt, faciunt, eiusmodi legem non ha-
15 bentes, ipsi sibi sunt lex: * qui ostendunt
opus legis scriptum in cordibus suis testi-
monium reddente illis conscientia ipso-
rum, & inter se inuicem cogitationibus ac-
16 cusantibus, aut etiam defendentibus, * in
die, cùm iudicabit Deus occulta homi-
num, secundùm Euangelium meum, per
17 Iesum Christum. * Si autem tu Iudæus
cognominaris, & requiescis in lege, & glo-
18 riaris in Deo, * & nosti voluntatem eius,
& probas vtiliora, instructus per legem,
19 * confidis teipsum esse ducem cæcorum,
20 lumen eorum qui in tenebris sunt, * eru-
ditorem insipientium, magistrum infan-
tium habentem formam scientiæ & veri-
21 tatis in lege. * Qui ergo alium doces,
teipsum non doces: qui prædicas non fu-
22 randum, furaris: * qui dicis non mœchan-
dum, mœcharis: qui abominaris idola,
23 sacrilegium facis: * qui in lege gloriaris,
per præuaricationem legis Deum inho- ||Is. 52
24 noras. * || (Nomen enim Dei per vos bla- b. 5.
D sphematur inter gentes, sicut scriptum Ezec.
25 est.) * Circumcisio quidem prodest, si le- 36. d.
gem obserues: si autem præuaricator legis 20.
sis, circumcisio tua præputium facta est.
26 * Si igitur præputium iustitias legis custo-
diat, nónne præputium illius in circumci-
27 sionem reputabitur? * & iudicabit id quod
ex natura est præputium, legem consum-
mans, te, qui per litteram & circumcisio-
28 nem præuaricator legis es? * Non enim
qui in manifesto, Iudæus est: neque quæ
29 in manifesto, in carne est circumcisio: * sed
qui in abscondito, Iudæus est: & circum-
cisio cordis in spiritu, non littera: cujus
laus non ex hominibus, sed ex Deo est.

CAPVT III.

Quodam modo præcellunt Iudæi propter factas illis à Deo promissiones, quæ complebuntur, quamquam nonnulli eorum fuerint increduli: omnes autem & Iudæi & Gentiles peccato sunt obnoxij: à quo non liberat lex, sed fides in Christum propitiatorem. vt non sit cuiquam de legis operibus gloriandum.

1 QVid ergo amplius Iudæo est? aut
2 quæ vtilitas circumcisionis? * Mul-
A tum per omnem modum. Primum qui-
dem quia credita sunt illis eloquia Dei. ||2. Ti.
3 * quid enim si quidam illorum non credi- 2. b. 13.
derunt? || Numquid incredulitas illo- ||Ioan
4 rum fidem Dei euacuabit? Absit. * || Est 3. d. 33.
autem Deus verax: omnis autem homo ||Psal.
mendax, sicut scriptum est: || vt iustifice- 115. a.
ris in sermonibus tuis: & vincas cùm 11.
5 iudicaris. * Si autem iniquitas nostra iu- || Is.
stitiam Dei commendat, quid dicemus? 50. a. 6

Numquid iniquus est Deus, qui infert
iram. (secundùm hominem dico.) Absit, 6
alioquin quomodo iudicabit Deus hunc
mundū? * Si enim veritas Dei in meo men- 7
dacio abundauit in gloriam ipsius: quid
adhuc & ego tamquam peccator iudicor?
* & non (sicut blasphemamur, & sicut 8
aiunt quidam nos dicere) faciamus mala
vt veniant bona quorum damnatio iusta
est. * Quid ergo? præcellimus eos? Nequa- 9
|| Gal. 3.d.22. quam. || Causati enim sumus, Iudæos & B
Græcos omnes sub peccato esse, * sicut
|| Psal 13.a.3 scriptum est: || Quia non est iustus quis- 10
quam: * non est intelligens, non est requi- 11
rens Deum: * Omnes declinauerunt, simul 12
inutiles facti sunt, non est qui faciat bonū,
|| Psal 5.c.11. non est vsque ad vnum. * || Sepulchrum 13
patens est guttur eorum, linguis suis do-
|| Psal 139.a.4. losè agebant: Venenum aspidum sub labiis
eorum: * || Quorum os maledictione, & a- 14
|| Ps.9 b.7. maritudine plenum est: * || Veloces pedes 15
eorum ad effundendum sanguinem: * Cō- 16
tritio, & infelicitas in viis eorum: * & viam 17
Is.59.b.7. pacis non cognouerunt. * || Non est timor 18
Dei ante oculos eorum. * || Scimus autem, 19
||Prou 1.b.16 quoniā quæcumque lex loquitur, iis, qui C
|| Psal 35.a.2 in lege sunt, loquitur: vt omne os ob-
struatur, & subditus fiat omnis mundus
Deo: * quia ex operibus legis non iustifi- 20
|| Gal. 2.d.16 cabitur omnis caro coram illo. Per legem
enim cognitio peccati. * Nunc autem sine 21
lege iustitia Dei manifestata est: testifica-
ta à lege & Prophetis. * Iustitia autem 22
Dei per fidem Iesu Christi, in omnes & su-
per omnes qui credunt in eum: non enim
est distinctio: * Omnes enim peccauerūt, & 23
egent gloria Dei: * Iustificati gratis per 24
gratiam ipsius, per redemptionem, quę est
in Christo Iesu, * quem proposuit Deus 25
propitiationem per fidem in sanguine
ipsius, ad ostensionem iustitiæ suæ, pro-
pter remissionem præcedentium deli-
ctorum, * in sustentatione Dei, ad osten- 26
sionē iustitiæ eius in hoc tempore: vt sit
ipse iustus, & iustificans eum, qui est ex
fide Iesu Christi. * vbi est ergo gloriatio 27
tua? Exclusa est. Per quam legem: Facto- D
rum? Non: sed per legem fidei. * Arbitra- 28
mur enim iustificari hominem per fidem
sine operibus legis. * An Iudæorum Deus 29
tantum? nónne & Gentium? Immò & Gen-
tium, * quoniā quidem vnus est Deus, qui 30
iustificat circumcisionem ex fide, & præ-
putium per fidem, * Legem ergo destrui- 31
mus per fidem? Absit, sed legē statuimus.

CAP. IV.

Non ex legis operibus contingit iustificatio sed ex fide in Deum, quæ Abrahæ reputata fuit ad iustitiam ante datam ipsi circumcisionem, quam postea accepit; futurus, non lege, sed iustitia fidei, pater omnium qui ipsius fidem imitarentur: credidit autē Deo se patrem fore multarum gentium per promissum sibi semen cum tam ipse quàm vxor eius Sara annos excessissent aptos ad generandum.

1 QVid ergo dicemus inuenisse Abra-
A ham patrem nostrum secūdùm car-
2 nem? * Si enim Abraham ex operibus iusti-
ficatus est, habet gloriam, sed non apud
3 Deum. * Quid enim dicit Scriptura? || Cre- || Gen. 15.b.5
didit Abraham Deo, & reputatum est
4 illi ad iustitiam. * Ei autem qui operatur, || Gal. 3.a.6.
merces non imputatur secundùm gra- Iac.2.d.23.
5 tiam, sed secundùm debitū. * Ei verò qui
non operatur, credenti autem in eum
qui iustificat impium, reputatur fides eius
ad iustitiam secundùm propositum gra-
6 tiæ Dei. * Sicut & Dauid dicit beatitu-
tudinem hominis, cui Deus accepto fert
7 iustitiam sine operibus, * || Beati quo- || Psal 31.a.1.
rum remissæ sunt iniquitates, & quo-
8 rum tecta sunt peccata. * Beatus vir, cui
non imputauit Dominus peccatum. * Bea-
9 titudo ergo hæc in circumcisione tantùm
B manet, an etiam in præputio? Dicimus
enim quia reputata est Abrahæ fides ad
10 iustitiam. * Quomodo ergo reputata est,
in circumcisione, an in præputio? Non
in circumcisione, sed in præputio. * || Ge.17 b.10.
11 Et signum accepit circumcisionis, signa- 11.
culum iustitiæ fidei, quæ est in præputio:
vt sit pater omnium credentium per præ-
putium, vt reputetur & illis ad iusti-
12 tiam: & sit pater circumcisionis, non iis
tantùm qui sunt ex circumcisione, sed
& iis qui sectantur vestigia fidei, quæ est
in præputio patris nostri Abrahæ. * Non
13 enim per legem promissio Abrahæ, * aut
C semini eius, vt hæres esset mundi: sed
14 per iustitiam fidei. * Si enim qui ex lege,
hæredes sunt: exinanita est fides, aboli-
15 ta est promissio. * Lex enim iram opera-
tur. Vbi enim non est lex, nec præuarica-
16 tio. * Ideò ex fide, vt secundùm gra-
tiam firma sit promissio omni semini,
non ei qui ex lege est solùm, sed & ei
qui ex fide est Abrahæ, qui pater est
17 omnium nostrûm. * (sicut scriptum est:
|| Quia patrem multarum gentium posui Ge.17
te) ante Deum, cui credidit, qui viuifi- a.4.
cat mortuos, & vocat ea quæ non sunt,
18 tamquam ea quæ sunt. * qui contra spem
in spem credidit, vt fieret pater multa-
rum gentium, secundùm quod dictum
19 est ei: || Sic erit semen tuum. * Et || Gen
D non infirmatus est fide, nec considera- 15.b.5
uit corpus suum emortuum, cùm iam
ferè centum esset annorum: & emor-
20 tuam vuluam Saræ. * In promissione
etiam Dei non hæsitauit diffidentia,
sed confortatus est fide, dans gloriam
21 Deo, * plenissimè sciens quia quæcum-
22 que promisit, potens est facere. * Ideò
23 reputatum est illi ad iustitiam. * Non
est autem scriptum tantùm propter ip-
sum, quia reputatum est illi ad iustitiam
sed & propter nos, quibus reputabitur
credentibus in eum, qui suscitauit Iesum
Christum

Chriſtum Dominum noſtrum à mortuis;
* qui traditus eſt propter delicta noſtra, & 25
reſurrexit propter iuſtificationem no-
ſtram.

CAPVT V.

Ex fide, inquit, iuſtificati, non ſolum ſpe gloriamur, verùm etiam in aduerſitatibus: nam ſi Chriſtus pro nobis adhuc impiis mortuus eſt, multò magis ſaluabit tā iuſtificatos per ſāguinem ipſius: & ſicut per vnam Adæ inobedientiā omnes peccauimus, ac mortui ſumus; ita per vnius Chriſti obedientiam, ex multis delictis iuſtificamur ad vitam.

IVſtificati ergo ex fide pacem habeamus 1
ad Deum per Dominum noſtrum Ie- A
Ephes. ſum Chriſtum.* || per quem & habeamus 2
2.d.18 acceſſum per fidem in gratiam iſtam, in
qua ſtamus, gloriamur in ſpe gloriæ filio-
rum Dei. * Non ſolùm autem, ſed & glo- 3
Iac.1. riamur in tribulationibus: || ſcientes quod
a.3. tribulatio patientiam operatur:* patientia 4
autem probationem, probatio vero ſpem,
* ſpes autem non confundit: quia charitas 5
Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spi-
ritum ſanctum, qui datus eſt nobis, * Vt 6
quid enim Chriſtus, cùm adhuc infirmi B
||Heb. eſſemus, ſecundùm tempus || pro impiis
9.d. mortuus eſt?* Vix enim pro iuſto qui mo- 7
14. ritur: nam pro bono forſitan quis audeat
1 Pet. mori. * Commendat autem charitatem 8
3.d. ſuam Deus in nobis: quoniam cùm adhuc
18. peccatores eſſemus, ſecundum tempus:
* Chriſtus pro nobis mortuus eſt: multò 9
igitur magis nunc iuſtificati in ſanguine
ipſius, ſalui erimus ab ira per ipſum. * Si 10
enim cùm inimici eſſemus, reconciliati ſu-
mus Deo per mortem filij ejus: multo ma-
gis reconciliati, ſalui erimus in vita ipſius.
* Non ſolùm autem: ſed & gloriamur in 11
Deo per Dominum noſtrum Ieſum Chri- C
ſtum, per quem nunc reconciliationem ac-
cepimus. * Propterea ſicut per vnum ho- 12
minem peccatum in hunc mundum intra-
uit, & per peccatum mors, & ita in omnes
homines mors pertranſiit, in quo omnes
peccauerunt,* Vſque ad legem enim pec- 13
catum erat in mundo: peccatum autem
non imputabatur, cùm lex non eſſet. * Sed 14
regnauit mors ab Adam vſque ad Moyſen
etiam in eos, qui non peccauerunt in ſimi-
litudinem præuaricationis Adæ, qui eſt
forma futuri * Sed non ſicut delictum, ita 15
& donum: ſi enim vnius delicto multi
mortui ſunt multò magis gratia Dei & do-
num in gratia vnius hominis Ieſu Chriſti
in plures abundauit. * Et non ſicut per 16
vnum peccatum, ita & donum: nam iudi- D
cium quidem ex vno in condemnatio-
nem: gratia autem ex multis delictis in iu-
ſtificationem. * Si enim vnius, delicto mors 17
regnauit per vnum: multò magis abundan-
tiam gratiæ, & donationis, & iuſtitiæ acci-
pientes, in vita regnabunt per vnum Ie-
ſum Chriſtum.* Igitur ſicut per vnius de- 18
lictum in omnes homines in condemna-
tionem: ſic & per vnius iuſtitiam in omnes
19 homines in iuſtificationem vitæ. * Sicut
enim per inobedientiam vnius hominis,
peccatores conſtituti ſunt multi ita & per
vnius obeditionem, iuſti conſtituentur
20 multi.* Lex autem ſubintrauit vt abunda-
ret delictum. Vbi autem abundauit deli-
21 ctum, ſuperabundauit gratia.* Vt ſicut re-
gnauit peccatum in mortem: ita & gratia
regnet per iuſtitiam in vitam æternam,
per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.

CAPVT VI.

In Chriſto baptizati ſumus, vt mortui peccato deinceps in nouitate vitæ ambulemus: ſicut Chriſtus ſemel mortuus ac ſepultus, ad nouam vitam non amplius moriturus, reſurrexit: nō ergo iam obediamus peccato aut concupiſcentiis; ſed ſoluti à lege, liberatique per Chriſti gratiam à peccato, & ſerui facti iuſtitiæ, tradamus membra noſtra in obſequiū iuſtitiæ ad vitam, quæ prius tradideramus immunditiæ ad mortem.

1 QVid ergo dicemus? permanebimus
2 in peccato vt gratia abundet? * Abſit.
A Qui enim mortui ſumus peccato, quo-
3 modo adhuc viuemus in illo? * An igno-
ratis quia quicumque baptizati ſumus in
Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſu-
4 mus?* || Conſepulti enim ſumus cum illo Gal.3.
per baptiſmum in mortem: vt quomodo d.27.
Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam Col.2.
patris, || ita & nos in nouitate vitæ ambu- c.12.
5 lemus. * Si enim complantati facti ſumus, || Eph.
B ſimilitudini mortis eius: ſimul & reſurre- 4.c.23
6 rectionis erimus. * Hoc ſcientes, quia ve- Hebr.
tus homo noſter ſimul crucifixus eſt, vt 12.a.1
deſtruatur corpus peccati, & vltrà non 1.Pet.
7 ſeruiamus peccato. * Qui enim mortuus 2.a.1.
8 eſt, iuſtificatus eſt à peccato. * Si autem 4.a.2.
mortui ſumus cum CHRISTO: credimus
9 quia ſimul etiam viuemus cum Chriſto: *
ſcientes quòd Chriſtus reſurgens ex mor-
tuis iam non moritur, mors illi vltrà non
10 dominabitur. * Quòd enim mortuus eſt
peccato, mortuus eſt ſemel: quòd autem
11 viuit, viuit Deo.* Ita & vos exiſtimate, vos
mortuos quidem eſſe peccato, viuentes
autem Deo, in Chriſto Ieſu Domino no-
12 ſtro. * Non ergo regnet peccatum in ve-
ſtro mortali corpore, vt obediatis con-
13 cupiſcentiis eius. * Sed neque exhibeatis
membra veſtra arma iniquitatis peccato:
ſed exhibete vos Deo, tanquam ex mor-
tuis viuentes: & membra veſtra arma iu-
14 ſtitiæ Deo. * Peccatum enim vobis non
C dominabitur: non enim ſub lege eſtis,
15 ſed ſub gratia.* Quid ergo? peccabimus,
quoniam non ſumus ſub lege, ſed ſub
16 gratia? Abſit.* || Neſcitis quoniam cui ex- Ioā.8.
hibetis vos ſeruos ad obediendum, ſerui d.34.
eſtis eius, cui obeditis, ſiue peccati ad 2.Pet.
mortem, ſiue obeditionis ad iuſtitiam? 2.d.19

* Gratias autem Deo, quòd fuiſtis ſerui 17
peccati,obediſtis autem ex corde in eam
formam doctrinæ, in quam traditi eſtis. * 18
Liberati autem à peccato, ſerui facti eſtis
iuſtitiæ.* Humanum dico propter infirmi- 19
tatem carnis veſtræ:ſicut enim exhibuiſtis D
membra veſtra ſeruire immunditiæ,& ini-
quitati ad iniquitatem? ita nunc exhibete
membra veſtra servire iuſtitiæ in ſanctifi-
cationem.* Cùm enim ſervi eſſetis pecca- 20
ti,liberi fuiſtis iuſtitiæ. * Quem ergo fru- 21
ctum habuiſtis tunc in illis,in quibus nunc
erubeſcitis? Nam finis illorum mors eſt.
*Nunc verò liberati à peccato,ſerui autem 22
facti Deo, habetis fructum veſtrum in
ſanctificationem, finem verò vitam æter-
nam. * Stipendia enim peccati,mors,Gra- 23
tia autem Dei,vita æterna,in Chriſto Ieſu
Domino noſtro.

CAPVT VII.

In ſimilitudinem mulieris cuius vir defunctus eſt,nos per Chriſtum ſoluti ſumus à lege,qua peccatorum affectus reddebantur vehementiores, vt ſeruiamus Chriſto in nouitate ſpiritus: occaſione autem legis peccatum iudicantis, magis ſe exeruit & creuit peccatum,quamquam lex ſancta eſſet ac ſpiritualis: imo & nunc aduerſante carnis fomite allicimur, quantumuis repugnantes,ad ea quæ ſecundum rationem deteſtamur,legique ſunt contraria.

AN ignoratis fratres (ſcientibus enim 1
legem loquor) quia lex in homine A
||1.Co. 7.g. 36. dominatur,quanto tempore viuit?* ||Nam 2
quæ ſub viro eſt mulier,viuente viro, alli-
gata eſt legi: ſi autem mortuus fuerit vir
eius, ſoluta eſt à lege viri.* Igitur,viuen- 3
te viro, vocabitur adultera ſi fuerit cum
alio viro:ſi autem mortuus fuerit vir eius,
liberata eſt à lege viri:vt non ſit adultera
ſi fuerit cum alio viro.*Itaque fratres mei 4
& vos mortificati eſtis legi per corpus
Chriſti vt ſitis alterius,qui ex mortuis re-
ſurrexit,vt fructificemus Deo.*Cùm enim 5
eſſemus in carne, paſsiones peccatorum,
quæ per legem erant, operabantur in
membris noſtris, vt fructificarent morti:
* nunc autem ſoluti ſumus à lege mortis, 6
in qua detinebamur, ita vt ſerviamus in
nouitate ſpiritus, & non in vetuſtate lit-
teræ.* Quid ergo dicemus? lex peccatum 7
eſt? Abſit.Sed peccatum non cognoui, niſi B
per legem: nam concupiſcentiam neſcie-
||Exo. 20.c. 17. Deut. 5.c.21 bam,niſi lex diceret: || Non concupiſces.
* Occaſione autem accepta,peccatum per 8
mandatum operatum eſt in me omnem
concupiſcentiam. Sine lege enim pecca-
tum mortuum erat.* Ego autem viuebam 9
ſine lege aliquando. Sed cùm veniſſet
mandatum,peccatum reuixit.* Ego autem 10
mortuus ſum, & inuentum eſt mihi man-
datum, quod erat ad vitam, hoc eſſe ad
mortem.* Nam peccatum occaſione ac- 11
cepta per mandatum, ſeduxit me, & per
12 illud occidit.* ||Itaque lex quidem ſancta, ||1.Ti. 1.b.8.
C & mandatum ſanctum, & iuſtum, & bo-
13 num.* Quod ergo bonum eſt,mihi factum
eſt mors? Abſit.Sed peccatum vt appareat
peccatum per bonum operatum eſt mihi
mortem : vt fiat ſupra modum peccans
14 peccatum per mandatum. * Scimus enim
quia lex ſpiritualis eſt:ego autem carnalis
15 ſum,venundatus ſub peccato.*Quod enim
operor,non intelligo:non enim quod vo-
lo bonum,hoc ago: ſed quod odi malum,
16 illud facio.* Si autem quod nolo, illud,
facio: conſentio legi, quoniam bona eſt.
17 * Nunc autem iam non ego operor illud
18 ſed quod habitat in me peccatum. * Scio
enim quia non habitat in me: hoc eſt in
carne mea, bonum. Nam velle, adiacet
mihi: perficere autem bonum,non inue-
19 nio.* Non enim quod volo bonum, hoc
D facio: ſed quod nolo malum, hoc ago:
20 * Si autem quod nolo,illud facio:iam non
ego operor illud,ſed quod habitat in me,
21 peccatum.* Inuenio igitur legem,volenti
mihi facere bonum, quoniam mihi ma-
22 lum adiacet: * condelector enim legi Dei
23 ſecundùm interiorem hominem: * video
autem aliam legem in membris meis, re-
pugnantem legi mentis meæ,& captiuan-
tem me in lege peccati, quæ eſt in mem-
24 bris meis.* Infelix ego homo,quis me li-
25 berabit de corpore mortis huius? * Gratia
Dei per Ieſum Chriſtum Dominum no-
ſtrum. Igitur ego ipſe mente ſeruio legi
Dei: carne autem, legi peccati.

CAPVT VIII.

Concludit,Chriſto per baptiſmum inſitos ab omni damnatione eſſe liberos, qui non carnem ſectantur, ſed ſpiritum quem acceperunt: ſpiritum inquam adoptionis, qui Dei filios ac futuræ gloriæ cum Chriſto coheredes efficit: ad cuius gloriæ reuelationem non ſolùm vniuerſa aſpirat creatura, vanitati interim ſubiecta; ſed & hi qui ſpiritus acceperunt primitias, illam certa ſpe exſpectant, ſpiritu eos roborante & quid orandum ſit inſtruente. Declarat etiam incomparabilem Dei erga ſuos exhibitam in Chriſto charitatem, aſſerens nihil poſſe eos à charitate Dei ſeparare quæ eſt in Chriſto Ieſu.

1 A NIhil ergo nunc damnationis eſt iis,
qui ſunt in Chriſto Ieſu, qui non
2 ſecundùm carnem ambulant.* Lex enim
ſpiritus vitæ in Chriſto Ieſu liberauit me
3 à lege peccati & mortis.* Nam quod im-
poſsibile erat legi, in quo infirmabatur
per carnem: Deus filium ſuum mittens
in ſimilitudinem carnis peccati,& de pec-
cato damnauit peccatum in carne,
4 * vt iuſtificatio legis impleretur in nobis,
qui non ſecundùm carnem ambulamus,
5 ſed ſecundum ſpiritum. * Qui enim
ſecundùm carnem ſunt, quæ carnis ſunt,
ſapiunt:

sapiunt:qui verò secundùm spiritum sunt:
quæ sunt spiritus,sentiunt. * Nam prudē- 6
tia carnis,mors est : prudentia autem spi- B
ritus,vita & pax:* quoniam sapientia car- 7
nis inimica est Deo :legi enim Dei non
est subiecta:nec enim potest. * Qui autem 8
in carne sunt, Deo placere non possunt.
* Vos autem in carne non estis,sed in spi- 9
ritu:si tamen spiritus Dei habitat in vo-
bis.Si quis autem Spiritum Christi nō ha-
bet,hic non est eius. * Si autem Christus 10
in vobis est,corpus quidem mortuum est
propter peccatum , spiritus verò viuit
propter iustificationem. * Quod si Spi- 11
ritus eius , qui suscitavit Iesum à mor- C
tuis , habitat in vobis : qui suscitavit Ie-
sum Christum à mortuis, viuificabit &
mortalia corpora vestra , propter inha-
bitantem Spiritum eius in vobis. *Ergo 12
fratres debitores sumus non carni , vt
secundùm carnem viuamus.* Si enim se- 13
cundùm carnem vixeritis, moriemini : si
autem spiritu facta carnis mortificaueri-
tis,viuetis. * Quicunque enim spiritu Dei 14
||2. aguntur, ij sunt filij Dei. * || Non enim 15
*Tim.*1. accepistis spiritum seruitutis iterum in
b. 7. timore , sed accepistis spiritum adoptio-
||*Gal.* nis filiorum, in quo clamamus : Abba
4.*a.*15. (Pater) * Ipse enim Spiritus testimonium 16
reddit spiritui nostro , quòd sumus filij
Dei.* Si autem filij,& heredes : heredes 17
quidem Dei,coheredes autē Christi:si ta-
men compatimur, vt & conglorificemur.
* Existimo enim , quod non sunt condi- 18
gnæ passiones huius temporis ad futuram D
gloriam,quæ reuelabitur in nobis.* Nam 19
expectatio creaturæ,reuelationem filiorū
Dei expectat. * Vanitati enim creatura 20
subiecta est non volens,sed propter eum,
qui subiecit eam in spe : * quia & ipsa 21
creatura liberabitur à seruitute corrup-
tionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.
* Scimus enim quòd omnis creatura 22
ingemiscit , & parturit vsque adhuc.
* Non solùm autem illa , sed & nos ipsi 23
primitias spiritus habentes ; & ipsi intra
nos gemimus , adoptionem filiorum Dei
expectantes,redemptionem corporis no-
stri.* Spe enim salui facti sumus. Spes 24
autem quæ videtur, non est spes:nā quod E
videt quis , quid sperat? * Si autem quod 25
non videmus, speramus : per patientiam
expectamus.* Similiter autem & Spiritus 26
adiuuat infirmitatem nostram : nam quid
oremus,sicut oportet, nescimus : sed ipse
Spiritus postulat pro nobis gemitibus
inenarrabilibus. * Qui autem scruta- 27
tur corda , scit quid desideret Spiritus:
quia secundùm Deum postulat pro san-
ctis. * Scimus autem quoniam diligenti- 28
bus Deum omnia cooperantur in bo-
num, iis , qui secundùm propositum vo-
cati sunt sancti. * Nam quos præsciuit, 29
& prædestinauit conformes fieri imagi-
nis Filij sui, vt sit ipse primogenitus in
30 multis fratribus. * Quos autem præde-
F stinauit, hos & vocauit:& quos vocavit,
hos & iustificauit : quos autem iustifica-
31 uit , illos & glorificauit. * Quid ergo di-
cemus ad hæc : si Deus pro nobis , quis
32 contra nos ? * Qui etiam proprio Filio
suo non pepercit , sed pro nobis omnibus
tradidit illum : quomodo non etiam
33 cum illo omnia nobis donauit? * Quis
accusabit adversus electos Dei ? Deus qui
34 iustificat,* quis est qui condemnet? Chri-
stus Iesus,qui mortuus est , immò qui &
resurrexit , qui est ad dexteram Dei, qui
etiam interpellat pro nobis. * Quis ergo
35 nos separabit à charitate Christi ? tribu-
latio ? an angustia ? an fames? an nudi-
tas ? an periculum? an persecutio ? an
36 gladius ? * (sicut scriptum est. || Quia ||*Ps.*
G propter te mortificamur tota die : æsti- 43. *d.*
mati sumus sicut oues occisionis.) * Sed 22.
37 & in eis omnibus superamus , propter
38 eum qui dilexit nos. * Certus sum enim
quia neque mors , neque vita,neque An-
geli,neque principatus, neque virtutes ,
neque instantia, neque futura,neque for-
39 titudo,* neque altitudo , neque, profun-
dum , neque creatura alia poterit nos se-
parare à charitate Dei,quæ est in Christo
Iesu Domino nostro.

CAP. IX.

Propter Iudæorum ruinam , de qua vehementer dolet promissiones nō frustrari asserit,Israëlitis factas à Deo Abrahæ filiis : nimirum cum illa non pertineant ad omnes carnales Abrahæ filios, sed tantùm ad eos qui ex Iudæis & Gentilibus gratuita Dei electione filij Abrahæ per fidem constituuntur : Deus autem cuius vult miseretur , & quem vult indurat : Iudæi verò quia non ex fide Christi quem rejecerant , sed ex legis operibus iustitiam quærebant, sunt in sua iniquitate relicti , Gentibus per fidem Christi iustificatis.

1 VEritatem dico in Christo, non men-
A tior : testimonium mihi perhibente
2 conscientia mea in Spiritu sancto:* quo-
niam tristitia mihi magna est , & conti-
3 nuus dolor cordi meo.* || Optabam enim
ego ipse anathema esse à Christo pro fra- ||*Act.*
tribus meis , qui sunt cognati mei se- 9.*a.*2.
4 cundùm carnem, * qui sunt Israëlitæ , 1.*Cor.*
quorum adoptio est filiorum , & gloria , 15.*b.*
& testamentum , & legislatio , & obse- 9.
5 quium & promissa : * quorum patres ; &
B ex quibus est Christus secundùm carnem,
qui est super omnia Deus benedictus
6 in sæcula,Amen.*Non autem quod exci- ||*Gen.*
derit verbum Dei. Non enim omnes qui 21. *b.*
7 ex Israël sunt, ij sunt Israëlitæ :* neque 12.
qui semen sunt Abrahæ omnes filij:|| sed ||*Gal.*
8 in Isaac vocabitur tibi semen:* id est,non 4. *d.*
qui filij carnis , hi filij Dei:sed || qui filij 28.
C sunt promissionis , æstimantur in semi- ||*Gen.*
9 ne.* Promissionis enim verbum hoc est: 18. *b.*

 || 10.

||Secundũ hoc tempus veniam;&erit Saræ
||Gen. filius.*Non ſibi ſolũ autẽ illa:|| ſed & Re- 10
25. c becca ex vno, concubitu habens, Iſaac
24. patris noſtri.*Cum enim nondũ nati fuiſ- 11
ſent, aut aliquid boni egiſſent, aut mali,
(vt ſecũdùm electionem propoſitum Dei
maneret) * non ex operibus, ſed ex vo- 12
||Gen. cante dictũ eſt ei: * || Quia maior ſeruiet 13
25. c. minori ſicut ſcriptum eſt Iacob dilexi,
23. Eſaũ autem odio habui.*Quid ergo dice- 14
Mal. mus?nunquid iniquitas apud Deum?Abſit
1.a.2. *Moyſi enim dicit.|| Miſerebor cuius mi- 15
||Exod ſereor: & miſericordiam præſtabo cuius D
33. d. miſerebor.*Igitur nõ volentis,neq;currẽ- 16
19. tis,ſed miſerẽtis eſt Dei.*Dicit enim Scri- 17
||Exod ptura Pharaoni: || Quia in hoc ipſum ex-
9 d.16 citaui te,vt oſtendam in te virtutem meã:
& vt annuntietur nomen meũ in vniverſa
terra.* Ergo cuius vult miſeretur,& quem 18
vult indurat.* Dicis itaque mihi:Quid ad- 19
huc queritur? voluntati enim eius quis
reſiſtit?* O homo,tu quis es,qui reſpon- 20
|| Sap. deas Deo?||nunquid dicit, figmentũ ei,qui E
15.b.7 ſe finxit: Quid me feciſti ſic?*An non ha- 21
Iſ.45. bet poteſtatem figulus luti,ex eadẽ maſſa
b.9. facere aliud quidem vas in honorẽ, aliud
Ier.18 verò in contumeliã?*Quòd ſi Deus volens 22
a.6. oſtendere iram, & notã facere potentiam
ſuã,ſuſtinuit in multa patientia, vaſa iræ,
apta in interitum,* vt oſtenderet diuitias 23
gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ,quæ præ-
parauit in gloriam.* Quos & vocauit nos 24
non ſolum ex Iudæis,ſed etiam ex Gen-
||Oſee tibus,* ſicut in Oſee dicit:|| Vocabo non 25
2 d.24 plebẽ meam,plebem meã:& non dilectã, F
1.Pet. dilectã:& non miſericordiam conſecutã,
2.b.10 miſericordiam conſecutã.*||Et erit:in lo- 26
||Oſee co vbi dictum eſt eis:Non plebs mea vos:
1.d.10 ibi vocabuntur filij Dei viui.* Iſaias autẽ 27
||Iſ.10 clamat pro Iſraël:||Si fuerit numerus filio-
e.22. rum Iſraël tanquam arena maris reliquiæ
ſaluæ fient.*Verbum enim conſummans, 28
& abbreuians in æquitate: quia verbum
breuiatum faciet Dominus ſuper terram:* 29
|| Iſa. & ſicut prædixit Iſaias:|| Niſi Dñs ſaba- G
1.c.9. oth reliquiſſet nobis ſemen ſicut Sodoma
facti eſſemus, & ſicut Gomorrha ſimiles
fuiſſemus.* Quid ergo dicemus? Quòd 30
gentes,quæ nõ ſectabantur iuſtitiã,appre-
henderũt iuſtitiam:iuſtitiam autẽ,quæ ex
fide eſt.*Iſraël verò ſectando legem iuſti- 31
tiæ,in legem iuſtitiæ nõ peruenit.*Quare? 32
Quia non ex fide, ſed quaſi ex operibus:
offenderunt enim in lapidem offenſionis
|| Iſa. * ſicut ſcriptũ eſt:||Ecce pono in Sion lapi- 33
8.c.14 dem offenſionis,& petram ſcandali:&om-
& 28. nis, qui credit in eum, non confundetur.
d.16.

CAP. X.

1.Pet. *Orat Apoſtolus pro Iudæis, quos zelũ*
2.b.7. *Dei & legis habere aſſerit non ſecundũ*
ſcientiam:nam Chriſtum finem legis ig-
norantes, ex legis operibus iuſtitiã quæ-
rebant: de diuerſitate iuſtitiæ ex operi-
bus legis ab ea quæ ex fide eſt, quæ tam
Iudæo quàm Græco in Chriſtum creden-
ti communis eſt: vbique autem terrarum
prædicata eſt Chriſti fides; quam repel-
lentibus Iudæis, ſuſceperunt Gentes.
1 A FRatres,voluntas quidem cordis mei,&
obſecratio ad Deum,ſit pro illis in ſa-
2 lutem.*Teſtimonium enim perhibeo illis,
quòd æmulationem Dei habent,ſed non
3 ſecundùm ſcientiam.*Ignorãtes enim iu-
ſtitiam Dei,& ſuam quærentes ſtatuere,iu-
4 ſtitiæ Dei non ſunt ſubiecti.* Finis enim
legis Chriſtus,ad iuſtitiam omni credenti.
5 *Moyſes enim ſcripſit,quoniam iuſtitiam, ||Leui
quæ ex lege eſt, || qui fecerit homo,viuet 18.a.5
6 in ea.*Quæ autem ex fide eſt iuſtitia, ſic Ezec.
B dicit:|| Ne dixeris in corde tuo:quis aſcẽ- 20.b.
det in cœlum? id eſt,Chriſtum deducere: 11.
7 * Aut quis deſcendet in abyſſum?hoc eſt, ||Deu.
8 Chriſtum à mortuis reuocare, * Sed quid 30. c.
dicit Scriptura?|| Propè eſt verbum in ore 12.
tuo & in corde tuo:hoc eſt verbum fidei, ||Deu
9 quod prædicamus.* Quia ſi confitearis in 30. e.
ore tuo Dominum Ieſum,& in corde tuo 14.
credideris quòd Deus illum ſuſcitauit à
10 mortuis,ſaluus eris.*Corde enim creditur
ad iuſtitiam:ore autem confeſsio fit ad ſa-
11 lutem.* Dicit enim Scriptura:|| Omnis, || Iſa.
qui credit in illum,non confundetur.*Nõ 28. d.
12 enim eſt diſtinctio Iudæi & Græci: nam 16.
C idem Dominus omniũ,diues in omnes qui
13 inuocant illũ.*|| Omnis enim quicumque ||Io.2.
14 inuocauerit nomen Dñi,ſaluus erit.*Quo- g.33.
modo ergo inuocabunt,in quem non cre- Act.
diderunt: Aut quomodo credent ei, quæ 2.c.21
non audierunt?Quomodo autem audient
15 ſine prædicante?* Quomodo verò prædi-
cabunt niſi mittantur? ſicut ſcriptum eſt:
||Quàm ſpecioſi pedes euangelizantium
16 pacem, euangelizantium bona!* Sed non ||Iſ.52
omnes obediunt Euãgelio,Iſaias enim di- a.7.
cit:||Domine qui credidit auditui noſtro? Nah.1
17 * Ergo fides ex auditu,auditus autem per d.15.
18 verbum Chriſti.* Sed dico:Nunquid non ||Iſ.53
audierunt?||Et quidem in omnem terram a.53.
D exiuit ſonus eorum,& in fines orbis terræ Ioan.
19 verba eorum.* Sed dico: Nunquid Iſraël 12.f.
non cognouit?Primus Moyſes dicit:||Ego 38.
ad æmulationẽ vos adducam in non gen- || Pſ.
tem: in gentem inſipientem,in iram vos 18.a.5
20 mittam.* Iſaias autem audet, & dicit ||Deu
|| Inuentus ſum à non quærentibus me: 32.d.
palam apparui iis, qui me non interroga- 21.
21 bant.* Ad Iſraël autem dicit: || Tota die || Iſa.
expandi manus meas ad populum non 65.a.1
credentem,& contradicentem. || Iſa.
65.a.2

CAP. XI.

Deus quoſdam ex populo Iudaico gra-
tuita ſua electione ſibi ſeruauit,per fi-
dem in Chriſtum ſaluandos, reliquis ob
incredulitatem in ſua cæcitate iuxta
Prophetarum vaticinia relictis, ac
Gentibus in locum ipſorum ex gratui-
ta Dei bonitate aſſumptis: quas mo-
net Apoſtolus ne aduerſus Iudæos
glorientur: quodque Iudæi ad tempus
deſerti tandem ad Chriſtum conuer-
tentur,

centur exclamans ob diuinæ sapientiæ
incomprehensibilitatem.

DIco ergo : Nunquid Deus repulit 1
populum suum ? Absit. Nam & ego A
Israëlita sum ex semine Abraham de tri-
bu Benjamin. * Non repulit Deus plebem 2
suam quam præsciuit. An nescitis in Elia
quid dicit Scriptura: quemadmodum in-
||3.Reg terpellat Deum aduersum Israël? * || Do- 3
19.b. mine, Prophetas tuos occiderunt, altaria
10. tua suffoderunt: & ego relictus sum solus,
& quærunt animam meam.* Sed quid di- 4
||3.Reg cit illi diuinum responsum? || Reliqui mihi
19.d. septem millia virorum, qui non curua-
uerunt genua ante Baal. * Sic ergo & in 5
hoc tempore, reliquiæ secundùm electio-
nem gratiæ saluæ factæ sunt. * Si autem 6
gratia, iam non ex operibus: alioquin gra- B
tia iam non est gratia. * Quid ergo? quod 7
quærebat Israël hoc non est consecutus,
electio autem consecuta est : ceteri verò
||Is.6. excæcati sunt: *sicut scriptum est: || Dedit 8
c.9. illis Deus spiritum compunctionis: oculos
Matt. vt non videant, & aures vt non audiant,
13.b. vsque in hodiernum diem.* Et Dauid di- 9
14. cit: || Fiat mensa eorum in laqueum, & in
Ioan. captionem & in scandalum, & in retribu-
12.f. tionem illis. * Obscurentur oculi eorum 10
40. ne videant : & dorsum eorum semper in-
Acto. curua.* Dico ergo : Nunquid sic offende- 11
28 f. runt vt caderent ? Absit. Sed illorum deli-
26. cto, salus est Gentibus vt illos æmulen-
||Psa. tur. * Quòd si delictum illorum diuitiæ 12
68.c. sunt mundi, & diminutio eorum diuitiæ
23. Gentium: quanto magis plenitudo eorum?
* Vobis enim dico Gentibus : Quamdiu 13
quidem ego sum Gentium Apostolus, mi-
nisterium meum honorificabo, * si quo- 14
modo ad æmulandum prouocem carnem
meam, & saluos faciam aliquos ex illis.
* Si enim amissio eorum, reconciliatio 15
est mundi : quæ assumptio, nisi vita ex
mortuis? * Quòd si deliberatio sancta est, 16
& massa : & si radix sancta, & rami.
* Quòd si aliqui ex ramis fracti sunt, tu 17
autem cùm oleaster esses, insertus es in
illis, & socius radicis & pinguedinis oliuæ C
factus es, * noli gloriari aduersus ramos, 18
Quòd si gloriaris: non tu radicem portas
sed radix te. * Dices ergo: Fracti sunt ra- 19
mi vt ego inserar.* Benè: propter incre- 20
dulitatem fracti sunt. Tu autem fide stas:
noli altum sapere, sed time *Si enim Deus 21
naturalibus ramis non pepercit : ne fortè
nec tibi parcat. * Vide ergo bonitatem & 22
seueritatem Dei : in eos quidem, qui ceci-
derunt, seueritatem : in te autem bonita-
tem Dei, si permanseris in bonitate, alio-
quin & tu excideris. * Sed & illi, si non 23
permanserint in credulitate, inserentur :
potens est enim Deus iterum inserere
illos. * Nam si tu ex naturali excisus es 24
oleastro, & contra naturam insertus es
in bonam oliuam : quantò magis ij, qui
secundùm naturam, inserentur suæ oliuæ?
25 * Nolo enim vos ignorare fratres myste-
D rium hoc, (vt non sitis vobisipsis sapien-
tes) quia cæcitas ex parte contigit in
Israël, donec plenitudo Gentium intraret,
26 * & sic omnis Israël saluus fieret, sicut scri- ||Is.59
ptum est : || Veniet ex Sion, qui eripiat, d.20.
27 & auertat impietatem à Iacob. * Et hoc
illis à me testamentum : cum abstulero
28 peccata eorum, * Secundum Euangelium
quidem, inimici propter vos: secundum
electionem autem, charissimi propter pa-
29 tres. * Sine pœnitentia enim sunt dona &
30 vocatio Dei.* Sicut enim aliquando & vos
non credidistis Deo, nunc autem miseri-
cordiam consecuti estis propter incredu-
31 litatem illorum : * ita & isti nunc non cre-
diderunt in vestram misericordiam : vt &
32 ipsi misericordiam consequantur. * Con-
clusit enim Deus omnia in incredulitate:
33 vt omnium misereatur. * O altitudo diui-
tiarum sapientiæ, & scientiæ Dei : quàm
incomprehensibilia sunt iudicia eius, &
34 inuestigabiles viæ eius ! * || Quis enim co- || Sap.
gnouit sensum Domini? Aut quis consilia- 9.c.
35 rius eius fuit ? * Aut quis prior dedit illi, 13.
36 & retribuetur ei. * Quoniam ex ipso, & Isa.
per ipsum, & in ipso sunt omnia: ipsi glo- 40.c.
ria in sæcula. Amen. 13.
1.Cor.
2.d.16

CAP. XII.

Instruit Romanos vt à sæculi vanitate abstracti totos se Deo dedāt, de susceptis donis non se efferentes aut illorum limites trāsgredientes, sed in modum membrorum eiusdem corporis omnia ad proximi vtilitatem ordinantes, ipsis quoque inimicis benefaciant.

1 A OBsecro itaque vos fratres, per mise- ||Phil.
ricordiam Dei, || vt exhibeatis cor- 4.d.18
pora vestra hostiam viuentem, sanctam, Eph.5
Deo placentem, rationabile obsequium a.17.
2 vestrum.*Et nolite conformari huic sæcu- 1.The.
lo, sed reformamini in nouitate sensus ve- 4.a.3.
stri : || vt probetis quæ sit voluntas Dei
3 bona, & beneplacens, & perfecta. * Dico
enim per gratiam quæ data est mihi, om-
nibus qui sunt inter vos: Non plus sapere ||1.Cor
quam oportet sapere, sed sapere ad so- 12.b.11
brietatem: || & vnicuique sicut Deus diuisit Eph.
4 mensuram fidei. * Sicut enim in vno cor- 4.b.7.
B pore multa membra habemus, omnia au-
tem membra non eundem actum habent:
5 * ita multi vnum corpus sumus in Chri-
sto, singuli autem alter alterius membra.
6 * Habentes autem donationes secundùm
gratiam, quæ data est nobis, differentes;
siue prophetiam secundum rationem fi-
7 dei, * siue ministerium in ministrando, siue
8 qui docet in doctrina, * qui exhortatur
in exhortando, qui tribuit in simplicitate,
qui præest in solicitudine, qui misere- Amos
9 tur in hilaritate. Dilectio sine simula- 5.d.15
tione. || Odientes malum, adhærentes bo- ||Eph.
10 no: * || Charitate fraternitatis inuicem di- 4.a.3.
ligentes : Honore inuicem præuenientes:
* || Sol

* || Sollicitudine non pigri:Spiritu ferue- 11
tes:Domino seruientes : * Spe gaudentes? 12
In tribulatione patientes:Orationi instan- C
tes : * Necessitatibus sanctorũ communi 13
cantes:||Hospitalitatem sectantes:* Bene- 14
dicite persequentibus vos:benedicite,&
nolite maledicere. * Gaudere cum gau- 15
dentibus , flete cum flentibus. * Idipsum 16
inuicem sentientes : Non alta sapientes, D
sed humilibus consentientes. Nolite esse
prudentes apud vosmetipsos:* Nulli ma- 17
lum pro malo reddẽtes:||prouidentes bo-
na non tãtum coram Deo, sed etiam co-
ram omnibus hominibus. * || Si fieri po- 18
test,quod ex vobis est , cum omnibus ho-
minibus pacem habentes:*||Non vosmet- 19
ipsos defendentes charissimi , sed date
locum iræ, scriptum est enim:|| Mihi vin-
dicta:ego retribuã,dicit Dominus:* || Sed 20
si esurierit inimicus tuus,ciba illum : si si-
tit,potum da illi:hoc enim faciens,carbo-
nes ignis congeres super caput eius.* Noli 21
vinci à malo,sed vince in bono malum.

CAP. XIII.

Honoratur vt superioribus obtemperent inferiores etiã propter conscientiã, quanquam ciuilem tantum gerant magistratum , omnibusque debita reddãt: de proximi dilectione, ad quam vniuersa lex reducitur:& de tempore gratia: vt transactis legis tenebris, relictis vitiis amplectantur Christi virtutes.

OMnis || anima potestatibus subli- 1
mioribus subdita sit : Non est enim A
potestas nisi à Deo:quæ autem sũt à Deo
ordinatæ sunt. * Itaque qui resistit pote- 2
stati, Dei ordinationi resistit. Qui autem
resistunt, ipsi sibi damnationem acquirũt:
* nam principes non sunt timori boni 3
operis,sed mali. Vis autem non timere
potestatem ? Bonum fac ; & habebis lau-
dem ex illa.* Dei enim minister est tibi 4
in bonum. Si autem malum feceris time:
non enim sine causa gladium portat. Dei
enim minister est : vindex in iram ei,qui B
malum agit. * Ideò necessitate subditi 5
estote,non solum propter iram,sed etiam
propter conscientiam. * Ideò enim & tri- 6
buta præstatis : ministri enim Dei sunt ,
in hoc ipsum seruientes. * || Reddite er- 7
go omnibus debita : cui tributum, tribu-
tum:cui vectigal,vectigal : cui timorem ,
timorem:cui honorem , honorem. * Ne- 8
mini quidquam debeatis, nisi vt inuicem
diligatis:qui enim diligit proximum , le-
gem impleuit. * Nam:|| Non adulterabis: 9
Non occides:Non furaberis : Non falsum
testimonium dices : Non concupisces :
& si quod est aliud mandatum, in hoc
verbo instauratur : || Diliges proximum
tuum sicut teipsum. * Dilectio proximi 10
malum non operatur. Plenitudo ergo
legis est dilectio.* Et hoc scientes tem- 11
pus:quia hora est iam nos de somno sur-
gere. Nunc enim propior est nostra sa-

|| 1. Pet. 2. c. 17. || Heb. 13. a. 2. 1. Pet. 4. b. 9. || 2. Cor. 8. d. 21. || Heb. 12. d. 14. || Eccli. 28. a. 1. 2. 3. Matt. 5. f. 39. || Deu. 32. c. 25. Heb. 10. f. 30. || Pro. 25. c. 21. || Sap. 6. a. 4. 1. Pet. 2. c. 13. || Mat. 22. b. 21. || Exo. 20. c. 14. Deut. 5. b. 18. || Leu. 19. d. 18. Matt. 22 d. 30. Marc. 12. c. 21.

12 lus, quàm cùm credidimus. * Nox præ-
cessit , dies autem appropinquauit. Abii-
ciamus ergo opera tenebrarum, & indua-
13 mur arma lucis.* Sicut in die honestè am-
bulemus : || non in comessationibus , &
ebrietatibus,non in cubilibus , & impudi-
citiis,non in contentione,& æmulatione:
14 * || sed induimini Dominum Iesum Chri-
stum,& carnis curam ne feceritis in desi-
deriis.

CAP. XIV.

Fide firmiores debẽt eos qui adhuc infirmi sunt,fouere,& non contemnere & nec hi, nec illi iudicare quemquam ob ciborum aut dierum discrimen, scientes quod omnes eundem habemus Dominũ, cui & viuimus & morimur,cui etiam rationem quisque pro se redditurus est:& quanquam nullus cibus iam sit immundus,nemo tamen quidquam edere debet aut cum fratris offendiculo,aut contra suam conscientiam.

1 INfirmum autem in fide assumite , non
A in disceptationibus cogitationum.
2 * Alius enim credit se manducare om-
nia : qui autem infirmus est , olus man-
3 ducet. * Is qui manducat , non man-
ducantem non spernat:& quis non man-
ducat , manducantem non iudicet : Deus
4 enim illum assumpsit.* || Tu quis es, qui
iudicas:alienum seruum?Domino suo stat,
aut cadit:stabit autem : potens est enim
5 Deus statuere illũ.* Nam alius iudicat diẽ
inter diem : alius autem iudicat omnem
6 diem:vnusquisque in suo sensu abundet.
B * Qui sapit diẽ,Domino sapit.Et qui mã-
ducat,Domino mãducat:gratias enim agit
Deo.Et qui non manducat, Domino non
7 manducat , & gratias agit Deo.* Nemo
enim nostrũ sibi viuit, & nemo sibi mori-
8 tur.*Siue enim viuimus,Domino viuimus:
siue morimur,Domino morimur. Siue er-
9 go viuimus,siue morimur Domini sumus.
* In hoc enim Christus mortuus est,& re-
surrexit:vt & mortuorum & viuorũ do-
10 minetur.* Tu autem quid iudicas fratrem
tuum?aut tu quare spernis fratrem tuum?
|| Omnes enim stabimus ante tribunal
11 Christi:*scriptũ est enim.|| Viuo ego,dicit
C Dominus , quoniam mihi flectetur omne
12 genu : & omnis lingua confitebitur Deo.
* Itaque vnusquisque nostrũ pro se ratio-
13 nem reddet Deo. * Non ergo ampliùs in-
uicem iudicemus:sed hoc iudicate magis,
ne ponatis offendiculũ fratri, vel scanda-
14 lum. * Scio,& confido in Domino Iesu,
quia nihil commune per ipsum,nisi ei qui
existimat quid commune esse, illicõmu-
15 ne est. * Si enim propter cibũ frater tuus
contristatur: iam non secundum charita-
tem ambulas. || Noli cibo tuo illum per-
dere, pro quo Christus mortuus est.
16 * Non ergo blasphemetur bonum no-
17 strum.* Non est enim regnũ Dei esca &
potus:sed iustitia,& pax , & gaudium in
Spiritu

Gal. c. 14. Iac. 2. b. 8. || Luc. 21. g. 34. || Gal. 5. c. 16. 1. Pet. 2. c. 11. || Iac. 4. c. 13. || 2. Cor. 5. b. 10. || Isa. 45. d. 24. Phil. 2. b. 10. || 1. Cor. 8. d. 1.

Spiritu sancto : * qui enim in hoc seruit 19
Christo, placet Deo , & probatus est ho-
minibus. * Itaque quæ pacis sūt, sectemur: 19
& quæ ædificationis sunt, in inuicem cu- D
stodiamus. * Noli propter escam destrue- 20
it. 1. te opus Dei. || Omnia quidem sunt mūda:
15. sed malū est hominis , qui per offendicu-
Cor. lum manducat. * || Bonum est non man- 21
d. ducare carnem , & non bibere vinum ,
neque in quo frater tuus offenditur , aut
scandalizatur, aut infirmatur. * Tu fidem 22
habes? penes temetipsum habe coram
Deo : Beatus, qui non iudicat semetipsum
in eo quod probat. * Qui autem discernit, 23
si manducauerit, damnatus est: quia non
ex fide. Omne autem, quod non est ex fi-
de, peccatum est.

CAP. XV.

Firmiores debent infirmiorum ferre & subleuare imperfectiones , non sua, sed proximorum vtilitati ac mutua paci studētes: Christus iuxta factas patribus promissiones prædicauit Iudæis: Gētibus verò ex misericordia. Apostoli, non prauis promissionibus. Excusat se Paulus quod liberius Romanis scripserit , tanquam Gentiū Apostolus, ostendens quomodo sit hoc munus executus: dicens quod ad ipsos quoque sit venturus , vbi datam à Macedonibus eleemosynam elargitus fuerit Ierosolymitanæ Ecclesiæ, petens vt pro se interim orent.

DEbemus autem nos firmiores im- 1
becillitates infirmiorum sustinere , A
& non nobis placere. * Vnusquisque ve- 2
strûm proximo suo placeat in bonum ,
ad ædificationem. * Etenim Christus non 3
Ps. sibi placuit, sed sicut scriptum est : || Im-
b. properia improperantium tibi ceciderunt
super me. * Quæcumque enim scripta sūt, 4
ad nostram doctrinam scripta sūt: Vt per
patientiam, & consolationem Scripturarū
spem habeamus. * Deus autem patientiæ, 5
Cor. & solatij, || det vobis idipsum sapere in
b. alterutrum secundum Iesum Christū : * vt 6
vnanimes, vno ore honorificetis Deū, & B
patrē Domini nostri Iesu Christi. * Propter 7
quod suscipite inuicem , sicut & Christus
suscepit vos in honorem Dei. * Dico enim 8
Chriistum Iesum ministrū fuisse circūci-
sionis propter veritatem Dei , ad confir-
mandas promissiones patrum: * Gentes 9
autem super misericordia honorare Deū, C
sicut scriptū est : || Propterea confitebor
d. tibi in Gētibus Domine, & nomini tuo cā-
tabo. * Et iterum dicit : Lætamini Gentes 10
Ps. cùm plebe eius. * Et iterum : || Laudate 11
d. omnes Gentes Dominū: & magnificate eū
omnes populi : * Et rursus Isaias ait : 12
Ps. || Erit radix Iesse, & qui exurget regere
16. Gentes , in eum Gentes sperabunt: * Deus 13
1. autem spei repleat vos omni gaudio &
s. 11. pace in credendo: vt abundetis in spe, &
10. virtute Spiritus sancti. * Certus sum autem 14
fratres mei, & ego ipse de vobis, quoniam
& ipsi pleni estis dilectione repleti om-
ni scientia , ita vt possitis alterutrum
15 monere. * Audaciùs autem scripsi vobis
D fratres ex parte , tanquam in memoriam
vos reducens , propter gratiam , quæ
16 data est mihi à Deo , * vt sim minister
Christi Iesu in Gentibus : sanctificans
Euangelium Dei, vt fiat oblatio Gentium
accepta , & sanctificata in Spiritu san-
17 cto. * Habeo igitur gloriam in Christo
18 Iesu ad Deum. * Non enim audeo aliquid
loqui eorum , quæ per me non efficit
Christus in obedientiam Gentium, verbo
19 & factis : * virtute signorum : & prodi-
giorum, in virtute Spiritus sancti : ita vt
ab Ierusalem per circuitum vsque ad Illy-
20 ricum repleuerim Euangeliū Christi. * Sic
E autem prædicaui Euangelium hoc , non
vbi nominatus est Christus, ne super alie-
num fundamentum ædificarem: sed sicut
21 scriptum est: * || Quibus non est annuntia- || Is.
tum de eo, videbunt : & qui non audie- 52. d
22 runt, intelligent. * Propter quod & impe- 15.
diebar plurimum venire ad vos , &
23 prohibitus sum vsque adhuc. * Nunc verò
vlteriùs locū non habens in his regioni-
bus , cupiditatem autem habens venien-
di ad vos ex multis iam præcedentibus
24 annis, * cùm in Hispaniam proficisci cœ-
F pero , spero quod præteriens videam
vos , & à vobis deducar illuc , si vobis
25 primùm ex parte fruitus fuero. * Nunc
igitur proficiscar in Ierusalem ministra-
26 re sanctis. * Probauerunt enim Macedo-
nia , & Achaia collationem aliquam fa-
cere in pauperes sanctorum , qui sunt in
27 Ierusalem. * Placuit enim eis: & debito-
res sunt eorum. || Nam si spiritualium || 1.
eorum participes facti sunt Gentiles: Cor. 5.
debent & in carnalibus ministrare illis. 9.11.
28 * Hoc igitur cùm consummauero , & as-
signauero eis fructum hunc : per vos
29 proficiscar in Hispaniam. * Scio autem
G quoniam veniens ad vos, in abundan-
tia benedictionis Euangelij Christi ve-
30 niam. * Obsecro ergo vos fratres per
Dominum nostrum Iesum Christū, & per
charitatem sancti Spiritus , vt adiuuetis
me in orationibus vestris pro me ad Deū,
31 * vt liberet ab infidelibus, qui sunt in Iu-
dæa, & obsequij mei oblatio accepta fiat
32 in Ierusalem sanctis, vt veniam ad vos in
gaudio per voluntatem Dei , & refrigeret
33 vobiscum. * Deus autem pacis sit cum om-
nibus vobis. Amen.

CAP. XVI.

Commendat Apostolus quosdā apud Romanos, propter nonnullas eorum præeminentias nominatim salutandos , quosdam verò vitandos hortatur, & de aliis dicit quod salutant Romanos.

1 COmmendo autem vobis Phœben
A sororem nostram, quæ est in ministe-
2 rio Ecclesiæ, quæ est in Cenchris : * vt
eam suscipiatis in Domino dignè sāctis: &
assista

tem Iudæis, coactus sum appellare Cæ E
sarem, non quasi gentem meam habens
aliquid accusare. * Propter hanc igitur 20
causam rogavi vos videre, & alloqui. Pro-
pter spem enim Israël catena hac circum-
datus sum. * At illi dixerunt ad eum: 21
Nos neque literas accepimus de te à Iu-
dæa, neque adueniens aliquis fratrum
nuntiauit, aut loquutus est quid de te ma- 22
lum. * Rogamus autem à te audire quæ
sentis, nam de secta hac notum est nobis
quia vbique ei contradicitur. * Cùm con- 23
stituissent autem illi diem, venerunt ad
eum in hospitium plurimi, quibus expo-
nebat testificans regnum Dei, suadénsque
eis de Iesu ex lege Moysi & Prophetis, à
manè vsque ad vesperam. * Et quidam 24
credebant his quæ dicebantur: quidam E
verò non credebant. * Cúmque inuicem 25
non essent cõsentientes, dicedebant, dicẽ-
te Paulo vnum verbum: Quia bene Spiri-
tus sanctus loquutus est per Isaiam pro-
||*Is.6.* phetam ad patres nostros, * dicens. || Va- 26
c. 9. de ad populum istum, & dic ad eos: Aure
Mat. audietis, & non intelligetis: & videntes
13. b. videbitis, & non perspicietis. * Incrassa- 27
14. tum est enim cor populi huius, & auri-
Mar. bus grauiter audierunt, & oculos suos
4. b. 12 compresserunt: ne fortè videant oculis,
Luc. 8 & auribus audiant, & corde intelligant,
b. 10. & conuertantur, & sanem eos. * Notum 28
Ioan. ergo sit vobis, quoniam Gentibus missum
12. f. est hoc salutare Dei & ipsi audient. * Et 29
40. cùm hæc dixisset, exierunt ab eo Iudæi,
Rom. multam habentes inter se quæstionem. * 30
11. b. 8 Mansit autem, biennio toto in suo con-
ducto: & suscipiebat omnes, qui ingre-
diebantur ad eum, * prædicans regnum 31
Dei, & docens quæ sunt de Domino Ie-
su Christo, cùm omni fiducia, sine prohi-
bitione.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI ad Romanos.

CAPVT PRIMVM,

Paulus commendato suo munere Euangelico, ob magnum prædicandi Euangelij zelum, optabat Romanos inuisere; ostendens Ethnicos, qui ex creaturis Deum cognoscentes, illius cultum à se abiecerant, colendo creaturarum imagines, meritò à Deo desertos, & in pœnam illius in abominanda, quæ hic recensentur, incidisse scelera.

PAVLVS, seruus Iesu Christi, 1
||*Act.* vocatus Apostolus, || segrega- A
13. a. tus in Euangelium Dei, * quod 2
2. antè promiserat per prophetas
suos in Scripturis sanctis * de Filio suo, 3
qui factus est ei ex semine David secun-
4 dùm carnem, * qui prædestinatus est Fi-
lius Dei in virtute secundùm spiritum san-
ctificationis ex resurrectione mortuo-
5 rum Iesu Christi Domini nostri, * per
quem accepimus gratiam, & Apostola-
tum ad obediendum fidei in omnibus
6 Gentibus pro nomine eius, * in quibus
7 estis & vos vocati Iesu Christi: * omni-
bus qui sunt Romæ, dilectis Dei, vocatis
sanctis. Gratia vobis & pax à Deo Patre
8 nostro, & Domino Iesu Christo. * Pri-
mùm quidem gratias ago Deo meo per
Iesum Christum pro omnibus vobis: quia
fides vestra annuntiatur in vniuerso
9 mundo. * Testis enim mihi est Deus, cui
B seruio in spiritu meo in Euangelio Fi-
lij eius quod sine intermissione memo-
10 riam vestri facio * semper in orationibus
meis: obsecrans, si quo modo tandem
aliquando prosperum iter habeam in
11 voluntate Dei veniendi ad vos. * Desi-
dero enim videre vos, vt aliquid im-
pertiar vobis gratiæ spiritualis ad con-
12 firmandos vos: * id est, simul consolari
in vobis, per eam quæ inuicem est, fidem
13 vestram atque meam. * Nolo autem vos
ignorare fratres: quia sæpe proposui
venire ad vos, (& prohibitus sum vsque
adhuc) vt aliquem fructum habeam &
14 in vobis, sicut & in cæteris gentibus. * Græ-
cis ac Barbaris, sapientibus & insipienti-
15 bus debitor sum: * ita (quod in me)
promptum est & vobis, qui Romæ estis,
16 evangelizare. * Non enim erubesco Evan-
gelium. Virtus enim Dei est in salutem
omni credenti, Iudæo primùm, & Græco.
17 * Iustitia enim Dei in eo reuelatur ex
fide in fidem: sicut scriptum est: || Iustus ||*Hab.*
18 autem ex fide vivit. * Revelatur enim ira *2. a. 4*
C Dei de cælo, super omnem impietatem & *Gal. 3*
iniustitiam hominum eorum, qui verita- *b. 11.*
19 tem Dei in iniustitia detinent: * quia *Heb.*
20 quod notum est Dei, manifestum est in *10. g.*
illis, Deus enim illis manifestauit. * In- *38.*
uisibilia enim ipsius, à creatura mundi,
per ea quæ facta sunt, intellecta conspi-
ciuntur: sempiterna quoque eius virtus
& diuinitas: ita vt sint inexcusabiles.
21 * || Quia cùm cognouissent Deum, non ||*Eph.*
sicut Deum glorificauerunt, aut gratias *4. d.*
egerunt: sed euanuerunt in cogitationi- *17.*
22 bus suis, & obscuratum est insipiens cor
23 eorum: * dicentes enim se esse sapientes,
stulti facti sunt. * Et mutauerunt gloriam
incorruptibilis Dei, in similitudinem
imaginis corruptibilis hominis, & vo-
lucrum, & quadrupedum, & serpentium.
24 * Propter quod tradidit illos Deus in de-
sideria cordis eorum, in immunditiam:
vt contumeliis afficiant corpora sua in
25 semetipsis: * qui commutaverunt verita-
tem Dei in mendacium: & coluerunt,
& seruierunt creaturæ potiùs quam Crea-
tori, qui est benedictus in secula. Amen.
* Propterea

* Propterea tradidit illos Deus in passio- 26
nes ignominiæ. Nam fœminæ eorũ immu-
taverunt naturalem vsum in eum vsum,
qui est contra naturam. * Similiter autem 27
& masculi, relicto naturali vsu feminæ, D
exarcerunt in desideriis suis in inuicem,
masculi in masculos turpitudinẽ operãtes,
& mercedem, quam oportuit, erroris sui in
semetipsis recipientes. * Et sicut non pro- 28
baverunt Deum habere in notitia: tradi-
dit illos Deus in reprobum sensum, vt
faciant ea quæ non conveniunt, * reple- 29
tos omni iniquitate, malitia, fornicatio-
ne, auaritia, nequitia, plenos invidia, ho-
micidio, contentione, dolo, malignitate,
susurrones, * detractores, Deo odibiles, 30
contumeliosos, superbos, elatos, inven-
tores malorum, parentibus non obe-
dientes, * insipientes, incompositos, sine 31
affectione, absque fœdere, sine misericor-
dia. * Qui cum iustitiam Dei cognovissent, 32
non intellexerunt quoniam qui talia
agunt, digni sunt morte: & non solùm
qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt
facientibus.

CAPVT II.

Iudæos redarguit qui ex data sibi lege Gentes condemnabant, eadem ipsi patrantes, cùm Deus vnicuique redditurus sit iuxta ipsius opera; adeò vt etiam Gentes, ea quæ legis sunt naturali lumine præstantes, pro circumcisis habendæ sint, eósque iudicaturæ, qui ex sola legis cognitione & carnis circumcisione gloriantur, contraria legi operantes.

PRropter quod inexcusabilis es ô ho- 1
||Mat. mo omnis, qui iudicas. || In quo enim A
7.a.2. iudicas alterum, teipsum condemnas: ea-
dem enim agis quæ iudicas. * Scimus enim 2
quoniam iudicium Dei est secundum ve-
||Mat. ritatem in eos qui talia agunt. * Existi- 3
16. d. mas autem hoc ô homo, qui iudicas eos
27. qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies
iudicium Dei? * An divitias bonitatis eius, 4
||Deut & patientiæ, & longanimitatis contemnis?
10. d. ignoras quoniam benignitas Dei ad pœ-
17. nitentiam te adducit? * Secundum autem 5
2. Par duritiam tuam, & impœnitens cor, the-
19.b.7 saurizas tibi iram in die iræ, & reuelatio-
Iob. nis iusti iudicij Dei, || * qui reddet vnicui- 6
34. b. que secundùm opera eius: * iis quidem, 7
19. qui secundùm patientiam boni operis, B
Sap. gloriam, & honorem, & incorruptionem
6.b. 8. quærunt, vitam æternam? * iis autem, qui 8
Eccli. sunt ex contentione, & qui non acquies-
35. b. cunt veritati, credunt autem iniquitati,
15. ira & indignatio. * Tribulatio & angustia 9
Act. in omnem animam hominis operantis
10.e. malum, Iudæi primùm, & Græci: * gloria 10
34. autem, & honor & pax omni operanti bo-
Gal. num, Iudæo primùm, & Græco: * || non 11
2.b. 6. enim est acceptio personarum apud
Col. 3. Deum. * Quicumque enim sine lege pec- 12
d. 25. cauerunt, sine lege peribunt: & quicum-
que in lege peccauerunt, per legem iudi-
13 cabuntur. * || Non enim auditores legis iu- ||Mat.
C sti sunt apud Deum, sed factores legis 7.c.21
14 iustificabuntur. * Cùm enim Gentes, quæ Iac. 1.
legem non habent, naturaliter ea quæ le- d. 22.
gis sunt, faciunt, eiusmodi legem non ha-
15 bentes, ipsi sibi sunt lex: * qui ostendunt
opus legis scriptum in cordibus suis testi-
monium reddente illis conscientia ipso-
rum, & inter se inuicem cogitationibus ac-
16 cusantibus, aut etiam defendentibus, * in
die, cùm iudicabit Deus occulta homi-
num, secundùm Euangelium meum, per
17 Iesum Christum. * Si autem tu Iudæus
cognominaris, & requiescis in lege, & glo-
18 riaris in Deo, * & nosti voluntatem eius,
& probas vtiliora, instructus per legem,
19 * confidis teipsum esse ducem cæcorum,
20 lumen eorum qui in tenebris sunt, * eru-
ditorem insipientium, magistrum infan-
tium habentem formam scientiæ & veri-
21 tatis in lege. * Qui ergo alium doces,
teipsum non doces: qui prædicas non fu-
22 randum, furaris: * qui dicis non mœchan-
dum, mœcharis: qui abominaris idola,
23 sacrilegium facis: * qui in lege gloriaris,
per præuaricationem legis Deum inho- ||Is. 52
24 noras. * || (Nomen enim Dei per vos bla- b. 5.
D sphematur inter gentes, sicut scriptum Ezec.
25 est.) * Circumcisio quidem prodest, si le- 36. d.
gem obserues: si autem præuaricator legis 20.
sis, circumcisio tua præputium facta est.
26 * Si igitur præputium iustitias legis custo-
diat, nónne præputium illius in circumci-
27 sionem reputabitur? * & iudicabit id quod
ex natura est præputium, legem consum-
mans, te, qui per litteram & circumcisio-
28 nem præuaricator legis es? * Non enim
qui in manifesto, Iudæus est: neque quæ
29 in manifesto, in carne est circumcisio: * sed
qui in abscondito, Iudæus est: & circum-
cisio cordis in spiritu, non littera: cujus
laus non ex hominibus, sed ex Deo est.

CAPVT III.

Quodam modo præcellunt Iudæi propter factas illis à Deo promissiones, quæ complebuntur, quamquam nonnulli eorum fuerint increduli: omnes autem & Iudæi & Gentiles peccato sunt obnoxij: à quo non liberat lex, sed fides in Christum propitiatorem. vt non sit cuiquam de legis operibus gloriandum.

1 QVid ergo amplius Iudæo est? aut
2 quæ vtilitas circumcisionis? * Mul-
A tum per omnem modum. Primum qui-
dem quia credita sunt illis eloquia Dei. ||2.Ti.
3 * quid enim si quidam illorum non credi- 2.b.13.
derunt? || Numquid incredulitas illo- ||Ioan
4 rum fidem Dei euacuabit? Absit. * || Est 3.d.33.
autem Deus verax: omnis autem homo ||Psal.
mendax, sicut scriptum est: || vt iustifice- 115.a.
ris in sermonibus tuis: & vincas cùm 11.
5 iudicaris. * Si autem iniquitas nostra iu- || Is.
stitiam Dei commendat, quid dicemus? 50.a.6

Numquid iniquus est Deus, qui infert
iram. (secundùm hominem dico.) Absit, 6
alioquin quomodo iudicabit Deus hunc
mundũ? * Si enim veritas Dei in meo men- 7
dacio abundauit in gloriam ipsius: quid
adhuc & ego tamquam peccator iudicor?
* & non (sicut blasphemamur, & sicut 8
aiunt quidam nos dicere) faciamus mala
vt veniant bona quorum damnatio iusta
est. * Quid ergo? præcellimus eos? Nequa- 9
|| Gal. 3.d.2. quam. || Caussati enim sumus, Iudæos & B
Græcos omnes sub peccato esse, * sicut
|| Psal 13.a.3 scriptum est: || Quia non est iustus quis- 10
quam: * non est intelligens, non est requi- 11
rens Deum: * Omnes declinauerunt, simul 12
inutiles facti sunt, non est qui faciat bonũ,
|| Psal 5.c.11. non est vsque ad vnum. * || Sepulchrum 13
patens est guttur eorum, linguis suis do-
|| Psal 139. a.4. losè agebant: Venenum aspidum sub labiis
eorum: * || Quorum os maledictione, & a- 14
maritudine plenum est: * || Veloces pedes 15
|| Ps.9 b.7. eorum ad effundendum sanguinem: * Cõ- 16
tritio, & infelicitas in viis eorum: * & viam 17
Is.59. b.7. pacis non cognouerunt. * || Non est timor 18
Dei ante oculos eorum. * || Scimus autem, 19
|| Prou 1.b.16 quoniã quæcumque lex loquitur, iis, qui C
in lege sunt, loquitur: vt omne os ob-
|| Psal 35.a.2 struatur, & subditus fiat omnis mundus
Deo: * quia ex operibus legis non iustifi- 20
|| Gal. 2.d.16 cabitur omnis caro coram illo. Per legem
enim cognitio peccati. * Nunc autem sine 21
lege iustitia Dei manifestata est: testifica-
ta à lege & Prophetis. * Iustitia autem 22
Dei per fidem Iesu Christi, in omnes & su-
per omnes qui credunt in eum: non enim
est distinctio: * Omnes enim peccauerũt, & 23
egent gloria Dei: * Iustificati gratis per 24
gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est
in Christo Iesu, * quem proposuit Deus 25
propitiationem per fidem in sanguine
ipsius, ad ostensionem iustitiæ suæ, pro-
pter remissionem præcedentium deli-
ctorum, * in sustentatione Dei, ad osten- 26
sionẽ iustitiæ eius in hoc tempore: vt sit
ipse iustus, & iustificans eum, qui est ex
fide Iesu Christi. * Vbi est ergo gloriatio 27
tua? Exclusa est. Per quam legem? Facto- D
rum? Non: sed per legem fidei. * Arbitra- 28
mur enim iustificari hominem per fidem
sine operibus legis. * An Iudæorum Deus 29
tantum? nonne & Gentium? Immò & Gen-
tium, * quoniã quidem vnus est Deus, qui 30
iustificat circumcisionem ex fide, & præ-
putium per fidem. * Legem ergo destrui- 31
mus per fidem? Absit: sed legẽ statuimus.

CAP. IV.

Non ex legis operibus contingit iustificatio sed ex fide in Deum, qua Abrahæ reputata fuit ad iustitiam ante datam ipsi circumcisionem, quam postea accepit; futurus, non lege, sed iustitia fidei, pater omnium qui ipsius fidem imitarentur: credidit autẽ Deo se patrem fore multarum gentium per promissum sibi semen cum tam ipse quàm vxor eius Sara annos excessissent aptos ad generandum.

1 QVid ergo dicemus inuenisse Abra-
A ham patrem nostrum secũdùm car-
2 nem? * Si enim Abraham ex operibus iusti-
ficatus est, habet gloriam, sed non apud
3 Deum. * Quid enim dicit Scriptura? || Cre- || Gen. 15.b.5
didit Abraham Deo, & reputatum est
4 illi ad iustitiam. * Ei autem qui operatur, || Gal. 3.a.6.
merces non imputatur secundùm gra-
5 tiam, sed secundùm debitũ. * Ei verò qui Iac.2. d.23.
non operatur, credenti autem in eum
qui iustificat impium, reputatur fides eius
ad iustitiam secundùm propositum gra-
6 tiæ Dei. * Sicut & Dauid dicit beatitu-
dinem hominis, cui Deus accepto fert
7 iustitiam sine operibus, * || Beati quo- || Psal 31.a.1.
rum remissæ sunt iniquitates, & quo-
8 rum tecta sunt peccata. * Beatus vir, cui
non imputauit Dominus peccatum. * Bea-
9 titudo ergo hæc in circumcisione tantùm
B manet, an etiam in præputio? Dicimus
enim quia reputata est Abrahæ fides ad
10 iustitiam. * Quomodo ergo reputata est,
in circumcisione, an in præputio? Non
in circumcisione, sed in præputio. * || Ge.17 b. 10. 11.
11 Et signum accepit circumcisionis, signa-
culum iustitiæ fidei, quæ est in præputio:
vt sit pater omnium credentium per præ-
putium, vt reputetur & illis ad iusti-
12 tiam: & sit pater circumcisionis, non iis
tantùm qui sunt ex circumcisione, sed
& iis qui sectantur vestigia fidei, quæ est
in præputio patris nostri Abrahæ. * Non
13 enim per legem promissio Abrahæ, * aut
C semini eius, vt hæres esset mundi: sed
14 per iustitiam fidei. * Si enim qui ex lege,
hæredes sunt: exinanita est fides, aboli-
15 ta est promissio. * Lex enim iram opera-
tur. Vbi enim non est lex, nec præuarica-
16 tio. * Ideò ex fide, vt secundùm gra-
tiam firma sit promissio omni semini,
non ei qui ex lege est solùm, sed & ei
qui ex fide est Abrahæ, qui pater est
17 omnium nostrûm. * (sicut scriptum est:
|| Quia patrem multarum gentium posui Ge.17 a.4.
te) ante Deum, cui credidit, qui viuifi-
cat mortuos, & vocat ea quæ non sunt,
18 tamquam ea quæ sunt. * qui contra spem
in spem credidit, vt fieret pater multa-
rum gentium, secundùm quod dictum
19 est ei: || Sic erit semen tuum. * Et || Gen 15.b.5
D non infirmatus est fide, nec considera-
uit corpus suum emortuum, cùm iam
ferè centum esset annorum: & emor-
20 tuam vuluam Saræ. * In promissione
etiam Dei non hæsitauit diffidentia,
sed confortatus est fide, dans gloriam
21 Deo, * plenissimè sciens quia quæcum-
22 que promisit, potens est facere. * Ideò
23 reputatum est illi ad iustitiam. * Non
est autem scriptum tantùm propter ip-
sum, quia reputatum est illi ad iustitiam
sed & propter nos, quibus reputabitur
credentibus in eum, qui suscitauit Iesum
Christum

Christum Dominum nostrum à mortuis;
* qui traditus est propter delicta nostra, & 25
resurrexit propter iustificationem no-
stram.

CAPVT V.

Ex fide, inquit, iustificati, non solum spe gloriamur, verùm etiam in aduersitatibus: nam si Christus pro nobis adhuc impiis mortuus est, multò magis saluabit iā iustificatos per sāguinem ipsius: & sicut per vnam Adæ inobedientiā omnes peccauimus, ac mortui sumus; ita per vnius Christi obedientiam, ex multis delictis iustificamur ad vitam.

IVstificati ergo ex fide pacem habeamus 1
ad Deum per Dominum nostrum Ie- A
Ephes. sum Christum.* || per quem & habeamus 2
2.d.18 accessum per fidem in gratiam istam, in
qua stamus, gloriamur in spe gloriæ filio-
rum Dei. * Non solùm autem, sed & glo- 3
Iac.1. riamur in tribulationibus: || scientes quod
a.3. tribulatio patientiam operatur:* patientia 4
autem probationem, probatio vero spem,
* spes autem non confundit: quia charitas 5
Dei diffusa est in cordibus nostris per Spi-
ritum sanctum, qui datus est nobis, * Vt 6
quid enim Christus, cùm adhuc infirmi B
||Heb. essemus, secundùm tempus || pro impiis
9.d. mortuus est?* Vix enim pro iusto qui mo- 7
14. ritur: nam pro bono forsitan quis audeat
1 Pet. mori. * Commendat autem charitatem 8
3.d. suam Deus in nobis: quoniam cùm adhuc
18. peccatores essemus, secundum tempus:
* Christus pro nobis mortuus est: multò 9
igitur magis nunc iustificati in sanguine
ipsius, salui erimus ab ira per ipsum. * Si 10
enim cùm inimici essemus, reconciliati su-
mus Deo per mortem filij ejus: multo ma-
gis reconciliati, salui erimus in vita ipsius.
* Non solùm autem: sed & gloriamur in 11
Deo per Dominum nostrum Iesum Chri- C
stum, per quem nunc reconciliationem ac-
cepimus. * Propterea sicut per vnum ho- 12
minem peccatum in hunc mundum intra-
uit, & per peccatum mors, & ita in omnes
homines mors pertransiit, in quo omnes
peccauerunt,* Vsque ad legem enim pec- 13
catum erat in mundo: peccatum autem
non imputabatur, cùm lex non esset. * Sed 14
regnauit mors ab Adam vsque ad Moysen
etiam in eos, qui non peccauerunt in simi-
litudinem præuaricationis Adæ, qui est
forma futuri * Sed non sicut delictum, ita 15
& donum: si enim vnius delicto multi
mortui sunt multò magis gratia Dei & do-
num in gratia vnius hominis Iesu Christi
in plures abundauit. * Et non sicut per 16
vnum peccatum, ita & donum: nam iudi- D
cium quidem ex vno in condemnatio-
nem: gratia autem ex multis delictis in iu-
stificationem. * Si enim vnius, delicto mors 17
regnauit per vnum: multò magis abundan-
tiam gratiæ, & donationis, & iustitiæ acci-
pientes, in vita regnabunt per vnum Ie-
sum Christum.* Igitur sicut per vnius de- 18
lictum in omnes homines in condemna-
tionem: sic & per vnius iustitiam in omnes
19 homines in iustificationem vitæ. * Sicut
enim per inobedientiam vnius hominis,
peccatores constituti sunt multi ita & per
vnius obeditionem, iusti constituentur
20 multi.* Lex autem subintrauit vt abunda-
ret delictum. Vbi autem abundauit deli-
21 ctum, superabundauit gratia.* Vt sicut re-
gnauit peccatum in mortem: ita & gratia
regnet per iustitiam in vitam æternam,
per Iesum Christum Dominum nostrum.

CAPVT VI.

In Christo baptizati sumus, vt mortui peccato deinceps in nouitate vitæ ambulemus: sicut Christus semel mortuus ac sepultus, ad nouam vitam non amplius moriturus, resurrexit: nō ergo iam obediamus peccato aut concupiscentiis; sed soluti à lege, liberatique per Christi gratiam à peccato, & serui facti iustitiæ, tradamus membra nostra in obsequiū iustitiæ ad vitam, quæ priùs tradideramus immunditiæ ad mortem.

1 QVid ergo dicemus? permanebimus
2 in peccato vt gratia abundet? * Absit.
A Qui enim mortui sumus peccato. quo-
3 modo adhuc viuemus in illo? * An igno-
ratis quia quicumque baptizati sumus in
Christo Iesu, in morte ipsius baptizati su-
4 mus?* || Consepulti enim sumus cum illo Gal.3.
per baptismum in mortem: vt quomodo d.27.
Christus surrexit à mortuis per gloriam Col.2.
patris, || ita & nos in nouitate vitæ ambu- c.12.
5 lemus. * Si enim complantati facti sumus, || Ephe.
B similitudini mortis eius: simul & resurre- 4.c.23
6 rectionis erimus. * Hoc scientes, quia ve- Hebr.
tus homo noster simul crucifixus est, vt 12.a.1
destruatur corpus peccati, & vltrà non 1.Pet.
7 seruiamus peccato. * Qui enim mortuus 2.a.1.
8 est, iustificatus est à peccato. * Si autem 4.a.2.
mortui sumus cum CHRISTO: credimus
9 quia simul etiam viuemus cum Christo: *
scientes quòd Christus resurgens ex mor-
tuis iam non moritur, mors illi vltrà non
10 dominabitur. * Quòd enim mortuus est
peccato, mortuus est semel: quòd autem
11 viuit, viuit Deo.* Ita & vos existimate, vos
mortuos quidem esse peccato, viuentes
autem Deo, in Christo Iesu Domino no-
12 stro. * Non ergo regnet peccatum in ve-
stro mortali corpore, vt obediatis con-
13 cupiscentiis eius. * Sed neque exhibeatis
membra vestra arma iniquitatis peccato:
sed exhibete vos Deo, tanquam ex mor-
tuis viuentes: & membra vestra arma iu-
14 stitiæ Deo. * Peccatum enim vobis non
C dominabitur: non enim sub lege estis,
15 sed sub gratia.* Quid ergo? peccabimus,
quoniam non sumus sub lege, sed sub
16 gratia; Absit.* || Nescitis quoniam cui ex- Ioã.8.
hibetis vos seruos ad obediendum, serui d.34.
estis eius, cui obeditis, siue peccati ad 2.Pet.
mortem, siue obeditionis ad iustitiam? 2.d.19

* Gratias autem Deo, quòd fuistis serui 17
peccati, obedistis autem ex corde in eam
formam doctrinæ, in quam traditi estis. * 18
Liberati autem à peccato, serui facti estis
iustitiæ. * Humanum dico propter infirmi- 19
tatem carnis vestræ: sicut enim exhibuistis D
membra vestra seruire immunditiæ, & ini-
quitati ad iniquitatem? ita nunc exhibete
membra vestra servire iustitiæ in sanctifi-
cationem. * Cùm enim servi essetis pecca- 20
ti, liberi fuistis iustitiæ. * Quem ergo fru- 21
ctum habuistis tunc in illis, in quibus nunc
erubescitis? Nam finis illorum mors est.
* Nunc verò liberati à peccato, serui autem 22
facti Deo, habetis fructum vestrum in
sanctificationem, finem verò vitam æter-
nam. * Stipendia enim peccati, mors. Gra- 23
tia autem Dei, vita æterna, in Christo Iesu
Domino nostro.

CAPVT VII.

In similitudinem mulieris cuius vir defunctus est, nos per Christum soluti sumus à lege, qua peccatorum affectus reddebantur vehementiores, vt seruiamus Christo in nouitate spiritus: occasione autem legis peccatum iudicantis, magis se exeruit & creuit peccatum, quamquam lex sancta esset ac spiritualis: imo & nunc aduersante carnis fomite allicimur, quantumuis repugnantes, ad ea quæ secundum rationem detestamur, legique sunt contraria.

AN ignoratis fratres (scientibus enim 1
legem loquor) quia lex in homine A
||1.Co. 7.g. 36. dominatur, quanto tempore viuit? * || Nam 2
quæ sub viro est mulier, viuente viro, alli-
gata est legi: si autem mortuus fuerit vir
eius, soluta est à lege viri. * Igitur, viuen- 3
te viro, vocabitur adultera si fuerit cum
alio viro: si autem mortuus fuerit vir eius,
liberata est à lege viri: vt non sit adultera
si fuerit cum alio viro. * Itaque fratres mei 4
& vos mortificati estis legi per corpus
Christi vt sitis alterius, qui ex mortuis re-
surrexit, vt fructificemus Deo. * Cùm enim 5
essemus in carne, passiones peccatorum,
quæ per legem erant, operabantur in
membris nostris, vt fructificarent morti:
* nunc autem soluti sumus à lege mortis, 6
in qua detinebamur, ita vt serviamus in
nouitate spiritus, & non in vetustate lit-
teræ. * Quid ergo dicemus? lex peccatum 7
est? Absit. Sed peccatum non cognoui, nisi B
per legem: nam concupiscentiam nescie-
||Exo. 20.c. 17. Deut. 5.c.21 bam, nisi lex diceret: || Non concupisces.
* Occasione autem accepta, peccatum per 8
mandatum operatum est in me omnem
concupiscentiam. Sine lege enim pecca-
tum mortuum erat. * Ego autem viuebam 9
sine lege aliquando. Sed cùm venisset
mandatum, peccatum reuixit. * Ego autem 10
mortuus sum, & inuentum est mihi man-
datum, quod erat ad vitam, hoc esse ad
mortem. * Nam peccatum occasione ac- 11
cepta per mandatum, seduxit me, & per
12 illud occidit. * || Itaque lex quidem sancta, ||1.Ti. 1.b.8.
C & mandatum sanctum, & iustum, & bo-
13 num. * Quod ergo bonum est, mihi factum
est mors? Absit. Sed peccatum vt appareat
peccatum per bonum operatum est mihi
mortem: vt fiat supra modum peccans
14 peccatum per mandatum. * Scimus enim
quia lex spiritualis est: ego autem carnalis
15 sum, venundatus sub peccato. * Quod enim
operor, non intelligo: non enim quod vo-
lo bonum, hoc ago: sed quod odi malum,
16 illud facio. * Si autem quod nolo, illud,
facio: consentio legi, quoniam bona est.
17 * Nunc autem iam non ego operor illud
18 sed quod habitat in me peccatum. * Scio
enim quia non habitat in me: hoc est in
carne mea, bonum. Nam velle, adiacet
mihi: perficere autem bonum, non inue-
19 nio. * Non enim quod volo bonum, hoc
D facio: sed quod nolo malum, hoc ago:
20 * Si autem quod nolo, illud facio: iam non
ego operor illud, sed quod habitat in me,
21 peccatum. * Inuenio igitur legem, volenti
mihi facere bonum, quoniam mihi ma-
22 lum adiacet: * condelector enim legi Dei
23 secundùm interiorem hominem: * video
autem aliam legem in membris meis, re-
pugnantem legi mentis meæ, & captiuan-
tem me in lege peccati, quæ est in mem-
24 bris meis. * Infelix ego homo, quis me li-
25 berabit de corpore mortis huius? * Gratia
Dei per Iesum Christum Dominum no-
strum. Igitur ego ipse mente seruio legi
Dei: carne autem, legi peccati.

CAPVT VIII.

Concludit, Christo per baptismum insitos ab omni damnatione esse liberos, qui non carnem sectantur, sed spiritum quem acceperunt: spiritum inquam adoptionis, qui Dei filios ac futuræ gloriæ cum Christo coheredes efficit: ad cuius gloriæ reuelationem non solùm vniuersa aspirat creatura, vanitati interim subiecta; sed & hi qui spiritus acceperunt primitias, illam certa spe exspectant, spiritu eos roborante & quid orandum sit instruente. Declarat etiam incomparabilem Dei erga suos exhibitam in Christo charitatem, asserens nihil posse eos à charitate Dei separare quæ est in Christo Iesu.

1 A NIhil ergo nunc damnationis est iis,
qui sunt in Christo Iesu, qui non
2 secundùm carnem ambulant. * Lex enim
spiritus vitæ in Christo Iesu liberauit me
3 à lege peccati & mortis. * Nam quod im-
possibile erat legi, in quo infirmabatur
per carnem: Deus filium suum mittens
in similitudinem carnis peccati, & de pec-
cato damnauit peccatum in carne,
4 * vt iustificatio legis impleretur in nobis,
qui non secundùm carnem ambulamus,
5 sed secundum spiritum. * Qui enim
secundùm carnem sunt, quæ carnis sunt,
sapiunt:

sapiunt:qui verò secundùm spiritum sunt:
quæ sunt spiritus,sentiunt. * Nam prudē- 6
tia carnis,mors est : prudentia autem spi- B
ritus,vita & pax:* quoniam sapientia car- 7
nis inimica est Deo : legi enim Dei non
est subiecta:nec enim potest. * Qui autem 8
in carne sunt, Deo placere non possunt.
* Vos autem in carne non estis,sed in spi- 9
ritu:si tamen spiritus Dei habitat in vo-
bis.Si quis autem Spiritum Christi nō ha-
bet,hic non est eius. * Si autem Christus 10
in vobis est,corpus quidem mortuum est
propter peccatum , spiritus verò viuit
propter iustificationem. * Quod si Spi- 11
ritus eius , qui suscitavit Iesum à mor- C
tuis , habitat in vobis : qui suscitavit Ie-
sum Christum à mortuis, viuificabit &
mortalia corpora vestra , propter inha-
bitantem Spiritum eius in vobis. * Ergo 12
fratres debitores sumus non carni , vt
secundùm carnem viuamus.* Si enim se- 13
cundùm carnem vixeritis, moriemini : si
autem spiritu facta carnis mortificaueri-
tis,viuetis. * Quicunque enim spiritu Dei 14
||2. aguntur, ij sunt filij Dei. * || Non enim 15
Tim.1. accepistis spiritum seruitutis iterum in
b.7. timore , sed accepistis spiritum adoptio-
||Gal. nis filiorum, in quo clamamus : Abba
4.a.15. (Pater) * Ipse enim Spiritus testimonium 16
reddit spiritui nostro , quòd sumus filij
Dei.* Si autem filij,& heredes : heredes 17
quidem Dei,coheredes autē Christi:si ta-
men compatimur, vt & conglorificemur.
* Existimo enim , quod non sunt condi- 18
gnæ passiones huius temporis ad futuram D
gloriam,quæ reuelabitur in nobis.* Nam 19
expectatio creaturæ,reuelationem filiorū
Dei expectat. * Vanitati enim creatura 20
subiecta est non volens,sed propter eum,
qui subiecit eam in spe : * quia & ipsa 21
creatura liberabitur à seruitute corrup-
tionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.
* Scimus enim quòd omnis creatura 22
ingemiscit , & parturit vsque adhuc.
* Non solùm autem illa , sed & nos ipsi 23
primitias spiritus habentes ; & ipsi intra
nos gemimus, adoptionem filiorum Dei
expectantes,redemptionem corporis no-
stri.* Spe enim salui facti sumus. Spes 24
autem quæ videtur, non est spes:nā quod F
videt quis , quid sperat? * Si autem quod 25
non videmus, speramus : per patientiam
expectamus.* Similiter autem & Spiritus 26
adiuuat infirmitatem nostram : nam quid
oremus,sicut oportet,nescimus : sed ipse
Spiritus postulat pro nobis gemitibus
inenarrabilibus. * Qui autem scruta- 27
tur corda , scit quid desideret Spiritus:
quia secundùm Deum postulat pro san-
ctis. * Scimus autem quoniam diligenti- 28
bus Deum omnia cooperantur in bo-
num, iis , qui secundùm propositum vo-
cati sunt sancti. * Nam quos præsciuit, 29
& prædestinauit conformes fieri imagi-
nis Filij sui, vt sit ipse primogenitus in
30 multis fratribus. * Quos autem præde-
F stinauit, hos & vocauit:& quos vocavit,
hos & iustificauit : quos autem iustifica-
31 uit, illos & glorificauit. * Quid ergo di-
cemus ad hæc: si Deus pro nobis , quis
32 contra nos ? * Qui etiam proprio Filio
suo non pepercit , sed pro nobis omnibus
tradidit illum : quomodo non etiam
33 cum illo omnia nobis donauit? * Quis
accusabit adversus electos Dei ? Deus qui
34 iustificat,* quis est qui condemnet? Chri-
stus Iesus,qui mortuus est , immò qui &
resurrexit , qui est ad dexteram Dei, qui
etiam interpellat pro nobis. * Quis ergo
35 nos separabit à charitate Christi ? tribu-
latio ? an angustia ? an fames? an nudi-
tas ? an periculum? an persecutio ? an
36 gladius ? * (sicut scriptum est. || Quia ||Psal.
G propter te mortificamur tota die : æsti- 43.d.
mati sumus sicut oues occisionis.) * Sed 22.
37 & in eis omnibus superamus , propter
38 eum qui dilexit nos. * Certus sum enim
quia neque mors , neque vita,neque An-
geli,neque principatus, neque virtutes ,
neque instantia, neque futura,neque for-
39 titudo,* neque altitudo , neque, profun-
dum , neque creatura alia poterit nos se-
parare à charitate Dei,quæ est in Christo
Iesu Domino nostro.

CAP. IX.

Propter Iudæorum ruinam , de qua vehementer dolet promissiones nō frustrari asserit,Israëlitis factas à Deo Abrahæ filiis : nimirum cum illa non pertineant ad omnes carnales Abrahæ filios, sed tantùm ad eos qui ex Iudæis & Gentilibus gratuita Dei electione filij Abrahæ per fidem constituuntur : Deus autem cuius vult miseretur , & quem vult indurat : Iudæi verò quia non ex fide Christi quem rejecerant , sed ex legis operibus iustitiam quærebant, sunt in sua iniquitate relicti, Gentibus per fidem Christi iustificatis.

1 Veritatem dico in Christo, non men-
A tior : testimonium mihi perhibente
2 conscientia mea in Spiritu sancto:* quo-
niam tristitia mihi magna est, & conti-
3 nuus dolor cordi meo.* || Optabam enim ||Act.
ego ipse anathema esse à Christo pro fra- 9.a.2.
tribus meis , qui sunt cognati mei se- 1.Cor.
4 cundùm carnem, * qui sunt Israëlitæ , 15.b.
quorum adoptio est filiorum , & gloria , 9.
& testamentum , & legislatio , & obse-
5 quium & promissa : * quorum patres; &
B ex quibus est Christus secundùm carnem,
qui est super omnia Deus benedictus
6 in sæcula,Amen.* Non autem quod exci- ||Gen.
derit verbum Dei. Non enim omnes qui 21.b.
7 ex Israël sunt, ij sunt Israëlitæ : * neque 12.
qui semen sunt Abrahæ omnes filij:|| sed ||Gal.
8 in Isaac vocabitur tibi semen:* id est,non 4.d.
qui filij carnis , hi filij Dei:sed || qui filij 28.
C sunt promissionis , æstimantur in semi- ||Gen.
9 ne.* Promissionis enim verbum hoc est: 18.b.

||Secundũ hoc tempus veniam;&erit Sarę
||Gen. filius.*Non sibi solũ autẽ illa:|| sed & Re- 10
25. c becca ex vno, concubitu habens, Isaac
24. patris nostri.*Cum enim nondũ nati fuis- 11
sent, aut aliquid boni egissent, aut mali,
(vt secũdùm electionem propositum Dei
maneret) * non ex operibus, sed ex vo- 12
||Gen. cante dictũ est ei: * || Quia maior seruiet 13
25. c. minori sicut scriptum est Iacób dilexi,
23. Esaü autem odio habui.*Quid ergo dice- 14
Mal. mus?nunquid iniquitas apud Deum?Absit
1.a.2. *Moysi enim dicit.|| Miserebor cuius mi- 15
||Exod sereor: & misericordiam præstabo cuius D
33. d. miserebor.*Igitur nõ volentis,neq;currẽ- 16
19. tis,sed miserẽtis est Dei.*Dicit enim Scri- 17
||Exod ptura Pharaoni: || Quia in hoc ipsum ex-
9 d.16 citaui te,vt ostendam in te virtutem meã:
& vt annuntietur nomen meũ in vniuersa
terra.* Ergo cuius vult miseretur,& quem 18
vult indurat.* Dicis itaque mihi:Quid ad- 19
huc queritur? voluntati enim eius quis
resistit?* O homo,tu quis es,qui respon- 20
|| Sap. deas Deo?||nunquid dicit,figmentũ ei,qui E
15.b.7 se finxit: Quid me fecisti sic?*An non ha- 21
Is.45. bet potestatem figulus luti,ex eadẽ massa
b.9. facere aliud quidem vas in honorẽ, aliud
Ier.18 verò in contumeliã?*Quòd si Deus volens 22
a.6. ostendere iram, & notã facere potentiam
suã,sustinuit in multa patientia, vasa iræ,
apta in interitum,* vt ostenderet diuitias 23
gloriæ suæ in vasa misericordiæ,quæ præ-
parauit in gloriam.* Quos & vocauit nos 24
non solum ex Iudæis,sed etiam ex Gen-
||Osee tibus,* sicut in Osee dicit:|| Vocabo non 25
2 d.24 plebẽ meam,plebem meã:& non dilectã, F
1.Pet. dilectã:& non misericordiam consecutã,
2.b.10 misericordiam consecutã.*||Et erit:in lo- 26
||Osee co vbi dictum est eis:Non plebs mea vos:
1.d.10 ibi vocabuntur filij Dei viui.* Isaias autẽ 27
||Is.10 clamat pro Israël:||Si fuerit numerus filio-
e.22. rum Israël tanquam arena maris reliquiæ
saluæ fient.*Verbum enim consummans, 28
& abbreuians in æquitate: quia verbum
breuiatum faciet Dominus super terram:* 29
|| Isa. & sicut prædixit Isaias: || Nisi Dñs saba- G
1.c.9. oth reliquisset nobis semen sicut Sodoma
facti essemus, & sicut Gomorrha similes
fuissemus.* Quid ergo dicemus? Quòd 30
gentes,quę nõ sectabantur iustitiã,appre-
henderũt iustitiam:iustitiam autẽ,quæ ex
fide est.*Israël verò sectando legem iusti- 31
tiæ,in legem iustitiæ nõ peruenit.*Quare? 32
Quia non ex fide, sed quasi ex operibus:
offenderunt enim in lapidem offensionis
|| Isa. * sicut scriptũ est:||Ecce pono in Sion lapi- 33
8.c.14 dem offensionis,& petram scandali:& om-
& 28. nis, qui credit in eum, non confundetur.

d. 16.
1.Pet.
2.b.7.

CAP. X.

Orat Apostolus pro Iudæis, quos zelũ Dei & legis habere asserit non secundũ scientiam: nam Christum finem legis ignorantes, ex legis operibus iustitiã quærebant: de diuersitate iustitiæ ex operibus legis ab ea quæ ex fide est, quæ tam Iudæo quàm Græco in Christum credenti communis est: vbique autem terrarum prædicata est Christi fides; quam repellentibus Iudæis, susceperunt Gentes.

1 FRatres,voluntas quidem cordis mei,&
A obsecratio ad Deum,sit pro illis in sa-
2 lutem.*Testimonium enim perhibeo illis,
quòd æmulationem Dei habent, sed non
3 secundùm scientiam.*Ignorãtes enim iu-
stitiam Dei,& suam quærentes statuere,iu-
4 stitiæ Dei non sunt subiecti.* Finis enim
legis Christus,ad iustitiam omni credenti.
5 *Moyses enim scripsit,quoniam iustitiam,
quæ ex lege est, || qui fecerit homo,viuet ||Leui
6 in ea.*Quæ autem ex fide est iustitia, sic 18.a.5
B dicit:|| Ne dixeris in corde tuo:quis ascẽ- Ezec.
det in cœlum? id est,Christum deducere: 20.b.
7 * Aut quis descendet in abyssum?hoc est, 11.
8 Christum à mortuis reuocare, * Sed quid ||Deu.
dicit Scriptura?|| Propè est verbum in ore 30. c.
tuo & in corde tuo:hoc est verbum fidei, 12.
9 quod prædicamus. * Quia si confitearis in ||Deu
ore tuo Dominum Iesum,& in corde tuo 30. e.
credideris quòd Deus illum suscitauit à 14.
10 mortuis,saluus eris.*Corde enim creditur
ad iustitiam:ore autem confessio fit ad sa-
11 lutem. * Dicit enim Scriptura: || Omnis, || Isa.
qui credit in illum,non confundetur.*Nõ 28. d.
12 enim est distinctio Iudæi & Græci: nam 16.
C idem Dominus omniũ,diues in omnes qui
13 inuocant illũ.*|| Omnis enim quicumque ||Io.2.
14 inuocauerit nomen Dñi,saluus erit.*Quo- g.33.
modo ergo inuocabunt,in quem non cre- Act.
diderunt: Aut quomodo credent ei, quæ 2.c.21
non audierunt?Quomodo autem audient
15 sine prædicante?* Quomodo verò prædi-
cabunt nisi mittantur? sicut scriptum est:
||Quàm speciosi pedes euangelizantium ||Is.52
16 pacem, euangelizantium bona!* Sed non a.7.
omnes obediunt Euãgelio,Isaias enim di- Nah.1
cit:||Domine qui credidit auditui nostro? d. 15.
17 * Ergo fides ex auditu,auditus autem per ||Is.53
18 verbum Christi.* Sed dico:Nunquid non a.53.
audierunt?||Et quidem in omnem terram Ioan.
D exiuit sonus eorum,& in fines orbis terræ 12. f.
19 verba eorum.* Sed dico: Nunquid Israël 38.
non cognouit?Primus Moyses dicit:||Ego || Ps.
ad æmulationẽ vos adducam in non gen- 18.a.5
tem: in gentem insipientem,in iram vos ||Deu
20 mittam. * Isaias autem audet, & dicit 32. d.
|| Inuentus sum à non quærentibus me: 21.
palam apparui iis, qui me non interroga- || Isa.
21 bant. * Ad Israël autem dicit: || Tota die 65.a.1
expandi manus meas ad populum non || Isa.
credentem,& contradicentem. 65.a.2

CAP. XI.

Deus quosdam ex populo Iudaico gratuita sua electione sibi servauit, per fidem in Christum saluandos, reliquis ob incredulitatem in sua cæcitate iuxta Prophetarum vaticinia relictis, ac Gentibus in locum ipsorum ex gratuita Dei bonitate assumptis: quas monet Apostolus ne aduersus Iudæos glorientur: quodque Iudæi ad tempus deserti tandem ad Christum conuertentur,

centur, exclamans ob diuinæ sapientiæ
incomprehensibilitatem.

DIco ergo : Nunquid Deus repulit 1
populum suum ? Absit. Nam & ego A
Israëlita sum ex semine Abraham de tri-
bu Benjamin. * Non repulit Deus plebem 2
suam quam præsciuit. An nescitis in Elia
quid dicit Scriptura: quemadmodum in-
3.Reg terpellat Deum aduersum Israël? * || Do- 3
19.b. mine, Prophetas tuos occiderunt, altaria
10. tua suffoderunt: & ego relictus sum solus,
& quærunt animam meam. * Sed quid di- 4
3.Reg cit illi diuinum responsum? || Reliqui mihi
19.d. septem millia virorum, qui non curua-
uerunt genua ante Baal. * Sic ergo & in 5
hoc tempore, reliquiæ secundùm electio-
nem gratiæ saluæ factæ sunt. * Si autem 6
gratia, iam non ex operibus: alioquin gra- B
tia iam non est gratia. * Quid ergo? quod 7
quærebat Israël hoc non est consecutus,
electio autem consecuta est : ceteri verò
||Is.6. excæcati sunt: * sicut scriptum est: || Dedit 8
c.9. illis Deus spiritum compunctionis: oculos
Matt. vt non videant, & aures vt non audiant,
13.b. vsque in hodiernum diem. * Et Dauid di- 9
14. cit: || Fiat mensa eorum in laqueum, & in
Ioan. captionem & in scandalum, & in retribu-
12.f. tionem illis. * Obscurentur oculi eorum 10
40. ne videant : & dorsum eorum semper in-
Acto. curua. * Dico ergo : Nunquid sic offende- 11
28.f. runt vt caderent ? Absit. Sed illorum deli-
26. cto, salus est Gentibus vt illos æmulen-
||Psa. tur. * Quòd si delictum illorum diuitiæ 12
68.c. sunt mundi, & diminutio eorum diuitiæ
23. Gentium: quanto magis plenitudo eorum?
* Vobis enim dico Gentibus : Quamdiu 13
quidem ego sum Gentium Apostolus, mi-
nisterium meum honorificabo, * si quo- 14
modo ad æmulandum prouocem carnem
meam, & saluos faciam aliquos ex illis.
* Si enim amissio eorum, reconciliatio 15
est mundi : quæ assumptio, nisi vita ex
mortuis? * Quòd si delibatio sancta est, 16
& massa : & si radix sancta, & rami.
* Quòd si aliqui ex ramis fracti sunt, tu 17
autem cùm oleaster esses, insertus es in
illis, & socius radicis & pinguedinis oliuæ C
factus es, * noli gloriari aduersus ramos, 18
Quòd si gloriaris: non tu radicem portas
sed radix te. * Dices ergo: Fracti sunt ra- 19
mi vt ego inserar. * Benè: propter incre- 20
dulitatem fracti sunt. Tu autem fide stas:
noli altum sapere, sed time * Si enim Deus 21
naturalibus ramis non pepercit : ne fortè
nec tibi parcat. * Vide ergo bonitatem & 22
seueritatem Dei : in eos quidem, qui ceci-
derunt, seueritatem : in te autem bonita-
tem Dei, si permanseris in bonitate, alio-
quin & tu excideris. * Sed & illi, si non 23
permanserint in credulitate, inserentur :
potens est enim Deus iterum inserere
illos. * Nam si tu ex naturali excisus es 24
oleastro, & contra naturam insertus es
in bonam oliuam : quantò magis ij, qui
secundùm naturam, inserentur suæ oliuæ?

25 * Nolo enim vos ignorare fratres myste-
D rium hoc, (vt non sitis vobis ipsis sapien-
tes) quia cæcitas ex parte contigit in
Israël, donec plenitudo Gentium intraret,
26 * & sic omnis Israël saluus fieret, sicut scri- ||Is.59
ptum est : || Veniet ex Sion, qui eripiat, d.20.
27 & auertat impietatem à Iacob. * Et hoc
illis à me testamentum : cum abstulero
28 peccata eorum, * Secundum Euangelium
quidem, inimici propter vos : secundum
electionem autem, charissimi propter pa-
29 tres. * Sine pœnitentia enim sunt dona &
30 vocatio Dei. * Sicut enim aliquando & vos
non credidistis Deo, nunc autem miseri-
cordiam consecuti estis propter incredu-
31 litatem illorum : * ita & isti nunc non cre-
diderunt in vestram misericordiam : vt &
32 ipsi misericordiam consequantur. * Con-
clusit enim Deus omnia in incredulitate:
33 vt omnium misereatur. * O altitudo diui-
tiarum sapientiæ, & scientiæ Dei : quàm
incomprehensibilia sunt iudicia eius, &
34 inuestigabiles viæ eius! * || Quis enim co- || Sap.
gnouit sensum Domini? Aut quis consilia- 9.c.
35 rius eius fuit? * Aut quis prior dedit illi, 13.
36 & retribuetur ei. * Quoniam ex ipso, & Isa.
per ipsum, & in ipso sunt omnia: ipsi glo- 40.c.
ria in sæcula. Amen. 13.
1.Cor.
2.d.16

CAP. XII.

Instruit Romanos vt à sæculi vanitate abstracti totos se Deo dedāt, de susceptis donis non se efferentes aut illorum limites trāsgredientes, sed in modum membrorum eiusdem corporis omnia ad proximi vtilitatem ordinantes, ipsis quoque inimicis benefaciant.

1 OBsecro itaque vos fratres, per mise-
A ricordiam Dei, || vt exhibeatis cor- ||Phil.
pora vestra hostiam viuentem, sanctam, 4.d.18
Deo placentem, rationabile obsequium Eph.5
2 vestrum. * Et nolite conformari huic sæcu- a.17.
lo, sed reformamini in nouitate sensus ve- 1.The.
stri : || vt probetis quæ sit voluntas Dei 4.a.3.
3 bona, & beneplacens, & perfecta. * Dico
enim per gratiam quæ data est mihi, om-
nibus qui sunt inter vos : Non plus sapere ||1.Cor
quam oportet sapere, sed sapere ad so- 12.b.11
brietatem: || & vnicuique sicut Deus diuisit Eph.
4 mensuram fidei. * Sicut enim in vno cor- 4.b.7.
B pore multa membra habemus, omnia au-
tem membra non eundem actum habent:
5 * ita multi vnum corpus sumus in Chri-
sto, singuli autem alter alterius membra.
6 * Habentes autem donationes secundùm
gratiam, quæ data est nobis, differentes;
siue prophetiam secundum rationem fi-
7 dei, * siue ministerium in ministrando, siue
8 qui docet in doctrina, * qui exhortatur
in exhortando, qui tribuit in simplicitate,
qui præest in solicitudine, qui misere- Amos
9 tur in hilaritate. Dilectio sine simula- 5.d.15
tione. || Odientes malum, adhærentes bo- ||Eph.
10 no: * || Charitate fraternitatis inuicem di- 4.a.3.
ligentes : Honore inuicem præuenientes:
* || Sol

* || Sollicitudine non pigri: Spiritu feruē- 11
tes: Domino seruientes: * Spe gaudentes: 12
In tribulatione patientes: Orationi instan- C
tes: * Necessitatibus sanctorū communi- 13
cantes: || Hospitalitatem sectantes: * Bene- 14
dicite persequentibus vos: benedicite, &
nolite maledicere. * Gaudere cum gau- 15
dentibus, flete cum flentibus. * Idipsum 16
inuicem sentientes: Non alta sapientes, D
sed humilibus consentientes. Nolite esse
prudentes apud vosmetipsos: * Nulli ma- 17
lum pro malo reddētes: || prouidentes bo-
na non tātum coram Deo, sed etiam co-
ram omnibus hominibus. * || Si fieri po- 18
test, quod ex vobis est, cum omnibus ho-
minibus pacem habentes: * || Non vosmet- 19
ipsos defendentes charissimi, sed date
locum iræ, scriptum est enim: || Mihi vin-
dicta: ego retribuā, dicit Dominus: * || Sed 20
si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si si-
tit, potum da illi: hoc enim faciens, carbo-
nes ignis congeres super caput eius. * Noli 21
vinci à malo, sed vince in bono malum.

|| 1. Pet. 2. c. 17. || Heb. 13. a. 2. 1. Pet. 4. b. 9. || 2. Cor. 8. d. 21. || Heb. 12. d. 14. || Eccli. 28. a. 1. 2. 3. Matt. 5. f. 39. || Deu. 32. c. 35. Heb. 10. f. 30. || Pro. 25. c. 21.

CAP. XIII.

Honoratur vt superioribus obtemperent inferiores etiā propter conscientiā, quanquam ciuilem tantum gerant magistratum, omnibusque debita reddāt: de proximi dilectione, ad quam vniuersa lex reducitur: & de tempore gratiæ: vt transactis legis tenebris, relictis vitiis amplectantur Christi virtutes.

OMnis || anima potestatibus subli- 1
mioribus subdita sit: Non est enim A
potestas nisi à Deo: quæ autem sūt à Deo
ordinatæ sunt. * Itaque qui resistit pote- 2
stati, Dei ordinationi resistit. Qui autem
resistunt, ipsi sibi damnationem acquirūt:
* nam principes non sunt timori boni 3
operis, sed mali. Vis autem non timere
potestatem? Bonum fac; & habebis lau-
dem ex illa: * Dei enim minister est tibi 4
in bonum. Si autem malum feceris time:
non enim sine causa gladium portat. Dei
enim minister est: vindex in iram ei, qui B
malum agit. * Ideò necessitate subditi 5
estote, non solum propter iram, sed etiam
propter conscientiam. * Ideò enim & tri- 6
buta præstatis: ministri enim Dei sunt,
in hoc ipsum seruientes. * || Reddite er- 7
go omnibus debita: cui tributum, tribu-
tum: cui vectigal, vectigal: cui timorem,
timorem: cui honorem, honorem. * Ne- 8
mini quidquam debeatis, nisi vt inuicem
diligatis: qui enim diligit proximum, le-
gem impleuit. * Nam: || Non adulterabis: 9
Non occides: Non furaberis: Non falsum
testimonium dices: Non concupisces:
& si quod est aliud mandatum, in hoc
verbo instauratur: || Diliges proximum
tuum sicut teipsum. * Dilectio proximi 10
malum non operatur. Plenitudo ergo
legis est dilectio. * Et hoc scientes tem- 11
pus: quia hora est iam nos de somno sur-
gere. Nunc enim propior est nostra sa-

|| Sap. 6. a. 4. 1. Pet. 2. c. 13. || Mat. 22. b. 21. || Exo. 20. c. 14. Deut. 5. b. 18. || Leu. 19. d. 18. Matt. 22. d. 39. Marc. 12. c. 31.

12 lus, quàm cùm credidimus. * Nox præ-
cessit, dies autem appropinquauit. Abii-
ciamus ergo opera tenebrarum, & indua-
13 mur arma lucis. * Sicut in die honestè am-
bulemus: || non in comessationibus, &
ebrietatibus, non in cubilibus, & impudi-
citiis, non in contentione, & æmulatione:
14 * || sed induimini Dominum Iesum Chri-
stum, & carnis curam ne feceritis in desi-
deriis.

CAP. XIV.

Fide firmiores debēt eos qui adhuc infirmi sunt, fouere, & non contemnere & nec hi, nec illi iudicare quemquam ob ciborum aut dierum discrimen, scientes quod omnes eundem habemus Dominū, cui & viuimus & morimur, cui etiam rationem quisque pro se redditurus est: & quanquam nullus cibus iam sit immundus, nemo tamen quidquam edere debet aut cum fratris offendiculo, aut contra suam conscientiam.

1 INfirmum autem in fide assumite, non
A in disceptationibus cogitationum.
2 * Alius enim credit se manducare om-
nia: qui autem infirmus est, olus man-
3 ducet. * Is qui manducat, non man-
ducantem non spernat: & quis non man-
ducat, manducantem non iudicet: Deus
4 enim illum assumpsit. * || Tu quis es, qui
iudicas alienum seruum? Domino suo stat,
aut cadit: stabit autem: potens est enim
5 Deus statuere illū. * Nam alius iudicat diē
inter diem: alius autem iudicat omnem
6 diem: vnusquisque in suo sensu abundet.
B * Qui sapit diē, Domino sapit. Et qui mā-
ducat, Domino māducat: gratias enim agit
Deo. Et qui non manducat, Domino non
7 manducat, & gratias agit Deo. * Nemo
enim nostrū sibi viuit, & nemo sibi mori-
8 tur. * Siue enim viuimus, Domino viuimus:
siue morimur, Domino morimur. Siue er-
9 go viuimus, siue morimur Domini sumus.
* In hoc enim Christus mortuus est, & re-
surrexit: vt & mortuorum & viuorū do-
10 minetur. * Tu autem quid iudicas fratrem
tuum? aut tu quare spernis fratrem tuum?
|| Omnes enim stabimus ante tribunal
11 Christi: * scriptū est enim. || Viuo ego, dicit
C Dominus, quoniam mihi flectetur omne
12 genu: & omnis lingua confitebitur Deo.
* Itaque vnusquisque nostrū pro se ratio-
13 nem reddet Deo. * Non ergo ampliùs in-
uicem iudicemus: sed hoc iudicate magis,
ne ponatis offendiculū fratri, vel scanda-
14 lum. * Scio, & confido in Domino Iesu,
quia nihil commune per ipsum, nisi ei qui
existimat quid commune esse, illi cōmu-
15 ne est. * Si enim propter cibū frater tuus
contristatur: iam non secundum charita-
tem ambulas. || Noli cibo tuo illum per-
dere, pro quo Christus mortuus est.
16 * Non ergo blasphemetur bonum no-
17 strum. * Non est enim regnū Dei esca &
potus: sed iustitia, & pax, & gaudium in
Spiritu

Gal. c. 14 Iac. b. 8. || Lu 21. f. 34. || Ga 5. c. 1. 2. c. || Iac. 4. c. 13 || 2. Cor. 5. b. 10 || Isa. 45. d. 24. Phil. 2. b. 10 || 1. Cor. 8. d.

Spiritu sancto: * qui enim in hoc seruit 18
Christo, placet Deo, & probatus est ho-
minibus. * Itaque quæ pacis sũt, sectemur: 19
& quæ ædificationis sunt, in inuicem cu- D
stodiamus. * Noli propter escam destrue- 20
r. 1. re opus Dei. || Omnia quidem sunt mũda:
15. sed malũ est hominis, qui per offendicu-
Cor. lum manducat. * || Bonum est non man- 21
d. ducare carnem, & non bibere vinum,
neque in quo frater tuus offenditur, aut
scandalizatur, aut infirmatur. * Tu fidem 22
habes? penes temetipsum habe coram
Deo: Beatus, qui non iudicat semetipsum
in eo quod probat. * Qui autem discernit, 23
si manducauerit, damnatus est: quia non
ex fide. Omne autem, quod non est ex fi-
de, peccatum est.

CAP. XV.

Firmiores debent infirmiorum ferre & subleuare imperfectiones, non suæ, sed proximorum vtilitati ac mutuæ paci studẽtes: Christus iuxta factas patribus promissiones prædicauit Iudæis: Gẽtibus verò ex misericordia. Apostoli, non præuiis promissionibus. Excusat se Paulus quod liberius Romanis scripserit, tanquam Gentiũ Apostolus, ostendens quomodo sit hoc munus executus: dicens quod ad ipsos quoque sit venturus, vbi datam à Macedonibus eleemosynam elargitus fuerit Ierosolymitanæ Ecclesiæ, petens vt pro se interim orent.

DEbemus autem nos firmiores im- 1
becillitates infirmiorum sustinere, A
& non nobis placere. * Vnusquisque ve- 2
strũm proximo suo placeat in bonum,
ad ædificationem. * Etenim Christus non 3
sibi placuit, sed sicut scriptum est: || Im-
b. properia improperantium tibi ceciderunt
super me. * Quæcumque enim scripta sũt, 4
ad nostram doctrinam scripta sũt: Vt per
patientiam, & consolationem Scripturarũ
spem habeamus. * Deus autem patientiæ, 5
Cor. & solatij, || det vobis idipsum sapere in
b. alterutrum secundum Iesum Christũ: * vt 6
vnanimes, vno ore honorificetis Deũ, & B
patrẽ Domini nostri Iesu Christi. * Propter 7
quod suscipite inuicem, sicut & Christus
suscepit vos in honorem Dei. * Dico enim 8
Chriistum Iesum ministrũ fuisse circũci-
sionis propter veritatem Dei, ad confir-
mandas promissiones patrum: * Gentes 9
autem super misericordia honorare Deũ, C
sicut scriptũ est: || Propterea confitebor
d. tibi in Gẽtibus Domine, & nomini tuo cã-
tabo. * Et iterum dicit: Lætamini Gentes 10
cùm plebe eius. * Et iterum: || Laudate 11
d. omnes Gentes Dominũ: & magnificate eũ
omnes populi: * Et rursus Isaias ait: 12
|| Erit radix Iesse, & qui exurget regere
Gentes, in eum Gentes sperabunt: * Deus 13
autem spei repleat vos omni gaudio &
pace in credendo: vt abundetis in spe, &
virtute Spiritus sancti. * Certus sum autem 14
fratres mei, & ego ipse de vobis, quoniam
& ipsi pleni estis dilectione repleti om-
ni scientia, ita vt possitis alterutrum
15 monere. * Audaciùs autem scripsi vobis
D fratres ex parte, tanquam in memoriam
vos reducens, propter gratiam, quæ
16 data est mihi à Deo, * vt sim minister
Christi Iesu in Gentibus: sanctificans
Euangelium Dei, vt fiat oblatio Gentium
accepta, & sanctificata in Spiritu san-
17 cto. * Habeo igitur gloriam in Christo
18 Iesu ad Deum. * Non enim audeo aliquid
loqui eorum, quæ per me non efficit
Christus in obedientiam Gentium, verbo
19 & factis: * virtute signorum: & prodi-
giorum, in virtute Spiritus sancti: ita vt
ab Ierusalem per circuitum vsque ad Illy-
20 ricum repleuerim Euangeliũ Christi. * Sic
E autem prædicaui Euangelium hoc, non
vbi nominatus est Christus, ne super alie-
num fundamentum ædificarem: sed sicut
21 scriptum est: * || Quibus non est annuntia- || Is.
tum de eo, videbunt: & qui non audie- 52. d
22 runt, intelligent. * Propter quod & impe- 15.
diebar plurimum venire ad vos, &
23 prohibitus sum vsque adhuc. * Nunc verò
vlteriùs locũ non habens in his regioni-
bus, cupiditatem autem habens venien-
di ad vos ex multis iam præcedentibus
24 annis, * cùm in Hispaniam proficisci cœ-
F pero, spero quod præteriens videam
vos, & à vobis deducar illuc, si vobis
25 primùm ex parte fruitus fuero. * Nunc
igitur proficiscar in Ierusalem ministra-
26 re sanctis. * Probauerunt enim Macedo-
nia, & Achaia collationem aliquam fa-
cere in pauperes sanctorum, qui sunt in
27 Ierusalem. * Placuit enim eis: & debito-
res sunt eorum. || Nam si spiritualium || 1.
eorum participes facti sunt Gentiles: Cor. 5.
debent & in carnalibus ministrare illis. 9. 11.
28 * Hoc igitur cùm consummauero, & as-
signauero eis fructum hunc, per vos
29 proficiscar in Hispaniam. * Scio autem
G quoniam veniens ad vos, in abundan-
tia benedictionis Euangelij Christi ve-
30 niam. * Obsecro ergo vos fratres per
Dominum nostrum Iesum Christũ, & per
charitatem sancti Spiritus, vt adiuuetis
me in orationibus vestris pro me ad Deũ,
31 * vt liberer ab infidelibus, qui sunt in Iu-
dæa, & obsequij mei oblatio accepta fiat
32 in Ierusalem sanctis, vt veniam ad vos in
gaudio per voluntatem Dei, & refrigeret
33 vobiscum. * Deus autem pacis sit cum om-
nibus vobis. Amen.

CAP. XVI.

Commendat Apostolus quosdã apud Romanos, propter nonnullas eorum præeminentias nominatim salutandos, quosdam verò vitandos hortatur, & de aliis dicit quod salutant Romanos.

1 COmmendo autem vobis Phœben
A sororem nostram, quæ est in ministe-
2 rio Ecclesiæ, quæ est in Cenchris: * vt
eam suscipiatis in Domino dignè sãctis: &
assista

assistatis ei in quocunque negotio vestri
indiguerit : etenim ipsa quoque astitit
Act. multis,& mihi ipsi.* Salutate || Priscam, 3
18.a.2. & aquilam adiutores meos in Christo Ie-
& 26. su; (* qui pro anima mea suas ceruices 4
supposuerunt : quibus non solus ego
gratias ago,sed & cunctæ Ecclesiæ Gen-
tium * & domesticam Eccesiam eorum. 5
Salutate Epænetum dilectum mihi , qui
est primitiuus Asiæ in Christo. * Saluta- 6
te Mariam , quæ multum laborauit in
vobis.* Salutate Andronicum & Iuniā, 7
cognatos,& concaptiuos meos : qui sunt
nobiles in Apostolis , qui & ante me
fuerunt in Christo. * Salutate Amplia- 8
tum dilectissimum mihi in Domino.* Sa- 9
lutate Vrbanum adiutorem nostrum in B
Christo Iesu,& Stachin dilectū meū * Sa- 10
lutate Apellen probum in Christo * Salu- 11
tate eos qui sunt ex Aristoboli domo. Sa-
lutate Herodionem cognatum meum. Sa-
lutate eos , qui sunt ex Narcissi domo,
qui sunt in Domino.* Salutate, Tryphenā 12
& Tryphosam : qui laborant in Domino.
Salutate Persidem charissimam,quæ mul-
tum laborauit in Domino. * Salutate Ru- 13
fum electum in Domino, & matrem eius,
& meam.* Salutate Asyncritum,Phlegon- 14
tem,Hermam, Patrobam, Hermen, & qui
cum eis sunt, fratres.* Salutate Philolo- 15
gum & Iuliam,Nereum , & sororem eius, C
& olympiadem , & omnes, qui cum eis
sunt sanctos.* Salutate inuicem in osculo 16
sancto. Salutant vos omnes Ecclesiæ
Christi.* Rogo autem,vos fratres , vt ob- 17
seruetis eos qui dissensiones & offendicu-
la, præter doctrinam quam vos didicistis,
faciunt; & declinate ab illis * Huiusce- 18
modi enim Christo Domino nostro non
seruiunt , sed suo ventri:& per dulces ser-
mones,& benedictiones , seducunt corda
innocentium.* Vestra enim obedientia in 19
omnem locum diuulgata est.Gaudeo igi-
tur in vobis. Sed volo vos sapientes esse
in bono , & simplices in malo. * Deus 20
autem pacis conterat Satanam sub pe-
dibus vestris velociter.Gratia Domini no-
Act. stri Iesu Christi vobiscum * || Salutat vos 21
16.a.1. Timotheus adiutor meus,& Lucius , & D
Iason,& Sosipater , cognati mei. * Saluto 22
vos ego Tertius, qui scripsi epistolam in
Domino.*Salutat vos Caius hospes meus, 23
& vniuersa Ecclesia. Salutat vos Erastus
arcarius ciuitatis,& Quartus frater.*Gratia 24
Domini nostri Iesu Christi cum omnibus
vobis.Amen.* Ei autem qui potens est vos 25
confirmare iuxta Euangelium meum , &
prædicationem Iesu Christi secundùm re-
uelationem mysterij temporibus æternis
taciti, (* quod nunc patefactum est per 26
Scripturas Prophetarum secundum præ-
ceptū æterni Dei,ad obeditionem fidei)
in cunctis Gentibus cogniti , soli sapienti
Deo , per Iesum Christum , cui honor &
gloria in sæcula sæculorum.Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI ad Corinthios I.

CAPVT PRIMVM.

Paulus Deo gratias agit de donis datis Corinthiis : ceterum dolet quòd de baptizatoribus essent inter ipsos schismata , gaudens quòd missus ad prædicandum Euangelium paucos baptizauerit:ostendens etiam reprobatam mundi sapientiam, & electos simplices:sicut & sita est salus in Christi morte , cuius prædicatio iudicatur mundo stultitia, credentibus verò virtus ac sapientia: ideò enim contemptibilia mundi elegit Deus,ne quis in se glorietur.

1 AVLVS vocatus Apostolus Iesu
Christi,per voluntatem Dei, &
A Sosthenes frater. * Ecclesiæ Dei,
2 quæ est Corinthi,sanctificatis in
Christo Iesu , vocatis sanctis, cum omni-
bus , qui inuocant nomen Domini nostri
Iesu Christi , in omni loco ipsorum ,&
nostro.* Gratia vobis,& pax à Deo Pa-
3 tre nostro , & Domino Iesu Christo.
* Gratias ago Deo meo semper pro vo-
4 bis in gratia Dei , quæ data est vobis in
Christo Iesu ; * quòd in omnibus diuites
5 facti estis in illo , in omni verbo , & in
omni scientia : * sicut testimonium Chri-
6 sti confirmatum est in vobis:* ita vt nihil
7 vobis desit in vlla gratia , expectantibus
reuelationem Domini nostri Iesu Chri-
sti,* qui & confirmabit vos vsque in fi-
8 nem sine crimine , in die aduentus Do-
B mini nostri Iesu Christi.* || Fidelis Deus : 1.T
9 per quem vocati estis in societatem filij 5.
eius Christi Domini nostri.* Obsecro 24.
10 autem vos fratres , per nomen Domini
nostri Iesu Christi ; vt id ipsum dicatis
omnes, & non sint in vobis schismata;
sitis autem perfecti in eodem sensu , &
11 in eadem sententia. * Significatum est
enim mihi de vobis fratres mei , ab iis
qui sunt Chloes , quia contentiones
12 sunt inter vos. * Hoc autem dico , quod
vnusquisque vestrûm dicit : Ego quidem
sum Pauli : ego autem || Apollo:ego ve- ||A
13 rò Cephæ :ego autem Christi. * Diuisus 18.
est Christus? Nunquid Paulus crucifixus 24.
est pro vobis ? aut in nomine Pauli , ba-
14 ptizati estis?* Gratias ago Deo , quòd ne-
C minem vestrûm baptizaui , || nisi Cris- ||A
15 pum , & Caium : * ne quis dicat quòd in 18.
16 nomine meo baptizati estis : * Baptiza-
ui autem & Stephanæ domum : ceterùm
17 nescio si quem alium baptizauerim. *

Non

Non enim misit me Christus baptizare,
sed euangelizare: || non in sapientia ver-
bi, vt non euacuetur crux Christi.* Ver- 18
bum enim crucis, pereuntibus quidem
stultitia est, iis autem qui salui fiunt,
id est nobis, Dei virtus est.* || Scriptum 19
est enim: || Perdam sapientiam sapien-
tium, & prudentiam prudentium repro-
babo.* || Vbi sapiens? vbi scriba? vbi cō- 20
quisitor huius sæculi? Nónne stultam fe-
cit Deus sapientiam huius mundi?* Nam 21
quia in Dei sapientia non cognouit mun-
dus per sapientiam Deum: placuit Deo
per stultitiam prædicationis saluos face-
re credentes.* Quoniam & Iudæi signa 22
petunt, & Græci sapientiam quærunt:* 23
non autem prædicamus Christum crucifi-
xum; Iudæis quidem scandalum, Gentibus
autem stultitiam:* ipsis autem vocatis 24
Iudæis, atque Græcis, Christum Dei vir- D
tutem, & Dei sapientiam,* quia quod 25
stultum est Dei, sapientius est hominibus;
& quod infirmum est Dei, fortius est ho- 26
minibus.* Videte enim vocationem vestrā
fratres, quia non multi sapientes secundū
carnem, non multi potentes, nō multi no-
biles,* sed quæ stulta sunt mundi elegit 27
Deus, vt confundat sapientes & infirma
mundi elegit Deus, vt confundat fortia.* 28
& ignobilia mundi, & contemptibilia ele-
git Deus, & ea quæ nō sunt, vt ea quæ sunt
destrueret:* vt non glorietur omnis caro 29
in conspectu eius.* Ex ipso autem vos estis 30
in Christo Iesu, qui factus est nobis sapiē-
tia à Deo, & || iustitia, & sanctificatio, &
redemptio:* vt quemadmodum scriptum 31
est. || Qui gloriatur, in Domino glorietur.

CAP. II.

Ostendit Paulus se Christum & hunc crucifixum magna modestia verbisque simplicibus prædicasse Corinthiis; quamquam perfectis loqueretur etiā sapientiam mundo absconditam, quæ solo Dei spiritu cognosci potest: animalis enim non percipit quæ Dei sunt.

E T ego, cùm venissem ad vos, fratres, 1
veni || non in sublimitate sermonis, aut A
Sup. c.17 sapientiæ, annuntians vobis testimonium
Christi.* Non enim iudicaui me scire 2
aliquid inter vos nisi Iesum Christum, &
hunc crucifixum.* || Et ego in infirmitate, 3
Actor. 18.a.1. & timore, & tremore multo fui apud vos:
* & sermo meus, & prædicatio mea, || & 4
2 Per. 1.c.16. non in persuasibilibus humanæ sapientiæ
verbis, sed in ostensione spiritus, & virtu-
tis:* vt fides vestra non sit in sapientia ho- 5
minum, sed in virtute Dei.* Sapientiam B
autem loquimur inter perfectos: sapientiā 6
verò non huius seculi, neque principum
huius sæculi qui destruuntur:* sed loqui- 7
mur Dei sapientiam in mysterio, quæ ab-
scondita est, quā prædestinauit Deus ante
sæcula in gloriam nostram,* quam nemo 8
principum huius sæculi cognouit: si enim
cognouissent, nunquam Dnm gloriæ cru-
9 cifixissent.* Sed sicut scriptum est: || || Isa. 64. b. 4.
C Quòd oculus non vidit, nec auris audiuit,
nec in cor hominis ascendit, quæ præpa-
10 rauit Deus iis, qui diligunt illum:* nobis
autem reuelauit Deus per spiritum suum:
Spiritus enim omnia scrutatur, etiam
11 profunda Dei.* Quis enim hominum scit
quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis,
qui in ipso est, ita & quæ Dei sunt, nemo
cognouit, nisi Spiritus Dei.* Nos autem
12 non spiritum huius mundi accepimus, sed
spiritum qui ex Deo est, vt sciamus quæ
à Deo donata sunt nobis:* || quæ & lo- 2 Pet.
13 quimur non in doctis humanæ sapientiæ 1.c.16.
D verbis sed in doctrina Spiritus, spiritua-
libus spiritualia comparantes.* Anima-
14 lis autem homo non percipit ea quæ sunt
Spiritus Dei: stultitia enim est illi, &
non potest intelligere: quia spiritualiter
examinatur.* Spiritualis autem iudicat
15 omnia: & ipse à nemine iudicatur.* || Sap. 9
16 Quis enim cognouit sensum Domini, qui c. 13.
instruat eum. Nos autem sensum Christi Isa 40
habemus. c.13.

CAP. III. Ro.11. d. 34.

Corinthiis adhuc carnalibus nō potuit Paulus prædicare recōdita fidei mysteria: contendebant enim de his qui tantū ministri erant, cùm solus Deus possit gratiæ ac virtutum dare incrementa, solusque Christus sit fidei fundamentum: super quod quis benè aut male superædificauerit, patebit in die examinis. Non est violandum Dei templum quod sumus nos, nec in Dei ministris gloriandum.

1 E T ego fratres, non potui vobis loqui
A quasi spiritualibus, sed quasi carna-
2 libus. Tanquam paruulis in Christo,*
lac vobis potum dedi, non escam: non-
dum enim poteratis: sed nec nunc qui-
dem potestis: adhuc enim carnales estis.
3 * Cùm enim sit inter vos zelus, & con-
tentio: nónne carnales estis & secun-
4 dùm hominem ambulatis?* Cùm enim
quis dicat: Ego quidem sum Pauli; alius
autem: Ego Apollo: nónne homines
estis? Quid igitur est Apollo? quid verò
5 Paulus? Minister eius, cui credidistis, &
6 vnicuique sicut Dominus dedit.* Ego
plantaui, Apollo rigauit: sed Deus incre-
7 mentum dedit.* Itaque neque qui plan-
B tat est aliquid, neque qui rigat: sed qui
8 incrementum dat, Deus.* || Qui autem Ps.61.
plantat, & qui rigat, vnum sunt. || Vnus- d.13.
quisque autem propriam mercedem ac- Matt
9 cipiet secundùm suum laborem.* Dei 16. d.
enim sumus adiutores: Dei agricultura 27. Ro
10 estis, Dei ædificatio estis.* Secundùm 2.a.6.
gratiam Dei, quæ data est mihi, vt sa- || Gal.
piens architectus fundamentum posui: 6.b.5.
alius autem superædificat. Vnusquisque
autem videat quomodo superædificet,
11 * Fundamentum enim aliud nemo po-
C test ponere, præter id quod positum est,
quod

quod est Christus Iesus. * Si quis autem 12
superædificat super fundamentum hoc,
aurum,argentum,lapides pretiosos,ligna,
fœnum, stipulam, * vniuscujusque opus 13
manifestū erit : Dies enim Domini decla-
rabit, quia in igne reuelabitur : & vniuf-
cujusque opus quale sit, ignis probabit. * 14
Si cuius opus manserit quod superædifi-
cauit,mercedem accipiet. * Si cuius opus 15
arserit, detrimentum patietur:ipse autem
saluus erit; sic tamen quasi per ignem. * 16
Nescitis quia templum Dei estis, & Spiri-
tus Dei habitat in vobis? * Si quis autem 17
templum Dei violauerit, disperdet illum D
|| Inf. 6.d.19 Deus.||Tēplum enim Dei sanctū est,quod
estis vos.* Nemo se seducat:si quis videtur 18
2.Cor. 6.d.16 inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stul-
tus fiat vt sit sapiens. * Sapientia enim 19
huius mūdi. stultitia est apud Deum.Scri-
||Iob.5 c.13. ptum est enim:|| Comprehendam sapien-
tes in astutia eorum. * Et iterum:||Domi- 20
||Psal 93.b.11. nus nouit cogitationes sapientium,quoniā
vanæ sunt. * Nemo itaque glorietur in 21
hominibus.* Omnia enim vestra sunt,siue 22
Paulus,siue Apollo,siue Cephas,siue mun-
dus, siue vita, siue mors, siue præsentia,
siue futura:omnia enim vestra sunt: * vos 23
autem Christi: Christus autem Dei.

CAP. IV.

Non temere iudicandum est de Dei ministris:reprehenduntur Corinthij qui de ministris & acceptis donis gloriabantur ac si illa à se haberēt,& se extollentes contemnebant etiam Apostolos,quāquam Paulus illos in Christo genuerat: dicit se breui venturum Corinthum, quò Pseudoapostolos redarguat.

2.Cor. 6.a.4. SIc nos existimet homo vt ministros 1
Christi,& dispensatores mysteriorum A
Dei. * Hic iam quæritur inter dispensa- 2
tores, vt fidelis quis inueniatur. * Mihi 3
autem pro minimo est vt à vobis iudicer,
aut ab humano die, sed neque meipsum
iudico.* Nihil enim mihi cōscius sum:sed 4
non in hoc iustificatus sum:qui autem iu-
dicat me,Dominus est.* Itaque nolite an- 5
te tēpus iudicare,quoadusque veniat Do-
minus:qui & illuminabit abscondita tene-
brarum,& manifestabit consilia cordiū:&
tunc laus erit vnicuique à Deo.* Hæc au- 6
tem fratres, transfiguraui in me & Apol- B
lo, propter vos: vt in nobis discatis, ne
supra quàm scriptum est, vnus aduersus
alterum infletur pro alio.* Quis enim te 7
discernit? Quid autem habes quod non
accepisti? Si autem accepisti,quid gloria-
ris quasi non acceperis? * Iam saturati 8
estis,iam diuites facti estis: sine nobis re-
gnatis:& vtinam regnetis,vt & nos vobi-
scum regnemus. * Puto enim quòd Deus 9
nos Apostolos nouissimos ostendit, tan-
quam morti destinatos quia spectaculum
facti sumus mundo, & Angelis, & homi-
nibus.* Nos stulti propter Christum, vos 10
autem prudentes in Christo:nos infirmi, C
vos autem fortes: vos nobiles,nos autem
11 ignobiles. * Vsque in hanc horam,& esu-
rimus, & sitimus, & nudi sumus, & cola- || Act. 20. 34.
phis cædimur,& instabiles sumus,& || la-
12 boramus operantes manibus nostris: ma-
ledicimur, & benedicimus: persecutio- 1.Thes. 2.b.9
13 nem patimur, & sustinemus: * blasphe- 2.Thes 3.b.8
mamur, & obsecramus: tanquam purga-
menta huius mundi facti sumus,omnium
14 peripsema vsque adhuc. * Non vt con-
fundam vos, hæc scribo, sed vt filios
15 meos charissimos moneo.*Nam si decem
D millia pædagogorum habeatis in Christo,
sed non multos patres. Nam in Christo
Iesu per Euangelium ego vos genui.*Ro-
16 go ergo vos, imitatores mei estote, sicut
17 & ego Christi. * Ideò misi ad vos Timo-
theum, qui est filius meus charissimus,&
fidelis in Domino qui vos commonefa-
ciet vias meas,quæ sunt in Christo Iesu,
sicut vbique in omni Ecclesia doceo.*
18 Tanquam non venturus sim ad vos,sic in-
19 flati sunt quidam.* Veniam autem ad vos
citò si Dominus voluerit: & cognoscam
non sermonem eorum qui inflati sunt,sed
20 virtutem. * Non enim in sermone est re-
21 gnum Dei, sed in virtute. * Quid vultis?
in virga veniam ad vos,an in charitate,&
spiritu mansuetudinis.

CAP. V.

Corinthios reprehendit, quòd in incestu publicè viuentem tolerarent, quem absens tradit Satanæ,monens vt expurgato vitiorum fermento, puri Pascha celebrent, nec vult eos commisceri Christianis palam criminosis.

1 A OMnino auditur inter vos fornicatio, Leu. 18.a.7.8.20 b.11
& talis fornicatio, qualis nec inter
Gentes, ita vt vxorem patris sui aliquis
2 habeat.* Et vos inflati estis: & non ma-
gis luctum habuistis vt tollatur de medio
vestrum qui hoc opus fecit.* || Ego qui- Col.2.a.5.
3 dem absens corpore, præsens autem spi-
ritu, iam iudicaui vt præsens,eum qui sic
4 operatus est, * in nomine Domini nostri
B Iesu Christi, congregatis vobis & meo
spiritu, cum virtute Domini nostri Iesu,
5 * tradere huiusmodi satanæ in interitum
6 carnis, vt spiritus saluus sit in die Domi-
ni nostri Iesu Christi. * Non est bona
gloriatio vestra. || Nescitis quia modi- Gal.5 b.9.
7 C cum fermentum totam massam corrum-
pit?* Expurgate vetus fermentum,vt sitis
noua conspersio, sicut estis azymi. Ete-
nim Pascha nostrum immolatus est Chri-
8 stus. * Itaque epulemur,non in fermento
veteri, neque in fermento malitiæ & ne-
quitiæ: sed in azymis sinceritatis, & ve-
9 ritatis: * Scripsi vobis in epistola: Ne
10 commisceamini fornicariis.* non vtique
fornicariis huius mundi, aut auaris, aut
rapacibus, aut idolis seruientibus: alio-
quin debueratis de hoc mundo exiisse
11 * Nunc autem scripsi vobis non commi-
D sceri, si is qui frater nominatur, est for-
nicator,

nicator,aut auarus,aut idolis seruiens,aut
maledicus, aut ebriosus, aut rapax: cum
eiusmodi nec cibum sumere. * Quid enim 12
mihi de iis, qui foris sunt, iudicare? Non-
ne de iis, qui intus sunt, vos iudicatis?
*nam eos, qui foris sunt, Deus iudicabit. 13
Auferte malum ex vobis ipsis.

CAP. VI.

Corripit eos quòd iudicio contenderent coram iudice Ethnico; enumerans quædam peccata, quibus inuoluti regnum Dei non poßidebunt: quædam licere dicit quæ non expediant: & varias ob causas ostendit vitandam fornicationem.

Audet aliquis vestrûm habens nego- 1
tium aduersus alterum, iudicari a- A
pud iniquos, & non apud sanctos? * An 2
nescitis quoniam sancti de hoc mundo
iudicabunt? Et si in vobis iudicabitur
mundus, indigni estis qui de minimis
iudicetis? * Nescitis quoniam angelos iu- 3
dicabimus? quanto magis sæcularia?
* Secularia igitur iudicia si habueritis: 4
contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos
constituite ad iudicandum.* Ad verecun- 5
diam vestram dico. Sic non est inter vos
sapiens quisquam, qui possit iudicare in-
ter fratrem suum? * Sed frater cum fra- 6
tre iudicio contendit & hoc apud infide-
||Mat. les.* || iam quidem omnino delictum est 7
5.f.39. in vobis, quòd iudicia habetis inter vos. B
Luc.6 Quare non magis iniuriam accipitis? quare
d.29. non magis fraudem patimini? * Sed vos 8
Ro.12. iniuriam facitis, & fraudatis: & hoc fra-
5.d.17 tribus. * An nescitis quia iniqui regnum 9
1Thes Dei non possidebunt? Nolite errare: Ne-
4.b.6. que fornicarij, neque idolis seruientes,
neque adulteri, * neque molles, neq; ma- 10
sculorum concubitores, neque fures, neq;
auari, neque ebriosi, neque maledici, neq;
rapaces, regnum Dei possidebunt. * Et hæc 11
quidam fuistis: sed abluti estis, sed sancti- C
ficati estis, sed iustificati estis, in nomine
Domini nostri Iesu Christi, & in Spiritu
Dei nostri. * Omnia mihi licent, sed non 12
omnia expediunt: Omnia mihi licent,
sed ego sub nullius redigar potestate. * Es- 13
ca ventri, & venter escis: Deus autem &
hunc, & has destruet: corpus autem non
fornicationi, sed Domino: & Dominus cor-
pori. * Deus verò & Dominum suscitauit: 14
& nos suscitabit per virtutem suam. * Ne- 15
scitis quoniam corpora vestra membra
sunt Christi? Tollens ergo membra Chri-
sti, faciam membra meretricis? Absit. * An 16
Gen.2 nescitis quoniam qui adhæret meretrici, D
d.24. vnum corpus efficitur || Erunt enim (in-
Matt quit) duo in carne vna. * Qui autem adhæ- 17
19.a.5 ret Domino, vnus spiritus est. * Fugite for- 18
Marc nicationem. Omne peccatum, quodcum-
10.a.8 que fecerit homo, extra corpus est: qui
Ephes autẽ fornicatur, in corpus suum peccat. * 19
5.g.31 An nescitis quoniã ||membra vestra tẽplũ
||Sup. sunt Spiritus Sancti, qui in vobis est, quem
3.d.17 habetis à Deo, & nõ estis vestri? * ||Empti 20
enim estis pretio magno. Glorificate & 2.Cor.
portate Deum in corpore vestro. 6.c.16

CAP. VII. || Inf.

Corinthios instruit de matrimonio, eiusq; vsu & indissolubili vinculo, innu- 7.d.23
ptis cõmendans cælibatum: & quomodo 1.Pet.
fidelis cum coniuge infideli se habere 1.d.18
debeat: quodque vnusquisque in quo vita statu ad fidem vocatus est permaneat: virginitatem matrimonio præfert, vxorem mortuo marito liberam dicens, vt cui velit in Domino nubat.

1 De quibus autem scripsistis mihi: Bonũ
A est homini mulierem non tangere:
2 *propter fornicationem autem vnusquis-
que suam vxorem habeat, & vnaquæ- 1.Pet.
3 que suum virum habeat.* ||Vxori vir de- 3.b.7.
bitum reddat: similiter autem & vxor vi-
4 ro. * Mulier sui corporis potestatem non
habet, sed vir. Similiter autem & vir sui
corporis potestatem non habet, sed mu-
5 lier. * Nolite fraudare inuicem, nisi fortè
ex consensu ad tempus, vt vacetis oratio-
ni: & iterum reuertimini in idipsum, ne
tentet vos Satanas propter incontinentiã
6 vestram. * Hoc autem dico secundùm in-
7 dulgentiam, non secundùm imperium. *
B Volo enim omnes vos esse sicut meipsum:
sed vnusquisque proprium donum habet
8 ex Deo: alius quidem sic, alius verò sic. *
Dico autem non nuptis, & viduis: bonum
9 est illis si sic permaneant, sicut & ego. *
Quòd si non se continent, nubant. Melius
10 est enim nubere, quàm vri. * Iis autem,
qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non
ego, sed Dominus, || vxorem à viro non ||Mat
11 discedere: * quòd si discesserit, manere 5.c.32
innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir & 19.
12 vxorẽ non dimittat. * Nam cæteris ego di- b.9.
co, non Dominus. Si quis frater vxorẽ ha- Marc
bet infidelẽ, & hæc consentit habitare cũ 10.a.7
13 illo, non dimittat illam. * Et si qua mu- Luc.
lier fidelis habet virum infidelem, & hic 16.c.
consentit habitare cum illa, non dimittat 18.
14 virum: * sanctificatus est enim vir in fi-
C delis per mulierem fidelem, & sanctifi-
cata est mulier infidelis per virum fide-
lem: alioquin filij vestri immundi essent,
15 nunc autem sancti sunt. * Quòd si infide-
lis discedit, discedat: non enim seruitu-
ti subiectus est frater, aut soror in hu-
iusmodi: in pace autem vocauit nos Deus.
16 * Vnde enim scis mulier, si virum sal-
uum facies: aut vnde scis vir, si mulierem
17 saluam facies? * nisi vnicuique sicut diui-
sit Dominus, vnumquemque sicut vocauit
Deus, ita ambulet, & sicut in omnibus
18 Ecclesiis doceo. * Circumcisus aliquis
D vocatus est? non adducat præputium. In
præputio aliquis vocatus est? non cir-
19 cumcidatur. * Circumcisio nihil est, &
præputium nihil est: sed obseruatio man-
20 datorum Dei. * || Vnusquisque in qua vo- ||Eph.
catione vocatus est, in ea permaneat. 4.a.1.
21 * Seruus vocatus es? non sit tibi curæ:
sed

ſed & ſi potes fieri liber, magis vtere. * 22
Qui enim in Domino vocatus eſt ſeruus,
libertus eſt Domini:ſimiliter qui liber vo-
|| Sup. catus eſt, ſeruus eſt Chriſti. * || Pretio 23
6. d. empti eſtis, nolite fieri ſerui hominum.
20. I. * Vnuſquiſque in quo vocatus eſt, fra- 24
Per. I. tres, in hoc permaneat apud Deum.* De 25
d. 18. virginibus autem præceptũ Domini non E
habeo: conſilium autem do, tanquam
miſericordiam conſecutus à Domino,
vt ſim fidelis.* Exiſtimo ergo hoc bonum 26
eſſe propter inſtantem neceſsitatem,quo-
niam bonum eſt homini ſic eſſe. * Alli- 27
gatus es vxori? noli quærere ſolutionem.
Solutus es ab vxore? noli quærere vxo-
rem. * Si autem acceperis vxorem: non 28
peccaſti. Et ſi nupſerit virgo, non pecca-
uit: tribulationem tamen carnis habe-
bunt huiuſmodi:Ego autem vobis parco.
* Hoc itaque dico, fratres: Tempus bre- 29
ue eſt:reliquum eſt,vt & qui habent vxo-
res,tanquam non habentes ſint: * & qui 30
flent, tanquam non flentes: & qui gau-
dent, tanquam non gaudentes: & qui
emunt, tanquam non poſsidentes:* & qui 31
vtuntur hoc mundo, tanquam non vtan- F
tur: præterit enim figura huius mundi. 32
* Volo autem vos ſine ſolicitudine eſſe.
Qui ſine vxore eſt, ſolicitus eſt quæ
Domini ſunt, quomodo placeat Deo.
* Qui autem cum vxore eſt, ſolicitus eſt 33
quę ſunt mũdi,quomodo placeat vxori,&
diuiſus eſt. * Et mulier innupta & virgo, 34
cogitat quę Domini ſunt,vt ſit ſancta cor-
pore, & ſpiritu. Quæ autem nupta eſt,
cogitat quæ ſunt mundi, quomodo pla-
ceat viro.* Porrò hoc ad vtilitatem ve- 35
ſtram dico: non vt laqueum vobis inii-
ciam, ſed ad id, quod honeſtum eſt, &
quod facultatem præbeat ſine impedi-
mento Dominum obſecrandi. * Si quis 36
autem turpem ſe videri exiſtimat ſuper G
virgine ſua, quòd ſit ſuperadulta, & ita
oportet fieri: quòd vult faciat: non pec-
cat, ſi nubat.* Nam qui ſtatuit in corde 37
ſuo firmus, non habens neceſsitatem,po-
teſtatem autem habens ſuæ voluntatis, &
hoc iudicauit in corde ſuo, ſeruare virgi-
nem ſuam benè facit.* Igitur & qui ma- 38
trimonio iungit virginem ſuam, benè fa-
|| Rom cit:& qui non iungit, meliùs facit.* || Mu- 39
7. a. 2. lier alligata eſt legi quanto tempore vir
eius viuit, quòd ſi dormierit vir eius, li-
berata eſt: cui vult nubat: tantùm in Do-
mino.* Beatior autem erit ſi ſic perman- 40
ſerit ſecundùm meũ conſilium: puto au-
tem quòd & ego Spiritum Dei habeam.

CAP. VIII.

Quanquam idolothytis veſci non ſit ex ſe illicitum cum idolum nullius ſit efficacia aut poteſtatis,non ſunt tamen illa edenda aut repugnante conſcientia,aut cum infirmorum offendiculo: neque ea edere, aut non edere, hominem efficit meliorem.

1 DE iis autem, quæ idolis ſacrificantur,
A ſcimus quia omnes ſcientiam habe-
mus. Scientia inflat, charitas verò ædifi-
2 cat. * Si quis autem ſe exiſtimat ſcire ali-
quid, nondum cognouit quemadmodum
3 oporteat eum ſcire. * Si quis autem diligit
4 Deum, hic cognitus eſt ab eo. * De eſcis
B autem, quæ idolis immolantur, ſcimus
quia nihil eſt idolum in mundo, & quòd
5 nullus eſt Deus, niſi vnus.* Nam etſi ſunt
qui dicantur dij ſiue in cælo, ſiue in terra
(ſiquidem ſunt dij multi & Domini mul-
6 ti:) * nobis tamen vnus Deus Pater, ex
quo omnia,& nos in illum:& vnus Domi-
nus Ieſus Chriſtus, per quem omnia, &
7 nos per ipſum, * ſed non in omnibus eſt
C ſcientia. Quidam autem cum conſcientia
vſque nunc idoli,quaſi idolothytum man-
ducant: & conſcientia ipſorum cùm ſit
8 infirma, polluitur. * Eſca autem nos non
commendat Deo: neque enim ſi mandu-
cauerimus,abundabimus:neq;ſi non man-
9 ducauerimus,deficiemus. * Videte autem
ne fortè hæc licentia veſtra offendicu-
10 lum fiat infirmis. * Si enim quis viderit
D eum,qui habet ſcientiam in idolio recum-
bentem: nónne conſcientia eius, cùm ſit
infirma, ædificabitur ad manducandum
11 idolothyta: * || Et peribit infirmus in tua || Rom
ſcientia frater propter quem Chriſtus 14. c.
12 mortuus eſt? * Sic autem peccantes in 15.
fratres, & percutientes conſcientiam eo-
13 rum infirmam, in Chriſtum peccatis. *
|| Quapropter ſi eſca ſcandalizat fratrem || Rom
meum: non manducabo carnem in æter- 14. d.
num, ne fratrem meum ſcandalizem. 21.

CAP. IX.

Non accipiebat Paulus victum à Corinthiis quibus concionabatur, vt omnem amputaret offendiculi occaſionem, licet hoc ſibi fuiſſe licitum multis probet argumentis: ſed in omnem formam ſe vertit,quo plures ad Dei cultum adducat: Corinthios exhortando ad imitationem eorum qui in ſtadio currunt, aut in agone certant: ſuum quoque ait ſe domare corpus.

1 NOn ſum liber? Non ſum Apoſtolus?
A Nónne Chriſtum Ieſum Dñm noſtrũ
vidi? Nónne opus meum vos eſtis in Do-
2 mino?* Et ſi aliis non ſum Apoſtolus, ſed
tamẽ vobis ſum:nam ſignaculum Apoſto-
3 latus mei vos eſtis in Domino, * mea de-
fenſio apud eos, qui me interrogant,hæc
4 eſt. * Nunquid non habemus poteſtatem
5 manducandi,& bibendi? * Nunquid non
habemus poteſtatem mulierem ſororem
circumducendi, ſicut & cæteri Apoſto-
6 li, & fratres Domini, & Cephas? * Aut
ego ſolus, & Barnabas, non habemus
7 poteſtatem hoc operandi? * Quis mili-
tat ſuis ſtipendiis vnquam? Quis plan-
tat vineam, & de fructu eius non edit?
Quis paſcit gregem, & de lacte gregis
8 non manducat? * Numquid ſecundùm
hominem

hominem hæc dico? An & lex hæc non
dicit? *Scriptum est enim in lege Moysi: 9
||Deu. || Non alligabis os boui trituranti. Nũ- B
25.a.4 quid de bobus cura est Deo? *An pro- 10
1.Tim pter nos vtique hoc dicit? Nam propter
5.c.18 nos scripta sunt: quoniam debet in spe,
qui arat, arare: & qui triturat, in spe
||Rom fructus percipiendi.* || Si nos vobis spi- 11
15.f. ritualia seminauimus, magnũ est si nos
27. carnalia vestra metamus? *Si alij pote- 12
statis vestræ participes sunt, quare non
potiùs nos? sed non vsi sumus hac po-
testate: sed omnia sustinemus, ne quod
offendiculum demus Euãgelio Christi.
||Deu. *||Nescitis quoniã qui in sacrario ope- 13
18.a.1. rantur, quæ de sacrario sunt edunt: &
qui altari deseruiunt, cum altari parti-
cipant? *Ita & Dñs ordinauit iis, qui 14
Euangelium annuntiant, de Euangelio
viuere.* Ego autem nullo horum vsus 15
sum. Non autem scripsi hæc vt ita fiant C
in me: bonum est enim mihi magis mo-
ri, quàm vt gloriam meã quis euacuet.
*Nam si euangelizauero, non est mihi 16
gloria: necessitas enim mihi incumbit:
væ enim mihi est, si non euangelizaue-
ro. *Si enim volens hoc ago, mercedem 17
habeo: si autem inuitus, dispensatio
mihi credita est.* Quæ est ergo merces 18
mea? Vt Euangelium prædicans, sine
sumptu ponã Euangeliũ, vt non abutar
potestate mea in Euangelio. *Nam cùm 19
liber essẽ ex omnibus, omniũ me seruũ
feci, vt plures lucrifacerẽ.* Et factus sũ 20
Iudæis tanquam Iudæus, vt Iudæos lu-
crarer,* iis qui sub lege sunt, quasi sub 21
lege essem (cùm ipse non essem sub le-
ge) vt eos, qui sub lege erant lucriface- D
rẽ. Iis qui sine lege erant, tanquam sine
lege essem (cùm sine lege Dei nõ essem:
sed in lege essem Christi) vt lucrifacerẽ
eos, qui sine lege erant. *Factus sum 22
infirmis infirmus, vt infirmos lucriface-
rẽ. Omnibus omnia factus sum, vt omnes
facerem saluos. *Omnia autem facio 23
propter Euangelium: vt particeps eius
efficiar.* Nescitis quòd ij qui in stadio 24
currunt, omnes quidẽ currunt, sed vnus
accipit brauiũ? Sic currite vt compre-
hendatis. *Omnis autem, qui in agone 25
contendit, ab omnibus se abstinet: &
illi quidem vt corruptibilem coronam
accipiant; nos autem incorruptam. *Ego 26
igitur sic curro, non quasi in incertum:
sic pugno, non quasi aërem verberans:
*sed castigo corpus meum, & in serui- 27
tutem redigo: ne fortè cùm aliis præ-
dicauerim, ipse reprobus efficiar.

CAP. X.

Cõmemoratione ingratorũ Iudæorum frequenter ob varia peccata à Deo punitorum, hos à similibus absterret: de tentatione humana, & Dei in tentationibus auxilio: non solùm idololatria fugienda est, sed & mensa eorum qui idolothytis vescuntur, tum quòd per hoc videantur aliquid idolis deferre, tum quòd scandalo sint infirmioribus.

1 NOlo enim vos ignorare fratres,
A quoniam patres nostri omnes || sub || Exo.
nube fuerunt, & omnes || mare transie- 13. d.
2 runt;* & omnes in Moyse baptizati 23.
3 sunt, in nube, & in mari:* || & omnes ||Num
eandem escam spiritalem manducaue- 9.d.21
4 runt,* || & omnes eundem potum spiri- ||Exo.
talem biberunt: (bibebãt autem de spi- 14.c.
ritali, consequente eos, petra: petra au- 22.
5 tem erat Christus,) *sed non in pluribus ||Exo.
eorum beneplacitum est Deo: || nam 16.d.
6 prostrati sunt in deserto. *Hæc autem 15.
B in figura facta sunt nostri, vt non simus ||Exo.
concupiscentes malorum, || sicut & illi 17.b6.
7 concupierunt, *neq; idololatræ efficia- ||Num
mini, sicut quidam ex ipsis: quemadmo- 20.b.
dum scriptum est: Sedit populus man- 11.
ducare & bibere, & surrexerunt ludere. ||Num
8 *Neq; fornicemur, || sicut quidã ex ipsis 26.g.
fornicati sunt, & ceciderũt vna die vi- 64.65
9 gintitria millia. *Neque tentemus Chri- ||Psal.
stũ: || sicut quidam eorũ tentauerunt, & 105.
10 à serpentibus perierunt. *|| Neque mur- c.14.
C murauerітis, sicut quidam eorum mur- ||Exo.
murauerunt, & perierunt ab extermina- 32.b.6
11 tore. *Hæc autem omnia in figura con- ||Num
tingebant illis: scripta sunt autẽ ad cor- 25.a.1
reptionem nostram, in quos fines sæcu- ||Num
12 lorũ deuenerunt. *Itaq; qui se existimat 21. b.
13 stare, videat ne cadat. *Tentatio vos nõ 5.6.
apprehendat nisi humana: fidelis autem ||Num
Deus est, qui non patietur vos tentari 11.a.1.
supra id quod potestis, sed faciet etiam 14.a.1
cum tentatione prouentum vt possitis
14 sustinere. *Propter quod charissimi mi-
15 hi, fugite ab idolorum cultura. *Vt pru-
dentibus loquor, vos ipsi iudicate quod
16 dico. *Calix benedictionis, cui benedi-
D cimus, nónne communicatio sanguinis
Christi est? & panis, quem frangimus,
nónne participatio corporis Dñi est?
17 *Quoniã vnus panis, vnum corpus mul-
ti sumus, omnes qui de vno pane par-
18 ticipamus. *Videte Israël secundùm car-
nem: nónne qui edunt hostias, partici-
19 pes sunt altaris? *Quid ergo? dico quòd
idolis immolatum sit aliquid? aut quod
20 idolum sit aliquid? *Sed quæ immolant
E Gentes, dæmoniis immolant, & non
Deo. Nolo autem vos socios fieri dæmo-
niorum: nõ potestis calicẽ Dñi bibere,
21 & calicẽ dæmoniorũ: non potestis mẽ-
sæ Dñi particeps esse, & mensæ dæmo-
22 niorum.* An æmulamur Dñm? Nunquid
fortiores illo sumus? || Omnia mihi li- || Sup.
23 cent, sed non omnia expediunt. *Omnia 6.c.12.
mihi licent, sed non omnia ædificant.
24 *Nemo quod suum est quærat, sed quod
25 alterius. *Omne, quod in macello venit, ||Eccl.
manducate, nihil interrogantes propter 17.d.
26 conscientiã. *||Dñi est terra, & plenitudo 31.
27 eius. *Si quis vocat vos infidelium, & Psal.
23.a.1

vultis ire:omne quod vobis apponitur
manducate,nihil interrogantes propter
conscientiã.* Si quis autem dixerit:Hoc 28
immolatum est idolis:nolite manduca-
re,propter illum qui indicauit,& pro- G
pter conscientiam : * conscientiam au- 29
tem dico nõ tuam, sed alterius.Vt quid
enim libertas mea iudicatur ab aliena
conscientia ? * Si ego cum gratia parti- 30
cipo , quid blasphemor pro eo quòd
|| Col. gratias ago? * || Siue ergo manducatis, 31
3.c.17 siue bibitis,siue aliud quid facitis : om-
nia in gloriam Dei facite.* Sine offen- 32
sione estote Iudæis , & Gentibus, & ec-
clesiæ Dei:* sicut & ego per omnia om- 33
nibus placeo, non quærens quod mihi
vtile est,sed quod multis, vt salui fiant.

CAP. XI.

Vir aperto, mulier autem velato debet orare capite. Corinthios reprehendit quòd ad celebrandam cœnam Dominicam inuicem non expectarent , sed inter se dissiderent : referens interim Sacramenti Eucharistiæ à Christo institutionem , & scelus ac pœnam indignè ad illud accedentium.

IMitatores mei estote , sicut & ego 1
Christi. * Laudo autem vos fratres, 2
quòd per omnia mei memores estis : & A
sicut tradidi vobis,præcepta mea tene-
||Ephe tis.* Volo autem vos scire, || quòd om- 3
5.e.23 nis viri caput,Christus est:caput autem
mulieris, vir:caput verò Christi, Deus.
* Omnis vt orans aut prophetans vela- 4
to capite, deturpat caput suum.* Omnis 5
autem mulier orans aut prophetans
non velato capite,deturpat caput suũ :
vnum enim est ac si decaluetur. Nam si 6
non velatur mulier, tondeatur. Si verò B
turpe est mulieri tonderi,aut decaluari,
velet caput suum.* Vir quidẽ non debet 7
velare caput suũ : quoniam || imago &
|| Gen. gloria Dei est,mulier autem gloria viri
1.c.26 est.* Non enim vir ex muliere est, sed 8
|| Gen. mulier ex viro.* || Etenim nõ est creatus 9
2.d.23 vir propter mulierẽ,sed mulier propter
virũ.* Ideò debet mulier potestatem ha- 10
bere supra caput propter Angelos.* Ve- 11
rũtamen neq; vir sine muliere,neq; mu- C
lier sine viro,in Dño.* Nam sicut mulier 12
de viro, ita & vir per mulierem:omnia
autem ex Deo.* Vos ipsi iudicate:decet 13
mulierẽ nõ velatã orare Deũ?* Nec ipsa 14
natura docet vos,quòd vir quidẽ si co-
mã nutriat, ignominia est illi:* mulier 15
verò si comam nutriat , gloria est illi :
quoniam capilli pro velamine ei dati
sunt.* Si quis autẽ videtur contentiosus 16
esse:nos talem consuetudinem non ha- D
bemus,neque Ecclesia Dei.* Hoc autem 17
præcipio : non laudãs quòd non in me-
lius , sed in deterius conuenitis. * Pri- 18
mùm quidem conuenientibus vobis in
Ecclesiam,audio scissuras esse inter vos,
& ex parte credo,* Nam oportet & hæ- 19
reses esse, vt & qui probati sunt, mani-
20 festi fiant in vobis.* Conuenientibus er-
go vobis in vnum,iam non est Domini-
21 cam cœnam manducare.* Vnusquisque
enim suam cœnam præsumit ad mandu-
candum. Et alius quidem esurit, alius
22 autem ebrius est.* Numquid domos non
E habetis ad manducandũ & bibendum?
aut Ecclesiã Dei contemnitis,& cõfun-
ditis eos,qui non habent ? Quid dicam
vobis ? * Laudo vos? in hoc non laudo.
23 * Ego enim accepi à Dño quod tradidi
vobis,quoniam Dñs Iesus in qua nocte
24 tradebatur, accepit panem, * & gratias
agens fregit,& dixit:|| Accipite,& man- || Mat.
ducate : hoc est corpus meum,quod pro 26. c.
vobis tradetur : hoc facite in meam 26.
25 commemorationem.* Similiter calicẽ, Marc.
F postquã cœnauit,dicens:Hic calix nouũ 14. c.
testamentum est in meo sanguine , hoc 22.
facite quotiescumque bibetis,in meam Luc.
26 commemorationem. * Quotiescumque 22. b.
enim manducabitis panem hunc, & ca- 17.
licem bibetis:mortem Dñi annuntiabi-
27 tis donec veniat.* || Itaque quicumque || Ioa.
manducauerit panem hunc, vel biberit 6.f.59
calicem Dñi indignè:reus erit corporis
28 & sanguinis Dñi. * Probet autem seip-
sum homo : & sic de pane illo edat , &
29 de calice bibat.* Qui enim manducat &
G bibit indignè , iudicium sibi manducat
& bibit : non diiudicans corpus Dñi.
30 * Ideò inter vos multi infirmi & imbe-
31 cilles,& dormiunt multi.* Quòd si nos-
metipsos diiudicaremus , non vtique
32 iudicaremur.* Dum iudicamur autem,à
Dño corripimur,vt non cum hoc mun-
33 do damnemur.* Itaque fratres mei,cùm
conuenitis ad manducandum, inuicem
34 expectate.* Si quis esurit,* domi mandu-
cet : vt non in iudicium conueniatis.
Cætera autem,cùm venero,disponam.

CAPVT XII.

Variis dantur varia eiusdem Spiritus sancti charismata , vt in modum humani corporis quisque suo fungatur officio, & mutua se opera omnes indigere recognoscentes , mutuo se foueant : & ita Christus sua prouidit Ecclesia de variis hominum statibus.

1 DE spiritualibus autem , nolo vos
2 ignorare fratres. * Scitis quoniam
A cùm Gentes essetis,ad simulachra muta
3 prout ducebamini euntes.* Ideò notum
vobis facio , || quòd nemo in Spiritu || Mar.
Dei loquens , dicit anathema Iesu. Et 9.f.38
nemo potest dicere , Dñs Iesus , nisi in
4 Spiritu sancto.* Diuisiones verò gratia-
5 rum sunt,idem autem Spiritus : * Et di-
uisiones ministrationum sunt,idem au-
6 tem Dñs. * Et diuisiones operationum
sunt,idem verò Deus,qui operauit om-
7 nia in omnibus.* Vnicuique autem da-
tur manifestatio Spiritus ad vtilitatem.
8 * Alij quidam per Spiritum datur sermo
sapien-

sapientiæ: alij autem sermo scientiæ
secundùm eumdem Spiritum: * alteri 9
fides in eodem Spiritu: alij gratia sani- B
tatum in vno Spiritu: * alij operatio vir- 10
tutum, alij prophetia, alij discretio spi-
rituum, alij genera linguarum, alij in-
||Rom. 12.a.3 b.6. Ephe. 4.b.7. terpretatio sermonum. * || Hæc autem 11
omnia operatur vnus atque idem Spi-
ritus, diuidens singulis prout vult. * Si- 12
cut enim corpus vnum est, & membra
habet multa, omnia autē membra cor-
poris cùm sint multa, vnum tamen cor-
pus sunt: ita & Christus. * Etenim in vno 13
Spiritu omnes nos in vnum corpus ba-
ptizati sumus, siue Iudæi, siue Gentiles:
siue serui, siue liberi: & omnes in vno
Spiritu potati sumus. * Nam & corpus 14
non est vnum membrum, sed multa. * Si 15
dixerit pes: Quoniam non sum manus,
non sum de corpore: num ideò non est
de corpore? * Et si dixerit auris: Quo- 16
niam non sum oculus, non sum de cor- C
pore: num ideò non est de corpore? * Si 17
totū corpus oculus: vbi auditus? Si to-
tum auditus: vbi odoratus? * Nunc au- 18
tem posuit Deus membra, vnumquodq;
eorum in corpore sicut voluit. * Quòd
si essent omnia vnum membrum, vbi 19
corpus? * Nunc autem multa quidem 20
membra, vnum autem corpus. * Non po- 21
test autem oculus dicere manui: Opera
tua nō indigeo; aut iterū caput pedibus:
Non estis mihi necessarij. * Sed multo 22
magis quæ videntur membra corporis
infirmiora esse, necessariora sunt: * & 23
quæ putamus ignobiliora membra esse
corporis, his honorem abundantiorem
circumdamus: & quæ inhonesta sunt
nostra, abundantiorem honestatem ha-
bent. * Honesta autem nostra nullius 24
egent: sed Deus temperauit corpus ei,
cui deerat, abundantiorem tribuendo
honorē, * vt non sit schisma in corpore, 25
sed id ipsum pro inuicem sollicita sint
membra. * Et si quid patitur vnum mem- 26
brū, cōpatiuntur omnia mēbra: siue glo- D
riatur vnū membrū, congaudent omnia
mēbra. * Vos autem estis corpus Christi, 27
|| Eph. 4.b.11 & membra de membro. * || Et, quosdam 28
quidē posuit Deus in Ecclesia primùm
Apostolos, secundò Prophetas, tertiò
Doctores, deinde virtutes, exinde gra-
tias curationū, opitulationes, guberna-
tiones, genera linguarū, interpretatio-
nes sermonū. * Nūquid omnes Apostoli? 29
nūquid omnes Prophetæ? numquid oēs
Doctores? * nūquid omnes virtutes? nū- 30
quid omnes gratiam habent curationū?
nūquid omnes linguis loquūtur? nūquid
omnes interpretantur? * Æmulamini 31
autem charismata meliora. * Et adhuc 32
excellentiorem viam vobis demonstro.

CAP. XIII.

Ostendit charitatis necessitatem, ipsius officia, perpetuitatem, ac præcellentiā supra fidem, & spem, reliquaque Dei dona.

1 SI linguis hominum loquar, & Ange-
A lorum, charitatem autem non ha-
beam, factus sum velut æs sonans, aut
2 cymbalum tinniens. * Et si habuero pro-
phetiam, & nouerim mysteria omnia, &
omnem scientiā: & si habuero omnem
fidem ita vt montes transferā, charita-
3 tem autem non habuero, nihil sum. * Et
B si distribuero in cibos pauperū omnes
facultates meas, & si tradidero corpus
meum ita vt ardeam, charitatem autem
4 non habuero, nihil mihi prodest. * Cha-
ritas patiens est, benigna est: Charitas
non æmulatur, non agit perperam, non
5 inflatur, * non est ambitiosa, non quærit
quæ sua sunt, non irritatur, nō cogitat
6 malum, * non gaudet super iniquitate,
7 congaudet autē veritati: * omnia suffert,
C omnia credit, omnia sperat, omnia su-
8 stinet. * Charitas numquam excidit; siue
prophetiæ euacuabuntur, siue linguæ
9 cessabunt, siue scientia destruetur. * Ex
parte enim cognoscimus, & ex parte
10 prophetamus. * Cùm autē venerit quod
perfectū est, euacuabitur quod ex parte
11 est. * Cùm essem paruulus, loquebar vt
D paruulus, sapiebam vt paruulus, cogita-
bam vt paruulus.. Quando autem factus
sum vir, euacuaui quæ erant paruuli.
12 * Videmus nunc per speculum in æni-
gmate, tunc autem facie ad faciē. Nunc
cognosco ex parte: tunc autem cognos-
13 cam sicut & cognitus sum. * Nunc au-
tem manent, fides, spes, charitas, tria
hæc: maior autem horum est charitas.

CAP. XIV.

Donum linguarum inferius esse dicit dono prophetiæ; imò inutile, si desit qui interpretetur: tradit ergo eis normam qua his donis ordinate vtantur: & mulieres in Ecclesiis silere iubet.

1 SEctamini charitatem, æmulamini spi-
A ritalia: magis autem vt prophetetis.
2 * Qui enim loquitur lingua, non homi-
nibus loquitur, sed Deo: nemo enim
audit. Spiritu autem loquitur mysteria.
3 * Nam qui prophetat, hominibus loqui-
tur ad ædificationē, & exhortationem,
4 & consolationem. * Qui loquitur lingua
semetipsum ædificat: qui autem pro-
5 phetat, Ecclesiam Dei ædificat. * Volo
autem omnes vos loqui linguis; magis
autem prophetare. Nam maior est qui
prophetat, quàm qui loquitur linguis:
nisi fortè interpretetur, vt Ecclesia ædi-
6 ficationem accipiat. * Nunc autem, fra-
B tres, si venero ad vos linguis loquens;
quid vobis prodero, nisi vobis loquar
aut in reuelatione, aut scientia, aut in
7 prophetia, aut in doctrina? * Tamen
quæ sine anima sunt vocem dantia, siue
tibia, siue cithara, nisi distinctionem so-
nituum dederint; quomodo scietur id
quod canitur, aut quod citharizatur?

* Etenim si incertam vocem det tuba 8
quis parabit se ad bellum? * Ita & vos 9
per linguam nisi manifestum sermonem C
dederitis; quomodo scietur id quod
dicitur? eritis enim in aëra loquentes.
* Tam multa, vt puta, genera linguarum 10
sunt in hoc mũdo: & nihil sine voce est,
* Si ergo nesciero virtutẽ vocis, ero ei, 11
cui loquor, barbarus: & qui loquitur,
mihi barbarus.* Sic & vos, qm̃ æmula- 12
tores estis spirituum ad ædificationem
Ecclesiæ quærite vt abundetis.* Et ideò 13
qui loquitur lingua, oret vt interprete-
tur.* Nam si ore lingua, spiritus meus 14
orat, mens autem mea sine fructu est.
* Quid ergo est? Orabo spiritu, orabo & 15
mente: psallam spiritu, psallam & men-
te.* Ceterùm si benedixeris spiritu qui 16
supplet locum idiotæ, quomodo dicet,
Amen super tuã benedictionem? quoniã
quid dicas, nescit, * nam tu quidem be- 17
ne gratias agis: sed alter nõ ædificatur. D
* Gratias ago Deo meo, quod omnium 18
vestrûm lingua loquor. * Sed in Eccle- 19
sia volo quinque verba sensu meo lo-
qui, vt & alios instruam: quàm decem
millia verborũ in lingua.* Fratres, no- 20
lite pueri effici sensibus, sed malitia par-
uuli estote: sensibus autẽ perfecti esto-
||Isai. te.* In lege scriptum est: || Quoniam in 21
28. c. aliis linguis & labiis aliis loquar popu-
11. lo huic: & nec sic exaudient me, dicit
Dñs.* Itaq; linguæ in signum sunt non 22
fidelibus, sed infidelibus: prophetiæ au- E
tem non infidelibus, sed fidelibus. * Si 23
ergo cõueniat vniuersa Ecclesia in vnũ,
& omnes linguis loquãtur, intrent autẽ
idiotæ, aut infideles nónne dicẽt quòd
insanitis?* Si autem omnes prophetent, 24
intret autem quis infidelis, vel idiota,
conuincitur ab omnibus, diiudicatur ab
omnibus;* occulta cordis eius manife- 25
sta fiunt, & ita cadens in faciẽ adorabit
Deũ, pronuntiãs quod verè Deus in vo-
bis sit.* Quid ergo est, fratres? cùm con- 26
uenitis, vnusquisque vestrûm psalmum F
habet, doctrinam habet, apocalypsim
habet, linguam habet, interpretationem
habet: omnia ad ædificationem fiant.
* Siue lingua quis loquitur, secundùm 27
duos, aut vt multũ tres, & per partes, &
vnus interpretetur:* Si autem non fue- 28
rit interpres, taceat in Ecclesia, sibi autẽ
loquatur, & Deo.* Prophetæ autẽ duo, 29
aut tres dicant, & ceteri diiudicent:
* Quod si alij reuelatum fuerit sedenti, 30
prior taceat.* Potestis enim oẽs per sin- 31
gulos prophetare: vt omnes discant, &
omnes exhortẽtur:* & spiritus prophe- 32
tarum prophetis subiecti sunt. * Non 33
enim est dissensionis Deus, sed pacis: si- G
cut & in omnibus Ecclesiis sanctorum
doceo. * Mulieres in Ecclesiis taceant, 34
||Gen. non enim permittitur eis loqui, sed sub-
3.c.16 ditas esse, sicut & lex dicit.* || Si quid au- 35
tem volunt discere, domi viros suos in-
terrogent. Turpe est enim mulieri loqui
36 in Ecclesia. * An à vobis verbum Dei
37 processit? aut in vos solos peruenit?* Si
quis videtur propheta esse, aut spiritua-
lis, cognoscat quæ scribo vobis, quia
38 Domini sunt mandata. * Si quis autem
39 ignorat, ignorabitur. * Itaque fratres
æmulamini prophetare, & loqui linguis
40 nolite prohibere.* Omnia autem hone-
stè, & secundùm ordinem fiant.

CAP. XV.

Christum docet à mortuis resurrexisse, multisque ac demum Paulo, qui se minimum dicit Apostolorum, apparuisse: ac nostram hic astruit resurrectionem, & ordinem ac modum eius, vnà cum diuersa resuscitatorum gloria, non in anima solùm, sed etiam in corpore: mors autem in resurrectione absorbebitur.

1 NOtum autem vobis facio, fratres, Gal.1.
A Euangeliũ, quod prædicaui vobis, b.11.
2 quod & accepistis, in quo & statis,* per
quod & saluamini: qua ratione prædi-
cauerim vobis, si tenetis, nisi frustrà
3 credidistis.* Tradidi enim vobis in pri-
mis, quod & accepi: quoniam Christus
mortuus est pro peccatis nostris || secun- ||Isai.
4 dũ Scripturas:* || & quia sepultus est, & 53.b.5
quia resurrexit tertia die secundũ Scri- ||Ionæ
5 pturas: * & quia visus est Cephæ, & post 2.a.1.
6 hoc || vndecim: * Deinde visus est plus ||Ioa.
quàm quingentis fratribus simul: ex 20. c.
quibus multi manent vsque adhuc, qui- 19.
7 dam autem dormierunt. * Deinde visus
est Iacobo, deinde Apostolis omnibus:
8 * Nouissimè autem omnium tamquam
B abortiuo, visus est & mihi.* || Ego enim ||Act.
9 sum minimus Apostolorũ, qui non sum 9.a.3.
dignus vocari Apostolus, quoniã perse- || Eph.
10 quutus sum Ecclesiam Dei. * Gratia au- 3.b.8.
tem Dei sum id quod sum, & gratia eius
in me vacua non fuit, sed abundantiùs
illis omnibus laboraui: non ego autem,
11 sed gratia Dei mecum:* Siue enim ego,
siue illi: sic prædicamus, & sic credidi-
12 stis.* Si autẽ Christus prædicatur quòd
resurrexit à mortuis, quomodo qui-
dam dicunt in vobis, quoniam resurre-
13 ctio mortuorum non est? * Si autem
resurrectio mortuorum non est: neque
14 Christus resurrexit.* Si autem Christus
non resurrexit, inanis est ergo prædica-
tio nostra, inanis est & fides vestra:
15 * inuenimur autem & falsi testes Dei:
C quoniam testimonium diximus aduer-
sus Deum, quòd suscitauerit Christum:
quem non suscitauit, si mortui non re-
16 surgunt.* Nam si mortui non resurgunt,
neque Christus resurrexit. * Quòd si
17 Christus non resurrexit, vana est fides
vestra, adhuc enim estis in peccatis ve-
18 stris.* Ergo & qui dormierunt in Chri-
19 sto, perierunt.* Si in hac vita tantùm in
Christo sperantes sumus, miserabiliores
sumus

umus omnibus hominibus.* Nunc au-
|| Col. tē Christus resurrexit à mortuis || pri- 20
1.c.18. mitiæ dormientium : * quoniam qui- 21
Apoc. dem per hominem mors, & per homi-
1.b.5. nem resurrectio mortuorum. * Et sicut 22
|| 1. in Adam omnes moriuntur, ita & in
The.4 Christo omnes viuificabuntur, * || vnus- 23
d.15. quisque autem in suo ordine, primitiæ
Christus : deinde ij, qui sunt Christi,
qui in aduentu eius crediderunt. * De- 24
inde finis : cùm tradiderit regnum Deo
& Patri, cùm euacuauerit omnem prin-
cipatum, & potestatem, & virtutem.
|| Psa. * Oportet autem illum regnare, || do- 25
109. nec ponat omnes inimicos sub pedibus D
a.1. eius. * Nouissima autem inimica de- 26
Heb.1 struetur mors : || Omnia enim subiecit
d.13. sub pedibus eius. Cùm autē dicat:* Om-
1o. c. nia subiecta sunt ei, sine dubio præter 27
13. eum, qui subiecit ei omnia. * Cùm autem 28
|| Psal. subiecta fuerint illi omnia : tunc & ip-
8.b.8. se Filius subiectus erit ei, qui subiecit
Heb.2 sibi omnia, vt sit Deus omnia in omni-
b.8. bus. * Alioquin quid facient qui bapti- 29
zantur pro mortuis, si omnino mortui
non resurgunt? vt quid & baptizantur
pro illis? * vt quid & nos periclitamur 30
omni hora? * Quotidie morior per ve- 31
stram gloriam fratres, quam habeo in
Christo Iesu Dño nostro. * Si (secundùm 32
hominem) ad bestias pugnaui Ephesi,
quid mihi prodest, si mortui non resur-
|| Sap. gunt? || manducemus, & bibamus, cras
2.b.6. enim moriemur. * Nolite seduci : Cor- 33
Isa.22 rumpunt mores bonos colloquia mala.
d. 13. * Euigilate iusti, & nolite peccare : ig- 34
56. d. norantiam enim Dei quidam habent, E
12. ad reuerentiam vobis loquor. * Sed di- 35
cet aliquis : Quomodo resurgunt mor-
tui? qualiue corpore venient? * Insipiens, 36
tu quod seminas non viuificatur, nisi
prius moriatur. * Et quod seminas, non 37
corpus, quod futurum est, seminas, sed
nudum granum, vtputa tritici, aut ali-
cuius ceterorum. * Deus autem dat illi 38
corpus sicut vult : & vnicuique semi-
num proprium corpus. * Non omnis 39
caro, eadem caro : sed alia quidem ho-
minum, alia verò pecorum, alia volu-
crum, alia autem piscium. * Et corpora 40
cælestia, & corpora terrestria : sed alia
quidem cælestium gloria, alia autem
terrestrium. * Alia claritas Solis, alia cla- 41
ritas lunæ, & alia claritas stellarum, F
Stella enim à stella differt in claritate:
* sic & resurrectio mortuorum semina- 42
tur in corruptione, surget in incorru-
ptione. * Seminatur in ignobilitate, sur- 43
get in gloria: Seminatur in infirmitate,
surget in virtute : * Seminatur corpus 44
animale, surget corpus spiritale. Si est
corpus animale, est & spiritale, sicut scri-
|| Gen. ptum est : * || Factus est primus homo 45
2.a.7. Adam in animam viuentem, nouissimus
Adam in spiritū viuificantem. * Sed non 46
prius quod spiritale est, sed quod ani-
47 male : deinde quod spiritale. * Primus
homo de terra, terrenus : secundus ho-
48 mo de cælo, cælestis : * Qualis terrenus,
tales & terreni : & qualis cælestis, tales
49 & cælestes. * Igitur sicut portauimus
imaginem terreni, portemus & imagi-
50 nem cælestis. * Hoc autem dico fratres:
quia caro & sanguis regnum Dei possi-
dere non possunt, neque corruptio in-
51 corruptelam possidebit. * Ecce mysteriū
G vobis dico: Omnes quidem resurgemus,
52 sed non omnes immutabimur. * In mo-
mento, in ictu oculi, in nouissima tu-
ba : canet enim tuba, & mortui resur-
gent incorrupti : & nos immutabimur.
53 * Oportet enim corruptibile hoc indue-
re incorruptionem & mortale hoc in-
54 duere immortalitatem. * Cùm autem
mortale hoc induerit immortalitatem,
tunc fiet sermo qui scriptus est: || Absor- || Osee
55 pta est mors in victoria, * vbi est mors 13. d.
victoria tua? vbi est mors stimulus tuus 14.
56 * Stimulus autem mortis peccatum est: || Hebr
57 virtus verò peccati lex. * || Deo autem 2.d.14
gratias, qui dedit nobis victoriam per
58 Dñm nostrum Iesum Christum. * Itaque || 1.Ioa
fratres mei dilecti, stabiles estote, & 5.a.5.
immobiles : abundantes in opere Do-
mini semper scientes quòd labor ve-
ster non est inanis in Domino.

CAPVT XVI.

Vbi de colligenda pro Christianis qui Ierosolymis agebant eleemosyna hortatus esset, commendat eis Timotheum, ac Stephanæ familiam : deinde salutationes subiungit.

1 DE collectis autem, quæ fiunt in san-
A ctos, sicut ordinaui Ecclesiis Gala-
2 tiæ, ita & vos facite. * Per vnam sabbati
vnusquisque vestrûm apud se seponat,
recondens quod ei bene placuerit vt
non, cùm venero, tunc collectæ fiant :
3 * Cùm autem præsens fuero : quos pro-
baueritis per epistolas, hos mittam per-
4 ferre gratiam vestrā in Ierusalē. * Quòd
si dignum fuerit vt & ego eam, mecum
5 ibunt. * Veniam autem ad vos, cùm Ma-
cedoniam pertransiero : Nam Macedo-
6 niam pertransibo. * Apud vos autē forsi-
B tan manebo, vel etiam hiemabo : vt vos
7 me deducatis quocumque iero. * Nolo
enim vos modò in transitu videre: spero
enim me aliquātulum temporis mane-
8 re apud vos, si Dñs permiserit. * Perma-
nebo autem Ephesi vsq; ad Pentecosten.
9 * Ostium enim mihi apertum est ma-
gnum, & euidens, & aduersarij multi.
10 * Si autem venerit Timotheus, videte vt
sine timore sit apud vos: opus enim Dñi
11 operatur, sicut & ego. * Ne quis ergo il-
lum spernat : deducite autem illum in
pace, vt veniat ad me: expecto enim il-
12 lum cum fratribus. * De Apollo autem
C fratre vobis notum facio, quoniam

multum rogaui eum vt veniret ad vos
cum fratribus: & vtiq; non fuit volun-
tas vt nunc veniret: veniet autem, cùm
ei vacuum fuerit.* Vigilate, state in fi- 13
de, viriliter agite, & cōfortamini,* om- 14
nia vestra in charitate fiant. * Obsecro 15
autem vos fratres, nostis domum Ste-
phanæ, & Fortunati, & Achaici: quoniā
sunt primitiæ Achaię, & in ministerium
sanctorum ordinauerunt seipsos: *vt & 16
vos subditi sitis eiusmodi, & omni co-
operanti, & laboranti. * Gaudeo autem 17
in præsentia Stephanæ, & Fortunati, & D
Achaici: quoniam id, quod vobis dee-
rat, ipsi suppleuerunt: *refecerunt enim 18
& meum spiritum, & vestrum. Cognos-
cite ergo qui huiusmodi sunt.*Salutant 19
vos Ecclesiæ Asiæ. Salutant vos in Do-
mino multum, Aquila & Priscilla, cum
domestica sua Ecclesia apud quos &
hospitor. * Salutant vos omnes fra- 20
tres. Salutate inuicem in osculo sancto.
* Salutatio, mea manu Pauli. * Si quis 21
non amat Dominum nostrum Iesum 22
Christum, sit anathema, Maran Atha.
*Gratia Domini nostri Iesu Christi vo- 23
biscum. * Charitas mea cum omnibus 24
vobis in Christo Iesu. Amen.

EPISTOLA
BEATI PAVLI APOSTOLI
Ad Corinthios secunda.

CAPVT PRIMVM.

Ostendit Apostolus ex quantis in Asia ortis aduersitatibus eripuerit eum Dominus, vt & ipse alios consolaretur: deinde manifestans cordis sui ac doctrinæ sinceritatem, ostendit quod licèt iuxta id quod proposuerat, ad eos non venerit, nulla ipsius id actum est leuitate; asserens firmam esse suæ prædicationis veritatem.

PAVLVS Apostolus Iesu Chri- 1
sti per voluntatem Dei, & Ti- A
motheus frater, Ecclesiæ Dei,
quæ est Corinthi, cum omni-
bus sanctis, qui sunt in vniuersa Acha-
ia. * Gratia vobis & pax à Deo Patre 2
|| Eph. nostro & Dño Iesu Christo.*|| Benedi- 3
1.a.3. ctus Deus & Pater Dñi nostri Iesu Chri-
1. Pet. sti, Pater misericordiarum, & Deus to-
1.a.3. tius consolationis,*qui consolatur nos 4
in omni tribulatione nostra: vt possi-
mus & ipsi consolari eos, qui in omni
pressura sunt, per exhortationem, qua
exhortamur & ipsi à Deo. * Quoniam 5
sicut abundant passiones Christi in no-
bis: ita & per Christum abundat con-
solatio nostra.* Siue autem tribulamur 6
pro vestra exhortatione, & salute, siue B
consolamur pro vestra consolatione,
siue exh[illegible]ur pro vestra exhorta-
tione & salute, quæ operatur toleran-
tiam earumdem passionum, quas & nos
7 patimur: * vt spes nostra firma sit pro
vobis: scientes quòd sicut socij passio-
num estis, sic eritis & consolationis.
8 * Non enim volumus ignorare vos fra-
tres de tribulatione nostra, quæ facta est
in Asia, quoniam supra modum grauati
sumus supra virtutē, ita vt tæderet nos
9 etiam viuere.* Sed ipsi in nobismetipsis
responsum mortis habuimus, vt non si-
mus fidentes in nobis, sed in Deo, qui
10 suscitat mortuos:*qui de tantis pericu-
lis nos eripuit, & eruit: in quē speramus
11 quoniā & adhuc eripiet,* adiuuantibus
& vobis in oratione, pro nobis: vt ex
multorū personis, eius quæ in nobis est
donationis, per multos gratiæ agantur
12 pro nobis. * Nam gloria nostra hæc est,
testimonium conscientiæ nostræ, quòd
in simplicitate cordis & sinceritate Dei,
C & non in sapientia carnali, sed in gratia
Dei, conuersati sumus in hoc mundo:
13 abundantiùs autem ad vos.* Non enim
alia scribimus vobis, quā quæ legistis, &
cognouistis. Spero autem quòd vsq; in
14 finem cognoscetis,*sicut & cognouistis
nos ex parte, quod gloria vestra sumus,
sicut & vos nostra, in die Dñi nostri, Ie-
15 su Christi. *Et hac confidentia volui
priùs venire ad vos, vt secundam gratiā
16 haberetis:* & per vos transire in Mace-
doniam, & iterum à Macedonia venire
ad vos, & à vobis deduci in Iudæam.
17 *Cùm ergo hoc voluissem, nūquid leui-
tate vsus sum? Aut quæ cogito, secundū
carnem cogito, vt sit apud me EST &
18 NON.* Fidelis autem Deus, quia sermo
D noster qui fuit apud vos, non est in illo
19 EST & NON. * Dei enim Filius Iesus
Christus, qui in vobis per nos prędicatus
est, per me, & Siluanum, & Timotheū, nō
fuit EST & NON, sed EST in illo fuit.
20 *Quotquot enim promissiones Dei sunt,
in illo EST: ideò & per ipsum. Amen
21 Deo ad gloriam nostram. * Qui autem
confirmat nos vobiscum in Christo, &
22 qui vnxit nos Deus:*qui & signauit nos,
& dedit pignus Spiritus in cordibus no-
23 stris.* Ego autem testem Deum inuoco
in animam meam, quòd parcens vobis,
non veni vltra Corinthum: non quia
dominamur fidei vestræ, sed adiutores
sumus gaudij vestri: nam fide statis.

CAPVT II.

Ostendit quòd ad ipsos non venerit, ne maioris esset causa tristitiæ exhortans vt fornicarium illum recipiant in gratiam: simul iudicās quòd magno quidem labore, magno tamen etiam fructu prædicauerit, licet prædicationis suæ fragrātia quibusdam mortis occasio fuerit.

1 STatui autem hoc ipsum apud me, ne
iterum in tristitia venirem ad vos.
* Si

* Si enim ego contristo v[illegible] quis est, 2
qui me lætificet nisi qui co[illegible]statur ex
me?* Et hoc ipsum scripsi vobis, vt non 3
cùm venero, tristitiam super tristitiam
habeam, de quibus oportuerat me gau-
dere: confidens in omnibus vobis, quia
meum gaudium omnium vestrûm est.
*Nam ex multa tribulatione & angustia 4
cordis scripsi vobis per multas lacry-
mas: non vt contristemini, sed vt sciatis,
quam charitatem habeam abundantiùs
in vobis.* Si quis autē contristauit, non 5
me contristauit: sed ex parte, vt nō one- B
rem oēs vos.* Sufficit illi qui eiusmodi 6
est, obiurgatio hæc, quæ fit à pluribus:
*ita vt è contrariò magis donetis, & cō- 7
solemini, ne fortè abundātiori tristitia
absorbeatur qui eiusmodi est.* Propter 8
quod obsecro vos, vt cōfirmetis in illū
charitatem.* Ideò enim & scripsi, vt co- 9
gnoscā experimentū vestrum, an in om- C
nibus obediētes sitis.* Cui autē aliquid 10
donastis, & ego: nam & ego quod dona-
ui, si quid donaui, propter vos in per-
sona Christi, *vt non circumueniamur à 11
satana: non enim ignoramus cogitatio-
nes eius.* Cùm venissem autē Troadem 12
propter Euangeliū Christi, & ostiū mihi
apertum esset in Dño, *nō habui requiē 13
spiritui meo, eo quòd non inuenerim D
Titum fratrē meū, sed valefaciens eis,
profectus sum in Macedoniā.* Deo au- 14
tem gratias, qui semper triumphat nos
in Christo Iesu, & odorem notitiæ suæ
manifestat per nos in omni loco, *quia 15
Christi bonus odor sumus Deo, in iis
qui salui fiunt, & in iis qui pereunt:
*aliis quidem odor mortis in mortem; 16
aliis autem odor vitæ in vitam. Et ad
hæc quis tam idoneus? Non enim su- 17
mus sicut plurimi, adulterantes verbum
Dei, sed ex sinceritate, sed sicut ex Deo,
coram Deo, in Christo loquimur.

CAP. III.

Non eget Apostolus hominū cōmendatione, cum fructus suæ prædicationis eum cōmendet: multò enim maiori in honore esse debent ministri noui testamenti ac Spiritus, quàm veteris testamenti ac litteræ: & quòd Iudæi velamen adhuc habebant super cor suum in lectione Scripturarū, quod fide in Christū aufertur.

INcipimus iterum nosmetipsos com- 1
mendare? aut nunquid egemus (sicut A
quidā) cōmendatitiis epistolis ad vos,
aut ex vobis?* Epistola nostra vos estis, 2
scripta in cordibus nostris, quę scitur &
legitur ab omnibus hominibus:* mani- 3
festati quòd epistola estis Christi, mini-
strata à nobis, & scripta non atramen-
to, sed spiritu Dei viui: nō in tabulis la-
pideis, sed in tabulis cordis carnalibus. B
*Fiduciā autē talem habemus per Chri-
stum ad Deum: *non quòd sufficientes 4
simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex 5
nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est,
6 *qui & idoneos nos fecit ministros no-
ui testamenti; nō littera, sed Spiritu: lit-
tera enim occidit, Spiritus autē viuifi-
7 cat.* Quòd si ministratio mortis litteris
deformata in lapidibus, fuit in gloria,
ita vt nō possent intēdere filij Israël in
faciē Moysi, propter gloriā vultus eius,
8 quæ euacuatur: *quomodo non magis
9 ministratio Spiritus erit in gloria?* Nā
C si ministratio damnationis gloria est:
multo magis abundat ministerium iu-
10 stitiæ in gloria.* Nam nec glorificatum
est, quod claruit in hac parte, propter
11 excellentē gloriam.* Si enim quod eua-
cuatur, per gloriam est: multo magis
12 quod manet, in gloria est.* Habētes igi-
tur talem spem, multa fiducia vtimur:
13 *|| & non sicut Moyses ponebat velamen || *Exo.*
super faciem suam, vt non intenderent 34. *d.*
filij Israël in faciem eius, quod euacua- 33.
14 tur, *sed obtusi sunt sensus eorum. Vsq;
in hodiernū enim diem idipsum velamē
in lectione veteris testamenti manet
non reuelatum, (quoniam in Christo
15 euacuatur)* sed vsq; in hodiernum diē,
D cùm legitur Moyses, velamen positum
16 est super cor eorum.* Cùm autem con-
uersus fuerit ad Dominum, auferetur
17 velamen.* || Dñs autem Spiritus est: Vbi || *Ioa.*
18 autem Spiritus Dñi, ibi libertas.* Nos 4. *d.*
verò omnes, reuelata facie gloriam 24.
Dñi speculantes, in eamdem imaginem
transformamur à claritate in clarita-
tem, tamquam à Domini Spiritu.

CAP. IV.

Quòd sincera Apostolorum prædicatione verbum Dei omnibus manifestatum est, præterquam iis quorum mentes excæcatæ sunt: quòd multa aduersa patiantur Apostoli, nunquam tamen succumbant: momentanea autem tribulatio parit magnam æternámq; gloriam.

1 IDeò habentes administrationē iuxta
A quod misericordiam cōsecuti sumus,
2 non deficimus,* sed abdicamus occulta
dedecoris, non ambulantes in astutia,
neque adulterantes verbum Dei, sed in
manifestatione veritatis commēdantes
nosmetipsos ad omnem conscientiam
3 hominum coram Deo.* Quòd si etiam
opertum est Euangelium nostrū: in iis,
4 qui pereunt, est opertum: * in quibus
Deus huius sæculi excæcauit mentes
infidelium, vt non fulgeat illis illumi-
natio Euangelij gloriæ Christi, qui est
5 imago Dei.* Nō enim nosmetipsos præ-
B dicamus, sed Iesum Christum Dñm no-
strum; nos autem seruos vestros per
6 Iesum: *quoniam Deus, qui dixit de te-
nebris lucem splendescere, ipse illuxit
in cordibus nostris, ad illuminationem
scientiæ claritatis Dei, in facie Christi
7 Iesu.* Habemus autem thesaurum istum
in vasis fictilibus: vt sublimitas sit vir-

rutis Dei,& non ex nobis.* In omnibus 8
tribulationē patimur,sed non angustia- C
mur : aperiamur, sed non destituimur :
* persecutionē patimur,sed nō derelin- 9
quimur:deiicimur,sed nō perimus:* Sē- 10
per mortificationē Iesu in corpore no-
stro circūferentes,vt & vita Iesu mani-
festetur in corporibus nostris.*Semper 11
enim nos, qui viuimus, in mortē tradi-
mur propter Iesū:vt & vita Iesu mani-
festetur in carne nostra mortali.* Ergo 12
mors in nobis operatur, vita autem in
vobis. * Habentes autē eundē spiritum 13
||Psal. fidei sicut scriptū est. || Credidi propter
115. a. quod locut⁹ sum:& nos credimus, pro-
10. pter quod & loquimur:* scientes quo- 14
niā qui suscitauit Iesum, & nos cu Iesu
suscitabit,& constituet vobiscū.*Omnia 15
enim propter vos : vt gratia abundans, D
per multos in gratiarū actione, abūdet
in gloriā Dei.* Propter quod non defi- 16
cimus : sed licèt is qui foris est, noster
homo corrūpatur:tamē is,qui intus est,
renouatur de die in diē.*Id enim, quod 17
in præsenti est momentaneū & leue tri-
bulationis nostræ, supra modū in subli-
mitate æternū gloriæ pondus operatur
in nobis, * non contemplantibus nobis 18
quæ videntur , sed quæ non videntur.
Quæ enim videntur , temporalia sunt :
quæ autem non videntur,æterna sunt.

CAPVT V.

Ex certa spe futura gloria desiderant Apostoli absolui à corpore,cùm aliter ea frui non possint: semper autem cupientes Christo omniū iusto iudici placere, dant suis discipulis occasionem de ipsis gloriandi coram aduersariis : & legatione pro Christo fungentes, ne ipsum quidem Christum , quem prædicant , & cuius morte reconciliatus est Deo mundus, iam secundum carnem nouerunt.

SCimus enim, quoniā si terrestris do- 1
mus nostra huius habitationis dissol- A
uatur,quòd ædificationē ex Deo habe-
mus, domum non manufactā, æternam
in cœlis.*Nam & in hoc ingemiscimus, 2
habitationē nostram, quæ de cœlo est,
||Apo. superindui cupiētes:*||si tamē vestiti,nō 3
16. c. nudi inueniamur.*Nam & qui sumus in 4
15. hoc tabernaculo,ingemiscimus grauati:
eo quòd nolumus expoliari, sed super-
uestiri ; vt absorbeatur quod mortale
est,à vita.*Qui autem efficit nos in hoc 5
ipsū, Deus, qui dedit nobis pignus Spi-
ritus.* Audentes igitur semper,scientes 6
quoniā dum sumus in corpore,peregri-
namur à Dño (* per fidē enim ambula- 7
mus,& nō per speciē)*audemus autem, 8
& bonā voluntatē habemus magis pe-
regrinari à corpore , & præsentes esse
ad Dñm.*Et ideò contendimus,siue ab- 9
||Rom. sentes,siue præsētes,placere illi.*||Om- 10
14. b. nes enim nos manifestari oportet ante B
10. Tribunal Christi,vt referat vnusquisque
propria corporis,prout gessit,siue bonū,
11 siue malum. * Scientes ergo timorem
C Dñi, hominibus suademus, Deo autem
manifesti sumus. Spero autē & in con-
12 sciētiis vestris manifestos nos esse.*Non
iterum commendamus nos vobis , sed
occasionem damus vobis gloriandi pro
nobis : vt habeatis ad eos, qui in facie
13 gloriantur,& non in corde.*Siue enim
mente excedimus Deo : siue sobrij su-
14 mus,vobis. * Charitas enim Christi vr-
get nos : æstimantes hoc,quoniā si vnus
pro omnibus mortuus est , ergo omnes
15 mortui sunt:* & pro omnibus mortuus
est Christus : vt, & qui viuunt,iam non
sibi viuant,sed ei,qui pro ipsis mortuus
16 est & resurrexit.*Itaque nos ex hoc ne-
D minem nouimus secūdùm carnem.Et si
cognouimus secundùm carnem Christū:
17 sed nunc iam non nouimus.*Si qua er-
go in Christo noua creatura,vetera trā-
sierunt : || ecce facta sunt omnia noua. || Isa.
18 *Omnia autem ex Deo, qui nos recon- 43. c.
ciliauit sibi per Christum:& dedit nobis 19.
ministerium reconciliationis,* quoniā Apoc.
19 quidē Deus erat in Christo mundū re- 21.b.5
conciliās sibi,non reputans illis delicta
ipsorum,& posuit in nobis verbū recō-
20 ciliationis.*Pro Christo ergo legatione
fungimur,tanquam Deo exhortantē per
nos. Obsecramus pro Christo,reconci-
liamini Deo. *Eum , qui non nouerat
21 peccatum,pro nobis peccatum fecit, vt
nos efficeremur iustitia Dei in ipso.

CAP. VI.

Exhortatur ne acceptam negligant gratiam: ostendens quantum laborauerit vt probatum se Dei ministrum exhiberet , & admonens vt à conuictu & consortio infidelium separentur.

1 ADiuuantes autem exhortamur,ne in
2 vacuum gratiā Dei recipiatis. * Ait
A enim : || Tempore accepto exaudiui te, || Isa.
& in die salutis audiui te. Ecce nunc 49. c.
tempus acceptabile, ecce nunc dies sa- 8.
3 lutis, * || nemini dantes vllam offensio-
nem,vt non vituperetur ministeriū no- ||| 1.
4 strū:* sed in omnibus exhibeamus nos- Cor.
metipsos || sicut Dei ministros, in mul- 10. g.
ta patientia, in tribulationibus , in ne- 32.
5 cessitatibus, in angustiis,* in plagis , in || 1.
B carceribus, in seditionibus , in labori- Cor.4.
6 bus,in vigiliis,in ieiuniis,* in castitate, a.1.
in scientia,in longanimitate, in suaui-
tate,in Spiritu S.in charitate non ficta,
7 * in verbo veritatis, in virtute Dei, per
arma iustitiæ à dextris,& à sinistris;*per
8 gloriam,& ignobilitatem, per infamiā,
& bonā famā:vt seductores & veraces;
9 sicut qui ignoti,& cogniti : * quasi mo-
riētes,& ecce viuimus vt castigati,& nō
10 mortificati;*quasi tristes,semper autem
C gaudentes : sicut egentes,multos autem
locupletantes:tanquam nihil habentes,
11 & omnia possidentes.*Os nostrum patet
ad

ad vos, ô Corinthij, cor nostrũ dilatatũ
est.*Nõ angustiamini in nobis:angustia- 12
mini autẽ in visceribus vestris: *eãdem 13
autẽ habentes remunerationem,tanquã
filiis dico,dilatamini&vos.*Nolite iugũ 14
ducere,cũ infidelibus. Quæ enim parti-
cipatio iustitiæ cum iniquitate?Aut quę
societas luci ad tenebras? *Quæ autem 15
cõuẽtio Christi ad Belial? Aut quæ pars
fideli cum infideli? *Qui autẽ consensus 16
||1 Cor. tẽplo Dei cũ idolis?||Vos enim estis tẽ-
3.c.6. plũ Dei viui, sicut dicit Deus:||Quoniã
d. 17. inhabitabo in illis,& inambulabo inter
6.d.19 eos,& ero illorũ Deus,& ipsi erũt mihi
||Leu. populꝰ.*||Propter quod exite de medio 17
26. b. eorũ,& separamini,dicit Dñs,& immũ-
12. dũ ne tetigeritis:*& ego recipiã vos:||& 18
||Is.52 ero vobis in patrẽ,& vos eritis mihi in
c. 11. filios & filias, dicit Dñs omnipotens.
||Iere.

CAP. VII.

31.b.9 *Ostendit Apostolus quanto amore Corinthios prosequebatur, & quantum de correcta ipsorum vita in magnis suis tribulationibus gaudiũ acceperit, quantúmve bonum pepererit tristitia, quam ex sua acceperant epistola.*

HAs ergo habentes promissiones, 1
charissimi, mũdemus nos ab omni A
inquinamẽto carnis & spiritus,perficiẽ-
tes sanctificationẽ in timore Dei.*Capi- 2
te nos. Neminẽ læsimus,neminẽ corru-
pimus,neminẽ circumuenimus. *Nõ ad 3
condemnationem vestrã dico: prædixi-
mus enim quòd in cordibꝰ nostris estis,
ad commoriendum, & ad conuiuendũ.
*Multa mihi fiducia est apud vos,multa 4
mihi gloriatio pro vobis, repletus sum
cõsolatione,superabũdo gaudio in om-
ni tribulatione nostra.*Nam & cum ve- 5
nissemus in Macedoniã, nullam requiẽ B
habuit caro nostra,sed omnem tribula-
tionẽ passi sumus: foris pugnæ,intus ti-
mores.*Sed qui cõsolatur humiles,con- 6
solatus est nos Deus in aduentu Titi.
*Non solũ autẽ in aduẽtu eius,sed etiã 7
in cõsolatione,qua cõsolatus est in vo-
bis,referẽs nobis vestrũ desiderium, ve-
strum fletũ, vestrã æmulationẽ pro me,
ita vt magis gauderẽ.*Quoniã etsi con- 8
tristaui vos in epistola, nõ me pœnitet:
etsi pœniteret;videns quòd epistola illa
(etsi ad horam) vos contristauit)*nunc 9
gaudeo:nõ quia cõtristati estis,sed quia C
cõtristati estis ad pœnitentiã.Cõtristati
enim estis secũdùm Deũ,vt in nullo de-
||1 Pet. trimentum patiamini ex vobis. *||Quæ 10
2.d.19 enim secundũ Deũ tristitia est,pœniten-
tiã in salutẽ stabilẽ operatur:sæculi au-
tẽ tristitia mortẽ operatur. *Ecce enim 11
hoc ipsum, secundũ Deũ cõtristari vos,
quantã in vobis operatur solicitudinẽ,
sed defensionẽ, sed indignationẽ,sed ti-
morem, sed desideriũ, sed æmulationẽ,
sed vindictam: in omnibus exhibuistis
vos, incontaminatos esse negotio. *Igi- 12
tur, etsi scripsi vobis, non propter eum
qui fecit iniuriam, nec propter eũ qui
D passus est:sed ad manifestandã solicitu-
dinem nostram,quã habemus pro vobis
13 *coram Deo: ideò consolati sumus. In
consolatione autẽ nostra, abundantiùs
magis gauisi sumus super gaudio Titi:
quia refectus est spiritus eius ab omni-
14 bus vobis.*& si quid apud illũ de vobis
gloriatus sum,non sum confusus:sed si-
cut omnia vobis in veritate locuti su-
mus, ita & gloriatio nostra,quæ fuit ad
15 Titum veritas facta est, *& viscera eius
abundantiùs in vobis sunt reminiscen-
tis omnium vestrum obedientiam,quo-
modo cum timore & tremore excepi-
16 stis illum. *Gaudeo quòd in omnibus
confido in vobis.

CAP. VIII.

Hortatur eos ad eleemosynam pauperibus qui Ierosolymis agebant prompto animo tribuendam, tum Macedonum commendatione, tum Christi exemplo; admonens vt quod iam dudum facere proposuerant, id nunc pro cuiusque facultate præstent: & ministros collaudat quos ad eam mittit colligendam.

1 NOtam autẽ facimus vobis, fratres,
A gratiam Dei,quę data est in Eccle-
2 siis Macedoniæ:*quòd in multo experi-
mento tribulationis, abundantia gau-
dij ipsorũ fuit;& altissima paupertas eo-
rum, abundauit & diuitias simplicitatis
3 eorum: *quia secundùm virtutem te-
stimonium illis reddo, & supra virtutẽ
4 voluntarij fuerunt, *cum multa exhor-
tatione obsecrantes nos gratiã,& com-
municationem ministerij, quod fit in
5 Sanctos. *Et non sicut sperauimus, sed
semetipsos dederunt primùm Domino,
6 deinde nobis per voluntatem Dei, *ita
B vt rogaremus Titum,vt quemadmodum
cœpit, ita & perficiat in vobis etiam
7 gratiam istam. *Sed sicut in omnibus
abundatis fide, & sermone, & scientia,
& omni solicitudine, insuper & chari-
tate vestra in nos, vt & in hac gratia
8 abundetis. *Non quasi imperans dico:
sed per aliorum solicitudinem, etiam
vestræ charitatis ingenium bonũ com-
9 probans. *Scitis enim gratiam Domini
nostri Iesu Christi, quoniam propter
vos egenus factus est,cũ esset diues, vt
10 illius inopia vos diuites essetis.*Et con-
silium in hoc do: hoc enim vobis vtile
est, qui non solum facere, sed & velle
11 cœpistis ab anno priore: *nunc verò
& facto perficite: vt quemadmodũ prõ-
ptus est animus volũtatis, ita sit & per-
12 ficiendi ex eo quod habetis. *Si enim
C voluntas prõpta est; secundùm id quod
habet, accepta est,non secundũ id quod
13 non habet. *Non enim vt aliis sit re-
missio, vobis autem tribulatio, sed ex
14 æqualitate. *In præsenti tempore ve-
stra

ſtra abundantia illorum inopiam ſup-
pleat:vt & illorũ abundantia veſtræ in-
opiæ ſit ſupplementũ, vt fiat æqualitas,
||*Exo.* ſicut ſcriptum eſt: * ||Qui multum, non 15
15. *d.* abundauit: & qui modicum,non mino-
18. rauit. *Gratias autẽ Deo,qui dedit ean- 16
dem ſolicitudinem pro vobis in corde
Titi, *quoniam exhortationem quidem 17
ſuſcepit:ſed cùm ſolicitior eſſet,ſua vo-
luntate profectus eſt ad vos. * Miſimus 18
etiam cum illo fratrẽ, cuiũs laus eſt in D
Euãgelio per omnes Eccleſias:*non ſo- 19
lùm autẽ, ſed & ordinatus eſt ab Eccle-
ſiis comes peregrinationis noſtræ, in
hanc gratiã,quæ miniſtratur à nobis ad
Dñi gloriã,& deſtinatã voluntatem no-
ſtrã: * deuitentes hoc,ne quis nos vitu- 20
peret in hac plenitudine,quæ miniſtra-
||*Rom.* tur à nobis. * || Prouidemus enim bona 21
12. *d.* non ſolùm corã Deo, ſed etiam coram
17. hominibus. * Miſimus autem cum illis 22
& fratrem noſtrum, quem probauimus
in multis ſæpè ſolicitum eſſe, nunc autẽ
multo ſolicitiorem, confidentia multa
in vos, * ſiue pro Tito, qui eſt ſocius 23
meus,& in vos adiutor,ſiue fratres no-
ſtri, Apoſtoli Eccleſiarum gloria Chri-
ſti. * Oſtenſionem ergo, quæ eſt chari- 24
tatis veſtræ,& noſtræ gloriæ pro vobis,
in illos oſtendite in faciẽ Eccleſiarum.

CAP. IX.

Proſequitur hortando ad eleemoſynam promptè & abundanter tribuendam: admonens ne ex hoc inopiam metuant, ſed diuinæ fidant prouidentiæ: variόſque recenſet illius eleemoſynæ fructus.

NAm de miniſterio, quod fit in ſan- 1
ctos, ex abundanti eſt mihi ſcribe- A
re vobis: *Scio enim prõptum animum 2
veſtrum:pro quo de vobis glorior apud
Macedones. Quoniam & Achaia para-
ta eſt ab anno præterito,& veſtra æmu-
latio prouocauit plurimos.*Miſi autem 3
fratres: vt ne quod gloriamur de vo-
bis, euacuetur in hac parte, vt (quem-
admodum dixi) parati ſitis: * ne cùm 4
venerint Macedones mecum,& inuene- B
rint vos imparatos, erubeſcamus nos
(vt non dicamus vos) in hac ſubſtan-
tia. * Neceſſarium ergo exiſtimaui ro- 5
gare fratres, vt præueniant ad vos, &
præparent repromiſſam benedictionem
hanc paratam eſſe,ſic quaſi benedictio-
nem,non tãquam auaritiam. *Hoc autẽ 6
dico:Qui parcè ſeminat,parcè & metet:
& qui ſeminat in benedictionibus, de
benedictionibus & metet. *Vnuſquiſq; 7
prout deſtinauit in corde ſuo, non ex
||*Eccl.* triſtitia, aut ex neceſſitate: || hilarem
35. *b.* enim datorem diligit Deus. Potens eſt 8
11. autẽ Deus omnẽ gratiam abundare fa- C
cere in vobis: vt in omnibus ſemper
Pſ. 111 omnẽ ſufficientiam habẽtes, abundetis
b. 9. in omne opus bonũ, ſicut ſcriptum eſt:
*||Diſperſit, dedit pauperibus: iuſtitia 9
10 eius manet in ſæculũ ſæculi. * Qui autẽ
adminiſtrat ſemen ſeminanti:& panẽ ad
manducandum præſtabit,& multiplica-
bit ſemen veſtrũ & augebit incrementa
11 frugum iuſtitiæ veſtræ: *vt in omnibus
D locupletati abundetis in omnẽ ſimpli-
citatem, quæ operatur per nos gratia-
12 rum actionem Deo.*Quoniam miniſte-
rium huius officij, non ſolum ſupplet
ea quæ deſunt ſanctis, ſed etiam abun-
dat per multas gratiarum actiones in
13 Dño, * per probationẽ miniſterij huius,
glorificantes Deũ in obedientia cõfeſ-
ſionis veſtræ,in Euangelium Chriſti, &
ſimplicitate communicationis in illos,
14 & in omnes,*& in ipſorum obſecratio-
ne pro vobis, deſiderãtium vos propter
15 eminentem gratiam Dei in vobis.*Gra-
tias Deo ſuper inenarrabili dono eius.

CAP. X.

Incipit ſuam aperire poteſtatem, & exanthlatos pro Chriſto labores propter pſeudoapoſtolos, qui ipſum deprimentes & abiectum prædicantes, fructum prædicationis eius impediebant.

1 IPſe autem, ego Paulus obſecro vos,
A per manſuetudinẽ & modeſtiã Chri-
ſti,qui in facie quidem humilis ſum in-
ter vos,abſens autem confido in vobis.
2 * Rogo autẽ vos ne præſens audeã, per
eam confidentiam qua exiſtimor aude-
re in quoſdam,qui arbitrantur nos tan-
3 quam ſecundùm carnẽ ambulemus. *In
carne enim ambulantes, non ſecundùm
4 carnem militamus. *Nam arma militiæ
noſtræ non carnalia ſunt, ſed potentia
B Deo ad deſtructionem munitionum,
5 conſilia deſtruentes, * & omnem alti-
tudinem extollentem ſe aduerſus ſcien-
tiam Dei,& in captiuitatem redigentes
omnem intellectũ in obſequiũ Chriſti,
6 * & in promptu habentes vlciſci omnẽ
inobedientiam, cùm impleta fuerit ve-
7 ſtra obedientia.*Quæ ſecundùm faciem
ſunt videte. Si quis confidit ſibi Chriſti
ſe eſſe;hoc cogitet iterũ apud ſe: quia
8 ſicut ipſe Chriſti eſt, ita & nos. * Nam
& ſi ampliùs aliquid gloriatus fuero de
poteſtate noſtra, quam dedit nobis Dñs
in ædificationem, & non in deſtructio-
9 nem veſtram non erubeſcam. *Vt autem
non exiſtimer tanquam terrere vos per
10 epiſtolas: * quoniam quidem epiſtolæ,
C inquiunt,graues ſunt & fortes, præſen-
tia autẽ corporis infirma,& ſermo, cõ-
11 temptibilis: *hoc cogitet qui eiuſmodi
eſt, quia quales ſumus verbo per epi-
ſtolas abſentes,tales & præſentes in fa-
12 cto. * Non enim audemus inſerere, aut
comparare nos quibuſdam, qui ſeipſos
commendant: ſed ipſi in nobis noſmet-
ipſos metientes, & cõparantes noſmet-
13 ipſos nobis. * Nos autẽ non in immen-
D ſam gloriabimur, ||ſed ſecundùm men- ||*Eph.*
ſurã regulæ,qua menſus eſt nobis Deus, 4. *b.* 7.
men

mensurã pertingendi vsque ad vos. *Nõ 14
enim quasi non pertingentes ad vos su-
per extendimus nos:vsque ad vos enim
peruenimus in Euãgelio Christi: *non in 15
immensum gloriantes in alienis labori-
bus:spem autem habentes crescẽtis fidei
vestræ , in vobis magnificari secundùm
regulã nostram in abundantiã,& etiã in 16
illa,quæ vltrà vos sunt,euãgelizare,non
in aliena regula in iis quæ præparata
Ier.9. sunt gloriari. *||Qui autem gloriatur,in 17
g.23. Dño glorietur. *Nõ enim qui seipsũ cõ- 18
1.Cor. mendat,ille probatus est:sed quem Deus
1.d.31. cõmendat.

CAP. XI.

Propter pseudoapostolos peruertentes Pauli prædicationem metuens Corinthiis,ostendit quare nihil subsidij ab eis acceperit : deinde vt ostendat plus fidei sibi restituendum esse quam illis, sua recenset encomia : & primum aduersa quæ perpessus est, prædicando Christi fidem, & labores ac solicitudines.

VTinam sustineretis modicum quid 1
insipientiæ meæ , sed & supportate A
me: * Æmulor enim vos Dei æmulatio- 2
ne. Despõdi enim vos vni viro virginẽ,
castã exhibere Christo. *Timeo autem, 3
Gen.3 ne || sicut serpens Heuã seduxit astutia
a.4. sua, ita corrumpantur sensus vestri , &
excidãt à simplicitate,quæ est in Chri-
sto. * Nam si is qui venit alium Christũ 4
prædicat, quem non prædicauimus, aut
alium spiritũ accipitis,quẽ non accepi-
stis:aut aliud Euangelium,quod non re-
cepistis : rectè pateremini : * Existimo 5
enim nihil me minus fecisse à magnis
Apostolis. *Nam etsi imperitus sermone 6
sed non scientia : in omnibus autẽ ma- B
nifestati sumus vobis. *Aut nũquid pec- 7
catũ feci,me ipsũ humiliãs,vt vos exal-
temini?quoniam gratis Euangeliũ Dei,
euangelizaui vobis? *Alias Ecclesias ex- 8
poliaui, accipiens stipendiũ ad ministe-
rium vestrum. *Et cùm essem apud vos, 9
& egerẽ,nulli onerosus fui:nã quod mi-
hi deerat, suppleuerunt fratres, qui ve-
nerunt à Macedonia:& in omnibus sine C
onere me vobis seruaui, & seruabo: *Est 10
veritas Christi in me , quoniã hæc glo-
riatio nõ infringetur in me in regioni-
bus Achaiæ : * Quare ? Quia non diligo 11
vos?Deus scit. *Quod autem facio,& fa- 12
ciam:vt amputẽ occasionẽ eorũ,qui vo-
lũt occasionem,vt in quo gloriãtur,in-
ueniantur sicut & nos. *Nam eiusmodi 13
pseudoapostoli , sunt operarij subdoli,
transfigurantes se in Apostolos Christi.
*Et non mirũ:ipse enim satanas transfi- 14
gurat se in angelum lucis: *non est ergo 15
magnum, si ministri eius trãsfigurentur
velut ministri iustitiæ : quorũ finis erit D
secundùm opera ipsorum. * Iterũ dico, 16
(ne quis me putet insipientẽ esse, alio-
quin velut insipientẽ accipite me, vt &
ego modicum quid glorier) *quod lo- 17
quor, nõ loquor secundũ Deũ,sed quasi
in insipientia,in hac substantia gloriæ.
18 * Quoniam multi gloriantur secundùm
19 carnẽ:& ego gloriabor. *Libenter enim
sufferis insipientes:cùm sitis ipsi sapiẽ-
20 tes. *Sustinetis etiam si quis vos in ser-
E uitutem redigit, si quis deuorat , si quis
accipit, si quis extollitur , si quis in fa-
21 ciem vos cedit. *Secundũ ignobilitatem
dico, quasi nos infirmi fuerimus in hac
parte. In quo quis audet (in insipientia
22 dico,audeo:& ego: *Hebræi sunt & ego:
Israëlitæ sunt , & ego : semen Abrahæ
23 sunt,& ego : *Ministri Christi sunt, (vt
minùs sapiens dico) plus ego in labori-
F bus plurimis , in carceribus abundan-
tiùs,in plagis supra modum,in mortibus
24 frequenter. *A Iudæis quinquies,||qua- ||Deu.
25 dragenas,vna minus,accepi. * ||Ter vir- 29.a.3
gis cæsus sum,semel lapidatus sum,||ter ||Act.
naufragiũ feci,nocte,& die in profundo 14. d.
26 maris fui, *in itineribus sæpe,periculis 22.
fluminum, periculis latronum,periculis ||Act.
ex genere, periculis ex Gẽtibus,pericu- 14. c.
lis in ciuitate , periculis in solitudine, 18.
periculis in mari,periculis in falsis fra- ||Act.
27 tribus. *In labore,& ærumna,in vigiliis 27. g.
multis,in fame & siti,in ieiuniis multis, 41.
28 in frigore,& nuditate: *præter illa quæ
extrinsecus sunt , instantia mea quoti-
diana,solicitudo omnium Ecclesiarum.
29 * Quis infirmatur, & ego non infirmor?
30 quis scandalizatur,& ego non vror? *Si
G gloriari oportet: quæ infirmitatis meæ
31 sunt,gloriabor. * Deus & Pater Dñi no-
stri Iesu Christi , qui est benedictus in
32 sæcula, scit quòd non mentior. * || Da- Act.9
masci præpositus Gentis Aretæ regis, d. 24.
custodiebat ciuitatem Damascenorum,
33 vt me comprehenderet : * & per fene-
stram in sporta dimissus sum per mu-
rum , & sic effugi manus.

CAP. XII.

Narrat factas sibi ante annos 14. diuinas visiones,& de dato sibi carnis stimulo, ostendens quòd eum compulerint vt se laudaret:cũ ab illis potiùs debuisset commendari propter accepta ab ipso beneficia,pro quorum salute adhuc immolari paratus est : sed metuit , ne ad eos veniens inueniat aliquos dissensionibus alijsque vitiis adhuc inuolutos.

1 SI gloriari oportet (non expedit qui-
A dem:)veniam autẽ ad visiones, & re-
2 uelationes Domini. *||Scio hominem in Act.9
Christo ante annos quatuordecim* (si- a. 3.
ue in corpore nescio,siue extra corpus,
nescio Deus scit) raptũ huiusmodi vs-
3 que ad tertium cœlum. Et scio huius-
modi hominem, (siue in corpore , siue
4 extra corpus, nescio , Deus scit) *quo-
B niam raptus est in Paradisum, & audi-
uit arcana verba,quæ non licet hominẽ
5 loqui. * Pro huiusmodi gloriabor: pro
me autem nihil gloriabor nisi in infir-
mita

mitatibus meis.*Nam & si voluero glo- 6
riari,non ero insipiens:veritatem enim
dicam : parco autem,ne quis me existi-
met supra id,quod videt in me,aut ali-
quid audit ex me.*Et ne magnitudo re- 7
uelationum extollat me, datus est mihi C
stimulus,carnis meæ angelus satanę,qui
me colaphizet.*Propter quod ter Dñm 8
rogaui vt discederet à me:*& dixit mi- 9
hi:Sufficit tibi gratia mea: nã virtus in
infirmitate perficitur. Libenter igitur
gloriabor in infirmitatibus meis, vt in-
habitet in me virtus Christi. * Propter 10
quod placeo mihi in infirmitatib⁹meis,
in contumeliis,in necessitatibus,in per-
secutionibus , in angustiis pro Christo:
Cùm enim infirmor, tunc potens sum. D
*Factus sum insipiens,vos me coëgistis. 11
Ego enim à vobis debui cõmendari:ni-
hil enim minus fui ab iis,qui sunt supra
modum Apostoli:tametsi nihil sum: *si- 12
gna tamen Apostolatus mei facta sunt
super vos in omni patientia,in signis &
prodigiis,& virtutibus.*Quid est enim, 13
quod minus habuistis præ cæteris Ec-
clesiis , nisi quòd ego ipse non grauaui
vos?Donate mihi hanc iniuriam. *Ecce 14
tertiò hoc paratus sum venire ad vos :
& nõ ero grauis vobis. Non enim quæ-
ro. quæ vestra sunt , sed vos. Nec enim
debent filij parentibus thesaurizare, sed
parentes filiis. * Ego autem libentissimè 15
impendam , & superimpendar ipse pro E
animabus vestris:licèt plus vos diligẽs,
minùs diligar. * Sed esto : ego vos non 16
grauaui : sed cũ essem astutus, dolo vos
cœpi. *Nũquid per aliquem eorũ,quos 17
misi ad vos,circũueni vos? *Rogaui Ti- 18
tũ,& misi cũ illo fratrẽ. Nunquid Titus F
vos circũuenit?nónne eodẽ spiritu am-
bulauimus?nónne iisdẽ vestigiis? *Olim 19
putatis quod excusemus nos apud vos ?
Corã Deo in Christo loquimur: omnia
autem charissimi propter ædificationẽ
vestrã. * Timeo enim ne fortè cũ vene- 20
ro,non quales volo inueniã vos: & ego G
inueniar à vobis, qualem non vultis:ne
fortè contẽtiones,æmulationes,animo-
sitates,dissensiones, detractiones, susur-
rationes, inflationes, seditiones sint in-
ter vos: *ne iterũ cùm venero,humiliet 21
me Deus apud vos:& lugeam multos ex
iis qui antè peccauerũt,& non egerunt
pœnitentiã super immũditia,&fornica-
tione,& impudicitia quam gesserunt.

CAPVT XIII.

Comminatur iis qui peccauerunt,quò ad pænitentiam prouocet , ne ad ipsos veniens cogatur seuerè eos castigare data sibi à Christo potestate , cuius virtutem meritò deberent in seipsis agnoscere , additque generalem exhortationem & salutationes.

||Deu. 19. d. 15.
ECce tertiò hoc venio ad vos:||In ore 1
duorum , vel trium testium stabit A
2 omne verbum. *Prædixi,& prædico, vt Matt. 18. c. 16.
præsẽs,& nunc absens iis qui antè pec- Ioã. 8. b. 17.
cauerunt,& cæteris omnibus, quoniam Hebr. 10. e. 28.
3 si venero iterum non parcã. * An expe-
rimentum quæritis eius , qui in me lo-
quitur Christus, qui in vobis non infir-
4 matur , sed potius est in vobis? * Nam
B etsi crucifixus est ex infirmitate: sed vi-
uit ex virtute Dei. Nam & nos infirmi
sumus in illo,sed viuemus cũ eo ex vir-
5 tute Dei in vobis.*Vosmetipsos tentate
si estis in fide: ipsi vos probate. An non
cognoscitis vosmetipsos: quia Christus
Ies⁹ in vobis est?nisi fortè reprobi estis.
6 * Spero autem quòd cognoscetis , quia
7 nos non sumus reprobi. * Oramus autẽ
C Deum,vt nihil mali faciatis,non vt nos
probati appareamus , sed vt vos quod
bonum est faciatis:nos autem vt repro-
8 bi simus. * Non enim possumus aliquid
aduersus veritatem , sed pro veritate.
9 *Gaudemus enim, quoniam nos infirmi
sumus,vos autem potentes estis.Hoc &
10 oramus vestrã consummationem. *Ideò
hæc absens scribo,vt nõ præsens duriùs
agam,secundùm potestatem, quam Dñs
dedit mihi in ædificationẽ,&non in de-
11 structionem. *De cetero,fratres,gaude-
D te, perfecti estote, exhortamini, idẽ sa-
12 pite,pacem habete, & Deus pacis & di-
lectionis erit vobiscũ. *Salutate inuicẽ
13 in osculo sancto. Salutant vos omnes
sancti.*Gratia Dñi nostri Iesu Christi&
charitas Dei , & communicatio sancti
Spiritus sit cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI ad Galatas.

CAPVT PRIMVM.

Reprehendit Galatas Apostolus quòd abduci se permiserint à veritate quam ab ipso acceperant, cùm sola hæc tenenda sit , eámque non ab homine , sed per Christi reuelationem ipse didicerit , & tanta solertia postea illam docuerit , quanta ipsam antea impugnabat : addens quomodo ipsum Deus ad euangelizandum segregauerit.

1 PAulus Apostolus non ab homini-
A bus , neque per hominem , sed per
Iesum Christum , & Deum Patrem, qui
suscitauit eum à mortuis : & qui me-
2 cum sunt omnes fratres , Ecclesiis Ga-
3 latiæ : * Gratia vobis & pax à Deo Pa-
tre , & Domino nostro Iesu Christo ,
4 * qui dedit semetipsũ pro peccatis no-
stris, vt eriperet nos de præsenti sæculo
nequã,secũdũm voluntatẽ Dei,& patris
nostri

nostri: *cui est gloria in sæcula sæculo- 5
rum: Amen. * Miror quòd sic tam citò 6
transferimini ab eo qui vos vocauit in B
gratiam Christi, in aliud Euangelium, * 7
quod non est aliud, nisi sunt aliqui, qui
vos conturbant, & volunt conuertere
Euangelium Christi: *Sed licèt nos, aut 8
Angelus de cælo euãgelizet vobis: præ-
terquam quod euangelizauimus vobis,
anathema sit. * Sicut prædiximus, & 9
nunc iterũ dico. Si quis vobis euange-
lizauerit præter id, quod accepistis,
anathema sit. * Modò enim hominibus 10
suadeo, an Deo? An quæro hominibus
placere? Si adhuc hominibus placerem,
||1.Cor Christi seruus non essem. *||Notũ enim 11
15.a.1. vobis facio fratres, Euangelium, quod
||Eph. euangelizatum est à me, quia non est
3.a.3. secundùm hominem: *||neque enim ego 12
ab homine accepi illud, neque didici, C
sed per reuelationem Iesu Christi. *Au- 13
distis enim conuersationem meam ali-
quando in Iudaismo: quoniam supra
modum persequebar Ecclesiam Dei, &
expugnabam illam: * & proficiebam in 14
Iudaismo supra multos coætaneos
meos in genere meo, abundantiùs æmu-
lator existens paternarum mearum tra-
ditionum. *Cùm autem placuit ei, qui 15
me segregauit ex vtero matris meæ, &
vocauit per gratiam suam, * vt reuela- 16
ret filium suum in me, vt euangeliza-
rem illum in Gentibus: continuò non
acquieui carni & sanguini, * neque ve- 17
ni Ierosolymam ad antecessores meos D
Apostolos: sed abij in Arabiam: & ite-
rum reuersus sum Damascum: * deinde 18
post annos tres veni Ierosolymam vi-
dere Petrum, & mansi apud eum diebus
quindecim: *alium autem Apostolorum 19
vidi neminem, nisi Iacobum fratrem
Dñi: *Quæ autem scribo vobis: ecce co- 20
ram Deo, quia non mentior: * Deinde 21
veni in partes Syriæ, & Ciliciæ. *Eram 22
autem ignotus facie Ecclesiis Iudææ,
quæ erant in Christo: * tantùm autem 23
auditum habebant: Quoniam qui per-
sequebatur nos aliquando, nunc euan-
gelizat fidem, quam aliquando expu-
gnabat: *& in me clarificabant Deum. 24

CAPVT II.

Paulus Euangelij veritatem liberè semper docuit inter Gentes, approbantibus id primis Apostolis, & nihil ad id addentibus, sed Paulum in socium recipientibus: qui etiam palam reprehendit Cepham, ostendens quod non ex legis operibus quisquam iustificetur, sed per fidem in Christum.

DEinde post annos quatuordecim, 1
iterum ascendi Ierosolymam cum A
Barnaba assumpto & Tito. *Ascendi au- 2
tem secundùm reuelationem: & contuli
cum illis Euangelium, quod prædico in
Gentibus, seorsum autem iis, qui vide-
bantur aliquid esse: ne fortè in vacuum
3 currerem, aut cucurrissem. * Sed neque
Titus, qui mecum erat, cùm esset
Gentilis, compulsus est circumcidi:
4 * sed propter subintroductos falsos fra-
tres, qui subintroierunt explorare li-
bertatem nostram, quam habemus in
Christo Iesu, vt nos in seruitutem redi-
5 gerent. * Quibus neque ad horam cessi-
mus subiectione, vt veritas Euangelij
6 permaneat apud vos: *ab iis autem, qui
B videbantur esse aliquid, (quales ali-
quando fuerint, mea nihil interest. || ||Deu.
Deus personam hominis non accipit) 10. d.
mihi enim qui videbantur esse aliquid, 17.
7 nihil contulerunt. * Sed è contrà cùm Iob.34.
vidissem quòd creditum est mihi Euan- b.19.
8 gelium præputij sicut & Petro circum- Sap.6.
cisionis: (* qui enim operatus est Pe- b.8.
tro in Apostolatum circumcisionis, ope- Eccli.
9 ratus est, & mihi inter Gentes) * & cùm 35.b.
cognouissent gratiam, quæ data est 15.
mihi, Iacobus, & Cephas, & Ioannes, Act.
qui videbantur columnæ esse, dextras 10. g.
dederunt mihi, & Barnabæ societatis: 34.
vt nos in Gentes, ipsi autem in cir- Rom.
10 cumcisionem: * tantùm vt pauperum 2.b.11.
memores essemus: quod etiam soli- Eph.6
11 citus fui hoc ipsum facere. * Cùm au- b.9.
tem venisset Cephas Antiochiam: in Col.3.
faciem ei restiti, quia reprehensibilis d.25.
12 erat. * Priùs enim quàm venirent qui- 1.Pet.
C dam à Iacobo, cùm Gentibus edebat: 1.c.17.
cùm autem venissent, subtrahebat, &
segregabat se, timens eos qui ex cir-
13 cumcisione erant. * Et simulationi eius
consenserunt ceteri Iudæi, ita vt &
Barnabas duceretur ab eis in illam si-
14 mulationem. * Sed cùm vidissem quòd
non rectè ambularent ad veritatem
Euangelij, dixi Cephæ coram omnibus:
Si tu cùm Iudæus sis, gentiliter viuis, &
non Iudaicè: quomodo Gentes cogis
15 Iudaizare? *Nos natura Iudæi, & non ex
16 Gentibus peccatores. * Scientes autem
quòd non iustificatur homo ex operi-
D bus legis, nisi per fidem Iesu Christi:
& nos in Christo Iesu credimus, vt iu-
stificemur ex fide Christi, & nõ ex ope-
ribus legis: ||propter quod ex operibus ||Rom.
legis non iustificabitur omnis caro. * 3.c.20.
17 Quòd si quærentes iustificari in Chri-
sto, inuenti sumus, & ipsi peccatores,
numquid Christus peccati minister est?
18 Absit. * Si enim quæ destruxi, iterũ hæc
ædifico: præuaricatorem me constituo.
19 * Ego enim per legem, legi mortuus
sum vt Deo viuam: Christo cõfixus sum
20 cruci. * Viuo autem, iam non ego: viuit
verò in me Christus. Quòd autem nunc
viuo in carne: in fide viuo filij Dei, qui
dilexit me, & tradidit semetipsum pro
21 me. *Non abiicio gratiam Dei. Si enim
per legem iustitia, ergo gratis Christus
mortuus est.

CAP.

CAPVT III.

Sicut Abrahæ ita & posteris, non ex legis operibus, sed ex fide in Christum datus est Spiritus sanctus: subditi autē legi, cùm nemo præster legem, maledicti sunt sed hanc maledictionē Christus in se suscipiens, nos ab ea liberauit: promissiones verò factæ Abrahæ per fidem complentur, licet interim lex tanquam pædagogus data fuerit, quæ non poterat iustificare.

O Insensati Galatæ, quis vos fascinauit 1
non obedire veritati, ante quorum A
oculos Iesus Christus præscriptus est, in
vobis crucifixus? * Hoc solùm à vobis 2
volo discere: Ex operibus legis Spiritum
accepistis, an ex auditu fidei? *Sic stulti 3
estis, vt cùm spiritu cœperitis, nūc car-
ne cōsummemini? *Tanta passi estis sine 4
causa? si tamē sine causa: *Qui ergo tri- 5
buit vobis Spiritū, & operatur virtutes
in vobis: ex operibus legis, an ex auditu
||Gen. fidei? *Sicut scriptū est: ||Abraham credi- 6
15.b.6 dit Deo, & reputatū est illi ad iustitiam.
Rom. * Cognoscite ergo, quia qui ex fide sūt, 7
4.a.3. ij sunt filij Abrahæ. * Prouidens autem 8
Iac. Scriptura, quia ex fide iustificat Gentes B
d.23. Deus, prænuntiauit Abrahæ: ||Quia bene-
||Gen. dicētur in te omnes Gentes. *Igitur qui 9
12.a.3 ex fide sunt, benedicētur cū fideli Abra-
Eccli. ham. *quicumq; enim ex operibus legis 10
44.c. sunt, sub maledicto sunt. Scriptum est
20. enim: ||Maledictus omnis, qui non per-
||Deu. māserit in omnibus quæ scripta sunt in
27.d. libro legis, vt faciat ea. *Quoniam autē 11
26. in lege nemo iustificatur apud Deū: ma-
||Heb. nifestum est, ||quia iustus ex fide viuit.* 12
2.c.4. Lex autē non est ex fide, sed. * ||Qui fe- 13
Rom. cerit ea, viuet in illis. Christus nos re-
1.b.17. demit de maledicto legis, factus pro
Leu.18 nobis maledictū: quia scriptum est. ||Ma-
a.5. ledictus omnis qui pendet in ligno: *vt 14
||Deu. in Gentibus benedictio Abrahæ fieret
21.d. in Christo Iesu, vt pollicitationem Spi-
23. ritus accipiamus per Fidē. *Fratres (se- 15
||Heb. cundùm hominē dico) ||tamen hominis C
6.d.17 confirmatum testamentū nemo spernit,
aut superordinat: * Abrahæ dictæ sunt 16
promissiones & semini eius. Non dicit:
Et seminibus quasi in multis: sed quasi
in vno: Et semini tuo, qui est Christus.* 17
Hoc autē dico testamentū confirmatū à
Deo: quæ post quadringētos & triginta
annos facta est Lex, nō irritum facit ad
euacuandam promissionem. * Nam si ex 18
lege hereditas, iam non ex promissione.
Abrahæ autem per repromissionem do-
nauit Deus. *Quid igitur lex? Propter 19
transgressiones posita est, donec veniret
semen, cui promiserat, ordinata per An-
gelos in manu mediatoris. * Mediator 20
autem vnius non est? Deus autem vnus
est. * Lex ergo aduersus promissa Dei? 21
||Rom. Absit. Si enim data esset lex, quæ posset
3.b.9. viuificare, verè ex lege esset iustitia. * || 22
Sed conclusit Scriptura omnia sub pec-
cato, vt promissio ex fide Iesu Christi
23 daretur credentibus. *Priùs autē quàm
veniret fides, sub lege custodiebamur
conclusi, in eam fidem quæ reuelanda
24 erat. *Itaque lex pædagogus noster fuit
25 in Christo, vt ex fide iustificemur. * At
vbi venit fides iam nō sumus sub pæda-
26 gogo. * Omnes enim filij Dei estis per
27 fidē quæ est in Christo Iesu. * ||Quicūq; ||Rom.
enim in Christo baptizati estis, Christū 6.a.3.
28 induistis: *Non est Iudæus, neque Græ-
cus: non est seruus, neque liber: non est
masculus, neque femina. Omnes enim
29 vos vnum estis in Christo Iesu. *Si autē
vos Christi: ergo semen Abrahæ estis,
secundùm promissionem heredes.

CAPVT IV.

Ante christum natum, Iudæi in modū heredis adhuc paruuli, sub lege continebantur tāquam sub tutore: conatur autem eos à legis seruitute reuocare, cùm fide acceperint filiorū adoptionem, commemorans quanto feruore ipsū ac prædicationem ipsius antèà acceperant: & simul ad hoc typum adferens de duobus Abrahæ filiis, duo testamenta designantibus: per quod docet legis æmulatores à Christi hereditate eiiciendos.

1 A DIco autem: Quanto tempore heres
paruulus est, nihil differt à seruo,
2 cùm sit dñs omnium: *sed sub tutoribus
& actoribus est, vsque ad præfinitum
3 tempus à patre: *ita & nos cùm essemus
paruuli, sub elementis mundi eramus
4 seruientes. *At vbi venit plenitudo tem-
poris, misit Deus filiū suū, factū ex mu-
5 liere, factū sub lege, *vt eos qui sub lege
erant, redimeret, vt adoptionem filiorū
6 reciperemus. *Quoniā autem estis filij,
misit Deus Spiritū filij sui in corda ve-
7 stra clamantem Abba Pater. * Itaq; iam
non est seruus sed filius. Quòd si filius:
8 & heres per Deum? * Sed tunc quidem
ignorātes Deū, iis, qui natura non sunt
9 dij, seruiebatis. *Nunc autē cùm cogno-
B ueritis Deum, immò cogniti sitis à Deo:
quomodo cōuertimini iterū ad infirma
& egena elementa, quibus denuò seruire
10 vultis? * Dies obseruatis, & menses, &
11 tempora, & annos. *Timeo vos, ne fortè
12 sine causa laborauerim in vobis. *Estote
sicut ego, quia & ego sicut vos: fratres
13 obsecro vos: Nihil me læsistis. * Scitis
autē quia per infirmitatem carnis euā-
gelizaui vobis iampridem: & tentatio-
14 nem vestram in carne mea; *non spreui-
stis, neque respuistis: sed sicut Angelum
Dei excepistis me, sicut Christū Iesum.
15 * Vbi est ergo beatitudo vestra? Testi-
monium enim perhibeo vobis: quia si
fieri posset oculos vestros eruissetis, &
16 dedissetis mihi. * Ergo inimicus vobis
17 factus sum, verum dicens vobis? *Æmu-
lantur vos non bene: sed excludere vos
volunt

volūt,vt illos æmulemini.*Bonū autem 18
æmulamini in bono ſemper:& non tan- C
tùm cùm præſens ſum apud vos.*Filio- 19
li mei,quos iterum parturio,donec for-
metur Chriſtus,in vobis.*Vellem autem 20
eſſe apud vos modò, & mutare vocem
meam: quoniam confundor in vobis.*21
Dicite mihi qui ſub lege vultis eſſe, le-
gem non feciſtis? *Scriptum eſt enim: 22
||Gen. Quoniam Abraham duos filios habuit:||
16. d. vnum de ancilla, ||& vnum de libera.*23
15. Sed qui de ancilla,ſecundùm carnē na-
||Gen. tus eſt:qui autē de libera per repromiſ-
21. a. 2 ſionē: *quæ ſunt per allegoriam dicta. 24
Hæc enim ſunt duo teſtamenta, vnum D
quidē in monte Sina, in ſeruitutem ge-
nerans:quæ eſt Agar: *Sina enim mons 25
eſt in Arabia, qui coniunctus eſt ei,quæ
nunc eſt Ieruſalē,& ſeruit cū filiis ſuis.
*Illa autem,quæ ſurſum eſt Ieruſalē,li- 26
bera eſt:quæ eſt mater noſtra. *Scriptū 27
|| Iſai. eſt enim:||Lætare ſterilis,quæ nō paris:
54. a. 1 erūpe, & clama,quæ non parturis;quia
multi filij deſertæ, magis quàm eius,
||Rom. quæ habet virum. *||Nos autem fratres, 28
9. b. 8. ſecundū Iſaac promiſſionis filij ſumus.
*Sed quomodo tunc is, qui ſecundùm 29
carnē natus fuerat,perſequebatur eum,
qui ſecundùm ſpiritum:ita & nūc. *Sed 30
||Gen. quid dicit Scriptura?||Eiice ancillam,&
21. a. filium eius: non enim heres erit filius
10. ancillæ cum filio liberæ. *Itaque, fra- 31
tres, non ſumus ancillæ filij, ſed liberæ:
qua libertate Chriſtus nos liberauit.

CAP. V.

Qui legis operibus iuſtificari cupit,expers eſt fructus Chriſti, in quo nec prodeſt circūciſio,nec præputium, ſed fides viua: hortatur ergo vt caueant à ſeductoribus, ſtudeántque mutua dilectioni:caro autem ſemper repugnans ſpiritui trahit ad carnis opera, quæ ſeparāt à regno cælorum: ſpiritus autem adfert fructus quibus illud cōſequimur,etiamſi legis opera non præſtemus.

STate,&nolite iterum iugo ſeruitutis 1
|| Act. contineri:* || Ecce ego Paulus dico 2
15. a. 1. vobis:quoniā ſi circumcidamini, Chri- A
ſtus vobis nihil proderit. *Teſtificor 3
autem rurſus omni homini circumci-
denti ſe, quoniam debitor eſt vniuerſæ
legis faciēdæ.*Euacuati eſtis à Chriſto, 4
qui in lege iuſtificamini: à gratia exci-
diſtis. *Nos enim ſpiritu ex fide, ſpem 5
iuſtitię expectamus.*Nā in Chriſto Ieſu, 6
neque circumciſio aliquid valet,neque
præputium:ſed fides, quæ per charitatē
operatur. *Currebatis bene: quis vos 7
impediuit veritati non obedire? *Per- B
ſuaſio hæc non eſt ex eo,qui vocat vos. 8
||1. Cor *||Modicum fermentū totā maſſam cor- 9
5. b. 6. rumpit. *Ego confido in vobis in Dño, 10
quòd nihil aliud ſapietis:qui autē con-
turbat vos,portabit iudicium,quicūque
eſt ille. *Ego autem,fratres, ſi circum- 11
ciſionē adhuc prædico:quid adhuc per-
ſecutionem patior? Ergo euacuatum eſt
12 ſcandalū crucis. *Vtinam & abſcindan-
13 tur qui vos conturbant. *Vos enim in
libertatem vocati eſtis fratres:tātùm ne
libertatem in occaſionē detis carnis,ſed
per charitatem Spiritus ſeruite inuicē.
14 *Omnis enim lex in vno ſermone im-
C pletur: ||Diliges proximum tuum ſicut || Leu.
15 te ipſum.*Quòd ſi inuicem mordetis,& 9. d. 8
comeditis:videte ne ab inuicem conſu- Matt.
16 mamini. *Dico autē:Spiritu ambulate, 22. d.
17 & deſideria carnis non perficietis. *Ca- 39.
ro enim concupiſcit aduerſus ſpiritū: Rom.
ſpiritus autem aduerſus || carnem: hæc 13. c. 8
enim ſibi inuicem aduerſantur: vt non 1. Pet.
18 quæcumque vultis,illa faciatis. *Quòd 2. c. 12.
ſi ſpiritu ducimini, non eſtis ſub lege.
19 *Manifeſta ſunt autem opera carnis,
quæ ſunt fornicatio,immunditia,impu-
20 dicitia, luxuria, *idolorum ſeruitus,
veneficia, inimicitiæ, contentiones,
æmulationes, iræ, rixæ. diſſentiones,
21 ſectæ, *inuidiæ, homicidia, ebrietates,
comeſſationes, & his ſimilia:quæ præ-
D dico vobis,ſicut prædixi: quoniam qui
talia agunt,regnum Dei non conſequē-
22 tur.*Fructus autē Spiritus eſt: charitas,
gaudiū,pax,patientia, benignitas, boni-
23 tas, longanimitas, *manſuetudo,fides,
modeſtia, continentia, caſtitas. Aduer-
24 ſus huiuſmodi non eſt lex. *Qui autem
ſunt Chriſti,carnem ſuam crucifixerunt
25 cum vitiis & concupiſcentiis. *Si ſpiri-
26 tu viuimus, ſpiritu & ambulemus.*Non
efficiamur inanis gloriæ cupidi, inui-
cem prouocantes, inuicem inuidentes.

CAP. VI.

Cū humilitate iuuandus eſt proximus, nec aliorum laudes curandæ, ſemperque bene operandum eſt,vt tempore ſuo metamus vitam æternam: rurſum monet vt caueant à ſeductoribus, qui cùm legem ſuadeant, ipſi illā non obſeruant: Paulus autem in ſolo Chriſto crucifixo gloriatur, ad quem nec circumciſio,nec præputium quidquam faciunt.

1 FRatres & ſi præoccupatus fuerit ho-
A mo in aliquo delicto, vos qui ſpiri-
tuales eſtis, huiuſmodi inſtruite in ſpi-
ritu lenitatis, conſiderans teipſum, ne
2 & tu tenteris. *Alter alterius onera
portate,& ſic adimplebitis legem Chri-
3 ſti. *Nam ſi quis exiſtimat ſe aliquid
4 eſſe,cùm nihil ſit, ipſe ſe ſeducit.*Opus
B autem ſuum probet vnuſquiſque, & ſic
in ſemetipſo tantùm gloriam habebit,
5 & non in altero. *||Vnuſquiſque enim 1. Cor.
6 onus ſuum portabit. *Communicet au- 3. b. 8.
tem is qui catechizatur verbo, ei qui
7 ſe catechizat, in omnibus bonis.*Noli-
8 te errare: Deus non irridetur. *Quæ
enim ſeminauerit homo, hæc & metet.
Quoniam qui ſeminat in carne ſua, de
carne & metet corruptionem; qui au-

tem

||2.Th. 3.c.13.
tem seminat in spiritu,de spiritu metet
vitam æternam.*|| Bonum autem faciẽ- 9
tes, non deficiamus: tempore enim suo C
metemus non deficientes. * Ergo dum 10
tempus habemus, operemur bonum ad
omnes, maximè autem ad domesticos
fidei. * Videte qualibus litteris scripsi 11
vobis mea manu.*Quicumque enim vo- 12
lunt placere in carne, hi cogunt vos
circumcidi, tantùm vt crucis Christi
persecutionem non patiantur. * Neque 13
enim qui circumciduntur,legem custo-
diunt: sed volunt vos circumcidi,vt in
carne vestra glorientur. * Mihi autem 14
absit gloriari, nisi in cruce Dñi nostri
Iesu Christi: per quem mihi mundus
crucifixus est, & ego mundo.* In Chri- 15
sto enim Iesu, neque circumcisio ali-
quid valet,neque præputium, sed noua
creatura.*Et quicumque hanc regulam 16
secuti fuerint,pax super illos,& miseri-
cordia,& super Israël Dei.* De cætero 17
nemo mihi molestus sit: ego enim sti-
gmata Dñi Iesu in corpore meo porto.
*Gratia Domini nostri Iesu Christi, 18
cum spiritu vestro, fratres. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI ad Ephesios.

CAPVT PRIMVM.

Deum benedicit Apostolus, qui prædestinatos plurimis iisque maximis per Christum filiũ affecit beneficiis: agitque Deo gratias ob fidem ac dilectionem Ephesiorum erga proximos, orans vt perfectam adipiscantur sapientiam: ostendens etiam Christi à mortuis suscitati exaltationem, qui constitutus est caput super omnem Ecclesiam.

AVLVS Apostolus Iesu Christi 1
per voluntatem Dei,omnibus A
sanctis,qui sũt Ephesi & fide-
libus in Christo Iesu.*Gratia 2
vobis & pax à Deo Patre nostro,& Dño
||2.Co. 1.a.3. 1.Pet. 1.a.3.
Iesu Christo.*||Benedictꝰ Deus & Pater 3
Dñi nostri Iesu Christi, qui benedixit
nos in omni benedictione spirituali in
cælestibus in Christo,* sicut elegit nos 4
in ipso ante mundi constitutionem vt
essemus sãcti & immaculati in cõspectu
eiꝰ in charitate.*Qui prædestinauit nos 5
in adoptionẽ filiorum per Iesum Chri- B
stum in ipsum, secundùm propositum
volũtatis suæ,*in laudem gloriæ gratiæ 6
suæ, in qua gratificauit nos in dilecto
filio suo.*In quo habemus redemptio- 7
nem per sanguinẽ eius remissionẽ pec-
catorũ, secundùm diuitias gratiæ eius,
8 * quæ superabundauit in nobis,in om-
9 ni sapientia & prudentia:*vt notum fa-
ceret nobis sacramentum volũtatis suę
secundùm beneplacitũ eius:quod pro-
10 posuit in eo, * in dispensatione pleni-
tudinis temporum instaurare omnia in
Christo,quæ in cælis, & quæ in terra
11 sunt in ipso:*In quo etiam & nos sorte
vocati sumus, prædestinati secundùm
propositũ eius,qui operatur omnia se-
12 cundùm consiliũ voluntatis suæ:* vt si-
mus in laudẽ gloriæ eius nos,qui antè
13 sperauimus in Christo:* In quo & vos,
C cùm audissetis verbum veritatis, (Euã-
geliũ salutis vestræ)in quo & credentes
signati estis Spiritu promissionis san-
14 cto,*qui est pignus hæreditatis nostræ,
in redemptionẽ acquisitionis, in laudẽ
15 gloriæ ipsius. *Propterea & ego audiẽs
fidẽ vestrã,quæ est in Dño Iesu,& dile-
16 ctionem in omnes sanctos *, non cesso
gratias agẽs pro vobis, memoriã vestri
17 faciens in orationibus meis:* vt Deus,
Dñi nostri Iesu Christi pater glorię,det
vobis spiritum sapientiæ & reuelatio-
18 nis,in agnitione eius:*illuminatos ocu-
los cordis vestri, vt sciatis quæ sit spes
vocationis eius, & quæ diuitiæ gloriæ
19 hæreditatis eius in sanctis, * & quæ sit
D supereminens magnitudo virtutis eius || Inf.
in nos,qui credimus||secundùm opera- 3.b.7.
20 tionẽ potẽtię virtutis eius,*quã opera-
tus est in Christo, suscitans illũ à mor-
21 tuis,& constituẽs ad dexterã suã in cæ-
lestibus,*supra omnẽ principatũ,& po-
testatẽ & virtutẽ,& dominationem, &
22 omne nomen,quod nominatur non so-
lùm in hoc sæculo, sed etiã in futuro,*
||Et omnia subiecit sub pedibus eius:& || Psa.
23 ipsũ dedit caput supra omnẽ Ecclesiam, 8.b.8.
*quæ est corpus ipsius, & plenitudo
eius, qui omnia in omnibꝰ adimpletur.

CAP. II.

Peccatis antea mortui, per Christum viuificati sunt, non suis operibus, sed gratis per fidem: ostendit Gentes, quæ prius alienæ erant à Dei promissionibus, iam per Christum & fidem, qua Dei donum est, factas esse sanctorum conciues, idemque habere fundamentum cum Patriarchis, ac Prophetis.

1 ET vos,cùm essetis mortui delictis & Col.2.
2 peccatis vestris,* in quibus aliquan- c.13.
A do ambulastis secundùm sæculũ mundi
huius, secundùm principem potestatis
aëris huius spiritus,qui nunc operatur
3 in filios diffidentiæ, * in quibus & nos
omnes aliquando conuersati sumus in
desideriis carnis nostræ facientes volũ-
tatẽ carnis & cogitationum,& eramus
4 natura filij iræ, sicut & cæteri: * Deus
autem, qui diues est in misericordia,
propter nimiam charitatem suam, qua
5 dilexit nos, * & cùm essemus mortui
B peccatis,conuiuificauit nos in Christo,
(cuius

(cuius gratia estis saluati) *& conresu- 6
scitauit,& consedere fecit in cælestibus
in Christo Iesu:*vt ostenderet in sæcu- 7.
lis superuenientibus abundantes diui-
tias gratiæ suæ in bonitate super nos in
Christo Iesu. *Gratia enim estis saluati 8
per fidem, & hoc non ex vobis, Dei
enim donum est; *non ex operibus, vt 9
ne quis glorietur. *Ipsius enim sumus 10
factura,creati in Christo Iesu in operi-
bus bonis, quæ præparauit Deus vt in
illis ambulemus. *Propter quod me- 11
mores estote,quòd aliquando vos Gen- C
tes in carne,qui dicimini præputiū, ab
ea quæ dicitur circumcisio in carne,
manu facta:*quia eratis illo in tempore 12
sine Christo alienati à conuersatione
Israël, & hospites testamentorum pro-
missionis spem non habētes,& sine Deo
in hoc mundo.*Nunc autem in Christo 13
Iesu,vos,qui aliquando eratis longè fa-
cti estis propè in sanguine Christi.*Ipse 14
enim est pax nostra, qui fecit vtraque
vnum,& mediū parietē maceriæ soluēs
inimicitias in carne sua:*legē mādato- 15
rū decretis euacuans,vt duos condat in
semetipso in vnum nouū hominē,faciēs
pacē,*& reconciliet ambos in vno cor- 16
pore. Deo per crucē,interficiēs inimi- D
citias in semetipso.*Et veniens euange- 17
lizauit pacē vobis,qui longè fuistis; &
||Rom. pacē iis,qui propè.*||quoniā per ipsum 18
5.a.2. habemus accessum ambo in vno Spiri-
tu ad Patrem. *Ergo iam non estis ho- 19
spites,& aduenæ:sed estis ciues sancto-
rum,& domestici Dei: *superædificati 20
super fundamentum Apostolorum, &
Prophetarum,ipso summo angulari la-
pide Christo Iesu: *in quo omnis ædi- 21
ficatio constructa crescit in templum
sanctum in Dño:*in quo & vos coædi- 22
ficamini in habitaculum Dei in Spiritu.

CAP. III.

Paulus docuit hoc mysterium, Prophe-
tis & Apostolis reuelatum,quod Gentes
essent per Christum participes promissio-
num Dei; quem orat vt spiritu corrobo-
rentur, & in Charitate radicati,ad ple-
num in diuinis mysteriis edoceantur.

HVius rei gratia,ego Paulus vinctus 1
Christi Iesu, pro vobis Gentibus,* 2
si tamen audiuistis dispēsationē gratiæ A
Dei,quæ data est mihi in vobis:*quoniā 3
secundùm reuelationē notū mihi factū
est sacramentum, sicut suprà scripsi in
breui: *provt potestis legentes intelli- 4
gere prudētiā meā in mysterio Christi:
*quod aliis generationibus nō est agni- 5
tū filiis hominū, sicuti nunc reuelatum
est sanctis Apostolis eius, & Propheris
in Spiritu,* Gētes esse coheredes,& cō- 6
corporales,& comparticipes promissio- B
nis eius in Christo Iesu per Euangeliū:* 7
Cuius factus sum minister, secundùm
donū gratiæ Dei,quæ data est mihi||se-
8 cundùm operationem virtutis eius. *||Sup.1
Mihi omniū sanctorū minimo data est d.9.
gratia hæc:In gentibus euāgelizare in- ||1.Cor.
9 uestigabiles diuitias Christi,*& illumi- 15.b.9.
nare omnes, quæ sit dispensatio sacra-
menti absconditi à sæculis in Deo, qui
10 omnia creauit,*vt innotescat principa-
tibus, & potestatibus in cælestibus per
11 Ecclesiā,multiformis sapientia Dei,*se-
C cundùm præfinitionē sæculorum, quam
12 fecit in Christo Iesu Dño nostro: *In
quo habemus fiduciam, & accessum in
13 cōfidentia per fidē eius.*Propter quod
peto ne deficiatis in tribulationibus
14 meis pro vobis:quæ est gloria vestra. *
Huius rei gratia flecto genua mea ad
15 Patrem Dñi nostri Iesu Christi,*ex quo
omnis paternitas in cælis & in terra
16 nominatur,*vt det vobis secundùm di-
uitias gloriæ suæ, virtute corroborari
per Spiritū eius in interiorē hominē,
17 *Christū habitare per fidē in cordibus
vestris:in charitate radicati,& fundati,
18 *vt possitis cōprehendere cum omnibus
sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo,
19 & sublimitas,& profūdū,*scire etiā su-
D pereminentē scientiæ charitatē Christi,
vt impleamini in omnem plenitudinem
20 Dei.*Ei autem,qui potens est omnia fa-
cere superabundanter quàm petimus,
aut intelligimus, secundùm virtutem,
21 quæ operatur in nobis: *ipsi gloria in
Ecclesia, & in Christo Iesu, in omnes
generationes sæculi sæculorum, Amen.

CAP. IV.

Ad vnitatem spiritus hortatur,osten-
dens Christum diuersa diuersis dedisse
charismata, & ad sui corporis ædifica-
tionem varios in Ecclesia instituisse
ordines ad finem vsque mundi: monet
igitur vt exuto veteri homine nouum
induant, vtriusque partes explicans
rursúmque monet vt in hoc corpore ma-
nentes,separentur ab iis qui mente ex-
cæcati sequuntur effrenè carnis desi-
deria,& nouos induant mores,damna-
tis prioribus.

1 OBsecro itaque vos ego vinctus in ||1.Cor.
A Dño,||vt dignè ambuletis vocatio- 7.d.27
ne,qua vocati estis,*cum omni humili- Phil.1
2 tate, & mansuetudine, cùm patientia, d.27.
supportantes inuicē in charitate,* ||so- ||Rom.
3 liciti seruare vnitatē Spiritus in vincu- 12.b.10
4 lo pacis. *Vnum corpus, & vnus Spiri- ||Mal.
tus, sicut vocati estis in vna spe voca- 2.b.10.
5 tionis vestræ. *Vnus Dñs,vna fides,vnū ||Rom.
6 baptisma.*||Vnus Deus & Pater omniū, 12.a.3
B qui est super omnes, & per omnia & in 1.Cor.
7 omnibus nobis. * ||Vnicuique autē no- 12.b.11
strûm data est gratia secundùm mensu- 2.Cor.
8 ram donationis Christi.*Propter quod 10. d.
dicit:|| Ascendens in altū captiuā duxit 13.
captiuitatem: dedit dona hominibus. ||Psal.
9 *Quod autē ascendit,quid est,nisi quia 67.d.
& descendit primùm in inferiores par- 19.

tes terræ? *Qui descendit, ipse est & qui 10
ascendit super omnes cælos, vt impleret
omnia. *Et ipse dedit quosdam quidem 11
1. Cor. ||Apostolos, quosdam autem Prophetas,
12. d. alios verò Euãgelistas, alios autem pa-
28. stores, & doctores, *ad consummationẽ 12
sanctorum in opus ministerij, in ædifi- C
cationem corporis Christi: *donec oc- 13
curramus omnes in vnitatem fidei, &
agnitionis filij Dei, in virũ perfectũ, in
mensurã ætatis plenitudinis Christi: *vt 14
iam non simus paruuli fluctuãtes, & cir-
cumferamur omni vẽto doctrinę in ne-
quitia hominum, in astutia ad circum-
uentionem erroris. *Veritatem autem 15
facientes in charitate, crescamus in illo
per omnia, qui est caput Christus: *ex 16
quo totũ corpus cõpactum: & connexũ D
per omnẽ iuncturam subministrationis,
secundùm operationem in mensuram
vniuscuiusque mẽbri, augmentũ corpo-
ris facit in ędificationẽ sui in charitate.
*||Hoc igitur dico, & testificor in Dño, 17
||Rom. vt iam non ambuletis, sicut & Gentes
1.c.21. ambulant in vanitate sensus sui, *tene- 18
bris obscuratum habentes intellectum, E
alienati à vita Dei, per ignorantiã quæ
est in illis, propter cæcitatem cordis
ipsorum, *qui desperantes, semetipsos 19
tradiderunt impudicitiæ, in operationẽ
immunditiæ omnis, in auaritiam. *Vos 20
autẽ non ita didicistis Christum, *si ta- 21
men illũ audistis, & in ipso edocti estis,
||Col.3. sicut est veritas in Iesu. *||deponere vos 22
b. 8. secundùm pristinã conuersationẽ vete-
rem hominẽ, qui corrũpitur secundùm
||Rom. desideria erroris. *||Renouamini autem 23
6.a.4. spiritu mentis vestræ: *||& induite nouũ 24
||Col.3. hominem, qui secundùm Deum creatus
b.12. est in iustitia, & sanctitate veritatis. *|| 25
1. Pet. Propter quod deponentes mendacium,
2.a.1. loquimini veritatem vnusquisque cum
||Zach. proximo suo: quoniã sumus inuicẽ mẽ-
8.c.16. bra. *||Irascimini, & nolite peccare: sol 26
||Psal. non occidat super iracundiã vestram. * 27
4.a.5. Nolite locũ dare diabolo: *||qui furaba- 28
||Iac.4 tur, iam non furetur: magis autem labo- F
b.7. ret, operando manibus suis, quod bonũ
est, vt habeat vnde tribuat necessitatem
patienti. *Omnis sermo malus ex ore 29
vestro non procedat: sed si quis bo-
nus ad ædificationem fidei, vt det gra-
tiam audientibus. *Et nolite contrista- 30
re spiritum sanctum Dei: in quo signati G
estis in diem redẽptionis. *Omnis ama- 31
ritudo, & ira, & indignatio, & clamor, &
blasphemia tollatur à vobis, cum omni
Col.3. malitia. *||Estote autem inuicem beni- 32
b.13. gni, misericordes, donantes inuicem, si-
cut & Deus in Christo donauit vobis.

CAPVT V.

Hortatur vt Christũ imitentur, longè separari ab omni vitio ac scelerato & redimentes tempus assumant spiritualia, quæ tra[...]. exercitia: vxores vult subditas esse viris, viros autem diligere vxores, sicut Christus dilexit Ecclesiam.

1 Estote ergo imitatores Dei, sicut filij
2 charissimi: *|| & ambulate in dile- ||Ioã.
A ctione, sicut & Christus dilexit nos, & 13. d.
tradidit semetipsum pro nobis oblatio- 34.15.
nem & hostiã Deo in odorẽ suauitatis. b.12.
3 *|| Fornicatio autem, & omnis immun- 1. Ioã.
ditia, aut auaritia, nec nominetur in 4.d.21
4 vobis, sicut decet sanctos, *aut turpitu- ||Col.3.
do, aut stultiloquium, aut scurrilitas, a. 5.
quæ ad rem non pertinet; sed magis
5 gratiarum actio. *Hoc enim scitote in-
telligentes, quòd omnis fornicator aut
B immundus, aut auarus, quod est idolo-
rum seruitus, non habet hæreditatem in
6 regno Christi & Dei. *||Nemo vos sedu- ||Mat.
cat inanibus verbis: propter hæc enim 14.a.4
7 venit ira Dei in filios diffidentiæ. *No- Marc.
8 lite ergo effici participes eorum. *Era- 13.a.5.
C tis enim aliquando tenebræ, nunc au- Lu.21.
tem lux in Dño. Vt filij lucis ambulate: b. 8.
9 *fructus enim lucis est in omni boni- 2.Thess
10 tate, & iustitia, & veritate: *Probantes 2.a.3.
11 quid sit beneplacitum Deo: *& nolite
communicare operibus infructuosis te-
12 nebrarũ, magis autem redarguite. *Quæ
enim in occulto fiũt ab ipsis, turpe est,
13 & dicere. *Omnia autem quæ arguũtur,
à lumine manifestantur: Omne enim,
14 quod manifestatur, lumen est. *Propter
D quod dicit: Surge qui dormis, & exurge
à mortuis, & illuminabit te Christus.
15 *Videte itaque fratres, quomodo cautè
16 ambuletis, ||non quasi insipiẽtes, *sed vt Col.4.
sapientes: redimẽtes tẽpus, quoniã dies a. 5.
17 mali sunt. *||Propterea nolite fieri im- ||Rom.
prudentes, sed intelligentes quæ sit vo- 12.a.2
18 luntas Dei. *Et nolite inebriari vino, in 1 Thess
quo est luxuria: sed implemini Spiritu 4. a.3.
19 sancto, & *loquentes vobismetipsis in
psalmis, & hymnis, & cãticis spirituali-
bus, cantantes, & psallentes in cordibus
20 vestris Dño, *gratias agẽtes semper pro
omnibus in nomine Domini nostri Iesu
21 Christi, Deo & Patri. *Subiecti inui-
22 cem in timore Christi. *||Mulieres viris ||Gen.
23 suis subditæ sint, sicut Dño: *||quoniam 3.c.16.
vir caput est mulieris: sicut Christus Col.3.
E caput est Ecclesiæ: Ipse, saluator corpo- c.18.
24 ris eius. *Sed sicut Ecclesia subiecta est ||1. Pet
Christo, ita & mulieres viris suis in om- 3.a.1.
25 nibus. *||Viri diligite vxores vestras, si- 1.Cor.
cut & Christus dilexit Ecclesiam, & se- 11.a.3.
26 ipsum tradidit pro ea, *vt illam sancti- ||Col.3
caret, mundans lauacro aquæ in verbo c.19.
27 vitæ, *vt exhiberet ipse sibi gloriosam
F Ecclesiã, non habentẽ maculã, aut rugã
aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta
28 & immaculata. *Ita & viri debent dili-
gere vxores suas vt corpora sua. Qui
29 suã vxorẽ diligit, seipsũ diligit. *Nemo
enim vnquã carnẽ suã odio habuit: sed
nutrit, & fouet eã, sicut & Christus Ec-
30 clesiam: *quia membra sumus corporis
eius.

eius, de carne eius & de ossibus eius. * || 31
Propter hoc relinquet homo patrē, & ma- G
trē suam, & adhærebit vxori suæ: & erunt
duo in carne vna. * Sacramentum hoc 32
magnū est ego autē dico in Christo & Ec-
clesia: * Verumtamen & vos singuli, vnus- 33
quisque vxorē suā sicut seipsum diligat:
vxor autem timeat virum suum.

Gen. 2.d.24. Mat. 19.a.5 Marc 10.a.7 1 Cor. 6.d.15

CAPVT VI.

Filiȷ parentibus, seruique dominis obediant: rursumque parētes erga filios, & domini erga seruos sui memores sint officiȷ: monet Dei armaturam, cuius partes explicat, induendam, ad resistendum spiritualibus inimicis, petens etiam vt pro se orent.

FIlij, obedite parentibus vestris in Do- 1
mino: hoc enim iustum est. * || Honora 2
patrem tuum, & matrem tuam, quod est A
mandatum primum in promissione; * vt 3
benè sit tibi, & sis longævus super terram:
* Et vos patres nolite ad iracundiam pro- 4
uocare filios vestros: sed educate illos in
disciplina & correptione Domini * || Serui 5
obedite dominis carnalibus cum timore,
& tremore, in simplicitate cordis vestri, si-
cut Christo: * non ad oculum seruientes, 6
quasi hominibus placentes, sed vt serui
Christi, facientes voluntatem Dei ex ani-
mo. * cum bona voluntate seruientes, sicut 7
Domino, & non hominibus: * scientes quo- 8
niam vnusquisque, quodcumque fecerit
bonum, hoc recipiet à Domino, siue ser-
uus, siue liber. * Et vos Domini eadem fa- 9
cite illis, remittentes minas: scientes quia
& illorum, & vester Dominus est in cælis:
|| & personarum acceptio non est apud
eum. * De cetero fratres, confortamini in 10
in Domino, & in potentia virtutis eius.
* Induite vos armaturam Dei, vt possitis 11
stare aduersus insidias diaboli. * quoniam 12
non est nobis colluctatio aduersus carnē
& sanguinem; sed aduersus principes, &
potestates, aduersus mundi rectores tene-
brarum harum, contra spiritualia nequitiæ,
in cælestibus. * Propterea accipite arma- 13
turam Dei, vt possitis resistere in die ma- C
lo, & in omnibus perfecti stare. * State er- 14
go succincti lumbos vestros in veritate, &
induti loricam iustitiæ, * & calceati pedes 15
in præparatione Euangelij pacis: * in om- 16
nibus sumentes scutum fidei, in quo pos-
sitis omnia tela nequissimi ignea extin-
guere. * || & galeam salutis assumite: & 17
gladium spiritus, (quod est verbum Dei)
* per omnem orationem & obsecrationem 18
orantes omni tempore in spiritu: & in D
ipso || vigilantes in omni instantia, & ob-
secratione pro omnibus sanctis; * || & pro 19
me, vt detur mihi sermo in apertione oris
mei cum fiducia, notum facere mysterium
Euangelij: * pro quo legatione fungor in 20
catena, ita vt in ipso audeam, pro vt opor-
tet me, loqui. * Vt autem & vos sciatis quæ 21
circa me sunt, quid agam: omnia vobis
nota faciet Tychicus, charissimus frater,
22 & fidelis minister in Domino: * quem misi
ad vos in hoc ipsum, vt cognoscatis, quæ
circa nos sunt, & consoletur corda ve-
23 stra. * Pax fratribus & charitas cum fide,
24 à Deo Patre, & Domino Iesu Christo. *
Gratia cum omnibus, qui diligunt Domi-
num nostrum Iesum Christum in corru-
ptione. Amen.

|| Exo. 20.c. 12. Deut. 5.b.16. Eccli. 3.b.9. Mat. 15.a.4 Mar. 7.b. 10. Col. 3. d. 20. || Col. 3 d. 20. 22. Tit 2. 9. 1. Petr 2.c.18 || Deu. 10. d. 17. 2. Par. 19.b.7 Iob. 34 b.19. Sap. 6 b. 8. Eccli. 35.b. 15. Rom. 2.b.11 Col. 3. d.25. Act. 10.c. 34. 1. Petr 1.c.17. || Isa. 59. c. 17. 1. The. 5.b. 8. || Col. 4.a.3. || 2. Th 3.a.1.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI Ad Philippenses.

CAPVT PRIMVM.

Ex magno affectu quem habet erga Philippenses, manifestat eis quod pressuræ suæ in maiorem Euangelij fructum cesserint: quam vtilitatem si non spectaret, omnino dissolui cuperet, & esse cum Christo: eosque adhortatur vt dignè ad Christi Euangelium conuersentur, dicens quod pro ipso iam afflictiones sustinuerint.

1 PAVLVS & Timotheus, serui Ie-
A su Christi, omnibus sanctis in
Christo Iesu, qui sunt Philippis,
2 cum episcopis, & diaconibus. *
Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro &
3 Domino Iesu Christo: * Gratias ago Deo
4 meo in omni memoria vestri, * semper
in cunctis orationibus meis pro omnibus
vobis, cum gaudio deprecationem faciens,
5 * super communicatione vestra in Euan-
6 gelio Christi à prima die vsque nunc: * cō-
fidens hoc ipsum, quia qui cœpit in vobis
opus bonum, perficiet vsque in diem Chri-
7 sti Iesu, * sicut est mihi iustum hoc sentire
pro omnibus vobis: eo quòd habeam vos
B in corde, & in vinculis meis, & in defensio-
ne, & confirmatione Euangelij, socios gau-
8 dij mei omnes vos esse. * Testis enim mi-
hi est Deus, quomodo cupiam omnes vos
9 in visceribus Iesu Christi. * Et hoc oro vt
charitas vestra magis ac magis abundet in
10 scientia, & in omni sensu; * vt probetis
potiora, vt sitis sinceri, & sine offensa in
11 diem Christi, * repleti fructu iustitiæ
per Iesum Christum, in gloriam & laudem
12 Dei. * Scire autem vos volo fratres, quia
quæ circa me sunt, magis ad profectum
13 venerunt Euangelij: * ita vt vincula mea
manifesta fierent in Christo in omni præ-
14 torio, & in ceteris omnibus; * & plures
è fratribus in Domino confidentes vin-
culis meis, abundantiùs auderent sine
15 timore verbum Dei loqui. * Quidam qui-
C dem & propter inuidiam & contentio-
nem: quidam autem & propter bonā vo-

luntatem Christum prædicant. * Quidam 16
ex charitate, scientes quoniam in defen-
sione Euangelij positus sum. * Quidam au- 17
tem ex contentione Christum annuntiant
non sincerè, existimantes pressuram se su-
scitare vinculis meis. * Quid enim? Dum 18
omni modo, siue per occasionem, siue per
veritatem, Christus annuntietur: & in hoc
gaudeo, sed & gaudebo. * Scio enim quia 19
hoc mihi proueniet ad salutē, per vestrā
orationem, & subministrationem Spiritus
Iesu Christi, * secundùm expectationem & 20
spem meam, quia in nullo confundar sed
in omni fiducia sicut semper, & nunc ma-
gnificabitur Christus in corpore meo siue
per vitam, siue per mortem. * Mihi enim 21
viuere Christus est, & mori lucrū. * Quòd 22
si viuere in carne, hic mihi fructus ope- D
ris est, & quid eligam ignoro. * Coarctor 23
autem è duobus: desiderium habens dis-
solui, & esse cum Christo, multo magis
melius: * permanere autem in carne ne- 24
cessarium propter vos. * Et hoc confidens 25
scio quia manebo, & permanebo omnibus
vobis, ad profectum vestrum, & gaudium
fidei: * vt gratulatio vestra abundet in 26
|| Eph. Christo Iesu in me, per meum aduentum
4.a.1. iterum ad vos. * || Tantùm dignè Euange- 27
Col. 1. lio Christi cōuersamini: vt siue cùm vene-
b.10. ro, & videro vos, siue absēs audiā de vobis
1.Thess. quia statis in vno spiritu vnanimes, colla-
2.c.12. borantes fidei Euangelij: * & in nullo ter- 28
reamini ab aduersariis: * quæ illis est causa
perditionis, vobis autem salutis, & hoc à
Deo: * quia vobis donatum est pro Chri- 29
sto, non solùm vt in eum credatis, sed vt
etiam pro illo patiamini: * idem certamen 30
habentes, quale & vidistis in me, & nunc
audistis de me.

CAPVT II.

Ad mutuam dilectionem & concordiam animique modestiam miro affectu eos hortatur, exemplo Christi, in cuius nomine omne genu nunc flectitur, vtque suam in timore operentur salutem: congratulatur tum illis quòd inter malos sanctè viuant, tum sibi quòd tales habeat discipulos: Timotheum laudat à sincera Euangelij prædicatione & obedientia; similiter & Epaphroditum, quē ad eos mittit, postquam ab ægritudine conualuit.

SI qua ergo consolatio in Christo, si 1
quod solatium charitatis, si qua socie- A
tas spiritus, si qua viscera miserationis: * 2
implete gaudium meum, vt idem sapiatis,
eandem charitatem habentes, vnanimes,
idipsum sentientes, * nihil per contentio- 3
nem, neque per inanem gloriam: sed in
humilitate superiores sibi inuicem arbi-
trantes, * non quæ sua sunt singuli conside- 4
rantes, sed ea quæ aliorum. * Hoc enim 5
sentire in vobis, quod & in Christo Iesu:
6 * qui cùm in forma Dei esset, non rapinam
7 arbitratus est esse se æqualem Deo: * sed
semetipsum exinaniuit formam serui ac-
cipiens, in similitudinem hominum factus, || Heb.
8 & habitu inuentus vt homo. * || Humiliauit 2.c.9.
semetipsum factus obediens vsque ad
9 mortem, mortem autem crucis. * Propter
B quod & Deus exaltauit illum, & donauit
illi nomen, quod est super omne nomen:
10 * || vt in nomine Iesu omne genu flecta- || Is. 45
tur cælestium, terrestrium, & infernorum: d.14.
11 * omnis lingua confiteatur, quia Dominus Rom.
Iesus Christus in gloria est Dei Patris. 14.c.
12 * Itaque charissimi mei, (sicut semper obe- 11.
distis:) non vt in præsentia mei tantùm,
sed multo magis nunc in absentia mea,
cum metu & tremore vestram salutem
13 operamini. * Deus est enim, qui operatur
in vobis & velle, & perficere, pro bona
14 voluntate. * || Omnia autem facite sine || 1.Pet.
murmurationibus, & hæsitationibus: 4.b.9.
15 * vt sitis sine querela, & simplices filij
Dei, sine reprehensione, in medio natio-
nis prauæ, & peruersæ: inter quos luce-
16 tis sicut luminaria in mundo: * verbum
C vitæ continentes ad gloriam meam in fide
Christi, quia non in vacuum cucurri, ne-
17 que in vacuum laboraui. * Sed & si im-
molor supra sacrificium, & obsequium
fidei vestræ gaudeo, & congratulor om-
18 nibus vobis. * Idipsum autem & vos gau-
19 dete, & congratulamini mihi. * Spero au-
tem in Domino Iesu, || Timotheum me ci- || Act.
tò mittere ad vos: vt & ego bono animo 16.a.1.
20 sim, cognitis quæ circa vos sunt. * Ne-
minem enim habeo tam vnanimem, qui
sincera affectione pro vobis solicitus sit,
21 * || Omnes enim quæ sua sunt quærunt, || 1.Co.
22 non quæ sunt Iesu Christi. * Experimen- 13.b.5
tum autem eius cognoscite, quia sicut pa-
tri filius, mecum seruiuit in Euange-
23 lio. * Hunc igitur spero me mittere ad
vos, mox vt videro quæ circa me sunt:
24 * Confido autem in Domino, quoniam
25 & ipse veniam ad vos citò. * Necessarium
D autem existimaui, Epaphroditum fra-
trem, & cooperatorem, & commilito-
nem meum, vestrum autem apostolum,
26 & ministrum necessitatis meæ, mittere
ad vos: * quoniam quidem omnes vos
desiderabat: & mœstus erat, propterea
27 quòd audieratis illum infirmatum. * Nam
& infirmatus est vsque ad mortem: sed
Deus misertus est eius; non solùm autem
eius, verùm etiam & mei, ne tristitiam su-
28 per tristitiam haberem. * Festinantius
ergo misi illum, vt viso eo iterum gau-
29 deatis, & ego sine tristitia sim. * Excipite
itaque illum cum omni gaudio in Do-
mino & eiusmodi cum honore habeto-
30 te: * quoniam propter opus Christi vsque
ad mortem accessit, tradens animam
suam, vt impleret id, quod ex vobis dee-
rat erga meum obsequium.

CAP.

CAPVT III.

Nemo in legalibus gloriari potest, alioqui Paulo id maxime conueniret: qui tamen omnia hæc detrimentum arbitratus est, quò Dei iustitiam ex fide in Christum adipisceretur, semper proficiens vt tandem perfectionem consequeretur: quapropter Philippenses hortatur vt ipsum, & non dyscolos, crucis Christi inimicos, imitentur.

DE cetero fratres mei gaudete in Do- 1
mino. Eandem vobis scribere, mihi A
quidem non pigrum, vobis autem necessa-
rium. * Videte canes, videte malos opera- 2
rios, videte cōcisionem. * Nos enim sumus 3
circumcisio, qui spiritu seruimus Deo, &
gloriamur in Christo Iesu, & non in carne
fiduciam habentes: * quamquam ego ha- 4
beam confidentiam & in carne. Si quis
alius videtur confidere in carne, ego
magis, * circumcisus octauo die, ex ge- 5
nere Israel, de tribu Benjamin, Hebræus ex
|| Act. 23.b.6 Hebræis, || secundùm legem Pharisæus, * se- 6
cundùm æmulationem persequens Eccle-
siam Dei, secundum iustitiam, quæ in lege
est, conuersatus sine querela. * Sed quæ 7
mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum B
propter Christum detrimenta. * Verum- 8
tamen existimo omnia detrimentum esse,
propter eminentem scientiam Iesu Chri-
sti Domini mei: propter quam omnia de-
trimentum feci, & arbitror vt stercora, vt
Christum lucrifaciam, * inueniar in illo non 9
habens meam iustitiā, quæ ex lege est, sed
illam, quæ ex fide est Christi Iesu: quæ ex
Deo est iustitia in fide, * ad cognoscendum 10
illum, & virtutem resurrectionis eius, & C
societatem passionum illius: configuratus
morti eius: * si quo modo occurram ad re- 11
surrectionem, quæ est ex mortuis. * non 12
quòd iam acceperim, aut iam perfectus
sim: sequor autem si quomodo compre-
hendam in quo & comprehensus sum à
Christo Iesu. * Fratres, ego me non arbitror 13
comprehendisse. Vnum autem, quæ qui-
dem retrò sunt, obliuiscens, ad ea verò
quæ sunt priora extendens meipsum, * ad 14
destinatum persequor, ad brauium super-
næ vocationis Dei in Christo Iesu. * Qui- 15
cumque ergo perfecti sumus, hoc sentia-
mus & si quid aliter sapitis, & hoc vobis
Deus reuelabit. * Veruntamen ad quod 16
peruenimus, vt idem sapiamus, & in eadē D
permaneamus regula. * imitatores mei 17
estote fratres, & obseruate eos qui ita am-
bulant, sicut habetis formam nostram.
|| Rom 16.c.17. * || Multi enim ambulant, quos sæpè dice- 18
bam vobis (nunc autē & flens dico, inimi-
cos crucis Christi: * quorum finis interitus: 19
quorum Deus venter est: & gloria in con-
fusione ipsorum, qui terrena sapiunt. * No- 20
stra autem conuersatio in cælis est: vnde
etiam Saluatorem expectamus Dominum
21 nostrum Iesum Christum, * qui reformabit
corpus humilitatis nostræ, configuratum
corpori claritatis suæ, se undùm opera-
tionem; qua etiam possit subiicere sibi
omnia.

CAP. IV.

Ad perseuerantiam & spirituale gaudium, modestiam, preces & gratiarum actiones eos componit, pacem Dei ipsis exoptans; vtque mordicus teneant quæcumque Dei sunt; laudans ipsos, quod per Epaphroditum necessaria ad ipsum miserint.

1 ITaque fratres mei charissimi, & deside-
A ratissimi, gaudium meum, & corona
mea: sic state in Domino, charissimi.
2 * Euodiam rogo, & Syntychem deprecor,
3 ad ipsum sapere in Domino. * Etiam rogo
& te germane compar, adiuua illas, quæ
mecum laborauerunt in Euangelio cum
Clemente, & cæteris adiutoribus meis,
4 quorum nomina sunt in libro vitæ. * Gau-
dete in Domino semper: iterum dico gau-
5 dete. * Modestia vestra nota sit omnibus
6 hominibus: Dominus propè est. * Nihil sol-
B liciti sitis: sed in omni oratione, & obsecra-
tione, cum gratiarum actione, petitiones
7 vestræ innotescant apud Deum. * Et pax
Dei, quæ exuperat omnem sensum, custo-
diat corda vestra, & intelligentias vestras,
8 in Christo Iesu. * De cetero fratres, quæ-
cumque sunt vera, quæcumque pudica,
quæcumque iusta, quæcūque sancta, quæ-
cumque amabilia, quæcumque bonæ fa-
mæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ,
9 hæc cogitate. * Quæ & didicistis, & acce-
C pistis, & audistis, & vidistis in me, hæc agi-
10 te: & Deus pacis erit vobiscum. * Gauisus
sum autem in Domino vehementer, quo-
niam tandem aliquando refloruistis pro
me sentire: sicut & sentiebatis: occupati
11 autem eratis. * Non quasi propter penu-
riam dico, ego enim didici, in quibus sum,
12 sufficiens esse. * Scio & humiliari, scio
& abundare: (vbique & in omnibus insti-
tutus sum) & satiari, & esurire, & abun-
13 dare, & penuriam pati, * omnia pos-
14 sum in eo, qui me confortat. * Verumta-
men benefecistis, communicantes tri-
15 bulationi meæ. * Scitis autem & vos Phi-
D lippenses, quòd in principio Euangelij,
quando profectus sum à Macedonia, nul-
la mihi Ecclesia communicauit in ratione
16 dati & accepti, nisi vos soli: * quia
& Thessalonicam semel & bis in vsum
17 mihi misistis. * Non quia quæro da-
tum, sed requiro fructum abundantem
18 in ratione vestra. * Habeo autem omnia,
& abundo: repletus sum, acceptis ab
Epaphrodito quæ misistis, odorem sua-
uitatis, || hostiam acceptam, placentem || Rom. 12.a.1.
19 Deo. * Deus autem meus impleat om-
ne desiderium vestrum, secundum di-
uitias suas, in gloria in Christo Iesu.
20 * Deo autem & Patri nostro gloria in

sæcula sæculorum: Amē. * Salutate omnem 21
sanctum in Christo Iesu. * Salutant vos, 22
qui mecum sunt, fratres. Salutant vos,
omnes sancti, maximè autem qui de Cæ-
saris domo sunt. * Gratia Domini nostri. 23
Iesu Christi cum spiritu vestro. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI ad Colossenses.

CAPVT PRIMVM.

Audita fide, charitate ac spe Colossensium, orat pro ipsis Apostolus, quò in scientia Dei bonisque operibus perficiantur: Christum Dei imaginem dicit per quem omnia creata sunt, & qui caput est Ecclesiæ, quo omnia pacificata sunt: hortatur ergo vt immobiles in fide permaneant, seque dicit effectum Christi ministrum, ad prædicandum mysterium a sæculis absconditum, & nunc manifestatum.

PAVLVS Apostolus Iesu Christi, 1
per voluntatem Dei, & Timo- A
theus frater: * eis, qui sunt Co- 2
lossis, sanctis, & fidelibus fratri-
bus in Christo Iesu. * Gratia vobis & pax 3
à Deo Patre nostro, & Domino Iesu Chri-
sto. Gratias agimus Deo, & Patri Domini
nostri Iesu Christi, semper pro vobis oran-
tes: * audientes fidem vestram in Christo 4
Iesu & dilectionem quam habetis in san-
ctos omnes, * propter spem, quæ reposita 5
est vobis in cælis: quam audistis in verbo
veritatis Euangelij: * quod peruenit ad vos 6
sicut & in vniuerso mundo est, & fructi-
ficat & crescit, sicut in vobis, ex ea die, qua
audistis, & cognouistis gratiam Dei in ve-
ritate, * sicut didicistis ab Epaphra charis- 7
simo conseruo nostro, qui est fidelis pro
vobis minister Christi Iesu, * qui etiam 8
manifestauit nobis dilectionem vestram B
in spiritu. * Ideò & nos ex qua die audiui- 9
mus, non cessamus pro vobis orantes, &
postulantes vt impleamini agnitione vo-
luntatis eius, in omni sapientia & intelle-
ctu spiritali: * vt ambuletis dignè Deo per 10
omnia placentes: in omni opere bono fru-
ctificantes, & crescentes in scientia Dei:
* in omni virtute confortati secundùm, 11
potentiam claritatis eius, in omni patien-
tia & longanimitate cum gaudio, * gratias 12
agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in
partem sortis sanctorum in lumine: * qui 13
eripuit nos de potestate tenebrarum, &
transtulit in regnum filij dilectionis suæ;
* in quo habemus redemptionem per 14
sanguinem eius, remissionem peccato-
15 rum: * qui est imago Dei inuisibilis: pri-
16 mogenitus omnis creaturæ: * || quoniam || Ioā.
C in ipso condita sunt vniuersa in cælis, & in 1. a. 3.
terra, visibilia, & inuisibilia, siue throni,
siue dominationes, siue principatus, siue
potestates: omnia per ipsum, & in ipso
17 creata sunt: * ipse est ante omnes & om-
18 nia in ipso constant. * Et ipse est caput
corporis Ecclesiæ, || qui est principium, || 1. Cor
primogenitus ex mortuis: vt sit in omni- 15. c.
19 bus ipse primatum tenens. * quia in ipso 20.
20 complacuit, omnem plenitudinem inhabi- Apoc.
tare: * & per eum reconciliare omnia in 1. b. 5.
ipsum pacificans per sanguinem crucis
eius, siue quæ in terris, siue quæ in cælis
21 sunt. * Et vos cùm essetis aliquando alie-
nati, & inimici sensu in operibus malis:
22 * nunc autem reconciliauit in corpore
carnis eius per mortem, exhibere vos san-
ctos, & immaculatos, & irreprehensibiles
23 coram ipso: * si tamen permanetis in fide
fundati, & stabiles, & immobiles à spe
Euangelij, quod audistis, quod prædicatum
D est in vniuersa creatura quæ sub cælo est,
24 cuius factus sum ego Paulus minister. Qui
nunc gaudeo in passionibus pro vobis, &
adimpleo ea quæ desunt passionum Chri-
sti in carne mea, pro corpore eius, quod
25 est Ecclesia: * cuius factus sum ego mini-
ster secundùm dispensationem Dei, quæ
26 data est mihi in vos, vt impleam verbum
Dei: * mysterium, quod absconditum fuit
27 à sæculis, & generationibus, nunc autem
manifestatum est sanctis eius, * quibus vo-
luit Deus notas facere diuitias gloriæ sa-
28 cramenti huius in Gentibus, quod est Chri-
stus, in vobis spes gloriæ, * quem nos an-
nuntiamus, corripientes omnem homi-
nem, & docentes omnem hominem, in
omni sapientia, vt exhibeamus omnem
29 hominem perfectum in Christo Iesu, * in
quo & laboro: certando secundùm opera-
tionem eius, quam operatur in me in vir-
tute.

CAPVT II.

Hortatur vt caueant ne vllis aut persuasionibus aut imposturis philosophorū seu legem inducere volentium, seducantur à Christi fide per quē à peccatis, à potestate diaboli, & ab aduerso ipsis chirographo liberati sunt, vt nunc legalia decreta nullo in pretio sint habenda.

1 A VOlo enim vos scire qualem sollici-
tudinem habeam pro vobis, & pro
iis qui sunt Laodiciæ, & quicumque non
2 viderunt faciem meam in carne: * vt con-
solentur corda ipsorum, instructi in cha-
ritate, & in omnes diuitias plenitudinis
intellectus, in agnitionem mysterij
3 Dei Patris & Christi Iesu: * in quo sunt
omnes thesauri sapientiæ & scientiæ ab-
4 sconditi. * Hoc autem dico, vt nemo
vos decipiat in sublimitate sermonum.
* || Nam

ǁ 1. Cor 5.a.3. * ǁ Nam etsi corpore absens sum,sed spi- 5
ritu vobiscum sum:gaudens,& videns or-
dinem vestrum,& firmamentum eius,quæ
in Christo est,fidei vestræ.* Sicut ergo ac- 6
cepistis Iesum Christum Dominum , in
ipso ambulate,* radicati,& superædificati 7
in ipso,& confirmati fide,sicut & didicistis,
abundantes in illo in gratiarum actiones, 8
* Videte ne quis vos decipiat per philo-
sophiam,& inanem fallaciam , secundùm
traditionẽ hominum,secundùm elementa
mundi,& non secundum Christum:* quia 9
in ipso inhabitat omnis plenitudo diuini-
tatis corporaliter :* & estis in illo reple- 10
ti,qui est caput omnis principatus, & po-
testatis : * in quo & circumcisi estis cir- 11
cumcisione non manu facta in expoliatio-
ne corporis carnis , sed in circumcisione C
Christi :* consepulti ei in baptismo , in 12
quo & resurrexistis per fidem operationis
ǁ Eph. 2.a.1. Dei, qui suscitauit illum à mortuis.* ǁ Et 13
vos,cùm mortui essetis in delictis, & præ-
putio carnis vestræ,conuiuificauit cum il-
lo , donans vobis omnia delicta :* delens 14
quod aduersus nos erat chirographum de-
creti,quod erat contrarium nobis,& ipsum
tulit de medio , affigens illud cruci :* & 15
expolians principatus,& potestates,tradu-
xit confidenter,palam triumphans illos in
semetipso.* Nemo ergo vos iudicet in ci- 16
bo,aut in potu,aut in parte diei festi, aut
neomeniæ, aut sabbatorum : * quæ sunt 17
vmbra futurorum : corpus autem Christi.
ǁ Mat. 24.a.4 * ǁ Nemo vos seducat , volens in humili- 18
tate,& religione Angelorum,quæ non vi- D
dit ambulans , frustrà inflatus sensu carnis
suæ,* & non tenens caput , ex quo totum 19
corpus , per nexus & coniunctiones sub-
ministratum & constructum,crescit in au-
gmentum Dei. * Si ergo mortui estis cum 20
Christo ab elementis huius mundi : quid
adhuc tanquam viuentes in mundo de-
cernitis? * Ne tetigeritis,neque gustaueri- 21
tis,neque cõtrectaueritis:* quæ sunt omnia 22
in interitum ipso vsu,secundùm præcepta
& doctrinas hominum,* quę sunt rationem 23
quidem habentia sapientiæ in superstitio-
ne,& humilitate , & non ad pascendum
corpori,non in honore aliquo ad saturita-
tem carnis.

CAPVT III.

In moribus eos informat, vt exuto veteri homine cum actibus suis, quos hic explicat nouum induant, in quo non est distinctio nationis aut conditionis; assumantque virtutes; ac variis modis Deum laudent, cuncta ad ipsum referentes: docet deinde quomodo se habere debeant vxores & mariti, filij & patres, serui ac Domini.

IGitur , si consurrexistis cum Christo, 1
quæ sursum sunt quærite , vbi Christus A
est in dextera Dei sedens : * quæ sursum 2
sunt sapite,non quæ super terram. * Mor- 3
tui enim estis, & vita vestra est abscondita
4 cum Christo in Deo.* Cùm Christus appa-
ruerit , vita vestra,tunc & vos apparebitis
5 cum ipso in gloria. * Mortificate ergo
membra vestra,quæ sunt super terram : ǁ Eph. 5.a.3.
fornicationem,immunditiam , libidinem,
concupiscentiam malam,& auaritiam,quę
6 est simulacrorum seruitus :* propter quæ
7 venit ira Dei super filios incredulitatis:* in
quibus & vos ambulastis aliquando , cùm
8 viueretis in illis.* ǁ Nunc autem deponite ǁ Rom. 6.a.4.
B & vos omnia : iram,indignationem , ma- Eph. 4 c.22.
litiam, blasphemiam , turpem sermonem Heb. 12.a.1.
9 de ore vestro. * Nolite mentiri inuicem, 1. Pet. 2. a.1. 4.a.2.
expoliantes vos veterem hominem cum
10 actibus suis,* induentes nouum , eum qui
renouatur in agnitionem,secundùm ima-
11 ginem eius qui creauit illum.* vbi non est
Gentilis,& Iudæus, circumcisio,& præpu-
tium,Barbarus, & Scytha,seruus, & liber:
12 sed omnia, & in omnibus Christus * ǁ In- ǁ Gen. 1.c.26
duite vos ergo sicut electi Dei,sancti,& di-
lecti,viscera misericordiæ, benignitatem,
13 humilitatem,molestiam,patientiam:* sup-
C portantes inuicem,& donantes vobismet-
ipsis, si quis aduersus aliquem habet quæ-
relam:sicut & Dominus donauit vobis:ita
14 & vos.* Super omnia autem hæc, charita-
tem habete,quod est vinculum perfectio-
15 nis :* & pax Christi exultet in cordibus
vestris , in qua & vocati estis in vno cor-
16 pore:& grati estote. * Verbum Christi ha-
bitet in vobis abundanter,in omni sapien-
tia, docentes , & commonentes vosmet-
ipsos psalmis, hymnis,& canticis spiritua-
libus , in gratia cantantes in cordibus ve-
17 stris Deo. * ǁ Omne quodcumque facitis ǁ 1. Cor 10.g. 31.
in verbo aut in opere , omnia in nomine
Domini Iesu Christi, gratias agentes Deo
18 & Patri per ipsum. * ǁ Mulieres subditæ ǁ Eph. 5.e.22
19 estote viris,sicut oportet in Domino.* Vi- 1. Pet. 3. a.1.
ri diligite vxores vestras, & nolite amari
20 esse ad illas. * ǁ Filij obedite parentibus
D per omnia : hoc enim placitum est in Do- ǁ Eph. 6.a.1.
21 mino.* ǁ Patres, nolite ad indignationem
prouocare filios vestros, vt non pusillo ǁ Eph. 6.a.4.
22 animo fiant. * Serui obedite per omnia
dominis carnalibus , non ad oculum ser- ǁ Tit. 2.c.9.
uientes,quasi hominibus placentes: sed in
simplicitate cordis , timentes Deum. 1 Pet. 2.a.18
23 * Quodcumque facitis, ex animo opera-
mini , sicut Domino , & non hominibus:
24 * scientes quòd à Domino accipietis retri-
butionẽ hereditatis. Domino Christo ser-
25 uite.* ǁ qui enim iniuriam facit recipiet id ǁ Rom. 2.a.6.
quod iniquè gessit, & non est personarum
acceptio apud Deum.

CAP. IV.

Pro se cupit ipsos precari, & cautè ac discrete cum infidelibus conuersari: mittitq; qui manifestent ea quæ apud ipsum agantur & variorum salutationes adscribit, cupiens vt hæc & similiter Laodicensium Epistola apud vtramque legatur Ecclesiam.

Domini, quod iustum est & æquum, ser- 1
uis præstate: scientes quod & vos A
|| Luc. Dominum habetis in cœlo. * ||Orationi in- 2
17.a.1 state, vigilẽtes in ea in gratiarum actione:
1.The. * || orantes simul & pro nobis; vt Deus 3
5.c.17 aperiat nobis ostium sermonis ad lo-
|| Eph. quẽdum mysterium Christi (propter quod
6.d.19 etiam vinctus sum) * vt manifestem illud, 4
2.The. ita vt oportet me loqui. * || In sapientia 5
3.a.1. ambulate ad eos qui foris sunt; tempus
Coloss. redimentes. *Sermo vester semper in gra- 6
4.a.3. tia sale sit conditus, vt sciatis quomodo B
|| Eph. oporteat vos vniquique respondere. *Quæ 7
5.d.15. circa me sunt, omnia vobis nota faciet Ty-
chicus, charissimus frater, & fidelis mini-
ster, & conseruus in Domino. * quem misi 8
ad vos ad hoc ipsum, vt cognoscat quæ cir-
ca vos sunt, & consoletur corda vestra,
*cum Onesimo charissimo, & fideli fratre, 9
qui ex vobis est. Omnia, quæ hic aguntur,
nota facient vobis. * Salutat vos Aristar- 10
chus concaptiuus meus, & Marcus conso- C
brinus Barnabæ, de quo accepistis manda-
ta: si venerit ad vos, excipite illum: *& Ie- 11
sus, qui dicitur Iustus: qui sunt ex circum-
cisione: hi soli sunt adiutores mei in regno
Dei, qui mihi fuerunt solatio. * Salutat vos 12
Epaphras, qui ex vobis est, seruus Christi
Iesu, semper sollicitus pro vobis in oratio-
nibus, vt stetis perfecti & pleni in omni
voluntate Dei * Testimonium enim illi 13
perhibeo, quòd habet multum laborem D
pro vobis, & pro iis qui sunt Laodiciæ &
||2.Ti. qui Hierapoli. * Salutat vos || Lucas Medi- 14
4.c.11 cus charissimus, & Demas. * Salutate fra- 15
tres, qui sunt Laodiciæ & Nympham, &
quæ in domo eius est, Ecclesiam. Et cum 16
lecta fuerit apud vos epistola hæc, facite
vt & in Laodicensium Ecclesia legatur: &
eam quæ Laodicensium est, vos legatis.
* Et dicite Archippo: Vide ministerium, 17
quod accepisti in Domino, vt illud im-
pleas. * Salutatio, mea manu Pauli. Memo- 18
res estote vinculorum meorum Gratia
vobiscum. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD Thessalonicenses prima.

CAPVT PRIMVM.

Thessalonicenses cõmendat, actis Deo gratiis quòd susceptã semel fidẽ seruauerint, Pauli, imò ipsius Domini imitatores effecti, ac forma reliquis credentibus palam ostendentes, quem apud ipsos fructum, Pauli prædicatio habuerit.

PAVLVS, & Siluanus & Timo- 1
theus, Ecclesiæ Thessalonicen- A
sium, in Deo Patre & Domino
Iesu Christo. * Gratia vobis, & 2
pax. Gratias agimus Deo semper pro om-
nibus vobis, memoriam vestri facientes in
B orationibus nostris sine intermissione,
3 * memores operis, fidei vestræ, & laboris,
& charitatis & sustinentiæ spei Domini
nostri Iesu Christi, ante Deum & Patrem
4 nostrum: * scientes fratres, dilecti à Deo,
5 electionem vestram: * quia Euangelium
nostrum non fuit ad vos in sermone tan-
C tùm, sed & in virtute, & in Spiritu sancto,
& in plenitudine multa, sicut scitis qua-
6 les fuerimus in vobis propter vos. * Et vos
imitatores nostri facti estis, & Domini, ex-
cipientes verbum in tribulatione multa,
7 cum gaudio Spiritus sancti: * ita vt facti sitis
forma omnibus credentibus in Macedo-
8 nia, & in Achaia. * A vobis enim diffama-
tus est sermo Domini, non solùm in Mace-
D donia, & in Achaia, sed & in omni loco fi-
des vestra, quæ est ad Deum, profecta est,
ita vt non sit nobis necesse quidquam lo-
9 qui. * Ipsi enim de nobis annuntiant qualẽ
introitum habuerimus ad vos: & quomo-
do conuersi estis ad Deum à simulachris,
10 seruire Deo viuo, & vero, * & expectate
Filium eius de cœlis (quem suscitauit ex
mortuis) Iesum, qui eripuit nos ab ira ven-
tura.

CAP. II.

Ostendit quàm sincerum se exhibuerit in prædicando ipsis Euangelio, gratias Deo agens quòd susceptum Dei verbum sedulo seruauerint, passi multa à contribulibus, sicut Ecclesia Iudææ à Iudæis qui vna cum Christo etiam pios omnes persequuntur: declarat etiam quàm ardentem gerat erga ipsos affectum.

1 NAm ipsi scitis, fratres, introitum no-
A strum ad vos, qui non inanis fuit:
2 * sed antè passi, & || contumeliis affecti ||Act.
(sicut scitis) in Philippis, fiduciam habui- 16.d.
mus in Deo nostro, loqui ad vos Euange- 19.
3 lium Dei in multa sollicitudine. * Exhorta-
tio enim nostra non de errore, neque de
4 immũditia, neque in dolo, * sed sicut pro-
bati sumus à Deo vt crederetur nobis
Euangelium: ita loquimur, non quasi ho-
minibus placentes, sed Deo qui probat
5 corda nostra. * Neque enim aliquando fui-
mus in sermone adulationis, sicut scitis:
neque in occasione auaritiæ: Deus testis
6 est: * nec quærentes ab hominibus gloriam,
7 neque à vobis, neque ab aliis. * Cùm posse-
mus vobis oneri esse vt Christi Apostoli:
sed facti sumus paruuli in medio vestrûm,
8 tanquam si nutrix foueat filios suos: * Ita
desiderantes vos, cupidè volebamus tra- ||Act.
dere vobis non solùm Euãgelium Dei, sed 20.f.
etiam animas nostras: quoniam charissimi 34.
9 vobis facti estis. * Memores enim estis fra- 1.Cor.
tres laboris nostri, & fatigationis: || no- 4.c.12
cte ac die operantes, ne quem vestrûm 2.The.
grauaremus, prædicauimus in vobis 3.b.8.
10 Euangelium Dei. * Vos testes estis, & Deus,
quàm

quam sanctè; & iustè,& sine querela vo- C
bis, qui credidistis, fuimus: * sicut scitis: 11
qualiter vnumquemque vestrum (sicut
pater filios suos) * deprecantes vos & 12
consolantes,testificati sumus, vt ambula-
retis dignè Deo, qui vocauit vos in suum
regnum & gloriam. * Ideò & nos gratias 13
agimus Deo sine intermissione: quoniam
cum accepissetis à nobis verbum auditus
Dei, accepistis illud non vt verbum ho-
minum,sed (sicut est verè) verbum Dei,
qui operatur in vobis, qui credidistis, * 14
vos enim imitatores facti estis fratres
Ecclesiarum Dei, quæ sunt in Iudæa in
Christo Iesu:quia eadem passi estis & vos
à contribulibus vestris, sicut & ipsi à Iu-
dæis:*qui &Dominum occiderunt Iesum 15
& Prophetas,& nos persecuti sunt,& Deo
non placent, & omnibus hominibus ad-
uersantur;* prohibentes nos Gentibus lo- 16
qui vt saluæ fiant,vt impleant peccata sua
semper:peruenit enim ira Dei super illos
vsque in finem. * Nos autem fratres de- 17
solati à vobis ad tempus horæ, aspectu,
non corde,abundantiùs festinauimus fa-
ciem vestram videre cum multo deside-
rio: * quoniam voluimus venire ad vos: 18
ego quidem Paulus,& semel, & iterum,
sed impediuit nos satanas.*Quæ est enim 19
nostra spes, aut gaudium aut corona glo-
riæ? Nonne vos ante Dominum nostrum
Iesum Christũ estis in aduentu eius?* vos 20
enim estis gloria nostra & gaudium.

CAP. III.

Metuens ne propter suas afflictiones à fide mouerentur,misit ad eos Timotheũ, qui ipsos roboraret: illo autem reuerso gratias Deo agit, quod in fide ac dilectione firmi permanserint, ostendens quantum cupiat illos inuisere, vt suppleat quod deest fidei ipsorum.

PRopter quod non sustinentes am- 1
pliùs, placuit nobis remanere Athe- A
nis, solis:*||& misimus Timotheum fra- 2
|| Act. 16.a.1 trem nostrum,& ministrum Dei in Euan-
gelio Christi?ad confirmandos vos,& ex-
hortandos pro fide vestra:* vt nemo mo- 3
ueatur in tribulationibus istis: ipsi enim
scitis quòd in hoc positi sumus. * Nam & 4
cùm apud vos essemus, prædicebamus B
vobis passuros nos tribulationes, sicut
& factum est, & scitis.* Propterea & ego 5
ampliùs non sustinens, misi ad cognos-
cendam fidem vestram: ne fortè tenta-
uerit vos is qui tentat, & inanis fiat la-
bor noster. * Nunc autem veniente Ti- 6
motheo ad nos à vobis, & annuntiante
nobis fidem & charitatem vestram, &
quia memoriam nostri habetis bonam
semper, desiderantes nos videre, sicut &
nos quoque vos: * ideò consolati sumus 7
fratres in vobis, in omni necessitate &
tribulatione nostra, per fidem vestram.
* quoniam nunc viuimus, si vos statis in 8
Domino. * Quam enim gratiarum actio- 9
nem possumus Deo retribuere pro vobis,
in omni gaudio, quo gaudemus propter
vos ante Deum nostrum, nocte ac die
10 abundantiùs orantes,vt videamus faciem
vestram, & compleamus ea quæ desunt
11 fidei vestræ? * Ipse autem Deus & Pa-
D ter noster,& Dominus noster Iesus Chri-
12 stus, dirigat viam nostram ad vos. * Vos
autem Dominus multiplicet, & abundare
faciat charitatem vestram in inuicem, &
in omnes, quemadmodum & nos in vo-
13 bis: * ad confirmanda corda vestra sine
querela in sanctitate, ante Deum & Pa-
trem nostrum,in aduentu Domini nostri
Iesu Christi cum omnibus sanctis eius.
Amen.

CAP. IV.

Hortatur vt tradita sibi præcepta obseruent,abstinentes a fornicatione,ac se mutuo diligentes. manibusque operantes, quò nullius quidquam desiderare cogantur: docet modum nostræ resurrectionis, ne inordinata tristitia se crucient propter eos qui moriuntur.

1 DE cetero ergo, fratres, rogamus vos
A & obsecramus in Domino Iesu, vt
quemadmodum accepistis à nobis, quo-
modo oporteat vos ambulare & placere
Deo,sic & ambuletis,vt abundetis magis.
2 * Scitis enim quæ præcepta dederim vo-
3 bis per Dominum Iesum. * || Hæc est ||Rom
enim voluntas Dei, sanctificatio ve- 12.a.2
stra: vt abstineatis vos à fornicatione, Eph.5
4 * vt sciat vnusquisque vestrûm vas suum d.17.
possidere in sanctificatione, & honore;
5 * non in passione desiderij, sicut & Gen-
6 tes, quæ ignorant Deum:* & ne quis su-
B pergrediatur, neque circumueniat in ne-
gotio fratrem suum: quoniam vindex est
Dominus de his omnibus, sicut prædixi-
7 mus vobis,& testificati sumus.*non enim
vocauit nos Deus in immunditiam, sed
8 in sanctificationẽ.* Itaque qui hæc sper-
nit,non hominem spernit,sed Deum,qui
etiam dedit Spiritum suum sanctum in
9 nobis. * De Charitate autem fraternita-
tis non necesse habemus scribere vobis:
|| ipsi enim vos à Deo didicistis vt di- ||Ioan
10 ligatis inuicem. * Etenim illud facitis in 13.d.
omnes fratres in vniuersa Macedonia. 34.
Rogamus autem vos fratres vt abundetis 15.b.
11 magis,* & operam detis vt quieti sitis,& 2.c.17
C vt vestrum negotium agatis,& operemini 1.Ioa.
manibus vestris, sicut præcepimus vo- 2.b.10
bis: & vt honestè ambuletis ad eos qui &. 4.
foris sunt: & nullius aliquid desideretis. c.12.
12 * Nolumus autem vos ignorare fratres de
dormientibus,vt non contristemini, sicut
13 & ceteri, qui spem non habent. * Si enim
credimus quòd Iesus mortuus est & re-
surrexit: ita & Deus eos, qui dormie-
runt per Iesum adducet cum eo. * Hoc
14 enim vobis dicimus in verbo Domini,
||.quia nos, qui viuimus,qui residui su- ||1.Cor
mus in aduentum Domini,non præuenie- 15.e.23

mus eos,qui dormierunt.* Quoniam ipse 15
Dominus in iussu,& in voce Archãgeli,& D
in tuba Dei descendet de cœlo:& mortui,
qui in Christo sunt,resurgent primi.* De-
inde nos,qui viuimus, qui relinquimur, 16
simul rapiemur cum illis in nubibus ob-
uiam Christo in aëra , & sic semper cum
Domino erimus.* Itaque consolamini in- 17
uicem in verbis istis.

CAP. V.

Diem iudicij dicit incertum ad futurum,qui tamen ipsos nō potest incautos opprimere, cùm semper ad illum se præparent, ad quod illos etiā hortatur: monet quoque de obedientia erga suos præfectos, & quomodo erga inuicem & erga Deum se habere debeant: orat pro ipsis,vtque pro se orent precatur.

DE temporibus autem, & momentis, 1
fratres non indigetis vt scribamus A
||2 Pet vobis.* || Ipsi enim diligenter scitis,quia
3.c.10. dies Domini,sicut fur in nocte,ita veniet: 2
Apoc. * cùm enim dixerint pax, & securitas;
3.a.3. tunc repentinus eis superueniet interi- 3
16 .c. tus,sicut dolor in vtero habenti ,& non
15. effugient. * vos autem fratres non estis 4
in tenebris, vt vos dies illa tanquam fur
comprehendat.* omnes enim vos filij 5
lucis estis,& filij diei : non sumus noctis,
neque tenebrarum.* Igitur non dormia- 6
mus sicut & ceteri,sed vigilemus, & so-
brij simus. * Qui enim dormiunt , nocte 7
dormiunt : & qui ebrij sunt , nocte ebrij
sunt.* Nos autem, qui diei sumus, sobrij 8
Isa.19 simus, || induti loricam fidei & charitatis, B
6.17. & galeam spem salutis;*quoniam non po- 9
Eph.6 suit nos Deus in iram , sed in acquisitio-
c.14. nem salutis per Dominum nostrum Iesum
17. Christum,*qui mortuus est pro nobis : vt 10
siue vigilemus, siue dormiamus, simul cū
illo viuamus.*Propter quod consolamini 11
inuicem,& ædificate alterutrum, sicut &
facitis.* Rogamus autem vos fratres, vt 12
noueritis eos,qui laborant inter vos , & C
præsūt vobis in Domino,& monent vos.* 13
vt habeatis illos abundantius in charitate
propter opus illorum:pacem habete cum
eis.*Rogamus autem vos fratres,corripite 14
inquietos,consolamini pusillanimes,susci-
pite infirmos,patientes estote ad omnes.
Pro.17 * || Videre ne quis malum pro malo ali- 15
e.13.& cui reddat.*sed semper quod bonum est
20. d. sectamini in inuicem, & in omnes.*Sem- 16
22. per gaudete.* ||Sine intermissione orate. 17
Ro.12.* In omnibus gratias agite : hæc est enim 18
d. 17. voluntas Dei in Christo Iesu,in omnibus 19
1.Pet. vobis.* Spiritum nolite extinguere.*Pro- 20
3 h. 9. phetias nolite spernere. * Omnia autem 21
|| Eccl probate : quod bonum est tenete. * Ab 22
18. c. omni specie mala abstinete vos. * Ipse 23
22. autem Deus pacis sanctificet vos per om-
Luc. nia: vt integer spiritus vester, & anima,
18.a.1 & corpus sine querela in aduentu Domi-
Colos. ni nostri Iesu Christi seruetur.* || Fidelis 24
4.a.2. est,qui vocauit vos:qui etiam faciet.*Fra-
25 tres orare pro nobis.* Salutate fratres
26 omnes in osculo sancto.* Adiuro vos per ||1.Cor
27 Dominum,vt legatur epistola hæc omni- 8.b.9.
28 bus sanctis fratribus.* Gratia Domini no-
stri Iesu Christi vobiscum Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI ad Thessalonicenses II.

CAPVT PRIMVM.

Gratias Deo agit pro fide ac tolerantia Thessalonicensium in persecutionibus,propter quas dicit illos gloriam,aduersarios verò vltionem in die iudicij recepturos; orans vt digni habeantur vocatione Dei.

1
A PAVLVS, & Siluanus, & Timo-
theus , Ecclesiæ Thessalonicen-
2 sium,in Deo Patre nostro,& Do-
mino Iesu nostro.* Gratia vobis
& pax à Deo Patre nostro,& Domino Ie-
3 su Christo.* Gratias agere debemus sem-
per Deo pro vobis, fratres, ita vt dignum
est, quoniam supercrescit fides vestra, &
4 abundat charitas vniuscuiusque vestrûm
B in inuicem:*ita vt & nos ipsi in vobis glo-
riemur in Ecclesiis Dei,pro patientia ve-
stra,& fide,& in omnibus persecutionibus
vestris,& tribulationibus,quas sustinetis,*
5 in exemplum iusti iudicij Dei,vt digni ha-
6 beamini in regno Dei,pro quo & patimi-
ni.* si tamen iustum est apud Deum,re-
7 tribuere tribulationem iis qui vos tribu-
C lant :* & vobis,qui tribulamini,requiem
nobiscum in reuelatione Domini Iesu de
8 cœlo cum angelis virtutis eius,* in flam-
ma ignis dantis vindictam iis,qui non no-
uerunt Deum, & qui non obediunt Euan-
9 gelio Domini nostri Iesu Christi,*qui pœ-
nas dabunt in interitu æternas à facie Do-
10 mini,& à gloria virtutis eius:*cum venerit
glorificari in sanctis suis , & admirabilis
fieri in omnibus qui crediderunt : quia
creditum est testimonium nostrum super
11 vos in die illo.*In quo etiam oramus sem-
per pro vobis : vt dignetur vos vocatione
sua Deus noster , & impleat omnem vo-
luntatem bonitatis,& opus fidei in virtu-
12 te,* vt clarificetur nomen Domini nostri
Iesu Christi in vobis,& vos in illo,secun-
dùm gratiam Dei nostri & Domini Iesu
Christi.

CAP. II.

De die Domini monet ne credant seductoribus, ostendens venturum prius filium perditionis,qui varia edet prodigia fallacia, quibus reprobi seducentur de electione, & fide Thessalonicensium gratias

gratias

gratias agit, monens vt seruent acceptas ab ipso traditiones, & pro eorum consolatione ac confirmatione orat.

ROgamus autem vos fratres, per ad- 1
uentum Domini nostri Iesu Christi, & A
nostræ congregationis in ipsum: * vt non 2
citò moueamini à vestro sensu, neque
terreamini: neque per spiritum, neque per
sermonem, neque per epistolam tanquam
per nos missam, quasi instet dies Domini.
|| Eph. 5.b.6. *|| Ne quis vos seducat illo modo: quo- 3
niam nisi venerit discessio primùm, & re-
uelatus fuerit homo peccati, filius perdi-
tionis, * qui aduersatur, & extollitur su- 4
prà omne quod dicitur Deus, aut quod B
colitur, ita vt in templo Dei sedeat, o-
stendens se tanquam sit Deus. * Non re-
tinetis quod cum adhuc essem apud vos, 5
hæc dicebam vobis? * Et nunc quid deti- 6
neat scitis, vt reueletur in suo tempore.
* Nam mysterium iam operatur iniquita- 7
tis: tantum vt qui tenet nunc, teneat, do-
nec de medio fiat. * Et tunc reuelabitur 8
|| Isa. 11.a.4 ille iniquus, || quem Dominus Iesus in-
terficiet spiritu oris sui; & destruet illu-
stratione aduentus sui eum: * cuius est 9
aduentus secundùm operationem satanæ,
in omni virtute, & signis, & prodigiis
mendacibus, * & in omni seductione ini- 10
quitatis iis qui pereunt, eo quòd charita- C
tem veritatis non receperunt vt salui fie-
rent. Ideò mittet illis Deus operationem
erroris, vt credant mendacio, * vt iudi- 11
centur omnes, qui non crediderunt veri-
tati, sed consenserunt iniquitati. * Nos 12
autem debemus gratias agere Deo semper
pro vobis fratres dilecti à Deo, quod ele-
gerit vos Deus primitias in salutem, in
satisfactione spiritus, & fide veritatis: * in 13
qua & vocauit vos per Euangelium no- D
strum, in acquisitionem gloriæ Domini
nostri Iesu Christi. * Itaque fratres state: 14
& tenete traditiones, quas didicistis, siue
per sermonem, siue per epistolam nostrã.
* Ipse autem Dominus noster Iesus Chri- 15
stus, & Deus, & Pater noster, qui dilexit
nos, & dedit consolationem æternam, &
spem bonam in gratia, * exhortetur cor- 16
da vestra & confirmet in omni opere &
sermone bono.

CAP. III.

Cupit vt pro se precẽtur: cõfidens quòd seruaturi sint ipsius præcepta, monetq; vt subtrahant se à Christianis nolentibus seruare quæ ipse instituerat, nec manibus laborare, quod tamen ipsemet Paulus apud eos fecerat: cauet tamen ne tales vt inimicos existiment, sed vt fratres corripiant.

Eph.6 d. 1. Col.4. a.3. DE cetero fratres orate pro nobis, vt 1
sermo Dei currat, & clarificetur si- A
cut & apud vos: * & vt liberemur ab im- 2
portunis, & malis hominibus: non enim
omnium est fides. * Fidelis autem Deus 3
est, qui confirmabit vos, & custodiet à ma-
4 lo. * Confidimus autem de vobis in Do-
mino, quoniam quæ præcipimus, & facitis
5 & facietis. * Dominus autem dirigat cor-
B da vestra in charitate Dei & patientia
6 Christi. * Denunciamus autem vobis fra-
tres in nomine Domini nostri Iesu Chri-
sti, vt subtrahatis vos ab omni fratre am-
bulante inordinatè, & non secundùm tra-
ditionem, quam acceperunt à nobis. * Ipsi
7 enim scitis quemadmodum oporteat imi-
tari nos: quoniam non inquieti fuimus in-
8 ter vos: * || neque gratis panem manduca- || Act. 20.f.34. 1.Cor. 4.c.12 1.The. 2.b.9.
uimus ab aliquo, sed in labore, & in fati-
gatione, nocte & die operantes, ne quem
9 vestrûm grauaremus. * Non quasi non ha-
buerimus potestatem, sed vt nosmetipsos
formam daremus vobis ad imitandũ nos.
10 * Nam & cùm essemus apud vos, hoc de-
C nunciabamus vobis: quoniam si quis non
11 vult operari, nec manducet: * Audiuimus
enim inter vos quosdam ambulare inquie-
12 tè, nihil operantes, sed curiosè agẽtes. * Iis
autem, qui eiusmodi sunt denuntiamus,
& obsecramus in Domino Iesu Christo, vt
cum silentio operantes, suum panem mã-
13 ducent. * || Vos autem fratres nolite defi- || Gal. 6.b.9.
14 cere benefacientes. * Quod si quis non o-
D bedit verbo nostro per epistolam, hunc
notate, & ne commisceamini cum illo, vt
15 confundatur: * & nolite quasi inimicum
existimare, sed corripite, vt fratrem. * Ipse
16 autem Dominus pacis, det vobis pacem
sempiternam in omni loco. Dominus sit
17 cum omnibus vobis. * Salutatio, mea ma-
nu Pauli: quod est signum in omni episto-
18 la: ita scribo. * Gratia Domini nostri Iesu
Christi cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI ad Timotheum I.

CAPVT PRIMVM.

Præceptũ reuocat quod Timotheo tradiderat, de retrahendis quibusdam à peruersa doctrina, & tradenda sana: lex ob iniustos posita est. Deo gratias agit, quòd eum ab Ecclesiæ persecutione ad Apostolatum vocauerit qui misericordiam consecutus est, vt ostendatur Dei longanimitas ad peccatorum informationem: Timotheum monet vt strenuum agat militem.

1 PAVLVS Apostolus Iesu Christi,
A secundùm imperium Dei salua-
toris nostri, & Christi Iesu spei
2 nostræ. * || Timotheo dilecto fi-
lio in fide. Gratia, misericordia, & pax à || Act. 16.a.1
Deo Patre, & Christo Iesu Domino nostro
*Sicut

*Sicut rogaui te vt remaneres Ephesi cùm 3
irem in Macedoniam, vt denuntiares qui-
|| Inf. busdam ne aliter docerent, *neque || in- 4
4.b.7. tenderent fabulis, & genealogiis intermi- B
2.Tim natis : quæ quæstiones præstant magis
2.d.23 quàm ædificationem Dei, quæ est in fide.
Tit.3. *Finis autem præcepti est charitas de 5
c.9. corde puro, & conscientia bona, & fide
non ficta. *A quibus quidam aberrantes 6
conuersi sunt in vaniloquium: *volentes 7
esse legis doctores, non intelligentes ne-
|| Rom que quæ loquuntur, neque de quibus af-
7.c.12 firmant. *|| Scimus autem quia bona est 8
lex, si quis ea legitimè vtatur, *sciens 9
hoc quia lex iusto non est posita, sed in-
iustis, & non subditis, impiis & peccatori-
bus, sceleratis, & contaminatis, patricidis,
& matricidis, homicidis, *fornicariis, ma- 10
sculorum concubitoribus, plagiariis, men-
dacibus, & periuris, & si quid aliud sanæ
doctrinæ aduersatur, *quæ est secundùm 11
Euangelium gloriæ beati Dei, quod cre- C
ditum est mihi. *Gratias ago ei, qui me 12
confortauit, Christo Iesu Domino nostro
quia fidelem me existimauit, ponens in
ministerio: *qui priùs blasphemus fui, & 13
persecutor, & contumeliosus: sed miseri-
cordiam Dei consecutus sum, quia igno-
rans feci in incredulitate. *Superabunda- 14
uit autem gratia Domini nostri, cum fide
& dilectione, quæ est in Christo Iesu. *Fi- 15
delis sermo, & omni acceptione dignus:
|| Mar || quod Christus Iesus venit in hunc mun-
9.b.13 dum peccatores saluos facere, quorum
Mar. primus ego sum. *Sed ideò misericordiã 16
2.c.17 consecutus sum: vt in me primo ostende- D
ret Christus Iesus omnem patientiam,
ad informationem eorum, qui credituri
sunt illi, in vitam æternam. *Regi autem 17
seculorum immortali, & inuisibili soli
Deo honor & gloria in sæcula sæculorum.
Amen. *Hoc præceptum commendo tibi 18
fili Timothee, secundùm præcedentes in
te prophetias, vt milites in illis bonã mi-
litiam, *habens fidem, & bonam conscien- 19
tiam, quam quidam repellentes, circa fi-
dem naufragauerunt: *ex quibus est Hy- 20
menæus, & Alexander quos tradidi Sata-
næ, vt discant non blasphemare.

CAPVT II.

Vult pro regibus & magistratibus fieri orationes ac gratiarum actiones, vnumque dicit esse Deum & vnum mediatorem: quomodo orare debeant vir ac mulier, & quomodo hæc ornari debeat, cuius nõ est docere; sed in silentio discere.

OBsecro igitur primum omnium fieri 1
obsecrationes, orationes, postulatio- A
nes, gratiarum actiones, pro omnibus ho-
minibus: *pro regibus, & omnibus qui
in sublimitate sunt, vt quietam, & tran- 2
quillam vitam agamus, in omni pietate,
& castitate: *hoc enim bonum est, & ac-
ceptum coram saluatore nostro Deo, 3
4 *qui omnes homines vult saluos fieri, &
B ad agnitionem veritatis venire. *Vnus
5 enim Deus, vnus & mediator Dei & ho-
6 minum homo Christus Iesus: *qui dedit
redemptionem semetipsum pro omnibus
7 testimonium temporibus suis: *in quo
positus sum ego prædicator & Apostolus
C (veritatem dico non mentior) doctor
8 Gentium in fide, & veritate. *volo ergo
viros orare in omni loco, leuantes puras
manus sine ira, & disceptatione. *|| Si-
9 militer, & mulieres in habitu ornato, cum || 1.Pet
verecundia, & sobrietate ornantes se, & 3.a.3.
non in tortis crinibus, aut auro, aut mar-
garitis, vel veste pretiosa: *sed quod de-
10 cet mulieres, promittentes pietatem per
11 opera bona. *Mulier in silentio discat
D cum omni subiectione: *|| Docere au- || 1.Cor.
12 tem mulieri non permitto, neque domi- 14.g.
13 nari in virum; sed esse in silentio. *|| A- 34.
dam enim primus formatus est, deinde Gen.1
14 Heua. *|| & Adam non est seductus, mu- d.27.
lier autem seducta in præuaricatione fuit. || Gen
15 *Saluabitur autem per filiorum genera- 3.a.6.
tionem, si permanserit in fide, & di-
lectione & sanctificatione cum sobrie-
tate.

CAPVT III.

Docet Timotheũ quales esse debeant episcopi, diaconi, ac mulieres: vt sciat quo modo conuersari debeat in Ecclesia quæ est colũna veritatis: simulq; cõmendat Dominicæ incarnationis sacramentum

1 FIdelis sermo: Si quis episcopatũ desi- || 2.Tit.
A derat, bonum opus desiderat. *|| Opor- 1.b.7.
2 tet ergo episcopum irreprehensibilem es-
se, vnius vxoris virum, sobrium, pruden-
tem, ornatum, pudicum, hospitalem, do-
3 ctorem, *non vinolentum, non percusso-
rem, sed modestum, non litigiosum, non
4 cupidum, *sed suæ domui bene præpo-
situm, filios habentem subditos cum om-
5 ni castitate. *Si quis autem domui suæ
B præesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei
6 diligentiam habebit? *Non neophytum:
ne in superbiam elatus, in iudicium in-
7 cidat diaboli. *Oportet autem illum &
testimonium habere bonum ab iis qui
foris sunt, vt non in opprobrium in-
8 cidat, & in laqueum diaboli. *Diaconos
C similiter pudicos, non bilingues, non
multo vino deditos, non turpe lucrum
9 sectantes: *habentes mysterium fidei in
10 conscientia pura. *Et hi autem proben-
tur primum: & sic ministrent, nullum
11 crimen habentes. Mulieres similiter pu-
dicas non detrahentes, sobrias, fideles in
12 omnibus. *Diaconi sint vnius vxoris: vi-
ri: qui filiis suis bene præsint, & suis do-
13 mibus. *Qui enim bene ministrauerint
gradum bonum sibi acquirent & multam
fiduciam in fide, quæ est in Christo Iesu.
14 *Hæc tibi scribo, sperans me ad te venire
15 citò, *si autem tardauero, vt scias quo-
D modo oporteat te in domo Dei conuer-
sari

sari, quæ est in Ecclesia Dei viui columna
& firmamentum veritatis.* Et manifestè 16 A
magnum est pietatis sacramentum, quod
manifestatum est in carne, iustificatum
est in spiritu, apparuit angelis, prædica-
tum est Gentibus, creditum est in mundo,
assumptum est in gloria.

CAP. IV.

Prædicit quosdam falsam tradituros doctrinam, potissimum de nuptiis ac cibis: discipulum autem monet, vt spreta vana doctrina, exerceat se ad pietatem quæ corporali exercitationi præfertur: & quamquam sit adolescens, præbeat se reliquis exemplum.

||2.Ti. 3.a.1. 2.i et. 3.a.3. Iud.2 f.18.
SPiritus autem manifestè dicit, quia || 1
in nouissimis temporibus discedent A
quidam à fide, attendentes spiritibus er-
roris, & doctrinis dæmoniorum.* in hy- 2
pocrisi loquentium mendacium & caute-
riatam habentium suam conscientiam, * 3
prohibentium nubere, abstinere à cibis, B
quos Deus creauit ad percipiendum cum
gratiarum actione fidelibus, & iis qui co-
gnouerunt veritatem.* Quia omnis crea- 4
tura Dei bona est, & nihil reiiciendum
quod cum gratiarum actione percipitur:
* sanctificatur enim per verbum Dei, & 5
orationem.* Hæc proponens fratribus, bo- 6
nus eris minister Christi Iesu enutritus
verbis fidei, & bonæ doctrinæ, quam asse-
||Sup. 1.b.4. cutus es.* || Ineptas autem & aniles fabu- 7
2.Tim 2.d.23 las deuita, exerce autem teipsum ad pie-
Tit.3. c.9. tatem:* Nam corporalis exercitatio, ad 8
modicū vtilis est: pietas autem ad omnia C
vtilis est, promissionem habens vitæ, quæ
nunc est, & futuræ.* Fidelis sermo, & omni 9
acceptione dignus.* In hoc enim labora- 10
mus, & maledicimur, quia speramus in
Deum viuum, qui est Saluator omnium
hominum, maximè fidelium. * Præcipe 11
hæc, & doce.* Nemo adolescentiam tuam 12
contemnat: sed exemplū esto fidelium, in
verbo, in conuersatione, in charitate, in
fide, in castitate.* Dum venio, attende le- 13
ctioni, exhortationi, & doctrinæ.* Noli 14
negligere gratiam, quæ in te est, quæ data D
est tibi per prophetiam cum impositione
manuum presbyterij. Hæc meditare, in 15
his esto, vt profectus tuus manifestus sit
omnibus.* Attende tibi, & doctrinæ: insta 16
in illis. Hoc enim faciens, & teipsum sal-
uum facies, & eos qui te audiunt.

CAP. V.

Docet quomodo seniores, anus, ac iuuenculas gubernare debeat, rursum seniores ac iuniores viduas & de conditionibus in eligēda vidua requisitis: presbyteri probè suo fungentes munere dupliciter honorentur: nec facilè aduersus presbyterum accusationem suscipiat, sed peccantes publicè arguat: hæc mandata seruet, nemini cito manus imponens: modico vino vtatur, & de variis hominum peccatis.

1 SEniorem ne increpaueris, sed obsecra
A vt patrem; iuuenes, vt fratres;* anus,
2 vt matres; iuuenculas, vt sorores, in om-
3 ni castitate:* Viduas honora, quæ ve-
4 rè viduæ sunt.* Si qua autem vidua fi-
lios, aut nepotes habet discat primùm do-
mum suam regere, & mutuam vicem red-
dere parentibus: hoc enim acceptum est
5 coram Deo.* Quæ autem verè vidua est,
& desolata, speret in Deum, & instet ob-
secrationibus, & orationibus nocte ac
6 die.* Nam quæ in deliciis est, viuens
7 mortua est.* Et hoc præcipe, vt irrepre-
8 hensibiles sint.* Si quis autem suorum; &
maximè domesticorum curam non habet
9 fidē negauit, & est infideli deterior.* Vi-
B dua eligatur non minùs sexaginta anno-
10 rum, quæ fuerit vnius viri vxor,* in ope-
ribus bonis testimonium habens si filios
educauit, si hospitio recepit, si sanctorum
pedes lauit, si tribulationem patientibus
subministrauit, si omne opus bonum sub-
11 secuta est.* Adolescentiores autem vi-
duas deuita. Cùm enim luxuriatæ fuerint
12 in Christo, nubere volunt:* habentes
damnationem, quia primam fidem irritā
13 fecerunt.* simul autem & otiosæ discunt
circuire domos: non solùm otiosæ, sed
& verbosæ, & curiosæ, loquentes quæ
14 non oportet.* Volo ergo iuniores nube-
C re, filios procreare, matres familias esse,
nullam occasionem dare aduersario ma-
15 ledicti gratia.* Iam enim quædam con-
16 uersæ sunt retrò satanam.* Si quis fidelis
habet viduas, subministret illis, & non
grauetur Ecclesia: vt iis, quæ verè viduæ
17 sunt sufficiat.* Qui bene præsunt pres-
byteri, duplici honore digni habeantur;
maximè qui laborant in verbo & doctri-
18 na.* Dicit enim Scriptura: || Non alliga- || Deu 25.a.4
bis os boui trituranti. Et: || Dignus est 1. Cor. 9.b.9.
19 operarius mercede sua.* Aduersus pres- ||Mat 10. b. 10.
D byterum accusationem noli recipere, ni- Luc. 10.b.7
20 si sub duobus aut tribus testibus.* Pec-
cantes coram omnibus argue: vt & cæte-
21 ri timorem habeant.* Testor coram Deo
& Christo Iesu, & electis angelis, vt hæc
custodias sine præiudicio, nihil faciens in
22 alteram partem declinando.* Manus ci-
tò nemini imposueris, neque communica-
ueris peccatis alienis. Teipsum castum cu-
23 stodi.* Noli adhuc aquam bibere, sed mo-
dico vino vtere, propter stomachū tuum,
24 & frequentes tuas infirmitates:* Quorum-
dam hominum peccata manifesta sunt,
præcedentes ad iudicium: quosdam au-
25 tem & subsequuntur.* Similiter & facta
bona manifesta sunt: & quæ aliter se ha-
bent, abscondi non possunt.

CAP. VI.

Serui dominis suis obsequātur, siue fidelibus, siue infidelibus: fugiendi sūt qui hu relictu vana docent: quantum mali inducat auaritia, qua deuitata hortatur Timotheum ad virtutes amplectendas,

das, seruata fide quam in Baptismo confessus est, vtque in finem vsque seruet hæc mãdata: diuites autem reprimat a superbia, inducens ad eleemosynas.

QVicumque sunt sub iugo serui, domi- 1
nos suos, omni honore dignos arbi- A
trentur, ne nomen Domini & doctrina
blasphemetur.* Qui autem fideles habent 2
dominos, non contemnant, quia fratres
sunt: sed magis seruiant quia fideles sunt
& dilecti, qui beneficij participes sunt. Hæc
doce, & exhortare. * Si quis aliter docet, 3
& non acquiescit sanis sermonibus Domi-
ni nostri Iesu Christi, & ei, quæ secundùm
pietatem est, doctrinæ:* superbus est, nihil 4
sciens, sed languens circa quæstiones, &
pugnas verborum: ex quibus oriuntur in-
uidiæ, contentiones, blasphemiæ, suspicio-
nes malæ, * conflictationes hominum 5
mente corruptorum, & qui veritate priua- B
ti sunt, existimantium quæstum esse pieta-
tem.* Est autem quæstus magnus pietas 6
|| Iob. 1 cum sufficienta.* || Nihil enim intulimus 7
d. 21. in hunc mundum: haud dubium, quòd nec
Eccle. auferre quid possumus.* || Habentes autem 8
5. c. 14 alimenta, & quibus tegamur, his contenti
|| Prou. sumus.* Nam qui volunt diuites fieri, inci- 9
27. d. dunt in tentationem, & in laqueum diabo-
26. li, & desideria multa inutilia, & nociua,
quæ mergunt homines in interitum &
perditionem:* Radix enim omnium ma- 10
lorum est cupiditas: quam quidam appe- C
tentes, errauerunt à fide, & inseruerunt se
doloribus multis.* Tu autem ô homo Dei 11
hæc fuge: sectare verò iustitiam, pietatem,
fidem, charitatem, patientiam, mansuetu-
dinem.* Certa bonum certamen fidei, ap- 12
prehende vitam æternam, in qua vocatus
es, & confessus bonam confessionem co-
ram multis testibus.* Præcipio tibi coram 13
Deo, qui viuificat omnia, & Christo Iesu,
|| Mat. qui testimonium reddidit || sub Pontio Pi-
27. b. 11 lato, bonam confessionem: * vt serues 14
|| Ioan mandatum sine macula, irreprehensibile,
18. f. vsque in aduentum Domini nostri Iesu
g. 33. Christi * quem suis temporibus ostendet 15
37. beatus & solus potens, Rex regum & Do-
|| Apoc. minus dominantium: * qui solus habet im- 16
17. d. mortalitatem, & lucem inhabitat inacces- D
14. sibilem || quem nullus hominum vidit: sed
& 19. nec videre potest: cui honor, & imperium
c. 16. sempiternum. Amen.* Diuitibus huius sæ- 17
|| Ioan culi præcipe non sublime sapere, || neque
1. c. 18. sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo
1. Ioã. viuo (qui præstat nobis omnia abundè ad
4. c. 12 fruendum) * benè agere, diuites fieri in 18
|| Luc. bonis operibus, facilè tribuere, communi-
12. c. care, * thesaurizare sibi fundamentum bo- 19
15. num in futurum, vt apprehendant veram
vitam. * O Timothee depositum custodi, 20
deuitans profanas vocum nouitates, & op-
positiones falsi nominis scientiæ, * quam 21
quidam promittentes, circa fidem excide-
runt. Gratia tecum. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI ad Timotheum II.

CAPVT PRIMVM.

Gratias Deo agit ob fidem Timothei, quã intrepida prædicatione iubet exeri: Christus mortem destruxit, & Paulum in Gentium doctorem elegit, seruans ei debitum ipsius laboribus præmium: dicit quòd omnes Asiani ipsum reliquerint, laudans Onesiphori familiam quod inde multa receperit obsequia.

1 PAVLVS Apostolus Iesu Christi
A per voluntatem Dei, secundùm
promissionem vitæ, quæ est in
2 Christo Iesu.* Timotheo charis-
simo filio gratia, misericordia, pax à Deo
3 Patre, & Christo Iesu Domino nostro. *
Gratias ago Deo, cui seruio à progenitori-
bus in conscientia pura, quòd sine inter-
missione habeam tui memoriam in oratio-
4 nibus meis, nocte, ac die * desiderans te
videre, memor lacrymarum tuarũ vt gau-
5 dio implear, * recordationem accipiens
B huius fidei, quæ est in te non ficta, quæ &
habitauit primùm in auia tua Loide, & ma-
tre tua Eunice, certus sum autem quòd &
6 in te.* Propter quam causam admoneo te,
vt resuscites gratiam Dei, quæ est in te
7 per impositionem manuum mearum. * || || Rom.
Non enim dedit nobis Deus spiritum ti- 8. c. 15.
moris; sed virtutis, & dilectionis, & sobrie-
8 tatis.* Noli itaque erubescere testimonium
Domini nostri, neque me vinctum eius: sed
collabora Euangelio secundùm virtutem
9 Dei: qui nos liberauit, & vocauit vocatio-
C ne sua sancta, || non secundùm opera no- || Tit. 3
stra, sed secundùm propositum suum, & b. 5.
gratiam quæ data est nobis in Christo Iesu
10 ante tempora sæcularia. * Manifestata est
autem nunc per illuminationem Saluatoris
nostri Iesu Christi, qui destruxit quidem
mortem, illuminauit autẽ vitam & incor-
11 ruptionem per Euangelium: * in quo || posi- || 1. Ti.
tus sum ego prædicator, & Apostolus, & 2. b. 7.
12 Magister Gentiũ:* Ob quam causam etiam
hæc patior; sed non confundor. Scio enim
D cui credidi, & certus sum quia potens est
depositum meum seruare in illum diem.
13 * Formam habe sanorum verborum, quæ
à me audisti in fide, & in dilectione in
14 Christo Iesu. * Bonum depositum custodi
per Spiritum sanctum, qui habitat in no-
15 bis.* Scis hoc, quòd auersi sunt à me om-
nes, qui in Asia sunt, ex quibus est Phigel- || Inf.
16 lus, & Hermogenes. * Det misericordiam 4. d. 19
Dominus || Onesiphori domui: quia
sæpè

sæpè me refrigerauit, & catenam meam
non erubuit: * sed cùm Romam venisset, 17
solicitè me quæsiuit, & inuenit. * Det illi 18
Dominus inuenire misericordiã à Domi-
no in illa die. Et quanta Ephesi ministrauit
mihi, tu meliùs nosti.

CAP. II.

Hortatur Timotheum ad alios sincerè docendum & patiendum pro Christo facta mentione futuri præmij ac resurrectionis Christi: vtque contentiones & profana vaniloquia deuitet, stultasque legis quæstiones: de magna domo varia habente vasa, & quas virtutes seruus Dei sectari debeat.

TV ergo fili mi confortare in gratia 1
quæ est in Christo Iesu: * & quæ au- A
disti à me per multos testes, hæc com- 2
menda fidelibus hominibus, qui idonei
erunt & alios docere. * Labora sicut bo- 3
nus miles Christi Iesu. * Nemo militans 4
Deo implicat se negotiis sæcularibus: vt
ei placeat, cui se probauit. * Nam & qui 5
certat in agone, non coronatur nisi le-
gitimè certauerit. * Laborantem agrico- 6
lam oportet primùm de fructibus perci-
pere. * Intellige quæ dico: dabit enim tibi 7
Dominus in omnibus intellectum. * Me- 8
mor esto Dominum IESVM CHRISTVM
resurrexisse à mortuis ex semine Dauid,
secundùm Euangelium meum, * in quo 9
laboro vsque ad vincula, quasi malè ope- B
rans: sed verbum Dei non est alligatum.
* Ideo omnia sustineo propter electos, vt 10
& ipsi salutem consequantur, quæ est in
Christo Iesu, cum gloria cœlesti. * Fide- 11
lis sermo: Nam si commortui sumus, &
conuiuemus: * si sustinebimus, & con- 12
regnabimus: || si negauerimus, & ille ne-
gabit nos: * || si non credimus, ille fide- 13
lis permanet, negare seipsum non po-
test. * Hæc comone, testificans coram Do- 14
mino. Noli contendere verbis: ad nihil
enim vtile est, nisi ad subuersionem au-
dientium. * Sollicitè cura teipsum pro- 15
babilem exhibere Deo, operarium in-
confusibilem, rectè tractantem verbum
veritatis. * Prophana autem, & vanilo- 16
quia deuita: multùm enim proficiunt ad C
impietatem: * & sermo eorum, vt cancer 17
serpit: ex quibus est Hymenæus, & Phile-
tus, * qui à veritate exciderunt, dicentes 18
resurrectionem esse iam factam, & sub-
uerterunt quorundam fidem. * Sed fir- 19
mum fundamentum Dei stat, habens si-
gnaculum hoc: cognouit Dominus qui
sunt eius: & discedat ab iniquitate, omnis
qui nominat nomen Domini. * In magna 20
autem domo non solùm sunt vasa au-
rea, & argentea, sed & lignea, & fictilia:
& quædam quidem in honorem, quædam
autem in contumeliam. * Si quis ergo 21
emundauerit se ab istis, erit vas in hono-
rem sanctificatum, & vtile Domino, ad

|| Mat 10. c. 33. Marc 8.d.18 ||Rom .t.a.3.

22 omne opus bonum paratum. * Iuuenilia
autem desideria fuge, sectare verò iusti-
tiam, fidem, spem, charitatem, & pacem
cum iis qui inuocant Dominum de corde
23 puro. * || Stultas autem, & sine disciplina 1.Tim
quæstiones deuita: sciens quia generant 1.b.4.
24 lites. * Seruum autem Domini non opor- Tit. 3.
tet litigare: sed mansuetum esse ad om- c.9.
25 nes, docibilem, patientem, * cum mode-
stia corripientem eos, qui resistunt verita-
ti: nequando Deus det illis pœnitentiam
26 ad cognoscendam veritatem, * & resipi-
scant à diaboli laqueis, à quo captiui te-
nentur ad ipsius voluntatem.

CAP. III.

Prædicit homines futuros variis inuolutos peccatis, qui mulierculas seducentes veritati resistant: Timotheum autem hortatur vt suo exemplo virtutes amplectatur, ac tolerantiam in persecutionibus: & de sacrarum litterarum vtilitate.

1 HOc autem scito, quòd in || nouissimis
A diebus instabunt tempora periculo- 1.Tim
2 sa: * erunt homines seipsos amantes, cu- 4.a.1.
pidi, elati, superbi, blasphemi, paren- 2.Pet.
tibus non obedientes, ingrati, scelesti, 3.a.3.
3 * sine affectione, sine pace, criminato- Iud.1.
res, incontinentes, immites, sine beni- d.18.
4 gnitate, * proditores, proterui, tumidi,
& voluptatum amatores magis quàm
5 Dei: * habentes speciem quidem pieta-
B tis, virtutem autem eius abnegantes. Et
6 hos deuita: * ex his enim sunt, qui pe-
netrant domos, & captiuas ducunt mu-
lierculas oneratas peccatis, quæ ducun-
7 tur variis desideriis: * semper dicentes,
& nunquam ad scientiam veritatis per-
8 uenientes. * Quemadmodum autem || Ian- || Exo.
nes, & Mambres restiterunt Moysi: ita 7.b.11
& hi resistunt veritati, homines corrupti
9 mente, reprobi circa fidem, * sed vltra
non proficient: insipientia enim eorum
manifesta erit omnibus, sicut & illorum
10 fuit. * Tu autem assecutus es meam do-
C ctrinam, institutionem, propositum, fi-
dem, longanimitatem, dilectionem, pa-
11 tientiam, * persecutiones, passiones: qualia
mihi facta sunt Antiochiæ, Iconij, & Ly-
stris: quales persecutiones sustinui, & ex
12 omnibus eripuit me Dominus. * Et omnes
qui piè volunt viuere in Christo Iesu, per-
13 secutionem patientur. * Mali autem ho-
mines, & seductores, proficient in pe-
ius; errantes, & in errorem mittentes.
14 Tu verò permane in iis, quæ didicisti, &
D credita sunt tibi: sciens à quo didiceris.
15 * & quia ab infantia sacras litteras nosti,
quæ te possunt instruere ad salutem, per
16 fidem, quæ est in Christo Iesu. * || Omnis 2.Pet.
scriptura diuinitus inspirata, vtilis est 1.d.20
ad docendum, ad arguendum ad corri-
17 piendum, ad erudiendum in iustitia: * vt
perfectus sit homo Dei, ad omne opus
bonum instructus.

CAP.

CAP. IV.

Timotheum per Christum iudicem obtestatur, vt aduersus falsos doctores, & eos qui tales sibi coaceruant, constanter prædicet: tolerando quæcumque infligentur aduersa: prædicitque suam passionem & futurum præmium: aduocans Timotheum, eo quòd à multis desertus sit, & ab Alexandro multa passus: in prima sui defensione ab omnibus desertus fuit, sed à Domino liberatus.

TEstificor coram Deo, & Iesu Chri- 1
sto, qui iudicaturus est viuos, & mor- A
tuos, per aduentum ipsius, & regnum eius:
* prædica verbum, insta opportunè, im- 2
portunè: argue, obsecra, increpa in omni
patientia, & doctrina. * Erit enim tempus 3
cùm sanam doctrinam non sustinebunt,
sed ad sua desideria coaceruabunt sibi
magistros, prurientes auribus*: & à veri- 4
tate quidam auditum auertent, ad fabulas
autem conuertentur. * Tu verò vigila, 5
in omnibus labora, opus fac Euangelistæ, B
ministerium tuum imple. Sobrius esto.
* Ego enim iam delibor, & tempus reso- 6
lutionis meæ instat. * Bonũ certamen cer- 7
taui, cursum consummaui, fidem seruaui.
* In reliquo reposita est mihi corona iu- 8
stitiæ, quam reddet mihi Dominus in
illa die iustus iudex: non solùm autem
mihi, sed & iis qui diligunt aduentum
eius. Festina ad me venire citò. * Demas 9
enim me reliquit, diligens hoc sæculum,
& abiit Thessalonicam. * Crescens in Ga- 10
Col. 4. laciam. Titus in Dalmatiam. * || Lucas est 11
d. 24. mecum solus. Marcum assume, & adhuc C
tecum: est enim mihi vtilis in ministe- 12
rium. * Tychicum autem misi Ephesum. 13
Penulam, quam reliqui Troade apud
Carpum, veniens affer tecum, & libros,
maximè autem membranas. * Alexan- 14
der ærarius multa mala mihi ostendit:
reddet illi Dominus secundùm opera
eius: * quem & tu deuita: valdè enim re- 15
stitit verbis nostris. * In prima mea de- 16
fensione nemo mihi affuit, sed omnes me
dereliquerunt: non illis imputetur. * Do- 17
minus autem mihi astitit, & conforta- D
uit me, vt per me prædicatio impleatur,
& audiant omnes Gentes: & liberatus
sum de ore Leonis. * Liberauit me Do- 18
minus ab omni opere malo: & saluum
faciet in regnum suum cœleste, cui glo-
ria in sæcula sæculorum. Amen. * Saluta 19
||Sup. Priscam & Aquilam, & || Onesiphori do-
1.d.16. mum. * Erastus remansit Corinthi. Tro- 20
phimum autem reliqui infirmum Mileti.
* Festina ante hiemem venire. Salutant 21
te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Clau-
dia, & fratres omnes. * Dominus Iesus 22
Christus cum spiritu tuo. Gratia vobis-
cum. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI ad Titum.

CAPVT PRIMVM.

Facta in salutatione mentione spei vitæ æternæ quæ iam manifestata est, ostendit quales debeat ordinare presbyteros ac episcopos: & de quibusdam qui ob varia vitia durè sunt increpandi: mundis omnia munda: quidam facto Deum negant.

1 PAVLVS seruus Dei, Apostolus
A autem Iesu Christi secundùm fi-
dem electorum Dei, & agnitionẽ
veritatis, quæ secundùm pietatẽ
2 est, * in spem vitæ æternæ, quam promisit
qui non mentitur, Deus, ante tempora
3 sæcularia: * manifestauit autẽ temporibus
suis verbum suum in prædicatione, quæ
credita est mihi secundum præceptũ Sal-
4 uatoris nostri Dei: * Tito dilecto filio se-
B cundũ communem fidem, gratia & pax à
Deo Patre, & Christo Iesu saluatore no-
5 stro. * Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt
ea quæ desunt corrigas, & constituas per
ciuitates presbyteros, sicut & ego dispo- ||1.Ti.
6 sui tibi. * || Si quis sine crimine est, vnius 3.a.2.
vxoris vir, filios habens fideles, non in
accusatione luxuriæ, aut non subditos. *
7 Oportet enim episcopum sine crimine
C esse, sicut Dei dispensatorem: non super-
bum, nõ iracundum, non vinolentum, nõ
8 percussorem, non turpis lucri cupidum: *
sed hospitalem, benignum, sobriũ, iustum
9 sanctum, continentem, * amplectentẽ eum
qui secundum doctrinam est, fidelem ser-
monem: vt potens sit exhortari in doctri-
na sana, & eos, qui contradicunt, arguere.
10 * Sunt enim multi etiam inobedientes, va-
niloqui, & seductores; maximè qui de
11 circuncisione sunt: * quos oportet redar-
gui: qui vniuersas domos subuertunt, do-
centes quæ non oportet, turpis lucri gra-
12 * Dixit quidam ex illis proprius ipso-
D rum propheta: Cretenses semper menda-
ces, malæ bestiæ, ventres pigri. * Testimo-
13 nium hoc verum est: Quam ob causam in-
crepa illos durè, vt sani sint in fide, * non
14 intendentes, Iudaicis fabulis, & mandatis
hominum, auersantium se à veritate. * || ||Rom
15 Omnia munda mundis: coinquinatis au- 14. d.
tem, & infidelibus nihil est mundum, sed 20.
inquinatæ sunt eorũ & mens, & conscien-
tia. * Confitentur se nosse Deum, factis au-
16 tem negant: cum sint abominati, & incre-
dibiles, & ad omne opus bonum reprobi.

CAP. II.

Quomodo docere debeat senes, anus, adolescentulas ac iuuenes, præbendo se omnibus

nibus vitæ exemplum: & in quibus nos erudiat gratia Dei quæ apparuit: beneficia etiam per Christum nobis exhibita ostendit.

Tv autem loquere quæ decent sanã 1
doctrinã: *Senes vt sobrij sint, pudi- 2
ci, prudentes, sani in fide, in dilectione, A
in patientia: *Anus similiter in habitu 3
sancto, non criminatrices, non multo
vino seruientes, benè docentes: *vt pru- 4
dentiã doceant adolescentulas, vt viros
suos ament, filios suos diligant: *pru- 5
dentes, castas, sobrias, domus curam ha- B
bentes, benignas, subditas viris suis, vt
non blasphemetur verbũ Dei. *Iuuenes 6
similiter hortare vt sobrij sint. *In om- 7
nibus teipsum præbe exemplũ honorum
operum in doctrina, in integritate, in
grauitate, *verbum sanum, irreprehen- 8
sibile: vt is, qui ex aduerso est, vereatur,
||Eph. nihil habens malum dicere de nobis. *|| 9
6.a.5. Seruos dominis suis subditos esse, in C
Col. 3. omnibus placentes, non contradicẽtes,
d.22. *non fraudantes, sed in omnibus fidem 10
1. Pet. bonã ostendẽtes: vt doctrinã Saluatoris
2.e.18 nostri Dei ornẽt in omnibus. *|| Apparuit 11
||Inf. 3 enim gratia Dei Saluatoris nostri om-
a.4. nibus hominibus, *erudiẽs nos, vt abne- 12
gantes impietatẽ, & sæcularia desideria, D
sobriè, & iustè, & piè viuamus in hoc
sæculo, *expectantes beatã spem, & ad- 13
uentum gloriæ magni Dei, & Saluatoris
nostri Iesu Christi: *qui dedit semetipsũ 14
pro nobis, vt nos redimeret ab omni
iniquitate, & mundaret sibi populũ ac-
ceptabilem, sectatorẽ bonorũ operum.
*Hæc loquere, & exhortare, & argue cũ 15
omni imperio. Nemo te contemnat.

CAPVT III.

Ad quas virtutes suos debeat adhortari, & à quibus vitiis dehortari: & quòd à peccatis prioribus sola Dei benignitate saluati simus per lauacrum regenerationis, facti in spe hæredes vitæ æternæ: monetque vt hæc docens vanam deuitet doctrinam, similiter & hæreticos.

Admone illos principibus & potesta- 1
tibus subditos esse, dicto obedire, A
ad omne opus bonum paratos esse: *ne- 2
minem blasphemare, nõ litigiosos esse,
sed modestos, omnẽ ostendentes man-
suetudinẽ ad omnes homines. *Eramus 3
enim aliquãdo & nos insipientes, incre-
duli, errantes, seruiẽtes desideriis & vo-
luptatibus variis, in malitia & inuidia
|| Sup. agẽtes, odibiles, odiẽtes inuicem. *Cùm|| 4
2.c.11. autẽ benignitas, & humanitas apparuit
2.Tim Saluatoris nostri Dei, *||nõ ex operibus 5
1.c.9. iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundùm B
suam misericordiã saluos nos fecit, per
lauacrũ regenerationis & renouationis
Spiritus sancti, *quẽ effudit in nos abũ- 6
dè per Iesum Christũ Saluatorẽ nostrũ:
*vt iustificati gratia ipsius, heredes si- 7
8 mus secundùm spẽ vitæ æternæ. *Fide-
C lis sermo est: & de his volo te cõfirma-
re: vt curẽt bonis operibus præesse qui
credunt Deo. Hæc sunt bona & vtilia ||Tim.
9 hominibus. *||Stultas autem quæstiones 1. b.
& genealogias, & contentiones, & pu- 4.6.7.
gnas legis deuita: sunt enim inutiles, & 2.Tim
10 vanæ. *Hæreticum hominem post vnam 2.d.23
11 & secundam correptionẽ deuita: *sciens
quia subuersus est, qui eiusmodi est, &
delinquit, cùm sit proprio iudicio con-
12 demnatus. *Cùm misero ad te Arteman,
D aut Tychicum, festina ad me venire Ni-
13 copolim: ibi enim statui hiemare: *Zenã
legisperitũ, & Apollo solicitè præmit-
14 te, vt nihil illis desit. *Discant autem &
nostri bonis operibus præesse ad vsus
1 necessarios, vt nõ sint infructuosi. *Sa-
lutant te qui mecum sunt omnes: saluta
eos, qui nos amant in fide. Gratia Dei
cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI ad Philemonem.

Philemoni, cuius charitatem ac fidem collaudat, Onesimum seruum ipsius remittit: quem illi commendat, & eius culpam in se recipit: indicans se cupere ipsum habere, vt sibi ministret in Euangelij prædicatione.

PAVLVS vinctus Christi Iesu,
A &Timotheus frater, Philemo-
nĩ dilecto, & adiutori nostro,
2 *& Appiæ sorori charissimæ,
& Archippo cõmilitoni nostro, & Ec-
clesiæ, quæ in domo tua est. *Gratia vo-
3 bis & pax à Deo Patre nostro, & Dño
4 Iesu Christo. *Gratias ago Deo meo sẽ-
per memoriã tui faciens in orationibus
5 meis, *audiẽs charitatem tuã, & fidẽ, quã
habes in Dño Iesu, & in omnes sanctos:
6 *vt cõmunicatio fidei tuæ euidẽs fiat in
B agnitione omnis operis boni, quod est
7 in vobis in Christo Iesu. *Gaudiũ enim
magnũ habui, & cõsolationẽ in charita-
te tua: quia viscera sãctorũ requieuerũt
8 per te, frater. *Propter quod multã fi-
duciã habens in Christo Iesu imperãdi
9 tibi quod ad rẽ pertinet: *propter cha-
ritatem magis obsecro, cùm sis talis, vt
Paulus senex, nunc autẽ & vinctus Iesu
10 Christi. *Obsecro te pro meo filio, quẽ
11 genui in vinculis, Onesimo, *qui tibi ali-
quando inutilis fuit, nunc autẽ & mihi
12 & tibi vtilis, *quem remisi tibi. Tu au-
C tem illum, vt mea viscera, suscipe: *quem
13 ego volueram mecum detinere, vt pro te
14 mihi ministraret in vinculis Euangelij: *

sine cõsilio autem tuo nihil volui face-
re, vt ne velut ex necessitate bonũ tuum
esset, sed voluntarium. * Forsitan enim 15
ideo discessit ad horam à te, vt æternũ
illum reciperes: *iam non vt seruum, sed 16
pro seruo charissimũ fratrem, maximè D
mihi; quãto autem magis tibi, & in car-
ne, & in Dño? *Si ergo habes me sociũ, 17
suscipe illum sicut me: * Si autem ali- 18
quid nocuit tibi, aut debet; hoc mihi
imputa. *Ego Paulus scripsi mea manu: 19
ego reddam, vt non dicam tibi, quod &
teipsum mihi debes: *ita frater. Ego te 20
fruar in Dño: Refice viscera mea in Do-
mino. * Confidens in obedientia tua 21
scripsi tibi: sciens quoniam & super id,
quod dico, facies. * Simul autem para 22
mihi hospitium: nam spero per oratio-
nes vestras donari me vobis. *Salutat te 23
Epaphras concaptiuus meus in Christo
Iesu, * Marcus, Aristarchus, Demas, &
Lucas, adiutores mei. *Gratia Dñi nostri 24
Iesu Christi cum spiritu vestro. Amen.

EPISTOLA

BEATI PAVLI APOSTOLI

ad Hebræos.

CAPVT PRIMVM.

Tantùm veteri testamento per Angelos dato, nouum per Christum datum præfertur, quantùm Christus Angelis dignior est, quos origine, dominio, potentia & honore antecellit.

Vltifariam, multísque modis 1
olim Deus loquens Patribus A
in Prophetis: *nouissimè, die- 2
bus istis locutus est nobis in
filio, quem cõstituit hæredem vniuerso-
Sap.7. d. 26. rũ, per quem fecit & sæcula, *||qui cùm 3
sit splendor gloriæ, & figura substantiæ
eius, portánsque omnia verbo virtutis
suæ, purgationem peccatorum faciens,
sedet ad dexteram maiestatis in excel-
sis: *tanto melior Angelis effectus quã- 4
to differentius præ illis nomen hære-
ditauit. *Cui enim dixit aliquando An- 5
||Psal. 2. b.7. gelorum: ||Filius meus es tu, ego hodie B
genui te? Et rursum: ||Ego ero illi in pa-
||2.Re. 7.b.14 trem: & ipse erit mihi in filium? *Et cùm 6
iterum introducit primogenitum in
||Psal. 96.b.7 orbem terræ, dicit: || Et adorent eum
omnes Angeli Dei. *Et ad Angelos qui- 7
||Psal. 103.a.4. dem dicit: ||Qui facit angelos suos spi-
ritus, & ministros suos flammam ignis.* 8
Ad filium autem: ||Thronus tuus Deus,
||Psal. 44. b. 7. in sæculum sæculi: virga æquitatis, vir-
ga regni tui. *Dilexisti iustitiam, & odi- 9
sti iniquitatem: propterea vnxit te
Deus, Deus tuus oleo exultationis præ
10 participibus tuis. *Et: ||Tu in principio ||Ps.101
Dñe terrã fundasti: & opera manuum d.26.
11 tuarũ sunt cæli. *Ipsi peribunt, tu autem
C permanebis, & omnes vt vestimentum
12 veterascent: *& velut amictum mutabis
eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse
es, & anni tui non deficient. * Ad quem
13 autem Angelorum dixit aliquando: ||Ps.109
14 *Sede à dextris meis, quoadusque ponã a.1.
inimicos tuos scabellum pedum tuorũ? 1.Cor.
15 * Nónne omnes sunt administratorij 15. d.
spiritus, in ministerium missi propter 25.
eos qui hæreditatem capient salutis?

CAP. II.

Cùm Angelicorum præceptorum trãsgressio dignam acceperit vltionem, multò magis ea sequetur transgressores præceptorum Christi: qui per susceptam humanitatem & crucem minoratus est ab Angelis, & ex eo factus auctor salutis in ipsum credentium.

1 PRopterea abundãtiùs oportet obser-
A uare nos ea quę audiuimus, ne fortè
2 pereffluamus. *Si enim qui per Angelos
dictus est sermo, factus est firmus, &
omnis pręuaricatio & inobedientia ac-
cepit iustam mercedis retributionem:
3 *quomodo nos effugiemus, si tantã ne-
glexerimus salutem? quæ cũ initium ac-
cepisset enarrari per Dñm, ab eis, qui
4 audierunt in nos confirmata est, *||con- ||Mat
testante Deo signis & portentis, & variis 16. d.
virtutibus, & Spiritus sancti distribu- 20.
tionibus secundùm suam voluntatem.
5 *Non enim Angelis subiecit Deus or-
bem terræ futurum, de quo loquimur.
6 *Testatus est autem in quodã loco quis
B dicẽs: ||Quid est homo, quod memor es
eius: aut filius hominis, quoniam visitas ||Psal.
7 eũ? * Minuisti eum paulò minus ab An- 8.a.5.
gelis: gloria & honore coronasti eum,
& constituisti eum super opera manuũ
8 tuarum. *||Omnia subiecisti sub pedibus ||Mat.
eius. In eo enim quod omnia ei subie- 28. d.
cit, nihil dimisit non subiectum ei, nunc 18.
autem necdum videmus omnia subie- 1.Cor.
9 cta ei. *||Eum autem, qui modico quam l.d.26
C Angeli minoratus est, videmus Iesum, ||Phil.
propter passionem mortis, gloria & ho- 2.a.8.
nore coronatum: vt gratia Dei, pro om-
10 nibus gustaret mortem. *Decebat enim
eum propter quem omnia, & per quem
omnia, qui multos filios in gloriam ad-
duxerat, auctorem salutis eorũ per pas-
11 sionem consummare. *Qui enim sancti-
ficat, & qui sanctificantur, ex vno om-
nes. Propter quam causam non cõfun-
12 ditur fratres eos vocare, dicens. *||Nun- Ps.21.
D tiabo nomen tuũ fratribus meis: in me- c.23.
13 dio Ecclesiæ laudabo te. *Et iterũ: ||Ego Ps.17
ero fidens in eum. Et iterũ: ||Ecce ego, & a.3.
14 pueri mei, quos dedit mihi Deus. *Quia ||Isa 8
ergo pueri communicauerunt carni, & d.18.
sanguini, & ipse similiter participauit
eisdem:

|| Osee eisdem:||vt per mortē destrueret eū,qui
13. d. habebat mortis imperiū, id est,diabolū:
14. & liberaret eos, qui timore mortis per 15
1.Cor. totā vitā obnoxij erant seruituti. *Nus- 16
15. g. quā enim Angelos apprehendit, sed se-
54. men Abrahæ apprehendit.* Vnde debuit 17
per omnia fratribus similari, vt miseri-
cors fieret, & fidelis pontifex ad Deum
vt repropitiaret delicta populi. * In eo 18
enim, in quo passus est ipse & tentatus,
potēs est & eis,qui tentantur,auxiliari.

CAP. III.

Longè excellentior est Christus,vtpote Filius, quàm Moyses,qui famulus fidelis erat in domo Dei: curandum igitur vt huic in omnibus obtemperemus, ne in modum incredulorum Iudæorum ab eius requie repellamur.

VNde fratres sancti, vocationis cæ- 1
lestis participes, considerate Apo- A
stolū & pontificem confessionis nostræ
Iesum:*qui fidelis est ei,qui fecit illum, 2
Num. sicut & || Moyses in omni domo eius.
12.b.7 * Amplioris enim gloriæ iste præ Moy- 3
se dignus est habitus, quanto ampliorē
honorem habet domus, qui fabricauit
illam. *Omnis námq; domus fabricatur 4
ab aliquo:qui autē omnia creauit,Deus
est: *Et Moyses quidē fidelis erat in to- 5
ta domo eius tamquam famulus, in te- B
stimoniū eorū quæ dicenda erāt:*Chri- 6
stus verò tamquam filius in domo sua:
quæ domus sumus nos, si fiduciam, &
gloriā spei vsque ad finem,firmam reti-
neamus. * Quapropter sicut dicit Spiri- 7
Ps.94 tus sanctus: || Hodie si vocem eius au-
b.8. dieritis, * nolite obdurare corda vestra, 8
Inf.4. sicut in exacerbatione secundùm diem
b.7. tentationis in deserto,*vbi tentauerunt 9
me patres vestri, probauerūt,& viderūt
opera mea * quadraginta annis: Pro- 10
pter quod infensus fui generationi
huic,& dixi: Semper errant corde. Ipsi
autem non cognouerunt vias meas, *si- 11
cut iuraui in ira mea: Si introibunt in
requiem meam. *Videte fratres,ne for- 12
tè sit in aliquo vestrûm cor malum in-
credulitatis, discedendi à Deo viuo:
* sed adhortamini vosmetipsos per sin- 13
gulos dies,donec hodie cognominatur,
vt non obduretur quis ex vobis falla-
cia peccati. * Participes enim Christi 14
effecti sumus:si tamen initium substan- C
tiæ eius vsque ad finem firmū retinea-
mus.*Dum dicitur:Hodie si vocem eius 15
audieritis, nolite obdurare corda ve-
stra, quemadmodū in illa exacerbatio-
ne. *Quidam enim audientes exacerba- 16
uerunt: sed non vniuersi qui profecti
sunt ex Ægypto per Moysen. * Quibus 17
autem infensus est quadraginta annis?
|| Nu. Nónne illis, qui peccauerunt, ||quorum
14. f. cadauera prostrata sūt in deserto:*Qui- 18
37. bus autem iurauit non introire in re-
quiem ipsius, nisi illis, qui increduli
19 fuerunt? *Et videmus,quia non potue-
runt introire propter incredulitatem.

CAPVT IV.

Quandoquidem Iudæi ob incredulitatem non introierunt in promissam requiem & reliquum est vt alij ingrediatur, curandum est ne ea frustremur: sed credentes,in ipsam admittamur, de viuo & efficaci Dei verbo quod omnia conspicit, deque eius infirmitate, vt nostris compateretur infirmitatibus.

1 Timeamus ergo ne fortè relicta pol-
A licitatione introeundi in requiem
eius existimetur aliquis ex vobis dees-
2 se. * Etenim & nobis nuntiatū est, quē-
admodum & illis: sed non profuit illis
sermo auditus,non admistus fidei ex iis
3 quæ audierunt. * Ingrediemur enim in
requiem, qui credidimus: quemadmo-
dum dixit: || Sicut iuraui in ira mea:Si Ps.94
introibunt in requiem meam:& quidem b.11.
operibus ab institutione mundi perfe-
4 ctis. * Dixit enim in quodam loco de
B die septima sic: ||Et requieuit Deus die||Gen.
5 septima ab omnibus operibus suis. * Et 2.a.2.
in isto rursum: Si introibunt in requiē
6 meam. * Quoniā ergo superest introire
quosdam in illam, & ij, quibus priori-
bus annuntiatum est, non introierunt
7 propter incredulitatem: * iterum ter-
minat diem quendam, Hodie, in Dauid
dicendo, post tantū temporis, sicut su-
prà dictum est: ||Hodie si vocē eius au- Sup.3.
dieritis, nolite obdurare corda vestra. b.7.
8 * Nam si eis Iesus requiem præstitisset,
numquam de alia loqueretur, posthac,
9 die. *Itaq; relinquitur sabbatismus po-
10 pulo Dei.*Qui enim ingressus est in re-
C quiem eius:etiam ipse requieuit ab ope-
11 ribus suis, sicut à suis Deus. * Festine-
mus ergo ingredi in illam requiem: vt
ne in idipsum quis incidat incredulita-
12 tis exemplum. * Viuus est enim sermo
Dei, & efficax, & penetrabilior omni
D gladio ancipiti: & pertingens vsque ad
diuisionem animæ ac spiritus,compagū
quoque ac medullarū,&discretor cogi-
13 tationum & intentionum cordis. *||Et Ps.33.
non est vlla creatura inuisibilis in con- c.16.
spectu eius:omnia autem nuda & aper- Eccli.
ta sunt oculis eius, ad quem nobis ser- 15. d.
14 mo. *Habentes ergo pontificem magnū, 20.
qui penetrauit cælos,Iesum filium Dei:
15 teneamus confessionem. * Non enim
habemus pontificem, qui non possit
compati infirmitatibus nostris: tenta-
tum autem per omnia pro similitudine
16 absque peccato. * Adeamus ergo cum
fiducia ad thronum gratiæ: vt miseri-
cordiam consequamur, & gratiam in-
ueniamus in auxilio opportuno.

CAPVT V.

Christus debito ordine factus noster Pontifex,precesque Patri offerens exauditus est: & discens ex iis quæ passus est

obedientiam,factus est obtemperantibus
causa salutis æternæ, sed reconditorum
de ipso mysteriorũ capaces non erant ij
ad quos hic scribebat Apostolus.

OMnis namque Pontifex ex homini- 1
bus assumptus, pro hominibus con- A
stituitur in iis quæ sunt ad Deum vt
offerat dona, & sacrificia pro peccatis:
qui condolere possit iis, qui ignorant, 2
& errant:quoniam & ipse circumdatus
est infirmitate:& propterea debet, quẽ- 3
admodũ pro populo, ita etiam & pro
||Exo. semetipso offerre pro peccatis. * || Nec 4
28.a.1 quisquã sumit sibi honorẽ, sed qui vo- B
2.Par. catur à Deo, tamquam Aaron: * Sic & 5
26. c. Christus non semetipsum clarificauit vt
18. pontifex fieret: sed qui locutus est ad
||Ps.2. eum:||Filius meus es tu, ego hodie ge-
b.7. nui te.*Quemadmodum & in alio loco 6
|| Psal. dicit:||Tu es sacerdos in æternũ,secun-
109.b. dùm ordinẽ Melchisedech.*Qui in die- 7
4. bus carnis suæ, preces supplicationésq;
ad eum, qui possit illum saluum facere
à morte, cum clamore valido & lacry-
mis offerens, exauditus est pro sua re- C
uerentia: * Et quidem cum esset Filius 8
Dei, didicit ex iis, quæ passus est, obe-
dientiã:*& consummatus,factus est om- 9
nibus obtemperantibus sibi, causa salu-
tis æternæ, * appellatus à Deo pontifex 10
iuxta ordinem Melchisedech. * De quo 11
nobis grandis sermo, & interpretabilis
ad dicendum: quoniam imbecilles facti
estis ad audiendum.*Etenim cùm debe- 12
retis magistri esse propter tempus:rur- D
sum indigetis, vt vos doceamini quæ
sint elementa exordij sermonum Dei:&
facti estis quibus lacte opus sit, non so-
lido cibo. * Omnis enim, qui lactis est 13
particeps, expers est sermonis iustitiæ:
paruulus enim est. * Perfectorum au- 14
tem est solidus cibus; eorum qui pro
consuetudine exercitatos habent sen-
sus ad discretionem boni ac mali.

CAP. VI.

Non intendit de primis fidei initiis tractare, quandoquidem rebaptizari nequeunt qui post susceptum baptismũ rursum in peccata relabuntur, imò timenda illis est æterna maledictio: consolando autem Hebræos hortatur vt Abrahæ longanimitatem imitantes, reddant se participes eorum quæ iureiurando promisit illi Deus.

QVapropter intermittentes inchoa- 1
tionis Christi sermonem, ad perfe- A
ctiora feramur, non rursum iacientes
Mat. fundamentum pœnitentiæ ab operibus
12. d. mortuis, & fidei ad Deum, *baptismatũ 2
45. doctrinæ,impositionis quoq; manuũ,ac
2.Pet. resurrectionis mortuorũ,& iudicij æter-
2.d.20 ni.*Et hoc faciemus,si quidẽ permiserit 3
Inf.10 Deus.*||Impossibile est enim,eos qui se- 4
e.26. mel sũt illuminati,gustauerũt etiã donũ
cæleste,& participes facti sunt Spiritus
5 sancti, *gustauerũt nihilominus bonum
6 Dei verbũ, virtutésq; sæculi venturi,*&
prolapsi sunt, rursus renouari ad pœni-
tentiã,rursum crucifigentes sibimetipsis
7 filiũ Dei,& ostentui habentes.*Terra.n.
sæpe venientẽ super se bibens imbrẽ &
generãs herbã opportunã illis,à quibus
8 colitur;accipit benedictionem à Deo.*
Proferens autem spinas ac tribulos,re-
proba est,& maledicto proxima: cuius
9 cõsummatio in cõbustionẽ:*Cõfidimus
autem de vobis dilectissimi meliora, &
viciniora saluti: tametsi ita loquimur.
10 *Nõ enim iniustus Deus,vt obliuiscatur
operis vestri,& dilectionis, quã ostẽdi-
stis in nomine ipsius,qui ministratis sã-
11 ctis,& ministratis. *Cupimus autẽ vnũ-
C quẽque vestrũ eandẽ ostentare sollicitu-
12 dinẽ ad expletionẽ spei vsque in finẽ:vt
non segnes efficiamini,verũ,imitatores
eorũ, qui fide & patientia hereditabunt
13 promissiones.*Abrahæ námque promit-
tens Deus:quoniam neminẽ habuit, per
quẽ iuraret, maiorẽ, iurauit per semet-
14 ipsũ,*dicens:||Nisi benedicens benedicã ||Gen.
15 te,& multiplicãs multiplicabo te.*Et sic 22.
longanimiter ferens, adeptus est repro- 16.
16 missionem. *Homines enim per maiorẽ
sui iurãt; & omnis cõtrouersiæ eorũ fi-
17 nis,ad cõfirmationẽ,est iuramentũ. *In
quo abũdantiùs volens Deus ostendere
pollicitationis heredibus immobilitatẽ
18 consilij sui, interposuit iusiurandũ:*vt
per duas res immobiles, quibus impos-
sibile est mentiri Deũ,fortissimũ solatiũ
habeamus, qui cõfugimus ad tenendam
19 propositã spẽ: *quẽ sicut anchorã habe-
mus animæ tutã ac firmam,& incedentẽ
20 vsq; ad interiora velaminis, * vbi præ-
cursor prò nobis introiuit Iesus,secũdũ
ordinẽ Melchisedech pontifex factus in
æternũ.

CAP. VII.

Cùm Melchisedech sacerdotium ex decimarũ acceptione & benedictione Leuiticum excelleret, Christi sacerdotium necessitate quadam secundum ordinem Melchisedech in perpetuum institutum, ac iuramento firmatũ præcellit Leuiticum,& ipsum vnà cùm lege euacuat.

1 HIc enim Melchisedech, rex Salem,
A sacerdos Dei summi, qui obuiauit ||Gen.
Abrahæ regresso à cæde regum,& bene- 14.
2 dixit ei:*cui & decimas omnium diuisit 18.
Abrahã: primùm quidẽ qui interpreta-
tur rex iustitiæ:deinde autẽ & rex Salẽ,
3 quod est,rex pacis: *sine patre,sine ma-
tre,sine genealogia, neque initiũ dierũ,
neque finẽ vitæ habens,assimilatus autẽ
Filio Dei, manet sacerdos in perpetuũ.
4 * Intuemini autẽ quantus sit hic, cui & Deu.
decimas dedit de præcipuis Abrahã pa- 18.
5 triarcha. * Et quidẽ de filiis Leui sacer- Ios.
dotiũ accipiẽtes,||mandatũ hãbẽt deci- b.4.
mas sumere à populo secundùm legem,
id est,à fratribus suis:quamquam & ipsi
exierint

exierint de lūbis Abrahæ.*Cuius autem 6
generatio nō annumeratur in eis,deci- B
mas sūpsit ab Abrahā,& hunc,qui habe-
bat repromissiones,benedixit. *Sine vl- 7
la autē cōtradictione,quod minus est, à
meliore benedicitur. *Et hic quidē,de- 8
cimas morientes homines accipiunt:ibi
autē contestatur,quia viuit. * Et (vt ita 9
dictū sit)per Abraham,& Leui,qui deci-
mas accepit,decimatus est:*adhuc enim 10
in lūbis patris erat,quando obuiauit ei
Melchisedech.*Si ergo consūmatio per 11
sacerdotiū Leuiticū erat(populus enim
sub ipso legē accepit)quid adhuc neces-
sariū fuit , secundū ordinem Melchise-
dech,aliū surgere sacerdotē,& nō secū-
dùm ordinē Aaron dici? *Trāslato enim 12
sacerdotio,necesse est vt & legis trāsla-
tio fiat. *In quo enim hæc dicuntur,de 13
alia tribu est,de qua null' altari præstò
fuit. *Manifestū est enim quòd ex Iuda 14
ortus sit Dn̄s noster : in qua tribu nihil C
de sacerdotibus Moyses locutus est. *Et 15
amplius adhuc manifestū est: si secundū
similitudinē Melchisedech exurgat alius
sacerdos, *qui non secūdùm legem mā- 16
dati carnalis factus est,sed secundū vir-
tutē vitæ insolubilis.*Cōtestatur enim: 17
Psal. 109.b. 4. ||Quoniā tu es sacerdos in æternum,se-
cundū ordinem Melchisedech. * Repro- 18
batio quidem fit præcedentis mandati,
propter infirmitatē eius , & inutilitatē:
*nihil enim ad perfectū adduxit lex:in- 19
troductio verò melioris spei, per quam
proximamus ad Deum. * Et quantum 20
est non sine iureiurando alij quidem
sine iureiurando sacerdotes facti sunt,
* hic autē cum iureiurando, per eū,qui 21
Psal. 109.b. 4. dixit ad illum:||Iurauit Dn̄s,& nō pœni- D
tebit eum : tu es sacerdos in æternū.*in 22
tantùm melioris testamenti sponsor fa-
ctus est Iesus.*Et alij quidem plures fa- 23
cti sunt sacerdotes, idcircò quòd morte
prohiberentur permanere : *hic autem 24
eo quòd maneat in æternū, sempiternū
habet sacerdotium. Vnde & saluare in 25
perpetuum potest accedētes per semet-
ipsum ad Deū semper viuens ad inter-
pellandū pro nobis. * Talis enim dece- 26
bat vt nobis esset pōtifex,sanctus,inno-
cens, impollutus, segregatus à peccato-
ribus,& excelsior cælis factus:*qui non 27
habet necessitatem quotidie , quemad-
Leu. 16.a.6 modum sacerdotes,|| priùs pro suis de-
lictis hostias offerre, deinde pro popu-
li:hoc enim fecit semel , seipsum offe-
rendo. * Lex enim homines constituit 28
sacerdotes infirmitatem habentes : ser-
mo autem iurisiurandi , qui post legem
est , Filium in æternum perfectum.

CAPVT VIII.

*Excellentius est Christi sacerdotium
Leuitico cum ipse in dextera Patris se-
deat in cælis,& maiorū sacramentorum
minister fuerit quam sacerdotes veteris
legis; ostendit etiā noui testamenti ne-
cessitatem ex imperfectione veterū , &
ex promissione Dei per Ieremiam.*

1 A Capitulū autē super ea quæ dicuntur:
Talem habemus Pōtificē,qui cōsedit
in dextera sedis magnitudinis in cælis,
2 *sanctorū minister, & tabernaculi veri,
3 quod fixit Dn̄s,& nō homo.Omnis enim
pontifex ad offerendum munera, & ho-
stias cōstituitur:vnde necesse est & hunc
4 habere aliquid quod offerat:*si ergo es-
B set super terrā , nec esset sacerdos,cum
essent qui offerrent secūdùm legē mu-
5 nera,*qui exemplari & vmbræ deseruiūt
cælestiū. Sicut responsū est Moysi, cùm
cōsummaret tabernaculū:||Vide(inquit) *Exod.*
omnia facito secundùm exemplar,quod *25.d.*
6 tibi ostensum est in monte. *Nunc autē *40.*
C melius sortitus est ministeriū,quanto & *Act.7*
melioris testamenti mediator est, quod *f. 44.*
in melioribus repromissionibus sancitū
7 est.*Nā si illud prius culpa vacasset:non
8 vtique secundi locus inquireretur. *Vi-
tuperans enim eos dicit: ||Ecce dies ve- || *Ier.*
nient,dicit Dn̄s : & consummabo super *31. c.*
domū Israël , & super domū Iuda testa- *31.*
9 mentū nouum;*non secundùm testamē-
tum quod feci patribus eorū,in die qua
apprehendi manum eorū , vt educerem
illos de Terra Ægypti : quoniam ipsi
non permanserunt in testamento meo:
10 & ego neglexi eos,dicit Dn̄s:*Quia hoc
D est testamentum,quod disponam domui
Israel post dies illos, dicit Dn̄s.*Dando
leges meas in mentem eorū,& in corde
eorum superscribam eas : & ero eis in
11 Deum,& ipsi erunt mihi in populū : *&
non docebit vnusquisque proximum
suum,& vnusquisque fratrem suum, di-
cens : Cognosce Dn̄m:quoniam omnes
scient me à minore vsque ad maiorem
12 eorum : *quia propitius ero iniquitati-
bus eorum , & peccatorum eorum iam
13 non memorabor. * Dicendo autem no-
uum,veterauit prius.Quod autem anti-
quatur & senescit, prope interitum est.

CAPVT IX.

*Ex his quæ in veteri erant testamento
& imperfectione illarū hostiarū,ostendit
noui perfectionem,in quo Christus Pōti-
fex & hostia semel oblata emundat cō-
scientiam à peccatis: quem ad testamen-
ti sui confirmationem mori fuit necesse.*

1 A Habuit quidem & prius , iustificatio- ||*Exo.*
nes culturæ , & Sanctum sæculare. *26.a.1*
2 * || Tabernaculum enim factum est pri- *36.a.8*
mum,in quo erāt candelabra, & mensa, *Num.*
& propositio panum, quæ dicitur San- *16.*
3 cta.*Post velamentum autem secundum *Leu.*
tabernaculum,quod dicitur Sancta san- *16.*
4 ctorum : *aureum habens||thuribulum,||*3 Reg.*
& arcam testamēti circumtectā ex om- *8.a.9.*
ni parte auro,in qua vrna aurea habēs *2.Par.*
manna,& virga Aaron,quæ fronduerat, *5.b.10.*
5 || & tabulæ testamenti , *superque eam
erāt Cherubim gloriæ obūbrantia pro-

pitiatoriū: de quibus nō est modo dicē-
dū per singula. * His verò ita cōpositis; 6
in priori quidē tabernaculo semper in- B
troibant sacerdotes sacrificiorū officia
||Exo. consummantes: *in secundo autē ||semel 7
30. b. in anno solus pontifex, non sine sangui-
10. ne, quem offert pro sua & populi igno-
Leu. rantia: *hoc significante Spiritu sancto, 8
16. a. nondū propalatā esse sanctorum viam,
2. adhuc priore tabernaculo habēte statū:
*quæ parabola est tēporis instātis: iuxta 9
quam munera, & hostiæ offerūtur, quæ C
non possunt iuxta conscientiā perfectū
facere seruientem, solummodò in cibis,
& in potibus, * & variis baptismatibus, 10
& iustitiis carnis vsq; ad tempus corre-
ctionis impositis. *Christus autem assi- 11
stens pontifex futurorum bonorum, per
amplius & perfectius tabernaculū non
manufactū id est, non huius creationis:
* neque per sanguinē hircorū aut vitu- 12
lorū, sed per propriū sanguinē, introiuit
semel in Sācta, æterna redemptione in-
||Leu. uenta. * || Si enim sanguis hircorum & 13
16. c. taurorum, & cinis vitulæ aspersus, in- D
15. quinatos sanctificat ad emundationem
||1. Pet carnis: * ||quantò magis sanguis Christi, 14
1. d. 19 qui per Spiritum sanctū semetipsum ob-
1. Ioā. tulit immaculatū Deo emundabit con-
1. c. 7. scientiam nostrā ab operibus mortuis,
Apoc. ad seruiēdum Deo viuenti? *Et ideò no- 15
8. b. 5. ui testamenti mediator est, || vt morte
|| Gal. intercedente, in redēptionem earū præ-
3. c. 15. uaricationū, quæ erant sub priori testa-
mento, repromissionem accipiant, qui
vocati sunt, æternæ hæreditatis. * Vbi 16
enim testamentum est, mors necesse est
intercedat testatoris. *Testamentū enim 17
in mortuis confirmatū est: alioquin nō- E
dum valet, dum viuit qui testatus est.
* Vnde nec primū quidem sine sanguine 18
dedicatū est. *Lecto enim omni mādato 19
legis à Moyse vniuerso populo, acci-
piens sanguinem vitulorum & hircorū,
cum aqua, & lana coccinea, & hyssopo;
ipsum quoque librum & omnem popu-
Exod. lum aspersit, *dicens: ||Hic sanguis testa- 20
24. b. 8 menti quod mādauit ad vos Deus. *Etiā 21
tabernaculum & omnia vasa ministerij
sanguine similiter aspersit. * Et omnia 22
penè in sanguine secundùm legem mū- F
dantur: & sine sanguinis effusione non
fit remissio. *Necesse est ergo exēplaria 23
quidem cælestium his mundari: ipsa au-
tem cœlestia melioribus hostiis quàm
istis. * Non enim in manufacta Sancta 24
Iesus introiuit, exemplaria verorum: sed
in ipsum cælum, vt appareat nūc vultui
Dei pro nobis. *Neq; vt sæpè offerat se- 25
metipsum, quēadmodū Pōtifex intrat in
sancta per singulos annos in sanguine
alieno: *alioquin oportebat eū frequē- 26
ter pati ab origine mūdi: nūc autē semel G
in cōsūmatione sæculorū, ad destitutio-
nē peccati, per hostiā suā apparuit. * Et 27
quemadmodū statutū est hominibus se-
28 mel mori, post hoc autē iudiciū: ||sic & ||Rom.
Christus semel oblatus est ad multorū 5. b. 9.
exhauriēda peccata, secūdò sine pecca- 1. Pet.
to apparebit expectātibus se, in salutem. 3. d. 18.

CAP. X.

Propter imperfectionem hostiarum veterū testamenti necessarium fuit nouum induci, cuius vnica hostia auferentur vniuersa peccata: cui nisi fide, spe, charitate, ac bonis operibus adhæserimus, acerbiùs puniemur quàm veteris testamenti transgressores: laudat interim Hebræos quod & multa passi sint, & patientibus astiterint.

1 VMbram enim habens lex futurorū
A bonorum, non ipsam imaginem re-
rū; per singulos annos iisdem ipsis ho-
stiis, quas offerunt indesinenter, num-
quam potest accedentes perfectos face-
2 re: * alioquin cessassent offerri: ideò
quòd nullā haberent vltrà consciētiam
3 peccati, cultores semel mundati: *sed in
ipsis cōmemoratio peccatorum per sin-
4 gulos annos fit. * Impossibile enim est
sanguine taurorū & hircorum auferri
5 peccata. *Ideò ingrediens mundū dicit: ||Psal.
B || Hostiā & oblationem noluisti: corpus 39. b. 8
6 autē aptasti mihi: *holocautomata pro
7 peccato non tibi placuerunt. *Tunc di-
xi: Ecce venio: ||in capite libri scriptum || Psa.
est de me: Vt faciam, Deus, voluntatem 39. b. 8
8 tuam. *Superiùs dicens: Quia hostias, &
oblationes, & holocautomata pro pec-
9 cato noluisti nec placita sunt tibi: *quæ
10 secundùm legem offeruntur, *tunc dixi:
C Ecce venio, vt faciā, Deus, voluntatem
tuam: aufert primum, vt sequens statuat.
11 *In qua volūtate sanctificati sumus per
oblationē corporis Iesu Christi semel.
12 * Et omnis quidem sacerdos præsto est
quotidie ministrans, & easdē sæpe offe-
rens hostias, quæ nūquā possunt auferre
13 peccata: *hic autem vnam pro peccatis
offerens hostiā, in sempiternum sedet in
14 dextera Dei, *de cetero expectās ||donec ||Psal.
ponantur inimici eius scabellū pedum 109.
15 eius. *Vna enim oblatione, cōsummauit a. 2.
in sempiternū sanctificatos. * Contesta- 1. Cor.
tur autem nos & Spiritus sanctus. Post- 15. d.
16 quā enim dixit: *||Hoc autē testamentū, 25.
quod testabor ad illos post dies illos, Ier. 31.
dicit Dñs: Dādo leges meas in cordibus f. 33.
eorū, & in mētibus eorum superscribā Sup. 8.
17 eas: * & peccatorū & iniquitatū eorum c. 8.
18 iam non recordabor ampliùs. * Vbi au-
D tem horū remissio: iam non est oblatio
19 pro peccato. * Habentes itaque fratres
fiduciam in introitu sanctorū in sangui-
20 ne Christi: *quam initiauit nobis viam
nouam & viuentem per velamen, id est,
21 carnem suam, & sacerdotem magnum
22 super domū Dei: *accedamus, cum vero
corde in plenitudine fidei, aspersi cor-
da à conscientia mala, & abluti corpus
aqua

aqua mūda, *teneamus spei nostræ con- 23
fessionem indeclinabilē (fidelis enim est E
qui repromisit) *& consideremus inuicē 24
in prouocationem charitatis, & bonorū
operum: *non deserentes collectionem 25
nostrā, sicut cōsuetudinis est quibusdam
sed cōsolantes, & tanto magis quāto vi-
Suprà deritis appropinquantē diem. *||Volun- 26
6.a.4. tariè enim peccātibus nobis post acce-
ptam notitiam veritatis, iam non relin-
quitur pro peccatis hostia, *terribilis 27
autē quædā expectatio iudicij, & ignis
æmulatio, quæ consumptura est aduer-
||Deu. sarios. *Irritam quis faciēs legē Moysi, 28
17. b. si sine vlla miseratione ||duobus vel tri-
9. bus testibus moritur: *quāto magis pu- 29
Matt. tatis deteriora mereri supplicia qui fi- F
18. c. lium Dei conculcauerit, & sanguinem
16. testamenti pollutū duxerit, in quo san-
Ioā.8. ctificatus est, & spiritui gratiæ cōtume-
b.17. liā fecerit? *Scimus enim qui dixit. ||Mi- 30
1.Cor. hi vindicta, & ego retribuam. Et iterum
13.a.2. Quia iudicabit Dñs populum suum.
||Deu. *Horrendum est incidere in manus Dei 31
32.e. viuentis. *Rememoramini autem pristi- 32
35. nos dies, in quibus illuminati, magnum
Rom. certamen sustinuistis passionum: *& in 33
12.d. altero quidē opprobriis & tribulationi-
19. bus spectaculū facti: in altero autē so-
cij taliter conuersantium effecti. *Nā & 34
vinctis compassi estis, & rapinam bono-
rum vestrorum cum gaudio suscepistis,
cognoscentes vos habere meliorem & G
manentem substantiam. *Nolite itaque 35
amittere confidentiam vestram, quæ
magnam habet remunerationem. *Pa- 36
tientia enim vobis necessaria est: vt vo-
luntatem Dei facientes reportetis pro-
||Hab. missionem. *Adhuc enim modicū ali- 37
2.a.4. quantulum, qui venturus est, veniet, &
Rō. 1. non tardabit. *|| Iustus autem meus ex 38
b.17. fide viuit, quòd si subtraxerit se, non
Gal.3. placebit animæ meæ. *Nos autem non 39
b.11. sumus subtractionis filij in perditionē,
sed fidei in acquisitionem animæ.

CAP. XI.

Fidem magnificè commendat ex actis patrum à mundi exordio vsque ad Dauid ac Prophetas: & in vniuersum quanta patrarint ac passi sint per fidem: nec tamen plenam adhuc acceperunt retributionem.

ESt autem fides sperandarum substan- 1
||Gen. tia rerum, argumentum non appa- A
1.a.1. rentium. *In hac enim testimoniū con- 2
Gen.4 secuti sunt senes. *||Fide intelligimus 3
a.4. aptata esse secula verbo Dei; vt ex inui-
Matt. sibilibus visibilia fierent. *||Fide pluri- 4
23. d. mam hostiam Abel, quàm Cain, obtulit
35. Deo, ||per quam testimoniū consecutus
Gen.5 est esse iustus, testimonium perhibente
c.24. muneribus eius Deo: & per illā defun-
Eccli. ctus adhuc loquitur. *|| Fide Henoch 5
44. c. translatus est ne videret mortem, & non
16. inueniebatur, quia trāstulit illum Deus
ante translationē enim testimoniū ha-
6 buit placuisse Deo. *Sine fide autē im-
possibile est placere Deo. Credere enim
B oportet accedentem ad Deum, quia est,
& inquirentibus se remunerator sit.
7 *|| Fide Noë, responso accepto de iis ||Gen.
quæ adhuc non videbantur, metuens 6.c.14
aptauit arcam in salutem domus suæ, Eccli.
per quam damnauit mundū: & iustitiæ, 44. c.
quæ per fidem est, heres est institutus. 17.
8 *|| Fide qui vocatur Abraham obediuit ||Gen.
in locum exire, quem accepturus erat 12.a.1.
in hereditatē: & exiit, nesciens quò iret.
9 *Fide demoratus est in Terra repromis-
sionis, tamquam in aliena, in casulis ha-
bitando, cum Isaac & Iacob coheredi-
10 bus repromissionis eiusdē. *Expectabat
C enim fundamenta habentē ciuitatē: cu-
11 ius artifex & conditor Deus. *||Fide &
ipsa Sara sterilis virtutem in cōceptio- ||Gen.
nem seminis accepit, etiā prœter tempus 17.c.
ætatis: quoniā fidelē credidit esse eum, 19.
12 qui repromiserat. *Propter quod & ab
vno orti sunt (& hoc emortuo) tanquā
sidera cæli in multitudinem, & sicut are-
na, quę est ad hora maris innumerabilis
13 *Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti,
nō acceptis repromissionibus, sed à lō-
gè eas aspicientes, & salutantes, & cōfi-
tentes quia peregrini & hospites sunt
14 super terrā. *Qui enim hæc dicūt, signi- ||Gen.
15 ficant se patriā inquirere. *Et si quidem 22.a.1.
ipsius meminissent de qua exierunt, ha- Eccli.
16 bebant vtique tempus reuertendi: *nunc 44. d.
autem meliorē appetūt, id est, cælestem. 21.
D Ideò nō confunditur Deus vocari Deus ||Gen.
17 eorū: parauit enim illis ciuitatē. *||Fide 21. b.
obtulit Abraham Isaac, cùm tentaretur, 12.
& vnigenitum offerebat, qui susceperat Rō. 9.
18 repromissiones: *ad quē dictū est: ||Quia b. 7.
19 in Isaac vocabitur tibi semen; *arbitrās ||Gen.
quia & à mortuis suscitare potens est 27. d.
Deus: vnde eum & in parabolā accepit. 27. f.
20 *||Fide & de futuris benedixit Isaac Ia- 39.
21 cob, & Esau. *||Fide Iacob, moriens, sin- ||Gen.
gulos filiorū Ioseph benedixit: ||& ado- 48. c.
22 rauit fastigiū virgæ eius. *||Fide Ioseph, 15.
moriens, de profectione filiorum Israël ||Gen.
memoratus est, & de ossibus suis man- 47. g.
23 dauit. *||Fide Moyses, natus, occultatus 31.
E est mēsibus tribus à parentibus suis, eo ||Gen.
quòd vidissent elegantem infantem, & 50. d.
24 non timuerunt regis edictum. *|| Fide 23.
Moyses grandis factus negauit se esse ||Exo.
25 filiū filiæ Pharaonis, *magis eligens af- 2.a.2.
fligi cum populo Dei, quàm temporalis ||Exo.
26 peccati habere iucunditatem, *maiores 1.c.17.
diuitias æstimans thesauro Ægyptiorū, ||Exo.
improperium Christi: aspiciebat enim 2.b.11.
27 in remuneratione. *Fide reliquit Ægy- ||Exo.
ptum, non veritus animositatē regis: in- 12. d.
28 uisibilem enim tāquam vidēs sustinuit. 21.
*||Fide celebrauit Pascha, & sanguinis ||Exo.
effusionē: ne qui vastabat primitiua, tā- 14. e.
29 geret eos. *||Fide trāsierunt mare rubrū 22.

tãquam per aridam terram:quod exper- F
||Iof.6 ti Ægyptij,deuorati sunt. * || Fide muri 30
c.20. Iericho corruerũt,circuitu dierũ septẽ.
||Iof.2 *||Fide Rahab meretrix non periit cum 31
&.3. incredulis, excipiens exploratores cũ
pace. * Et quid adhuc dicam? Deficiet 32
enim me tempus enarrantẽ de Gedeon,
Barac, Samson, Iephte, Dauid,Samuel,
& Prophetis, *qui per fidẽ vicerunt re- 33
gna, operati sunt iustitiam, adepti sunt
repromissiones, obturauerunt ora leo-
num, *extinxerunt impetum ignis,effu-
gerunt aciem gladij, conualuerunt de 34 G
infirmitate, fortes facti sunt in bello,
castra verterunt exterorum: *acceperũt 35
mulieres de resurrectione mortuos
suos. Alij autem distenti sunt, non sus-
cipientes redemptionem, vt meliorem
inuenirent resurrectionem. * Alij verò 36
ludibria & verbera experti, insuper &
vincula & carceres: *lapidati sunt, secti
sunt, tentati sunt, in occisione gladij 37
mortui sunt: circuierunt in melotis,in
pellibus caprinis, egentes, angustiati,
afflicti: * quibus dignus non erat mun- 38
dus: in solitudinibus errantes,in mon-
tibus,& speluncis, & in cauernis terræ.
* Et hi omnes testimonio fidei probati,
non acceperunt repromissionem. * Deo
pro nobis melius aliquid prouidente, 39
vt non sine nobis consummarentur. 40

CAP. XII.

Priscorum imò Christi exemplo inducit ad tolerandas viriliter afflictiones, reuocans à peccatis: & ex noui testamenti super vetus excellentia, deterret ab inobedientia, ne maiora quàm Iudæi pati cogamur supplicia.

||Rom. IDeóque & nos tantùm, habentes im- 1
6.a.4. positam nubem testium:||deponentes A
Eph.4 omne põdus, & circũstans nos peccatũ,
c.22. per patientiam curramus ad propositũ
Col.3. nobis certamen; *Aspiciẽtes in Auctorẽ 2
b.8. fidei, & consummatorẽ Iesum,qui pro-
1.Pet. posito sibi gaudio sustinuit crucẽ, con-
2.a.1. fusione contempta,atque in dextera se-
4.a.2. dis Dei sedet. *Recogitate enim eũ,qui 3
talẽ sustinuit à peccatoribus aduersum
semetipsum cõtradictionẽ; vt ne fatige- B
mini,animis vestris deficientes. *Nondũ 4
enim vsque ad sanguinem restitistis,ad-
uersus peccatum repugnantes: *& obliti 5
estis consolationis,quæ vobis tanquam
Prou. filiis loquitur,dicens: ||Fili mi,noli ne-
3.b.11. gligere disciplinã Dñi: neque fatigeris
Apoc. dum ab eo argueris. *Quem enim diligit 6
3.d.19 Dñs, castigat: flagellat autem omnem
filium,quem recipit. *In disciplina per- 7
seuerate.Tamquam filiis vobis offert se
Deus: quis enim filius, quem non cor-
ripit pater? *Quòd si extra disciplinam 8
estis, cuius participes facti sunt omnes: C
ergo adulteri, & non filij estis. *Deinde 9
patres quidem carnis nostræ eruditores
habuimus, & reuerebamur eos: non
multò magis obtemperabimus Patri spi-
10 rituũ,& viuemus. *Et illi quidẽ in tem-
pore paucorũ dierum,secundùm volun-
tatẽ suã erudiebant nos: hic autẽ ad id,
quod vtile est in recipiẽdo sãctificatio-
11 nẽ eius. *Omnis autẽ disciplina,in præ-
D senti quidẽ videtur non esse gaudij, sed
mœroris:postea autem fructũ pacatissi-
mum exercitatis per eã,reddet iustitiæ.
12 *Propter quod remissas manus,& soluta
13 genua, erigite, * & gressus rectos facite
pedibus vestris: vt non claudicans quis
14 erret,magis autem sanetur.*||Pacem se- ||Rom.
quimini cum omnibus, & sanctimoniã, 12.d.
15 sine qua nemo videbit Deum:*contem- 18.
plantes ne quis desit gratiæ Dei:ne qua
radix amaritudinis sursum germinans
impediat,& per illã inquinentur multi.
16 * Ne quis fornicator,aut profanus, || vt ||Gen.
E Esau: qui propter vnam escam vendidit 25.d.
17 primitiua sua:*scitote enim quoniã ||& 33.
postea cupiens hereditare benedictio- ||Gen.
nem,reprobatus est: non enim inuenit 27.f.
pœnitentiæ locum,quamquam cum la- 38.
18 crimis inquisisset eam.*||Non enim ac- ||Exo.
cessistis ad tractabilẽ montem, & accen- 19.c.
sibilem ignem, & turbinẽ & caliginem, 12.20.
19 & procellam, *& tubæ sonum,& vocem c.21.
verborum, quam qui audierunt, excu- ||Exo.
20 sauerunt se,ne eis fieret verbum. * Non 19.c.
enim portabant quod dicebatur: || Et si 13.
21 bestia tetigerit montem,lapidabitur.*Et
F ita terribile erat quod videbatur. Moy-
ses dixit:Exterritus sum,& tremebũdus.
22 * Sed accessistis ad Sion montẽ, & ciui-
tatẽ Dei viuentis,Ierusalem cælestem,&
multorum millium Angelorum frequẽ-
23 tiam, *& Ecclesiam primitiuorum, qui
conscripti sunt in cælis,& iudicem om-
niũ Deum, & spiritus iustorũ perfecto-
24 rum, * & testamenti noui mediatorẽ Ie-
sum, & sanguinis aspersionẽ meliùs lo-
25 quentẽ quàm Abel. *Videte ne recusetis
G loquentem. Si enim illi non effugerunt,
recusantes eũ, qui super terrã loqueba-
tur: multò magis nos, qui de cælis lo-
26 quentẽ nobis auertimus. *Cui vox mo-
uit terram tunc: nunc autẽ repromittit,
dicẽs:||Adhuc semel:& ego mouebo non ||Agg
27 solùm terrã,sed & cælum. *Quod autem 2.b.
Adhuc semel, dicit: declarat mobilium
trãslationem tanquã factorũ, vt maneãt
28 ea quæ sunt immobilia. *Itaque regnum
immobile suscipientes, habemus gra-
tiam: per quam seruiamus placentes ||Deu.
29 Deo,cum metu & reuerentia. *||Etenim 4.d.
Deus noster ignis consumens est. 24.

CAPVT XIII.

Ad varias hortatur virtutes, iubens cauere ab extranea doctrina, ac memoriam refricans altaris & hostiarum veteris nouique testamenti, & subinde monens vt prapositis obtemperent: orat vt pro se precentur, idem vicissim pro illis agẽs, additis mutuis salutationibus.

Chari

CHaritas fraternitatis maneat in vo- 1
||Rom. bis.* || Et hospitalitatē nolite obli- 2
12. c. uisci, per hanc enim || latuerunt quidam, A
13. Angelis hospitio receptis.* Mementote 3
1. Pet. vinctorum, tamquam simul vincti; & la-
4. b. 9. borantium, tanquam & ipsi in corpore
|| Gen. morātes.* Honorabile connubiū in om- 4
18. a. nibus, & thorus immaculatus. Fornica-
3. 19. tores enim, & adulteros iudicabit Deus.
a. 2. *Sint mores sine auaritia, contenti præ- 5
|| Ios. sentibus: ipse enim dixit: || Non te de-
1. a. 5. seram, neq; derelinquā,* ita vt confidē- 6
|| Psa. ter dicamus: || Dñs mihi adiutor: non
117. a. timebo quid faciat mihi homo. * Me- 7
6. mentote præpositorum vestrorum, qui B
vobis locuti sunt verbum Dei; quorum
intuentes exitum conuersationis, imi-
tamini fidem. * Iesus Christus heri, & 8
hodie: ipse & in sæcula.* Doctrinis va- 9
riis & peregrinis nolite abduci. Opti-
mum est enim gratia stabilire cor, non
escis: quæ non profuerunt ambulanti-
bus in eis.* Habemus altare, de quo ede- 10
re non habent potestatem, qui taberna-
||Leu. culo deseruiunt.* || Quorum enim ani- 11
26. f. malium infertur sanguis pro peccato
27. in Sancta per pontificem, horum corpo-
ra cremantur extra castra. * Propter 12
quod & Iesus, vt sanctificaret per suum C
sanguinem populum, extra portam pas-
sus est. * Exeamus igitur ad eum extra 13
|| Mi- castra, improperiū eius portātes.* || Non 14
chaa enim habemus hic manentem ciuita-
2. c. 10. tem, sed futuram inquirimus. * Per ip- 15
sum ergo offeramus hostiam laudis sem-
per Deo, id est, fructum labiorum con-
fitentium nomini eius. * Beneficentiæ 16
autem, & communionis nolite obli-
uisci: talibus enim hostiis promeretur
Deus. * Obedite præpositis vestris, & 17
subiacete eis. * Ipsi enim peruigilant, 18
quasi rationem pro animabus vestris
reddituri, vt cum gaudio hoc faciant, &
non gementes: hoc enim non expedit D
vobis. * Orate pro nobis: confidimus 19
enim quia bonam conscientiam habe-
mus in omnibus benè volentes conuer-
sari.* Ampliùs autem deprecor vos hoc 20
facere, quo celeriùs restituar vobis.
* Deus autem pacis, qui eduxit de mor- 21
tuis pastorem magnum ouium, in san-
guine testamenti æterni, Dñm nostrum
Iesum Christum, * aptet vos in omni 22
bono, vt faciatis eius voluntatem: fa-
ciens in vobis quod placeat coram se
per Iesum Christum: cui est gloria in
sęcula sæculorum. Amen.* Rogo autem 23
vos fratres, vt sufferatis verbum solatij.
Etenim perpaucis scripsi vobis. * Co- 24
gnoscite fratrem nostrum Timotheum
dimissum: cum quo (si celeriùs vene-
rit) videbo vos. * Salutate omnes præ- 25
positos vestros, & omnes sanctos. Sa-
lutant vos de Italia fratres. Gratia cum
omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA CATHOLICA BEATI IACOBI APOSTOLI.

CAPVT PRIMVM.

Docet tentationem, vtilitatem, & sapientiam à Deo cum confidentia postulandam: Deus tentator non est, aut auctor peccati, sed ab eo procedit omnis bona donatio: hortatur vt ad audiendum veloces, ad loquendum verò & ad iram tardi sint: nec satis est veritatem audire, nisi illa opere compleatur: subdit etiam quænam sit vera & immaculata religio.

1 IACOBVS Dei & Dñi nostri
A Iesu Christi seruus, duodecim
tribubus, quæ sunt in disper-
2 sione, salutem. * Omne gau-
dium existimate fratres mei, cùm in
3 tentationes varias incideritis;* || scien-
tes quòd probatio fidei vestræ patien- ||Rom
4 tiam operatur. * Patientia autem opus 5. a. 3.
perfectum habet: vt sitis perfecti & in-
5 tegri, in nullo deficientes. * Si quis au-
tem vestrûm indiget sapientia, postulet
à Deo, qui dat omnibus affluenter, &
6 non improperat: & dabitur ei.* || Po- ||Mat.
B stulet autem in fide nihil hæsitans: qui 7. b. 7.
enim hæsitat, similis est fluctui maris, 22. b.
qui à vento mouetur & circumfertur. 22.
7 *Non ergo ęstimet homo ille quod ac- Mar.
8 cipiat aliquid à Dño.* Vir duplex animo 11. c.
inconstans est in omnibus viis suis. 24.
9 *Glorietur autē frater humilis in exal- Luc. 11
10 tatione sua;* diues autem in hūmilita- b. 9.
te sua, || quoniā sicut flos fœni transibit, || Ioan
11 * exortus est enim Sol cum ardore, & 14. b.
arefecit fœnū, & flos eius decidit, & de- 13. 16.
cor vultus eius deperiit: ita & diues in c. 23.
12 itinerib⁹ suis marcescet.* || Beat⁹ vir, qui c. 24.
suffert tētationē: quoniā cùm probatus || Eccl.
fuerit, accipiet coronam vitæ, quam re- 14. c. 18
13 promisit Deus diligentibus se. * Nemo Isai.
C cùm tētatur, dicat, quoniā à Deo tenta- 40. b.
tur: Deus enim intentator malorum est: 6.
14 ipse autē neminē tentat.* Vnusquisque 1. Pet.
verò tētatur à concupiscētia sua abstra- 1. d.
15 ctus, & illectus.* Deinde concupiscentia 24.
cùm conceperit, parit peccatū: peccatū || Iob
16 verò cùm consummatū fuerit, generat 5. c. 17
mortē.* Nolite itaq; errare fratres mei
17 dilectissimi.* Omne datū optimū, & om-
ne donū perfectū, desursū est; descendēs
à Patre luminū, apud quem non est trās-
mutatio, nec vicissitudinis obumbratio.
18 *Voluntariè enim genuit nos verbo ve-
ritatis, vt simus initium aliquod creatu-
19 ræ eius.* Scitis fratres mei dilectissimi.
|| Sit autē omnis homo velox ad audiē- || Pro.
dū: tardus autē ad loquendū, & tardus 17. d.
20 ad iram.* Ira enim viri, iustitiā Dei non 27.
operatur

operatur. *Propter quod abiicientes 21
omnē immūditiā,& abūdantiā malitiæ, D
in mansuetudine suscipite insitum ver-
bū, quod potest saluare animas vestras.
||Mat.* || Estote autē factores verbi;& non au- 22
7.c.24 ditores tantùm, fallentes vosmetipsos.
Rom. *Quia si quis auditor est verbi,& nō fa- 23
2.c.13 ctor:hic cōparabitur viro consideranti
vultum natiuitatis suæ in speculo:con-
siderauit enim se,& abiit,& statim obli-
tus est qualis fuerit.* Qui autē perspe- 24
xerit in legē perfectā libertatis, & per- 25
manserit in ea, non auditor obliuiosus
factus, sed factor operis : hic beatus in
facto suo erit.*Si quis autē putat se re- 26
ligiosum esse, nō refrænans linguā suā,
sed seducēs cor suū,huius vana est reli-
gio.*Religio mūda & immaculata apud 27
Deū & Patrem hæc est : Visitare pupil-
los & viduas in tribulatione eorum, &
immaculatū se custodire ab hoc seculo.

CAP. II.

Monet ne personarū respectu moueantur : qui enim vnicum legis preceptum transgreditur, legis transgressor est:hortatur vt operibus misericordiæ incubant, ostendens quòd homo per opera iustificetur:nam fides sine operibus mortua est.

FRatres mei, nolite in personarū ac- 1
Leu. ceptione habere fidē Dñi nostri Iesu A
19.c.15 Christi gloriæ.* Etenim si introierit in 2
Deut. conuentū vestrum vir aureum annulum
1. c. habens in veste candida, introierit au-
17.16. tem & pauper in sordido habitu, * & 3
d.19. intendatis in eum qui indutus est veste
Prou. præclara,& dixeritis ei:Tu sede hic be-
24. c. nè:pauperi autē dicatis:Tu sta illic? aut
23. sede sub scabello pedū meorū : * nónne 4
Eccli: iudicatis apud vosmetipsos,& facti estis
42. a. iudices cogitationū iniquarum?*Audite 5
1. fratres mei dilectissimi,nōne Deus ele- B
git pauperes in hoc mundo , diuites in
fide,& hæredes regni , quod repromisit
Deus diligentibus se?*Vos autem exho- 6
norastis pauperem. Nónne diuites per
potentiā opprimunt vos:& ipsi trahunt
vos ad iudicia?*Nónne ipsi blasphemant 7
bonum nomen,quod inuocatum est su-
||Leu. per vos?* Si tamen legem perficitis re- 8
19. d. galem secundùm Scripturas: || Diliges
18. proximū tuum sicut teipsum:benè faci-
Matt. tis:*si autem personas accipitis, pecca- 9
22. d. tum operamini , redarguti à lege quasi
39. transgressores.* || Quicunq; autem totā 10
Mar. legem seruauerit,offendat autē in vno,
12. c. factus est omniū reus.* Qui enim dixit: 11
31. Non mœchaberis:dixit &,Non occides. C
Ro.13. Quòd si non mœchaberis,occides autē,
c. 9. factus es transgressor legis.* Sic loqui- 12
Gal.5. mini,& sic facite,sicut per legem liber-
c.14. tatis incipientes iudicari. * Iudicium 13
Suprà enim sine misericordia illi:qui nō fecit
a. 1. misericordiam:super exaltat autem mi-
||Mat. sericordia iudicium. * Quid proderit, 14
5.c.19. fratres mei ; si fidem quis dicat se habe-
re, opera autem non habeat ? Nunquid
15 poterit fides saluare eum? *||Si autē fra- ||1.Io
ter & soror nudi sint,& indigeant victu 3.c.17
16 quotidiano,*dicat autem aliquis ex vo-
bis,illis:Ite in pace, calefacimini & sa-
turamini : non dederitis autem eis,quæ
necessaria sunt corpori, quid proderit?
17 *Sic & fides,si non habeat opera, mor-
18 tua est in semetipsa.*Sed dicet quis:Tu
fidem habes, & ego opera habeo:osten-
de mihi fidem tuam sine operibus ;&
ego ostendam tibi ex operibus fidem
19 meā.* Tu credis quoniā vnus est Deus,
D benè facis:& dæmones credunt, & con-
20 tremiscunt. * Vis autem scire ô homo
inanis quoniam fides sine operibus
21 mortua est? *|| Abrahā pater noster,nón- ||Gen.
ne ex operibus iustificatus est, offerens 22. b.
22 Isaac filium suum super altare ? * vides 9.
quoniam fides cooperabatur operibus
illius : & ex operibus fides consumma-
23 ta est ? * Et suppleta est Scriptura dicēs:
||Credidit Abraham Deo, & reputatum ||Gen.
est illi ad iustitiā, & amicus Dei appel- 15.b.6
24 latus est.*Videtis quoniam ex operibus Rom.
iustificatur homo , & non ex fide tan- 4.a.3.
25 tùm ? * Similiter || & Rahab meretrix, Gala.
nónne ex operibus iustificata est,susci- 3.a.6.
26 piens nuntios,& alia via eiiciens?*Sicut || Iosu.
enim corpus sine spiritu mortuum est, 2.a.4.
ita & fides sine operibus mortua est.

CAP. III.

Lingua mala recenset , quam difficillimum est rectè gubernare : subditque differentiam inter sapientiam terrenam & cælestem.

1 NOlite plures magistri fieri fratres Matt.
A mei,scientes quoniam maius iudi- 23.a.8
2 ciū sumitis.*In multis enim offendimus
omnes. Si quis in verbo non offendit :
hic perfectus est vir:potest etiam freno
3 circumducere totum corpus.*Si autem
equis frena in ora mittimus ad consen-
tiendum nobis,& omne corpus illorum
4 circūferimus.*Ecce & naues,cū magnæ
sint,& à ventis validis minentur, circū-
ferūtur à modico gubernaculo vbi im-
5 petus dirigentis voluerit.*Ita & lingua
B modicū quidem membrū est, & magna
exaltat. Ecce quantus ignis quàm ma-
6 gnam siluam incendit ! * Et lingua ignis
est,vniuersitas iniquitatis.Lingua con-
stituitur in membris nostris,quæ macu-
lat totum corpus , & inflammat totam
natiuitatis nostræ,inflammata à gehen-
7 na. * Omnis enim natura bestiarum , &
volucrum,& serpentium,& ceterorum,
domantur, & domita sunt à natura hu-
8 mana:* linguā autē nullus hominū do-
C mare potest:inquietū malū,plena vene-
9 no mortifero.*In ipsa benedicimus Deū
& Patrē:& in ipsa male dicimus homi-
10 nes qui ad similitudinē *Dei facti sunt.
Ex ipso ore procedit benedictio,& ma-
ledictio.Non oportet,fratres, mei, hæc
ita

ita fieri.*Nunquid fons de eodem fora- 11
mine emanat dulcem,& amarã aquam?
* Numquid poteſt , fratres mei , ficus 12
vuas facere , aut vitis ficus ? Sic neque
ſalſa dulcem poteſt facere aquam.*Quis 13
ſapiens,& diſciplinatus inter vos?Oſten-
dat ex bona conuerſatione oper.tio-
nem ſuam in manſuetudine ſapientiæ.
* Quòd ſi zelum amarum habetis , & 14
contentiones ſint in cordibus veſtris : D
nolite gloriari,& mendaces eſſe aduer-
ſus veritatem,*non eſt enim iſta ſapien- 15
tia deſurſum deſcendens ; ſed terrena,
animalis,diabolica.* Vbi enim zelus & 16
contentio : ibi inconſtantia , & omne
opus prauum.*Quæ autem deſurſum eſt, 17
ſapientia , primùm quidem pudica eſt,
deinde pacifica , modeſta , ſuadibilis,
bonis conſentiens, plena miſericordia,
& fructibus bonis , non iudicans , ſine
ſimulatione. Fructus autem iuſtitiæ, in
pace ſeminatur,facientibus pacem.

CAP. IV.

Concupiſcentiis non eſt obſequendum, ſed diabolo reſiſtendum , & Deo appropinquandum mutuaque dilectioni ſtudendum, rebus incertis diuinæ prouidentiæ commiſſis.

VNde bella & lites in vobis ? Nónne 1
hinc?ex concupiſcẽtiis veſtris,quæ A
militant in mẽbris veſtris?*Concupiſci- 2
tis, & non habetis:occiditis, & zelatis:
& non poteſtis adipiſci:litigatis,& bel-
ligeratis, & non habetis, propter quòd
non poſtulatis.* Petitis, & non accipi- 3
tis:eo quòd malè petatis:vt in cõcupiſ-
centiis veſtris inſumatis.*Adulteri,neſ- 4
citis quia amicitia huius mũdi,inimica B
eſt Dei?Quicumque ergo voluerit ami-
cus eſſe ſęculi huius inimicus Dei con-
ſtituitur.*An putatis quia inaniter Scri- 5
ptura dicat:Ad inuidiã concupiſcit ſpi-
ritus, qui habitat in vobis ? * Maiorem 6
autem dat gratiam.Propter quod dicit
||Prou ||Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autẽ
3.d.34 dat gratiam. * Subditi ergo eſtote Deo: 7
|| 1. reſiſtite autẽ diabolo, & fugiet à vobis.
Pet.1. *Appropinquate Deo,& appropinqua- 8
b. 5. bit vobis.Emundate manus,peccatores: C
& purificate corda , duplices animo.
*Miſeri eſtote,& lugete,& plorate:riſus 9
veſter in luctũ conuertatur,& gaudium
||1.Pet in mœrorem.* ||Humiliamini in cõſpe- 10
5.b.6. ctu Dñi,& exaltabit vos.*Nolite detra-
here alterutrum fratres. * Qui detrahit 11
fratri aut qui iudicat fratrem ſuum,de-
trahit legi,& iudicat legem. Si autem
iudicas legem : non es factor legis, ſed
iudex.*Vnus eſt legiſlator,& iudex, qui 12
|| Ro. poteſt perdere,& liberare.*|| Tu autem 13
14. a. qui es,qui iudicas proximũ? Ecce nunc
4. qui dicitis : Hodie,aut craſtino ibimus
in illam ciuitatem,& faciemus ibi qui-
dem annum, & mercabimur, & lucrum D
faciemus : * qui ignoratis quid erit in 14
15 craſtino.Quæ eſt enim vita veſtra?vapor
eſt ad modicum parens & deinceps ex-
terminabitur:pro eo vt dicatis : Si Dñs
voluerit;Et:Si vixerimus,faciemus hoc,
16 aut illud.*Nunc autem exultatis in ſu-
perbiis veſtris. Omnis exultatio talis,
17 maligna eſt. * Scienti igitur bonum fa-
cere,& non facienti, peccatum eſt illi.

CAP. V.

Diuitibus pauperum oppreſſoribus grauem comminatur vltionem,pauperes verò ad longanimitatem hortatur , iuramentum fugiendũ,& infirmi à presbyteris oleo vngendi,ac peccata inuicem confitenda : quàm efficax ſit iuſti oratio : errantes ad veritatem ſunt reducendi.

1 AGite nunc diuites,plorate vlulantes
A in miſeriis veſtris , quæ aduenient
2 vobis.*Diuitiæ veſtrę putrefactæ ſunt:&
veſtimenta veſtra à tineis comeſta ſunt.
3 *Aurum & argentum veſtrũ ęruginauit:
& ærugo eorum in teſtimonium vobis
erit, & manducabit carnes veſtras ſicut
ignis.Theſaurizaſtis vobis irã in nouiſ-
4 ſimis diebus.* Ecce merces operariorũ
qui meſſuerunt regiones veſtras , quæ
fraudata eſt à vobis,clamat : & clamor
eorum in aures Dñi ſabaoth introiuit.
5 * Epulati eſtis ſuper terrã,& in luxuriis
enutriſtis corda veſtra , in die occiſio-
6 nis.*Addixiſtis, & occidiſtis iuſtũ,& nõ
7 reſtitit vobis. * Patientes igitur eſtote
B fratres, vſq; ad aduentũ Dñi?Ecce agri-
cola expectat pretioſum fructum terræ,
patienter ferens donec accipiat tempo-
8 raneum,& ſerotinum.*Patientes igitur
eſtote & vos,& cõfirmate corda veſtra:
quoniã aduentus Dñi appropinquauit.
9 * Nolite ingemiſcere fratres in alteru-
trũ,vt non iudicemini.Ecce iudex ante
10 ianuam aſſiſtit.*Exemplũ accipite, fra-
tres, exitus mali, laboris, & patientiæ,
Prophetas:qui locuti ſunt nomine Dñi.
11 *Ecce beatificamus eos:qui ſuſtinuerũt.
C Sufferentiam Iob audiſtis, & finem Dñi
vidiſtis quoniam miſericors Dñs eſt,&
12 miſerator. * Ante omnia autem fratres
mei||nolite iurare,neq; per cælum,neq; ||Mat.
per terrã,neq;aliud quodcũq; iuramen- 5.e.34
tum.Sit autẽ ſermo veſter:Eſt,eſt:Non,
13 non,vt non ſub iudicio decidatis.*Tri-
ſtatur aliquis veſtrûm?oret : Æquo ani-
14 mo eſt?pſallat.* Infirmatur quis in vo-
D bis?inducat presbyteros Eccleſię:& orẽt
ſuper eum,vngentes eum oleo in nomi-
15 ne Dñi , * & oratio fidei ſaluabit infir-
mũ, & alleuiabit eũ Dñs:& ſi in pecca-
16 tis ſit,remittentur ei.*Confitemini ergo
alterutrum peccata veſtra, & orate pro
inuicem vt ſaluemini:multum enim va-
17 let deprecatio iuſti aſſidua : * Elias ho- ||3.
mo erat ſimilis nobis paſſibilis:||& ora- Reg.
tione orauit vt non plueret ſuper terrã, 17.a.1
18 & non pluit annos tres, & menſes ſex.* Luc.4
Et rurſum orauit,& cælũ dedit pluuiã, d.25.
&

& terra dedit fructum suũ.* Fratres mei, 19
si quis ex vobis errauerit à veritate, &
conuerterit quis eũ:* scire debet,quoniã 20
qui cõuerti fecerit peccatorẽ ab errore
viæ suæ, saluabit animam eius à morte
& operiet multitudinem peccatorum.

EPISTOLA BEATI PETRI APOSTOLI PRIMA.

CAPUT PRIMUM.

Gratias Deo agit de vocatione ad fidem & vitam æternam, quæ tamen per multas tribulationes acquiritur, de qua Prophetæ vaticinati sunt: hortatur eos ad vitæ munditiam, vt qui Christi sanguine redempti sunt.

PETRUS Apostolus Iesu Chri- 1
sti,electis aduenis dispersionis A
Ponti, Galatiæ, Cappadociæ,
Asiæ, & Bithiniæ,* secundùm 2
præscientiã Dei Patris,in sanctificatio-
nem Spiritus,in obedientiam, & asper-
sionem sanguinis Iesu Christi: Gratia
vobis,& pax multiplicetur. *|| Benedi- 3
|| 2. Cor. 1. a. 3. Ephe. 1. a. 3. ctus Deus & Pater Dñi nostri Iesu Chri-
sti, qui secundùm misericordiam suam
magnam regenerauit nos in spem vi-
uam, per resurrectionem Iesu Christi
ex mortuis,* in hereditatem incorrupti- 4
bilem, & incontaminatam, & immar-
cescibilem,conseruatam in cælis in vo-
bis,* qui in virtute Dei custodimini per 5
fidem in salutem, paratam reuelari in B
tempore nouissimo.* In quo exultabitis, 6
modicum nunc si oportet contristari in
variis tentationibus:* vt probatio ve- 7
stræ fidei multo pretiosior auro (quod
per ignem probatur) inueniatur in lau-
dem & gloriam: & honorem in reuela-
tione Iesu Christi:* quem cùm non vi- 8
deritis,diligitis: in quem nunc quoque
non videntes creditis:credentes autem
exultabitis lætitia inenarrabili, & glo-
rificata:* reportantes finem fidei vestræ, 9
salutem animarum.* De qua salute ex- 10
quisierũt,atque scrutati sunt prophetæ,
qui de futura in vobis gratia prophe-
tauerunt:* scrutantes in quod vel qua- 11
le tempus significaret in eis Spiritus
Christi prænuntians eas quæ in Christo
sunt passiones, & posteriores glorias;
* quibus reuelatum est, quia non sibi- 12
metipsis, vobis autem ministrabant ea, C
quæ nunc nuntiata sunt vobis per eos,
qui euangelizauerunt vobis, Spiritu S.
misso de cælo, in quem desiderant An-
geli prospicere.* Propter quod succin- 13
cti lumbos mentis vestræ, sobrij perfe-
ctè sperate in eam, quæ offertur vobis,
gratiam, in reuelationem Iesu Christi:
* quasi filij obedientiæ,non configurati 14
prioribus ignorantiæ vestræ desideriis:
15 * sed secundùm eũ qui vocauit vos,Sã-
ctum:& ipsi in omni conuersatione san-
16 cti sitis:* quoniam scriptum est:|| Sancti || Leui. 11. g. 44. 19. a. 2. 20. a. 7
17 eritis,quoniam ego sanctus sum. * Et si
patrem inuocatis eũ,qui|| sine acceptio-
ne personarũ iudicat secundùm vniuſ-
cuiusq; opus,in timore incolatus vestri
18 tẽpore cõuersamini.* Scientes quòd nõ || Deu. 10. d. 17.
D corruptibilibus auro vel argento,redẽ-
pti estis de vana vestra conuersatione
19 paternæ traditionis:* || sed pretiosa san- Rom. 2. b. 11.
guine quasi agni immaculati Christi:& Galat. 2. b. 6.
20 incõtaminati:* præcogniti quidem ante
mũdi cõstitutionẽ,manifestati autẽ no-
21 uissimis tẽporibus propter vos,* qui per || 1. Co. 6. d.
ipsum fideles estis in Deo,qui suscitauit 20. 7.
eum à mortuis, & dedit ei gloriam, vt d. 23.
22 fides vestra,& spes esset in Deo.* Animas Heb. 9
vestras castificantes in obedientia cha- d. 14.
ritatis,in fraternitatis amore, simplici 1. Ioã.
23 ex corde inuicem diligite attentiùs:* 1. c. 7.
renati non ex semine corruptibili, sed Apoc.
incorruptibili per verbum Dei viui, & 1. b. 5.
24 permanentis in æternum:* || quia om- || Isai.
nis caro vt fœnum:& omnis gloria eius 40. b.
tamquam flos fœni, exaruit fœnum, 6.
25 & flos eius decidit.* Verbum autem Dñi Eccli.
manet in æternum: hoc est autem ver- 14. c.
bum,quod euangelizatum est in vos. 8.

CAP. II.

Exclusa omni fictione, regenerati ad Christum lapidem viuum accedant credentes, qui sunt genus electum, cùm priùs essent populus abiectus: hortatur, vt tamquam peregrini ab omnibus mundanis abstineant, superioribus obtemperent, afflictionesque ad Christi imitationem ferant. Iac. 1. b. 10.

1 DEponentes igitur omnem malitiam, Rom.
A & omnem dolum,& simulationes,& 6. a. 4.
2 inuidias,& omnes detractiones,* sicut Ephe.
modò geniti infantes, rationabile sine 4. c. 22
dolo lac concupiscite;vt in eo crescatis Coloss.
3 in salutem:* si tamen gustastis quoniam 3. b. 8.
4 dulcis est Dñs.* Ad quẽ accedẽtes lapidẽ Hebr.
viuum, ab hominibus quidẽ reprobatũ, 12. a. 1
à Deo autem electum & honorificatum
5 *& ipsi tamquam lapides viui superædi-
ficamini, domus spiritualis, sacerdotiũ
sanctum,offerte spirituales hostias, ac-
ceptabiles Deo per Iesum Christum.
6 * Propter quod continet Scriptura:||Ec- || Isai.
B ce pono in Sion lapidẽ summũ,angula- 28. d.
rẽ,electũ,pretiosũ, & qui crediderit in 16.
7 eũ non cõfundetur.* Vobis igitur honor Rom.
credentibus:non credentibus autẽ||lapis 9. g. 33
quẽ reprobauerunt ædificantes,hic fa- || Psa.
8 ctus est in caput anguli:* & lapis offen- 117. c.
sionis,& petra scandali,his qui offendũt 22.
verbo,nec credunt in quo & positi sunt. Mat.
9 * vos autẽ genus electũ,regale sacerdo- 21. d.
tiũ,gẽs sancta, populus acquisitionis:vt 42.
virtutes annũtietis eius,qui de tenebris
vos vocauit in admirabile lumen suum. || Act.
10 *||Qui aliquãdo nõ popul⁹,nũc autẽ po- 4. b. 11.
pulus

Osee | pulus Dei:qui nõ consecuti mise:icor-
2.d. | diã, nunc autẽ misericordiã consecuti.
24. | *||Charissimi, obsecro tanquã aduenas, 11
Rom. | & peregrinos abstinere vos à carnalibus C
9.f.25 | desideriis,quæ militãt aduersus animã;
||Rom. | *& conuersationẽ vestrã inter gẽtes ha- 12
13.d. | bẽtes bonã:vt in eo quòd detrectãt de
4. | vobis tãquã de malefactorib⁹, ex bonis
Galat | operibus vos considerantes, glorificent
5 c.16. | Deũ in die visitationis.*||Subiecti igitur 13
||Rom. | estote omni humanæ creaturæ propter
13.a.1 | Deum:siue regi,quasi præcellenti;* siue 14
ducibus, tãquã ab eo missis ad vindictã
malefactorũ, laudẽ verò bonorũ:*quia 15
sic est volũtas Dei,vt benefacientes ob-
mutescere faciatis imprudentiũ hominũ
ignorãtiã:*quasi liberi:& nõ quasi vela- 16
mẽ habentes malitiæ libertatẽ,sed sicut
||Rom. | serui Dei.*Omnes honorate:|| fraterni- 17
12.b.10 | tatẽ diligite:Deũ timete:Regẽ honori-
Ephe. | ficate. * || Serui subditi estote in omni 18
6.a.5. | timore dñis, nõ tantùm bonis,& mode-
Colos. | stis,sed etiam dyscolis. * Hæc est enim 19
3.d.22 | gratia,si propter Dei cõscientiã sustinet D
Tit.2. | quis tristitias,patiẽs iniustè.*Quæ enim 20
c.9. | est gloria si peccantes , & colaphizati
suffertis?Sed si benè facientes patienter
sustinetis ; hæc est gratia apud Deũ:*In 21
hoc enim vocati estis : quia & Christus
passus est pro nobis , vobis relinquens
|| Isa. | exẽplũ,vt sequamini vestigia eius,*||qui 22
53.c.9 | peccatũ nõ fecit,nec inuentus est dolus
in ore eius,*qui cùm malediceretur,nõ 23
maledicebat:cùm pateretur, non com-
minabatur : tradebat autem iudicãti se
|| 1. | iniustè:* || qui peccata nostra ipse per- 24
Ioa.3. | tulit in corpore suo super lignũ:vt pec-
a.5. | catis mortui,iustitiæ viuamus:cuius li-
Isai. | uore sanati estis:*Eratis enim sicut oues 25
53.b.5. | errantes, sed conuersi estis nunc ad pa-
storẽ & episcopũ animarũ vestrarum.

CAP. III.

De mutua inter coniuges conuersatione,& mulierum ornatu ; hortatur ad varias virtutes , vtque Christi exemplo ferant aduersa : & quod per Baptismum saluamur in similitudinem eorum qui in arca Noë saluabantur.

Ephe. | SImiliter & mulieres subditæ sint vi- 1
5.c.22 | ris suis:vt,& si qui nõ credunt verbo, A
Col.3. | per mulierũ conuersationem sine verbo
c.18. | lucrifiant,* considerantes in timore ca- 2
|| 1. | stã conuersationẽ vestrã.*|| Quarum nõ 3
Tim.2 | sit extrinsecus capillatura aut circum-
c.9. | datio auri,aut indumenti vestimentorũ
cult⁹:*sed qui abscõditus est cordis ho- 4
mo, in incorruptibilitate quieti & mo-
desti spirit⁹, qui est in cõspectu Dei lo-
cuples.*Sic enim aliquãdo & sanctę mu- 5
||Gen. | lieres,sperãtes in Deo,ornabant se,sub-
18. b. | iectæ propriis viris. *|| Sicut Sara obe- 6
12. | diebat Abrahæ,dñm eum vocans : cuius
|| 2. | estis filię benefaciẽtes,& nõ pertimẽtes
Cor.7. | vllã perturbationẽ.*||Viri similiter co- 7
a.3. | habitãtes secũdũ sciẽtiã quasi infirmio-
ri vasculo muliebri impartientes hono-
rẽ,tanquã & cohæredib. gratiæ vitæ:vt
8 nõ impediãtur orationes vestrę.*In fine
autẽ oẽs vnanimes,cõpatiẽtes,fraterni-
tatis amatores, misericordes, modesti, | ||Pro.
9 humiles:* || nõ reddẽtes malũ pro malo | 17.b.13
nec maledictũ pro maledicto, sed ecõ- | Rom.
trariò benedicentes:quia in hoc vocati | 12.d.
estis,vt benedictionem hereditate possi- | 17.
10 deatis.*|| Qui enim vult vitã diligere,& | 1.The.
dies videre bonos, coërceat linguã suã | 5.c.15.
11 à malo,& labia eius ne loquãtur dolũ.* | || Esa.
|Declinet à malo,& faciat bonũ:inqui- | 33.c.
12 rat pacẽ,& sequatur eã.*Quia oculi Dñi | 13.
C super iustos, & aures eius in preces eo- | ||Isa.1
rũ:Vultus autẽ Dñi super faciẽtes mala. | d.16.
13 * Et quis est qui vobis noceat , si boni
14 æmulatores fueritis?*||Sed& si quid pati-
mini propter iustitiã,beati.Timorẽ au-
tẽ eorũne timueritis,& nõ cõturbemini.
15 * Dñm autẽ Christũ sanctificate in cor-
dib⁹ vestris,parati sẽper ad satisfactio-
nẽ omni poscenti vos rationem de ea,
16 quæ in vobis est,spe.*||Sed cũ modestia | ||Mat.
& timore,||cõsciẽtiã habẽtes bonã,vt in | 5.a.10
eo quòd detrahũt vobis, cõfũdãtur,qui | || Sup.
17 calũniãtur vestrã bonã in Christo cõuer- | 2.c.12
D satiõnẽ.*Meli⁹ est enim benefaciẽtes (si | ||Rom.
volũtas Dei velit)pati,quã malefacien- | 5.b.6.
18 tes,*||quia & Christ⁹ semel pro peccatis | Heb. 9
nostris mortu⁹ est,iustus pro iniustis,vt | g.28.
nos offerret Deo, mortificatus quidem
19 carne, viuificatus autẽ spiritu,*In quo,
& his, qui in carcere erãt spiritib⁹ ve-
20 niens prædicauit:*qui increduli fuerãt
aliquãdo,|| quando expectabãt Dei pa- | ||Gen.
tientiã in dieb⁹ Noë cũ fabricaretur ar- | 7.b.7.
ca in qua pauci,id est,octo animæ sal- | Mat.
21 uæ factæ sunt per aquam.*Quod & vos | 24. c.
nũc similis formæ saluos facit baptisma | 37.
nõ carnis depositio sordiũ,sed cõscien- | Luc.
tiæ bonæ interrogatio in Deum per re- | 17. f.
22 surrectionẽ Iesu Christi,*qui est in dex- | 26.
tera Dei deglutiens mortẽ,vt vitæ æter-
næ heredes efficeremur : profectus in
cęlũ,subiectis sibi angelis & potestatib⁹
& virtutibus.

CAP. IV.

Christi morte redẽptos hortatur,vt pergãt præterita deuitare peccata;incũbentes orationibus ac mutuæ dilectioni,semper omnia in Dei gloriã referẽtes & gaudentes si propter Christum pati oporteat.

1 CHristo igitur passo in carne ; & vos
A eadem cogitatione armamini : quia
qui pass⁹ est in carne,desiit à peccatis :
2 *||Vt iã nõ desideriis hominũ,sed volũ- | ||Ephe.
tati Dei,quod reliquũ est in carne viuat | 4.c.23
3 tẽporis. * Sufficit enim præteritũ tẽpus
ad volũtatẽ Gẽtiũ cõsummãdã, his qui
ambulauerũt in luxuriis, desideriis, vi-
nolẽtiis,comessationib⁹,potationib⁹ &
4 illicitis idolorũ cultib⁹.*In quo admirã-
tur,nõ cõcurrẽtib⁹ vobis in eãdẽ luxu-
5 riæ cõfusionẽ,blasphemantes.*Qui red-
dent rationẽ ei,qui paratus est iudicare
viuos

viuos & mortuos.* Propter hoc enim 6
& mortuis euangelizatū est,vt iudicen- B
tur quidem secūdùm homines in carne,
viuant autem secūdùm Deum in Spiri-
tu.*Omniū autem finis appropinquauit. 7
Estote itaq; prudētes,& vigilate in ora-
tionibus. Ante omnia autem,mutuā in 8
vobismetipsis charitatē continuam ha-
|| Pro. bētes:quia||charitas operit multitudinē
10. b. peccatorū.*Hospitales inuicē sine mur- 9
12. muratione,*|| vnusquisque sicut accepit 10
||Rom. gratiam, in alterutrū illam administrā- C
12.c.13 tes,sicut boni|| dispensatores multifor-
Hebr. mis gratiæ Dei.* Si quis loquitur quasi 11
13.a.2 sermones Dei:si quis ministrat, tanquā
||Phil. ex virtute,quā administrat Deus : vt in
2.b.14 omnibus honorificetur Deus per Iesum
||Rom. Christum:cui est gloria,& imperium in
12.b.6 sæcula sæculorum : Amen. *Charissimi, 12
||1.Cor nolite peregrinari in feruore , qui ad
4.a.2. tentationē vobis fit, quasi noui aliquid
vobis contingat : * sed communicantes 13
Christi passionibus gaudete,vt & in re-
uelatione gloriæ eius gaudeatis exultā-
tes.* Si exprobramini in nomine Chri-
sti, beati eritis:quoniā quod est hono- 14
ris gloriæ,& virtutis Dei,& qui est eius D
Spiritus, super vos requiescit.* Nemo 15
autem vestrum patiatur vt homicida,
aut fur, aut maledicus , aut alienorum
appetitor.*Si autem vt Christianus, nō 16
erubescat : glorificet autē Deum in isto
nomine,* quoniam tempus est vt inci- 17
piat iudicium à domo Dei.*Si autē pri-
mùm à nobis:quis finis eorum,qui non
|| Pro. credūt Dei Euangelio.*|| Et si iustus vix 18
11.d.31 saluabitur,impius & peccator vbi pare-
bunt?* Itaq; & hi qui patiuntur secun- 19
dùm voluntatem Dei , fideli Creatori
commendent animas suas in benefactis.

CAP. V.

Seniores orat vt verbo & exēplo pascāt gregem Dei: iuniores autem illis subditi sint, hortatur omnes vt sese demittant, diuina cura totos se tradentes , & in sobrietate ac fide diabolo resistentes.

SEniores ergo,qui in vobis sunt,obse- 1
cro, consenior , & testis Christi pas- A
sionum:qui & eius,quæ in futuro reue-
landa est,gloriæ communicator : *pas- 2
cite qui in vobis est gregē Dei , proui-
|| Ro. dentes non coactè, sed spontaneè secū-
12. b. dùm Deum : neque turpis lucri gratia,
10. sed voluntariè:*neq; vt dominantes in 3
|| Iac. cleris, sed forma facti gregis ex animo,
4.b.6. * & cùm apparuerit princeps pastorum, 4
|| Iac. percipietis immarcescibilem gloriæ co- B
4. c.10 ronam.* Similiter adolescentes subditi 5
Ps.54 estote senioribus. || Omnes autē inuicē
d.23. humilitatem insinuate,|| quia Deus su-
Matt. perbis resistit, humilibus autē dat gra-
6.c.25 tiam.*|| Humiliamini igitur sub potenti 6
Luc. manu Dei,vt vos exaltet in tēpore visi-
12. c. tationis:*||omnem solicitudinem vestrā 7
22. proiicientes in eum, qm ipsi cura est de
8 vobis.* Sobrij estote & vigilate: quia
C aduersarius vester diabolus tanquā leo
rugiens circuit, quærens quē deuoret:
9 *cui resistite fortes in fide:scientes ean-
dem passionem,ei quæ in mundo est ve-
10 stræ fraternitatis fieri.* Deus autē om-
nis gratiæ,qui vocauit nos in æternam
suā gloriam in Christo Iesu , modicum
passos ipse perficiet , confirmabit, soli-
11 dabitq; *Ipsi gloria,& imperium in sæ-
12 cula sæculorum : Amen.*Per Siluanum
D fidelē fratrem vobis,vt arbitror breui-
ter scripsi:obsecrans,& contestans hanc
13 esse verā gratiam Dei,in qua statis.*Sa-
lutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone
14 collecta,& Marcus filius meus.*Salutate
inuicem in osculo sancto. Gratia vobis
omnibus,qui estis in Christo Iesu.Amē.

EPISTOLA

BEATI PETRI

APOSTOLI

secunda.

CAPVT PRIMVM.

Hortatur vt memores maximorum quæ à Deo acceperunt donorum,per varias scandant virtutes , vt sic introitus in regnum Domini illis ministretur : dicitque se breui moriturum , & suæ doctrinæ certitudinem ostendit ex Christo doctore , quem & vox Patris,& Prophetæ commendarunt.

1 SIMON Petrus, seruus &
A Apostolus Iesu Christi,iis qui
coæqualem nobiscum sortiti
sunt fidem in iustitia Dei no-
2 stri, & Saluatoris Iesu Christi. * Gratia
vobis & pax adimpleatur in cognitione
Dei , & Christi Iesu Domini nostri :
3 * quomodo omnia nobis diuinæ virtu-
tis suæ,quæ ad vitam , & pietatem do-
nata sunt per cognitionem eius qui vo-
cauit nos propria gloria,& virtute,*per
4 quem maxima & pretiosa nobis pro-
missa donauit, vt per hæc efficiamini
diuinæ consortes naturę fugientes eius,
quæ in mundo est,concupiscentiæ cor-
5 ruptionem.* Vos autem curam omnem
B subinferentes , ministrate in fide vestra
virtutem , in virtute autem scientiam,
6 * in scientia autem abstinentiam,in ab-
stinentia autem patientiam , in patien-
7 tia autem pietatem , * in pietate autem
amorē fraternitatis,in amore autē fra-
8 ternitatis,charitatē.Hęc enim si vobiscū
adsint,& superent;non vacuos,nec sine
fructu vos constituent in Dñi nostri Ie-
9 su Christi cognitione :* Cui enim non
præsto sunt hæc,cæcus est,& manu ten-
tās, obliuionē accipiēs purgationis ve-
10 terū suorum delictorum. * Quapropter
fratres magis satagite,vt per bona ope-
ra certam vestrā vocationē,& electionē
faciatis:

faciatis:hæc enim facientes,non pecca-
bitis aliquando. * Sic enim abundanter 11
ministrabitur vobis introitus in æternũ C
regnum Dñi nostri, & Saluatoris Iesu
Christi.*Propter quod incipiã vos sem- 12
per cõmonere de his;& quidẽ scientes,
& cõfirmatos vos in præsenti veritate.
* Iustum autem arbitror quãdiu sum in 13
hoc tabernaculo,suscitare vos in com-
monitione: * certus quòd velox est de- 14
positio tabernaculi mei,secũdùm quod
|| Ioa. 21.d.19 & Dñs noster Iesus Christus||significauit 15
mihi.*Dabo autẽ operam & frequenter
habere vos post obitum meum,vt horũ
memoriam faciatis.*||Non enim doctas 16
|| 1. Cor.1. c.17. fabulas secuti, notã fecimus vobis Dñi
nostri Iesu Christi virtutẽ & præsentiã:
sed speculatores facti illius magnitudi- 17
nis.* Accipiens enim à Deo Patre ho- D
norem & gloriam,voce delapsa ad eum
||Mat. 17.a.5 huiuscemodi à magnifica gloria:|| Hic
est Filius meus dilectus, in quo mihi
complacui,ipsum audite.*Et hãc vocem 18
nos audiuimus de cælo allatam,cùm es-
semus cum ipso in mõte sancto.*Et ha- 19
bemus firmiorẽ propheticũ sermonem:
cui benefacitis attẽdẽtes,quasi lucernæ
lucenti in caliginoso loco, donec dies
elucescat,& lucifer oriatur in cordibus
||2.Ti- mot.3. d.16. vestris: * || hoc primum intelligentes, 20
quod omnis prophetia Scripturæ pro-
pria interpretatione non fit. * Non 21
enim voluntate humana allata est ali-
quando prophetia: sed Spiritu sancto
inspirati, locuti sunt sancti Dei homi-
nes.

CAP. II.

Pseudoprophetæ multos seducent, verũ acriter punientur, sicut de malis actum est tempore diluuij, & de Sodomitis: prosequitur autem prauos mores horum, quos admodum effusos dicit in libidinẽ.

FVerunt verò & pseudoprophetæ in 1
populo,sicut & in vobis erunt magi- A
stri mendaces, qui introducent sectas
perditionis,& eum, qui emit eos,Dñm,
negãt, superducentes sibi celerẽ perdi-
tionem.*Et multi sequentur eorũ luxu- 2
rias, per quos via veritatis blasphema-
bitur:*& in auaritia fictis verbis de vo- 3
bis negotiabuntur:quibus iudiciũ iam
olim non cessat;& perditio eorum non
|| Iob 4.d.18 Iud. 6. dormitat.*|| Si enim Deus angelis pec- 4
cantibus non pepercit, sed rudentibus
inferni detractos in tartarum tradidit
cruciãdos,in iudiciũ reseruari.* Et ori- 5
||Gen. 7. a.1. ginali mundo nõ pepercit, ||sed octauũ
Noë iustitiæ præconẽ custodiuit, dilu-
||Gen. 19. e. 25. uium mundo impiorũ inducens.*||Et ci- 6
uitates Sodomorũ & Gomorrhæorum B
in cinerem redigens,euersione dãnauit:
exemplũ eorum, qui impiè acturi sunt,
ponens: *& iustum Lot oppressum à ne- 7
fandorum iniuria ac luxuriosa conuer-
satione eripuit:*aspectu,enim & auditu 8
iustus erat; habitans apud eos, qui de
die in diẽ animã iustã iniquis operibus
9 cruciabãt.*Nouit Dñs pios de tẽtatione
eripere: iniquos verò in diẽ iudicij re-
10 seruare cruciãdos:*magis autẽ eos, qui
post carnem in concupiscentia immũ-
11 ditiæ ambulant, dominationemque cõ-
temnunt,audaces, sibi placentes,sectas
nõ metuunt introducere blasphemãtes:
12 * vbi angeli fortitudine & virtute cum
sint maiores,nõ portãt aduersũ se exe-
13 crabile iudiciũ.* Hi verò velut irratio-
nabilia pecora, naturaliter in captionẽ
& in perniciẽ in his quæ ignorãt blas-
phemantes in corruptione sua peribũt,
14 * percipiẽtes mercedẽ iniustitiæ, volu-
C ptatem existimantes diei delicias:coin-
quinationes,& maculæ deliciis affluen-
15 tes in conuiuiis suis luxuriantes vobis-
cum, * oculos habentes plenos adulte-
rij, & incessabilis delicti. Pellicientes
animas instabiles, cor exercitatũ aua-
16 ritia habẽtes,maledictionis filij * dere-
linquẽtes rectam viam errauerunt,||se- ||Iud. b.11.
cuti viã Balaam ex Bosor,qui mercedẽ
17 iniquitatis amauit:*correptionem verò
habuit suæ vesaniæ:subiugale mutũ ani-
mal,|| hominis voce loquens,prohibuit ||Nu. 22. c. 28.
18 prophetæ insipientiam.*||Hi sunt fontes
D sine aqua, & nebulæ turbinibus exagi- ||Iud. c.12.
tatæ, quibus caligo tenebrarum reser-
19 uatur.*Superba enim vanitatis loquen-
tes,pelliciunt in desideriis carnis luxu-
riæ eos,qui paululùm effugiunt, qui in
20 errore conuersantur: * libertatem illis
promittentes, cum ipsi serui sint corru-
21 ptionis|| à quo enim quis superatus est, || Ioa. 8. d. 34. Rom. 6. c. 16.20.
huius & seruus est.*Si enim refugientes
coinquinationes mundi in cognitione
Dñi nostri, & Saluatoris Iesu Christi,
his rursus implicati superantur:|| facta ||Heb. 6.a.4.
sunt eis posteriora deteriora prioribus.
22 * Meliùs enim erat illis nõ cognoscere
viã iustitiæ,quã post agnitionẽ retrorsũ || Mat. 12. d.45.
conuerti ab eo,quod illis traditum est
23 sancto mãdato.*Contigit enim eis illud
veri prouerbij: ||Canis reuersus ad suũ || Pro. 26. b. 11.
vomitum:& Sus lota in volutabro luti.

CAPVT III.

Propter quosdam illusores secundum Dñi aduentum negantes, astruit futuram mundi renouationem,cùm breui & insperato Dñs adueniet: ad cuius aduentum monet vt se præparent,laudans pauli scripta quæ indocti deprauant.

1 HAnc ecce vobis, charissimi, secun-
A dam scribo epistolã, in quibus ve-
strã excito in commonitione sinceram: || 1. Tim.4 a.1.
2 mentem,*vt memores sitis eorum, quæ
prædixi verborum à sanctis prophetis, 2.Tim 3.a.1.
& Apostolorũ vestrorum, præceptorum
3 Domini & Saluatoris.* Hoc primùm, Iudæ, d.18.
scientes, quod venient in nouissimis
diebus in deceptione illusores, iuxta Ezec. 12. g. 27.
proprias concupiscentias ambulantes,
4 * dicentes; ||Vbi est promissio, aut ad-
uentus

uentus eius? ex quo enim patres dor-
mierunt, omnia sic perseuerant ab ini- B
tio creaturæ. * Latet enim eos hoc vo- 5
lentes, quòd cæli erant priùs, & terra,
de qua & per aquã consistẽs Dei verbo:
* per quæ, ille tunc mundus aqua inun- 6
datus periit. * Cæli autẽ qui nunc sunt, & 7
terra, eodem verbo repositi sunt igni
reseruati in diem iudicij, & perditionis
impiorũ hominum. * Vnum verò hoc nõ 8
lateat vos, charissimi, quia vnus dies
apud Dñm sicut mille anni, & mille
anni sicut dies vnus. * Non tardat Dñs 9
promissionem suam, sicut quidam exi-
stimant: sed patienter agit propter vos,
nolens aliquos perire, sed omnes ad C
|| 1. pœnitentiam reuerti. * || Adueniet autem 10
Thes. 5 dies Dñi vt fur: in quo cæli magno im-
a. 2. petu transient, elementa verò calore
Apo. soluentur, terra autẽ & quæ in ipsa sunt
3. a. 3. opera, exurentur. * Cùm igitur hæc om- 11
16. c. nia dissoluenda sint, quales oportet vos
15. esse in sanctis conuersationibus & pie-
tatibus, * expectantes & properantes in 12
aduentum diei Dñi, per quem cæli ar-
|| Isai. dentes soluentur, & elementa ignis ar-
65. c. dore tabescent? * || Nouos verò cælos, 13
17. 66. & nouã terrã secundùm promissa ipsius
g. 22. expectamus, in quibus iustitia habitat.
Apoc. * Propter quod charissimi hæc expectã- 14
21. a. 1. tes, satagite immaculati & inuiolati ei
|| Rom. inueniri in pace: * & || Dñi nostri lon- 15
2. a. 4. ganimitatem, salutem arbitremini: sicut D
& charissimus frater noster Paulus se-
cundùm datam sibi sapientiã scripsit vo-
bis, * sicut & in omnibus epistolis, loquẽs 16
in eis de his, in quibus sunt quædam
difficilia intellectu, quæ indocti & in-
stabiles deprauant, sicut & cæteras Scri-
pturas, ad suam ipsorum perditionem. 17
* Vos igitur fratres præscientes custodi-
te, ne insipientium errore traducti exci-
datis à propria firmitate. * Crescite verò 18
in gratia & cognitione Dñi nostri, &
Saluatoris Iesu Christi. Ipsi gloria &
nunc, & in diem æternitatis. Amen.

EPISTOLA BEATI IOANNIS APOSTOLI Prima.

CAPVT PRIMVM.

Ioannes quod de Christo vidit & audiuit, aliis annuntiat, vt vnà cum ipso socientur Deo & Christo eius Filio, cuius sanguine hominum peccata mundantur: porrò qui se peccasse negat, Deum mendacem facit.

QVOD fuit ab initio, quod au- 1
diuimus, quod vidimus oculis A
nostris, quod perspeximus, &
manus nostræ contrectauerũt
de verbo vitæ: * & vita manifestata est, 2
& vidimus, & testamur, & annuntiamus
vobis vitam æternam, quæ erat apud
3 Patrem, & apparuit nobis: * quod vidi-
B mus & audiuimus annuntiamus vobis,
vt & vos societatem habeatis nobis-
cum, & societas nostra sit cum Patre, &
4 cum Filio eius Iesu Christo. * Et hæc
scribimus vobis vt gaudeatis, & gau-
5 dium vestrum sit plenum. * Et hæc est
C annuntiatio, quam audiuimus ab eo, &
annuntiamus vobis: || Quoniam Deus || Ioa.
lux est, & tenebræ in eo non sunt vllæ. 8. b. 12.
6 * Si dixerimus quoniam societatem ha-
bemus cũ eo, & in tenebris ambulamus,
7 mentimur, & veritatem nõ facimus. * Si
autem in luce ambulamus, sicut & ipse
est in luce: societatẽ habemus ad inui-
cem, || & sanguis Iesu Christi, Filij eius, || Heb.
8 emundat nos ab omni peccato. * || Si 9. d. 14
D dixerimus quoniã peccatum non habe- 1. Pet.
mus, ipsi nos seducimus, & veritas in 1. d. 19
9 nobis non est. * Si confiteamur peccata Apo.
nostra, fidelis est, & iustus, vt remittat 1. b. 5.
nobis peccata nostra, & emundet nos || 3. Re.
10 ab omni iniquitate. * Si dixerimus quo- 8. e. 46
niam non peccauimus, mendacem faci- 2 Par.
mus eum, & verbũ eius nõ est in nobis. 6. f. 36

CAP. II.

Prou. 20. b. 9. Eccl. 7. c. 21

Iesus Christus aduocatus noster est apud Patrem, & propitiatio pro peccatis totius mundi: obseruatione autem mandatorum Dei comprobatur vera Dei notitia ac dilectio: quod sit vetus ac nouum mandatum: quis sit in luce & in tenebris: variis scribit ætatibus, reuocans à mundi dilectione & ab hæreticis, ac monens vt semel accepta fidei adhæreant, sequentes ductum Spiritus sancti.

1 Filioli mei, hæc scribo vobis, vt non
A peccetis. Sed & si quis peccauerit, ad-
uocatum habemus apud Patrem, Iesum
2 Christum iustum: * & ipse est propi-
tiatio pro peccatis nostris: non pro
nostris autem tantùm, sed etiam pro
3 totius mundi. * Et in hoc scimus quo-
niam cognouimus eum, si mandata eius
4 obseruemus. * Qui dicit se nosse eum, &
mandata eius non custodit, mendax est,
5 & in hoc veritas non est. * Qui autẽ ser-
uat verbum eius, verè in hoc charitas
Dei perfecta est; & in hoc scimus quo-
6 niã in ipso sumus. * Qui dicit se in ipso
manere, debet, sicut ille ambulauit, &
7 ipse ambulare. * Charissimi non manda-
B tum nouum scribo vobis, sed mandatũ
vetus, quod habuistis ab initio: Manda-
tum vetus est verbum, quod audistis.
8 * || Iterum mandatũ nouum scribo vo- || Ioa.
bis, quod verum est & in ipso, & in vo- 13.
bis: quia tenebræ transierunt, & verum 34.
9 lumen iam lucet. * Qui dicit se in luce b. 12
esse, & fratrem suum odit, in tenebris
10 est vsque adhuc. * || Qui diligit fratrem || Io.
suum, in lumine manet, & scandalum in 3. c.

eo

eo non est: *Qui autem odit fratrem suum 11
in tenebris est, & in tenebris ambulat, &
nescit quò eat : quia tenebræ obsœcaue-
runt oculos eius. * Scribo vobis, filioli, 12
quoniam remittuntur vobis peccata pro-
pter nomẽ eius *Scribo vobis patres, quo- 13
niam cognouistis eum, qui ab initio est.
Scribo vobis adolescentes, quoniam vi-
cistis malignum * Scribo vobis infantes, 14
quoniam cognouistis patrem. Scribo vobis
iuuenes, quoniam fortes estis, & verbum
Dei manet in vobis, & vicistis malignum.
* Nolite diligere mundum, neque ea quæ 15
in mundo sunt. Si quis diligit mundum, C
non est charitas Patris in eo : * quoniam 16
omne quod est in mundo, concupiscen-
tia carnis est, & concupiscentia oculorum,
& superbia vitæ, quæ non est ex Patre,
sed ex mundo est. * Et mundus transit, & 17
concupiscentia eius. Qui autem facit vo-
luntatem Dei, manet in æternum. * Filio- 18
li, nouissima hora est, & sicut audistis quia
Antichristus venit, & nunc Antichristi
multi facti sunt, vnde scimus, quia no-
uissima hora est. * Ex nobis prodierunt, 19
sed non erant ex nobis : nam si fuissent
ex nobis, permansissent vtique nobiscum:
sed vt manifesti sint quoniam non sunt 20
omnes ex nobis. * Sed vos vnctionem
habetis à Sancto, & nostis omnia. * Non 21
scripsi vobis quasi ignorantibus verita-
tem, sed quasi scientibus eam: & quoniam
omne mendacium ex veritate non est. 22
* Quis est mendax, nisi is qui negat quo- D
niam Iesus est Christus? Hic est Antichri- 23
stus, qui negat Patrem, & Filium. * Omnis
qui negat Filium, nec Patrem habet : qui 24
confitetur Filium, & Patrem habet. * Vos
quod audistis ab initio, in vobis perma-
neat : Si in vobis permanserit quod audi-
stis ab initio, & vos in Filio & Patre ma-
nebitis. *Et hęc est repromissio, quam ipse 25
pollicitus est nobis, vitam æternam. *Hæc 26
scripsi vobis de his, qui seducunt vos. * Et 27
vos vnctionem, quam accepistis ab eo, ma-
neat in vobis. Et non necesse habetis vt
aliquis doceat vos : sed sicut vnctio eius
docet vos de omnibus, & verum est,
& non est mendacium. Et sicut docuit 28
vos: manete in eo. *Et nunc filioli manete
in eo : vt cum apparuerit habeamus fidu-
ciam, & non confundamur ab eo, in ad- 29
uentu eius. * Si scitis quoniam iustus est,
scitote, quoniam & omnis qui facit iusti-
tiam ex ipso natus est.

CAPVT III.

De Dei erga nos charitate, & quomodo distinguantur qui ex Deo sunt & qui ex diabolo: de dilectione & odio fratrũ, qui mentis puritate & fide in Christum quidpiam à Deo petis, impetrat.

VIdete qualem charitatem dedit no- 1
bis Pater, vt filij Dei nominemur: A
& simus. Propter hoc mundus non no-
2 uit nos : quia non nouit eum. * Charissi-
mi nunc filij Dei sumus & nondum ap-
paruit quid erimus. Scimus quoniam
cum apparuerit, similes ei erimus: quo-
3 niam videbimus eum sicuti est. * Et om-
nis qui habet hanc spem in eo, sanctificat
4 se, sicut & ille sanctus est. * Omnis qui
facit peccatum, & iniquitatem facit : &
5 peccatum est iniquitas. * || Et scitis quia || Isa.
ille apparuit vt peccata nostra tolleret : 53.c.9
6 & peccatum in eo non est. * Omnis qui 1.Pet.
in eo manet, non peccat : & omnis qui 2.d.22
7 peccat, non vidit eum, nec cognouit eum.
B || Filioli, nemo vos seducat. Qui facit ||Ioan.
iustitiam iustus est, sicut & ille iustus 8.f.44
8 est. * || Qui facit peccatum, ex dia-
bolo est : quoniam ab initio diabolus
peccat. In hoc apparuit filius Dei, vt
9 dissoluat opera diaboli. * Omnis qui na-
tus est ex Deo, peccatum non facit : quo-
niam semen ipsius in eo manet, & non
potest peccare, quoniam ex Deo natus
10 est. * In hoc manifesti sunt filij Dei, &
filij diaboli. Omnis qui non est iustus,
non est ex Deo, & qui non diligit fratrem
11 suum : * quoniam hæc est annuntiatio, ||Ioan
quam audistis ab initio, || vt diligatis 13.d.
12 alterutrum. * Non sicut || Cain, qui ex 34.
maligno erat, & occidit fratrem suum. 15. b.
Et propter quid occidit eum? Quoniam 12.
opera eius maligna erant : fratris autem ||Gen.
13 eius, iusta. * Nolite mirari fratres, si odit 4.b.8.
14 vos mundus. * Nos scimus quoniam trans-
C lati sumus de morte ad vitam, quoniam || Leui
diligimus fratres. || Qui non diligit, ma- 19.d.
15 net in morte : * omnis qui odit fratrem 17.
suum, homicida est. Et scitis quoniam Supra
omnis homicida non habet vitam æter- 2.b.10
16 nam in semetipso manentem. * || In hoc ||Ioan
cognouimus charitatem Dei, quoniam 15.b.13
ille animam suam pro nobis posuit: & nos
debemus pro fratribus animas ponere.
17 * || Qui habuerit substantiam huius mun- ||Luc.
di, & viderit fratrem suum necessitatem 3.c.11
habere, & clauserit viscera sua ab eo; quo- Iac.2.
18 modo charitas Dei manet in eo? * Filioli c.15.
19 mei, non diligamus verbo, neque lingua,
D sed opere & veritate. * In hoc cogno-
scimus quoniam ex veritate sumus : &
in conspectu eius suadebimus corda no-
20 stra. * Quoniam si reprehenderit nos cor
nostrum : maior est Deus corde nostro, &
21 nouit omnia. * Charissimi, si cor nostrum ||Mat.
non reprehenderit nos, fiduciam habemus 21. b.
22 ad Deum: * || & quidquid petierimus, ac- 22.
cipiemus ab eo : quoniam mandata eius ||Ioan,
custodimus, & ea quæ sunt placita coram 6 d.29
23 eo, facimus. * || Et hoc est mandatum eius: 17.
vt credamus in nomine Filij eius Iesu a.3.
Christi: & || diligamus alterutrũ, sicut de- ||Ioan
24 dit mandatum nobis. * Et qui seruat man- 13.d.
data eius, in illo manet, & ipse in eo : & 34.
in hoc scimus : quoniam manet in nobis 15.b.12
de Spiritu, quem dedit nobis.

CAP. IV.

Qui spiritus ex Deo sint, & qui non: cùm Deus sua nos dilectione præuenerit, dato pro nobis filio suo, debemus & nos Deum ac proximum diligere: perfecta autem charitas foras mittit timorem.

CHarissimi, nolite omni spiritui cre- 1
dere, sed probate spiritus si ex Deo A
sint: quoniam multi pseudoprophetæ
exierunt in mundum. * In hoc cogno- 2
scitur spiritus Dei: omnis spiritus qui con-
fitetur Iesum Christum in carne venisse,
ex Deo est: * & omnis spiritus qui soluit 3
Iesum, ex Deo non est: & hic est Antichri-
stus, de quo audistis quoniam venit, & nūc
iam in mundo est. * Vos ex Deo estis filio- 4
li, & vicistis eum: quoniam maior est qui
|| Ioan in vobis est, quàm qui in mundo. * || Ipsi 5
8.f.47 de mundo sunt: ideo de mundo loquun- B
tur, & mundus eos audit. * Nos ex Deo 6
sumus. Qui nouit Deum audit nos: qui
non est ex Deo, non audit nos: in hoc co-
gnoscimus spiritum veritatis, & spiritum
erroris. * Charissimi, diligamus nos inui- 7
cem: quia charitas ex Deo est. Et omnis qui
diligit, ex Deo natus est, & cognoscit
Deum. * Qui non diligit non nouit Deum 8
quoniam Deus charitas est. * In hoc ap- 9
|| Ioan paruit charitas Dei in nobis quoniam || Fi-
3.b.16. lium suum vnigenitum misit Deus in
mundum, vt viuamus per eum. * In hoc est 10
charitas: non quasi nos dilexerimus Deum,
sed quoniam ipse prior dilexit nos, & mi-
sit Filium suum propitiationem pro pec-
catis nostris. * Charissimi, si sic Deus dile- 11
xit nos: & nos debemus alterutrum dili- C
|| Ioan gere. * || Deum nemo vidit vnquam. Si di- 12
1.c.18. ligamus inuicem, Deus in nobis manet,
1.Tim & charitas eius in nobis perfecta est. * In 13
6.d.16 hoc cognoscimus quoniam in eo mane-
mus, & ipse in nobis: quoniam de Spiritu
suo dedit nobis. * Et nos vidimus, & testi- 14
ficamur, quoniam Pater misit filium suum
Saluatorem mundi. * Quisquis confessus 15
fuerit quoniam Iesus est Filius Dei, Deus
in eo manet, & ipse in Deo. * Et nos co- 16
gnouimus, & credidimus charitati, quam
habet Deus in nobis. Deus charitas est: &
qui manet in charitate in Deo manet, &
Deus in eo. * In hoc perfecta est charitas 17
Dei nobiscum, vt fiduciam habeamus in D
die iudicij: quia sicut ille est, & nos su-
mus in hoc mundo. * Timor non est in 18
charitate: sed perfecta charitas foras mit-
tit timorem: quoniam timor pœnam ha-
bet, qui autem timet, non est perfectus in
charitate. * Nos ergo diligamus Deum, 19
quoniam Deus prior dilexit nos. * Si quis 20
dixerit, quoniam diligo Deum, & fratrem
suum oderit, mendax est. Qui enim non
diligit fratrem suum quem videt, Deum,
|| Ioan quem non videt, quomodo potest dilige-
13.d.34 re. * || Et hoc mandatum habemus à Deo: 21
vt qui diligit Deum diligat & fratrem & 15
suum. b.12.

CAP. V. Eph.

De natis ex Deo, veráque erga ipsum 5.a.2
charitate: fides mundum vincit: tres in terra testantur Christum verum hominem, & tres in cælo verum Dei Filium, in quem credens habet vitam æternam: de peccato ad mortem, & non ad mortem.

1 OMnis qui credit, quoniam Iesus est
A Christus, ex Deo natus est. Et omnis
qui diligit eum qui genuit, diligit, & eum
2 qui natus est ex eo. * In hoc cognoscimus,
quoniam diligimus natos Dei, cum Deum
3 diligamus, & mandata eius faciamus. * Hæc
est enim charitas Dei, vt mandata eius cu-
stodiamus: & mandata eius grauia non
4 sunt. * Quoniam omne quod natum est
ex Deo, vincit mundum: & hæc est victo-
ria, quæ vincit mundum fides nostra.
5 * || Quis est, qui vincit mūdum, nisi qui cre- || 1.Cor
6 dit quoniam Iesus est Filius Dei? * hic est, 15.g.
B qui venit per aquam & sanguinem, Iesus 57.
Christus: non in aqua solùm sed in aqua
& sanguine. Et spiritus est, qui testifi-
7 catur, quoniam Christus est veritas. * Quo-
8 niam tres sunt, qui testimonium dant in
cœlo: Pater, Verbum, & Spiritus sanctus;
& hi tres vnum sunt. * Et tres sunt, qui
testimonium dant in terra: Spiritus, &
aqua & sanguis: & hi tres vnum sunt.
9 * Si testimonium hominum accipimus: te-
stimoniū Dei maius est: quoniā hoc est te-
stimonium Dei, quod maius est, quoniam
10 testificatus est de Filio suo. * || Qui credit in || Ioan
C filium Dei, habet testimonium Dei in se 3.d.36
Qui non credit Filio, mendacem facit
eum: quia non credit in testimonium
11 quod testificatus est Deus de filio suo. * Et
hoc est testimonium, quoniam vitam æter-
nam dedit nobis Deus. Et hæc vita in Fi-
12 lio eius est. * Qui habet filium, habet vi-
tam: qui non habet Filium, vitam non ha-
13 bet. * Hæc scribo vobis: vt sciatis, quoniam
vitam habetis æternam, qui creditis in no-
14 mine Filij Dei. * Et hæc est fiducia, quam
habemus ad eum. Quia quodcumque pe-
tierimus secundùm voluntatē eius, audit
15 nos. * Et scimus quia audit nos quidquid
petierimus: scimus quoniam habemus pe-
16 titiones quas postulamus ab eo. * Qui scit
D fratrem suum peccare peccatum non ad
mortem, petat, & dabitur ei vita peccan-
ti non ad mortem. Est peccatum ad mor-
17 tem non pro illo dico, vt roget quis. *
18 Omnis iniquitas, peccatū est: & est pecca-
tum ad mortem. * Scimus quia omnis qui
natus est ex Deo, non peccat: sed gene-
19 ratio Dei conseruat eum, & malignus non
tangit eum. * Scimus quoniam ex Deo su-
mus: & mundus totus in maligno posi-
20 tus est. * Et scimus quoniam Filius Dei || Luc
venit, || & dedit nobis sensum vt cogno- 24.
scamus verum Deum, & simul in vero Fi- 45.
lio

lio eius. Hic est verus Deus, & vita æterna.
* Filioli custodite vos à simulachris. Amē. 12

EPISTOLA
BEATI IOANNIS
APOSTOLI.
Secunda.

Electam hanc eiúsque filios in charitate & fide confirmat, ne ab hæreticis seducantur: idque paucis; cetera seruans donec ad eos veniat.

SENIOR Electæ dominæ, & natis eius, quos ego diligo in veritate, & non ego solus, sed & omnes qui cognouerunt veritatem, 1 A
* propter veritatem quæ permanet in no- 2
bis & nobiscum erit in æternum,* Sit vo- 3
biscum gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & à Christo Iesu Filio Patris, in veritate & charitate.*Gauisus sum valdè quo 4
niam inueni de filiis tuis ambulantes in B
veritate, sicut mandatum accepimus à Patre.* Et nunc rogo te domina, non tam- 5
quam mandatum nouum scribens tibi, sed
quod habuimus ab initio, || vt diligamus
alterutrum.* Et hæc est charitas, vt ambu- 6
lemus secundùm mandata eius. Hoc est
enim mandatum, vt quemadmodum audistis ab initio, in eo ambuletis.* Quoniam 7
multi seductores exierunt in mundum, qui non confitentur Iesum Christum venisse in carnem: hic est seductor, & Antichristus,* Videte vosmetipsos, ne perda- 8
tis quæ operati estis: sed vt mercedem
plenam accipiatis.* Omnis qui recedit, & 9
non permanet in doctrina Christi, Deum non habet: qui permanet in doctrina, hic
& Patrem & Filium habet.* Si quis venit 10
ad vos, & hanc doctrinam non affert, noli- D
te recipere eum in domum, nec AVE ei
dixeritis.* Qui enim dicit illi AVE, com- 11
municat operibus eius malignis.* Plura 12
habens vobis scribere, nolui per chartam & atramentum: spero enim me futurum apud vos, & os ad os loqui: vt gaudium
vestrum plenum sit.* Salutant te filij so- 13
roris tuæ Electæ.

|| Ioan 13. d. 34. 15. b. 12.

EPISTOLA
BEATI IOANNIS
APOSTOLI
Tertia.

Gajum collaudat quòd in veritate ambulet, & peregrinos humanè excipiat; subdens de Diotrephis calumniis & inhumanitate, ac Demetrio optimum perhibens testimonium, subiungens se illum breui inuisurum.

1 SENIOR Gaio charissimo: quē
2 ego diligo in veritate.* Cha-
A rissime, de omnibus orationē facio prosperè te ingredi, &
3 valere, sicut prosperè agit anima tua.* Ga-
B uisus sum valdè venientibus fratribus, & testimonium perhibentibus veritati tuæ,
4 sicut tu in veritate ambulas.* Maiorem horum non habeo gratiam, quàm vt au-
5 diam filios meos in veritate ambulare.* Charissime, fideliter facis quidquid ope-
6 raris in fratres, & hoc in peregrinos,* qui testimonium reddiderunt charitati tuæ in
7 conspectu Ecclesiæ quos, benefaciens, deduces dignè Deo.* Pro nomine enim eius profecti sunt, nihil accipientes à Gentibus.
8 * Nos ergo debemus suscipere huiusmo-
C di, vt cooperatores simus veritatis.
9 * Scripsissem forsitan Ecclesiæ: sed is, qui amat primatum gerere in eis, Diotrephes,
10 non recipit nos.* Propter hoc si venero, commonebo eius opera, quæ facit: verbis malignis garriens in nos: & quasi non ei ista sufficiant, neque ipse suscipit fratres, & eos, qui suscipiunt, prohibet, & de Ec-
11 clesia eiicit.* Charissime, noli imitari ma-
D lum, sed quod bonum est. Qui benefacit, ex Deo est: qui malefacit, non vidit Deum.
12 * Demetrio testimonium redditur ab omnibus, & ab ipsa veritate, sed & nos testimonium perhibemus: & nosti quoniam
13 testimonium nostrum verum est.* Multa habui tibi scribere: sed nolui per atramen-
14 tum & calamum scribere tibi.* Spero autem protinus te videre, & os ad os loquemur. Pax tibi, Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

EPISTOLA
CATHOLICA
BEATI IVDÆ
Apostoli.

Monet vt firmi sint in tradita semel fide aduersus insurgentes impios ac lasciuos, subdens de horum supplicio in modum Iudaorum ac Sodomorum: nam & hi nullum veriti, effrenè feruntur in omnem carnis concupiscentiam, quos diuersis rebus comparat, & istos ad Enoch ac Apostolorum de illis vaticinia reuocat.

1 IVDAS Iesu Christi seruus, frater
A autem Iacobi, his qui sunt in Deo patre dilectis, & Christo
2 Iesu conseruatis, & vocatis.* Misericordia vobis, & pax, & charitas adim-
3 pleatur,* Charissimi omnem sollicitudinem faciens scribendi vobis de communi vestra salute, necesse habui scribere vobis; deprecans supercertari semel tra-

ditæ sanctis fidei. * subintroierunt enim 4
quidam homines (qui olim præscripti
sunt in hoc iudicium) impij Dei nostri
gratiam transferentes in luxuriam, & so-
lum Dominatorem & Dominum nostrum
Iesum Christum negantes. * Commonere 5
autem vos volo, scientes semel omnia, B
quoniam Iesus populum de terra Ægypti
||Num saluãs, || secundò, eos, qui non crediderunt,
14.f. perdidit: * Angelos verò, qui non serua- 6
37. uerunt suum principatum, sed dereliquerunt
runt suum domicilium, in iudicium magni
diei, vinculis æternis sub caligne reserua-
||Gen. uit. * Sicut ||Sodoma, & Gomorrha, & fini- 7
19.e. timæ ciuitates simili modo exfornicatæ, &
24. abeuntes post carnem alteram, factæ sunt
exemplum, ignis æterni pœnam sustinen-
tes. * Similiter & hi carnem quidem macu- 8
lant, dominationem autem spernunt, ma-
||Zach iestatem autem blasphemant. * || Cum Mi- 9
3.b.2. chaël Arcangelus cum diabolo disputans
altercaretur de moysi corpore, nõ est au-
sus iudicium inferre blasphemiæ: sed di-
xit: Imperet tibi Dominus. * Hi autem 10
quæcumq; quidem ignorant, blasphemant:
||Gen. quæcumque autem naturaliter, tamquam
4.b.8. muta animalia, norunt, in his corrumpun-
||Num tur. * Væ illis, quia in || via Cain abierunt, 11
22.e. & || errore Balaam mercede effusi sunt, 12
23. & in contradictione || Core perierunt. C
Num. * Hi sunt in epulis suis maculæ, conui-
16.e. uantes sine timore, semetipsos pascentes,
32. nubes sine aqua, quæ à ventis circumfe-
2.Pet. runtur, arbores autumnales, infructuosæ, 13
2.e.17 bis mortuæ, eradicatæ: * fluctus feri ma-
ris, despumantes suas confusiones, sidera
errantia: quibus procella tenebrarum ser- 14
uata est in æternum. * Prophetauit autem
||Apoc. & de his septimus ab Adam Enoch, dicens:
1.b.7. || Ecce venit Dominus in sanctis millibus 15
suis. * facere iudicium contra omnes, &
arguere omnes impios de omnibus ope-
ribus impietatis eorum, quibus impiè
egerunt, & de omnibus duris quæ locuti 16
||Psal. sunt contra Deum peccatores impij. * Hi
16.c. sunt murmuratores querulosi, secundùm
10. desideria sua ambulantes, || & os eorum
loquitur superba, mirantes personas quæ- 17
||1.Ti- stus causa. * Vos autem charissimi, me- D
moth. mores estote verborum, || quæ prædicta
4.a.1. sunt ab Apostolis Domini nostri Iesu Chri- 18
2.Ti.3 sti, * qui dicebant vobis, quoniam in no-
a.1. uissimo tempore venient illusores, secun-
2.Pet: dùm desideria sua ambulantes in impie- 19
3.a.3. tatibus. * Hi sunt qui segregant semetipsos, 20
animales, Spiritum non habentes. * Vos
autem charissimi, superædificantes vos-
metipsos sanctissimæ vestræ fidei, in Spiri- 21
tu sancto orantes, * vosmetipsos in dile-
ctione Dei seruate, expectantes misericor-
diam Domini nostri Iesu Christi in vitam 22
æternam. * Et hos quidem arguite iudi-
catos: * illos verò saluate, de igne rapien- 23
tes. aliis autem miseremini in timore.
odientes & eam: quæ carnalis est, macu-
24 latam tunicam. * Ei autem, qui potens est
vos conseruare sine peccato, & constituere
ante conspectum gloriæ suæ immacula-
tos in exultatione in aduentu Domini no-
25 stri Iesu Christi. * Soli Deo Saluatori
nostro per Iesum Christum Dominum
nostrum, gloria & magnificentia, impe-
rium & potestas ante omne sæculum: &
nunc, & in omnia sæcula sæculorum.
Amen.

APOCALYPSIS
BEATI IOANNIS APOSTOLI

CAPUT PRIMUM.

Ioannes in Patmos insula relegatus iubetur scribere quæ viderit septem Asiæ Ecclesiis, per septem candelabra designatis quæ vidit in circuitu filij hominis modum describens quo hic ipsi demonstratus sit.

1 POCALYPSIS Iesu Chri-
A sti, quam dedit illi Deus palam
facere seruis suis, quæ oportet
fieri citò: & significauit, mit-
tens per Angelum suum seruo suo Ioanni,
2 * qui testimonium perhibuit verbo Dei,
& testimonium Iesu Christi, quæcumque
3 vidit. * Beatus qui legit, & audit verba
prophetiæ huius: & seruat ea, quæ in ea || Exo.
4 scripta sunt: tempus enim propè est. * 3.d.14
Ioannes septem ecclesiis, quæ sunt in Asia; ||1.Cor
Gratia vobis & pax ab eo, || qui est, & qui 15.e.
erat, & qui venturus est: & à septem spi- 20.
ritibus, qui in cõspectu throni eius sunt; Col.1.
5 * & à Iesu Christo, qui est testis fidelis, || c.18.
primogenitus mortuorum: & princeps re- ||Heb
B gum terræ: qui dilexit nos, & lauit nos, à 9.d.14
6 peccatis nostris || in sanguine suo, * & fe- 1.Pet
cit nos regnum, & sacerdotes Deo & Pa- 1.d.19
tri suo: ipsi gloria, & imperium in sæcula 1.Ioa
7 sæculorum: Amen. * || Ecce venit cum nu- 1.c.7
bibus, & videbit eum omnis oculus, & qui ||Isa
eum pupugerunt. Et plangent se super eũ c.13
8 omnes tribus terræ: Etiam: Amen. * || Ego Matt
sum α & ω principium & finis, dicit Domi- 24.c.
nus Deus qui est, qui erat, & qui venturus 30.
9 est, omnipotens. * Ego Ioannes frater ve- Iud.
ster, & particeps in tribulatione, & regno, 14.
& patientia in Christo Iesu, fui in insula, || Isa
quæ appellatur Patmos, propter verbum 14.a
10 Dei, & testimonium Iesus. * Fui in spiri- 44.
C tu in Dominica die, & audiui post me 6.48
11 vocem magnam tamquam tubæ, * di- b.12
centis: Quod vides, scribe in libro: & Inf.
mitte septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia. b.6.
Epheso & Smyrnæ, & Pergamo, & Thya- 22.c
tiræ, & Sardis, & Philadelphiæ, & Lao- 13.
diciæ

diciæ.* Et conuersus sum,vt viderem vo- 12
cem quæ loquebatur mecum : Et conuer-
sus vidi septem candelabra aurea:* & in 13
medio septem candelabrorum aureorum
similem filio hominis, vestitum podere,
& præcinctum ad mamillas zona aurea.
* caput autem eius & capilli erant candi- 14
di tanquam lana alba, & tanquam nix, & D
oculi eius tanquam flamma ignis, *& pe- 15
des eius similes aurichalco,sicut in camino
ardenti, & vox illius tamquam vox aqua-
rum multarum :* & habebat in dextera 16
sua stellas septem. Et de ore eius gladius
vtraque parte acutus exibat : & facies eius
sicut sol lucet in virtute sua.* Et cùm vi- 17
dissem eum,cecidi ad pedes eius tamquam
mortuus. Et posuit dexteram suam super
|| Isa. 41.b. 4. & 44.a. 6. 48. 12. Infra. 22.a. 13. me,dicens:Noli timere:||ego sum primus,
& nouissimus,* viuus,& fui mortuus , & 18
ecce sum viuens in sæcula sæculorum, &
habeo claues mortis, & inferni. * Scribe 19
ergo quæ vidisti,& quæ sunt,& quæ opor- E
tet fieri post hæc.* Sacramentum septem 20
stellarum, quas vidisti in dextera mea, &
septem candelabra aurea : septem stellæ,
Angeli sunt septem Ecclesiarum:& cande-
labra septem,septem Ecclesiæ sunt.

CAPVT II.

Iubetur Ioannes varia scribere Ecclesiis Ephesi, Smyrnæ, Pergami & Thyatiræ: collaudans eos qui Nicolaitarum doctrinam non admiserant, alios autem minis ad pœnitentiam reuocans: tepidum quoque detestans, & vincenti præmium pollicens.

ANgelo Ephesi Ecclesiæ scribe : Hæc 1
dicit,qui tenet septem stellas in dex- A
tera sua,qui ambulat in medio septem cā-
delabrorum aureorum:* Scio opera tua:& 2
laborem,& patientiam tuam, & quia non
potes sustinere malos : & tentasti eos,qui
se dicunt Apostolos esse, & non sunt: &
inuenisti eos mendaces,*& patientiam ha- 3
bes, & sustinuisti propter nomen meum,
& non defecisti. * Sed habeo aduersum te 4
quòd charitatem tuam primam reliquisti.
* Memor esto itaque vnde excideris : & 5
age pœnitentiam,& prima opera fac : sin B
autem,venio tibi,& mouebo candelabrum
tuum de loco suo,nisi pœnitentiam ege-
ris.* Sed hoc habes , quia odisti facta Ni- 6
colaitarum , quæ & ego odi. * Qui habet 7
aurem , audiat quid Spiritus dicat Eccle-
siis , Vincenti dabo edere de ligno vitæ,
quod est in Paradiso Dei mei. * Et Ange- 8
lo Smyrnæ Ecclesiæ scribe : Hæc dicit C
primus: & nouissimus,qui fuit mortuus,&
viuit : * Scio tribulationem tuam, & pau- 9
pertatem tuam, sed diues es : & blasphe-
maris ab his,qui se dicunt Iudæos esse, &
non sunt,sed sunt synagoga satanæ. * Ni- 10
hil horum timeas quæ passurus es. Ecce
missurus est diabolus aliquos ex vobis
in carcerem vt tentemini : & habebitis
tribulationem diebus decem. Esto fidelis
vsque ad mortem , & dabo tibi coronam
11 vitæ.* Qui habet aurem,audiat quid Spi-
D ritus dicat Ecclesiis : Qui vicerit, non læ-
12 detur à morte secunda. * Et Angelo Per-
gami Ecclesiæ scribe : Hæc dicit qui habet
13 romphæam vtraque parte acutam : * Scio
vbi habitas,vbi sedes est satanæ : & tenes
nomen meum , & non negasti fidem
meam. Et in diebus illis Antipas testis
meus fidelis,qui occisus est apud vos , vbi
14 satanas habitat. * Sed habeo aduersus te
pauca : qui habes illic tenentes doctrinam
|| Balaam qui docebat Balac mittere scan- ||Num
dalum coram filiis Israël,edere , & forni- 24.a.
15 cari:* ita habes & tu tenentes doctrinam 3.
16 Nicolaitarum. * Similiter pœnitentiam 25.a.2
E age:si quo minus veniam tibi citò, & pu-
17 gnabo cum illis in gladio oris mei. * Qui
habet aurem , audiat quid spiritus dicat
Ecclesiis : Vincenti dabo manna abscon-
ditum,& dabo illi calculum candidum:&
in calculo nomen nouum scriptum,quod
18 nemo scit , nisi qui accipit. * Et Angelo
Thyatiræ Ecclesiæ scribe : Hæc dicit Fi-
lius Dei , qui habet oculos tamquam
flammam ignis , & pedes eius similes au-
19 richalco : * Noui opera tua , & fidem , &
F charitatem tuam , & ministerium , & pa-
tientiam tuam , & opera tua nouissima
20 plura prioribus. * Sed habeo aduersus te
pauca : quia permittis mulierem Iezabel,
quæ se dicit propheten, docere, & sedu-
cere seruos meos fornicari,& manducare
21 de idolothytis. * Et dedi illi tempus vt
pœnitentiam ageret : & non vult pœni-
22 tere à fornicatione sua. * Ecce mittam
eam in lectum : & qui mœchantur cum
ea in tribulatione maxima erunt, nisi pœ-
23 nitentiam ab operibus suis egerint,* & fi-
G lios eius interficiam in morte , & scient
omnes Ecclesiæ || quia ego sum scrutans ||1.Re.
renes & corda : & dabo vnicuique ve- 16.b.7
strûm secundum opera sua. Vobis autem Psa.7.
24 dico,* & ceteris qui Thyatiræ estis : Qui- c.10.
cumque non habent doctrinam hanc , & Ier.11
qui non cognouerunt altitudines satanæ, d.20.
quemadmodum dicunt,non mittam super 17.b.
25 vos aliud pondus:* tamen id,quod habe- 10.20
26 tis tenete donec veniam. * qui vicerit, & c.12.
custodierit vsque in finem opera mea ,
27 dabo illi potestatem semper Gentes , * &
reget eas in virga ferrea, & tamquam vas
28 figuli confringentur , * sicut & ego accepi
à Patre meo : & dabo illi stellam matuti-
29 nam.* Qui habet aurem, audiat quid Spi-
ritus dicat Ecclesiis.

CAPVT III.

Iubetur scribere Ecclesiis Sardis, Philadelphia & Laodicia errantes ad pœnitentiam minis reuocans, sed alios collaudans, & vincenti præmium pollicens. Deum dicens ad ostium pulsare, vt ingrediatur ad illum qui aperuerit,

ET Angelo Ecclesiæ Sardis scribe: Hæc 1
dicit, qui habet septem Spiritus Dei, & A
septem stellas: Scio opera tua, quia no-
mē habes quòd viuas, & mortuus es.* Esto 2
vigilans, & confirma cetera, quæ moritu-
ra erant: Non enim inuenio opera tua ple-
na coram Deo meo. * In mente ergo ha- 3
be qualiter acceperis, & audieris, & serua,
& pœnitentiam age. Si ergo non vigilaue-
1. The ris, || veniam ad te tamquam fur, & nescies
5.a.2. qua hora veniam ad te.* Sed habes pauca 4
2. Pet nomina in Sardis, qui non inquinauerunt
c. 10 vestimenta sua, & ambulabunt mecum in
Inf. albis, quia digni sunt.* Qui vicerit, sic ve- 5
16.c.15 stietur vestimentis albis, & non delebo B
nomen eius de Libro vitæ, & confitebor
nomen eius coram patre meo, & coram
angelis eius. * Qui habet aurem, audiat 6
quid Spiritus dicat Ecclesiis. * Et Angelo 7
Philadelphiæ Ecclesiæ scribe: Hæc dicit
|| Isa. Sanctus & Verus, || qui habet clauem Da-
22.f.22 uid: qui aperit, & nemo claudit: claudit, &
Iob.12 nemo aperit: * Scio opera tua. Ecce dedi 8
c.14. coram te ostium apertum, quod nemo
potest claudere: quia modicam habes vir-
tutem, & seruasti verbum meum, & non
negasti nomen meum. * Ecce dabo de sy- 9
nagoga satanæ, qui dicunt se Iudæos esse,
& non sunt sed mentiuntur: Ecce faciam
illos vt veniant, & adorent ante pedes
tuos: & scient quia ego dilexi te, * quoniam 10
seruasti Verbum patientiæ meæ, & ego C
seruabo te ab hora tentationis, quæ ven-
tura est in orbem vniuersum tentare habi-
tantes in terra. * Ecce venio citò: tene 11
quod habes, vt nemo accipiat coronam
tuam.* Qui vicerit, faciam illum columnam 12
in templo Dei mei, foras non egredietur
ampliùs: & scribam super eum nomen Dei
mei, & nomen ciuitatis Dei mei nouæ Ie-
rusalem quæ descendit de cœlo à Deo
meo, & nomen meum nouum. * Qui ha- 13
bet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ec-
clesiis.* Et Angelo Laodiceæ Ecclesiæ scri- 14
|| Ioan be: || Hæc dicit: Amen, testis fidelis, &
14.a.6 verus, qui est principium creaturæ Dei.
* Scio opera tua, quia neque frigidus es, 15
neque calidus: vtinam frigidus esses, aut
calidus: * Sed quia tepidus es, & nec frigi- 16
dus, nec calidus, incipiam te euomere ex D
ore meo: * quia dicis: Quod diues sum, & 17
locupletatus, & nullius egeo: & nescis quia
tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæ-
cus, & nudus.* Suadeo tibi emere à me au- 18
rum ignitum probatum, vt locuples fias, &
vestimentis albis induaris, & non appareat
confusio nuditatis tuæ, & collyrio inunge
|| Prou oculos tuos vt videas: * || Ego quos amo, 19
3.b.12 arguo, & castigo: Æmulare ergo, & pœni-
|| Heb. tentiam age.* Ecce sto ad ostium, & pul- 20
12 b.6 so: si quis audierit vocem meam & ape-
ruerit mihi ianuam, intrabo ad illum, &
cœnabo cum illo: & ipse mecum.* Qui vi- 21
cerit, dabo ei sedere mecum in throno
meo: sicut & ego vici, & sedi cum pa-
22 tre meo in throno eius. * Qui habet au-
rem, audiat quid spiritus dicat Ecclesiis.

CAP. IV.

Aperto in cælo ostio videt sedentem in throno, & in huius circuitu vigintiquatuor seniores sedentes; & , qua hic describit, quatuor animalia, quæ sedentem in throno assidue vna cum vigintiquatuor senioribus glorificabant.

1 POst hæc vidi: & ecce ostium apertum
A in cælo: & vox prima, quam audiui,
tamquam tubæ loquentis mecum, dicens:
Ascende huc, & ostendam tibi quæ opor-
2 tet fieri post hæc.* Et statim fui in spiritu:
& ecce sedes posita erat in cælo, & supra
3 sedem sedens. * Et qui sedebat, similis
erat aspectui lapidis iaspidis & sardinis: &
iris erat in circuitu sedis, similis visioni
4 smaragdinæ.* Et in circuitu sedilia vigin-
B quatuor: & super thronos vigintiquatuor
seniores sedentes circumamicti vestimen-
tis albis, & in capitibus eorum coronæ au-
5 reæ.* Et de throno procedebāt fulgura, &
voces, & tonitrua & septē lampades arden-
tes ante thronum, qui sunt septem spiri-
6 tus Dei.* Et in conspectu sedis tamquam
mare vitreum simile crystallo: & in medio
C sedis, & in circuitu sedis, quatuor animalia
7 plena oculis antè & retrò.* Et animal pri-
mum simile leoni, & secundum animal si-
mile vitulo, & tertium animal habens fa-
ciem quasi hominis, & quartum animal si-
8 mile aquilæ volanti: * Et quatuor anima-
lia singula eorum habebant alas senas: &
in circuitu, & intus plena sunt oculis: &
requiē non habebant die ac nocte dicen-
tia: || Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus || Isa
Deus omnipotens, qui erat, & qui est & 6.a.3.
9 qui venturus est. * Et cùm darent illa ani-
malia gloriam, & honorem, & benedictio-
nem sedenti super thronum, viuenti in
10 sæcula sæculorum, * procidebant viginti
D quatuor seniores ante sedentem in thro-
no, & adorabant viuentem in sæcula sæ-
culorum, & mittebant coronas suas ante
11 thronum, dicentes. * Dignus es Domine
Deus noster accipere gloriam & honorem,
& virtutem: quia tu creasti omnia, & pro-
pter voluntatem tuā erant & creata sunt.

CAP. V.

Flente Ioanne quòd librum septem sigillis signatū nemo posset aperire, Agnus primum occisus illum aperuit; quo facto, quatuor animalia & vigintiquatuor seniores, cum innumera Angelorum multitudine omnique creatura illum maximè glorificarunt.

1 ET vidi in dextera sedentis supra thro-
A num, librum scriptum intus & fo-
2 ris, signatum sigillis septem. * Et vidi
Angelum fortem, prædicantem voce ma-
gna: Quis est dignus aperire librum, &
soluere

soluere signacula eius? * Et nemo poterat, 3
neque in cœlo, neque in terra, neque sub-
tus terram, aperire librum, neque respice-
re illum. * Et ego flebam multum, quo- 4
niam nemo dignus inuentus est aperire
librum, nec videre eum. * Et vnus de se- 5
nioribus dixit mihi: Ne fleueris: ecce vi- B
cit leo de tribu Iuda, radix Dauid, aperire
librum, & soluere septem signacula eius.
* Et vidi: & ecce in medio throni & qua- 6
tuor animalium, & in medio seniorum,
agnum stantem tanquam occisum, haben-
tem cornua septem, & oculos septem: qui
sunt septem spiritus Dei, missi in omnem
terram. * Et venit, & accepit de dextera 7
sedentis in throno librum. * Et cùm ape- 8
ruisset librum, quatuor animalia, & vi-
gentiquatuor seniores ceciderunt coram
agno habentes singuli citharas, & phialas
aureas plenas odoramentorum, quæ sunt
orationes sanctorum: * & cantabant canti- 9
cum nouum, dicentes: Dignus es Domine
accipere librum, & aperire signacula eius:
quoniam occisus es, & redemisti nos Deo
in sanguine tuo ex omni tribu, & lin-
gua & populo, & natione: * & fecisti nos 10
Deo nostro regnum, & sacerdotes: & re-
gnabimus super terram. * Et vidi, & audiui 11
vocem angelorum multorum in circuitu
throni, & animalium, & seniorum: & erat
|| Dan 7.c.10. numerus eorum || millia millium, * di- 12
centium voce magna: Dignus est Agnus, D
qui occisus est, accipere virtutem, & diui-
nitatem, & sapientiam, & fortitudinem, &
honorem, & gloriam, & benedictionem.
* Et omnem creaturam quæ in cœlo est, & 13
super terram, & sub terra, & quæ sunt in
mari, & quæ in eo: omnes audiui dicen-
tes: Sedenti in throno, & Agno: benedi-
ctio, & honor, & gloria, & potestas in sæ-
cula sæculorum. * Et quatuor animalia di- 14
cebant: Amen. Et vigintiquatuor seniores
ceciderunt in facies suas: & adorauerunt
viuentem in sæcula sæculorum.

CAP. VI.

Apertis quatuor sigillis, varij aduersus terram sequuntur effectus: quinto verò aperto, animæ martyrum petunt accelerari iudicium: ad sexti autem aperitionem ostenduntur signa futuri iudicij.

ET vidi quòd aperuisset Agnus vnum 1
de septem sigillis, & audiui vnum de A
quatuor animalibus, dicens, tanquam vo-
cem tonitrui: Veni & vide. * Et vidi; & ecce 2
equus albus, & qui sedebat super illum
habebat arcum, & data est ei corona, &
exiuit vincens vt vinceret. * Et cùm ape- 3
ruisset sigillum secundum, audiui secun-
dum animal dicens: Veni, & vide. * Et 4
exiuit alius equus rufus: & qui sedebat
super illum, datum est ei vt sumeret pa-
cem de terra & vt inuicem se interfi-
5 ciant, & datus est ei gladius magnus. * Et
B cùm aperuisset sigillum tertium, audiui
tertium animal, dicens: Veni, & vide. Et
ecce equus niger: & qui sedebat super
6 illum, habebat stateram in manu sua. * Et
audiui tamquam vocem in medio quatuor
animalium dicentium: Bilibris tritici dena-
rio, & tres bilibres hordei denario, & vi-
7 num, & oleum ne læseris. * Et cùm ape-
ruisset sigillum quartum, audiui vocem
8 quarti animalis dicentis: Veni, & vide. * Et
ecce equus pallidus: & qui sedebat super
eum, nomen illi Mors, & infernus se-
quebatur eum; & data est illi potestas
super quatuor partes terræ, interficere
9 gladio, fame, & morte; & bestiis terræ. * Et
C cùm aperuisset sigillum quintum, vidi
subtus altare animas interfectorum prop-
ter verbum Dei & propter testimonium,
10 quod habebant, * & clamabant voce ma-
gna, dicẽtes; Vsquequò Domine, (sanctus,
& verus) non iudicas, & non vindicas san-
guinem nostrum de iis qui habitant in
11 terra? * Et datæ sunt illis singulæ stolæ al-
bæ: & dictum est illis vt requiescerent
adhuc tempus modicum, donec compleã-
tur conserui eorum, & fratres eorum, qui
12 interficiendi sunt sicut & illi. * Et vidi cùm
D aperuisset sigillum sextum: & ecce terræ
motus magnus factus est, & sol factus est
niger tamquam saccus cilicinus: & luna to-
13 ta facta est sicut sanguis: * & stellæ de cœ-
lo ceciderunt super terram, sicut ficus
emittit grossos suos cùm à vento magno
14 mouetur, & cœlum recessit sicut liber in-
uolutus & omnis mons, & insulæ de locis
15 suis motæ sunt: * & reges terræ, & prin-
cipes, & tribuni, & diuites, & fortes, & om-
nis seruus & liber, absconderunt se in spe-
16 luncis, & in petris montium; * & dicunt
montibus, & petris: || Cadite super nos, & || Is. 2.
abscondite nos à facie sedentis super d. 19.
17 thronum, & ab ira Agni: * quoniam venit Osee.
dies magnus iræ ipsorum & quis poterit 10. c. 8
stare? Luc. 23
c. 30.

CAP. VII.

Dum punienda est terra, iubentur absque nocumento seruari signum in fronte gerentes: qui describuntur tam ex Iudæis quàm ex Gentibus benedicentes Deum: & de his qui amicti erant stolis albis.

1 POST hæc vidi quatuor Angelos stan-
A tes super quatuor angulos terræ te-
nentes quatuor ventos terræ, ne flarent
super terram, neque super mare, neque
2 in vllam arborem. * Et vidi alterum
Angelum ascendentem ab ortu solis,
habentem signum Dei viui: & clamauit
voce magna quatuor Angelis, quibus da-
3 tum est nocere terræ, & mari, * dicens: No-
lite nocere terræ, & mari, neque arbori-
bus, quoadusque signemus seruos Dei

nostri in frontibus eorum. * Et audiui nu- 4
merum signatorum, centum quadraginta
quatuor millia signati, ex omni tribu filio-
rum Israël. * Ex tribu Iuda duodecim mil- 5
lia signati: ex tribu Ruben duodecim mil- B
lia signati: Ex tribu Gad duodecim mil-
lia signati: * Ex tribu Aser duodecim millia 6
signati: Ex tribu Nephthali duodecim
millia signati: Ex tribu Manasse duode-
cim millia signati: * Ex tribu Simeon duo- 7
decim millia signati: Ex tribu Leui duo-
decim millia signati: Ex tribu Issachar
duodecim millia signati: * Ex tribu Za- 8
bulon duodecim millia signati: Ex tribu
Ioseph duodecim millia signati: Ex tri-
bu Beniamin duodecim millia signati. * 9
Post hæc vidi turbam magnam, quam di- C
numerare nemo poterat, ex omnibus
gentibus, & tribubus, & populis, & lin-
guis, stantes ante thronum, & in conspe-
ctu agni amicti stolis albis, & palmæ in
manibus eorum: * & clamabant voce ma- 10
gna, dicentes: Salus Deo nostro, qui sedet
super thronum, & Agno. * Et omnes An- 11
geli stabant in circuitu throni, & senio-
rum, & quatuor animalium: & ceciderunt
in conspectu throni in facies suas, & ado-
rauerunt Deum, * dicentes, Amen. Bene- 12
dictio, & claritas, & sapientia, & gratiarum
actio, honor, & virtus, & fortitudo Deo
nostro in sæcula sæculorum, Amen. * Et 13
respondit vnus de senioribus, & dixit mihi
Hi, qui amicti sunt stolis albis, qui sunt? &
vnde venerunt? * Et dixi illi: Domine mi, 14
tu scis. Et dixit mihi: Hi sunt, qui vene-
runt de tribulatione magna, & lauerunt
stolas suas, & dealbauerunt eas in sangui-
ne Agni. * Ideò sunt ante thronum Dei, & 15
seruiunt ei die ac nocte in templo eius; &
qui sedet in throno, habitabit super illos.
|| Isa. 49. c. 10. * || non esurient, neque sitient ampliùs, 16
nec cadet super illos sol, neque vllus æ-
stus: * quoniam Agnus, qui in medio thro- 17
|| Is. 25 c. 8. ni est, reget illos, & deducet eos ad vitæ
fontes aquarum, || & absterget Deus, om-
Inf. 21 b. 4. nem lacrymam ab oculis eorum.

CAP. VIII.

Aperto septimo sigillo septem angeli cum tubis ostenduntur: effusoque in terram igne altaris ab alio Angelo fiunt variæ tempestates: similiter quatuor angelis tuba canentibus producuntur variæ plagæ aduersus homines.

ET cùm aperuisset sigillum septimum, 1
factum est silentium in cœlo, quasi A
media hora. * Et vidi septem Angelos stan- 2
tes in conspectu Dei: & datæ sunt illis se-
ptem tubæ. * Et alius Angelus venit, & 3
stetit ante altare habens thuribulum au-
reum: & data sunt illi incensa multa, vt
daret de orationibus sanctorum omnium
super altare aureum, quod est ante thro-
4 num Dei. * Et ascendit fumus incensorum
B de orationibus sanctorum de manu Ange-
5 li coram Deo. * Et accepit Angelus thuri-
bulum, & impleuit illud de igne altaris &
misit in terram, & facta sunt tonitrua, &
voces, & fulgura, & terræ motus magnus.
6 * Et septem Angeli, qui habebant septem
tubas, præparauerunt se vt tuba canerent.
7 * Et primus Angelus tuba cecinit, & facta
C est grando, & ignis, mista in sanguine, &
missū est in terrā, & tertia pars terræ com-
busta est, & tertia pars arborū concremata
est, & omne fœnū viride combustū est. * Et
8 secundus Angelus tuba cecinit: & tan-
quam mons magnus igne ardens missus est
in mare, & facta est tertia pars maris san-
9 guis, * & mortua est tertia pars creaturæ
eorum, quæ habebant animas in mari, &
10 tertia pars nauium interiit. * Et tertius
Angelus tuba cecinit & cecidit de cœlo
stella magna, ardens tamquam facula: &
cecidit in tertiam partem fluminum, & in
11 fontes aquarum: * & nomen stellæ dici-
D tur Absinthium; & facta est tertia pars
aquarum in absinthium: & multi homi-
num mortui sunt de aquis, quia amaræ fa-
12 ctæ sunt. * Et quartus Angelus tuba ceci-
nit: & percussa est tertia pars solis, & ter-
tia pars lunæ, & tertia pars stellarum, ita
vt obscuraretur tertia pars eorum, & diei
non luceret pars tertia, & noctis similiter.
13 * Et vidi, & audiui vocem vnius aquilæ
volantis per medium cœli, dicentis voce
magna: Væ, væ, væ habitantibus in terra,
de ceteris vocibus trium Angelorum, qui
erant tuba canituri.

CAP. IX.

Quinto Angelo tuba canente stella cadit, & locustæ à fumo putei egressæ describuntur, quæ homines crucient: sexto verò Angelo canente soluuntur quatuor Angeli, qui ingenti equestri exercitu tertiam hominum partem occidāt.

1 ET quintus Angelus tuba cecinit: &
A vidi stellam de cœlo cecidisse in ter-
2 ram, & data est ei clauis putei abyssi. * Et
aperuit puteum abyssi: & ascendit fu-
mus putei, sicut fumus fornacis magnæ:
& obscuratus est sol & aër de fumo pu-
3 tei: * Et de fumo putei exierunt locustæ
in terram, & data est illis potestas, sicut
4 habent potestatem scorpiones terræ: * &
præceptum est illis ne læderent fœnum
terræ, neque omne viride, neque omnem
arborem: nisi tantùm homines: qui non
5 habent signum Dei in frontibus suis: * & || Is. 2.
datum est illis ne occiderent eos; sed d. 19.
vt cruciarent mensibus quinque: & cru- Osee
ciatus eorum, vt cruciatus scorpij cùm 10. c. 8
6 percutit hominem. * || Et in diebus illis Luc.
quærent homines mortem, & non in- 23. e.
uenient eam: & desiderabunt mori, & 30.

fugiet

fugiet mors ab eis. * || Et similitudines 7 Sap.
locustarum, similes equis paratis in præ- 16.b.9
lium: & super capita earum tanquam co- B
ronæ similes auro : & facies earum tan-
quam facies hominum.* Et habebant ca- 8
pillos sicut capillos mulierum ; & dentes
earum, sicut dentes leonum erant ; * & 9
habebat loricas sicut loricas ferreas, &
vox alarum earum sicut vox curruum e-
quorum multorum currentium in bellum
* & habebant caudas similes scorpionum, 10
& aculei erant in caudis earum : & po-
testas earum nocere hominibus mensibus
quinque : * & habebant super se regem 11
angelum abyssi, cui nomen Hebraïcè A- C
baddon, Græcè autem Apollyon, Latinè
habens nomen Exterminans. * Væ vnum 12
abiit, & ecce veniunt adhuc duo, væ post
hæc. * Et sextus Angelus tuba cecinit: & 13
audiui vocem vnam ex quatuor cornibus
altaris aurei, quod est ante oculos Dei,
* dicentem sexto Angelo, qui habebat tu- 14
bam? Solue quatuor Angelos, qui alligati
sunt in flumine magno Euphrate. * Et so- 15
luti sunt quatuor Angeli, qui parati erant
in horam, & diem, & mensem, & annum,
vt occiderent tertiam partem hominum.
* Et numerus equestris exercitus vicies 16
millies dena millia. Et audiui numerum
eorum.* Et ita vidi equos in visione ; & 17
qui sedebant super eos, habebant loricas
igneas : & hyacinthinas, & sulphureas, &
capita equorum erant tanquam capita
leonum: & de ore eorum procedit ignis,
& fumus, & sulphur. * Et ab his tribus 18
plagis occisa est tertia pars hominum, de D
igne, & de fumo, & sulphure, quæ proce-
debant de ore ipsorum. * Potestas enim 19
equorum in ore eorum est, & in caudis
eorum nam caudæ eorum similes serpen-
tibus, habentes capita: & in his nocent.* Et 20
ceteri homines, qui non sunt occisi in his
plagis, neque pœnitentiam egerunt de o-
peribus manuum suarũ, vt non adorarent
dæmonia, & simulacra aurea, & argentea,
& ærea, & lapidea, & lignea, quæ neque
videre possunt, neque audire; neque am-
bulare : * & non egerunt pœnitentiam 21
ab homicidiis suis, neque à veneficiis suis,
neque à fornicatione sua, neque à furtis
suis.

CAP. X.

Clamante alio forti Angelo loquuntur septem tonitrua : porro Angelus iurat non ampliùs fore tempus, sed consummandum ad vocem septimi Angeli mysterium : dátque librum Ioanni deuorandum.

ET vidi alium Angelum fortem descen- 1
dentem de cælo, amictum nube, & iris A
in capite eius, & facies eius erat vt Sol,
& pedes eius tanquam columnæ ignis :
* & habebat in manu sua libellum aper-
tum; & posuit pedem suum dextrum su- 2
per mare, sinistrum autem super terram:
3 * & clamauit voce magna, quemadmo-
B dum cùm leo rugit. Et cùm clamasset, lo-
4 quuta sunt septem tonitrua voces suas : *
Et cùm loquuta fuissent septem tonitrua
voces suas, ego scripturus eram: & au-
diui vocem de cœlo dicentem mihi : Si-
gna quæ loquuta sunt septem tonitrua, Dan.
5 & noli ea scribere. * || Et Angelus, quem
vidi stantem, super mare, & super terram, 12.c.7
6 leuauit manum suam ad cœlum : * & iu-
rauit per viuentem in secula seculorum,
C qui creauit cœlum & ea quæ in eo sunt:
& terram, & ea quæ in ea sunt; & mare,
& ea quæ in eo sunt : Quia tempus non
7 erit ampliùs : * sed in diebus vocis septi-
mi Angeli, cùm cœperit tuba canere, con-
summabitur mysterium Dei, sicut euãge-
8 lizauit per seruos suos Prophetas.* Et au-
diui vocem de cœlo iterum loquentem
mecum, & dicentem : Vade, & accipe li-
brum apertum de manu Angeli stantis
9 super mare, & super terram. * Et abij ad
D Angelum, dicens ei, vt daret mihi librum.
Et dixit mihi. || Accipe librum, & deuora ||Eze.
illum : & faciet amaricari ventrem tuum, 3.a.c.
10 sed in ore tuo erit dulce tanquam mel. *
Et accepi librum de manu Angeli & de-
uoraui illum : & erat in ore meo tanquam
11 mel dulce: Et cùm deuorassem eum, ama-
ricatus est venter meus : & dixit mihi. *
Oportet te iterum prophetare Gentibus,
& populis, & linguis, & regibus multis.

CAP. XI.

Ioannes templum metiens audit prædicaturos duos testes, quos bestia à mari ascendens occidet : at illi resurgentes in cœlum ascendunt, ac terræmotu occiduntur 7000 hominum, & ad cantum septimi Angeli viginti quatuor seniores Deo gratias agunt.

1 ET datus est mihi calamus similis vir-
A gæ, & dictum est mihi: Surge, & meti-
re templum Dei, & altare, & adorantes
2 in eo.* atrium autem, quod est foris tem-
templum, eiice foras, & ne metiaris illud:
quoniam datum est Gentibus : & ciuita-
tem sanctam calcabunt mensibus quadra-
3 ginta duobus : * & dabo duobus testibus
meis, & prophetabunt diebus mille du-
4 centis sexaginta, amicti saccis.* Hi sunt
duæ oliuæ, & duo candelabra, in conspe-
5 ctu Domini terræ stantes. * Et si quis vo-
luerit eos nocere, ignis exiet de ore
eorum, & deuorabit inimicos eorum: & si
quis voluerit eos lædere, sic oportet eum
6 occidi. * Hi habent potestatem claudendi
B cœlum, ne pluat diebus prophetiæ ipso-
rum : & potestatem habent super aquas
conuertendi eas in sanguinem, & percu-
tere terram omni plaga quotiescumque
7 voluerint.* Et cùm finierint testimonium
suum, bestia quæ ascendit de abysso, fa-
ciet aduersum eos bellum, & vincet illos,
&

& occidet eos. * Et corpora eorum iace- 8
bunt in plateis ciuitatis magnæ, quæ voca-
tur spiritualiter Sodoma, & Ægyptus, vbi
& Dominus eorum crucifixus est. * Et vi- 9
debunt de tribubus, & populis, & linguis,
& Gentibus, corpora eorum per tres dies
& dimidium: & corpora eorum non sinent
poni in monumentis: * & inhabitantes ter- 10
ram gaudebunt super illos, & iucunda- C
buntur: & munera mittent inuicem, quo-
niam hi duo prophetæ cruciauerunt eos,
qui habitant super terram. * Et post dies 11
tres & dimidium, spiritus vitæ à Deo in-
trauit in eos. Et steterunt super pedes
suos, & timor magnus cecidit super eos,
qui viderunt eos. * Et audierunt vocem 12
magnam de cœlo, dicentem eis: Ascendi-
te huc. Et ascenderunt in cœlum in nu-
be, & viderunt illos inimici eorum. * Et in 13
illa hora factus est terræ motus magnus, &
& decima pars ciuitatis cecidit: & occisa
sunt in terræ motu nomina hominum
septem millia: & reliqui in timorem sunt
missi, & dederunt gloriam Deo cœli. * Væ 14
secundum abiit: & ecce væ tertium ve-
niet citò. * Et septimus Angelus tuba ce- 15
cinit: & factæ sunt voces magnæ in cœlo D
dicentes: Factum est regnum huius mun-
di, Domini nostri, & Christi eius, & re-
gnabit in sæcula sæculorum: Amen. * Et 16
viginti quatuor seniores, qui in conspe-
ctu Dei sedent in sedibus suis, ceciderunt
in facies suas, & adorauerunt Deum, di-
centes: * Gratias agimus tibi Domine 17
Deus omnipotens, qui es, & qui eras, &
qui venturus es: quia accepisti virtutem
tuam magnam, & regnasti. * Et iratæ sunt 18
Gentes, & aduenit ira tua, & tempus
mortuorum iudicari, & reddere merce-
dem seruis tuis Prophetis & sanctis, & ti-
mentibus nomen tuum pusillis & magnis
& exterminandi eos qui corruperunt ter-
ram. * Et apertum est templum Dei in cœ- 19
lo: & visa est arca testamenti eius in tem-
plo eius, & facta sunt fulgura & voces, &
terræ motus, & grando magna.

CAP. XII.

Cum mulier terrente dracone filium peperisset, raptus est ab ea filius eius ad Deum: tunc facto in cœlo prælio, lapsus draco capit mulieris semen persequi.

ET signum magnum apparuit in cœlo: 1
A Mulier amicta Sole, & luna sub pedi-
bus eius, & in capite eius corona stella-
rum duodecim: * & in vtero habens, 2
clamabat parturiens, & cruciabatur vt pa-
riat. * Et visum est aliud signum in cœlo: 3
& ecce draco magnus rufus, habens capi-
ta septem, & cornua decem: & in capi-
tibus eius diademata septem: & cauda 4
eius trahebat tertiam partem stellarum
cœli, & misit eas in terram: & draco
stetit ante mulierem, quæ erat paritura;
vt cùm peperisset, filium eius deuoraret.
5 * Et peperit filium masculum, qui rectu-
rus erat omnes Gentes in virga ferrea: &
raptus est filius eius ad Deum, & ad thro-
6 num eius: * & mulier fugit in solitudi-
B nem, vbi habebat locum paratum à Deo,
vt ibi pascant eam diebus mille ducentis
7 sexaginta. * Et factum est prælium ma-
gnum in cœlo Michaël, & angeli eius præ-
liabantur cum dracone, & draco pugna-
8 bat, & angeli eius: * & non valuerunt,
neque locus inuentus est eorum ampliùs
9 in cœlo. * Et proiectus est draco ille ma-
gnus, serpens antiquus, qui vocatur dia-
bolus, & satanas, qui seducit vniuersum
orbem: & proiectus est in terram, & an-
geli eius cum illo missi sunt. * Et audiui
10 vocem magnam in cœlo, dicentem: Nunc
facta est salus, & virtus, & regnum Dei
C nostri, & potestas Christi eius: quia pro-
iectus est accusator fratrum nostrorum,
qui accusabat illos ante conspectum Dei
nostri die ac nocte. * Et ipsi vicerunt eum
11 propter sanguinem Agni, & propter ver-
bum testimonij sui, & non dilexerunt ani-
mas suas vsque ad mortem. * Propterea
12 lætamini cæli, & qui habitatis in eis. Væ
terræ, & mari, quia descendit diabolus ad
vos habens iram magnam, sciens quòd
13 modicum tempus habet. * Et postquam
D vidit draco quòd proiectus esset in ter-
ram, persecutus est mulierem, quæ pepe-
14 rit masculum: * & datæ sunt mulieri alæ
duæ aquilæ magnæ, vt volaret in desertum
locum suum, vbi alitur per tempus, &
tempora, & dimidium temporis à facie
15 serpentis. * Et misit serpens ex ore suo
post mulierem, aquam tamquam flumen,
vt eam faceret trahi à flumine. * Et adiuuit
16 terra mulierem & aperuit terra os suum,
& absorbuit flumen, quod misit draco de
17 ore suo. * Et iratus est draco in mulierem:
& abiit facere prælium cum reliquis de
semine eius: qui custodiunt mandata Dei,
& habent testimonium Iesu Christi. * Et
18 stetit supra arenam maris.

CAPVT XIII.

Bestia de mari ascendens septem capitum & decem cornuũ decemque diadematum, cuius plaga curatur, Deum blasphemat & sanctos debellat: alteráque bestia duorum cornuum de terra ascendens illi maximè fauet, cogens fieri & adorari eius imaginem, haberique characterem nominis eius.

1 ET vidi de mari bestiam ascendentem
A habentem capita septem, & cornua
decem, & super cornua eius decem dia-
demata, & super capita eius nomina
2 blasphemiæ. * Et bestia, quam vidi, similis
erat pardo, & pedes eius sicut pedes vr-
si, & os eius sicut os leonis. Et dedit illi
draco

draco virtutem suam, & potestatem ma-
gnam. * Et vidi vnum de capitibus suis 3
quasi occisum in mortem: & plaga mor-
tis eius curata est. Et admirata est vni-
uersa terra post bestiam.* Et adorauerunt 4
draconem qui dedit potestatem bestiæ:& B
adorauerunt bestiam,dicentes: Quis simi-
lis bestiæ? & quis poterit pugnare cum
ea?* Et datum est ei os loquens magna, 5
& blasphemias: & data est ei potestas
facere menses quadraginta duos. * Et 6
aperuit os suum in blasphemias ad
Deum, blasphemare nomen eius, & ta-
bernaculum eius,& eos qui in cœlo ha-
bitant. * Et est datum illi bellum facere 7
cum sanctis, & vincere eos. Et data est
illis potestas in omnem tribum,& popu-
lum, & linguam, & gentem: * & ado- 8
rauerunt eam omnes, qui inhabitant
terram: quorum non sunt scripta no-
mina in libro vitæ Agni, qui occisus est
ab origine mundi. * Si quis habet au- 9
rem audiat. * Qui in captiuitatem du- 10
xerit, in captiuitatem vadet:|| qui in gla- C
dio occiderit, oportet eum gladio occi-
di. Hic est patientia, & fides sanctorum.
*Et vidi aliam bestiam ascendentem de 11
terra, & habebat cornua duo similia
Agni:& loquebatur sicut draco. * Et po- 12
testatem prioris bestiæ omnem facie-
bat in conspectu eius: & fecit terram, &
habitantes in ea, adorare bestiam pri-
mam cuius curata est plaga mortis. * Et 13
fecit signa magna, vt etiam ignem face-
ret de cœlo descendere in terram in
conspectu hominum. * Et seduxit habi- 14
tantes in terra, propter signa, quæ data D
sunt illi facere in conspectu bestiæ, di-
cens habitantibus in terra, vt faciant
imaginem bestiæ, quæ habet plagam
gladij & vixit. * Et datum est illi vt da- 15
ret spiritum imagini bestiæ, & vt loqua-
tur imago bestiæ:& faciat vt quicumque
non adorauerint imaginem bestiæ, occi-
dantur. * Et faciet omnes pusillos, & 16
magnos,& diuites, & pauperes, & libe-
ros,& seruos habere characterem in dex-
tera manu sua,aut in frontibus suis, * & 17
ne quis possit emere aut vendere, nisi
qui habet caracterem, aut nomen bestiæ,
aut numerum nominis eius.* Hic sapien- 18
tia est.Qui habet intellectum, computet
numerum bestiæ: Numerus enim homi-
nis est,& numerus eius sexcenti sexagin-
ta sex.

|| Gen. 9. a. 6. Mat. 16. e. 52.

CAP. XIV.

Virgines cum Agno cantantes ambulant, Angelo vno Euangelium annunciante, altero Babylonis lapsum, tertio vero cruciatum eorum qui bestiam adorarunt prædicante: porrò duo habentes falces iubentur, ille messem, hic autem vineam terræ demetere.

1 ET vidi: & ecce Agnus stabat supra
montem Sion, & cum eo centum A
quadraginta quatuor millia, habentes
nomen eius, & nomen Patris eius scrip-
2 tum in frontibus suis. * Et audiui vo-
cem de cœlo tanquam vocem aquarum
multarum, & tanquam vocem toni-
trui magni: & vocem, quam audiui
sicut citharœdorum citharizantium in
3 citharis suis. * Et cantabant quasi canti-
cum nouum, ante sedem, & ante
quatuor animalia, & seniores: & ne-
mo poterat dicere canticum, nisi illa
centum quadraginta quatuor millia, qui
4 empti sunt de terra. * Hi sunt, qui
cum mulieribus non sunt coinquinati:
Virgines enim sunt. * Hi sequuntur
Agnum quocumque ierit. Hi empti sunt
ex hominibus primitiæ Deo, & Agno,
5 *& in ore eorum non est inuentum men-
dacium:sine macula enim sunt ante thro-
6 num Dei. * Et vidi alterum Angelum
B volantem per medium cœli, habentem
Euangelium æternum, vt euangelizaret
sedentibus super terram, & super om-
nem gentem, & tribum, & linguam, &
7 populum: * dicens magna voce Timete
Dominum,& date illi honorem,quia ve-
nit hora iudicij eius:& adorate eum,|| qui
fecit cœlum & terram, mare, & fontes
8 aquarum. * Et alius Angelus sequutus
est:dicens: || Cecidit, cecidit Babylon
illa magna: quæ à vino iræ fornica-
9 tionis suæ potauit omnes gentes. * Et
tertius Angelus sequutus est illos, di-
cens voce magna: Si quis adorauerit
bestiam,& imaginem eius, & acceperit
characterem in fronte sua, aut in manu
10 sua, & hic bibet de vino iræ Dei, quod
mistum est mero in calice iræ ipsius, &
cruciabitur igne, & sulphure in conspe-
ctu Angelorum sanctorum, & ante con-
11 spectum Agni:* & fumus tormentorum:
C eorum ascendet in sæcula sæculorum:
nec habent requiem die, ac nocte, qui
adorauerunt bestiam, & imaginem eius,
& si quis acceperit caracterem nominis
12 eius. * Hic patientia sanctorum est, qui
custodiunt mandata Dei, & fidem Iesu.
13 *Et audiui vocem de cœlo, dicentem
mihi: Scribe: Beati mortui, qui in Do-
mino moriuntur. Amodò iam dicit
Spiritus, vt requiescant à laboribus
suis: opera enim illorum sequuntur il-
14 los. * Et vidi, & ecce nubem candidam
& super nubem sedentem similem Filio
hominis, habentem in capite suo coro-
nam auream, & in manu sua falcem acu-
15 tam. * Et alius Angelus de templo, cla-
mans voce magna ad sedentem super
nubem: || Mitte falcem tuam, & mete,
quia venit hora vt metatur, quoniam
16 aruit messis terræ. * Et misit qui sede-
D bat super nubem falcem suam in ter-
17 ram, & demessa est terra. * Et alius
Angelus exiuit de templo, quod est in
18 cælo,habens & ipse falcem acutam. * Et
alius

|| Psa. 145. a. 6. Act. 14. c. 14.
|| Isa. 21. c. 9. Ier. 51. a. 8.
|| Ioel. 3. c. 13. Mar. 13. c. 39.

alius Angelus exiuit de altari, qui habe-
bat potestatem supra ignem: & clamauit
voce magna ad eum qui habebat falcem
acutam, dicens: Mitte falcem tuam acu-
tam,& vindemia botros vineæ terræ: quo-
niam maturæ sunt vuæ eius.* Et misit An- 19
gelus falcem suam acutam in terram, &
vindemiauit vineam terræ,& misit in la-
cum iræ Dei magnum: * calcatus est la- 20
cus extra ciuitatem, & exiuit sanguis de
lacu vsque ad frenos equorum per stadia
mille sexcenta.

CAP. XV.

Qui bestiam vicerant & eius imaginē ac numerum nominis eius, Deum glorificant,& septem Angelis habentibus septem plagas nouissimas dantur septem phialæ ira Dei plenæ.

ET vidi aliud signum in cœlo magnum 1
& mirabile, Angelos septem, habentes A
plagas septem nouissimas: Quoniam in
illis consummata est ira Dei: * Et vidi 2
tanquam mare vitreum mistum igne, & B
eos, qui vicerunt bestiam & imaginem
eius,& numerum nominis eius stantes su-
per mare vitreum, habentes cytharas Dei: 3
* & cantantes canticum Moysi serui Dei,
& canticum Agni, dicentes: Magna & mi-
rabilia sunt opera tua, Domine Deus om-
nipotens: iustæ & veræ sunt viæ tuæ, Rex 4
Ier. 10 sæculorum.* || Quis non timebit te Do- C
c. 7. mine, & magnificabit nomen tuum? quia
solus pius es: quoniam omnes gentes ve-
nient, & adorabunt in conspectu tuo, 5
quoniam iudicia tua manifesta sunt. * Et
post hæc vidi, & ecce apertum est tem-
plum tabernaculi testimonij in cœlo: 6
* & exierunt septem Angeli habentes se-
ptem plagas de templo, vestiti lino mun-
do, & candido,& præcincti circa pectora 7
zonis aureis. * Et vnum de quatuor ani- D
malibus dedit septē Angelis septem phia-
las aureas, plenas iracundiæ Dei viuentis 8
in sæcula sæculorum. * Et impletum est
templum fumo à maiestate Dei, & de
virtute eius, & nemo poterat introire in
templum donec consummarentur septem
plagæ septem Angelorum.

CAP. XVI.

Ad septem phialarum effusionem in terram, mare, fontes, solem bestia sedem, Euphratem & aerem, multa in terra plagæ oriuntur.

ET audiui vocem magnam de templo, 1
dicentem septem Angelis: Ite, & ef- A
fundite septem phialas iræ Dei in ter-
ram. * Et abiit primus, & effudit phia- 2
lam suam in terram, & factum est vulnus
sæuum & pessimum in homines, qui ha-
bebant characterem bestiæ: & in eos, qui
adorauerunt imaginem eius. * Et secun- 3
dus Angelus effudit phialam suam in ma-
re, & factus est sanguis tamquam mortui:
& omnis anima viuens mortua est in ma-
ri. * Et tertius effudit phialam suam super 4
flumina, & super fontes aquarum, & fa-
5 ctus est sanguis. * Et audiui Angelum a-
B quarum dicentem: Iustus es Domine, qui
es,& qui eras sanctus, qui hæc iudicasti:
6 * quia sanguinem sanctorum & Propheta-
rum effuderunt, & sanguinem eis dedisti
7 bibere: digni enim sunt.* Et audiui alte-
rum ab altari dicentem: Etiam Domine
Deus omnipotens, vera & iusta iudicia
8 tua.* Et quartus Angelus effudit phialam
suam in Solem,& datum est illi æstu af-
9 fligere homines & igni: & æstuauerunt
homines æstu magno, & blasphemaue-
runt nomen Dei habentis potestatem su-
per has plagas, neque egerunt pœniten-
10 tiam vt darent illi gloriam. * Et quintus
Angelus effudit phialam suam super se-
dem bestiæ: & factum est regnum eius
tenebrosum, & commanducauerunt lin-
11 guas suas præ dolore: * & blasphemaue-
C runt Deum cœli, præ doloribus,& vulne-
ribus suis, & non egerunt pœnitentiam
12 ex operibus suis.* Et sextus Angelus effu-
dit phialam suam in flumen illud ma-
gnum Euphratem: & siccauit aquam eius
vt præpararetur via regibus ab ortu So-
13 lis.* Et vidi de ore draconis, & de ore
bestiæ, & de ore pseudoprophetæ spiri-
tus tres immundos in modum ranarum.
14 * Sunt enim spiritus dæmoniorum facien-
tes signa, & procedunt ad reges totius
terræ cōgregare illos in prælium ad diem || Mat.
15 magnum omnipotentis Dei.* || Ecce ve- 24. d.
nio sicut fur. Beatus qui vigilat, & custo- 41.
dit vestimenta sua, ne nudus ambulet,& Luc. 12
16 videant turpitudinem eius. * Et congre- c. 39.
gabit illos in locum, qui vocatur Hæbrai- Sup. 3.
17 cè Armagedon. * Et septimus Angelus ef- a. 3.
D fudit phialam suam in aërem, & exiuit
vox magna de templo à throno, dicens:
18 Factum est. * Et facta sunt fulgura,& vo-
ces, & tonitrua, & terræ motus factus est
magnus, qualis nunquam fuit ex quo ho-
19 mines fuerunt super terram: talis terræ
motus sic magnus. * Et facta est ciuitas
magna in tres partes,& ciuitates Gentium
ceciderunt, & Babylon magna venit in
memoriam ante Deum, dare illi calicem
20 vini indignationis iræ eius. * Et omnis in-
21 sula fugit, & montes non sunt inuenti. *
Et grando magna sicut talentum descen-
dit de cœlo in homines: & blasphemaue-
runt Deum homines propter plagam
grandinis: quoniam magna facta est ve
hementer.

CAP. XVII.

Mulier fornicaria siue Babylon variis induta ornamentis, & ebria martyrum sanguine, sedet super bestiam septem capitum,& decem cornuum; quæ omnia hic declarat Angelus.

1 ET venit vnus de septem Angelis, qui
A habebant septem phialas, & loquutus
est mecum, dicens: Veni ostendam tibi
dam

damnationem meretricis magnæ, quæ se-
det super aquas multas, * cum qua forni- 2
cati sunt reges terræ, & inebriati sunt qui
inhabitant terram, de vino prostitutionis
eius. * Et abstulit me in spiritu in deser- 3
tum. Et vidi mulierem sedentem super
bestiam coccineam, plenam nominibus
blasphemiæ, habentem capita septem, &
cornua decem. * Et mulier erat circunda- 4
ta purpura, & coccino, & inaurata auro,
& lapide pretioso, & margaritis, habens B
poculum aureum in manu sua, plenum
abominatione, & immunditia fornicatio-
nis eius: * Et in fronte eius nomen scri- 5
ptum: Mysterium Babylon magna, mater
fornicationis, & abominationum terræ.
* Et vidi mulierem ebriam de sanguine 6
sanctorum, & de sanguine martyrum Ie-
su. Et miratus sum cùm vidissem illam
admiratione magna. * Et dixit mihi An- 7
gelus: Quare miraris? Ego dicam tibi sa-
cramentum mulieris, & bestiæ quæ por-
tat eam quæ habet capita septem, & cor-
nua decem, * bestia, quam vidisti, fuit, & 8
non est, & ascensura est de abysso, & inte-
ritum ibit? & mirabuntur inhabitantes C
terram (quorum non sunt scripta nomina
in libro vitæ à constitutione mundi) vi-
dentes bestiam, quæ erat, & non est. * hic 9
est sensus, qui habet sapientiam, Septem
capita, septem montes sunt, super quos
mulier sedet, reges septem sunt. * Quia- 10
que ceciderunt, vnus est, & alius nondum
venit: & cùm venerit, oportet illud bre-
ue tempus manere. * Et bestia quæ erat, 11
& non est: in ipsa octaua est: & de sep-
tem est, & in interitum vadit. * Et decem 12
cornua, quæ vidisti, decem reges sunt:
qui regnum nondum acceperunt, sed po-
testatem tanquam reges vna hora acci-
pient post bestiam. * Hi vnum consilium 13
habent, & virtutem, & potestatem suam D
bestiæ tradent. * Hi cum Agno pugnabunt, 14
1. Tim. 6. c. 15. Inf. 19 c. 16. & Agnus vincet illos: || quoniam Domi-
nus dominorum est, & Rex regum, & qui
cum illo sunt, vocati, electi, & fideles.
* Et dixit mihi: Aquæ, quas vidisti, vbi 15
meretrix sedet, populi sunt, & Gentes, &
linguæ. * Et decem cornua, quæ vidisti 16
in bestia: hi odient fornicariam, & de-
solatam facient illam & nudam, & carnes
eius manducabunt, & ipsam igni concre-
mabunt. * Deus enim dedit in corda eo- 17
rum vt faciant quod placitum est illi: vt
dent regnum suum bestiæ, donec con-
summentur verba Dei. * Et mulier, quam 18
vidisti, est ciuitas magna, quæ habet re-
gnum super reges terræ.

CAP. XVIII.

Babylonis lapsus, iudicium, plagæ, & vltiones: propter quas reges ac negotiatores terræ olim ipsi adhærentes amarè lugebunt; cælum verò, Apostoli ac Prophetæ exultabunt.

1 ET post hæc vidi alium Angelum de-
A scendentem de cælo, habentem pote-
statem magnam: & terra illuminata est
2 à gloria eius. * Et exclamauit in fortitu-
dine, dicens: || Cecidit, cecidit Babylon Isa. 21 c. 9.
magna: & facta est habitatio dæmonio-
rum, & custodia omnis spiritus immun- Ier. 51 a. 8.
di, & custodia omnis volucris immun-
3 dæ, & odibilis: * quia de vino iræ forni- Sup. 4 b. 8.
cationis eius biberunt omnes gentes, &
reges terræ cum illa fornicati sunt, &
mercatores terræ de virtute deliciarum
4 eius diuites facti sunt. * Et audiui aliam
B vocem de cælo dicentem: exite de illa
populus meus: vt ne participes sitis de-
lictorum eius, & de plagis eius non
5 accipiatis. * Quoniam peruenerunt pecca-
ta eius vsque ad cælum, & recordatus est
6 Dominus iniquitatum eius. * Reddite illi
sicut & ipsa reddidit vobis: & duplicate
duplicia secundùm opera eius: in po-
culo, quo miscuit, miscete illi duplum.
7 * Quantum glorificauit se & in deliciis
C fuit, tantum date illi tormentum & lu-
ctum: quia in corde suo dicit: || Sedeo || Isa. 47. c. 8
regina: & vidua non sum: & luctum non
8 videbo: * Ideò in vna die venient plagæ
eius, mors, & luctus, & fames, & igne
comburetur: quia fortis est Deus, qui
9 iudicabit illam. * Et flebunt, & plangent
se super illam reges terræ, qui cum illa
fornicati sunt, & in deliciis vixerunt,
cum viderunt fumum incendij eius:
10 * longè stantes propter timorem tor-
mentorum eius, dicentes: Væ, væ ciui-
tas illa magna Babylon, ciuitas illa fortis:
quoniam vna hora venit iudicium tuum:
11 * Et negotiatores terræ flebunt, & lu-
D gebunt super illam: quoniam merces
12 eorum nemo emet ampliùs? * merces
auri, & argenti, & lapidis pretiosi, &
margaritæ & byssi, & purpuræ & serici,
& cocci, (& omne lignum thyinum &
omnia vasa eboris, & omnia vasa de la-
pide pretioso, & æramento, & ferro, &
13 marmore, * & cinnamomum) & odora-
mentorum, & vnguenti, & thuris, & vi-
ni & olei, & similæ, & tritici, & iumen-
torum, & ouium, & equorum, & rheda-
rum, & mancipiorum, & animarum ho-
14 minum: * Et poma desiderij animæ tuæ
E discesserunt à te, & omnia pinguia, &
præclara perierunt à te, & ampliùs, illa
15 iam non inuenient. * Mercatores horum,
qui diuites facti sunt, ab ea longè sta-
bunt propter timorem tormentorum
16 eius, flentes ac lugentes, * & dicentes: Væ
væ, ciuitas illa magna, quæ amicta erat
bysso, & purpura, & cocco, & deaurata
erat auro, & lapide pretioso & marga-
17 ritis: * quoniam vna hora destitutæ sunt
F tantæ diuitiæ. Et omnis gubernator, &
omnis qui in lacum nauigat, & nautæ,
& qui in mari operantur, longè stete-
18 runt, * clamauerunt videntes locum
incen-

incendij eius, dicentes: Quæ similis ciuitati huic magnæ?" Et miserunt puluerem su-
19 per capita sua, & clamauerunt flentes & lugentes, dicentes: Væ, væ ciuitas illa magna, in qua diuites facti sunt omnes, qui habebãt naues in mari de pretiis eius: quoniam vna hora desolata est. " Exulta su-
20 per eam cælum & sancti Apostoli, & Prophetæ: quoniam iudicauit Deus iudicium vestrum de illa. " Et sustulit vnus Angelus
21 fortis lapidem quasi molarem magnum, & misit in mare, dicens: Hoc impetu mit-
G tetur Babylon ciuitas illa magna, & vltrà iam non inuenietur, " Et vox citharœdo-
22 rum, & musicorum, & tibia canentium, & tuba non audietur in te ampliùs: & omnis artifex omnis artis non inuenietur in te ampliùs: & vox molæ non audietur in te
23 ampliùs: " & lux lucernæ non lucebit in te ampliùs: & vox sponsi & sponsæ non audietur adhuc in te: quia mercatores tui erant principes terræ, quia in veneficiis tuis errauerunt omnes gentes. " Et in ea
24 sanguis prophetarum, & sanctorum inuentus est, & omnium, qui interfecti sunt in terra.

CAP. XIX.

Sanctis de iudicio meretricis Deum glorificantibus, parantur nuptiæ Agni & Angelus à Ioanne adorari recusat: apparens autem quidam equo insidens cum exercitu, qui est Verbum Dei, & Rex regum ac Dominus dominantium, pugnat aduersus bestiam, & reges terræ ac eorum exercitus, vocatis interim auibus cæli ad edendas eorum carnes.

POst hæc audiui quasi vocem turbarum 1
multarum in cælo dicentium, Alleluia: A
Salus & gloria & virtus Deo nostro est:
" quia vera, & iusta iudicia sunt eius, qui 2
iudicauit de meretrice magna, quæ corrupit terram in prostitutione sua, & vindicauit sanguinem seruorum suorum de manibus eius. " Et iterum dixerunt, Al-
3 leluia. Et fumus eius ascendit in sæcula sæculorum. " Et ceciderunt seniores vi-
4 gintiquatuor, & quatuor animalia, & adorauerunt Deum sedentem super thronum, dicentes: Amen, Alleluia: " Et vox de
5 throno exiuit, dicens: Laudem dicite Deo nostro omnes serui eius: & qui timetis eum, pusilli, & magni. " Et audiui quasi vo-
6 cem turbæ magnæ, & sicut vocem aquarum multarum, & sicut vocem tonitruorum magnorum, dicentium: Alleluia: quoniam regnauit Dominus Deus noster omnipotens. " Gaudeamus, & exultemus, & 7
demus gloriam ei: quia venerunt nuptiæ Agni, & vxor eius præparauit se." Et datũ
8 est illi, vt cooperiat se bysſino splendenti & candido. Byssinum enim iustificationes sunt Sanctorum. " Et dixit mihi: 9
Scribe: || Beati, qui ad cœnam nuptiarum

||Mat. 22. a. 2

Agni vocati sunt: & dicit mihi: Hæc verba
10 Dei vera sunt." Et cecidi ante pedes eius, vt adorarem eum. Et dicit mihi: vide ne feceris: conseruus tuus sum, & fratrum tuorum habentium testimonium Iesu, Deum adora. Testimonium enim Iesu, est
11 spiritus prophetiæ. " Et vidi cœlum apertum, & ecce equus albus, & qui sedebat super eum vocabatur Fidelis, & Verax, &
12 cum iustitia iudicat, & pugnat." Oculi autem eius sicut flamma ignis & in capite eius diademata multa, habens nomen
13 scriptum; quòd nemo nouit nisi ipse." ||Et
C vestitus erat veste aspersa sanguine: & vo-
14 catur nomen eius, Verbum Dei." Et exercitus qui sunt in cœlo sequebantur eum in equis albis, vestiti byssino albo & mun-
15 do. " Et de ore eius procedit gladius ex vtraque parte acutus: vt in ipso percutiat Gentes. || Et ipse reget eas in virga ferrea: & ipse calcat torcular, vini furoris iræ Dei
16 omnipotentis." Et habet in vestimento & in femore suo scriptum: || Rex regum, &
17 Dominus dominantium. " Et vidi vnum Angelum stantem in sole, & clamauit voce magna, dicens omnibus auibus, quæ volabant per medium cæli: Venite, & congre-
18 gamini ad cœnam magnam Dei: " vt man-
D ducetis carnes regum, & carnes tribunorũ, & carnes fortium, & carnes equorum, & sedentium in ipsis, & carnes omnium li-
19 berorum, & seruorum, & pusillorum, & magnorum. " Et vidi bestiam, & reges terræ, & exercitus eorum congregatos, ad faciendum prælium cum illo qui sedebat in
20 equo, & cum exercitu eius." Et apprehensa est bestia, cum ea pseudopropheta: qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit eos qui acceperunt characterem bestiæ, & qui adorauerunt imaginem eius. Viui missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis
21 sulphure: " Et ceteri occisi sunt in gladio sedentis super equum, qui procedi de ore ipsius: & omnes aues saturatæ sunt carnibus eorum.

Luc. 14. d. 16.
Isa. 63. a. 1
Psa. 2. c. 9.
1. Ti. 6. c. 15
Sup. 17. d. 14.

CAPVT XX.

Ligatũ draconem siue diabolum mittit Angelus in abyssum ad mille annos, quibus animæ martyrum in resurrectione prima regnabunt cum Christo: post quos solutus satanas excitabit Gog, & Magog innumerum exercitum aduersus ciuitatem dilectam, sed igni cælesti deuorabuntur: deinde apertis libris, à sedente super thronum iudicabuntur omnes mortui secundùm opera ipsorum.

1 ET vidi Angelum descendentem de
A cœlo, habentem clauem abyssi, & ca-
2 tenam magnam in manu sua. " Et apprehendit draconem, serpentem antiquum qui est diabolus, & satanas, & ligauit
3 eum per annos mille: " & misit eum in abyssum,

abyssum, & clausit, signauit super illum,
vt non seducat ampliùs gentes, donec
consummentur mille anni: & post hæc
oportet illum solui modico tempore.* Et 4
vidi sedes, & sederunt super eas, & iudi-
cium datum est illis, & animas decollato- B
rum propter testimonium Iesu, & propter
verbum Dei, & qui non adorauerunt be-
stiam, neque imaginem eius, nec accepe-
runt characterem eius in frontibus, aut in
manibus suis, & vixerunt, & regnauerunt
cum Christo mille annis.* Cæteri mor- 5
tuorum nõ vixerunt, donec consummentur
mille anni; Hæc est resurrectio prima.
* Beatus, & sanctus, qui habet partem in 6
resurrectione prima: in his secunda mors
non habet potestatem: sed erunt sacer-
dotes Dei & Christi, & regnabunt cum illo
||Eze. 39.a.2 mille annis.* || Et cùm consummati fuerint 7
mille anni, soluetur satanas de carcere
suo, & exibit, & seducet Gentes, quæ sunt
super quatuor angulos terræ, Gog, & Ma-
gog, & congregabit eos in prælium, quo-
rum numerus est sicut arena maris.* Et as- 8
cenderunt super latitudinem terræ, & cir-
cuierunt castra sanctorum, & ciuitatem
dilectam.* Et descendit ignis à Deo de 9
cælo, & deuorauit eos; & diabolus, qui se-
ducebat eos, missus est in stagnum ignis,
& sulphuris, vbi & bestia * & pseudopro- 10
pheta cruciabuntur die ac nocte in sæcula
sæculorum.* Et vidi thronum magnum 11
candidum, & sedentem super eum, à cu- D
ius conspectu fugit terra & cælum, & lo-
cus non est inuentus eis.* Et vidi mortuos, 12
magnos & pusillos, stantes in conspectu
throni; & libri aperti sunt: & alius Liber
apertus est qui est vitæ: & iudicati sunt
mortui ex his quæ scripta erant in libris,
secundùm opera ipsorum,* & dedit mare 13
mortuos, qui in eo erant: & mors & infer-
nus dederunt mortuos suos, qui in ipsis
erant: & iudicatum est de singulis secun-
dùm opera ipsorum.* Et infernus & mors 14
missi sunt in stagnum ignis. Hæc est mors
secunda.* Et qui non inuentus est in libro 15
vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis.

CAPVT XXI.

Cælo ac terra renouatis, noua ciuitas Ierusalem in Agni sponsam à Deo parata ostenditur, iustis glorificatis, impiisque in stagnum ignis detrusis: cuius ciuitatis murus & porta ac fundamenta describuntur & mensurantur, quæ vniuersa sunt aurum ac vitrum mundum, lapides pretiosi ac margaritæ.

Isa.65 c.17. & 60 f.22. 2.Pet.3.c.13.

ET vidi cælum nouum, & terram no- 1
uam. Primùm enim cælum, & prima A
terra abiit & mare iam non est.* Et ego 2
Ioannes vidi sanctam ciuitatem Ieru-
salem nouam descendentem de cælo à
Deo paratam, sicut sponsam ornatam
3 viro suo.* Et audiui vocem magnam de
throno dicentem: Ecce tabernaculum
Dei cum hominibus, & habitabit cum eis.
Et ipsi populus eius erunt, & ipse Deus
4 cum eis erit eorum Deus:* || & abster- || Isa. 25.c.8
B get Deus omnem lachrymam ab oculis
eorum: & mors vltrà non erit, neque lu-
ctus, neque clamor, neque dolor erit vl-
5 tra, quia prima abierunt.* Et dixit qui
sedebat in throno: || Ecce noua facio om- ||Sup. 7.d.7. Isa.19 c.19. 2.Cor. 5.d.17
nia. Et dixit mihi: Scribe, quia hæc ver-
6 ba fidelissima sunt, & vera.* Et di-
xit mihi: Factum est: ego sum α, & ω:
initium, & finis. Ego sitienti dabo de
7 fonte aquæ vitæ, gratis.* Qui vicerit,
possidebit hæc, & ero illi Deus, & ille
8 erit mihi filius.* Timidis autem, & in-
C credulis, & execratis, & homicidis, &
fornicationibus, & veneficis, & idolo-
latris, & omnibus mendacibus, pars il-
lorum erit in stagno ardenti igne & sul-
9 phure: quod est mors secunda.* Et
venit vnus de septem Angelis habenti-
bus phialas plenas septem plagis nouis-
simis, & locutus est mecum, dicens: Ve-
ni, & ostendam tibi sponsam, vxorem
10 Agni.* Et sustulit me in spiritu in
montem magnum & altum, & ostendit
mihi ciuitatem sanctam Ierusalem des-
11 cendentem de cælo à Deo,* habentem
D claritatem Dei: & lumen eius simile la-
pidi pretioso tanquam lapidi iaspidis,
12 sicut crystallum.* Et habebat murum
magnum & altum, habentem portas
duodecim: & in portis Angelos duode-
cim, & nomina inscripta, quæ sunt, no-
mina duodecim tribuum filiorum Is-
13 raël.* Ab oriente portæ tres, & ab
Aquilone portæ tres, & ab Austro portæ
14 tres, & ab Occasu portæ tres.* Et murus
ciuitatis habens fundamenta duodecim,
& in ipsis duodecim nomina duodecim
15 Apostolorum Agni.* Et qui loquebatur
mecum, habebat mensuram arundi-
neam auream, vt metiretur ciuitatem,
16 & portas eius, & murum,* & ciui-
E tas in quadro posita est, & longitudo
eius tanta est, quanta & latitudo: &
mensus est ciuitatem de arundine aurea
per stadia duodecim millia: & longitu-
do, & altitudo, & latitudo eius æqualia
17 sunt.* Et mensus est murum eius cen-
tum quadraginta quatuor cubitorum,
18 mensura hominis, quæ est angeli.* Et
erat structura muri eius ex lapide iaspi-
de: ipsa verò ciuitas, aurum mundum
19 simile vitro mundo.* Et fundamenta
F muri ciuitatis, omni lapide pretioso
ornata. Fundamentum primum, iaspis:
secundum, sapphirus: tertium, calcedo-
20 nius: quartum, smaragdus:* quintum,
sardonix: sextum, sardius: septimum,
chrysolithus: octauum, beryllus: nonum
topazius: decimum, chrysoprasus: vnde-
cimum, hyacinthus; duodecimum, ame-
thystus,

Oratio Manasse, necnon libri duo, qui sub libri Tertij & Quarti Esdræ nomine circumferuntur, hoc in loco, extra scilicet seriem Canonicorum Librorum, quos sancta Tridentina Synodus suscepit, & pro Canonicis suscipiendos decreuit sepositi sunt, ne prorsus interirent; quippe qui à nonnullis sanctis Patribus interdum citantur, & in aliquibus Bibliis Latinis tam manuscriptis quàm impressis reperiuntur.

ORATIO MANASSÆ REGIS IVDA, CVM CAPTVS TENERETVR IN BABYLONE.

DOMINE omnipotens Deus patrum nostrorum, Abraham, & Isaac, & Iacob, & seminis eorum iusti, qui fecisti cælum & terram cum omni ornatu eorum, qui ligasti mare verbo præcepti tui, qui conclusisti abyssum, & signasti eam terribili & laudabili nomine tuo quem omnia pauent, & tremunt à vultu virtutis tuæ, quia importabilis est magnificentia gloriæ tuæ, & insustentabilis ira comminationis tuæ super peccatores: immensa verò & inuestigabilis misericordia promissionis tuæ: quoniam tu es Dominus altissimus, benignus, longanimis, & multum misericors, & pœnitens super malitias hominum. Tu Domine, secundùm multitudinem bonitatis tuæ promisisti pœnitentiam & remissionem iis, qui peccauerunt tibi, & multitudine miserationum tuarum decreuisti pœnitentiam peccatoribus in salutem. Tu igitur Domine Deus iustorum, non posuisti pœnitentiam iustis, Abraham, & Isaac, & Iacob, iis qui tibi non peccauerunt: sed posuisti pœnitentiam propter me peccatorem: quoniam peccaui super numerum arenæ maris: multiplicatæ sunt iniquitates meæ Domine, multiplicatæ sunt iniquitates meæ, & non sum dignus intueri & aspicere altitudinem cæli, præ multitudine iniquitatum mearum. Incuruatus sum multo vinculo ferreo, vt non possim attollere caput meum, & non est respiratio mihi: quia excitaui iracundiam tuam, & malum coram te feci: non feci voluntatem tuam, & mandata tua non custodiui: statui abominationes, & multiplicaui offensiones. Et nunc flecto genu cordis mei, precans à te bonitatem. Peccaui Domine, peccaui, & iniquitates meas agnosco. Quare peto rogans te, remitte mihi Domine, remitte mihi, & ne simul perdas me cum iniquitatibus meis; neque in æternum iratus, reserues mala mihi, neque damnes me in infima terræ loca: quia tu es Deus, Deus, inquam, pœnitentium: & in me ostendes omnem bonitatem tuam, quia indignum saluabis me secundùm magnam misericordiam tuam, & laudabo te semper omnibus diebus vitæ meæ: quoniam te laudat omnis virtus cœlorum, & tibi est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

LIBER ESDRÆ TERTIVS.

CAPVT PRIMVM.

Magnificum Phase, quod Iosias immolauit, celebrando septem diebus festum Azymorum: cui successerunt in regno Iudæ Iechonias, Ioacim, Ioachin, & Sedecias: eorúmque ac populi captiuitas propter sua scelera, vrbísque subuersio describuntur.

T fecit Iosias Pascha in Iero- 1
solymis Domino,& immola- A
uit Phase quarta decima lu-
na primi mensis: * statuens 2
sacerdotes per vices dierum stolis ami-
ctos in templo Dñi,* & dixit Leuitis sa- 3
cris seruis Israël, vt sanctificarent se
Dño in positione sanctæ arcæ Domini,
in domo, quam ædificauit Salomon fi-
lius Dauid rex. * Non erit vobis tolle- 4
re super humeros eam. Et nunc deser-
uite Domino vestro, & curam agite
gentis illius Israël ex parte secundùm
pagos & tribus vestras,* secundùm scri- 5
pturam Dauid regis Israël,& secundùm
magnificentiam Salomonis filij eius,
omnes in templo, & secundùm parti-
culam principatus paternam vestram,
eorum qui stant in conspectu fratrum
filiorum Israël. * Immolate Pascha, & 6
sacrificia parate fratribus vestris, &
facite secundùm præceptum Domini
quod datum est Moysi.* Et donauit Io- 7
sias in plebem quæ inuenta est,ouium,
agnorum, & hœdorum, & caprarum
triginta millia, vitulos tria millia,
* hæc de regalibus data sunt secundùm 8
promissionem populo: & sacerdotibus
in Pascha, oues numero duo millia,ac
vituli centum.* Et Iechonias, & Seme- 9
ias, & Nathanael fratres, & Hasabias,
& Oziel, & Coraba in Phase, oues
quinque millia, vitulos quingentos.
*Et hæc cùm fierent eleganter,steterunt 10
sacerdotes, & Leuitæ habentes azyma
per tribus. * Et secundùm partes prin- 11
cipatus patrum, in conspectu populi
offerebant Dño, secundùm ea quæ in
libro Moysi scripta sunt:* & assauerunt 12
Phase igni prout oportebat: & hostias
coxerunt in æneis,& in ollis cum be-
neuolentia:* & attulerunt omnibus qui 13
erant ex plebe: & post hæc parauerunt
sibi & sacerdotibus. * Sacerdotes enim 14
offerebant adipes, vsque dum finita es-
set hora: & Leuitæ parauerunt sibi, &
fratribus suis, filiis Aaron. * Et sacri 15
cantores filij Asaph erant per ordinem
secundùm præceptum Dauid, & Asaph,
& Zacharias, & Ieddinus, qui erat à
16 rege. * Et ostiarij per singulas ianuas,
ita vt non præuaricaretur vnusquisque
suam: fratres enim illorum parauerunt
17 illis. * Et consummata sunt quæ perti-
nebant ad sacrificium Domini. * In il-
18 la die egerunt Phase, & offerebant ho-
stias super Domini sacrificium, secun-
19 dùm præceptum regis Iosiæ. * Et ege-
runt filij Israël, qui inuenti sunt in
tempore illo, Phase: & diem festum
20 azymorum per dies septem: * & non
est celebratum Phase tale in Israël, à
21 temporibus Samuelis prophetæ: * &
omnes reges Israël non celebrauerunt
tale Pascha,quale egit Iosias, & Sacer-
dotes, & Leuitæ, & Iudæi, & omnis Is-
raël, qui inuenti sunt in commoratio-
22 ne Hierosolymis. * Octauo decimo an-
no regnante Iosia celebratum est Pha-
23 se. * Et directa sunt opera Iosiæ in con-
spectu Domini sui in corde pleno me-
24 tuentis: * & quæ circa illum quidem
conscripta sunt, in pristinis tempori-
bus,de eis qui peccauerunt, quique ir-
religiosi fuerunt in Dominum præ om-
ni gente, & qui non quæsierunt verba
25 Domini super Israël. * Et post omnem
actum hunc Iosiæ, ascendit Pharao rex
Ægypti, veniens in Charcamis ab iti-
nere super Euphratem, & exiit obuiam
26 illi Iosias. * Et misit rex Ægypti ad Io-
siam, dicens: Quid mihi & tibi est rex
27 Iudæ? * Non sum missus à Domino vt
pugnem contra te: super Euphratem
enim bellum meum est, festinans des-
28 cende. * Et non est reuersus Iosias su-
per currum: sed expugnare eum cona-
batur, non attendens verbum prophe-
29 tæ ex ore Domini: * sed constituit ad
eum bellum in campo Mageddo. Et
descenderunt principes ad regem Io-
30 siam. * Et dixit rex pueris suis. Amoue-
te me à prælio, infirmatus sum enim
valde. Et statim amouerunt eum pueri
31 ipsius de acie. * Et ascendit super cur-
rum secundarium suum: & perueniens
Ierosolymam, vita functus est,& sepul-
32 tus est in paterno sepulchro. * Et in to-
ta Iudæa lugebant Iosiam: & qui præ-
sidebant, cum vxoribus lamentabant
eum, vsque in hunc diem. Et datum
est hoc fieri semper in omne genus Is-
33 raël. * Hæc autem præscripta sunt in
libro historiarum regum Iudæ: & sin-
gula gesta actus Iosiæ & eius gloria
& intellectus eius in lege Dñi: quæque
34 gesta sunt ab eo,& quæ non scripta sunt
in libro regum Israël & Iudæ.* Et assu-
mentes, qui erant ex gente, Iechoniam
filium Iosiæ, constituerunt regem pro
35 Iosia patre suo, cùm esset annorum tri-
ginta trium. * Et regnauit super Israël
mensibus tribus. Et amouit eum rex
Ægypti, ne regnaret in Ierosolymis:
36 * & mulctauit gentem argenti talenta
centum,

centum, & auri talentum vnum. * Et 37
constituit rex Ægypti Ioacim fratrem
ipsius, regem Iudæ, & Ierusalem; * & 38
alligauit magistratus Ioacim, & zara-
celem fratrem suum, & apprehendens
reduxit in Ægyptum. * Annorum erat 39
Ioacim vigintiquinque, cùm regnare
cœpisset in terra Iuda & Ierusalem: &
fecit malum in conspectu Domini.
* Post hunc autem ascendit Nabucho- 40
donosor rex Babylonis, & alligans eum
in æreo vinculo, perduxit in Babylo-
niam: * & sacra vasa Domini accepit 41
Nabuchodonosor, & tulit & consecra-
uit in templo suo in Babylonia. * Nam 42
de immunditia illius, & irreligiositate
scriptum est in libro temporum regum.
* Et regnauit Ioachin filius eius pro 43
eo. Cùm autem constitutus esset rex,
erat annorum decem & octo. * Regna- 44
uit autem menses tres & dies decem in
Ierusalem, & fecit malum in conspe-
ctu Domini: * & post annum mittens 45
Nabuchodonosor, transmigrauit eum
in Babyloniam simul cum sacris vasis
Domini. * Et constituit Sedeciam re- 46
gem Iuda & Ierusalem, cùm esset anno-
rum viginti vnius: regnauit autem an-
nis vndecim. * Et fecit malum in cons- 47
pectu Domini, & non est veritus à ver-
bis quæ dicta sunt ab Ieremia prophe-
ta ex ore Domini: * & adiuratus à re- 48
ge Nabuchodonosor periurans discef-
sit: & indurata ceruice sua, & corde
suo, transgressus est legitima Domini
Dei Israël. * Et duces populi Domini 46
multa iniquè gesserunt, & impiè ege-
runt super omnes immunditias gen-
tium; & polluerunt templum Domini
quod sanctum erat in Ierosolymis. * Et 50
misit Deus patrum ipsorum per ange-
lum suum reuocare eos, propter quod
parceret illis, & tabernaculo suo. * Ipsi 51
verò subsannabant in angelis suis: &
qua die locutus est Dominus, erant il-
ludentes prophetis eius. * Qui vsque ad 52
iracundiam concitatus est super gen-
tem suam, propter irreligiositatem
suam, & præcepit ascendere reges Chal-
dæorum. * Hi occiderunt iuuenes eo- 53
rum in gladio, in circuitu sancti tem-
pli eorum, & non pepercerunt iuueni,
& seni, & virgini, & adolescenti: * sed 54
omnes traditi sunt in manus ipsorum:
& omnia sacra vasa Domini, & rega-
les apothecas resumentes, tulerunt in
Babyloniam, * & incenderunt domum 55
Domini, & demolierunt muros Ieru-
salem & turres eius incenderunt igne,
* & consummauerunt omnia honori- 56
fica eius, & ad nihilum redegerunt:
& reliquos à gladio duxerunt in Ba-
bylonem. * Et erant serui illius vsque 57
dum regnarent Persæ in repletione
verbi Domini in ore Ieremiæ; * quo- 58
vsque benignè ageret terra sabbata
sua, omni tempore desertionis suæ
sabbatizauit in applicatione annorum
septuaginta septem.

CAP. II.

Cyrus rex Persarum Iudæos in regno suo captiuos remittit in terram suam: qui cùm restaurarent Ierusalem, prohibiti sunt ab Artaxerxe propter quorundam delationem.

1 REgnante Cyro rege Persarum, in
consummatione verbi Domini in
2 ore Ieremiæ, * suscitauit Dominus spi-
ritum Cyri regis Persarum, & prædi-
cauit in toto regno suo simul per scri-
3 pturam, * dicens: Hæc dicit Cyrus rex
Persarum: Me constituit regem orbi
terrarum Dominus Israël, Dominus ex-
4 celsus, * & significauit mihi ædificare
domum sibi in Ierusalem, quæ est in
5 Iudæa. * Si quis est ex genere vestro,
Dominus ipsius ascendat cum eo in Ie-
6 rusalem. * Quotquot ergo circa loca
habitant, adiuuent eos qui sunt in lo-
7 co ipso, in auro & argento, * in datio-
nibus, cum equis & iumentis, cumque
aliis quæ secundùm vota apponuntur
in ædem Domini quæ est in Ierusalem.
8 * Et stantes principes tribuum, pago-
rum, & Iudææ, ex tribu Benjamin, &
Sacerdotes & Leuitæ, quos excitauit
Dominus ascendere & ædificare Do-
mum Domini quæ est in Ierusalem, &
qui erant in circuitu eorum, & adiu-
9 uerunt in omni auro & argento eius,
& iumentis, & votis compluribus mul-
10 ti quorum sensus excitatus est. * Et Cy-
rus rex protulit vasa sacra Domini,
quæ transtulit Nabuchodonosor rex
Babylonis ex Ierusalem, & consecrauit
11 ea idolo suo, * & proferens ea Cyrus
rex Persarum, tradidit Mithridato, qui
12 erat super thesauros ipsius. * Per hunc
autem tradita sunt Salmanasaro præsi-
13 di Iudææ: * Horum autem hic nume-
rus. Libatoria argentea duo millia
quadraginta: athiscæ argenteæ trigin-
ta: phialæ aureæ triginta, item argen-
teæ duo millia quadringentæ: & alia
14 vasa mille, * omnia autem vasa aurea
& argentea, quinque millia octingenta
15 sexaginta. * Et enumerata sunt Salma-
nasaro simul cum his qui ex captiuitate
Babyloniæ venerunt in Ierosolymam.
16 * In Artaxerxis autem regis Persarum
temporibus, scripserunt ei de his qui
habitant in Iudæa & Ierusalem, Balsa-
mus, & Mithridatus, & Sabellius, &
Rathimus, Balthemus Samelius scriba,
& reliqui habitantes in Samaria, & ce-
teris locis subiectam epistolam regi
17 Artaxerxi. * DOMINE, pueri tui Rathi-
mus ab accidentibus, & Sabellius scri-

ba, & reliqui curiæ tuæ iudices in Cœ-
lesyria & Phœnice.* Et nunc notum sit 18
domino regi, quoniam Iudæi qui as-
cenderunt à vobis ad nos, venientes in
Ierusalem ciuitatem refugam & pessi-
mam, ædificant furnos eius, & statuunt
muros; & templum suscitant. * Quòd si 19
ciuitas ista, & muri consummati fue-
rint, non tantùm tributa non sustine-
bunt pendere, sed etiam regibus resi-
stent.*Et quia id agitur circa templum, 20
rectè haberi arbitrati sumus non des-
picere hoc ipsum: * sed notum facere 21
domino regi, vt si videbitur, rex, quæ-
ratur in libris patrum tuorum, * & in- 22
uenies in admonitionibus scripta de
his, & scies quoniam ciuitas ista fuit
refuga, & reges & ciuitates concutiens,
* & Iudæi refugæ, & prælia committen- 23
tentes in ea ab æterno, ob quam causam
ciuitas ista deserta est. * Nunc ergo no- 24
tum facimus, Dñe rex, quoniam si ci-
uitas hæc ædificata fuerit, & huius mu-
ri erecti fuerint, descensus tibi non erit
in Cœlesyriam & Phœnicen.*Tunc scri- 25
psit rex Rathimo, qui scribebat acci-
dentia, & Balthemo, & Sabellio scribæ,
& ceteris constitutis, & habitantibus in
Syria & Phœnice, ea quæ subiecta sunt.
* L E G I epistolam quam misistis mihi. 26
Præcepi ergo inquiri, & inuentum est,
quoniam ciuitas illa est ab æuo regi-
bus resistens, * & homines refugæ, & 27
prælia in ea efficientes, & reges fortis-
simi erant in Ierusalem dominantes, &
tributa exigentes à Cœlesyria & Phœ-
nice. * Nunc ergo præcepi prohibere 28
homines illos ædificare ciuitatem, &
prohibere ne quid vltra hæc fiant: * sed 29
nec procedant in plurimum ea quæ
sunt malitiæ, ita regibus molestia im-
portetur.* Tunc recitatis his quæ à re- 30
ge Artaxerxe scripta fuerant, Rathimus,
& Sabellius scriba, & qui cum his con-
stituti erant, iungentes festinanter ve-
nerunt in Ierusalem, cum equitatu, &
turba, & agmine,* cœperúntque ædifi- 31
cantes prohibere, & vacabant ab ædifi-
catione templi in Ierusalem, vsque se-
cundo anno regni Darij regis Persa-
rum.

C A P. III.

*Dario post splendidam cœnam omni-
bus suis præfectis factam, dormiente,
tres corporis eius custodes problema mo-
uerunt, Num vinum, rex, mulier, an
veritas præstent: & primùm de vino
probatur.*

REx Darius fecit cœnam magnam 1
omnibus vernaculis suis, & omni-
bus magistratibus Mediæ & Persidis,
* & omnibus purpuratis, & prætoribus, 2
& consulibus, & præfectis sub illo, ab
India vsque Æthiopiam, centum viginti
3 ti septem prouinciis. * Et cùm mandu-
cassent, & bibissent, & satiati reuerte-
rentur, tunc Darius rex ascendit in cu-
biculum suum, & dormiuit, & experge-
4 factus est. * Tunc illi tres iuuenes cor-
poris custodes, qui custodiebant corpus
5 regis, dixerunt alter alteri: * Dicamus
vnusquisque nostrum sermonem qui
præcellat: & cuiuscumque apparuerit
sermo sapientior alterius, dabit illi rex
6 Darius dona magna,*purpura cooperi-
ri, & in auro bibere, & super aurum dor-
mire, & currum aureo fræno, & cyda-
rim byssinam, & torquem circa col-
7 lum: * & secundo loco sedebit à Dario
propter sapientiam suam, & cognatus
8 Darij vocabitur. *Tunc scribentes sin-
guli suum verbum signauerunt, & po-
suerunt subtus ceruical Darij regis,* &
9 dixerunt.* Cùm surrexerit rex, dabimus
illi scripta nostra: & quodcumque iu-
dicauerit rex è tribus, & magistratus
Persidis, quoniam verbum eius sapien-
tius est, ipsi dabitur victoria sicut scri-
10 ptum est. * Vnus scripsit, Forte est vi-
11 num. *Alius scripsit fortior est rex.
12 * Tertius scripsit. Fortiores sunt mu-
lieres: super omnia autem vincit veri-
13 tas. * Et cùm surrexisset rex, accepe-
runt scripta sua, & dederunt illi, & le-
14 git. * At mittens vocauit omnes magi-
stratus Persarum, & Medos, & purpu-
15 ratos, & prætores, & præfectos: * & se-
derunt in concilio: & lecta sunt scri-
16 pta coram ipsis.* Et dixit, Vocate ado-
lescentes, & ipsi indicabunt verba sua.
17 Et vocati sunt, & introierunt.*Et dixit
illis, Indicate nobis de his quæ scripta
sunt. Et cœpit prior, qui dixerat de
18 fortitudine vini, * & dixit, Viri, quàm
prævalet vinum omnibus hominibus
qui bibunt illud: seducit mentem.
19 * Itémque regis & orphani facit men-
20 tem vanam.* Item serui ac liberi, pau-
21 peris ac diuitis, * & omnem mentem
conuertit in securitatem & iucundita-
tem, & non meminit omnem tristitiam
22 & debitum, * & omnia præcordia facit
honesta, & non meminit regem, nec
magistratum, & omnia per talenta lo-
23 qui facit. * Et non meminerunt, cùm
biberunt, amicitiam, nec fraternitatem:
sed non multum post sumunt gladios.
24 * Et cùm à vino merserint, & surrexe-
rint, non meminerunt quæ gesserunt.
25 * O viri, num præcellit vinum? quis sic
cogitat facere? Et tacuit hoc dicto.

C A P. IV.

*Probatur excellens fortitudo regis,
mulieris, & veritatis; sed data verita-
ti palma. Darius ad petitionem Zoro-
babel reddit sacra vasa, scribens vt Iu-
dæis detur libertas, & impensa ad de-
structionem Ierusalem.*

ET inchoauit: ſequens dicere, qui di- 1
xit de fortitudine regis. * O viri, 2
num præcellunt homines, qui terram
& mare obtinent, & omnia quæ in eis
ſunt? * Rex autem ſuper omnia præcel- 3
lit, & dominatur eorum: & omne
quodcumque dixerit illis, faciunt. * Et 4
ſi miſerit illos ad bellatores, vadunt,
& demoliuntur montes, & muros, &
turres. * Iugulantur & iugulant, & regis 5
verbum non prætereunt, nam ſi vice-
rint, afferunt regi omnia quæcumque
prædati fuerunt. * Similiter & alij om- 6
nes, & quotquot non militant, nec pu-
gnant, ſed colunt terram: rurſum cùm
fuerint metentes, afferunt tributa re-
gi: * & ipſe vnus ſolus ſi dixerit occidi- 7
te; occidunt: dixerit remittite, remit-
tunt: * dixerit percutite, percutiunt: di- 8
xerit exterminate, exterminant: dixerit
ædificate, ædificant: * dixerit excidite, 9
excidunt: dixerit plantate, plantant: &
* omnis plebs, & virtutes eum obau- 10
diunt, & ſuper hoc ipſe recumbit, &
bibit, & dormit. * Hi autem cuſtodiunt 11
in circuitu eum, & non poſſunt ire ſin-
guli, & facere opera ſua, ſed in dicto
obaudientes ſunt ei. * Viri, quomodo 12
non præcellit rex qui ſic diffamatur? Et
tacuit. * Tertius qui dixerat de mulie- 13
ribus & veritate, hic eſt Zorobabel, cœ-
pit loqui. * Viri, non magnus rex, & 14
multi homines, nec vinum præcelli.
Quis eſt ergo qui dominatur eorum?
* Nónne mulieres genuerunt regem, & 15
omnem populum, qui dominatur mari
& terræ: & ex illis nati ſunt, & ipſæ
educauerunt eos, qui plantauerunt vi-
neas ex quibus vinum fit? * Et ipſæ fa- 16
ciunt ſtolas omnium hominum, & ipſæ
faciunt gloriam hominibus, & non poſ-
ſunt homines ſeparari à mulieribus. * Si 17
congregauerint aurum & argentum, &
omnem rem ſpecioſam, & viderint mu-
lierem vnam bono habitu, & bona ſpe-
cie, * omnia hæc relinquentes in eam 18
intendunt, & aperto ore conſpiciunt, &
eam alliciunt magis quàm aurum &
argentum, & omnem rem pretioſam.
* Homo patrem ſuum relinquit qui enu- 19
triit illum, & ſuam regionem, & ad mu-
lierem ſe coniungit. * Et cum muliere
remittit animam: & neque patrem me-
minit, neque matrem, neque regionem.
* Et hinc oportet vos ſcire: quoniam 20
mulieres dominantur veſtri. Nónne
doletis? * Et accipit homo gladium 21
ſuum, & vadit in viam facere furta, &
homicidia, & mare nauigare & flumi-
na, * & leonem videt, & in tenebris in- 22
greditur: & cùm furtum fecerit, & frau-
des & rapinas amabili ſuæ affert. * Et 23
iterum diligit homo vxorem ſuam ma-
gis quàm patrem aut matrem. * Et mul- 24
ti dementes facti ſunt propter vxores
27 ſuas: * & ſerui facti ſunt propter illas:
multi perierunt & iugulati ſunt, & pec-
28 cauerunt propter mulieres. * Et nunc
credite mihi, quia magnus eſt rex in
poteſtate ſua: quoniam omnes regiones
29 verentur tangere eum. * Videbam tamen
Apemen filiam Bezacis, mirifici concu-
binam regis, ſedentem iuxta regem ad
30 dexteram, * & auferentem diadema de
capite eius, & imponentem ſibi, & pal-
31 mis cædebat regẽ de ſiniſtra manu. * Et
ſuper hæc aperto ore intuebatur eam:
& ſi arriſerit ei, ridet: nam: ſi indignata
ei fuerit, blanditur, donec reconcilietur
32 in gratiam. * O viri, cur non ſunt for-
tiores mulieres? Magna eſt terra, & ex-
33 celſum eſt cælum: quis iſta agit? * Et
tunc rex, & purpurati intuebantur in
alterutrum. Et inchoauit loqui de veri-
34 tate. * O viri, nónne fortes ſunt mulie-
res? Magna eſt terra, & excelſum eſt cæ-
lum: & velox curſus ſolis conuertit in
gyro cælum in locum ſuum in vna die.
35 * Nónne magnificus eſt qui hæc facit, &
veritas magna, & fortior præ omnibus,
36 * Omnis terra veritatem inuocat, cæ-
lum etiam ipſam benedicit, & omnia
opera mouentur; & tremunt eam, &
non eſt cum ea quicquam iniquum.
37 * Vinum iniquum, iniquus rex, iniquæ
mulieres, iniqui omnes filij hominum,
& iniqua illorum omnia opera, & non
eſt in ipſis veritas, & in ſua iniquitate
38 peribunt: * & veritas manet, & inualeſ-
cit in æternum, & viuit, & obtinet in
39 ſæcula ſæculorum. * Nec eſt apud eam
accipere perſonas, neque differentias:
ſed quæ iuſta ſunt facit omnibus iniu-
ſtis ac malignis, & omnes benignantur
40 in operibus eius. * Et non eſt in iudicio
eius iniquum, ſed fortitudo, & regnum,
& poteſtas & maieſtas omnium æuo-
41 rum. Benedictus Deus veritatis. * Et de-
ſiit loquendo;, Et omnes populi clama-
uerunt, & dixerunt, Magna eſt veritas, &
42 præualet. * Tunc rex ait illi, Pete, ſi quid
vis ampliùs, quàm quæ ſcripta ſunt, &
dabo tibi, ſecundum quod inuentus es
ſapientior proximis, & proximus mihi
ſedebis, & cognatus meus vocaberis:
43 * Tunc ait regi, Memor eſto voti tui,
quod vouiſti, ædificare Ieruſalem, in
44 die qua regnum accepiſti: * & omnia
vaſa quæ accepta ſunt ex Ieruſalem, re-
mittere, quæ ſeparauit Cyrus, quando
mactauit Babyloniam, & voluit remit-
45 tere ea ibi. * Et tu vouiſti ædificare tem-
plum quod incenderunt Idumæi, quan-
do exterminata eſt Iudæa à Chaldæis.
46 * Et nunc hoc eſt quod poſtulo Domi-
ne, & quod peto, hoc eſt maieſtas quod
à te poſtulo, vt facias votum quod vo-
47 uiſti regi cæli ex ore tuo. * Tunc ſur-
gens Darius rex oſculatus eſt illum: &
ſcripſit epiſtolas ad omnes diſpenſato-

reſ, & præfectos, & purpuratos, vt de-
ducerent eum, & eos qui cum illo erant,
omnes aſcendentes ædificare Ieruſa-
lem. * Et omnibus præfectis, qui erant 48
in Syria, & Phœnice, & Libano ſcripſit
epiſtolas, vt traherent ligna cedrina à
Libano in Ieruſalem, vt ædificarent
cum eis ciuitatem. * Et ſcripſit omni- 49
bus Iudæis qui aſcendebant à regno in
Iudæam pro libertate, omnem poten-
tem, & magiſtratum, & præfectum non
ſuperuenire ad ianuas ipſorum, * & 50
omnem regionem quam obtinuerant
immunem eſſe eis, & Idumæi relinquant
caſtella quæ obtinent Iudæorum: * & 51
in ſtructuram templi dare per ſingulos
annos talenta viginti, vſque dum peræ-
dificaretur: * & ſuper ſacrarium holo- 52
cautomata vſtulare quotidie, ſicut ha-
bent præceptum; alia talenta decem
offerre per ſingulos annos, * & omni- 53
bus qui procedunt à Babylonia conde-
re ciuitatem: * vt eſſet libertas tam ip-
ſis quàm filiis eorum, & omnibus ſa-
cerdotibus qui præcedunt: * Scripſit 54
autem & quantitatem, & ſacram ſtolam
iuſſit dari, in qua deſeruirent; * & Le- 55
uitis ſcripſit dare præcepta, vſque in
diem, qua conſummabitur domus, & Ie-
ruſalem extructur: * & omnibus cuſto- 56
dientibus ciuitatem ſcripſit dari ei ſor-
tes & ſtipendia. * Et dimiſit omnia vaſa 57
quæcumque ſeparauerat Cyrus à Baby-
lonia, & omnia quæcumque dixit Cy-
rus, & ipſe præcepit fieri, & mitti Ie-
ruſalem. * Et cùm proceſſiſſet ille ado- 58
leſcens, eleuans faciem in Ieruſalem,
benedixit regem cæli, * & dixit. Abs te 59
eſt victoria, & abs te eſt ſapientia &
claritas. Et ego ſeruus tuus ſum. * Be- 60
nedictus es, qui dediſti mihi ſapien-
tiam, & tibi confitebor Domine Deus
patrum noſtrorum. * Et accepit epiſto- 61
las, & profectus eſt in Babyloniam. Et
venit, & nuntiauit fratribus ſuis omni-
bus qui fuerunt in Babylonia: * & be- 62
nedixerunt Deum patrum ſuorum, quo-
niam dedit illis remiſſionem & refrige-
rium, * vt aſcenderent & ædificarent Ie- 63
ruſalem, & templum vbi nominatum eſt
nomen eius in ipſo, & exultauerunt
cum muſicis & lætitia diebus ſeptem.

CAP. V.

Redeuntes à Babylonica captiuitate in Ieruſalem & Iudæam recenſentur, & reſtituunt Dei cultum, ſed tandem à cœpto opere ad tempus impediuntur.

POſt hæc autem electi ſunt vt aſcen- 1
derent principes pagorum per do-
mos, & tribus ſuas, & vxores illorum,
& filij & filiæ eorum, & ſerui & ancillæ
ipſorum & pecora eorum. * Et Darius 2
rex miſit vnà cum eis equites mille,
donec deducerent eos in Ieruſalem
cum pace, & cum muſicis & cum tym-
3 panis & tibiis, * & omnes fratres erant
ludentes, & fecit eos aſcendere ſimul
4 cum eis. * Et hæc ſunt nomina virorum,
qui aſcenderunt per pagos ſuos in tri-
bus, & in partem principatus ipſorum.
5 * Sacerdotes: Filij Phinees, filij Aa-
ron. Ieſus filius Ioſedec, Ioacim filius
Zorobabel filij Salathiel de domo Da-
uid, ex progenie Phares, de tribu Iu-
6 da, * qui locutus eſt ſub Dario rege
Perſarum ſermones mirificos in ſecun-
do anno regni ipſius menſe Niſan pri-
7 mo. * Sunt autem hi, qui aſcenderunt
ex Iudæa de captiuitate tranſmigratio-
nis, quos tranſmigrauit Nabuchodo-
noſor rex Babyloniæ in Babylonem, &
8 reuerſus eſt in Ieruſalem. * Et requiſi-
uit partem Iudææ vnuſquiſque in ciui-
tatem ſuam, qui venerunt cum Zoro-
babel, & Ieſu, Nehemias, Areores, Eli-
meo, Emmanio, Mardocheo, Beelſu-
ro, Mechpſatochor, Olioro, Emonia
9 vnus de principibus eorum. * Et nu-
merus à gentilibus eorum, ex præpoſi-
tis eorum filij Phares, duo millia cen-
10 tum ſeptuaginta duo: * filij Ares, tria
millia centum quinquaginta ſeptem:
11 * filij Phœmo, centum quadragintaduo:
in filiis Ieſu & Ioabes, mille trecenti
12 duo: * filij Demu, duo millia quadrin-
genti ſeptuaginta: filij Choraba, du-
centiquinque: filij Banica, centum ſe-
13 xagintaocto: * filij Bebech, quadrin-
gentitres: filij Archad, quadringenti vi-
14 ginti ſeptem: * filij Cham, triginta ſe-
ptem: filij Zoroar, duo millia ſexaginta
ſeptem: filij Adin, quadringenti ſexa-
15 ginta vnus: * filij Aderectis, centum
octo: filij Ciaſo & Zelas, centum ſe-
ptem, filij Azoroc, quadringenti trigin-
16 ta nouem: * filij Iedarbone, centum tri-
gintaduo: filij Ananiæ, centum trigin-
17 ta: filij Aſoni, nonaginta: * filij Marſar,
quadringenti vigintiduo: filij Zabarus,
nonaginta quinque: filij Sepolemon,
18 centum vigintitres: * filij Nepopas,
quinquagintaquinque: filij Nechanatus
centum quinquagintaocto: filij Cebe-
19 thamus, centum trigintaduo: * filij
Crearpatros, qui Enocadies, & Modiæ,
quadringinti vigintitres: qui ex Gramas
20 & Gabea, centum viginti vnus: * qui
ex Beſſelon, & Ceagge, ſexagintaquin-
que; qui ex Baſtaro, centum vigintiduo:
21 * Qui ex Bechenobes, quinquaginta-
quinque: filij Liptis centum quinqua-
gintaquinque: filij Labonni, trecenti
22 quinquagintaſeptem: * filij Sichem, tre-
centi ſeptuaginta: filij Suadon, & Clio-
23 mus, trecenti ſeptuagintaocto: * filij
Ericus, duo millia centum quadragin-
taquinque: filij Anaas, trecenti ſeptua-
24 ginta. Sacerdotes. * Filij Ieddus, filij
Euther, filij Eliaſib, trecenti ſeptuagin-
taduo:

raduo : filij Emeras , ducenti quinqua-
ginta duo: filij Phasurij, trecenti quin- 25
quagintaseptem : filij Caree , ducenti
viginti septem. * Leuitæ: Filij Iesu in 26
Caduhel,& Bamis,& Serebias, & Edias
septuagintaquatuor : omnis numerus
à duodecimo anno,triginta millia qua-
dringenti sexagintaduo , * filij, & filiæ 27
& vxores,omnis computatio , quadra-
ginta millia ducenti quadraginta duo.
* Filij sacerdotum , qui psallebant in 28
templo : filij Asaph , centum viginti-
octo. * Ostiarij verò filij Esmenni , filij 29
Azer,filij Amon, filij Accuba,Topa filij
Tobi , omnes centum trigintanouem
* Sacerdotes seruientes in templo filij 30
Sel, filij Gaspha , filij Tobloc, filij Ca-
riæ, filij Su,filij Hellu, filij Labana, filij
Armacha,filij Accub,filij Vrha,filij Ce-
cha,filij Aggab,filij Obai,filij Anani,filij
Canna , filij Geddu : * filij An, filij Ra- 31
din, filij Deianon,filij Nacoba,filij Ca-
seba, filij Gaze , filij Ozui, filij Sinone,
filij Attre, filij Hasten, filij Asiana, filij
Manei , filij Nasi m, filij Accursu, filij
Agista, filij Azui,filij Fauon,filij Phasa-
lon,* filij Meedda , filij Phusa, filij Ca- 32
ree, filij Barcus , filij Saree , filij Cœsi,
filij Nasith,filij Agisti,filij Pedon. * Sa- 33
lomon,filij eius,filij Asophot,filij Pha-
sida, filij Celi, filij Dedon , filij Gadda-
hel, filij Sephegi, * filij Aggia , filij Sa- 34
chareth, filij Sabbathee, filij Caroneth,
filij Malsith, filij Amæ, filij Sasus , filij
Abdus,filij Suba, filij Eura,filij Rahotis,
filij Phasphat , filij Malmon. * Omnes 35
sacro seruientes , & pueri Salomonis.
quadringenti octogintaduo. Hi sunt fi- 36
lij qui ascenderunt à Thelmela, & Tel-
harsa : principes eorum, Carmellam,&
Careth : * & non poterant edicere ci- 37
uitates suas, & progenies suas , quem-
admodum sint ex Israël. Filij Dalari,fi-
lij Tubal,filij Nechodaici,* ex sacerdo- 38
tibus , qui fungebantur sacerdotio : &
non sunt inuenti filij Obia,filij Achisos,
filij Addin,qui accepit vxorem ex filia-
bus Phargeleu : * & vocati sunt nomi- 39
ne eius , & horum quæsita est generis
scriptura in prædatura , & non est in-
uenta & prohibiti sunt sacerdotio fun-
gi.*Et dixit illis Nehemias& Astharas. 40
Ne participentur sancta,donec exurgat
pontifex doctus in ostensionem & veri-
tatem. * Omnis autem Israël erat exce- 41
ptis seruis & ancillis, quadraginta duo
millia trecenti quadraginta. *Serui ho- 42
rum & ancillæ , septem millia trecenti
trigintaseptem. Cantores & cantatri-
ces, ducenti sexaginta quinque.*Came- 43
li, quadringenti triginta quinque.Equi
septem millia triginta sex. Muli,ducen-
ta millia quadraginta quinque. Subiu-
galia , quinque millia vigintiquinque.
* Et de præpositis ipsis per pagos, dum 44
venirent in templum Dei, quod erat in
Ierusalem , innouare & suscitare tem-
plum in loco suo secundùm suam vir-
45 tutem.* Et dare in templum thesaurum
operum sacrum auri mnas duodecim
millia, & mnas argenti quinque millia,
46 & stolas sacerdotales centum. * Et ha-
bitauerunt Sacerdotes & Leuitæ,& qui
exierant de plebe , in Ierusalem & in
regione, & sacri cantores,& ostiarij,&
omnis Israël in regionibus suis. * In-
47 stante autem septimo mense , cùmque
essent filij Israël vnusquisque in suis
rebus, conuenerunt vnanimes in atriū,
48 quod erat ante ianuam Orientalem.*Et
stantes Iesus filius Iosedec & fratres
eius sacerdotes, & Zorobabel filius Sa-
lathiel & huius fratres, parauerunt al-
49 tare,* vt offerrent super illud holocau-
tomata, secundùm quæ in libro Moysi
50 hominis Dei scripta sunt. * Et conue-
nerunt ibi ex aliis nationibus terræ , &
erexerunt sacrificium in loco suo om-
nes gentes terræ, & offerebant hostias,
& holocautomata Domino matutina
51 * Et egerunt scenopegiam , & diem so-
lemnem,sicut præceptum est in lege :&
sacrificia quotidie , sicut oportebat :
52 * & post hæc oblationes institutas , &
hostias sabbatorum,& neomeniarum,&
dierum solemnium omnium sanctifica-
53 torum. * Et quotquot vouebant Dño à
neomenia septimi mensis , cœperunt
hostias offerre Deo , & templum Dñi
54 nondum erat ædificatum.* Et dederunt
pecuniam lapidariis & fabris,& potum
55 & pabula , cum gaudio. * Et dederunt
carra Sidoniis & Tyriis , vt transfuehe-
rent illis de Libano trabes cedrinas, &
facerēt rates in Ioppe portu,secundum
decretum quod scriptum erat eis à Cy-
56 ro rege Persarum.*Et in secundo anno
venientes in templū Dei in Ierusalem:
mense secundo , inchoauit Zorobabel
filius Salathiel, & Iosue filius Iosedec,
& fratres ipsorum , & sacerdotes & Le-
uitæ , & omnes qui venerant de capti-
57 uitate in Ierusalem : * & fundauerunt
templum Dei, nouilunio secundi men-
sis secundi anni cùm venissent in Iu-
58 dæam & Ierusalem, * & statuerunt Le-
uitas à viginti annis, super opera Dñi :
& stetit Iesus & filius eius , & fratres
omnes Leuitæ conspirantes,& executo-
res legis,facientes opera in domo Dñi.
59 * Et steterunt sacerdotes habentes sto-
las cum tubis : & Leuitæ filij Asaph,ha-
60 bentes cymbala,*collaudantes Dñm, &
benedicentes secundùm Dauid regem
61 Israël , * & cantabant canticum Dño
quoniam dulcedo eius, & honor in sæ-
62 cula super omnem Israël. * Et omnis
populus tuba cecinerunt, & proclama-
uerunt voce magna, collaudantes Dñm
63 in suscitatione domus Dñi. * Et vene-

runt ex sacerdotibus & Leuitis, & præ-
sidentibus secundùm pagos senioribus
qui viderant pristinam domum,* & ad 64
huius ædificationem cum clamore &
planctu magno, & multi cum tubis &
gaudio magno: * in tantum vt populus 65
non audiret tubas propter planctum
populi. Turba enim erat tubis canens
magnificè, ita vt longè audiretur. * Et 66
audierunt inimici tribus Iudæ, & Ben-
jamin, & venerunt scire quæ esset vox
tubarum. * Et cognouerunt quoniam 67
qui erant ex captiuitate, ædificant tem-
plum Domino Deo Israël. * Et acce- 68
dentes ad Zorobabel & Iesum, præpo-
sitos pagorum, dixerunt eis, Ædifica-
bimus vnà vobiscum: * Similiter enim 69
audiuimus Dominum vestrum, & ipsi
pariter incedimus à diebus Asbazareth
regis Assyriorum, qui transmigrauit
nos huc. * Et dixit Zorobabel, & Iesus, 70
& principes pagorum Israël. * Non est 71
nobis & vobis ædificare domum Dei
nostri, nos enim soli ædificabimus Do-
mino Israël, secundùm ea quæ præce-
pit nobis Cyrus rex Persarum.* Gentes 72
autem terræ incumbentes his qui sunt
in Iudæa, & læuantes opus ædificatio-
nis & insidias, & populos adducentes
prohibebant eos ædificare,* & aggressu- 73
ras exercentes impedierunt, ne con-
summaretur ædificium omni tempore
vitæ Cyri regis, & protraxerunt structu-
ram per biennium vsque ad Darij re-
gnum.

CAP. VI.

Iudæi, inuento Dario, templum Dei construunt in Ierusalem.

IN secundo autem anno regni Darij 1
prophetauit Aggæus & Zacharias fi-
lius Addin prophetæ apud Iudæam &
Ierusalem in nomine Dei Israël super
eos.* Tunc stans Zorobabel filius Sala- 2
thiel, & Iesus filius Iosedech, inchoa-
uerunt ædificare domum Dñi, quæ est
in Ierusalem: * cùm adessent eis prophe- 3
tæ Dñi, & adiuuarent eos. In ipso tem-
pore venit ad illos Sisennes subregulus
Syriæ, & Phœnicis, & Satrabuzanes, &
sodales eius, * & dixerunt eis, Quo 4
præcipiente vobis domum hanc ædifi-
catis, & tectum istud, & alia omnia
perficitis? & qui sunt structores qui
hæc ædificant? * Et habuerunt gratiam 5
visitatione facta super eos, qui erant ex
captiuitate à Dño seniores Iudæorum
* & non sunt impediti ædificare, do- 6
nec significaretur Dario de omnibus
istis, & responsum acciperetur.* Exem- 7
plum epistolæ, quam miserunt Dario.
SISENNES subregulus Syriæ, &
Phœnicis, & Satrabuzanes, & Sodales
eius in Syria, & Phœnice præsides, re-
gi Dario salutem. * Omnia nota sint 8
Domino regi, quòd cùm venissemus in
regionem Iudææ, & introissemus in Ie-
rusalem, inuenimus ædificantes do-
9 mum Dei magnam: * & templum ex
lapidibus politis, & magnis & pretiosis
10 materiis in parietibus, * & opera illa
instanter fieri, & suffragare, & prospe-
rare in manibus eorum, & in omni
gloria quàm diligentissimè perfici.
11 * Tunc interrogauimus seniores, dicen-
tes, Quo permittente vobis ædificatis
domum istam, & opera hæc fundatis?
12 * Ideò autem interrogauimus eos, vt
notum faceremus tibi homines & præ-
positos, e nominum scripturam præpo-
sitorum postulauimus illos. * At illi
13 responderunt nobis dicentes, Nos su-
mus serui Dñi, qui fecit cælum & ter-
14 ram, * & ædificabatur hæc domus ante
annos istos multos à rege Israël ma-
gno & fortissimo, & consummata est.
15 * Et quoniam patres nostri exacerban-
tes erant & peccauerunt in Deum Is-
raël, tradidit eos in manus Nabucho-
donosor regis Babyloniæ, regis Chal-
16 dæorum, * & domum istam demolien-
tes incenderunt, & populum captiuum
duxerunt in Babylonem.* In primo an-
17 no regnante Cyro rege Babyloniæ,
scripsit Cyrus rex domum hanc ædifi-
18 care, * & illa sacra vasa aurea & argen-
tea quæ extulerat Nabuchodonosor de
domo quæ est in Ierusalem, & conse-
crauerat in suo templo, rursus protu-
lit ea Cyrus rex de templo quod erat
in Babylonia, & tradita sunt Zoroba-
bel & Salmanasaro subregulo.* Et præ-
19 ceptum est eis vt offerrent hæc va-
sa, reponerent in templo quod erat in
Ierusalem, & ipsum templum Dei ædi-
20 ficare in loco suo. * Tunc Salmanasa-
rus subiecit fundamenta domus Dñi,
quæ est in Ierusalem: & exinde vsque
nunc ædificatur, & non accepit consum-
21 mationem.* Nunc ergo si iudicatur à te
ô rex, perquiratur in regalibus biblio-
thecis Cyri regis, quæ sunt in Babylo-
22 nia: * & si inuentum fuerit consilio Cyri
regis cœptam esse structuram domus
Dñi, quæ est in Ierusalem, & iudicatur
à Dño rege nostro, scribat de his nobis.
23 * Tunc Darius rex præcepit inquiri in
bibliothecis: & inuentus est in Ecba-
thanis oppido, quod est in media re-
gione locus vnus, in quo scripta erant
24 ista: * ANNO primo regnante Cyro,
rex Cyrus præcepit domum Dñi quæ
est in Ierusalem ædificare, vbi incende-
25 bant igni assiduo, * cuius altitudo sit cu-
bitorum decem, & latitudo cubitorum
sexaginta, quadratum lapidibus politis
tribus, & meniano ligneo eiusdem re-
gionis, & meniano vno nouo, & impen-
26 dia dari de domo Cyri regis: * & sacra
vasa domus Dñi tam aurea quàm argen-
tea,

rea, quæ extulit Nabuchodonosor in
domum Dñi, quæ est in Ierusalem, vbi
erant posita vt ponantur illic. *Et præ- 27
cepit curam agere Sisennem subregu-
lum Syriæ & Phœnicis, & Satrabuza-
nem, & sodales eius, & qui ordinati
erant in Syria & Phœnice præsides, vt
abstinerent se ab eodem loco. *Et ego 28
quoque præcepi in totum ædificare: &
prospexi, vt adiuuet eos qui sunt ex
captiuitate Iudæorum, donec consum-
metur templum ædis Dñi: * & à vexa- 29
tione tributorum Cœlesyriæ & Phœ-
nicis, diligenter quantitatem dari his
hominibus ad sacrificium Dñi, Zoroba-
bel præfecto, ad tauros, & arietes, &
agnos, *similiter autem & frumentum, 30
& sal, & vinum, & oleum instanter per
singulos annos, prout sacerdotes qui
sunt in Ierusalem, dictauerunt consu-
mi quotidie, sine vlla dilatione, *vt of- 31
ferantur libationes summo Deo pro
rege & pueris eius & orent pro ipso-
rum vita: * & denuntietur, vt quicum- 32
que transgressi fuerint aliquid ex his
quæ scripta sunt, aut spreuerint, acci-
piatur lignum de suis propriis, & sus-
pendantur, & bona ipsorum regi ascri-
bantur. *Propterea & Dominus, cuius 33
nomen inuocatum est ibi, exterminet
omnem regem & gentem, qui manum
suam extenderit prohibere, aut malè
tractare domum Domini illam quæ est
in Ierusalem. *Ego Darius rex decre- 34
ui quàm diligentissimè secundùm hæc
fieri.

CAP. VII.

Domus Dei extructa dedicatur & consecratur, in eáque festum Azymorum celebratur.

TVnc Sisennes subregulus Cœlesy- 1
riæ & Phœnicis, & Sattrabuzanes,
& sodales obsequuti his quæ à Dario
rege erant decreta, *insistebant sacro- 2
sanctis operibus diligentissimè, coope-
rantes cum senioribus Iudæorum prin-
cipibus Syriæ. *Et prosperata sunt sa- 3
crosancta opera prophetantibus Ag-
gæo & Zacharia prophetis. *Et con- 4
summauerunt omnia per præceptum
Domini Dei Israël, & ex consilio Cyri,
& Darij, & Artaxerxis regis Persa-
rum. *Et consummata est domus no- 5
stra vsque ad tertiam & vicesimam diē
mensis Adar, sexto Anno Darij regis.
*Et fecerunt filij Israël & sacerdotes 6
& Leuitæ, & cæteri qui erant ex capti-
uitate, qui appositi sunt secundùm ea
quæ scripta sunt in libro Moysi. *Et 7
obtulerunt in dedicationem templi
Domini, tauros centum, arietes du-
centos, agnos quadringentos, & hœ- 8
dos pro peccatis vniuersi Israël, duo-
decim secundùm numerum tribuum Is-
raël. *Et steterunt sacerdotes & Leuitæ 9
amicti stolis per tribus, super omnia
opera Domini Dei Israël, secundùm li-
brum Moysi, & ostiarij per singulas ia-
10 nuas. *Et egerunt filij Israël cum his
qui erant ex captiuitate, illud Phase
quartadecima Luna mensis primi, quan-
do sanctificati sunt sacerdotes & Leui-
11 tæ. *Omnes filij captiuitatis non sunt
simul sanctificati, quia Leuitæ omnes
12 simul sanctificati sunt. *Et immolaue-
runt Phase vniuersi filij captiuitatis,
& fratribus suis sacerdotibus, & sibi-
13 metipsis. *Et manducauerunt filij Is-
raël, qui erant ex captiuitate, omnes
qui remanserant ab omnibus execra-
tionibus gentium terræ quærentes Do-
14 minum, *& celebrauerunt diem festum
azymorum, septem diebus epulantes
15 in conspectu Domini, *quoniam con-
uertit consilium regis Assyriorum in
eos, confortare manus eorum ad ope-
ra Domini Dei Israël.

CAP. VIII.

Ascendenti Esdræ à Babylonia Ierosolymam traduntur Artaxerxis litteræ, quæ beneficia Iudæis præstita continent: recensentur qui simul ascenderunt, & auro ac argento sacerdotibus commisso, Esdras, facta oratione commonet populum ad pœnitentiam quod ab alienigenis se non separassent.

1 ET post hunc regnante Artaxerxe
Persarum rege, accessit Esdras filius
2 Azariæ, filij Helciæ, filij Solome, *filij
Sadoc, filij Achitob, filij Ameri, filij
Azahel, filij Bocci, filij Abisue, filij
Phinees, filij Eleazari, filij Aaron pri-
3 mi sacerdotis. *Hic Esdras ascendit de
Babylonia, cùm esset scriba & ingenio-
sus in lege Moysi, quæ data est à Dño
4 Deo Israël docere & facere. *Et dedit
ei rex gloriam, quòd inuenisset gra-
tiam in omni dignitate & desiderio in
5 conspectu eius. *Et ascenderunt simul
cum ipso ex filiis Israël, & sacerdoti-
bus, & Leuitis, & sacris cantoribus
templi, & ostiariis, & seruis templi, in
6 Ierusalem. *Anno septimo regnante
Artaxerxe, in quinto mense, hic annus
septimus est regni, exeuntes de Baby-
7 lonia nouilunio quinti mensis, *vene-
runt Ierosolymam iuxta præceptum
illius, secundùm prosperitatem itine-
8 ris à Domino ipsorum datam eis. *In
his enim Esdras magnam disciplinam
obtinebat, ne prætermitteret quid-
quam eorum, quæ essent ex lege Do-
mini & præceptis, & docendo vniuer-
sum Israël omnem iustitiam & iudi-
9 cium. *Accedentes autem qui scribe-
bant scripta Artaxerxis regis, tradide-
runt scriptum quod obuenerat ab Ar-
taxerxe rege ad Esdram sacerdotem, &
lectorem legis Domini, cuius exem-
10 plum subiectum est. *Rex Artaxerxes
Esdræ

Esdræ sacerdoti,& lectori legis Domi-
ni salutem.*Humanior ego iudicans in 11
beneficiis,præcepi eis qui desiderant ex
gente Iudæorum , sua sponte , & ex sa-
cerdotibus & Leuitis,qui sunt in regno
meo,comitari tecum in Ierusalem. * Si 12
qui ergo cupiunt ire tecum , conue-
niant , & proficiscantur, sicut placuit
mihi&septem amicis meis consiliariis,
*vt visitent ea quæ aguntur secundùm 13
Iudæam & Ierusalem,obseruantes sicut
habes in lege Domini,*& ferant mune- 14
ra Domino Deo Israël,quæ voui ego &
amici Ierusalem,& omne aurum & ar-
gentum , quod inuentum fuerit in re-
gione Babyloniæ Domino in Ierusalē
cum illo , *quod est donatum pro ipsa 15
gente in templum Domini eorum quod
est in Ierusalem : vt colligatur hoc au-
rum & argentum ad tauros , & arietes,
& agnos,& hœdos,& quæ his sunt con-
gruentia, *vt offerant hostias Domino 16
super altare Domini ipsorum quod est
in Ierusalem. * Et omnia quæcumque 17
volueris cum fratribus tuis facere au-
ro & argento, perficere pro voluntate
tua, secundùm præceptum Dñi Dei tui:
* & sacrosancta vasa,quæ data sunt tibi 18
ad opera domus Domini Dei tui, quæ
est in Ierusalem:*& cetera quæcumque 19
tibi subuenerint ad opera templi Dei
tui,dabis de regali gazophylacio:*cùm 20
volueris cum fratribus tuis facere auro
& argento, perfice secundùm volunta-
tem Dñi. *Et ego quidem rex Artaxer- 21
xes præcepi custodibus thesaurorum
Syriæ & Phœnicis , vt quæcumque
scripserit Esdras sacerdos , & lector
legis Domini,diligenter detur ei vsque
ad argenti talenta centum , similiter &
auri : *vsque ad frumenti modios cen- 22
tum, & vini amphoras centum, & alia
quæcumque abundant sine taxatione.
* Omnia secundùm legem Dei fiant 23
Deo altissimo , ne fortè exurgat ira in
regno regis , & filij , & filiorum eius.
* Vobis autem dicitur, vt omnibus sa- 24
cerdotibus & Leuitis, & sacris cantori-
bus , & seruis templi , & scribis tem-
pli huius , * nullum tributum , neque 25
vlla alia indictio irrogetur, nec habeat
quisquam potestatē obiicere eis quid-
quam. *Tu autem Esdra, secundùm sa- 26
pientiam Dei , constitue iudices & ar-
bitros in tota Syria , & Phœnice : &
omnes qui legem Dei tui non noue-
runt , doce : *vt quotquot transgressi 27
fuerint legem , diligenter plectantur,
siue morte , siue cruciatu , siue etiam
pecuniæ mulctatione vel abductione.
*Et dixit Esdras scriba : Benedictus 28
Deus patrum nostrorum, qui dedit hāc
voluntatem in cor regis,clarificare do-
mum suam quæ est in Ierusalem , * & 29
me honorificauit in conspectu regis, &
consiliariorum,& amicorum,& purpu-
30 ratorum eius. * Et ego constans anima
factus sum secundùm opitulationem
Dñi Dei mei , & congregaui ex Israël
31 viros, vt simul ascederent mecum. * Et
hi sunt præpositi secundū suas patrias,
& principatus portionales, eorum qui
mecum ascenderunt de Babylonia in
32 regno Artaxerxis. * Et ex filiis Phares,
Gersomus:ex filiis Siemarith, Amenus:
filiorum Dauid,Acchus filius Sceciliæ:
33 * ex filiis Phares,Zacharias, & cum eo
reuersi sunt viri centum quinquaginta:
34 * ex filiis ductoris Moabilionis Zaræi,
& cum ipso viri ducenti quinquaginta:
35 *ex filiis Zachues, Iechonias Zecholei,
&cum ipso viri ducenti quinquaginta.
36 * ex filiis Sala , Maasias Gotholiæ , &
37 cum ipso viri septuaginta:*ex filiis Sa-
phatiæ,Zarias,Micheli,& cum ipso viri
38 octoginta :*ex filiis Iob,Abdias Ieheli,
39 & cum ipso viri ducenti duodecim:*ex
filiis Baniæ, Salimoth, filius Iosaphiæ,
40 & cum ipso viri centum sexaginta:*ex
filiis Beer,zacharias Bebei,& cum ipso
41 viri ducenti octo : * ex filiis Ezead
Ioannes,Eccetan,& cum ipso viri cen-
42 tum decem : * ex filiis Adonicam ipsis
postremis, & hæc sunt nomina eorum,
Eliphalam filius Gebel, & Semeias , &
43 cum ipso viri septuaginta. * Et congre-
gaui eos ad fluuium qui dicitur Thia,
& metati fuimus illic triduo , & re-
44 cognoui eos. * Et ex filiis Sacerdotum
45 & Leuitarum non inueni illic. *Et misi
ad Eleazarum , & Eccelon,& Masman,
& Maloban, & Enaathan , & Samea, &
Ioribum , Nathan , Enuagam , Zacha-
riam , & Mosolamum ipsos ductores
46 & peritos : * & dixi eis vt venirent ad
Lobdeum , qui erat apud locum gazo-
47 phylacij. * Et mandaui eis vt dicerent
Loddeo , & fratribus eius , & illis qui
erant in gazophylacio , vt mitterent
nobis eos qui sacerdotio fungerentur
48 in domo Domini Dei nostri : *& addu-
xerunt nobis secundùm manum vali-
dam Dñi Dei nostri viros peritos:ex fi-
liis Moholi,filij Leui,filij Israël , Sebe-
biam,& filios & fratres, qui erant decē
49 & octo:*Asbiam, & Amin ex filiis filio-
rum Chananæi , & filij eorum viri vi-
50 ginti.*Et ex his qui templo seruiebant,
quos dedit Dauid , & ipsi principes ad
operationem Leuitis templo seruien-
tium ducenti viginti. Omnia nomina
51 significata sunt in scripturis. *Et vo-
ui illic ieiunium iuuenibus in conspe-
ctu Dei,vt quærerem ab eo bonum iter
nobis,& qui nobiscum erant,& filiis, &
52 pecoribus , propter insidias. * Erubui
enim petere, à rege pedites & equites
in comitatu , tutelæ gratia, contra ad-
53 uersarios nostros. * Diximus enim regi,
quoniam virtus Dñi erit cum eis qui
inqui

inquirunt eum in omni affectu. *Et ite- 54
rum deprecati sumus Dñm Deum no-
strum secundum hæc: quem & propi-
tium habuimus, & compotes facti su-
mus Deo nostro. *Et separaui ex plebis 55
præpositis, & sacerdotibus templi viros
duodecim, & Sedebtaam, & Asannam,
& cum eis ex fratribus eorum viros
decem: *Et appendi eis aurum & ar- 56
gentum & vasa sacerdotalia domus Dei
nostri, quæ donauerat rex, & consiliarij
eius, & principes, & omnis Israël. *Et 57
cùm appendissem, tradidi argenti ta-
lenta centum quinquaginta, & vasa ar-
gentea talentorum centum, & auri ta-
lenta centum; *& vasorum aureorum 58
septies viginti, & vasa ærea de bono
æramento splendentia, duodecim, auri
speciem reddentia: *& dixi eis: Et vos 59
sancti estis Dño, & vasa sunt sancta, &
aurum, & argentum votum est Domino
Deo patrum nostrorum. *Vigilate & 60
custodite, donec tradatis ex plebis præ-
positis, & sacerdotibus, & Leuitis, &
principibus ciuitatum Israel, in Ierusa-
lem, in postophorio domus Dei no-
stri. *Et hi qui susceperunt sacerdotes 61
& Leuitæ aurum & argentum & vasa
intulerunt in Ierusalem in templum
Domini. *Et promouimus à fluuio, 62
Thia, die duodecima mensis primi, vs-
quequò introiuimus in Ierusalem. *Et 63
cùm factus fuisset tertius dies, quarta
autem die ponderatum aurum & argen-
tum traditum est in domo Domini Dei
nostri, Marimoth filio Iori sacerdoti:
*& cũ ipso erat Eleazar filius Phinees: 64
& erant cum ipsis Iosadus filius Iesu, &
Medias, & Banni filius Leuitæ: ad nume-
rum, & ad pondus vniuersa. *Et scriptũ 65
est pondus ipsorum eadem hora: *Qui 66
autem venerunt ex captiuitate obtule-
runt sacrificium Domino Deo Israël,
tauros duodecim pro omni Israël, arie-
tes octoginta sex, *agnos septuaginta 67
duos, hircos pro peccato duodecim, &
pro salute vaccas duodecim, omnia in
sacrificium Domini. *Et relegerunt 68
præcepta regis regalibus dispensatori-
bus, & subregulis Cœlesyriæ; & Phœni-
cis, & honorificauerunt gentem, & tem-
plum Domini. *Et consummatis his ac- 69
cesserunt ad me præpositi, dicẽtes: Non
segregauerũt genus Israël, & principes,
& sacerdotes, & Leuitæ, *& alienigenæ 70
gentes, & nationes terræ, immunditias
suas à Chananæis, & Hethæis, & Phere-
zæis, & Iebuzæis, & Moabitis, & Ægy-
ptiis, & Idumæis, *coniuncti enim sunt 71
filiabus eorum, & ipsi, & filij eorum, &
mistum est semen sanctum alienigenis
gentibus terræ: & participes erant præ-
positi, & magistratus iniquitatis eius ab
initio ipsius regni. *Et mox vt audiui 72
ista, conscidi vestimenta, & sacram tuni-
cam & lacerans capillos capitis, & bar-
73 bam, sedi dolens & mœstus. *Et conue-
nerunt quotquot tunc mouebantur in
verbo Domini Dei Israel, ad me lugen-
tem super iniquitatem istam, & sede-
bam tristis vsque ad sacrificium vesper-
74 tinum. *Et consurgens à ieiunio con-
scissa habens vestimenta & sacram tuni-
cam, ingeniculans, & extendens manus
75 ad Dominum, *dicebam: Domine, con-
fusus sum, & reueritus sum, ante faciem
76 tuam. *Peccata enim nostra multiplica-
ta sũt super capita nostra, & iniquitates
nostræ exaltatæ sunt vsque ad cælum.
77 *Quoniam à temporibus patrum no-
strorum sumus in magno peccato vsque
78 ad diem hunc. *Et propter peccata no-
stra, & patrum nostrorum, sumus tradi-
ti cum fratribus nostris, & cum sacer-
dotibus nostris regibus terræ in gla-
dium & captiuitatem & deprædationẽ,
cum confusione vsque in hodiernum
79 diem. *Et nunc quantum est hoc quod
contigit nobis misericordia abs te Do-
mine Deus, & relinque nobis radicem:
& nomen in locum sanctificationis tuę:
80 *deregere luminare nostrum in domo
Domini Dei nostri, dare nobis cibum
81 in omni tempore seruitutis nostræ. *Et
cùm seruiremus, non fuimus derelicti
à Domino Deo nostro: sed constituit
nos in gratia, ponens nobis reges Persa-
82 rum dare cibum: *clarificare templum
Domini Dei nostri, & ædificare deserta
Sion, dare nobis stabilitatem in Iudæa,
83 & Ierusalem: *Et nunc quid dicimus,
Dñe habentes hæc? Transgressi enim
sumus præcepta tua, quæ dedisti in ma-
84 nus puerorum tuorum prophetarum,
*dicens: Quoniam terra in quam introi-
stis possidere hereditatem eius, terra
polluta est coinquinationibus alieni-
genarum terræ, & immunditiæ illorum
repleuerunt eam totam immunditia
85 sua. *Et nunc filias vestras non coniun-
getis filiis eorum, & filias eorum non
86 accipietis filiis vestris, & non inquire-
tis pacem habere cum illis omni tem-
pore, vt inualescentes manducetis opti-
ma terræ, & hereditatem distribuatis fi-
87 liis vestris vsque in æuum. *Et quæ con-
tingũt nobis, omnia sunt propter opera
nostra maligna, & magna peccata no-
88 stra: *Et dedisti nobis talem radicem, &
rursum reuersi sumus transgredi legiti-
ma tua, vti commisceremur immunditię
alienigenarum gentium terræ huius.
89 *Nonne irasceris nobis perdere nos,
quoadusque non relinquatur radix, &
90 nomen nostrum? *Domine Deus Israel
verax es. Derelicta est enim radix vsque
91 in hodiernum diem. *Ecce nunc sumus
in conspectu tuo in iniquitatibus no-
stris. Non est enim adhuc stare ante te
92 in his. *Et cùm adorando confiteretur

Efdras flens, humi proftratus ante tem-
plum, congregati funt ante eum ex Ie-
rufalem turma magna valde viri & mu-
lieres : & iuuenes, & iuuenculæ. Fletus
enim erat magnus in ipfa multitudine.
* Et cùm clamaffet Iechonias Icheli ex 93
filiis Ifraël, dixit Efdræ : Nos in Domi-
num peccauimus : quod collocauimus
nobis in matrimonium mulieres alie-
nigenas ex gentibus terræ. * Et nunc es 94
fuper omnem Ifraël. In his ergo fit
iufiurandum à Domino, expelle om-
nes vxores noftras, quæ ex alienigenis
funt cum filiis earum. * Sicut ibi decre- 95
tum eft à maioribus fecundùm legem
Domini exurgens explica. * Ad te enim 96
fpectat negotium, & nos tecum fumus,
viriliter fac. * Et exurgens Efdras adiu- 97
rauit principes facerdotum, & Leui-
tas, & omnem Ifraël, facere fecundùm
hæc, & iurauerunt.

CAP. IX.

Iubentur abiicere vxores alienigenas cum filiis, & recenfentur qui ex facerdotibus ac Leuiticis iuncti illis erãt. Efdras legit legem Domini coram populo: quibus peractis, iubentur vt ad propria digreffi, lætum diem agant.

ET exurgens Efdras ab ante atrium 1
templi, abiit in paftophorium Iona-
thæ filij Nafabi, * & hofpitatus illic 2
non guftauit panem, nec aquam bibit,
fuper iniquitatem multitudinis. * Et 3
facta eft prædicatio in omni Iudæa, &
in Ierufalem omnibus qui erant ex ca-
ptiuitate in Ierufalem congregati, * vt 4
quicumque non occurrerit biduo vel
triduo diei, fecundùm iudicium affi-
dentium feniorum, tollerentur facul-
tates fuæ, & ipfe alienus iudicaretur à
multitudine captiuitatis. * Et congre- 5
gati funt omnes qui erant ex tribu Iu-
da, & Benjamin in tribus diebus in Ie-
rufalem, hic menfis eft nonus, dies
menfis vicefimus. * Et fedit omnis mul- 6
titudo in area templi trementes prop-
ter hyemem præfentem. * Et exurgens 7
Efdras, dixit illis : Vos iniquè feciftis
collocantes vobis in matrimonium
vxores alienigenas, vt adderetis ad
peccata Ifrael. * Et nunc date confef- 8
fionem, & magnificentiam Domino
Deo patrum noftrorum, * & perficite 9
voluntatem ipfius, & difcedite à genti-
bus terræ, & ab vxoribus alienigenis.
* Et clamauit omnis multitudo, & dixe- 10
rũt voce magna: Sicut dixifti, faciemus.
* Sed quoniam multitudo magna eft, & 11
tempus hybernum, & non poffumus in-
fubfidiati ftare: & hoc opus non eft no-
bis vnius diei, neque bidui : multum
enim in his peccauimus: * ftent præpofi- 12
ti multitudinis, & omnes qui nobifcum
inhabitant, & quotquot habent vxores
13 apud fe alienigenas, * & affiftant acce-
pto tempore ex omni loco præsbyteri,
& iudices, vfquequò foluant iram Do-
14 mini negotij huius. * Ionathas autem fi-
lius Ezeli, & Ozias Thecam fufcepe-
runt fecundùm hæc : & Boforamus, &
Leuis, & Sabbathæus fimul cooperati
15 funt cum illis. * Et fteterunt fecundùm
hæc omnia vniuerfi qui erant ex capti-
16 uitate. * Et elegit fibi viros Efdras facer-
dos, principes magnos de patribus eo-
rum fecundùm nomina: & confederunt
nouilunio mẽfis decimi examinare ne-
17 gotium iftud. * Et determinatum eft de
viris qui habebant vxores alienigenas,
18 vfque ad neomeniam primi menfis : * &
inuẽti funt ex facerdotibus permifti qui
19 habebant alienigenas vxores. * Ex filiis
Iefu filij Iofedec, & fratribus eius : Ma-
feas, & Eliozerus, & Ioribus, & Ioadeus,
20 * iniecerunt manus, vt expellerent vxo-
res fuas: & ad litandum in exorationem
21 arietem pro ignorantia fua: * & ex filiis
Semmeri : Mafeas, & Effes, & Ieelech,
22 Azarias, * & ex filiis Fofere : Limofias,
Hifmaënis, & Nathanee Iuffio, Reddus,
23 & Thalfas, * & ex Leuitis : Iorabdus, &
Semeis, & Colnis, & Calitas, & Facteas,
24 & Coluas, & Elionas, * & ex facris cãto-
25 ribus, Eliafib, Zaccarus & ex oftiariis:
26 Salumus: & Tolbanes, * & ex Ifrael ex fi-
liis Foro, Ozi, & Remias, & Geddias, &
Melchias, & Michelus, Eleazarus, & Iã-
27 mebias, & Bannes, * & ex filiis Iolaman:
Chamas, & Zacharias, & Ierrelus, &
28 Ioddius & Erimoth, & Helias: * & ex filiis
Zathoim: Eliadas, & Liafumus, Zochias,
29 & Larimoth, & Zabdis, & Tebedias : * &
ex filiis Zebes : Ioannes, & Amanias, &
30 Zabdias, & Emeus : * & ex filiis Banni:
Olamus, & Maluchus, & Ieddeus, & Ia-
31 fub, & Azabus, & Ierimoth, * ex filiis Ad-
din: Naathus, & Moofias, & Caleus, &
Raanas, & Maafeas, & Mathathias, & Be-
32 feel, & Bonus, & Manaffes, & ex filiis
Nuae: Noneas, & Afea & Malchias, & Sa-
meas, & Simon, Benjamin, & Malchus, &
33 Marras, * & ex filiis Afom : Carianeus,
Mathathias, & Bannus, & Eliphalach,
34 & Manaffes, & Semei: * & ex filiis Banni:
Ieremias, & Moadias, & Abramus, & Io-
hel, & Baneas, & Pelias, & Ionas, & Ma-
rimoth, & Eliafib & Mathaneus, & Elia-
fis, & Orizas, & Dielus, & Semedius, &
35 Zambris, & Iofephus: * & ex filiis Nabei:
Idelus, & Mathathias, & Sabadus, & Ze-
36 cheda Zedmi, & Ieffei, Baneas: * omnes
ifti coniunxerunt fibi vxores alienige-
37 nas, & dimiferunt eas cum filiis. * Et in-
habitauerunt facerdotes, & Leuitæ: &
qui erant ex Ifraël, in Ierufalem, & in
tota vna regione nouilunio menfis fep-
timi. Et erant filij Ifraël in commora-
38 tionibus fuis. * Et congregata eft omnis
multitudo fimul in aream, quæ ab oriẽ-

ie portæ sacræ: * & dixerunt Esdræ pon- 39
tifici & lectori, vt afferret legem Moysi
quæ tradita est à Domino Deo Israël.
* Et attulit Esdras pontifex legem om- 40
ni multitudini eorum à viro, vsque ad
mulierem, & omnibus sacerdotibus,
audire legem nouilunio mensis septi-
mi. * Et legebat in area, quæ est ante sa- 41
cram portam templi, à prima luce vs-
que ad vesperam, coram viris, & mulie-
ribus. Et dederunt omnes sensum ad le-
gem. * Et stetit Esdras sacerdos, & lector 42
legis super ligneum tribunal, quod fa-
bricatum erat. * Et steterunt ad eum Ma- 43
thathias, & Samus, Ananias, Azarias,
Vrias, Ezechias, & Balsamus ad dexte-
ram: * & ad sinistram Faldeus, Misael, 44
Malachias, Abusthas, Sabus, Nabadias,
& Zacharias. * Et assumpsit Esdras li- 45
brum coram omni multitudine: præsi-
debat enim in gloria in conspectu om-
nium. * Et cùm absoluisset legem, om- 46
nes recti steterunt & benedixit Esdras
Dominum Deum altissimum, Deum sa-
baoth omnipotentem. * Et respondit 47
omnis populus, Amen. Et eleuatis sur-
sum manibus procidentes in terram,
adorauerunt Dominum, * Iesus, & Ba- 48
naeus, & Sarebias, & Iaddinus, & Ac-
cubus, & Sabbathæus, & Calites, & Aza-
rias, & Ioradus, & Ananias, & Philias
Leuitæ: * qui docebant legem Domini, 49
& in multitudine legebant legem Do-
mini, & præferebant singuli eos qui in-
telligebant lectionem. Et dixit Athara- 50
tes Esdræ pontifici & lectori, & Leuitis
qui docebant multitudinem, * dicens: 51
Dies hic sanctus est Dominus. Et omnes
flebant, cùm audissent legem. * Et dixit 52
Esdras: Digressi ergo manducate pin-
guissima quæque, & bibite dulcissima
quæque, & mittite munera his qui non
habent. * Sanctus enim est hic dies Do- 53
mini, & nolite mœsti esse. Dominus
enim clarificauit vos. * Et Leuitæ de- 54
nuntiabunt in publico omnibus, dicen-
tes: Dies hic sanctus est, nolite mœsti
esse. * Et abierunt omnes manducare, 55
& bibere, & epulari, & dare munera
his qui non habebant, vt epularentur.
Magnificè enim sunt exaltati verbis
quibus edocti sunt, * & congregati sunt 56
vniuersi in Ierusalem celebrare læti-
tiam secundùm testamentum Domini
Dei Israël.

LIBER ESDRÆ QVARTVS.

CAPVT PRIMVM.

Mittitur Esdras à Domino multa ingratis Iudæis exhibita beneficia exprobaturus.

1 Liber Esdræ prophetæ secundus,
filij Saræi, filij Azaræi, filij Hel-
ciæ, filij Sadaniæ, filij Sadoch, fi-
2 lij Achirob, * filij Achiæ, filij Phi-
nees, filij Heli, filij Ameriæ, filij
Asiel, filij Marimoth, filij Arna, filij
Oziæ, filij Borith, filij Abisei, filij
3 Phinees, filij Eleazar, * filij Aaron ex
tribu Leui, qui fuit captiuus in regio-
ne Medorum in regno Artaxerxis regis
4 Persarum. * Et factum est verbum Do-
5 mini ad me, dicens: * Vade, & nuntia
populo meo facinora ipsorum, & filiis
eorum iniquitates, quas in me admise-
6 runt, vt nuntient filiis filiorum: * quia
peccata parentum ipsorum in illis cre-
uerunt. Obliti enim mei sacrificauerunt
7 diis alienis. * Nónne ego eduxi eos de
terra Ægypti de domo seruitutis. Ipsi
autem irritauerunt me, & consilia mea
8 spreuerunt. * Tu autem excute co-
mam capitis tui, & proiice omnia mala
super illos: quoniam non obedierunt
legi meæ. Populus autem est indisci-
9 plinatus. * Vsquequò eos sustinebo,
quibus tanta beneficia contuli? * Reges
10 multos propter eos subuerti. Pharao-
nem cum pueris suis, & omnem exerci-
11 tum eius percussi. * Omnes gentes à fa-
cie eorum perdidi, & in Oriente pro-
uinciarum duarum populos Tyri & Si-
donis dissipaui, & omnes aduersarios
12 eorum interfeci. * Tu verò loquere ad
eos, dicens: Hæc dicit Dominus: * Nem-
13 pe ego vos per mare transmeaui, & pla-
teas vobis initio munitas exhibui: du-
cem vobis dedi Moysen, & Aaron sa-
14 cerdotem: * lucem vobis per columnam
ignis præstiti, & magna mirabilia feci
in vobis: vos autem mei obliti estis: di-
15 cit Dominus. * Hæc dicit Dominus om-
nipotens: Coturnix vobis signo fuit, ca-
stra vobis ad tutelam dedi, & illic mur-
16 murastis: & non triumphastis in nomi-
ne meo de perditione inimicorum ve-
strorum, sed adhuc nunc vsque mur-
17 murastis: * Vbi sunt beneficia, quæ præ-
stiti vobis? Nónne in deserto cum esu-
18 riretis, proclamastis ad me: * dicentes:
Vt quid nos in desertum istud adduxi-
sti interficere nos? melius nobis fuerat
seruire Ægyptiis, quam mori in deser-
19 to hoc. * Ego dolui gemitus vestros,
& dedi vobis manna in escam. Panem
20 Angelorum manducastis. * Nónne cùm
sitiretis, petram excidi & fluxerunt
aquæ

aquæ in saturitate? propter æstus foliis
arborum vos texi? * Diuisi vobis terras 21
pingues: Chananæos, & Pheresæos, &
Philisthæos à facie vestra proieci: quid
faciam vobis adhuc dicit Dñs? * Hæc di- 22
cit Dominus omnipotens. In deserto
cum essetis in flumine Amorrhæo si-
tientes, & blasphemâtes nomen meum,
* non ignem vobis pro blasphemiis de- 23
di, sed mittens lignum in aquam, dulce
feci flumen. * Quid tibi faciam Iacob? 24
Noluisti obedire Iuda. Transferam me
ad alias gentes, & dabo eis nomen
meum, vt custodiant legitima mea. * 25
Quoniam me dereliquistis, & ego vos
derelinquam. Petentibus vobis à me
misericordiam, non miserebor. * Quan- 26
do inuocabitis me, ego non exaudiam
vos. Maculastis enim manus vestras
sanguine, & pedes vestri impigri sunt
ad committenda homicidia. * Non quasi 27
me dereliquistis, sed vosipsos, dicit Do-
minus. * Hæc dicit Dominus omnipo- 28
tens, Nónne ego vos rogaui, vt pater
filios, & vt mater filias, & vt nutrix par-
uulos suos, * vt essetis mihi in popu- 29
lum, & ego vobis in Deum, & vos mihi
in filios, & ego vobis in patrem? * Ita 30
vos collegi, vt gallina pullos suos sub
alas suas. Modò autem quid faciam
vobis? Proiiciam vos à facie mea. * 31
Oblationem cùm mihi attuleritis, auer-
tam faciem meam à vobis. Dies enim
festos vestros, & neomenias, & circum-
cisiones repudiaui. * Ego misi pueros 32
meos, prophetas ad vos, quos acceptos
interfecistis, & laniastis corpora eo-
rum, quorum sanguinem exquiram, di-
cit Dominus. * Hæc dicit Dominus om- 33
nipotens, Domus vestra deserta est:
Proiiciam vos sicut ventus stipulam, * 34
& filij procreationem non facient,
quoniam mandatum meum neglexe-
runt, & quod malum est coram me fe-
cerunt. * Tradam domos vestras popu- 35
lo venienti, qui me non audientes cre-
dunt: quibus signa non ostendi, facient
quæ præcepi. * Prophetas non vide- 36
runt, & memorabûtur iniquitatum eo-
rum: * Testor populi venientis gratiam, 37
cuius paruuli exultant cum lætitia, me
non videntes oculis carnalibus, sed spi-
ritu credentes quæ dixi. * Et nunc fra- 38
ter aspice, quæ gloria: & vide populum
venientem ab Oriente, * quibus dabo 39
ducatum Abraham, Isaac, & Iacob, &
Osee, & Amos, & Michææ, & Ioël, &
Abdiæ, & Ionæ, * & Nahum, & Habacuc, 40
Sophoniæ, Aggæi, Zachariæ, & Mala-
chiæ, qui & Angelus Dñi vocatus est.

C A P. I I.

*Synagoga sub figura matris reuoca-
tur à malis suis ad vitam rectiorem.*

HÆc dicit Dñs: Ego eduxi populum 1
istum de seruitute quibus man-
data dedi per pueros meos prophetas:
quos audire noluerunt, sed irrita fece-
2 runt mea consilia. * Mater quæ eos ge-
nerauit, dicit illis, Ite filij, quia ego
3 vidua sum, & derelicta. * Educaui vos
cum lætitia, & amisi vos cum luctu, &
tristitia, quoniam peccastis coram Do-
mino Deo vestro, & quod malum est
4 coram eo, fecistis. * Modò autem quid
faciam vobis? ego vidua sum & dereli-
cta: ite filij, & petite à Domino miseri-
5 cordiam: * Ego autem te pater testem
inuoco super matrem filiorum, qui no-
6 luerunt testamentum meum seruare, * vt
des eis confusionem, & matrem eorum
in direptionẽ, ne generatio eorum fiat:
7 * Dispergantur in gentes nomina eo-
rum, deleantur à terra: quoniam spre-
8 uerunt sacramentum meum. * Væ tibi
Assur, qui abscondis iniquos penes te.
Gens mala, memorare quid fecerim So-
9 domæ, & Gomorrhæ, * quorum terra ia-
cet in piceis glebis, & aggeribus cine-
rum: sic dabo eos, qui me non audierũt,
10 dicit Dñs omnipotens. * Hæc dicit Dñs
ad Esdram. Nuntia populo meo, quo-
niam dabo eis regnum Ierusalem, quod
11 daturus eram Israel. * Et summam mihi
gloriam illorum, & dabo ei tabernacu-
la æterna, quæ præparaueram illis. * Li-
12 gnum vitæ erit illis in odore vnguenti,
& non laborabunt, neque fatigabun-
13 tur. * Ite, & accipietis. Rogate vobis dies
paucos, vt immorentur. Iam paratum
14 est vobis regnum: vigilate. * Testare cæ-
lum & terram. Contriui enim malum,
& creaui bonum, quia viuo ego, dicit
15 Dñs. * Mater amplectere filios tuos,
educa illos cum lætitia. Sicut columba
confirma pedes eorum: quoniã te elegi,
16 dicit Dñs. * Et resuscitabo mortuos de
locis suis, & de monumentis educam
illos, quoniam cognoui nomen meum
17 in Israel. * Noli timere mater filiorum;
18 quoniam te elegi, dicit Dñs. * Mittam
tibi adiutorium pueros meos Isaiam &
Ieremiam, ad quorum consilium sancti-
ficaui & paraui tibi arbores duodecim
19 grauatas variis fructibus, * & totidẽ fon-
tes fluentes lac, & mel: & montes immẽ-
sos septem, habentes rosam & lilium, in
20 quibus gaudio implebo filios tuos. * Vi-
duam iustifica, pupillos iudica, egenti
21 da, orphanum tuere, nudum vesti, * con-
fractum, & debilem cura, claudum irri-
dere noli, tutare mancum, & cæcum ad
22 visionem claritatis meæ admitte. * Se-
nem, & iuuenẽ intra muros tuos serua:
23 * mortuos vbi inueneris, signans, com-
menda sepulchro, & dabo tibi primam
24 sessionem in resurrectione mea. * Pausa,
& quiesce populus meus, quia veniet
25 requies tua. * Nutrix bona, nutri filios
26 tuos, confirma pedes eorum. * Seruos
quos tibi dedi, nemo ex eis interiet:

eos ego enim requiram de numero tuo.
* Noli fatigari. Cùm enim venerit dies 27
pressuræ & angustiæ, alij plorabunt, &
tristes erunt:tu autem hilaris & copio-
sa eris. * Zelabunt gentes,& nil aduer- 28
sus te poterunt,dicit Dominus. *Manus 29
meæ tegent te,ne filij tui gehennam vi-
deant.*Iucundare mater cum filiis tuis, 30
quia ego te eripiam, dicit Dñs. * Filios 31
tuos dormientes memorare, quoniam
ego eos educam de lateribus terræ, &
misericordiam cum illis faciam:quoniã
misericors sum, dicit Dñs omnipotens.
*Amplectere natos tuos vsque dum ve- 32
nio,& præstem illis misericordiã: quo-
niam exuberant fontes mei, & gratia
mea non deficiet.* Ego Esdras præcep- 33
tum accepi à Dño in monte Oreb, vt
irem ad Israël: ad quos cum venirem,
reprobauerunt me, & respuerunt man-
datum Dñi:*Ideóque vobis dico gentes, 34
quæ auditis, & intelligitis, Expectate
pastorem vestrum, requiem æternitatis
dabit vobis:quoniã in proximo est ille
qui in fine sæculi adueniet. * Parati 35
estote ad præmia regni, quia lux per-
petua lucebit vobis per æternitatem
temporis. * Fugite vmbram sæculi hu- 36
ius: accipite iucunditatẽ gloriæ vestræ.
Ego testor palàm saluatorem meum.
*Commendatum donum accipite & iu- 37
cundamini, gratias agentes ei qui vos
ad cælestia regna vocauit. * Surgite & 38
state & videte numerum signatorum in
conuiuio Dñi. *Qui se de vmbra sæculi 39
transtulerunt, splendidas tunicas à Dño
acceperunt. * Recipe Sion numerum 40
tuum, & conclude candidatos tuos qui
legem Dñi compleuerunt. * Filiorum 41
tuorum, quos optabas, plenus est nu-
merus. Roga imperium Dñi, vt sanctifi-
cetur populus tuus qui vocatus est ab
initio. * Ego Esdras vidi in monte Sion 42
turbam magnam, quam numerare non
potui, & omnes canticis collaudabant
Dñm. * Et in medio eorum erat iuuenis 43
statura celsus, eminentior omnibus il-
lis, & singulis eorum capitibus impo-
nebat coronas, & magis exaltabatur:
Ego autem miraculo tenebar. * Tunc 44
interrogaui angelum, & dixi: Qui sunt
hi, Dñe? * Qui respondens dixit mihi: 45
Hi sunt qui mortalem tunicam depo-
suerunt,& immortalem sumpserunt, &
confessi sunt nomen Dei: Modò coro-
nantur, & accipiunt palmas. * Et dixi 46
angelo: Ille iuuenis, quis est,qui eis co-
ronas imponit,& palmas in manus tra-
dit? * Et respondens dixit mihi: Ipse est 47
filius Dei,quem in sæculo confessi sunt:
ego autem magnificare eos cœpi, qui
fortiter pro nomine Domini steterunt.
* Tunc dixit mihi angelus: Vade, an- 48
nuntia populo meo, qualia & quanta
mirabilia Domini Dei vidisti.

CAPVT III.

In omnibus Adæ posteris, & maximè Gentibus infidelibus, abundat malitia.

1 ANno tricesimo ruinę ciuitatis,eram
A in Babylone, conturbatus sum su-
per cubiculo meo recumbens, & cogi-
tationes meæ ascendebant super cor
2 meum: *quoniam vidi desertionẽ Sion,
& abundantiam eorum qui habitabant
3 in Babylone. * Et ventilatus est spiritus
meus valde, & cœpi loqui ad Altissi-
4 mum verba timorata, *& dixi O domi-
nator Dñe, tu dixisti ab initio, quando
plãtasti terrã, & hoc solus, & imperasti
5 populo tuo, * & dedisti Adam corpus
mortuũ: sed & ipsum figmentũ manuũ
tuarum erat, & insufflasti in eum spiri-
tum vitæ, & factus est viuens coram te:
6 * & induxisti eum in paradiso, quem
plantauerat dextera tua,antequam ter-
7 ra aduentaret. *Et huic mandasti dilige-
re viam tuã,& præteriuit eam,& statim
instituisti in eo mortem, & in nationi-
bus eius, & natæ sunt gentes, & tribus,
& populi, & cognationes, quarum non
8 est numerus. * Et ambulauit vnaquæque
gens in voluntate sua, & mira agebant
coram te, & spernebant præcepta tua.
9 * Iterum autẽ in tempore induxisti di-
luuium super inhabitantes sæculum, &
10 perdidisti eos. *Et factũ est,in vnoquoq;
eorum,sicut Adæ mori, sic his diluuiũ.
11 * Dereliquisti autẽ vnũ ex his Noë cum
12 domo sua, & ex eo iusti omnes. * Et fa-
ctũ est cùm cœpissent multiplicari, qui
habitabant super terram,& multiplica-
uerunt filios & populos & gentes mul-
tas:& cœperunt iteratò impietatem fa-
13 cere plus quàm priores. * Et factum est
cùm iniquitatem facerẽt coram te, ele-
gisti tibi virum ex his, cui nomen erat
14 Abraham. * Et dilexisti eum,& demon-
15 strasti ei soli voluntatem tuam: *& dis-
posuisti ei testamentum æternum, & di-
xisti ei vt non vmquã derelinqueres se-
mẽ eius. Et dedisti ei Isaac, & Isaac de-
16 disti Iacob & Esau. Et segregasti tibi
Iacob, Esau autẽ separasti. Et factus es
17 Iacob in multitudine magna. * Et factũ
est cùm educeres semen eius ex Ægy-
18 pto, adduxisti super montem Sina.* Et
inclinasti cœlos, & statuisti terram, &
commouisti orbem, & tremere fecisti
19 abyssos, & conturbasti sæculum, * &
trãsiit gloria tua portas quatuor,ignis,
& terræ motus,& spiritus,& gelu,vt da-
res semini Iacob legem, & generationi
20 Israël diligentiã.*Et nõ abstulisti ab eis
cor malignum, vt faceret lex tua in eis
21 fructum.*Cor enim malignum baiulans
primus Adam, transgressus & victus est,
22 sed & omnes qui de eo nati sunt.*Et fa-
cta est permanens infirmitas,& lex cum
corde populi, cum malignitate radicis:
& discessit quod bonũ est,& mansit ma-
lignum

lignum.*Et transierunt tempora,& finiti 23
sunt anni: & suscitasti tibi seruũ nomi-
ne Dauid, * & dixisti ei ædificare ciui- 24
tatem nominis tui,& offerre tibi in ea-
dem thus & oblationes. * Et factum est 25
hoc annis multis, & deliquerũt qui ha-
bitabant ciuitatem,*in omnibus facien- 26
tes sicut fecit Adam, & omnes genera-
tiones eius:vtebantur enim & ipsi cor-
de maligno.*Et tradidisti ciuitatem tuã 27
in manibus inimicorũ tuorũ.*Nunquid 28
meliora faciunt, qui habitant Babylo-
nem?Et propter hoc dominabitur Sion?
*Factum est cùm venissem huc,& vidis- 29
sem impietates, quarum non est nume-
rus:& delinquentes multos vidit anima
mea hoc tricesimo anno, & excessit cor
meum: *quoniam vidi quomodo susti- 30
nes eos peccantes, & pepercisti impiè
agentibus, & perdidisti populum tuum,
& conseruasti inimicos tuos,& non si-
gnificasti. *Nihil memini quomodo de- 31
beat derelinqui via hæc. Numquid me-
liora facit Babylon quàm Sion? * aut 32
alia gens cognouit te præter Israël?*aut
quæ tribus crediderunt testamẽtis tuis,
sicut Iacob?*Quarum merces non com- 33
paruit,neq; labor fructificauit.Pertran-
siens enim pertransiui in gentibus,&vi-
di abundantes eas, & non memorantes
mandatorũ tuorum.*Nunc ergo põdera 34
in statera nostras iniquitates, & eorum
qui habitant in sæculo,& non inuenie-
tur nomen tuũ,nisi in Israël.*Aut quan- 35
do non peccauerunt in conspectu tuo,
qui habitant terram? aut quæ gens sic
obseruauerit mandata tua? * Hos qui- 36
dem per omnia inuenies seruasse man-
data tua,gentes autem non inuenies.

CAPVT IV.

Retunditur curiosi scrutatorũ præsumptio, adductis variis similitudinibus.

ET respondit ad me angelus, qui mis- 1
sus est ad me, cui nomen Vriel, * & 2
dixit mihi, excedens excessit cor tuum
in sæculo hoc,& comprehendere cogi-
tas viã Altissimi.*Et dixit:Ita Dñe meus.
Et respondit mihi, & dixit: Tres vias 3
missus sum ostendere tibi, & tres simi-
litudines proponere coram te.*De qui- 4
bus mihi si renuntiaueris vnam ex his,
& ego tibi demonstrabo viam, quam
desideras videre, & docebo te, vnde sit
cor malignum. * Et dixi: Loquere Dñe 5
meus. Et dixit ad me: Vade,põdera mi-
hi ignis pondus, aut mensura mihi fla-
tum venti, aut reuoca mihi diem quæ
præteriit.*Et respondi,& dixi: Quis na- 6
torum poterit facere, vt me interroges 7
de his?Et dixit ad me: Si essem interro-
gans te, dicens: Quantæ habitationes
sunt in corde maris, aut quantæ venæ
sunt in principio abyssi,aut quantæ ve-
næ sunt super firmamentũ, aut qui sunt 8
exitus paradisi: * diceres mihi fortassis,
in abyssum non descendi, neque in in-
fernum adhuc,neque in cælum vnquam
9 ascendi, *nunc autem non interrogaui
te, nisi de igne,& vento, & die per quẽ
transisti, & à quibus separari non po-
10 tes: & non respondisti mihi de eis. *Et
dixit mihi:Tu quæ tua sunt tecum coa-
11 dolescentia, non potes cognoscere: *&
quomodo poterit vas tuum capere Al-
tissimi viam, & iam exterius corrupto
sæculo intelligere corruptionẽ euiden-
12 tem in facie mea? * Et dixi illi: Melius
erat nos non esse, quàm adhuc viuen-
tes viuere in impietatibus, & pati, &
13 non intelligere de qua re.*Et respondit
ad me, & dixit: Proficiscens profectus
sum ad siluam lignorum campi,& cogi-
14 tauerunt cogitationem, * & dixerunt:
Venite & eamus, & faciamus ad mare
bellum, vt recedat coram nobis, & fa-
15 ciamus nobis alias siluas. * Et similiter
fluctus maris & ipsi cogitauerunt cogi-
tationem, & dixerunt:Venite ascenden-
tes,debellemus siluas cãpi,vt & ibi con-
16 summemus nobismetipsis aliam regio-
nem. * Et factus est cogitatus siluæ in
vanum: venit enim ignis,& consumpsit
17 eam. * Similiter & cogitatus fluctuum
18 maris: stetit enim arena, & prohibuit
eos. * Si enim esses iudex horum, quem
19 inciperes iustificare,aut quem condem-
nare? *Et respondi,& dixi:Vtique vanam
cogitationem cogitauerunt: terra enim
data est siluæ, & mari locus portare
20 fluctus suos. *Et respondit ad me, & di-
xit:Bene tu iudicasti,& quare non iudi-
21 casti tibimetipsi? * Quemadmodum
enim terra siluæ data est, & mare flu-
ctibus suis: sic qui super terram inha-
bitant, quæ sunt super terram intelli-
gere solummodo possunt: & qui super
cælos,quæ super altitudinem cælorum.
22 * Et respondi,& dixi: Deprecor te Dñe,
23 vt mihi detur sensus intelligendi. * Non
enim volui interrogare de superioribus
tuis,sed de his quæ pertrãseunt per nos
quotidie: propter quid Israël datus in
opprobrium gentibus? quem dilexisti
populum,datus est tribubus impiis,&lex
patrum nostrorum in interitum deducta
est, & dispositiones scriptæ nusquam
24 sunt: *& pertrãsiuimus de sæculo,vt lo-
custæ, & vita nostra stupor & pauor, &
nec digni sumus misericordiam conse-
25 qui. * Sed quid faciet nomini suo quod
inuocatũ est super nos? & de his inter-
26 rogaui. * Et respondit ad me,& dixit: Si
fueris plurimum scrutatus, frequenter
miraberis quoniã festinans festinat sæ-
27 culum pertransire, *& non capit portare
quæ in futuris temporibus iustis repro-
missa sunt: quoniam plenũ iniustitia est
28 sęculũ hoc & infirmitatibus.*De quibus
autẽ interrogas,dicã: seminatũ enim est
malum,& necdũ venit destructio ipsius.
* Si

• Si ergo non inuersum fuerit quod se- 29
minatum est, & discesserit locus vbi se-
minatum est malum, non veniet vbi se-
minatum est bonum. *Quoniam gramen 30
seminis mali seminatū est in corde Adā
ab initio: & quantum impietatis gene-
rauit vsque nunc, & generat vsque cùm
veniat area? * Æstima autem apud te 31
gramen mali seminis, quantùm fructum
impietatis generauit: * quando secatæ 32
fuerint spicę, quarum non est numerus,
quàm magnam aream incipient facere?
*Et respondi, & dixi Quomodo, & quan- 33
do hæc? Quare modici & mali anni no-
stri? *Et respondit ad me, & dixit mihi: 34
Non festines tu super Altissimum. Tu
enim festinas inaniter esse super ipsum:
nam excessus tuus multus. * Nónne de 35
his interrogauerunt animę iustorum in
promptuariis suis, dicentes, Vsquequò
spero sic? & quando veniet fructus areæ
mercedis nostræ? * Et respondit ad ea 36
Ieremiel archangelus, & dixit: Quando
impletus fuerit numerus seminum in
vobis, quoniam in statera ponderauit
sæculum, *& mensura mensurauit tem- 37
pora, & numero numerauit tempora, &
nō commouit, nec excitauit vsque dum
impleatur prædicta mensura. * Et res- 38
pondi, & dixi: O dominator Dñe, sed &
nos omnes pleni sumus impietate. * Et 39
ne fortè propter nos non impleantur
iustorum areæ, propter peccata inha-
bitantium super terram. * Et respondit 40
ad me, & dixit: Vade, & interroga præ-
gnantem, si quando impleuerit nouem
menses suos, adhuc poterit matrix eius
retinere partum in semetipsa? *Et dixi, 41
Non potest Dñe. Et dixit ad me, in in-
ferno promptuaria animarum matrici
assimilata sunt. * Quemadmodum enim 42
illa festinat quæ parit effugere necessi-
tatem partus: sic & hæc festinat redde-
re ea quæ commendata sunt. *Ab initio 43
tibi demonstrabitur de his quæ concu-
piscis videre. * Et respondi, & dixi: Si 44
inueni gratiam ante oculos tuos: & si
possibile est, & si idoneus sum, *demon- 45
stra mihi, si plusquàm præteritū sit ha-
bet venire, aut plura pertransierūt suprà
quàm futurum est. * Quid pertransiuit, 46
scio: quid autem futurum sit, ignoro. *Et 47
dixit ad me: Sta super dextram partem,
& demonstrabo tibi interpretationē si-
militudinis. *Et steti, & vidi: & ecce for- 48
nax ardens transiit coram me & factum
est, cùm transiret flāma, vidi, & ecce su-
perauit fumus. Post hæc transiit coram 49
me nubes plena aquæ, & immisit pluuiā
impetu multam: & cùm transiisset impe-
tus pluuię, superauerūt in ea gutta. * Et 50
dixit ad me: Cogita tibi: sicut crescit
pluuia ampliùs quàm guttæ: & ignis
quàm fumus: sic superabundauit quæ
transiuit mensura. Superauerunt autem
51 guttæ, & fumus: *& oraui, & dixi: Putas
viuo vsq; in diebus illis? vel quid erit in
52 diebus illis? *Respondit ad me, & dixit:
De signis, de quibus me interrogas, ex
parte possum tibi dicere: de vita autem
tua non sum missus dicere tibi, sed ne-
scio.

CAP. V.

Varia signa de futuris rebus Esdræ per Angelum ostenduntur pro captiuorum spe ac consolatione.

1 DE signis autem: ecce dies venient, in
quibus apprehēdentur qui inhabitāt
terrā in censu multo: & abscōdetur ve-
ritatis via, & sterilis erit à fide regio:
2 * multiplicabitur iniustitia super hanc
quam ipse tu vides, & super quā audisti
3 olim: * & erit imposito vestigio quam
nunc vides regnare regionē, & videbunt
4 eam desertam. *Si autē tibi dederit Al-
tissimus viuere, videbis post tertiam tu-
bam, & relucescet subitò sol noctu, &
5 luna ter in die, *& de ligno sanguis stil-
labit, & lapis dabit vocē suam, & popu-
6 li commouebuntur, *& regnabit, quem
non sperant qui inhabitant super terrā,
7 & volatilia commigrationem faciēt: *&
mare Sodomiticū pisces reiiciet, & da-
bit vocē noctu, quā non nouerāt multi:
8 omnes autē audient vocē eius, *& chaos
fiet per loca multa, & ignis frequen-
ter remittetur, & bestiæ agrestes trans-
migrabunt, & mulieres menstruatæ pa-
9 rient mōstra, *& in dulcibus aquis salsæ
inuenientur, & amici omnes semetipsos
expugnabūt: & abscondetur tunc sensus,
& intellectus separabitur in promptua-
10 rium suum, *& quæretur à multis, & non
inuenietur: & multiplicabitur iniusti-
11 tia, & incontinentia super terram. * Et
interrogabit regio proximam suam, &
dicet: Numquid per te pertransiit iusti-
12 tia iustum faciens? Et hoc negabit. * Et
erit in illo tempore, & sperabūt homi-
nes, & non impetrabunt: laborabunt, &
13 non dirigentur viæ eorum. * Hæc signa
dicere tibi permissum est mihi: & si ora-
ueris iterum & ploraueris, sicut & nunc
& ieiunaueris septem diebus, audies
14 iteratò horum maiora. *Et euigilaui, &
corpus meū horruit valde: & anima mea
15 laborauit, vt deficeret: *& tenuit me quī
venit angelus, qui loquebatur in me, &
confortauit me, & statuit me super pe-
16 des. * Et factum est in nocte secunda, &
venit ad me Salathiel dux populi, & di-
xit mihi, Vbi eras? & quare vultus tuus
17 tristis? *An nescitis, quoniā tibi creditus
est Israël in regione transmigrationis
18 eorum? *Exurge ergo, & gusta panem, &
non derelinquas nos, sicut pastor gregē
suum in manibus luporum malignorū.
19 *Et dixi ei, Vade à me, & non appropies
ad me. Et audiuit, vt dixi: & recessit à
20 me. * Et ego ieiunaui diebus septē vlu-
lans & plorās, sicut mihi mādauit Vriel

Angelus. * Et factũ est post dies septẽ,& 21
iterum cogitationes cordis mei mole-
stæ erant mihi valdè, *& resumpsit ani- 22
ma mea spiritum intellectus : & iterum
cœpi loqui coram Altissimo sermones,
*& dixi, Dominator Dñe, ex omni silua 23
terræ, & omnibus arboribus eius, ele-
gisti vineam vnicam: *& ex omni terra 24
orbis, elegisti tibi foueam vnam, & ex
omnibus floribus orbis, elegisti tibi li-
lium vnum: *& ex omnibus abyssis ma- 25
ris, replesti tibi riuum vnum:& ex om-
nibus ædificatis ciuitatibus, sanctificasti
tibimetipsi Sion:*& ex omnibus creatis 26
volatilibus, nominasti tibi columbam
vnam : & ex omnibus plasmatis pecori-
bus, prouidisti tibi ouem vnam : * & ex 27
omnibus multiplicatis populis, acqui-
siuisti tibi populum vnũ: & ab omnibus
probatã legem, donasti huic quem desi-
derasti populo. * Et tunc Dñe, vt quid 28
tradidisti vnum pluribus? Et præparasti
super vnam radicem alias, & disperdidi-
sti vnicum tuum in multis;& conculca- 29
uerunt eum, qui contradicebant spon-
sionibus tuis, quique tuis testamentis
non credebant. * Et si odiens odisti po- 30
pulũ tuũ, tuis manibus debet castigari.
* Et factum est, cùm locutus essem ser- 31
mones, & missus est angelus ad me, qui
ante venerat ad me præterita nocte, *& 32
dixit mihi: Audi me, & instruam te : &
intende mihi, & adiiciam coram te. *Et 33
dixi : Loquere Dñe meus. Et dixit ad
me, Valde tu in excessu mẽtis factus es
pro Israel : an plus dilexisti eum, quàm
qui eum fecit ? * Et dixi ad eum : Non 34
Dñe, sed dolens locutus sum. Torquent
enim me renes mei per omnem horam
quærentem apprehendere semitam Al-
tissimi, & inuestigare partem iudicij
eius. *Et dixit ad me, non potes. Et dixi: 35
Quare Dñe ? ad quid nascebar, aut qua-
re non fiebat matrix matris meæ mihi
sepulchrum, vt non viderem laborem
Iacob, & defatigationem generis Israel?
*Et dixit ad me, Numera mihi quæ nec- 36
dum venerant, & collige mihi disper-
sas guttas, & riuirida mihi aridos flo-
res, *& aperi mihi clausa promptuaria, 37
& produc mihi inclusos in eis flatus:
demõstra mihi vocis imaginem:& tunc
ostendam tibi laborem quem rogas vi-
dere. * Et dixi, Dominator Dñe, quis 38
enim est qui potest hæc scire, nisi qui
cum hominibus habitationẽ non habet?
* Ego autem insipiens:& quomodo po- 39
tero dicere de his quibus me interro-
gasti? * Et dixit ad me. Quomodo non 40
potes facere vnũ de his quæ dicta sunt:
sic non poteris inuenire iudicium meũ,
aut in fine charitatẽ quam populo pro-
misi. *Et dixi, Sed ecce Dñe tu prope es 41
his qui in finẽ sunt:& quid facient qui
ante me fuerunt, aut nos, aut qui post
42 nos? *Et dixit ad me, Coronæ assimilabo
iudicium meum. Sicut non nouissimorũ
43 tarditas, sic nec priorum velocitas. *Et
respõdi, & dixi : Nec poteras facere eos
qui facti sunt, & qui sunt, & qui futuri
sunt, in vnũ, vt celerius iudicium tuum
44 ostendas? *Et respondit ad me, & dixit:
Non potest festinare creatura super
creatorem, nec sustinere sæculum eos
45 qui in eo creãdi sunt, in vnum. *Et dixi,
Quomodo dixisti seruo tuo, quoniam
viuificans viuificasti à te creatam crea-
turam in vnum, & sustinebat creatura,
poterit & nunc portare præsentes in
46 vnum. * Et dixit ad me, Interroga ma-
tricem mulieris, & dices ad eam : Et si
paris, quare per tempus? Roga ergo eam
47 vt det decem in vnum. * Et dixi, Non
vtique poterit : sed secundùm tempus.
48 * Et dixit ad me, & ego dedi matricem
terræ his qui seminati sunt super eam
49 per tempus. * Quemadmodum enim in-
fans non parit ea, quæ senum sunt : sic
50 ego disposui à me creatũ sæculum. * Et
interrogaui, & dixi, Cum iam dederis
mihi viam, loquar coram te: nam mater
nostra, de qua dixisti mihi, adhuc iuue-
51 nis est: iam senectuti appropinquat. * Et
respondit ad me:& dixit, Interroga eam
52 quæ parit, & dicet tibi. *Dices enim ei:
Quare quos peperisti nunc non sunt si-
miles his qui ante te, sed minores sta-
53 tura? *Et dicet tibi & ipsa, Alij sunt qui
in iuuentute virtutis nati sunt : & alij
54 qui sub tempore senectutis deficiente
matrice sunt nati. * Considera ergo, &
55 tu quoniam minori statura estis præ his
qui ante vos; *& qui post vos, minori
quàm vos, quasi iam senescentes crea-
turæ, & fortitudinẽ iuuentutis præter-
euntes. Et dixi, Rogo Dñe, si inueni gra-
tiam ante oculos tuos, demonstra seruo
tuo, per quem visites creaturam tuam.

CAP. VI.

Deus omnia nouit antequam fiant, & omnia creauit propter hominem, omniùmque fines considerat.

1 ET dixit ad me, Initio terreni orbis,
& antequã starent exitus sæculi, &
antequam spirarent conuentiones ven-
2 torum, *& antequam sonarent voces to-
nitruũ, & antequam splenderẽt nitores
coruscationũ, & antequam confirmarẽ-
3 tur fundamenta paradisi, * & antequam
viderentur decori flores, & antequam
confirmarentur motæ virtutes, & ante-
quam colligerẽtur innumerabiles mili-
4 tiæ angelorum, *& antequam extollerẽ-
tur altitudines aëris, & antequã nomi-
narentur mensuræ firmamentorũ, & an-
5 tequam æstuarent camini in Sion, * &
antequã inuestigarẽtur præsentes anni,
& antequam abalienarentur eorum qui
nunc peccãt adinuentiones, & cõsignati
6 essent qui fidem thesaurizauerũt : *tunc
cogi

cogitaui,& facta sunt per me solum, &
non per alium,& finis per me & non per
alium. *Et respondi,& dixi,Quæ erit se- 7
paratio temporum, aut quando prioris
finis,& sequentis initium? *Et dixit ad 8
me,Ab Abraham vsque ad Isaac,quãdo
nati sunt ab eo Iacob & Esau, manus
Iacob tenebat ab initio calcaneũ Esau:
*finis enim huius sæculi Esau, & prin- 9
cipiũ sequentis Iacob. *Hominis manus 10
inter calcaneũ & manũ.Aliud noli quę-
rere Esdra. *Et respondi,& dixi,O do- 11
minator Dñe, si inueni gratiã ante ocu-
los tuos, *oro vt demonstres seruo tuo 12
finẽ signorũ tuorum, quorũ partẽ mihi
demonstrasti nocte præcedenti. *Et re- 13
spondit,& dixit ad me, Surge super pe-
des tuos,& audi vocem plenissimam so-
nitus. *Et erit sicut cõmotio,nec com- 14
mouebitur locus, in quo stes super eũ.
*Ideò cum loquitur, tu non expaueas, 15
quoniã de fine verbum & fundamentũ
terræ intelligitur, *quoniã de ipsis ser- 16
mo tremiscit & commouetur,scit enim
quoniã finem eorum oportet cõmutari.
*Et factum est, cùm audissem, surrexi 17
super pedes meos,& audiui:& ecce vox
loquens,& sonus eius sicut sonus aqua-
rum multarum, *& dixit, Ecce dies ve- 18
niunt, & erit quando appropinquare
incipiam, vt visitẽ habitantes in terra;
*& quando inquirere incipiam ab eis 19
qui iniustè nocuerunt iniustitia sua, &
quando suppleta fuerit humilitas Sion:
*& cùm supersignabitur sæculum quod 20
incipient pertransire,hæc signa faciam.
Libri aperientur ante faciem firmamẽ-
ti,& omnes videbunt simul,*& anniculi 21
infantes loquentur vocibus suis,& præ-
gnantes immaturos parient infantes
trium & quatuor mensium, & viuent,&
suscitabuntur. *Et subitò apparebunt 22
seminata loca non seminata, & plena
promptuaria subitò inuenientur vacua:
*& tuba canet cum sono: quam cùm 23
omnes audierint, subitò expauescent.
*Et erit in illo tempore, debellabunt 24
amici amicos,vt inimici, & expauescet
terra cum his:& venæ fontium stabunt,
& non decurrent in horis tribus: *& 25
erit,omnis qui derelictus fuerit ex om-
nibus istis quibus prædixi tibi, ipse sal-
uabitur,& videbit salutare meũ, & finẽ
sæculi vestri. *Et videbunt qui recepti 26
sunt homines: qui mortẽ non gustaue-
runt à natiuitate sua,& mutabitur cor
inhabitãtium, & conuertetur in sensum
alium. *Delebitur enim malũ,& extin- 27
guetur dolus. *Florebit autem fides, & 28
vincetur corruptela,& ostendetur veri-
tas quæ sine fructu fuit diebus tantis.
*Et factum est cùm loqueretur mihi,& 29
ecce paulatim intuebar super eum ante
quẽ stabã,*& dixit ad me hæc.Veni tibi 30
ostẽdere tempus venturæ noctis,*Si ergo 31
iterũ rogaueris, & iterũ ieiunaueris se-
ptem diebus,iterũ tibi renuntiabo horũ
32 maiora per diem quàm audiui. *Audita
est enim vox tua apud Altissimum.Vidit
enim fortis directionem tuã,&prouidit
pudicitiã, quã à iuuentute tua habuisti:
33 *& propter hoc misit me demonstrare
tibi hæc omnia,& dicere tibi: Confide,
34 & noli timere, *& noli festinare cum
prioribus temporibus cogitare vana,
vt non properes à nouissimis tempori-
35 bus. *Et factum est post hæc,& fleui ite-
rũ: & similiter ieiunaui septem diebus,
vt suppleã tres hebdomadas quæ dictæ
36 sunt mihi. *Et factũ est in octaua nocte,
& cor meũ turbabatur iteratò in me, &
37 cœpi loqui coram Altissimo. *Inflamma-
batur enim spiritus meus valdè, & ani-
38 ma mea anxiabatur. *Et dixi, O Dñe,
loquens locutus es ab initio creaturæ,
in primo die dicens: Fiat cælũ & terra;
39 & tuũ verbum opus perfectum. *Et erat
tunc spiritus, & tenebræ circũfereban-
tur, & silentium, sonus vocis hominis
40 nondũ erat abs te: *Tunc dixisti de the-
sauris tuis proferri lumen luminosum,
41 quo appareret opus tuũ. *Et die secun-
do creasti spiritũ firmamenti, & impe-
rasti ei vt diuideret & diuisionẽ faceret
inter aquas, vt pars quędam sursum re-
cederet, pars verò deorsum maneret.
42 *Et tertia die imperasti aquis congre-
gari in septima parte terræ: sex verò
partes siccasti & conseruasti, vt ex his
sint coram te ministrantia seminata à
43 Deo,& culta. *Verbum enim tuum pro-
44 cessit, & opus statim fiebat. *Processit
enim subitò fructus multitudinis im-
mensus, & cõcupiscentiæ gustus multi-
formes, & flores colore immutabili, &
odores odoramẽti inuestigabilis, & die
45 tertia hæc facta sunt. *Quarta autem die
imperasti fieri solis splendorẽ, lunæ lu-
46 men,stellarum dispositionem: *& impe-
rasti eis,vt deseruirent futuro plasmato
47 homini. *Quinto autem die dixisti se-
ptimæ parti,vbi erat aqua congregata,vt
procrearet animalia, & volatilia,& pis-
48 ces: & ita fiebat: *aqua muta, & sine
anima, quæ Dei nutu iubebantur, ani-
malia faciebat, vt ex hoc mirabilia tua
49 nationes enarrent. *Et tunc conseruasti
duas animas:nomẽ vni vocasti Henoch,
& nomen secundæ vocasti Leuiathan,
50 *& separasti ea ab alterutro. Non enim
poterat septima pars, vbi erat aqua cõ-
51 gregata,capere ea. *Et dedisti Henoch
vnam partem,quę siccata est tertio die,
vt habitet in ea vbi sunt montes mille.
52 *Leuiathan autem dedisti septimã par-
tem humidã,& seruasti eam, vt fieret in
deuorationẽ quibus vis, & quando vis.
53 *Sexto autem die imperasti terræ, vt
crearet coram te iumenta, & bestias, &
54 reptilia: *& super his Adam,quem con-

stituisti ducē super omnibus factis quæ
fecisti, & ex eo educimur nos omnes,
quemque elegisti populum. * Hæc au- 55
tem omnia dixi coram te Domine,quia
propter nos creasti sæculum : *Residuas 56
autem gentes ab Adam natas dixisti eas
nil esse , & quoniam saliuæ assimilatæ
sunt , & quasi stillicidium de vase simi-
lasti abundantiam eorum. *Et nunc Do- 57
mine , ecce istæ gentes quæ in nihilum
deputatæ sunt,cœperunt dominari no-
stri,& deuorare : * nos autem populus 58
tuus, quem vocasti primogenitum vni-
genitum æmulatorem tuum, traditi su-
mus in manibus eorum :* & si propter 59
nos creatum est sæculum , quare non
hereditatem possidemus cum sæculo ?
Vsquequò hæc ?

CAPVT VII.

Absque tribulationibus non peruenitur ad immortalem vitam,& nunc quidem prosunt orationes iustorum,post extremum autem iudicium nihil immutabitur : Varijs vitijs subiiciunt se homines, sed Dominus est misericors.

ET factum est , cùm finissem loqui 1
verba hæc , missus est ad me Angelus
qui missus fuerat ad me primis nocti-
bus, * & dixit ad me:Surge Esdra,& au- 2
di sermones quos veni loqui ad te.* 3
Et dixi : Loquere Deus meus. Et dixit
ad me. Mare positum est in spatioso lo-
co , vt esset altum & immensum :* erit 4
autem ei introitus in angusto loco po-
situs, vt esset similis fluminibus.* Quis 5
enim volens voluerit ingredi mare &
videre eum , vel dominari eius : si non
trāsierit angustum,in latitudinem,quo-
modo venire poterit ? * Item aliud, Ci- 6
uitas est ædificata, & posita in loco cā-
pestri : est autem plena omnium bono-
rum.*Introitus eius angustus & in præ- 7
cipiti positus ,vt esset à dextris quidem
ignis, à sinistris aqua alta : *semita au- 8
tem est vna sola inter eos posita , hoc
est,inter ignem & aquam,vt non capiat
semita, nisi solummodò vestigiū homi-
nis. * Si autem dabitur ciuitas homini 9
in hereditatem , si numquam anteposi-
tum periculum pertransierit, quomodo
accipiet hereditatem suam?*Et dixi,Sic 10
Domine. Et dixit ad me:Sic est,& Israel
pars. * Propter eos enim feci sæculum, 11
& quando transgressus est Adam con-
stitutiones meas , iudicatum est quod
factum est.*Et facti sunt introitus huius 12
sæculi angusti, & dolentes, & laboriosi:
pauci autē & mali,& periculorū pleni,
& labore magnopere fulti, *nam maio- 13
ris sæculi introitus spatiosi & securi, &
faciētes immortalitatis fructū. *Si ergo 14
ingredientes non fuerint ingressi qui
viuunt , angusta & vana hæc non pote-
runt recipere quæ sunt reposita. * Nunc 15
ergo quare tu conturbaris,cùm sis cor-
ruptibilis ? & quid moueris tu, cùm sis
16 mortalis ? * Et quare non accepisti in
corde tuo quod est futurū, sed quod in
17 præsenti ? * Respondi & dixi, Domina-
tor Dñe,ecce disposuisti lege tua, quo-
niam iusti hereditabunt hæc,impij autē
18 peribunt. * Iusti autem ferent angusta,
sperantes spatiosa:qui enim impiè ges-
serunt,& angusta passi sunt, & spatiosa
19 non videbunt. * Et dixit ad me. Non est
iudex super Deum,neque intelligens su-
20 per Altissimum. * Pereunt enim multi
præsentes,quia negligitur quæ antepo-
21 sita est Dei lex. * Mandans enim man-
dauit Deus venientibus , quando vene-
runt , quid facientes viuerent , & quid
22 obseruantes non punirentur. *Hi autem
non sunt persuasi,& contradixerunt ei,
& constituerunt sibi cogitamen vanita-
23 tis,*& proposuerunt sibi circumuentio-
nes delictorum,& superdixerunt Altissi-
mo non esse, & vias eius non cognoue-
24 runt,*& legem eius spreuerunt,& spon-
siones eius abnegauerūt, & in legitimis
eius fidem non habuerunt,& opera eius
25 non perfecerunt:*propter hoc Esdra va-
26 cua vacuis, & plena plenis. * Ecce tem-
pus veniet,& erit quando venient signa
quæ prædixi tibi & apparebit sponsa,&
apparescens ostēdetur quæ nunc subdu-
27 citur terra: *& omnis qui liberatus est
de prædictis malis,ipse videbit mirabi-
28 lia mea. *Reuelabitur enim filius meus
IESVS cum his qui cum eo sunt, & iu-
cundabuntur qui relicti sunt in annis
29 quadringentis. *Et erit post annos hos,
& morietur filius meus CHRISTVS, &
omnes qui spiramentum habent homi-
30 nes : * & conuertetur sæculum in anti-
quum silentium diebus septem, sicut in
prioribus iudiciis,ita vt nemo derelin-
31 quatur. * Et erit post dies septem,& ex-
citabitur quod nondū vigilat sæculum,
32 & morietur corruptum: & terra reddet
quæ in ea dormiunt,& puluis qui in eo
silentio habitant , & promptuaria red-
dent quæ eis commendata sunt animę.
33 * Et reuelabitur Altissimus super sedem
iudicij,& pertransibunt miseriæ,& lon-
34 ganimitas congregabitur. *Iudiciū au-
tem solum remanebit, veritas stabit, &
35 fides conualescet,*& opus subsequetur,
& merces ostendetur, & iustitiæ vigila-
bunt , & iniustitiæ non dominabuntur.
36 * Et dixi, Primus Abraham propter So-
domitas orauit,& Moyses pro patribus
37 qui in deserto peccauerunt,& qui post
eum pro Israel in diebus Achaz & Sa-
38 muelis , * Dauid pro confractione , &
Salomon pro eis qui venerunt in san-
39 ctificationem. *Et Elias pro his qui plu-
uiam acceperunt ,& pro mortuo vt vi-
40 ueret , *& Ezechias pro populo in die-
bus Sennacherib, & multi pro multis.
41 *Si ergo modò quando corruptibile in-
treuit

creuit, & iniustitia multiplicata est, &
orauerũt iusti pro impiis: quare & nunc
sic non erit? * Et respondit ad me, & di- 42
xit: Præsens sæculum non est finis, glo-
ria in eo frequens manet: propter hoc
orauerunt pro inualidis. * Dies enim 43
iudicii erit finis temporis huius, & ini-
tium temporis futuræ immortalitatis,
in quo transiuit corruptela: * soluta est 44
intemperantia, abscissa est incredulitas:
creuit autem iustitia, orta est veritas.
* Tunc enim nemo poterit saluare eum 45
qui periit, neque demergere qui vicit.
Et respondi, * & dixi. Hic est sermo meus 46
primus & nouissimus, quoniam melius
erat non dare terram Adam, vel cùm
iam dedisset, coërcere eum vt non pec-
caret. * Quid enim prodest hominibus, 47
in præsenti viuere in tristitia, & mor-
tuos sperare punitionem? * O tu quid 48
fecisti Adam? Si enim tu peccasti, nõ est
factus solius tuus casus, sed & noster
qui ex te aduenimus. * Quid enim pro- 49
dest nobis, si promissum est nobis im-
mortale tempus, nos autem mortalia
opera egimus? * Et quoniam prædicta 50
est nobis perennis spes, nos verò pessi-
mi, vani facti sumus. * Et quoniam re 51
posita sunt nobis habitacula sanitatis
& securitatis: nos verò malè conuersati
sumus. * Et quoniam reposita est gloria 52
Altissimi, protegere eos qui tardè con-
uersati sunt: nos autem pessimis viis
ambulauimus. * Et quoniam ostendetur 53
paradisus, cuius fructus incorruptus
perseuerat, in quo est securitas & me-
dela: * nos verò non ingrediemur, in in- 54
gratis enim locis conuersati sumus. * Et 55
quoniam super stellas fulgebunt facies
eorum, qui abstinentiam habuerunt: no-
stræ autem facies super tenebras nigræ.
* non enim cogitauimus viuentes, quan- 56
do iniquitatem faciebamus, quòd inci-
piemus post mortem pati. * Et respon- 57
dit, & dixit: Hoc est cogitamentum cer-
taminis quod certabit qui super terram
natus est homo, * vt si victus fuerit, pa- 58
tiatur quod dixisti: si autem vicerit, re-
cipiet quod dico: * quoniam hæc est 59
vita quam Moyses dixit cùm viueret, ad
populum, dicens: Elige tibi vitam, vt vi-
uas. * Non crediderũt autem ei, sed nec 60
post eũ prophetis: sed nec mihi qui lo-
cutus sum ad eos, * quoniam non esset 61
tristitia in perditionem eorum, sicut fu-
turum est gaudiũ super eos, quibus per-
suasa est salus. * Et respõdi, & dixi, Scio 62
Dñe, quoniã vocatus est Altissimus mi-
sericors in eo, quòd misereatur his qui
nondum in sæculo aduenerũt, * & quod 63
miseretur illis qui conuersionem faciũt
in lege eius: * & longanimis est, quoniam 64
longanimitatẽ præstat his qui peccaue-
runt quasi suis operibus: * & munificus 65
est, quoniã quidẽ donare vult pro exi-
66 gentiis: * & multæ misericordiæ, quo-
niam multiplicat magis misericordias
his qui præsentes sunt, & qui præterie-
67 rũt, & qui futuri sunt. * Si enim nõ mul-
tiplicauerit misericordias suas, non vi-
uificabitur sæculũ cum his qui inhære-
68 ditabunt in eo. * Et donat: quoniam si
non donauerit de bonitate sua, vt alle-
uentur hi qui iniquitatem fecerunt, de
suis iniquitatibus non poterit decies
69 millesima pars viuificari hominum. * Et
iudex si non ignouerit his qui curati
sunt verbo eius, & deleuerit multitudi-
nem contentionum: non fortassis dere-
linquerentur in innumerabili multitu-
dine, nisi pauci valde.

CAP. VIII.

Deus in hoc sæculo misericors agnoscitur propter peccatores, plurimi tamen damnantur: at iustis præmia sunt reposita.

1 ET respondit ad me, & dixit: Hoc sæ-
culum fecit Altissimus propter mul-
2 tos, futurum autẽ propter paucos. * Di-
cam autem coram te similitudinem Es-
dra. Quomodo autem interrogabis ter-
ram, & dicet tibi, quoniam dabit terram
multam magis vnde fiat fictile, paruum
autem puluerem vnde aurum fit: sic &
3 actus præsentis sæculi. * Multi quidem
creati sunt: pauci autem saluabuntur.
4 * Et respondi, & dixi: Absorbe ergo ani-
5 ma sensum, & deuora quod sapit. * con-
uenisti enim obaudire, & prophetare
volens. Nec enim tibi datum est spatiũ,
6 nisi solummodò viuere. * O Dñe, si non
permittes seruo tuo, vt oremus coram
te, & des nobis semen cordi, & sensui
culturam, vnde fructus fiat, vnde viuere
possit omnis corruptus, qui portabit
7 locum hominis? * Solus enim es, & vna
plasmatio nos sumus manuum tuarum,
8 sicut locutus es: & quomodo nunc in
matrice plasmatum est corpus, & præ-
stas membra: conseruatur in igne &
aqua tua creatio: & nouẽ mensibus pa-
titur tua plasmatio tuã creaturam quæ
9 in ea creata est: * ipsum autem quod
seruat, & quod seruatur, vtraque serua-
buntur: seruatáque quandoque iterum
reddit matrix, quæ in ea creuerunt.
10 * Imperasti enim ex ipsis membris, hoc
est, mamillis præbere lac fructui ma-
11 millarum, * vt nutriatur id quod plas-
matum est vsque in tempus aliquod: &
postea disponas eum tuæ misericordiæ.
12 * Enutristi eum tua iustitia, & erudisti
eum in lege tua, & corripuisti eum tuo
13 intellectu: * & mortificabis eum vt tuã
creaturam: & viuificabis eum, vt opus
14 tuum. * Si ergo perdideris eum qui tan-
tis laboribus plasmatus est: tuo iussu fa-
cile est ordinari, vt & id quod fiebat
15 seruaretur. * Et nunc Dñe dicã, de omni
homine tu magis scis: de populo autem

tuo, ob quem doleo: & de hereditate 16
tua,propter quam lugeo: & propter Is-
raël, propter quem tristis sum:& de Ia-
cob,propter quē doleo;* & ideò incipiā 17
orare corā te pro me,& pro eis:quoniā
video lapsus nostros qui inhabitamus
terram.*Sed audiui celeritatem iudicis 18
qui futurus est.*Ideò audi vocem meam 19
& intellige sermonem meum,& loquar
coram te.*Initium verborū Esdræ prius- 20
quàm assumeretur:& dixi,Dñe, qui in-
habitas sæculum,cuius oculi eleuati in
superna & aëre: * & cuius thronus inæ- 21
stimabilis, & gloria incomprehēsibilis:
cui astat exercitus angelorum cum tre-
more,*quorum seruatio in vēto,& igni 22
conuertitur:cuius verbū verum,& dicta
perseuerantia: * cuius iussio fortis, & 23
dispositio terribilis:cuius aspectus are-
facit abyssos, & indignatio tabefacere
facit montes, & veritas testificatur:
*exaudi orationem serui tui,& auribus 24
percipe precationem figmenti tui. * Dū 25
enim viuo,loquar:& dum sapio respon-
debo: *nec respicias populi tui delicta, 26
sed qui tibi in veritate seruiunt. * Nec 27
intendas impia gentium studia, sed qui
tua testimonia cum doloribus custo-
dierunt: *Nec cogites qui in conspectu 28
tuo falsè conuersati sunt,sed memora-
re qui ex voluntate tua timorē cogno-
uerunt. * Neque volueris perdere, qui 29
pecudum mores habuerunt: sed respi-
cias eos qui legem tuam splendidè do-
cuerunt. *Nec indigneris eis qui bestiis 30
peiores iudicati sunt: sed diligas eos
qui semper in tua iustitia confidunt, &
gloria: * Quoniam nos & patres nostri 31
talibus morbis languemus: tu autem
propter nos peccatores misericors vo-
caberis. * Si enim desideraueris vt no- 32
stri miserearis,tunc misericors vocabe-
ris,nobis autem non habentibus opera
iustitiæ. * Iusti enim,quibus sunt opera 33
multa reposita,ex propriis operibus re-
cipient mercedem. * Quid est enim ho- 34
mo, vt ei indigneris: aut genus cor-
ruptibile, vt ita amarus sis de ipso? *In 35
veritate enim, nemo de genitis est, qui
non impiè gessit;& de confitentibus qui
non deliquit. * In hoc enim annuntia- 36
bitur iustitia tua, & bonitas tua Dñe,
cùm misertus fueris eis qui non habēt
substantiā bonorū operū. * Et respondit 37
ad me, & dixit:Rectè locutus es aliqua:
& iuxta sermones tuos,sic & fiet, *quo- 38
niam non verè cogitabo super plasma
eorum qui peccauerunt ante mortem,
ante iudicium, ante perditionem: sed 39
iucundabor super iustorum figmētum,
& memorabor peregrinationis quoque
& saluationis, & mercedis receptionis.
* Quomodo ergo locutus sum,sic & est. 40
*Sicut enim agricola serit super terram 41
semina multa, & plantationes multitu-
dinis plantat, sed non in tempore om-
nia quæ seminata sunt, saluantur, sed
nec omnia quæ plantata sunt, radica-
bunt:sic & qui in sæculo seminati sunt,
42 non omnes saluabuntur. * Et respondi,
43 & dixi.Si inueni gratiam,loquar.*Quo-
modo semen agricolæ si non ascende-
rit, aut non acceperit pluuiam tuam in
tempore, aut si corruptum fuerit mul-
44 titudine pluuiæ, * sic perit: & similiter
homo qui manibus tuis plasmatus est,
& tu ei imago nominatus: quoniam si-
milatus es, ei propter quē omnia plas-
45 masti,& similasti semini agricolæ.*Non
irascaris super nos, sed parce populo
tuo, & miserere hæreditati tuæ. Tu au-
46 tē creaturæ tuæ misereris. * Et respōdit
ad me, & dixit: Quæ sunt præsentia
47 præsentibus,& quæ futura futuris? Mul-
tum enim tibi restat, vt possis diligere
meam creaturā super me: tibi autē fre-
quenter & ipsi proximaui, iniustis autē
48 numquam. * Sed & in hoc mirabilis es
49 corā Altissimo:*quoniā humiliasti te si-
cut decet te & non iudicasti te,vt inter
50 iustos plurimùm glorificeris. * Propter
quod miseriæ multæ & mirabiles effi-
cientur eis qui habitāt sæculum in no-
uissimis: quia in multa superbia ambu-
51 lauerunt. * Tu autem pro te intellige,&
52 de similibus tuis inquire gloriā. * Vobis
enim apertus est paradisus, plantata est
arbor vitæ, præparatum est futurum tē-
pus, præparata est abundantia, ædifica-
ta est ciuitas, probata est requies, per-
fecta est bonitas & perfecta sapientia.
53 * Radix mali signata est à vobis:infirmi-
tas, & tinea à vobis absconsa est: & in
infernum fugit corruptio in obliuione.
54 * Transierunt dolores,& ostensus est in
55 fine thesaurus immortalitatis. * Noli
ergo adiicere inquirendo de multitudi-
56 ne eorum qui pereunt.*Nam & ipsi ac-
cipientes libertatem, spreuerunt Altissi-
mum,& legē eius contempserunt,& vias
57 eius dereliquerunt. * Adhuc autē iustos
58 eius conculcauerūt,& dixerūt in cor-
de suo non esse Deum:& quidē scientes
59 quoniā moriūtur. * Sicut enim vos su-
cipient quæ prædicta sunt:sic eos sitis,
& cruciatus, quæ præparata sunt: non
60 enim voluit hominem disperdi. *Sed &
ipsi qui creati sunt,coinquinauerūt no-
men eius qui fecit eos:& ingrati fuerūt
61 ei qui præparauit eis vitā.*Quapropter
iudicium meum modò appropinquat.
62 * Quæ non omnibus demonstraui, nisi
tibi,& tibi similibus paucis. Et respōdi,
63 & dixi. * Ecce nunc Dñe demonstrasti
mihi multitudinem signorum, quæ in-
cipies facere in nouissimis; sed non de-
monstrasti mihi quo tempore.

CAP. IX.

Iudicia Dei, sicut & alia orbis opera egregia, præcedente aliqua signa.

Et

ET respondit ad me, & dixit, Metiens 1
metire tempus in semetipso: & erit
cum videris quando transierit pars
quædam signatorum quæ prædicta sunt,
* tunc intelliges quoniã ipsum est tem- 2
pus, in quo incipiet Altissimus visitare
sæculum quod ab eo factũ est. * Et quan- 3
do videbitur in sæculo motio locorum
& populorum turbatio, * tunc intelliges 4
quoniã de his erat Altissimus locutus à
diebus qui fuerũt ante te ab initio. * Si- 5
cut enim omne quod factum est in sæ-
culo, initiũ habet, pariter & consumma-
tionem, & consummatio est manifesta.
* sic & Altissimi tempora initia habent 6
manifesta in prodigiis, & virtutibus, &
cõsummationem in actu & in signis. * Et 7
erit, omnis qui saluus factus fuerit, &
qui poterit effugere per opera sua, &
per fidẽ in qua credidistis, * relinquetur 8
de prædictis periculis, & videbit saluta-
re meũ in terra mea, & in finibus meis,
quoniam sanctificaui me à sæculo. * Et 9
tunc miserebuntur qui nunc abusi sunt
vias meas: & in tormentis cõmorabun-
tur hi qui eas proiecerunt in contẽptu.
* Qui enim non cognouerũt me, viuẽtes 10
beneficia consecuti: * & qui fastidierunt 11
legem meam, cùm adhuc erant habẽtes
libertatẽ: * & cũ adhuc esset eis apertus 12
pœnitentiæ locus, non intellexerũt, sed
spreuerunt: hos oportet post mortẽ in
cruciamento cognoscere. * Tu ergo noli 13
adhuc curiosus esse quomodo impij
cruciabũtur sed inquire quomodo iusti
saluabũtur, & quorũ sæculũ & propter
quos sæculum, & quando. * Et respondi, 14
& dixi: * Olim locutus sum & nunc di- 15
co, & postea dicam: quoniã plures sunt
qui pereunt, quàm qui saluabũtur: * sicut 16
multiplicatur fluctus super guttam. Et
respondit ad me, & dixit. * Qualis a- 17
ger, talia & semina, & quales flores, ta-
les & tincturæ: & qualis operator, talis
& creatio: & qualis agricola, talis cul-
tura: quoniã tẽpus erat sæculi. * Et nunc 18
cùm essem parans eis, his qui nunc sunt
antequam fieret sæculum, in quo habi-
tarent: & nemo mihi contradixit. * Tunc 19
enim quisque, & nunc creator in mundo
hoc parato, & messe indeficienti, & lege
inuestigabili corrupti sunt mores eorũ.
* Et consideraui sæculũ, & ecce erat pe- 20
riclũ propter cogitationes quæ in eo
aduenerunt. * Et vidi, & peperci ei val- 21
dè: & seruaui mihi acinum de botro, &
plantationem de tribu multa. * Pereat 22
ergo multitudo quæ sine causa nata est
& seruetur acinus meus, & plantatio
mea: quia cũ multo labore perfeci. * Tu 23
autem si adhuc intromittas septem dies
alios, sed non ieiunabis in eis: * Ibis in 24
campũ florum, vbi domus non est ædi-
ficata: & manducabis solummodò de
floribus campi, & carnem non gustabis
& vinum non bibes, sed solummodo flo-
25 res, * deprecare Altissimum sine inter-
missione, & veniam, & loquar tecum.
26 * Et profectus sum, sicut dixit mihi in
campum, qui vocatur Ardath, & sedi
ibi in floribus. Et de herbis agri man-
ducaui, & facta est esca earũ mihi in sa-
27 turitatem. * Et factum est post dies sep-
tem, & ego discumbebam supra fœnum,
& cor meũ iterum turbabatur sicut an-
28 tè. * Et apertũ est os meum, & inchoaui
29 dicere coram Altissimo, & dixi. * O Dñe,
te nobis ostendens, ostensus ex patribus
nostris in deserto, quod non calcatur,
& infructuoso, quando erant exeuntes
30 de Ægypto: & dicens dixisti. * Tu Israël
audi me, & semen Iacob intende ser-
31 monibus meis. * Ecce enim ego semino
in vobis legem meam, & faciet in vobis
fructum, & glorificabimini in eo per sæ-
32 culum. * Nam patres nostri accipientes
legem, non seruauerunt, & legitima mea
non custodierunt, & factus est fructus
legis non parẽs: nec enim poterat, quo-
33 niã tuus erat. * Nam qui acceperunt, pe-
tierunt, non custodientes quod in eis
34 seminatum fuerat. * Et ecce consuetudo
est, vt, cùm acceperit terra semen, vel
nauem mare, vel vas aliquod escam, vel
potum: cùm fuerit exterminatum id, in
quo seminatum est, vel in quod missum
35 est: * simul id quod seminatũ, vel missum
est, vel quæ suscepta sunt, exterminan-
tur, & suscepta iam non manent apud
36 nos: sed nobis sic non factum est. * Nos
quidem qui legem accepimus pecantes
periuimus, & cor nostrum quod susce-
37 pit eam: * nam lex non periit, sed per-
38 mansit in suo labore. * Et cùm loque-
rer hæc in corde meo, respexi oculis
meis, & vidi mulierem in dextera par-
te, & ecce hæc lugebat & plorabat cum
voce magna, & animo dolebat valdè &
vestimenta eius discissa, & cinis super
39 caput eius. * Et dimisi cogitatus, in qui-
bus eram cogitans, & conuersus sum ad
40 eam, & dixi ei: * Vt quid fles? & quid do-
41 les animo? Et dixit ad me: * Dimitte me
Dñe meus, vt defleam me, & adiiciam
dolorem: quoniam valdè amaro sum
42 animo, & humiliata sum valdè. * Et di-
xi ei: Quid passa es? dic mihi. Et dixit ad
43 me. * Sterilis fui ego famula tua, & non
peperi, habens maritum annis triginta.
44 * Ego enim per singulas horas, & per
singulos dies & annos hos triginta de-
45 precor Altissimum nocte ac die. * Et fa-
ctum est, post triginta annos exaudiuit
me Deus ancillam tuã, & vidit humilita-
tem meam, & attendit tribulationi meæ
& dedit mihi filiũ: & iucundata sum su-
per eum valdè ego, & vir meus, & om-
nes ciues mei, & honorificabimus val-
46 dè Fortem. * Et nutriui eum cum labore
47 multo. * Et factum est cùm creuisset,

& venisset accipere vxorem , feci diem
epuli.

CAPVT X.

Per mulierem flentem, rursúsque refulgentē, ostenditur figurari Ierusalem.

ET factum est , cùm introisset filius
meus in thalamo suo cecidit , * & 1
mortuus est : * & euertimus omnes lu-
mina , & surrexerunt omnes ciues mei 2
ad consolandum me,& quieui vsque in
alium diem vsque nocte. * Et factum
est, cùm omnes quieuissent vt me con- 3
solarentur vt quiescerem : & surrexi
nocte , & fugi : & veni sicut vides in
hoc campo : * & cogito iam non reuer-
ti in ciuitatem,sed hic consistere,& ne- 4
que manducare, neque bibere , sed sine
intermissione lugere, & ieiunare vsque
dum moriar. * Et dereliqui sermones
in quibus eram,&respondi cum iracun- 5
dia ad eam,& dixi. * Stulta super omnes
mulieres , non vides luctum nostrum,& 6
quæ nobis contingunt? * Quoniam Sion
mater nostra omni tristitia cōtristatur, 7
& humilitate humiliata est,& luget va-
lidissimè: * Et nunc quoniā omnes luge-
mus, & tristes sumus : quoniam omnes 8
contristati sumus,tu autē cōtristaris in
vno filio: * Interroga enim terram,& di-
cet tibi : quoniam hæc est quæ debeat 9
lugere casum tantorum super eam ger-
minantium. * Et ex ipsa ab initio omnes
nati & alij veniēt : & ecce pœnè omnes 10
in perditionem ambulant , & extermi-
nium fit multitudo eorum. * Et quis er- 11
go debet lugere magis , nisi hæc quæ
tam magnam multitudinem perdidit ,
quàm tu,quæ pro vno doles ? Si autem
dicis mihi: * Quoniam non est planctus 12
meus similis terræ : quoniam fructum
ventris mei perdidi, quem cum mœro-
ribus peperi , & cum doloribus genui :
* terra autem secundùm viam terræ, 13
abiitque in ea multitudo præsens, quo
modo euenit & ego tibi dico,* sicut tu 14
cum labore peperisti , sic & terra dat
fructum suum homini ab initio ei qui
fecit eam. * Nunc ergo retine apud te- 15
metipsam dolorem tuum,& fortiter fer
qui tibi contigerunt casus.Si enim iu- 16
stificaueris terminum Dei,& consilium
suum recipies in tempore, & in talibus
collaudaberis : * Ingredere ergo in ci- 17
uitatem ad virum tuum.Et dixit ad me.
* Non faciam , neque ingrediar ciuita- 18
tem,sed hic moriar. * Et apposui adhuc 19
loqui ad eam & dixi: * Noli facere hunc 20
sermonem , sed consenti persuadenti.
Quot enim casus Sion ? consolare pro-
pter dolorem Ierusalem. * Vides enim 21
quoniam sanctificatio nostra deserta
effecta est , & altare nostrum demoli-
tum est , & templum nostrum destru-
ctum est: * & psalterium nostrum humi- 22
liatum est,& hymnus conticuit,& exul-
tatio nostra dissoluta est , & lumen
candelabri nostri extinctum est,& arca
testamenti nostri direpta est , & sancta
nostra contaminata sunt,& nomē quod
inuocatum est super nos, penè propha-
natum est : & libri nostri contumeliam
passi sunt, & sacerdotes, nostri succensi
sunt , & Leuitæ nostri in captiuitatem
abierunt , & virgines nostræ coinqui-
natæ sunt , & mulieres nostræ vim pas-
sæ sunt , & iusti nostri rapti sunt , &
paruuli nostri perditi sunt , & iuuenes
nostri seruierunt , & fortes nostri in-
23 ualidi facti sunt: * & quod omnium ma-
ius signaculum Sion,quoniam resignata
est de gloria sua , nam & tradita est in
24 manibus eorum qui nos oderunt. * Tu
ergo excute tuam tristitiam multam, &
depone abs te multitudinem dolorum,
vt tibi repropitietur Fortis, & requiem
faciet tibi Altissimus, requietionem la-
25 borum. * Et factum est,cùm loquebar ad
eam, facies eius fulgebat subitò & spe-
cies, coruscus fiebat visus eius,vt essem
pauens valdè ad eam,& cogitarem quid
26 esset hoc. * Et ecce, subitò emisit soni-
tum vocis magnum timore plenum, vt
commoueretur terra à mulieris sono :
27 & vidi : * & ecce , ampliùs mulier non
comparebat mihi , sed ciuitas ædifica-
batur, & locus demonstrabatur de fun-
damentis magnis : & timui , & clamaui
28 voce magna, & dixi. * Vbi est Vriel an-
gelus,qui à principio venit ad me:quo-
niam ipse me fecit venire in multitudi-
ne in excessu mentis huius, & factus est
finis meus in corruptionem, & oratio
29 mea in improperium. * Et cùm essem
loquens ego hæc , ecce venit ad me, &
30 vidit me, * & ecce eram positus vt mor-
tuus,& intellectus meus alienatus erat,
& tenuit dexteram meam, & conforta-
uit me, & statuit me super pedes meos,
31 & dixit mihi. * Quid tibi est ? & quare
conturbatus est intellectus tuus, & sen-
sus cordis tui? & quare conturbaris? * Et
32 dixi. * Quoniam dereliquisti me, & ego
quidem feci secundùm sermones tuos,
& exiui in campum : & ecce vidi , &
video quod non possum enarrare. Et
33 dixit ad me. * Sta vt vir, & commone-
34 bo te. Et dixi , * Loquere Dñe meus tu
in me , noli me derelinquere , vt non
35 frustrà moriar : * quoniam vidi quæ
non sciebam , & audio quæ non scio.
36 * Aut numquid sensus meus fallitur, &
37 anima mea somniat ? * Nunc ergo de-
precor te , vt demonstres seruo tuo de
excessu hoc. Et respondit ad me , & di-
38 xit : * Audi me & doceam te , & dicam
tibi de quibus time : quoniam Altis-
simus reuelauit tibi mysteria multa.
39 * Vidit rectam viam tuam , quoniam
sine intermissione contristabaris pro
populo tuo , & valdè lugebas pro-
40 pter Sion. * Hic ergo intellectus vi-
sionis

sionis quæ tibi apparuit ante paululum.
*Quam vidisti lugentem, inchoasti con- 41
solari eam. * Nunc autem iam speciem 42
mulieris non vides, sed apparuit tibi ci-
uitas ædificari,* & quoniam enarrabat 43
tibi de casu filij sui, hæc absolutio est.
*Hæc mulier quam vidisti, hæc est Sion: 44
& quoniã dixi tibi, quam & nunc con-
spicies, vt ciuitatem ædificatã.* Et quo- 45
niam dixi tibi, quia sterilis fuit triginta
annis: propter quod erant anni scili-
cet triginta, quando non erat in ea ad-
huc oblatio oblata.* Et factum est post 46
annos triginta, ædificauit Salomon ci-
uitatem, & obtulit oblationes: tunc
fuit quando peperit sterilis filium.* Et
quod tibi dixit, quoniam nutriuit eum 47
cum labore, hoc erat, habitatio in Ieru-
salem.* Et quoniam dixit tibi, quod fi- 48
lius meus veniens in suo thalamo mor-
tuus esset, & contigisset ei, casus, hoc
erat, quæ facta est ruina Ierusalem.* Et 49
ecce vidisti similitudinem eius: & quo-
niam filium lugeret, inchoasti consola-
ri eam, & de his quæ contigerunt, hæc
erant tibi aperienda.* Et nunc videt Al- 50
tissimus, quoniam ex animo contrista-
tus es, & quoniam ex toto corde pate-
ris pro ea, ostendit tibi claritatem glo-
riæ eius, & pulchritudinem decoris
eius.* Propterea enim dixi tibi, vt ma- 51
neres in campo vbi domus non est ædi-
ficata.* Sciebam enim ego, quoniam Al- 52
tissimus incipiebat tibi ostendere hæc:
* Propterea dixi tibi vt venires in agrũ 53
vbi non est fundamentum ædificij.* Nec 54
enim poterat opus ædificij hominis su-
stineri in loco, vbi incipiebatur Altissi-
mi ciuitas ostendi.* Tu ergo noli time- 55
re, neque expauescat cor tuum: sed
ingredere, & vide splendorem & magni-
tudinem ædificij, quantum capax est ti-
bi visus oculorum videre:* & post hæc 56
audies quantum capit auditus aurium
tuarum audire.* Tu enim beatus es præ 57
multis, & vocatus es apud Altissimum
sicut & pauci. * Nocte autem quæ in 58
crastinum futura est, manebis hic:* & 59
ostendet tibi Altissimus eas visiones su-
premorum, quæ faciet Altissimus his
qui habitant super terram à nouissimis
diebus. * Et dormiuit illam noctem & 60
aliam, sicut dixerat mihi.

CAP. XI.

Apparet Esdra in visione aquila principatum vniuersi vsurpans.

ET vidi somnium, & ecce ascendebat 1
de mari aquila, cui erant duodecim
alæ pennarum & capita tria.* Et vidi, & 2
ecce expandebat alas suas in omnem
terram, & omnes venti cæli insufflabant
in eam, & colligebantur.* Et vidi, & de 3
pennis eius nascebantur contrariæ pen-
næ, & ipsæ fiebant in pennaculis minu-
tis & modicis. * Nam capita eius erant 4
quiescentia, & dimidiũ caput erat ma-
ius aliorum capitum, sed ipsa quiesce-
5 bat cum eis.* Et vidi, & ecce aquila vo-
lauit in pennis suis, & regnauit super
terram, & super eos qui habitant in ea.
6 *Et vidi, quoniam subiecta erant ei om-
nia sub cælo, & nemo illi contradice-
bat, neque vnus de creatura quæ est su-
7 per terram. * Et vidi, & ecce surrexit
aquila super vngues suos, & misit vo-
8 cem pennis suis, dicens:* Nolite omnes
simul vigilare, dormite vnusquisque in
9 loco suo, & per tempus vigilate.* Capi-
10 ta autem in nouissimo seruentur. * Et
vidi, & ecce vox non exibat de capiti-
bus eius, sed de medietate corporis eius.
11 * Et numeraui contrarias pennas eius,
12 & ecce ipsæ erant octo.* Et vidi, & ecce
à dextera parte surrexit vna penna, &
13 regnauit super omnem terram. * Et fa-
ctum est cum regnaret, venit ei finis, &
non apparuit locus eius: & sequens
exurrexit, & regnabat: ipsa multum te-
14 nuit tempus.* Et factum est cum regna-
ret, & veniebat finis eius, vt non appa-
15 reret, sicut prior.* Et ecce, vox emissa est
16 illi, dicens: * Audi tu quæ tanto tem-
pore tenuisti terram, hæc annuntio tibi
17 antequã incipias non apparere.* Nemo
post te tenebit tempus tuum, sed nec
18 dimidium eius. * Et leuauit se tertia, &
tenuit principatum sicut & priores: &
19 non apparuit & ipsa.* Et sic contingebat
omnibus aliis singulatim principatum
gerere, & iterum nunquam comparere:
20 * & vidi, & ecce in tempore sequentes
pennæ erigebantur à dextera parte, vt
tenerent & ipsæ principatum: & ex his
erãt, quæ tenebant, sed tamẽ statim non
21 comparebãt.* Nam & aliquæ ex eis eri-
gebantur, sed non tenebant principatũ.
22 *Et vidi post hæc, & ecce nõ comparue-
runt duodecim pennæ, & duo pennacu-
23 la: * & nihil supererat in corpore aqui-
læ, nisi duo capita quiescentia & sex
24 pennacula. * Et vidi, & ecce sex penna-
culis diuisę sunt duę, & manserunt sub
capite quod est ad dexteram partem:
nam quatuor manserunt in loco suo.
25 *Et vidi, & ecce subalares cogitabant se
26 erigere, & tenere principatus.* Et vidi,
& ecce vna erecta est, sed statim non
27 comparuit.* Et secundę velociùs quàm
28 priores, non comparuerunt.* Et vidi, &
ecce duæ quę superauerunt, apud semet-
29 ipsas cogitabant & ipsæ regnare, * &
in eo cum cogitarent, ecce vnum quie-
scentium capitum quod erat mediũ, eui-
gilabat, hoc enim erat duorum capitum
30 maius.* Et vidi quoniam complexa sunt
31 duo capita secũ: * & ecce conuersum est
caput cũ his qui cũ eo erant, & come-
dit duas subalares quę cogitabãt regna-
32 re.* Hoc autẽ caput perconterruit, oẽm
terrã, & dominabatur in ea his qui ha-
bitant

bitant terram cum labore multo,& potentatum tenuit orbis terrarum super
omnes alas quæ fuerunt. * Et vidi post 33
hæc, & ecce medium caput subitò non
comparuit,& hoc sicut alæ.* Superaue- 34
runt autem duo capita, quæ & ipsa similiter regnauerunt super terram, &
super eos qui habitant in ea.*Et vidi,& 35
ecce deuorauit caput à dextera parte
illud quod à læua.*Et audiui vocem di- 36
centem mihi, Conspice contra te, &
considera quod vides. * Et vidi,& ecce 37
sicut leo concitatus de silua rugiens: &
vidi quoniam emittebat vocē hominis
ad aquilam.Et dixit,dicens.*Audi tu, & 38
loquar ad te, & dicet Altissimus tibi.
* Nonne tu es qui superasti de quatuor 39
animalibus,quæ feceram regnare in sæculo meo, & vt per eos veniret finis tēporum eorum?*Et quartus veniens de- 40
uicit omnia animalia quæ transierunt,
& potentatu tenuit sæculum cum tremore multo,& omnem orbem cum labore pessimo,& inhabitauit tot tempo-
ribus orbem terrarum cum dolo.*Et iu- 41
dicasti terram non cum veritate.* Tri- 42
bulasti enim mansuetos,& læsisti quiescentes & dilexisti mendaces & destruxisti habitationes eorum qui fructificabant,& humiliasti muros eorum qui te
non nocuerunt.* Et ascendit contume- 43
lia tua vsque ad Altissimum, & superbia
tua ad fortem. * Et respexit Altissimus 44
superba tempora,& ecce finita sunt, &
scelera eius completa sunt.* Propterea 45
non appareas tu aquila,& alæ tuæ horribiles, & pennacula tua pessima,& capita tua maligna, & vngues tui pessimi,
& omne corpus tuum vanum: * vti re- 46
frigeretur omnis terra,& reuertatur liberata de tua vi, & speret iudicium &
misericordiam eius qui fecit eam.

CAP. XII.

Ad Esdra orationem huius visionis datur explicatio cum membris ipsius.

ET factum est, dum loqueretur leo 1
verba hæc ad aquilam: & vidi, * & 2
ecce quòd superauerat caput, & non
comparuerunt quatuor alæ illæ quæ
ad eum transierunt,& erectæ sunt vt regnarent:& erat regnum eorum exile,&
tumultu plenum. * Et vidi, & ecce ipsa 3
non apparebant,& omne corpus aquilę
incēdebatur, & expauescebat terra valdè, & ego à tumultu & excessu mentis,
& à magno timore vigilaui, & dixi spiritui meo:*Ecce tu præstitisti mihi hoc 4
in eo quòd scrutaris vias altissimi.*Ec- 5
ce adhuc fatigatus sum animo, & spiritu meo inualidus sum valdè & nec
modica est in me virtus à multo timore,quam expaui nocte hac.* Nunc ergo 6
orabo Altissimum, vt me confortet vsque in finem. * Et dixi: Dominator 7
Dñe,si inueni gratiam ante oculos tuos,
& si iustificatus sum apud te præ multis, & si certè ascendit deprecatio mea
8 ante faciem tuam, * conforta me, &
ostende seruo tuo mihi interpretationem, & distinctionem visus horribilis
huius,vt plenissimè consoleris animam
9 meam.* Dignū enim me habuisti ostendere mihi temporum nouissima. Et di-
10 xit ad me: * Hæc est interpretatio vi-
11 sionis huius. * Aquilam quam vidisti
ascendentem de mari, hoc est regnum
quod visum est in visione Danieli fra-
12 tri tuo.*Sed non est illi interpretatum,
quoniam ego nunc tibi interpretor.
13 *Ecce dies veniunt, & exurget regnum
super terram, & erit timor acrior omnium regnorum quæ fuerunt ante eum.
14 * Regnabunt autem in ea reges duode-
15 cim, vnus post vnum. * Nam secundus
incipiet regnare,& ipse tenebit amplius
16 tempus præ duodecim.* Hæc est interpretatio duodecim alarum, quas vidi-
17 sti. * Et quam audisti vocem quæ loquuta est,non de capitibus eius exeun-
18 tem, sed de medio corporis eius,* hæc
est interpretatio,quoniam post tempus
regni illius nascentur contētiones non
modicæ, & periclitabitur vt cadat: &
non cadet tunc, sed iterum constitue-
19 tur in suum initium.*Et quoniam vidisti
sublunares octo cohærentes alis eius,
20 * hæc est interpretatio:exurgent in ipso
octo reges, quorum erunt tempora leuia,& anni citati,& duo quidem ex ip-
21 sis perient. * Appropinquante autem
tempore medio,quatuor seruabuntur in
tempore, cum incipit appropinquare
tempus eius vt finiatur: duo verò in
22 finem seruabuntur.* Et quoniam vidisti
23 tria capita quiescentia,* hæc est interpretatio: in nouissimis eius suscitabit
Altissimus tria regna, & reuocabit in ea
24 multa & dominabuntur terram,*& qui
habitant in ea,cum labore multo super
omnes qui fuerunt ante hos: propter
25 hoc ipsi vocati sunt capita aquilæ.* Isti
enim erunt qui recapitulabunt impietates eius, & qui perficient nouissima
26 eius. * Et quoniam vidisti caput maius
non apparens,hæc est interpretatio ei*:
quoniam vnus ex eis super lectum suum
27 morietur,& tamen cum tormētis.*Nam
duo qui perseuerauerint, gladius eos
28 comedet.* Vnius enim gladius comedet
qui cum eo: sed tamen hic gladio in
29 nouissimis cadet. * Et quoniam vidisti
duas subalares traiicientes super caput
30 quod est in dextera parte, * hæc est interpretatio, hi sunt quos conseruauit
Altissimus in finem suū, hoc est regnum
31 exile & turbationis plenū.*Sicut vidisti
& leonem, quem vidisti de silua euigilantem,& rugientem, & loquentem ad
aquilam,& arguentē eam,& iniustitias
ipsius, per omnes sermones eius, sicut
audisti:

audisti: * hic est ventus quem seruauit 32
Altissimus in finem ad eos, & impietates
ipsorum, & arguet illos:& incutiet
coram ipsis discerptiones eorum.* Sta- 33
tuet enim eos in iudicio viuos: & erit,
cum arguerit eos, tunc corripiet eos.
* Nam residuum populum meum libe- 34
rabit cum miseria, qui saluati sunt super
fines meos & iucundabit eos quoadusque
veniet finis,dies iudicij,de quo
loquutus sum tibi ab initio.*Hoc som- 35
nium quod vidisti,& hæ interpretationes.
* Tu ergo solus dignus fuisti scire 36
Altissimi secretum hoc. * Scribe ergo 37
omnia ista in libro quæ vidisti,& pone
ea in loco abscondito: * & docebis ea 38
sapientes de populo tuo, quorum corda
scis posse capere, & seruare secreta
hæc.* Tu autem adhuc sustine hic alios 39
dies septem, vt tibi ostendatur quidquid
visum fuerit Altissimo ostendere
tibi. * Et profectus est à me. Et factum 40
est, cum audisset omnis populus quoniam
pertransierunt septem dies,& ego
non fuissem reuersus in ciuitatem, &
congregauit se omnis à minimo vsque ad
maximum: & venit ad me, & dixerunt
mihi dicentes. * Quid peccauimus tibi, 41
& quid iniustè egimus in te: quoniam
derelinquens nos sedisti in loco hoc?
*Tu enim nobis superes solus ex omni- 42
bus populis, sicut botrus de vinea,& sicut
lucerna in loco obscuro, & sicut
portus;& nauis saluata à tempestate.
* Aut non sufficiunt nobis mala quæ 43
contingunt?* Si ergo tu nos dereliqueris:quanto 44
nobis erat melius si essemus
succensi, & nos cum incendio Sion?
* Nec enim nos sumus meliores eorum 45
qui tibi mortui sunt. Et plorauerunt
voce magna.Et respondi ad eos,& dixi.
* Confide Israël, & noli tristari tu do- 46
mus Iacob. * Est enim memoria vestri 47
coram Altissimo,& Fortis non est oblitus
vestri in tentatione.* Ego enim non 48
dereliqui vos neque excessi à vobis:sed
veni in hunc locum, vt deprecarer pro
dissolutione Sion, vt quærerem misericordiam
pro humilitate sanctificationis
vestræ. * Et nunc ite vnusquisque 49
vestrum in domum suam,& ego veniam
ad vos post dies istos. * Et profectus 50
est populus, sicut dixi ei, in ciuitatem:
* ego autem sedi in campo septem die- 51
bus, sicut mihi mandauit & manducabam
de floribus solummodo agri de
herbis facta est esca mihi in diebus illis.

C A P. X I I I.

Altera visio Esdræ ostenditur cum ipsius interpretatione.

ET factum est post dies septē, & som- 1
niaui somnium nocte. * Et ecce de 2
mari ventus exurgebat, vt conturbaret
omnes fructus eius.*Et vidi,& ecce cō- 3
ualescebat ille homo cum millibus cæ-
li: & vbi vultum suum vertebat vt consideraret,
tremebant omnia quæ sub eo
4 videbantur: * & vbicumque exibat vox
de ore eius,ardescebant omnes qui audiebant
voces eius, sicut quiescet terra
5 quando senserit ignem. * Et vidi post
hæc, & ecce congregabatur multitudo
hominum quorum non erat numerus,
de quatuor ventis cæli, vt debellarent
6 hominem qui ascenderat de mari.* Et
vidi,& ecce sibimetipsi sculpserat montem
magnum, & volauit super eum.
7 * Ego autem quæsiui videre regionem,
vel locum vnde sculptus esset mons, &
8 non potui. * Et post hæc vidi: & ecce
omnes qui congregati sunt ad eum, vt
expugnarent eum, timebant valde, ta-
9 men audebant pugnare.* Et ecce,vt vidit
impetum multitudinis venietis non
leuauit manum suam neque frameam
tenebat,neque aliquod vas bellicosum,
10 nisi solummodo vt vidi,*quoniam emisit
de ore suo sicut flatum ignis, & de
labiis eius spiritus flammę,& de lingua
eius emittebat scintillas,& tempestates,
& commista sunt omnia simul, hic flatus
ignis, & spiritus flammæ, & multi-
11 tudo tempestatis, * & concidit super
multitudinem in impetu quæ præparata
erat pugnare, & succendit omnes, vt
subitò nihil videretur de innumerabili
multitudine,nisi solummodò puluis, &
12 fumi odor: & vidi,& extimui.* Et post
hęc vidi ipsum hominem descendentem
de monte, & vocantem ad se mul-
13 titudinem aliam pacificam, * & accedebat
ad eum vultus hominum multorum,
quorumdam gaudentium, quorumdam
tristantium: aliqui verò alligati,aliqui
abducentes ex eis, qui offerebantur,&
ægrotaui à multitudine pa-
14 uoris, & expergefactus sum,& dixi.*Tu
ab initio demonstrasti seruo tuo mirabilia
hæc,& dignum me habuisti vt sus-
15 ciperes deprecationem meam:*& nunc
demonstra mihi adhuc interpretatio-
16 nem somnij huius. * Sicut enim existimo
in sensu meo, væ qui derelicti fuerunt
in diebus illis: & multò plus væ
17 his qui non sunt derelicti. * Qui enim
18 non sunt derelicti tristes erant.* Intelligo
nunc quæ sunt reposita in nouissimis
diebus, & occurrent eis, sed & his
19 qui derelicti sunt. * Propter hoc venerunt
enim in pericula magna,& necessitates
multas, sicut ostendunt somnia
20 hæc. * Attamen facilius est periclitantem
venire in hunc, quam petransire,
sicut nubem à sæculo, & nunc videre
quæ contingunt in nouissimo. Et res-
21 pondit ad me, & dixit. * Et visionis interpositionem
dicam tibi: & de quibus
22 loquutus es adaperiam tibi.* Quoniam
de his dixisti qui derelicti sunt:hæc est
23 interpretatio.* Qui aufert periculū illo
tempo

tempore, hic se custodiuit. qui in peri-
culo inciderunt, hi sunt qui habēt ope-
ra, & fidem ad fortissimum: * Scito ergo 24
quoniam magis beatificati sunt qui de-
relicti, super eos qui mortui sunt. * Hæ 25
interpretationes visionis, quia vidisti
virum ascendentē de corde maris. * Ipse 26
est quem conseruat Altissimus multis
temporibus, qui per semetipsum libe-
rabit creaturam suam: & ipse disponet,
qui derelicti sunt. * Et quoniam vidisti 27
de ore eius exire, vt spiritum & ignem,
& tempestatem: * & quoniam non tene- 28
bat frameam, neq; vas bellicosum: cor-
rupit enim impetus eius multitudinem,
quæ venerat expugnare eū: hæc est in-
terpretatio. * Ecce dies veniunt quando 29
incipiet Altissimus liberare eos qui su-
per terrā sunt: * & veniet in excessu mē-
tis super eos qui inhabitant terram. * Et 30
alij alios cogitabunt debellare; ciuitas
ciuitatem, & locus locum, * & gens ad- 31
uersus gentem, & regnum aduersus re-
gnum: * Et erit, cum fient hæc, & contin- 32
gent signa quæ ante ostendi tibi: & tūc
reuelabitur filius meus, quem vidisti vt
virū ascendentem. * Et erit quando au- 33
dierint omnes gentes vocē eius: & de-
relinquet vnusquisq; in regione sua bel-
lum suum, quod habent ad alterutrum:
* & colligetur in vnum multitudo innu- 34
merabilis, sicut volentes venire, & ex-
pugnare eum. * Ipsē autem stabit super 35
cacumen montis Sion. * Sion autem ve- 36
niet, & ostendetur omnibus parata, &
ædificata, sicut vidisti montē sculpi sine
manibus. * Ipse autē filius meus arguet 37
quæ adinuenerunt Gentes, impietates
eorum has quæ tēpestati appropinqua-
uerūt propter mala cogitamenta eorum
& cruciamenta quibus incipiēt crucia-
ri: * quæ assimilatæ sūt flāmæ, & perdet 38
eos sine labore per legem quæ igni as-
similata est. * Et quoniam vidisti eum 39
colligentem ad se aliam multitudinem
pacificam, * hæ sunt decem tribus, quæ 40
captiuę factę sunt de terra sua in diebus
Osee regis, quem captiuū duxit Salma-
nasar rex Assyriorum: & transtulit eos
trans flumen, & translati sunt in terram
aliam. * Ipsi autem sibi dederunt consiliū 41
hoc, vt derelinquerent multitudinem
gentium & proficiscerentur in vlterio-
rem regionem: vbi numquam inhabita-
uit genus humanum: * vel ibi obseruare 42
legitima sua, quę non fuerant seruantes
in regione sua. * Per introitus autem 43
angustos fluminis Euphratē introierūt.
* Fecit enim eis tunc Altissimus signa, & 44
statuit venas fluminis vsquequò transi-
rent. * Per eam enim regionem erat via 45
multa itineris, anni vnius & dimidij: nā
regio illa vocatur Arsareth. * Tunc in- 46
habitauerunt ibi vsq; in nouissimo tē-
pore: & nunc iterum cum cœperint ve-
47 nire, * iterum Altissimus statuet venas
fluminis, vt possint trāsire: propter hæc
48 vidisti multitudinem cum pace. * Sed &
qui derelicti sunt de populo tuo, hi
sunt, qui inueniuntur intra terminum
49 meum. * Factum erit ergo, quando inci-
piet perdere multitudinem earum, quæ
collectæ sunt gentes, proteget eos qui
50 superauerunt populum: * & tunc osten-
51 det eis multa plurima portenta. * Et dixi
ego: Dominator Dn̄e, hoc mihi osten-
de, propter quod vidi virum ascenden-
52 tem de corde maris. Et dixit mihi. * Si-
cut non potes hæc vel scrutari, vel sci-
re quæ sunt in profundo maris: sic non
poterit quisque super terram videre fi-
lium meum, vel eos qui cum eo sunt,
53 nisi in tempore diei: * Hæc est inter-
pretatio somnij quod vidisti, & pro-
54 pter quod illuminatus es hic solus. * De-
reliquisti enim tuam, & circa meam va-
55 casti legem, & quæsisti. * Vitam enim
tuam disposuisti in sapientia & sensum
56 tuum vocasti matrem: * & propter hoc
ostendi tibi merces apud Altissimum,
erit enim post alios tres dies, ad te
alia loquar, & exponam tibi grauia &
57 mirabilia. * Et profectus sum, & transij
in campum, multum glorificans, & lau-
dans Altissimum de mirabilibus quæ
58 per tempus faciebat: * & quoniam gu-
bernat ipsum, & quæ sunt in tempori-
bus illata: & sedi ibi tribus diebus.

CAPVT XIV.

Apparet Dominus Esdræ in rubro & futura quædam arcana reuelat.

1 ET factum est tertio die, & ego sede-
2 bam sub quercu. * Et ecce vox exiuit
cōtra me de rubro, & dixit: Esdra Esdra.
Et dixi: Ecce ego Dn̄e. Et surrexi super
3 pedes meos. Et dixit ad me: * Reuelans
reuelatus sum super rubum, & loquu-
tus sum Moysi, quando populus meus
4 seruiebat in Ægypto, * & misi eum, &
eduxi populum meum de Ægypto, * &
adduxi eum super montem Sina, & deti-
nebam eum apud me diebus multis,
5 * enarraui ei mirabilia multa, & ostendi
temporum secreta, & finem: & præce-
6 pit ei, dicens: * Hæc in palam facies
7 verba, & hæc abscondes. * Et nunc tibi
8 dico: * Signa quæ demonstraui, &
somnia quæ vidisti, & interpretationes
quas tu vidisti in corde tuo repone ea:
9 * tu enim recipieris ab omnibus, con-
uerteris residuus cum consilio meo, &
cum similibus tuis, vsquequò finiantur
10 tempora: * quoniam sæculum perdidit
iuuentutem suam, & tempora appro-
11 pinquant senescere. * Duodecim enim
partibus diuisum est sæculum, & tran-
sierūt eius decima, & dimidium decimæ
12 partis: * supersunt autem eius post me-
13 dium decimæ partis. * Nunc ergo dispo-
ne domum tuam, & corripe populum
tuum.

tuum, & consolare humiles eorum, &
renuntia iam corruptelæ, * & dimitte 14
abs te mortales cogitationes,& proiice
abs te pondera humana,& exue iam in-
firmam naturam, & repone in vnam
partem molestissima tibi cogitamenta,
& festina transmigrare à temporibus
his * quæ enim vidisti nunc contigisse 15
mala,iterum horum deteriora facient:
*quantum enim inualidum fiet sæculum 16
à senectute, tantum multiplicabuntur
super inhabitantes mala.* Prolongauit 17
enim se magis veritas,& appropinqua-
uit mendacium.Iam enim festinat veni-
re,quam vidisti visionem.* Et respondi, 18
& dixi coram te Dñe. * Ecce enim ego 19
abibo, sicut præcepisti mihi, & corri-
piam præsentem populum. Qui autem
iterum nati fuerint, quis commonebit?
*Positum est ergo sæculum in tenebris, 20
& qui inhabitant in eo sine lumine.
* Quoniam lex tua incensa est, propter 21
quòd nemo scit quæ à te facta sunt vel
quæ incipient opera. * Si enim inueni 22
in te gratiam, immitte in me Spiritum
sanctum & scribam omne quod factum
est in sæculo ab initio,quæ erant in le-
ge tua scripta,vt possint omnes inueni-
re semitam, & qui voluerint viuere in
nouissimis,viuant.* Et respondit ad me, 23
& dixit: Vadens congrega populum,&
dices ad eos,vt non quærant te diebus
quadraginta. * Tu autem præpara tibi 24
buxos multos,& accipe tecum Saream,
Dabriam,Selemiam, Echanum, & Asel,
quinque hos qui parati sunt ad scri-
bendum velociter: * Et venias huc, & 25
ego accendam in corde tuo lucernam
intellectus,quę non extinguetur,quoad
vsque finiantur quæ incipies scribere.
*Et tunc perfectis quædam palam fa- 26
cies,quædam sapientibus absconsè tra-
des, in crastinum enim hac hora inci-
pies scribere. * Et profectus sum, sicut 27
mihi præcepit, & congregaui omnem
populum, & dixi: * Audi Israël verba 28
hæc.* Peregrinati sunt patres nostri ab 29
initio in Ægypto,& liberati sunt inde:
*acceperunt legem vitæ,quam non cu- 30
stodierunt, quam vos post eos trans-
gressi estis: * & data est vobis terra in 31
sortem,& terra Sion, & patres vestri,&
vos iniquitatem fecistis, & non serua-
stis vias quas præcepit vobis Altissimus:
*& iustus iudex cùm sit, abstulit à vo- 32
bis in tempore quod donauerat. * Et 33
nunc vos hic estis, & fratres vestri in-
trorsum vestrum sunt.*Si ergo impera- 34
ueritis sensui vestro, & erudieritis cor
vestrum, viui conseruati eritis, & post
mortem misericordiam consequemini.
*Iudiciū enim post mortē veniet,quan- 35
do iterum reuiuiscemus:& tunc iustorū
nomina parebunt, & impiorum facta
ostendentur.* Ad me igitur nemo acce- 36
dat nunc:neque requirat me vsque dies
37 quadraginta.* Et accepi quinque viros
sicut mandauit mihi, & profecti sumus
38 in campum,& mansimus ibi.* Et factus
sum in crastinum, & ecce vox vocauit
me dicens: Esdra aperi os tuum, & bi-
39 be quo te potauero. *Et aperui os meū,
& ecce calix plenus porrigebatur mihi:
Hoc erat plenum sicut aqua: color au-
40 tem eius: vt ignis similis.* Et accepi,&
bibi, & in eo cum bibissem, cor meum
cruciabatur intellectu, & in pectus
meum increscebat sapientia.Nam spiri-
41 tus meus conseruabatur memoria. * Et
apertum est os meum, & non est clau-
42 sum amplius.* Altissimus dedit intelle-
ctum quinque viris,& scripserunt quæ
dicebantur excessiones noctis, quas
43 non sciebant.* Nocte autem manduca-
bant panem, ego autem per diem lo-
44 quebar,per noctem non tacebam.*Scri-
pti sunt autem per quadraginta dies li-
45 bri ducenti quatuor.*Et factum est cùm
compleuissent quadraginta dies,loqu-
tus est Altissimus, dicens: Priora quæ
scripsisti, in palam pone, & legant di-
46 gni & indigni: * nouissimos autem se-
ptuaginta conseruabis, vt tradas eos
47 sapientibus de populo tuo.*In his enim
est vena intellectus, & sapientiæ fons,
& scientiæ flumen. Et feci sic.

CAPVT XV.

Prædicuntur multæ calamitates sæculo superuentura.

1 Ecce loquere in aures plebis meæ
sermones prophetiæ, quos immise-
2 ro in os tuum dicit Dñs: * & fac, vt in
charta scribantur quoniam fideles, &
3 veri sunt.* Ne timeas à cogitationibus
aduersum te, nec turbent te incredulí-
4 tates dicentium. * Quoniam omnis in-
credulus incredulitate sua morietur.
5 * Ecce ego induco, dicit Dñs, super or-
bem terrarum mala,gladium,& famem,
6 & mortem,& interitum:* propter quod
superpolluit iniquitas omnem terram,
& adimpleta sunt opera nociua illo-
7 rum.* Propterea dicit Dñs: * Iam non
8 silebo de impietatibus eorum quæ irre-
ligiosè agunt nec sustinebo in his quæ
iniquè exercent, ecce sanguis innoxius
& iustus clamat ad me,& animæ iusto-
9 rum clamant perseueranter.*Vindicans
vindicabo illos,dicit Dñs, & accipiam
omnem sanguinem innoxium ex illis
10 ad me. * Ecce populus meus quasi grex
ad occisionem ducitur iam non patiar
11 illum habitare in terra Ægypti: * sed
educam eum in manu potenti, & bra-
chio excelso, & percutiam plaga,sicut
priùs, & corrumpam omnem terram
12 eius: * Lugebit Ægyptus, & fundamen-
ta eius plaga verberata, & castigatio-
13 ne, quas inducet ei Deus. * Lugebunt
cultores operantes terram, quoniam
deficient

deficient semina eorum ab vredine , &
grandine : & à sidere terribili. * Væ se- 14
culo & qui habitant in eo : * quia ap- 15
propinquauit gladius , & contritio eo-
rum, & exurget gens contra gentem ad
pugnam , & romphæa in manibus eo-
rum.* Erit enim inconstabilitio homi- 16
nibus,& alij aliis inualescentes non cu-
rabunt regem suum , & principes vitæ
gestorum suorum in potentia sua.*Con- 17
cupiscet enim homo in ciuitatem ire,
& nō poterit.* Propter superbiam enim 18
eorum ciuitates turbabuntur , domus
exterentur,homines metuent.*Non mi- 19
serebitur homo proximum suum,ad ir-
ritum faciendum domos eorum in gla-
dium,ad diripiendas substantias eorum,
propter famem panis & tribulationem
multam.*Ecce,ego conuoco,dicit Deus 20
omnes reges terræ ad me verendum,
qui sunt ab Oriente,& ab Austro ? & ab
Euro, & à Libano , ad conuertendos in
se,& reddere quæ dederunt illis :* sicut 21
faciunt vsque hodie electis meis,sic fa-
ciam,& reddam in sinu eorum.Hæc di-
cit Dn̄s Deus.*Non parcet dextera mea 22
super peccatores,nec cessabit romphæa
super effundentes sanguinem innoxium
super terram.*Exiit ignis ab ira eius,& 23
deuorauit fundamenta terræ, & pecca-
tores quasi stramen incensum. * Væ eis 24
qui peccant, & non obseruant mandata
mea , dicit Dn̄s ,* & non parcam illis. 25
Discedite filij à potestate.Nolite conta-
minare sanctificationem meam, * quo- 26
niam nouit Dn̄s omnes qui delinquunt
in illum : propterea tradidit eos in
mortem , & in occisionem. * Iam enim 27
venerunt super orbem terrarum mala,
& manebitis in illis,non enim liberabit
vos Deus , propter quòd peccastis in
eum.* Ecce visio horribilis,& facies il- 28
lius ab Oriente.*Et exient nationes dra- 29
conum Arabum in curribus multis , &
sicut flatus eorum numerus fertur super
terram,vt iam timeant,& trepident om-
nes qui illos audient , * carmonij insa- 30
nientes in ira,& exient vt apri de silua,
& aduenient in virtute magna, & con-
stabunt in pugnam , cum illis, & vasta-
bunt portionem terræ Assyriorum : *Et 31
post hæc superualescent dracones nati-
uitatis suæ memores , & conuertent se
conspirantes in virtute magna ad per-
sequendos eos : * Isti turbabuntur & si- 32
lebunt in virtute illorum,& conuertent
pedes suos in fugam * & à territorio 33
Assyriorum subsessor obsidebit eos , &
consumet vnum ex illis,& erit timor,&
tremor in exercitu illorum, & conten-
tio in reges ipsorum. * Ecce nubes ab 34
Oriente & Septentrione vsque ad me-
ridianum, & facies earum horrida val-
dè plena iræ,& procellæ, * & collident 35
se inuicem,& collident sidus copiosum
super terram , & sidus illorum , & erit
36 sanguis à gladio vsque ad ventrem, * &
fimus hominis vsque ad substramen ca-
meli , & erit timor , & tremor multus
37 super terram,*& horrebunt qui videbūt
iram illam , & tremor apprehendet il-
los,& post hęc mouebunt nimbi copio-
38 si * à meridiano & Septentrione , &
39 portio alia ab Occidente : * & super-
inualescent venti ab Oriente, & reclu-
dent eam, & nubem quam suscitauit in
ira, & sydus ad faciendam exercitatio-
nem ad Orientalem ventum , & occi-
40 dentem violabitur : * & exultabunt nu-
bes magnæ, & validæ plenæ iræ , & sy-
dus,vt exterreant omnem terram,& in-
habitantes eam,& infundent super om-
nem locum altum,& eminentem sydus
41 terribile,* ignem & grandinem,& rom-
phæas volantes , & aquas multas , vt
etiam impleantur omnes campi,& om-
nes riui plenitudine aquarum multa-
42 rum,* & demolientur ciuitates, & mu-
ros,& montes,& colles, & ligna sylua-
rum, & fœnum pratorum , & frumenta
43 eorum : * Et transibunt constantes vs-
que ad Babylonem & exterent eam :
44 * conuenient ad ipsam , & circuibunt
eam,& effundent sydus,& omnem iram
super eam , & subibit puluis , & fumus
vsque in cælum , & omnes in circuitu
45 lugebunt eam : * & qui sub ea remanse-
46 rint, seruient his qui exterruerunt.* Et
tu Asia concors in spem Babylonis , &
47 gloria personæ eius , * væ tibi misera
propter quòd assimilasti, & orasti filias
tuas in fornicatione , ad placendum &
gloriandum in amatoribus tuis qui te-
48 cum cupierunt semper fornicari.* Odi-
bilem imitata es in omnibus operibus
eius , & in adinuentionibus eius : pro-
49 pterea dicit Deus.* Immittam tibi ma-
la, viduitatem,paupertatem, & famem,
& gladium,& pestem,ad deuastādas do-
mos tuas à violatione,& morte,& glo-
50 ria virtutis tuæ. * Sicut flos siccabitur,
cum exurget ardor qui emissus est su-
51 per te, * & infirmaberis vt paupercula
plagata & castigata à mulieribus,vt non
possint te suscipere potentes & amato-
52 res.* Numquid ego sic zelabor te dicit
53 Dominus,* nisi occidisses electos meos
in omni tempore, exaltans percussio-
nem manuum, & dicens super mortem
54 eorum , cum inebriata esses. * Exorna
55 speciem vultus tui.*Merces fornicatio-
nis tuæ in sinu tuo, propter hoc reddi-
56 tionem accipies. * Sicut facies electis
meis dicit Dn̄s sic faciet tibi Deus , &
57 tradet te in malum. * Et nati tui fame
interient : & tu romphæa cades, & ci-
uitates tuæ conterentur & omnes tui
58 campo gladio cadent. * Et qui sunt in
montibus , fame peribunt, & manduca-
bunt carnes suas, & sanguinem bibent,
à

à famē panis, & siti aquæ. * Infelix per 59
maria venies, & rursum accipies mala.
* Et in transitu allident ciuitatem oc- 60
cisam, & exterent aliquam portio-
nem terræ tuæ, & partem gloriæ tuæ
exterminabunt, rursum reuertentes ad 61
Babylonem subuersam. * Et demolita
eris illis pro stipula, & ipsi erunt tibi 62
ignis: * & deuorabunt te, & ciuitates
tuas, terram tuam, & montes tuos, om-
nes siluas tuas & lignum fructiferum
igni comburent. * Filios tuos captiuos 63
ducent, & censum tuum in prædam
habebunt, & gloriam faciei tuæ exter-
minabunt.

CAP. XVI.

Horrenda uniuerso orbi desolatio in fine futura.

VÆ tibi Babylon & Asia, væ tibi 1
Ægypte & Syria. * Præcingite vos 2
saccis & ciliciis, & plangite filios ve-
stros, & dolete: quoniam appropinqua-
uit contritio vestra. * Immissus est vo- 3
bis gladius, & quis est qui auertat il-
lum? * Immissus est in vobis ignis, & 4
quis est qui extinguat illum? * Immissa 5
sunt vobis mala, & quis est qui repel-
lat ea? * Numquid repellet aliquis leo- 6
nem esurientem in silua, aut extinguet
ignem in stipula, mox quando cœperit
ardere? * Numquid repellet aliquis sa- 7
gittam à sagittario forti missam? * Dñs 8
fortis immittit mala, & quis est qui
repellat ea? * Exiit ignis ex iracundia 9
eius, & quis est qui extinguat eum?
* Coruscabit, & quis non timebit? To- 10
nabit, & quis non pauebit? * Dominus 11
comminabitur, & quis non funditus
conteretur à facie ipsius? * Terra tre- 12
muit & fundamenta eius, mare fluctuat
de profundo, & fluctus eius disturba-
buntur, & pisces eius à facie Domini,
& à gloria virtutis eius: * quoniam 13
fortis dextera eius quæ arcum tendit:
sagittæ eius acutæ quæ ab ipso mittun-
tur, non deficient, cum cœperint mitti
in fines terræ. * Ecce mittuntur mala, & 14
non reuertentur, donec veniant super
terram. * Ignis succenditur, & non ex- 15
tinguetur, donec consumat fundamen-
ta terræ. * Quemadmodum non redit sa- 16
gitta missa à valido sagittario, sic non
reuertentur mala quæ missa fuerint in
terram. * Væ mihi, væ mihi: quis me 17
liberabit in illis diebus? * Initium do- 18
lorum & multi gemitus, initium famis
& multi interitus, initium bellorum
& formidabunt potestates, initium ma-
lorum & trepidabunt omnes. * In his 19
quid faciam, cum venerint mala? * Ecce 20
fames & plaga, & tribulatio & angustia
missa sunt flagella in emendatione, * & 21
in his omnibus se non conuertent ab
iniquitatibus suis, neque flagellorum
memores erunt semper. * Ecce, erit 22
annonæ vilitas super terram, sic vt pu-
tent ibi esse directam pacem, & tunc
germinabunt mala super terram, gla-
23 dius, fames, & magna confusio. * A fame
enim plurimi qui inhabitant terram
interient, & gladius perdet cæteros qui
24 superauerint à fame, * & mortui sicut
stercora proiicientur, & non erit qui
consoletur eos. Derelinquetur enim
terra deserta, & ciuitates eius deiicien-
25 tur. * Non derelinquetur qui colat ter-
26 ram, & qui seminet eam. * Ligna dabunt
27 fructus, & quis vindemiabit illa? * Vua
matura fiet, & quis calcabit illam? erit
28 enim locis magna desertio. * Cupiet
enim homo hominem videre, vel vo-
29 cem eius audire. * Relinquentur enim
de ciuitate decem, & duo de agro, qui
absconderint se in densis nemoribus, &
30 scissuris petrarum: * quemadmodum
derelinquuntur in oliueto & singulis
31 arboribus tres aut quatuor oliuæ, * aut
sicut in vinea vindemiata racemi re-
linquuntur ab his qui diligenter vineā
32 scrutantur: * sic relinquentur in diebus
illis tres aut quatuor ab scrutantibus
33 domos eorum in romphæa. * Et relin-
quetur terra deserta, & agri eius inue-
terabunt, & viæ eius & omnes semitæ
eius germinabunt spinas, eo quòd non
34 transient homines per eam. * Lugebunt
virgines non habentes sponsos, lugebūt
mulieres non habentes viros, lugebunt
filiæ earum non habentes adiutorium:
35 * sponsi earum in bello consumentur,
36 & viri earum in fame exterentur. * Au-
dite verò ista, & cognoscite ea serui
37 Dñi. * Ecce verbum Dñi, excipite illud:
ne diis credatis de quibus dicit Domi-
38 nus. * Ecce appropinquant mala, & non
39 tardant, * quemadmodum prægnans
cùm parit in nono mense filium suum,
appropinquante hora partus eius, ante
horas duas, vel tres, dolores circum-
eunt ventrem eius, & prodeunte infan-
te de ventre, non tardabunt vno pun-
40 cto: * sic non morabuntur mala ad
prodeundum super terram, & sæculum
gemet, & dolores circumtenebunt il-
41 lud. * Audite verbum, plebs mea: parate
vos in pugnam, & in malis sic estote,
42 quasi aduenæ terræ. * Qui vendit, quasi
qui fugiat: & qui emit, quasi qui per-
43 diturus. * Qui mercatur, quasi qui fru-
ctum non capiat: & qui ædificat, quasi
44 non habitaturus. * Qui seminat, quasi
qui non metet: sic & qui vineam putat,
45 quasi non vindemiaturus. * Qui nubunt,
sic quasi filios non facturi: & qui non
46 nubunt, sic quasi vidui. * Propter quòd
47 qui laborant, sine causa laborant: * Fru-
ctus enim illorum alienigenæ metent,
& substantiam illorum rapient, & do-
mos euertent, & filios eorum captiua-
bunt, quia in captiuitate & fame ge-
nerant

necant natos suos. * Et qui negotiantur 48
in rapina, quantum diu exornant ciui-
tates & domos suas, & possessiones &
& personas suas, * tantò magis ad ze- 49
labor eos super peccata sua, dicit Dñs.
* Quomodo zelatur fornicaria mulie- 50
rem idoneam & bonam valdè, * sic ze- 51
labitur iustitia iniquitatē cùm exornat
se, & accusat eam in facie, cùm vene-
rit qui defendat exquirentem omne
peccatum super terram. * propterea no- 52
lite similari ei, nec operibus eius: * quo- 53
niam adhuc pusillum, & tolletur ini-
quitas à terra, & iustitia regnabit in
vos. * Non dicat peccator se non pec- 54
casse: quoniam carbones ignis combu-
ret super caput eius, qui dicit: Non
peccaui coram Domino Deo & gloria
ipsius. * Ecce Dominus cognoscet om- 55
nia opera hominum, & adinuentiones
illorum, & cogitationes illorum, & cor-
da illorum. * Dixit enim: Fiat terra, & 56
facta est; fiat cælum, & factum est. * Et 57
in verbo illius stellæ fundatæ sunt, &
nouit numerum stellarum. * Qui scru- 58
tatur abyssum, & thesauros illarum:
qui mensus est mare, & conceptum eius.
* Qui conclusit mare in medio aqua- 59
rum, & suspendit terram super aquas
verbo suo. * Qui extendit cælum quasi 60
cameram, super aquas fundauit eum.
* Qui posuit in deserto fontes aqua- 61
rum, & super verticem montium lacus
ad emittendum flumina ab eminenti
petra, vt potaret terram. * Qui finxit 62
hominem, & posuit cor suum in me-
dio corporis, & misit ei spiritum, vi-
tam & intellectum, * & spiramen Dei 63
omnipotentis qui fecit omnia & scru-
tinat omnia absconsa in absconsis ter-
ræ. * Hic nouit adinuentionem vestram, 64
& quæ cogitatis in cordibus vestris,
peccantes & volentes, occultare pecca-
ta vestra. * Propter quod Dñs scruti-
nando scrutinabit omnia opera vestra,
66 & traducet vos omnes, * & vos con-
fusi eritis cùm processerint peccata ve-
stra coram hominibus, & iniquitates
erunt, quæ accusatores stabunt in die
67 illo. * Quid facietis? aut quomodo abs-
condetis peccata vestra coram Deo &
68 angelis eius? * Ecce iudex Deus, timete
eum. Desinite à peccatis vestris, & obli-
uiscamini iniquitates vestras iam age-
re eas in sempiterno: & Deus educet
vos, & liberabit de omni tribulatione.
69 * Ecce enim incenditur ardor super vos
turbæ copiosæ, & rapient quosdam ex
70 vobis, & cibabunt idolis occisos: * &
qui consenserint eis, erunt illis in de-
risum, & in improperium, & in con-
71 culcationem, * erit enim locis locus,
& in vicinas ciuitates exurrectio mul-
72 ta super timentes Dominum. * Erunt
quasi insani nemini parcentes, ad diri-
piendum & deuastandum adhuc timen-
73 tes Dominum. * Quia deuastabunt &
diripient substantias, & de domibus suis
74 eos eiicient. * Tunc parebit probatio
electorum meorum, vt aurum quod
75 probatur ab igne. * Audite dilecti mei,
dicit Dominus: Ecce adsunt dies tri-
76 bulationis, & de his liberabo vos. * Ne
timeatis, nec hæsitetis, quoniam Deus
77 dux vester est. * Et qui seruat mandata
& præcepta mea, dicit Dominus Deus,
ne præponderent vos peccata vestra, ne
78 superleuent se iniquitates vestræ. * Væ
qui constringuntur à peccatis suis, &
obteguntur ab iniquitatibus suis, quem-
admodum ager constringitur à silua, &
spinis tegitur semita eius, per quam
non transit homo, & excluditur, &
mittitur ad deuorationem ignis.

HIERO